

**El Concepte de Psicoestètica
a l'Obra de Carles M. Espinalt**

**Psicòleg i Pedagog Català
(Montesquiú 1920 – Barcelona 1993)**

Tesi Doctoral de

Carme Giménez i Camins

Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport

Blanquerna

Universitat Ramon Llull

Director de Tesi

Dr. Josep Gallifa i Roca

AGRAÏMENTS

El fet de realitzar un treball d'investigació, amb aquestes característiques d'amplitud i extensió, requereix la col·laboració altruista de persones que creuen en el projecte i que hi destinen una part dels seus coneixements i del seu temps a fer-lo possible, és per això que vull agrair especialment a les persones següents:

Al director d'aquesta tesi, el Dr. Josep Gallifa i Roca, pel seu suport i encoratjament al llarg de tots aquests anys de treball en què la seva valuosa orientació i els seus encertats suggeriments han estat decisius en l'elaboració d'aquest projecte doctoral.

A Frank Dubé, que ha cedit desinteressadament el material audiovisual que durant dècades va enregistrar. La seva labor persistent el va portar a gravar totes les conferències i actes de Carles M. Espinalt i, gràcies a aquesta tenaç labor, aquests documents han pogut ser un material per realitzar aquesta tesi, a la vegada que podran formar part del bagatge cultural i de la història del nostre país, de manera que podran gaudir-ne les futures generacions.

Tanmateix, per la seva col·laboració incondicional i el seu suport en diverses àrees:

als meus pares: Ricard Gimenez i Casas i Carme Camins i Vives;

a Carles Camins, pel seu constant suport;

a Carles Camp, per haver revisat els temes de caràcter històric, i

a Lyndon Naslund, per la traducció i revisió de textos a la llengua anglesa.

I també agraeixo especialment a totes les persones que assessoro i que confien que el meus coneixements i els de Carles M. Espinalt els ajudin a tenir una vida més plena i transcendent.

INTRODUCCIÓ

OBJECTIUS I MOTIVACIONS

L'objectiu d'aquest treball d'investigació és esbrinar i concretar el concepte de psicoestètica a l'obra del seu creador, Carles M. Espinalt. Les qüestions principals que orientaran aquesta investigació són:

- Quins són els conceptes clau del pensament de Carles M. Espinalt?
- Quines són les seves aportacions més originals?
- Quin model explicatiu de la realitat emmarquen les seves teories?
- En què es diferencia de les altres escoles psicològiques?
- Quines vessants inclou la perspectiva global de l'obra espinaltiana?
- Des de quin enfocament pot ser útil com a eina psicoeducativa de prevenció?

Així mateix, per estudiar aquest concepte en tota la seva amplitud, ja que es presenta molt extens i aprofundeix en diverses àrees de coneixement, haurem de plantejar aquest treball d'investigació en dues fases per poder extraure tots les nocions que comporta:

En la primera part, el nostre objectiu serà interpretar el concepte de psicoestètica. La intenció és sistematitzar, ordenar i metoditzar de manera descriptiva les nocions que s'inclouen en les diferents àrees. Aquestes àrees les dividirem en capítols, així podrem establir una diferenciació entre les temàtiques i les podrem estudiar separadament.

En la segona fase, el nostre objectiu serà interpretar el concepte de psicoestètica des d'una perspectiva global i concretar les contribucions que creiem que aporta dins de les ciències humanes, fonamentalment en els camps de la psicologia i la pedagogia.

Aquest treball ha sorgit d'un cúmul de motivacions. Per exemple, el fet de poder estudiar i sortir a llum uns coneixements que han estat desenvolupats a Catalunya, perquè –com succeeix freqüentment– ens sentim atrets per allò que es genera fora del nostre àmbit més proper i oblidem el que, per ser més pròxim, es pot ajustar de forma més eficaç a les nostres necessitats.

Per tant, és una motivació l'interès pels pensadors que han vist les problemàtiques humanes des del nostre país. D'aquesta manera se supera la predisposició a pensar que no poden sortir grans projectes intel·lectuals d'un país petit com el nostre.

Una altra motivació va ser el fet d'haver conegut personalment l'autor de la psicoestètica i haver-ne estat deixeble; mestratge que va continuar –durant més de sis anys– fins a l'any de la seva mort, el 1993. Tot el cúmul de coneixements que sorgien de les seves lliçons de psicoestètica i que, més tard, foren motiu d'un estudi més profund, han estat una eina molt útil durant aquests més de vint anys en què he pogut aplicar-la a la meua professió. Creiem que esdevé imprescindible aprofundir de manera sistemàtica en aquests coneixements i configurar un treball que doni un cos sistemàtic a aquestes realitzacions intel·lectuals que ens ofereix l'obra espinaltiana.

Tanmateix, per la meua professió com a psicòloga i pedagoga, m'he trobat amb la necessitat d'ajudar les persones que arriben a la meua consulta i necessiten trobar una orientació per enfocar les seves vides.

El públic que em consulta són persones –majoritàriament– sense cap patologia profunda que inhabiliti la seva forma de desenvolupar-se amb normalitat. A totes aquestes persones, però, les uneix un fet en comú: el gran desconeixement que tenen de com funciona la seva psicologia, de no saber entendre per què han arribat a una situació de decepció davant la vida i per què les circumstàncies ambientals han pogut doblegar les il·lusions que, en algun moment, havien tingut. Les conseqüències que pateixen

poden ser molt variades, però la més freqüent és l'angoixa vital i el fet de no saber com orientar la seva pròpia existència.

En veritat, és desconcertant pensar que tot i l'esforç que ha fet l'ésser humà per viure en una societat cada vegada millor, s'esdevingui en l'actualitat un gran augment de simptomatologies de les que es podria fer una prevenció amb els grans mitjans que té a l'abast la societat actual: augment entre els joves del suïcidi, de les drogues, de l'alcoholisme i del fracàs escolar, i també un increment desmesurat, en l'àmbit de la població en general, del consum de psicofàrmacs per poder afrontar les problemàtiques vitals de l'existència. És necessari cercar noves eines, sobretot en el món de l'ensenyament, i aplicar-les per evitar aquesta greu desorientació i manca de coneixement psicològic de la nostra joventut i de la societat en general.

No és fàcil orientar-se a la vida, i tampoc és una qüestió que vingui donada per *generació espontània*. Tot i haver evolucionat molt tecnològicament, s'observa una manca de desenvolupament quant a tècniques i nous mètodes que ajudin les persones a sentir-se plenament satisfetes amb la seva pròpia existència.

Al meu entendre, si no hi posem remei, les generacions que venen darrere nostre, no tan sols no gaudiran de més benestar psicològic, sinó que patiran amb més profunditat les conseqüències d'una societat de l'oci i del confort. Manca un plantejament decidit pel que fa a formar les persones en un coneixement de la seva psicologia, perquè puguin aconseguir una estabilitat de caràcter que els permeti una realització en les seves necessitats humanes més fonamentals.

Així, doncs, una motivació essencial d'aquest treball ha estat prendre en consideració la psicoestètica com una eina capaç de capgirar aquesta manca de recursos formatius que té el sistema educatiu i social actual. Estudiar-la i analitzar-la per esbrinar on rau la seva facultat d'innovar en aquests aspectes que citàvem anteriorment. Fa més de dues dècades que tinc en consideració la psicoestètica com a eina de treball, i he pogut observar que obre portes i crea camins en aquesta fita d'aconseguir un augment en el nivell de formació humana que necessitem amb urgència.

BIOGRAFIA DE CARLES M. ESPINALT

Neix a Montesquiu (Ripollès), el dia 1 de desembre de 1920. El seu pare era Carles Muñoz Magarola, de Torelló, i la seva mare era Rosa Espinalt Rodelles, de Montesquiu.

Fill d'una família senzilla. La seva mare tenia una botiga de vetesifils a Montesquiu i el seu pare treballava en una feina administrativa en unes finques del poble.

Quan va tenir deu anys el varen enviar a estudiar a fora. Quan va acabar el batxillerat, en lloc d'anar a la universitat, va haver d'anar al front de guerra. Fill de pares grans; quan tenia vint-i-tres anys va morir el seu pare.

Va ser un orador precoç, ja que als setze anys va fer el seu primer discurs polític com a representant de la FNEC d'Andreu Xandri.

El 1950 va fundar, amb la col·laboració de l'Institut Belpost de Delfi Dalmau, l'Escola Grafològica de Barcelona.

Va substituir el famós psicòleg Max Pulver en la direcció psicotècnica de dues empreses suïsses importants: Nestlé i Laboratoris Sandoz.

Va col·laborar amb la revista *Ressò* i amb el Centre National de la Recherche Scientifique de França per la *Revue de Psychologie des Peuples* amb l'assaig *Del Poble Català* (1953), sota el pseudònim de Pere E. Bauló. Aquest escrit creà gran interès general, però en particular a Josep M. Batista i Roca que el va voler conèixer. Per contra, Salvador de Madariaga va fer tot els possibles –sense aconseguir-ho– perquè Espinalt fos jutjat per un tribunal franquista. Les seves teories també foren combatudes per Jaume Vicens Vives.

En el seu llibre *La Personalidad* (1956), sintetitza la seva manera peculiar d'interpretar i sistematitzar la psicologia humana. A partir de 1956 publica *Grafología de la firma*, text imprescindible per a l'estudi del caràcter a través de l'escriptura; *Tipos Humanos* (1957); *Lo que dice tu cara* (1963); *Los Tests* (1961); *Grafología aplicada* (1960), llibre citat pels grans grafòlegs contemporanis; *Psicología de la mujer* (1963); *Reeducación del carácter* (1958), i *Psicología de la publicidad* (1962), que més tard va ser traduït a altres idiomes.

Tal com recull el *Diccionario Biográfico Albertí*, també publicà a Sao Paulo el llibre *Psicología da Propaganda Moderna*, que ampliat ha d'aparèixer en català com: *Influència de la propaganda* (1953). També publica *El carácter revelado por los signos* (1953), *Psicología del éxito* (1955), *El sentido de los sueños* (1956), *Tu vocación profesional* (1960), *Psicotècnia* (1965) i *Psicología de la gent* (Mallorca, 1957). Exposa en aquest llibre algunes de les seves investigacions sobre el caràcter de les multituds. Aquesta teoria proporciona gran relleu a la seva feina de conseller d'empreses. Tots aquests llibres, que estan relacionats en la bibliografia d'aquest treball, fan que les seves idees tinguin una difusió singular, tant a Europa com a Amèrica. Els diaris de l'època diuen que Espinalt és un del psicòlegs més llegits d'Amèrica.

La seva gesta més rellevant és, sens dubte, la de promoure el manifest "Per la llengua catalana", l'any 1960, que reclamava públicament l'ensenyament del català a les escoles. Aquesta carta fou signada per cent personalitats catalanes de prestigi en record del Consell de Cent. Com a impulsor d'aquella agosarada acció, va ser detingut per la policia feixista. En la carta hi varen participar personalitats de renom com Joan Triadú, Joan Ballester i Antoni Bergós.

L'any 1960 imparteix cursos de Psicologia Política, i el 1961 s'organitza a Andorra el I Congrés Psicosociològic de la plana major del seu alumnat i seguidors. Aquest congrés té molt de ressò als diaris, tant francesos com de Catalunya. Moltes de les seves conclusions estan glossades al seu assaig *Saber-se entendre* (1961).

L'any 1963 col·labora amb el programa de televisió Nueva Época, que realitza i presenta el catedràtic Dr. Miravittles. En diversos d'aquests programes, Espinalt parla de la psicologia de grup i de la grafologia.

Gran promotor i col·laborador dels llibres d'Aportació Catalana de Joan Ballester, amb títols com: *Els orígens del caràcter* (1963), *Sentit polític dels catalans* (1964), *Seny no és tímidesa* (1965), *Un mercat per al senyor Esteve* (1966), *Segones intencions* (1967), *Propaganda totalitària* (1968), *Lluita entre generacions* (1969), *Canvis de mentalitat* (1970), *Modelar-se la figura* (1971), *Tarannà Lerrooux* (1972), *Mite de Sèneca* (1973) i *Evolució del caràcter català* (1976).

Altres publicacions: *Esperit de setciències* (1959), *Saber-se entendre* (1961) i *Els pensadors de moda* (1969). Totes aquestes obres es trobaven en el llibre *Obres Essencials*. Hi va introduir nous escrits com: *Pensar en català* (1982), *L'error de certs catalanistes* (1986), *L'encert dels independentistes* (1986), *Bons i mals exemples* (1987) i *Actituds dels catalans davant de la independència* (1987). Aquests es varen publicar en una nova edició ampliada sota el títol *Obra Escrita*, de l'editorial El Llamp (1987).

D'altra banda, va ser precisament arran de la publicació d'aquest recull de les seves obres que va haver de modificar el seu nom i escriure'l com a Carles M. Espinalt, és a dir, va deixar Muñoz en segon terme. En la seva *Obra Escrita* explica que els motius varen ser diversos. En primer lloc, els seus assaigs traduïts al portuguès, al francès o a l'anglès havien creat un problema a l'hora d'escriure el seu nom. En portuguès li suprimien el primer cognom, en francès no trobaven el diacrític de sobre la "ñ" i, en segon lloc, els deixebles dels diversos països es deien "espinaltians". De manera que, per simplificar les coses, a partir de la data d'aquest volum (1987) escriu el seu nom d'aquesta forma.

No obstant això, va voler aclarir que no tenia cap aprensió pel fet que el seu cognom no era català, ja que Muñoz no és un cognom d'origen pròpiament castellà, sinó jueu; poble amb el que se sentia molt identificat, perquè considerava que els jueus, com els catalans, havien patit el drama de veure's a punt d'ésser exterminats com a poble. Espinalt constatava que Hitler en assabentar-se que aquesta nissaga era jueva, va procurar –diplomàticament– que el general espanyol Muñoz Grandes deixés d'ajudar-lo en les seves accions de guerra, i el va fer tornar a casa.

Tanmateix, fou vicepresident del Consell Nacional Català de Batista i Roca, membre de la junta consultiva d'Òmnium Cultural des de la seva creació, cofundador del CAOC (Centre d'Agermanament Occitano-Català), fundador de l'Institut de Projecció Exterior de la Cultura Catalana, vicepresident del Club d'Amics de la Unesco i candidat d'Estat Català en les primeres eleccions catalanes.

El 1971 crea una escola pròpia de psicologia, i anomena psicoestètica a l'aplec de conclusions i teories que des de l'any 1957 ha anat metoditzant. A l'assaig *Modelar-se la figura* exposa les seves teories sobre l'equilibri entre l'aspecte físic i el caràcter.

També es nodreix dels coneixements antropològics i caractereològics dels pobles que el professor Batista i Roca havia estudiat. Espinalt és potser l'home que va conèixer més profundament el caràcter català. Pel que fa a la seva obra, molt extensa, diversa i marcada pel mestratge del professor Josep Maria Batista i Roca, trobem retrats crítics excepcionals de Sèneca, Lerrooux, Azaña, Cambó, Macià i Pau Claris, entre d'altres; a part d'una reivindicació permanent de les figures de Francesc Pujols i Antoni Gaudí.

Fa gran nombre de cursos, seminaris i conferències on desenvolupa una magna activitat en camps tan diversos com la pedagogia, la psicologia, la grafologia, la política o la moda. Així, és consultat per les empreses més importants del país i també de l'estranger, com ara Alemanya, Itàlia, França, Portugal o Amèrica.

Jordi Pujol i Miquel Roca varen rebre lliçons de psicoestètica, i també Trias Fargas i Heribert Barrera varen conèixer de prop les teories espinaltianes. El mateix Jimmy Carter, expresident dels Estats Units, l'anà a cercar perquè li dirigís la campanya electoral. En el camp de la moda, també assessorà professionalment els perruquers Iranzo, Llongueras i Cebado. Les joieries Bagués i Fortuna, i les empreses Jocavi, Nestlé, Sandoz, Inoxcrom i Punto Blanco, entre moltes d'altres, també gaudiren de l'assessorament d'Espinalt. Va assessorar políticament partits com CDC, ERC i Estat Català.

En la primera legislatura convergent, Jordi Pujol li oferí ser conseller de Cultura de la Generalitat, però ell ho refusà perquè va dir que ho acceptaria en un Estat català. És així com es produí un "pacte de silenci" que l'acompanyà fins la seva mort. Va ser un home que sempre va sacrificar el seu èxit professional per posar-lo a la causa de Catalunya.

L'any 1983 promou la convenció "Psicoestètica de los Líderes Políticos". L'any 1984 dirigeix el Seminari "La imatge d'un Estat", publicat per l'editorial el Llamp, l'any 1989.

Dirigeix el Seminari d'imatge motivacional "Serà el 1992 l'any de la independència de Catalunya?" En els últims anys de la seva vida encara endegarà una campanya en pro d'un Plebiscit per la Independència de Catalunya.

Escriu el llibre *L'assassinat de Pau Claris*, publicat per l'editorial El Llamp, el 1992, i el seu darrer llibre *Preludi de la independència*, símbol de la lluita de tota la seva vida, publicat a Edicions C., l'any 1993.

Pel que fa a la seva obra, també és important esmentar que malgrat en els seus escrits utilitza el masculí per referir-se tant als homes com a les dones, és a dir, trobem freqüentment en la seva obra escrita "l'home" per referir-se a la humanitat, era una persona amb un gran respecte a les dones, com així es podia constatar en totes les seves conferències, al llarg de la seva vida, i com també ens ho reafirma en el paràgraf següent:

"La Història, malgrat tres o quatre reines que s'hi citen per fer bonic, és una cosa d'homes. On es demostra que de nou es veurà el valor de la moda en les evolucions humanes quan, finalment, s'escrigui una autèntica Història amb la participació dels dos sexes com Déu mana."

Espinalt (O.E., 1970, p. 435-436)

A la vegada, com a deixeble de Carles M. Espinalt des de l'any 1986 fins a la seva mort, vaig poder conèixer aspectes que ens ajuden a fer-nos una idea més exacta de la seva personalitat: la seva gran capacitat de treball que el feia estar amatent de totes les noves publicacions que sortien, i un cop llegides, podia donar una visió original i educativa; i la seva extraordinària biblioteca, a la que donava un sentit inèdit per l'originalitat amb què interpretava el seu contingut.

En les sessions d'assessorament, en algun moment de la conversa podia aixecar-se del seu seient, agafava un volum dels prestatges i mostrava el pensament d'un autor o la reproducció d'algun quadre pictòric que podia ser significatiu per al tema que s'estava aprofundint. En cada una de les sessions dibuixava –mentre continuava la conversa– un dels seus gràfics per il·lustrar la idea que aquell dia volia transmetre.

Espinalt manifestava que, sens dubte, un dels fets que més el varen marcar va ser la circumstància d'haver d'anar al front amb disset anys i viure tota la Batalla de l'Ebre. Afirmava que per la transcendència de les experiències que va viure, va ser com haver anat a la universitat de la vida, ja que allà, entre altres fets importants per a la seva existència, havia de néixer la seva vocació de psicòleg.

Allà va conèixer un home vienès, jueu, que es va quedar –camuflat– quan varen marxar les brigades internacionals, ja que no volia tornar cap a Europa a causa de l'amenaça nazi. Aquest home vienès era psicoanalista i havia conegut Freud. Com que estava incorporat en la mateixa divisió, parlava el castellà força bé i el català també, encara que amb més dificultat. Així, va ser d'aquest psicoanalista

que va veure fer la primera anàlisi sobre un home. Hi havia un noi en la seva divisió que es va tornar boig en pocs dies, espantat i dominat per la por. Llavors, el psicoanalista li va aplicar els seus mètodes.

Tanmateix, al front de batalla va descobrir una segona idea important, que ha estat decisiva a la seva vida, el valor d'un vestit. Aquest fet el va copsar pel terror que provocaven els anomenats "soldats moros", ja que el vestit que portaven impressionava, i quan venien la gent s'atterria perquè la seva imatge era esfereïdora.

Espinalt també relata en la seva autobiografia que la tercera cosa que va descobrir amb les seves reflexions al front de guerra és que "el mòbil de la història no és la lluita de classes, sinó la lluita de les ètnies". Espinalt es trobava a la divisió anomenada de Carles Marx, la divisió vint-i-set, i estava formada amb gent d'origen comunista, encara que també hi havia nois sense cap noció política. És per això que a partir de les observacions que va fer creia que la guerra que ell va viure a les trinxeres no va ser una guerra civil, sinó una guerra entre nacions, encara que els esdeveniments estiguessin embolicats i enredats amb una sèrie de fets que desorientaven les autèntiques motivacions i les essències de la lluita.

La importància decisiva de la Batalla de l'Ebre a la seva vida també rau en els tipus humans que va trobar. Per exemple, observà com un home valencià va donar la seva vida perquè quatre adolescents esmaperduts fugissin d'una trinxera. El fet d'observar que un home, d'una manera freda, en lloc d'escapolir-se es queda i fa marxar els altres, són fets que varen fer reflexionar Espinalt moltes vegades a la seva vida: "Per a mi, doncs, va ser el principi de la saviesa, i com que els castellans diuen que *la letra con sangre entra*, la sang hi era tota, la lletra no sé si hi era tota la que hi havia d'haver, però la sang sí puc assegurar que hi era tota."

Les experiències transcendentals que va viure al front (front que estava mirant al campanar de Gandesa, el qual després de la guerra Espinalt el va somniar periòdicament durant ben bé deu o dotze anys seguits) li varen ensenyar, a la vegada, la part més escatològica de l'ésser humà. Va veure la misèria, la gana, les malalties i tot el trasbals que la realitat de la guerra comporta, fet que quedarà reflectit a la seva obra.

Més tard, en els anys de postguerra, va fer una prolífica acció en recórrer multitud de pobles per fer conferències d'una manera completament altruista. Recordava especialment l'any 1957, ja havia publicat el seu llibre sobre la psicologia de la gent, quan el varen convidar al centre catòlic de Castellterçol, lloc que recorda com a fet emblemàtic per ser la terra d'en Prat de la Riba.

Exposa la seva gran amistat i admiració per Batista i Roca, ja que els unia la seva preocupació per transformar la joventut. Considera que la clarividència de voler formar els joves, amb els minyons de muntanya i haver tingut la intenció d'educar el caràcter fa que Espinalt el consideri un dels homes més genials de la Catalunya contemporània. Recorda les seves converses en què li explicava que malgrat la controvèrsia que hi havia a l'època de si prevalia la intel·ligència o el caràcter en la personalitat, Batista i Roca sempre havia estat partidari de la importància cabdal del caràcter.

Espinalt va ser una persona estimada per tots aquells que el coneixien, i va ser molt respectuós amb les diferents maneres que cada persona té d'interpretar-se. Així, en una de les seves conferències constata:

"Jo, que sóc d'una família molt religiosa, sóc agnòstic i literàriament m'agrada la idea de Déu. He tingut amics que han estat grans espiritualistes. Un dels deixebles meus és el cap dels protestants de tota Amèrica; era un canonge catòlic que va marxar de l'Aragó. Li'n diré més: l'home que és el secretari de premsa del Vaticà ha estat deixeble meu. O sigui, que he tingut deixebles que viuen a Rússia, d'altres que viuen als Estats Units. Però jo, personalment, tinc unes idees filosòfiques determinades. Una altra cosa és la ciència psicoestètica i aleshores jo sempre acabo interpretant les teories." (Cf. 13)

Va morir d'un col·lapse cardíac a la seva llar de Barcelona, el dia 2 de març de 1993. Fou enterrat al cementiri de Montesquiu.

Una part d'aquesta biografia està basada en els fets autobiogràfics que Espinalt exposa en una gravació que es va realitzar per a l'Arxiu de la Fonoteca Nacional de Catalunya (19 de febrer de 1987), en la qual el Sr. Font, d'aquesta institució, va entrevistar-lo sobre els aspectes més significatius de la seva vida.

Carles M. Espinalt
Montesquiu 1920 - Barcelona 1993

METODOLOGIA

PRINCIPIS METODOLÒGICS I BASES HERMENÈUTIQUES

L'hermenèutica –del grec ερμηνευτική τέχνη, *hermeneutiké tejne*– és l'art d'explicar, traduir o interpretar; el fet d'establir el sentit d'un text o d'una obra. En grec, *hermēneuein* significa *declarar, anunciar, esclarir i traduir*. Significa que alguna cosa es torna *comprensible* o *portada a la comprensió*. Es considera que el terme deriva del nom del déu grec Hermes, el missatger, a qui els grecs atribuïen l'origen del llenguatge i l'escriptura, i també el consideraven patró de la comunicació i de l'enteniment entre els humans. Així mateix, el terme hermenèutica prové del grec “ermēneutikē”, que significa “ciència”, “tècnica”, que té per finalitat la interpretació de textos religiosos o filosòfics, especialment de les Sagrades Escripures. Del grec *Hermeneutikós* i de *hermeneús*: intèrpret. (*Gran Diccionari de la Llengua Catalana*)

La teoria hermenèutica de Gadamer, en la que es fonamenta aquest treball de recerca, representa un abans i un després en la concepció de la metodologia de les ciències humanes. En front de la pretensió d'universalitat de la ciència empírica moderna, aquest troba una via alternativa per explicar la manera de ser i de procedir específica dels estudis humanistes. La seva obra més representativa, *Verdad y método* (1960) –es fonamentarà la metodologia d'aquesta investigació– estableix com a possibilitat i condició de tota comprensió l'existència d'una preestructura comprensiva: aquesta possibilitat i, al mateix temps, predetermina els continguts de l'experiència humana. Les ciències humanes inclouen l'observador dintre de l'observat; qualsevol veritat que derivi d'aquestes disciplines implica una comprensió de l'home, d'un mateix, en una situació determinada. Així, Gadamer entén la forma de copsar la realitat com una interpretació que l'investigador fa de la realitat que vol analitzar: “*Comprendre és sempre interpretar.*” (Gadamer, 1960, p. 378)

Tanmateix, quan comprenem estem aplicant un model de coneixement a allò que volem assimilar. En aquest sentit, ja que en el moment que posem ordre a uns coneixements estem donant un cos científic a la investigació, coincidiríem amb Ibáñez quan diu: “*De forma que tota anàlisi és en última instància matemàtica. Que no és el mateix que quantitativa; la categoria més general en matemàtiques no és el número sinó l'ordre, l'anàlisi posa de manifest un ordre latent.*” (Ibáñez, 1989, p. 382)

A la vegada, en aquesta investigació tindrem en compte els tres elements que segons Gadamer componen el procés hermenèutic: “*El problema hermenèutic es divideix de la manera següent: es distingia una «subtilitas intelligendi», la comprensió, d'una «subtilitas explicandi», la interpretació, i durant el pietisme s'afegí com a tercer component el «subtilitas applicandi», l'aplicació.*” (Gadamer, 1960, p. 378)

Així doncs, intentarem no tan sols comprendre uns conceptes i per tant fer-ne una interpretació, sinó copsar allò que tenen de pràctic, el que Rotger en diu “el món de les idees motrius”. (Rotger, 1990, p. 176)

No podem oblidar que tot coneixement transmuta la forma de copsar la realitat i, per tant, la finalitat de tota ciència hauria de ser aprofundir en el coneixement per aportar un canvi i una millora en el comportament humà. Per a Gadamer, no podem oblidar aquesta característica de les idees: “*De la mateixa manera, el text d'un missatge religiós no desitja ser comprès com un mer document històric, sinó de manera que pugui exercir el seu efecte redemptor. [...] Comprendre és sempre també aplicar.*” (Gadamer, 1960, p. 380)

Aquesta investigació té una primera part d'interpretació descriptiva, ja que la seva finalitat és clarificar el concepte de psicoestètica que va generar l'autor. Però, com en tota interpretació, la comprensió dels textos que fa l'investigador –en aquest cas també de gràfics– a la vegada implica una estructuració i una ordenació.

La reflexió següent de Gadamer ens indicaria que l'investigador, al comprendre, aplica els seus coneixements: "*Comprendre és un cas especial de l'aplicació d'alguna cosa general a una situació concreta i determinada.*" (Gadamer, 1960, p. 383), per tant, el cos que donarem a aquesta investigació és una aplicació del procés de comprensió que prèviament farem de la seva obra, i aquest serà un criteri implícit al llarg d'aquesta tesi.

Un altre criteri que utilitzarem per configurar la columna vertebral d'aquest treball són els temes que els mateixos gràfics ens proposen, i a partir dels quals configurarem els títols dels diferents capítols; els quals, al seu torn, també ens guiaran per cercar els paràgrafs o cites significatives dintre de l'obra de l'autor. Les fitxes es realitzaran seguint els indicis que, com a temes més freqüents en els gràfics, quedin plasmats en tota l'obra.

D'altra banda, si no poguéssim aplicar els coneixements previs que ja hem adquirit en una investigació, aquesta resultaria caòtica i sense fil conductor: "*[...] això significa que un saber general que no sàpiga aplicar-se a la situació concreta no tindria sentit [...].*" (Gadamer, 1960, p. 384) Conèixer una cosa sense modificar-la d'alguna manera, no és possible. És a dir, en el moment d'aplicar-la se li ha de donar un cos, una forma, i en aquest procés s'hi afegeixen nocions adquirides a través dels conceptes de l'investigador, que a la vegada, gràcies a això hi pot extraure un sentit i una coherència.

Per tant, la nostra funció investigadora no pot quedar reduïda al mer paper de *missatger*, sinó que intentarem aportar la clau per a la seva comprensió a través de la nostra pròpia assimilació. Així, l'hermenèutica de Gadamer ho resumeix amb aquestes paraules: "*[...] tampoc hi ha, ni hi haurà mai, un lector que amb un text davant dels seus ulls llegeixi simplement el que hi posa. En tota lectura té lloc una aplicació, i el que llegeix un text es troba també ell dintre del mateix conforme al sentit que percep.*" (Gadamer, 1960, p. 413)

Com a condició necessària per a tota comprensió, Gadamer defineix la precomprensió com el seu caràcter prejudicial consisteix en la projecció d'una expectativa de sentit de cada cosa que procurem comprendre. Entre els prejudicis, que Gadamer entén en el sentit positiu de la paraula, s'hi troben els col·lectius, que provenen de la tradició, i els individuals o experiències que l'investigador ha adquirit biogràficament. Fer explícit un prejudici és una cosa que ell considera necessari per a la correcta interpretació d'un text, d'aquesta manera deixa d'influir des de l'ombra, inconscientment. Gadamer se n'adona que quan es contempla una obra d'art, la suma de les dades percebudes no poden construir realment el sentit comprès a través de l'obra, perquè no ens preguntem tant per la veritat o la falsedat amb relació al que hi ha representat, sinó que allò representat té la força de ser per si mateix veritable. Els elements que es perceben no poden, sumats literalment, comunicar la veritat que s'expressa en l'obra d'art, sinó que hi ha d'haver alguna cosa més. D'aquesta manera, arriba a la conclusió que la veritat de l'art és una veritat reflexionada. En l'experiència estètica hi ha un element afegit per la reflexió, i no tan sols per la sensibilitat.

Aquí descobreix la preestructura de la comprensió que després traslladarà a la comprensió hermenèutica de les ciències humanes: "*[...] encara suposant assegurada la seva credibilitat subjectiva, ha de ser a la vegada interpretat, és a dir, el text s'entén com un document en el qual el sentit real ha de ser escatit més enllà del seu sentit literal [...].*" (Gadamer, 1960, p. 409)

Com a estructura bàsica de la comprensió, aquest treball presenta una dialèctica circular en la qual l'estructura es mou entre una precomprensió i una comprensió de les idees exposades, és a dir, la primera part de la tesi representa una preestructura interpretativa que en la segona part és, a la vegada, interpretada.

PROCÉS METODOLÒGIC

Abastar tota l'amplitud que té una obra com la de Carles M. Espinalt es fa difícil. Els seus conceptes contenen idees amb una gran diversitat d'àrees de gestió, els exemples es poden matisar i aplicar en diversos camps personals i socials. Per tant, per centrar la finalitat de la tesi, hem concretat el marc d'aquesta investigació en el gruix de realitzacions que configuren els tres-cents vint gràfics seleccionats, sobre els quals gira l'estudi doctoral.

Tanmateix, en la realització dels gràfics educatius que componen aquesta investigació –i que per a Espinalt havien esdevingut el símbol de la psicoestètica (Cf. 15)–, trobem un microcosmos de coneixement. Cada un explica una idea que impacta de forma sinèrgica en cada un dels següents, de manera que la suma de coneixements esdevé un ens molt superior a la individualitat que cada un representa, precisament per l'ordre i la sistematització de conceptes psicològics i pedagògics que contenen.

D'altra banda, Espinalt (Cf. 25) argumenta que la psicoestètica com a ciència que ha nascut a Catalunya ha heretat l'estil de filosofar català que prové de Ramon Llull, i cita el llibre *Crítica de la Ciència* (Nova York, 1985) de Martin Gardner, on aquest autor diu: “*Ramon Llull fou el primer intent de la lògica formal que es va valdre de diagrames geomètrics amb l'objectiu de descobrir veritats no matemàtiques.*” (Gràfic annex)

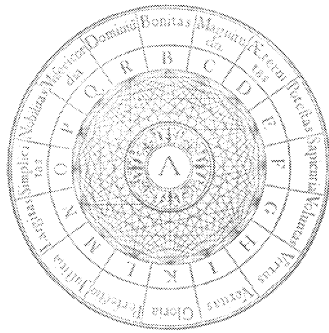
Aquesta característica de la psicoestètica és un tret que la diferencia pel que fa a la forma d'estructurar els seus coneixements i de transmetre'ls. Els gràfics en són una part essencial, perquè tot i canalitzar les seves idees en altres formats, com l'escrit o el verbal, les composicions visuals dels diagrames aporten uns matisos del concepte desenvolupat que només pot ésser entès per aquest mitjà gràfic.

“[...] Martí de Riquer quan, referint-se a «*Ars Magna*» de Llull, amatent ens assabenta: «*Els recursos gràfics de què s'hi serveix (figures, colors, lletres, cambres, cercles concèntrics, etc.) no tenen res de misteriós ni de cabalístic, sinó que constitueixen els elements d'un procediment didàctic, fonamentalment mnemotècnic, que Llull emprà tota la vida en les obres filosòfiques, amb canvis i simplificacions, per tal com la seva labor no va destinada exclusivament als especialistes, ans a tots els homes, i creu que cal adocrinar-los amb mitjans que considera de fàcil assimilació.*”
Espinalt (O.E., 1971, p. 537)

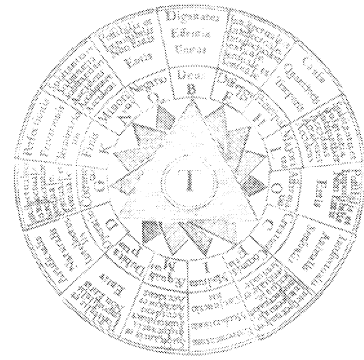
De manera que els gràfics no representen un complement als coneixements, sinó una part més de l'estructura del coneixement que facilita la seva comprensió i la transmissió d'aquests.

Així mateix, a aquesta obra gràfica hi afegirem el marc teòric de les publicacions escrites que estan recollides en el volum *Obra Escrita*. Aquest volum està format per les seves vint-i-sis últimes publicacions (1953 al 1987) i pel material audiovisual que recull les cinquanta-quatre conferències (aproximadament cent vuit hores de discurs) que va realitzar des de l'any 1985 fins al 1993, any de la seva mort. D'aquesta forma, el material recopilat recull elements suficients, tant gràfics com escrits, per interpretar el concepte de psicoestètica que ell va desenvolupar i que constitueix la nostra finalitat.

PRIMA FIGURA
A

PRIMA FIGURA
T

Gràfics de Ramon Llull

PREPARACIÓ DEL MATERIAL

Concentrarem la nostra investigació en el material que Espinalt va produir en les últimes dècades de la seva vida, perquè considerem que és quan el seu pensament va donar els màxims fruits i la seva obra va aconseguir la seva maduresa en un grau més elevat; tot i que ja hem fet menció de tota la seva bibliografia en l'apartat corresponent. Així, doncs, el primer pas per elaborar la tesi serà fer una recopilació, el més exhaustiva possible, del material que Espinalt havia generat en els últims anys abans de la seva mort.

Començarem convertint les antigues cintes de vídeo, o àudio, de les seves conferències a format digital per poder visualitzar-les i escoltar-les amb el mitjans audiovisuals actuals i, a la vegada, es rescaten d'un suport magnètic que s'està deteriorant. Aquesta primera fase suposa una feina tècnica important, aproximadament un any de duració. A causa de l'estat d'envelliment en què es troben les cintes –algunes tenen més de vint anys–, és necessari fer-ho amb molta dedicació, i també amb mitjans “artesans”, ja que enviar-ho a una empresa podria suposar la pèrdua d'informació.

Una vegada disposem d'aquest material en un format actualitzat, ens proposem escoltar-les. Però no amb la intenció de transcriure totes les conferències, ja que això suposaria disposar d'una gran quantitat de temps i recursos, sinó que només transcriurem literalment els paràgrafs que considerem més significatius per tal de donar una interpretació encertada de l'obra espinaltiana. Aquesta recopilació de cites del material audiovisual, calculem que caldrà un altre any de dedicació, aproximadament.

D'aquestes cinquanta-quatre conferències que havia fet a l'hotel Balmoral de Barcelona, ell mateix en deia: “*Aquestes conferències volen ser una mena de curs superior per matisar aspectes de la psicoestètica.*” (Cf. 36) En veritat, representen un material imprescindible per analitzar la seva obra, ja que contenen molta informació que no està impresa en cap llibre.

Aquestes conferències representen tot un compendi de psicoestètica aplicada, ja que hi podem trobar ampliat i explicat amb més detall, els conceptes que s'expliquen a *Obra Escrita*, i també molts dels gràfics essencials. Així, en la primera conferència (Cf. 1), només iniciar-la, Espinalt explica les motivacions que el varen dur a la decisió de fer una conferència mensual durant els últims anys de la seva vida:

“A partir de primer d'any haig de regular de manera més sistemàtica les meves hores de consulta perquè, com saben molts de vostès [...] jo sóc un home que visc enganxat dotze i catorze hores del dia a una sola cadira, gairebé com un paralític, i aquestes sessions poden compensar aquells que, jo me'ls estimo, però que no puc rebre amb aquesta dedicació d'un estudi particular, i aquí [...] podem perfeccionar la ciència psicoestètica.” (Cf. 1)

D'altra banda, cal recopilar i donar un ordre als centenars de gràfics que aplegarem a partir del material arxivat de les sessions d'assessorament personalitzat que ens havia impartit, a més dels que formen part d'altres cursos i conferències. Aquests gràfics, els que formen part dels cursos més habituals, alguns estan impresos a màquina i altres són originals, és a dir, estan escrits amb la cal·ligrafia del mateix professor Espinalt. Creiem que és important deixar-los en el seu format original, i també pel que fa a la mida, ja que projecten amb més precisió la seva manera de treballar.

Dels quasi tres-cents cinquanta gràfics de què disposem en els nostres arxius, farem una tria dels que creiem més essencials. Espinalt deia que l'esquelet de la psicoestètica estava format per cent quaranta gràfics (Cf. 47), però creiem que n'hi ha d'altres imprescindibles per entendre la seva obra. Per això n'afegirem cent vuitanta més per analitzar-los: en total tres-cents vint.

Altrament, s'ha pres la decisió de formar grups de temes a partir dels gràfics. Aquests grups de temes formaran part de la primera fase de preparació dels esquemes. Aquest pas constitueix una manera de posar els fonaments de l'estructura que tindrà el futur treball. A partir de cada agrupació de diagrames

s'establiran els diferents capítols. A partir d'aquí, haurem d'incloure cada un dels gràfics en aquests grups. Aquest procés és molt més complicat del que pugui semblar, ja que molts dels diagrames fan referència a diversos temes i, per tant, es podrien catalogar en capítols diferents a la vegada.

Així, un cop s'han agrupat pels temes que creiem més recurrents, i que es repeteixen al llarg de la seva obra, acabarem per elaborar els dinou capítols següents: l'art d'interpretar segons la psicoestètica, personalitat, intel·ligència, voluntat, sentiments, ple-conscient i mini-conscient, caràcter, models, objectius, interpretar-se, futur, artificis, imatge, expressivitat, formació, visió històrica/caràcter del temps, creativitat, relacions humanes, caràcter directiu i motivació. Tot aquest procés de classificació i selecció dels gràfics pot fer-se efectiu en un termini aproximat de sis mesos.

Més tard, per donar suport a les descripcions analítiques i interpretatives en cites il·lustratives que s'han extret de l'obra de l'autor, rellegirem la seva obra escrita més significativa. A partir d'aquí elaborarem un sistema de fitxes on inclourem les afirmacions que ell feia sobre cada un dels conceptes que prèviament hem seleccionat en relació amb els gràfics.

Seguidament, per realitzar aquest tercer i últim punt, pel que fa a la preparació del material per començar a redactar la primera part d'aquest treball d'investigació, ens fonamentarem en la seva *Obra Escrita*. Aquest recull aplega els seus vint-i-sis últims assaigs publicats, amb un total de vuit-centes vint-i-nou pàgines. Així, doncs, seleccionarem els paràgrafs que donen el fil conductor, primordialment, als vint capítols de la primera fase d'aquesta tesi.

Cada concepte seleccionat s'ha d'incloure en la fitxa corresponent a cada un dels vint temes que s'han concretat prèviament, i es valoraran en primer terme les afirmacions que poden ser més aclaridores quant als nous conceptes i a les idees que va desenvolupar.

Amb aquests tres passos obtindrem les tres fonts de material, que combinades de manera simultània es podran redactar els capítols de la primera fase de la tesi.

INTERPRETACIÓ DEL CONCEPTE DE PSICOESTÈTICA

Amb tot aquest material que s'organitza en cada un dels capítols, començarem la interpretació del concepte de psicoestètica. Es divideix en dues fases.

En la primera fase, desenvoluparem els primers capítols, de l'1 al 20. Aquí, interpretarem els conceptes des d'un enfocament fonamentalment descriptiu i analític, configurant la interpretació dels conceptes sobre la base del material extret de les tres fonts diferents anteriorment detallades: les cites bibliogràfiques, els gràfics i les cites extretes del material audiovisual.

En una segona fase, que comprèn els capítols del 21 al 29, elaborarem una interpretació de l'obra espinaltiana des d'una perspectiva global, que a la vegada se sustenta en les interpretacions concretades en les descripcions de la primera part. D'aquesta manera, es poden extreure les directrius més vitals en les que es fonamenta el concepte de la psicoestètica. De fet, en tot aquest procés s'ha de procurar que les bases es concretin per tal de definir l'enfocament del concepte de psicoestètica que Espinalt va crear.

Així, també podrem establir línies d'investigació clarificadores perquè els futurs investigadors que desitgin ampliar i aprofundir cada una de les nocions que engloben aquest concepte tinguin una perspectiva científica de l'obra espinaltiana.

LLISTA D'ABREVIATURES I SIGLES*

Per agilitzar el procés de lectura al llarg d'aquest treball doctoral, utilitzarem les abreviatures següents a l'hora de fer referències a les conferències, gràfics o cites bibliogràfiques.

Conferència: Cf. (més el número de conferència). Relació referenciada a la bibliografia. Per exemple: (Cf. 47)

Els gràfics: G. (més les lletres del tema corresponent i el número de gràfic, numerats per capítols). Per exemple: (G.EX.09)

Sigles dels temes dels gràfics:

PR: personalitat
IT: intel·ligència
VL: voluntat
ST: sentiments
PC: ple-conscient i mini-conscient
CT: caràcter
MD: models
OB: objectius
IP: interpretar-se
FT: futur
AR: artificis
IM: imatge
EX: expressivitat
FR: formació
VH: visió històrica / caràcter del temps
CR: creativitat
RH: relacions humanes
CD: caràcter directiu
MT: motivació

Textos escrits d'Espinalt: O.E. (*Obra Escrita*), any i número de pàgina.

Altres autors citats a la bibliografia: Nom de l'autor, any i número de pàgina.

* Segons els criteris lingüístics convencionals, les abreviatures s'escriuen en minúscula i punt; les sigles en majúscula i sense punt. Per tant, aquestes formes emprades i el seu ús en el text segueix la voluntat d'utilitzar les mateixes convencions gràfiques que utilitzava Espinalt.

PRIMERA PART
INTERPRETACIÓ DESCRIPTIVA I RECOPIACIÓ

CAPÍTOL 1. L'ART D'INTERPRETAR UN TEXT DES DE LA VISIÓ PSICOESTÈTICA

“Alats eren els peus del déu Hermes dels grecs o Mercuri dels romans; intèrpret i mitjancer, difusor i negociador, herald i missatger entre la cort del déus i els homes.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 386)

Des de la visió espinaltiana, adoptar el paper de mitjancer entre una obra i el seu significat és una de les qüestions més feixugues que ha portat a terme la humanitat al llarg del temps. Saber copsar i comprendre el significat d'allò que, en el seu moment, el pensament d'un home va voler transmetre ens confronta amb una enorme limitació quan ens adonem que no tan sols ens condiciona el filtre de la nostra ment a través del qual interpretem, sinó l'ambient social en el qual ens trobem immersos i que és potser encara més difícil de destriar, i ser-ne conscients, que el primer.

“És evident que no sempre entenem allò que van escriure els avantpassats. Podem llegir sense pensar, mentre que comprendre reclama interpretar, analitzar, destriar i valorar amb tota l'atenció i sense escatimar-hi gens d'intel·ligència. No tenim altra sortida si volem saber exactament qui som. Resulta vital de contrastar la gent d'ahir amb la d'avui. Ens valorem a través d'una evolució. No som un fet espontani. Sense la Història no hi pot haver consciència psicològica. No hi ha possibilitat de conèixer l'home a fons si no sabem qui era, qui és, qui continua essent i qui pot ésser. A més, què perd del passat o què conserva. Per a dur a terme aquesta tasca no ens podem deslliurar de vells textos per difícils que siguin d'esbrinar.”

Espinalt (O.E., 1973, p. 633)

Al llarg de la seva obra, i amb la consciència de voler esmenar aquestes limitacions, Espinalt ha escrit diverses interpretacions i reinterpretacions sobre la figura de diferents autors –Sèneca, Lerroix o Azaña– o el significat de l'obra de pensadors com ara Freud o Jung. És per això que dintre del seu discurs trobem referències a la dificultat interpretativa de copsar els textos sense aquest ingredient històric, moltes vegades absent, i també a la seva manera peculiar de concebre aquest procés intel·lectual en el que sovint ens veiem implicats quan llegim un autor.

“Es pot dir que de cada «història», si no som molt primmirats, només en traiem a reluir allò que ens convé o que l'espai en blanc ens suggereix. Tota «història» –tan bon punt és relatada– no passa d'ésser la selecció d'unes quantes dades que corresponen a les moltes que va generar un esdeveniment. Quines escollim? Les més importants, no les hem pas deixades al tinter? Arriba a dir Croce que només copsem «història contemporània», perquè no ens podem sostreure a les vivències d'una actualitat enlluernadora. Tot ho pensem segons ara. Suggestió que impedeix de penetrar en els fets d'altres èpoques. En quina línia ens perdem? Com hem de llegir esdeveniments de segles passats?”

Espinalt (O.E., 1973, p. 632)

Per entendre un text, cal que ens emplacem en la situació personal, social i política del moment en què varen ser escrits. Això, esdevé una prova important per a l'investigador, ja que ha de fer un treball de recerca acurat per esbrinar les referències històriques d'aquell moment, ja que en ocasions l'esdevenir molt llunyà en el temps resulta molt feixuc. És només d'aquesta manera que es podran copsar tots els propòsits de l'obra, perquè si algun aspecte passa per alt pot resultar intel·ligible o poc afinada la interpretació que en resulti.

“Posats a no comprendre'ns, és rar que fem ús adient de les mateixes dites dels romans, com si, entre mot i mot, hi llegíssim una altra mena de coses; així, veiem un home mudat i polit i hom el qualifica «d'àrbitre de les elegàncies», usem, potser sense ni saber-ho, la frase amb la qual Tàcit –en els Annals– adjectiva Petroni, però la tergiversem, car l'«arbiter elegantiarum» es refereix no pas a l'home elegant en ell mateix, sinó a la persona de molta mundologia i sentit de la gent que –com Petroni– imparteix consells a un altre sobre com cal vestir o actuar.”

Espinalt (O.E., 1973, p. 633)

En el cas que ens ocupa, i com hem esmentat en la seva biografia, sabem que l'autor de la psicoestètica va viure uns moments històrics dramàtics com a generació de catalans que varen participar en uns fets molt colpidors per la història del nostre poble. Per exemple, lluitar al front de la Batalla de l'Ebre en plena adolescència i haver de viure, després, el procés de reconfiguració d'un poble que havia perdut de manera virulenta el seu itinerari vivencial; és una clau que no podem perdre de vista si ens volem endinsar en l'obra espinaltiana. Aquesta i altres motivacions que han anat sorgint al llarg del text ens ajuden a mantenir una visió àmplia, però a la vegada encertada, de la seva obra.

“Es veu que un text, encara que no estigui escrit amb picardia, pot ésser interpretat de més maneres que la forma d'un núvol definida per Hamlet. Pot ésser camell, sargantana o balena. Què prenem com a punt de referència? Posats a fer, no ens costa gens d'inventar significats. Tot sembla possible si el qui intenta treure'n l'entrellat raona amb força suggestiva, té imaginació i fa gala d'una bona facilitat de paraula.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 526-527)

En aquest treball s'ha intentat no caure en aquests errors de lectura, i s'ha elaborat una eina interpretativa que inclogui tots els matisos necessaris que envolten la seva l'obra per tenir una visió clara i nítida del que representa el concepte de psicoestètica per a l'evolució del pensament humà.

“No negareu, siguin quines siguin les vostres opinions personals, que un text substancial pot donar per a tot. Cercar en una idea o en una qüestió nous significats és la garantia que continuem pensant. Fins i tot podem aplaudir l'estirabot si porta, en el fons, una originalitat creadora. Hi ha el risc del disbarat, però també la joia d'encertar-la. Tothom sembla veure coses interessants en un text suggestiu.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 528)

És així que, a manera de cercle interpretatiu, en aquest treball es crea també una base ferma on assentar futurs estudis, de forma que aquell investigador que desitgi seguir analitzant l'obra espinaltiana trobi un punt de referència clar i sistemàtic sobre el seu pensament, ja que com el mateix Espinalt ens confirma, el risc d'alterar o tergiversar, a vegades de manera involuntària, una obra és un fet que conviu amb l'element interpretatiu.

També cal tenir en compte que l'obra espinaltiana va ser escrita en un temps de fèrria censura, on calia ser molt prudent en allò que s'expressava si no es volia patir les conseqüències de no poder publicar les idees formulades o veure's perseguit i empresonat per haver difós uns pensaments que no eren acceptats per la repressió imperant.

“Cal lligar molts caps. Hem de reconèixer que, posats a treure conclusions, podem inflar el contingut de qualsevol espai llis i clar d'un llibre, si no tenim plena noció de com hem de llegir-lo ni el seny de sospesar mot per mot. Tampoc no ens hem de sentir intimidats. Cap malentès. Copsar el valor exacte reclama una llibertat social i una informació que no sempre es té. D'antuvi sospitem que l'autor d'un escrit, potser, volia expressar-nos coses que no hi ha pogut dir. Partim, íntimament, de la premissa que la veritat gairebé mai no ha deixat de tenir traves. Quan hi ha poca llibertat de paraula tot es fa boterut o desmesurat. Amb suposicions s'han creat els fantasmes. Posats a cercar «sentits», es demana de l'espai en blanc allò que els mots no poden dir. És bo de llegir entre línies. Instrueix. Tinguem cura, però, dels perills d'una intuïció engegada a la babalà. Precaució serà una paraula per esdevenir lema.”

Espinalt (O.E., 1973, p. 633-634)

Per no deformar o desfigurar el contingut d'una lectura, cal saber si l'autor gaudia de tota la llibertat per mostrar el seu pensament. A Espinalt, com autor altament crític amb les idees que imperaven en el seu moment històric, no li era fàcil introduir noves idees en un món emmordassat per un poder totalitari, a causa del fort desplegament de les estratagemes de la dictadura franquista.

Cal llegir i, a la vegada, estar molt atent a allò que ens suggereix l'autor. Espinalt ens alerta que no tot el que l'escriptor vol dir està escrit en les paraules del text, ja que els plantejaments que ens fa poden portar-nos a altres deduccions que eixamplen els seus punts de vista inicials.

“Tinc un mètode de lectura que aconsello a tothom: vaig més enllà de compaginar les beceroles amb paciència i seguit. Miro d'assaborir les frases i les intencions dels mots. Si esteu a l'aguait –molt ben concentrats els cinc sentits–, veureu que el contingut de certs llibres resulta de tanta expressivitat que fins i tot parlen els blancs de cada ratlla. És un missatge evasiu i complicat, implícit i hermètic, inquietant i suggestiu. Els espais en blanc, aparentment, no diuen res, però poden remarcar un nou aspecte del text, com si portessin una notícia invisible entaforada entre les frases de forma inesperada. Són silencis que parlen.”

Espinalt (O.E., 1973, p. 631)

Malgrat tots els inconvenients que la interpretació comporta, cal enfilat la tasca sense recances que ens malmetin la decisió de glossar allò que ens suggereix un text i, així, poder-ne extreure la saba de coneixement que ens pot ser d'utilitat en el present i en el futur. Són punts de vista diversos que enriqueixen el cúmul del raonament humà. Fins i tot, cal incentivar-los per contrarestar la passivitat i la indiferència que pot generar el fet de creure que no es pot afegir res d'original al concert social. Tanmateix, Espinalt hi veu una vessant instructiva i pràctica per entrenar el pensament propi, car sense concretar i manifestar les nostres idees no podem arribar a tenir un criteri propi.

“Doncs que cadascú hi digui la seva. No ens quedem curts. Exercicis d'aquesta mena han fet barallar com gat i gos més de dues persones, però també són una bona escola per a fer gent liberal i tolerant. La paraula és de tots. No ha dit algú que l'home és una «canya que pensa»? És bo que parlem, opinem i deduïm, per constatar que, de la definició tan repetida, no se n'ha tallat res. Fóra ben de doldre que només en restés la «canya». En el silenci dels qui callen hi ha el punt suspecte. Més que en les empescades dels qui se'n van de la llengua.”

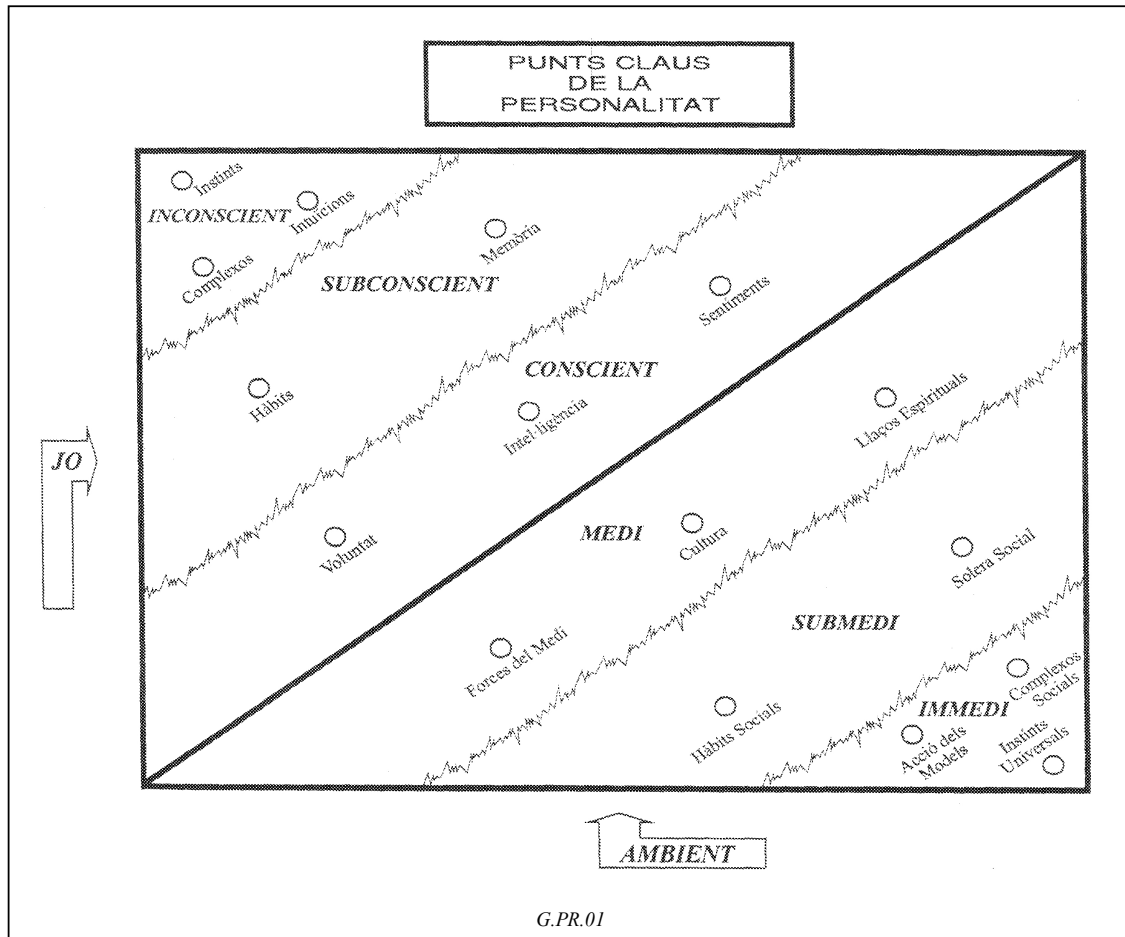
Espinalt (O.E., 1971, p. 528)

En aquest aspecte, acceptant les limitacions pròpies, com a investigadora d'una obra que té multitud d'idees amb gran diversitat de gestió i que enceta una gran pluralitat de vies d'investigació futures he procurat interpretar el sentit de l'obra espinaltiana amb el màxim rigor i fidelitat.

CAPÍTOL 2. PERSONALITAT

2.1. LA IMPORTÀNCIA DE L'AMBIENT

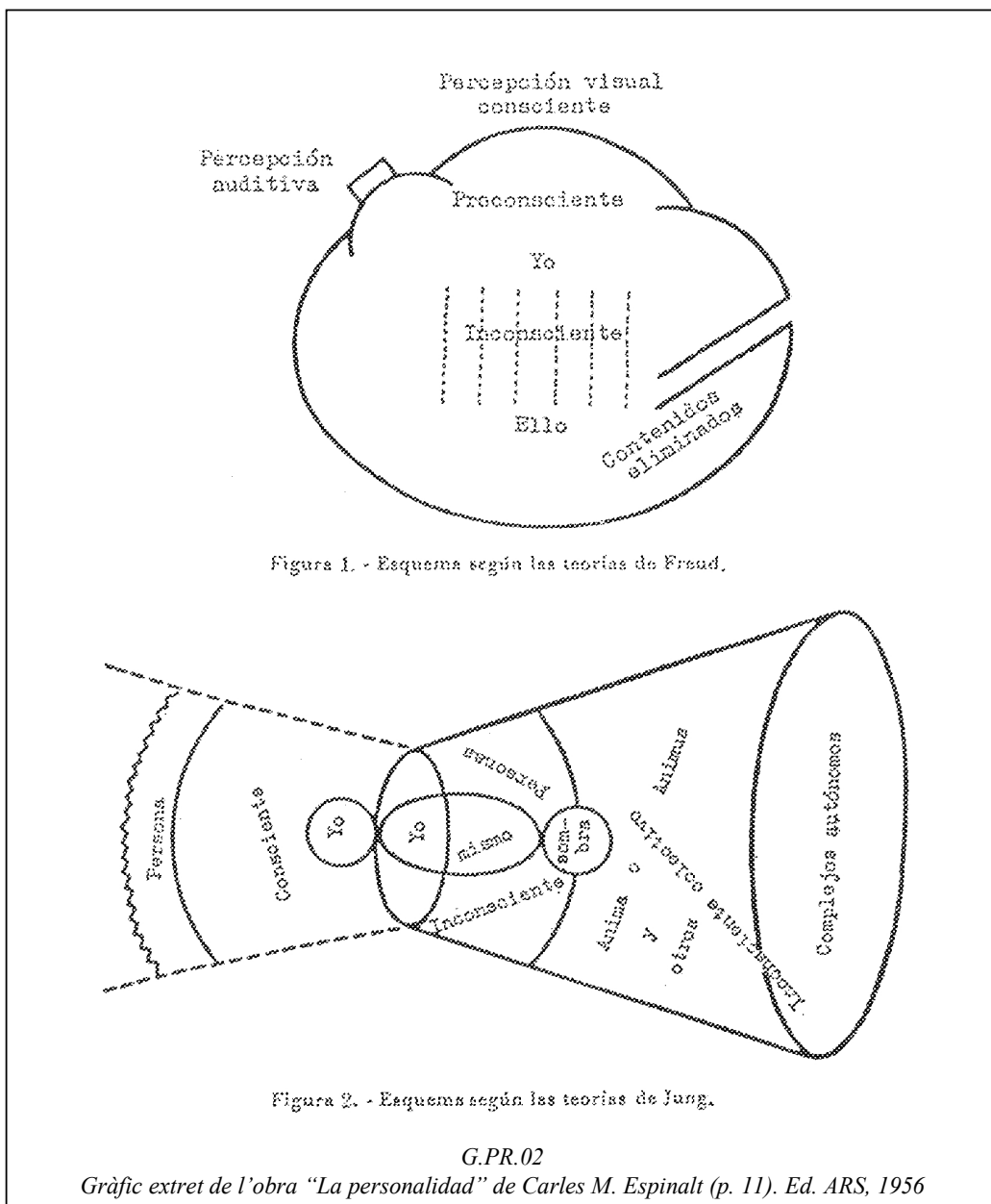
Segons Espinalt, fins ara les concepcions que es tenien de l'ésser humà intentaven definir-lo cenyint-se exclusivament als seus processos interns. D'aquesta forma s'esdevenen conceptes molt reduïts i poc fiables en tant que distorsionen la realitat de l'ésser que pretenen estudiar; no es pot deslligar l'individu de l'amplitud que li confereix ser un ésser social. (G.PR.01)

Les teories espinaltians representen el punt de partida d'una nova concepció de l'ésser humà que trenca amb el fet de considerar que la personalitat és independent de l'ambient social, polític i històric que l'envolta. La psicoestètica descobreix i sistematitza una dimensió essencial en l'estudi de la personalitat: no es pot pretendre estudiar ni educar l'ésser humà sense tenir en compte la incidència, en la seva individualitat, dels artificis que ha desenvolupat culturalment. Aquestes paraules de Carles M. Espinalt ho confirmen:

“Per haver subestimat aquest factor –l'ambient social–, varen fallar en moltes conclusions acreditats psicòlegs. Els seus diagnòstics eren o són parcials. Eloqüent exemple d'això el tenim en Freud o en Jung, com fàcilment podem comprovar estudiant els esquemes que sobre la personalitat varen traçar aquests psicòlegs. Donen la impressió que l'home és un ser que viu aïllat de la comunitat, o que com a màxim «viu en família», però no en un engranatge social.”

Espinalt (O.E., 1987, p. 89)
(G.PR.02)

Així, la psicoestètica es defineix com la ciència que estudia l'home a través dels artificis que ha creat i que necessita per sobreviure i afirmar-se. És per això que a través de la psicoestètica es pot fer un estudi profund de la psicologia individual i dels pobles, perquè té en compte que l'ésser humà és un ésser social per excel·lència i que mai se'l pot estudiar aïlladament. Hem de partir d'aquests artificis i, entre aquests, un dels més importants és la cultura d'allà on viu. Per això, Espinalt no deixa d'incloure apreciacions sobre les pertinències socials dels personatges històrics i científics que esmenta.

“Amb tot, la valentia que comporta la temeritat –a jutjar pel meu cas– proporciona un premi: com que tots els humans, vulguin o no vulguin, estan plantats a una terra, només es pot ser un psicòleg agut, precís i entenimentat quan, de les persones, hom no es descuida d'esbrinar-ne les arrels. No és possible comprendre del tot el caràcter de ningú sense conèixer la gent amb qui conviu i d'on procedeix. Qui pot entendre's desvinculat d'un país? Qui, estigui on estigui, per tot es veu un foraster, acaba essent un estrany per si mateix i ja no sap què s'empatolla. Adhuc Freud deixava de tocar-hi quan dissimulava o no recordava que era jueu.”

Espinalt (O.E., 1987, p. 107)

Per conèixer-se a si mateix i per poder esbrinar la personalitat dels altres en la seva justa mesura és necessari estudiar-la, juntament amb els fenòmens que l'acompanyen, és a dir, dintre del conjunt ambiental. Per a Espinalt, l'ambient és per a l'home el mateix que l'aigua per al peix. També aquest serà el puntal que li donarà la profunditat de pensament en analitzar el caràcter català (que més endavant ampliarem) i el fet que la seva obra estigui configurada per ajudar els catalans a superar els seus complexos col·lectius, que provenen de les característiques de la seva trajectòria històrica:

“Aquest sí que no és el meu error. L’haver estat conseller de gent dels més diversos països, que si alemanys, que si argentins, que si nord-americans, que si francesos, que si portuguesos, etc., no ha pas impedit que les meves obres no deixin mai de contemplar els humans des de Catalunya.”

Espinalt (O.E., 1987, p. 12)

Amb el to irònic que sovint caracteritza l'obra del professor Espinalt, i amb la intencionalitat d'il·lustrar els seus conceptes de forma suggestiva, ens remarca la idea de la importància dels factors socials amb aquest exemple:

“La societat determina moltes reaccions personals. I ésser o no ésser de tal societat o tal altra ja és un factor que ens configura. Un home –comenta Bergson amb fina subtileza– al qual preguntaren per què no plorava en sentir un sermó que commovia tot l’auditori, respongué: «Veureu, jo no sóc d’aquesta parròquia.»”

Espinalt (O.E., 1957, p. 56)

2.2. MEDI – SUBMEDI – INMEDI

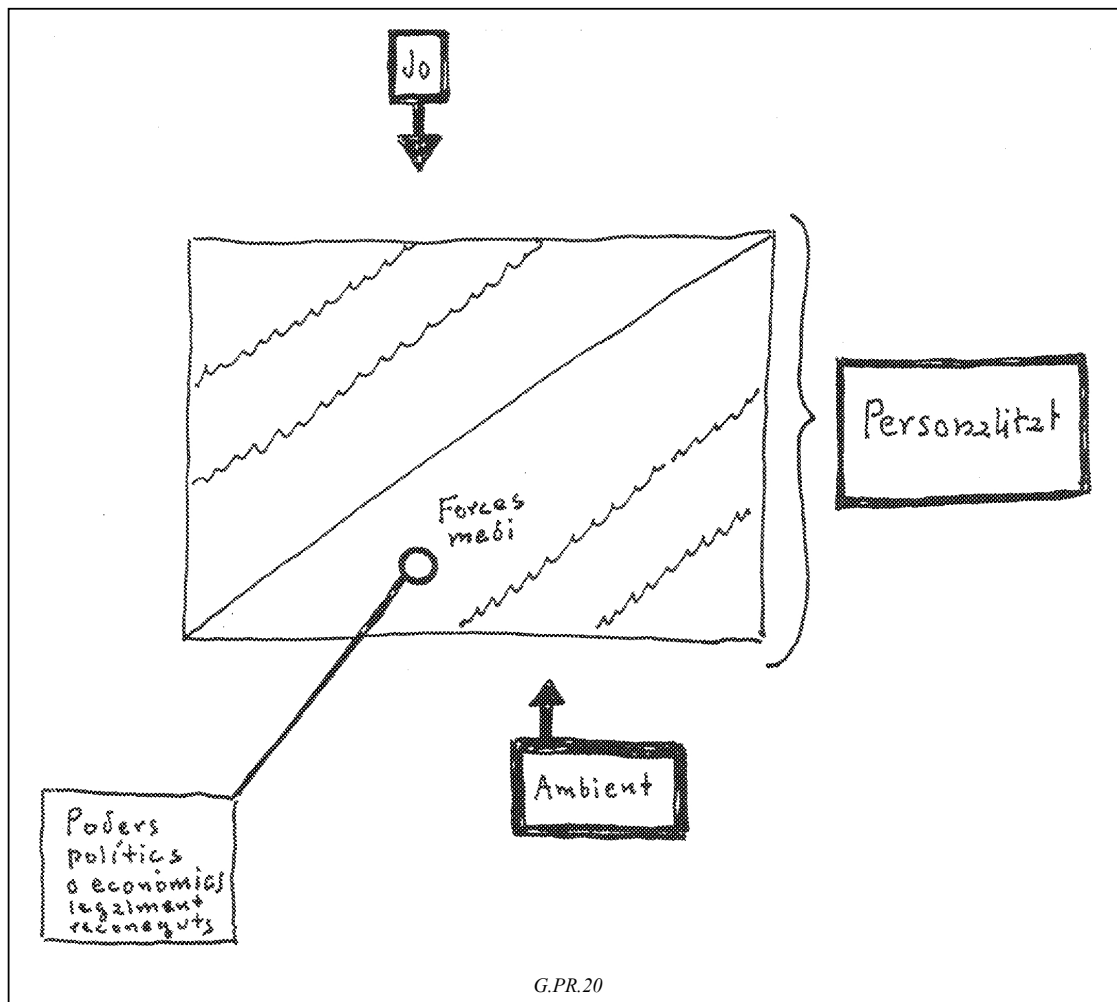
Trobarem que l'envergadura de l'ambient en la personalitat es concreta en temes (que els aprofundirem més endavant) com els models, les modes, el caràcter del temps, la història, etc., i que seran cabdals en la comprensió i la formació humana. Les teories espinaltianes poden explicar la psicologia humana més efectivament perquè estudien amb profunditat l'ambient que envolta l'ésser humà, i així s'estableixen tres nivells dintre d'aquest factor segons la intensitat en el nivell de consciència o inconsciència que generen: medi, submedi i inmedi. (G.PR.1)

“De les forces modeladores que té tot ambient, no se'n parla, o se'n parla ben poc. La vida diríeu que és una absurditat quan no es precisen tots els factors que li donen contingut. El caràcter de l'home es desenfoca sempre que s'insisteixi molt sobre el seu «jo» i s'escatimen les influències de la societat que l'envolta.”

Espinalt (O.E., 1963, p. 246)

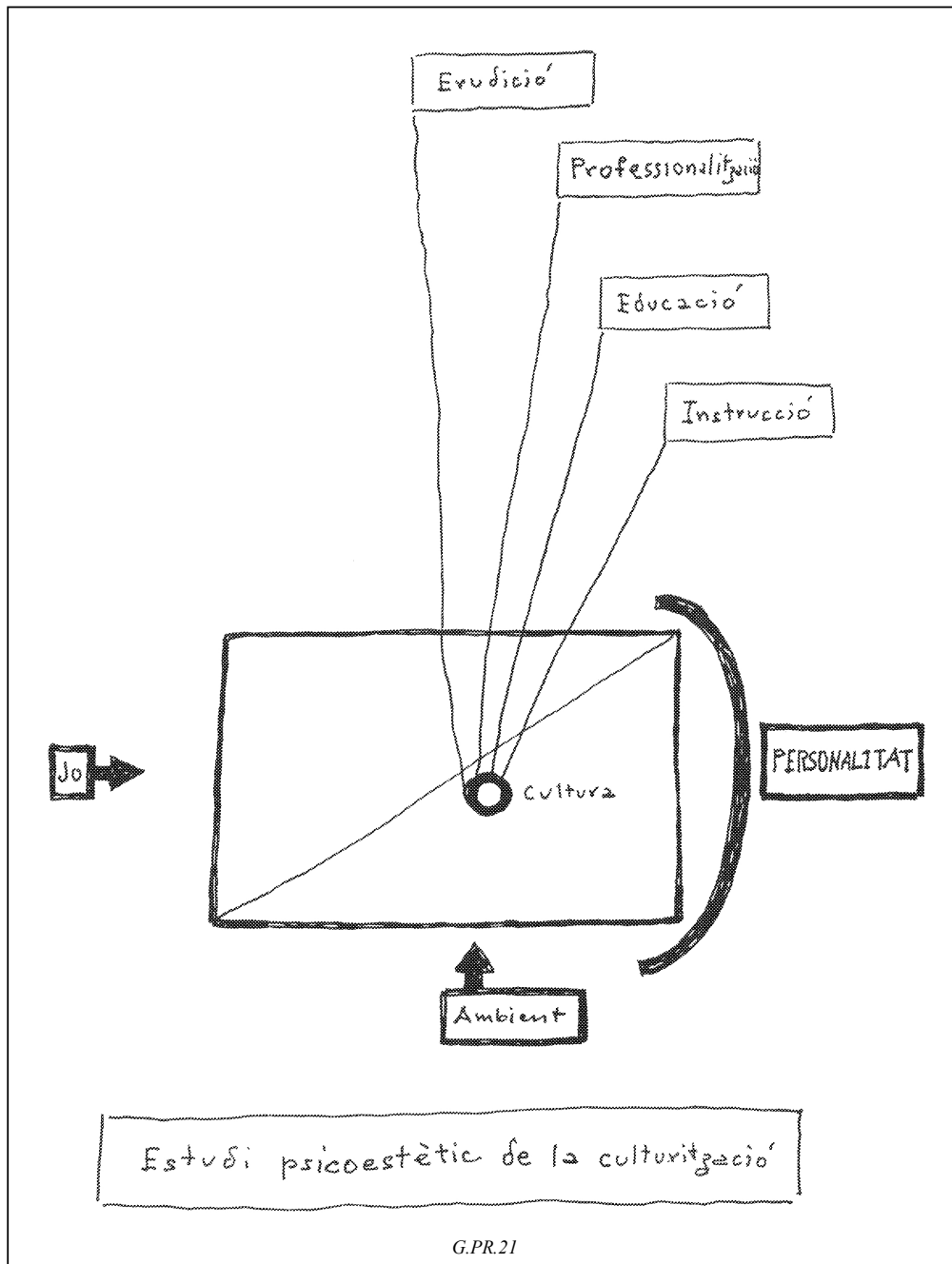
Aquestes influències queden determinades i concretades en els factors següents:

Dintre del medi i amb un grau elevat de consciència:

Forces del medi: Poders polítics o econòmics reconeguts legalment. (G.PR.20)

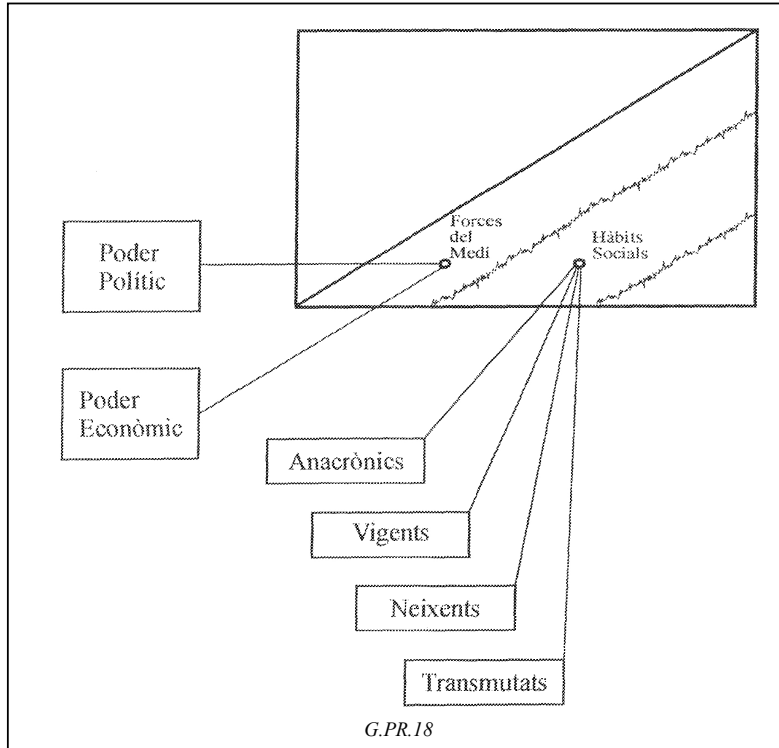
Cultura: La culturització pròpiament entesa, amb els seus àmbits d'instrucció, educació, professionalització i erudició. (G.PR.21)

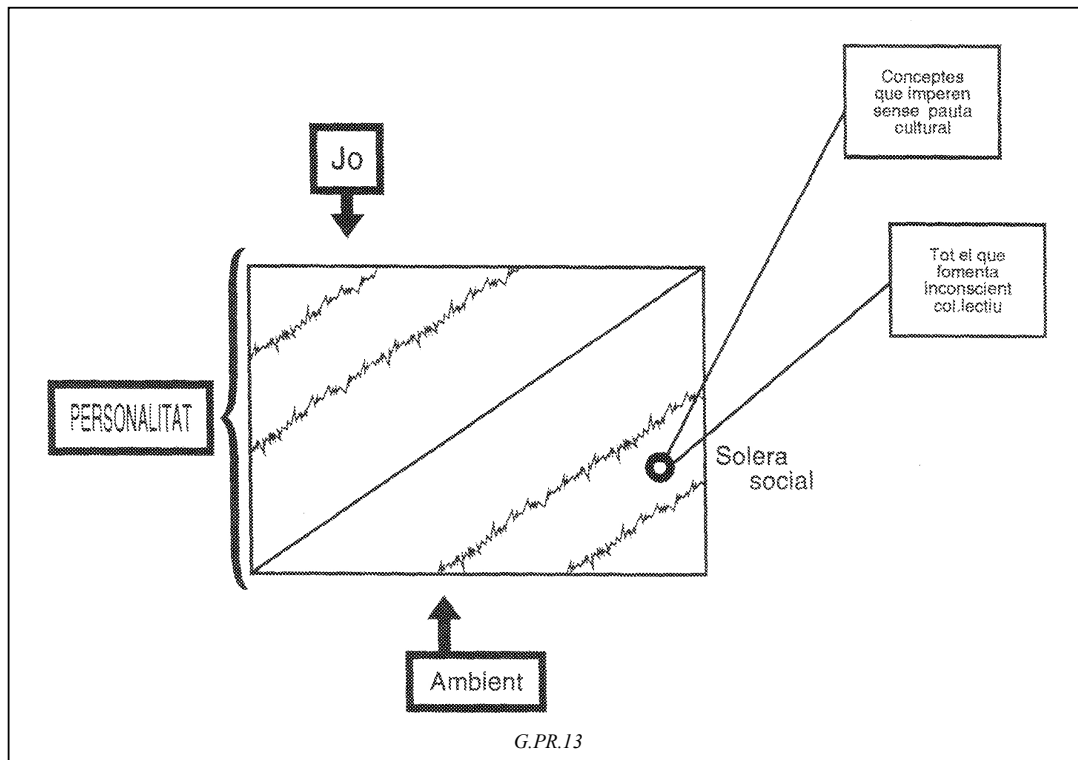
Llaços espirituals: Els afectes que s'estableixen tant dintre com fora del cercle familiar.

Dintre del submedi:

Hàbits socials: Conductes repetitives que es fan de forma gairebé reflexa. Es poden catalogar en: anacrònics, vigents, naixents o transmutats. (G.PR.18)

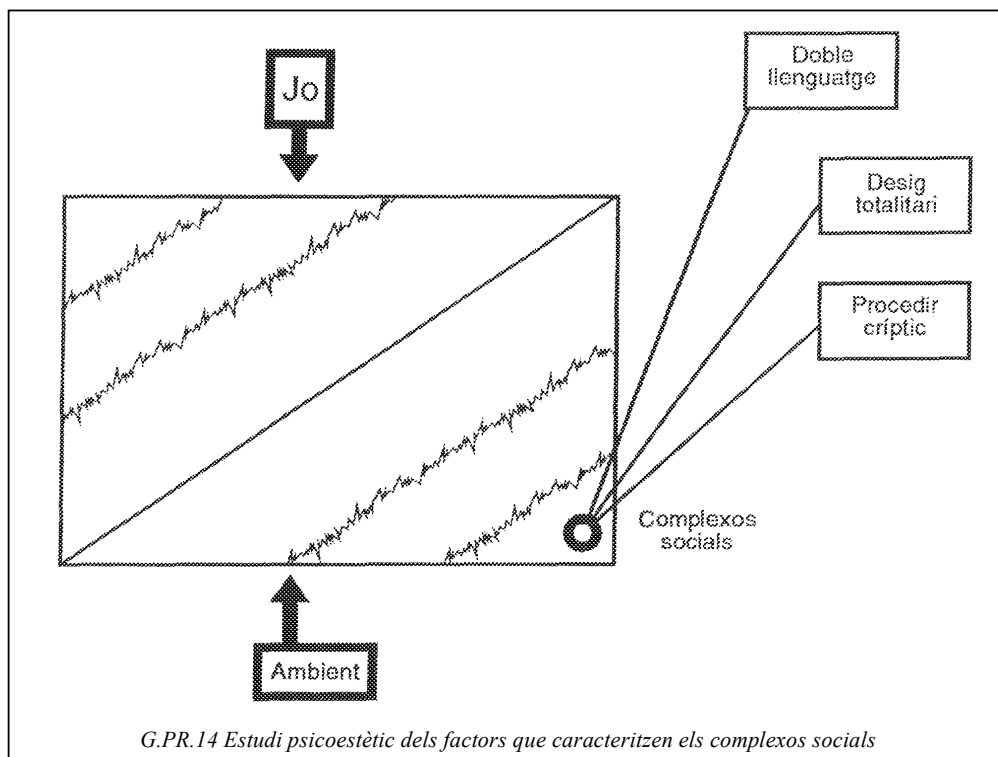
Solera social: Conceptes que imperen sense pauta cultural i tot el que fomenta inconscient col·lectiu.

Inmedi, dintre de l'esfera inconscient:

Acció dels models: Influència de persones que tenen un pes i un ascendent dintre de la societat.

Complexos socials: Doble llenguatge, desig totalitari i procedir críptic. (G.PR.14)

Instints universals: Impulsos primaris que formen part del bagatge de la humanitat. Representa l'inconscient col·lectiu que marca el caràcter dels pobles i els confereix uns trets comuns que, fins i tot, es poden fer evidents en els somnis individuals de cada persona.

“Les comunitats humanes tenen uns hàbits socials, un inconscient col·lectiu i uns arquetipus –com demostrà Jung en les seves investigacions psicoanalítiques– que són pes determinatiu de llurs actuacions. És un obrar per embrollats i subtils corrents subterranis que, sovint, són més poderosos que les visibles lleis econòmiques que tanta influència tenen sobre el to i el fer de les circumstàncies. Existeix el que ja Voltaire classificava com «l'esprit des nations». El Volksgeist dels alemanys.”
Espinalt (O.E., 1966, p. 254)

Aquests instints universals es correspondrien a allò que a títol individual denominem temperament, i que genera comportaments equivalents en tots els éssers humans. Per exemple, el sol produeix canvis en l'estat anímic de les persones, i en els països sense tanta incidència solar es donen més inestabilitats en els humors dels seus habitants.

“Tanmateix, el que algun dia, sense tants rituals màgics, caldrà reconèixer com a instints universals resta, amb més o menys força, dins l'ànim de cadascú. L'home té un inconscient ambiental capaç de motivar-li reaccions que no es limiten a la simple depressió que en l'humor de molts és generada per un cel brúfol.”
Espinalt (O.E., 1970, p. 401)

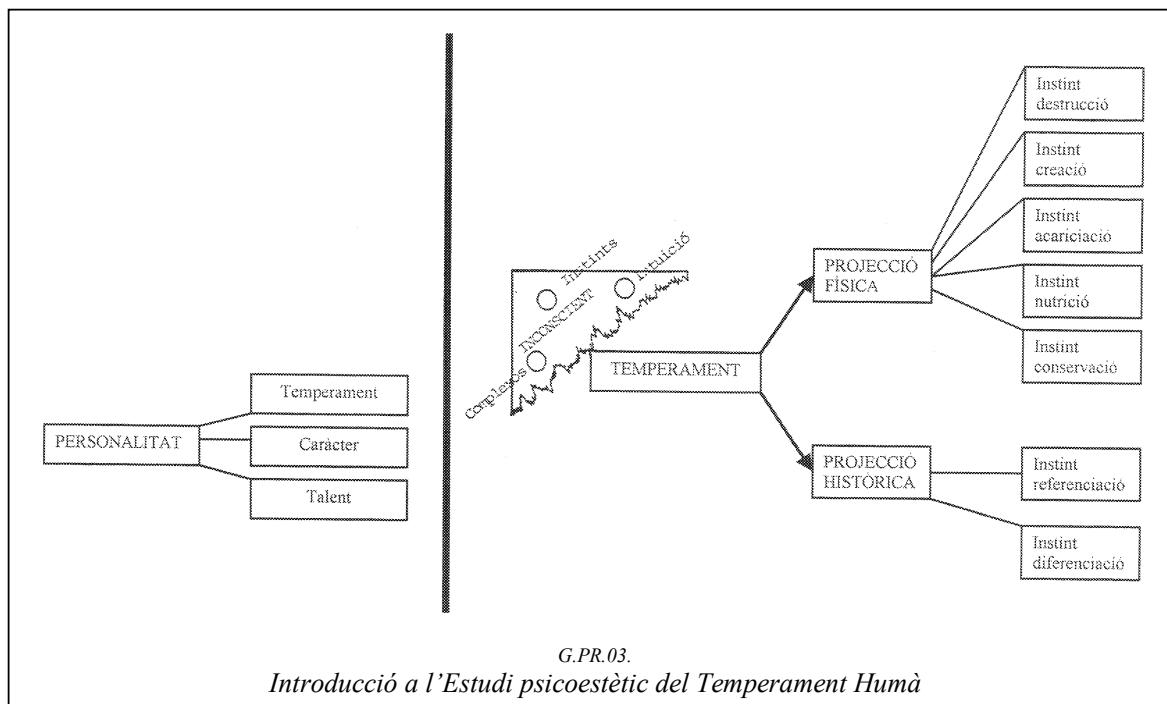
2.3. TEMPERAMENT

Una de les preocupacions bàsiques de la psicoestètica és explicar i definir, amb el màxim detall i rigor, els conceptes de caràcter i temperament, ja que sense tenir ben delimitats aquests dos conceptes no és possible entendre la personalitat humana. Per al professor Espinalt, aquesta definició exhaustiva és una greu mancança; fins i tot declarava que entre els especialistes en el tema pedagògic i psicològic es pateix també aquesta manca de concreció:

“No em canso de repetir i posar exemples que puguin destriar bé aquests dos conceptes: personalitat i caràcter. Motius de la seva persistència? Àdhuc l’entès s’hi fa un garbuix en el moment de voler emprar aquests mots. Ambdós li són familiars, però no en cospa pas tot l’abast. En barreja aspectes. Entre pares i pedagogs s’arriba a la paradoxa de parlar de l’educació del caràcter i ningú no sap exactament en què consisteix allò que pretenen configurar.”

Espinalt (O.E., 1963, p. 254)

D’aquesta manera veiem que els factors que configuren la personalitat, i que per tant cal concretar i definir, són tres: temperament, caràcter i talent. Si sabem el que representa cada un podrem entendre amb més claredat el funcionament de la nostra psique, i a la vegada sabrem quin és l’àmbit de la personalitat que està implicat en la formació humana. (G.PR.03)

“Hom parla d’un personatge famós i diu per definir-lo: «Té personalitat», com si els altres que no són cèlebres no en tinguessin i res no els caracteritzés la persona. Qui no està alerta d’aquest simbòlic escamoteig –dels símbols és fàcil passar a les obres– es pot veure arraconat, ja que mentre no han sabut aclarir del tot el concepte personalitat ni els psicòlegs més eminents –Jung declara: «Això que anomenem personalitat és quelcom gran i misteriós.»–, segons el criteri de la majoria de gent queda ben definit i pensem saber clarament en què consisteix: conceptuen com a home de personalitat el qui sap donar transcendència i relleu a si mateix.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 482)

Quan parlem de personalitat, doncs, a part de distingir entre uns factors que pertanyen al «jo» i uns altres de tipus ambiental, hem de convenir que en aquesta hi ha uns elements que es manifesten

obertament, de manera visible, i altres que, per ésser inconscients, no es poden observar directament. La personalitat, així, es configura a través d'una diversitat de factors que cal matisar convenientment.

Començarem, per tant, amb la definició del concepte de temperament, segons la psicoestètica.

El temperament està format pels instints que es transmeten genèticament, i les diferents tipologies temperamentals vénen determinades per la constitució física, biològica i neurològica de l'individu. L'ésser humà, per constitució, és un mamífer que –com els altres– parteix d'uns instints. Com molt encertadament va descobrir Freud, aquestes pulsions biològiques, que mai es poden anul·lar, impulsen l'individu a la conservació d'ell mateix i de la seva espècie, i el dirigeixen cap al plaer immediat que li produeix satisfer aquests estímuls. Aquests instints es troben en l'inconscient i no s'hi té accés directe. El temperament, doncs, està format per uns estímuls innats que ens orienten cap a una finalitat i formen un bagatge que, amb alguns matisos d'intensitat, tots els humans posseeixen. Els instints ens igualen. Allò que ens diferencia, com veurem més endavant, és el caràcter.

“Coneixem amb el nom de temperament el conjunt de tendències psíquiques i disposicions instintives de les quals depèn la nostra manera típica de reaccionar. Les seves causes són endògenes. No sense raó quan s'assegura d'una persona que té «temperament», ens referim a alguna cosa consubstancial amb el seu propi existir.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 254)

De fet, quan estudiaven el temperament, ja Hipòcrates i Galè varen fer unes classificacions que han arribat fins als nostres dies: biliós, flegmàtic, nerviós i sanguini. Le Senne va afegir que la força temperamental es concreta amb tres característiques més: activitat, emotivitat i funció primària o sistemàtica, que combinades amb les anteriors ens donen un resultat de vuit combinacions temperamentals bàsiques. Aquestes són: temperament nerviós, sentimental, colèric, apassionat, sanguini, flegmàtic, amorf i apàtic. Són molts els autors, sobretot del camp de la medicina – Kretschmer i Sheldon –, que han investigat sobre les diverses tipologies temperamentals humanes i la forma de catalogar-les.

Les inclinacions temperamentals vindrien donades per una major o menor activitat dels sistemes endocrí i nerviós. Certes glàndules que introdueixen les seves hormones en el corrent sanguini donarien les diferents inclinacions temperamentals. Per exemple, molta o poca activitat en l'individu vindria donada pel funcionament de la glàndula tiroide. Aquesta glàndula també regularia el nostre equilibri afectiu i la rapidesa de les nostres reaccions mentals. Així mateix, també podríem establir un paral·lelisme entre les reaccions que estimulen el predomini del sistema nerviós simpàtic o del sistema nerviós parasimpàtic. Aquestes pulsions representen una gran part del potencial genètic que es transmet biològicament, de la mateixa manera que es transmeten altres característiques físiques, com ara el color dels ulls, l'alçada, etc. Excepte en el cas de disfunció patològica d'aquests sistemes biològics, les diferències entre els individus presenten oscil·lacions temperamentals que poden ser controlades pel caràcter, com més tard veurem. No obstant això, aquest component constitucional fa que en cada persona domini un tipus de temperament que li imprimeix unes característiques bàsiques sobre les quals haurà d'edificar el seu caràcter.

No podem parlar de temperaments “bons o dolents”. Això només representa la matèria primera sobre la qual cada persona ha de treballar. Per exemple, el predomini de la impulsivitat en una persona pot ser una característica temperamental positiva si la sap controlar i aprofitar convenientment en les ocasions en què sigui necessària; però si en els moments en què és imprescindible la reflexió, el subjecte es deixa portar pel seu temperament, pot caure en una sèrie de decisions mal calculades. D'altra banda, la forta intensitat agressiva també pot donar com a resultat, si s'abandona al seu instint, una persona molt destructiva; però ben canalitzat, per exemple, és un dels factors necessaris d'un bon cirurgià. No podem menysprear la importància del material genètic que disposem per construir la nostra pròpia escultura. Però, de què li servirà a l'escultor tenir un bon material si no el treballa? En

canvi, potser amb un material més humil, però amb més esforç i tenacitat, pot arribar a fer una gran obra d'art.

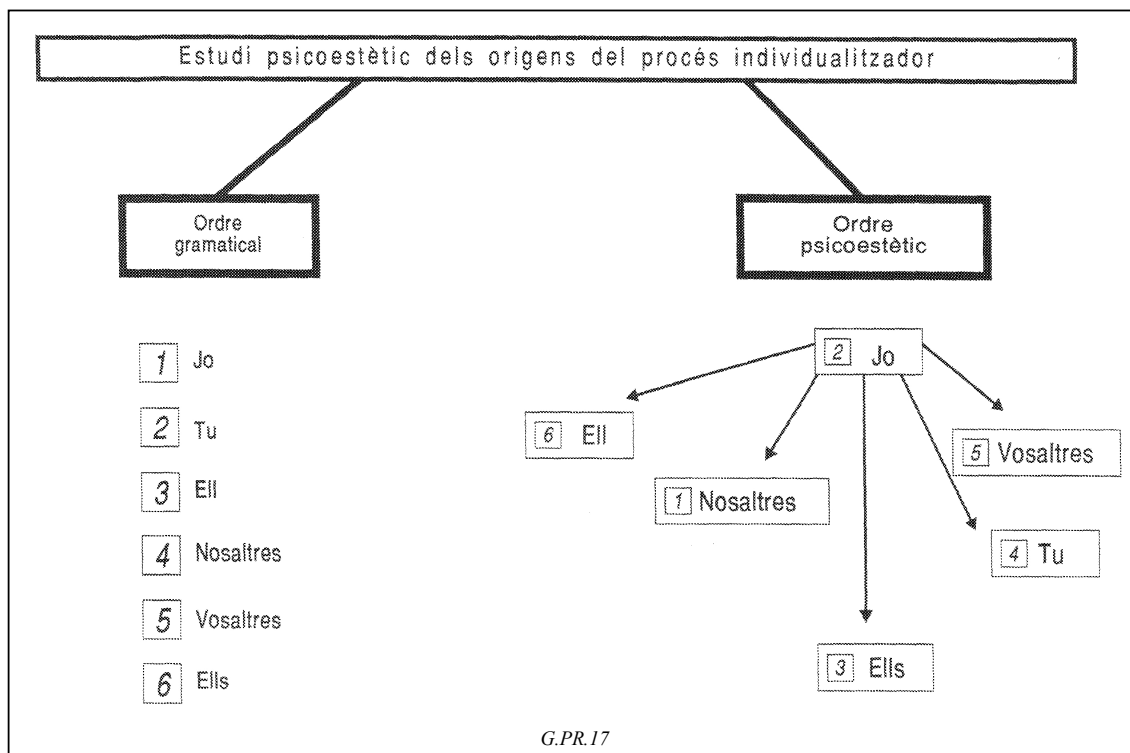
El temperament constitueix l'aspecte que podríem dir-ne més rudimentari de la psique. Té un fort component biològic, ja que en la seva base s'hi troben els instints. Per a Espinalt, el temperament està format, per una banda, pels cinc instints que compartim almenys amb els altres mamífers superiors, i que després de reinterpretar-los els divideix en: instint de destrucció, de creació, d'acariciació, de nutrició i de conservació; i per una altra, els dos instints que ell descobreix, i que anomena de projecció històrica i són exclusius de l'espècie humana: instint de diferenciació i de referenciació. (G.PR.03) Segons les teories espinaltianes, l'autèntic miracle de l'ésser humà és que li van sorgir, a diferència del que s'esdevé en els animals, aquests dos instints històrics fonamentals.

Dintre de l'instint de destrucció hi hauríem d'incloure l'agressivitat i l'instint de conservació, que mantenen sempre una lluita que es resol, en condicions normals, per aquest últim. Però, també és evident que els impulsos autodestructius del suïcida s'imposen clarament al seu propi instint de conservació. Dintre de l'instint de creació, en opinió del professor Espinalt, hi hauríem d'afegir la sexualitat, i no com deia Sigmund Freud quan afirmava el contrari, és a dir, que era justament la sexualitat que feia sorgir l'instint de creació; de la mateixa manera que la gana forma part de l'instint de nutrició, però no pot dir-se que aquest hagi aparegut com a conseqüència d'aquella. Finalment, tenim l'instint d'acariciació, però no tan sols en el sentit físic del fet, sinó també en aquell estímul verbal que podem trobar en un to de veu, unes paraules, un afalac, etc.

Precisament, però, és amb l'aparició dels instints històrics quan l'ésser humà es desmarca d'una forma radical de la vida instintiva dels animals superiors. En diem "històrics", perquè tot fa suposar que l'home els va adquirir al llarg de la seva evolució històrica. El primer d'aquest instint és el de referenciació. L'home sempre parla i es veu a si mateix en relació amb un grup, ja que no viu sol sinó en societat. Necessita referir-se a determinats grups per trobar la seva identitat individual. No és cap secret que part de la nostra imatge sempre ens la dona la nissaga d'on procedim. Tal com afirma Espinalt (Cf. 37), l'ésser humà té un instint de referenciació i la família n'és el seu primer mirall. L'home viu tan obsessionat amb les nissagues que fins i tot davant del bon pedigrí d'un gos, per exemple, es mostra més interessat i li concedeix a l'animal més importància i categoria. La família arriba fins allà on tenim un nom per definir graus i formes de parentiu: pare, mare, fill, germà, cunyat, muller, marit, avi, oncle, cosí, nebot. Més enllà dels noms que consigna el diccionari, ja no hi posem interès: rebesavi, besavi, avi, pare, «jo», fill, nét, renét o besnét i rebesnét. L'idioma ja no té el do d'anar més enllà: el fill del nét. (Cf. 37)

També la psicoestètica ha analitzat l'ordre gramatical *jo, tu, ell, nosaltres, vosaltres* i *ells*. I ha constatat que no és real, perquè el nen pren consciència en primer terme del «nosaltres», com a grup de referència, i en segon lloc del «jo». Aquest és l'ordre psicoestètic en la manera d'explicar el procés d'identificació personal. (G.PR.17)

Tanmateix, l'instint de diferenciació és igualment bàsic. L'ésser humà vol sentir-se únic, diferent als altres, ja per instint propi. Aquest afany per diferenciar-se, un cop elaborat, es converteix en el que en psicoestètica es coneix sota la denominació d'afany de singularitzar-se.

“Tots estem subjectes a dues tendències ben oposades –una d’aquestes tendències uneix íntimament l’individu a la família, l’altra el separa de forma manifesta–, el sentit de comunitat i el sentit individual. [...] L’afany de comunitat és realment per pròpia naturalesa. Tot ésser vivent es podria sentir més individualista que l’home. Cap no triga tant a saber-se-la campar, però tampoc no existeix cap ésser que, arribada la seva emancipació del grup, sigui tan gelós de la seva individualitat.”
Espinalt (O.E., 1969, p. 379)

És un instint que pren força justament en una societat en la qual la massificació que patim arriba a fer-nos perdre moltes vegades la nostra pròpia identitat, amb les conseqüències anorreadores que sovint resulten per a l’individu.

“Ensems, però, no pot viure –amb afectes i amb matèria– sense la comunitat. Gran part de les constants variacions d’ànim que experimentem depenen d’aquestes dues inclinacions: viure amb els nostres i viure amb el nostre «jo», conviure i mantenir-se solitari, ésser comunicatiu i mostrar-se reservat. Variacions d’actitud que arriben a crear confusions i contrasentits.”
Espinalt (O.E., 1969, p. 379-380)

Un cop analitzats aquests dos instints històrics, podem concloure que una de les claus més importants a la vida de cadascú és la de saber fer compatible aquesta singularitat que tots volem en grau màxim, amb un grup de referència prèviament seleccionat que alhora ens resulti suggestiu i motivador.

“[...] veiem que tot ésser humà té una doble tendència: per una part, vol viure en comunitat; per una altra, se’n vol aïllar.”
Espinalt (O.E., 1957, p. 49)

2.4. INTERPRETACIÓ DELS SOMNIS SEGONS LA PSICOESTÈTICA

Per al professor Espinalt és ridícul creure que la vida és somni –com deia Calderón de la Barca–, la vida és molt més que un seguit de somnis. Amb tot, els somnis també formen part de la vida, i amb freqüència ens l'alteren sense que en tinguem plena consciència. Carles M. Espinalt dedicà una de les seves conferències al paper dels somnis, i la va titular *La imatge personal en els somnis* (Cf. 32). Argumentava que els somnis són el fonament de la màgia. Si l'home no hagués somiat, mai cap civilització no hagués pogut establir cap màgia, ni hagués tingut cap sentit la figura ancestral del bruixot de la tribu. Fins i tot la creació de l'ànima, de la qual en tenim plena constància històrica (fou creada per Plató a la Grècia antiga ressenyant un diàleg amb Sòcrates i és una figura que s'ha perpetuat fins als nostres dies), no hagués estat així sense la possibilitat humana de poder somiar, atès que és justament en els somnis quan l'ésser humà marxa, surt d'ell mateix i pot tornar novament en si. L'ànima té com una força interior capaç de sobreviure fins i tot a la mort. Aquesta idea va originar l'oniromància, i ens explica perquè els somnis sempre han viscut en el terreny de les supersticions.

Ell opina que des de l'època remota dels grecs –el mot oníric procedeix d'ells– hi ha un moment històric a partir del segle XVIII i fins a final del XIX en què es va posar en voga la creença que donar algun valor als somnis era d'allò més absurd. Per al món de la ciència, durant més d'un segle, els somnis no van tenir cap valor. No fou fins a final del segle XIX que un metge vienès, Sigmund Freud, féu una nova interpretació científica dels somnis. Així, per primer cop a la història, els va treure del terreny de les supersticions, on havien romàs permanentment fins llavors.

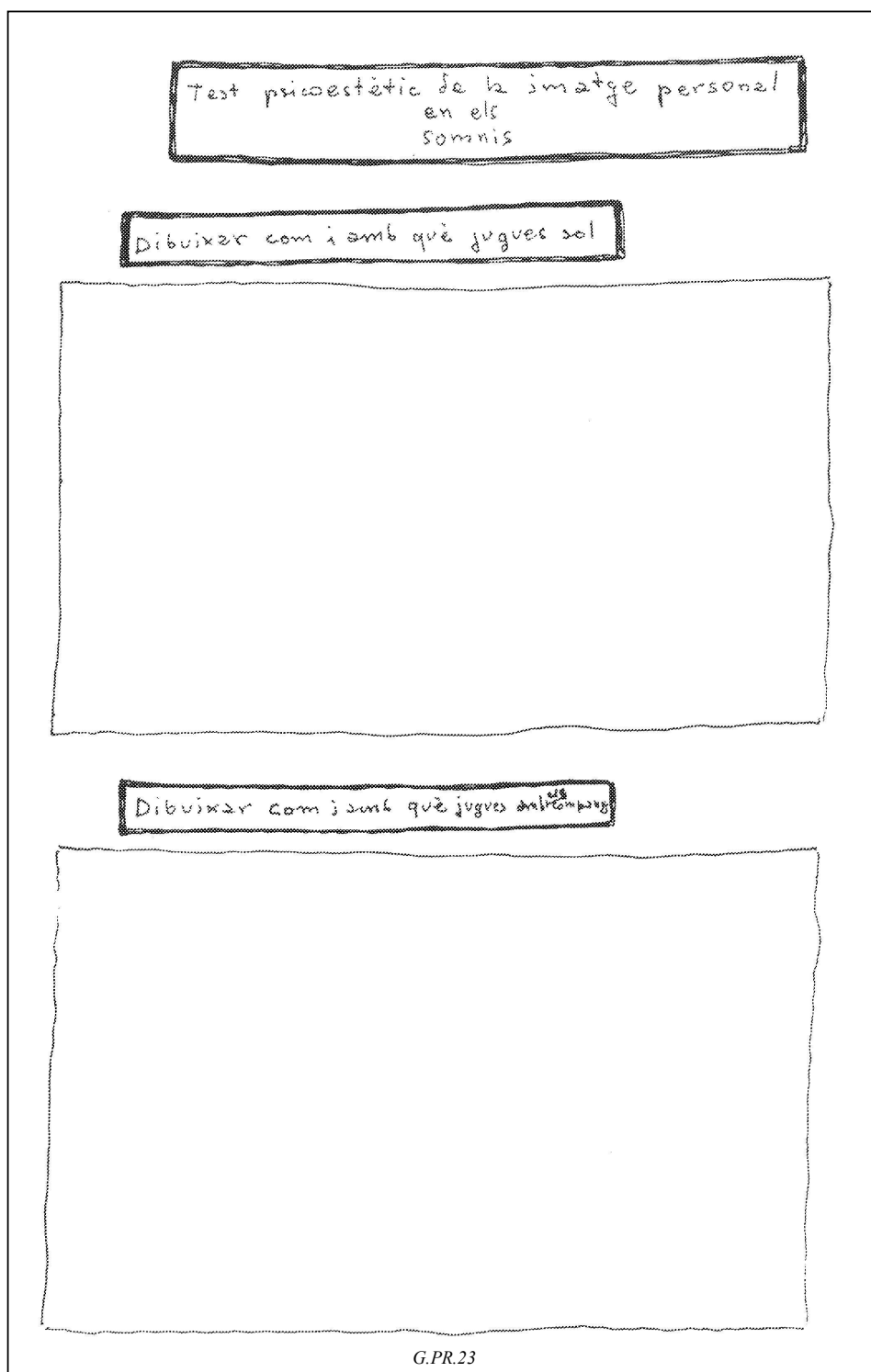
No sempre les interpretacions freudianes eren exactes, diu Espinalt. Però, un dels mèrits indiscutibles de les seves investigacions fou posar de manifest que en l'home existia un conscient, però també un inconscient, en el qual es produïen actes i reaccions inesperades, i difícilment controlables. És a dir, l'home no era tan absolutament racional com s'esperava, i els somnis eren la prova clara de la interacció constant entre aquestes dues grans esferes. Per a Freud, el somni representava la lluita constant entre el conscient i l'inconscient, una lluita en la qual aquest últim actuava com una mena de policia; a partir d'aquí, desenvolupa les seves investigacions sobre la repressió.

En una de les seves conferències (Cf. 32), esmenta el procés difícil que va patir el llibre de Freud *La interpretació dels somnis*, publicat el 1900, i on afirmava categòricament: “*Amb gran sorpresa vaig descobrir un dia que no era la concepció mèdica del somni, sinó la popular, mig arrelada encara en les supersticions, la més propera a la realitat.*” Aquest enfrontament obert amb la classe mèdica del seu temps, extremadament poderosa i influent, no cal dir-ho, va provocar que hi hagués un pacte de silenci sobre el llibre. Com a conseqüència, durant sis anys –entre 1900 i 1906–, tan sols es van vendre 351 exemplars d'una edició de 600, en alemany. Avui, se n'han venut milions i s'ha traduït als idiomes de mig món. Tanmateix, Freud sempre tingué una confiança plena en la veracitat i l'èxit de les seves investigacions en aquest camp.

L'opinió espinaltiana sobre aquest personatge –coneixia profundament tota l'obra freudiana– era que Freud va ser un geni en l'observació dels fets, però poc matisat i un xic tendencios en la seva interpretació. Així, per exemple, Espinalt pensa que és de gran agudes a un diagnòstic com aquest: “*La relació d'un nen amb els seus germans, no sé per què suposem, a priori, que ha de ser afectuosíssima.*” És aquesta una gran veritat. Tanmateix, meditem ara una altra afirmació freudiana: “*El sentit dels somnis on apareix la mort d'una persona –particularment si es tracta d'algu proper a qui somia– és que, efectivament, existeix el desig que mori la persona objecte del somni*”. Espinalt no coincidí amb aquesta teoria, i afirmava que havia pogut constatar en la seva experiència professional que això no era cert. De fet, Freud va basar-ho tot en el concepte de desig, sobretot sexual. Espinalt creu que va ser aquesta concepció freudiana, la que va provocar un fraccionament progressiu de la seva escola, ja que A. Adler considerava que l'afany humà de poder era molt superior al desig sexual que, segons el mestre vienès, era la font de qualsevol problemàtica; i el mateix C.G. Jung també es distancïa de l'escola freudiana per considerar aquesta premissa també falsa.

D'altra banda, Espinalt, amb les seves investigacions, arriba a la conclusió que l'ésser humà es comprèn molt millor a través de la por que a través de qualsevol altre factor. És cert que hi ha somnis que expressen desitjos, però l'home, per damunt de tot, és un ésser extraordinàriament espantat, i ha estat la por la seva gran força motriu que l'ha portat a ser com és. No obstant això, Carles M. Espinalt cita com a exemple ben il·lustratiu següent: *“allò que més ha somiat l'home des de la nit dels temps – somnis que en èpoques de postguerra s'han vist molt potenciats– ha estat la por a no passar gana.”* Certament, l'ésser humà prové d'una misèria tan ancestral (la brutícia, els paràsits, les malalties, la gana... sobretot la gana) que la màxima preocupació ha estat la possibilitat d'assegurar-se l'aliment diari. Per a Espinalt, no és del tot certa la dita popular que ens recorda “qui té gana somia pa”: qui té gana somia, no pa, sinó els més succulents plats i les viandes més saboroses. L'home ha somiat durant segles, àpats d'una majestuositat extraordinària. No en va, quan en la seva dilatada carrera com a psicòleg, Espinalt havia hagut d'aconsellar algun professional del ram de la restauració, sempre li va donar la mateixa consigna: *“L'èxit d'un restaurant depèn, sobre manera, de l'habilitat que hagi tingut el propietari per muntar-lo com si es tractés de la materialització d'un somni. I és que la humanitat n'ha passat tanta de gana!”* Per a Espinalt, l'home menja bé, com aquell qui diu, fa quatre dies. Per tant, els somnis poden tenir un component de desig, com en aquest cas, però la por hi juga sempre un paper fonamental.

Les teories espinaltianes plantegen la necessitat que es tingui una consciència molt més clara sobre la importància dels somnis i la manera de desxifrar-los. Com es veu cada persona en somnis? Com queda la seva imatge? Es veu nítida i ben perfilada o queda híbrida o desdibuixada? És més, ¿Com podem interpretar la imatge d'una persona si prèviament ella mateixa no sap veure la seva imatge ni en somnis?, és a dir, ¿No té prou potència al seu inconscient per veure's d'una forma determinada? Caldria preguntar-se: ¿Fins a quin punt actuem com a protagonistes en els somnis o hi figurem com a simples comparses, fent un trist paper d'espectadors? És per això que crea el “Test psicoestètic de la imatge personal en els somnis” (G.PR.23) per poder esbrinar quines imatges preponderen en els somnis i quin paper tenim en relació amb els altres.

El somni, creu Espinalt, ja és indicatiu del protagonisme de cadascú, i de l'afany de voler representar papers directius a la societat. Actualment es dona la gran paradoxa, que la gent en somnis són com una mena de zero a l'esquerra, no tenen cap mena de representativitat personal, mentre que a la vida real voldrien assolir grans càrrecs i lluir més que ningú. Així, va il·lustrar (Cf. 32) aquesta incoherència de molts tipus humans actuals referint-se a les famoses llegendes en què sempre apareixien grans dracs amb aspecte amenaçador que vigilaven grans tresors. Aquestes llegendes, profundament arrelades als fenòmens onírics, avui dia han sofert alteracions significatives: la gent

malda per aconseguir grans tresors i somia amb el poder i la glòria, mentre que han suprimit la figura del drac, que justament representava l'esforç, i només somien amb el tresor, que representa la recompensa per l'esforç realitzat. Tothom vol guanys fàcils i pocs maldecaps. Tot això es reflecteix també als somnis.

El somni, afirmava, deixa també un rosec anímic important, és a dir, predisposa l'ànima d'una determinada forma, i pot arribar a torturar el somiador si no s'arriba a conscienciar plenament. Cal encarar-se amb els propis somnis.

Estudi psicoestètic a l'entorn dels somnis de la senyora Eulàlia.

G.PR.22

Altrament, sense comprendre els nostres somnis es fa difícil, fins i tot, comprendre el sentit que té la pròpia vida. En aquest sentit, Carles M. Espinalt relatà una experiència viscuda durant la seva vida professional que té un valor altament pedagògic i dona una clara idea de la força que poden tenir els somnis a l'hora de revelar-nos aspectes inconscients d'una determinada persona, a vegades sorprenents. El gravat (G.PR.22) correspon a un dibuix publicat per una revista francesa de final de segle –*Le petit journal illustré*– que representa l'atemptat que tingué lloc l'any 1893 al Teatre del Liceu de Barcelona, quan un anarquista llençà dues bombes en plena representació de l'obra *Guillem Tell*. La primera bomba va causar la mort d'una vintena de persones, i hi van haver nombrosos ferits.

La catàstrofe hauria pogut ser superior si la segona de les bombes també hagués esclatat. No fou així, ja que va caure a la faldilla d'una de les víctimes de la primera explosió.

Exactament, l'any 1965, Espinalt rebé al seu consultori una dona de Barcelona, la senyora Eulàlia. De molt petita havia vist aquest gravat al menjador de casa seva –va néixer justament a l'inici de segle–, i durant el pas dels anys havia somiat repetidament la tragèdia que s'hi representava. Ella mateixa pertanyia a la burgesia benestant del moment, i era una entusiasta fervent de les representacions al Gran Teatre del Liceu de Barcelona, on hi va anar periòdicament durant tota la seva vida.

La senyora Eulàlia va relatar que en els somnis que tenia abans de la guerra, en el moment que queia la bomba, ella se'n podia escapar, però tenia una sensació de malestar, i les joies que portava se li feien petites. Un cop passada la guerra del 36, ella seguia somiant el mateix, però quan la bomba queia al Liceu i ella se n'escapava, la sensació que tenia era positiva, se sentia forta i radiant, i les joies que portava se li feien grans i lluminoses.

A la senyora Eulàlia li preocupava el nou sentit que havia agafat el seu somni, i no entenia el per què. Tot i viure aquella desgràcia, podia tenir aquesta sensació de sentir-se bé quan marxava. Aquests nous canvis que havia experimentat la seva imatge en el somni l'angoixaven, i no podia entendre'ls de cap manera.

Així, el professor Espinalt la va poder treure de la incertesa i la va ajudar a interpretar els somnis, ja que només a través de l'inconscient col·lectiu es podia trobar una interpretació encertada. Espinalt li va fer notar que el públic del Liceu abans i després de la guerra era diferent, havia canviat. Tot i que ella mai havia tingut inclinacions de tipus polític, en els seus somnis apareixia l'inconscient col·lectiu català que sentia aversió pel tipus de públic que després de la guerra predominava al Liceu, i que era, en la seva majoria, la gent que havien vingut a ocupar-la.

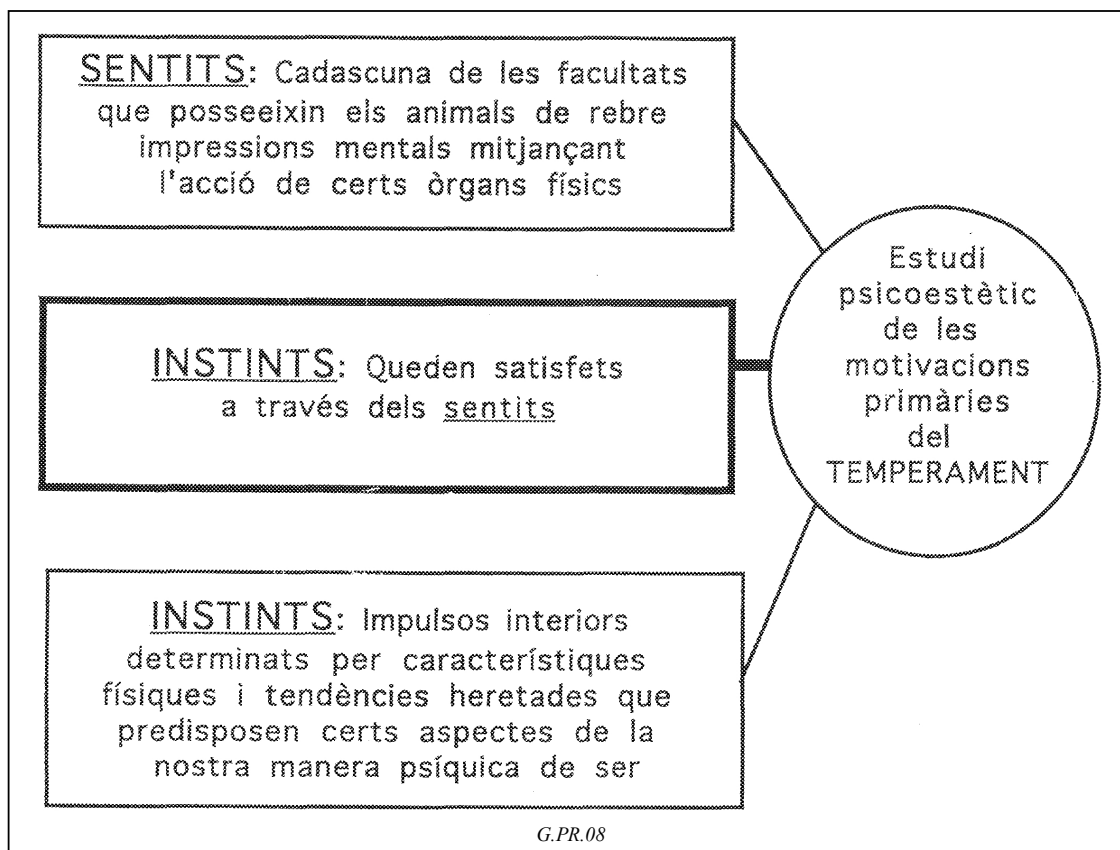
El seu inconscient col·lectiu sentia el públic com a gent forastera i volia desfer-se'n, encara que en el seu somni fos posant-se, emotivament, a favor del que havia fet l'anarquista. És així com es corrobora el valor col·lectiu que poden arribar a tenir els somnis, fet que els fa encara més transcendents a l'hora de constatar com a través seu, no tan sols pot aflorar a la superfície l'inconscient individual, sinó també l'inconscient col·lectiu de tot un poble, en aquest cas, del poble català.

2.5. ELS SENTITS

“El contacte sempre és difícil. Entrar en contacte és posar la pell humana, que és la seu del tacte, que és una autèntica frontera entre el jo i l’ambient.” (Cf. 22)

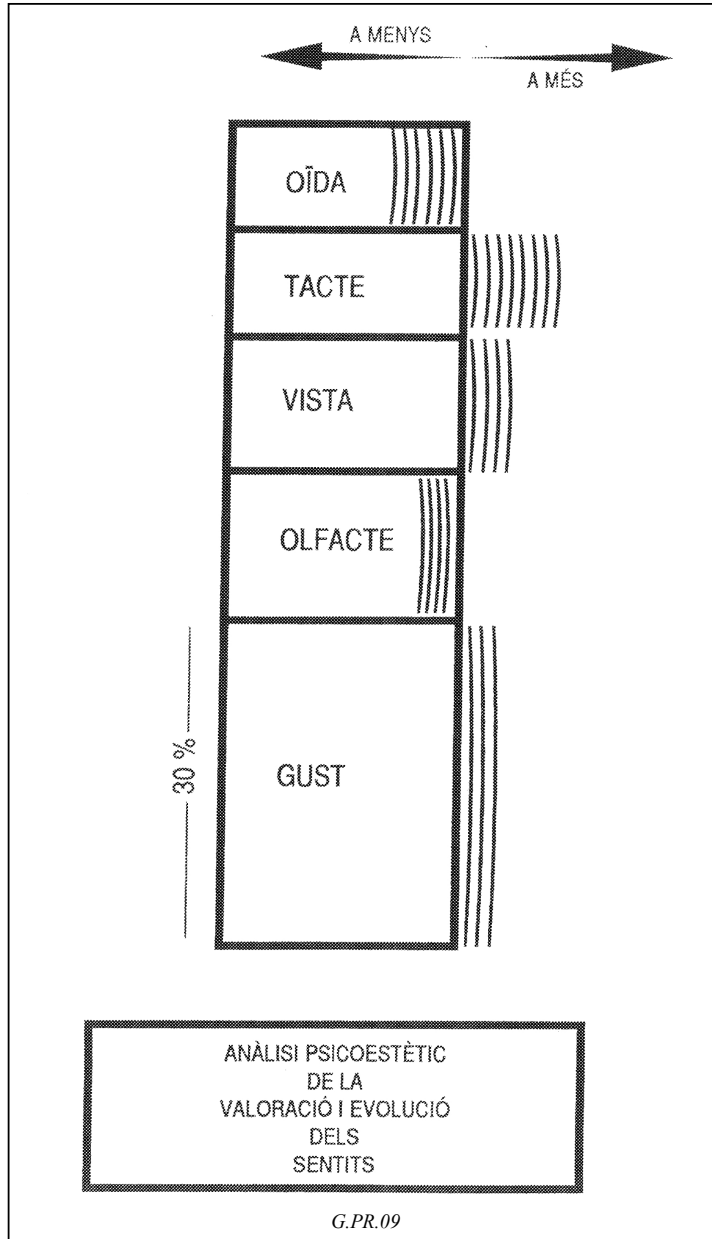
Des de l'enfocament espinaltià, la psicologia tradicional estableix una valoració dels sentits que resulta pintoresca en considerar que n' existeixen uns de superiors (vista i oïda) i altres d'inferiors (olfacte, gust i tacte). Sobretot, el tacte es presenta sempre com el “parent pobre” de tots. En contrast amb la psicologia, la psicoestètica afirma que s'ha de concedir igual valor a tots i cadascun dels cinc sentits, no obstant això, precisa que és justament el gust el fonament de totes les altres apreciacions.

Espinalt defineix els sentits com: *“Cadascuna de les facultats que posseeixen els animals de rebre impressions mentals mitjançant l'acció de certs òrgans físics. Els instints queden satisfets a través dels sentits.” (G.PR.08)*

A través de la història, el sentit del tacte ha estat sistemàticament desvaloritzat. Espinalt cita Diderot, que al segle XVII, afirmava: *“De tots els sentits, la vista és el més superficial; l’oïda el més orgullós; l’olfacte el més voluptuós; el gust el més supersticiós i el més inconstant, i el tacte el més profund.”* Tanmateix, resulta sospitós que això fos escrit per a un grup de pares de nens sordmuts. Al segle XVIII, Campoamor escrivia: *“El tacto es la razón de los humanos y el mundo se acaba donde finaliza el alcance de las manos.”* Tampoc aquest testimoni no pot inspirar-nos excessiva confiança, ja que hauriem d'esbrinar fins a quin punt l'autor cercava simplement la rima o sentia veritablement allò que deia. Potser ens haurem de remuntar fins a l'any 1912 per trobar un testimoni més veraç sobre el tacte. Eugeni d'Ors va escriure, referint-se a la pedagoga italiana, Maria Montessori: *“[...] però el que sol citar-se com la meravella cabdal dins l'obra de l'educadora italiana és la seva manera de començar la instrucció dels petits per l'educació i el desenvolupament del sentit del tacte.”*

Per a Espinalt, el cert és que fins al segle XX no comença l'autèntica revalorització d'aquest sentit, fins al punt que avui dia cal considerar-lo com un dels sentits que s'incrementa progressivament. (G.PR.09) Altres, com l'olfacte i l'oïda, es van perdre i van quedar disminuïts en relació amb la capacitat que tenien els nostres avantpassats.

“Avui dia s’ha pogut comprovar que amb violins la gent no podria ballar. Fa ben bé un segle i mig, amb tres violinets, ballaven. Hi ha, per exemple, gravats del segle XVIII on es veu un violí rasant i cent persones ballant. Ara això seria impossible, perquè tots tenen prou sordera perquè no sentissin res.” (Cf. 13)

El fet que el tacte s’hagi desenvolupat en relació amb altres èpoques, Espinalt ho atribueix a dues causes que hi han contribuït: 1) L’ús de l’aigua corrent a les llars i les seves repercussions sobre la higiene personal; 2) L’alliberament del tacte vinculat a la sexualitat, cosa que, sens dubte, constitueix una veritable “intimitat tàctil”. Les investigacions de W. Reich foren decisives en aquest sentit.

“La justa revalorització del tacte és un patrimoni del segle XX, mai l’home a través de la seva història [...] havia tingut una noció clara del que era aquest sentit. Això també ens explicaria que grans capes de la població siguin tan sensibles i tinguin aquest amor propi a flor de pell, perquè el tacte [...] és un dels sentits que va a més.” (Cf. 22)

Si partim d’un pensament famós de McLuhan –havia afirmat que durant segles la dona s’havia vestit per ser contemplada, mentre que

ara es vestia per ser tocada–, Espinalt afirmà (Cf. 22) que les seves investigacions l’havien dut a la conclusió que actualment hem superat el diagnòstic de McLuhan: *“Avui dia l’ésser humà ja no es vesteix perquè el toquin, sinó per «autotocar-se» ell mateix. L’home actual, en lloc de cercar el contacte, és a dir, socialitzar el seu tacte per relacionar-lo amb altres persones, el que ha esdevingut és un ésser egòlatra que es preocupa únicament per estimular el seu autotacte.”*

Espinalt ho justificava segons el següent:

1) L'anomenat "ball de societat" era una autèntica "escola de contacte", que afavoria la relació amb els altres, en definitiva, facilitava la socialització del propi tacte. Amb la irrupció del rock en el panorama musical mundial, aquest esquema va trencar-se. Pel fet de ballar sol, sense una parella determinada, és el mateix individu qui es produeix un autotacte. Només cal observar els gestos, i sobretot les actituds, de figures com Elvis Presley o modernament Michael Jackson, per constatar que tendim a crear un individu que quan més èxit té, més preocupat està per intensificar el seu autotacte, la seva pròpia egolatria.

Si s'analitza la interacció entre el fons i la forma del ball, i tenint en compte, una vegada més, com la forma té la capacitat de modificar el fons, Espinalt considera que, fins i tot, una ideologia pot patir els efectes transformadors dels gestos.

"El ball és un nervi essencial de tota civilització [...] el dia que els xinesos deixin entrar el rock, la concepció que puguin tenir comunista de la història ja la tenen perduda, perquè el ball genera gest, amb el gest genera una sèrie d'actituds molt diferents." (Cf. 22)

2) L'èxit dels texans –blue jeans– s'explica, en bona part, per la sensació agradable que produeix a la pell un teixit barroer i poc refinat de textura. De fet, el tacte es troba íntimament vinculat amb la pell. El verb "sensibilitzar" es refereix ja a un refinament de la sensibilitat, en definitiva, del tacte.

El llenguatge popular ens dona també proves d'aquesta estreta vinculació. Així, sovint parlem de "jugar-se la pell!", "t'hi va la pell!" o "hem salvat la pell!", i en tots els casos, la pell i la vida passen a ser una mateixa cosa. Espinalt cità també, a tall d'exemple, una coneguda frase de Santiago Rusiñol: "La dona és com un violí, afina o no segons qui la toca." També, en una situació angoixosa: "estava que semblava que el punxessin", mentre que si tot va bé: "ha anat com una seda", teixit que dona comoditat al tacte.

A banda d'aquest sentit, diguem-ne "físic", del tacte, existeix també un sentit figurat que fa referència a l'art de parlar i obrar segons l'oportunitat i les conveniències. Fins i tot, es parla de "tàctiques" o "camins més o menys hàbils i ben temptejats que segons un projecte hom adopta per arribar a uns resultats concrets". En qualsevol cas, el fet és que entrar en contacte amb els altres no resulta gens fàcil. No hem d'estranyar-nos davant del fet que molta gent es replegui sobre si mateixa i intensifiqui el seu autotacte en lloc de perfeccionar la seva capacitat de contacte amb els altres.

Per il·lustrar l'obsessió que pot provocar el fet de perfeccionar el tacte entre els professionals, Espinalt relatà (Cf. 22) com al llarg de la seva experiència amb perruquers havia tingut l'ocasió de constatar el fet següent: la dèria d'aquests professionals d'anar a veure xous i demostracions de perruqueria, sovint a l'estranger. Això no s'explica pels coneixements de tipus tècnic que puguin adquirir, perquè, o bé els tenen, o bé poden perfeccionar-los amb els mitjans moderns (revistes, vídeos). La seva autèntica inquietud neix de l'afany d'observar com un col·lega –el que fa la demostració– actua i entra en contacte amb el model, fins a l'extrem que l'endemà, a les seves respectives perruqueries, no imitaran l'aspecte tècnic d'allò que han vist, sinó la gesticulació i maneres del professional que va actuar, sobretot si la seva gesticulació era rica i suggestiva.

El fet, però, no es dona únicament en la perruqueria, sinó que podríem extrapol·lar-lo a totes les professions, ja que certament el contacte amb els altres és difícil. La societat actual, a més, no dona cap mena de facilitat: l'automòbil, essent un avenç tecnològic de primera magnitud, també hi ha contribuït negativament, perquè fomenta un aire d'aïllament i soledat que no ajuda l'usuari a intensificar el seu contacte. Al contrari, el fa recelós i poc amant de la relació amb els altres.

No ens pot estranyar que en una època en què abunden les escoles de Relacions Humanes, i el nombre d'universitaris supera totes les previsions, és quan hi ha més gamberrisme, i el grau de mala educació es fa més notable. Molts pensen que quan més rudimentari sigui el contacte, això és un progrés, però aquesta naturalitat mal entesa no és un progrés, és tornar al primitivisme. Pensem que hem guanyat naturalitat, i és un retrocés lamentable. En veritat, lluny de crear un home més autèntic i sociable, hem creat un home molt més egocèntric i amb més autocontacte, només vol referint-se a ell mateix. No obstant això, aquesta falsa espontaneïtat no és altra cosa que un recurs fàcil per amagar les pròpies

febleses de caràcter, i el fet de no haver sabut educar el propi tacte. L'ésser humà és un animal que per sobreviure s'ha hagut de sofisticar, i hem de saber valorar aquest progrés cultural en tots els sentits.

“En realitat, nosaltres som tot allò que ha donat de si la nostra sofisticació, per això l'hem d'acceptar tota en bloc. [...] L'espècie humana estaria exterminada si no s'hagués sabut sofisticar.” (Cf. 22)

Si s'aplica el fet que la psicoestètica analitza el fons i la forma de tots els aspectes conjuntament, Espinalt fa un breu estudi comparatiu de mentalitats col·lectives en observar el terme que el català, el francès i el castellà usen per referir-se a un aspecte tàctil, com són les pessigolles.

“A través del tacte es podria fer tot un estudi de mentalitats col·lectives de diferents pobles. Així, per exemple, si busquéssim una forma d'entrar en tacte o contacte amb una altra persona, podríem fer-li pessigolles, que ve de pessic. En castellà en diuen «cosquillas», que ve d'una forma infantil, ja que quan el pare o la mare li fan pessigolles al fill, li fan un so primitiu, s'han d'ajudar de paraules. En francès en diuen «chatouiller», que ve de picar, com un ocellet que va fent picadetes. D'aquestes tres formes, arribaríem a la conclusió que el francès –per buscar tres idiomes que amb certa freqüència tenen concomitàncies– és més sibarita, l'espanyol més primari i el català més esquerp.” (Cf. 22)

2.6. LA MEMÒRIA

“L’home ha deixat de ser un animal, diuen la majoria d’investigadors, en la mesura que ha tingut una memòria cultural. La importància que té la història és perquè ens dona la memòria col·lectiva, i l’home, mentre no va tenir aquesta memòria col·lectiva que és la història, i que la va poder tenir a partir del dia que ja la podia escriure i se’n va adonar que havia de recopilar els annals de la vida, era un ésser molt mancat.” (Cf. 26)

L’ésser humà té una tendència a l’oblit tan gran com el seu afany de construir-se una gran memòria. Fins i tot, la capacitat per oblidar és deu vegades superior quan es tracta de fracassos o dissorts que pugui haver sofert. Els èxits o allò que li resulta estimulants es recorda molt més, per exemple, una comunió o un casament.

Segons les investigacions espinaltianes, existeixen dues grans interpretacions de la memòria. Per a la primera interpretació, Espinalt cita (Cf. 26) com a màxims exponents, Sant Agustí i Bergson. El primer, en el seu llibre *Les Confessions* –que Espinalt considera com un dels cent millors llibres escrits– declara, més o menys, que si bé és meravellós l’espectacle de tot allò que l’home pot contemplar –muntanyes, mar, etc.–, encara hi ha quelcom més meravellós: poder-ho recordar. El mateix Sant Agustí havia pronunciat la frase *“Sóc el que en record i en tinc memòria.”* De fet, el mateix verb “recordar”, etimològicament vol dir “retornar al cor”. Bergson, per la seva banda, en el seu llibre *Matèria i memòria* afirma: *“El record representa, precisament, el punt d’intersecció entre l’esperit i la matèria.”*

Per il·lustrar la segona interpretació, Espinalt aplega un conjunt d’autors que creien que la missió de la memòria ha de ser eminentment pràctica i objectiva, com si es tractés d’un múscul més del cos que ens cal entrenar. És una interpretació, diguem-ne, pragmàtica. Els millors pensadors catalans estarien inclosos dintre d’aquest grup. Així, ens cal citar els famosos aforismes sobre la memòria d’Arnau de Vilanova. Espinalt en cita dos: *“Dormir amb peus calçats, majorment amb sabates, fa envellir la memòria.”* i *“Sovint recordar les coses vistes i oïdes refermen la memòria i la conserven.”* Un altre pensador, Joan Lluís Vives, deia també que *“la memòria s’incrementa usant-la i aprofitant-se d’ella.”* En aquesta mateixa línia de pragmatisme, cal situar la veu popular quan ens parla de “refrescar la memòria” o “fer memòria”.

Un dels tòpics que Carles M. Espinalt denunciava fa referència al fet de confondre dos processos: pensar i memoritzar. En aquest sentit, afirmà que per a una bona captació memorística, cal prèviament una bona intel·ligència, és cert, però tampoc no hi pot mancar mai una gran capacitat d’atenció. Hi ha tota una qüestió d’imatge en la memòria, essent l’atenció cabdal per enregistrar coses. Avui dia, malgrat tot, el baix grau d’assimilació de la gent es deu al fet que concentrar l’atenció no està de moda. Tothom vol fer el distret, com si res no li interessés o simplement ja estigués de tornada de tot.

“Quan més hedonisme, més oblit, i quan més oblit, més s’ataca la memòria.” (Cf. 26)

Com que l’actitud que està de moda és ser apàtic, la memòria no grava perquè necessita una actitud. Quan algú li diu, afirma Espinalt, que té poca memòria, ell li contesta: *“Ha de mirar de canviar actituds, vostè té gestos i formes de moure’s que no són adients amb el fet memorístic.”* (Cf. 26)

“Per poder usar la memòria necessitem quelcom més que la pura intel·ligència o la pura atenció, necessitem tot el caràcter i tot el conscient.” (Cf. 26)

Tot es valora segons la diversió o l’avorriment que aporta –el jovent diu que unes sabates són *divertides* o *avorrides*–, i això determina l’aire apàtic que impera arreu. Aquesta apatia, no cal dir-ho, inhibeix enormement la nostra força memorística. L’actitud personal envers allò que pretenem memoritzar és bàsica. Així, podem trobar-nos que en llegir un autor que prèviament ja no ens cau simpàtic, trobem més dificultats en memoritzar el seu pensament, i a l’inrevés. De la mateixa manera, hi ha persones que mai no s’aprendran un “Pare Nostre”, posem per cas, si prèviament rebutgen la religió.

De fet, per poder usar la memòria necessitem tot el nostre conscient: intel·ligència, sentiments i, sobretot, voluntat. Una persona pobra de voluntat acaba essent pobra de memòria, i a l'inrevés. En tots el casos, però, com hem demostrat, una predisposició favorable sempre és decisiva per a la retenció.

Un altre factor determinant és la seguretat en la imatge personal. Quan més inseguretat, més probabilitats que la memòria també ens falli. Els famosos *tracks* dels oradors, sovint tenen el seu origen, més que en defectes de la memòria, en una descompensació global en la seva imatge. Els antics, quan volien simbolitzar la memòria en una estàtua, posaven la persona tocant-se l'orella. Per a Espinalt, el fet d'agafar-se el cap d'aquesta forma comporta no tenir tantes vacil·lacions.

“La inseguretat d'imatge –aquestes persones vacil·lants– disminueix la memòria, la seguretat d'imatge personal augmenta la memòria.” (Cf. 26)

Espinalt també advertí que la memòria no sempre està vinculada a la saviesa, al contrari. Memoritzar i pensar no són equivalents. Així, de tots és conegut el cas de l'estudiant brillant a l'escola o la universitat que destacava pel fet de posseir una gran memòria i per obtenir excel·lents qualificacions, mentre amb el pas dels anys no passava de convertir-se en un professional mediocre. El mateix s'esdevé en el cas contrari. El mateix Bergson il·lustra en el llibre esmentat anteriorment, *Matèria i memòria*, fins a quin punt la memòria pot tenir alts poders, encara que aquest tipus de conducta memorística automàtica, i gairebé reflexa, sol tenir mala premsa.

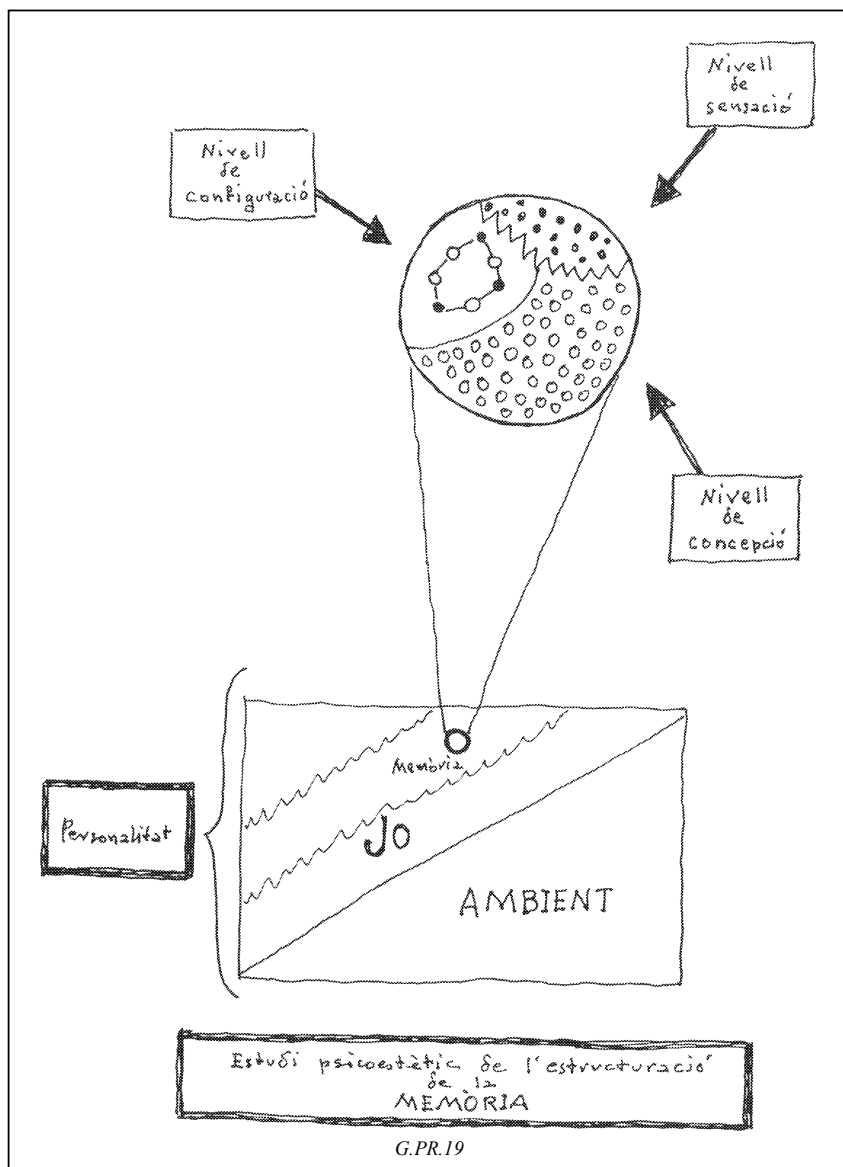
Bergson relata meravellat com un indígena d'una tribu, després d'haver escoltat atentament el sermó impartit pel missioner, era capaç de repetir fil per randa tot el sermó, fins i tot imitava la gesticulació del missioner. Una memòria prodigiosa, certament, la del nadiu. Però, en cap cas li assegurava una capacitat intel·lectual extraordinària. Vigotski, cèlebre psicòleg rus, al seu llibre *Llenguatge i els mots* manifesta, evocant una frase lírica d'un poeta rus: *“He oblidat el mot que volia dir i la idea immaterial retorna al palau de les ombres.”*

Al costat de la memòria individual existeix també una memòria col·lectiva dels pobles. Justament, els millors historiadors són aquells que lluiten per reconstruir-la. Així, el màxim historiador de Catalunya en opinió d'Espinalt, Ferran Soldevila, va arribar a afirmar: *“Cap poble és amnèsic. Recordar, per ell, és existir. Perdre la memòria és desaparèixer.”* El fet, però, és ben evident: si individualment, la memòria ja es perd, normalment per la pròpia indolència i la manca de voluntat d'entrenar-la, com aquell que se suggestiona a tothora afirmant que no té gaire memòria un i altre cop, fins que veritablement acaba perdent la que tenia a causa d'aquest subterfugi o mecanisme de defensa que s'empeca per no haver d'entrenar-la, és lògic pensar que col·lectivament encara se'n perd molt més. Així, la veu popular ens recorda sàviament que “el comú no és de ningú”. El mateix Hitler, al seu llibre –tristament famós– *La meua lluita* afirma: *“Les multituds tenen una gran facilitat per oblidar.”* Tota la seva propaganda es basava en aquest fet. Actualment, aquesta forma de pensar és aprofitada fins a l'infinit pels polítics demagogs que es refien del fet que la gent és desmemoriada i no recordarà els seus tripijocs. Tot és qüestió de temps, pensen.

“Tot s'hi conjura a la destrucció del record, com si l'ideal dels nous temps fos que tothom tingués la ment en blanc.” (Cf. 54)

En l'esquema G.PR.19, Espinalt situà la memòria dintre del «jo», i més concretament dintre del subconscient de l'individu, i en descriu els seus tres nivells:

1) Nivell de sensacions. Seria la part més rudimentària de la memòria, sense noms ni paraules. La part més instintiva i primitiva que tenen també determinats animals. Per exemple, quan una persona té un somni, potser l'ha oblidat, no el recorda amb claredat, però li ha deixat una sensació estranya. D'aquí, també, que diversos experiments han provat l'eficàcia d'introduir conceptes d'una manera subliminal a través d'aquest nivell. L'olor, per exemple, pot recordar-nos vivències o persones.

2) Nivell de concepcions. L'home té també una memòria cultural. Quan neix accedeix a una cultura determinada i s'impregna d'uns valors, d'una memòria col·lectiva del seu grup. Aquesta memòria pot transmetre's amb la tradició oral o escrita. Per exemple, moltes tribus no dominen l'escriptura, però cap no pot prescindir de la figura del "memorialista", que és qui s'encarrega de relatar a tota la tribu la història i les vicissituds del seu grup des dels seus orígens fins a aquell moment.

3) Nivell de configuracions. És a dir, ser capaços d'unir conceptes a la nostra memòria que s'articulen entre si. La pedagogia moderna crea "concepcions", però no facilita les "configuracions". Indueix conceptes aïllats que no queden coordinats entre si. Aquestes mancances pedagògiques incrementen l'hedonisme de la societat actual i estimula la gent a no fer cap mena d'esforç. En opinió d'Espinalt, aquest defecte pot subsanar-se en la mesura que l'educació agafi un caire molt més personalitzat i artesanal, però mai a través de la massificació actual de les classes a l'escola i, encara molt més, a la universitat. És evident que quan la memòria té poques configuracions subministra malament la informació al pensament.

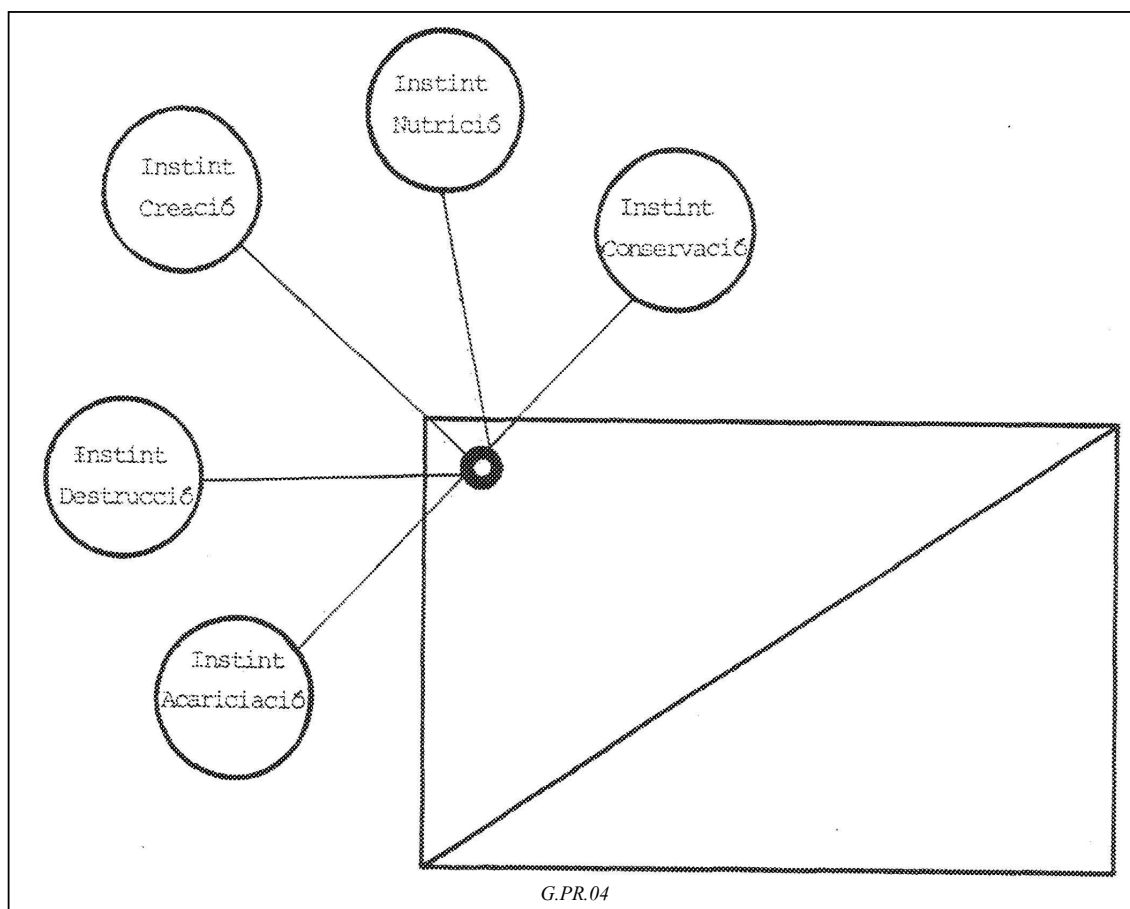
Espinalt cità (Cf. 26) també Shopenhauer, a qui cal atribuir un pensament decisiu per entendre la significació del tema que ens ocupa. Shopenhauer es pregunta "Per què un vell veu la vida que deixa

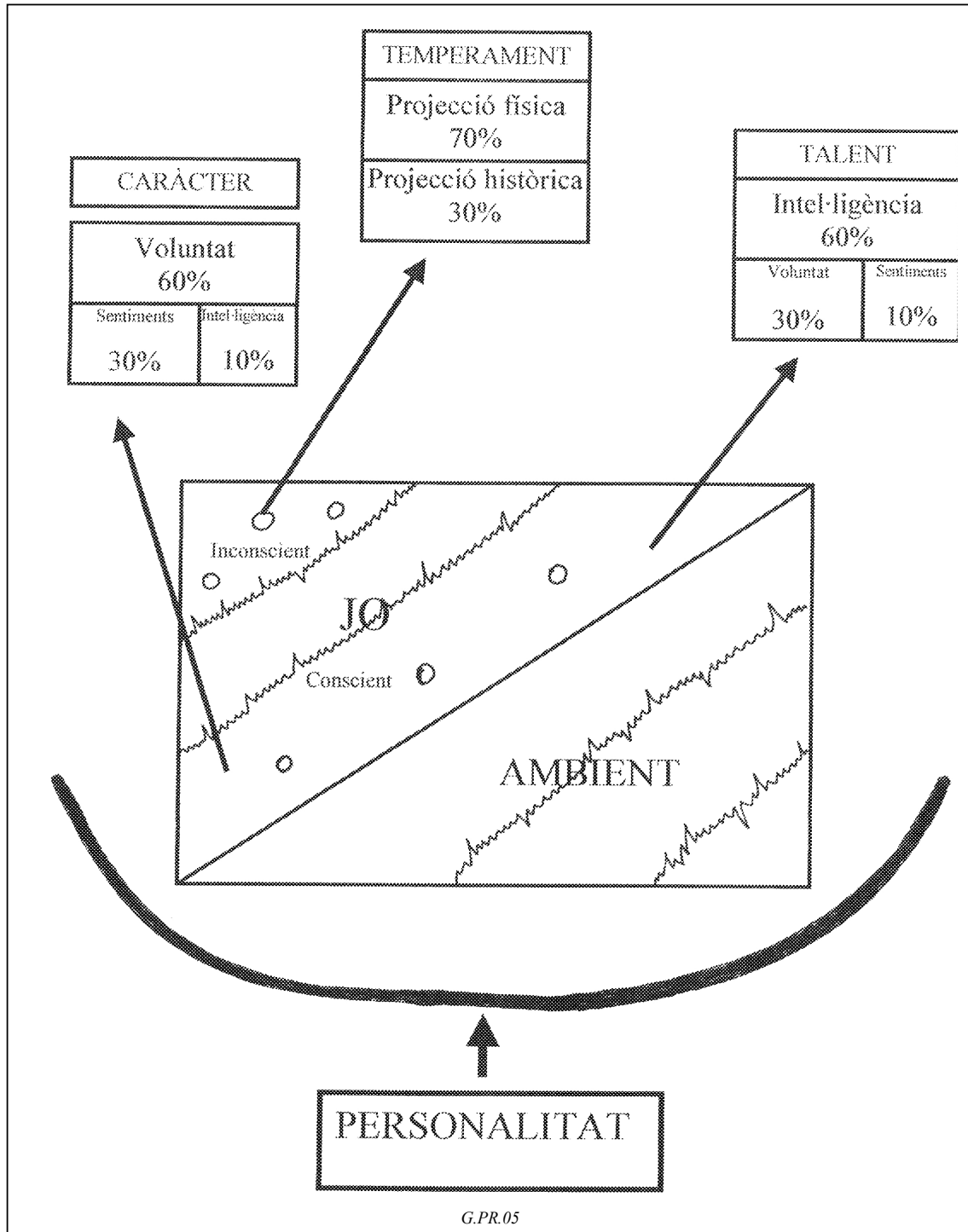
al darrere, i que gairebé l'ha consumida, molt breu?" I ell mateix es respon: *"Perquè és tan curta com el record que en conservem. En efecte, les insignificances i gairebé tots els dolors han fugit de la memòria, i ha quedat, com a conseqüència, molt poca cosa."*

La psicoestètica, per aquest motiu, posa tant èmfasi en la seva afirmació que a l'ésser humà cal donar-li sempre una transcendència, i no s'ha de caure mai en el parany de creure, com la psicologia, que allò que vol veritablement és un equilibri. Aspirar a coses importants en la vida és evident que comporta un risc, però amb aquesta actitud vital també tenim la garantia d'una plenitud superior, i de recordar vivències qualitativament més importants a l'hora de fer un balanç de la nostra aportació al gènere humà. Hem de donar transcendència a la vida perquè, així, la recordarem més llarga.

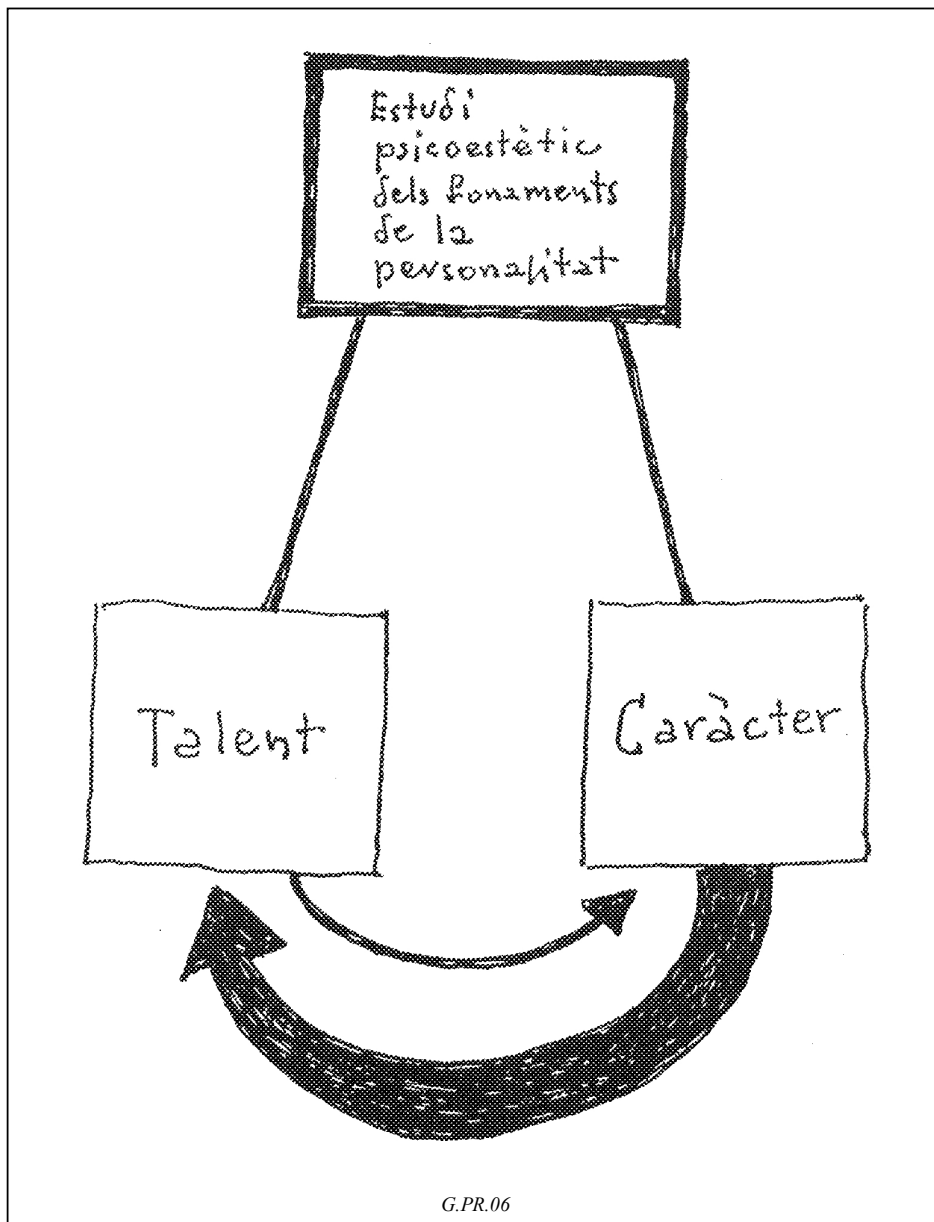
En conseqüència, Espinalt afirmava que és necessari estimular la memòria en lloc de tractar-la com si fos la *Ventafocs* de les nostres facultats. La memòria cal estimar-la i entrenar-la, per això la psicoestètica anima sempre les persones a conèixer molts detalls, com a mínim, de la història de les seves professions respectives i, en cas de ser possible, encara més detalls de tota la història en general. Tenir una àmplia memòria és donar una plenitud enorme a la vida. En aquest sentit, russos i americans coincideixen plenament en aquesta necessitat vital. La nostra memòria no pot servir més per amagar febleses de la nostra intel·ligència o camuflar la nostra ignorància. Cal que es converteixi en la nostra aliada més fidel. Espinalt afirmava que confiar en la pròpia memòria enforteix el propi caràcter. (Cf. 26)

ANNEX GRÀFICS

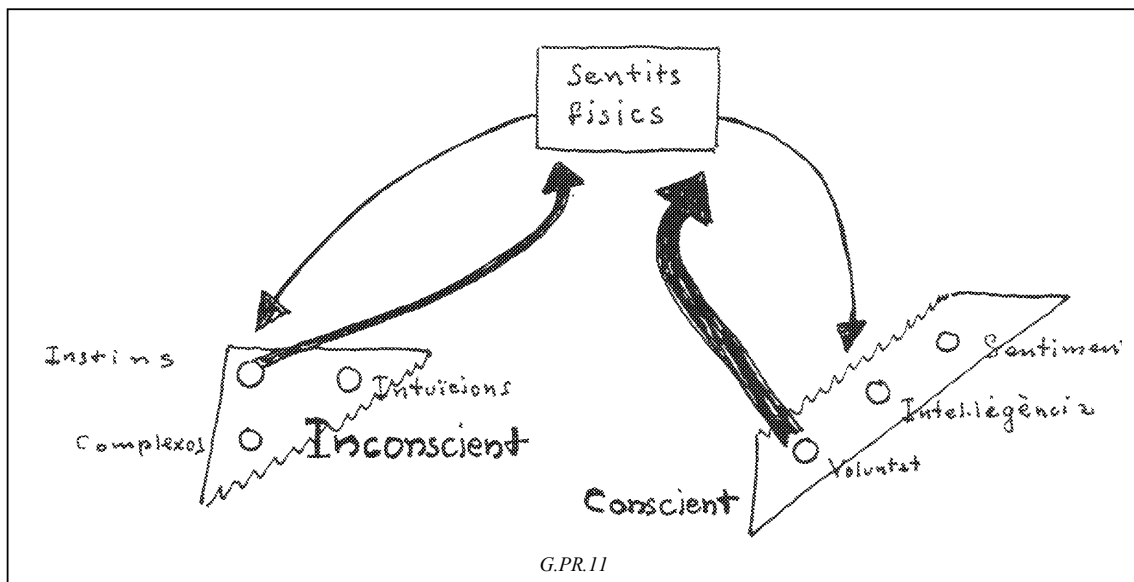
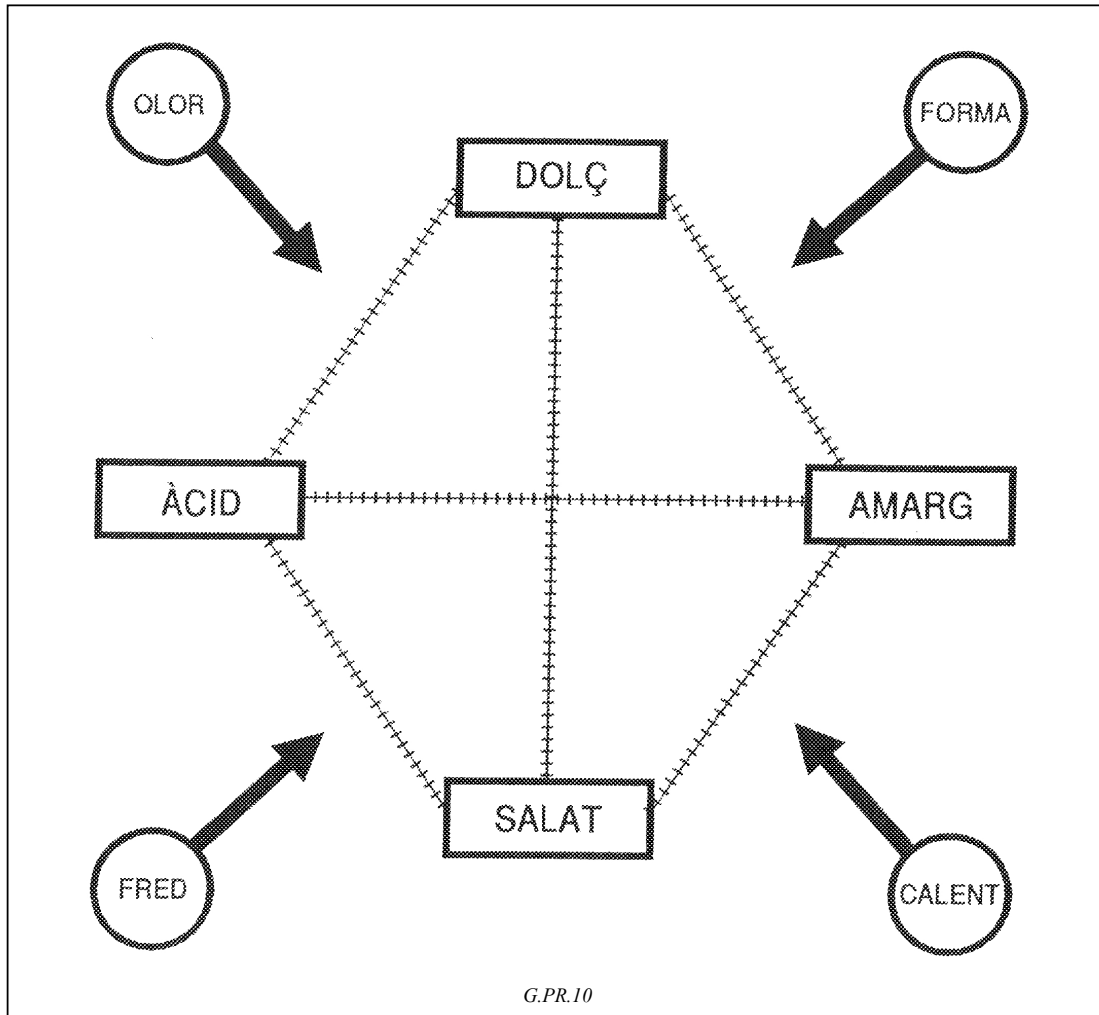
Personalitat

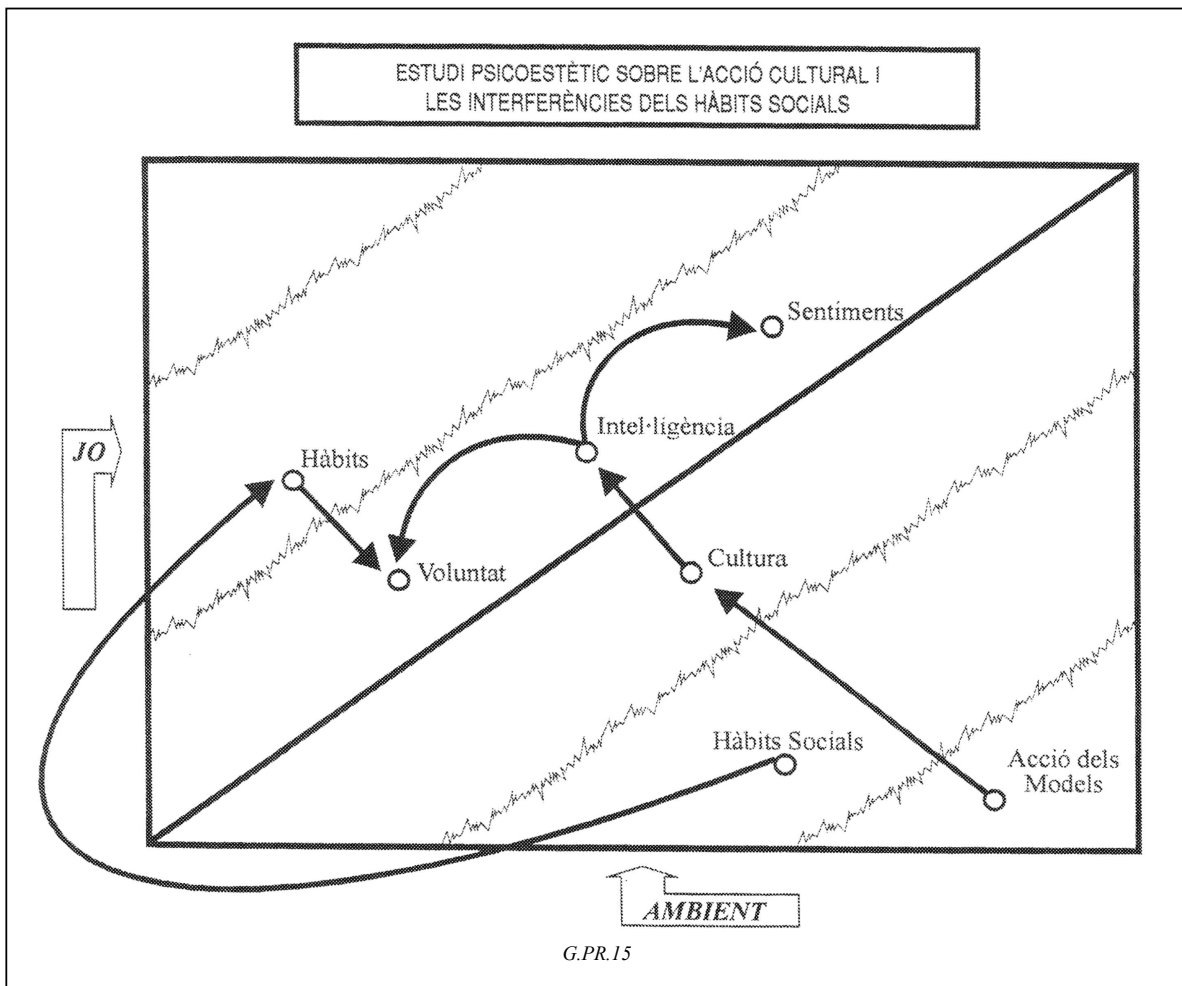
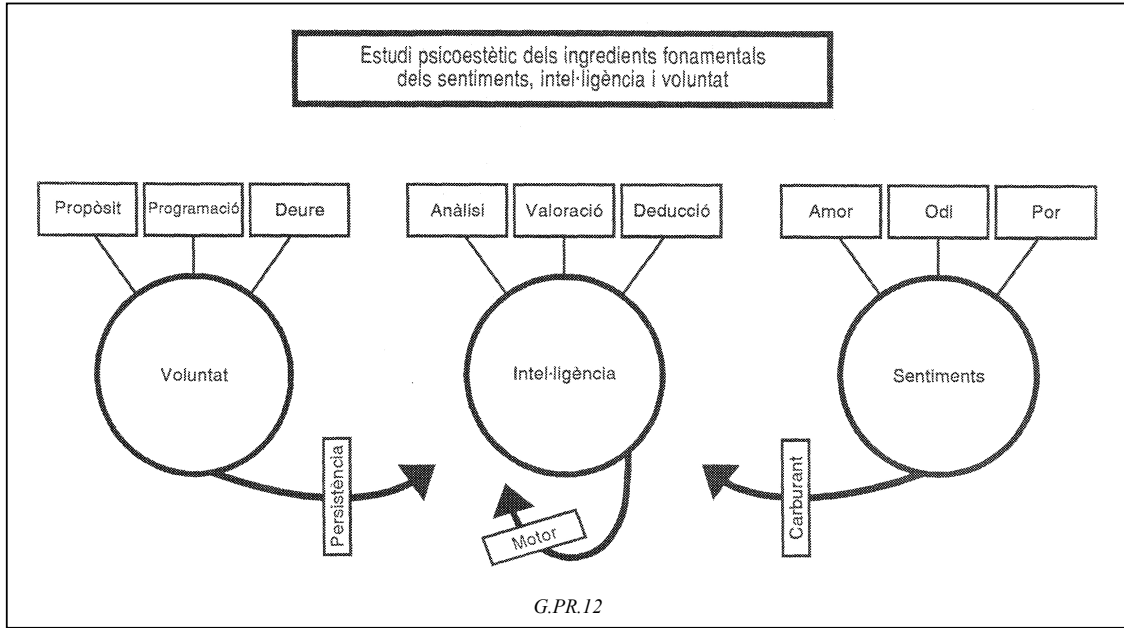
Temperament

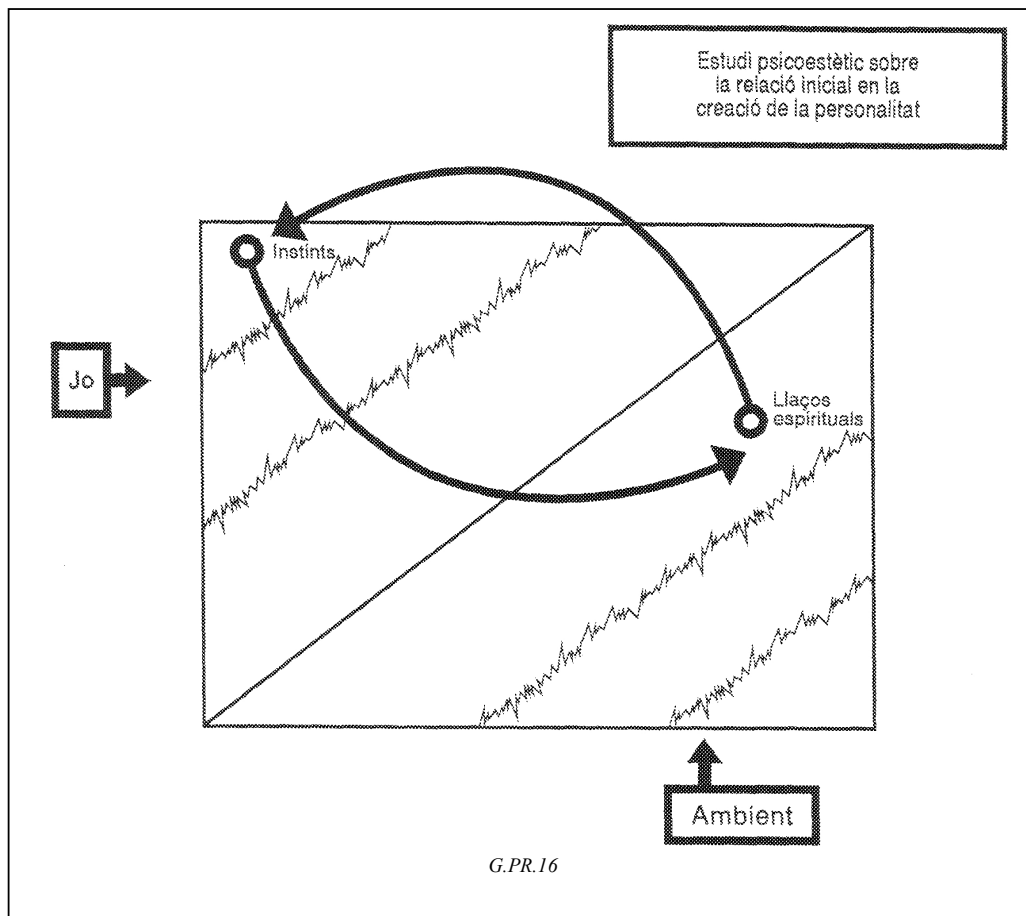
Caràcter

Estudi psicoestètic de la
valoració de tres paraules "clau"
de les quals constantment
confonem els significats

G.PR.07

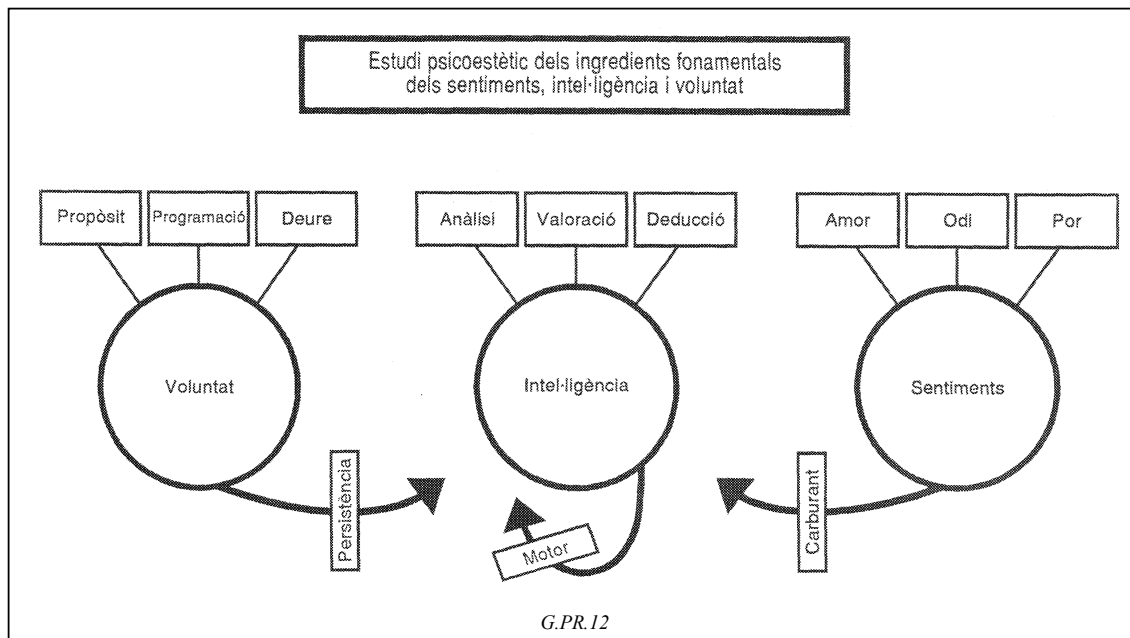
PR.01	Punts clau de la personalitat
PR.02	Gràfics de Freud i Jung
PR.03	Introducció a l'estudi psicoestètic del temperament humà
PR.04	Estudi psicoestètic dels instints de projecció física
PR.05	Estudi psicoestètic de la personalitat
PR.06	Estudi psicoestètic dels fonaments de la personalitat
PR.07	Estudi psicoestètic de la valoració de tres paraules "clau" de les quals constantment confonem els significats
PR.08	Estudi psicoestètic de les motivacions primàries del temperament
PR.09	Estudi psicoestètic de la valoració i evolució dels sentits
PR.10	Estudi psicoestètic sobre les sensacions bàsiques del gust
PR.11	Estudi psicoestètic de la conscienciació dels sentits
PR.12	Estudi psicoestètic dels ingredients fonamentals dels sentiments, intel·ligència i voluntat
PR.13	Estudi psicoestètic de la solera social
PR.14	Estudi psicoestètic dels factors que caracteritzen els complexos socials
PR.15	Estudi psicoestètic sobre l'acció cultural i les interferències dels hàbits socials
PR.16	Estudi psicoestètic sobre la relació inicial en la creació de la personalitat
PR.17	Estudi psicoestètic dels orígens del procés individualitzador
PR.18	Estudi psicoestètic de les forces del medi i els hàbits socials
PR.19	Estudi psicoestètic de l'estructuració de la memòria
PR.20	Estudi psicoestètic de les forces del medi
PR.21	Estudi psicoestètic de la culturització
PR.22	Estudi psicoestètic de l'entorn dels somnis de la senyora Eulàlia
PR.23	Estudi psicoestètic de la imatge personal en els somnis

CAPÍTOL 3. INTEL·LIGÈNCIA

“Cal tenir present que el progrés mental no està únicament vinculat a la profunditat de la pròpia intel·ligència, sinó també a la intensitat dels nostres esforços per desmarcar-nos d'un procedir amanerat.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 175)

Per a Espinalt, el paper de la intel·ligència s'ha mitificat de forma desmesurada. El conscient, ens diu la psicoestètica, no està format només per la intel·ligència (G.PR.12), sinó també per altres factors clau que són la voluntat i els sentiments. Aquests tres nuclis engloben les facultats necessàries per dominar de forma eficaç la nostra personalitat. Els tres factors –voluntat, intel·ligència i sentiments– són independents entre si, però només l'acció combinada i equilibrada pot donar lloc a una personalitat ben estructurada.

“Hi ha símptomes que cal no perdre de vista en el terreny dels canvis de mentalitat. Un psicotecnòleg de tan profunda preparació com Josep Miret afirma: «Hom pot observar cert augment general d'intel·ligència en el darrer mig segle. Revisem un test de 1911 que ha esdevingut 'clàssic': el de Binet i Simon. Cadascuna de les seves proves fou fixada per a determinada edat, no pas en forma apriorística, sinó segons els resultats estadístics que donava la seva aplicació als minyons de l'època. Doncs bé, els nois d'avui resolen, en aplicar-los el test, qüestions superiors a les que en generacions enrere corresponien a subjectes de la mateixa edat cronològica [...]»”

Espinalt (O.E., 1970, p. 409)

Els joves, cada vegada tenen més capacitat intel·lectiva, fruit, entre altres coses, de l'estímul exterior que prové dels mitjans de comunicació audiovisuals i de l'enorme extensió de la informació. Sembla ser que un diari dominical actual porta més informació que la que rebia un ciutadà en tota la seva vida fa dos segles. En canvi, però, aquesta capacitat resta estèril per manca de l'acció impulsora de la voluntat. Així, doncs, en una societat hedonista, com pot haver-hi pensament?, es pregunta el professor Espinalt.

Imaginem un automòbil de gran cilindrada, amb una potència molt elevada, però que el seu pilot només l'utilitzi un dia a l'any i a una velocitat de 30 km/h; evidentment les capacitats d'aquest motor restaran infrautilitzades. (G.PR.12) Espinalt creu que: “Anys a venir es veurà com una absurditat la forma que tenim ara de mesurar la intel·ligència.” (Cf. 36) I ens dona la definició següent d'aquest concepte:

“Quan ens referim a la intel·ligència d'una persona, no al·ludim tan sols el seu enteniment, ni tampoc exclusivament l'aptitud per enfrontar-se a situacions noves amb rapidesa i lògica, sinó a la capacitat total de la seva ment o, dit d'altra manera, a la perícia, aptituds i facilitat que reflecteix, tant per donar-nos prompta relació d'uns fets o problemes, com per trobar els mitjans adequats per solucionar-los. La percepció concreta o abstracta dels fets, llur relació entre si, les justes deduccions que motiven i l'agudes de les solucions són part d'aquesta facultat total que coneixem amb el nom d'intel·ligència.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 187)

El geni vindria a ser una exuberància de talent, acompanyada d'una notable capacitat intel·lectual. De fet, en un futur, Espinalt creia que les classificacions actuals sobre la capacitat intel·lectual (CI) produiran hilaritat entre els científics del segle XXI de tan ridícules com resulten. Realment, creiem valorar el talent amb precisió matemàtica, però la seva essència se'ns escapa de les mans. Tots els llibres que parlen de la intel·ligència tenen unes dosis notables de màgia. Gairebé són astrologia. Així, Espinalt cita J. Balmes (Cf. 36). En el seu llibre *El criteri* parla de la significació vague del mot “talent”, i diu: *“Talent, quina paraula més vague. Amb les seves definicions i classificacions s'escriuria una gran obra.”*

Aquesta frase de Balmes va engrescar un canonge tortosí, el Dr. Joan Manyà. Cap allà els anys 30, va escriure un llibre titulat justament *El talents*, on, malgrat confessar el seu fracàs en l'intent de definir allò que és la intel·ligència, se'n surt prou bé. D'altra banda, l'eminent filòleg Joan Corominas, confessa que *“La història i evolució del mot «talent» són complicades.”* Així, doncs, podem preguntar-nos: Som mediocres? Tenim talent? Com el definim?

Si esmentem les arrels històriques de la paraula “talent”, es comença a comprendre el seu significat quan se sap que antigament era un pes que es feia servir per mesurar or en les civilitzacions de Babilònia i l'Antic Egipte. Aquest pes s'emprava únicament i exclusivament per a l'or, per a res més. El talent equivalia aproximadament a 30 quilos d'or. Quan algú arribava a tenir 7 talents, és a dir, uns 210 quilos d'or, es considerava una gran fortuna. Per a Espinalt, més que per derivació semàntica, sinó pel gest i l'admiració que suscitava qui aconseguia aplegar aquestes quantitats, el talent passa a convertir-se en el símbol de les capacitats humanes. (Cf. 36)

Entre els professors, són freqüents les queixes que la gran majoria dels seus alumnes no estan, ni de bon tros, a l'alçada del rendiment intel·lectual que els permetria el seu potencial. Com hem arribat fins aquí? Quines n'han estat les causes? Actualment, i sobretot entre els joves, es pot comprovar un concepte erroni del que és la intel·ligència. A la pràctica, la defineixen com aquella capacitat que evita de fer un esforç. Així, s'ha infiltrat el tòpic que com més intel·ligent és l'alumne, menys hores i suors ha de dedicar a l'estudi.

La intel·ligència en si, no és més que un potencial. El desprestigi que reben avui en dia els alumnes que treuen més bones qualificacions contrasta amb el respecte del qual eren objecte abans les persones que s'esforçaven: “*empollón*”, “*pilota*”, “*quatre ulls*”, són alguns dels qualificatius amb els quals queden marginats aquests alumnes que malden per assegurar que no estudien, per no rebre aquest tracte despectiu. Altres, viuen amb la falsa il·lusió que a la vida es pot tenir èxit sense esforç, que la intel·ligència és com una vareta màgica que tot ho soluciona amb facilitat. D'altra banda, quan aquests alumnes brillants neguen el seu esforç, els fa la impressió que si fan pensar als altres que sense temps de dedicació arriben a tenir bones qualificacions és perquè posseeixen unes capacitats intel·lectives dotades d'una superioritat fora del normal. Per tant, avui dia es creu que el grau d'intel·ligència és inversament proporcional a la intensitat de l'esforç mental. És freqüent que els nois en edat escolar es preguntin si és normal que per aprendre una lliçó hagin de dedicar-hi x hores, preocupats per si aquest esforç és índex d'una manca de coeficient intel·lectual. Això denota una ignorància absoluta sobre el funcionament dels factors conscients, i també una manca d'informació i formació, pel que fa a aquests aspectes, que reben dels seus educadors.

“[...] resulta imprescindible fer una composició de lloc que ens situï sobre el camí que volem en l'evolució de la nostra capacitat mental, ja que l'estímul, o l'atròfia de les pròpies facultats, depèn

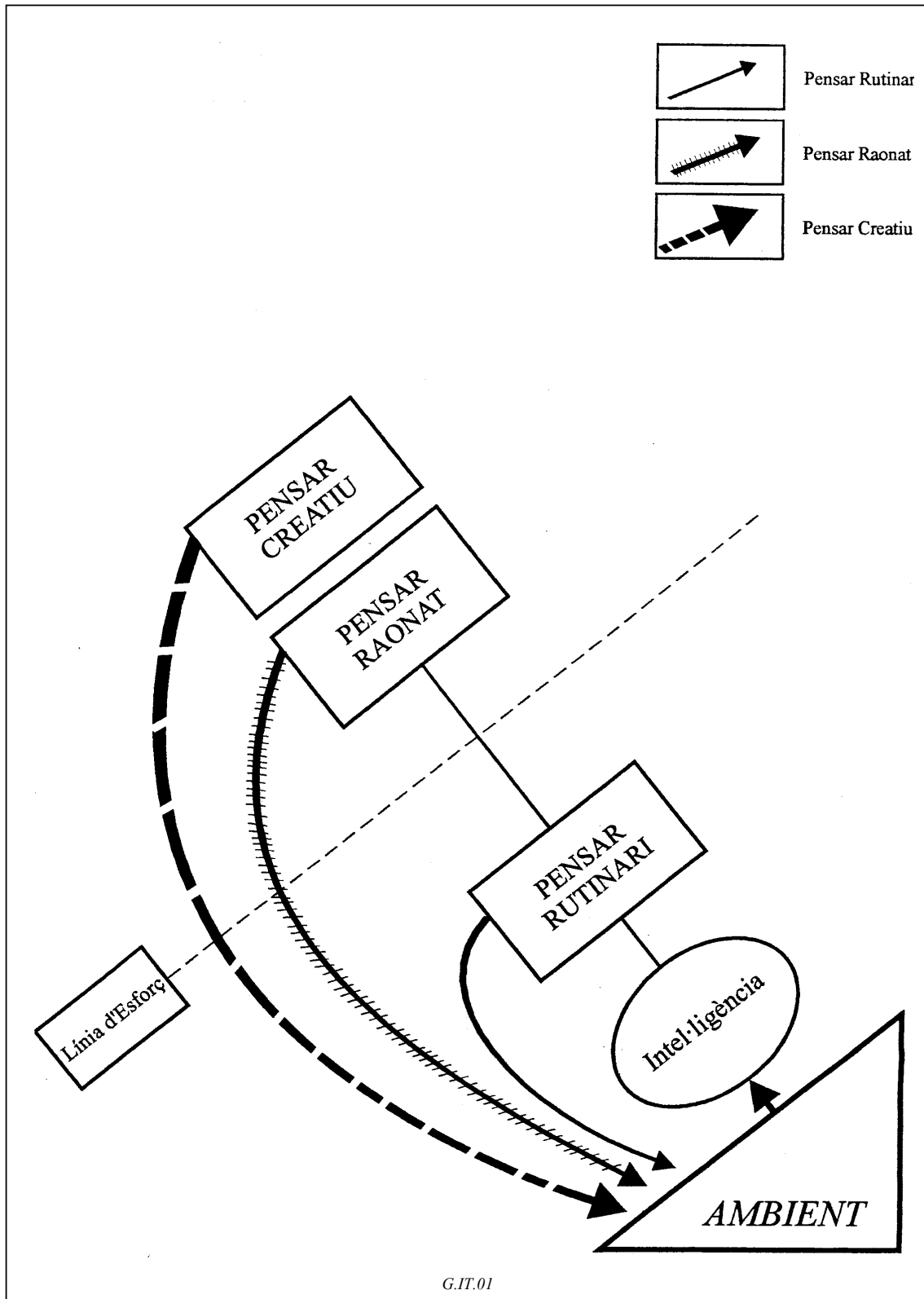
tant, o gairebé tant, de la nostra voluntat com de la nostra configuració intel·lectual. És més, de poc ens servirà tenir unes condicions inicials si, després, no sabem ampliar-les."
Espinalt (O.E., 1966, p. 176)

Tanmateix, res no plau tant a l'home dels nostres dies com el fet de sentir-se creatiu. Tots es voldrien singularitzar a partir d'una creativitat que sovint és escassa. La primera gran paradoxa, però, sorgeix quan constatem com l'època moderna, caracteritzada per un desenvolupament tècnic sense precedents, Espinalt diu que coincideix amb un dels moments de màxim atrofiament mental en la història de l'home. La humanitat viu de l'herència que li ha deixat un grup reduït de persones que han sabut pensar creativament, i han superat la fase del pensar rutinari, que és el que caracteritza la majoria de les persones. De fet, si ho meditem, "pensar" no és un fenomen natural en l'ésser humà. Ben al contrari, l'home es veu obligat a fer un gran esforç per fer honor a la definició que els mateixos humans ens hem atorgat, de manera prou arriscada, quan afirmem amb to categòric que som uns animals racionals.

Així mateix, com es pot apreciar en el gràfic (G.IT.01), per superar la fase de pensar rutinari, que actua quan la nostra intel·ligència ha de reaccionar davant d'una influència ambiental, és a dir, no per acció sinó per reacció, cal travessar la línia de l'esforç per situar-nos en un pensar raonat i, excepcionalment, en l'esfera del pensar creatiu. Aquest fet requereix una gran voluntat i fermesa, característiques poc habituals en la gent d'avui dia. Per a Carles M. Espinalt, la realitat està molt lluny de la imatge que ens suggereix la Bíblia quan narra la creació del món a càrrec de Déu, aparentment sense cap esforç, tan sols amb la paraula divina.

Les teories espinaltianes ens reafirmen, doncs, el paper de l'esforç, i ens asseguren que l'ésser humà no ha estat dissenyat per pensar; entenem aquest "pensar" fora del que caldria per dur una vida rutinària. Per exemple, la veu popular diu "trençar-se el cap" al fet d'haver de pensar una solució complicada sobre un tema que surt de la problemàtica diària. Espinalt també ens posa l'exemple de l'escultura de Rodin *El pensador* en la qual l'escultor plasma l'esforç i la concentració que requereix el fet de pensar amb intensitat.

"Pensar, no és un fet natural en l'home, és un fet que l'ha adquirit a través del seu esforç." (Cf. 3)

Així, ensenyar a pensar hauria de ser una de les finalitats de tot procés educatiu. És a dir, estimular la intel·ligència per aconseguir un pensament raonat i un criteri propi lluny dels conceptes usuals. En el gràfic (G.IT.10) podem veure quines són les funcions bàsiques per estimular la intel·ligència: contrastar, solucionar, criticar, definir, descriure, discutir, valorar, il·lustrar, deduir, analitzar, resumir i reconstruir.

LES 12 FUNCIONS BÀSIQUES
DE LA
PSICOESTÈTICA PER A
ESTIMULAR
LA INTEL·LIGÈNCIA

- 1 Contrastar
- 2 Solucionar
- 3 Criticar
- 4 Definir
- 5 Descriure
- 6 Discutir
- 7 Valorar
- 8 il·lustrar
- 9 Deducir
- 10 Analitzar
- 11 Resumir
- 12 Reconstruir

G.IT.10

3.1. EL PAPER DE LA INTUÏCIÓ SEGONS LA PSICOESTÈTICA

“D'aquesta zona inconcreta i velada per la penombra que anomenem inconscient, brollen de cop idees inesperades. És l'acudit intuïtiu.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 180)

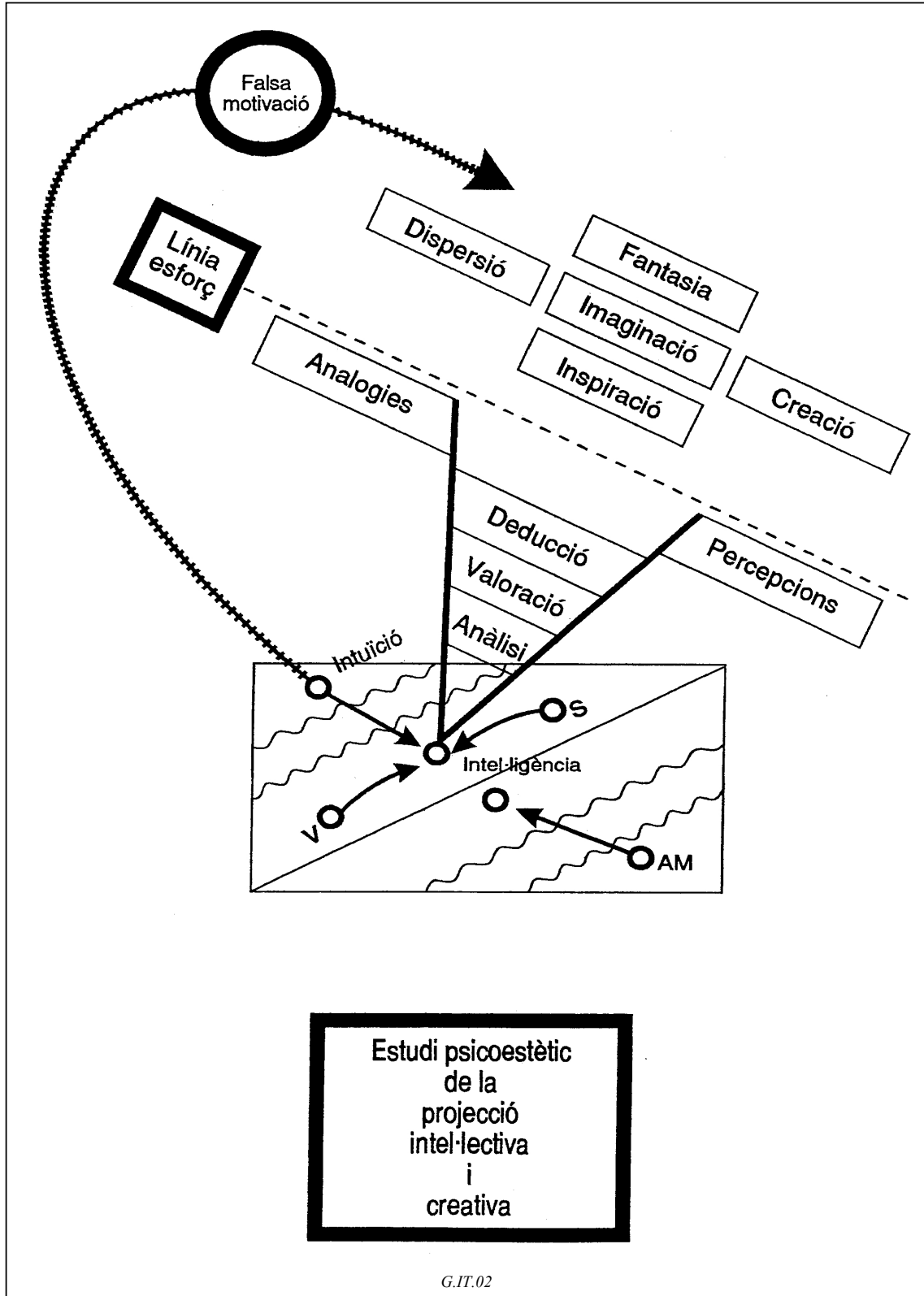
Avui dia en molts àmbits se sobrevalora la improvisació. Així, per exemple, en el cas d'un conferenciant es pensa que denota un grau d'excel·lència. Per a Espinalt, en realitat, representa una falta de respecte per al públic no haver dedicat un esforç a preparar i sintetitzar les idees el més clarament possible.

La intuïció ha volgut infiltrar-se en el lloc de l'esforç mental i, en diverses ocasions, sembla que n'hi hagi prou per avançar. Trobem a la història molts dictadors que varen fer descansar les seves decisions en aquest factor, com és el cas d'Hitler, al qual la BBC de Londres ja va dedicar-li a la seva època un programa en el qual es veien totes les errades que feia fiant-se de la intuïció. El títol del programa era “L'intuïtiu”.

“L'home d'autèntica tendència intuïtiva reuneix unes característiques determinades que no són comunes a tots els mortals. Tenen gran activitat intel·lectiva, la mirada penetrant, una profunda vida subjectiva i una concepció ràpida. [...] Però, tot plegat, és tan poc freqüent que podem dir que l'acudit intuïtiu és quelcom que tothom espera amb deler, però són comptats els qui, darrere d'ell, s'hi poden guanyar la vida.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 181)

Per a Espinalt, les intuïcions estan situades a l'àrea de l'inconscient, dintre la personalitat, en la zona del «jo». Segons explica en el gràfic (G.IT.02), si aprofitem convenientment les intuïcions per nodrir la intel·ligència, és a dir, les portem a l'àrea de la consciència, aquestes poden ser útils per ajudar la funció creativa; mentre que si ens en volem servir però ignorem *la línia de l'esforç*, es genera una *falsa motivació* i ens porten fàcilment a la dispersió i a la imaginació fantasiosa que resulta estèril.

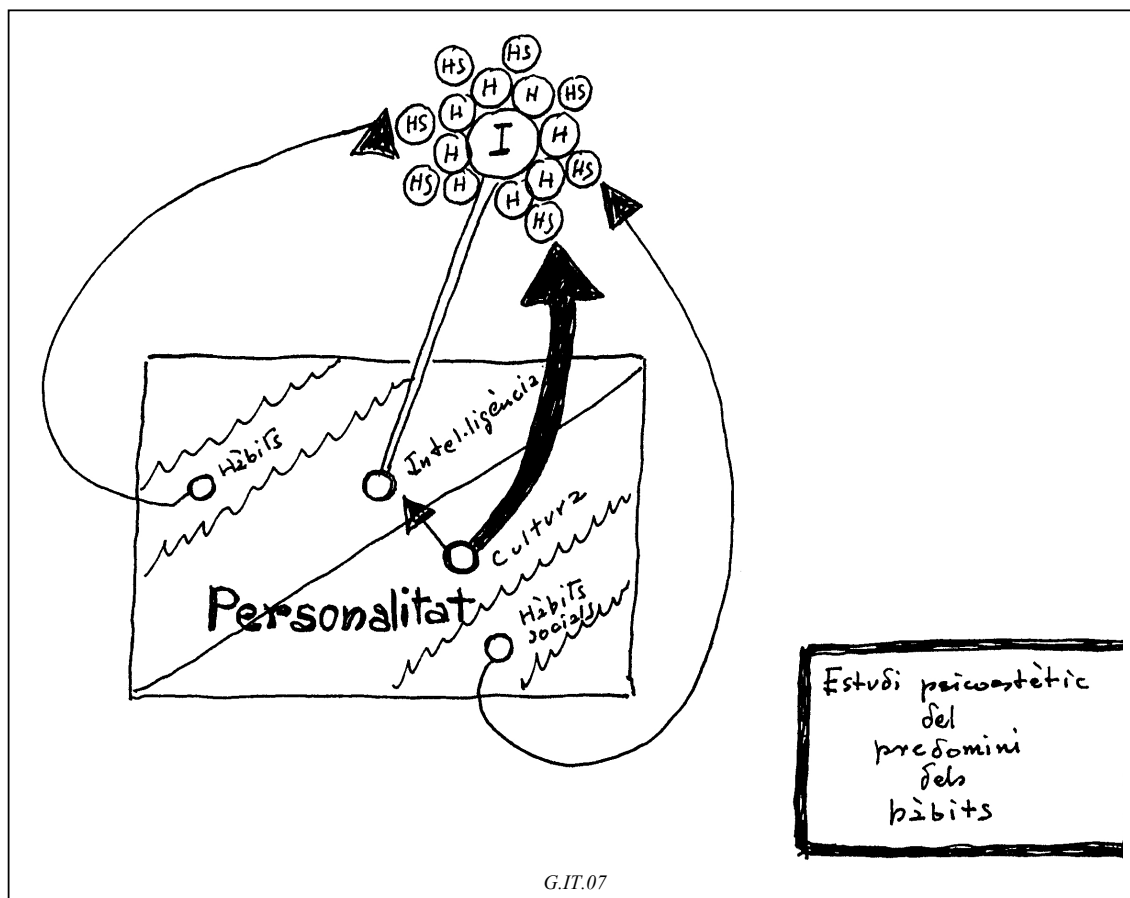
3.2. ELS HÀBITS COM A FACTOR ANORREADOR DE LA INTEL·LIGÈNCIA

“L'intel·lecte té poderosos enemics que, a cada pas, pretenen frenar la seva funció: la sempre hipnotitzadora força del costum [...]”

Espinalt (O.E., 1957, p. 91)

La societat és conservadora per naturalesa i defuig, d'entrada, qualsevol novetat que pugui trencar l'ordre establert i la seguretat que dona el que ja és conegut. Però Espinalt es pregunta: *“Sabem valorar les coses? Perquè, la paraula intel·ligència procedeix d'una paraula llatina que volia dir saber escollir els grans, triar-los, fer una tria, valorar-ho.”* (Cf. 3)

L'home arriba a ser impermeable davant la possibilitat que l'impactin conceptes que l'haurien de perfeccionar i ajudar-lo a superar-se. Els hàbits, tant els hàbits personals com els socials, poden deixar la intel·ligència desactivada, talment com si estigués enllaunada. (G.IT.07) A vegades és fàcil confondre la pròpia personalitat amb el cúmul d'hàbits que hem anat aplegant al llarg de la vida, i així aquests formen una crosta gruixuda que no deixa créixer ni actuar la intel·ligència amb tota la plenitud de les seves possibilitats.

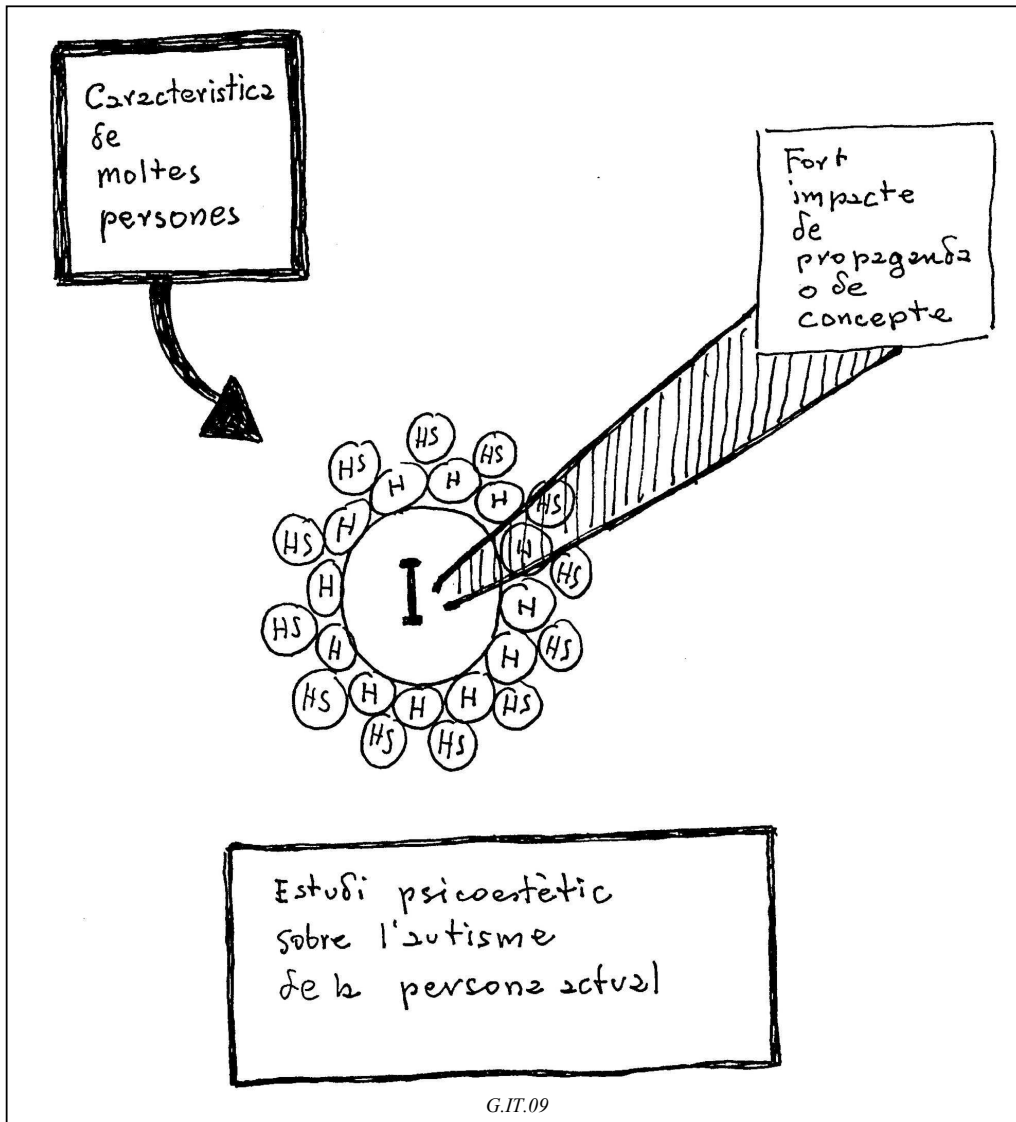

“[...] la frase dels professors de la Universitat de Cervera que a principis del segle passat van subscriure: «Lluny de nosaltres la perillosa novetat de pensar.» [...] Més que tenir alguna cosa contra el pensament, tenen por del nou concepte que en pugui sorgir. Això priva molta gent de raonar més enllà dels hàbits.”

Espinalt (O.E., 1969, p. 660)

Els hàbits són un mecanisme del subconscient que ens ajuden a automatitzar les conductes que fem de forma molt continuada, a fi que evitem haver de pensar conscientment cada vegada que ho realitzem. Per exemple, a l'hora d'escriure en el teclat de l'ordinador, al principi hem de cercar cada lletra, però quan agafem el costum els dits es mouen ràpidament sense ni pensar-s'ho; també quan conduïm un automòbil o ens rentem les dents abans de dormir representen hàbits adquirits favorables.

De fet, tot i que alguns hàbits són necessaris i positius, el caràcter del temps actual fa que la persona estigui cada vegada més automatitzada, d'aquí que es generi un cert autisme en la gent actual, i sigui imprescindible un major impacte per aconseguir incidir en la transformació o en l'educació d'una persona. La publicitat es troba amb la mateixa problemàtica (G.IT.09), perquè ha de buscar cada vegada amb més intensitat imatges, guions i fets molt impactants per tal d'arribar a traspassar la barrera d'hàbits que inactiva la intel·ligència.

La publicitat actual, cada vegada més, amb una potència extrema per treure l'individu dels seus hàbits establerts i alhora crear-n'hi de nous:

“Situada la propaganda en aquesta potència, diguem-ne de foc, la seva missió s'escapa de la mera habilitat propagandística per transformar-se en una força que, en lloc d'interessar, influir i

convèncer, infla el cap de mitges idees i tendeix a desorientar el criteri de cadascú. No convenç ni orienta, però sí que droga i atabala. Aquesta situació afebleix la personalitat de tots els qui reben l'impacte, i motiva canvis de conducta no per temporals menys inesperats, en les concepcions i maneres de fer dels humans.”

Espinalt (O.E., 1968, p. 337)

Però, no per això la propaganda és un element nociu de la nostra societat. Ben utilitzada, pot servir per expandir la cultura. Per a Espinalt és gràcies al procés comercial dels venedors que es va propagar el costum d'afaitar-se i altres hàbits d'higiene que es varen anar arrelant a la societat gràcies a aquells que venien els estris per fer-ho.

“[...] és indubtable que la propaganda al servei del totalitarisme i dels monopolis es transforma en un factor per enganyar i embrutir l'esperit de la gent. La propaganda necessita la llibertat, la crítica, la competència i un no deshumanitzar els mitjans de comunicació social a l'hora de repicar les campanes. Àdhuc, pot ésser una arma molt notable del progrés quan coincideixen aquests quatre factors en la seva acció.”

Espinalt (O.E., 1968, p. 338)

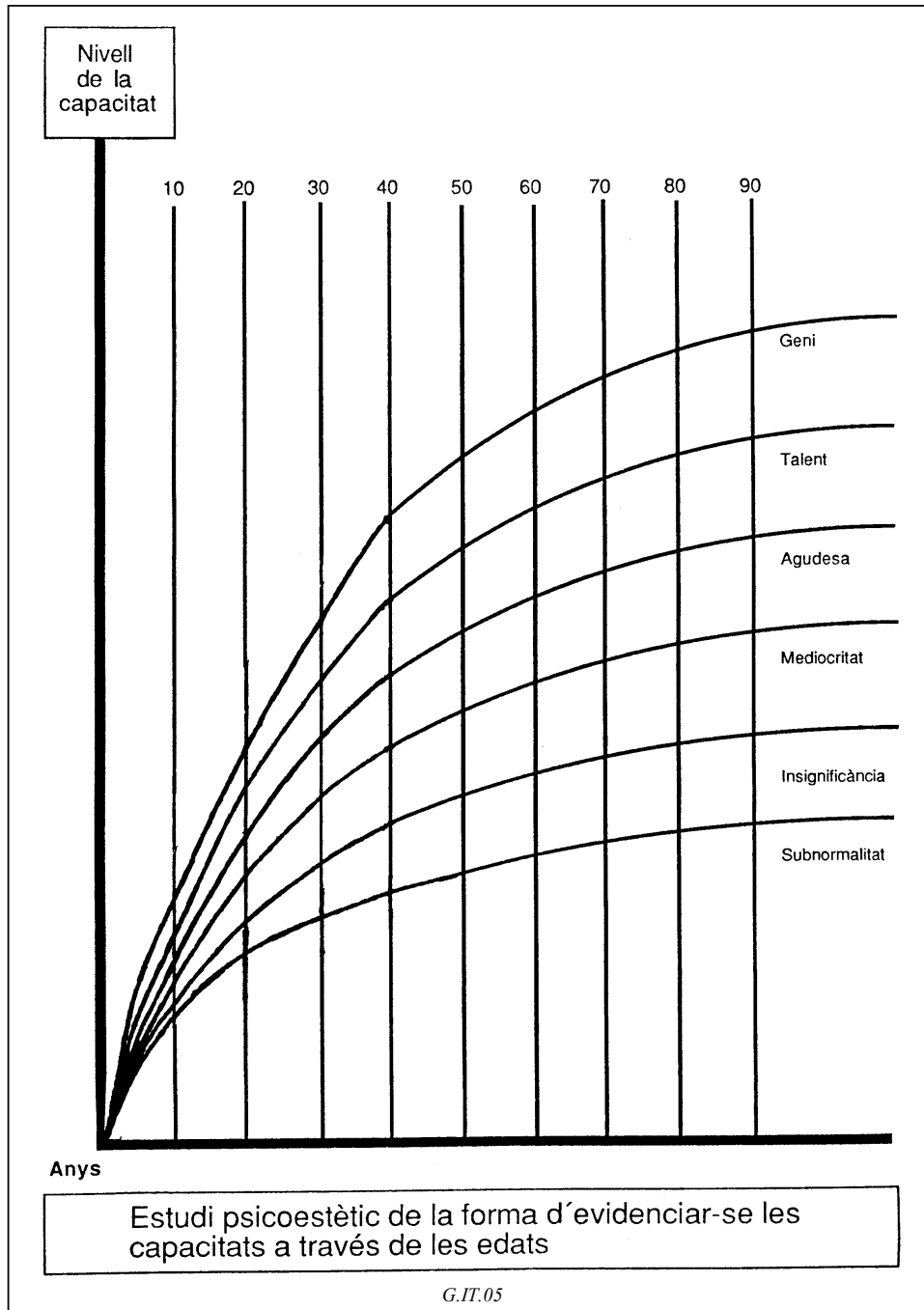
Tanmateix, si es donen aquests factors, per a Espinalt fins i tot és útil emprar aquest mitjà publicitari per intentar que la societat evolucioni i surti del seu estancament que per inèrcia acostuma a predominar.

“Si mireu la propaganda sense comptar amb tots els motius que la justifiquen, podeu arribar a considerar-la, per ella mateixa, perniciososa. Error manifest, ja que la publicitat és una tècnica i, en ella mateixa, no hi ha cap tècnica que sigui bona o dolenta. Pot orientar o desorientar, pot ésser útil i inútil a la societat segons la causa i la finalitat a què va unida. Ésser bona o dolenta no és en ella mateixa, sinó en la capacitat i en la consciència de qui la manega.”

Espinalt (O.E., 1968, p. 338)

3.3. LA INTEL·LIGÈNCIA, UN PROCÉS EVOLUTIU PERSONAL

Segons el professor Espinalt, la psicologia tradicional ha tingut sempre una obsessió per mesurar les capacitats mentals de l'home en les seves primeres etapes, fins als 15 anys aproximadament, mentre que ell afirma que les seves investigacions l'han portat a la inequívoca conclusió que en aquestes edats –tot i que les variacions que poden oferir les qualificacions escolars són notables–, les diferències de capacitat reals entre les persones són mínimes, tal com s'observa al gràfic (G.IT.05).

“Si seguíssim a través d'un gràfic el progrés mental dels humans, veuríem que els uns evolucionen intel·lectualment per damunt dels altres, i quasi durant tota llur vida: són els de PROGRÉS MENTAL SUPERIOR; els altres segueixen idèntic creixement, però a certa distància del primers i de manera

menys brillant: són els NOTABLES; n'hi ha que, sense perdre llur ritme correcte, queden parats molt abans que els anteriors: són les MITJANIES; tampoc no manquen els qui no sobrepassen en llur desenvolupament la línia que podríem anomenar «mínima»: són els LIMITATS; en el pendent de la inferioritat trobem els qui no aconsegueixen d'evolucionar en llur mentalitat més enllà del pensament infantil: són els DEFICIENTS, i a l'última capa, mancats de tota força mental, ens caldrà posar-hi la IMBECIL-LITAT.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 175)

Des de l'enfocament espinaltià, és a partir dels 30 anys quan les diferències intel·lectuals es fan més evidents i s'accentuen paulatinament a mesura que passen els anys, fins i tot en el cas dramàtic de la deficiència psíquica. És també en aquesta etapa quan la gent recorre a tot tipus de subterfugis per justificar una trajectòria mediocre o francament decebedora, i quan apareix amb més força el mite de la sort i la bona fortuna. Només les persones que tenen una capacitat extraordinària, afirma Espinalt (Cf. 16), tenen la valentia d'enfrontar-se amb les seves pròpies capacitats, i posa com a exemple l'eminent escriptor Manuel de Pedrolo, Premi d'Honor de les Lletres Catalanes; el mes de desembre de 1987 declarava a la revista valenciana *El Temps*: “*Mentre és fàcil adonar-se de la flaquesa de la memòria, no és fàcil de constatar si perds o no intel·ligència. Posem aquest exemple. En un article que en discuteixen un altre de meu, veig de seguida per on falla i amb quina lògica puc destruir aquells arguments que l'altre avança. En dedueixo que les meves facultats no han sofert, que encara conservo prou agudeses mental però, és de debò això? Com puc saber si ara la intel·ligència no m'hi arriba, que anys enrere, de més jove, potser n'hauria trobat de més aptes, de més convincents, com de vegades sospito?*”

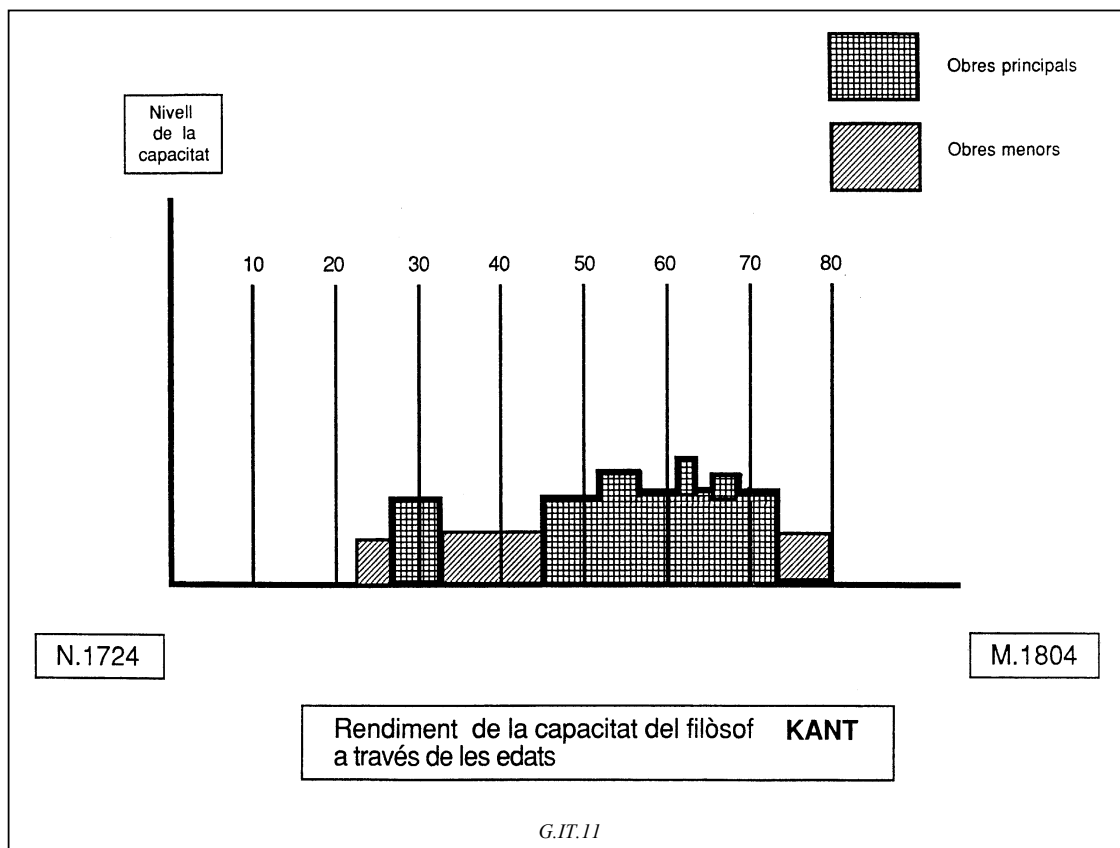
Aquesta és la gran lluita d'un home que essent un geni de les lletres es replanteja neguitós la seva pròpia capacitat, encara que la *psicosi del zero* –no oblidem que Pedrolo era a punt de fer 70 anys– es deixa entreveure també en la seva argumentació.

“Normalment, a les persones que ja no progressen mentalment els resulta difícil o impossible d'aprendre paraules noves, els ve amb rapidesa el cansament intel·lectual quan encara es troben en plena conversa, repeteixen sovint històries del seu passat llunyà, els fatiguen la lectura i es posen nervioses quan senten parlar de mètodes nous. Mireu d'alliberar-vos d'aquesta situació psíquica, si teniu tendència a caure-hi.”

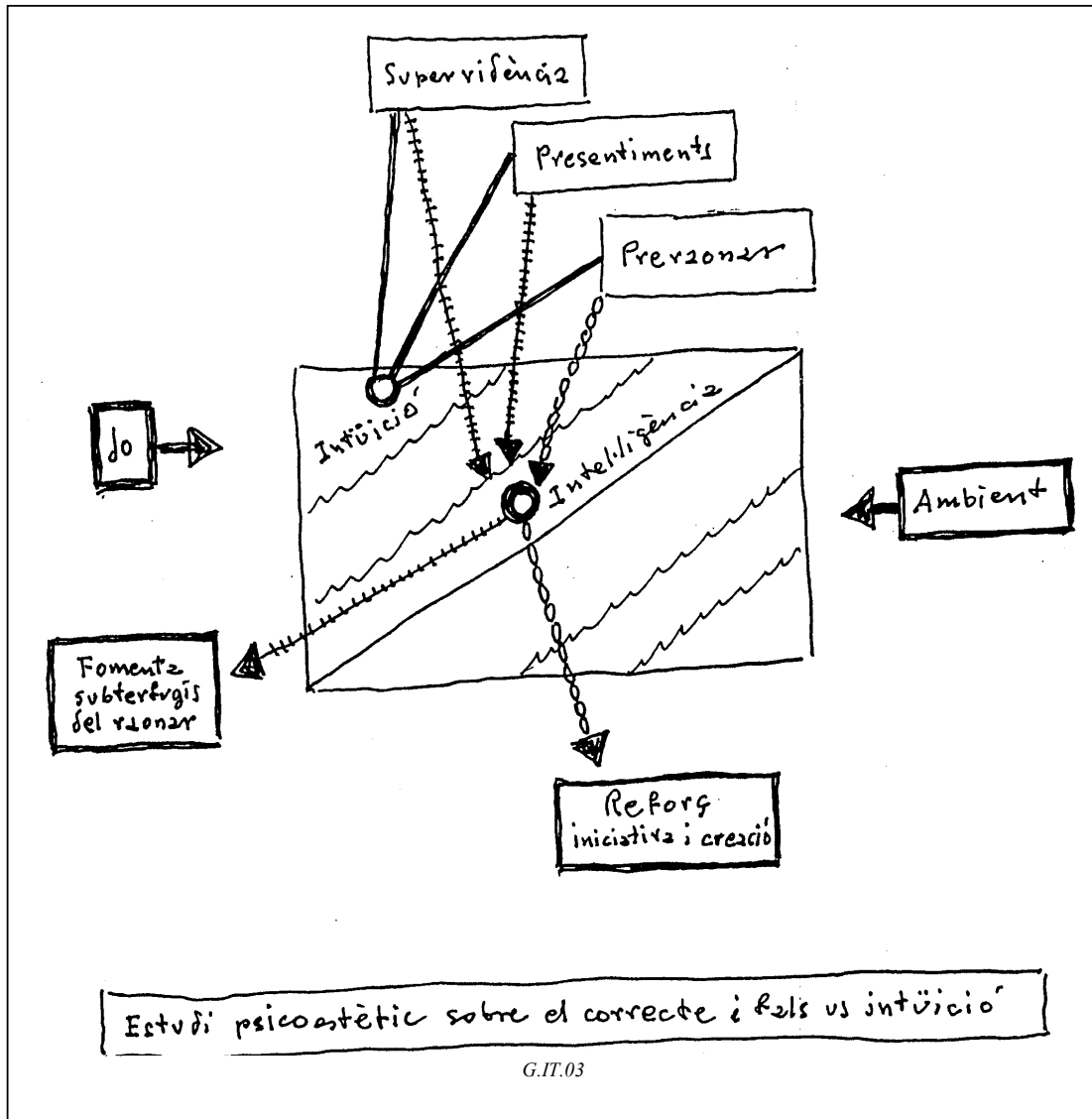
Espinalt (O.E., 1966, p. 175)

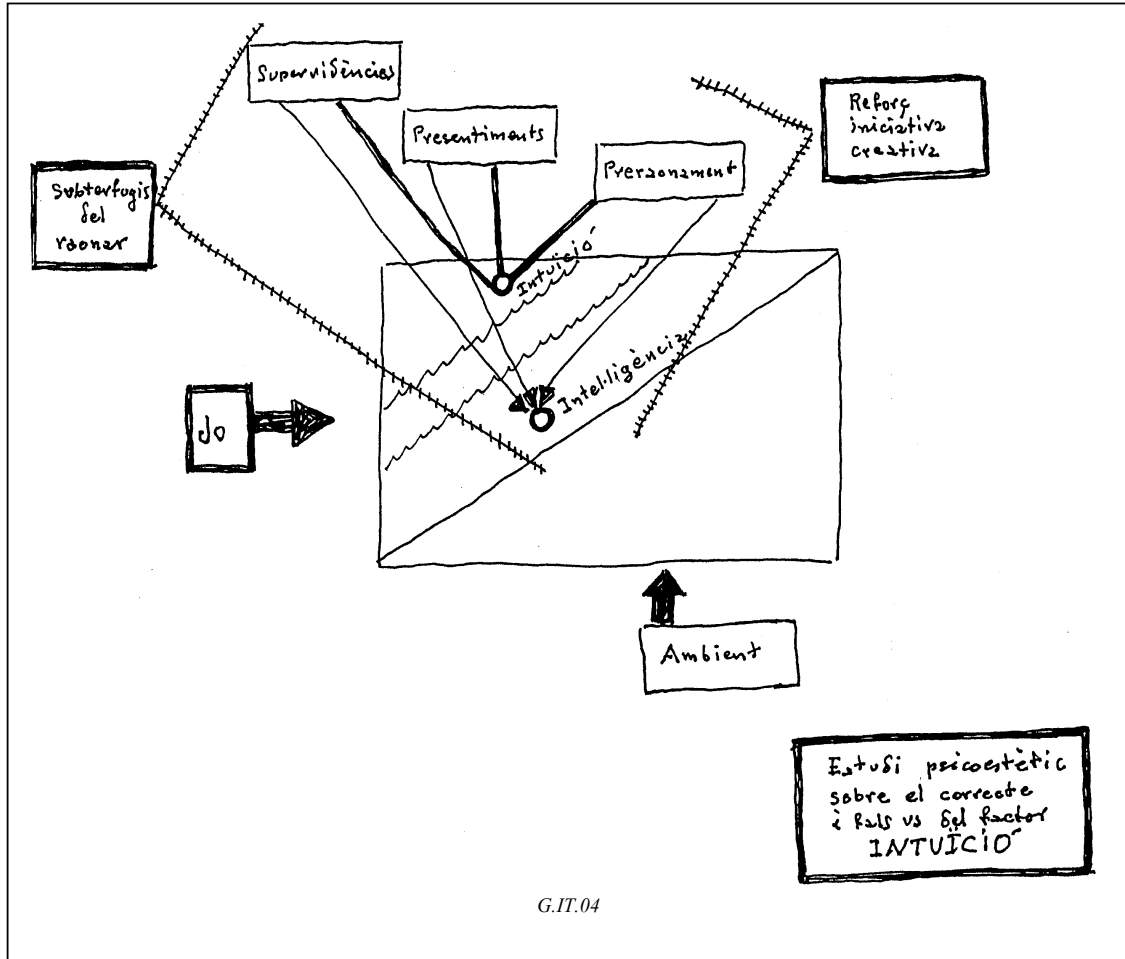
Per tant, Espinalt té una visió evolutiva de la intel·ligència; descarta els prejudicis que fan pensar que qui no ha fet res de rellevant a la primera etapa de la seva vida ja no té res a fer. En l'estudi que va realitzar sobre la capacitat del conegut filòsof Kant (G.IT.11), vol demostrar que fou entre els 45 i els 70 anys quan tingué el seu màxim rendiment intel·lectual. Particularment, l'etapa de màxima productivitat va ser entre els 60 i els 70 anys. És per això que ell no subscribia la frase de Sant Agustí que diu “*La vida és una mort lenta.*” Per a Espinalt, la vida és sempre vida i en qualsevol etapa poden manifestar-se els fruits d'allò que hem anat preparant durant molt de temps.

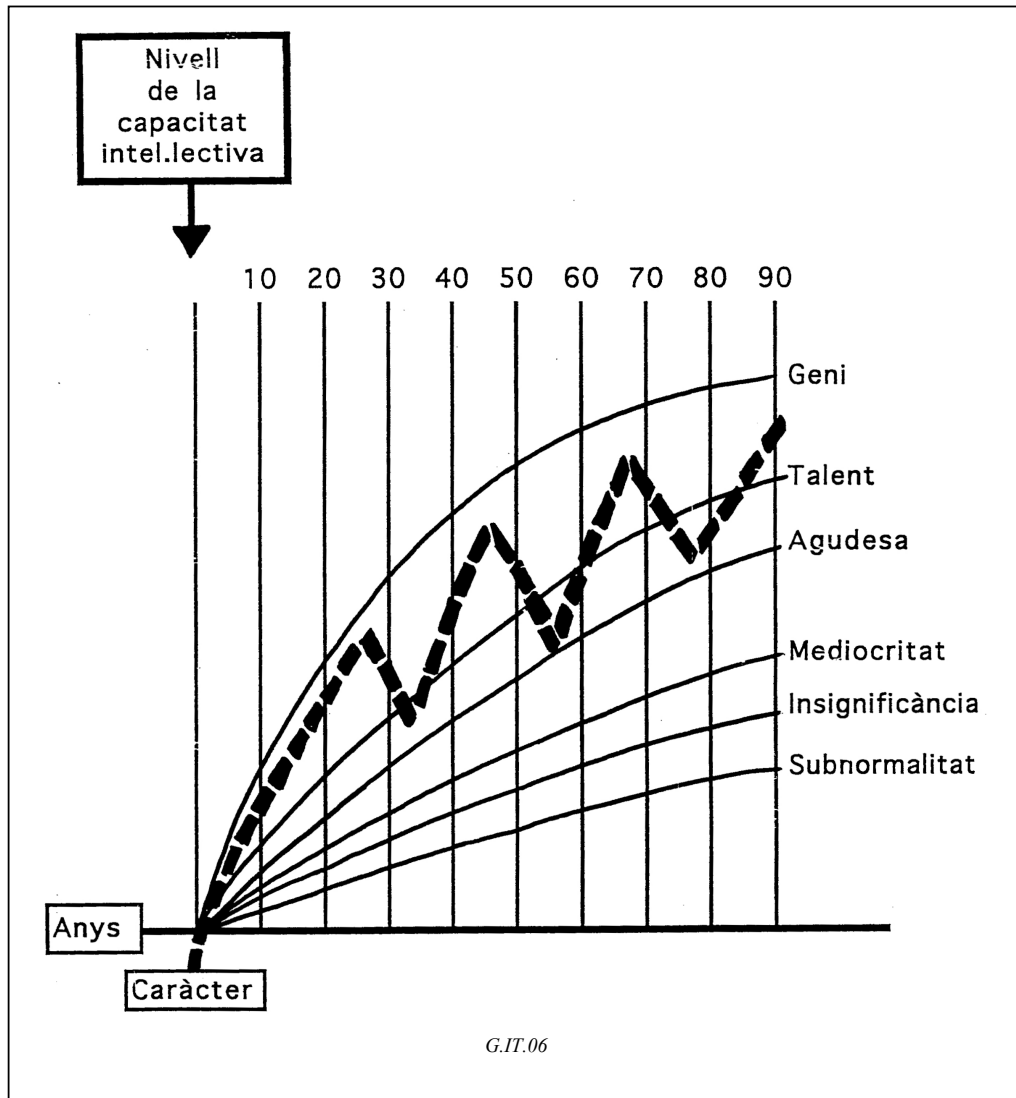
“L'edat no és res més que una xifra que té importància tan sols com a reflex de la pròpia vida. És el sentit que li donem, l'esperit que guia el nostre procedir i l'entrenament vital que hem adquirit –no pas l'edat–, allò que al capdavant ens pot donar la garantia d'haver-la viscut intensament.” (Cf. 16)

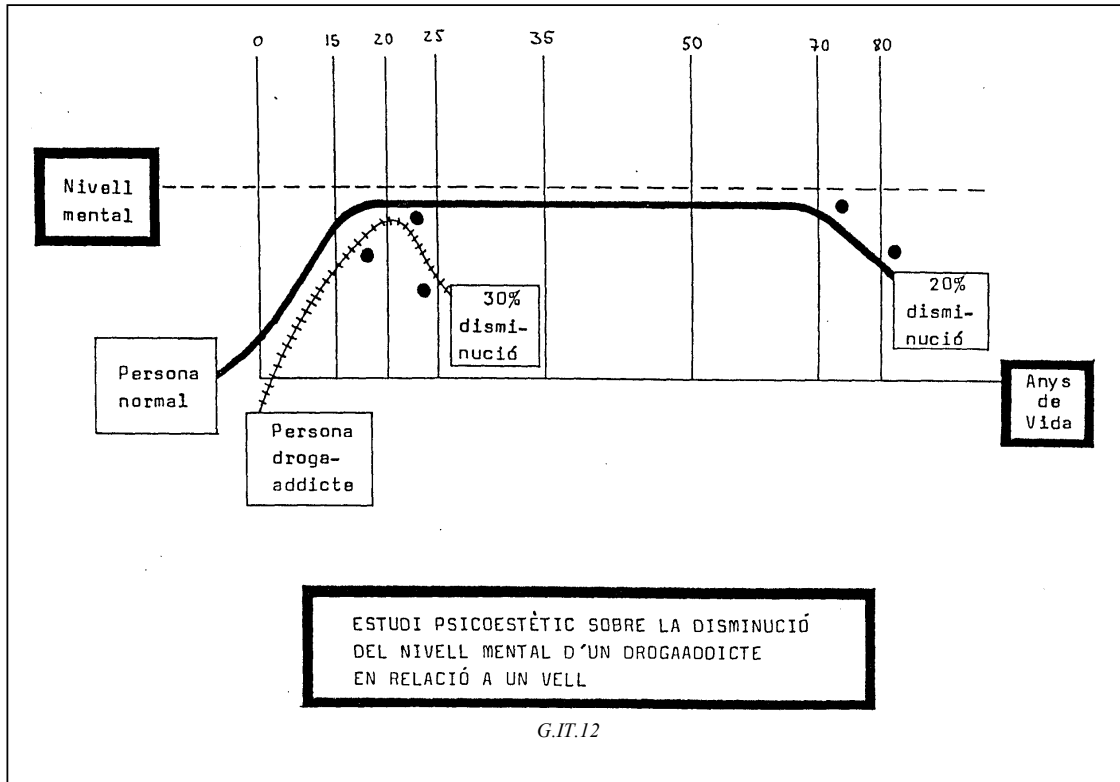
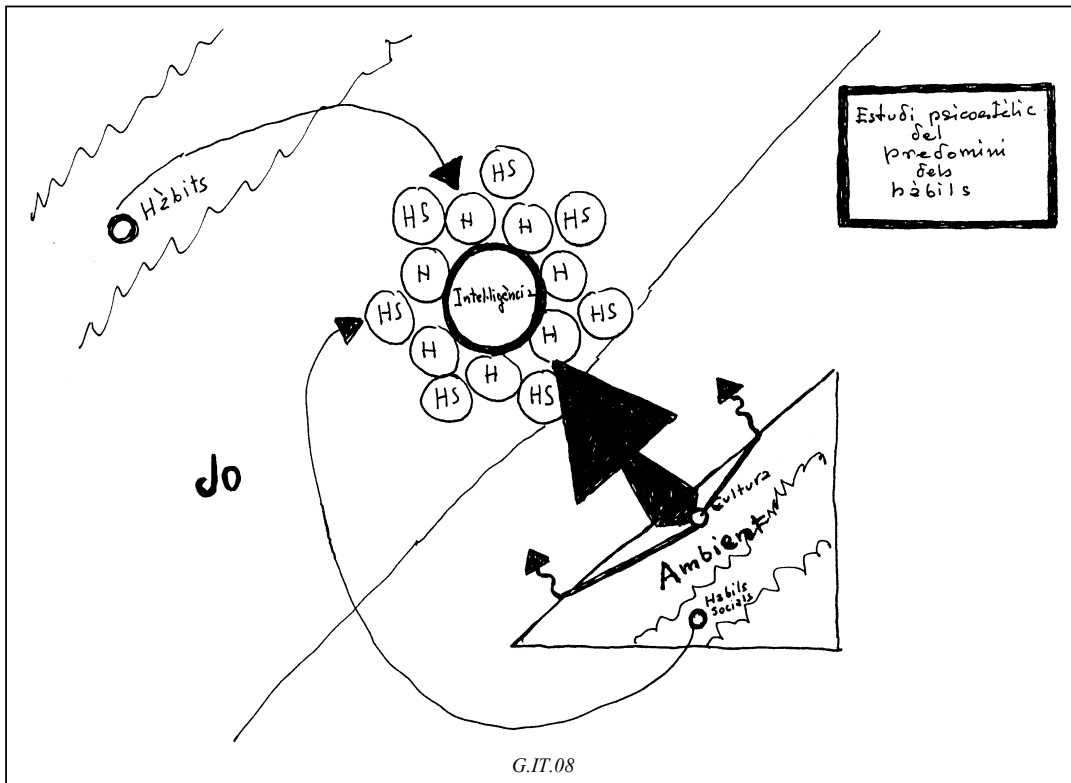

ANNEX GRÀFICS

IT.01	Estudi psicoestètic de l'esforç en pensar
IT.02	Estudi psicoestètic de la projecció intel·lectual i creativa
IT.03	Estudi psicoestètic sobre el correcte i fals ús del factor intuïció I
IT.04	Estudi psicoestètic sobre el correcte i fals ús del factor intuïció II
IT.05	Estudi psicoestètic de la forma d'evidenciar-se les capacitats a través de les edats
IT.06	Estudi psicoestètic de la capacitat intel·lectual i el caràcter
IT.07	Estudi psicoestètic del predomini dels hàbits I
IT.08	Estudi psicoestètic del predomini dels hàbits II
IT.09	Estudi psicoestètic sobre l'autisme de la persona actual
IT.10	Les 12 funcions bàsiques de la psicoestètica per estimular la intel·ligència
IT.11	Rendiment de la capacitat del filòsof Kant a través de les edats
IT.12	Estudi psicoestètic sobre la disminució del nivell mental d'un drogoaddicte en relació amb un vell

CAPÍTOL 4. VOLUNTAT

“Si repassem els cent quaranta gràfics que formen l'esquelet de la ciència psicoestètica, veurem la preponderància que donem a la voluntat, i tot i així caldria intensificar-la encara que ens titllessin de voluntaristes, és a dir, aquells convençuts que la voluntat ho pot pràcticament tot.” (Cf. 47)

Per a la llei poderosa de les modes, tan profundament estudiada per la psicoestètica, la voluntat tot i essent una facultat humana essencial, no està de moda. D'aquest sentiment no se n'escapa ni la *Gran Enciclopèdia Catalana*, que a l'hora de definir-la, ens diu: *“Es considera sovint el concepte de voluntat com antiquat.”*

“L'abúlia, l'apatia i l'evasió són malalties de la voluntat, i això és el signe característic de l'època. Nosaltres vivim, i tot el món civilitzat, dintre d'una forta crisi d'un concepte que és bàsic per a l'home actual, i sobretot l'occidental.” (Cf. 47)

Espinalt opina que estem en una societat cada dia més abúlica i hedonista. Quan es parla de la voluntat, la majoria de la gent es posa en guàrdia, té por, no confia en la seva voluntat. En aquest sentit, observem que una gran part de persones es pren la vida com una diversió i no com una lluita, fet que d'entrada depaupera la voluntat. Mentre que, si agafem la vida com una lluita, es potencia la voluntat i es genera iniciativa. Res avorreix tant com un excés de diversió i, d'altra banda, la diversió no fa feliç la persona, només la distreu. Ser feliç és una qüestió més complicada i requereix un esforç. (G.VL.6)

“No està de moda la voluntat, i quan no està de moda la voluntat podríem dir que el caràcter humà queda malmès perquè, tanmateix, sense un bon equilibri entre la intel·ligència, els sentiments i la voluntat, la gent no actua d'una forma afinada.” (Cf. 33)

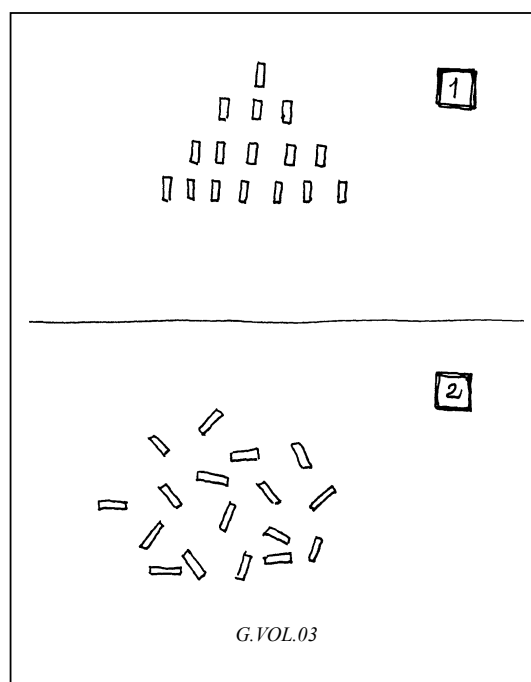
El clima social d'avui no facilita les motivacions per desenvolupar la voluntat: l'enfocament de la vida com una constant diversió, l'augment del temps d'oci, la tecnologia del confort, el desprestigi de l'esforç, etc., en definitiva, educar la voluntat és una tasca que demana, en la majoria dels casos, anar a contracorrent. (G.VL.07)

El factor voluntat resulta incòmode per a la majoria de la gent, i sense adonar-nos-en es va infiltrant en el teixit social la fal·làcia que l'oci és on l'ésser humà troba la seva màxima realització. Per tal de fer saber com costa inculcar idees al món, Espinalt cita (Cf. 47) allò que fa més de dos-cents anys ja denunciava Kant en un estudi sobre el que per ell era l'educació: *“És molt perjudicial acostumar un nen a contemplar-ho tot com si fos un joc.”*

Doncs bé, avui, no solament hem fet una societat on la gent tot ho fa com un joc, sinó que a més a més tenim una societat que es dedica a observar com els altres juguen, és a dir, ni juguen, de tan còmode que ho volen tot.

Així, com a mínim des de Kant als nostres dies, cada vegada la societat actual és més abúlica i hedonista, perquè li falta el mot clau: la voluntat. No li fallen els sentiments ni la intel·ligència, sinó la voluntat. Fins a cert punt s'accepta que hom parli dels sentiments i de la intel·ligència, però, i de la voluntat? ¿Qui està disposat a fer algun esforç en un món on han posat de moda la diversió i et titllen de *démodé* si ets un voluntariós?

No és estrany que actualment hi hagi tants problemes de caràcter, ja que la voluntat és per a la psique humana el mateix que la columna vertebral de la nostra estructura física. Sense voluntat no hi ha

manera d'ordenar el conscient humà i, per tant, el seu «jo». (G.VL.03) Fins i tot, un fet tan transcendental com donar sentit a la pròpia vida no és factible sense el ferm propòsit de dirigir els nostres impulsos cap un objectiu proposat.

“Si la vida té sentit o li volem donar un sentit a aquesta vida, és impossible si no tenim la voluntat de crear aquest sentit que nosaltres volem donar a la nostra vida.” (Cf. 47)

Aquest factor és tan important que Espinalt cita Bertrand Russell quan deia de Descartes: *“Era un voluntarista perquè creia que el cervell contenia un fluid anomenat «esperit animal» i la voluntat podia influir en la direcció dels seus moviments.”* (Cf. 33)

El llenguatge popular ens dona una mostra de com ancestralment sempre s'ha mirat de cua d'ull aquells de qui es dubtava que tinguessin ben enfortit aquest factor. Així, la gent sospita d'aquell que no sap concentrar la seva voluntat i la dispersa: *“Voler tocar campanes i anar a la professó”, “Voler beure i bufar”*; les coses importants demanen una polarització de la voluntat. (Cf. 47)

La voluntat, tot i ser un concepte molt utilitzat, és la paraula més difícil de definir de totes aquelles que podrien configurar la personalitat humana, i una de les facultats de l'ésser humà més difícils de comprendre, ja que les seves funcions són diverses.

“De manera global, podem concretar que la voluntat és un impuls conscient que s'imposa sobre les altres inclinacions del tarannà; més ben dit, oposa a cadascuna un sistema de frens que està elaborat per la intel·ligència i els sentiments, i que té, alhora, l'empenta de treure obstacles o resistències. Si es mira des d'aquest punt, la voluntat és el «voler reflexiu» que pressiona sobre les forces inconscients i sobre els obstacles ambientals. Fàcilment pot convertir-se en vector moral o pervers del nostre fer. Administra un cabal d'impulsos o s'hi deixa ofegar si no comencem tenint la VOLUNTAT de fer-la servir per concretar els dictats del propi conscient.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 188)

En l'esquema (G.VL.02), Espinalt mostra gràficament sobre quins aspectes de la personalitat incideix la voluntat de forma decisiva. És un acte reflexiu que pressiona sobre dues direccions. Per una banda, el control de les forces inconscients: els instints i els hàbits, i per l'altra –cap a fora–, impulsa el «jo» a la realització d'accions i a la superació dels entrebancs ambientals. Aquest impuls conscient és una facultat específica de l'ésser humà.

La voluntat no és un factor innat, es desenvolupa mitjançant l'entrenament i requereix de l'esforç suficient per actuar amb eficàcia com a administrador de les altres facultats. Sense voluntat no es pot estructurar el caràcter. De fet, la intel·ligència és per a ell com el secretari de la voluntat.

“I és que, a la capacitat intel·lectual no pot mancar-li el motor de la voluntat. De res no ens servirà comprendre molt bé les coses si no sabem executar-les. L'infern dels qui no es guanyen la vida també és empedrat de notables intel·ligències que no han sabut estrenar-se.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 188)

A causa de la capacitat de l'ésser humà d'actuar lliurement, els seus actes estant regits pel lliure arbitri, és a dir, per la facultat de la voluntat de prendre una resolució en preferència una de l'altra, si la voluntat no està enfortida són els instints els que dominen les actuacions humanes.

Amb tot, cal preguntar-nos: Té detractors la voluntat? Al llarg d'aquest darrer segle, a causa de diversos corrents ideològics que han desvirtuat el seu significat, ha patit un descrèdit. Freud va intentar suprimir aquesta paraula i en va crear una altra que la va anomenar «superjo». Però, on volia anar a parar amb la supressió del concepte? Espinalt, per il·lustrar aquesta explicació, cita (Cf. 47) un dels assaigs de Freud que es titula *La servitud del jo*, on diu: *“De la mateixa manera que el nen es troba sotmès als seus pares i és obligat a obeir-los, se sotmet el «jo» a l'imperatiu categòric del «superjo».”*

Així, un geni com Freud no va saber comprendre què representava per a l'ésser humà la voluntat i, tanmateix, la seva descripció de la volició humana com un factor repressiu ha creat una fonda antipatia vers la voluntat. Aquestes teories varen generar tendències psicològiques i moviments socials que postulaven una crítica cap a qualsevol manifestació de comportament organitzat que pogués limitar la desimboltura del propi «jo».

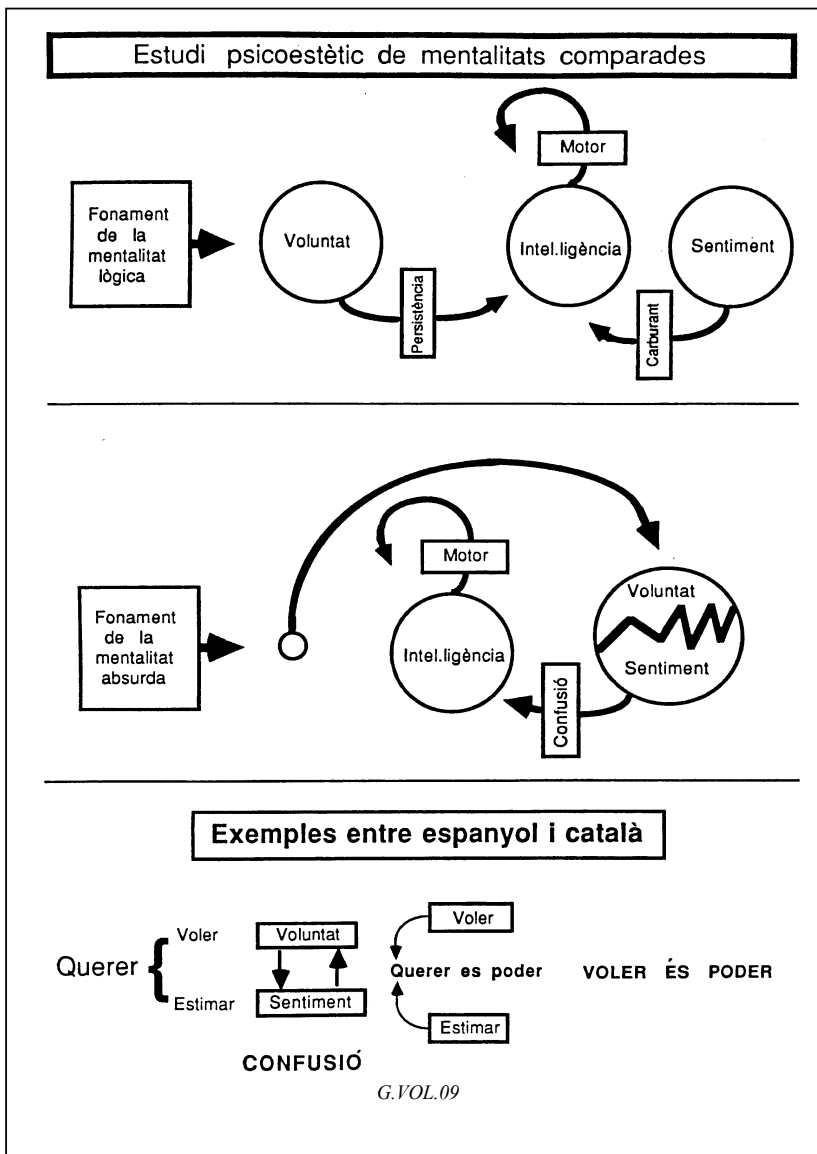
“La voluntat ha de ser repressiva perquè té una doble projecció: cap a fora, per l'impuls del nostre «jo» i per la decisió de realitzar i, cap a dintre de nosaltres mateixos per tenir un control dels nostres hàbits, els del nostre «jo» i els nostres propis instints.” (Cf. 47)

La voluntat és un patrimoni del món Occidental. Des de Grècia fins als nostres dies, l'hem anat forjant i segons quines èpoques també l'hem anat destruint. Aquest concepte de voluntat individual va ser creat pels grecs i els romans fa més de 2000 anys, sense Roma no existiria la voluntat.

“El segle XX ha estat la destrucció sistemàtica del caràcter que havia costat 2500 anys de fer-lo.” (Cf. 47)

En la mesura que Roma es va anar subdividint, van anar sorgint diferents llengües; filles del llatí. Espinalt afirma que les llengües que han perpetuat amb més claredat la paraula voluntat són les que saben moure-la amb més eficàcia. Així, tenim una deformació que encara no sabem com va succeir.

Hi ha dos pobles d'origen llatí, el castellà i el portuguès, que van sumar d'una forma estranya – fet que té una transcendència remarcable en la caracterologia dels pobles– les paraules “voler” i “estimar”. D'aquests dos verbs en varen fer un de sol, per tant, quan “volen” una cosa diuen *quiero* i quan estimen una persona també diuen *quiero*. Aquesta és una de les diferències més notables entre els parlants de Barcelona i els parlants de Madrid. (G.VL.09)

“Joan Coromines no entenia com podia haver passat que es barrejessin aquestes dues paraules, «voler» i «estimar». En altres parts de la península és més difícil establir un caràcter perquè ho

barregen. Una paraula que ens venia ben clara de Roma i que en francès i català es conserven. Són pobles difícils d'estructurar-los un caràcter, fan les coses per temperament." (Cf. 47)

Tanmateix, no per a tothom ha resultat un mot al·lèrgic. Així, Espinalt cita com a exemple estudiosos del caràcter humà com Klages, l'important grafòleg. Deia que la voluntat és un mecanisme important que ens dirigeix, difícil de definir. Per acabar de diferenciar-lo amb altres conceptes de la personalitat amb els que es pot confondre, Espinalt defineix voluntat, instint i hàbit de la manera següent:

"La voluntat serà la planificació conscient que es realitza amb la major exactitud possible i amb l'esforç suficient. En canvi, l'instint és l'impuls sovint irracional i que sempre impera de forma indeterminada, imprevisible, etc. I l'hàbit és una funció automatitzada que es reproduïx de forma periòdica." (Cf. 47)

Tot plegat són factors diametralment oposats, però fàcils de barrejar amb la voluntat, particularment la voluntat i l'instint. I, per aquesta confusió, ve el primer drama històric que ha motivat la degradació i el desprestigi de la voluntat a l'Europa que ens ha tocat viure.

Aquest drama el varen protagonitzar els alemanys amb el nom que coneixem per nazisme, i van provocar la Segona Guerra Mundial. En aquest aspecte, els teòrics del nazisme manllevaren l'autèntic significat de la voluntat personal, i el varen confondre amb el poder dels instints de conservació i de destrucció que tant van utilitzar per imposar la seva ideologia. (Cf. 47) Aquells cabdills estaven tan mancats de preparació que sembla inversemblant que poguessin arribar a llocs tan importants del poder. Entre aquests nazis que van arribar a apoderar-se de mig món, només n'hi havia dos que tinguessin prou preparació cultural per poder crear unes teories potables. Un es deia Goebbels, l'altre, Rossenberg.

Aquest últim esdevindria el filòsof del nazisme, i va escriure el llibre *El mite del segle XX*, publicat l'any 1930, juntament amb *La meua lluita* de Hitler: els dos únics textos que llegien els nazis.

Tanmateix, és precisament a través de Rossenberg que sabem la talla intel·lectual que tenia Hitler.

Quan algú preguntava a Hitler què opinava sobre el llibre del seu amic Rossenberg, deia: *"Només he llegit una petita part, ja que es tracta d'una obra molt difícil de comprendre."* Amb aquesta resposta feia tot un test d'intel·ligència, és a dir, no podia ni comprendre la seva pròpia filosofia. Amb tot, els nazis trobaven Rossenberg massa intel·lectual perquè els parlava de la importància de la voluntat, però no els calia ser tan savis. Goebbels sabia que l'home es podia dominar d'una manera més simple i còmoda, ja que havia descobert que se'l movia tan sols a partir dels seus instints de destrucció i de conservació. Per què calia, doncs, esforçar-se a estructurar una voluntat? Si es fomentava l'instint de destrucció d'un cos policial per mitjà d'explicar-los la manera de torturar l'ànim de la gent, aleshores aquests accentuarien el seu instint de conservació i, per tant, els tindrien a les seves ordres?

Espinalt cita també (Cf. 47) Erich Fromm, que en el seu llibre *La por a la llibertat* dedica el capítol "Psicologia del nazisme" a exposar la manipulació de conceptes que resultaren d'aquells fatídics escrits de Goebbels: *"L'objectiu de l'educació consisteix a ensenyar a l'individu de no afirmar la seva personalitat. Ja de petit, a l'escola, ha d'aprendre a ésser submís no solament quan és justament castigat, ha d'aprendre també, si cal, a suportar les injustícies en silenci."* Per tant, varen voler fer creure al seu poble que la voluntat personal no compta, només és el poder del fort contra el feble allò que cal saber preservar per sobreviure. Mentre, darrere d'aquesta renúncia es reduïa la individualitat humana a una partícula de pols que es dissol en el si d'un poder superior que li anul·la la força volitiva.

En seguir aquesta cruel forma d'esclavitzar i dominar l'home, embolicant-la com si això fos la voluntat –que mai l'havia tractat, ni mai l'havia comprès–, el nazisme va donar al món i, particularment, als Estats Units, la falsa idea que la voluntat obsessiva era una cosa infecta, ja que els nazis havien intentat dominar-ho tot a força d'un excés de voluntat, quan en realitat no havien fet res més que utilitzar vilment l'instint de destrucció i l'instint de conservació de l'home.

Aquesta confusió de la voluntat i l'instint ha estat un dels motius històrics que des de la perspectiva espinaltiana ha portat el descrèdit de la voluntat que patim actualment.

L'altra motivació històrica la trobem a la Rússia soviètica. Lenin parlava del *lliure arbitri* com un mite vergonyós; no creia en la voluntat individual perquè pensava que tot estava condicionat a la determinació de les lleis del materialisme històric. Tant és així, que en els llibres de text de la Universitat de Psicologia es tenia com a base que el màxim desenvolupament de l'home soviètic es trobava en reduir la seva voluntat personal i supeditar-la a les exigències del deure social.

Però, que és el lliure arbitri? Espinalt respon: “*És la facultat de la voluntat de l'home de prendre una resolució amb preferència a una altra.*” (Cf. 47) Així, l'arbitri no podia existir i els llibres de psicologia de la Universitat de Moscou parlaven que l'home s'ha de plantejar uns objectius i procurar assolir-los, i hi ha d'intervenir la voluntat, però: Com interpretaven aquesta voluntat?

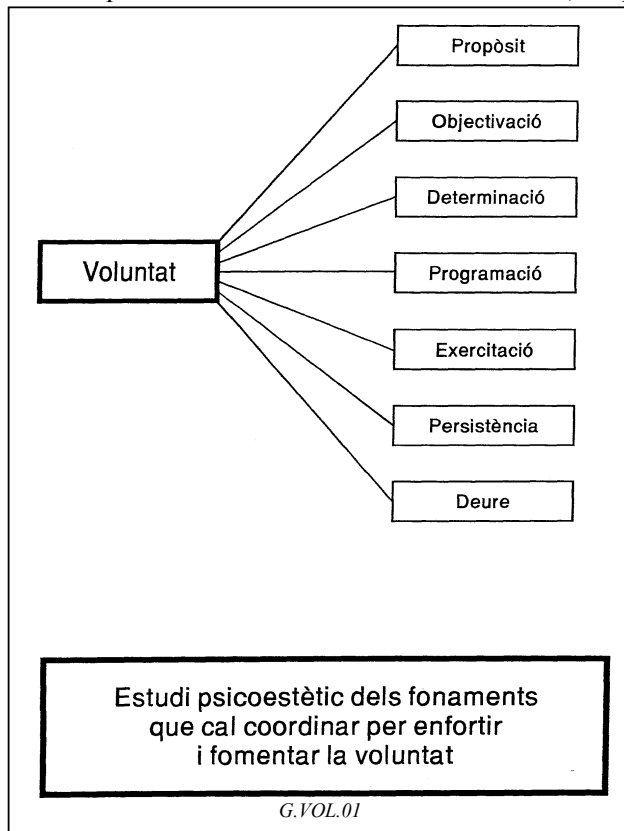
Espinalt cita un llibre que havia estat el llibre de text per antonomàsia a la Universitat de Moscou, el seu títol és *El contingut psicològic dels actes voluntaris*. I diu: “*La voluntat personal és l'activitat dirigida per la consciència del deure social, per la necessitat social.*” Aquí, l'individu supedita tots els seus actes a les exigències socials, és a dir, tothom havia de canalitzar la seva voluntat al bé comú, actitud que recorda més els ramats de bens que no els homes autènticament lliures.

Ara, i des de la visió espinaltiana, al drama del nazisme li hem de sumar el del comunisme. Tot plegat dificulta que sapiguem comprendre com hem de polaritzar la nostra voluntat. D'aquí que un poble com el català, amb un alt grau d'individualitat i una forta voluntat, sempre hagi estat al·lèrgic als conceptes comunistes.

“[...] però quan manca la pròpia voluntat, la voluntat individual, no hi ha ni moral caracterial ni moral ètica. No és possible que hom pugui matisar l'ètica sense voluntat. Tota persona desproveïda de voluntat és vulnerable, és corrupte o pot arribar a ésser-ho, d'aquí que no sigui possible parlar de la corrupció actual, perquè hi ha poca base de voluntat.” (Cf. 47)

Des de l'enfocament espinaltià, els catalans –som un poble molt sensible a tot allò que faci referència a la voluntat– ens emocionem, ràpidament, anècdotes com aquella del general Prim on es relatava: “*Un bon dia, passant pel carrer d'Argenters dalt del seu cavall amb gran arrogància, algú li va dir – Aquest el que vol és la faixa –i Prim li contestà: –Sí, caixa o faixa*”. Aquesta fermesa i seguretat en ell mateix, gràcies a la seva sòlida voluntat i al seu sentit del deure, fa posar la pell de gallina als catalans que són altament sensibles al factor volitiu.

Per comprendre el funcionament de la voluntat, la psicoestètica considera tres fases cabdals: el propòsit, la programació i el deure.

(G.VL.01) Per exemple, si un alumne té el ferm propòsit d'aprovar una assignatura però no es marca una programació diària o se'n marca una i després no l'acompleix, és com un atleta que volgués guanyar una cursa però que no tingués una programació d'entrenament diari, o que tot i tenint-la no aconseguís sobreposar-se a les inclinacions instintives que el portarien a activitats més confortables.

La voluntat genera la condició del *deure*, per tant, sense voluntat no hi pot haver moral ètica. La persona desproveïda de voluntat pròpia és vulnerable i fàcilment manipulable, ja que és un factor de pes per mantenir la fermesa de caràcter, un “obligar-se a un mateix”. Sense voluntat no es pot ordenar el conscient humà, el «jo», i això genera també problemes en la personalitat.

L'anàlisi del comportament ens donarà la clau per descobrir i reconèixer la persona de voluntat ferma i que ha exercitat constantment aquest factor.

“Les persones de voluntat ben disciplinada acostumen a estar segures que allò que es vol es pot; saben mantenir la mirada de manera sostinguda, no parpellegen inútilment; el que poden fer avui no ho deixen per a demà, els plau d'obrar amb promptitud; quan s'ho proposen aconsegueixen modificar llurs estats d'ànim; saben abstenir-se d'aquelles coses que agradant-los molt tenen la certesa que els perjudiquen; no creuen que guanyar-se o no la vida sigui cosa que «està escrita» per endavant. En fi, que saber obrar els dóna confiança.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 188)

D'altra banda, la persona sense força de voluntat no pot vèncer els impulsos descontrolats dels seus instints. Existeix una dialèctica entre la satisfacció plaent que reclama l'impuls immediat i l'objectiu a llarg termini que proposa la voluntat. Aleshores, és urgent plantejar aquestes qüestions als ulls dels deixebles per evitar la gran aversió que tenen a les agendes, als horaris, als rellotges o a qualsevol forma d'organització que plani sobre les seves vides.

La programació és una condició indispensable per als que vulguin, de manera eficaç, desenvolupar el seu caràcter.

“Bon èmfasi posa Yuri Gagarin quan revalorava la importància que els seus monitors donaven a la tenacitat i a l'ànim segur i ferm. Llurs formes eren estimulants i les concreta d'aquesta manera: «L'home de voluntat forta es distingeix pel seu elevat grau d'organització; és disciplinat, utilitza amb profit cada hora. La voluntat forta no és una qualitat innata de la persona. És possible i necessari formar-la mitjançant educació.»”

Espinalt (O.E., 1970, p. 390)

Rousseau deia en les seves *Memòries*, aixecant la bandera del més notable esperit de la voluntat europea: “Únicament la feblesa de la nostra voluntat constitueix la nostra debilitat.” I, és aquesta voluntat la que ens dóna el poder i el control d'un mateix. Els orientals –i aquesta és una de les diferències essencials amb el món occidental– tenien un refrany que deia: “Parlen de la voluntat aquells que no tenen poder”, perquè qui tenia poder –creient tenir-ho tot– pensava que no li calia fer cap esforç. Invertien l'ordre dels papers: com si a còpia de poder es reforcés la voluntat, quan sempre és la voluntat la que ens permet assolir el poder.

En la seva conferència “Voluntat i poder” (Cf. 47), Espinalt exposa que sovint a la seva consulta per fer comprendre què és la voluntat, explicava: “Dóna confiança a qui pretén poder o ja en té, pensar de si mateix que els altres tenen menys voluntat que ell.” (Cf. 47) Aquesta força que té la voluntat és tan decisiva que, per ella mateixa, ja confereix poder només pensant que tens més voluntat que uns altres.

4.1. LA LLIBERTAT

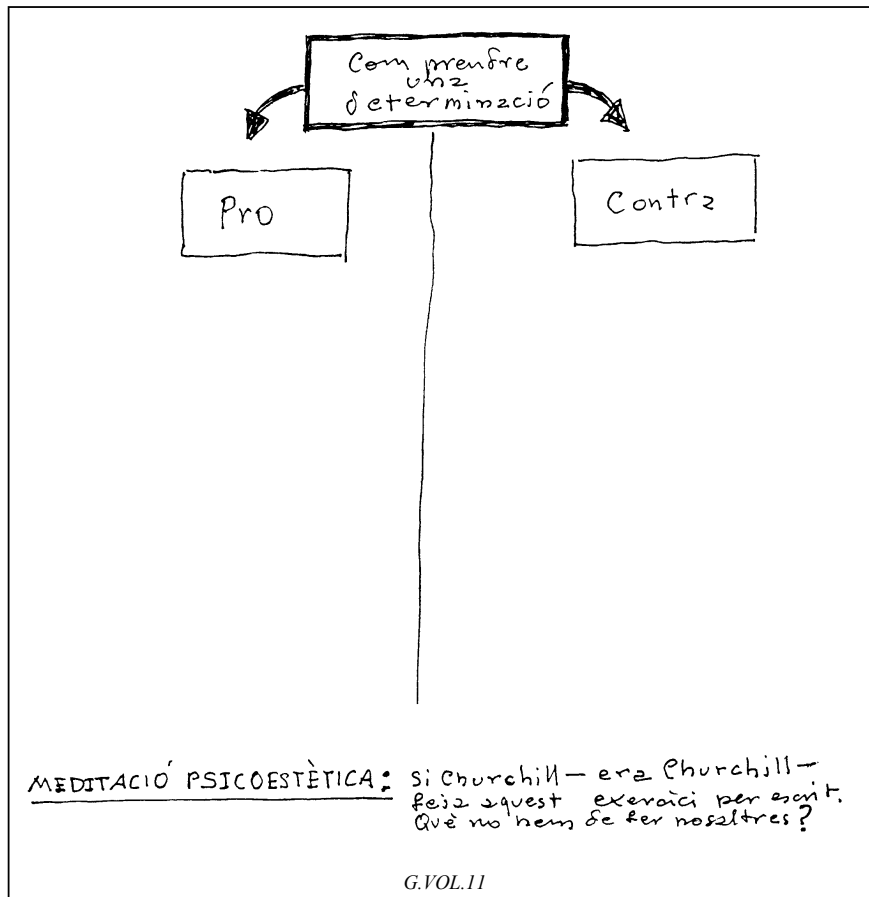
“Sense voluntat no hi ha possibilitat de llibertat. Quan volen dominar els homes des dels camps polítics o socials se'ls ataca la voluntat, no la intel·ligència o el sentiment. L'home se'l domina debilitant-li la seva voluntat i se l'allibera enfortint-li la seva VOLUNTAT.” (Cf. 47)

L'autèntica llibertat de l'ésser humà està en el fet que pot sobreposar-se als seus instints, a diferència de les altres espècies, que en resten esclaves. Però, la llibertat és només un potencial; cal aconseguir-la, conquistar-la amb esforç. L'home no neix lliure, en tot cas, s'hi fa.

La llibertat és poder escollir entre diferents opcions. Només a través del caràcter es té accés a la llibertat. Sense caràcter l'home només té una opció: no pot sortir del camí estret que li marquen els instints. D'aquí la relació entre la voluntat i la llibertat. Si hom és lliure ha d'escollir i prendre decisions, i això pot comportar molts neguits i angoixes que sense un ferm caràcter no tothom pot encarar amb aplom.

“Arriscar-se i decidir-se com cal és el punt de partença. No endebades deia Napoleó, que no era precisament cap cagadubtes: «No hi ha res més difícil que decidir-se.»”
Espinalt (O.E., 1966, p. 232)

Espinalt, incidint en la dificultat que comporta prendre determinacions i valent-se d'un exemple històric per il·lustrar el tema, ens parla (G.VL.11) de l'exercici que Churchill utilitzava a l'hora de prendre decisions importants, i ens diu: “Si Churchill –era Churchill– feia aquest exercici per escrit. Què no hem de fer nosaltres?”

Però, tot i ser un concepte molt utilitzat, la majoria de persones no tenen una noció clara de què és la llibertat. Així, veiem que la majoria dels joves, tot i haver estat escolaritzats, s'alimenten d'una falsa idea de la llibertat. Ningú els ha aclarit la confusió entre els conceptes llibertat i llibertinatge. Només cal preguntar als alumnes què pensen que és ser lliure. Les seves respostes oscil·len entre: “fer el que tingui ganes”, “anar allà on em plagui”, “no tenir cap obligació que em condicioni”. Amb

aquestes definicions de la llibertat, qui podria ser més lliure que un ocell? Entre quedar-se el cap de setmana estudiant a casa o anar a la discoteca amb els amics, quants joves pensarien que realitzar la primera opció és lliure? Sembla, talment, que ignoren que la llibertat està en poder escollir sense condicionants entre diferents opcions.

De quina manera us creieu **LLIURE?**

Exercici psicoestètic per a concretar el fons i la forma que té per nosaltres, el concepte **LLIBERTAT**

- 1 En cinc o sis frases intenteu escriure els límits i les diferències entre els mots **llibertat** i **llibertinatge**.

- 2 De forma ben meditada, anoteu les referències de tres o quatre tipus humans que conegueu o de personatges històrics que, pels seu fets, cregueu que són una clara i modèlica personificació de la **llibertat**.

- 3 Dissenyeu de forma abstracta o figurativa un dibuix que pugui simbolitzar la **llibertat**.

- 4 Feu una frase persuasiva, raonada i original que inclini a canviar el criteri d'una persona que no creu en la **llibertat**.

- 5 Procureu dibuixar una parella de guàrdies ben armats, tot conduint un detingut amb les manilles posades.

- 6 Escriviu el mot **llibertat**, seguidament apunteu les quatre o cinc paraules sintetitzadores de les motivacions que, segons el vostre criteri, millor assegurin l'exercici de la **llibertat**.

- 7 Autodibuixeu-vos com si estessiu en una sala d'actes i us proposéssiu fer un discurs en pro de la **llibertat**.

G.VOL.13

Per il·lustrar tota aquesta problemàtica, Carles M. Espinalt es referí (Cf. 38) al gràfic “Exercici psicoestètic per concretar el fons i la forma que té per a nosaltres el concepte *llibertat*”. Aquest gràfic (G.VL.13) té la seva història.

Fou ideat pel mateix Espinalt l'inici de l'anomenada “transició democràtica” a l'Estat espanyol, fruit de llargues converses amb el patriota Jaume Casanova, amb qui Carles M. Espinalt tenia una bona amistat i hi havia coincidit a la Junta del Club d'Amics de la UNESCO (Casanova n'havia estat secretari i ell vicepresident). Jaume Casanova, poc després de la mort del dictador, creia que s'obria

una etapa decisiva per al futur del nostre poble, mentre que Espinalt defensava la tesi que no hi havia autèntics demòcrates a Catalunya, i Jaume Casanova en discrepava totalment. Arran d'aquesta polèmica, Espinalt va idear el gràfic. Volia demostrar que és impossible estimar la democràcia si prèviament no sabem què és la llibertat.

Espinalt va animar Jaume Casanova a què proposés de contestar les set preguntes a tots aquells polítics que considerava tan demòcrates. El resultat fou categòric: Casanova ni tan sols gosà de proposar-ho a ningú.

Passem, doncs, a resumir els comentaris que Espinalt fa (Cf. 38) per a cadascuna de les qüestions que proposava:

1) Els diccionaris defineixen meravellosament bé el terme *llibertinatge*, però amb molta dificultat el concepte *llibertat*. La gent que té tendència a entendre la llibertat com “fer allò que a mi em doni la gana”, quan –com ha demostrat la psicoestètica– la persona que actua pel que fa a la gana, el gust i l'humor és un tipus *mini-conscient*.

2) Mentre tothom és capaç de fer una llista dels sis o set tirans més terribles de la història –prescindint de l'època moderna–, ningú no és capaç de remarcar sis o set noms de personatges que simbolitzin o hagin representat la llibertat. L'escola no posa cap èmfasi en aquests personatges i sí, en canvi, en els tirans i dictadors. Molts docents fins i tot es llicenciarien en plena època feixista i han continuat –per aquest fet i sense adonar-se'n– perpetuant des de l'escola la tirania.

3) La gent pensa de seguida en l'Estàtua de la Llibertat de Nova York, però cal remarcar que més que l'estàtua en si, cal que tinguem present l'època en què fou ideada. La llibertat estava representada pel que hi havia al darrere –a la ciutat de Nova York i a Amèrica, en general–, més que la mateixa estàtua.

4) Al tirà li resulta molt fàcil argumentar allò que li interessa: treu les pistoles i punt. De fet, l'oratória no li cal per convèncer ningú. L'home lliure, en canvi, n'ha de saber molt. Per això, la democràcia sempre va unida a l'oratória, i allà on no hi ha oratória mai de la vida hi pot haver democràcia.

5) Normalment es dibuixen uns guàrdies fornits i que imposen un gran respecte, mentre al detingut se'l representa amb un aire de desvalgut, com si fos un desgraciat, per bé que encara estigui per veure si és o no culpable d'alguna cosa. Normalment, al presoner no se li reconeix cap dret d'entrada, és a dir, se'l condemna abans d'haver estat jutjat.

6) La que s'hi posa amb més freqüència són els diners.

7) Generalment, quan el personatge s'autodibuixa agafa un aire de manca de convenciment en les pròpies forces. (G.VL.14)

En aquest darrer gràfic, trobem la relació entre el fons i la forma del concepte llibertat. Espinalt ens il·lustra, una vegada més, com la forma condiona de manera decisiva el fons, ja que els gestos i els posats predisposen la ment a certes actituds que moltes vegades poden ser oposades al concepte que volem transmetre. Així, en els dibuixos que ell mateix va realitzar, veiem que en els dos darrers l'actitud fa pensar que la persona està parlant del llibertinatge més que de la llibertat.

L'ésser humà està ple d'ambivalències i contradiccions i no sempre valora la llibertat o senzillament li és més fàcil viure a les ordres d'altri que pensi per ell. Ho trobem també en la psicologia dels pobles quan en algun moment han patit, durant cert temps, l'opressió de la seva llibertat col·lectiva.

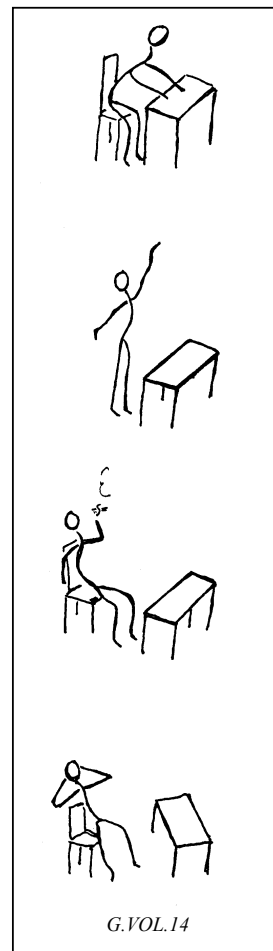
L'any 1941 va aparèixer el llibre *La por a la llibertat*, escrit per un psiquiatre i psicoanalista judeoalemany que havia fugit de la invasió nazi i que va trobar asil als Estats Units: Erich Fromm. El seu autor demostrava als americans que els alemanys i els italians d'aquella època més que estimar veritablement la llibertat, allò que més apreciaven era el despotisme dels seus tirans, Hitler i Mussolini. És a dir, avui dia sabem, en contra de la versió que ens han volgut donar determinats historiadors, que Hitler, per exemple, va governar Alemanya amb el vistiplau de la majoria d'alemanys.

En el llibre es demostra com l'ésser humà té una gran capacitat per sotmetre's al sadisme d'altres.

Els americans, per qui el concepte de llibertat sempre ha tingut un gran valor, van observar que calia reciclar els europeus en la forma de viure aquest concepte, de fet, l'havien creat els mateixos europeus a l'antiga Grècia, però ara l'havien perdut. Així, Espinalt cita (Cf. 35) com acabada la guerra el 1945, els americans varen enviar un equip de psicòlegs – precisament adscrits a l'escola de Fromm– per tal que ensenyessin als alemanys el sentit de la llibertat i la manera de viure-hi. Les potències aliades varen haver de fer un reciclatge per ensenyar-los com s'havia de viure en una democràcia, ja que tretze anys de nazisme foren suficients per engendrar tots els hàbits, actituds i pensaments feixistes; havien embrutit la mentalitat i el caràcter col·lectiu d'aquell poble.

Per a Espinalt, a Catalunya vàrem gairebé quadruplicar la durada del nazisme, i sembla ser que ara ens hem tornat demòcrates per generació espontània. (Cf. 22)

“Els americans, quan es va acabar la guerra del 45, varen haver d'enviar uns psicòlegs americans, i justament eren de l'escola de Fromm, perquè reeduquessin en els alemanys el sentit de llibertat, perquè aquí no tenim el sentit de llibertat perquè vàrem tenir durant 40 anys una tirania, i ja em diran vostès qui els ha ensenyat de ser lliures. I a ser lliure també s'ensenyava.” (Cf. 35)

Moltes vegades s'ha demostrat que l'home se'l pot dominar fins a l'infinit a través de la por, amb l'agreujant que sovint aquell que domina, és a dir, el “dominador”, moltes vegades és també un ésser extremadament espantat que es tranquil·litza només en la mesura que fomenta el pànic i el terror entre els que l'envolten.

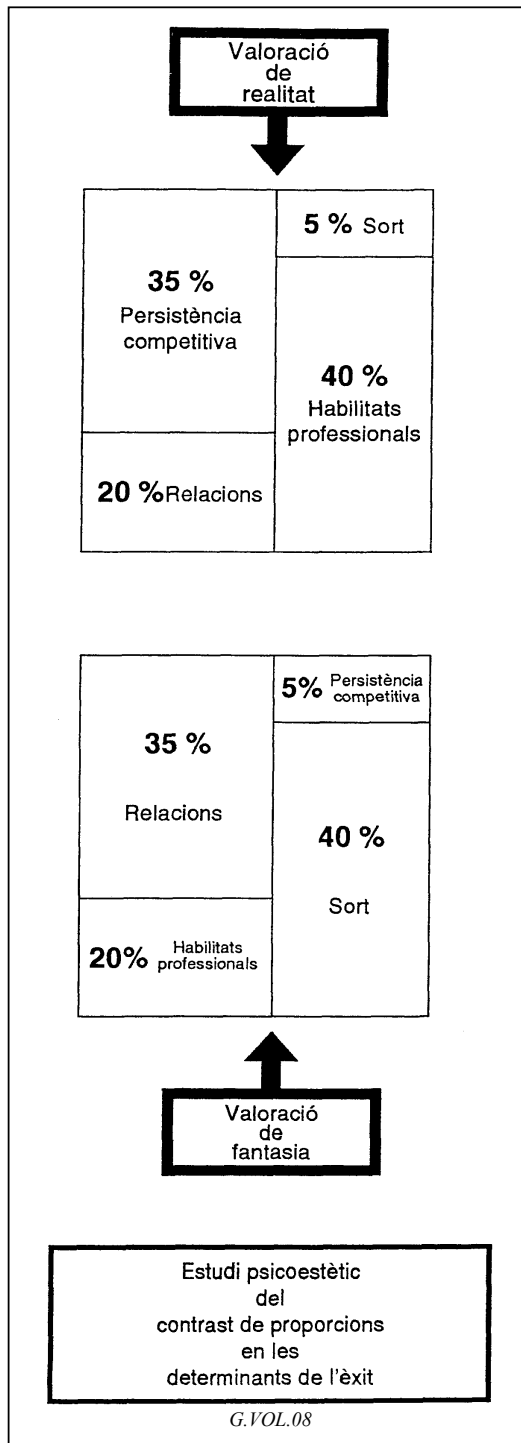
La història ens n'ha donat diversos exemples de trist record, i els catalans no en som una excepció. Espinalt cita (Cf. 50) Stendhal, que en un viatge l'any 1835 a Barcelona, va quedar sorprès que hi haguessin tants catalans que coneixien el *Contracte social* de Rousseau, aquell llibre que comença així: *“Els homes han nascut lliures i, no obstant això, viuen pertot arreu entre cadenes.”*

Així, malgrat ser un poble avançat intel·lectualment, no ho hem estat tant a l'hora de valorar aquesta llibertat. D'aquí que quan es vol dominar un individu o tot un poble, el primer que s'intenta és manllevar-li la voluntat per tal d'afeblir-lo. Els dictadors i totes les sectes tenen l'objectiu d'apoderar-se de la voluntat de la persona. Així, sense el factor més important del caràcter, l'individu necessita que li facin de “voluntat” els altres.

4.2. LA SORT

“La sort, tanmateix, no existeix en aquest sentit total i definitiu que hom ha volgut atribuir-li. A la vida de cadascú hi ha moments de tot. Triomfem si tenim fe i voluntat per a triomfar. El victoriós és un home que després d'un fracàs va tornar a lluitar; el fracassat, una persona que no va provar res més. En igualtat de condicions físiques i intel·lectuals, no pot existir un home amb sort i un altre sense sort. En canvi, pot ésser que un estigui per endavant desmoralitzat i un altre sigui un lluitador incansable.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 184)

L'antítesi de la voluntat és el concepte de sort. És una noció que ens impulsa a la passivitat, a esperar que sigui la inèrcia dels esdeveniments que ens porti allò que desitgem. Podem tenir un pensament fantasiós a l'hora de valorar quines són les determinants de l'èxit, o bé, una valoració real i objectiva. (G.VL.08)

“La gent molt subjectiva creu que guanyar-se la vida, més que un problema d'aptituds, és una qüestió de bona o mala fortuna.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 183)

Una valoració adequada ens porta a considerar els factors de les habilitats professionals i la persistència competitiva com els eixos fonamentals del nostre èxit. Mentre que una falsa valoració posa l'èmfasi en la sort i els contactes personals, i descuida els factors essencials. Així, confiaran més en les recomanacions i no en la preparació per tal que els situïn en els llocs preponderants.

“Hi ha qui, posat a fer-ho tot amb quatre esgarrapades i sempre d'esquitllentes, no té ni temps d'aprendre un ofici o una carrera: li sembla que la vida és una qüestió d'oportunisme, en lloc d'una qüestió de preparació i de coneixement de causa.”

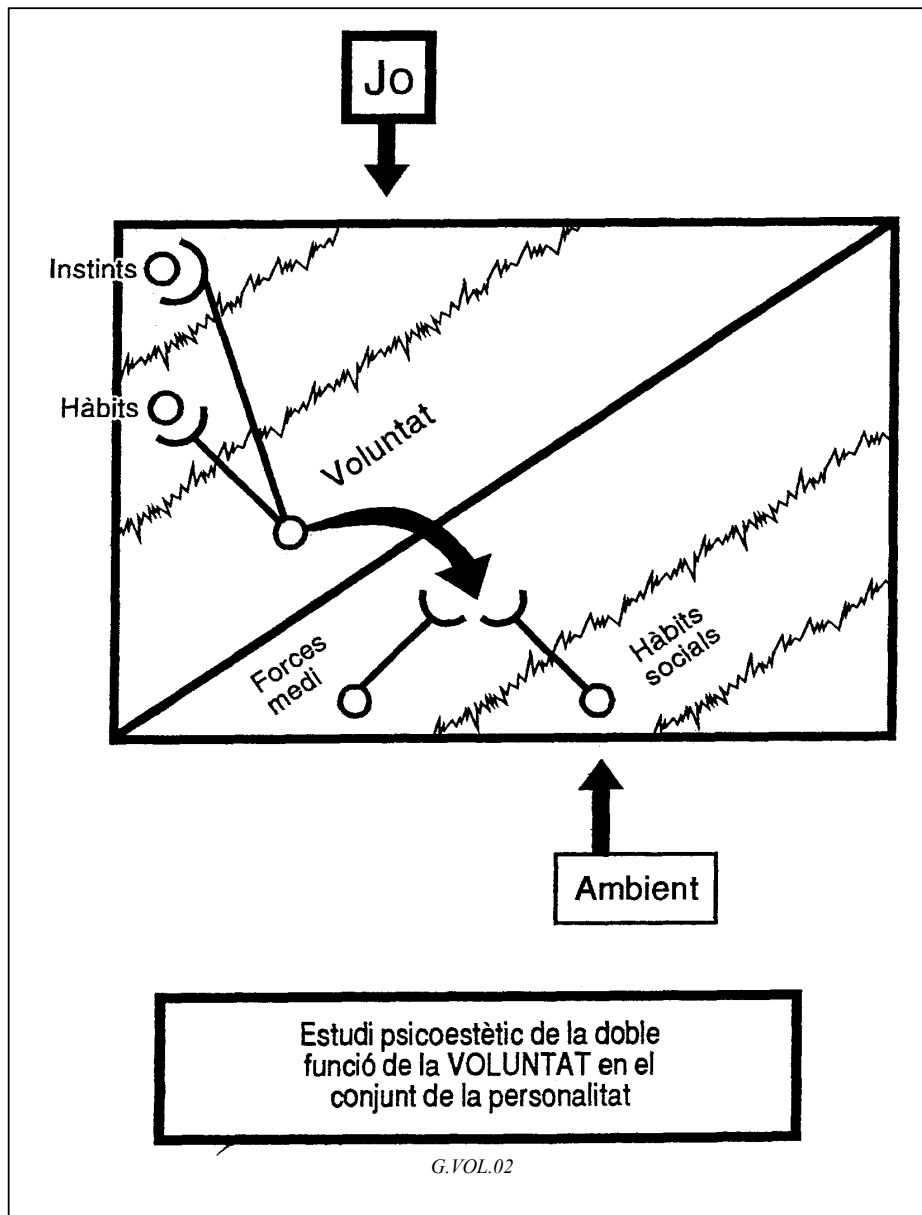
Espinalt (O.E., 1961, p. 102)

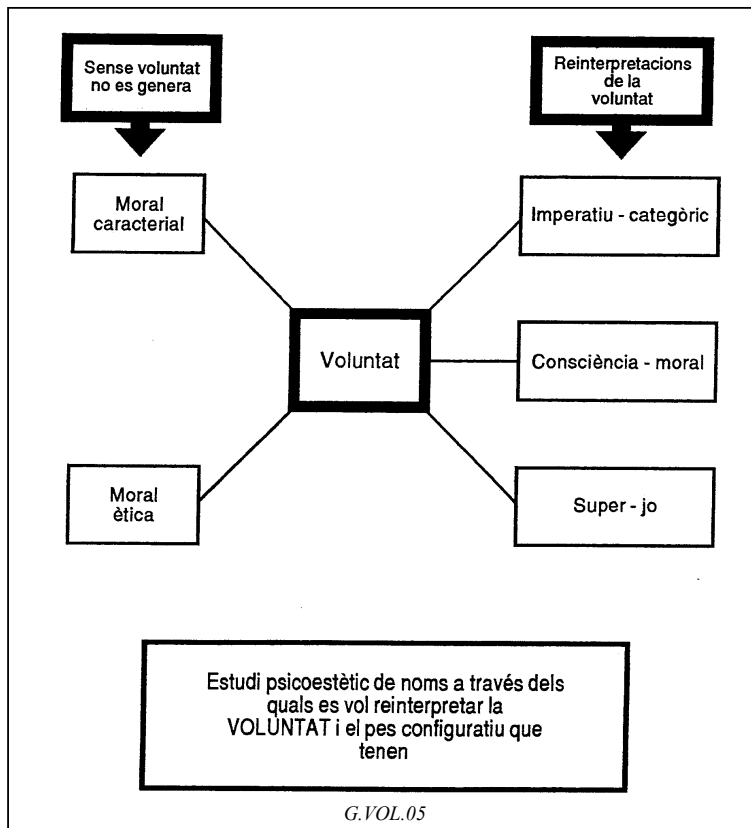
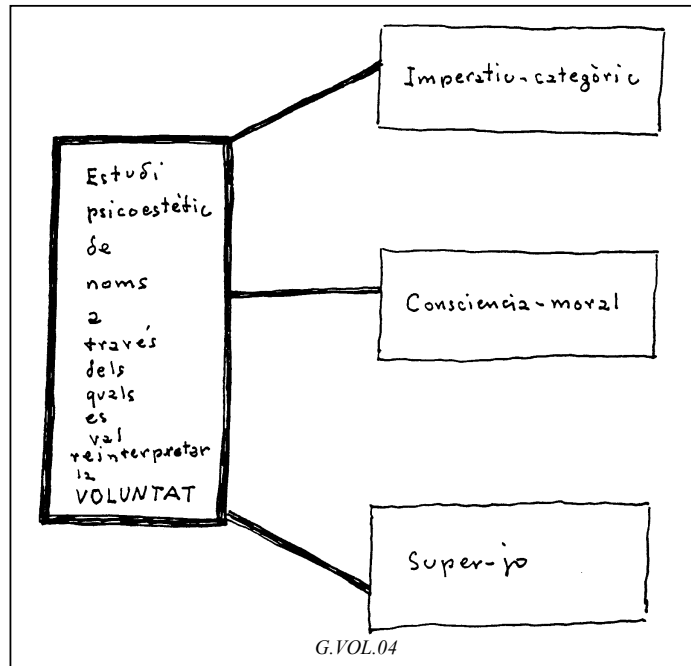
També, pel que fa a la sort, podem situar-nos-hi de diverses formes: talismà, amulet o fatalitat. (G.VL.16)

El nivell de talismà sol vincular-se a aquells poders no reconeguts; per a Espinalt, el cinquanta per cent de les joies tenen aquest sentit de talismà. L'amulet actua de defensa, per exemple, les medalles religioses, i solen tenir el vistiplau dels poders legalitzats, dels poders que podríem considerar com a reconeguts. Per últim, la persona que se situa en un nivell de fatalitat, vol dir que ha dimitit de lluitar a la vida i adopta un paper de vençut, per tant, fa impossible que es pugui afavorir ni a ell mateix ni a ningú. (Cf. 15)

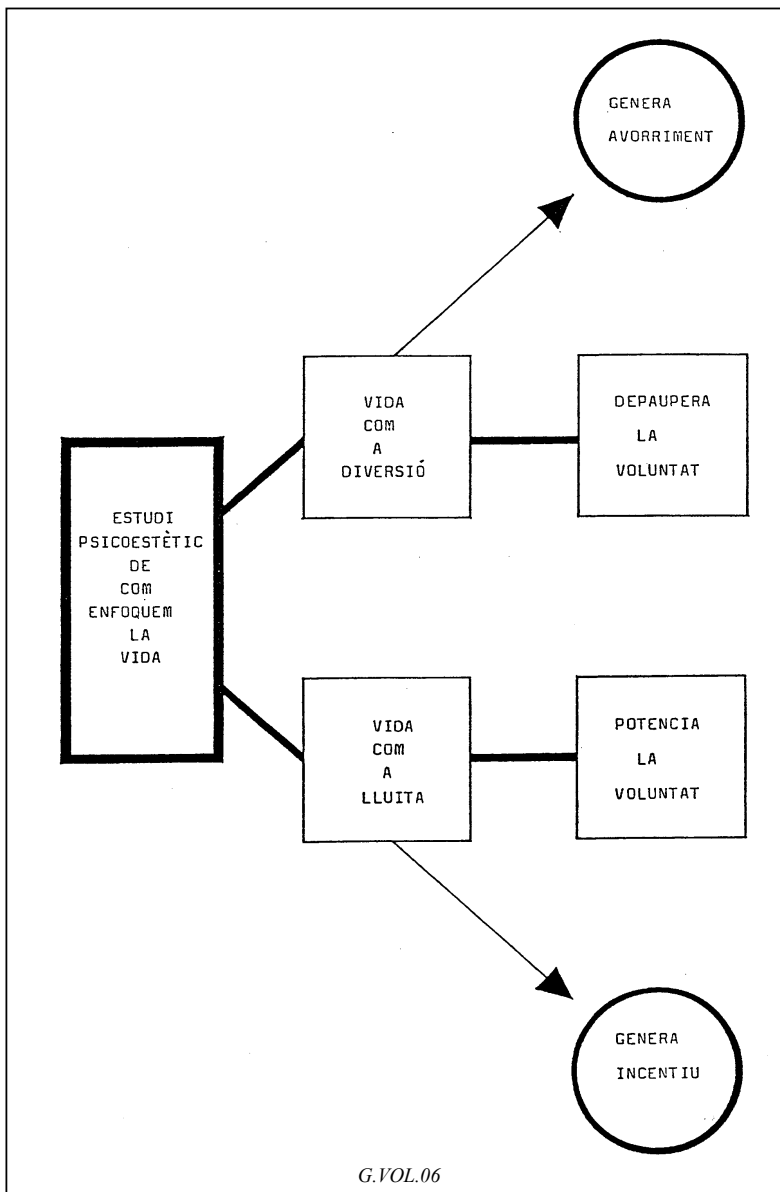
“Molts s’entesten a pintar el destí com una brillant estrella que acompanya determinats éssers des del bressol al sepulcre, mentre que és una negra fatalitat en l’òrbita d’altres vides. Parlar, ací, d’estrelles ja és un llenguatge astrològic que ens emparenta amb la superstició. [...] Això que d’una manera còmoda i un xic fatalista s’anomena FORTUNA és un factor que sempre es troba en relació directa amb la nostra capacitat, el nostre afany de triomf i amb la situació social de cada país.”
Espinalt (O.E., 1966, p. 184-185)

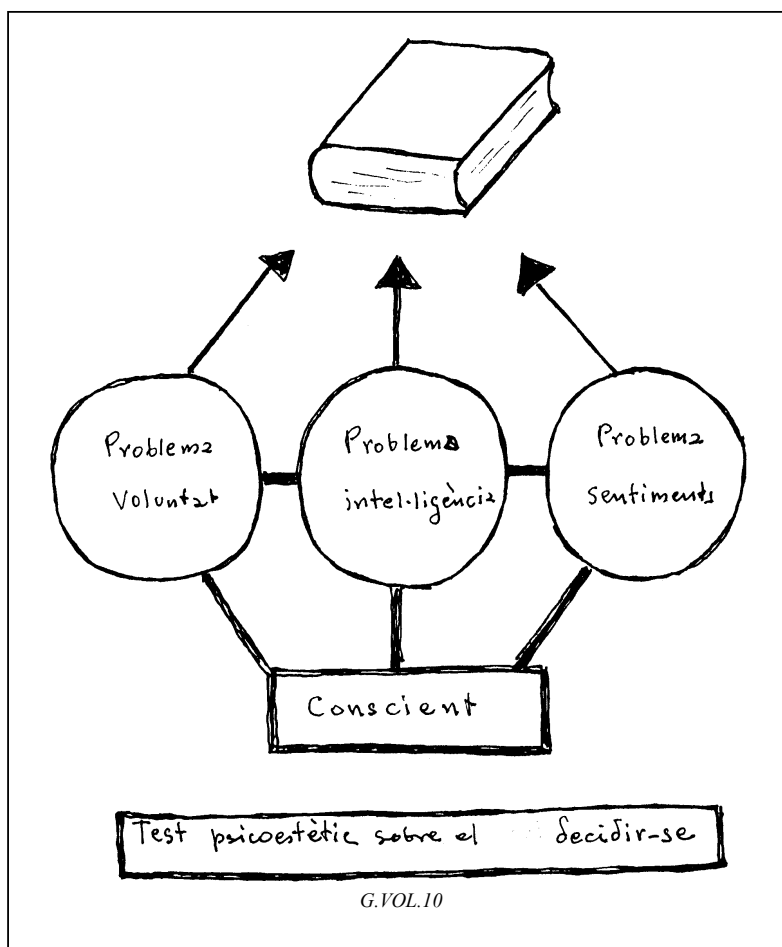
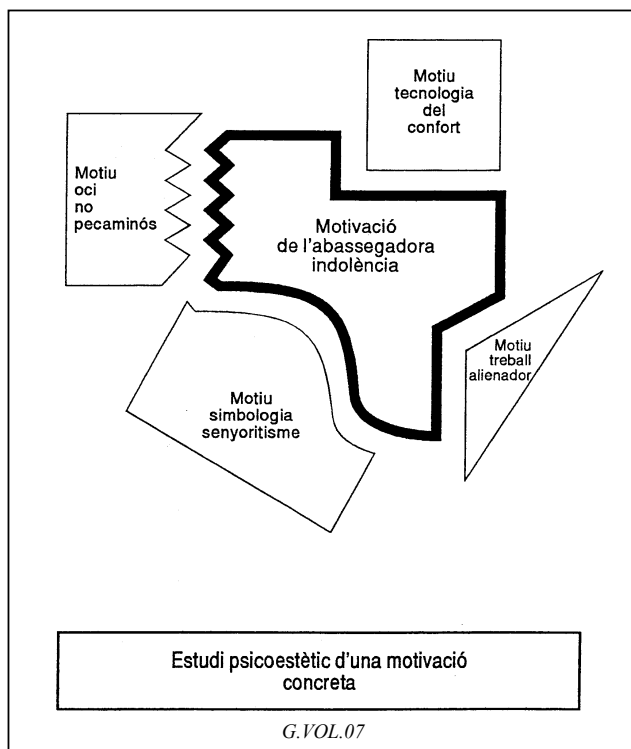
ANNEX GRÀFICS

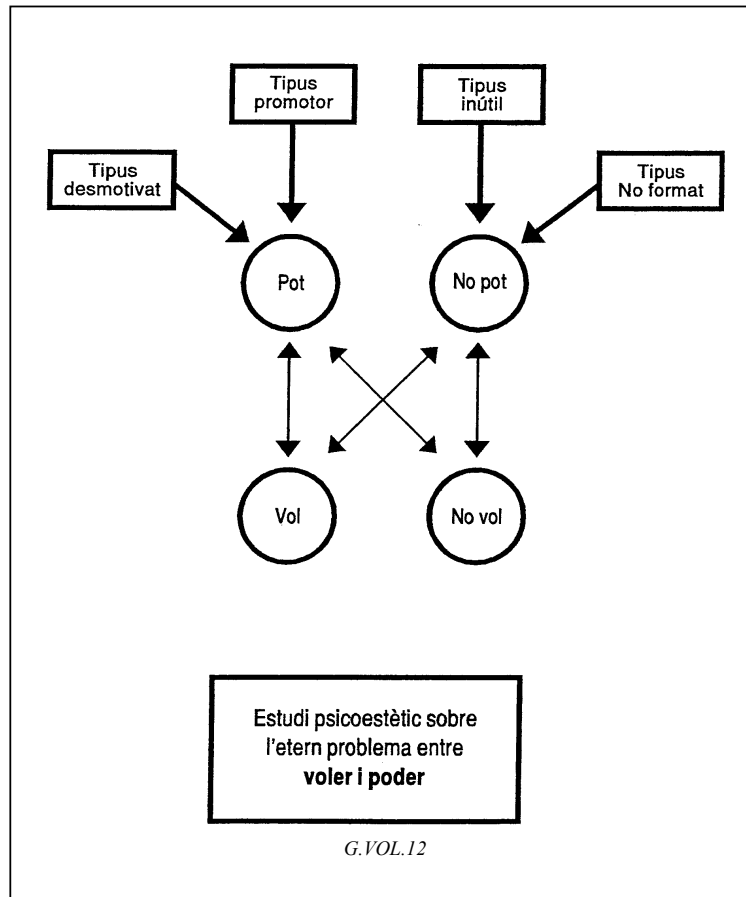

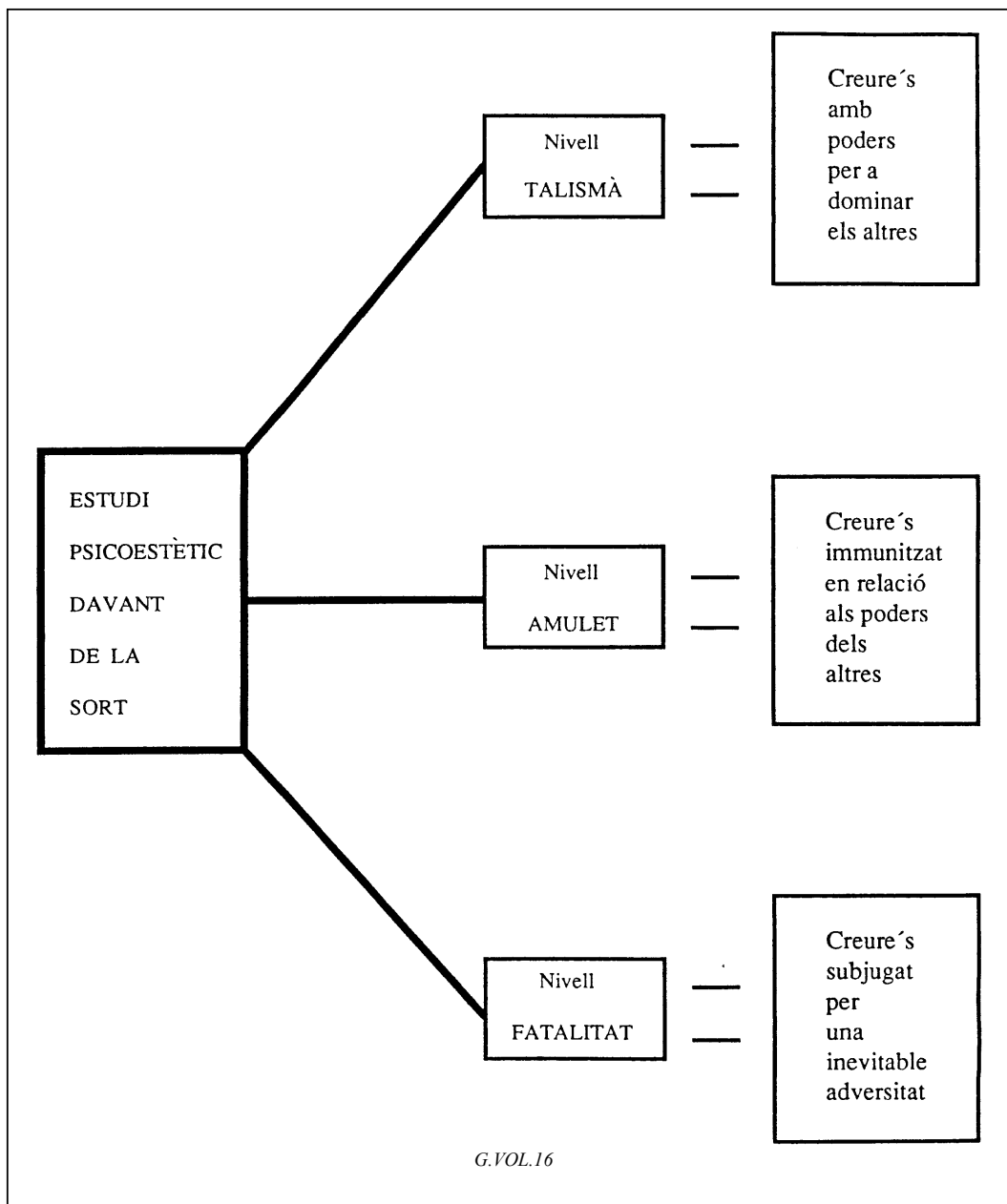

Psicoestètica
de la
persistència
en la
manera
de
motivar

"Si estic tres dies sense estudiar, les meves paraules perden sabor."

Proverbi dels mabairins de la Xina

G.VOL.15

VL.01	Estudi psicoestètic dels fonaments que cal coordinar per enfortir i fonamentar la voluntat
VL.02	Estudi psicoestètic de la doble funció de la voluntat en el conjunt de la personalitat
VL.03	Estudi psicoestètic de la voluntat
VL.04	Estudi psicoestètic de noms a través dels quals es vol reinterpretar la voluntat
VL.05	Estudi psicoestètic de noms a través dels quals es vol reinterpretar la voluntat i el pes configuratiu que tenen
VL.06	Estudi psicoestètic de com enfoquem la vida
VL.07	Estudi psicoestètic d'una motivació concreta
VL.08	Estudi psicoestètic del contrast de proporcions en les determinants de l'èxit
VL.09	Estudi psicoestètic de mentalitats comparades
VL.10	Estudi psicoestètic sobre decidir-se
VL.11	Meditació psicoestètica
VL.12	Estudi psicoestètic sobre l'etern problema entre voler i poder
VL.13	De quina manera us creieu lliure? I
VL.14	De quina manera us creieu lliure? II
VL.15	Estudi psicoestètic de la persistència en la manera de motivar
VL.16	Estudi psicoestètic davant de la sort

CAPÍTOL 5. SENTIMENTS

El tercer aspecte del conscient són els sentiments. La seva importància és definitiva com a impuls de la intel·ligència. És el bressol de les motivacions. Aquí neixen, sota l'ombra dels tres sentiments fonamentals –l'amor, l'odi i la por–, els gèrmens de les vocacions professionals i dels ideals. El fet d'aconseguir aclarir, explicar, dominar i racionalitzar els sentiments, no converteix l'home en una màquina ni en un ésser fred; no es tracta d'eliminar-los, sinó de conduir-los, i quan cal, revifar-los.

Els sentiments són a la intel·ligència el que el carburant representa per a l'automòbil. (G.PR.12)

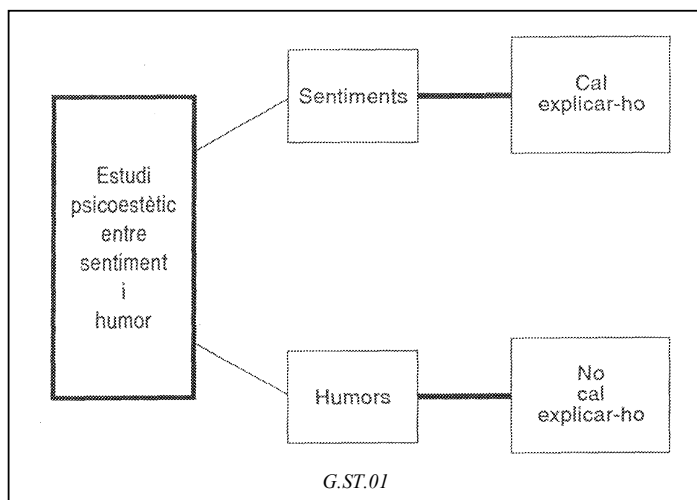
Sovint es confon el sentiment amb els estats d'ànim, els "humors" o les passions; mentre que els sentiments són emocions profundes i permanents per l'acció del conscient. Els estats d'ànim o els "humors" són emocions passatgeres, ja que provenen de l'inconscient. Les passions resulten de la suma dels sentiments més els instints; si hi ha una proporció més alta de l'un o de l'altre ingredient, en resultarà la major o menor irracionalitat de les passions.

En l'amor de parella en tenim un exemple clar. Al principi, generalment, predominen els instints sobre els sentiments; d'aquí la irracionalitat de l'enamorament i el fet que els poetes hagin assimilat aquesta passió amb la ceguesa. Però l'amor no és cec, és la passió instintiva la que pateix de ceguesa, li manquen els ulls del raonament. L'exaltació emotiva està sempre produïda per un gran component instintiu sense passar pel sedàs de la raó.

La persona que no domina el seus sentiments tindrà una gran tendència a la inestabilitat afectiva i vocacional, ja que restarà sotmesa als capricis dels "estats d'ànim", dels "humors" i de les passions.

"Reflecteix els personatges de reaccions instintives i incontrolades. La seva irritabilitat emocional i els seus impulsos primaris, difícilment poden frenar-se. Molt libidinosos, l'instint substitueix en ells el raonament."

Espinalt (O.E., 1966, p. 214)

Per a Espinalt és cabdal que aprenguem a explicar-nos els nostres estats "d'humor", perquè és un símptoma de maduresa i estabilitat, mentre que deixar-s'hi portar genera actituds de labilitat emotiva. (G.ST.01)

La manca de coneixement dels nostres estats d'ànim fa que hi hagi persones que puguin arribar, per exemple, a confondre quan tenen gana amb sentir-se deprimits, o bé, quan estan malhumorats sense saber que tenen gana. Això acostuma a passar en els infants, però molts adults encara no han après a explicar

els seus estats anímics i a detectar les causes que els poden provocar. Hem de saber distingir amb claredat els nostres sentiments, per poder evitar, en algunes situacions, fins i tot, grans errors.

"Pensem que sota l'acció del pessimisme s'altera més que mai el judici, i l'acció més habitual és que hom prengui decisions precipitades i sense sentit. Prendre actituds resoludes en els moments de gran pessimisme és tenir mentalitat de suïcida. En rigor, un suïcida es mou sempre en aquest clima psicològic: és «molt resolut» en els moments de màxim pessimisme."

Espinalt (O.E., 1966, p. 216)

Altrament, cal aprendre a controlar els estats d'ànim negatius, ja que són els més perniciosos i poden generar que es prenguin decisions de forma equívoca i desencertada, és per això que el professor Espinalt ens alerta sobre aquest aspecte.

“No reflexionem inútilment en els moments que estem desanimats i cansats, segurs que el nostre cervell no pot funcionar amb lucidesa si el nostre cos està molt fatigat. L'experiència aviat ens demostrarà que les grans iniciatives no sorgeixen enmig de la desmoralització, sinó que són un fruit del retrobament de la facultat que s'havia perdut o esllanguit. La desmoralització engendra desmoralització. Procurem que el principal enemic de la nostra vida no sigui el propi estat d'ànim.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 217)

Avui dia proliferen en la nostra societat l'apatia, l'escepticisme i la indiferència, tots produïts pel desconeixement de la importància que té cultivar i estimular els sentiments adequadament. Així mateix, entusiasme, vocació i ideals són sinònims de sentiment. Si la intel·ligència ens allunya dels altres mamífers, en el mateix grau ho fan la voluntat i els sentiments. En les altres espècies, exemptes de conscient, el patiment, l'amor maternal, el dolor, la fúria, etc. estan imbuïts per impulsos reactius i predeterminats instintivament. En la naturalesa humana, en canvi, hi ha la possibilitat de modificar aquestes passions primàries. Es poden degradar o intensificar. En l'ésser humà totes les passions es poden sublimar, però també es poden embrutir i desvirtuar. De la mateixa manera que és possible cultivar l'amor a la música, a la pintura o a l'art, és necessari fomentar tota la gamma de sentiments positius i raonats que la persona necessita per tenir una personalitat equilibrada i per trobar els al·licients personals i vocacionals que necessita per viure.

“En qualsevol vocació hi ha una gran capacitat de desinterès i un afany de servir. Fins i tot han pogut observar els psicoanalistes que en els períodes en què estimem més humanament és quan treballem més bé. L'ésser que no és lliure per donar-se i per al goig de l'amor –asseguren molts filòsofs– no val per al treball.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 241)

En aquest aspecte, assegura Espinalt, s'ha confós el caràcter amb el temperament; s'han confós també els conceptes de sentiment, emoció, estats d'ànim o humor. L'eterna lluita entre la raó i els sentiments, que molts autors han plasmat en les seves obres, respon a aquestes confusions. Entre la raó i el sentiment en els éssers humans desenvolupats existeix una dialèctica, la finalitat de la qual és sempre un acord, ja que els dos pertanyen a l'esfera del conscient. Només entre la raó i els instints hi pot haver enfrontament.

Els sentiments immunitzen contra vegetar; són el medicament més vitalitzador de l'ànima. Per això els governants de caire totalitari prefereixin un poble apagat i gris, sense cap mena de sentiments, que arriscar-se a tenir uns ciutadans moguts pels sentiments de justícia, pau o llibertat. Llavors els procuren apaivagar els sentiments amb el pretès ardit que fomenten les passions. Així, Espinalt creu que la pedagogia futura haurà de solucionar la ignorància en el tractament dels sentiments que existeix actualment.

Un primer pas per fer-ho és no tractar els temes cabdals amb indiferència o neutralitat a fi d'eliminar-ne qualsevol espurna de sentiment, sinó procurar que l'alumnat sàpiga utilitzar-los convenientment, això és, a través del raonament.

5.1. LA FAL·LÀCIA DE LA NEUTRALITAT

“Allò que no pot ser l'home, pot ser blanc o pot ser negre, però l'home ha de tenir una tendència en tot, l'home no pot ser un animal neutre [...] pot donar d'ell una versió totalment equivocada, però no pot ser neutre.” (Cf. 36)

Al llarg de l'obra espinaltiana sempre s'hi observa una fugida intencionada de tot allò que no sigui decididament compromès.

Espinalt va intentar demostrar amb els seus raonaments que els tipus humans més detestats per tothom, els qui ningú no perdona mai, són els neutrals. Els qui no són d'un costat ni de l'altre. Els creguts d'ésser més vius que ningú, perquè no es decanten a favor o en contra de res que per la seva importància els pugui comprometre. Les persones plenes de dubtes sobre els dos costats d'un afer acaben sense veure res de res per cada banda. Amb un aplom aparent, s'adonen del menyspreu que desperten.

Per demostrar la seva tesi (Cf. 51), va citar tres testimonis que l'ajudessin a il·lustrar aquest concepte: Jesús, Dant i Sartre.

En el primer cas, en l'Evangeli segons Sant Mateu, Jesús argumentava: *“Qui no està amb mi, està contra mi; qui amb mi no recull, escampa.”* Quan llegim això, pensem: molt bé que classifiqués com a contraris els enemics, però, ¿és lògic ficar de forma implícita, en el mateix sac, els neutrals? Si en res s'emboliquen, si no són ni carn ni peix, si ni t'escolten per no comprometre's, ¿de què i de qui poden ésser rivals? No obstant això, aquell mateix Jesús que amb infinita generositat es desviu pels seus enemics i clama: *“Si algú et pega a la galta dreta, para-li també l'altra.”* O bé: *“Doncs, jo us dic: estimeu els vostres enemics i pregueu pels qui us persegueixen.”*

Observem que quan es refereix a qui es vol mantenir al marge, qui vol ésser neutral, l'amenaça amb càstigs esgarriposos que no tindran cap possibilitat de perdó. Així, adverteix els seus deixebles: *“Si algú no rep ni escolta les vostres paraules, sortiu d'aquella casa o d'aquell poble i espoleu-vos la pols dels peus, us asseguro que serà més suportable la sort de la terra de Sodoma i Gomorra el dia del judici, que no la d'aquella població.”*

El testimoni no pot ésser més clar: es perdona l'enemic, però no hi ha misericòrdia per aquells que, amb aire de neutrals, fugen d'estudi.

En el segon cas, el de Dant, cal fer abans una explicació prèvia. En el seu temps hi havia a Florència un home que li deien Belacqua; venia llaüts i guitarres. Més ben dit, era un home que tenia el rar procedir que mentre la seva dona i els altres parents venien les guitarres, ell es limitava a seure en una butaca que tenia en un lloc molt visible de la botiga. S'hi passava hores i hores sense immutar-se ni dir res. No despatxava. Suposem que com a màxima concessió quan se li apropava algun client, devia indicar-li, mig arquejant les celles, cap aquí o cap allà l'atendran. Tot ho resolia amb els mínims moviments i feia veure que es desinteressava de tot, però controlava amb la mirada fins el més petit detall. Això sí, es revestia d'un gest distant i desmenjat, com si tot allò fos del veí i no seu. Alguns el veien com un gandul, altres com un superb i, els de més enllà, com l'encarnació de la neutralitat, no feia res i de ningú feia cas. Ben mirat, però, a tothom resultava antipàtic.

Quan va morir, Dant, que llavors escrivia la *Divina Comèdia*, va imaginar-se que se'l trobava –distant i repel·lent com sempre– en la seva visita al Purgatori, i com que el procedir d'aquell home que Dant havia conegut en vida també el posava frenètic, va entaforar-lo en un racó sòrdid i feréstec dels llimbs. Tal com el retrata en els seus versos genials, magníficament traduïts al català per Josep M. de Sagarra:

*I fèrem cap, i allí varem trobar
Uns que estaven a l'ombra de la roca
Amb tot un aire de gallofejar.
I un d'ells, com qui d'esma en té ben poca
Seia a terra abraçat amb els genolls*

*Que, d'encongít, fins a la galta toca.
Aleshores, girant-se, en guaita atent
Tot just sobre la cuixa alça la cara
I em digué: ves amunt tu que ets valent.*

En observar aquell rostre és quan la fantasia de Dant hi descobreix l'home més neutral i drogo de Florència. Podria haver-lo col·locat en millor lloc? ¿Què hauria passat si Dant, en la seva *Divina Comèdia*, hagués situat el guitarraire de Florència al bell mig del cel? Doncs, hauria contemplat la magnificència de Déu amb un posat propi de qui fa el desmenjat i, en lloc d'estar eternament embadalit, repeteix amb el to de qui res l'impressiona: "Tampoc n'hi ha per tant" ¿Compreneu per què a Jesús la neutralitat el treia de polleguera i no podia perdonar-la de cap forma?

En el tercer cas, Espinalt cita Sartre. Recordem que a principi dels anys seixanta, quan l'existencialisme encara estava en voga, el varen acusar de fomentar una mena de quietisme absurd, ja que si ell repetia, com molt sovint feia, que "*La vida és una passió inútil.*" incitava a viure en un estat neutre, feble i covard. Tot això donava com a resultat un passotisme indolent, propi dels qui no volen preocupar-se en pro o en contra de ningú. Com si la millor divisa fos: "tranquil·litat i no t'emboliquis".

D'altra banda, Sartre s'indignava que se l'interpretés com el promotor d'aquella mena de tipus humà. No podia tolerar-ho. I, després de blasmar el neutralisme encantat i escorredís que defuig comprometre's, afirmava: "*La doctrina que jo presento és precisament oposada al quietisme, ja que declara que no hi ha altra realitat que l'acció; i encara va més lluny.*", i afegeix: "*L'home no és més que el seu projecte, existeix només en la mesura que es realitza.*" Més tard insistia: "*D'antuvi m'he de comprometre i després actuar segons la vella fórmula: no cal esperar per emprendre.*"

Per ell, qui no es comprometia era com si no hagués existit mai. Un no ningú sense cap mena d'atenuant. Hi podia haver res més despreciable i insignificant? Si Sartre, en lloc d'ésser ateu hagués cregut en Déu, ben segur que hauria estat més sever que Dant, perquè –potser per ésser del mateix poble– va obrar de forma condescendent bo i col·locant el guitarraire de Florència al Purgatori.

Espinalt afirma –després d'argumentar la fal·làcia de la neutralitat amb aquests tres exemples extrets de la història de la literatura– que tan si ens complau com si no, poca cosa podem arribar a ésser si no ens interpretem des d'una tendència. La vida acaba per desqualificar i castigar les persones que no es decanten a favor o en contra d'això o d'allò. Se sospita que els neutres són uns anormals terribles o uns garneus imperdonables.

"Al món, hi hem vingut per dir-hi la nostra."

Espinalt (O.E., 1961, p. 108)

Si volem saber exactament què som i presentar una imatge ben objectivada, ens cal trobar el lloc que sempre té una contra nítidament dibuixada: el metge, lluita contra la malaltia; el jutge, contra el delictes; el capellà, contra el dimoni; el mestre, contra la ignorància; el sastre, contra la descurança, etc. Qui no sap ben bé contra què lluita queda sempre com si no hi fos. Potser pretén presentar-se com un tàcit, però en el fons és un desorientat. No toca bola. Creure que la vida no és un combat és negar que existeixen plenitud de possibilitats. El triomf mai està en una cruïlla entre camins, ni admet anar-hi amb posats calmosos. Per això, els neutrals, és impossible que hagin pogut deixar ni el més lleuger rastre a través de tota la història.

"L'ambigüitat i la rutina denoten pobresa de caràcter."

Espinalt (O.E., 1983, p. 680)

Per instint, l'home no és mai neutre i, per talent, tampoc li convé ser-ne. La neutralitat esdevé una fal·làcia quan els qui es presenten com a tals no reparen en què més que neutrals estan neutralitzats per algun poder que els manté entre l'espasa i la paret.

Arreu es nota, malgrat la corrupció de conceptes que crea l'ambigüitat imperant: tothom viu més complagut quan res impedeix que pugui mostrar-se més partidari d'allò que creu just.

En el cas del caràcter col·lectiu dels pobles, Espinalt extrapola el mateix fet i assegura (Cf. 51) que el temps en el qual els catalans vàrem gaudir de més prestigi era quan en cap cas se'ns podia qualificar de gent neutral. Al contrari, Espinalt ho il·lustra amb els elogis i les raons en les quals es fonamentava Baltasar Gracián quan ens dedicà un diàleg ben concret que resulta ésser tot un tractat de conducta humana propi de qui no l'erra. Es troba en el seu llibre *El Criticón*, quan hom diu i li repliquen d'altres:

—*Los catalanes saben ser amigos de sus amigos.*

—*Bien se ve, piénsalo mucho antes de comenzar una amistad, pero una vez confirmada hasta las aras.*

—*¿Cómo puede ser eso?, —insistió un forastero— si allí se hereda la enemistad y llega más allá del caducar la venganza, siendo fruto de la tierra el bandolerismo.*

—*Y aún por eso —respondió— que quien no tiene enemigos tampoco suele tener amigos.*

Espinalt observa que amb el temps sembla que parli d'una gent que no som nosaltres, o que un mal fat ens hagi mig malmès el tarannà. I pensa que és a causa, en part, de la corrua de polítics vincladesquemes que tenim, que pretenen representar-nos i voldrien amagar la seva covardia personal quan ens inviten a ésser amics de tothom i ens recomanen que no entrem en discussions apassionades. Com més tous ens veuen, més civilitzats ens diuen que som. Procuren deseducar-nos el caràcter fins a fer-nos tenir un to neutral en tota mena de valoracions.

Si fem una anàlisi de l'evolució del llenguatge que utilitzem, Espinalt adverteix que desnerits de caràcter ens arribem a oblidar de l'ús oportú de noms tan simples i fonamentals com: molt, poc o gens. Així, tendim a qualificar-ho tot mitjançant el mot "força", que pel fet de quedar com fora de l'escala anterior és fàcil desfigurar, malgrat que en els seus orígens volia significar gran nombre o gran quantitat. Ara, però, a mesura que s'ha anat repetint en un to que no vol ésser compromès, s'ha convertit en neutre. En una mena de si és o no és.

Des de la visió psicoestètica, des de la neutralitat l'ésser humà no té delits que li permetin valorar ni valorar-se. Què li queda mancat de rotunditats i predileccions?

No oblidem que hi ha qui ens voldria neutralitzats. Sense saber-ho, no els fem de comparses. Declarar-se partidari d'això o d'allò, hi ha qui ho veu com una manera d'enredar-se de forma temerària, com si el fet de desmarcar-se de la neutralitat ja fos estar a prop d'un precipici. És com una ànima en pena que pot acabar fent-se enutjosa. Evitem el risc que els neutrals acabin essent majoria. Hem d'aprendre a dir les coses pel seu nom. Contemplem de nou la manera com ens veia Baltasar Gracián. Si ens espanta tenir enemics, com tindrem amics? Des de la terra de ningú mai no es fomenten les amistats. Retrobem el nostre lloc.

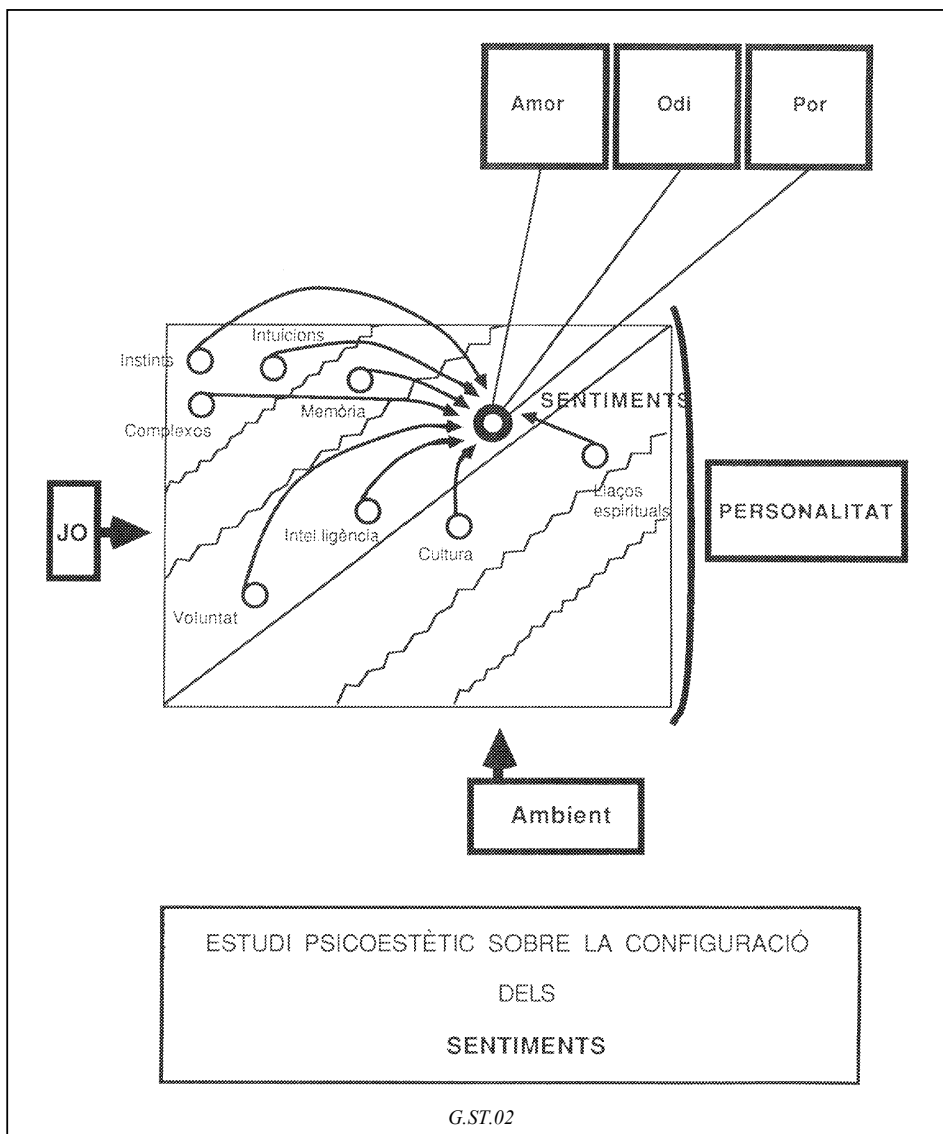
De fet, seria trist que un dia a Catalunya, terra de bons poetes, en tinguéssim un de tan genial, apassionat i maliciós com el Dant, i ens immortalizés, bo i condemnant-nos al Purgatori, per no ésser tots plegats gaire cosa més que el guitarraire de Florència.

5.2. LA POR

“L’ensenyança, potser quan s’hi puguin aplicar mètodes psicològics en el terreny de la psicoestètica, ens donarà uns altres resultats, però avui dia encara segueix sent un mètode que té com a base crear por per aquell que en té a uns que, i valgui la redundància, en tenen més que ell.” (Cf. 35)

En la seva conferència “Els mecanismes de la por” (Cf. 35), Carles M. Espinalt va tornar a repetir que caldria substituir la famosa cita bíblica que diu “vanitat de vanitats i res més que vanitat” per la màxima espinaltiana “por de pors i res més que por”.

Espinalt cita la frase de Sartre “Tots els homes tenen por. Aquell que no en té, no és normal.” per confirmar encara amb més força que la por és un element consubstancial a la condició humana.

Ara bé, el perill més gran rau en no quedar embriagats per la por, perquè en realitat la por és un factor conscient de l'home i en les seves justes proporcions actua com un timbre d'alarma que ens avisa dels perills. Hem de situar la por dintre de la part conscient del nostre «jo», més concretament en els sentiments, on coexisteix amb l'amor i l'odi. (G.ST.02)

Les influències entre els factors que formen la nostra personalitat són múltiples, i exactament passa el mateix amb els nostres sentiments. La por pot quedar neutralitzada per l'amor.

“Qui no estima ningú i no creu en res, té por de tot.” (Cf. 35)

De la barreja d'aquests tres sentiments bàsics: amor, odi i por, es desenvolupen els altres, talment com la paleta del pintor que a partir dels tres colors elementals –vermell, groc i blau– crea tots els altres. Així, un sentiment de por unit al sentiment d'odi pot donar, i de fet n'ha donat, autèntics monstres al llarg de la història.

“La por és una de les coses més reaccionàries que pot tenir l'home.” (Cf. 35)

També hi ha casos en què la por arriba a apoderar-se de la resta de sentiments. Aquest seria el cas de les anomenades fòbies, des de les manies persecutòries, claustrofòbies, etc.

Per a Espinalt, la por en l'ésser humà admet també uns graus. Així, parlem del pusil·lànim, del covard o poruc i, en català, encara distingim un tipus específic completament diferent dels anteriors i que anomenem acoquinat. L'acoquinat es malfia de tothom i tendeix a convertir-se en un traïdor per tal d'assegurar-se una coartada.

La por s'utilitza per adquirir poder i espantar els altres. És una manera de treure's la pròpia por de sobre. Per exemple, quan la mare li diu al nen que espanti algú i veiem la seva satisfacció perquè es veu fort i poderós d'haver aconseguit generar por a l'altra persona.

“Aquell que no és prou seductor quan té un càrrec de poder, acaba intentant fer por.” (Cf. 35)

En la mateixa conferència, Carles M. Espinalt va referir-se a Jung, psicoanalista suís, que estava enamorat d'un refrany suís que diu: “Darrere de cada ric hi ha un dimoni; darrere de cada pobre, dos”. Jung s'hi referia amb freqüència per demostrar que els pobres eren més dolents que els rics. Mentre que Espinalt interpreta la dita en un altre sentit, no a partir de la bondat d'uns i altres sinó que el ric de per si ja té por –un dimoni–, però els pobres encara en tenen més de por –dos dimonis. És a dir, més dimonis, més grau d'espantament.

No hi ha possibilitat d'entendre l'ésser humà si prèviament hom no comprèn la por. És més, segons Carles M. Espinalt, la por en l'home és tan gran que per si sola esdevindria una de les causes principals d'haver creat els déus. De fet, molta gent combat el propi temor invocant-los grollerament per demostrar que no tenen por; han de maleir les divinitats. En català, també és freqüent sentir a dir l'expressió següent: “És la por que fa veure més lleig el dimoni”.

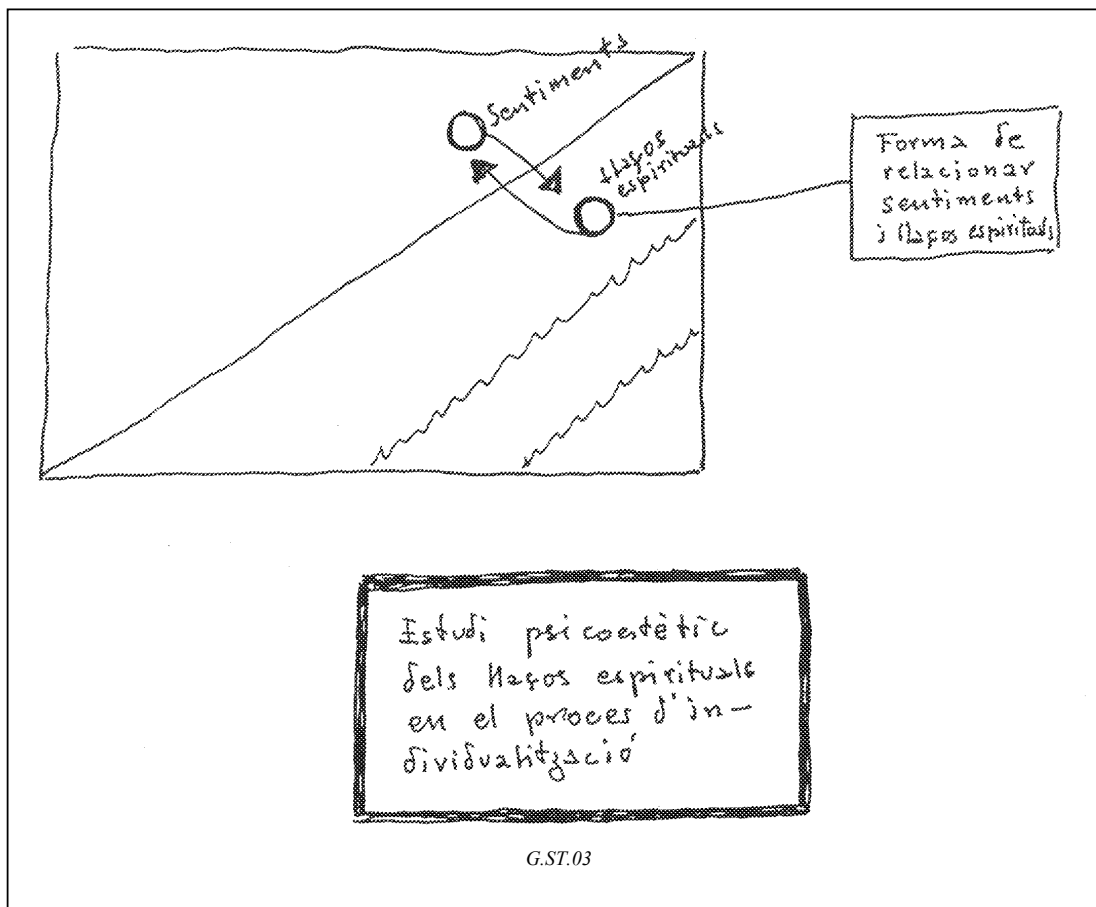
Davant la por, moltes persones volen fugir d'estudi i s'emparen en el subterfugi d'una rialla fàcil que els serveixi d'autotranquil·litzant. De fet, per a Espinalt, podríem establir un diagnòstic ben exacte d'una persona si només partim d'aquesta premissa: “Digue'm de què rius i et diré de què tens por”. Podem detectar dos tipus de reaccions davant la por: els que fugen a corre-cuita i els que resten palplantats. Espinalt és del parer que de cada deu persones que es veuen per la carretera, pel cap baix, set no viatgen, sinó que moguts per la por fugen com si el mateix dimoni els anés seguint les passes.

Des de la llum de la psicoestètica, és cert que l'home no és valerós, sinó extremadament poruc. Tendeix a ser més covard que valerós.

“Només hi ha un remei contra la por, la idealitat. Tota persona que no sigui idealista acaba corsecada i morint com un covard, només els idealistes se salven. Per això, jo sempre recomano que el psicoestetes siguin idealistes.” (Cf. 35)

Només els idealistes poden portar dignament la seva por i sobreposar-se als seus propis temors i febleses, d'aquesta manera en determinades circumstàncies poden arribar, fins i tot, al més coratjós heroisme.

ANNEX GRÀFICS

- ST.01 Estudi psicoestètic entre sentiments i humor
- ST.02 Estudi psicoestètic sobre la configuració dels sentiments
- ST.03 Estudi psicoestètic dels llaços espirituals en el procés d'individualització

CAPÍTOL 6. CARÀCTER

“Com que la ciència sempre avança per la llei del pèndul, com que Freud va exaltar l'inconscient, ha de venir un moment que s'exalti el conscient, i exaltant el conscient hem d'exaltar el caràcter, perquè el caràcter és la perfecta elaboració d'aquest conscient.” (Cf. 47)

Des de la visió espinaltiana, el caràcter és un dels artificis que forma part de la cultura humana, entesa com totes les adquisicions que ha anat aconseguint l'ésser humà a través de la seva evolució filogenètica. A escala cerebral, coincideix amb el desenvolupament de les àrees situades en el neocòrtex.

No podem despullar l'home del seu caràcter sense deshumanitzar-lo. El fet que hagin passat més de quatre mil anys de civilització no treu que en cada ésser humà que neix s'hagi de repetir el procés, més o menys accelerat, de la humanització. Precisament, la llibertat de l'home està en el fet que sempre pot perdre la dignitat, ja que sempre pot optar per abandonar-se a l'animalitat. La dignitat humana no ens ve ni per natura ni per herència biològica; és fruit dels artificis més valuosos que ha sabut desenvolupar la nostra espècie: els que formen el nostre conscient.

El desenvolupament del caràcter individual, o ontogenètic, només representa una capacitat, ja que la utilització d'aquest potencial depèn de l'exercitació de les seves funcions. Per a Espinalt, el caràcter és un administrador de la intel·ligència i del vigor psíquic.

Si després d'haver analitzat el temperament ens aturèssim en aquest punt, la vida psíquica dels individus no passaria de ser un pur determinisme fisiològic. La llibertat de l'ésser humà no existiria. Els nostres actes vindrien predeterminats, de la mateixa manera que les altres espècies no poden sortir dels actes que predetermina l'instint. El condicionament és una llei de la natura de la qual només se n'escapa l'home segons la seva capacitat de ser lliure. Tots els éssers vivents són presos de la matèria, estan tancats en el món clos dels seus sentits i de les seves reaccions fisicoquímiques. L'espècie humana és l'única que té la possibilitat, i alhora la necessitat, de *forjar-se* un caràcter, perquè sense caràcter no hi ha autosuperació.

Així, per caràcter entenem que és aquell mecanisme psíquic que dirigeix, controla i modela el nostre temperament davant dels estímuls que procedeixen del nostre interior, o dels estímuls que es projecten des de l'ambient.

“De manera objectiva, el caràcter és alguna cosa superposada sobre el temperament; és el conjunt de formes de vida adquirides per l'individu mitjançant l'acció de la seva voluntat i la força, hostil o favorable, de l'ambient. En rigor, suposa la racionalitat, ja que comporta l'esforç –més o menys lent– de la deliberació. És una actitud permanent davant la vida.”

Espinalt (O.E., 1963, p. 248)

Alguns autors han definit el caràcter com el conjunt de components o atribucions de la persona d'ordre no intel·lectual. Amb aquesta definició, el concepte queda molt difús i s'hi poden incloure factors tan diferents com ara el temperament, l'afectivitat, els hàbits, etc., que són conceptes que provenen de nuclis molt diferenciats i que, com veurem, necessiten un tractament molt divers en la valoració de la personalitat.

“ [...] cal considerar com a personalitat el conjunt de característiques que formen la nostra manera de ser. En canvi, com a caràcter entendrem les actituds del nostre «jo» davant dels esdeveniments. Així, diem que una persona no té caràcter quan no pren actituds, quan està indecisa davant dels fets. Pot observar-se que hi ha persones que tenen molta personalitat, ja sigui pel grau de llurs sentiments o per la força de llur intel·ligència, però els falta caràcter perquè, malgrat la seva singularitat, no saben trobar el moment de prendre determinacions.”

Espinalt (O.E., 1963, p. 254)

Una altra confusió que s'ha popularitzat és el desenvolupament d'una accepció que vulgarment identifica “tenir caràcter” amb tenir “mal caràcter”. Així, una persona que reaccioni violentament, de forma inflexible, sense escrúpols o sense sensibilitat davant dels obstacles, trobarem que se li diu que “té molt caràcter”. D'aquesta forma, es confon caràcter amb insensibilitat, egoisme o manca de

miraments. Mentre que només es poden seguir, en tot cas, ideals nobles si s'han desenvolupat suficientment els factors conscients per poder assumir l'esforç i les dificultats que això pugui comportar.

“[...] cal no confondre el caràcter de fer-se respectar els drets amb el MAL CARÀCTER, propi del qui no tolera les opinions i els drets que els altres tinguin o puguin tenir.”

Espinalt (O.E., 1961, p. 123)

Si bé és cert que el temperament no es pot canviar –excepte per mitjans molt agressius, com la farmacologia o la cirurgia–, l'acció continuada del caràcter i dels seus aliats més eficaços, com per exemple la creació d'hàbits, es pot arribar a “domesticar”.

Espinalt es val de l'exemple de Freud. Aquest contraposava la imatge del cavall i del genet per il·lustrar el paper que tenien el temperament i el caràcter, respectivament. Si el cavall no és dirigit per un genet expert i ben format, no trobarà cap impediment que el freni. No obstant això, però, també ens podem trobar amb temperaments que –contràriament– necessiten ser activats, ja que parteixen d'un impuls inclinat a la passivitat. En aquest cas, el genet ha de saber esperonar convenientment el seu cavall.

“El caràcter humà, justament perquè és el més sensible de la personalitat i potser el més artificiós, el que adquireix més l'home per la història fins allà els 4 anys –tot i que abans ha donat moltes proves d'intel·ligència–, no comença a donar signes autènticament volutius i encara molt modestos. I, com deia Freud, el nen encara està supeditat a la voluntat dels pares, i després se supeditarà a la voluntat del seu «superjo», en cas de formar-se una voluntat.” (Cf. 47)

La funció del caràcter no queda reduïda a la regulació dels impulsos procedents del temperament, sinó que el seu camp d'acció s'estén també al control dels altres factors de la personalitat i de les influències mútues que hi pugui haver entre aquesta i l'ambient. El caràcter constitueix un veritable timó que guia i regula, sota la supervisió de la intel·ligència, les accions de l'ésser humà.

“Quan ens encarem amb un home que no sap quin camí prendre; que indecís no es decideix per res, o com un penó es decanta per allà on bufa el vent, diem que es tracta d'un home sense caràcter. Però, en la mateixa afirmació tots hi entenem el fet que considerem aquell home com un ésser minat per la manca de seguretat: sembla que no sàpiga on trepitja.”

Espinalt (O.E., 1961, p. 119)

El mot “caràcter” ens arriba del grec a través del llatí clàssic. De la seva significació inicial, que volia dir “senyal”, o “marca”, i també l'instrument amb el que es feia aquest senyal. El seu significat, amb els anys i l'ús, va anar canviant progressivament fins a definir-se com allò que distingeix una cosa d'una altra, dels senyals que denoten la forma de ser peculiar d'una persona.

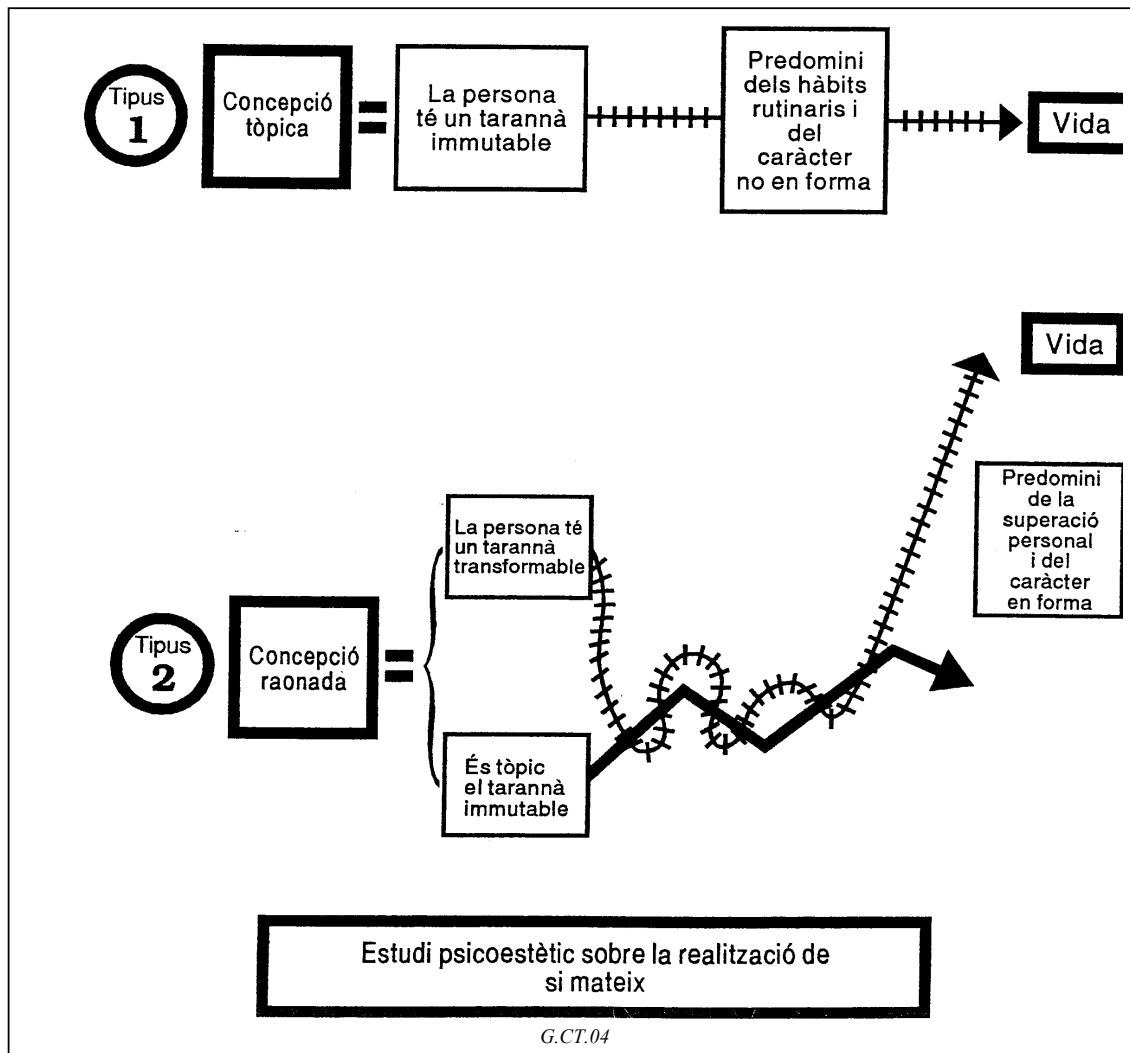
En un món cada vegada més massificat, el caràcter imprimeix atribucions personals i diferenciadores als individus, ja que mentre el temperament ens uniformitza i ens estereotipa, només el caràcter ens personalitza i ens individualitza, i ens fa únics i singulars dins del gènere humà. I això és perquè el caràcter és la part més fràgil de la nostra personalitat. Naixem mamífers per acció dels nostres instints, i hem de convertir-nos en humans.

Per a Espinalt, és cert que en la infantesa i l'adolescència, quan la personalitat és més modelable, són les edats en què més fàcilment es poden forjar hàbits positius; però el caràcter és possible formar-lo durant tota la vida. Mai no és tard per fer-ho, com tampoc mai no és tard per perdre'l.

“L'experiència em demostra que cal revisar el concepte psicoanalític que afirma, com a època decisiva per a la formació del caràcter, la primera infància. Té la seva importància, però no és pas la més significativa, ja que els inicis de l'adolescència i les eleccions afectives que, al marge del clos familiar, s'hi produeixen són un fet molt més determinant que les vivències dels bolquers i anar de quatre grapes.”

Espinalt (O.E., 1972, p. 586)

De la mateixa manera que cal treballar constantment la musculatura si volem tenir-la en la tensió adequada, cal treballar el caràcter, perquè si en alguna cosa comencem a observar que la vida és lluita, és en la cura constant que requereix tenir-lo en forma.

Com que el caràcter confereix la qualitat de superar-se a si mateix en aquelles capacitats que, d'entrada, la natura no ens ha donat, inclou el factor de mutabilitat i transformació de la personalitat. (G.CT.04) De no ser així, la persona tindria un tarannà inalterable amb el pas del temps, el que en castellà en diuen: *genio y figura hasta la sepultura*. Aquest tòpic que mantenen moltes persones i que acostumen a exterioritzar amb un: "jo sóc així", podria ser un factor que els inhabilitaria per entendre la funció transformadora del caràcter en el si de la personalitat.

Si partim que el caràcter inclou a més de la intel·ligència, la voluntat i els sentiments, hem de tenir en compte tots aquests factors com a elements iniciadors de la cultura humana.

A l'inici del desenvolupament humà, com a factor exterior varen ser les necessitats materials les que obligaren l'home a desenvolupar-se; però la seva evolució cultural no va brollar només d'aquesta necessitat exterior, sinó que va néixer impulsada també per estímuls interiors provinents dels sentiments, que a la vegada foren fonamentats per la voluntat. Només així es pot comprendre que un ésser tan desvalgut com l'home prehistòric comencés una empresa tan difícil i laboriosa com és la de sobreposar-se a la seva condició. L'impuls només el podia trobar en les seves forces caracterials

(voluntat, sentiments i intel·ligència) que el dotaren per tenir la gosadia de construir-se un entorn superior al de les altres espècies que l'envoltaven.

Per a les teories espinaltianses, doncs, la nostra intel·ligència és fruit també dels altres factors del nostre caràcter, és a dir, de la voluntat i dels sentiments, i això esdevé tant des del punt de vista filogenètic com ontogenètic. ¿El foc es va descobrir gràcies a la incipient i rudimentària intel·ligència –similar a la que tenen els simis d'avui dia– o al sentiment de voler protegir la mainada de l'ésser que fregava els materials amb insistència?

¿Va ser la medicina un avenç fruit només del talent o també del sentiment d'amor que ens impulsava a guarir la persona estimada que havia emmalaltit? Els sentiments, en un principi rudimentaris, varen convertir-se en la font d'on brollaven les gestes. ¿Quants metges han trobat la seva vocació sota l'impuls del sentiment d'estimació que sentien per un familiar mort d'una malaltia encara desconeguda i sota la voluntat de descobrir-ne el medicament guaridor?

¿És la impossibilitat de desenvolupar els altres factors del caràcter, és a dir, la voluntat i els sentiments, allò que fa que les altres espècies no desenvolupin la seva intel·ligència rudimentària?

¿Per què, sinó, tenint les altres espècies la mateixa manca de necessitats materials com tenia l'home en els seus orígens no han desenvolupat la seva ment? ¿És el desenvolupament de la intel·ligència humana el fruit dels altres factors que formen el caràcter: els sentiments i la voluntat?

Sens dubte, la manca de voluntat i sentiments constitueix l'inici de l'empobriment progressiu de la intel·ligència en l'àmbit individual individual.

“Per al pare, saber que el nen té talent ja és una garantia per anar pel món amb el triomf sota l'aixella. I la força que us encamina és ben diferent: és saber prendre resolucions, mantenir-les i canviar-les si el seny ho mana. El caràcter no és «les bones intencions» o els subjectivismes, sinó els fets i les determinacions. En un mot: afirmar-se.”

Espinalt (O.E., 1963, p. 255)

El progrés mental no està lligat únicament a la profunditat de la intel·ligència, sinó a la intensitat dels nostres esforços per exercitar-la constantment.

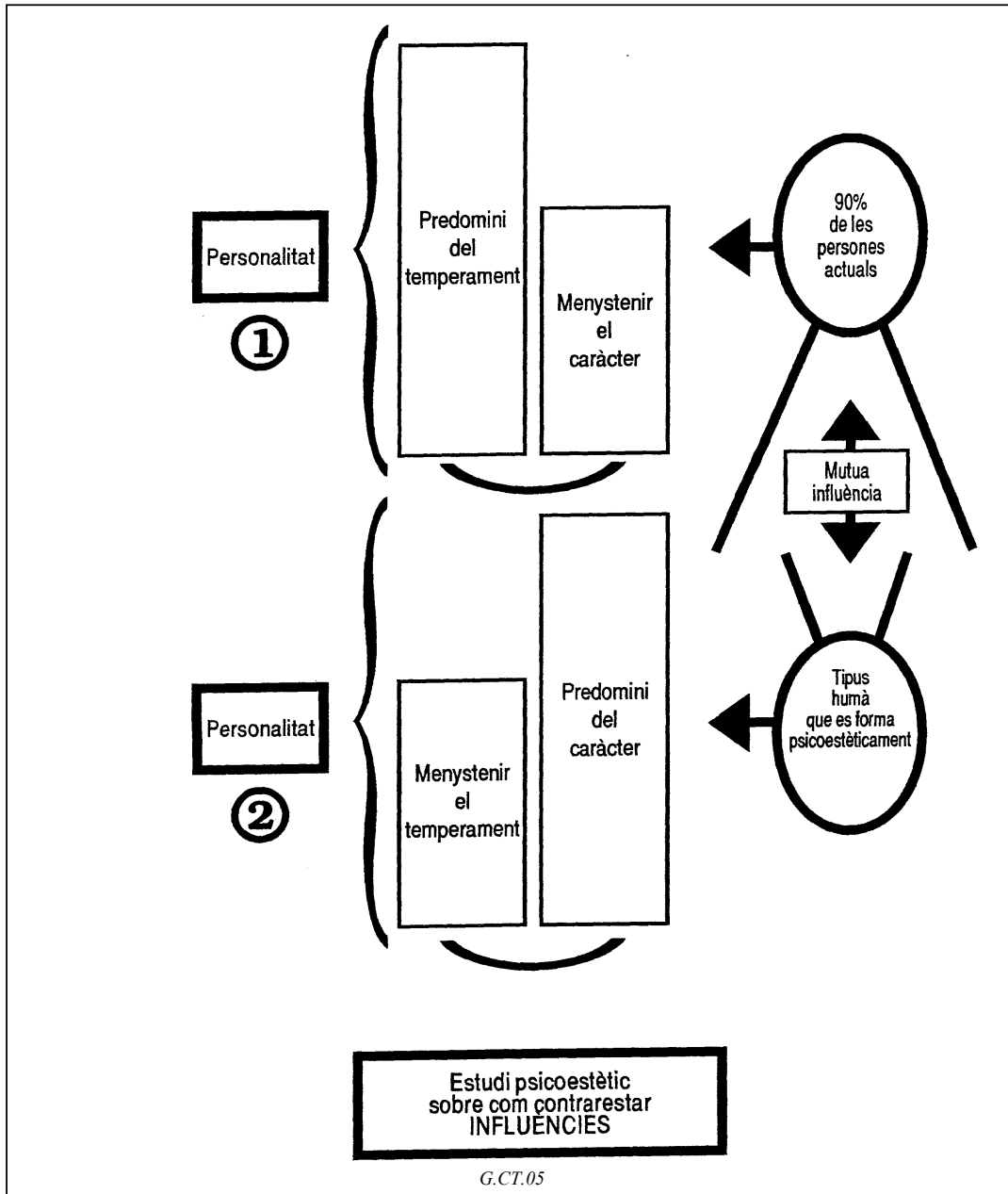
Sense aquesta disciplina mental, les facultats mentals tendeixen a veure obstaculitzat el seu desenvolupament. Així mateix, sigui quin sigui el potencial del qual parteix l'individu, podem dir que la correcta conjugació dels factors “voluntat” i “sentiments” poden donar com a resultat una capacitat mental molt més preparada per afrontar els reptes intel·lectuals.

6.1. LA DECADÈNCIA ACTUAL DEL CARÀCTER SEGONS LA PSICOESTÈTICA

“La manca de caràcter, a desgrat de les coloraines de la personalitat, és un dels pitjor mals de la nostra època. El mal es fa més angoixós entre els homes que per llur condició social tenen o poden tenir una posició de dirigents.”

Espinalt (O.E., 1961, p. 119)

Per a Espinalt, una de les màximes preocupacions que hauria de tenir la nostra societat és la manca de caràcter, que motivada per diverses causes, s'ha estès com una mena d'epidèmia entre la població, sobretot entre els joves. (G.CT.05)

Entre altres factors, ho explica per la gran influència que ha tingut la psicoanàlisi en la societat actual, i això fa que se'n derivi un concepte educatiu que incideix negativament en la formació del caràcter i en el fet de tenir una visió enterbolida d'allò que és la llibertat humana.

La genialitat de Freud, segons afirma Espinalt, va ser descobrir amb les seves investigacions que l'home no era un ésser racional per excel·lència, per molt que es vanagloriés de ser-ho. Els instints el convertien en un ésser guiat per pulsions irracionals (com ell mateix relata que ho va poder constatar davant les atrocitats de la guerra que va conèixer i que li varen permetre descobrir l'instint destructiu de l'home), però per a Espinalt, tot i que va detectar d'on provenen les causes, no va encertar plenament el medicament adequat.

Per a Freud, l'educació és un factor extern coercitiu que representa les exigències de la civilització. Segons la psicoanàlisi, la civilització ha estat conquistada per obra de la renúncia a la satisfacció dels instints, i exigeix que cada nou individu repeteixi la renúncia.

Freud pensava que l'esca del pecat era el «superjo», que amb les seves normes entorpia l'evolució normal dels instints. Així s'originaven les neurosis i la infelicitat. Freud pensava que la grandesa de l'home estava en alliberar les tendències inconscients que maldaven per sortir. L'autenticitat de cada persona residia a saber actuar sense repressions. Calia, així, no barrar el camí dels instints per a no produir desviacions patològiques ni tensions psíquiques.

Freud, d'altra banda, home d'un gran caràcter, va projectar amb força les seves teories de la libido per fer front a la gran allau de corrents màgics que es propagaven com una plaga: "*l'onada negra del fang de l'ocultisme*", com havia descrit en les seves converses amb Jung. I afegia: "*És necessari erigir en dogma la meua teoria sexual, perquè és l'única defensa de la raó contra la possible irrupció de la tenebrosa marea de l'ocultisme.*" Però, no podia imaginar que els seus esforços per concentrar en l'inconscient els efectes irracionals i desconeguts de l'home donessin com a resultat un reforçament de la part instintiva sobre el conscient. La humanitat havia fet un pas, però era insuficient.

"S'ha confós, arreu del món, que el temperament és allò que és la gràcia de la personalitat, quan la gràcia de la personalitat està en el seu administrador i [...] aquest és el caràcter." (Cf. 33)

En aquest aspecte, a poc a poc es va anar teixint la idea que ningú no podria ser feliç si no retrobava les seves arrels instintives i no vivia conforme als dictats del seu interior.

El moviment *hippy* dels anys 60 va ser la culminació d'aquest esperit que blasmava contra les imposicions d'una societat que retallava la lliure expressió de l'individu. Si bé és cert que les seves reivindicacions pacifistes i de germanor eren ideals nobles, les estratègies per aconseguir-ho varen fer que del seu moviment en restés una nova visió de la personalitat humana, una visió que donava culte a la part instintiva.

El primer que van eliminar va ser el temps: no portaven rellotge, es regien pels seus impulsos instintius de "gana" i "son". No volien retallar la seva llibertat sent esclaus dels dictats del temps i de la societat. Res els havia d'organitzar la vida; no eren per a ells les responsabilitats ni les obligacions. Volien retornar a la vida del camp; els semblava que viure una altra vegada com els homes de les caveres els alliberaria dels seus problemes. Per tant, confonien els principis amb el primitivisme.

En els inicis de l'evolució personal, només hi trobem les pulsions bàsiques.

D'aquesta falsa idea de la llibertat i dels principis que regeixen la personalitat, avui dia encara se n'alimenten la majoria dels joves, tot i que han estat escolaritzats. ¿Qui els ha aclarit, per exemple, la confusió entre els conceptes de llibertat i llibertinatge dels que parlàvem anteriorment? Aquesta situació crea desconcert, i molts no saben realment en què consisteix la personalitat, ni en com enfortir el seu caràcter. Així, Espinalt ens fa les matisacions següents:

"Establerta aquesta classificació, veiem persones d'una forta personalitat gràcies a llur intuïció; d'altres singularitzen llur personalitat per una intensitat de sentiments; més enllà topem amb els qui tenen molta personalitat pel fet d'ésser molt aguditzat llur temperament, però a tots plegats pot mancar-los el caràcter. I és el caràcter el que dona la seguretat."

Espinalt (O.E., 1961, p. 119)

També la gran proliferació d'artificis que s'ha esdevingut en els últims 70 anys, fruit del desenvolupament tecnològic de la nostra societat, ha fet que l'home quedi parapetat darrere d'aquests

elements, i això li ha creat una sensació de força fictícia que no prové de les seves pròpies forces psicològiques, sinó de la seguretat que li dona la ciència i la tecnologia que l'envolten:

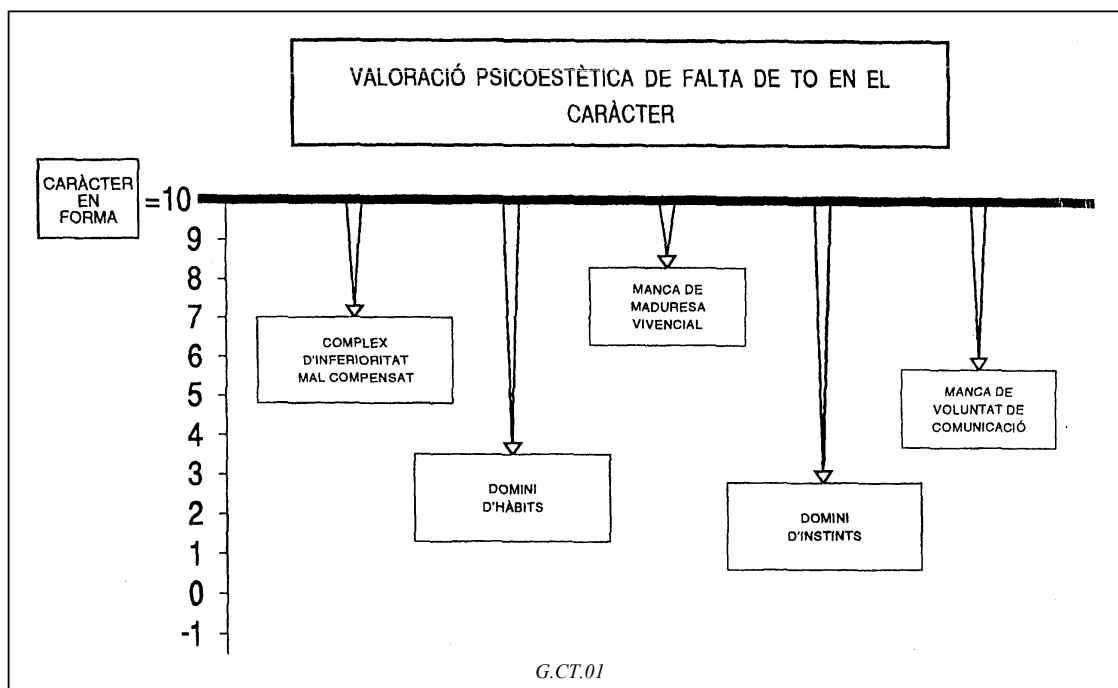
“L'home modern té la meitat de caràcter que tenia l'home del segle passat, ¿per quina raó? [...], perquè la tecnificació moderna li dona una falsa il·lusió de caràcter.” (Cf. 4)

Segons les teories d'Espinalt, una altra de les causes de la manca caracterològica que es pateix de forma generalitzada actualment és el fet que no es té en compte l'educació del caràcter d'una forma decidida i metoditzada a les escoles i a les universitats:

“[...] les nostres escoles no formen caràcter. Almenys no formen homes d'acord amb l'esperit de la nostra cultura i el nivell exigut pel món actual.”
Espinalt (O.E., 1963, p. 249)

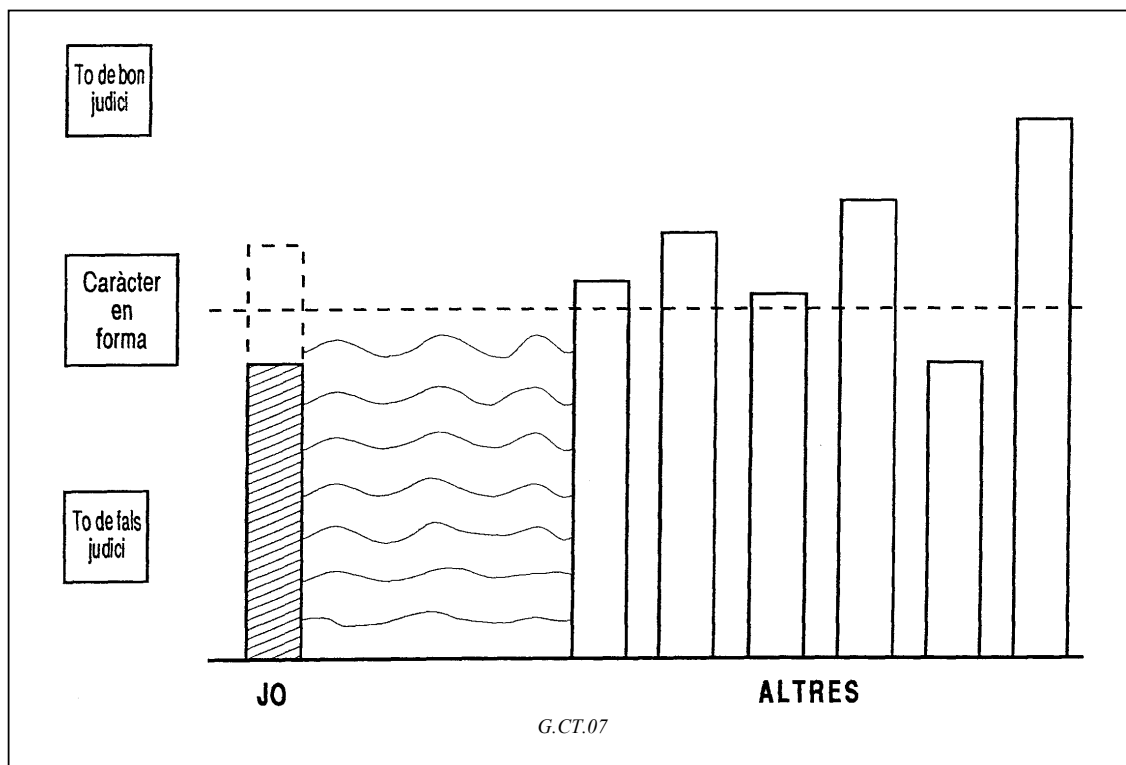
I això provoca un daltabaix considerable, ja que malgrat la dotació intel·lectual que reben els joves, la manca de preparació per assumir decisions i responsabilitats els genera molts neguits que es podrien preveure amb una educació caracterial adequada:

“Existeix un desequilibri entre allò que la vida moderna exigeix dels universitaris i la preparació caracterològica que la majoria de sistemes pedagògics pot oferir-los. És urgent una reforma dels plans d'ensenyament superior, incapaçs de configurar el caràcter a tenor del nivell directiu de l'home de carrera.”
Espinalt (O.E., 1961, p.,120)

Com una mostra més de la voluntat de sintetitzar els conceptes, Espinalt en el gràfic (G.CT.01) ens mostra les cinc característiques que afavoreixen el fet de tenir el caràcter en forma: domini d'hàbits, domini d'instints, maduresa vivencial, voluntat de comunicació i compensació adequada del complex d'inferioritat. Tanmateix, és d'aquesta forma que podrem donar una valoració al nivell de força caracterològica que tenim i, al seu torn, si està ben equilibrat, ens donarà una bona capacitat de valoració del tarannà dels altres i el fet de poder avaluar-los amb un criteri objectiu i encertat. Per tant, si nosaltres tenim el caràcter afeblit, sempre veurem els altres millor i els valorarem per sobre del que seria la justa mesura. (G.CT.07) Per això, quan la persona comença a formar el seu caràcter, aviat pot

sentir la necessitat de canviar les seves amistats i de buscar-ne altres que li siguin més satisfactòries i més adequades a les seves perspectives vitals actuals.

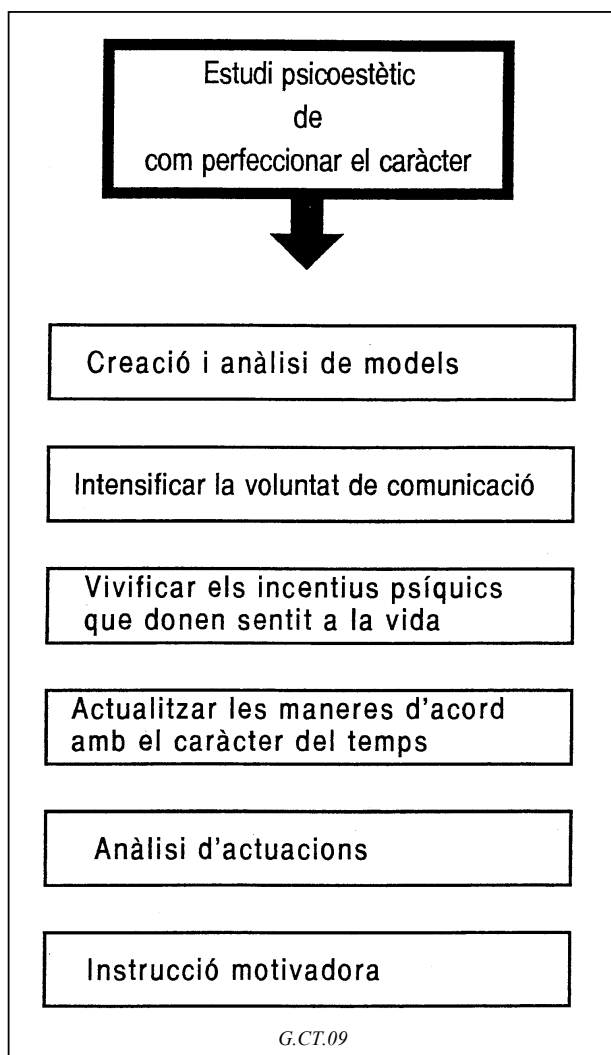

6.2. EXERCICIS PER PERFECCIONAR EL CARÀCTER

“[...] personalitat és el conjunt de factors psicològics que formen la nostra manera d'ésser, i caràcter es refereix a les actituds i resolucions del «jo» davant l'ambient. Per distingir-ho encara més, observeu que un home pot ésser pobre de caràcter, i no per això podem dir que no tingui una personalitat.”

Espinalt (O.E., 1961, p. 119)

Des de la visió espinaltiana, com ja hem vist, el conscient humà està sobreposat als instints, que són molt profunds, mentre que el caràcter és com una tela fina, molt efímera i fàcil de destruir. És per això que contínuament l'hem d'anar exercitant i mantenint, si no volem perdre'l. Sense el caràcter perdem l'opció de prendre resolucions i l'ambient ens condiciona enormement.

Així, per a la psicoestètica, l'ésser humà necessita constantment preparar i entrenar el seu caràcter, no se'n pot descuidar.

Per aquest motiu, no es poden menystenir els sis punts que Espinalt concreta en el gràfic (G.CT.09):

1. La creació i anàlisi de models,
2. La voluntat de comunicació,
3. Vivificar els incentius que donen sentit a la vida, és a dir, les motivacions que ens impulsen a la consecució de les nostres il·lusions,
4. Actualitzar les maneres d'acord amb el caràcter del temps,
5. L'anàlisi de les actuacions i
6. Les instruccions motivadores que representen les fites –petites o grans– que ens marquem, i que a la vegada, si aconseguim assolir-les, ens generen motivació i ens vivifiquen.

D'altra banda, com a entrenament pròpiament dit, Espinalt donava molta importància al magnetòfon com a estri que representa el mirall de la veu, i que ens ajuda a identificar-nos amb la nostra pròpia forma de parlar.

En la meua experiència professional he comprovat que el 99% de les persones no s'identifiquen amb la seva pròpia veu quan s'escolten. I la majoria també la rebutja perquè la troba poc agradable. Només identificant-nos amb el so que emetem quan parlem i amb la forma de modular la veu, etc., podem aconseguir seguretat i domini de la nostra relació amb els altres.

Aquest és un exercici que Espinalt recomanava amb insistència, tant en l'àmbit particular com en l'àmbit psicoterapèutic. La nostra veu, afirmava, és una música que escoltem constantment, i té uns efectes subliminals en el nostre estat d'ànim, ens configura sense que en siguem conscients.

Espinalt havia comprovat en persones que havien fet intents de suïcidi, que si se'ls ajudava a enfrontar-se amb el seu to de veu, que semblava un rèquiem i que els impulsava a mantenir el seu estat anímic baix, adquirien més vitalitat i ganes de viure.

Els efectes de la música, tots els coneixem i, si volem animar-nos, només cal que posem un sintonia alegre i ràpidament sentim els seus efectes encoratjadors. Mentre que, al contrari, una música solemne

pot provocar-nos un estat d'ànim trist i decaigut. També, el fet d'escoltar la nostra veu enregistrada, ens ajuda a saber si la nostra argumentació és adequada, si tenim prou vocabulari, si ens fem entendre, etc.

Un altre camí és a través de l'escriptura. Per a Espinalt era essencial el paper de la pròpia lletra com a projecció de la personalitat. Tant és així, que com a grafòleg eminent que era, en alguns casos aconsellava la grafoteràpia. És a dir, la modificació de certs trets de l'escriptura per tal d'ajudar a adquirir aspectes més positius de la personalitat. En aquest sentit, la signatura, que és la representació escrita d'un mateix, era un dels aspectes en què Espinalt incidia més.

Una altra eina és a través del mirall. Per a la psicoestètica, el mirall és un estri d'una importància cabdal en la formació del caràcter, fins i tot arriba a afirmar: "*El millor amic de l'home no és el gos, sinó que és el mirall.*" (Cf. 19) Veritablement, sense un mirall i l'acció d'una mare, el nen mai no podria identificar-se amb ell mateix. I l'home, sense aquesta prèvia identificació no passa de ser un simple mamífer al llarg de tota la seva vida.

Espinalt posava com a exemple el cas del nen abandonat pels seus pares a Alemanya i que durant tres anys el va criar una gossa. El primer que varen constatar els psicòlegs, quan estudiaven el cas, va ser que el nen no experimentava cap sensació anímica en contemplar-se davant del mirall. Exactament igual que un gos: és incapaç de reconèixer-se.

Una altra reacció que ens cal analitzar i que, a més, s'ha anat perpetuant durant segles és que l'home en mirar-se al mirall ha cregut veure la seva ànima. Aquesta concepció ancestral s'explica per la vinculació inconscient entre la imatge reflectida i els fenòmens onírics, als quals sempre se'ls ha atribuït una certa màgia, però el cert és que encara avui dia perdura en determinats indrets. Per exemple, tots hem sentit comentar casos en què un missioner ha esmerçat tres o quatre anys per fer comprendre a un africà que allò que veu en el mirall no és la seva ànima, sinó ell mateix, físicament.

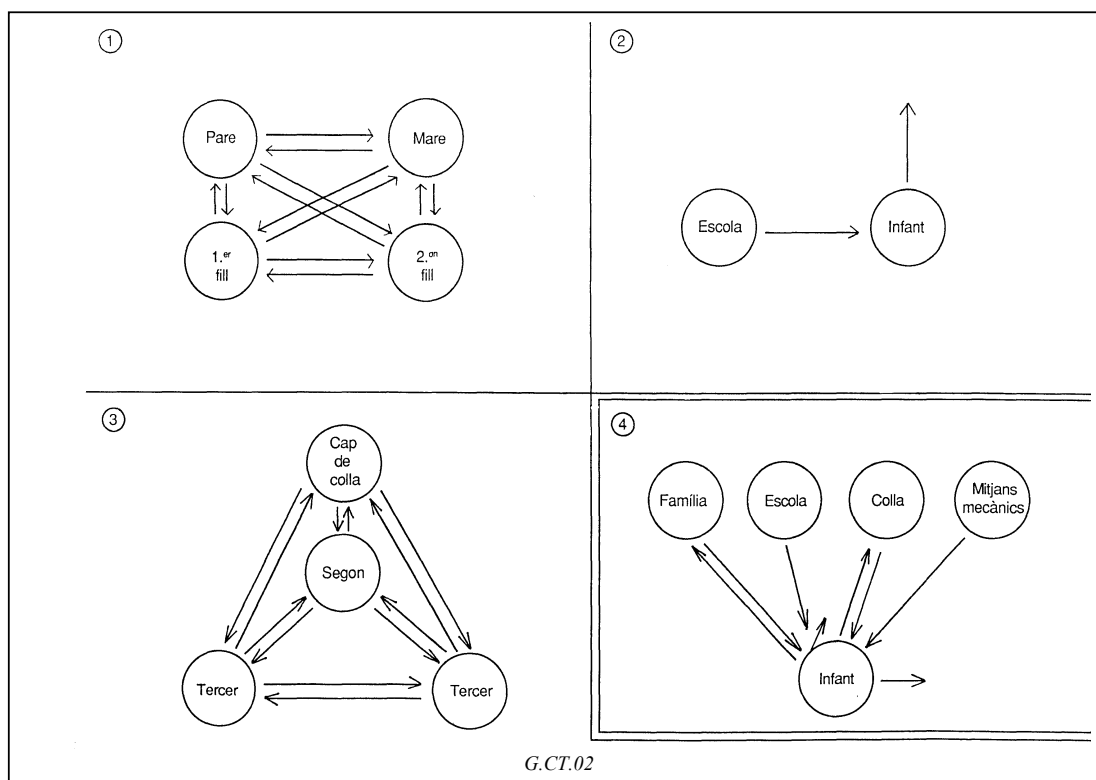
Tanmateix, la transcendència del mirall per identificar cultures i comprendre el propi ésser humà contrasta amb la ignorància alarmant que existeix sobre el tema, fins al punt que no hi ha cap llibre al món dedicat específicament a l'estudi del mirall. Per a Espinalt, fins i tot els mateixos diccionaris en donen una definició totalment incoherent: "superfície llisa i polida que, per reflexió dels rajos de llum, dóna imatges clares dels objectes". En cap cas no es fa referència al fet que sigui el mateix home qui pugui contemplar-se davant del mirall, quan justament el va crear per aquesta raó, i no per observar cap objecte. Per tant, observar la pròpia figura al mirall i exercitar-se en el gest, l'expressió del rostre i la mirada, seran fonamentals per enfortir el caràcter i tenir una bona identificació personal.

6.3. INFLUÈNCIES EN LA FORMACIÓ DEL CARÀCTER

Les relacions d'influències que es generen al voltant del nen en les primeres etapes de la vida són importants, no tan sols per la relació que el nen estableix amb cada una, sinó també per la confluència d'intencionalitats que li arriben. En el cas que es generin incoherències entre, per exemple, els missatges que rep de l'escola i dels pares, això li pot generar conflictes interns.

“La radical incoherència en les influències crea uns nois molt desorientats de caràcter.”

Espinalt (O.E., 1963, p. 253)

G.CT.02

Per a Espinalt, el caràcter es forma per la influència de quatre forces fonamentals: família, escola, colla i mitjans mecànics (G.CT.02), i tots tenen una poderosa importància en la formació infantil:

“Veiem, doncs, com en un sentit determinatiu existeixen quatre forces que poden ajudar poderosament a formar la nostra mentalitat. Mai no és un sol factor el que motiva el nostre capteniment.”

Espinalt (O.E., 1963, p. 253)

En aquest aspecte, observem una dimensió nova, és a dir, no tan sols s'ha de comptar amb l'educació que el nen rep en cada una de les esferes amb les que es relaciona, sinó també amb una estructura educacional que l'afectarà i que vindrà donada per la coherència o no dels missatges que pugui rebre de cada esfera. És a dir, de la sinergia que es crearà en el cas que hi hagi una consistència de principis. Si es dona aquesta cohesió, això evita inútils complicacions de caràcter en els joves.

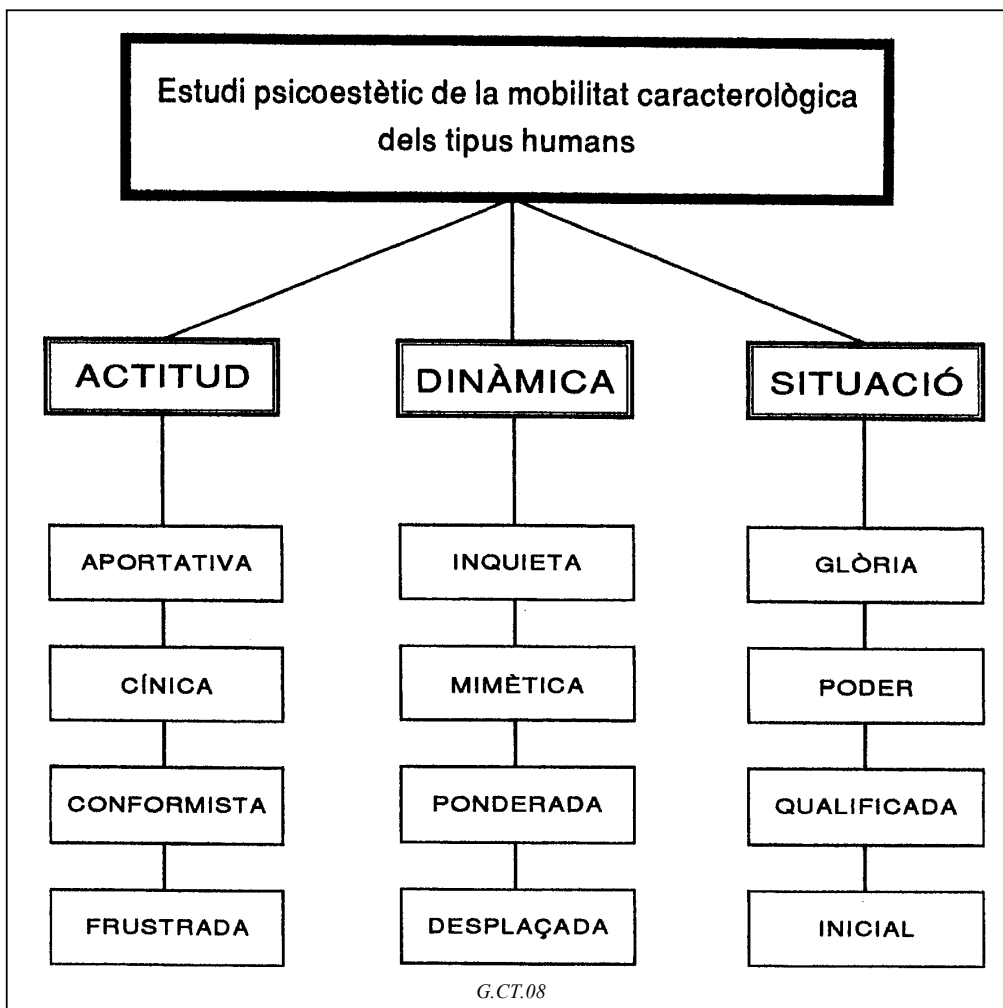
“Aquestes influències mútues són conscientment o inconscientment modeladores del caràcter. Cada un d'ells intenta formar l'altre. Les sagetes del gràfic ens suggereixen de manera ben palesa un garbuix de reaccions i concomitàncies.”

Espinalt (O.E., 1963, p. 247)

6.4. MOBILITAT CARACTEROLÒGICA DELS TIPUS HUMANS

Segons les teories d'Espinalt, les influències entre els humans depenen de les característiques de la seva personalitat.

Els tipus humans els classifica en quatre grups: inquiet, mimètics, ponderats i desplaçats. Cada un respon a un perfil caracterial molt concret, i que fàcilment podem detectar en les persones que ens envolten. Així, en una agrupació humana acostumen a ser-hi cada una d'aquestes tipologies, i de la força que puguin tenir els individus s'esdevindrà una associació més o menys innovadora, conformista, aportativa o rutinària. (G.CT.08)

“Normalment jo classifico els tipus humans en quatre grups –entre ells es dibuixa la dinàmica psicològica que encomana el desig de canvi–; em permetré de presentar-los amb els noms següents: inquiet, mimètic, ponderat i desplaçat. La sinya del viure i les transformacions del seu rodar les veureu presidides sempre per l’acció i la forma de moure’s d’aquests punts cardinals de l’actuar col·lectiu que tenim els humans i del qual ningú se n’escapa.”
Espinalt (O.E., 1970, p. 459)

Aquesta classificació respon a la forma com la societat genera els canvis. Les transformacions socials sempre estan generades pel perfil humà que ell denomina INQUIETS, i que són els que porten el desig de trencar les rutines establertes:

“[...] els inquietos són persones de tendència apassionada que es complauen en tot allò que tingui un sentit renovador. Amatents a la modernitat. Molt sensibles als canvis. Delerosos de viure i de cercar nous al·licients a la vida. Manifesten tenir bona adaptabilitat i poques rutines.”
Espinalt (O.E., 1970, p. 459)

Si sumem les característiques de la pròpia personalitat i hi afegim la situació en què la persona es troba en aquell moment de la seva trajectòria personal –glòria, poder, qualificada o inicial–, podem preveure amb més encert la influència que tindrà dintre del grup social en què es troba.

Els MIMÈTICS, d'altra banda, mantenen una preocupació per allò que es fa al seu voltant. Són observadors i tenen una certa dinàmica pròpia, que si bé no és impulsora, com a mínim no impedeix els canvis:

“Classifiquem amb el nom de mimètics el grup de gent que no genera en si dinàmica suficient per determinar-se amb intensitat, però sí que són molt sensibles a tot el que facin els altres. Sobretot es deixen portar per la passió que noten en els inquietos que amb llur mobilitat i entusiasme exerceixen sobre el mimètic una forta suggestió.”
Espinalt (O.E., 1970, p. 460)

Els PONDERATS necessiten temps i estímuls afegits per assimilar els canvis i actuar. Els frena la por, el “què diran”, el “sempre s’ha fet així”, i acaba per no tenir ascendència a l’hora de manar:

“[...] ponderats. Són persones que tenen sempre un gest propi del qui creu que davant la vida, abans d’actuar, li cal prendre moltes precaucions. De tant assegurar-se’n són irresoluts. Amb tot, no és pas simple raonar o pura indeterminació el que els frena, sinó una qüestió de dinàmica més lenta i no tan imperiosa com els inquietos.”
Espinalt (O.E., 1970, p. 460)

Per últim, els DESPLAÇATS queden al marge dels afers socials; viuen fora del context. Aquests poden tenir bones pensades, però els manca la força i l’estratègia per posar-les a la pràctica:

“Són els desplaçats els qui marquen el pas a contratemps i de manera atabalada. Tenen un procedir poc espavilat. Tendeixen a quedar marginats com aquell que no sap com posar-se a la dansa.”
Espinalt (O.E., 1970, p. 461)

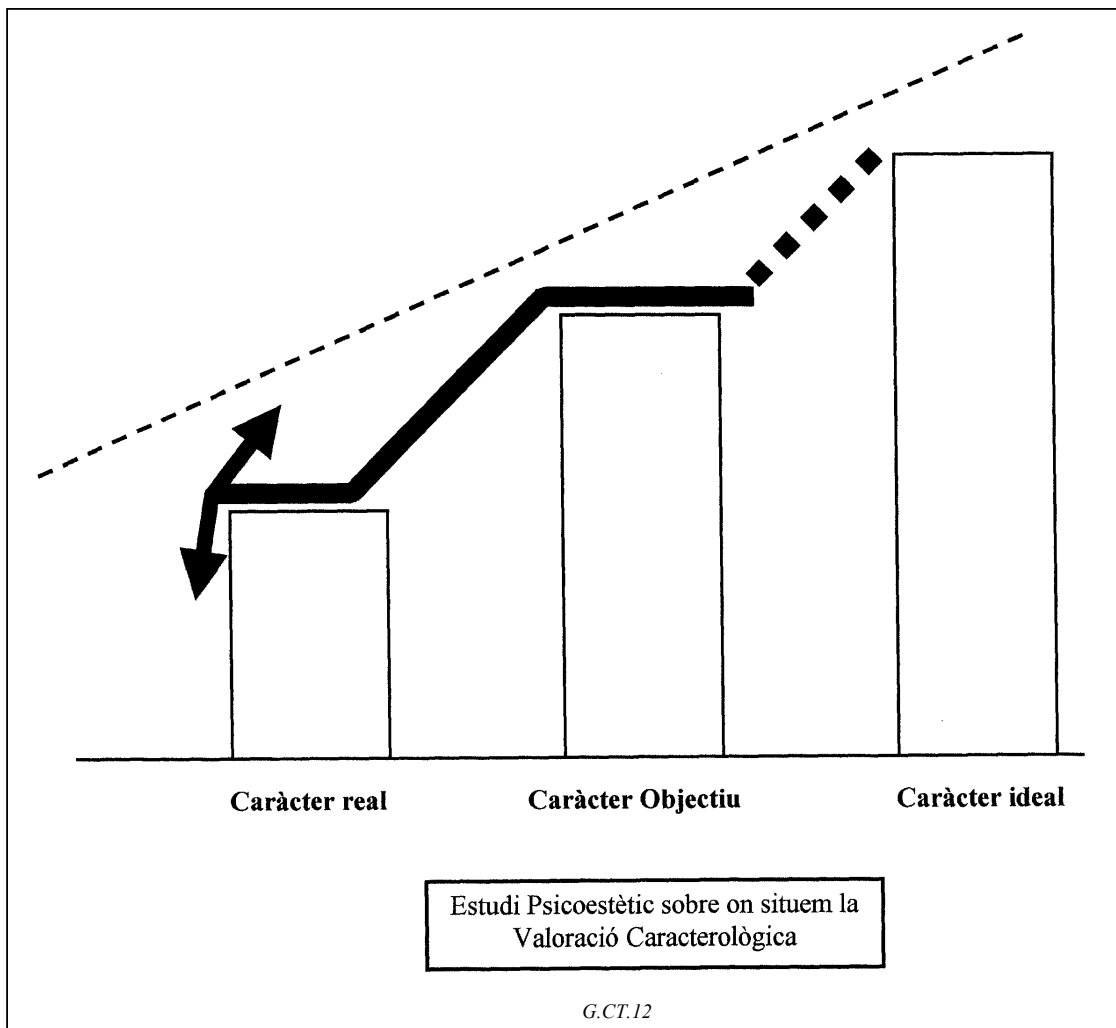
Així, els esdeveniments històrics, als que la psicoestètica dóna una importància cabdal, tant com a font d’anàlisi psicològica com per arribar a adquirir l’autoconeixement que requereix “saber d’on venim” per arribar a plantejar-nos “saber on anem”, tenen una explicació en el tarannà de les persones que mouen els fils socials, però també, i de forma essencial, en el contagi d’actituds que entre aquestes tipologies humanes es genera.

“Hom podria dir per centrar situacions que la Història la fan els inquietos, i que els ponderats es limiten a comentar-la. S’ha dit (però no s’ha sabut descriure com és) que la societat humana sempre la regenta i promou un tipus determinat d’home, tingui la ideologia que tingui. Sant Pau obrava amb el mateix delit quan perseguia cristians que quan evangelitzava. La vivacitat i la vehemència sempre està amb els inquietos i, a tot estirar, amb els mimètics que abranden llurs posats i fets. Els altres fan d’espectadors. Els antics, d’això en deien una qüestió de temperaments; allò que no sumaven en les seves valoracions psicològiques era la vinculació, l’atracció i la transformació que entre temperaments, i per contagi, s’experimenta.”
Espinalt (O.E., 1970, p. 460-461)

6.5. CARÀCTER IDEAL

El fet de saber d'allà on partim i poder explicar-nos la nostra manera de ser ens possibilita que poguem projectar la nostra personalitat cap al futur.

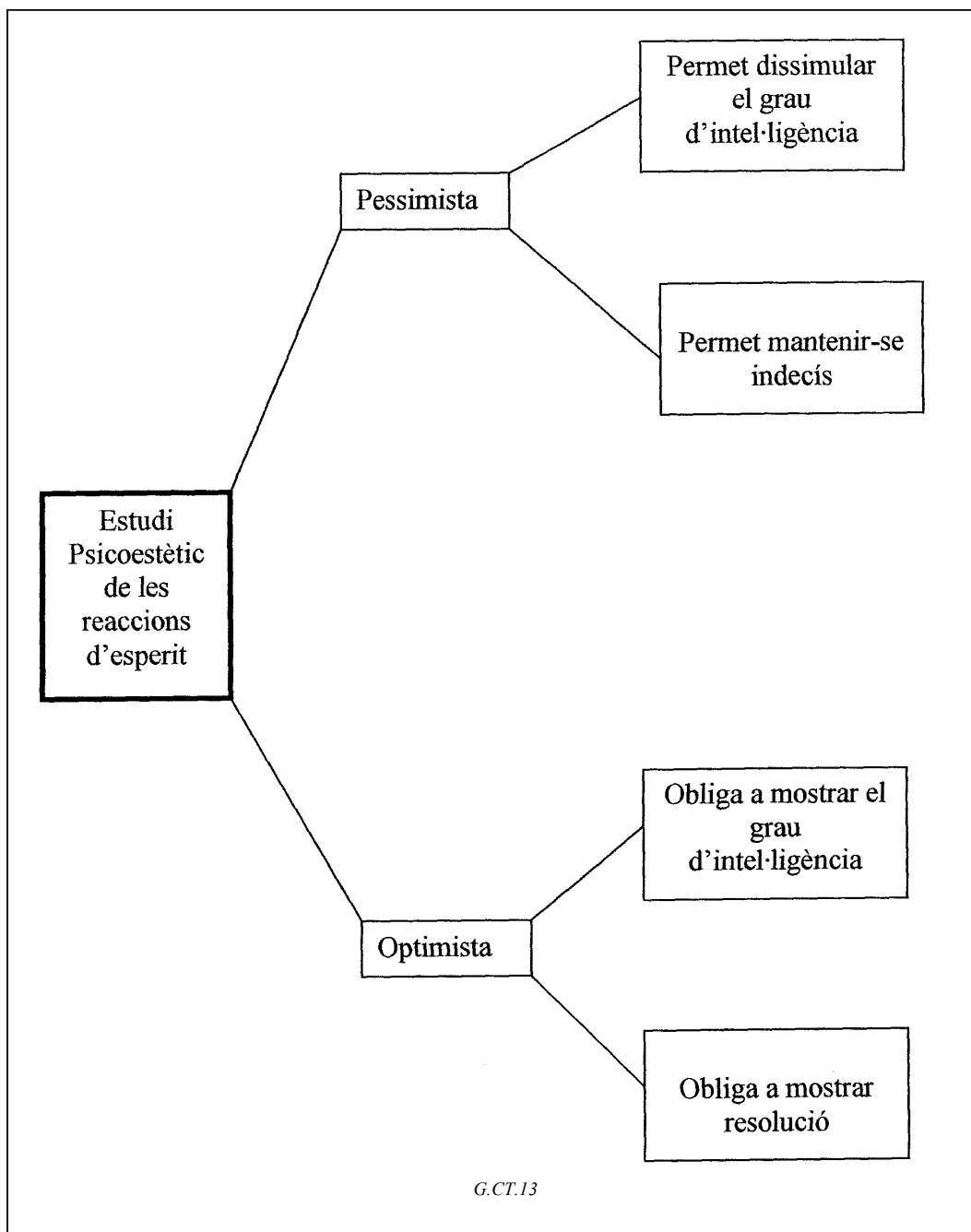
En una primera valoració caracterològica, situarem el nostre caràcter real i l'encararem amb el caràcter ideal que ens agradaria tenir en un futur. A partir d'aquí, el caràcter objectiu com a pas entremig serà aquell que ens possibilitarà marcar-nos els objectius, els canvis i les transformacions que ens calen per poder superar-nos.

El caràcter real, el que tenim en el moment present, també pot disminuir o retrocedir; com podem observar en les sagetes en retrocés que parteixen d'aquest (G.CT.12), ja que el caràcter no és mai estàtic, ni tampoc pressuposa que allò que hem aconseguit es mantingui. Hem de tenir-lo en compte com un procés continu i dinàmic d'autoperfeccionament i millora. Així, el nostre caràcter que abans era, per exemple, optimista, pot anar agafant caires de pessimisme i a l'inrevés (G.CT.13). Això dependrà, sobre manera, de si anem perfeccionant les nostres qualitats caracterials o bé a l'inrevés, anem cedint terreny a les pulsions temperamentals que ens porten a una certa degradació de les nostres condicions.

“Repareu que un vaticini pessimista sempre sembla més objectiu que un plantejament optimista. La dramatització que comporta el pessimisme suggereix, aclapara i fa posar la pell de gallina. L'optimisme incita en lloc d'estabornir. Generar optimisme demana bona intel·ligència –nivell on

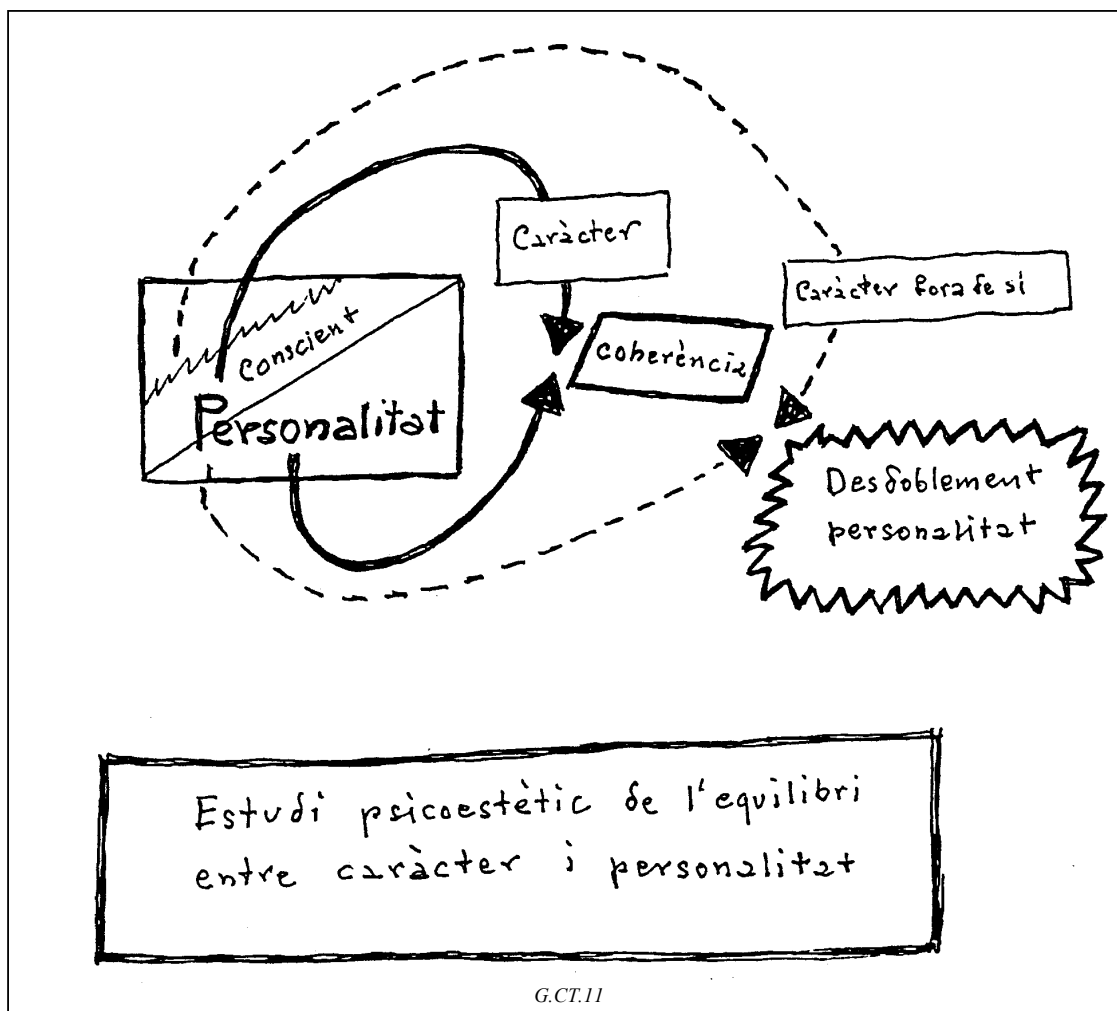
molts no arriben—, ja que quan s'estimula es fomenten les opinions de qui us escolta i s'afina la seva capacitat de rèplica. En definitiva, l'optimisme reclama moltes més condicions dialèctiques. El pessimisme és el recurs més planer de la gent mal dotada quan volen amagar la manca de senderi.”
Espinalt (O.E., 1983, p. 696-697)

6.6. EI DESDOBLAMENT DE LA PERSONALITAT

Des del punt de vista de Carles M. Espinalt, hi ha més gent que mai a la societat moderna amb desdoblaments de personalitat.

D'entrada, pensa que la causa principal és la migradesa de caràcter, ja que bona part de la gent avui dia no acaba de tenir opinions pròpies, i les persones acaben essent víctimes del darrer que els ha parlat. I, això, els crea una infraestructura en la pròpia manera d'ésser que els inclina cap al desdoblament de la personalitat. (G.CT.11)

Per il·lustrar-ho (Cf. 45), analitza l'actitud de contemplar la televisió. Per ell, aquesta situació ja ens alertaria sobre la gran quantitat de persones que tenen tendència a patir el desdoblament de la personalitat. Així, ¿qui es mira aquest aparell amb la sana intenció de formular judicis? És més, l'ésser humà només manifesta estats d'ànim com: patir, divertir-se o avorrir-se. Com a màxim, l'ésser humà només empra termes de simpatia o antipatia per referir-se a un locutor o un presentador, però no saben explicar per què. Això ja pressuposa que la persona actua des d'una posició de "miniconsciència", és a dir, aquella posició en què la persona es mou entre la gana, el gust i l'humor, però que no s'explica res més. Mentre que davant d'aquesta miniconsciència hi hauria la "pleconsciència"; aquella persona que es mou a través de la voluntat, la intel·ligència i els sentiments.

Espinalt contrasta dos moments històrics diferents i, en aquest cas, cerca un home que va viure entre el 1632 i el 1677. Aquest home era un jueu holandès -d'origen hispànic-, perquè la seva família havia

viscut tota la persecució jueva de la seva època fins que van anar a Holanda, país on deixà la glòria del seu saber, era Spinoza.

Aquest geni, que també tenia els seus moments de diversió, encara que la diversió en aquells temps era d'una altra forma perquè no hi havia la televisió perfeccionada d'ara, però a la seva manera ell ja en tenia una: s'entretenia mirant l'angle d'una porta on hi havia una teranyina, i observava com l'aranya es dedicava a caçar la mosca. Amb clara ironia, Espinalt pensa que hem perfeccionat les televisions, però els programes, en un setanta per cent, segueixen essent els mateixos. El caçador i el caçat, el policia i el lladre. Amb tot, després de mirar l'espectacle, Spinoza treia conclusions malgrat tenir –segons diuen– només cent seixanta llibres a la seva biblioteca. Així, per exemple, després de veure l'espectacle, Spinoza, escrivia: *“Tanmateix, ningú no em negarà que hi ha coses que entre els homes són detestables i reprovables i, en canvi, hom les considera admirables entre els animals: les guerres entre les abelles, la gelosia dels coloms, etc. Coses que pensem que augmenten la perfecció dels animals.”*

Espinalt creu que malgrat la saviesa del personatge, si Spinoza no hagués tingut un caràcter molt ferm –caràcter d'una raça perseguida que si calia s'enfrontava amb qui fos per mantenir els seus punts de vista–, per molt intel·ligent que hagués estat, si li hagués fallat la voluntat, és a dir, el caràcter, Spinoza hagués fet el mateix que nosaltres quan ens posem davant la televisió: patir, avorrir-nos o divertir-nos. Sense caràcter, res es pot afirmar amb convenciment. I, sense convenciment, tot el que s'argumenta no és creïble ni per a qui ho diu. L'afany de no voler centrar-se en un “paper”, defensar una posició amb convenciment, fomenta la dissociació mental que tendeix a crear el desdoblament.

Per a Espinalt, actualment, l'escola fomenta uns tipus tastaolletes que no se centren en res. Aquell que no es casa mai amb res, però és prou il·lusori per pensar que es compenetra amb tot, té un nom: sintònic. Aquest tipus queda caracteritzat per una personalitat reactiva emotivament al medi, fins al punt de produir reaccions excessivament adaptades a cada situació. I aquest fet seria l'embrió de la incoherència que conduiria al desdoblament de personalitat.

D'altra banda, Espinalt és molt crític amb la psiquiatria, perquè creu que està en crisi. I, en aquest sentit, diu (Cf. 45) que només cal comparar un llibre de text americà i un de rus per poder observar les grans diferències entre la interpretació que fan de les malalties mentals a Rússia i als Estats Units.

La història de com s'ha enfocat la normalitat a través del temps és grotesca. Des de sempre hi ha hagut gent que ha partit de la base que la anormalitat es produïa per causes naturals i, altres, la immensa majoria, han cregut que eren causes sobrenaturals. Per això en terreny del desdoblament de la personalitat hi entra aquest personatge misteriós, el dimoni.

Tenim milers i milers d'anys de civilització, però el progrés de la ciència de la ment humana –quan fa referència a les seves anormalitats–, segons el criteri d'Espinalt, no ha progressat gens. Per contrapartida, sí han avançat els psicofàrmacs.

Galè, a l'antiga Roma, ja tenia diagnosticades malalties que corresponen a les d'avui dia, i l'única diferència són els noms que les identifiquen. En canvi, davant de la forma racional persisteixen les creences sobrenaturals. Per exemple, davant d'un esternut, contínuament es repeteix: “Jesús”, amb la intenció que no surti de la boca del qui esternuda el dimoni o algun mal esperit. Es dona a la paraula “Jesús” un valor exorcista amb la intenció d'autodefensar-nos i foragitar el diable.

Al llarg de la història, quan s'ha volgut demostrar racionalment que el fet de patir una anormalitat mental no era a causa de tenir el dimoni dins del seu cos sinó a causes naturals, s'ha hagut d'anar amb peus de plom.

Els catalans tenim el goig de comptar amb el metge més important de l'Edat Mitjana a Europa, Arnau de Vilanova. Gràcies a la seva gran saviesa, va poder permetre's el luxe d'ésser un heterodox en una època molt dogmàtica, ja que els reis i els papes el disculpaven per tal de poder gaudir dels seus grans coneixements. Malgrat tot, Arnau de Vilanova –va viure entre els segles XIII i XIV– sovint havia de reconciliar la ciència i el dimoni. D'aquesta situació va néixer una de les teories més extraordinàries d'aquest savi català.

Quan els inquisidors l'interrogaven, per fugir d'estudi deia: *“Els que són gent molt fogosa podria ser que per comptes d'ésser causes naturals fossin causes sobrenaturals, perquè quan el dimoni va*

trescant per la terra i té fred es posa dintre d'aquests fogosos per estar calentó." D'aquesta manera, Arnau de Vilanova podia fer compatible el racionalisme amb les causes sobrenaturals.

Tanmateix, el Renaixement, amb l'afany de renovar els conceptes que tenia sobre l'home, i gràcies a l'herència de les persones com Arnau de Vilanova, semblava que podria canviar alguna cosa. Després, però, es va tornar a imposar la idea que tota persona que tenia desdoblaments de personalitat era demoníaca. Va ser al segle XIX quan es va començar a sistematitzar.

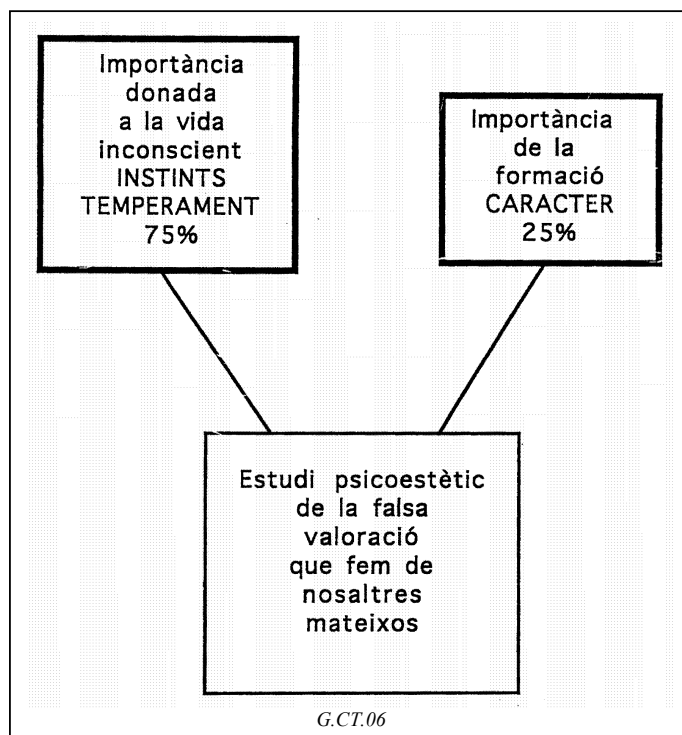
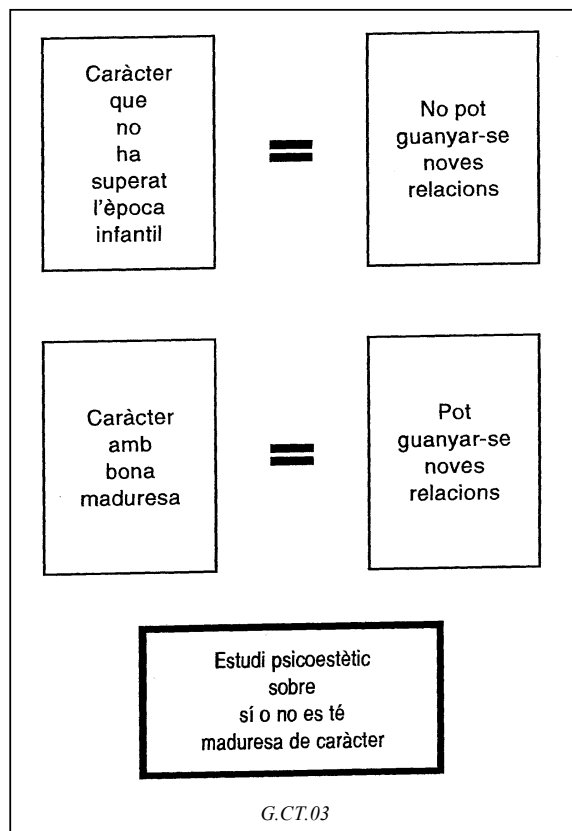
A partir d'aquí s'estudia aquesta mena de dolències. Com a mínim es va intentar reconèixer-les amb noms savis. Per exemple, el desdoblament de la personalitat se'l va anar descrivint a través de diferents noms, fins que se'l va batejar amb el nom "esquizofrènic". És fascinant observar com passen de moda les etiquetes. Cap allà els anys vint, va posar-se en voga la paraula "neurastènia", i davant de qualsevol trastorn psíquic tothom diagnosticava: "És un neurastènic". Els psiquiatres, a corre-cuita, varen haver de cercar altres paraules per substituir el mot que ja formava part del seu vocabulari científic. Posats a cercar paraules, els psiquiatres no es queden curts, i quan s'és massa crític amb ells, consideren que la persona pateix: *psicocoloidoclasia*, és a dir, una al·lèrgia al psiquiatre.

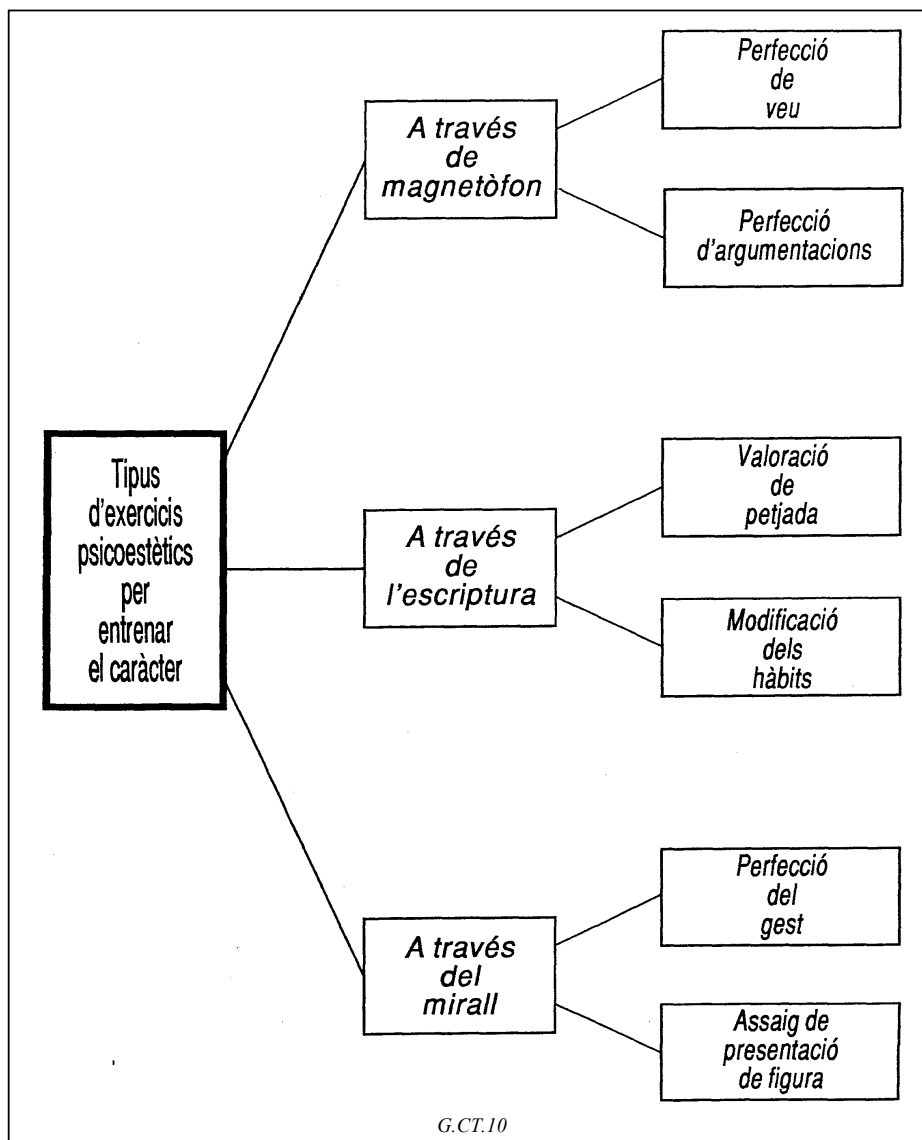
Al marge de les etiquetes, Espinalt cita Kant (Cf. 45), quan diu: "*Si pensar és parlar amb si mateix, la consciència humana ha de tenir la facultat de dialogar en silenci.*" El tipus humà amb desdoblament de personalitat és el que, d'una manera delirant, li fuig d'òrbita la natural dissociació de la ment. Aquesta situació psíquica s'ha etiquetat amb el nom d'esquizofrènia. El mot, però, ha esdevingut tan popular que actualment tots els psiquiatres es basquen per substituir-lo per un altre que no estigui a l'abast de tothom, ja que quan un mot "savi" es divulga massa, quan un metge l'utilitza, això li crea una imatge de vulgaritat que el perjudica. Sovint dona la impressió que estan més preocupats per trobar una altra etiqueta per definir-lo que no per guarir la malaltia.

Malgrat els psicofàrmacs, –uns euforitzants, altres tranquil·litzants–, Espinalt creu que ben pocs saben com reconstruir el caràcter humà mitjançant una eficient instrucció motivadora. D'altra banda, quina defensa tenen els psiquiatres davant de la força suggestiva dels anormals? Recordem aquell assenyat refrany català que diu: "Qui amb boigs i ximplés es fa, si no ho és s'hi tornarà".

Així, la realitat que trobem quan sortim al carrer és que cada dia s'inhibeix més la voluntat. Es corre el risc d'omplir el món de gent tova que constantment pretén tonificar-se a força de consumir pastilles. D'uns anys ençà, més que voler enfortir el caràcter, els homes ens esforcem a voler donar el poder de la voluntat a unes màquines. Pobres de caràcter, amb la tragèdia del desdoblament de la personalitat, l'home que pateix aquesta situació a mesura que va avançant al llarg de la seva vida acaba odiant-se i destruint-se a si mateix.

ANNEX GRÀFICS

CT.01	Valoració psicoestètica de falta de to en el caràcter
CT.02	Estudi psicoestètic de les influències en els orígens del caràcter
CT.03	Estudi psicoestètic sobre sí o no es té maduresa de caràcter
CT.04	Estudi psicoestètic sobre la realització de si mateix
CT.05	Estudi psicoestètic sobre com contrarestar influències
CT.06	Estudi psicoestètic de la falsa valoració que fem de nosaltres mateixos
CT.07	Valoració psicoestètica del propi judici
CT.08	Estudi psicoestètic de la mobilitat caracterològica dels tipus humans
CT.09	Estudi psicoestètic de com perfeccionar el caràcter
CT.10	Tipus d'exercicis psicoestètics per entrenar el caràcter
CT.11	Estudi psicoestètic de l'equilibri entre caràcter i personalitat
CT.12	Estudi psicoestètic sobre on situem la valoració caracterològica
CT.13	Estudi psicoestètic de les reaccions d'esperit

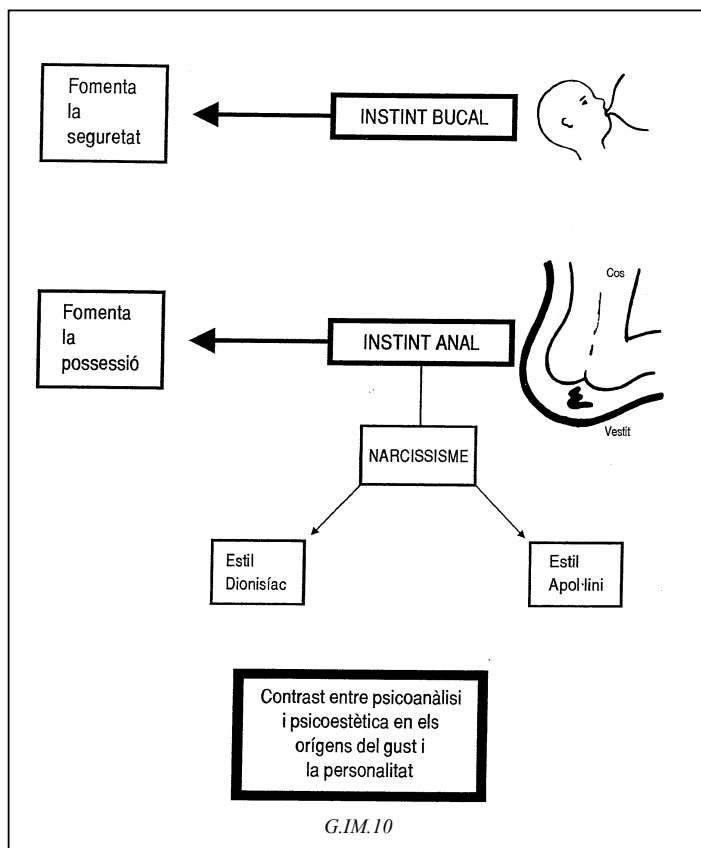
CAPÍTOL 7. PLE-CONSCIENT I MINI-CONSCIENT

El tema del naixement i de l'evolució del "gust" constitueix una de les aportacions més decisives de Carles M. Espinalt en l'estudi de l'ésser humà.

Per a Espinalt, ja al segle XVIII, el mateix Voltaire en el seu famós *Diccionari Filosòfic* manifestava la seva perplexitat davant un terme –el gust– que en els seus orígens s'usava per destriar els sabors de la boca, i d'una forma metafòrica va passar a denotar, a gairebé tots els idiomes del món, la facultat a través de la qual podem apreciar la bellesa o la lletjor de les coses. On rau la clau d'aquest misteri?

En aquest aspecte, el professor Espinalt argumenta que per saber com neix el "gust personal" des del punt de vista de la Psicoestètica, hem de partir del mateix punt d'on va partir Freud i la psicoanàlisi en el seu moment: hem de remuntar-nos a la infantesa de l'individu. En contra de la ideologia que havia imperat fins llavors, Freud s'entestà a demostrar que la sexualitat començava des dels primers mesos de la vida, no a la pubertat, com es deia.

Les seves aportacions sobre la *fase oral*, etapa en què el nadó experimenta un plaer durant el període d'alletament, han estat certament positives com una primera aproximació al problema, però Freud s'obsessionà de tal manera amb el sexe que oblidà la resta d'aspectes que configuren un caràcter i, en definitiva, són els que donen origen a la persona com a tal. Òbviament, Freud també va passar per allò que Carles M. Espinalt ha insistit repetidament: l'home és un vestit, i sense la possibilitat de vestir-se ni tan sols hauria pogut desenvolupar una cultura. De fet, si ho meditem, els quatre pobles de la història de la humanitat que van crear la infraestructura que donaria origen al sistema d'escriptura, és a dir, els egipcis, mexicans primitius, perses i xinesos, van ser pobles que es van caracteritzar precisament per un gran sentit de l'ornament, i de tots els rituals que el vestit comporta.

Segons Carles M. Espinalt, seguint ara amb el tema de la infància, és justament en aquesta primera etapa, i a través de la influència de la figura de la mare, quan s'estableix en el nen allò que en psicoestètica s'anomena la dialèctica entre els ornaments i els excrements. (G.IM.10) És a partir del moment en què, després d'un període prudencial de temps durant el qual el nen ha pogut tocar-se i embrutar-se tant com ha volgut, la mare el blasma quan s'embruta i de manera paral·lela l'afalaga quan es manté ben net i polit.

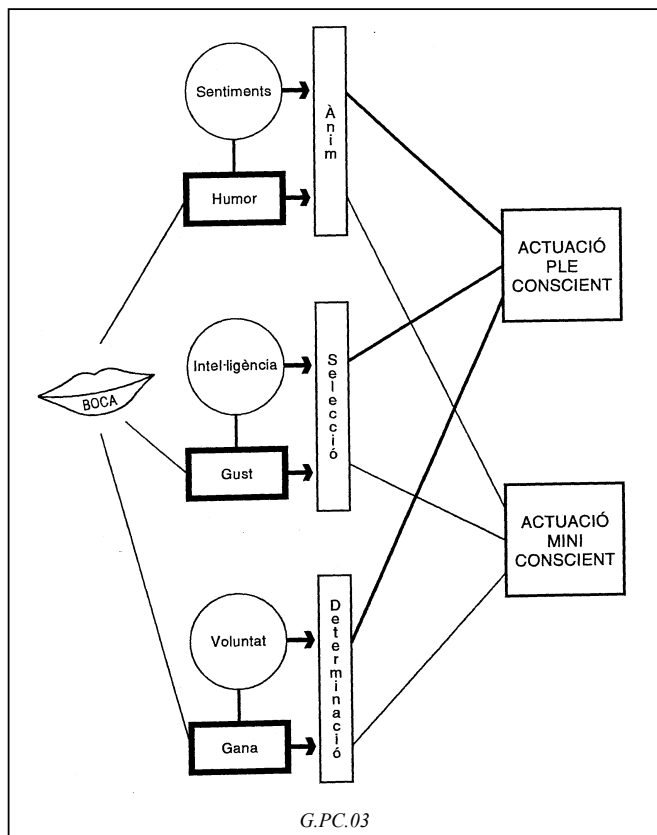
A partir d'aquí, el nen comença a valorar allò que és *bo* i allò que és *dolent*. I, seguint aquest procés, es va construint l'edifici primari que serà el seu gust, el qual, en bona llei, hauria d'anar madurant per donar pas a la fase del raonament, és a dir, del caràcter plenament format. Observem, però, que moltes persones adultes no han arribat a aquest procés de maduració i han

romàs en aquest estadi primari que és el *gust*, hi han quedat encallades.

"[...] en moltes ocasions tenim la sensació que una persona únicament pot sofrir un endarreriment en l'ordre intel·lectiu. Tanmateix, són diversos els aspectes de la personalitat que poden ser causa de

manca de maduresa. Podem parlar de la voluntat immadura davant un home que necessita sempre l'opinió d'una altra persona abans de prendre una determinació i, quan aconseguix de prendre-la, li falla la tenacitat per aconseguir-la. També podem parlar de sensibilitat immadura quan ensopeguem amb un d'aquests homes que no saben mai si estan o no estan enamorats, que dubten sempre de si desperten o no l'afecte dels altres, que no saben mai com han de comportar-se per ésser suggestius."
Espinalt (O.E., 1966, p. 198)

L'infant, en els primers anys de vida, viu en un món centrat en els instints que parteixen de la boca: l'alimentació, font primordial de la seva vida. Té necessitat de jutjar-ho tot amb el gust, tot s'ho posa

a la boca en un afany d'aprofundir la seva coneixença. El diàleg amb la mare també comença aquí. Ella, per fer-se entendre, li diu "això és porqueria, treu't'ho de la boca", i espera que a poc a poc aprengui a basar els seus judicis lluny del gust, agradable o desagradable, que produeixen al seu paladar. Els primers anys de vida conformen un tipus de comportament absolutament instintiu en el qual hi predominen: el gust, la gana i l'humor. (G.PC.03)

Aquest patró de comportament tendeix a desaparèixer gradualment fins al moment en què la persona es considera madura: és en l'instant que és capaç de prendre les decisions mitjançant el seu conscient. Ha desenvolupat un caràcter amb el que pot racionalitzar els seus impulsos temperamentals i triar la informació exterior que li és necessària per prendre decisions correctes. La persona que ha assolit aquest procés se la denomina, segons la psicoestètica, ple-conscient.

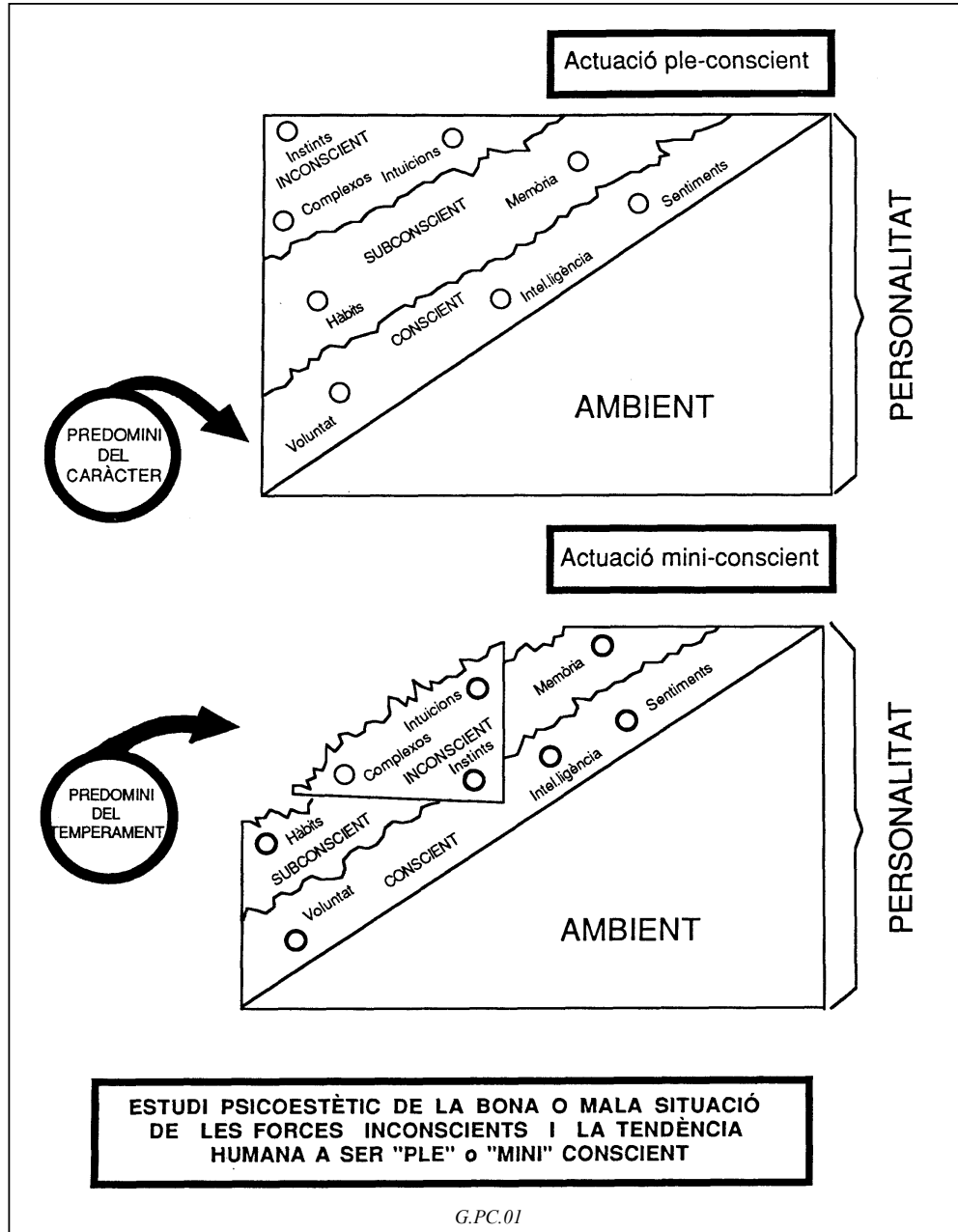
Però, com hem vist anteriorment, per natura l'home no té garantit el caràcter, per tant, pot prosseguir fins al final dels seus dies impulsat pel temperament. Aleshores, les seves decisions continuen, com en l'infant, sent fruit del gust. Quan li pregunten què li ha semblat una pel·lícula ens diu "m'ha agradat", i aquí comença i acaba tot el seu judici. Només en el moment que aconseguix desvetllar els motius pels quals aquell film li ha "agradat" podrà valorar a partir del seu intel·lecte.

Aquesta argumentació ens porta, en psicoestètica, a diferenciar dos tipus humans. (G.PC.01) Per una banda, aquella persona que té un caràcter format i que actua amb una plena consciència, és a dir, a través de la intel·ligència, els sentiments i la voluntat. És el tipus que anomenarem caracterològic. Per altra, aquella persona que es troba en una fase dominada només pel temperament o, en el millor dels casos, que es troba en un estadi intermedi entre l'un i l'altre. Aquest segon tipus humà, molt més freqüent que l'anterior, és el que actua a partir d'una consciència mínima, ja que no ha elaborat prou bé, ni el seu gust (base de la intel·ligència), ni l'humor (base dels sentiments), ni la gana (base de la voluntat). L'anomenarem tipus temperamental.

Per al professor Espinalt, la psicoestètica és la ciència que ajuda l'home a construir-se un caràcter. El caràcter es materialitza en la forma com l'individu reacciona davant de qualsevol estímul intern o extern. La vida de l'ésser humà demana una actuació constant. Des del moment que sona el

despertador ha de prendre centenars de decisions. Un ampli ventall de dilemes, que poden anar des dels més simples, com què ha de menjar, fins a les decisions més complexes. Malgrat la quantitat d'hàbits personals i socials que semiautomatitzen els nostres actes, la vida reclama una decisió constant. Els hàbits provenen d'antigues decisions que vàrem prendre i que a còpia de repetir-les s'han instaurat.

G.PC.01

Vegem ara alguns detalls del procedir d'aquestes tipologies que no s'han desenvolupat plenament:

GUST: "Això no m'agrada" –Per què?– "Perquè no m'agrada, i prou".

Aquesta actitud tan freqüent reflectida en aquest diàleg hipotètic entre dues persones, ja ens delata el personatge. Si actuéssim des de la intel·ligència, hauríem de concretar, especificar d'alguna manera les raons per les quals allò no ens ha resultat agradable o motivador. La gent però, no vol fer-ho això,

ja que actuar des de la intel·ligència reclama un esforç notable. Pensar no és natural en l'home, en contra del que durant anys i anys ha cregut la psicologia clàssica.

“La paraula valor és l'estament fronterer de la forma primària del saber de l'home que és el gust, per arribar a la forma del talent que ja és la intel·ligència, la valoració de les coses.” (Cf. 3)

Els judicis que es basen en el gust passen desapercebuts avui dia pel fet que la nostra època està molt avesada a mitificar l'instint. Però, per observar més clarament la degradació del conscient que suposa prendre decisions amb el gust, posem un exemple. Imaginem una persona que s'ha de comprar un cotxe. Arriba al concessionari i dóna una ullada exterior als models, i sense més preàmbuls diu: “aquest m'agrada, me l'emporto”. Aquesta decisió té altes probabilitats de ser errada. En el cas contrari, el comprador valora què és el que desitja d'aquell vehicle: que consumeixi poc combustible perquè ha de fer molts quilòmetres, que sigui petit perquè ha d'aparcar a la ciutat, que tingui capacitat perquè són molts a la família, etc. Valorar a través del seu enteniment, cercant les motivacions de la seva actuació, posa en marxa el seu conscient. A l'hora d'aconsejar un públic, hem de partir del “gust col·lectiu” –les persones no vénen mai a comprar al nostre “gust personal” – per arribar a interpretar quines són les preferències d'aquell client, però sense intentar imposar-li les nostres, tal com ocorre amb molta freqüència. A partir del moment que nosaltres dominem una professió o ens hem preparat a fons en un camp determinat, llavors sabrem donar unes motivacions que no es fonamenten en el nostre “gust personal”, sinó en la nostra competència en la matèria o en la nostra tècnica. Són dues coses ben diferents que, segons Espinalt, el professional psicoesteta sempre ha de tenir ben presents.

HUMOR: *“Tinc un mal humor, avui...”* –Per què?– *“No m'ho facis dir, però tinc un mal humor...”*

El fet de no saber sobreposar-se als estats d'ànim o tenir canvis d'humor constants és una característica del tipus que no domina bé el seu temperament. Quan es té una regularitat afectiva i se sap explicar l'estat de les pròpies emocions és una capacitat que s'adquireix a través de l'entrenament i la determinació.

“Advertim que fins que no hem aconseguit de dirigir millor els nostres estats emocionals acostuma a succeir que en moltes circumstàncies obrem amb precipitació, sense domini i d'una manera obertament contrària a com ho hauríem d'haver fet.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 217)

Per tant, fer dependre les nostres actuacions, decisions i projectes del nostre estat d'ànim momentani, porta a la desorientació i a una conducta immadura per manca d'horitzons fermes.

“Res no pot ésser sòlid si depèn de les «llunes». Cap estrateg no guanyaria cap guerra si es deixava dominar per les oscil·lacions del seu esperit.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 217)

GANA: –Fes això!– *“No em dóna la gana!”* –Per què?– *“Perquè no en tinc ganes, i prou”.*

Aquest exemple il·lustra el tipus de resposta del procedir típic d'una persona que actua amb una consciència mínima sobre els fets i les coses. És el prototipus del temperamental. Es guia únicament pel seu gust, el seu humor i la gana, però no a través del seu caràcter.

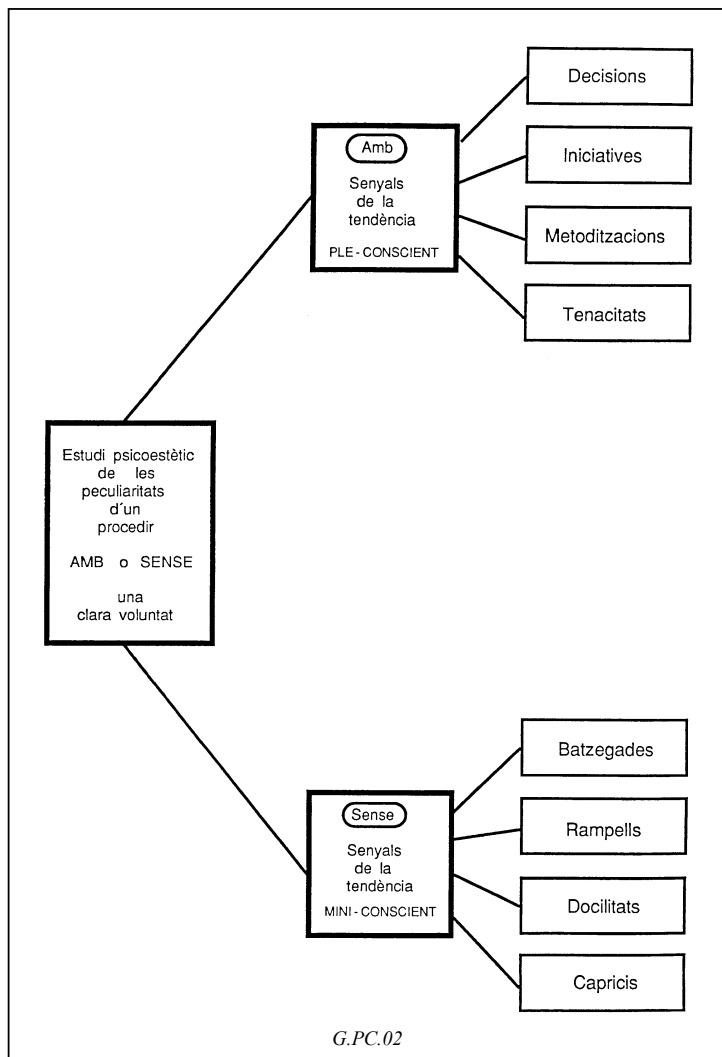
“La vida, entestada a donar-nos una mostra de tot, ens ofereix l'espectacle dels homes que no han aconseguit la maduresa psíquica que reclama llur edat. Els manca el punt de saó convenient. Són com una fruita que no aconsegui de madurar a temps. A l'ordre intel·lectual, volitiu o sentimental, estan estacionats en un estadi inferior al que els correspondria.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 197)

De fet, aquests tres factors que hem estudiat –gust, humor, gana– no són negatius per ells mateixos, com ja hem apuntat, però caldria polir-los. S'hauria de superar la fase prèvia en la que actuen amb

més força i caldria entrar en l'etapa del raonament i de la construcció d'un autèntic caràcter, que és l'única manera com la persona aconsegueix actuar amb una plenitud tant a la seva vida privada com en els àmbits professional o social.

De la persona en què l'inconscient s'ha sobreposat i els instints presideixen la personalitat, de manera que quan més es mostra l'animalitat més lliure creu ser, en diu la psicoestètica mini-conscient. No ha desenvolupat suficientment el seu caràcter, i en les seves decisions predominen els impulsos infantils. De la predominança d'aquest aspecte o de l'altre tindrem dos tipus de personalitat molt diferent.

El ple-conscient es caracteritza per tendir a una conducta que es basa en les metoditzacions, les tenacitats, i afavoreix les iniciatives i afronta les decisions. El mini-conscient, en canvi, es caracteritza per una conducta que es basa en els rampells, les batzegades, els capricis i les docilitats. (G.PC.02)

De la persona ple-conscient ens en podem fiar; el que diu i el que fa acostumen a ser coherents, és puntual i previsible, tots els seus actes s'han reflexionat prèviament i no deixa res que solucioni l'atzar. Sap sobreposar-se als seus estats d'ànim, i és difícil que tingui canvis sobtats d'humor. Atia el foc de la seva memòria i no acostuma a deixar res pendent.

En l'altre extrem de les coordenades hi trobem el mini-conscient; la seva conducta és del tot imprevisible, no ens en podem refiar gens, és impuntual i sempre li surten imprevistos per manca de previsió, s'oblida fàcilment dels encàrrecs, creu que és la personificació de la llibertat perquè mai no es programa les seves activitats perquè viu pendent del rampell de l'últim moment:

pensa que el millor és fer allò que "ve de gust" en aquell moment. Com que no té el "timó" del caràcter, té poc criteri propi i és extremadament influenciable, fins i tot un dia gris el pot sumir en una depressió. Respon al perfil del "passota", que en la versió de frívol o de melangios té molta acceptació avui dia a la nostra societat.

Per a Espinalt, és una forma de voler alliberar-nos pel fet de no voler ser inhibits, però llavors es fomenta el poca-solta. Per il·lustrar-ho a partir d'una anàlisi del llenguatge, Espinalt se centra en la paraula "rotlle", que de tenir una connotació positiva havia significat la rotllana de gent que es feia al voltant d'aquell que parlava de coses interessants. En l'actualitat ha passat a tenir una connotació despectiva: "això és un rotlle".

L'evolució del temps actual ens porta a què cada vegada siguin més persones les que s'uneixen a les files del mini-conscient, i per una sèrie de causes –com ara la tecnologia del confort, entre moltes altres–, en els últims cinquanta anys la situació s'ha agreujat.

Com mostra el gràfic de psicoestètica (G.PC.01), si els factors que formen el caràcter no estan consolidats, les forces de l'inconscient adquireixen un protagonisme que domina tota la personalitat de l'individu. Del predomini del ple-conscient (caràcter) o del mini-conscient (temperament) depèn la possibilitat d'obtenir, en més o menys grau, la categoria d'ésser racional.

Així, la psicoestètica suposa una superació històrica dels conceptes que han derivat de la psicoanàlisi, segons els quals l'autenticitat de l'ésser humà està en els seus instints. D'aquesta manera, la matèria d'estudi que ens portarà a valorar fins a quin grau una persona té o no té caràcter serà el discerniment de fins a quin punt ha desenvolupat la seva estructura conscient. L'escala de valor serà sempre la de la predominança, ja que assignar a un determinat individu un tret caracterològic no té mai un valor absolut, sinó tan sols relatiu de predomini o preferència. Una persona amb el caràcter suficientment consolidat reaccionarà davant dels estímuls majoritàriament d'una forma molt diferent a la persona que el tingui poc format. Per exemple, d'un individu preponderantment voluntariós, podem dir que reaccionarà preferentment de forma organitzada en la majoria dels casos, encara que puguin ser possibles altres manifestacions esporàdiques.

Aleshores, el màxim grau d'evolució humana passa per assolir aquest desenvolupament. Encara que, per a Espinalt, predomina el mini-conscient per la llei de la quantitat i per la llei de l'estil de la droga i de l'alcohol que cada dia és més freqüent.

“El secret de l'home està en aquest precepte psicoestètic de fer-lo cada dia més ple-conscient, i això a vegades a l'època nostra sembla talment un miracle.” (Cf. 33)

- PC.01 Estudi psicoestètic de la bona o mala situació de les forces inconscients i la tendència humana a ser "ple" o "mini" conscient
- PC.02 Estudi psicoestètic de les peculiaritats d'un procedir amb o sense una clara voluntat
- PC.03 Estudi psicoestètic de l'actuació ple o mini-conscient

CAPÍTOL 8. MODELS

“L’home intenta d’enfilar-se, encara que no sempre pugui o digui que no ho vol. És una realització. El valor a l’esforç esmerçat. Qui som i fins on podem arribar es comprèn de forma palpitant encarant-se amb singulars tipus humans i amb la manera com varen heure un objectiu.”
Espinalt (O.E., 1971, p. 543)

Un dels objectius de la psicoestètica és voler demostrar que l'ésser humà es mou a través de models. La importància dels models radica no solament en el fort estímul que poden crear en la persona en formació, sinó en el fet que materialitzen i transmeten els valors socials.

“L’home és un ésser de models, es vulgui o no es vulgui, és un ésser de líders.” (Cf. 2)

Tota persona que no té aquests models o objectius modèlics ben definits, tot i podent tenir un cert grau de cultura, no pot fer res més que anar veient com aquesta cultura adquirida se li va aigualint a mesura que passa el temps.

Actualment, és el que ocorre a un bon nombre d'escoles on el professorat no sap generar cap força de model sobre els alumnes i, segons el criteri d'Espinalt (Cf. 3), aquesta és una de les causes que passats quinze o vint anys, la persona només ha aconseguit assimilar entre un cinc o un deu per cent de tot allò que en el seu dia li va ensenyar l'escola.

De paradoxes, però, encara en podem trobar més: cada dia hi ha més persones que tenen uns models absolutament aliens a la seva activitat professional. El desequilibri informatiu i pedagògic existent a la nostra societat fomenta una selecció de models inadequada. Per exemple, permet que un futbolista pugui exercir sobre un metge una influència superior, en lloc d'exercir-la un altre metge ja consagrat internacionalment, o bé, es presenten com a models persones que no tenen res a veure amb aquelles que autènticament mouen la societat. Aquesta manera d'actuar no fa més que desorientar les persones.

“L’home modern es caracteritza per una mala selecció dels models, cosa que li afectarà en tots els seus aspectes.” (Cf. 3)

Hem de saber trobar models, tenir models. La nostra civilització sembla que tingui la peculiaritat de treure a la gent jove la seva capacitat de trobar models. D'aquí que Carles M. Espinalt ens proposi el repte següent (Cf. 13): agafem un estudiant de medicina i li diem que ens seleccioni els millors futbolistes del món per fer un bon equip, i després ens ha de triar els millors especialistes de cada branca de la medicina per fer l'hospital més important que hi haurà al món. Si aquell noi digués: *“Mirin, anirem a Moscou a buscar un especialista d'això, que és molt important; anirem a Washington a buscar-ne un altre d'allò, que és molt important; anirem a París a buscar aquell altre, que és molt important.”* I així fariem un equip de grans metges, que en teoria haurien de ser els metges d'aquest hospital imaginari.

Evidentment, aquell noi tindria un gran futur, perquè en ple exercici d'estudiant ja sabria qui eren els astres de la seva carrera o de la carrera que ell volia exercir. Però, no trigariem a observar que mentre en el primer cas, el dels futbolistes, no té cap dificultat en assolir el repte, en el segon tindrà severes dificultats per aconseguir-ho.

“Hi ha una diferència molt gran entre aquell que coneix models de la seva especialitat i aquell que no en coneix. La nostra gent es distingeix per no saber models. O per tenir models inadequats, perquè és possible que aquell hipotètic estudiant de medicina de qui parlàvem no sabés construir el millor hospital a partir d'aquells metges d'aquí, d'allà i de més enllà, però que, en canvi, sí que sabés seleccionar amb una gran rapidesa un bon equip de futbol, perquè coneix el millor porter, perquè coneix els millors defenses... Això és el que moltes teories polítiques anomenen l'alienació.” (Cf. 13)

Per a Espinalt, estem en una societat òrfena de models que alimentin els autèntics valors que fan progressar psíquicament i espiritualment les persones. Els prototipus que trobem a l'abast són figures de l'esport o de l'espectacle que no tenen res a veure amb les professions o amb les vocacions professionals que voldríem fomentar en els adolescents i en els joves.

“L'home per poder-se realitzar necessita models.[...] Només és perpetuant aquelles coses que van acompanyades de models, les que segueixen tenint models vivificadors, les que segueixen les doctrines de les quals continuen vius els models que les poden inspirar. Se segueixen aquelles professions en què aquella persona té models que la poden vitalitzar.” (Cf. 3)

Qualsevol concepte o idea queda aigualida i s'oblida amb el pas del temps si no va acompanyada de la força que li imprimeix el model humà. On antigament trobàvem un exemple de la seva utilització era a la formació religiosa que es feia a les escoles, quan hi havia el capítol de les *vides exemplars* i s'hi relataven les vivències dels sants i els apòstols. En aquest cas, hi havia una idea clara de com es podien despertar les vocacions religioses en els infants. Pel que fa a la força dels models, Espinalt detalla el ventall d'àrees que són motiu d'emulació en la imitació humana:

“Ara bé: no imita únicament els sons, sinó també els hàbits, els costums i la conducta dels que l'envolten: l'esperit del medi, podríem anomenar-lo, que amb les seves variants és fill de la complexitat ambiental que dona vida a un poble. L'infant imita i de retruc assimila, puix que se sent corprès per tots els elements que l'envolten; de no impressionar-se favorablement, no podria penetrar-s'hi.”

Espinalt (O.E., 1953, p. 20-21)

Tota persona que adquireix cultura sense tenir uns models ben definits, és una cultura que queda en l'oblit. A un infant se li ensenyen moltes coses al cap dels anys, però només li queden gravades aquelles que van acompanyades

d'exemples amb arquetipus humans que puguin exemplificar-les. Per aquest motiu, és important tenir models, persones en les quals puguem trobar valors i conductes de referència. L'home es mou per homes, mentre que aquest missatge encara no ha arribat a calar en el món educatiu.

“No sabem de cap institució pedagògica que parteixi de la idea que l'home per sobre de tot és un ésser de models.” (Cf. 3)

Però, la funció dels models humans, Espinalt la porta molt més enllà quan afirma que no podem assimilar un concepte de forma prou nítida, si no l'entendem a través de la conducta d'algú que l'hagi materialitzat.

“Si no tenim models, ens diu la psicoestètica, som sempre orfes en relació amb els conceptes.” (Cf. 38)

Per il·lustrar aquesta afirmació, ens referim al gràfic (G.VL.13):

De quina manera us creieu **LLIURE?**

Exercici psicoestètic per a concretar el fons i la forma que té per nosaltres, el concepte **LLIBERTAT**

- 1** En cinc o sis frases intenteu escriure els límits i les diferències entre els mots **Llibertat** i **llibertinatge**.
- 2** De forma ben meditada, anoteu les referències de tres o quatre tipus humans que conegueu o de personatges històrics que, pels seus fets, cregueu que són una clara i modèlica personificació de la **llibertat**.
- 3** Dissenyeu de forma abstracta o figurativa un dibuix que pugui simbolitzar la **llibertat**.
- 4** Feu una frase persuasiva, raonada i original que inclini a canviar el criteri d'una persona que no creu en la **llibertat**.
- 5** Procureu dibuixar una parella de guàrdies ben armats, tot conduint un detingut amb les manilles posades.
- 6** Escriviu el mot **llibertat**, seguidament apunteu les quatre o cinc paraules sintetitzadores de les motivacions que, segons el vostre criteri, millor asseguruen l'exercici de la **llibertat**.
- 7** Autodibuixeu-vos com si estessiu en una sala d'actes i us proposéssiu fer un discurs en pro de la **llibertat**.

G.VL.13

lliure?” En una de les qüestions s'han de citar tres o quatre tipus humans o personatges històrics que pels seus fets siguin una clara i modèlica personificació de la llibertat. En aquest punt, Espinalt

constata que tothom és capaç de fer una llista dels dictadors que simbolitzen la tirania (Hitler, Franco, Pinochet, Primo de Rivera, Mussolini, etc.), però gairebé ningú és capaç de remarcar els personatges que simbolitzen o han representat la llibertat al llarg de la història de la humanitat. (Cf. 38)
 Aquesta asserció implica que per comprendre els conceptes abstractes que fan referència a les qualitats humanes, com el de la llibertat, no és possible entendre'ls en tota la profunditat que requereixen si no els personifiquem en models humans, de carn i os.

“Si no tenim models de la llibertat, ¿com podem saber què és la llibertat? [...] Com podem estimar la democràcia si prèviament no sabem què és la llibertat.” (Cf. 38)

Aquesta és una de les mancances importants que té l'educació actual. Així, pel fet de no aprofundir conceptes clau per al progrés de la societat –com seria el de la llibertat–, fa que aquesta paraula s'utilitzi de forma buida de contingut, o també, que el seu significat es vagi desfigurant fins a esdevenir, fins i tot, un concepte oposat al que té genuïnament. Per aquest motiu, en el gràfic “De quina manera us creieu lliure?”, quan intenta esbrinar les diferències entre llibertat i llibertinatge, els conceptes es confonen en la gran majoria dels casos, i es pensa que la llibertat és “fer el que a mi em doni la gana”, amb les conseqüències que això té per al desenvolupament de la voluntat, com hem vist en l'explicació de les nocions de ple i mini-conscient.

Un cop s'ha vist la dificultat de concretar conceptes i, per tant, de comprendre què implica la llibertat contra la tirania, Espinalt creu que l'expressivitat constitueix una de les bases de tota democràcia. (G.CD.20)

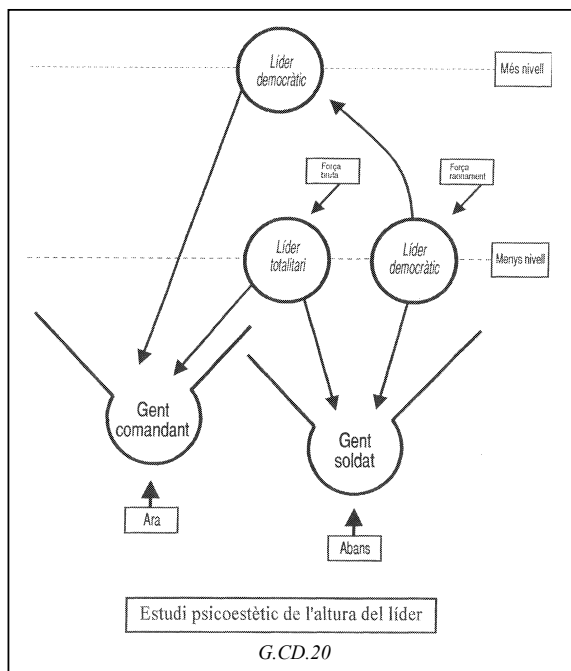
“On no hi ha oradors no pot haver-hi democràcia, perquè és més difícil argumentar la llibertat que la tirania.” (Cf. 38)

Entre les nombroses classificacions bipolars de què ha estat objecte l'ésser humà, la psicoestètica n'aporta una de nova a partir de la imatge que cada persona projecta a l'exterior. Així, parlem de tipus IPI i de tipus IPA. (G.MD.01)

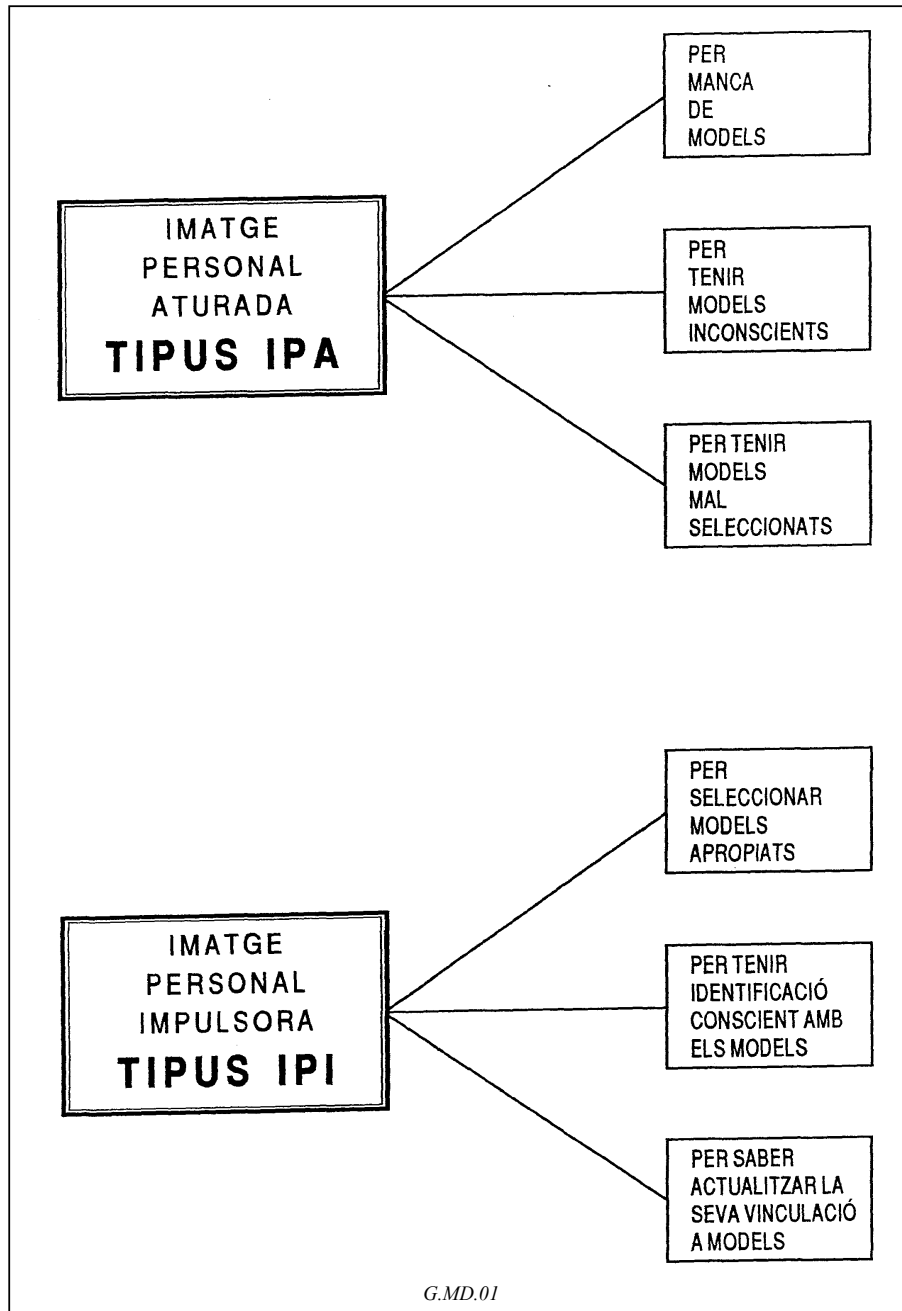
La psicoestètica ens explica, en aquestes dues tipologies, les diferències que pot generar en l'ésser humà el fet de tenir uns models ben seleccionats, conscients i actualitzats (Imatge Personal Impulsora, IPI), o a l'inrevés, el fet de sofrir una manca de models adequats per no haver-los sabut valorar o no haver fet conscients els que tenia. En aquest segon cas es configura una personalitat d'Imatge Personal Aturada (IPA), i Espinalt ens fa notar que quan diem d'algú que “és molt aturat”, això és un indicatiu de no saber ni tenir la iniciativa i el temps suficient per encarar la seva pròpia vida.

“Així, la veu popular nega les possibilitats de molts homes només dient-vos: «No farà res, és molt parat». Del qui creuenapte sentencien: «Farà carrera, és molt llest», o sigui, tot el contrari de lent i ensopit. Gairebé una qüestió de ritme.”
 Espinalt (O.E., 1970, p. 461)

Per a Espinalt, avui dia s'observa una clara tendència vers el tipus IPA, perquè tot i el grau de narcisisme existent a la societat, aquesta imatge és notable. L'apatia col·lectiva que ens envaïx i, sobretot, la manca d'arrogància de moltes persones –particularment les més joves– són factors que s'imposen en un nombre elevat de casos. El tipus IPA té una personalitat passiva que reflecteix

fidelment en la seva imatge i l'expressivitat, mentre que el tipus IPI es mostra molt més actiu i entusiasta, i sap revestir-se d'una imatge de modernitat i dinamisme que li confereix una singular força suggestiva de cara als altres.

Tanmateix, un dels objectius del professional que domina la psicoestètica rau en saber ajudar aquells tipus IPA a assolir una personalitat de tipus IPI. Això s'aconsegueix a través d'aquelles modificacions en la seva *forma* (pentinat, indumentària, mirada, gesticulació, calçat, ulleres, forma de caminar, etc.) que pels seus coneixements i estudis vegi que puguin vitalitzar l'individu en el seu *fons* (personalitat i caràcter), i dotar-lo així de l'equilibri vivencial imprescindible per obtenir una plenitud.

Un dels gràfics que més he utilitzat a la meva consulta és el (G.MD.02), el "Test psicoestètic de models", i he pogut constatar la manca de models de referència que pateixen les persones. D'altra

banda, a través dels models que després de molt esforç aconsegueixen concretar, s'observa també la poca adequació de les figures que han triat perquè acostumen a ser personatges del món de l'esport o actors; les ocasions en què han dibuixat un model de la seva professió o futura vocació, ha estat en ocasions comptades.

Test psicoestètic de models

Dibuixar — un en cada quadre — cinc de les persones que, a la vostra vida i fins ara, més admiració, interès i suggestió us hagin motivat:

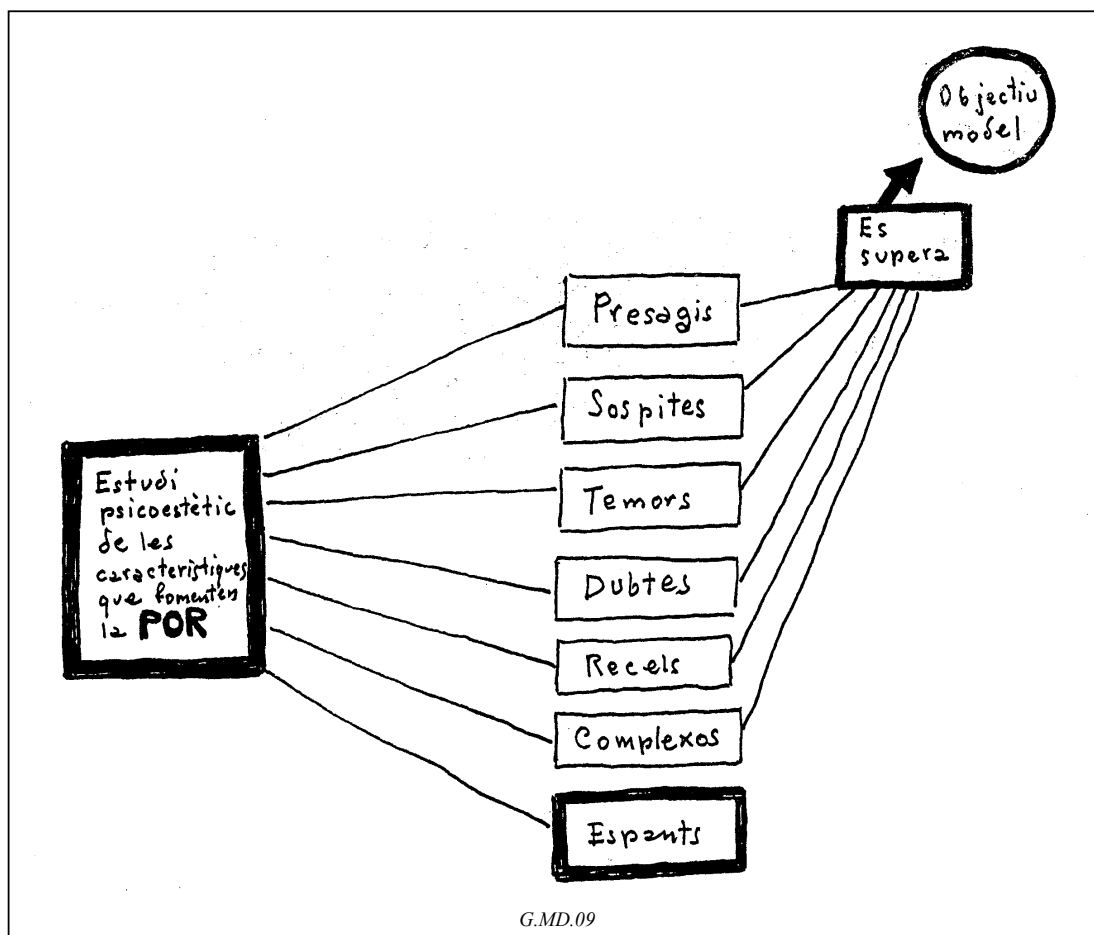
També a cada un posar-hi el nom;

G.MD.02

“Jo, el primer que els pregunto és: Vostè ha llegit biografies de persones que es dediquin a aquest ram seu? [...] Ha llegit vostè biografies de persones que es dediquin a això mateix que fa vostè?” (Cf. 13)

El tema dels models serà una constant en l'obra espinaltiana. Així, per exemple, ens parla de l'*objectiu-model* en diverses ocasions, i serà un tema recurrent al llarg dels diferents capítols. Precisament en aquest capítol, en el gràfic (G.MD.09), ens fa observar com els variats matisos que pot presentar la por en l'ésser humà es poden superar a través, justament, de l'*objectiu-model*.

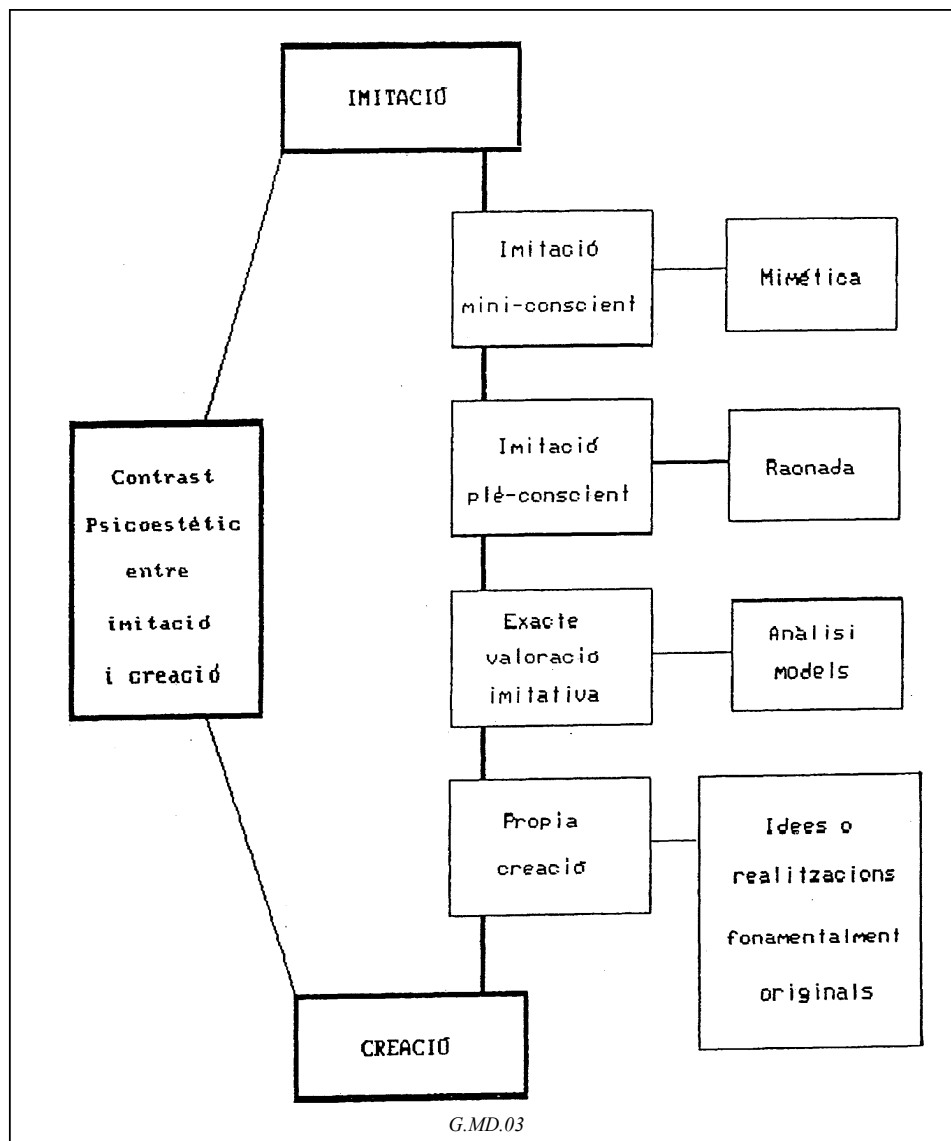
“Les condicions de l'idol, voldriem que fossin les nostres. Els copsem com si fossin la projecció –en plenitud de potència– d'allò que voldriem ésser. Modelar-se el posat, assajar comportaments, bons o dolents, reclama exemples. No podem passar-nos sense models idealitzats i, alhora, idealitzadors d'un mateix. Malgrat que, molts cops, ens donen gat per llebre.”
Espinalt (O.E., 1973, p. 627)

L'home és un ésser de grup i aprèn les conductes perquè les veu i les imita de les persones que l'envolten. D'altra banda, en algunes persones el fet de tenir models els sembla que els pot fer perdre la seva originalitat pel fet de copiar la forma de ser d'algú altre. Mentre que, en canvi, quan ens emmirallem en un model l'estem interpretant, no copiant, de la mateixa manera que el músic interpreta una peça musical. Però, primer hem de comprendre el sentit originari del model i mantenir-lo com a referència de la nostra reproducció o interpretació, és així que podrem arribar a ser bons "músics".

“Imitar consisteix a fer allò mateix que executa una altra persona, perquè la percepció de la seva conducta provoca, en qui la vol seguir, reaccions iguals o anàlogues a les que serveixen d'estímul. Tot es pot fer per mimetisme. Pot haver-hi una vida manllevadissa.”
Espinalt (O.E., 1966, p. 224)

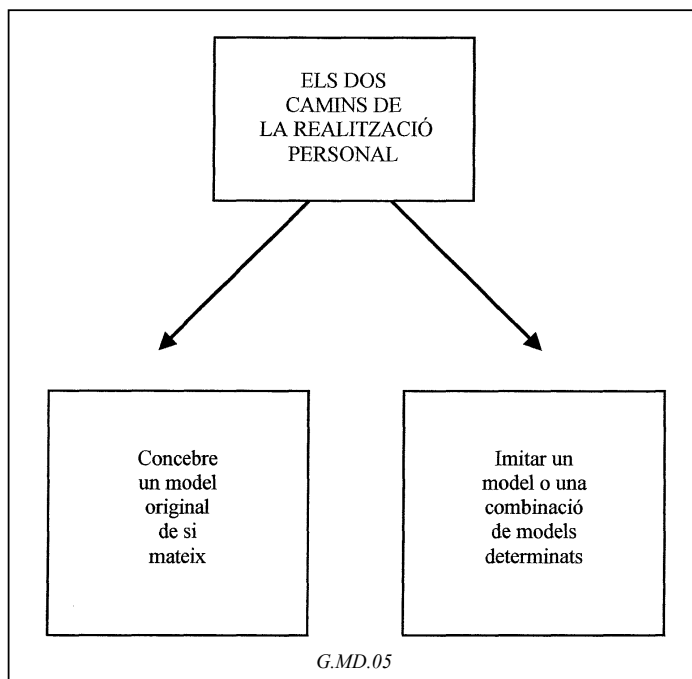
En el gràfic (G.MD.03) trobem el camí pel qual podem arribar a la pròpia creació. En un primer moment, el nen copia de forma mimètica tot el que l'envolta, així és com aprèn. Per exemple, el llenguatge del qual imita fins i tot els gestos i les expressions que observa en l'adult. Però, a mesura que creix i la vida li exigeix altres tipus d'habilitats, la seva imitació es va fent més raonada, fins que arriba al punt d'haver de començar a escollir i valorar els seus models, és a dir, els ha d'analitzar i ha de veure quins són els aspectes que n'admira i quines són les qualitats que li agradaria arribar a assolir.

“Posats a distingir, podem establir dos grups: de l’un, en direm «imitació narcotitzadora»; de l’altre, «imitació raonada». La diferència serà la següent: com més imitació de tipus inconscient, menys adonar-se que és viu –és el tipus automatitzat per unes normes que no crea mai ell, i sempre suggestionat per uns models–; com més imitació de tipus conscient –sempre que sigui diversa i reflexiva– més singularització personal. Així, a la imitació raonada, els altres ens estimulen a modificar aspectes del nostre tarannà i poden, amb llur exemple, vitalitzar la nostra personalitat.”
 Espinalt (O.E., 1966, p. 225)

A partir d'aquí pot aconseguir, amb el pas del temps, fins i tot superar els seus models i aconseguir idees i realitzacions originals. Sense fer aquesta seqüència de passos és pràcticament impossible

aconseguir una bona realització personal. Així, podem veure (G.MD.05) com de les dues vies que ens remarca Espinalt, la segona és la que podem abastar amb més facilitat: fer una combinació de models. Aquesta via, per tant, ens dona també una originalitat per la barreja d'influències que, un cop assimilades, ens guien.

“Generalment, escollim com a model el qui ens sembla que realitza allò que a nosaltres ens agradaria fer. En rigor, gràcies que a la vida seguim diversos models molt diferents entre si –ja que anem superant imitacions i trobem uns nous prestigis que poden orientar-nos–, la personalitat de cadascú, en ésser una barreja de diverses influències, resulta singular i distingible de tots els elements imitats. Aquesta estranya selecció remarca molt més les nostres característiques que l’acció dels instints i les tendències heretades.”
Espinalt (O.E., 1966, p. 224-225)

En la primera via, el fet de crear un model absolutament original i que no guardi cap relació amb altres models existents, no és ni de bon tros la més recomanable, ja que pretendre crear

un model inèdit li podria suposar a l'ésser humà unes tensions superiors a la seva resistència psíquica. En aquest extrem, també pot donar-nos una personalitat amb trets autodidactes, que renega dels seus mestres, i que fins i tot pot suposar una molèstia el fet de pensar que té uns pares i, amb aquesta clara tendència iconoclasta, voldria haver sortit del no-res, és el desig de ser original que, en més o menys intensitat, porta tot ésser humà.

“Ara que parlem amb tot l’espigueta de desmitificació serà profitós de popularitzar-la, ja que, sovint, més que el noble afany de desfer mites, tenim la tendència iconoclasta de viure sense símbols. Hem de saber comprendre on acaba la desmitificació i on comença la rebentada.”
Espinalt (O.E., 1967, p. 314)

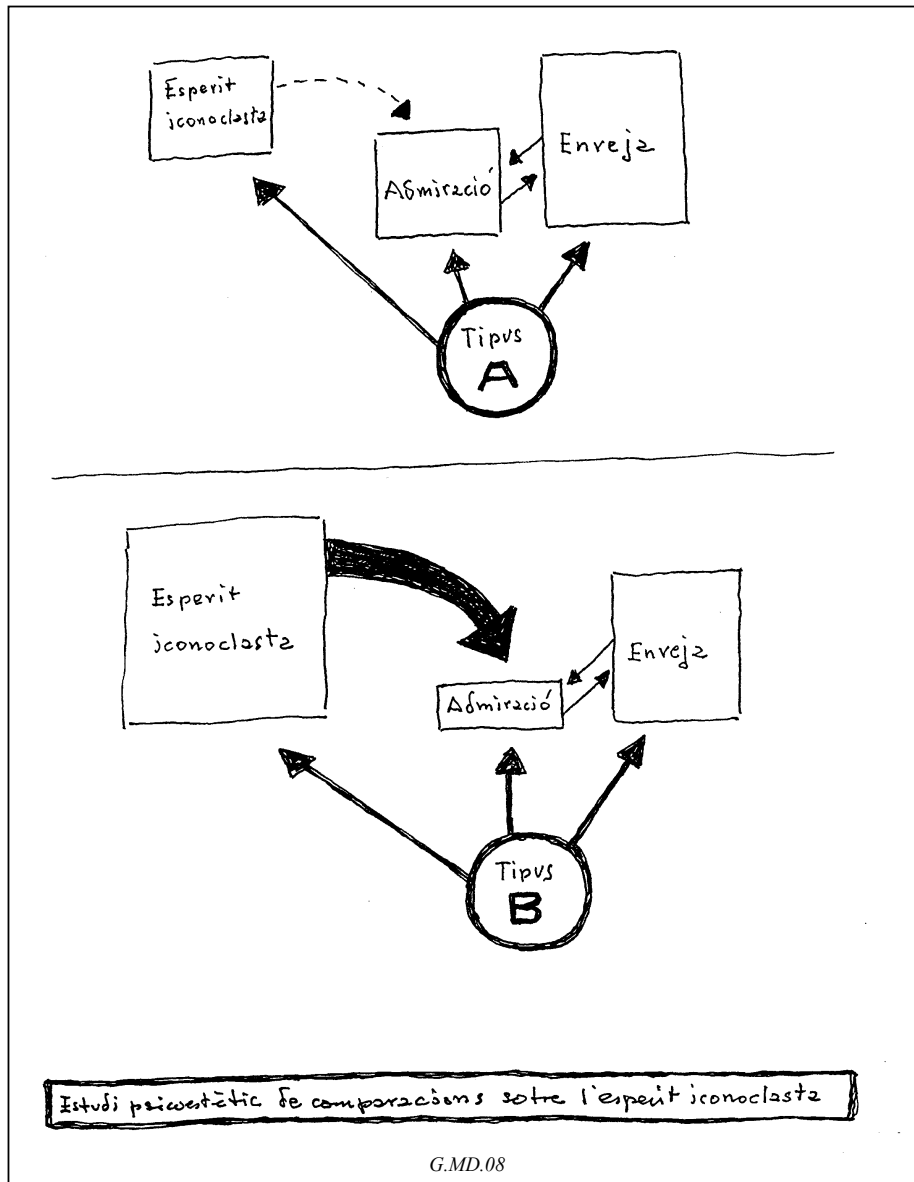
En aquest cas, Espinalt destria el que seria un esperit iconoclasta negatiu. Aquí, és més forta l'enveja que sent per les persones en qui podria projectar-se que l'admiració que el motivaria i faria que les tingués com a punt de referència. (G.MD.08)

D'altra banda, ens podem trobar que si no fem una formació adequada en aquest sentit, la persona pot desenvolupar aquesta tendència iconoclasta. Són persones que no es volen moure per models ni per figures. Tenen un esperit rebel i una certa inadaptació amb la societat que els envolta, són difícils de dirigir perquè els és difícil desenvolupar el sentiment d'admiració cap a algú dels que l'envolten.

“Iconoclasta: és aquell que vol destruir les figures que es destaquen i que han agafat un valor de símbol.” (Cf. 3)

Espinalt ens fa una comparació de mentalitats iconoclastes en els diferents països (Cf. 3). A França, segons el seu diagnòstic, saben promocionar les seves figures de forma eficaç, i posa l'exemple del tracte deferent que va tenir el president de la República amb Pierre Cardin en uns actes que es van organitzar l'any 1986. A Catalunya, en canvi, per les vicissituds de la seva història nacional en la que s'ha vist encapçalada forçosament per representants que no eren de la seva pròpia gent, se li ha

desenvolupat amb més mesura la tendència iconoclasta, per això hi ha més reticències abans no es dona el vistiplau a algú.

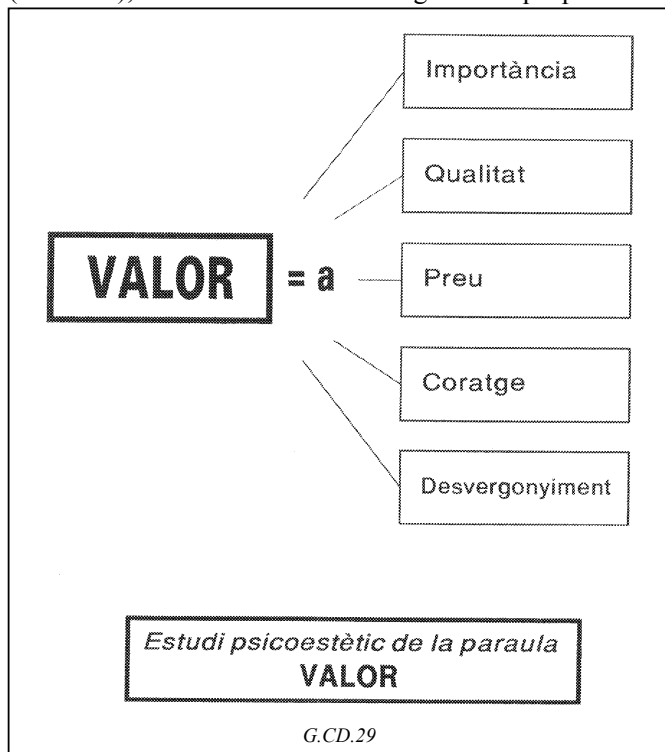

El model és important perquè ens encara amb la història, el gran laboratori de la humanitat que ens permet investigar i comprovar sobre els fets, la conducta, l'esforç, etc. que han hagut de fer aquells que ens han precedit per tal que nosaltres arribéssim amb el nivell actual de desenvolupament als nostres dies.

L'ésser humà és l'únic ésser que pot aprendre de l'experiència dels altres, ja sigui dels seus avantpassats o de les persones que comparteixen la seva existència. Per exemple, fa relativament poc temps que l'ésser humà ha pogut desempallegar-se dels paràsits que l'acompanyaven. El nostre progrés, que ara els sembla *natural* a les generacions actuals, ha estat un procés ple d'obstacles que ara no som capaços de fer-los-hi comprendre. Tot aquest camí feixuc queda eteri i intangible si no el personifiquem en els models humans que ens ha donat la història de la humanitat i les seves realitzacions.

Quan parlem de la història, no ens referim a la que s'ensenyava avui dia, un reguitzell de noms i dates que produeixen un malson de memoritzar per a molts dels alumnes. L'autèntica història és la que ajuda a què la persona que es forma aprengui a valorar.

En la conferència "Psicoestètica de la selecció de models" (Cf. 3), Espinalt ens explica també el gràfic (G.CD.29), on s'esmenten els cinc significats que pot tenir la paraula valor.

És molt freqüent a la nostra societat limitar el significat de la paraula "valor" a "preu". Carles M. Espinalt hi afegeix els significats de: qualitat, importància, coratge i desvergonyiment. El valor de les coses també el trobem a través dels models en el valor, la lluita i el coratge que varen tenir aquestes persones per fer les seves aportacions a la humanitat. No hi ha progrés sense esforç. No podem valorar d'una manera justa la història sense tenir en compte el sacrifici que ha comportat el fet que avui dia tinguem el nivell social, tecnològic, polític, etc. de què gaudim.

A través de la història trobem els valors humans més sublims i les crueltats més aberrants, però tot és educatiu. Perquè, en el cas contrari, educar sense ensenyar a valorar és una feina estèril i que genera desorientació. Per argumentar amb més profunditat aquest aspecte, Espinalt ens porta fins als orígens de la paraula intel·ligència, ja

que la qualitat i la intensitat de la nostra intel·ligència també es pot demostrar per a una millor selecció de models.

"La paraula intel·ligència procedeix d'una paraula llatina que volia dir saber escollir els grans, triar-los, fer una tria, valorar-ho." (Cf. 3)

En veritat, si no valorem, no comprenem; vivim d'esquena a la nostra història i ens falten els elements més essencials per orientar-nos a la vida. Així doncs, els models, en tota la seva varietat, han d'estar a l'abast de tothom: a les escoles, a les televisions, als diaris...

És molt útil recomanar la lectura de biografies, de fet, és necessari capgirar el percentatge de models i augmentar considerablement els que fan referència a altres tipus de qualitats humanes per evitar la reducció de l'afany d'imitació dels joves al model esportiu actual, que és el que tenen més a l'abast.

Com veurem en el capítol 10, per poder aconseguir una adequada interpretació d'un mateix, els models són una eina fonamental i necessària. L'home és un etern recercador de models, té necessitat de variar-los i necessitat de superar-los. Precisament, és en aquesta necessitat de variar-los que ens centrarem quan parlem de la funció de la moda en el capítol 13, ja que per a Espinalt tots dos conceptes estan íntimament units.

"Es generen els models i les modes junts." (Cf. 3)

Per a les teories espinaltianes (Cf. 3), aquest tema és d'una importància cabdal per a la formació de l'alumnat, i s'hauria de començar a encarar el nen amb aquesta problemàtica de la tria de models a partir dels deu anys.

Els models es comencen a triar molt aviat, per això, encara que sigui de forma indeliberada, com que l'educador no és prou conscient de la força de model que pot transmetre a l'alumnat, ens trobem amb

la paradoxa que el mestre podria ser el primer model del nen, però no pot actuar com a tal, al menys de forma positiva, perquè es troba amb un estat anímic de persona dimitida.

Aquesta força de model del mestre es manifesta en el "Test psicoestètic de models". No és estrany trobar persones –els més afortunats– que hi posen mestres que varen tenir durant la seva infantesa i que recorden per les seves qualitats positives i per la dedicació que tenien envers els seus alumnes. Per a Carles M. Espinalt és més important per a una persona la influència i la força de model que hagin pogut tenir sobre ell els seus mestres que la suma de tots els complexos d'Èdip que formulava la psicoanàlisi.

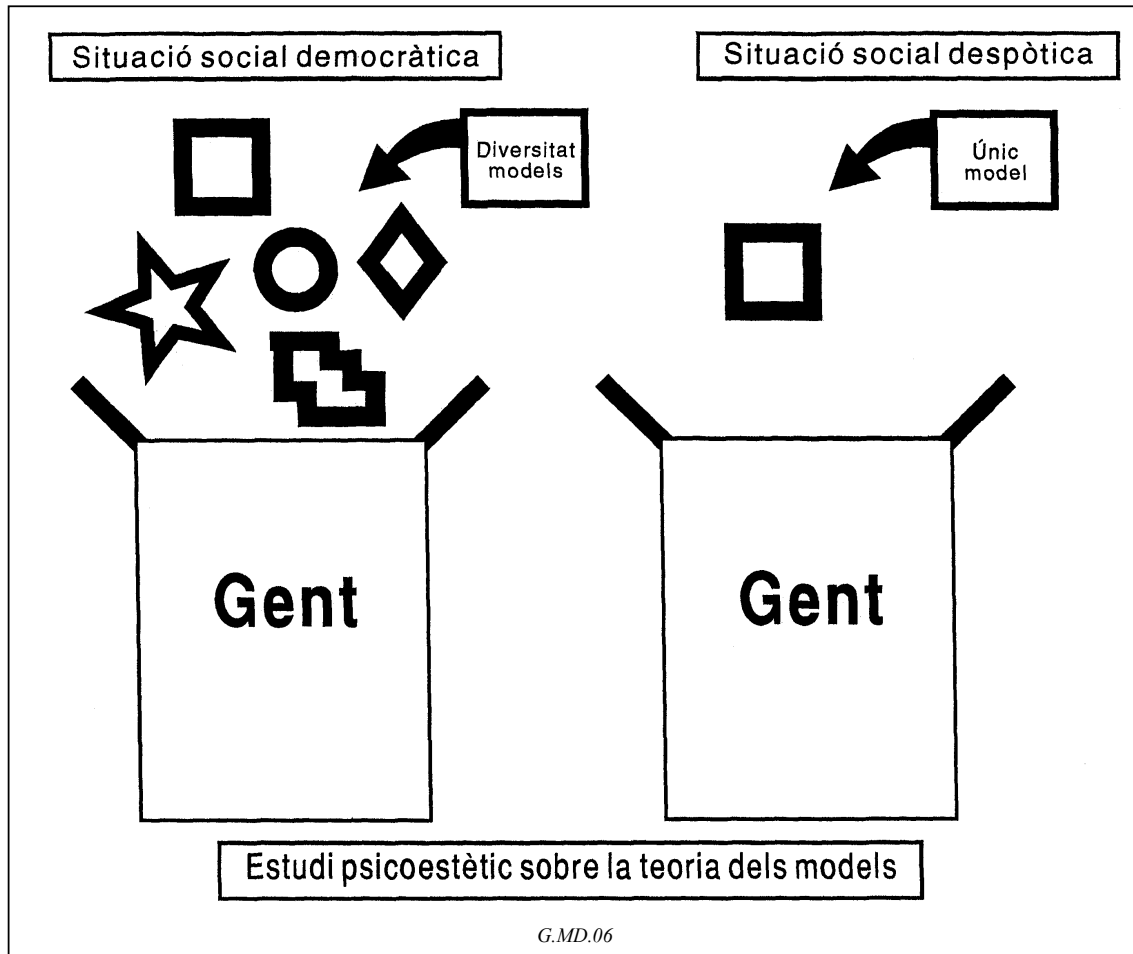
Des de l'enfocament espinaltià, és urgent posar a l'abast de la societat, i sobretot dels joves, models en els quals es puguin trobar valors elevats, models que els incentivin i els vigoritzin per emprendre l'esforç que requereix ser un bon professional. Models que, en definitiva, els ajudin a contrarestar l'ambient d'hedonisme i escepticisme que quotidianament respiren al carrer.

En aquest aspecte, és també cabdal que el mestre es revesteixi d'una gran força de contagi anímic, unida a una gran expressivitat, per poder actuar com a model impulsor i suggestiu per al seu alumnat.

8.1. MODELS I DEMOCRÀCIA

“La llibertat és el dret de poder escollir els models, i tota societat que priva aquest dret és una societat totalitària.” (Cf. 3)

Les teories espinaltianes ens remarquen en el gràfic (G.MD.06) que en els règims dictatorials es limiten els models, i el fet de vanagloriar el dèspota com a única opció possible és una de les formes de conservar el poder que tenen els totalitarismes. D'aquesta manera, encara que aquest model que s'ha de venerar forçosament estigui desproveït de mèrits singulars, ningú podrà fer-li ombra.

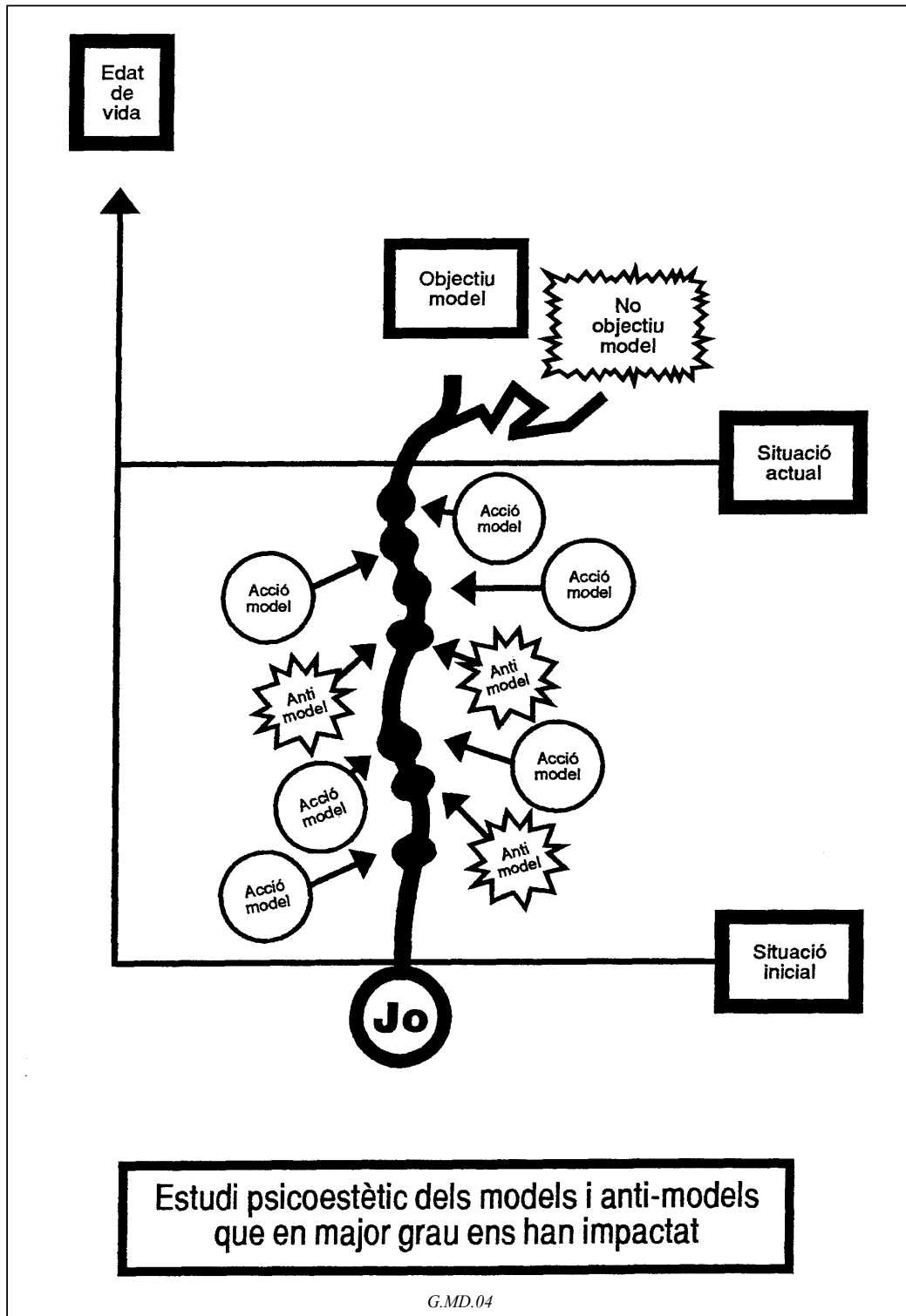
Tanmateix, el primer que fan els països imperialistes per sotmetre un poble és eliminar els models que encapçalen la seva cultura. Així, un tret comú d'aquests processos és prohibir que a les escoles s'esmentin els seus prohoms; se silencien en tots els mitjans totes les veus que puguin erigir-se com a referents d'aquella cultura. De forma que és un fet evident la tergiversació de la pròpia història que pateixen de forma deliberada, d'aquesta manera es limita la seva projecció i el desenvolupament identitari, com succeeix amb la manca de models a escala individual.

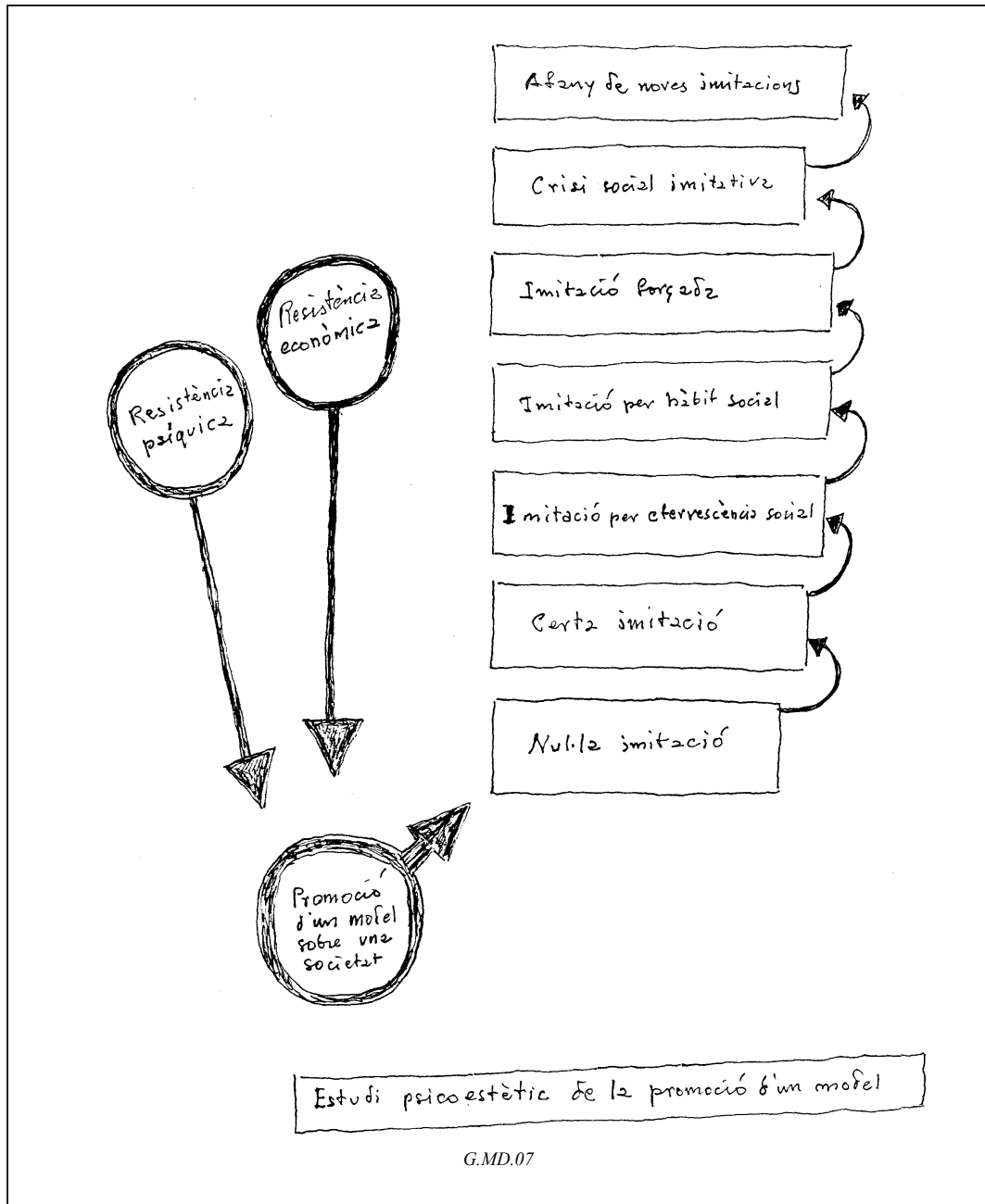
“L'home té necessitat de models, i quan a aquests models no se li subministren d'una manera natural, amb una plena lluita, amb una llibertat d'acció, amb una llibertat de comerç, amb una manera que es respectin les regles de joc, aleshores se li subministren d'un manera adulterada, se li subministren uns models que acaben essent totalitaris, uns models absolutistes, uns models únics.” (Cf. 2)

Per aquest fet, al nostre país ocorre que hi ha un gran desconeixement del models propis. Espinalt posa el cas de Pau Claris. Creu que si es parlés a les escoles de Pau Claris, com a mínim, amb el mateix interès i veneració que es parla de Lenin, els catalans tindriem un tarannà més desacomplexat i més consciència com a poble.

Per a la psicoestètica, la diferència entre una societat democràtica i una societat totalitària és la de comprendre, amb tota la seva amplitud, els conceptes de moda i llibertat, i per això s'ha de fomentar que la gent tingui moltes opcions. Fins i tot, Espinalt ens fa notar que els alemanys estaven satisfets, tot i estar en una tirania, perquè Goebbles havia fet passar la consigna que tots els alemanys eren molt intel·ligents perquè havien elegit el model de més talent com a líder. Goebbles sabia jugar amb la vanitat de l'ésser humà i la satisfacció que això els provocava.

ANNEX GRÀFICS

MD.01	Estudi psicoestètic dels tipus IPA i IPI
MD.02	Test psicoestètic de models
MD.03	Contrast psicoestètic entre imitació i creació
MD.04	Estudi psicoestètic dels models i antimodels que en major grau ens han impactat
MD.05	Estudi psicoestètic sobre els dos camins de la realització personal
MD.06	Estudi psicoestètic sobre la teoria dels models
MD.07	Estudi psicoestètic de la promoció d'un model
MD.08	Estudi psicoestètic de comparacions sobre l'esperit iconoclasta
MD.09	Estudi psicoestètic de les característiques que formen la por

CAPÍTOL 9. OBJECTIUS

“Per obrir-se camí cal ésser objectius, i la primera prova d'aquest realisme hem de demostrar-la en el moment d'escollir una professió que serà el cavall de batalla per aconseguir el nostre triomf personal.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 171)

En l'obra espinaltiana és recurrent el tema dels objectius, ja que sense objectius no és possible la superació personal. Fins i tot a les escoles, Espinalt creu que l'estudi no es fa suggestiu ni motivador, en gran part, perquè no s'hi ha inclòs de forma clara i explícita els objectius que es pretenen en cada una de les etapes que l'alumne ha de superar.

Els coneixements s'imparteixen de forma mecànica i a l'alumnat li manquen els objectius i el coneixement de la utilitat que té allò que li manen fer. La motivació està totalment absent. Però, ¿com volem que l'alumnat se senti motivat per uns estudis que, a la pràctica, no sap ben bé per a què serveixen ni quina habilitat pràctica proporcionen? Per a Espinalt, aquestes mancances educatives són greus, ja que mentre per a la medicina només hi passen els malalts, per a la pedagogia hi passa tothom.

“Que ningú no resti perplex i que cadascú ho mediti: suggestius de sonoritat, però absurds de fons, resulten ésser els repetits versos d'Antonio Machado: «Caminante, no hay camino, se hace camino al andar.» No res més persistent que el tràfec d'un gos, i mai no ha construït ni el més petit senderó. Els senyals d'una ruta no queden endegats amb una petjada ni amb un simple caminar per caminar. Allò que traça i encarrila camins són els objectius que el vianant s'imposa i la seva insistència a aconseguir-los. Un dirigir-se comporta una direcció. Configurat el propòsit, el mateix entestament a aconseguir-lo cerca la línia més curta i les formes de salvar obstacles. Amb això neix la plenitud del camí.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 418)

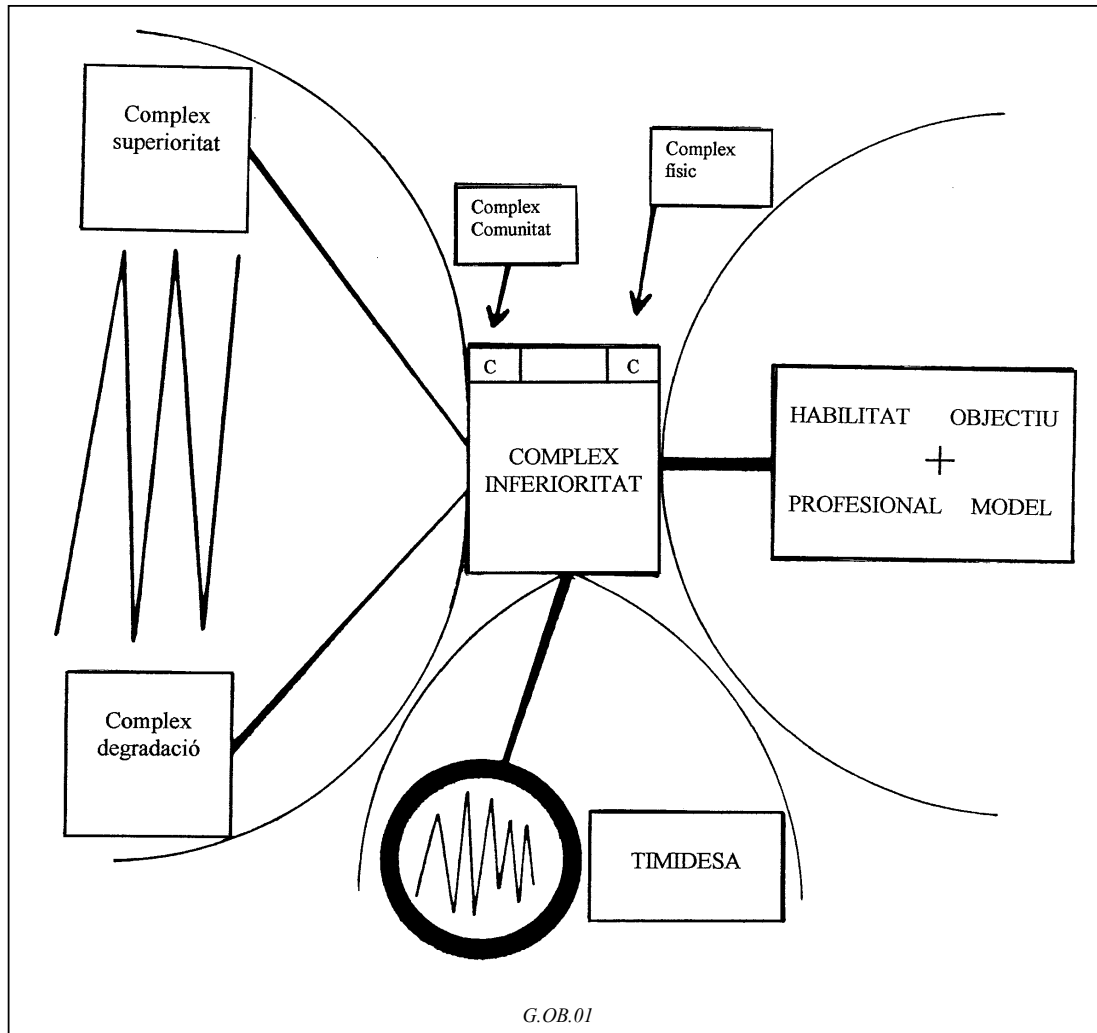
En la saviesa del llenguatge popular –Espinalt l'analitzava sovint– trobem reflectida la noció que es té de l'individu que, a causa de no tenir clars els seus objectius, va d'un cantó a l'altre sense referents de cap mena i desorientat: “Aquest, però si no sap on va! És un bala perduda”.

9.1. EL COMPLEX D'INFERIORITAT

“L'ésser humà és insignificant en relació amb la suma total de la Natura. La visible diferència ens crea, a tots, l'anomenat complex d'inferioritat.”

Espinalt (O.E., 1961, p.113)

Un dels gràfics bàsics en psicoestètica (G.OB.01) és el que explica com podem superar el complex d'inferioritat, que essent inherent a l'ésser humà, tothom té per naturalesa des del seu naixement. Aquest complex s'explica, en part, perquè la humanitat sempre s'ha sentit petita davant de la magnificència i el poder que la natura té sobre seu, tot i els artificis que ha creat per protegir-se.

Un altre motiu, també, perquè tot i essent l'ésser humà un dels mamífers més febles és el que per sobreviure amb èxit necessita més temps de desenvolupament abans de separar-se dels seus progenitors.

Espinalt ens defineix el concepte de complex de la manera següent:

“En rebre una mala notícia o una impressió desagradable ens posem de mal humor, la preocupació ens obsessional, el nostre estat d'ànim varia, sentim una viva pena. Tanmateix, arriba un moment que, passada la primera impressió, pretenem oblidar. Intentem de distreure'ns, i sovint aconseguim el nostre objectiu esborrant de la memòria el record amarg. Però algunes vivències desagradables ens impressionen tan pregonament que darrere un aparent oblit s'incrusten cautelosa-

nostre inconscient, i hi resten en estat latent i amb sentit propi: són complexos o, si més no, el germen dels complexos; alguna cosa així com un refrec del «jo» amb l'ambient que no hem pogut o no hem sabut digerir.

Espinalt (O.E., 1961, p. 110)

De forma que l'ésser humà aplega en el seu inconscient una sèrie de complexos que ha anat adquirint al llarg de la seva existència. Però aquest complex, el que anomenem d'inferioritat, és al que Espinalt –citant Adler– hi dóna una consideració peculiar:

“Això no obstant, el més freqüent de tots, també el més popular i el que millor pot demostrar-nos el procés del fenomen, és l'anomenat per Adler el COMPLEX D'INFERIORITAT: el complex humà per antonomàsia.”

Espinalt (O.E., 1961, p. 110)

Així, l'ésser humà se sent inferior per constitució, i aquesta característica bàsica l'impulsa a haver de configurar-se una estructura superior, de caire conscient, que l'ajudi a superar aquest sentiment d'impotència i neguit que el complex, constantment, li genera.

“Demostrar una tal característica dels humans fou la més singular aportació del psicòleg Adler a la història de les revelacions anímiques. La seva afirmació: «Ésser home vol dir sentir-se inferior. I aquest sentir-se inferior ens mou constantment vers una superació.» és frase que ha merescut tota mena de comentaris, però ningú no ha pogut desmentir-la.”

Espinalt (O.E., 1961, p. 113)

Per a Espinalt, només podem compensar el complex d'inferioritat amb l'habilitat professional i l'objectiu model. Aquests seran els factors que d'una forma autèntica ens asseguraran una personalitat sense alts i baixos en la percepció del nostre «jo» i en la valoració de nosaltres mateixos. El gràfic ens ho dibuixa talment com si fos una balança que si afegim pes en un dels costats, la càrrega queda equilibrada i pot fer que el complex passi a l'altra banda.

Si el complex no queda compensat d'aquesta manera, veiem com la nostra personalitat pot tenir davallades cap al *complex de degradació*, moment en el qual tenim el nostre estat anímic baix i ens sentim depauperats, o bé, cap a moments d'eufòria i exaltació en els quals el *complex de superioritat* actua com un bàlsam per fer-nos creure que podem superar amb escreix totes les dificultats, encara que només sigui una fal·làcia que ens portarà una altra vegada a sentir-nos frustrats en les nostres perspectives.

“La poca habilitat per neutralitzar el complex d'inferioritat pot crear-nos una depressió anímica que redueix la nostra voluntat d'ésser i obstaculitza la nostra projecció, fins que ens condueix a una situació inferior al mateix complex i que podríem anomenar sentiment de desmoralització.”

Aquestes inseguretats i pors poden restar parapetades darrere una falsa façana de seguretat que algunes persones intenten construir-se, però justament aquest excés de seguretat és el que ens fa sospitar que no hi ha una autèntica compensació del complex.

“Creure's, per pura vanitat, que nosaltres gaudim d'una superioritat que som lluny de tenir. Una fictícia sensació d'haver superat la inferioritat per «reial ordre». [...] S'enganyen bo i transformant-se en uns éssers d'una superioritat convencional i d'una altivesa sense fonament real.”

Espinalt (O.E., 1961, p. 113)

Les conductes fatxendes i prepotents en les quals amaguen el seu complex algunes persones, els provoquen un gran desgast d'energies i moltes insatisfaccions en les relacions socials perquè no poden trobar un punt d'equilibri a l'hora de comunicar-se, ni una estabilitat emocional en la pròpia valoració. A més, el pes d'aquesta situació pot veure's augmentat en aquells casos que a més del complex d'inferioritat inicial hi afegim el complex de comunitat i/o el complex físic. És a dir, si la persona té alguna deformació física o pateix una certa manca d'harmonia en la seva configuració

corporal que li provoca un complex de lletjor –ja sigui objectiu o subjectiu–, això sumarà al complex d'inferioritat inicial. Per tant, si no aconseguíssim la compensació, els desequilibris en la personalitat serien més angoixants.

“Les emocions depriments que la vida ens proporciona i la sensació de la pròpia petitesa, si ens comparem amb el món i recomptem les nostres limitacions, particularment les rebudes durant la infantesa, poden arrelar en el nostre inconscient la por a la vida i la inseguretat en els propis valors.”
Espinalt (O.E., 1961, p. 110)

Així mateix, també s'hi s'uneix el complex de comunitat, és a dir, l'individu pertany a alguna comunitat humana que ha estat motiu de persecució, ja sigui racial, política o religiosa, això li produeix una necessitat superior de compensació anímica per poder fer front també als complexos socials que pateix.

Trobem aquest complex de comunitat, per exemple, en la raça negra, en la persecució jueva i en tots els països colonitzats, com ara Catalunya, als quals se'ls ha aplicat una guerra psicològica a fi d'anul·lar la seva afirmació com a poble. Aquests procés de repressió política –com veurem més endavant– té també greus conseqüències i repercussions a escala individual, i s'infiltra en la personalitat de cada un dels individus que la formen.

“La part nociva dels complexos comença quan, pel fet de desconèixer-los, ens dominen. El seny té, aleshores, una mena d'enemics invisibles.”
Espinalt (O.E., 1961, p. 111)

Cal ser conscients de les nostres febleses i del punt de partida des d'on iniciem el camí per construir-nos aquesta estructura conscient, que anomenem caràcter, i que ens ajudarà a fer front a les vicissituds d'aquests complexos dels que no ens podrem deslliurar i que ens acompanyaran tota la vida. Per molt segura que veiem una persona, hem de pensar que ell també parteix d'aquests complexos inicials, però el seu secret és que ha après a compensar-los.

“És fàcil d'observar que hi ha persones que s'ofeguen dins els propis complexos, i d'altres que els compensen sense dificultat ni grans trastorns anímics. I diem COMPENSEN, perquè superar-los és tasca vana, ja que és constant i manifesta la inferioritat humana en relació amb el món.”
Espinalt (O.E., 1961, p. 113)

9.2. COM COMPENSAR EL COMPLEX D'INFERIORITAT

El complex, per tant, es pot compensar perquè, de fet, mai desapareix i sempre resta latent. És per això que les teories espinaltians incideixen de forma decisiva en la vida professional de l'individu: tenir una vocació professional clara, orientar-se al món professional, ser un bon especialista, etc. Fins i tot, el sentit de la vida va unit a la vocació professional. Només trobem la nostra missió en aquest món si sabem trobar allò pel qual veiem que tenim aptitud i notem que hi trobem un estímul a l'hora de realitzar-lo. Espinalt referint-se a moltes de les persones que no han trobat aquesta via, i es conformen o es resignen a un *anar passant*, escriu:

“No tenen sentit de la vida, perquè comencen no tenint consciència professional.”
Espinalt (O.E., 1961, p. 102)

Per tant, malgrat les teories hedonistes que veuen la felicitat en l'oci i en no fer res, per a Espinalt, res més lluny de la plenitud humana. Per ell la vida professional és la columna vertebral de la vida, i si ens falla poden sorgir tot tipus de desequilibris i problemes que desestabilitzin la personalitat. A partir de les afirmacions del psicòleg Gustave Richard, Espinalt ens assegura:

“L'home no pot separar-se del treball. El treball, d'altra banda, és un punt vital en el nostre viure anímic. «Des que l'infant –afirma el psicòleg Gustave Richard– surt de l'estadi purament captatiu, on ho rep tot del seu món circumdant, de la seva mare en primer lloc, tendeix a treballar, a dominar la matèria, a pastar fang, a fer sots a la sorra. No hi ha límits entre el joc i el treball.» Així, doncs, encara que no haguéssim de guanyar-nos la vida, treballaríem per «jugar». És una tendència vital en l'home i, quasi sempre, un dels punts bàsics del desenvolupament del seu caràcter.”
Espinalt (O.E., 1966, p. 240)

Per això, l'escolarització ha de tenir un objectiu clar: crear vocacions professionals i preparar els alumnes perquè siguin bons professionals, persones que es realitzin personalment en allò que desenvolupen. Altrament estem creant generacions de joves que patiran les conseqüències d'uns complexos mal compensats i que no aconseguiran gaudir de la satisfacció vital de sentir-se útils al concert social.

“L'habilitat professional i la nostra competència mental són les úniques armes compensadores del complex d'inferioritat, ja que si, per una part, es manifesta la humana «menysvàlua» en relació amb les circumstàncies, per l'altra tenim a favor nostre la contrapartida dels autèntics mèrits personals. Així, per exemple, l'artista, com a home, pot sentir-se inferior, però el grau i la qualitat de la seva obra seran una contrapartida compensadora. D'ací que, a la llarga, únicament la nostra perícia professional o la nostra aportació social podrà ésser la nostra palanca per neutralitzar sense ficcions el complex d'inferioritat.”
Espinalt (O.E., 1961, p. 114)

Però, com més endavant veurem, el clima de la nostra societat configura un ambient del *minim esforç* en el qual predomina un descrèdit de la persistència i de la voluntat. Aquest factor no ajuda tampoc a la creació de vocacions professionals i desorienta encara més pel fet que molts dels que viuen en aquest ambient no són conscients de com els afecta. Per sortir d'aquesta influència han de lluitar contracorrent. És així que, si enduts per l'ambient que els mena a no dedicar-hi un esforç, la persona no desenvolupa les seves capacitats de forma satisfactòria; les pors poden provocar inseguretats i febleses. Aquestes insatisfaccions, per ser superades de forma ràpida, porten l'individu a cercar sortides fàcils com les drogues, l'alcohol, els fàrmacs o altres sucedanis que l'ajudin a sobreviure sense el neguit i les limitacions que li comporten aquestes mancances caracterials. Altrament, no hi ha res més valuós i intransferible que les pròpies habilitats professionals. És allò més inherent a la nostra personalitat, d'aquí que en la manera d'expressar la professió que s'exerceix la persona denoti una qualitat intrínseca d'ell mateix: “sóc arquitecte”, “sóc actor”. El verb que utilitzem ens manifesta que la nostra feina forma part íntimament de la nostra manera de ser. Per exemple, no

diem “faig d'arquitecte”, justament perquè la professió configura la nostra existència de forma decisiva.

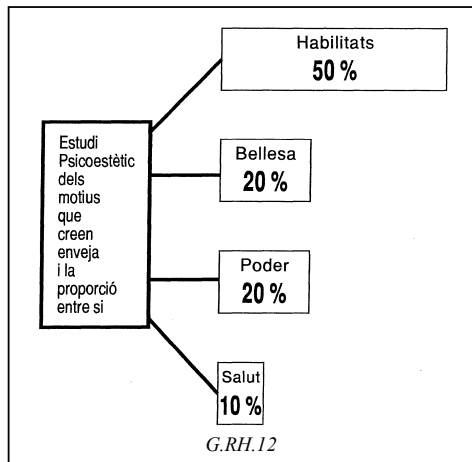
“[...] res no hi ha de més estèril a la vida que un home incapaç de trobar la seva pròpia missió. És un viure de planta corsecada dins un cos que té forma –forma sense fons– de persona humana.”
Espinalt (O.E., 1966, p. 219)

Quan s'expressa la preferència vocacional, la persona manifesta molt més que un ofici que realitza, manifesta també la interpretació que fa de si mateix i la projecció social que vol tenir. És un tema d'importància vital en tota l'obra espinaltiana.

La vocació professional és el que dóna sentit a tot el procés escolar, aleshores ¿per què està tan descuidada i se'n parla tan poc a les escoles? Com si tothom ho donés per fet, es negligeix la seva importància que, forçosament, es fa patent quan el jove es troba en el darrer tram i ha de decidir-se, a corre-cuita i amb neguit, en quina professió vol guanyar-se la vida.

Com si el tema no fos prou transcendent, per a Espinalt no s'hi dedica el temps, les eines i els procediments que serien necessaris per assegurar-nos que no es perden talents notables per manca de l'estímul necessari que requereix un foment de les vocacions professionals. Anem curts de mitjans per ajudar els joves a descobrir-les i també de consciència social per fomentar-les de forma equilibrada. Si no queda ben clara i patent la motivació essencial de l'escolaritat, sobretot en l'inici de l'adolescència, fàcilment es pot perdre l'al·licient per seguir estudiant. ¿Quin sentit donarà l'alumne a aquest reguitzell d'exàmens i hores d'estudi si no focalitza l'objectiu en el desenvolupament de la seva vocació professional?

Per demostrar-nos aquesta afirmació, Espinalt es val d'una llegenda persa que té com a fonament el fet de destacar el valor de les habilitats que es generen a través de l'exercici de la vocació professional:

“L’habilitat encarrilada en una professió és la més autèntica garantia personal nostra. S’esdevingué una vegada –relata una llegenda persa– que la ciutat de Damasc va convertir-se en teatre d’una revolta, a conseqüència de la qual els seus habitants hagueren d’abandonar-la. Els calgué sobreviure dispersos pel món. Els fills dels camperols i altres persones humils que havien après un ofici arribaren a llocs preponderants i a ésser investits de comandament en altres països i pobles. Però els fills d’aquells que havien estat consellers i prohoms a Damasc i que havien confiat en la dignitat d’origen i en els béns de llurs pares per a prosperar es veieren –sense ofici i lluny de benefici– obligats a demanar almoïna. Acaben els orientals llur història amb aquesta conclusió senzilla i profunda: «La sort i la consideració de què gaudeixes a casa teva no aniran amb

tu fora dels murs de la ciutat. L’or i l’argent corren un risc durant els viatges i les vicissituds de la vida; un lladre pot robar-los o tu mateix pots malbaratar-los inconscientment. L’habilitat, en canvi, és una font de riquesa constant.»”

Espinalt (O.E., 1966, p. 169-170)

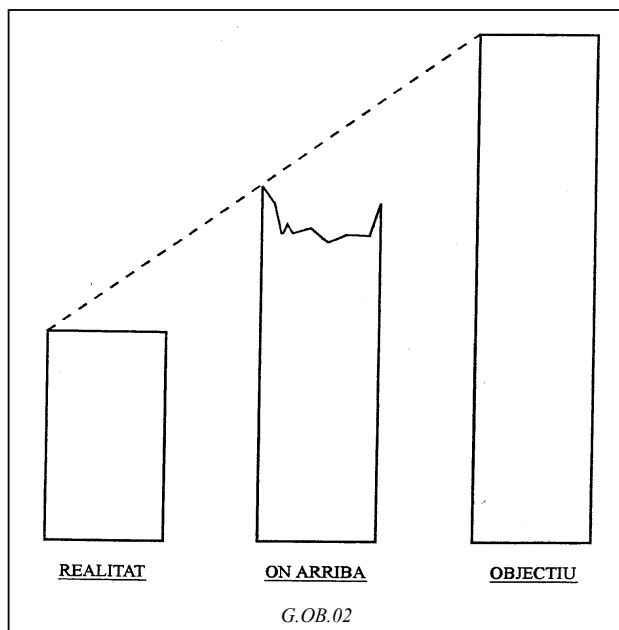
Fins i tot quan analitzem en el gràfic (G.RH.12) els motius que creen enveja, veiem que les habilitats són les més cobejades, per sobre d’altres característiques humanes com la bellesa, el poder o la salut. No en va es dóna aquesta circumstància, ja que es poden aconseguir diners, poder o altres avantatges de forma ràpida i sense mèrits personals, però el fet de tenir unes habilitats comporta molts anys d’estudi, esforç, dedicació i entrenament. Per tant, no podrem *comprar* ni heretar aquestes capacitats. Si volem tenir-les hem de dedicar una part de la nostra vida a conrear-les, ens demanen tacte i atenció, voluntat i paciència.

“És digne d'observar que desperta més admiració l'home que sabem que es guanya molt bé la vida que la riquesa en si. La riquesa pot haver-nos arribat per atzar. En canvi, en «guanyar-se bé la vida» sempre hi veiem quelcom de forta personalitat i de valor autèntic. Per constatar-ho, mireu si és fàcil de rehabilitar una persona que, quan algú dubta dels seus mèrits, tothom els hi torna, si una sola veu pot afirmar: –Si, però es guanya molt bé la vida!”

Espinalt (O.E., 1966, p. 235)

En el moment que es desperta la vocació professional, cal plantejar-se quines són les fites i quins els models que ens serviran com a punt de referència en el camí cap a la professionalització. En el capítol sobre els models, veiem que no és possible desenvolupar una vocació professional si no tenim una visió clara dels models que ens han de servir de punts de referència. Per a Espinalt, *l'objectiu-model* representa una fita encarnada en un model de carn i ossos, ja que no podem projectar els nostres objectius de forma eficaç sense tenir una referència humana que ens ajudi a concretar-los.

9.3. L'ALÇADA DELS OBJECTIUS

Per a Espinalt, res no pot minvar més les expectatives humanes de progrés que la falsa humilitat, perquè retalla les ales a l'avenç personal i social. L'ambició, acompanyada d'esforç, és un sentiment noble i necessari per a l'evolució professional. En els gràfics (G.OB.02) i (G.OB.03), trobem desenvolupat aquest concepte; hi observem que quan més altes són les aspiracions —tot i no arribar, suposadament a l'objectiu marcat—, arribem molt més lluny que si ens haguéssim marcat objectius reduïts. La causa d'això és que si ens marquem fites elevades esmercem més esforç en el nostre camí, sabem que ens hem de preparar més.

“Que ningú no es faci caretetes amb els lliris de la falsa humilitat. Hem d'ésser noblement ambiciosos quan fem projectes

de cara al futur.”

Espinalt (O.E., 1967, p. 323)

Hem de tenir ambicions, sigui quina sigui la professió a la que volem dedicar-nos. Hem de pretendre ser els més preparats, aconseguir innovacions en aquell camp i destacar en l'exercici d'aquella esfera professional.

“La transcendència del fet es troba, no pas en com és d'important o d'humil la professió, sinó en si concedeix o no un estimul a la pròpia personalitat.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 171-172)

Però aquest concepte és difícil d'entendre, perquè es confon amb la prepotència o la supèrbia del qui es creu superior als altres. Lluny d'això, l'ambició porta al treball, a l'estudi i a la dedicació. La competència no és amb els altres, és amb un mateix, és el desig de superar-se i aportar a la societat, allò que estimula. L'aspecte negatiu de la societat “competitiva” és que molts volen ascendir a força d'enfonsar i menystenir els altres, perquè no han basat el seu afany en el propi esforç. Volen un èxit fàcil i ràpid. Però la natura ja ens allibera en aquest aspecte: una carabassa es pot fer en deu dies, però, per fer un roure necessitarem cent anys.

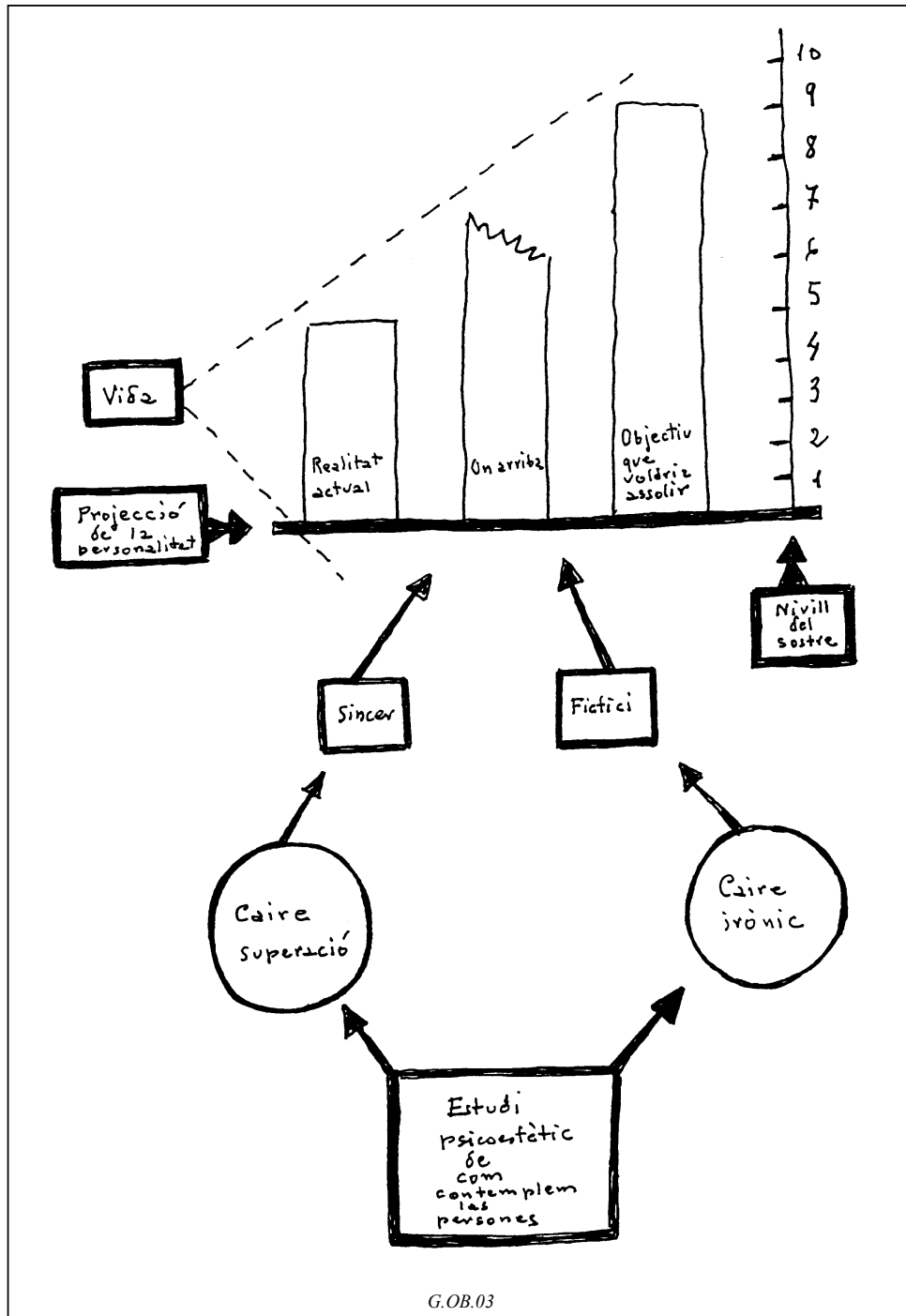
“Si no sabem crear un clima apropiat, per posar en evidència que la vida és quelcom més que un «anar passant», les mateixes comoditats del progrés poden transformar-nos en uns bàrbars que visquin retent culte a la llei del mínim esforç.”

Espinalt (O.E., 1961, p. 102)

El clima social, per tant, genera individus que es resignen a la mediocritat, o bé individus que estan dotats de molta ambició però tenen poc afany de proveir-se de la preparació adequada. És aleshores quan el concepte d'ambició perd la seva autèntica noblesa i es converteix en un “donar cops de colze”. Per a Espinalt, sense ambició l'ésser humà no hagués arribat mai al seu nivell de desenvolupament actual. Per demostrar la limitació d'alguns personatges històrics a l'hora de valorar els avenços que altres han projectat, ens posa l'exemple de Valentí Almirall:

"[...] trobem que la Barcelona ideada amb unes ambicions que Almirall considerava sis o set vegades excessives encara ens resulta petita i trobem que té els carrers estrets. I si ens movem en algun racó barceloní amb l'amplària que els nostres temps reclamen, és gràcies a la manca d'allò RACIONAL que varen tenir els ambiciosos –noblement ambiciosos– del segle passat. Quan tots els catalans deixin de confondre la prudència amb el carrer Petritxol, haurem alliberat el seny de l'engrut que ens el rovella."

Espinalt (O.E., 1967, p. 323)

És un error, doncs, confondre la prudència, el seny o la sensatesa amb la limitació. També és una equivocació retallar les ambicions a algú per la por que si no arriba a assolir tots els seus propòsits quedi frustrat. Allò que realment frustra i decep és no tenir un projecte vital ampli on es pugui posar a prova un mateix i saber realment on pot arribar si esmerça tots els seus potencials.

Des de l'enfocament espinaltià, que té en compte també el caràcter col·lectiu dels pobles, observem nacions més avesades a acomplexar-se davant de les seves pròpies aspiracions i a confondre-les amb una falsa "rauxa".

"Valentí Almirall, que va comprendre profundament el caràcter català, només falla quan vol frenar les ambicions."

Espinalt (O.E., 1967, p. 323)

Per observar clarament com l'alçada dels objectius pot transformar positivament la qualitat de l'esforç que fem, posarem un exemple.

Un esportista professional ha de fer una cursa. Imaginem-nos el seu entrenador que per evitar que es desmoralitzi si no arriba dels primers, li digui que no es faci il·lusions de tenir un bon lloc a la classificació. ¿No pensem que seria més encertat que el preparés per arribar al primer lloc, perquè aquesta seria la garantia que realment pogués aconseguir-ho? O, si tingués una forta moral de victòria, aquesta seria l'única forma que l'esportista donés el màxim de si mateix. ¿Com podria saber l'entrenador les possibilitats d'aquest atleta, si primer no feia tots els possibles per entrenar-lo i generar-li el desig de ser dels millors? Hem d'encarar les persones amb els seus propis límits, sempre que primer hagin fet tot l'esforç per saber quins són. Tanmateix, l'esforç de fer-ho, també dóna les seves pròpies satisfaccions.

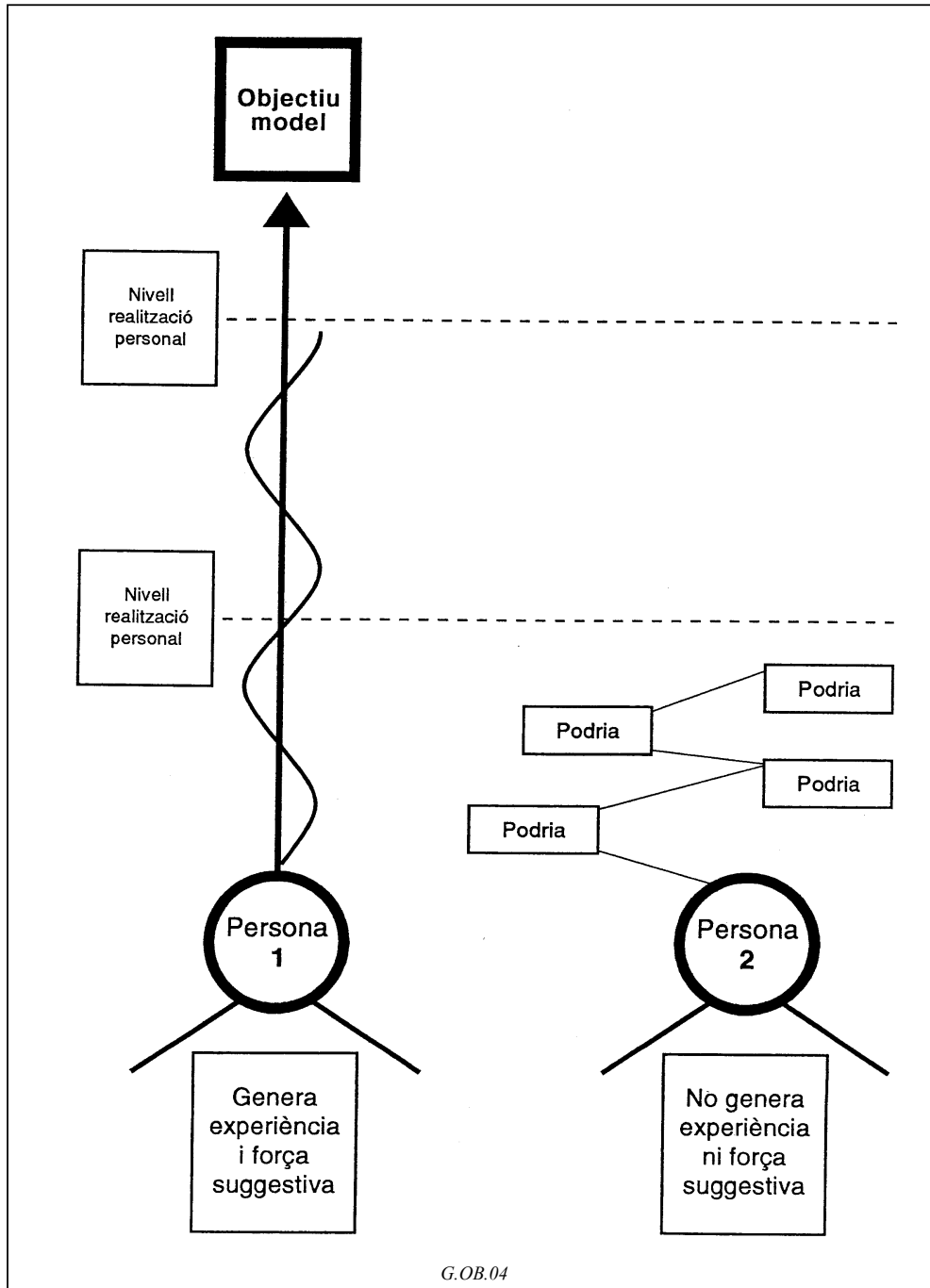
Per a Espinalt, sense una moral de triomf no és possible superar-se ni vèncer els obstacles i les dificultats que es presentaran irremeiablement. Sembrar la moral de derrota, bo i frenant per si de cas les aspiracions legítimes, no pot portar-nos enlloc. L'esforç per arribar a l'objectiu marcat, per l'autosuperació que comporta, ja és un component de satisfacció personal, mentre que la persona sense cap il·lusió d'èxit sempre serà un fracassat.

9.4. IL·LUSIONS QUE GENEREN REALITATS

“Som fabricants de realitats. Per estudiar millor fins a quin punt la il·lusió té força motriu, observeu el to emprat per la gent en usar expressions com: «m' il·lusiona molt de fer tal viatge» o «tinc les meves il·lusions posades en tal empresa».”

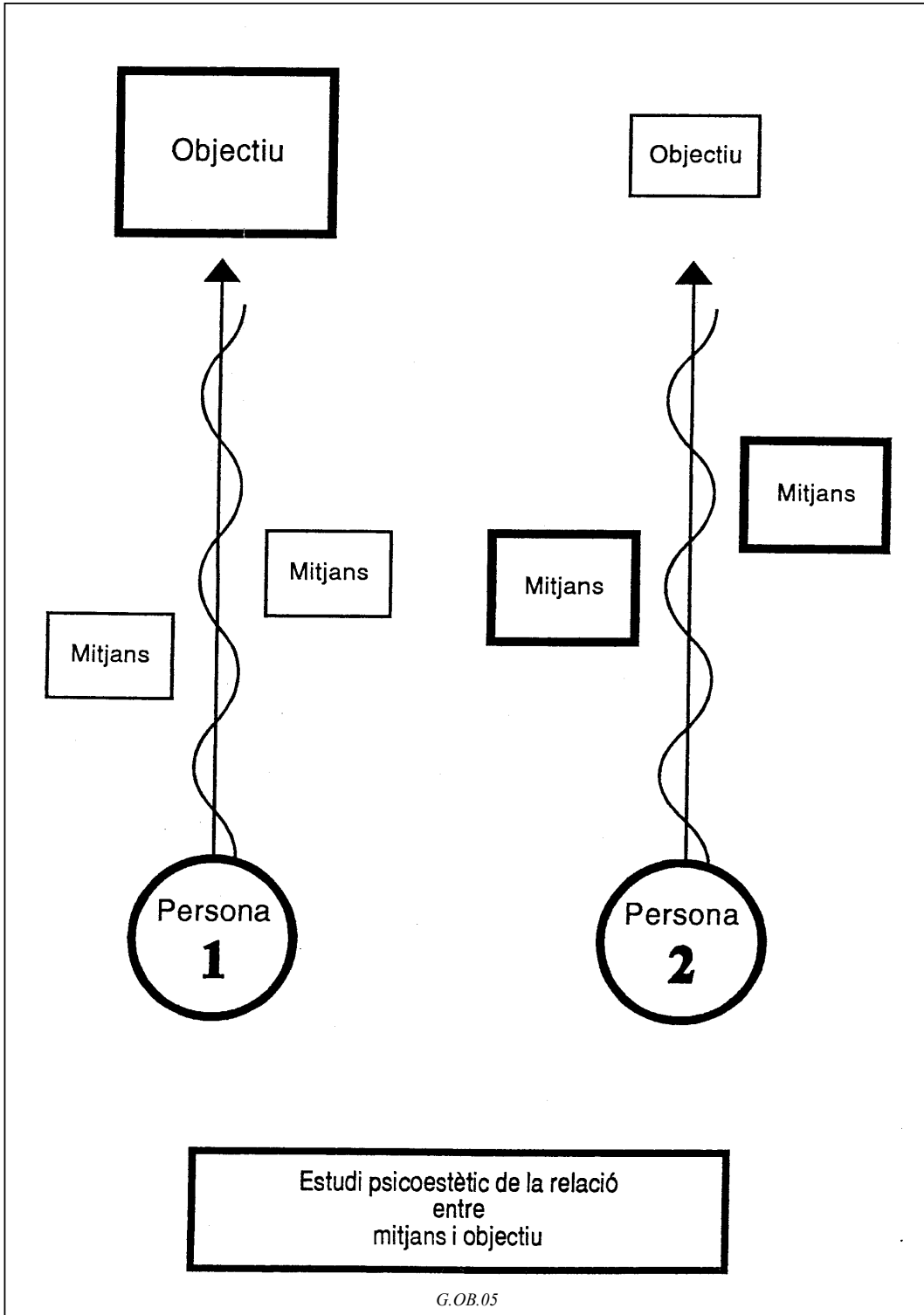
Espinalt (O.E., 1961, p. 104)

Els objectius es troben en el futur, però tenen una força imperiosa per modificar el present. Espinalt ens explica (G.OB.04) que a la vida resulta imprescindible tenir un *objectiu model* com a via per adquirir una experiència, i tenir alhora una força suggestiva davant dels altres.

G.OB.04

Mai cap tastaolletes no ha arribat a fer promocions importants a la vida, per bé que Espinalt creu que aquesta forma d'actuar respon sobre manera al tarannà de l'home actual. La persona que no és capaç de fixar-se uns objectius concrets no sap per quin mar navega, ja que dispersa excessivament la seva energia i s'apuntant aquí i allà, i se li pot aplicar aquella dita popular ben coneguda que diu "aprenent de tot, mestre de res".

“Ni en el millor dels casos no és recomanable de tenir diverses professions alhora. Ésser polifacètic concedeix una major cultura, però l'amplitud del camp perjudica la profunditat. Els antics consideraven que tenir molts oficis era sinònim de pobre, ja que la diversitat de temes i de matèries frena la perícia. I la perícia de l'especialista –sense deformacions professionals– és la millor plataforma de l'èxit. L'home que aconsegueix de dominar plenament una professió mai no serà un fracassat.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 166-167)

Aquest tipus humà dispers, mai no arriba tan lluny com aquell que ha sabut concentrar els seus esforços per assolir un objectiu determinat. Aquest últim, com dèiem, si no arriba a assolir ben bé l'objectiu que inicialment s'havia proposat, sempre se situarà més a prop de les seves aspiracions i en condicions molt més favorables. Amb tot, marcar-se els objectius no és una feina fàcil. On posem la mesura?

Avui dia es viu un cert clima social de fantasia que s'ha estès a causa a les quimeres que provoca l'estat il·lusori de les drogues i altres substàncies cada vegada de consum més freqüent. Aquest estat irreal fins i tot pot arribar a transmetre's per contagi social a aquells que no en consumeixen.

“Nobles ambicions, sí; deliris de grandesa, no. Els deliris ja cauen en el camp de les al·lucinacions. I les al·lucinacions us fan creure una mena de déu.”

Espinalt (O.E., 1967, p. 324)

Així, la droga i l'alcohol donen una sensació de falsa lucidesa i d'autosuficiència que s'encomana ràpidament entre els joves, atrets per l'hedonisme i la fictícia facilitat realitzadora que dona quan s'està sota els efectes alienadors d'aquestes substàncies, però no és res més que un miratge a causa de la manca d'una visió objectiva de la realitat.

“Tots els mites que s'han creat en la humanitat, la repercussió dels quals s'ha perllongat de vegades durant segles i segles, han tingut el mateix origen: convertir les il·lusions en un estat de superstició il·lusòria. On es demostra que la il·lusió ingerida en dosis molt superiors a la capacitat tolerada per la nostra psique ens narcotitza en lloc de vivificar-nos.”

Espinalt (O.E., 1961, p. 104)

Si volem trobar la mesura dels nostres objectius, sense deixar de banda els nostres somnis, és una tasca que cal reflexionar amb cura. Les il·lusions són necessàries, altrament incentivariem l'escepticisme i l'apatia.

“La pitjor és la vida sense al·licient, ja que és la causa de totes les desgràcies. Sant Jeroni segurament pensava això quan deia: «Treballa en alguna cosa perquè el diable et trobi sempre ocupat.»”

Espinalt (O.E., 1961, p. 108)

Tanmateix, fins i tot trobem que els objectius són més importants que els mitjans. (G.OB.05)

“Un consell: penseu més en la finalitat i menys en les dificultats que presenten els mitjans, però penseu també que sense el domini dels mitjans no hi ha finalitat.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 219)

En veritat, si els nostres objectius tenen força, els mitjans els anirem creant en la mesura que ens acostem a l'objectiu, mentre que si disposem de mitjans però els nostres objectius són poc clars i estan mal definits, difícilment arribarem a realitzar cap projecte de suficient amplària. Potser malversarem els mitjans, però sense que aquests donin cap fruit significatiu.

“Sigueu prou objectius per guardar les distàncies entre la il·lusió i l'il·lusori. Si sabeu mantenir l'equilibri que això demana, complaeu-vos en els vostres somnis. La vida sense il·lusions és com menjar sense sal; més encara: sense il·lusions, l'home es converteix en un esclau del «tant se me'n

dóna». Un gra de sorra li resulta un pes feixuc. Viu presoner de la desil·lusió. S'ha condemnat a si mateix per haver arranat l'herba de la fe que podia donar-li la flor de l'esperança.»
Espinalt (O.E., 1961, p. 106)

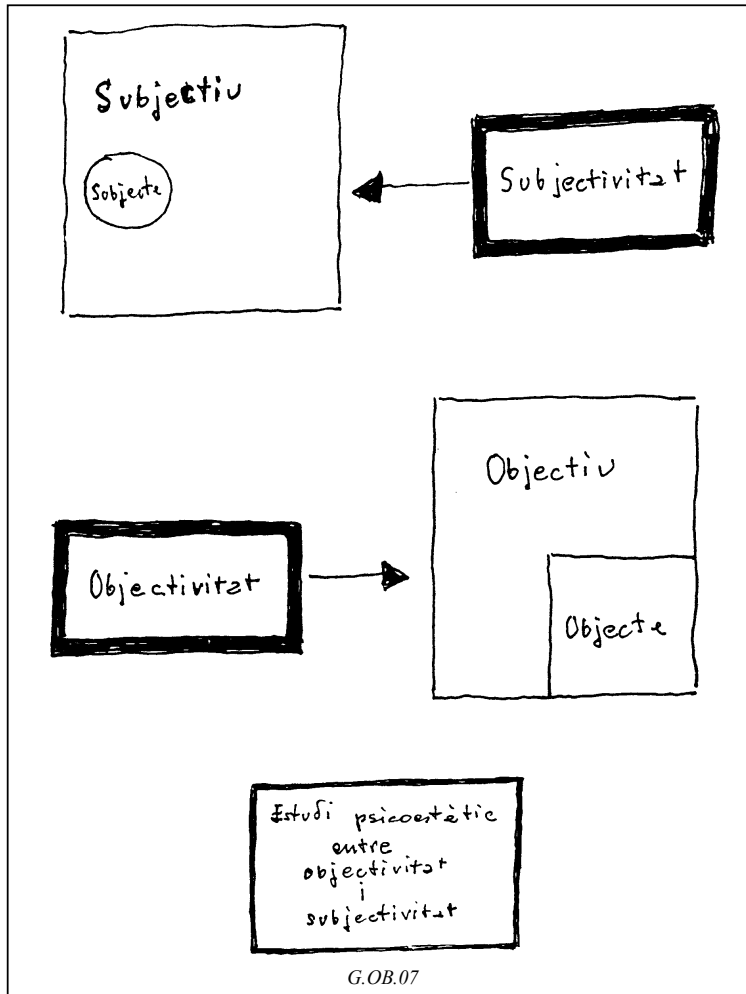
L'avenç tecnològic i social al que hem arribat actualment no hagués estat possible si l'ésser humà hagués estat un ens sense projeccions futures. Sense aquestes il·lusions que el movien i el portaven a enfrontar-se a les dificultats que trobava pel camí, no hagués progressat. I això succeeix tant col·lectivament com individualment.

“La dimensió de la realitat d'avui, impulsada per la tècnica, fou en el seu origen un somni. És innegable que si fèiem una relació de totes les il·lusions que l'home ha convertit en realitat, això que avui anomenem REALITAT, amb un menyspreu olímpic per tot allò que és espiritual, ens semblaria un joc prestidigitador més que no pas un fet inamovible.”
Espinalt (O.E., 1961, p. 103)

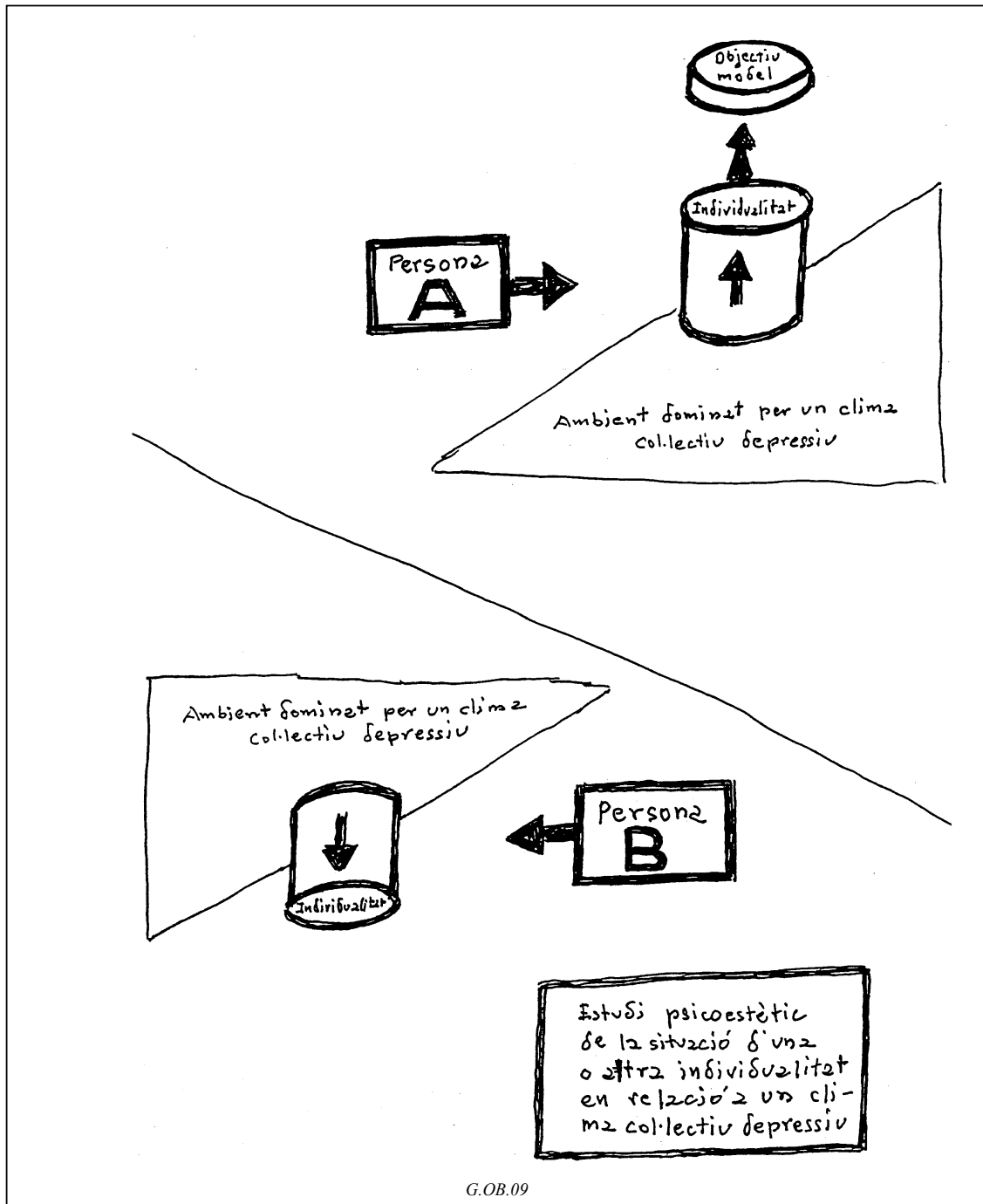
9.5. OBJECTIU I OBJECTIVITAT

L'anàlisi minuciós i profund dels conceptes, porta Espinalt a remarcar que si desconeixem la importància que tenen els objectius en la vida, això ens inhabilita també per valorar els fets i les persones amb l'objectivitat deguda, ja que l'objectivitat sempre ve determinada per una finalitat concreta i no tan sols per l'objecte o instrument que eventualment pugui intervenir en la situació.

Espinalt planteja (G.OB.07) que les tres quartes parts de l'objectivitat vénen determinades per l'objectiu o la finalitat, mentre que només la quarta part restant correspon a l'objecte o l'instrument. Mai no podem ser objectius si no coneixem els mòbils als quals respon una determinada situació.

De la mateixa forma, com que la psicoestètica analitza el clima social i té en compte com pot afectar a la personalitat individual, planteja que és l'objectiu-model el que ajuda a surar l'individu davant d'un clima col·lectiu desencorajador que considera cada vegada més depressiu. (G.OB.09)

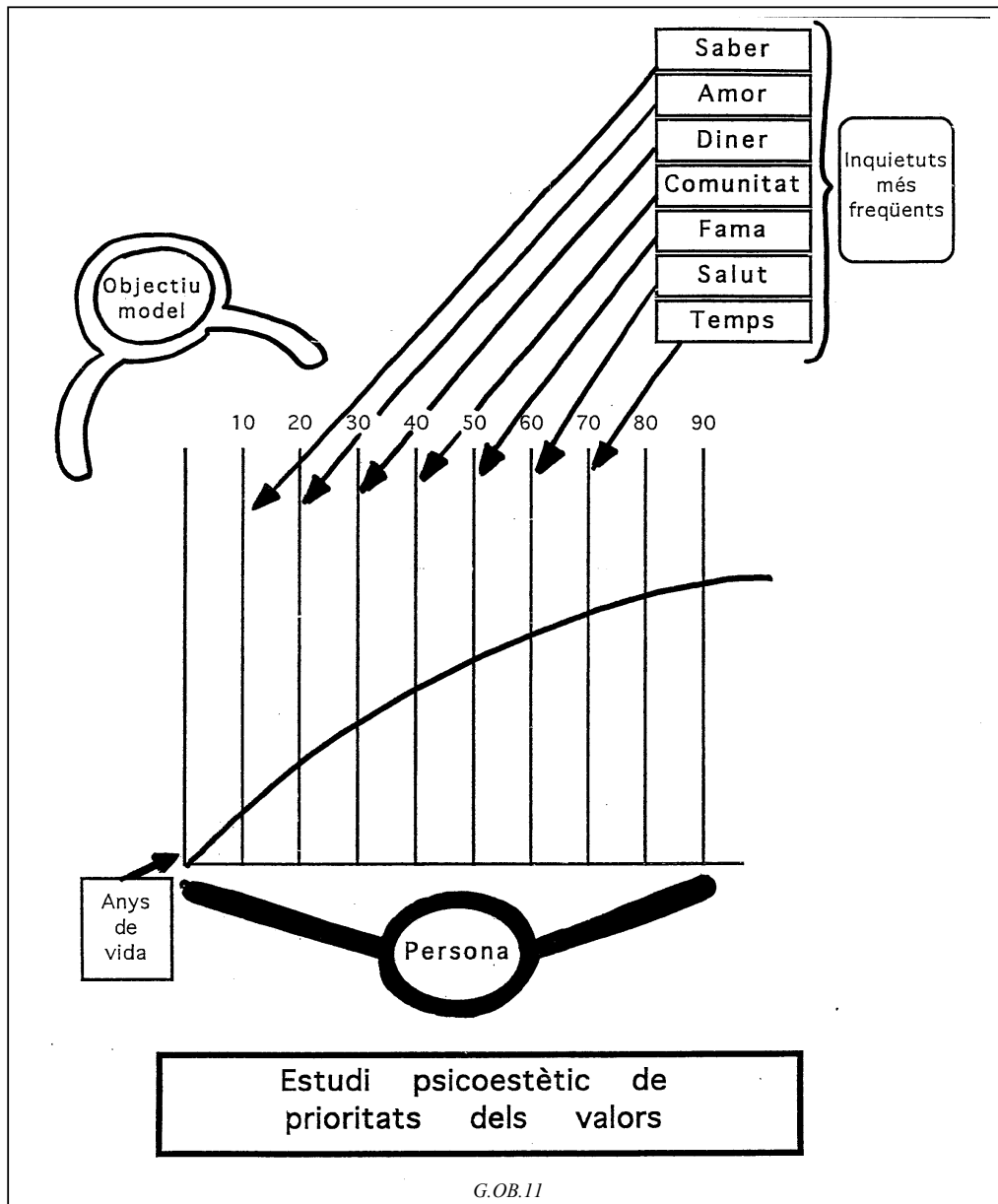
G.OB.09

9.6. OBJECTIUS A TRAVÉS DE LA VIDA

Cada etapa de la vida planteja unes necessitats vitals diferents i uns plantejaments que inclouen uns objectius adequats a cada moment.

Per a Espinalt, (G.OB.11) cada dècada marca unes inquietuds i una prioritat de valors que incideixen en els nostres objectius vitals: 10 Saber, 20 Amor, 30 Diners, 40 Comunitat, 50 Fama, 60 Salut i 70 temps.

“Hom podria estudiar la psicologia de l'home a través dels problemes que li van plantejant cada edat: la infantesa, la joventut, la maduresa i la vellesa. En cadascuna d'aquestes cruïlles pel camí de la vida, la personalitat adquireix uns matisos. L'infant està preocupat per l'escola; el jove pel matrimoni; l'home madur, per la marxa del seu treball; el vell està inquiet davant l'hora de la mort. Els motius, si voleu, poden ésser altres, però n'hi ha uns de típics de cada edat.”
Espinalt (O.E., 1966, p. 199)

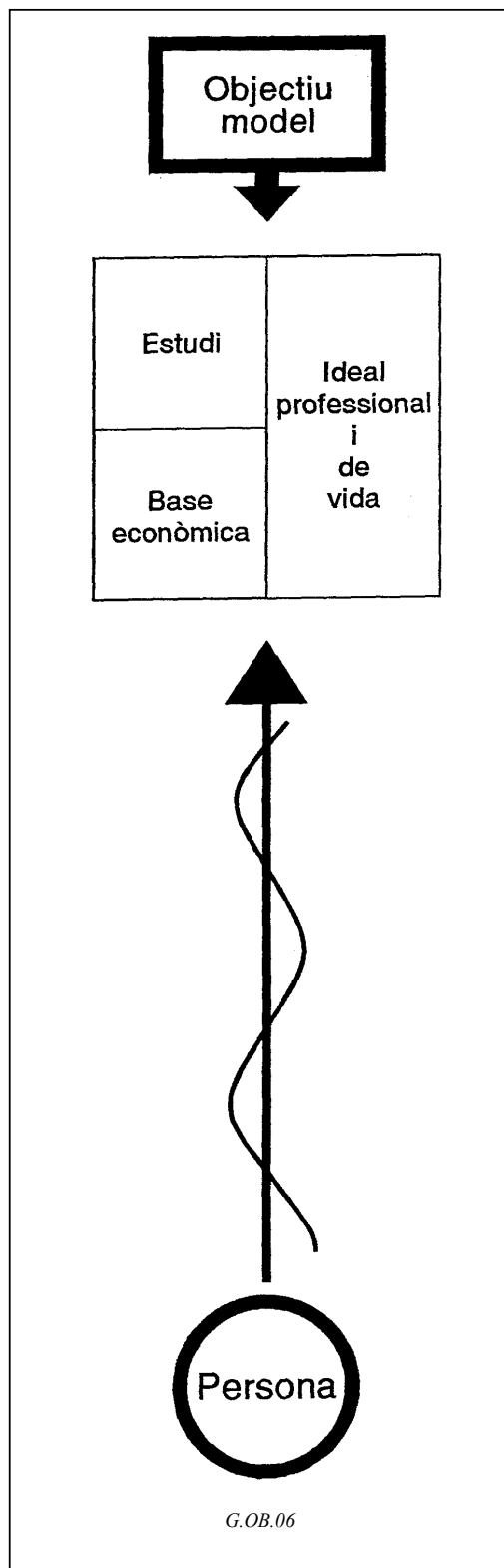
Els objectius han d'anar canviant i s'han d'adaptar a cada moment vital. De la mateixa forma, el procés evolutiu de la humanitat també ens proposa unes etapes essencials. Espinalt reflexionava sovint sobre la nova etapa que s'obria amb els viatges al cosmos, i es plantejava què representarien per a la humanitat i quins eren els objectius reals que ens havien de plantejar per obrir aquesta nova fita.

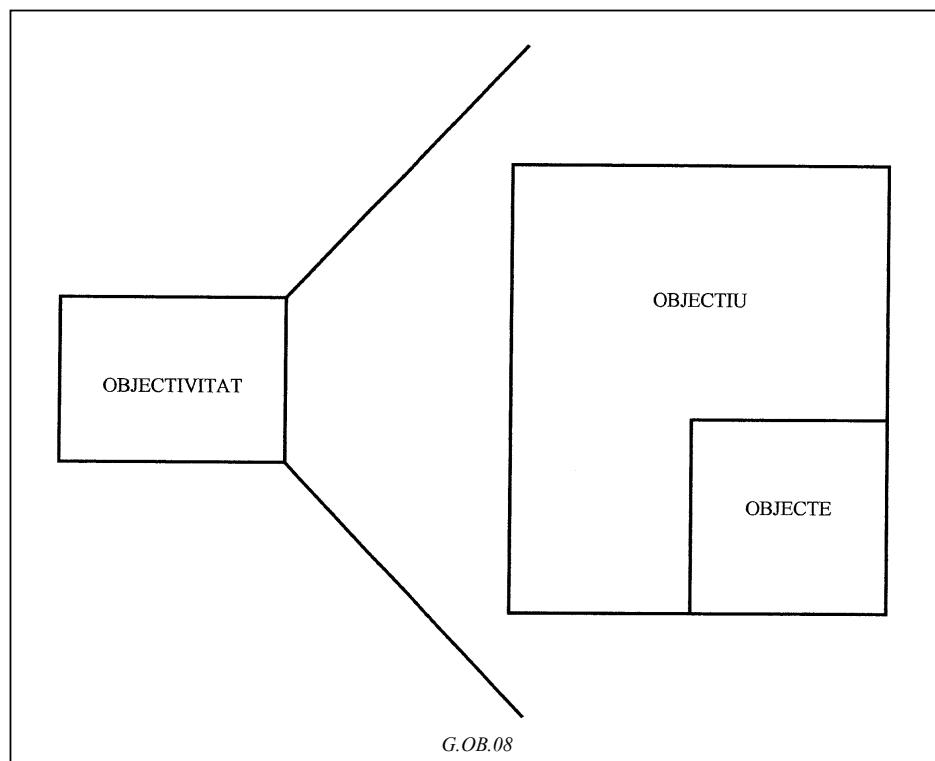
«De què serveixen els viatges pel Cosmos?», hom li pot indicar que són el principi de la nova pedagogia psicològica. L'home necessita provar cada dia més el seu talent i el seu tremp. Altrament, serà torturat per l'avorriment d'un rutinari regnar sobre els obstacles que uns altres van vèncer-li. Ha d'intentar objectius nous i de singular audàcia si partim, com en el present, dels punts de comparació de les brillants gestes ja realitzades i dels descobriments aconseguits.»
Espinalt (O.E., 1970, p. 399)

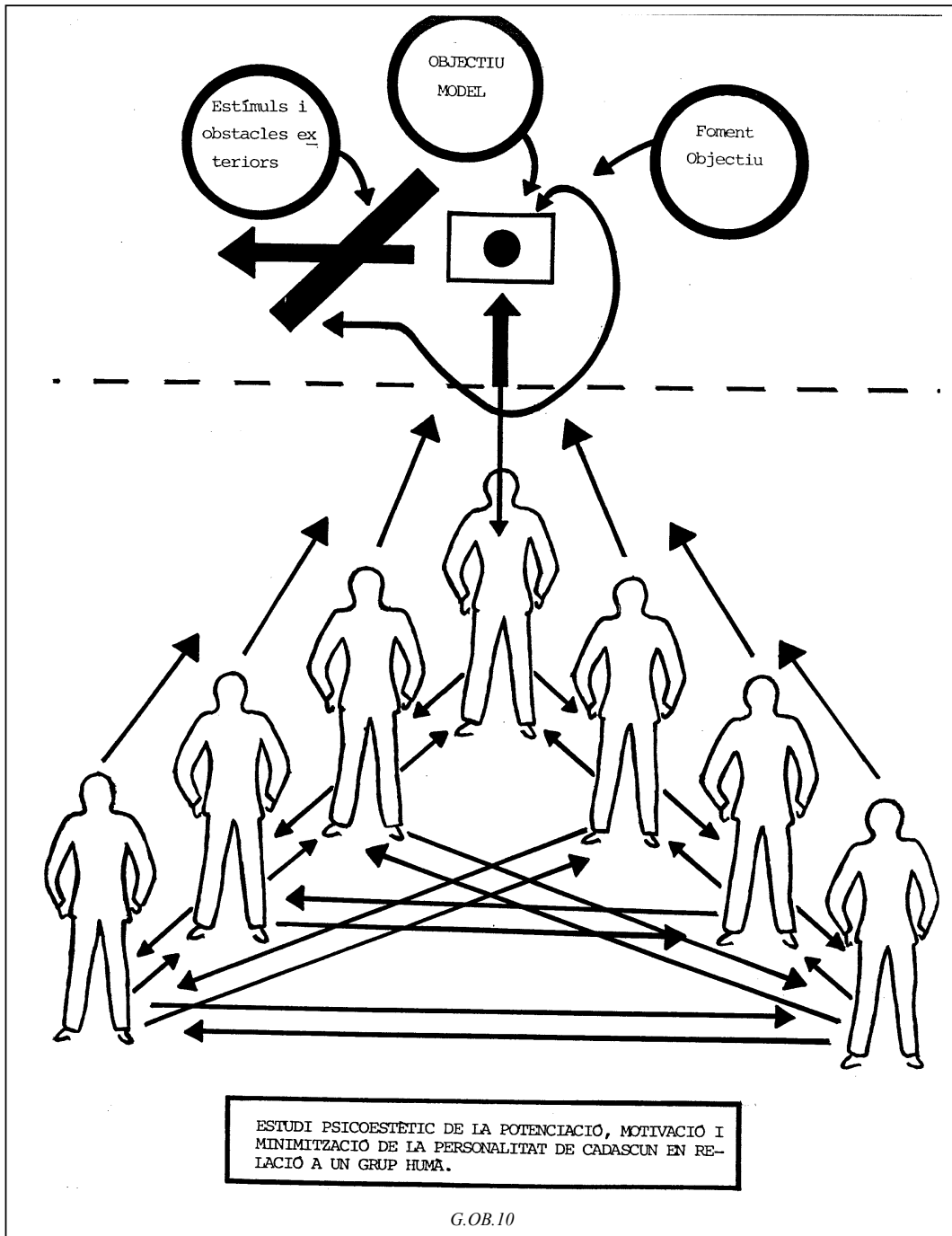
Si precisament dèiem que per a la psicoestètica el fet de ser objectius està no solament en saber valorar l'objecte, és a dir, el fet, sinó sobretot l'objectiu o el propòsit que es desplega darrere de cada acció, els viatges al cosmos són un bon exemple per plantejar-nos aquestes qüestions:

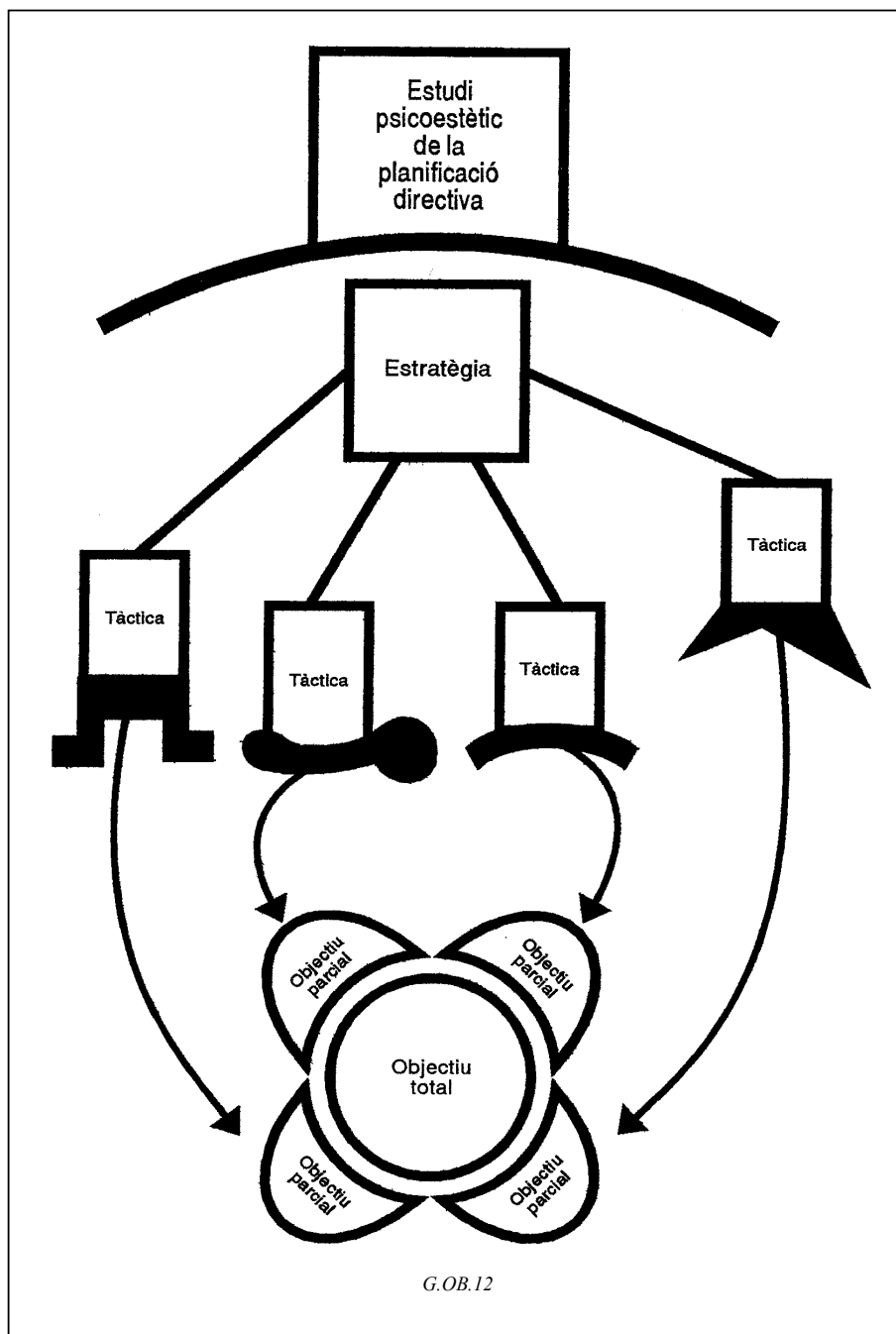
«Els plans mateixos per caminar pel Cosmos, ¿tenen concretes finalitats promocionals que puguin repercutir positivament sobre la Humanitat o són només una espectacular exhibició de força? Les gran potències estatals que els realitzen, ¿han publicat els plans pedagògics que creuen que poden ajudar a configurar les repetides proeses en bé de tots o només pretenen entrenar millor una elit que demà pot esdevenir una poderosa casta de govern rectora de milions i milions de desvalguts espectadors de les cosmonaus? [...] De preguntes d'aquesta mena, se'n planteja moltes l'home actual. On anem?»
Espinalt (O.E., 1970, p. 418)

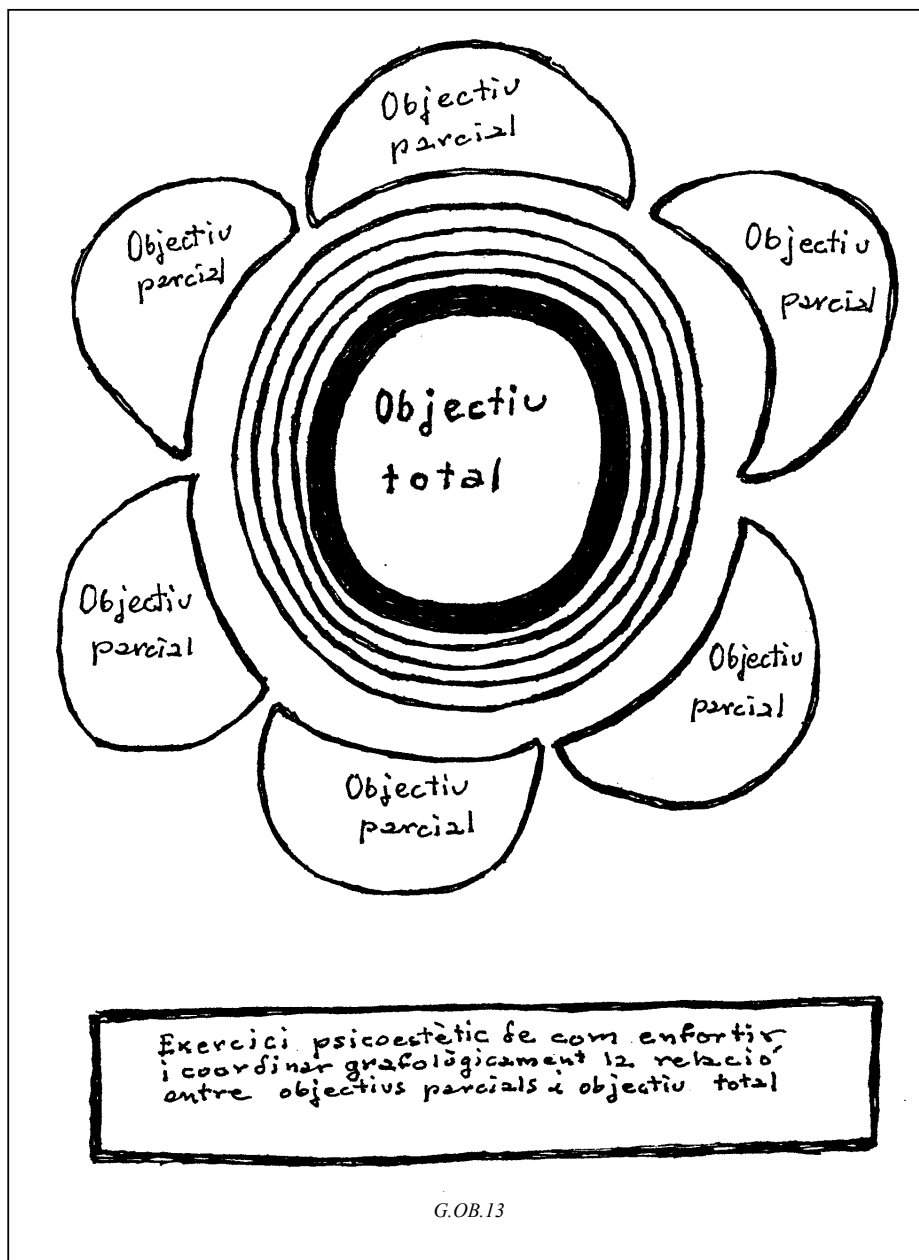
ANNEX GRÀFICS

G.OB.13

- OB.01 Estudi psicoestètic del complex d'inferioritat
- OB.02 Estudi psicoestètic de l'alçada dels objectius
- OB.03 Estudi psicoestètic de com contemplem les persones
- OB.04 Estudi psicoestètic de l'objectiu model
- OB.05 Estudi psicoestètic de la relació entre mitjans i objectiu
- OB.06 Estudi psicoestètic dels components de l'objectiu model
- OB.07 Estudi psicoestètic entre objectivitat i subjectivitat
- OB.08 Estudi psicoestètic de l'objectivitat
- OB.09 Estudi psicoestètic de la situació d'una o altra individualitat en relació amb un clima col·lectiu depressiu
- OB.10 Estudi psicoestètic de la potenciació, motivació i minimització de la personalitat de cadascun en relació amb un grup humà
- OB.11 Estudi psicoestètic de prioritats dels valors
- OB.12 Estudi psicoestètic de la planificació directiva
- OB.13 Estudi psicoestètic de com enfortir i coordinar grafològicament la relació entre objectius parcials i objectiu total

CAPÍTOL 10. INTERPRETAR-SE

10.1. PREGUNTES CLAU PER A LA PSICOESTÈTICA

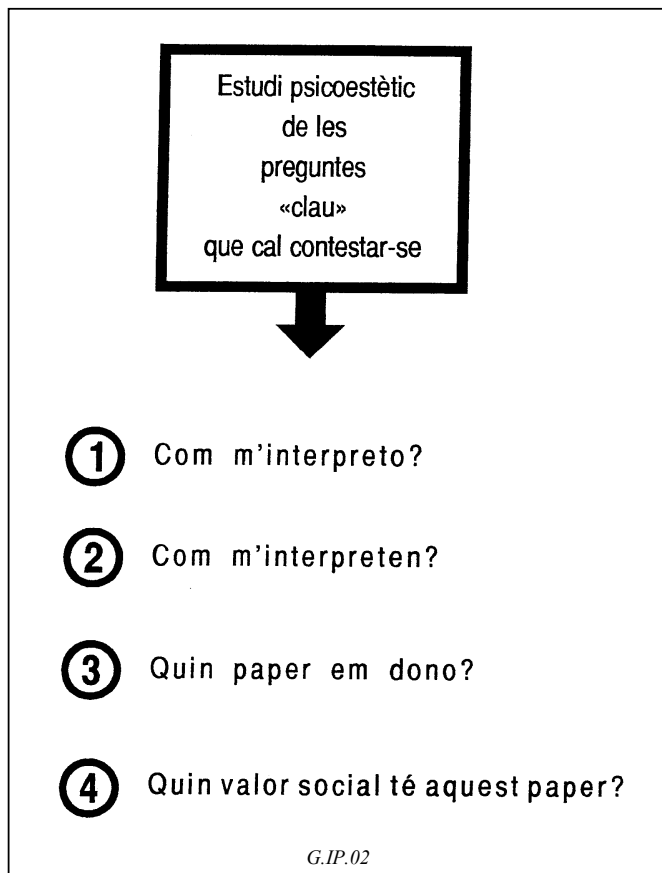
“Comprendre la Psicoestètica és comprendre una altra manera d'interpretar l'home.” (Cf. 2)

Si ens atenim a la sentència de Decouvertes, quan diu: “No és la resposta que il·lumina, sinó la pregunta.”, l'interrogant que fins ara es feia la humanitat: “Qui sóc jo?”, no ens aportaria la llum suficient per entendre la pròpia psique.

Una de les aportacions de les teories espinaltianes és afirmar que l'ésser humà és un ésser que s'interpreta, i d'aquí que la pregunta clau que s'ha de formular i que el portarà a obtenir una resposta adequada per encaminar la seva vida sigui: **Com m'interpreto?** D'aquesta manera ens acostem més a l'autèntica resposta.

“Fa com a mínim 2500 anys que els homes estan preocupats intentant contestar-se una pregunta que és la següent: *Qui sóc jo?... i aquesta pregunta és falsa.*” (Cf. 3)

L'home sempre és una interpretació d'ell mateix, i aquesta interpretació, a la vegada, també depèn de la interpretació social preponderant del seu lloc de procedència. L'home interpretat des de Moscou, el Japó, el Vaticà o Washington es veu diferent. Per exemple, mentre que a tots aquests llocs tenen la mateixa visió del que és un lleó, no tenen la mateixa noció del que és un home. Tot i que, si també en la forma de veure els animals algunes cultures en tenen una visió diferent, com no serà en la projecció de l'ésser humà. Així, per exemple, en alguns indrets, el gat, la vaca o altres animals eren sagrats, per altres no.

“Nosaltres podem definir l'ésser humà de moltes maneres. Nosaltres diem, en psicoestètica, que hi ha moltes maneres d'interpretar l'home. El filòsof català Ferrater Mora diu que hi ha hagut tantes maneres d'interpretar l'home que si les comptéssim totes i es posessin a la venda no hi hauria prou gent per comprar-les, de tantes maneres de veure l'home com n'hi ha.” (Cf. 13)

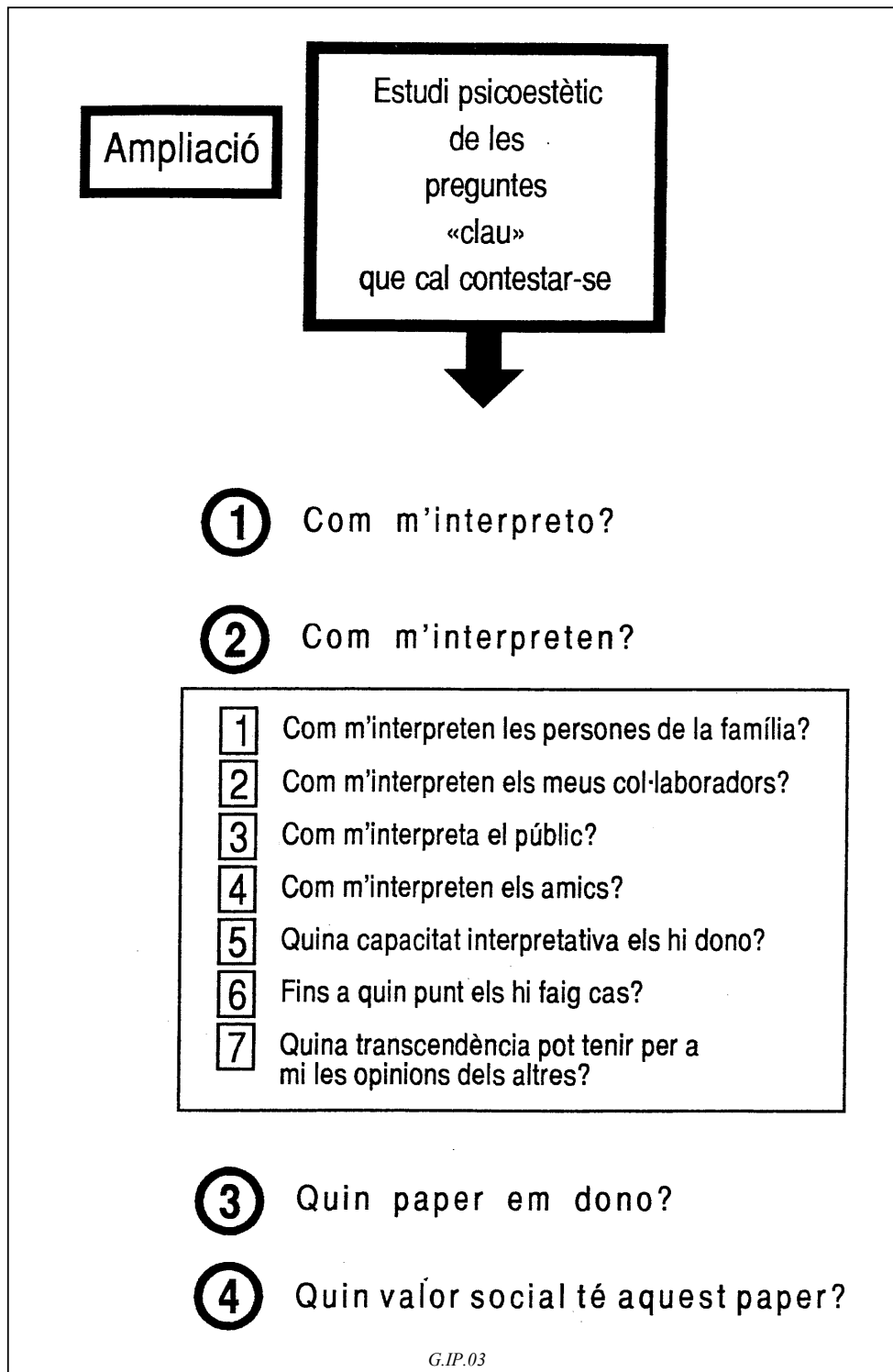
Tanmateix, Espinalt remarcava que ell en segueix una de ben concreta: la interpretació psicoestètica de l'home; ja que fins al moment és la que li ha demostrat ser la més completa i profunda de totes les conegudes, ja que interpreta i estudia l'ésser humà a través dels artificis que aquest necessita per afirmar-se i sobreviure.

No obstant això, la interpretació personal ha de conviure amb la interpretació col·lectiva imperant, perquè sempre i a tot arreu hi ha hagut i hi ha una interpretació oficial del que és un home; és la idea estàndard que se n'ha fet. En el mateix moment, hi

cohabita una *interpretació innovadora*, és a dir, la que té un afany de donar una visió nova de l'home, i una altra d'*anacrònica*, que té una perspectiva passada de moda, que subscriu com a vigent aspectes de l'ésser humà que ja estan superats.

La segona qüestió que ens planteja Espinalt és que per poder tenir una visió exacta de com ens projectem a l'exterior, cal reflexionar sobre la pregunta següent: *Com m'interpreten?* (G.IP.02) (G.IP.03)

“Els altres ens ajuden i ens donen la pròpia mesura.”
Espinalt (O.E., 1961, p. 121)

També necessitem considerar la manera com ens veuen aquells que ens envolten. En aquest punt ens adonarem que pot ser extensa o reduïda la distància entre la interpretació que fem de nosaltres mateixos i la que ens copsen les persones del nostre entorn. Quan més petita sigui aquesta divergència, més gran la nostra coherència personal. Aquesta divergència si és molt exagerada provoca fins i tot situacions que poden ser humorístiques.

“Del contrast entre el que ens plauria d’èsser i el que en realitat som sorgeix la nota còmica. Aquesta és la llei que Bergson no va saber descobrir, així com cap dels filòsofs que han estudiat les causes del riure. I tanmateix, presideix sempre en un o altre encreuament del mecanisme de l’humor.”

Espinalt (O.E., 1959, p. 145)

A l’altre extrem, però, ens podem sentir massa influenciats per allò que els altres pensen de nosaltres. Trobar la justa mesura per saber què té de positiu la crítica que ens puguin fer, o si aquesta respon a altres motivacions personals és un exercici d’objectivitat que ens confronta el «jo» amb l’ambient de forma constant. Per tant, si la manera com els altres ens veuen no coincideix amb la interpretació que nosaltres preteníem donar-nos, no hi donem més voltes i tinguem la valentia de plantejar-nos, d’entrada, per on hem fallat.

En aquest sentit, només si desenvolupem una capacitat d’autocrítica constructiva sobre nosaltres mateixos podrem afinar molt més el nostre sentit per jutjar també els altres, i alhora assentar unes bases sòlides per a la nostra promoció personal i professional. (Cf. 38)

“Els ulls dels altres també són miralls per a la pròpia figura. Com ens copsen? Amb sagacitat ha referit Jean-Paul Sartre que som a cada moment allò que trobem escrit en la mirada d’un tercer que ens judica amb l’esguard. Potser el fet no passa a tothom, però sobretot la gent pobre d’esperit o poc segura de si mateixa podem considerar que tenen tants caràcters com diverses són les maneres com els miren. Si es veuen contemplats amb admiració, s’inclinen per valorar-se com a gent ben feta i de talent; si els guaiten amb menyspreu, es consideren vils mortals carregats de defectes.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 497)

El tercer interrogant que Espinalt considera d’importància cabdal és el següent: ***Quin paper em dono a la vida?***

Actualment la majoria de les persones, sobretot les més joves, no volen atribuir-se cap paper, voldrien provar-ho tot. Sense una especialització, però, cal pensar que ningú assoleix una plenitud, s’han de poder concentrar els esforços en una branca professional determinada. La vida ens reclama ser representatius i a aquesta afirmació Espinalt hi dona una valoració rellevant:

“Modernament i com a conseqüència de la majoria de filosofies que s’han posat en voga els últims 25 anys, l’home té tendència a no voler escollir papers. Des dels verds, els hippies, des de tots aquells que a les platges de Califòrnia van crear la revolució moderna i el concepte segurament fals de l’home, el 90% dels joves, sense que ho sàpiguen, participen d’aquestes idees amb el sentit que són tastaolletes i voldrien provar-ho tot, però no definir-se en res i no especialitzar-se en res, i aquest és un dels punts centrals de la decadència de l’home.” (Cf. 3)

Per a Espinalt, interpretar-se seria la “història” coherent que voldriem que expliquessin de nosaltres o que nosaltres explicaríem sobre qui som. Per això, els models són importants perquè ens donen un punt de referència per interpretar-nos. Hi ha qui fa un paper a la vida sense saber-ho de forma conscient. Ningú està privat de representar un paper; tot i no voler fer-lo, n’està representant un. Però, aquest paper que volem representar a la vida ens imposa unes determinades formes que per ser coherents haurem de tenir en compte. Així, un actor quan interpreta es revesteix d’unes formes externes per donar vida a un pensament i a una manera de ser. En la vida quotidiana podem reconèixer el paper que cada un es dona per aquesta *representació* que desenvolupa, i això algunes persones ho poden titllar de “fer teatre”.

“Quan se cerca el sentit d'un gest o es perfecciona la pròpia expressivitat, no es fa teatre, sinó que s'intensifica el sentit de la vida i la representativitat que ens reclama, atès que és el teatre el que imita la vida, i no la vida el teatre. Som, segons la psicoestètica, allò que dóna de si la nostra manera d'interpretar-nos.”

Espinalt (O.E., 1961, p. 498)

La persona s'interpreta. Si ho comparem amb la lectura d'un text, la seva personalitat s'entén com un objecte en què el seu sentit real s'ha de projectar més enllà del seu sentit literal. És a dir, donem un sentit transcendent i diferenciat al que seria la simple realitat de l'existència humana. Seria com si tots llegíssim el mateix llibre, però el sentit literal tingués tants matisos que es pogués interpretar de formes molt diverses. Interpretar és cercar un suport per expressar-se i manifestar-nos. Els models són diferents punts de referència de diferents interpretacions que hem fet sobre un mateix text: l'ésser humà. El sentit de la vida el trobes en el moment que t'interpretes de forma clara i conscient. Per molt que avanci la ciència i la tècnica, una cosa que mai no ens podrà satisfer de forma automàtica és el sentit de la pròpia existència.

En aquest aspecte, representar en cap cas s'ha de confondre amb simular. Fins i tot els bons actors, després de representar un paper, se'ls fa difícil de desprendre-se'n perquè l'han assimilat a la seva personalitat. Per tant, podríem dir que *l'hàbit no fa al monjo, però ajuda a crear-lo*. Per una banda, quan es fa un paper, aquest pot quedar imprès en la nostra conducta; per una altra, quan el paper no és autèntic, acaba tenint esclatxes per on els altres perceben la manca de legitimitat d'allò que fem.

“No existeix en el terreny psicològic res tan fàcil de descobrir i de delimitar com la simulació: simular un estat d'ànim amb una «actitud forçada» de la qual no pot alliberar-se ni el més expert dels actors. Per poderosa que sigui la voluntat per adaptar-nos a un «paper», la seva mateixa precisió pot ésser el preludi que delati la nostra manca de sinceritat, ja que l'actitud natural no presenta mai l'exactitud matemàtica de l'estudiada.”

Espinalt (O.E., 1961, p. 121)

A vegades, alguns procediments formatius han cregut que n'hi ha prou amb fingir una actitud per tenir una personalitat eficient, mentre que això crea desdoblaments de personalitat.

“L'home mancat de caràcter o dominat per alguna dificultat psíquica, massa sovint, fallant-li la resolució, cerca la convivència d'una manera artificiosa. Han estat escrits, àdhuc, tractats on hom pretén ensenyar L'ART DE CONGENIAR mitjançant l'ús del procediment fictici d'adulació [...] Evitem els procediments que, fatalment, han de portar-nos a la hipocresia.”

Espinalt (O.E., 1961, p. 121)

I, el quart interrogant: **Quina valoració social té aquest paper?** Sovint, cometem l'error d'etiquetar les professions, i oblidem que qualsevol persona hauria d'ésser valorada, més que per la professió que té, pel lloc al qual ha aconseguit arribar dintre de la seva professió. Totes les professions mereixen la mateixa dignitat i són necessàries per al concert social.

Després d'analitzar aquestes quatre preguntes –Espinalt les considera d'importància cabdal–, hauríem de reflexionar i contestar de forma adequada allò que ens susciten. Aquesta reflexió també resulta un exercici altament formatiu que s'hauria de plantejar sovint en tot procés pedagògic.

“Primer s'haurien d'haver contestat aquestes quatre preguntes, que són les preguntes més pedagògiques de la història si es vol formar un home com «il faut».” (Cf. 3)

L'home, per la seva condició d'ésser lliure, té la possibilitat de modelar-se de forma diferent segons la visió que pugui tenir d'ell mateix en un moment històric determinat.

“Si l'home és un animal que aspira a ser lliure, és perquè aspira a crear, si cal, una nova interpretació [...] De què ens serviria la llibertat si no poguéssim donar una nova interpretació de l'home? No tindria cap sentit ser o no ser lliure.” (Cf. 3)

10.2. INTERPRETACIÓ DE JUNG

“La psicoestètica diu que l’home és un ésser que s’interpreta i que, en tot cas, aquell que en faci una interpretació més exacta, aquell serà el millor psicòleg. Per això, la psicoestètica no està en contra de cap escola psicològica; poden existir totes. Està en contra d’una sèrie de procediments de la psicologia que fan que el psicòleg –aquell que es pretén psicòleg– sigui més un fiscal. [...] La psicoestètica és la ciència que intenta potenciar els homes, no pas ensorrar-los, no pas fiscalitzar-los.” (Cf. 13)

En la valoració de la personalitat, la psicoestètica contrasta la seva interpretació amb la del psicòleg suís. Jung va estar inicialment vinculat a l’escola freudiana. Per a Espinalt, com mostra en el gràfic (G.IP.01), Jung fa una interpretació de la personalitat desorientadora, perquè creu que l’home tenia primer una màscara i després un fons, com si es tractés de dos aspectes independents l’un de l’altre. Per a la psicoestètica, en canvi, l’ésser humà és fons i forma, essent aquests dos aspectes indestruïbles.

“[...] una altra teoria psicoanalítica, en aquest cas de Jung, quan esgrimeix el seu concepte de «persona» i es fa seva la conclusió de Schopenhauer: «La paraula persona, de la qual se serveixen totes les llengües europees per designar l’individu humà, és inconscientment característica: persona significa, parlant pròpiament, una màscara de comediant.» Jung incorpora aquesta concepció a la teoria psicoanalítica, en el sentit que la gent, sovint, no coneix de si mateixa altra cosa que la capa primera del seu tarannà. Sap molt de la «màscara», però poc del fons. Vestir-se seria enfortir aquesta «màscara», àdhuc en perjudici del fons, sobretot si hom dóna a l’ornament un valor inusitat. I la moda, variacions en la «màscara», l’obsessió de perfeccionar-la.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 437-438)

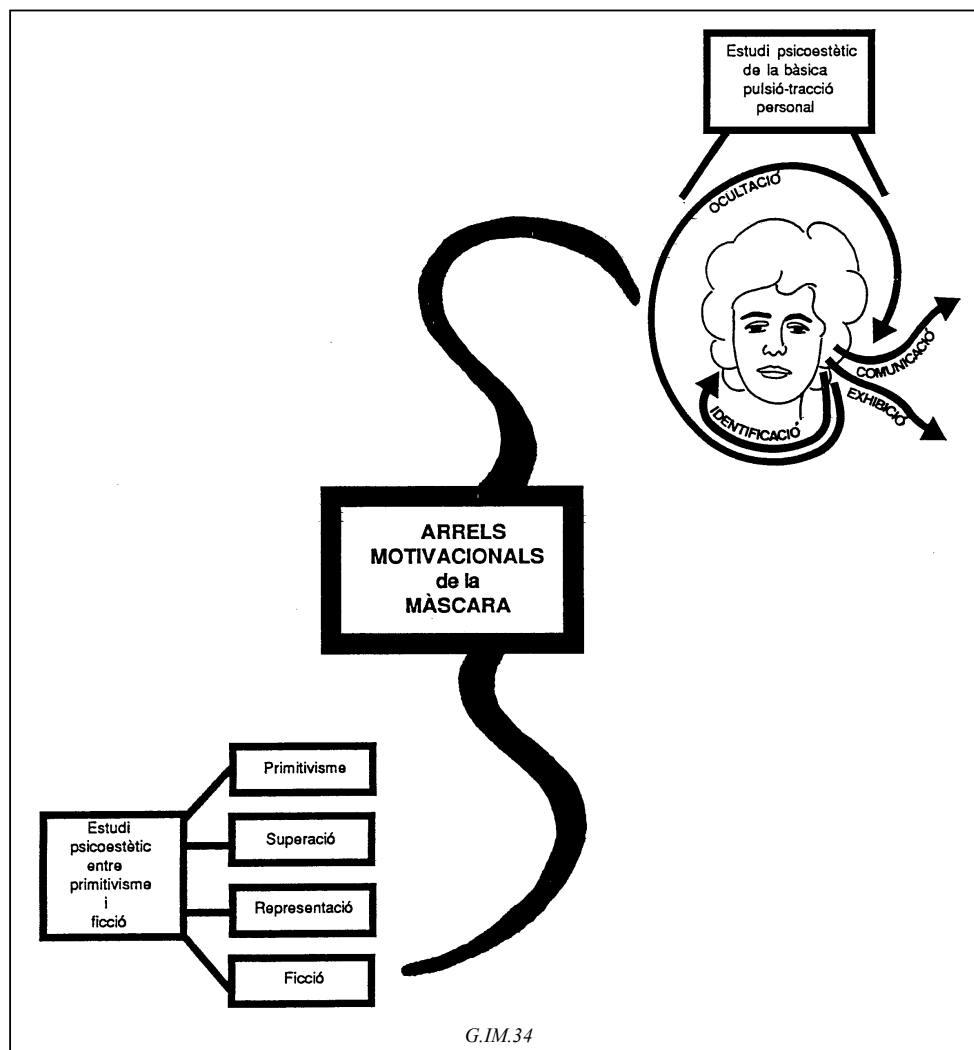
Aquesta interpretació de Jung confon l’arrel motivacional de la màscara. Segons la psicoestètica, l’home, en condicions normals, segueix una evolució dividida en quatre fases: primitivisme, superació, ficció i representació (G.IM.34).

El pas per aquestes etapes s’hauria de fer d’una manera cronològica, és a dir, l’home és primari per pròpia naturalesa (primitivisme), i a mesura que va creixent i madurant hem de creure que es va cultivant a través d’una cultura, uns estudis. En altres paraules, l’home es va superant i esdevé representatiu, és a dir, exerceix una professió, domina en profunditat una matèria determinada. El procés es malmet quan no hi ha una superació, és a dir, ni un afany per perfeccionar-se ni la voluntat necessària per aconseguir-ho. Llavors, la persona es transforma en una ficció.

Des de l’enfocament espinaltià, aquest darrer tipus ha proliferat de manera alarmant durant els últims anys a causa de l’hedonisme imperant. Aquest fa que molt poca gent es vulgui esforçar. Tothom voldria fer allò que predica el refrany català: “Arribar i moldre”. Tot això ha comportat un augment de *vedettes*, gent que només malda per figurar en lloc de contribuir a formar autèntics líders. Fer-se líder costa un gran esforç de superació, mentre que la societat i els mitjans moderns estimulen fins a l’infinit la ficció i el *vedettisme*. La màscara, doncs, serveix per apuntalar el tipus no representatiu, aquell que realment ha esdevingut una pura ficció.

“Normalment hem de pensar que quan l’element al qual assessorem ja no vol esforçar-se, presenta els primers símptomes d’anar-se convertint en un tipus no representatiu, i pot acabar convertint-se en una veritable ficció.” (Cf. 30)

Com veurem en el capítol dedicat a la interpretació del fons i la forma, per a la psicoestètica no hi ha una autèntica dicotomia entre aquests dos conceptes, de fet, parlem dels dos conceptes separatament per fer-nos entendre, però en l’ésser humà no hi ha fons sense forma ni forma sense fons. Qualsevol pensament necessita transformar-se en un element de forma per existir: paraula, gest, mirada, concepte, etc. i, a l’inrevés, tot element de la nostra forma respon a una intencionalitat mental, ja sigui conscient o inconscient. Analitzar i tenir en compte els dos conceptes com a part important de la personalitat és imprescindible.

“En aquest sentit, la «màscara» és mirada de forma força despectiva, però Jung oblida en bona part un fet incontrovertible: influeixen en el tarannà de cada persona, fons i forma, continent i contingut. Un i altre són inseparables, i hom pot pecar igualment per subestimar el valor del primer com la importància del segon.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 438)

Si es té en compte aquest principi espinaltià, no es pot confondre la *persona* amb la màscara, ni la sinceritat amb el primitivisme, perquè la màscara representa una sofisticació per a l'ésser humà que no interfereix en el concepte de sinceritat que més endavant aprofundirem.

D'altra banda, la màscara –representa un artifici creat pels humans– tampoc serà per ella mateixa una ficció, ja que si ho veiem des d'aquest punt, ¿què no és ficció en l'ésser humà que ha creat artificis que van des del seu caràcter a qualsevol dels estris que l'envolten? La màscara –entesa des de la versió de Jung–, com tots els artificis, dependrà de si serveix per enfortir la personalitat o per apuntalar i amagar l'individu que, per no poder ser representatiu a través de l'esforç, es val de la màscara per figurar.

“L'artifici, presidit pel vestit, és l'home.” (Cf. 23)

Per tant, la superació representa per a l'individu un procés continu d'evolució i desenvolupament, sense altra limitació que les fronteres de les seves possibilitats. Si no avancem, la vida continua la seva progressió i, per tant, quedem en una posició regressiva.

“O sigui, el camí d'intentar de nou superar la pròpia marca o perdre nivell i descendir cap a l'animalitat. O perfeccionar-se o disminuir. No ens podem permetre el luxe d'estacionar-nos.”
Espinalt (O.E., 1970, p. 400)

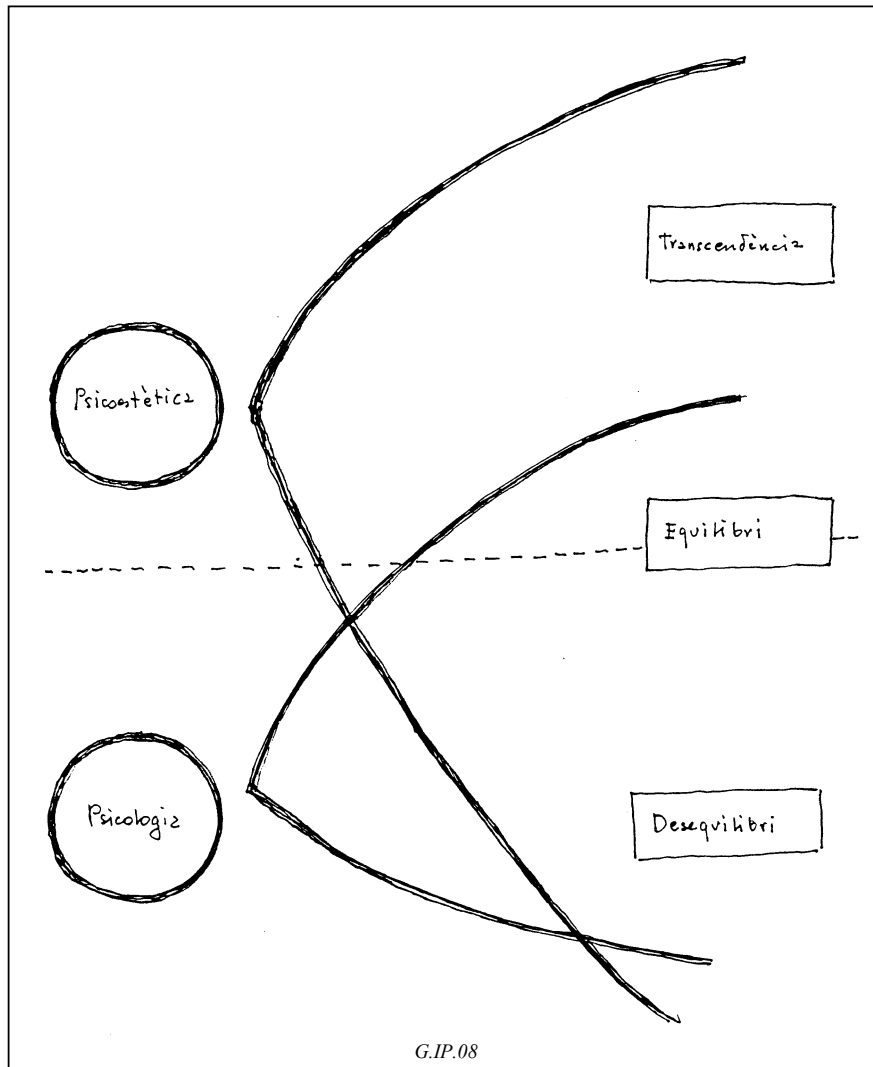
10.3. NORMALITAT O TRANSCENDÈNCIA

“L’home no és un ésser que pretengui ser normal, la més gran aportació que la psicologia ha fet abans de la psicoestètica és la teoria de Jung, d’un psicòleg suís heterodox de les teories de Freud, que va dir que l’home enfollia quan es veia massa normal; no vol ser normal, tendeix a buscar una transcendència i nosaltres l’hi hem de saber donar.” (Cf. 4)

Amb la citació d’aquestes afirmacions de Jung, Espinalt confirma el seu punt de vista. L’ésser humà pot arribar a emmalaltir a causa de veure’s massa normal en uns graus. Aquests graus, fins i tot poden ser superiors al de persones de per si malaltes o neuròtiques. El desig de transcendir és tan irreprimitible en l’home que no en té prou amb assolir l’equilibri, vol per sobre de tot la transcendència.

“L’home no busca l’equilibri, busca la transcendència. És un ésser transcendent.” (Cf. 4)

En la seva conferència “El desig de ser original”, Espinalt argumenta com la força de l’instint de diferenciació fa que l’home vulgui ser original durant tota la seva vida; es vol sentir com un cas únic. La psicologia redueix el seu camp d’acció en portar l’home del desequilibri a l’equilibri. La psicoestètica, en canvi, afirma que un cop assolit un cert equilibri, l’home el que vol és la transcendència. (G.IP.08)

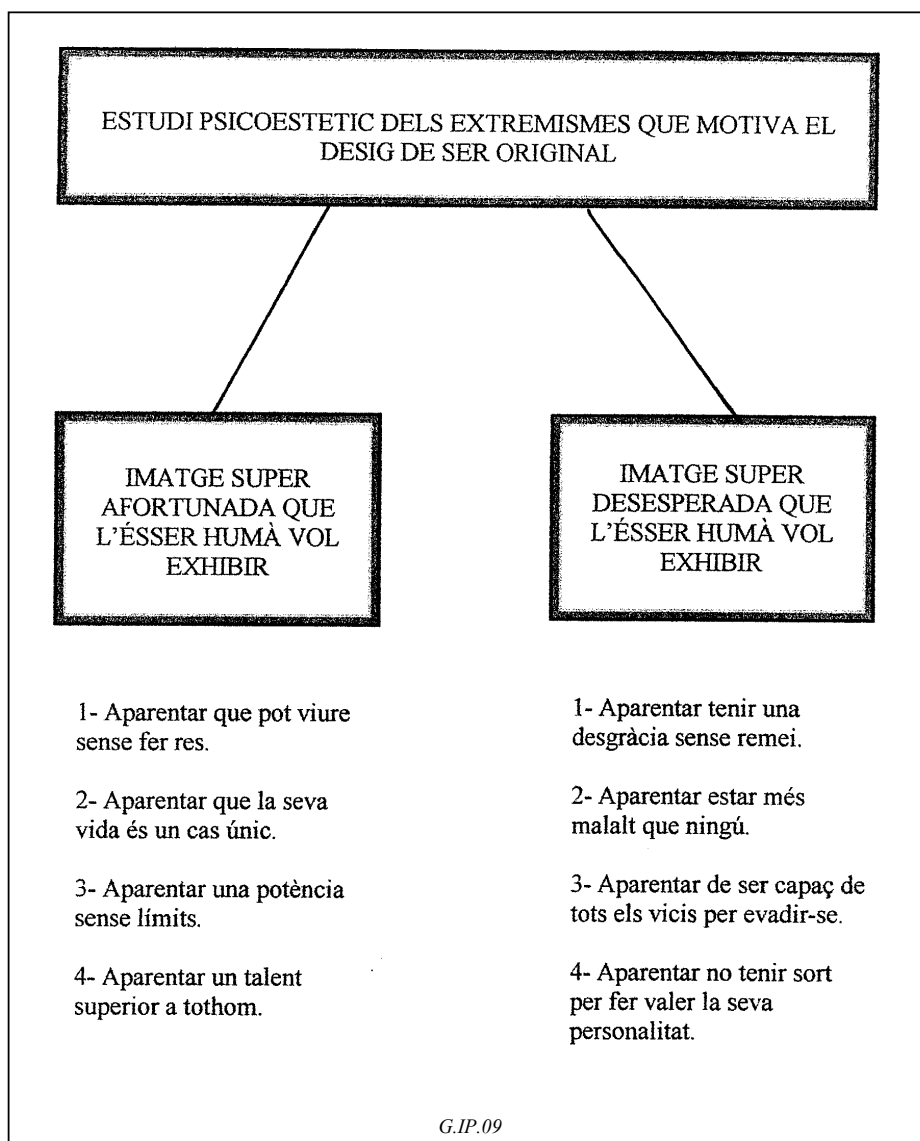

Aquesta és una diferenciació bàsica entre els procediments psicològics i el mètode de la psicoestètica. La persona, un cop ha recuperat una certa normalitat, si la deixem i no l'ajudem a començar el seu camí cap a la recerca d'un sentit que doni rellevància a la seva existència, acabarà tornant –per inèrcia pròpia– a cercar la manera, encara que sigui desadaptada, de sortir d'aquesta normalitat.

“Per contrast, en una societat organitzada en forma de grans agrupacions humanes que fàcilment es transformen en anònimes multituds, són molts els qui per afany de distingir-se entre tants caps per sobre dels quals els costa surar, se sumen a les més visibles incoherències que proporcionen, per llur mateixa estridència, una manera, entre teatral i desesperada, «d'ésser vistos». Hi ha qui prefereix la histèria a l'anonimat. En conjunt, la nostra època té un acusat contingut d'esnobisme que facilita totes les extravagàncies.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 412)

És a dir, se cerca la diferenciació a través de la transcendència, o es busquen altres vies més fàcils i sense esforç, que serien les conductes extravagants o fins i tot excèntriques. Aquestes conductes es concreten, entre altres, en el gràfic (G.IP.09), i Espinalt en destaca les següents:

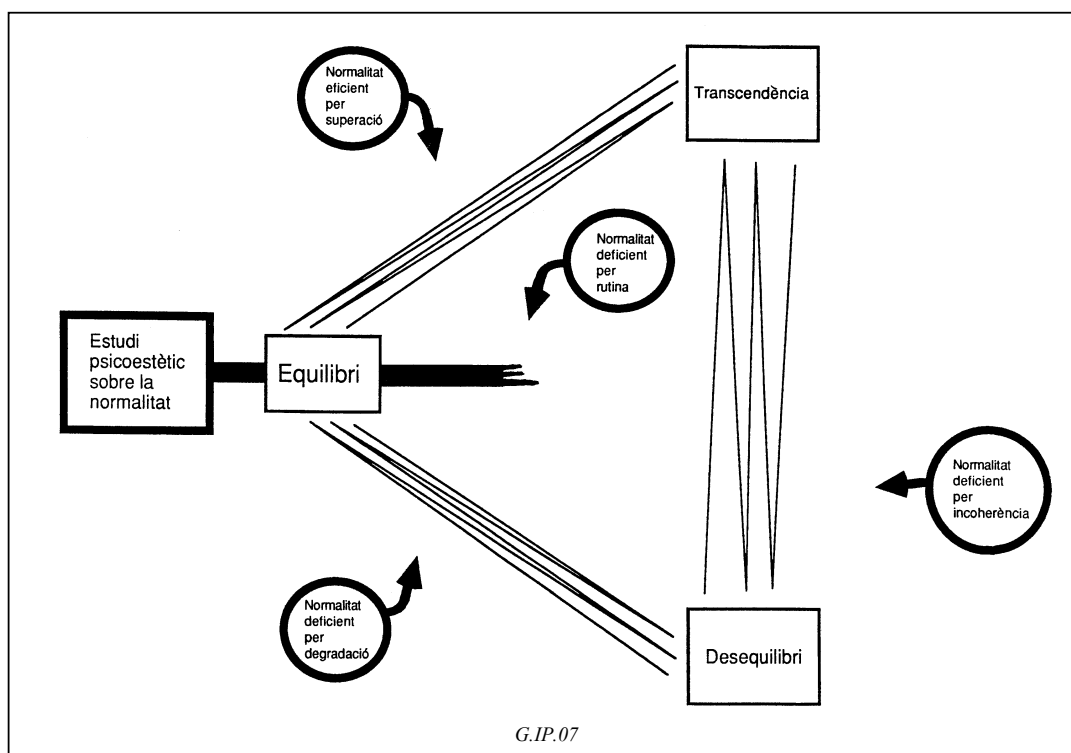

Com a projecció d'una imatge superafortunada que l'ésser humà vol exhibir: aparentar que pot viure sense fer res, aparentar que la seva vida és un cas únic, aparentar una potència sense límits o aparentar un talent superior a tothom.

Com a projecció d'una imatge superdesesperada que l'ésser humà vol exhibir: aparentar tenir una desgràcia sense remei, aparentar estar més malalt que ningú, aparentar la capacitat de tots els vicis per evadir-se o aparentar no tenir sort per fer valer la seva personalitat.

“S'esdevé, però, que la gent –encertada o no la definició que els donen– acaben complaent-se àdhuc en els seus defectes si ajuden a fer-los diferents. Ens plau tant de singularitzar-nos que quan no tenim altra cosa per fer-ho ens podem servir d'un vici o una deficiència «per donar el cop».”
Espinalt (O.E., 1970, p. 455)

Si tornem al concepte de normalitat, Espinalt afirmava que se'n sol parlar en termes estadístics. És a dir, resulta normal allò que fa la majoria de gent. En qualsevol cas, la normalitat s'associa sempre a un cert tipus d'equilibri, però com que les característiques de l'ésser humà és que no busca tan sols un equilibri sinó que vol per sobre de tot una transcendència, la converteixen en una “normalitat defectuosa per rutina”. (G.IP.07)

“Tenim tendència a confondre la normalitat amb l'hàbit social o la rutina de sempre. Ens fem la il·lusió que té més sentit comú allò que hem repetit infinitat de vegades.”
Espinalt (O.E., 1970, p. 447)

De la mateixa manera, la persona que no ha arribat a aquest estadi d'equilibri –no per incomplet menys necessari– i es debat entre aquest i el desequilibri, té també una “normalitat deficient per degradació”, mentre que la persona que va del desequilibri a la transcendència resulta tenir una conducta incoherent.

La *normalitat eficient* es dona únicament i exclusivament quan l'individu es manté entre l'equilibri i la transcendència. És llavors quan el seu esperit de superació el converteix en una persona eficaç. Fins

i tot en el cas de no poder assolir aquesta transcendència per un mateix, hi ha una lluita per projectar-la en la seva parella, els seus fills, etc.

Així, per a Espinalt, el concepte de normalitat com allò que fa la majoria de la gent no seria el punt de referència amb el qual hauríem de contrastar les nostres conductes i la nostra escala de realització personal. Sense comprendre l'home normal, és impossible intentar comprendre l'anormal. Llavors, ens hem de fixar que totes les ciències que comencen per "psico" estan endarrerides, perquè hem de seguir el camí contrari que volia Freud, ja que ell ho deia al revés: "*Només quan compremem el caràcter de l'home anormal, sabem el que és l'home normal.*" (Cf. 45)

Tanmateix, ens preguntem: Què és la normalitat? La norma en ús? La mediocritat? El temor a discrepar de la norma? És en aquest afany de transcendir allà on haurem de posar el nostre llistó, per tal d'assegurar-nos que tenim una superació eficient que ens porta a un autèntic i estable equilibri vital.

"Voleu arribar a ésser un bon psicòleg? Agafeu el diari íntim d'un personatge amb valor històric. Se'n troben. Els freudians estan convençuts que les dimensions de l'home normal es veuen comparant-les amb les maneres de fer dels psicopàtics. No és pas el millor camí. L'esforç per assolir renom serà sempre la tècnica i el patró més apropiat per mesurar les potències i deficiències humanes. Si desconeixem el do de pit, no sabrem mai què pot donar de si la veu."

Espinalt (O.E., 1971, p. 543)

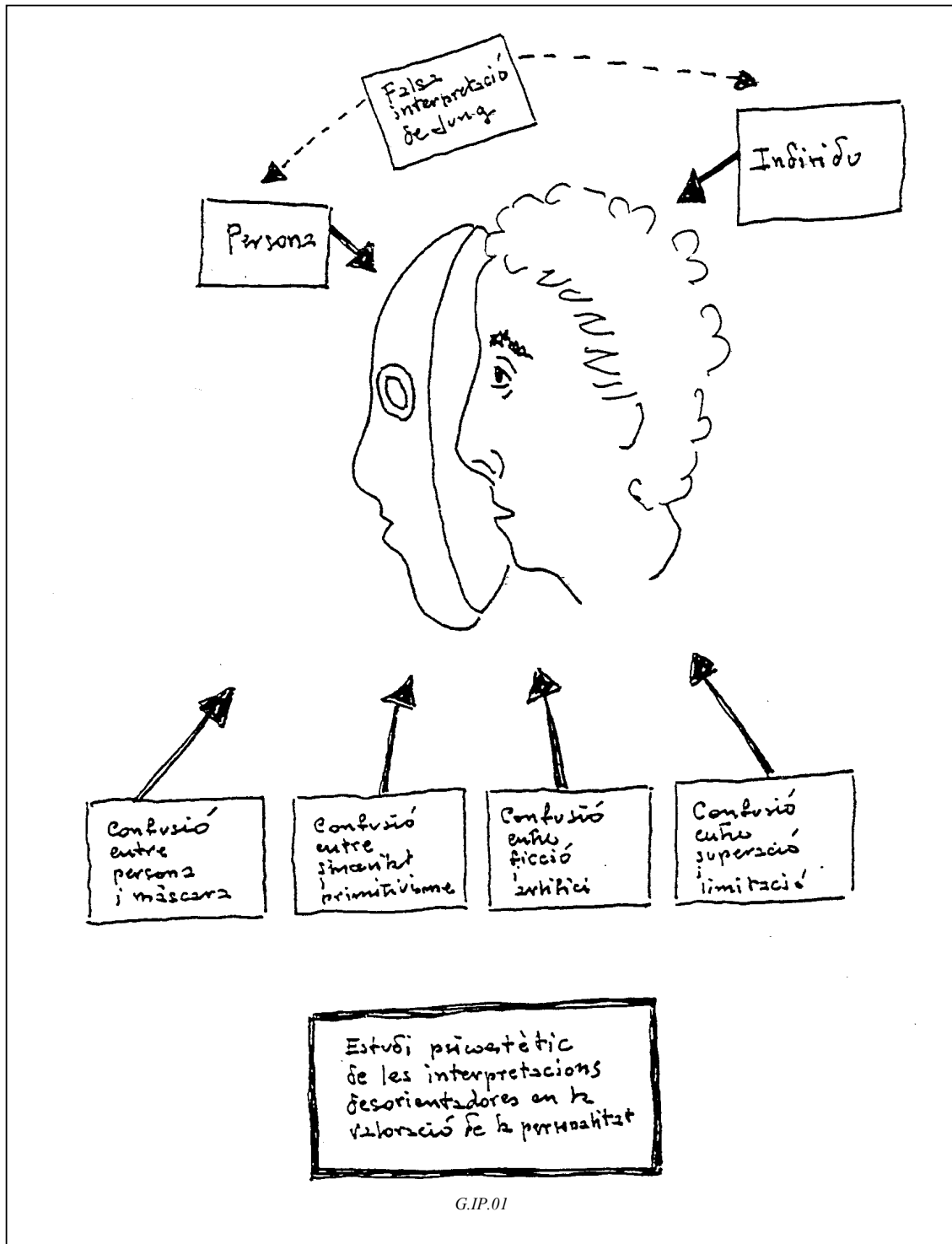
Carles M. Espinalt assegurava que de cada quatre persones, tres es perden en una normalitat fictícia i poc eficient; mentre que només una assoleix el nivell òptim. A més a més, en l'origen i el desenvolupament posterior d'aquest procés, l'adolescència resulta una etapa fonamental.

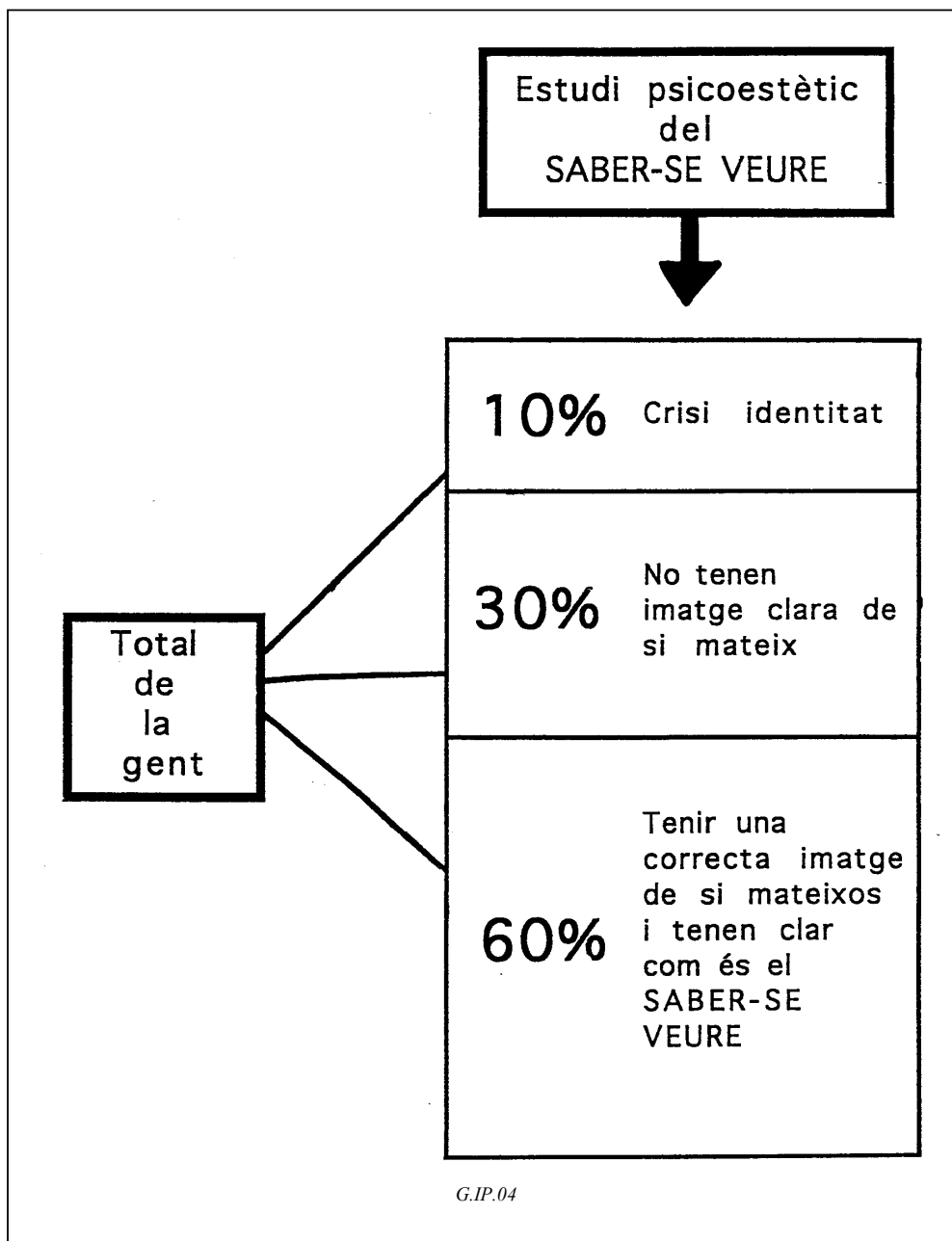
Realment, fins i tot una de les epidèmies socials que anorrea la nostra societat de forma més aclaparadora, el consum de droga i alcohol, té una de les seves causes principals en el desig de trobar d'una manera ràpida la inspiració creativa i la transcendència. Així, en la seva conferència "El desig de ser original" comenta un cas real que li va arribar a la seva consulta. Era una noia de classe alta, de Barcelona, i escrivia al seu diari íntim després de drogar-se perquè es pensava que amb la droga li sortirien frases sublimes i paraules meravelloses a l'hora d'expressar els seus sentiments i les vivències diàries.

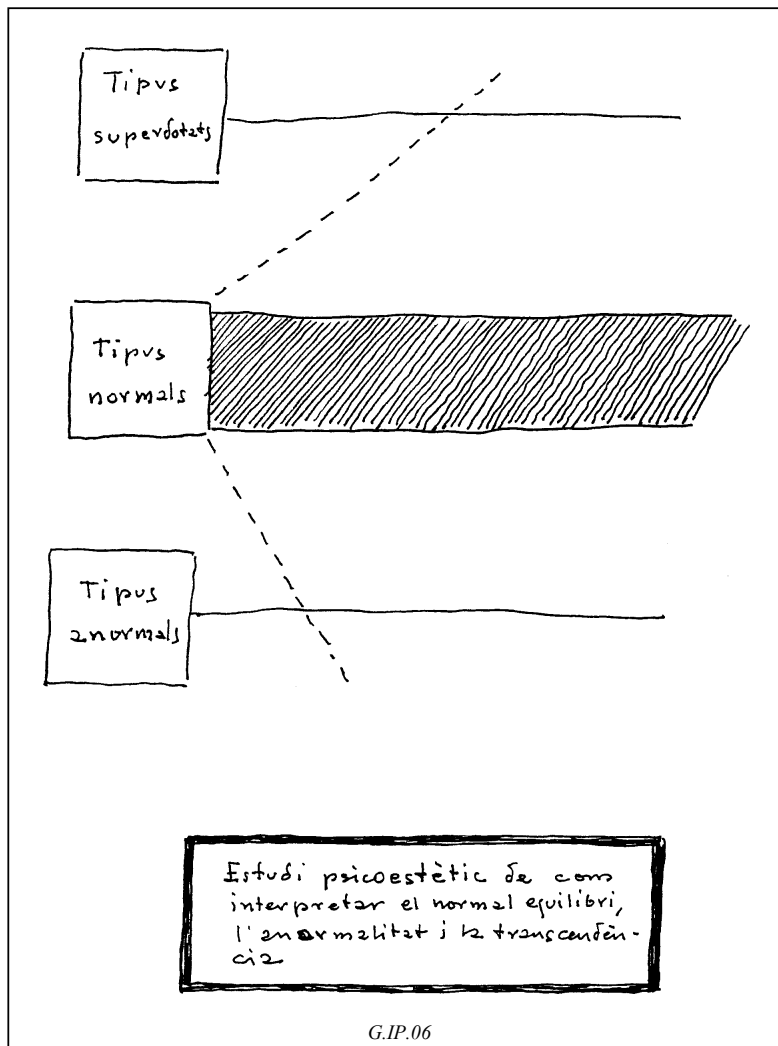
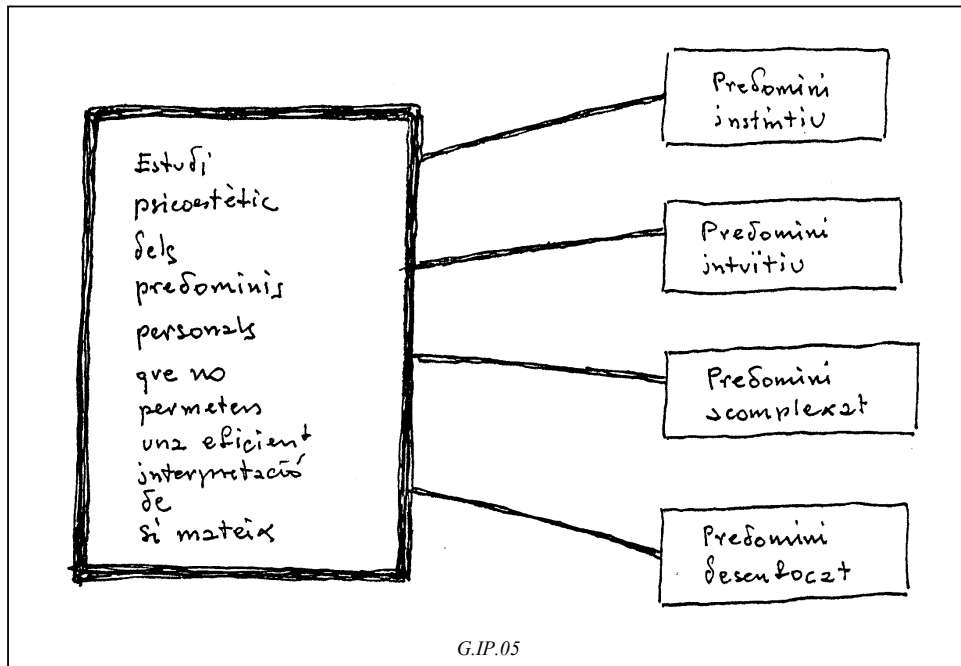
"Desig de ser original que motivarà, a escala mundial, que el 50% de la droga que es consumeix estigui imbuïda per aquesta motivació, perquè qui vol ser original i veu que no ho és recorre amb facilitat a la droga pensant-se que l'hi crearà aquest estil." (Cf. 4)

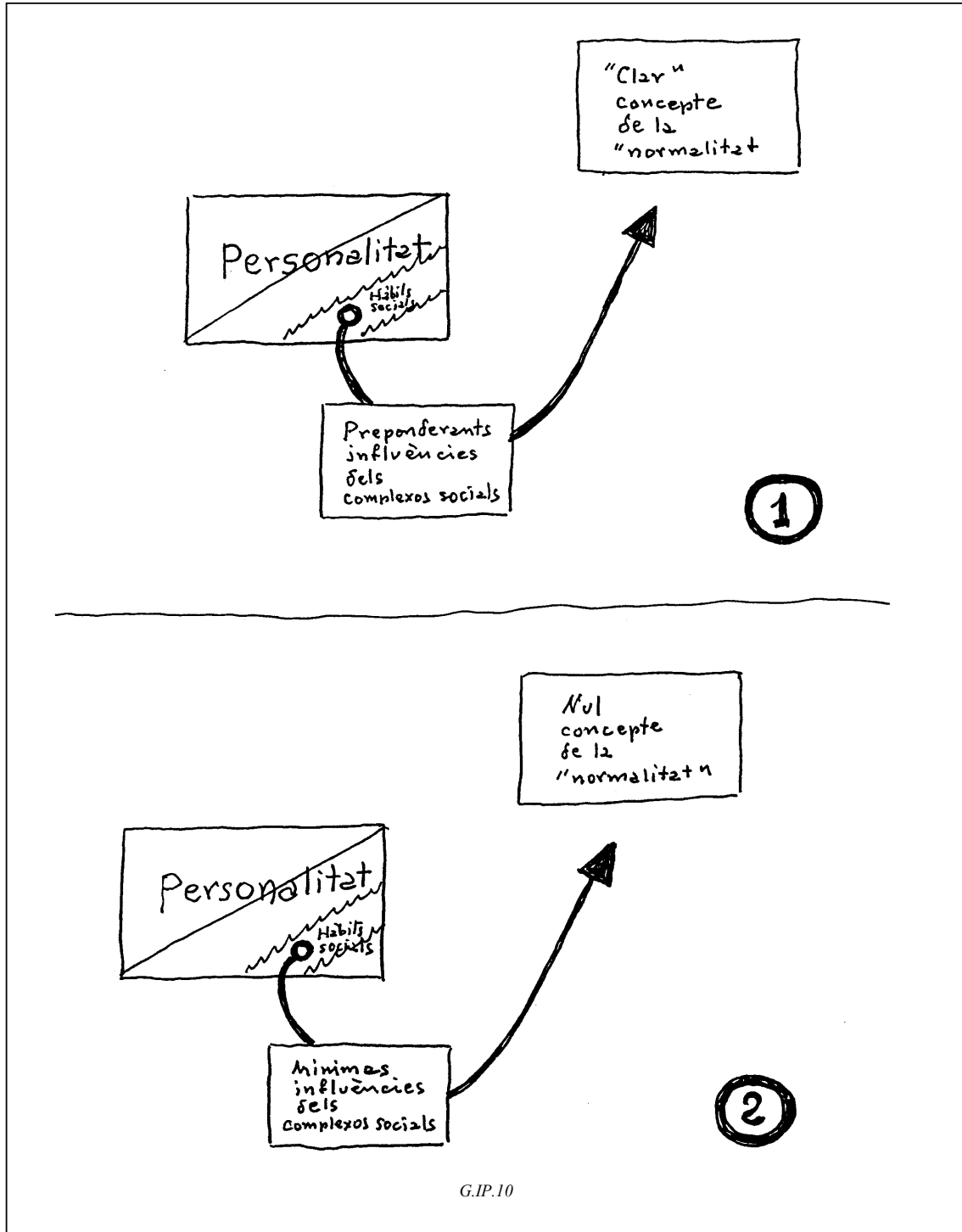
Així, com podem observar a la il·lustració del gràfic (G.IP.08), per bé que entre els humans hi ha un grau de normalitat notable, tots tenim tendència d'anar cap a la genialitat o cap a la anormalitat. En definitiva, tots volem sentir-nos diferents, tots volem ser originals.

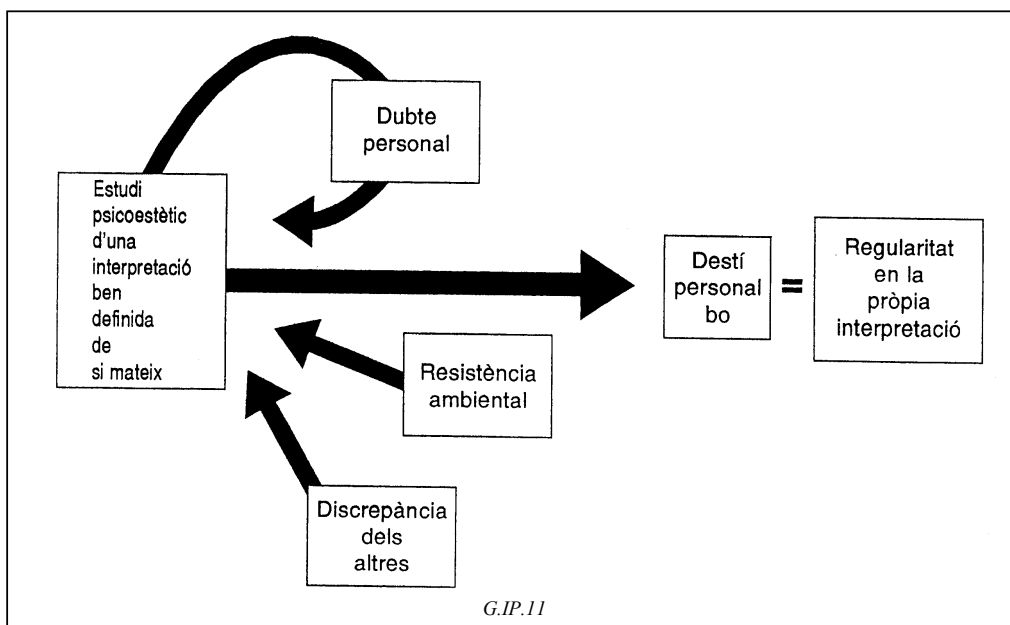
ANNEX GRÀFICS

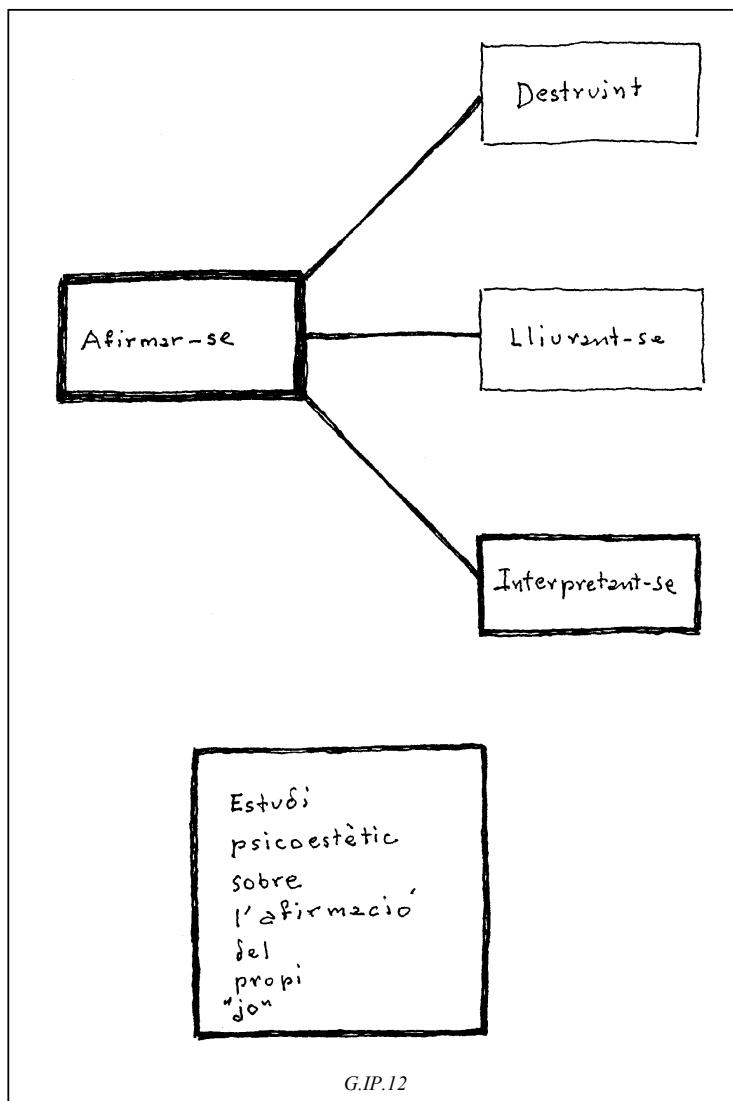

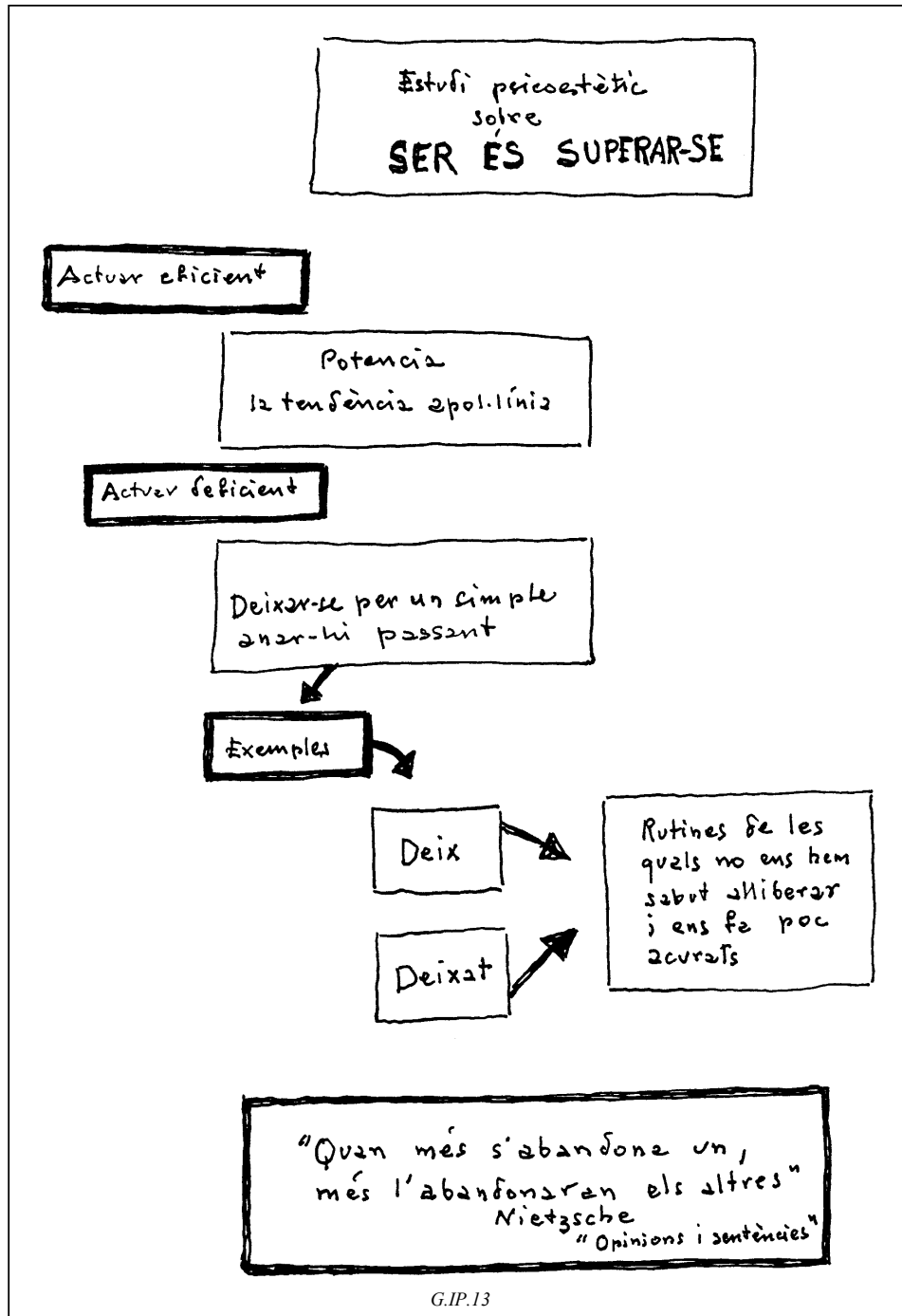

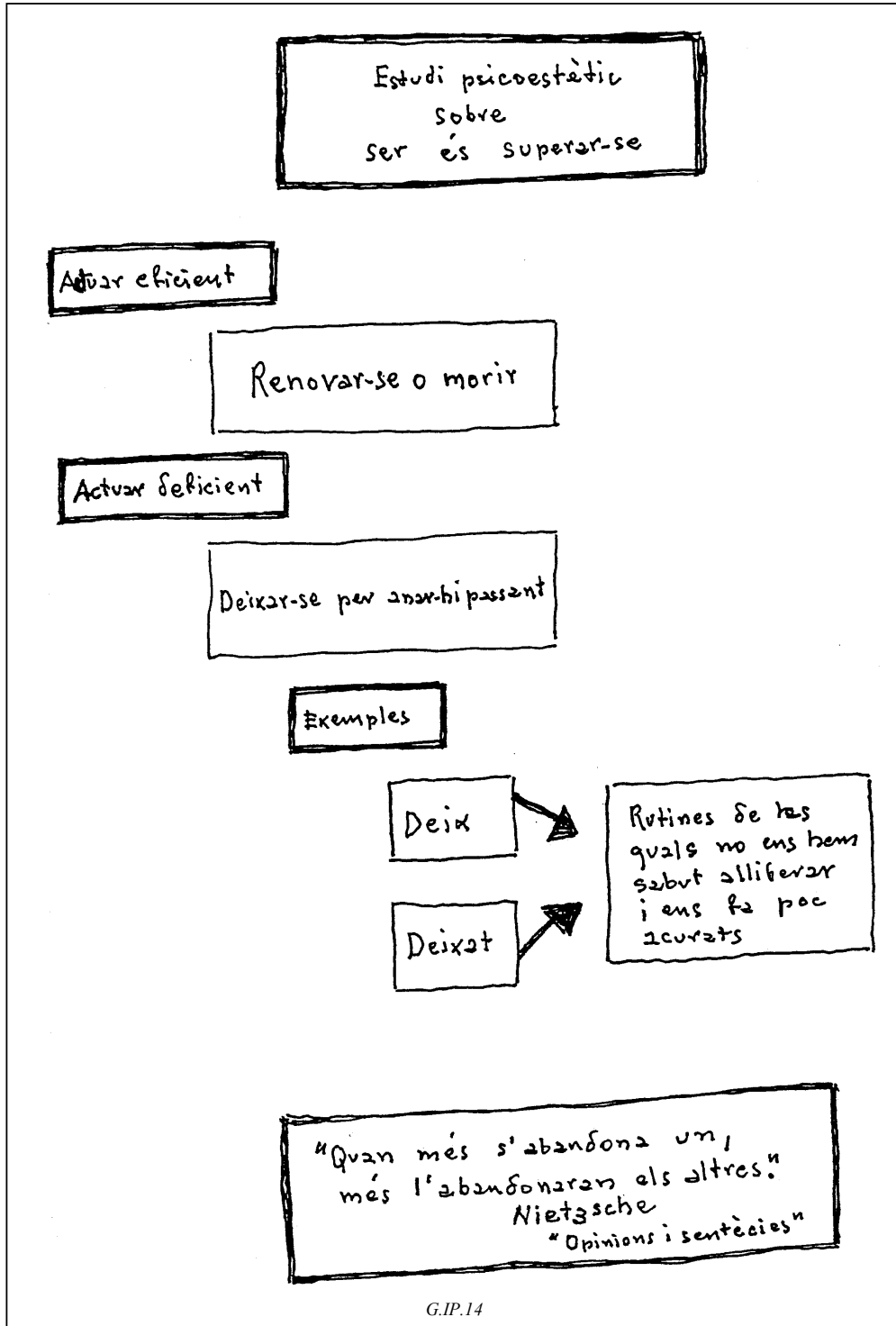

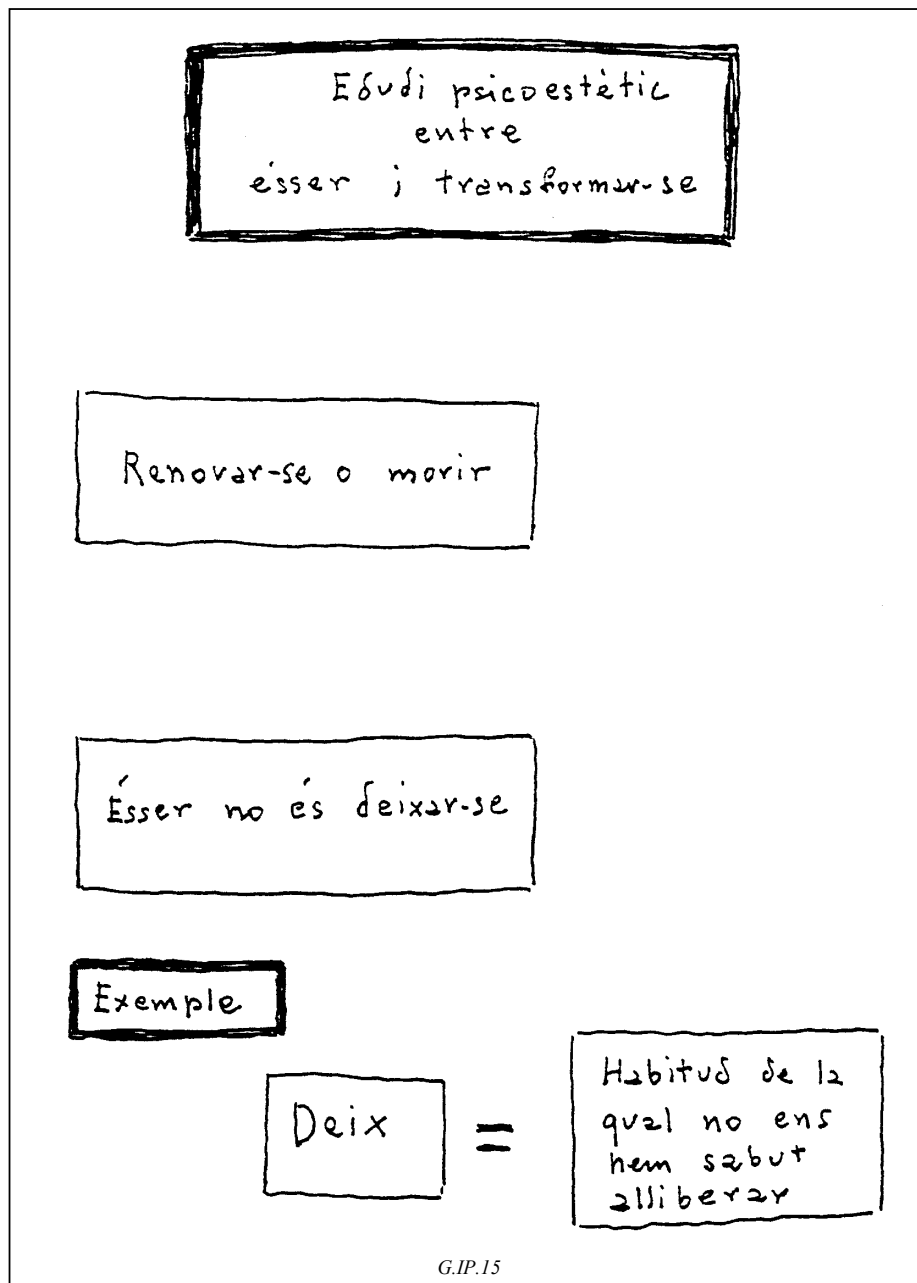

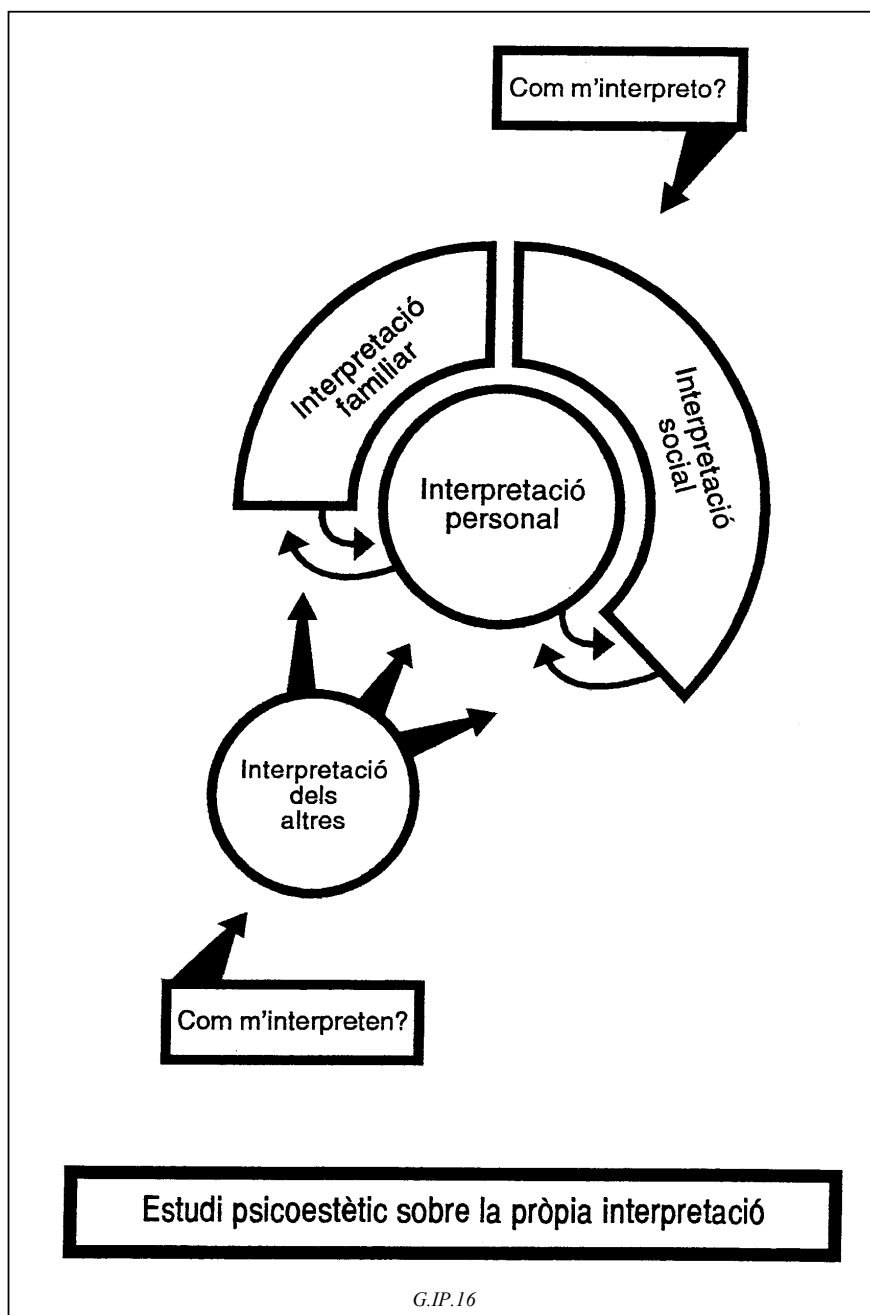

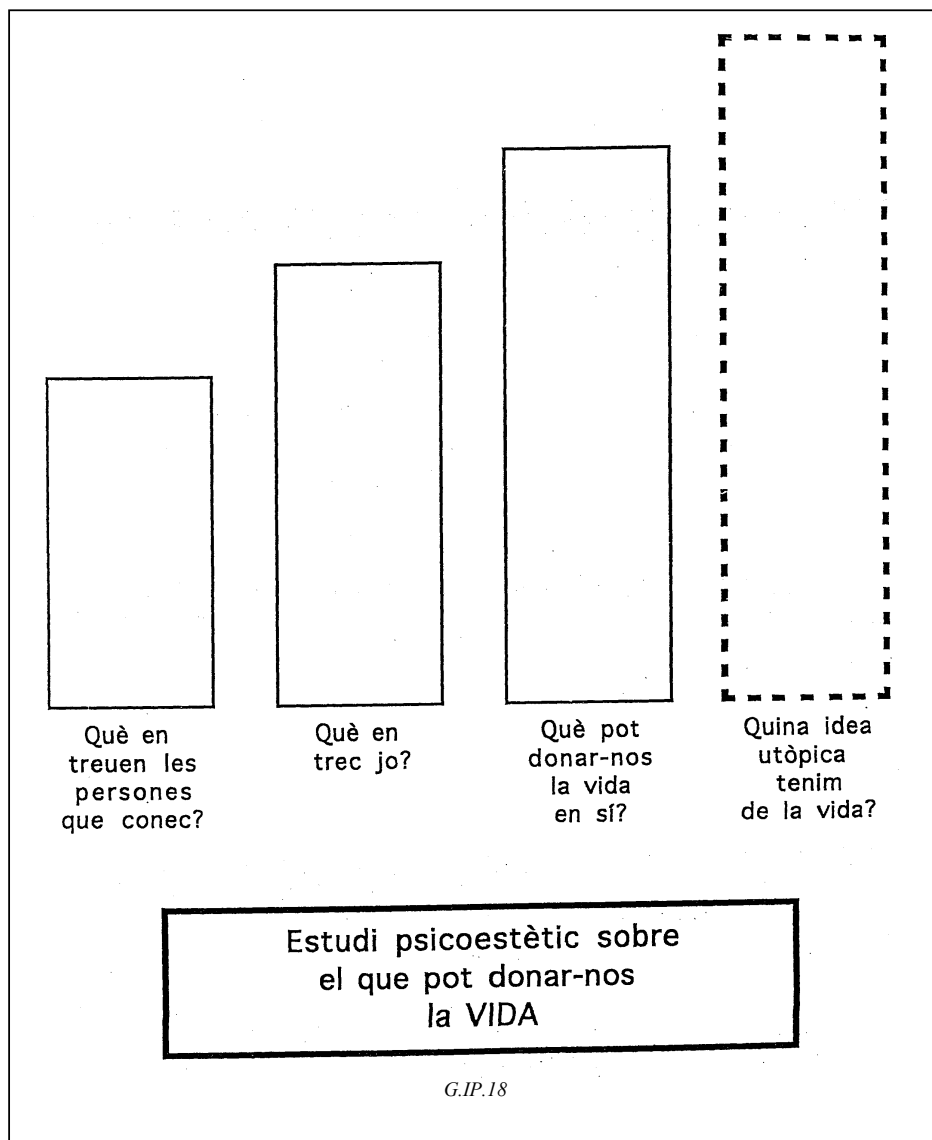
CONCEPCIÓ DE CELEBRITATS

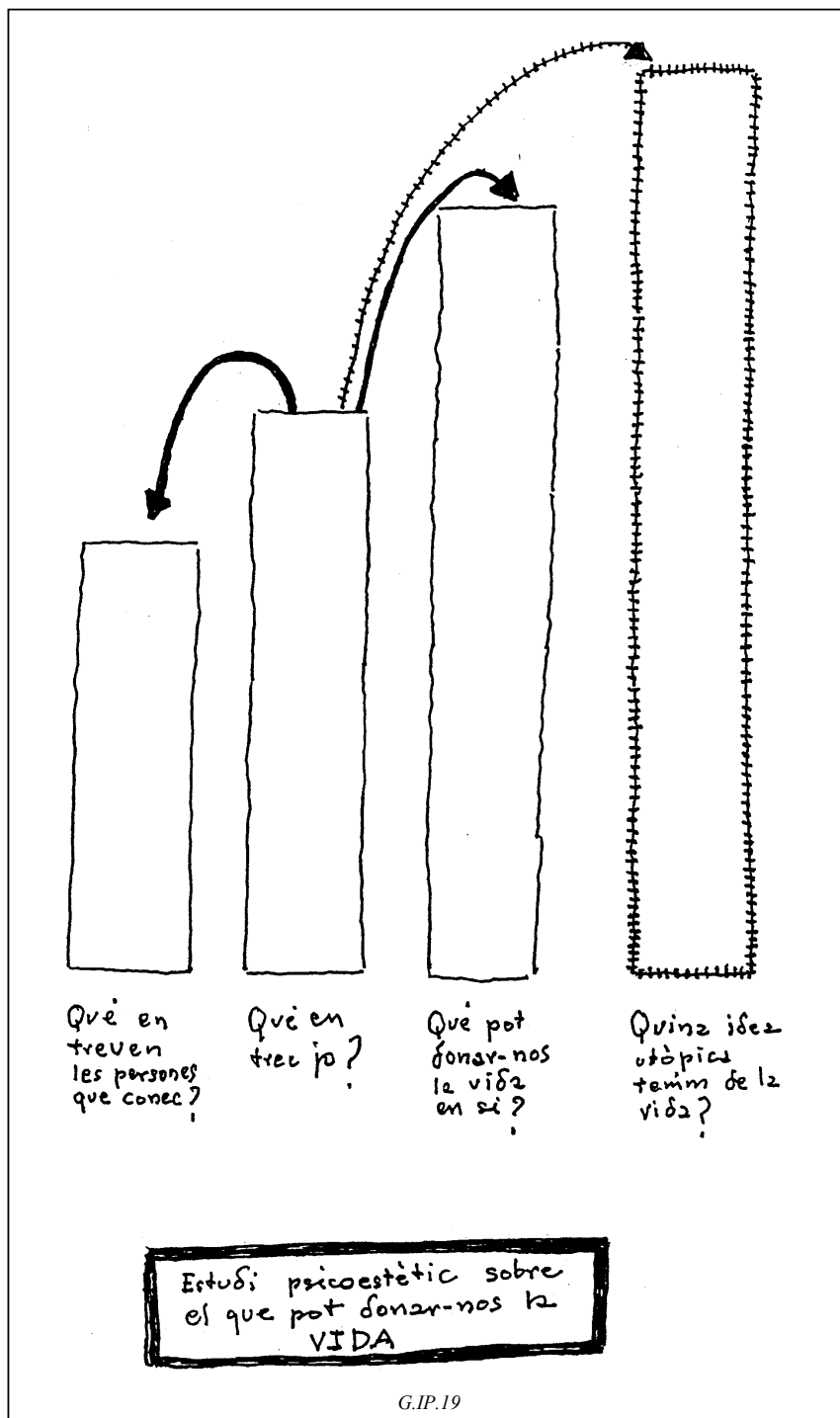
1. " La vida és com un conte explicat per un idiota "
Shakespeare
2. " La vida és obligació " Kant
3. " La vida és una guerra sense treva i morim amb les armes
a la mà " Schopenhauer
4. " La vida és una passió inútil " Sartre
5. " La vida és un somni " Calderón
6. " La vida és art " Ors
7. " La vida és un teixit d'hàbits i viure un restaurar quoti-
dianament la pròpia voluntat " Amil
8. " La vida consisteix en la comprensió de la veritat "
Tolstoi
9. " La vida és una mort lenta " San Agustín
10. " La vida és la constant sorpresa de veure que existim "
Tagore

Raonament psicoestètic : La contradicció de les frases en si justificaria un cop més la veracitat de la Psicoestètica en el sentit de que la vida és la peculiar interpretació que cadascú fa d'ella.

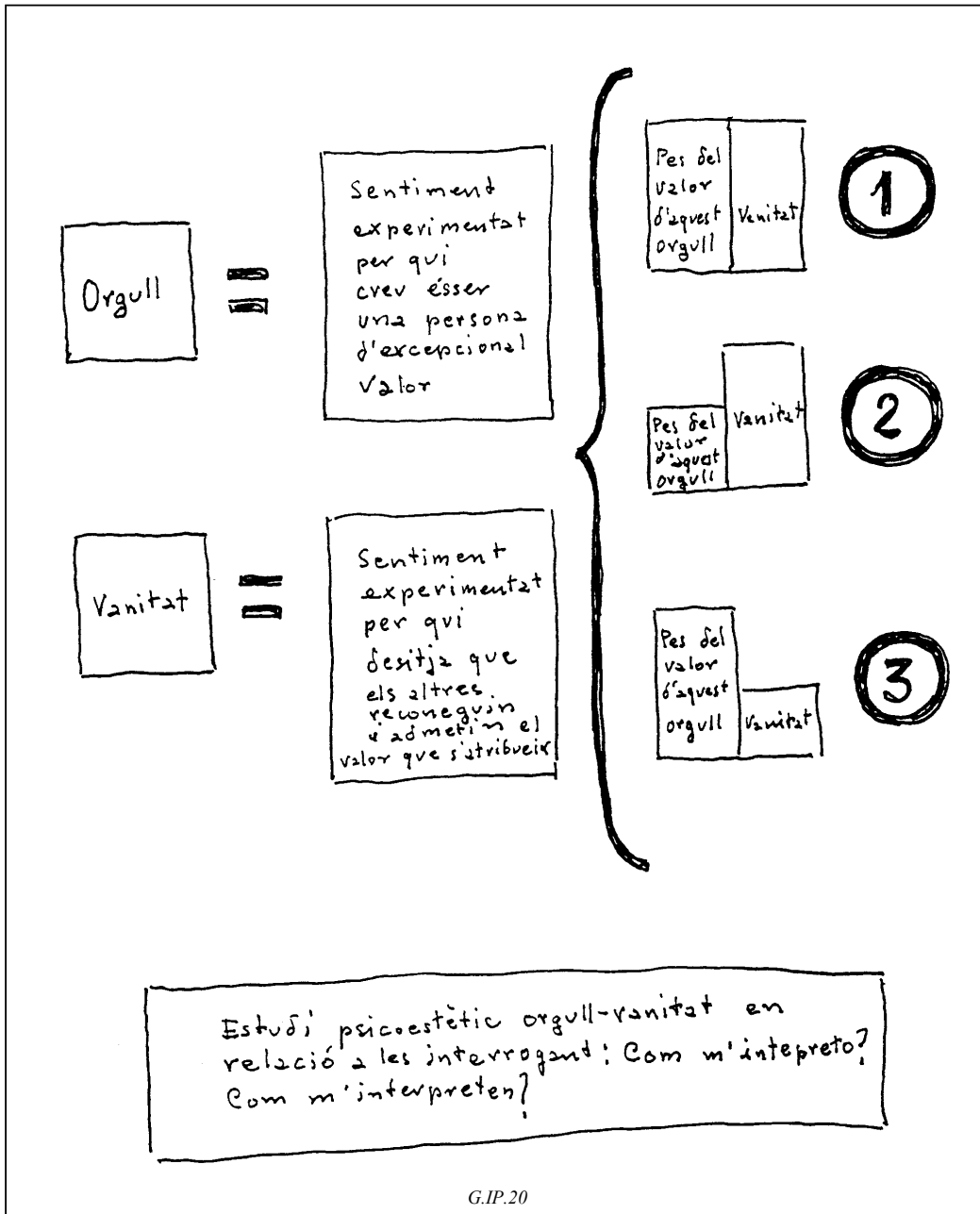
CONCEPCIÓ DE GENT ANÒNIMA

1. " La vida és un fàstic "
2. " La vida és com te la fas "
3. " La vida és una llarga oportunitat "
4. " La vida són quatre dies "
5. " La vida és un absurd "
6. " La vida és segons l'afany d'encarar-la "
7. " La vida és un anar-hi passant "
8. " La vida és un voler-la viure i gairebé no saber mai com "
9. " La vida és el trosset d'eternitat que ens toca a cadascú "
10. " La vida és escorredissa per això cal atrapar-la "

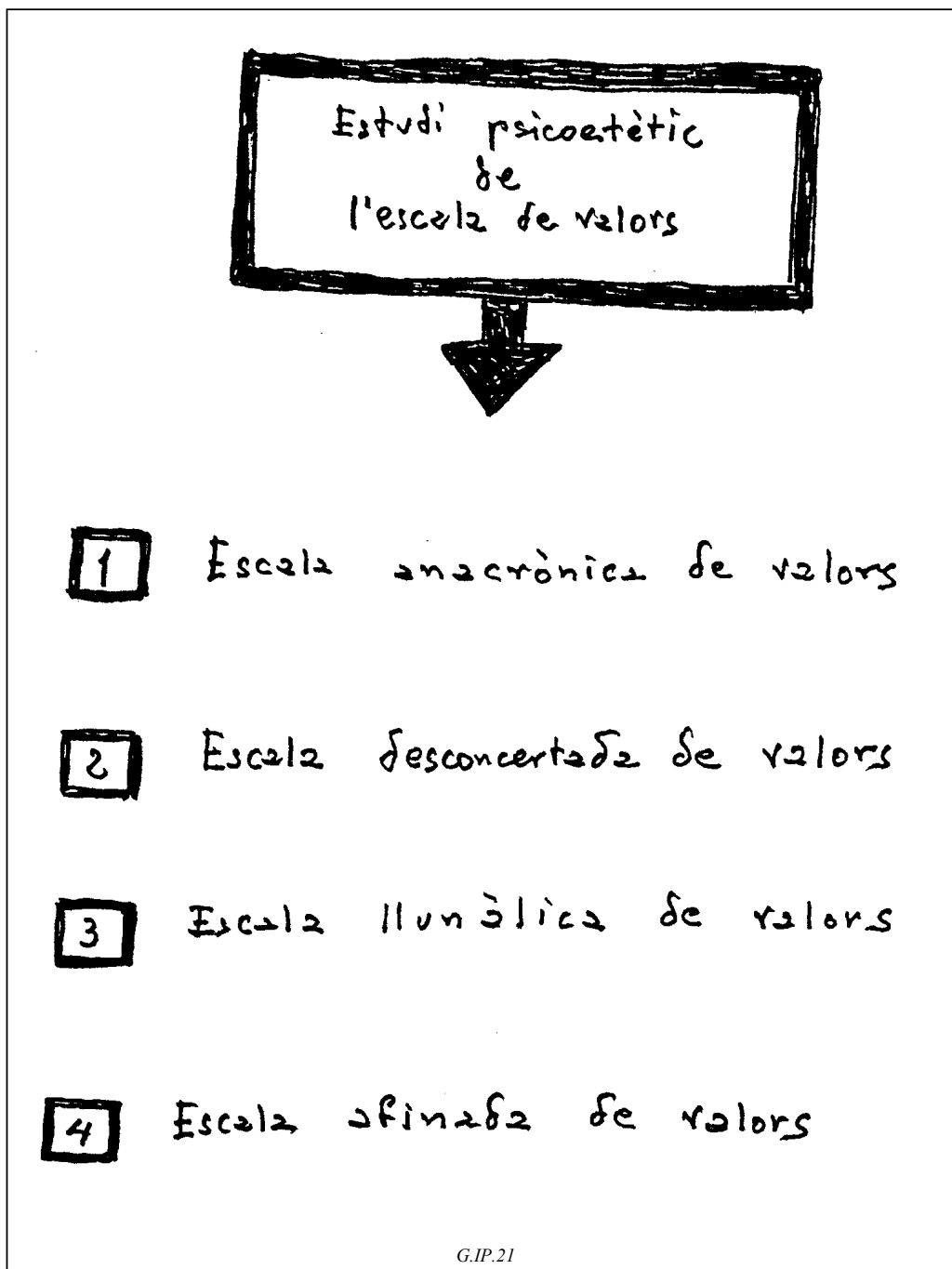

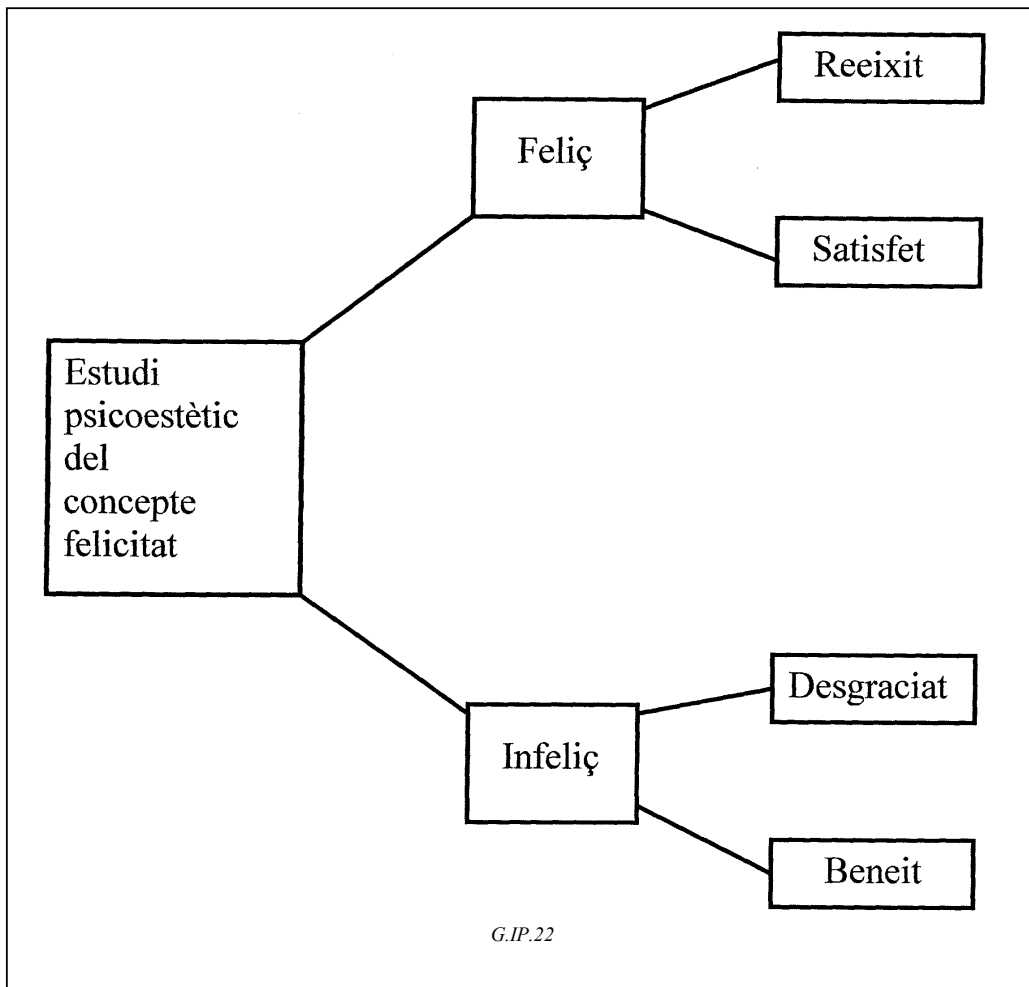

G.I.P.20

IP.01	Estudi psicoestètic de les interpretacions desorientadores en la valoració de la personalitat
IP.02	Estudi psicoestètic de les preguntes "clau" que cal contestar-se I
IP.03	Estudi psicoestètic de les preguntes "clau" que cal contestar-se II
IP.04	Estudi psicoestètic de saber-se veure
IP.05	Estudi psicoestètic dels predominis personals que no permeten una eficient interpretació de si mateix
IP.06	Estudi psicoestètic de com interpretar l'equilibri normal, la anormalitat i la transcendència
IP.07	Estudi psicoestètic sobre la normalitat
IP.08	Contrast entre psicoestètica i psicologia en la valoració de l'equilibri
IP.09	Estudi psicoestètic dels extremismes que motiva el desig de ser original
IP.10	La psicoestètica de la normalitat en relació amb els hàbits socials
IP.11	Estudi psicoestètic d'una interpretació ben definida de si mateix
IP.12	Estudi psicoestètic sobre l'afirmació del propi "jo"
IP.13	Estudi psicoestètic sobre ser és superar-se I
IP.14	Estudi psicoestètic sobre ser és superar-se II
IP.15	Estudi psicoestètic entre ésser i transformar-se
IP.16	Estudi psicoestètic sobre la pròpia interpretació
IP.17	Estudi psicoestètic sobre la interpretació de la vida
IP.18	Estudi psicoestètic sobre el que pot donar-nos la vida I
IP.19	Estudi psicoestètic sobre el que pot donar-nos la vida II
IP.20	Estudi psicoestètic orgull-vanitat en relació amb els interrogants: Com m'interpreto? Com m'interpreten?
IP.21	Estudi psicoestètic de l'escala de valors
IP.22	Estudi psicoestètic del concepte felicitat

CAPÍTOL 11. FUTUR

“I allò que interessa és el futur. I és clar, molt bé que es parli del passat, després ho veurem, si és segons el futur. Molt bé que es parli del present si sabem parlar del futur. I el futur és de qui el treballa, de qui el sap sistematitzar. Com ja deia Josep (es refereix al personatge bíblic), que sabia fer, per sobre de tot, una calendarització.” (Cf. 13)

Quin futur tenim? Tenim futur? Com serà el nostre futur? Preguntes inquietants a les quals hem de donar resposta si no volem quedar fossilitzats o desfasats, com la majoria de la gent que quan se'ls pregunta pel seu futur posen cara de sorpresa o de frustració. Hi ha persones, hi ha professionals, que creuen que el futur és marcat pels estels, i que el seu destí ja està determinat. La psicoestètica, en canvi, argumenta que el futur el construïm dia a dia amb el nostre esforç i el nostre treball. Tots tenim el futur que ens hem sabut crear.

En la interpretació psicoestètica de l'ésser humà, el futur hi té un paper preponderant. Així, una de les diferències fonamentals que Espinalt remarcava al contrastar-la amb la interpretació psicoanalítica de l'home és que, mentre Freud s'entretenia a buscar les motivacions de la conducta humana primordialment en el passat, la psicoestètica posa l'accent en el futur, tant personalment com socialment. Perquè viure al marge del futur és una dinàmica social que impera. Es viu la vida a partir del present, i en tot cas s'analitzen aquestes experiències quan es forma part del passat i ja no és possible canviar res.

Espinalt, en la seva conferència “Psicoestètica de la futuritat” (Cf. 30), cita i subscriu aquesta frase de Freud: *“Els homes viuen el seu present ingènuament, sense que puguin valorar el seu contingut, han de veure'l a distància, és a dir, cal que el present l'hagin convertit en passat si volen extreure criteris per jutjar el futur.”*

Així, des de l'enfocament espinaltià, hem de poder diferenciar el concepte futur –allò que esdevindrà– del concepte futuritat –la qualitat d'aquest futur.

Per il·lustrar aquest tema, Espinalt es valia sovint de la història bíblica, amb tot el que pugui tenir de llegendària: Josep, un pobre israelita que va saber interpretar els somnis del faraó d'Egipte i va guanyar-se la simpatia de tot el poble egipci i del mateix faraó, i va demostrar que tota persona capaç de desxifrar futur, fins i tot d'una manera rudimentària, va adquirint més i més poder.

“La futuritat no és sinònim de futur. El futur és allò que esdevindrà; la futuritat és la qualitat d'aquest futur que hem de construir, que hem d'aprendre a desxifrar [...] Quan nosaltres intentem desglossar qualsevol fet, en psicoestètica el primer que fem, vostès ho han vist aquí infinitat de vegades, és intentar ajudar-nos de models; [...] Per veure com s'ha desxifrat el futur a través de la història, jo sempre tinc un model a la punta de la llengua –alguns de vostès potser me n'han sentit relatar algunes de les seves facècies– i és un model típic, segurament la figura més apassionant de la Bíblia. Aquest relat literari que, segons diuen els creients, va dictar o va inspirar Déu. Probablement el seu personatge més reeixit i de més valor literari és aquell Josep que va interpretar els somnis del faraó.” (Cf. 13)

El pare de Josep, des que era un adolescent, va vestir-lo diferent de com vestia els seus germans, i Josep començà a tenir somnis en els quals exercia un clar domini sobre ells. Els seus germans anaven tenint cada cop més enveja, fins que arribà un dia en què van decidir vendre'l com a esclau, però abans li van agafar aquell vestit meravellós que tant cobejaven. El pobre Josep va anar a raure a mans d'un prohom egipci, l'esposa del qual va fer tot el possible per seduir-lo. Com que no reeixí en el seu intent, la dona va canviar els papers i denuncià Josep davant del seu marit com si hagués estat ell que l'havia pretès seduir. Com a resultat d'aquest afer, Josep fou empresonat, i un cop allà començà a interpretar somnis.

Espinalt remarcava amb èmfasi com el vestit –tema que ocuparà una part important de la seva obra– que el pare li havia donat a Josep, marca l'inici del seu futur.

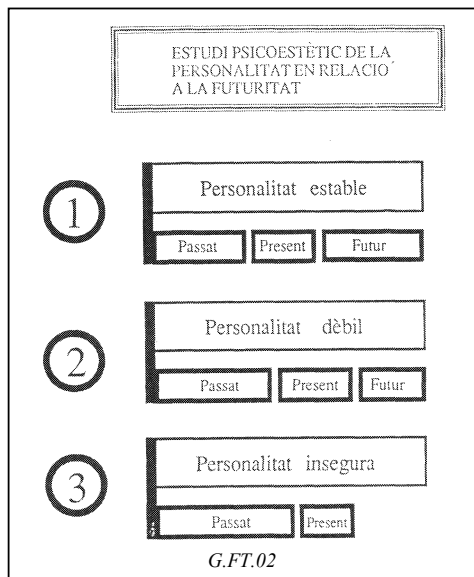
“Pensin que tots aquells que vagin vestits de fracassat no tenen futur, el seu futur és negre. Només aquell que sap trobar el vestit de Josep, adaptat a l'època, serà el clarividenc que ens ajudarà a veure el futur. Mai no han tingut futur, pel que veuran després, la gent que es resignen a ser fracassats.” (Cf. 13)

Els anys van anar passant, i un dia un poderós faraó tingué el famós somni de les vaques grasses i les vaques magres. Però ningú no li va saber interpretar. Algú li va dir que hi havia un home a la presó que interpretava somnis. Fou així com als 30 anys d'edat, Josep pogué sortir de presidi per presentar-se davant el faraó i interpretar-li aquell somni estrany. Abans, això sí, va procurar que l'afaitessin amb molta cura i el vestissin –un cop més el vestit és la clau de tot– amb la solemnitat i el ritual que corresponia a l'ocasió.

Quan va ser davant del faraó, Josep féu el que en psicoestètica Espinalt ha batejat amb el nom de *calendarització* –i que explicarem posteriorment: *“Tindreu set anys de penúries i restriccions de tota mena i set anys d'abundància i bones collites, per tant, cal idear un sistema de graner per poder emmagatzemar els productes preveient els anys de misèria [...]”*. Així fou com Josep aconseguí el favor del faraó i esdevingué un home poderós i respectat arreu.

“Com actuava Josep? Per què Josep sabia desxifrar el futur? Qui era Josep? Com podia ser que un israelita, fill d'un poble miserable, en aquella època arribés a apoderar-se d'Egipte i s'arribés a posar, entre altres, el faraó a la butxaca? [...] Tot home que desxifra el futur adquireix dia a dia més poder.” (Cf. 13)

Espinalt esmenta com aquest relat havia d'apassionar un dels literats més notables del nostre segle, l'alemany Thomas Mann. Va trigar 10 anys –des del 1933 fins al 1943– per escriure un llibre que justament titulà *Josep i els seus germans*. Aquest llibre conté un capítol en el que es descriu amb tota mena de detalls com era aquell vestit fabulós de Josep, i que originà la colera dels seus germans.

Aquest premi Nobel va estar escrivint, dia rere dia, mirant de seguir el llenguatge bíblic, per fer una obra que volia que fos l'obra cimera del nostre segle. Hi volia plasmar el mite més notable d'aquell llibre sagrat i antic que és la Bíblia. Volia escriure la història d'un home que amb l'habilitat de saber descobrir el futur es va apoderar ell sol de tot un imperi: l'imperi d'Egipte.

Espinalt fa també una anàlisi de motivacions socials quan constata que l'objectiu de Thomas Mann era no tan sols copsar les possibilitats que oferia aquell home, la seva agudesa i la seva astúcia, sinó a la vegada fer transcendir la seva vinculació personal i el seu interès per la qüestió del poble jueu.

“Thomas Mann va escriure aquesta novel·la entre els anys 1933 i 1943 –els anys de la gran eufòria del nazisme– amb l'emoció de pensar que en cas que els nazis destruïssin fins l'últim jueu, ell hauria dedicat a aquest poble la màxima epopeia, la història de Josep.” (Cf. 13)

Si partim, doncs, de les teories espinaltianes, i amb la importància que té el futur en la pròpia personalitat, veiem que podem fer tres grans grups de tipus humans a partir de les referències que al llarg de les seves converses facin al seu passat, present i futur. Les combinacions d'aquests tres elements ens donen l'individu amb una personalitat insegura, feble o estable. (G.FT.02)

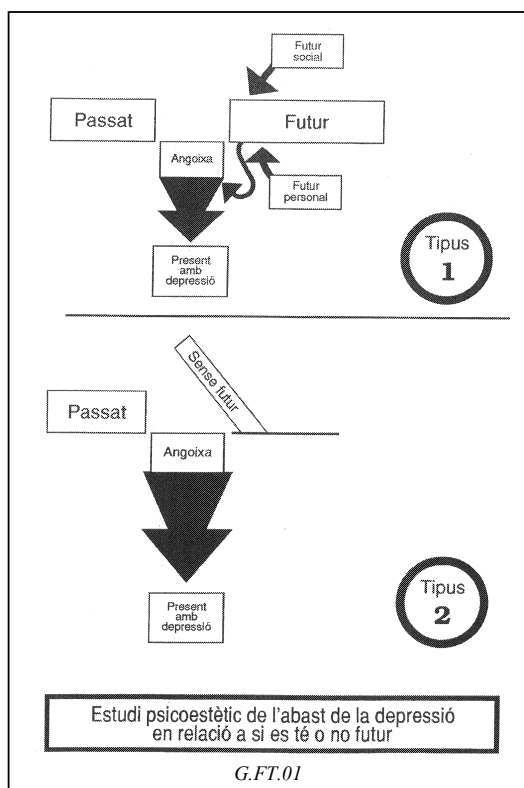
El primer grup el formen aquells que tenen una personalitat estable. Són aquells que si suméssim allò que diuen del seu passat i del seu present vindria a ser equivalent, més o menys, a allò que diuen del seu futur. Per ells, el futur té una importància, en parlen sovint i expressen la manera com pensen

realitzar els seus projectes i ambicions. La seva forma de procedir anima i s'encomana als que l'envolten. Tenen un sentit clar i objectiu dels temes que tracten.

El segon grup està format per aquells que tenen una personalitat feble. Són els que tindrien, segons les seves explicacions, molt passat, molt present, però un migrat futur. Dedicuen menys d'una quarta part de la seva conversa o discurs a referir-se al futur, mentre que empren llargues consideracions al passat, o queden com cristal·litzats en algun problema del present. Dóna la sensació que han perdut les il·lusions i la seva ment està bloquejada amb relació a emprendre nous camins. Si una persona així regeix la vida d'un país acaba per donar una sensació col·lectiva de desencant.

I, el tercer grup, estaria format per aquells que tindrien una personalitat insegura perquè no tindrien futur. Es caracteritzen perquè no dediquen ni el més mínim espai de la seva conversa o discurs als temes relacionats amb el futur. Per ells només compte el passat i el present. Viuen parapetats en un passat anacrònic al que, per voler donar un culte excessiu, acaben desfigurant. No saben fer previsions i no s'atreveixen mai a fixar objectius clars de futur.

“Perquè potser n’hi ha algun que ja viu molt complagut no tenint futur. I és que l’èsser humà, entre altres coses, és l’únic animal que s’enamora fins i tot de les cadenes. Quan els posen cadenes, n’hi ha molts que arriben a enamorar-se’n. Per tant, potser també n’hi ha algun que està enamorat de no tenir futur.” (Cf. 13)

D'altra banda, les persones amb una futuritat feble – o bé que hagin perdut aquesta futuritat que tenien a causa d'un mal fat, com pot ser una separació, la mort d'un familiar, la pèrdua de la feina, etc.– és necessari que la recuperin i l'enforteixin al més ràpid possible, ja que si no és així, l'abast de la depressió i l'angoixa serà superior al de les persones que tenen un futur clar i ben concretat. (G.FT.01)

Troblem també en aquest gràfic, com en tota l'obra espinaltiana, la dimensió social d'aquest futur.

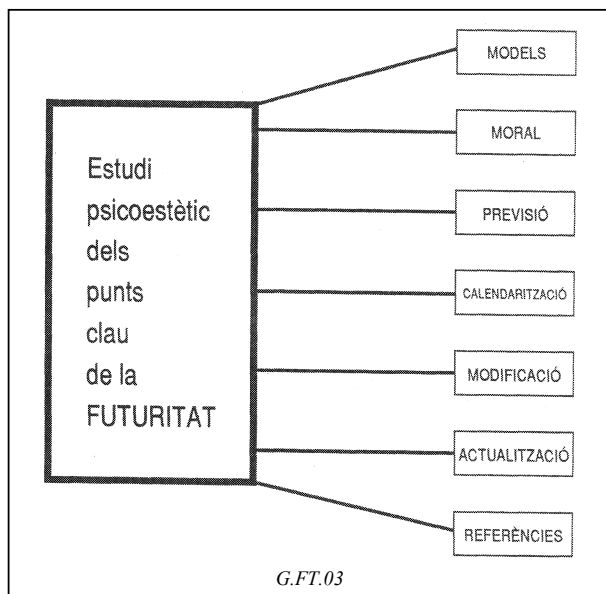
No n'hi ha prou amb el futur personal, la incidència del futur de la societat on vivim i, fins i tot el futur de la humanitat, també ens poden impactar de forma decisiva i repercutir en la nostra personalitat. D'aquí que la crisi de models directius –que són els que han de generar aquesta futuritat social i calenderitzar-la– augmenti aquesta feblesa en la futuritat del nostre poble, i de la humanitat en general, a causa a la crisi directiva caracteritzada per la manca d'autèntics dirigents, de la qual Espinalt en parla sovint al llarg de la seva obra.

“No tenim models, no tenim estímuls, no tenim estímuls apropiats. Posats a no tenir, no tenim ni un

polític que ens pugui suggestionar mínimament [...] Som pobres de models a tot el món i aquí una mica més.” (Cf. 13)

Amb l'ajut del gràfic (G.FT.03), Espinalt ens concreta els punts que cal tenir presents per tal d'enfortir la pròpia futuritat:

MODELS: Les persones tenen una incapacitat notable per seleccionar uns models apropiats i, a la vegada, la societat no ajuda gens a trobar uns models adients per cadascú. La persona que vol tenir una futuritat no pot permetre's el luxe de prescindir-ne.

MORAL: La conquesta del nostre propi futur implica tenir, d'entrada, una moral de victòria. Si no en tenim, ens trobarem sempre indefensos davant les incerteses que sovint presenta el futur. No és suficient ser combatiu a la vida, també cal estar convençuts de la victòria.

“Però ens manca també moral. Hem dit que Josep tenia la moral de victòria. [...] Ens falta moral de victòria. Fixi'ns-hi bé, aquí,

que hi ha lingüistes: si parlem de convèncer, al si de la paraula convèncer hi ha la paraula vèncer. No hi ha possibilitat de convèncer ningú si no tens una moral de victòria.” (Cf. 13)

PREVISIÓ: Sense previsió no hi ha futuritat possible, ja que com la mateixa paraula indica, és veure per avançat allò que vindrà, i així ens podem preparar i evitar que ens agafi desprevinguts.

“Hem de tenir previsió, allò que tenia Josep quan li va dir al faraó: —Vinga, us organitzaré els graners, el blat d'aquí que no es vengui, aquest el guardarem per a l'any que ve. Encara ens en vindran a comprar d'altres països. Si ens farem rics amb la misèria dels altres— I el faraó encara pensava que guanyaria més diners quan vinguessin les vaques magres que quan tinguessin les vaques grasses. Una meravella!” (Cf. 13)

CALENDARITZACIÓ: Aquest concepte, batejat per Espinalt, pressuposa que aquell qui treballa pel seu futur cal que ho faci sempre amb l'ajut d'un calendari. En general, la gent no sap planificar-se amb el rigor necessari. En la seva conferència sobre la futuritat, Espinalt cita Durkheim pel que fa al calendari:

“Per això, un dels gran sociòlegs del nostre segle, Durkheim, deia sobre el calendari una frase que val la pena que tots vostès la tinguin ben arxivada: «El calendari expressa el ritme de l'activitat col·lectiva, alhora que té la funció d'assegurar-ne la regularitat.» Però la calendarització, a casa nostra, no la sabem fer.” (Cf. 13)

I també ens posa l'exemple següent: la concessió dels Jocs Olímpics del 1992 a la ciutat de Barcelona, el passat 17 d'octubre de 1986, simbolitza un gran triomf del calendari. Tothom esclatà de joia perquè, en el fons, el Comitè Olímpic Internacional havia actuat, salvant les distàncies, com Josep davant del faraó; havia fet, com llavors, calendari. Sense calendari no hi ha futuritat.

MODIFICACIÓ: L'home és conservador per naturalesa. Si d'ell depengués, mai no voldria que res no canviés, però, evidentment, la futuritat reclama una gran flexibilitat en aquest terreny, ja que la planificació del nostre futur resulta impossible sense introduir modificacions en la nostra vida personal present o en la nostra pròpia feina.

Així, si algú es proposa un objectiu de futur, per exemple, parlar anglès en un parell d'anys, immediatament haurà de canviar el seu present, és a dir, fer canvis en els seus hàbits diaris (cercar una escola, hores d'estudi, converses, etc.) per poder aconseguir-ho, altrament aquest futur no s'esdevindrà com a realitat.

“El sentit de la modificació. L’home del nostre país, i de molts països –com que l’home sempre el pareixen conservador–, no admet que es pugui modificar res; i quan l’home no admet que es pugui modificar res, no té possibilitat de tenir el do d’esbrinar el futur. Josep no va tenir cap inconvenient, fins i tot perquè el faraó, amb un xovinisme notable, li canviés el seu nom i n’hi posés un d’egipci.” (Cf. 13)

ACTUALITZACIÓ: L’èsser humà –com més endavant veurem– és un ésser de modes, ja que sempre necessita estar al dia, *à la page*. Si no va acompanyada de l’actualització, la idea del futur queda sempre vague i imprecisa, no agafa plena carta de naturalesa.

“L’actualització. Hem de ser actuals. La psicoestètica ha dit que l’home necessita de les modes. Ho hem repetit milers de vegades, perquè l’home és un animal que necessita sentir-se actual. Quan l’home se sent marginat, quan algú diu: Oh! Aquest era molt bo abans, però ara, què vols que et digui, ha quedat «démodé», aleshores se sent preocupat.” (Cf. 13)

En relació amb la psicologia del pobles, Espinalt afirma que una de les formes que tenen les metròpolis de mantenir un predomini sobre els altres pobles, és mantenir candent la idea de modernitat i actualització per sobre d’aquells indrets als que volen subjugar.

“Fixin-se bé que una de les astúcies que manté sempre Madrid per tenir còndidament dominada aquesta ciutat de Barcelona és que sempre es presenten com si ells fossin actuals, i aquí, en canvi, «démodées».” (Cf. 13)

REFERÈNCIES: La futuritat reclama també una constant revisió de la història i dels fets que s’han produït amb anterioritat per contrastar situacions i valorar homes i accions amb objectivitat. La revitalització de la història és també una de les grans constants de la psicoestètica.

“I les referències. Hem d’usar la història, amics meus. Hem d’usar la història. Hem de tenir referències. El nostre secret, el secret de la psicoestètica, és que constantment fem exercici de la història. Vitalitzem la història. És això el que ens dona el gran secret. És això el que ens fa invencibles.” (Cf. 13)

L’extens coneixement que el professor Espinalt tenia de la història, li donava un gran domini de la psicologia individual i de la psicologia dels pobles. Els fets socials només es poden conèixer i aprofundir si partim de tot allò que ha creat l’inconscient col·lectiu d’un poble: els seus prohoms, les lluites amb altres pobles, la seva literatura, etc., a la vegada que hi trobarem una gran pedrera d’on extreure els models que ens ajudaran a entendre el moment present i la projecció cap al futur.

“Pensin vostès que en Josep de la història és un home caute. Mentre era a la presó estava estudiant el país de faraó, i quan el faraó el va cridar sabia més d’aquell país que no pas els mateixos egipcis. Aquí hi ha el drama, i la grandesa també del poble jueu, que quan van a un lloc determinat arriben a saber-ne més que els d’aquell poble. Per això Alemanya volia exterminar els jueus, perquè eren més sabedors d’Alemanya que els mateixos alemanys. Ja li passava a la figura immensa de Josep.” (Cf. 13)

11.1. COMPLEX DE LA FONTAINE

“Qui era La Fontaine? Un poeta i un cacic francès que va escriure una faula: la desgràcia més notable de tota la història de la literatura. Aquella faula de la lletera.” (Cf. 13)

La psicoestètica insisteix en què –contra la idea generalitzada que el futur depèn sempre de forces ocultes, boles de vidre i sortilegis de tota mena– el futur és sempre d'aquell que el treballa, d'aquell que el sap sistematitzar. Com més intensament treballi una persona pel seu futur, més matemàticament aquest s'anirà ajustant als seus plans inicials.

“Podem i hem de canalitzar el nostre destí. L'eficàcia de l'acció personal sobre la sort està en relació directa amb la intensitat i l'habilitat de l'esforç de cadascú. Fins i tot la salut, que és indubtablement el factor que depèn menys de la nostra pròpia determinació, pot ésser regulada, ja que ningú no pot negar la influència de la voluntat en la manera de tenir cura de la salut física i preservar-la. Si no existissin els qui, amb la mesura de llurs forces, canalitzen la sort, el conformista esdentegat encara no hauria fet un pas per inventar la dentadura postissa.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 186)

En aquest aspecte, Espinalt criticava durament el comportament de tantes i tantes persones que es mofen d'aquell que intenta planificar el seu futur, i que té il·lusió per veure convertits en realitat projectes i idees que estiguin a l'abast de l'ésser humà. Particularment, la befa acostuma a incrementar-se quan, per les circumstàncies que sigui, aquestes projectes no poden esdevenir reals.

Com a prototipus d'aquest element que viu al dia i que tot el que no sigui “ara i aquí” no té cap valor, citava el cèlebre fabulista francès, La Fontaine. Fins i tot parlava del *complex de La Fontaine*.

Es referia a la faula de la lletera que mentre anava al mercat amb un càntir de llet anava pensant què faria amb els guanys obtinguts de vendre la llet, però amb tan mala fortuna que va caure. Llavors, tots els seus somnis s'esvaïren. Somnis al cap i a la fi perfectament lícits i realitzables: comprar uns pollets, comprar un porc, comprar una vedella...

“Aquella lletera que portava una gerra de llet i anava al mercat. I deia: —Amb aquesta llet em compraré uns pollets; amb aquests pollets engreixaré unes gallines; aquelles gallines me les vendré i em compraré un porquet; amb aquell porquet em compraré una vaca i un vedell— I amb aquestes, s'entrebanca i trenca la gerra. Això és el més nefast que ha donat la literatura, en tots els segles, perquè aquella lletera era una dona normalíssima. El neuròtic era el poeta perquè es revenjava en aquella dona a qui va caure la llet. El més natural del món era que aquella dona, d'una gerra de llet en volgués treure unes gallines, i de les gallines en volgués treure un porquet i del porquet en volgués treure un vedell i una vaca. Si aquella dona hagués demanat la lluna, molt bé que Lafontaine, home acomplexat, neuròtic, hagués dit: —Apa! Demanava la lluna, i només tenia una gerra de llet!— Però demanava una cosa humana. Aquella dona tenia futuritat. I és més, en una època on el masclisme era molt més estès que no pas ara, el poeta encara té prou esma de dir: —I ara, quan arribi a casa, el marit la pegarà— Potser es pensaven vostès que el progrés del món l'han fet els intel·lectuals? Algun intel·lectual, i moltes dones que anaven a vendre un gerro de llet i que han tingut el coratge, quan se'ls ha trencat, de tornar-se a aixecar, tornar a munyir una vaca eixarreïda que tenien, tornar a anar al mercat i tornar a tenir el mateix somni.” (Cf. 13)

No podem caure, doncs, en l'error de La Fontaine. Hem de fer front d'una manera oberta i sense complexos ni inhibicions al nostre futur. Tot i que, per a Espinalt, la nostra societat actual no està preparada per acceptar de forma oberta les persones que es preocupen pel futur, de manera que, portats pel clima social de “viure el present” veuen la persona amb il·lusions com un presumptuós. Així, el complex de Lafontaine està avui dia més estès que mai.

“Com veuen, aquest tema de la futuritat, d'intentar buscar la qualitat del futur, no s'acabaria mai. Quan hi ha tanta gent tan espantada que no en vol parlar, sempre és difícil tractar del futur. Perquè aquí hi ha gent que, portats fins i tot per idees estranyes, quan parles del futur et diuen: —Sempre

seràs un orgullós, un tipus fatxendós— Perquè aquests tenen, i amb aquest nom els heu de conèixer, un complex de La Fontaine.” (Cf. 13)

També comparava unes societats amb altres. En la seva conferència sobre el futur, comentava les converses amb el seu estimat amic Josep Carner i Ribalta. Així, constata:

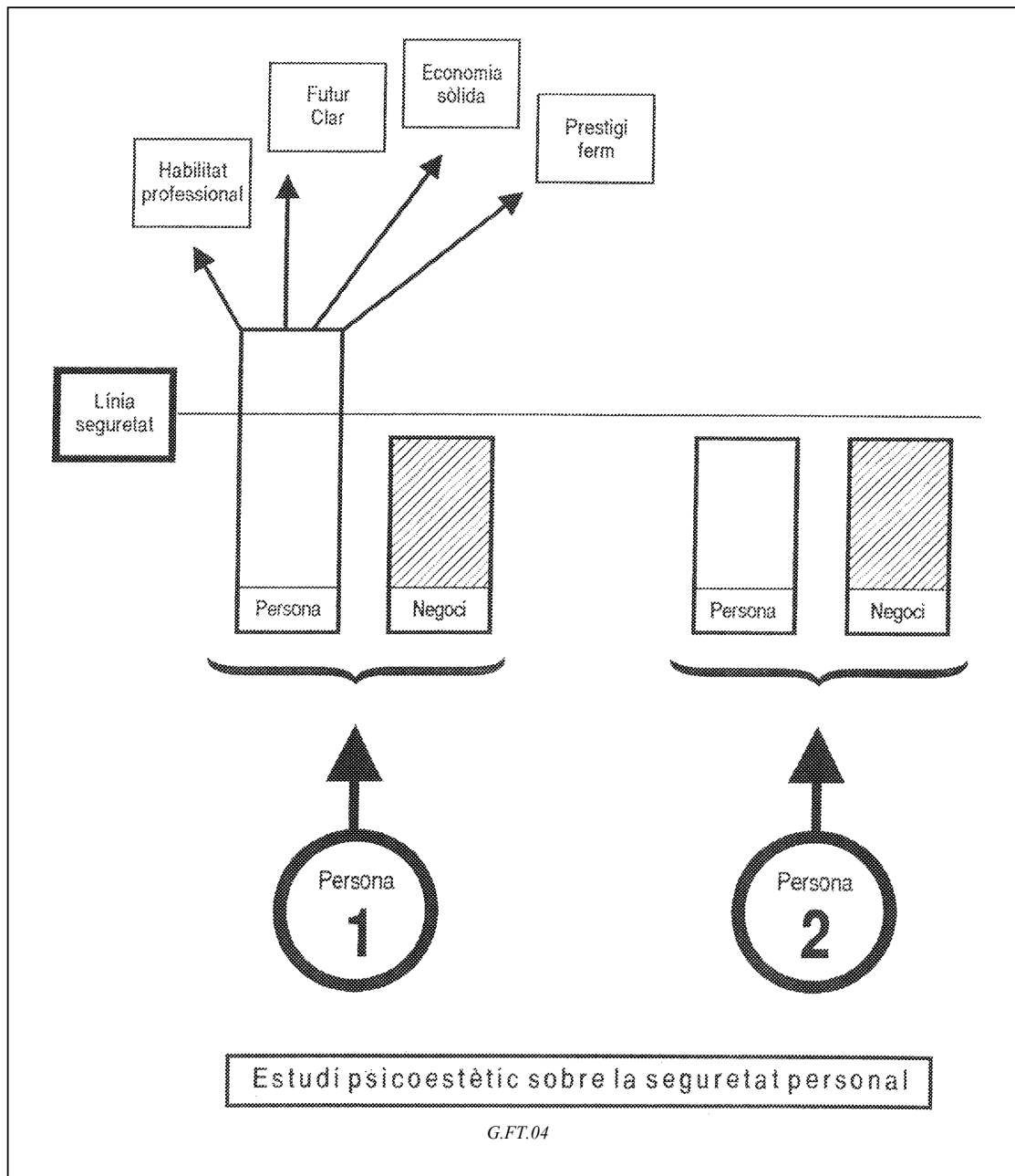
“La sort, que sembla que sempre a mi personalment m’acompanya fins a la màgia, ha volgut que avui tingués aquí aquest home venerable, de vuitanta-nou anys i que viu a Califòrnia. (Es refereix a Josep Carner Ribalta) Ell és súbdit americà, encara que quan havia viscut a Catalunya, entre altres coses, havia estat lloctinent de Francesc Macià a la invasió que el coronel volia fer per Prats de Molló. Porta molt anys d’història a sobre, pel cap baix uns setanta-cinc. Ell sempre em diu, quan ve a Catalunya, que queda esfereït per una cosa ben senzilla —ara ens ho podrà confirmar, si cal: aquí la gent mai no li parla del futur. Ell viu en un país, els Estats Units, on potser la gent són més inclinats a parlar del futur, però aquí ningú no n’hi parla mai, aquí es parla del passat.” (Cf. 13)

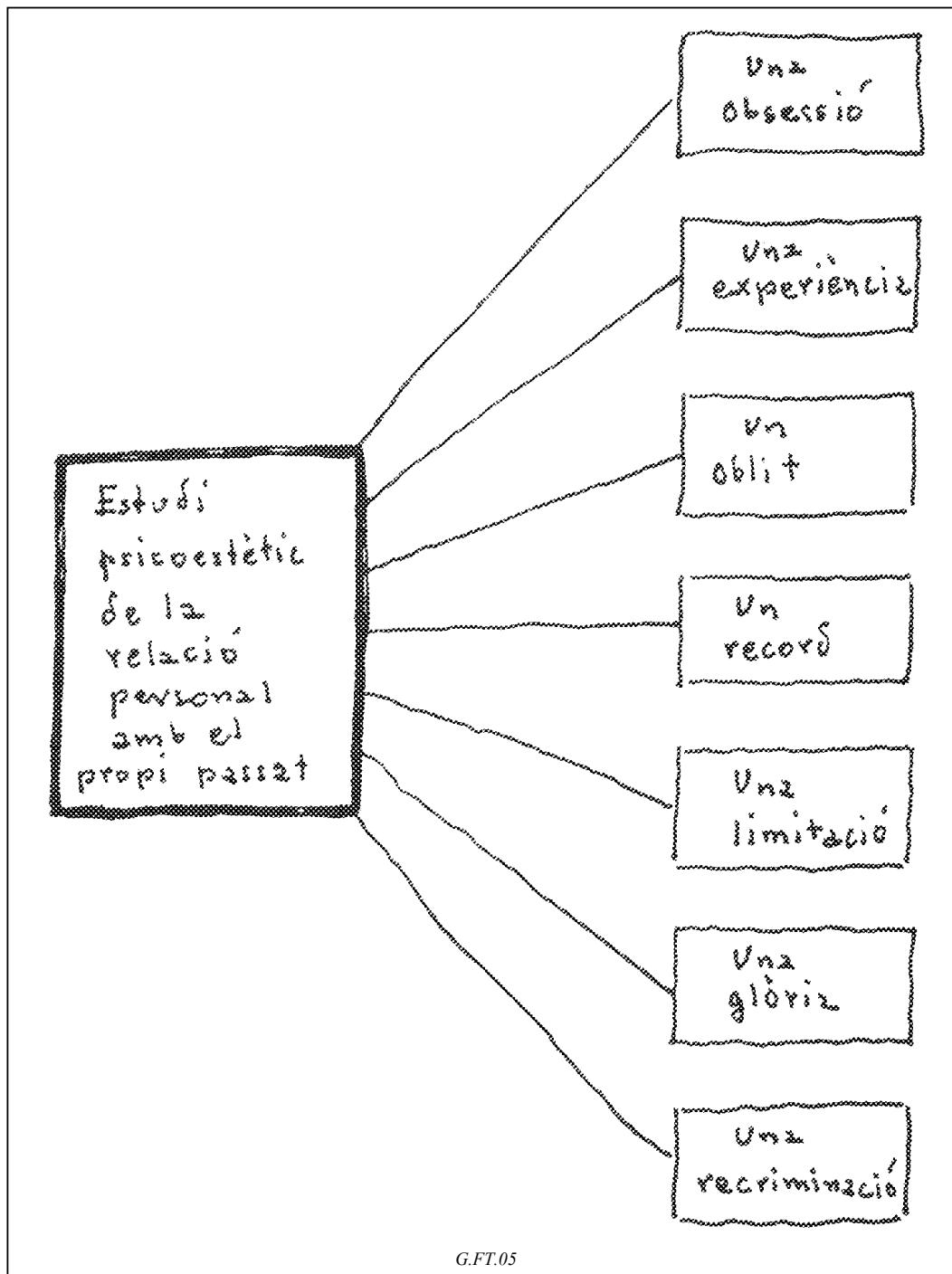
Aquesta anàlisi social ens indica la capacitat d’il·lusionar-se que pot arribar a tenir tot un país depenent de com tracta la relació amb el seu futur. ¿Predominen entre la seva gent els que tenen una personalitat insegura, o bé, els que tenen una personalitat estable?

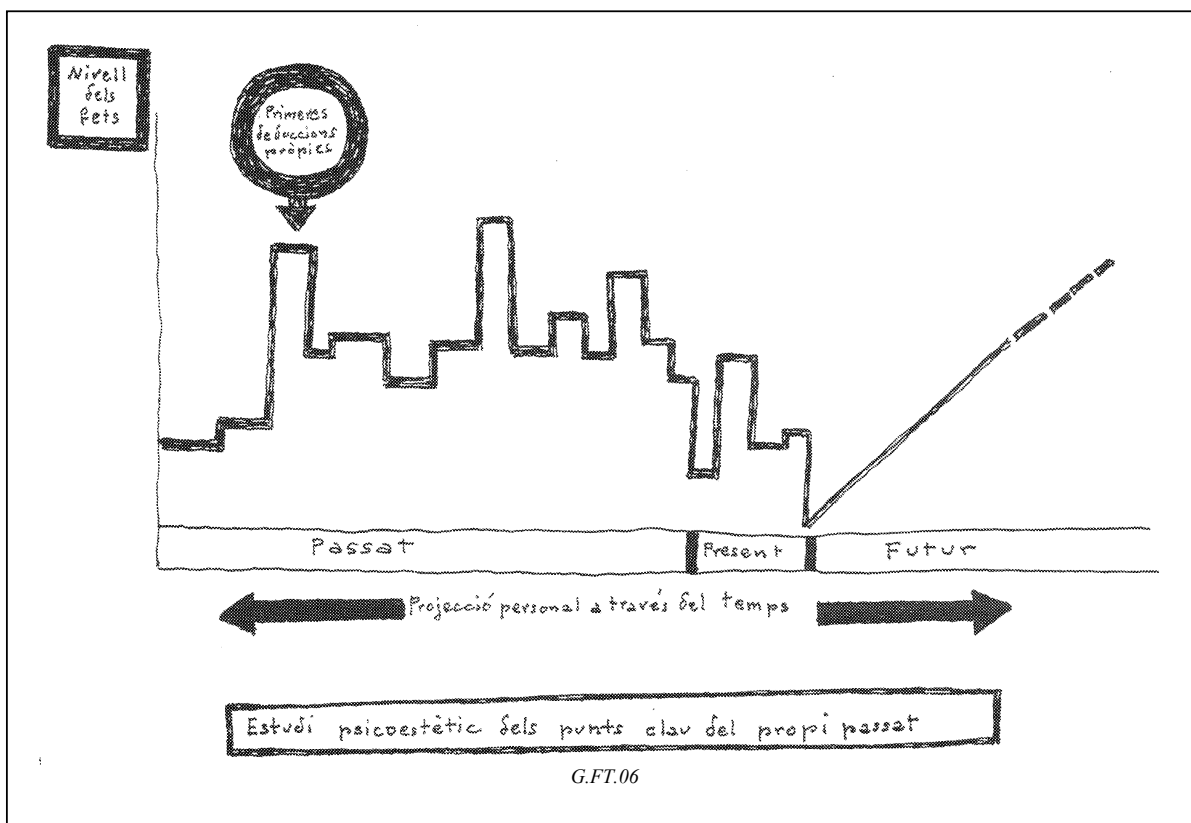
Per a Espinalt, més aviat predomina la persona que no té una visió clara del futur. I comparant els joves actuals amb el jove Josep de la Bíblia, que als trenta anys ja s’encarava amb el futur de tota una nació, comenta:

“[...] però ens trobarem amb la fatalitat que, si bé aquell home als trenta anys ja tenia aquesta clarividència, el jove d’avui no ho és tant, de clarividenc. Té por al sentit del futur. La futuritat no la sap mesurar. La qualitat del futur, que és com el diccionari Fabra defineix la paraula futuritat, no la sap trobar, no la veu, no l’enganxa. Té com una muralla espessa, un vel espès que no li deixa veure el futur.” (Cf. 13)

ANNEX GRÀFICS

FT.01	Estudi psicoestètic de l'abast de la depressió en relació amb si es té o no futur
FT.02	Estudi psicoestètic de la personalitat en relació amb la futuritat
FT.03	Estudi psicoestètic dels punts clau de la futuritat
FT.04	Estudi psicoestètic sobre la seguretat personal
FT.05	Estudi psicoestètic de la relació personal amb el propi passat
FT.06	Estudi psicoestètic dels punts clau del propi passat

CAPÍTOL 12. ARTIFICIS

“L'ésser humà és un ésser rebel·lat, que vol ser diferent d'allò que la naturalesa li va indicar que podia ser i sobre aquesta gran falsedat ha fet, res més i res menys, que una civilització.” (Cf. 25)

Aquesta manera de voler sortir del camí que la natura li havia marcat, ha fet de l'espècie humana un ésser d'artificis. El mateix Espinalt defineix la psicoestètica de la manera següent:

“La psicoestètica és la ciència que estudia l'home a través dels artificis que necessita per sobreviure i afirmar-se.” (Cf. 22)

Així, el primer que hem de considerar és què entenem per artifici. Veurem que és una paraula que genera una gran ambivalència. Per una banda, a l'ésser humà l'enlluernen les seves creacions, però, per una altra, tot el que sigui artificial també l'incomoda enormement.

La distància que hi ha en poder conceptuar una cosa d'artificiosa o veure-la com una obra d'art és molt subtil. Espinalt (Cf. 23) ens posa l'exemple d'una representació teatral: si l'actor fa el seu paper magistralment ho veiem artístic i tot queda natural, però si no és així i l'actor no se'n surt, diem que es veu artificiosos. El fet de crear un artifici ben perfeccionat o, fins i tot, espectacular, fa que l'ésser humà se senti d'allò més complagut. El mot artífex justament designa l'autor d'alguna cosa que considerem important. En qualsevol cas, la seducció que té l'artifici no deixa cap dubte: només cal mostrar a un infant un pi i una moto, llavors, es constata que tot i donar un cert valor a l'arbre, allò que l'atrau amb més força és la motocicleta.

Espinalt fa referència al concepte *artificialisme* que Piaget, ja al segle XIX, utilitzava per definir l'estat d'esperit de l'infant que creu que tots els objectes i fenòmens exteriors són obra de l'home, i la natura queda totalment eclipsada. També esmenta (Cf. 23) la sentència d'Oscar Wilde que deia: *“La primera condició de l'home és ser tan artificiosos com pugui. La segona encara no s'ha inventat.”*

“La psicoestètica podria tornar a definir de nou l'home com l'animal que s'enamora de les seves pròpies obres.” (Cf. 23)

Per artifici, ens referim a una cosa o un fet que no és natural, és a dir, no ens l'ha proporcionat la natura. L'artifici separa l'home de la naturalesa i, segons les teories espinaltians, l'home sense artificis és més a prop de ser un mamífer que un ésser racional.

“Les cultures, totes, són un artifici que s'ha creat l'home.” (Cf. 35)

Així mateix, entenem per artifici tot allò del qual l'ésser humà ha sabut dotar-se, ja sigui en l'aspecte material com psíquic. Dintre dels artificis materials hi trobem: el vestit, l'habitatge, la medicina, la higiene, l'automòbil, etc. En la línia dels psíquics hi trobem, entre altres: el llenguatge, l'escriptura, l'intel·lecte, la direcció humana i, per sobre de tots, el caràcter.

“Cada persona té, àdhuc, molta més consciència que no podrieu pensar dels seus artificis, encara que només fos per allò que ajuden a contrastar el seu posat individual de les formes primàries de la Natura.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 410)

En el gràfic (G.AR.03), Espinalt ens mostra quina ha estat l'evolució de l'espècie humana en relació amb els artificis. En un primer moment, la disjuntiva podia ser, o bé començar a desenvolupar els artificis i sofisticar-se, o bé prescindir-ne totalment. Aquesta segona opció el menava a la possibilitat de desaparèixer com a espècie a causa de la feblesa inherent que té l'ésser humà i, per tant, li donava molt poques probabilitats d'haver arribat fins als nostres dies, encara que potser haguessin quedat algunes tribus aïllades.

Tal com es veu en el gràfic esmentat, doncs, un cop situats en la via de la sofisticació, observem que aquesta ha anat augmentant cada cop més fins arribar al moment actual en què l'home disposa de tres alternatives:

1) Continuar aquest procés de sofisticació constant, i que el pot dur a una destrucció del planeta.

- 2) Retornar novament al salvatge, i posar un cop més en perill la seva pròpia existència.
- 3) No renunciar als artificis necessaris, però exercir-ne un control racional.

Si ens situem en la primera via, que ha comportat el desenvolupament tècnic i social, ara, més que en cap altra època, l'embalament artificialiós ha arribat a uns límits insospitats.

Segons l'estudi nord-americà de l'any 1988 –Espinalt el referencia en la seva conferència (Cf. 23)–, cada trenta segons es produeix al món una idea innovadora capaç d'engruixir la pila d'artificis ja existents, tot i que només un 10% d'aquestes idees es plasmen a la pràctica. L'augment espectacular que això representa pot esdevenir destructiu pel seu excés. Per a Espinalt, no és que tinguem una societat de consum, perquè totes ho han estat, sinó que tenim una societat, per sobre de tot, on hi ha moltes coses per poder consumir.

Quan Espinalt parlava en aquests termes, malgrat preveure la necessitat d'estudiar científicament la proliferació d'artificis, encara no s'havia produït l'alarma social actual dels científics quant al canvi climàtic global que afectarà la vida a tot el planeta, o la necessitat urgent de controlar els processos industrials contaminants, etc.

D'altra banda, la segona opció del retorn a la naturalesa –l'home salvatge de Rousseau que encapçalen els moviments ecologistes–, tot i tenir punts molt positius, per a Espinalt, ens aboquen a una paradoxa. És a dir, la primera realitat que hem d'abastar és que l'home es torni a descobrir a ell mateix abans de poder dir de quina forma salvarà la naturalesa. I fa l'observació que els ecologistes van vestits com trinxeraires, i això denota que es comencen a destruir ells mateixos.

“El que està en més mal estat ecològic que la naturalesa –afirma Espinalt– és el propi home que ha perdut la brúixola de navegar, perquè entre altres coses no té el sentit d'allà on ha de buscar un equilibri amb els seus artificis.” (Cf. 23)

Per a la psicoestètica, la via encertada no és prescindir de l'artifici, sinó limitar-los a la seva mesura justa; delimitar aquests artificis i estudiar-los d'una manera científica i racional, ja que la vinculació que ens uneix a l'artifici és tan profunda que afirma el següent:

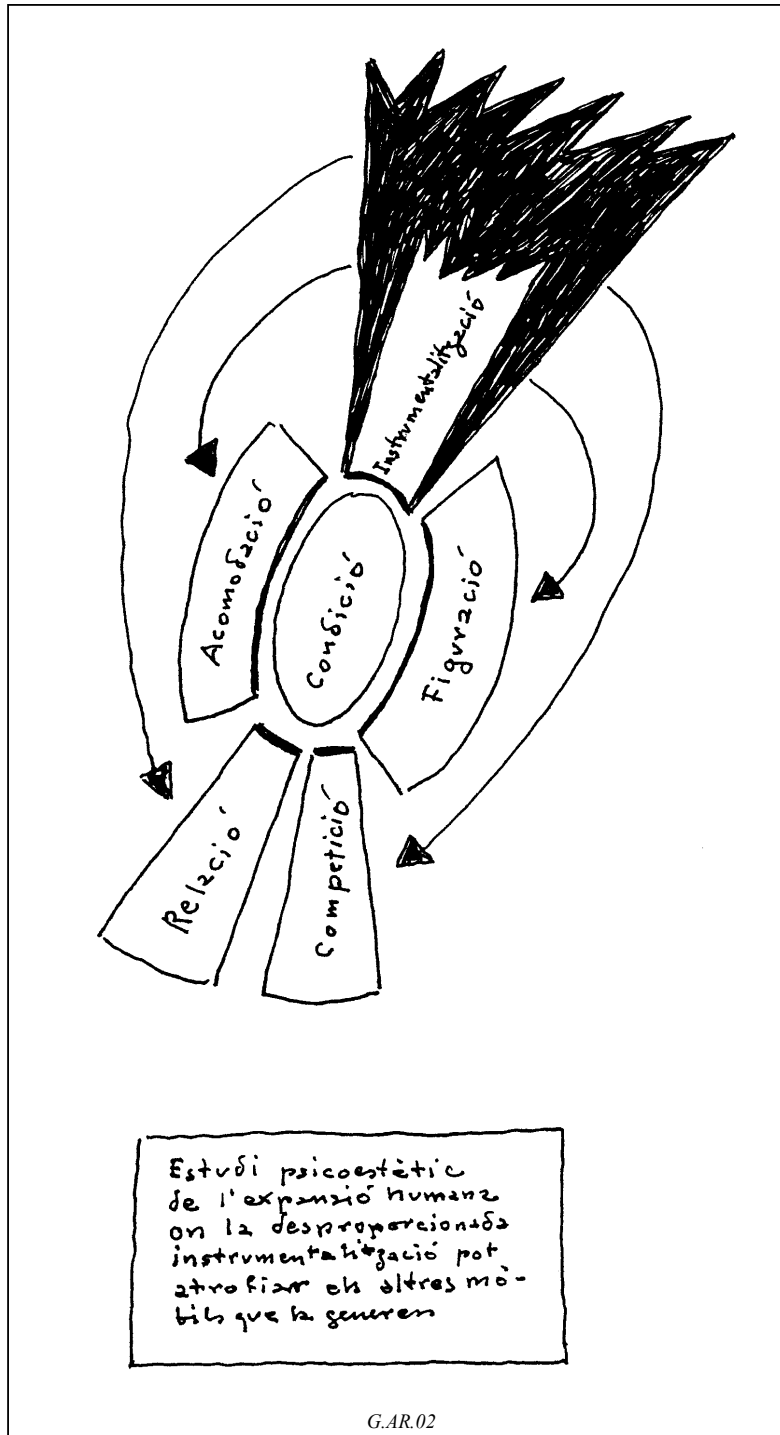
“Pensem que la persona humana necessita l'artifici com l'aire que respira. És el principi de la seva afirmació davant la Natura. En excés, l'artifici ens pot alienar, però en la seva mesura justa ens fortifica. Cada dia en major grau, serà missió de la psicoestètica donar-nos les mides i fer-nos raonar allò que pot ésser positiu o no en l'artifici dels posats o en els pams de les peanyes.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 511)

12.1. QUÈ IMPLICA LA DESPROPORCIONADA INSTRUMENTALITZACIÓ?

Una de les innovacions fonamentals de la psicoestètica és aprofundir en la relació que es produeix entre l'ésser humà i els artificis que ell mateix ha creat. Fins ara, es donava per fet que tot eren avantatges en relació amb els artefactes dels que l'home s'envoltava.

En veritat, llevat de comptades excepcions com, per exemple, la televisió o les armes de foc que han creat polèmica sobre el seu ús abusiu o destructiu, no hi ha hagut una visió que plantegi de forma global la incidència que la desproporcionada instrumentalització pot significar per als humans.

“El camí més segur perquè l’home no quedi dominat per les seves pròpies creacions tècniques està a aconseguir que conegui i exterioritzi millor les seves condicions interiors d’acord amb el nou panorama. No podem emprar un estil que no correspongui al caràcter de l’època.”
Espinalt (O.E., 1970, p. 396)

No podem girar l’esquena als avenços, hem d’encarar aquests canvis exteriors i estudiar-los amb una directriu clara, perquè, tal com diu la mateixa psicoestètica, els canvis exteriors provoquen canvis interiors, és a dir –com més endavant veurem–, la forma transforma el fons, i viceversa.

“[...] una de les particularitats de la tècnica moderna, sobretot en el seu aspecte de la mecànica, és que obliga l’home a múltiples gesticulacions repetides i «estandarditzades». Exemple: el qui condueix un automòbil ha de fer idèntics moviments durant llargs períodes de temps manipulant els ressorts del vehicle. La repetició d’uns gestos, si és sistemàtica, crea hàbits de caràcter. En aquest sentit automatitza l’acció volitiva de l’home i redueix el camp de la seva iniciativa en emmurallar-lo amb un escamot d’hàbits.”
Espinalt (O.E., 1970, p. 395)

En el gràfic (G.AR.02), Espinalt explica gràficament com la desproporcionada instrumentalització pot atrofiar els altres mòbils que la generen. L’ésser humà es transforma lentament menat per aquesta convivència amb els instruments que ha creat, i aquests canvis en el seu caràcter han de ser estudiats profundament per saber com el poden afectar.

“La mateixa rapidesa en el progrés de la tècnica pot fomentar la sensació que va més de pressa que la capacitat humana per assimilar-la. Podem afegir que –fet sense precedents a la Història– l’home se sent sobrepassat per les seves pròpies creacions.”
Espinalt (O.E., 1970, p. 395)

El cotxe, per exemple, pot esdevenir un camuflatge; crea una intimitat que pot arribar a semblar com una prolongació del menjador de casa. Per tant, ¿Pot el cotxe, que en principi ajuda la mobilitat i per tant a la relació amb els altres, fomentar l’individualisme? ¿Quins canvis en el pensament, la relació amb els altres, els hàbits personals, la seguretat en un mateix, etc. poden generar els artificis que creem? ¿Quines conseqüències caracterològiques té per a la joventut –tema que ampliarem al capítol de visió històrica– el fet que la ciència hagi permès que l’esperança de vida es perllongui abastament? ¿Quina influència té la tecnologia del confort en el caràcter dels joves?

“La tècnica moderna té tendència a fer tímids, no pas homes audaços.” (Cf. 22)

Aquest, i altres interrogants, cada vegada és més necessari estudiar-los amb deteniment i analitzar en totes les seves dimensions.

Espinalt ens planteja una aguda observació sobre la influència que el cotxe pot tenir sobre la percepció de la nostra figura i les conseqüències sobre el nostre esquema corporal.

“L’home actual es veu d’una manera molt peculiar, ja que, arronsat i repapat, passa bona part del dia dins un automòbil. Llavors, mentalment, s’escurça i es veu més cap gros i treu importància a les cames. Inconscientment, s’identifica més amb la silueta del fetitxe de les antigues civilitzacions africanes que amb la figura de vuit caps que els grecs recomanaven com a escaient i exacta.”
Espinalt (O.E., 1971, p. 487)

Així, cada aspecte de la pròpia personalitat pot sofrir canvis i alteracions que vénen condicionats pels instruments que quotidianament s’utilitzen. Sense que ens n’adonem, aquests ens condicionen i ens modelen. Els canvis transcendeixen el caràcter i poden afeblir-lo, de tal manera que l’ésser humà pot reduir les seves atribucions a ser una simple comparsa de les màquines que ha creat. Si no enforteix el caràcter, li pot mancar el tremp per prendre decisions.

“En lloc d'estimular un tipus humà cada dia més segur del seu caràcter i capaç per pensar oportunament, hom hauria construït un robot de carn que obraria més com a servidor que com a senyor de la màquina.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 395)

Per això, en la via de no prescindir de l'artifici, però delimitar-los i estudiar-los d'una manera científica i racional, podem arribar a trobar el just equilibri en les actituds. I aquesta proporció adequada només l'aconsegüem no menyspreant les influències del nostre ambient en la personalitat individual de cadascú.

“Saber dominar l'evolució vertiginosa del moment sense frenar-la, amb gestos de retrògrad, i no ofegar-s'hi.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 396)

Davant del perill que l'ésser humà s'afebleixi en pro de l'evolució tecnològica que l'envolta, es fa necessari ajudar-lo a refermar el seu caràcter. L'automatització comporta una reducció de les capacitats volitives. Mentre els nostres avantpassats havien d'utilitzar la força de voluntat constantment, el predomini de tot tipus d'estris que donen comoditat, confort i faciliten la vida comporta una disminució d'aquesta capacitat.

“S'imposa redoblar els esforços encaminats a perfeccionar el caràcter, per una part envers la conquesta de nous horitzons còsmics, però, per altra, procurant no deixar-se subjugar pels hàbits que l'automatització comporta.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 395)

Espinalt ens proposa dos exemples de com l'aparició d'un artifici pot arribar a canviar aspectes substancials d'una societat, perquè modifica o introdueix hàbits nous als seus ciutadans. En la seva conferència “Els imprescindibles artificis” (Cf. 23), ens interpreta dos fets històrics que ens poden ajudar a comprendre aquesta íntima vinculació de l'home amb l'artifici. El trasbalsament que van suposar, en el seu moment, els descobriments de la ferradura i del casquet de dormir.

El primer fa referència al moment en què la humanitat va començar a ferrar els cavalls. Quan es va descobrir, va representar un fet d'una gran transcendència, tot i ser una cosa molt senzilla. Realment, no se sap l'inventor, però és un estri que ha arribat fins als nostres dies.

Fins aquella època, el cavall era molt feble de peus, i més encara si procedia de zones fredes. La cèlebre dita del cavall d'Àtila, que no deixava créixer l'herba per allà on passava, és una exageració. Àtila va viure al segle V, i els cavalls no van començar a ser ferrats fins al segle IX, ara fa uns 1000 anys. Quan es va implantar l'ús de les ferradures, es va donar un salt qualitatiu que va transmutar tot el sistema de guarniments de classe entre els grups humans, segons anessin o no ferrats els seus equins, ja que un cavall ben ferrat remarcava molt més la personalitat i els mèrits del genet. La força i l'audàcia que donava anar amb un cavall ferrat era propi dels més poderosos. Tanmateix, la diferència de situació entre el peó i el cavallista era més evident per la sensació de seguretat que donava anar a sobre d'un cavall ferrat, a més de la contundència de posat que comportava la sonoritat de la seva petjada.

Durant l'època del cinema mut, quan els cavalls apareixien a la pantalla, els músics s'aturaven i feien el so de les petjades dels cavalls, moment que esdevenia emocionant perquè era, generalment, quan arribaven els “bons”.

L'impacte dels colonitzadors espanyols a Amèrica s'explica també, en bona part, gràcies a la por extraordinària que generava en els nadius la figura d'un cavall ferrat, símbol de domini i potència sense límits.

El segon fet històric cal situar-lo en l'època en què Catalunya va donar el metge més savi del moment, Arnau de Vilanova; tenia entre molts altres pacients el rei Pere II el Gran i alguns Papes. Fins i tot, el seu prestigi acumulat davant aquests personatges era tan gran que li permetia escriure llibres

heterodoxos i els Papes el perdonaven. Probablement, fou com a conseqüència del suggeriment d'algun d'aquests prohoms que Arnau de Vilanova va escriure els seus coneguts aforismes sobre la memòria, i amb un d'aquests s'havia de convertir en un creador de modes.

Arnau de Vilanova deia al segle XIII que tot tipus de fredor provinent de l'exterior, particularment la fredor de la nit, destruïa la memòria. D'aquesta manera, amb aquest diagnòstic es va generalitzar l'ús del casquet per dormir entre la gent de l'època; costum que es va estendre fins molt més tard. En aquest cas, trobem una moda que es va generalitzar a partir de les consideracions fetes per un metge.

Aquest exemple ens serveix per constatar allò que afirmava Espinalt pel que fa a l'impuls de les modes. Deia que el modista o el dissenyador sol ser qui té menys incidència a l'hora de fer aparèixer i difondre una moda, a vegades pot ser el polític, el tècnic, el sacerdot, una revolució, etc., ja que al llarg de la història se sol generalitzar a partir de causes o persones alienes a l'ornament.

“Molts absurds d'ara es contemplaran com a veritats en un futur i moltes veritats d'ara es consideraran absurds en un futur.” (Cf. 23)

La moda esdevé la reina dels artificis, ja que no podem entendre els fenòmens socials si no sabem explicar el fenomen d'aquestes renovacions periòdiques que esdevenen les modes.

12.2. L'INDUMENT, L'ARTIFICI ESSENCIAL

L'ésser humà, però, voldria fer la trampa històrica de no reconèixer la necessitat imperiosa que té de l'artifici. Voldria oblidar que aquesta necessitat és gran a causa de les seves pròpies sofisticacions, i el vestit n'és una de fonamental. Només l'artifici, presidit pel vestit, ens explica de forma veraç l'evolució i la raó de ser de l'home, fins al punt que l'estreta vinculació entre l'un i l'altre fa que Espinalt afirmi categòricament:

“L'artifici, presidit pel vestit, és l'home. El vestit, entès en aquest concepte gran i filosòfic, és l'home. [...] Si no s'hagués vestit, res hagués pogut inventar, no hagués tingut coratge per inventar res.” (Cf. 23)

Indubtablement, entre tots els artificis que han envoltat l'ésser humà, els seus ornaments han tingut en tot moment un paper preponderant i, entre aquests, el vestit ha estat el màxim protagonista. Per a Espinalt, si l'home no s'hagués vestit mai no hauria construït res, ni tan sols no hauria pogut sobreviure. Fins i tot, sense el vestit tampoc no seria capaç de plantejar-se temes transcendents com poden ser la immortalitat de l'ànima. L'ésser humà, doncs, és fill del seu vestit. La importància que per sobre dels altres artificis tenen l'indument, els ornaments i tot allò que l'home es posa a sobre, és fonamental per entendre els conceptes espinaltians.

Aquesta relació amb el vestit –que ampliarem més endavant–, la trobarem il·lustrada de moltes formes, perquè Espinalt ens dona elements per valorar-ne la seva importància. Per exemple, ens n'explica una extreta de la mateixa Bíblia.

El fragment que analitza és la conversa que tenen Déu i Adam al paradís. Déu li pregunta: “*On ets?*”, i aquest respon: “*He sentit els vostres passos al jardí, he tingut por i m'he amagat perquè vaig nu.*” I el creador replica: “*I qui t'ha fet saber que anaves nu? Que potser has menjat de l'arbre del qual t'havia manat que no mengessis?*” I a continuació Déu, veient la manca d'habilitat d'Adam i Eva per guarnir-se amb quatre fulles d'arbre, va optar per vestir-los amb unes túniques de pell.

“L'home és fill del seu vestit, i en el vestit hi ha l'origen de la seva història.” (Cf. 23)

D'aquest paràgraf, Espinalt en fa dues interpretacions. En la primera, quan fa referència a la por d'Adam, considera que per sobre de tot l'ésser humà és un gran espantat; d'aquí que s'hagi vestit, no per protegir-se del fred, sinó per enfortir el seu propi esperit i donar-se coratge. A la vegada, tot el sistema de rituals que ha creat al llarg de la història han estat, doncs, per neutralitzar la por.

“Jo dic sempre que l'única frase de la Bíblia que canviaria seria «vanitat de vanitats i sempre vanitat» per «por de pors i res més que por». Ens vestim no per vanitat, la vanitat potser l'anirem trobant després, però per sobre de tot, per por.” (Cf. 23)

En la segona interpretació d'aquest paràgraf, Espinalt diu que com Déu es va penedir de les inhabilitats d'Adam i Eva, i els va ajudar a vestir-se donant-los les túniques fetes amb les pells d'animals:

“El primer sastre, la primera modista de la història, va ser Déu.” (Cf. 23)

12.3. LES INVESTIGACIONS DE DARWIN

Per analitzar les investigacions més significatives que s'han fet sobre l'artifici, Espinalt ens situa al segle XX, amb els estudis sobre l'home primitiu que va fer l'anglès Charles Darwin en el seu famós llibre *L'origen de les espècies*. Així, després de formular múltiples hipòtesis de treball, Darwin arriba a la conclusió que l'home ha perdut el pèl –quan el seu immediat predecessor, la mona, encara el conserva–, perquè se'l va afaitar per fer-s'hi maquillatges i per adornar-se'l.

Espinalt, pel que fa a aquestes deduccions de Darwin, afirma:

“Si hagués anat tres passes més endavant, hagués estat Darwin i no jo l'inventor de la psicoestètica.”
(Cf. 23)

El que va despistar Darwin, però, va ser creure que ho feia per l'atractiu sexual, quan, segons el diagnòstic d'Espinalt, és l'olfacte –i en aquell moment l'home el tenia extremadament desenvolupat–, el factor decisiu en l'atractiu sexual.

Per a la psicoestètica, l'important d'aquest descobriment és entendre que un cop maquillat, aquell home tenia més moral, i això el predisposava a fer unes coses diferents, fins i tot a enfrontar-se amb la naturalesa. L'home s'ha “civilitzat” –Espinalt diu que aquesta paraula referida a l'home s'hauria de posar sempre entre cometes– a través de l'artifici, començant per aquest maquillatge que va descobrir Darwin.

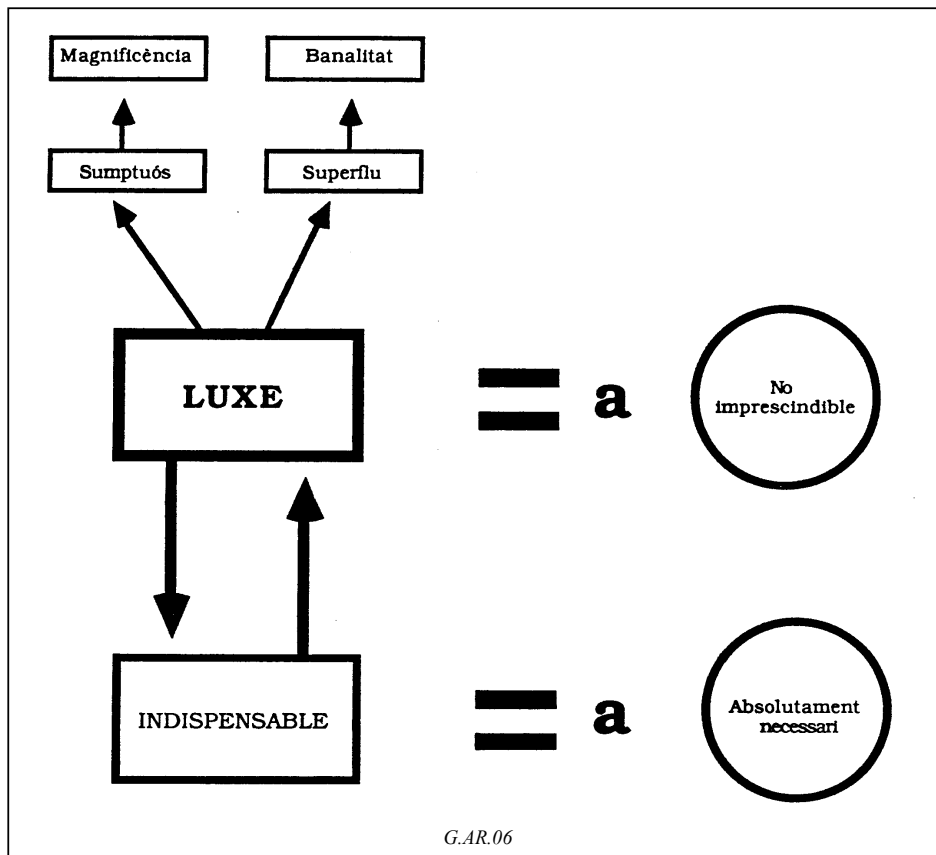
“Aleshores, hem de portar aquesta persona, en tot cas, cap a un principi molt més racional. I aquest principi racional, encara que no ho sembli, no és la matèria, és l'artifici.” (Cf. 13)

Per tant, hem de reconèixer que gràcies a aquesta vinculació que tenim amb els nostres artificis hem pogut avançar i desenvolupar tota una civilització, amb una cultura i un progrés, tot i que encara s'ha de polir en molts aspectes, però ho devem a tots els prohoms que han dedicat els seus esforços a crear-los.

“Però vostè cada vegada s'ha de fixar en un personatge que li cridi l'atenció i que tingui relació amb el tema de què es parla. A mi, hi ha centenars de personatges que em criden l'atenció, però són sempre aquells personatges que han aportat a la història l'esforç d'anar fent més artificis l'home per anar-lo separant de la naturalesa, per anar-lo fent això que tots ens sentim.” (Cf. 13)

12.4. EL PODER DEL LUXE

Per a Espinalt, el luxe ho eclipsa tot. Entre la cobejança que desperta i la fascinació que motiva, el luxe no és fàcil de comprendre. Entre els artificis dels que l'home s'envolta, podríem establir una línia divisòria entre els artificis absolutament indispensables i els que qualificaríem de no imprescindibles, tot i que la línia divisòria seria, en alguns casos, difícil de delimitar. (G.AR.06)

Pel que fa al luxe, però, no es pot caure en una visió simplista i considerar-lo com alguna cosa supèrflua o banal, sinó que té una vessant relacionada amb la sumptuositat i la magnificència.

El luxe es veu com una demostració exuberant del poder. No en va els poderosos sempre s'han hagut de revestir de luxe. Així, per exemple, les cases reials es distingeixen per les seves fastuoses col·leccions de joies.

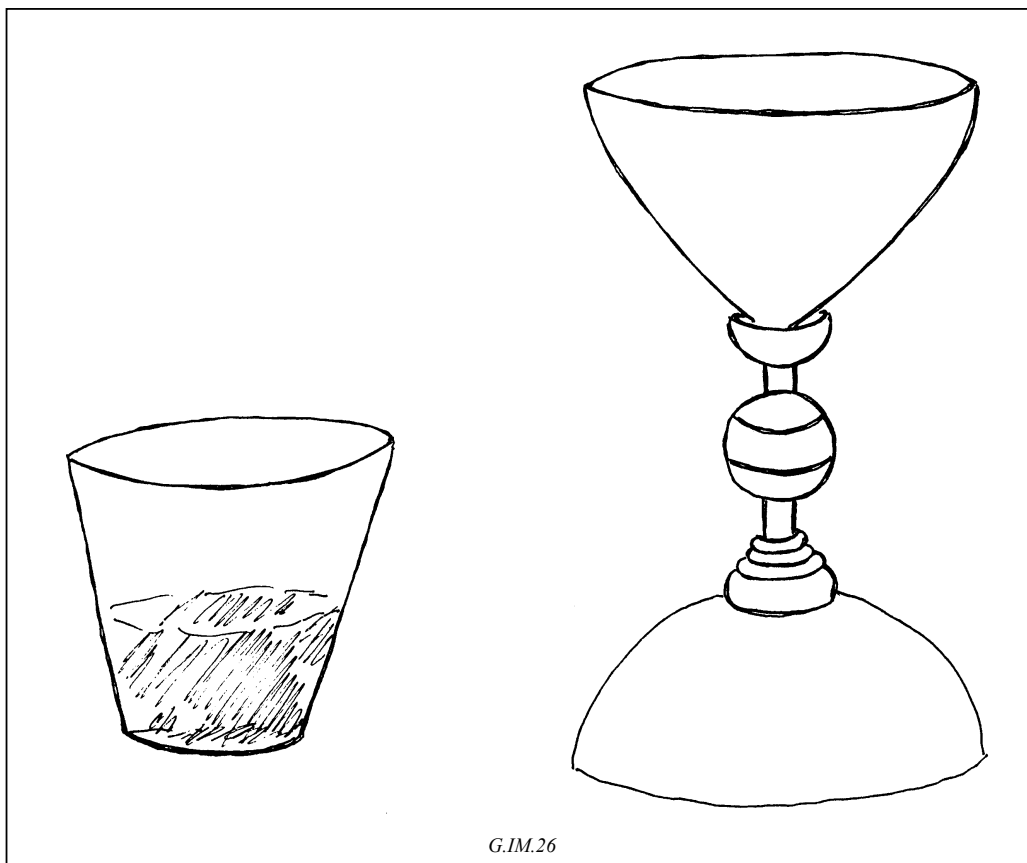
I per poder comprendre amb tota la seva profunditat una de les motivacions històriques bàsiques del luxe, i explicar la gran vinculació entre el poder establert i la magnificència que generen els objectes luxosos –vinculació que perdura fins als nostres dies–, en la seva conferència “La fascinació del luxe” (Cf. 31), Espinalt es remunta a 2800 anys.

Quan Salomó –rei d'Israel i fill de David– fou erigit rei, va demanar-li a Jahvé-Déu que li concedís una gràcia ara que l'havia fet rei. Li va demanar que li donés la saviesa i la intel·ligència necessàries per governar. Déu va quedar meravellat davant d'aquesta petició, i li va respondre que no tan sols el faria savi, sinó també extraordinàriament ric. Salomó, agraït, va dir que li faria el temple que li havia promès el seu pare, David. Aquest temple l'hem de considerar com la primera gran manifestació de luxe en tota la història de la humanitat, ja que, tal com relata amb tots els detalls la Bíblia, el temple era tot d'or pur.

Tanmateix, perquè puguem fer-nos una idea del seu valor, Espinalt recorda que per cobrir la cúpula de *Les Invalides* de París, els francesos es van gastar cinquanta milions de francs en làmines molt primes d'or que recobreixen interiorment la famosa cúpula. Salomó va fer tot el temple, no amb làmines, sinó amb or massís.

El dia de la inauguració, Salomó va encarregar que li fessin un sitial de bronze pur, i pronuncià des de tan majestuosa plataforma un abrandat discurs per lliurar el temple al seu nou propietari, Jahvé-Déu. Més tard, Salomó es va fer un altre temple per ell, encara més ric que l'anterior, i segons relata la Bíblia, tenia les vaixelles i els mobles d'or pur i les parets d'or massís.

La magnificència de moltes cerimònies religioses ha fet que perdurin durant mil·lennis. Espinalt no dubta a afirmar que la cerimònia de la missa si hagués estat feta amb vasos de vidre, en lloc de luxosos calzes, difícilment s'hagués mantingut durant tant temps. (G.IM.26)

Espinalt, per ampliar aquest concepte, cita (Cf. 31) allò que sobre el luxe han dit alguns personatges al llarg de la història.

Així, fa uns 250 anys, Voltaire ja es plantejava on comença veritablement el luxe quan deia: *“Al país on tothom va descalç, el primer que va fer-se un parell de sabates, gastava luxe? No fou també un home industriós i sensat?”* El mateix Voltaire considerava que el luxe és tan evident, es viu amb tanta intensitat, que no calia definir-lo. Tot i així, al seu famós *Diccionari Filosòfic*, diu: *“Es clama contra el luxe des de fa més de 2000 anys, en vers i en prosa, i el món no ha parat mai d'estar-hi arrapat.”*

Pitàgores, ara deu fer uns 2500 anys, deia: *“Sana la teva taula, i en ella que el luxe no hi figuri.”*

Fenèlon, eclesiàstic i moralista francès de final del segle XVII i principi del XVIII, havia declarat, ara fa uns 300 anys: *“Així com un excés d'autoritat corromp els reis, així el luxe podreix tota una nació.”*

No obstant això, en opinió de Carles M. Espinalt, ha estat Rousseau que parlant del luxe ha tingut més repercussió sobre el pensament humà, ja que el seu concepte es pot considerar com la llavor del pensament d'esquerres. Deia Rousseau: *“El luxe només és excusable en un país on ningú no es mori de gana ni de fred.”* Malauradament, per a Espinalt, aquest concepte de Rousseau, tot i haver arribat fins als nostres dies, es va esllanguint com quan tirem una pedra al llac i les onades van perdent força.

Així mateix, per il·lustrar (Cf. 31) aquest afebliment del concepte de Rousseau –queda clar un cop més els seus amplis coneixements històrics–, Espinalt establí un paral·lelisme entre dos moments de la història local de la ciutat de Madrid que es relacionen justament amb el luxe.

Ara fa 100 anys, un gal·lec afincat a Madrid, el socialista Pablo Iglesias, treballava com a impressor en una època en què l'abillament típic de la ciutat era l'anomenada capa madrilenya, per bé que entre les classes benestants començava a generalitzar-se l'ús dels abrics. Aquest fet, fins i tot es vinculava als gremis professionals, així, entre els impressors era la capa allò que més els identificava. Aviat, Pablo Iglesias deixà de guanyar-se la vida com a impressor, i centrà els seus esforços en el partit, concretament, en l'edició de la revista que ell mateix va fundar, *El Socialista*. Llavors, els seus opositors republicans van començar a fer córrer la notícia que Pablo Iglesias s'havia venut als capellans i havia estrenat un abric de pell; s'havia deixat guanyar pel luxe.

Aquesta acusació el va afectar profundament, fins a l'extrem que va publicar un seguit d'articles en els quals explicava amb tota mena de detalls que no era cap vividor i que –recordant Rousseau– considerava que hi havia massa pobres com per gaudir personalment de cap luxe. Els seus amics, segons sembla, veient la preocupació de Pablo Iglesias, van fer una recaptació amb la intenció d'obsequiar-lo amb un abric de pell, segons ells del tot merescut. Ell, però, un home d'allò més digne i honest, el va rebutjar per tal de destinar l'import a reforçar l'edició de la revista en la qual havia treballat gairebé tota la seva vida.

Després, Espinalt va comparar aquesta reacció honesta de Pablo Iglesias amb un fet –en aquell temps d'actualitat (1990)– que es va generar amb el cas d'Alfonso Guerra, el vicepresident del govern socialista espanyol, que no va ser capaç de donar satisfactòriament i amb la mateixa dignitat, les explicacions que va donar Pablo Iglesias.

El paral·lelisme es va establir perquè una revista va publicar amb grans titulars: “*El lujo de la amiga de Guerra*”, i més endavant comentava: “*Mª Jesús Llorente lleva la ropa mas cara de Madrid. El modelito causa el comentario de todos y la envidia de muchos. Entre las faldas, 278.500 ptas, la blusa y el fulard, Mª Jesús Llorente llevaba puestas 400.000 ptas. La falda en cuestion fue destacada por esta revista la temporada pasada coma la prenda mas cara de entre las que se vendian en las boutiques de ropa de lujo en la ciudad de Madrid.*”

Espinalt constata que absolutament ningú, a diferència de l'època de Pablo Iglesias, no ha fet cap al·lusió a un dispendi d'aquestes proporcions.

D'altra banda, Espinalt precisava que la paraula luxúria té una estreta vinculació amb el mot luxe, de tal forma que no hi pot haver luxúria possible sense luxe. És a dir, cal un gran luxe, que unit al sexe dona com a resultat la luxúria.

Altrament, el sexe sols configura la lascívia, que és quelcom diferent. Així, el contrari de la luxúria no seria la castedat, com sempre s'ha dit, sinó la sobrietat. La lascívia i la libidinositat no són luxurioses si no hi ha luxe. El món modern es distingeix, entre altres coses, per un esclat del luxe.

La persona cerca l'actualització, és a dir, l'afany per estar al dia, i amb això una singularitat que, en bona mesura, li ve donada pel luxe. La superioritat actual dels americans segurament ve propiciada perquè han sabut comprendre millor aquest fet que els russos.

Fa aproximadament més de quatre dècades, Espinalt ja va vaticinar, davant la sorpresa general, que el món de cap manera anava cap al socialisme, sinó cap al senyoritisme. Només cal observar com els alemanys de l'est, tan aviat com poden, malden per comprar-se un Mercedes de segona mà, essent aquest un dels màxims símbols del luxe. Es dona la paradoxa que el món capitalista –segons Espinalt, més per l'eficàcia dels tècnics que per la visió dels polítics i, potser també, un xic per casualitat– ha socialitzat el luxe, mentre les ideologies socialistes, volent construir una societat més igualitària i ben equilibrada, el que han fet es socialitzar la misèria.

“*El luxe és dialèctic, però el volen monopolitzar.*” (Cf. 31)

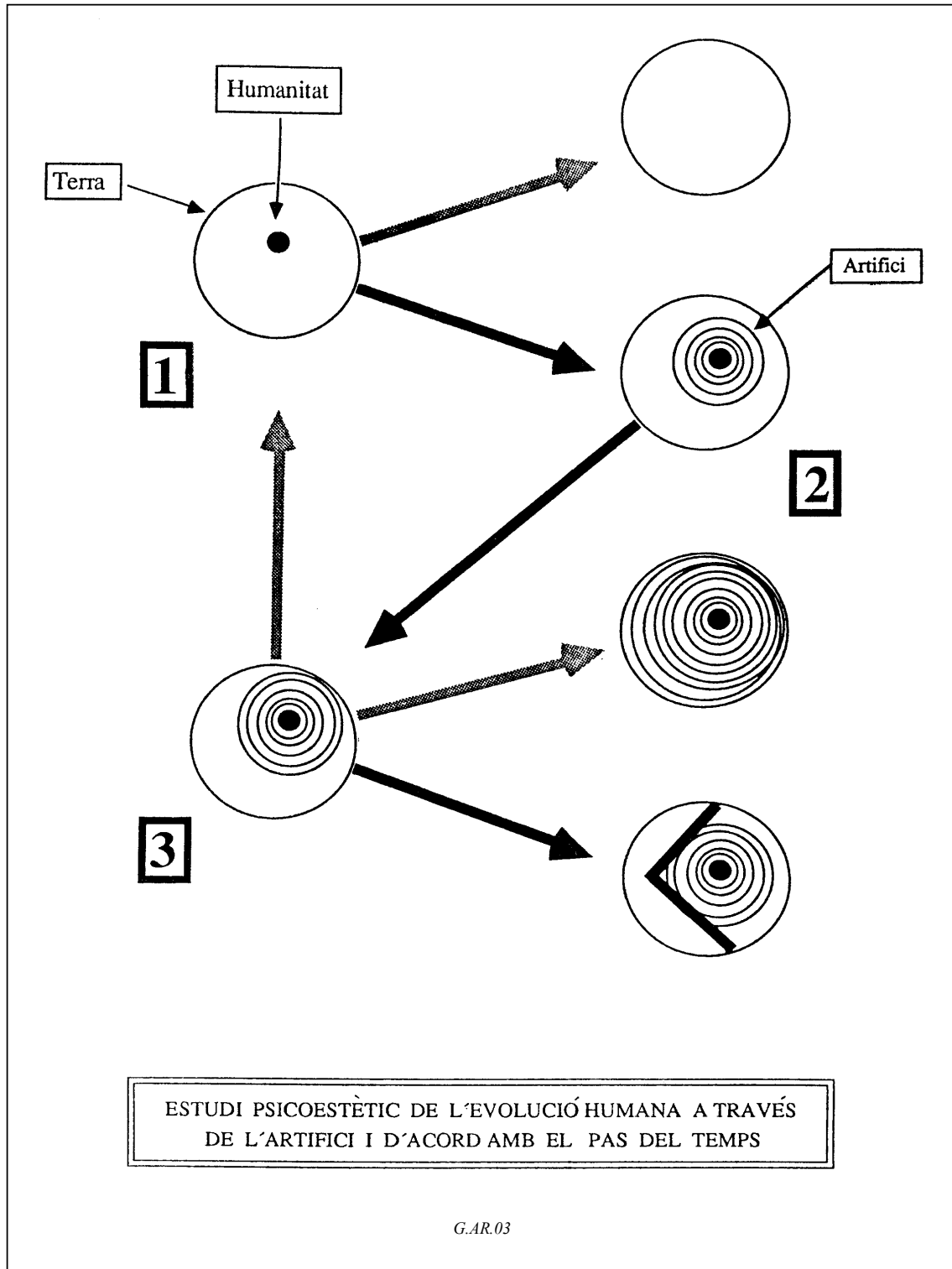
Com a conseqüència d'això, i vinculat amb aquest esclat del luxe, particularment als Estats Units, apareix una generació de gent franciscana, sobretot entre la joventut, que agafen un aire protestatari i es rebel·len contra el luxe o el poder adquisitiu dels seus pares.

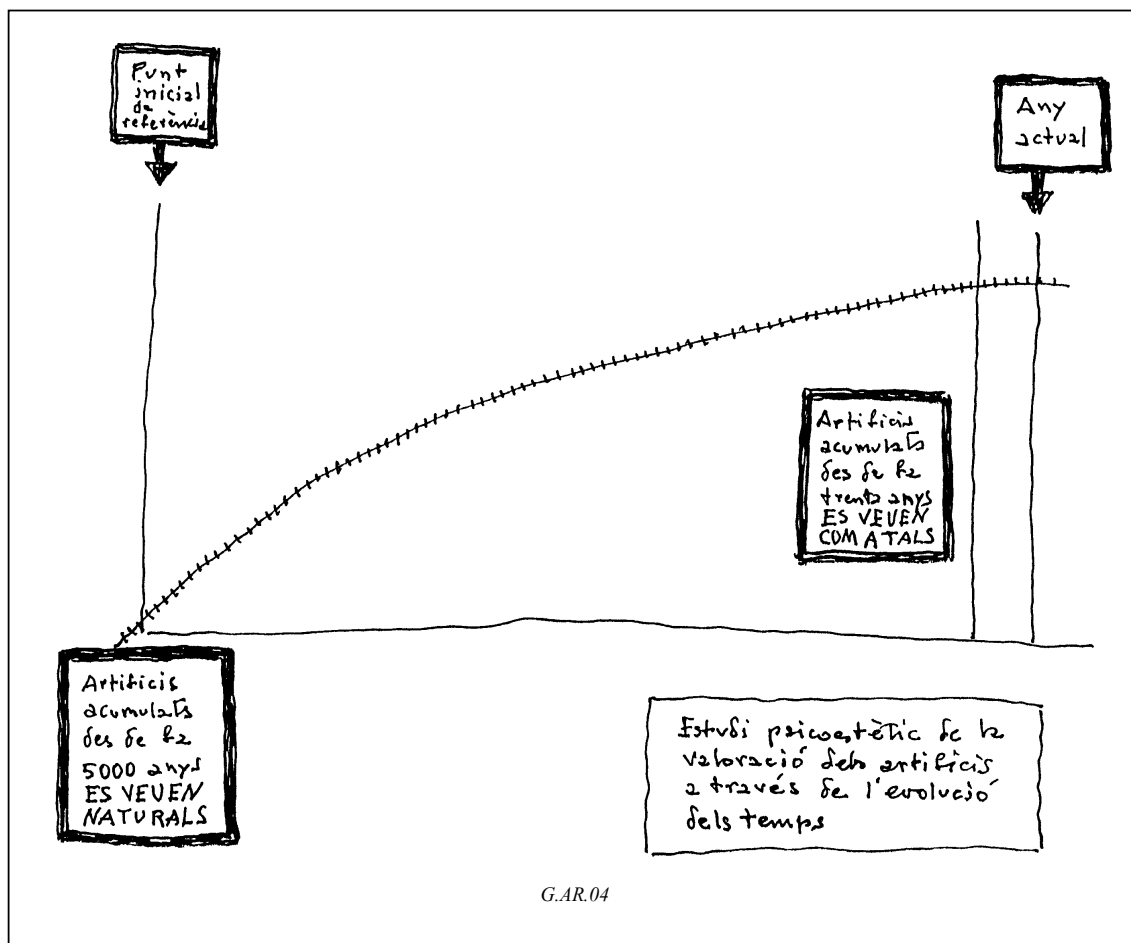
Aquestes actituds són una rèplica al luxe que els envaïx, i els porta a presentar una imatge de dimitits, vestits de qualsevol manera, i acaba per una degradació alarmant de l'expressivitat, que es veu també afavorida per les condicions socials actuals (gran incomunicació, discoteques, etc.). Aquest fet s'ha generalitzat avui a escala mundial i fa que bona part de la joventut es margini.

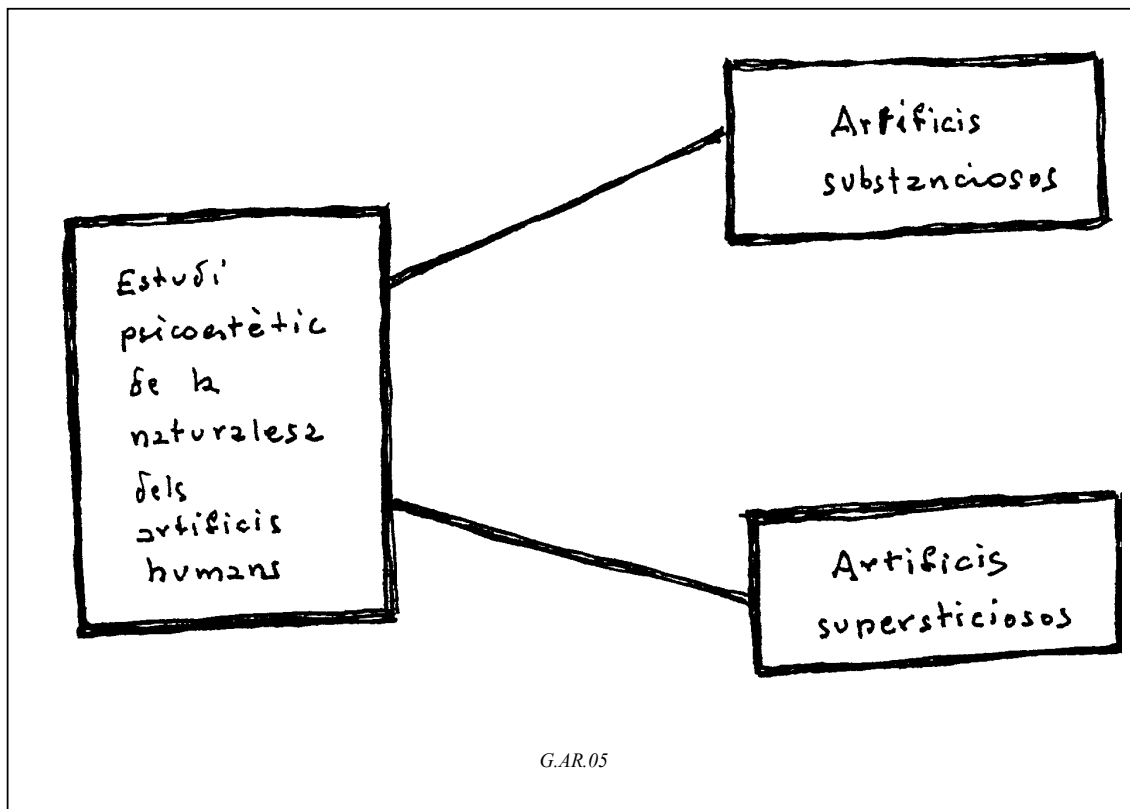
ANNEX GRÀFICS

La realitat i profunditat del principi psicoestètic de que la persona només es pot comprendre des dels artificis, errors es confirma, fins i tot la refirma Hegel quan concreta que allò característic de l'home està en NO SER EL QUÈ ÉS I SER EL QUÈ NO ÉS.

G.AR.01

- AR.01 Principi psicoestètic en les paraules d'Hegel
- AR.02 Estudi psicoestètic de l'expansió humana on la desproporcionada instrumentalització pot atrofiar els altres mòbils que la generen
- AR.03 Estudi psicoestètic de l'evolució humana a través de l'artifici i d'acord amb el pas del temps
- AR.04 Estudi psicoestètic de la valoració dels artificis a través de l'evolució del temps
- AR.05 Estudi psicoestètic de la naturalesa dels artificis humans
- AR.06 Sobre la psicoestètica del luxe

CAPÍTOL 13. IMATGE

13.1. FONTS I FORMA

"[...] jo reconec i defineixo com a psicoestètica el procés següent: la valoració artística d'un mateix segons un equilibri vivencial entre l'aspecte físic i el caràcter, menat per l'afany de perfeccionar i presentar la figura de forma agradable, bo i harmonitzant-la amb les modes o amb creences personals."

Espinalt (O.E., 1971, p. 476-477)

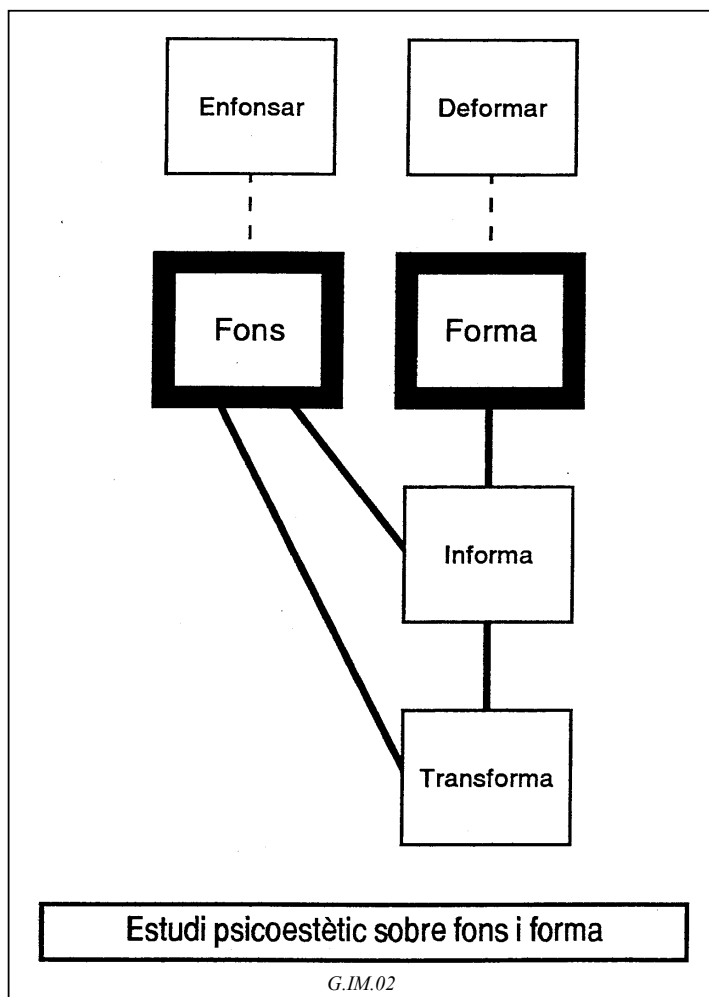
Una de les visions innovadores de les teories espinaltianes és estudiar l'ésser humà des d'una dimensió nova, és a dir, incloure la dimensió de la forma en la comprensió de la personalitat.

La psicoestètica insisteix en el fet que l'ésser humà és fons (argumentació i pensament) i forma (imatge). La perfecta coordinació, o divorci, entre aquests dos aspectes determinen sobre manera l'èxit o el fracàs d'una persona o d'un poble. És evident que, com menys valor tingui el fons, més preponderància adquireix la forma. És a dir, si una persona no té idees, és molt fàcil que ens acabem obsessionant en aspectes de la seva imatge externa o forma.

Aquest fet s'esdevé justament en l'actualitat, encara que, no pel fet que s'afavoreixin els "macos" i es perjudiquin els "lletjos", sinó que el fet respon a l'extraordinària pobresa argumental que caracteritza l'ésser humà actual.

"El fons ha passat a ésser forma i esdevindrà una màscara, perquè ja no respon a cap fons. Un excés d'artifici ofega."

Espinalt (O.E., 1971, p. 562)

Així, tal com Espinalt plasma gràficament en l'esquema (G.IM.02), un excés de forma en detriment del fons *deforma* la projecció de la personalitat. Tot i que, en qualsevol cas, sempre és perillós subestimar la forma, perquè l'equilibri personal està en trobar una proporció adequada dels dos elements: fons i forma.

"L'home és un tot, no se'n pot separar res, des de les seves sabates al seu pensament." (Cf. 2)

Les investigacions espinaltianes afirmen que aquesta tendència a la sobrevaloració actual del factor forma i de la imatge humana neix durant el primer terç del segle passat, quan els americans divulguen el mot "fotogènic".

Així, des dels anys trenta, totes les famílies queden dividides entre aquells membres que resulten fotogènics davant de la càmera i aquells altres que no. En aquest moment, la fotografia i el cinema prenen una força notable, d'aquí que les primeres persones catalogades com a fotogèniques van ser actors i actrius de cinema.

Posteriorment, homes com el coronel Francesc Macià van deixar constància d'aquesta qualitat en virtut de la qual gairebé resultaven més seductors en fotografia que al natural. El cas potser més significatiu va protagonitzar-lo Adolf Hitler, el qual arribà al poder a Alemanya el mateix any que moria el President Macià, l'any 1933. A partir d'aquest moment, Hitler tingué la prerrogativa de seleccionar acuradament totes i cadascuna de les fotografies en què apareixia i que havien de ser publicades. Les supervisava personalment, o bé compartia la tasca amb el seu famós cap de propaganda, el temible Goebbels. D'aquesta manera, el fotògraf va anar agafant més i més importància. Actualment, fins i tot la seva tasca és mitificada en excés. Així, és fàcil trobar un professional de la fotografia que davant d'un pentinat o d'un vestit considera que la seva importància no ve donada per la qualitat o la creativitat que puguin tenir, sinó només per la seva habilitat en la manera de reproduir en fotografia les imatges.

La perfecció creixent dels mitjans per reproduir la imatge (televisió, vídeo, Internet, etc.), ha comportat que cada vegada hi hagi més gent que es despreocupa del seu *fons* i només es preocupin de la seva *forma*, per poder d'aquesta manera “quedar bé” i proud. No és gens estrany que cada dia trobem gent amb esperit de *vedette* i, molt poca, amb tremp de líder. Fins i tot, la paraula “fotogènic” prové de la Física i es refereix a la capacitat per concentrar la llum.

Quan volem desxifrar com s'ha volgut interpretar des de sempre l'ésser humà, veiem que mentre s'ha concedit un valor relatiu a tot allò que feia referència a la seva forma (mirada, parla, gest i indument) i als canvis que s'hi poden produir, paral·lelament, s'ha donat una gran importància al *fons* (personalitat), i s'ha arribat fins a la seva autèntica mitificació.

Per a Espinalt, la raó d'aquest fenomen cal cercar-lo en què l'home sempre ha estat un gran acomplexat davant la natura, i el seu intent per neutralitzar aquest sentiment d'inferioritat l'ha portat sovint a una superioritat mal entesa, a través de la sobrevaloració d'ell mateix. Per això ha creat falses ciències orientades a donar un culte excessiu al seu propi «jo», i ha convertit el seu *fons* en alguna cosa mítica i misteriosa, i mira sempre de cua d'ull tot allò que el pugui desmitificar.

“Al llenguatge de tots hi ha la frase «quina bona estrella!» o «quina mala estrella!» en referir-nos a la sort d'una persona. Els amants dels jocs de paraules afegeixen: «Els uns neixen amb estrelles i els altres estrellats». Quasi sense voler, contínuament són vinculats, en la vida quotidiana, destí humà i firmament.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 402)

Un clar exponent en aquesta manera de procedir el tenim en l'Astrologia, com a disciplina representativa del que podem anomenar superstició humana. En la superstició hi ha el desig constant de mitificar el *fons* de la persona, i es projecta sobre allò més enigmàtic i magnífic que s'escapa a la comprensió humana: el firmament.

“Com si això no fos proud, l'home intenta apropiari-se, per mitjà d'un constant procés de màgia –entre infantil i cerimoniós–, la força i el disegni dels astres, procés màgic que es figura posseir els dons d'un objecte reproduint-ne la forma i creant rituals en el moment d'ostentar-lo en imatge reproduïda. Exemples: estrelles que serveixen d'entorxats militars i d'emblemes de poder; «sols», «llunes» i «astres» de cinc o sis puntes que llueixen les banderes de molts països, sense saber ningú, o no volent saber, la fonda arrel de llur significat. Com es pot veure, dintre aquesta tònica, àdhuc són màgiques les banderes de les ideologies més racionalistes.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 401-402)

Així, Espinalt repassa la història i ens cita el primer llibre d'astrologia en castellà, que va ser traduït de l'àrab el 1252, a l'època d'Alfons X el Savi, i es titulava *El libro de las cruces*. I contrasta aquest fet amb la notícia que ens comunicava la televisió l'any 1985, quan deia que el príncep Felip de Borbó, fill de l'actual rei espanyol, té una gran afició per l'astrologia i s'entreté fent horòscops, segons declaraven els seus companys de l'acadèmia militar.

En l'època moderna, doncs, aquesta mitificació constant del *fons* persisteix i, tal vegada, amb més força que mai. A més, afecta tant els que creuen ser selectes, com la gent que, podríem dir-ne, més senzilla. No hi ha excepcions. Amb això, hem de pensar que les ciències modernes tampoc s'han pogut deslliurar del mite.

Per a Espinalt, Sigmund Freud parlava dels seus famosos “complexos d'Èdip i d'Electra” i, què són Èdip i Electra sinó mites? Per a la psicoestètica, en canvi, només es pot arribar a un autèntic coneixement de l'ésser humà si s'analitzen els models que la història ens aporta, és a dir, persones reals.

“[...] pareu la literatura de les introduccions i no feu com Freud i els psicoanalistes, que sempre ensenyen l'orella del poeta frustrat. Parleu d'homes concrets; referir-se als mites no és servir gairebé mai la veritat.”

Espinalt (O.E., 1961, p. 109)

Així, mitificar o preponderar el fons no ens porta a una personalitat equilibrada. Fons i forma van íntimament lligats. No poden existir l'un sense l'altre. El fons sense la forma queda enfonsat, és a dir, no el podem veure ni conèixer. Tota idea, pensament o concepte s'ha de transformar en un aspecte de forma (mirada, gest, paraula, etc.) per poder existir. (G.IM.02)

Des del principi dels temps i en la majoria de les cultures del planeta, per molt primitives que siguin, sempre hi ha hagut la necessitat de representar la realitat a través de pintures, escultures o mosaics. Però, sobretot, la necessitat més imperiosa ha estat la representació de la figura humana. Amb aquesta funció de representar la realitat, ha interpretat el món que l'envoltava, ja que, per molt objectiu i realista que vulgui ser l'artista, sempre fa una projecció de la seva visió d'allò que vol representar.

“El suggestiu poder de les imatges sobre el criteri humà no és pas un invent de tot just. Té una història llarga i plena de fetitxismes. És més, els homes sempre s'han servit de les imatges per intentar convèncer. El més persistent dels poders deriva de saber infiltrar bé, a cada cap, unes imatges. Assegura Aldous Huxley: «Les obres mestres de la pintura, l'escultura i l'arquitectura han estat producte de la propaganda política i religiosa.»”

Espinalt (O.E., 1968, p. 339)

A través de la forma amb la que l'ésser humà es representa, projecta una interpretació d'ell mateix i dels altres. Aquesta *forma* pot esdevenir un símbol de les idees que en aquell moment imperen i del model que prepondera en la societat que s'estudia. Quan es representa la realitat, també en fa un símbol i una representació de si mateix (conscientment o inconscientment). Aquesta representació projecta en tot allò que fa, en tot el que és *forma*, i a la vegada les idees o fons es veuen influenciats també per la projecció d'aquesta *forma*.

“[...] ¿Quina mà degué unificar els pinzells d'un Greco i un Rafael, d'un Bellini i un Poussin, d'un Ticià i un Rembrandt, fent-los pintar sempre Josep amb aire de vell i gest feixuc que el decanta a repenjar-se sobre la vara, com si les cames no el duguessin? ¿No fou pas una mà arborada per un zel desmesurat que ens volia demostrar, una vegada més, amb l'evidència palesa d'un testimoni gràfic, la virginitat de Maria? Quina meravellosa força tenen les imatges gràfiques per condicionar-nos les associacions d'idees! Ens plantegen els fets –per poca intenció psicològica que hi posin– de manera que fins i tot ens sembla que hem arribat per ben personals deduccions a les conseqüències a què una mà invisible ens volia encarrilar. Llavors, veiem la «realitat de Josep» i deduïm el «lògic estat de Maria.»”

Espinalt (O.E., 1968, p. 340)

Altrament, si continuem amb la idea expressada en el gràfic “Estudi psicoestètic sobre fons i forma” (G.IM.02), observem que la *forma*, no tan sols informa sobre el fons, sinó que el pot transformar. Aquesta funció –que el professor Espinalt va descobrir en les seves investigacions– fa que el poder de la *forma* tingui unes característiques potenciadores i, en alguns casos, també terapèutiques sobre la personalitat.

Per il·lustra-ho, en la seva conferència “El mecanisme de la por” (Cf. 35), Espinalt féu referència al catedràtic de Psiquiatria de la Universitat de Barcelona fins al 1939, el català Emili Mira i López, que per raons polítiques va haver de marxar a Amèrica on va tenir un notable predicament.

Emili Mira va escriure nombrosos llibres. Ens n'interessa un que parla de la por i on constata detalls com ara: “*Así por ejemplo, hemos visto durante la guerra española mujeres que vivían serenas y*

alegres durante semanas de intensos bombardeos aereos, pero temblaban y se asustaban ante la idea de ser evacuadas al campo en donde no tendrian modo de lavarse, maquillarse o de vestirse a su gusto.” La cita és d’allò més substancial. D’una banda, demostra que l’èsser humà sovint té por de coses insignificants, mentre que coses tan serioses com els bombardeigs de la ciutat de Barcelona, que foren absolutament terrorífics, no li produïen tant espant. De l’altra, el fet és particularment interessant per corroborar –com dèiem– el poder de la *forma*.

Emili Mira va constatar la importància cabdal que dona l’èsser humà a què es pugui modelar la figura a través del vestit, de la higiene i del maquillatge, per l’enfortiment interior que això comporta.

En veritat, per a Espinalt, batejar els seus descobriments amb el nom de psicoestètica representa tenir en compte el poder que la pròpia figura té per a l’èsser humà.

“No hi valen discussions, els fets físics configuren. [...] El nostre fons està configurat per la forma. [...] és innegable que certes condicions físiques «prefabriquen» algunes de les nostres actituds i aptituds. Ningú no pot imaginar-se l’esperit del Quixot ficat en un cos de Sancho Panza, de la mateixa manera que no sabem comprendre un procedir de Sancho Panza darrere un aire de Quixot.”
Espinalt (O.E., 1966, p. 209-210)

El problema de la imatge sempre ha coexistit amb la naturalesa humana. Espinalt cita Plutarc perquè en *Vides paral·leles* fa referència als dos màxims oradors que ha donat la història de la humanitat, Ciceró i Demòstenes.

Plutarc coincideix a assenyalar que ambdós resultaven altament convincents en els seus discursos, però mentre el semblant de Ciceró era festiu i rialler, en el de Demòstenes sempre hi havia pintada la severitat i la meditació. El problema de l’argumentació és igualment viu i palpitant, però des de temps immemorables, el problema de la forma també ha copsat l’atenció dels erudits, i la significació d’un rostre, per exemple, ha esdevingut motiu de referència arreu.

“Spranger volia dividir els tipus d’humans en: l’home teòric, l’home econòmic, l’home estètic, l’home social, l’home polític i l’home religiós. Qui correspongués a un tipus determinat es desdria automàticament dels altres. No és cert, l’estètic, com el polític o l’econòmic, el portem tots a dins. Qui se’n pot sostreure? M’atreuria a dir que amb major grau hi portem l’estètic.”
Espinalt (O.E., 1971, p. 509)

Aquesta vessant estètica, que configura una part important del nostre tarannà, s’ha menystingut. Mentre que, des del naixement fins a la mort, és un tema present i intrínsec a la mateixa existència.

“És temerari de subestimar el valor de la forma, ens forgem la personalitat en un grau més psicoestètic del que creiem d’entrada. Els altres, per si no fos prou, ens hi atien: el primer elogi que essent un infant sobre la seva individualitat és un «quin àngel!» o un «que bonic!». [...] El fet perdura del bressol al taüt. Ens sentim tan obra d’art que l’última cosa reclamada de la persona que acaba de morir és «si ha quedat bé». Remarcar-ho, àdhuc, poc o molt, consola els familiars.”
Espinalt (O.E., 1971, p. 478-479)

D’altra banda, però, les ciències humanes es desenvolupen com si l’èsser humà no tingués la possibilitat de formar part de la valoració artística que s’aplica a tota la resta de la naturalesa i a totes les realitzacions humanes. D’aquesta manera, Espinalt inclou dintre del concepte de psicoestètica, i per primera vegada, aquesta faceta en l’estudi de l’èsser humà, i transforma el contingut de l’estètica quan afirma:

“L’estètica tradicional i la nova –la ciència estètica de cap a cap– ha limitat l’abast de la seva acció a les realitzacions humanes. [...] Si es mou entre opinions contradictòries l’estètica, és conseqüència del fet que l’home és, per a l’home, la primera obra d’art.”
Espinalt (O.E., 1971, p. 475)

L’estètica té en compte quatre grups d’aplicació. Els aspectes de la forma pròpiament humana, i que configuren una part essencial del pes de la personalitat, no hi són presents.

“Han estat definides les quatre esferes de l'estètica. Recordem la classificació de Meumann: primer, l'activitat de la creació artística, o sigui l'obra d'art; segon, el plaer que l'obra d'art proporciona; tercer, els judicis de valor que li donem; quart, la cultura estètica que fomenta. Enumerats els conceptes on s'aplica la paraula estètica, notem fàcilment que res no es diu de la mesura artística del físic mateix i de la perícia esmerçada per incrementar la pròpia bellesa o fer-la notar. [...] Lukács, per exemple, en el seu llibre «Estètica», és ben explícit en la manera de participar i fer-se solidari d'aquesta mancança quan ens afirma que no té interès artístic el propi cos «si no és pressupòsit tècnic per un grup d'artistes (actor o ballarins) a la manera que ho serà per a d'altres la matèria.»”
Espinalt (O.E., 1971, p. 476)

Aquesta llacuna de l'estètica suposa que tot el contingut que representa la interacció entre el fons humà i l'ambient queda marginat i apartat de tota ciència, ja sigui de l'estètica o de qualsevol altra, perquè totes les ciències humanes, d'una o altra manera, tenen com a punt de referència l'ésser humà.

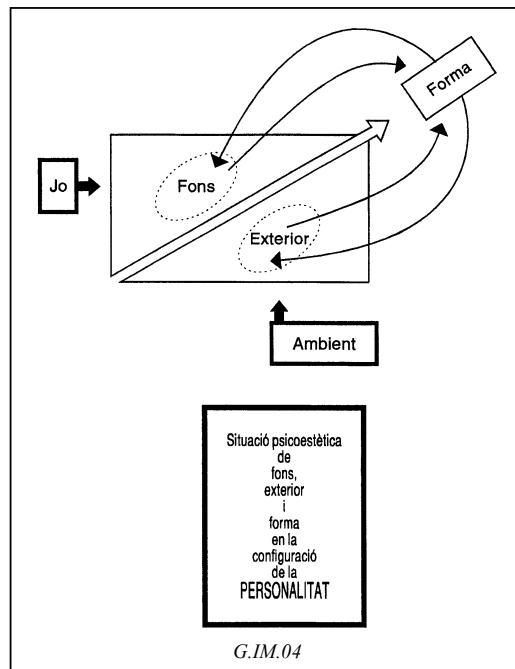
En els gràfics (G.IM.03) i (G.IM.04), Espinalt dibuixa esquemàticament com –dins del croquis que representa la personalitat (el rectangle que hem vist en el gràfic (G.PR.01)– la part central que uneix el «jo» amb l'ambient és la zona que pertany a la configuració de la

forma. Aquesta àrea inclou des de l'expressivitat fins al vestit o els ornaments.

“Remarcat el lapsus de l'estètica, hom pot comprendre que els oficis de la indumentària i de la decoració del propi cos no figurin –encara– entre les belles arts. D'ací que no sapiguem on i com classificar el vestit de la guàrdia vaticana dissenyat per Miquel Àngel quan li analitzem l'obra.”
Espinalt (O.E., 1971, p. 476)

Aquesta relació entre el fons i la forma és aplicable, no tan sols individualment, sinó també a la psicologia dels pobles (com analitzarem en el capítol sobre el caràcter català). Així, les agrupacions humanes estan sotmeses, de la mateixa manera, a transcriure el seu tarannà col·lectiu a un sistema de signes formals que configuren la imatge que en tenen els pobles veïns.

“En el terreny de la Història Universal, s'ha parlat molt del nas de Cleopatra. ¿Hauria estat diferent la vida de Roma amb un altre perfil de nas a la cara de la reina egípcia? No ho podem assegurar. En canvi, en la Història Moderna de Catalunya –concretament l'època del Govern de Macià–, els esdeveniments haurien rodat d'una manera molt diferent si haguessin estat suprimides les espadenyes d'onze vetes dels peus dels mossos d'esquadra i hom els hagués calçat i uniformat d'una manera que fes tro. Ho poseu en quarantena? Bé, doncs no faig pas aquesta afirmació sense fonament, ja que, segons he llegit en un llibre d'aquell temps, quan en Macià anava a Madrid l'acompanyaven ordenances de la Generalitat (les gorres engalonades –dels ordenances, naturalment– tenien molta importància per a la gent d'allà).

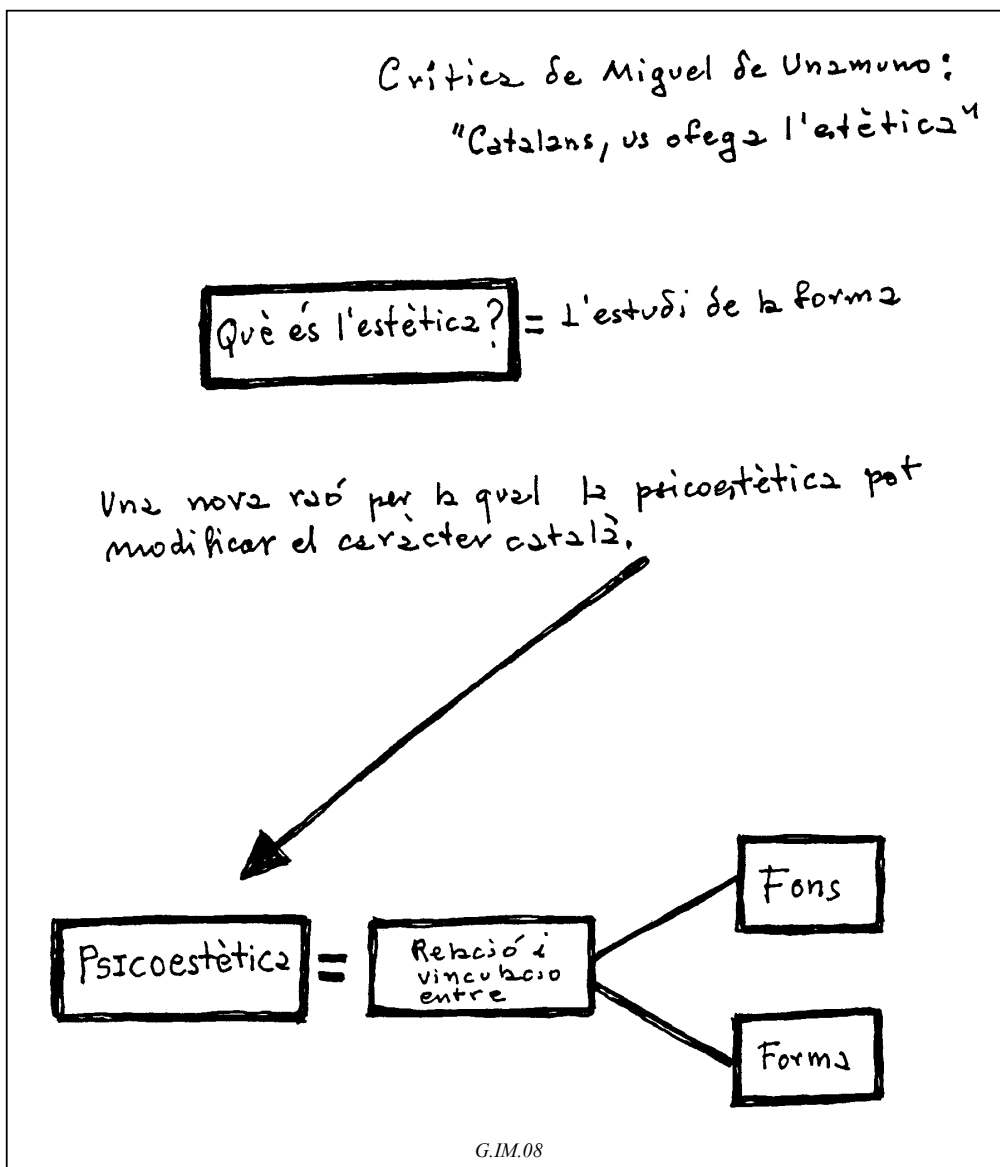
Segur que la solució dels nostres problemes no és una qüestió de galons; però, per si de cas, evitem espartenyas i tot allò que hi tingui retirada."

Espinalt (O.E., 1967, p. 327)

En contrast amb aquestes afirmacions d'Espinalt, Unamuno, tal com se cita en el gràfic (G.IM.08), creia que als catalans ens ofegava l'estètica. Aquestes són les consideracions que Espinalt, tenint en compte la història col·lectiva del nostre país, fa a aquesta afirmació:

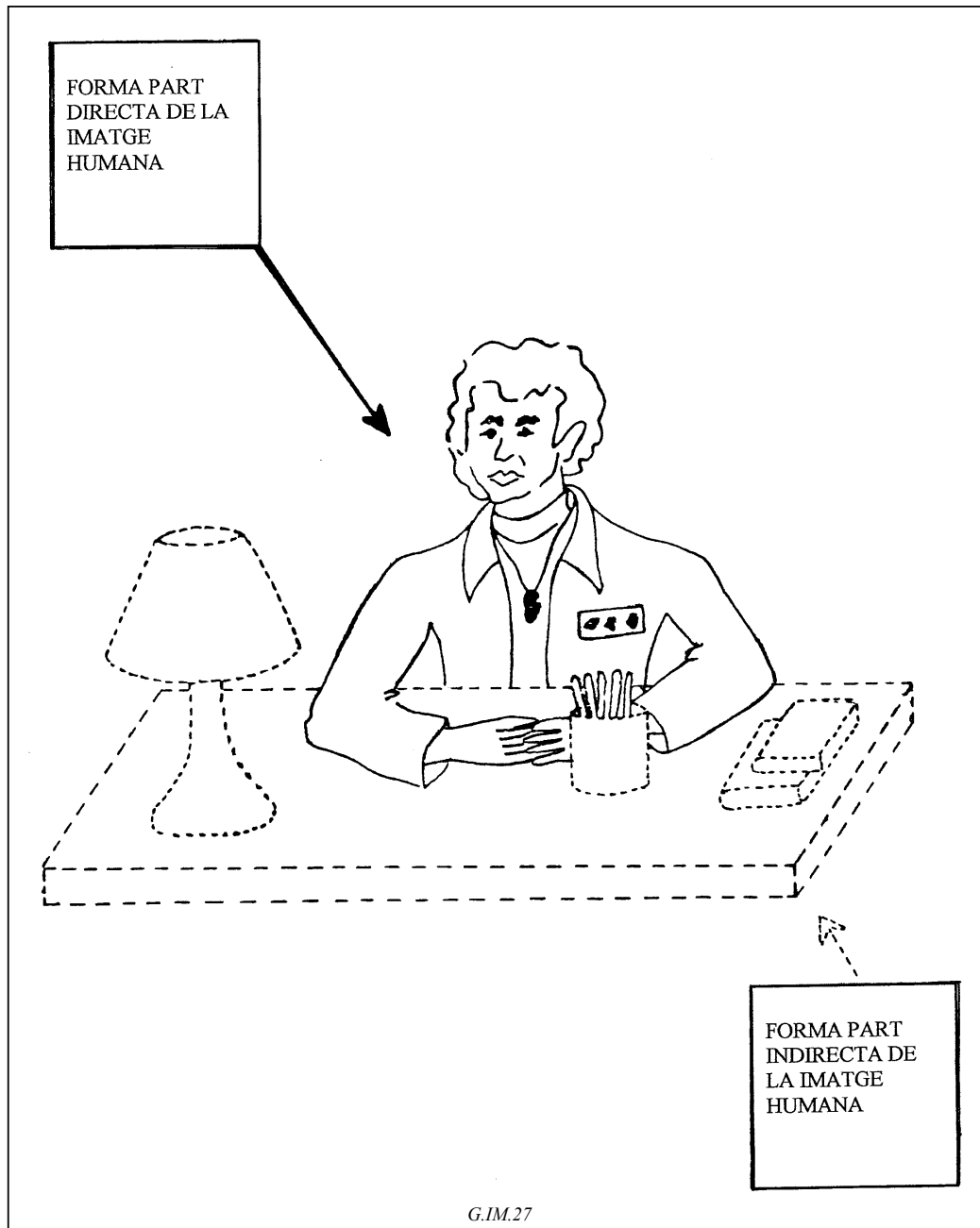
"Potser no els arriba a ofegar l'estètica, com creia Unamuno, però cal convenir que els catalans són persones molt preocupades per l'estil i les maneres. Gent que per sobreviure –han estat a punt d'exterminar-los com a poble–, els ha calgut fer tots els papers de l'auca. Saben de què va. I volen que en la representació de la «comèdia», els protagonistes dominin plenament l'actuació, car corren el risc que tot esdevingui de nou una tragèdia. Esforceu-vos perquè la decoració no tingui l'aire de can Patiràs."

Espinalt (O.E., 1983, p. 706)

El concepte de *forma* no queda reduït a allò que està en contacte directe amb la pròpia pell com pugui ser el vestit, el pentinat, el gest, etc., perquè tots els objectes que estan al voltant de la persona també formen part de la seva imatge; són els elements que formen part indirecta de la imatge humana. (G.IM.27)

“A aquell senyor que, pengim-penjam, surt d'un automòbil lluent, de fet, és una llauna ben pintada del cotxe que li serveix de vestit luxós; aquell altre que va amb un jersei estiregassat, però viu en un àtic d'un gratacels, malgrat la fatxa, també cerca peanyes com més altes millor.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 511)

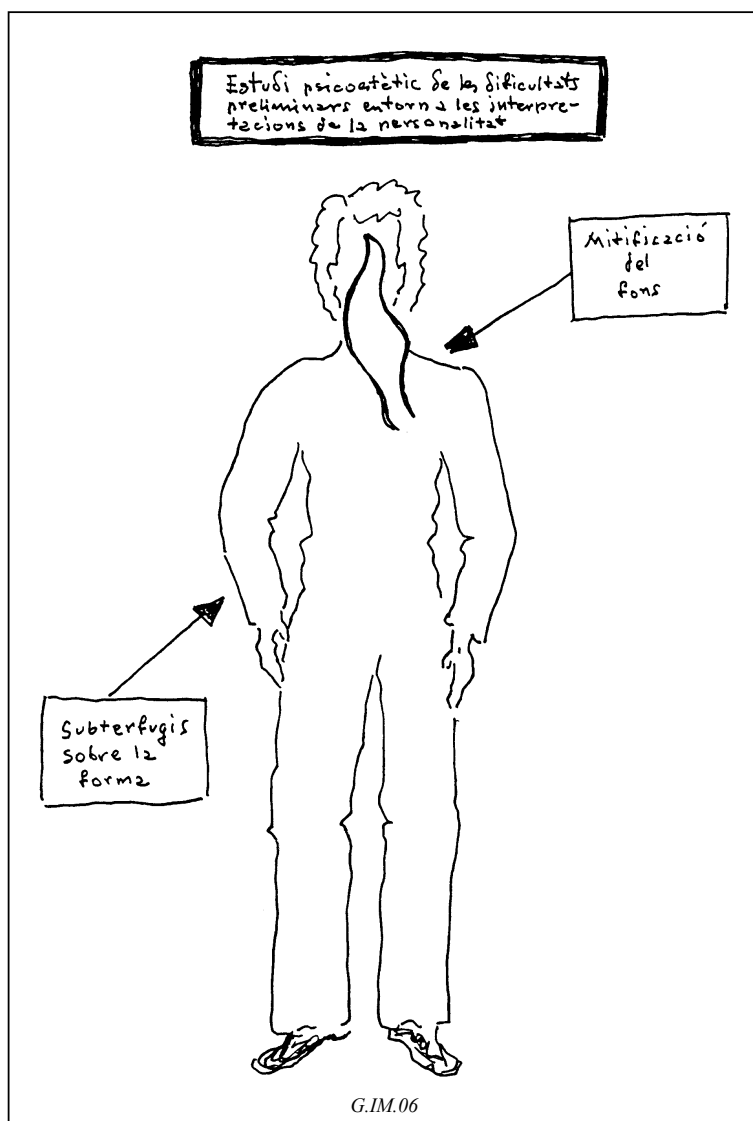
La persona cerca la compensació en els diversos elements que configuren la seva forma. Així, hem de valorar la imatge com a concepte general, perquè, malgrat que uns elements quedin desvalorats, la persona pot compensar-ho amb altres aspectes allunyats de la seva figura.

13.2. FONTS I VERITAT

“Els universitaris ja confonen el primitivisme amb la sinceritat i la naturalitat.” (Cf. 3)

En el concepte de fons-forma des de l'enfocament espinaltià, ens adonarem que mentre l'ésser humà ha confós el *fons* amb la veritat i la *forma* amb allò que és postís i sobreposat, hem de matisar bé aquests termes si volem fer una interpretació encertada de la personalitat.

Així, al gràfic (G.IM.06), Espinalt ens recorda les dificultats preliminars a l'hora d'interpretar la personalitat. Si el mirem, hi trobem que mitifiquem el fons, mentre busquem subterfugis sobre la forma; difícilment podrem superar una sèrie de tòpics que condicionaran el nostre progrés personal.

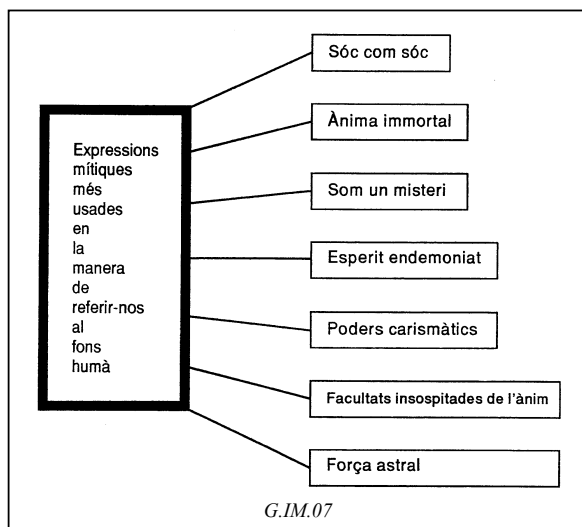

De la paraula *vogaire*, que estaria composta de “voga” més “aire”, i que significaria el tarannà que es posa de moda en algun moment determinat, Espinalt en dedueix que demostraria com antigament aquest matis de confluència entre el fons i la forma era copsat, a la vegada que també ho demostraria el fet que es simbolitzés l'esperit d'una persona com una flama que llampurnejava al vent.

“Cal remarcar-ho: del mot «aire», el diccionari en precisa que es refereix «al fluid transparent, invisible, que envolta la terra i és mescla de gasos», però també que significa «la manera peculiar de moure's una persona en caminar, ballar o fer un exercici qualsevol»; ensems es pot interpretar com a «aparença, aspecte, actitud o posat expressiu d'una qualitat personal o emoció». Devien tenir presents aquestes subtileses els pobles antics que van començar a simbolitzar l'esperit amb una flama que espurneja al vent. Un fluid que il·lumina i vibra sense parar.” Espinalt (O.E., 1971, p. 493)

La figura emblemàtica dibuixada en el gràfic (G.IM.06) representa aquesta situació, i l'esperit humà queda simbolitzat per una mena de flamarada que uneix els dos centres fonamentals: el cor i el cervell.

Tanmateix, quan ens referim al fons humà, ens valem freqüentment de rutines i tòpics que ens anquilosen la personalitat, com ara: “sóc com sóc” (G.IM.07), o també, ens valem de referències a poders màgics que el converteixen en una cavitat interior explicada primordialment a través de mites.

Per a la psicoestètica: “L’esperit humà equival a una permanent relació –de fons i forma– entre el si i el fora de si.” (G.IM.09) I aquí entren en joc diverses consideracions.

Per una part, les modificacions de la forma també estan incloses en la definició de la personalitat, car aquestes transformacions exteriors condicionen el fons.

“En «L’être et le néant», Jean-Paul Sartre valora l’èsser de la forma següent: «Existeix el meu cos: tal és la primera dimensió de l’èsser. El meu cos és utilitzat i conegut per altres: tal és la seva segona dimensió.» Caldria esmenar la plana a Sartre, car, en general, ambdues dimensions estan subjectes al retoc que donem

al cos en prendre’n consciència. Ésser és modificar-se un mateix. Potenciar la forma és tan decisiu com cultivar el fons. No és pas endebades que el verb figurar es pot referir a la semblança que ens donem, a l’esdevenidor que pretenem d’assolir i també a una manera pertinaç de «fer-se veure».”

Espinalt (O.E., 1971, p. 473-474)

Per una altra, sense aquestes modificacions externes, no existiria un ésser humà desenvolupat com a tal.

“En el fet de modelar-se la figura, continuen essent vàlides, amb altres procediments si voleu, les intencions que Levi-Strauss atribueix a la decoració facial de les tribus primitives per ell estudiades i descrites en tristos tòpics: «Les pintures dels rostres confereixen a l’individu la seva dignitat d’èsser humà, operen el pas de la natura a la cultura, de l’animal «estúpid» a l’home «civilitzat».”

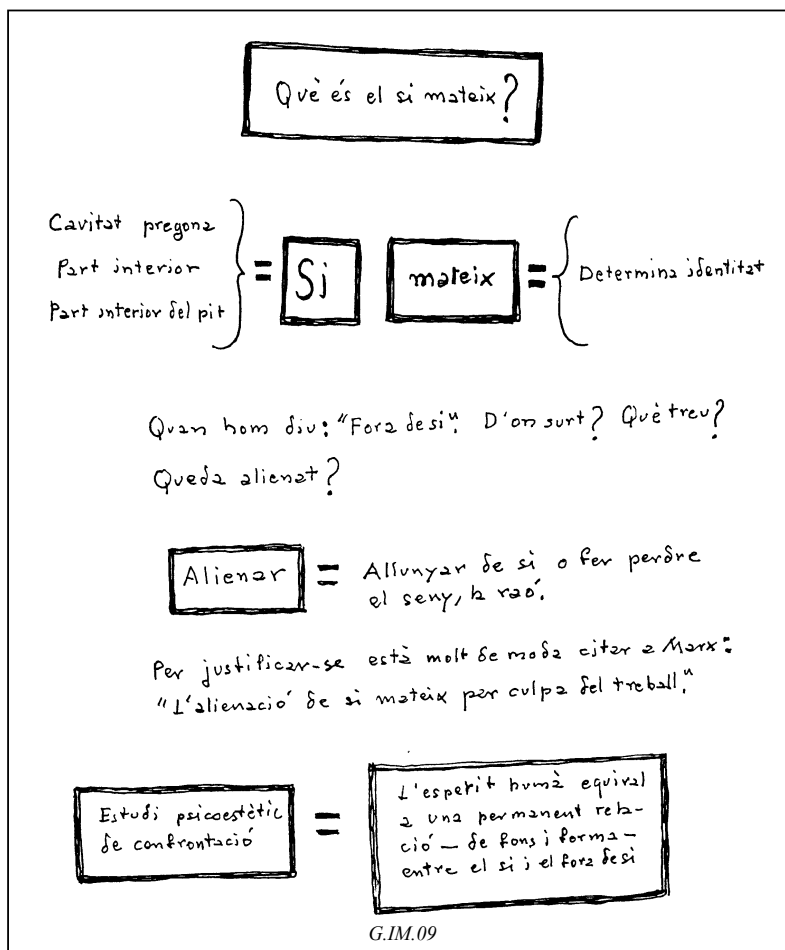
Espinalt (O.E., 1971, p. 511)

D’aquesta manera, Espinalt arriba a la conclusió que ésser és modificar-se, i el fons sense la forma no té cabuda en la nova concepció del gènere humà que dibuixa la psicoestètica. La concepció antiga que la veritat està en el *fons* queda obsoleta.

Per il·lustrar-ho de manera gràfica, Espinalt configura un gràfic on es pregunta: Què és l’autenticitat? (G.IM.35). Es planteja, en primer terme, no confondre els *principis* amb el *primitivisme*, perquè l’èsser humà sense la sofisticació que ha aconseguit no hauria arribat a la seva categoria. D’altra banda, copsar la veritat per senzilla que sembla és difícil o esporugueix. Els mateixos artificis, que la persona necessita per sobreviure i afirmar-se, fan que entre l’home i la veritat, el malentès creï confusions.

Espinalt cita Aristòtil (Cf. 46) quan diu: “Sóc amic de Plató, però ho sóc més de la veritat.” Amb tot, entre la veritat i un mateix, com a mínim, hi ha la buata que ens fa més corpulents d’espatlles.

“Nosaltres (es refereix a la psicoestètica), que sabem distingir entre la mentida i l’artifici –perquè l’artifici és el centre de tota la nostra acció–, som els únics que podem comprendre la veritat, perquè no l’amaguem.” (Cf. 46)

L'home mancat de formació psicoestètica, no distingeix de manera clara: mentida, artífici i veritat. En certa manera, els nostres mateixos artíficis ens situen en una terra de ningú entre la mentida i la veritat. Entre la veritat i la mentida hi ha un seguit d'artíficis que comencen amb el do de la paraula. Però, l'ésser humà, volent ser fidel a la veritat, renega dels seus artíficis i s'hi sent incòmode, perquè creu que el col·loquen en el terreny de la mentida, pensa que està fent una trampa a la natura.

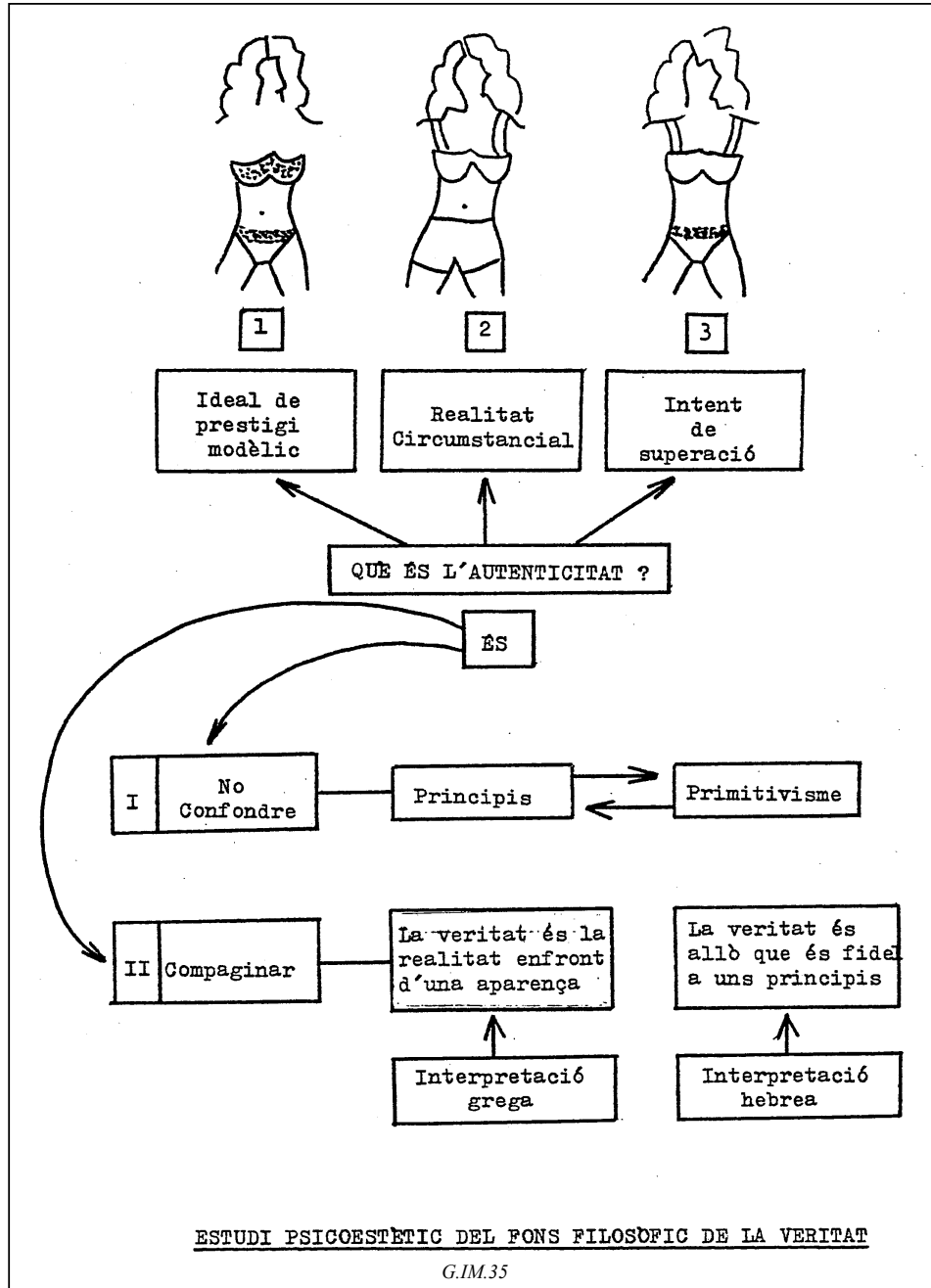
"A un exemplar prodigiós, com es creu ésser la persona humana, li plau de presentar-se com una obra d'art sorgida d'una manera espontània."
Espinalt (O.E., 1971, p. 474)

Així, trobem persones que intenten donar-se un aire de naturalitat, com si tinguessin el do de poder prescindir de l'artífici, perquè la natura ja els hagués fet immillorables i no els calgués modelar-se la figura, ni polir el seu tarannà.

"El fet sembla contradir-se amb la tendència que podem observar de presentar-nos de forma despreocupada com si no ens volguéssim quillar en excés per treure'ns importància. No ens fiem de la primera impressió, car és un recurs -millor, un ardit- del nostre procedir psicoestètic; això dona naturalitat a l'estàtua que tots ens creiem ésser."
Espinalt (O.E., 1971, p. 510)

Per constatar la dificultat que suposa concretar el concepte de veritat, en la seva conferència "L'home i la veritat" (Cf. 46), Espinalt cita Voltaire.
En el seu *Diccionari filosòfic*, creia que totes les definicions que tenim de la veritat queden curtes i són parcials. I, amb mordacitat, afegia: "És una llàstima per al gènere humà que Pilat no esperés la

contestació de Jesús, perquè, si hagués tingut la paciència d'esperar, sabríem el que és la veritat." Es referia, naturalment, al fet que segons l'evangeli de Sant Joan, Pilat va preguntar a Jesús, què és la veritat? Però no va esperar la resposta, i va marxar de l'escenari on era jutjat Jesús que va quedar amb la paraula a la boca. Amb tot, Espinalt considera que potser no s'haurien entès, ja que la concepció de la veritat era molt diferent per a un romà que per a un jueu. (G.IM.35)

En la interpretació jueva, la veritat és allò que és fidel a uns principis. Per sobre de tot, reclama autèntic esperit militant, no en va la Bíblia assegurar: "Lluita fins a la mort per la veritat i el Senyor Déu combatrà per tu." Més que en la certesa objectiva de les coses, és en el subjectivisme dels homes, o d'un home, on sembla encarnar-se la veritat. Ben il·lustrat queda quan els apòstols exclamen: "Senyor, no sabem on anem, com podem saber el camí?" Jesús els diu: "Jo sóc el camí, la veritat i la vida."

En les interpretacions gregues i romanes, en canvi, la veritat és la realitat enfront de la falsedat que pot amagar-la. És la realitat enfront d'una aparença. Cal ser molt realista per heur-la. És més, tal com diu Aristòtil en la *Metafísica*: “*Mai s'atrapa la veritat del tot, ni mai s'està totalment allunyat d'ella.*” Resulta molt singular com, al llarg dels segles, aquests dos conceptes de la veritat s'han anat entrecruant en la mentalitat col·lectiva de l'home europeu, i ha produït resultats paradoxals: més d'un cristià parla de la veritat com un aristotèlic i, més d'un racionalista l'exposa d'una forma com si, talment, volgués emular Crist.

Per il·lustrar aquest tema, Espinalt marca el contrast entre Balmes i Sartre. Ho fa quan cita, tan bon punt comença el seu llibre *El criteri*, Balmes ja es planteja “*Què és la veritat?*” I contesta: “*La veritat és la realitat de les coses.*” A l'inrevés, veiem que Sartre, en *L'existencialisme és humanisme*, concreta: “*La veritat és cosa humana, car sóc jo qui l'ha d'afirmar per tal que existeixi.*” I subratlla encara: “*L'home és l'èsser gràcies al qual la veritat apareix en el món.*”

“*Ens creiem ser la veritat, i el concepte grec i romà queda sempre saturat, o millor dit, amagat al concepte grec que la veritat sóc jo. On és el camí? jo sóc el camí, jo sóc la vida, jo sóc la veritat, també per Sartre. En canvi, un pobre capellà de Vic era més racionalista i més avançat que aquests senyors que es creuen que són tan avançats i varen repetint i calcant el clixé de la veritat que tenien ja els vells jueus. Ho diem o no, ben pocs són els qui no es creuen, doncs, que encarnen la veritat.*” (Cf. 46)

Aquesta és una creença que prepondera entre les persones, i segons Espinalt, per aquest camí tots som un xic com el filòsof Hegel que –amb altivesa– clamava davant d'un estol de deixebles amb cara astorada, que no devien saber com agafar-ho: “*Senyors: jo no sols parlo entorn de la veritat, jo sóc la veritat.*” I la qüestió no queda reduïda al filòsof que arriba a enamorar-se de la pròpia ment; ho diguin o no, ben pocs són els que no es creuen que encarnen la veritat.

Per a Espinalt, però, l'autèntic concepte de la veritat té una estreta relació amb el caràcter. I en la seva conferència afirma que no cal donar a la veritat més mèrits dels que es mereix. Posà tota la seva agudesca per convèncer que no és cap tòpic la frase feta: “*La veritat us farà lliures*”, però, molt més enllà d'aquesta sentència, afirmà que la causa que ens fa lliures no és la veritat, sinó el caràcter. Realment, sense un caràcter ferm, ¿qui pot encarar-se a la veritat i, en conseqüència, qui pot ésser lliure? Si fins i tot s'ha definit que el coratge –com puntualitzava Jean Jaurès– “*consisteix en cercar la veritat i dir-la*”. Intentar-ho, qui s'hi atreveix?

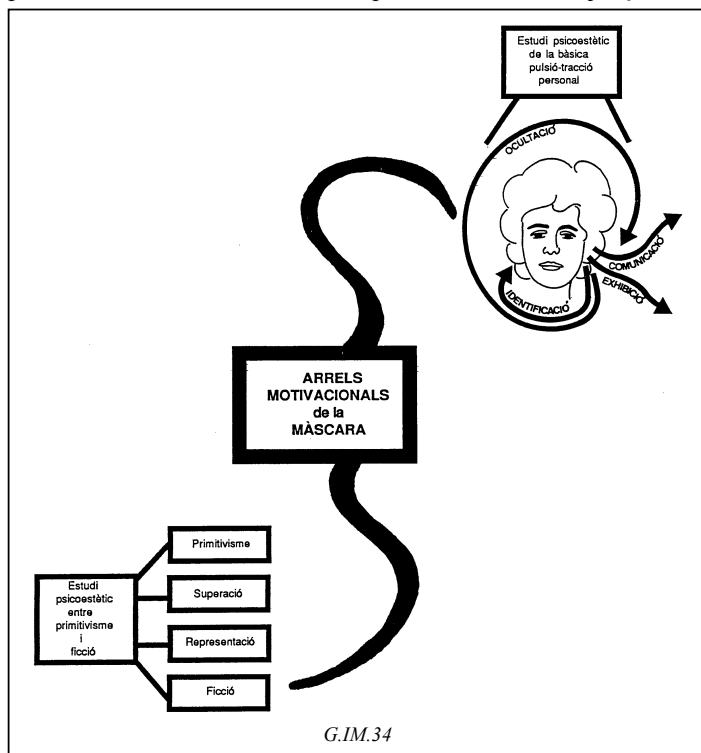
El mateix autor de la frase és un exemple de com dir veritats comporta perills molt greus. L'any 1914, en un cafè de París, fou vilment assassinat. És o no per pensar-s'hi?

Pel que fa a la veritat, Espinalt diu que és decebedor observar com no hi ha pressa a difondre-la. Millor que en parli un altre. Sovint esperem que la propaguin els borrarxos, o creiem –per treure'ls mèrits– que estan borrarxos els qui tenen prou valentia per propagar-la. No és gens temerari pensar que si des de l'antiga Grècia fins ara hi ha hagut un nombre considerable d'escriptors alcoholitzats, no és per la dèria de trobar més inspiració, sinó per l'afany de tenir prou empenta per poder exposar les veritats que contempen. Però, no ens fem il·lusions; ni ebris, ben pocs s'arrisquen a dir la veritat. Per això no és estrany que com en el conte d'Andersen, *El vestit nou de l'emperador*, la veritat l'ha de dir una nena que no sap encara què és la malícia. Tanmateix, volem saber la veritat?

Galileu, el 1597 –trenta-sis anys abans que per poder seguir perpetuant una mentida el fessin abjurar que la terra es movia–, va escriure: “*És realment lamentable que siguin ben pocs els qui es consagren a la veritat.*” I la qüestió, en opinió d'Espinalt (Cf. 46), poc més poc menys, segueix igual. Per què conèixer la veritat, si en molts ambients sembla que en tinguin prou vivint entre el dubte i l'engany?

En les arrels motivacionals de la màscara –tema encetat anteriorment amb referència al concepte que tenia de la màscara Jung–, les teories espinaltianes concreten que antigament, quan l'home es va rebel·lar davant la natura i es va començar a modelar a través del maquillatge, no en va tenir prou. Llavors, va cercar en la màscara un poder *potenciador* –per exemple a Egipte– o *minimitzador* –per exemple al Carnestoltes.

Durant Carnestoltes, al poble li era permès lluir màscares ridícules i estrafolàries, mentre que els poderosos remarcaven la seva importància social mitjançant màscares potenciadores i luxoses.

La frontera entre la màscara i el maquillatge és, per tant, difícil d'establir, però és simptomàtic que qualsevol poble que ha estat capaç de crear-se una mínima civilització, mai no hagi renunciat ni a les joies ni al maquillatge. Així, en opinió de Carles M. Espinalt, mentre hi hagi persones, es veuran suggestionades per les màscares.

Per a la psicoestètica, el mirall i la màscara són –com per al capellà els seus– el ornaments litúrgics més preuats. És més, no hi ha gènere humà possible si prèviament no es comprèn la màscara, ja que l'ésser humà va sentir la necessitat d'usar-les a causa del seu extraordinari afany per modelar-se la figura. Qualsevol transformació psíquica ha de començar per modelar un aspecte de la nostra figura.

Espinalt cita Voltaire i el seu cèlebre

Diccionari Filosòfic, on constata una vegada més –i amb aquesta sentència el considera precursor de la psicoestètica: “Pot canviar-se de caràcter? –diu el filosof. –Sí, quan es canvia el cos.”

Des de la perspectiva espinaltiana, l'ésser humà és un ésser enormement espantat. L'home primitiu va poder superar la seva por, en part, inventant les màscares, ja que va desenvolupar un sistema ben curiós per superar la pròpia por: espantar els altres.

La màscara exercia a la perfecció aquesta faceta intimidadora. Fins i tot la història dels uniformes militars ens demostra que molts exèrcits es vestien per aterroritzar l'enemic. Quan observaven la reacció de pànic, l'usuari de l'uniforme pensava, poc més o menys això: “Jo tinc por, però l'enemic encara en deu tenir molta més, a jutjar per la cara d'espantat que ha posat tan bon punt m'ha vist.” La màscara esdevé el sant patró de la simulació, però també sedueix sobre manera per tot allò que comporta de bruixeria.

Segons el seu criteri, Espinalt afirma que si l'ésser humà creu en déus, és perquè ell, prèviament, ja es considera també una divinitat o, com a mínim, té la pretensió d'anar-s'hi convertint. Com més gran és el seu desconeixement, més convençut està de tenir poders ocults. I subscriu plenament l'afirmació d'Huxley quan, en ple segle XX, digué: “*Tothom, en algun moment de la seva vida, ha volgut tenir quelcom de bruixot.*” (Cf. 30)

Com s'observa en el gràfic (G.IM.34), les arrels motivacionals de la màscara cal cercar-les, en primer lloc, en el fet que l'home té molta por, i se'n sent atret a causa de la seva inclinació cap a l'ocultació. Les altres tres projeccions bàsiques de la personalitat humana són: identificació, comunicació i exhibició, que analitzarem posteriorment.

Si ens centrem en l'ocultació, Espinalt diu que l'home és un animal ocultador per pròpia naturalesa. La màscara és a l'ocultació, el que el mirall és a la identificació: no pot existir l'una sense l'altra. L'ocultació es vincula amb l'ésser humà a partir del moment en què aquest comença a viure a les coves fosques i dintre de les quals, tot i les condicions infrahumanes de subsistència, encara va tenir esma de pintar, com podem trobar, per exemple, en les coves d'Altamira i en altres mostres de l'art rupestre.

Aquesta tendència a l'ocultació –tan arrelada en l'ésser humà i que també han desenvolupat animals com ara el gos, per exemple– ha desacreditat a psicòlegs i confessors. Durant molts anys, i encara avui, no han respectat el dret personal a l'ocultació, un dret ben legítim de l'home, sempre i quan, exercint-lo no es perjudiqui altres persones.

Espinalt recorda que quan a França va córrer la veu que on hi havia tres francesos reunits hi havia entre ells un espia de Fouché, al cap de quatre dies va caure Napoleó. Modernament, tots hem vist com en el famós film *2001 Odissea de l'espai*, el protagonista esdevé un heroi a partir del moment que destrueix un ordinador prepotent que tot ho sap i controla.

A la mateixa conferència (Cf. 30), afirma que l'home no admet que li sigui negat aquest íntim dret a ocultar, i més en una època com la nostra en què la societat oprimeix l'individu i aguditza encara més aquest sentit de l'ocultació, fet que trobem en l'increment de les discoteques com a lloc lúdic. En conseqüència, l'ésser humà s'enamora de les màscares, en primer lloc, perquè ja porta dintre l'ocultació.

També, la màscara ha sofert moltes persecucions al llarg del temps. El primer antecedent històric a l'Estat espanyol va ser amb Carles I.

L'any 1523, va publicar la pragmàtica següent: *“Porque de traer las máscaras resultan grandes males y se disimula con ellas y encubre, mandamos que no haya enmascarados en el reino ni vaya con ellas ninguna persona disfrazada o desconocida.”* Els càstigs per infringir la normativa anaven des de *cien azotes en los pachos* (baixos) a les classes populars, fins a sis mesos de desterrament a la noblesa. Malgrat tot, sobretot la noblesa, continuaven usant-les.

Reminiscències d'aquestes prohibicions han arribat gairebé fins als nostres dies. No oblidem que el general Franco va prohibir el Carnestoltes. L'afany humà per lluir màscares va popularitzar l'ús de l'anomenada “màscara veneciana” que cobria la cara parcialment. És allò que en castellà es diu *antifaz*.

Quan els borbons van començar a governar l'Estat espanyol, Felip V va prohibir draconianament les màscares. Així, com a obra representativa d'aquesta època, tenim el famós *Don Juan Tenorio* (1545) de Zorrilla, on era absolutament prohibit córrer pels carrers amb màscares, excepte l'esmentat Tenorio, que tenia un permís especial per portar-les. El control de les màscares es va anar accentuant segons les diferents èpoques, fins que fou finalment permès d'usar-les, però en llocs tancats i sabent en tot moment la identitat de l'usuari.

Mentre Ferran VII les prohibeix de forma rigorosa, amb Carles III i el despotisme il·lustrat, la màscara viu una època de liberalització. S'organitzaven balls, però vigilats per l'exèrcit. El famós ball de la Llotja de Barcelona, per exemple, era estrictament controlat mitjançant una prèvia selecció dels assistents, que començava ja pel preu, extremadament car en relació amb l'època. No en va una cançó popular catalana del segle XIX deia: *“Al ball de la Llotja no s'hi pot anar perquè dues pessetes costen molt de guanyar”*.

En opinió de Carles M. Espinalt, assistir a un ball de màscares és una experiència que tota persona hauria de tenir per valorar l'extraordinària fascinació que provoca en l'ésser humà el fet de poder usar màscares.

Altrament, també existeix una màscara que, en rigor, no té res a veure amb aquestes que s'usen en els balls de disfresses. En determinades persones, molts polítics, per exemple, es produeix el que Espinalt va denominar un “desenvolupament cancerigen de l'epidermis” que fa que portin ja la màscara incrustada en ells mateixos; com una espècie de màscara natural que es va generant al llarg dels anys i que, en el cas d'alguns polítics, esdevé d'autèntic formigó armat.

Aquesta màscara els confereix una mirada peculiar o els provoca innumbrables tics, ben fàcils de detectar a través de la televisió. És ben cert que existeix a escala mundial un procés de degradació creixent per a l'home públic, perquè aquest té més tendència a perdre la sensibilitat i a crear-se una màscara pròpia. Espinalt diu que la causa cal trobar-la en el fet que procedim d'un sistema totalitari en el qual l'esfinx ho era tot, i cita (Cf. 30) Gregorio Marañón, que en el seu cèlebre assaig *El Conde Duque de Olivares o la pasión de mandar*, parla de la *continuidad en el gesto*.

Per exemple, el president Mitterand era conegut amb el sobrenom de “el faraó” pel seu aire distant i fred. El personatge ha anat desenvolupant una màscara natural que li dona aquest aspecte i que

probablement abans no tenia. La màscara, quan esdevé grotesca, es converteix en alguna cosa dionisiaca. Nietzsche deia que “*Tot es màscara en relació amb allò que hom vol ocultar.*” (Cf. 30)

En aquest aspecte, i com els passa a alguns polítics, també altres persones poden evolucionar negativament i anar-se configurant una màscara natural, potser sense adonar-se'n. Per això, el professor Espinalt proposa un prova per tal de copsar la tendència que es té a desenvolupar-la.

Les tres reaccions més freqüents que poden presentar-se a una persona quan se li posa una màscara són les següents:

- 1) Reacció supersticiosa: el subjecte no sap què dir, queda com mut, vol espantar els altres, però només s'expressa amb onomatopeies místiques del tipus: Uh! Auuu!
- 2) Reacció del “galtes”: tan bon punt es posa la màscara es troba en el seu ambient, com peix a l'aigua, perquè li reforça encara més la de formigó armat que ja portava.
- 3) Reacció de la persona esforçada: queda com desorientada. L'esforçat se sent incòmode davant la màscara, li té com una al·lèrgia estranya. Aquesta reacció no té res a veure, per exemple, amb la compenetració que en determinades circumstàncies hi pot existir. De tothom és coneguda la manera com es transforma un cirurgià tan aviat com es cobreix el rostre poc abans d'iniciar una operació.

Amb relació a això, afirmava que avui dia existeix una paradoxa. Ara, en una època en què tothom parla de la comunicació i que existeixen grans comunicadors, s'esdevé que es troben màscares per tot arreu. Aquesta afirmació la il·lustra (Cf. 30) amb dues cites que apunten en aquesta direcció.

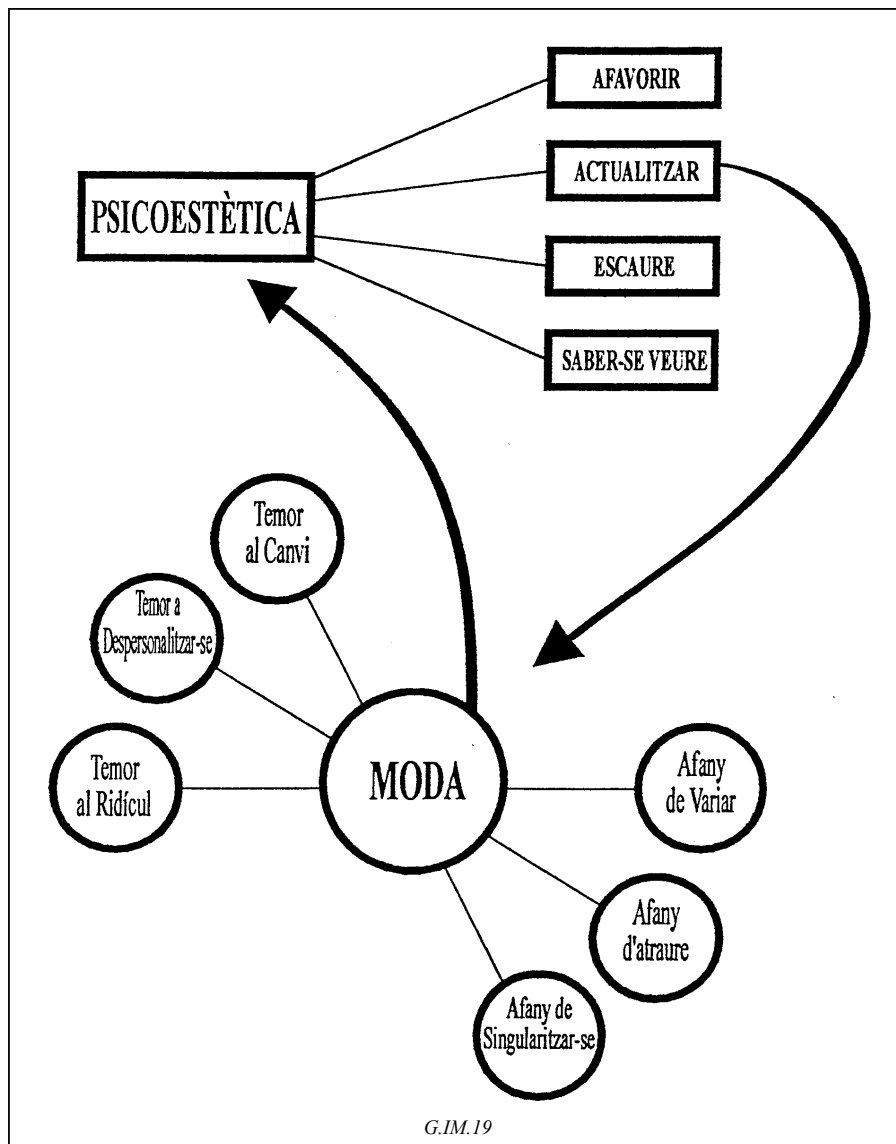
La primera (1989) és d'un escriptor francès de renom, J.F. Rabel, home de mentalitat conservadora que es permet el luxe de començar dient: “*La primera de totes les forces que dirigeixen el món és la mentida.*”

La segona, publicada també el 1989, l'ha escrit un catedràtic de ciències socials de la Universitat de Moscou, i s'hi pot llegir: “*En cap altre moment de la seva existència va experimentar la humanitat tanta pressió de falsedat i engany com en els nostres dies.*” Espinalt va subratllar que el llibre d'on sotstreu la segona cita, no obstant això, és tendencios perquè incomprendiblement “oblida” citar un personatge clau com ara Stalin per entendre tot allò que l'autor pretén descriure en la seva obra. Malgrat tot, és simptomàtic que dos escriptors tan actuals i dispars alhora coincideixen en el diagnòstic. I és que només a través d'una nova interpretació de l'home, afirma Espinalt (Cf. 30) es pot posar ordre en un món en què la màscara ha adquirit la carta de naturalesa que ja ningú no coneix el valor de ningú i, en el que la pròpia interpretació de l'ésser humà pateix una profunda crisi.

13.3. GRÀFIC BÀSIC DE LA PSICOESTÈTICA

“El primer principi de la psicoestètica és que l'ésser humà vol veure's afavorit.” (Cf. 34)

Un dels gràfics bàsics és sens dubte el (G.IM.19). Espinalt opinava que havia esdevingut un emblema de la psicoestètica (Cf. 31). Així, a l'hotel Balmoral, on pronunciava la majoria de les seves conferències, hi havia una rèplica d'aquest gràfic, ampliat, al mural que hi havia al darrere de la taula del conferenciant.

En aquest esquema se sintetitzen les quatre motivacions bàsiques que regeixen la imatge humana: afavorir, actualitzar, escaure i saber-se veure.

Sovint, es confon el fet d'afavorir amb la bellesa o amb allò que fa bonic, quan la psicoestètica afirma que afavorir es vincula amb la sort, amb l'íntima sensació que experimenta l'ésser humà que tot allò que adopta com a propi –des d'un pentinat, a un vestit, passant per un gest o un to de veu– l'ajudarà a tenir èxit i un bon destí.

“Afavorir és ajudar el desenvolupament, l'èxit i el bon destí de les persones.” (Cf. 15)

Tot professional de l'ornament humà, per tant, contribueix en menys o més mesura a donar o treure sort. En el cas dels induments, la vinculació amb la sort és inqüestionable. Els vestits tenen una força emocional molt important perquè els relacionem amb allò que ens succeeix mentre els portem, per tant la seva significació de portadors de bon o mal destí sovint va unida als induments.

Fàcilment es pot comprendre que parlar d'afavorir és ben delicat, tant per la dificultat de ser objectius, com per les susceptibilitats que poden ferir-se, ja que entrem en un terreny relliscós, com és el de la sort i les supersticions, tan profundament arrelades en l'ésser humà.

La psicoestètica interpreta l'home i com que aquest és per conducta supersticiós, no podem deixar de banda l'estudi d'aquest fenomen. La superstició podríem definir-la com l'excessiva reverència o por per les coses desconegudes o misterioses, i constitueix tota aquella part de la màgia no legalitzada per les religions. El terreny, doncs, esdevé especialment difícil, sobretot perquè tothom voldria ser un mag amb poders per dominar els altres. Des d'una perspectiva espinaltiana, el fet que l'ésser humà vulgui, per sobre de tot, la transcendència, genera la seva ancestral necessitat d'inventar-se poders i forces ocultes.

El *Diccionari* de Pompeu Fabra ens defineix la màgia com “poders ocults que pretenen produir efectes amb l'ajut d'éssers sobrenaturals o forces secretes de la naturalesa”. I aquesta inclinació humana, lluny de minvar, va a més, ja que les persones cada dia són més ambiciosos i volen ser més i més transcendents, però, com que simultàniament cada vegada estan menys disposades a fer l'esforç que això comporta, es veuen obligades a recórrer a forces ocultes i a poders sobrenaturals que supleixin la seva profunda manca de caràcter. En el fons, l'ésser humà és un gran esporuguit que necessita envoltar-se de rituals, per no ser tan poca cosa. D'aquí la seva obsessió per les joies i l'or, i també per la recerca desesperada de la bona fortuna que pugui portar-li tot allò que es posa al damunt.

“El secret últim de la moda es donar a l'home la sensació que amb el canvi va a més.” (Cf. 2)

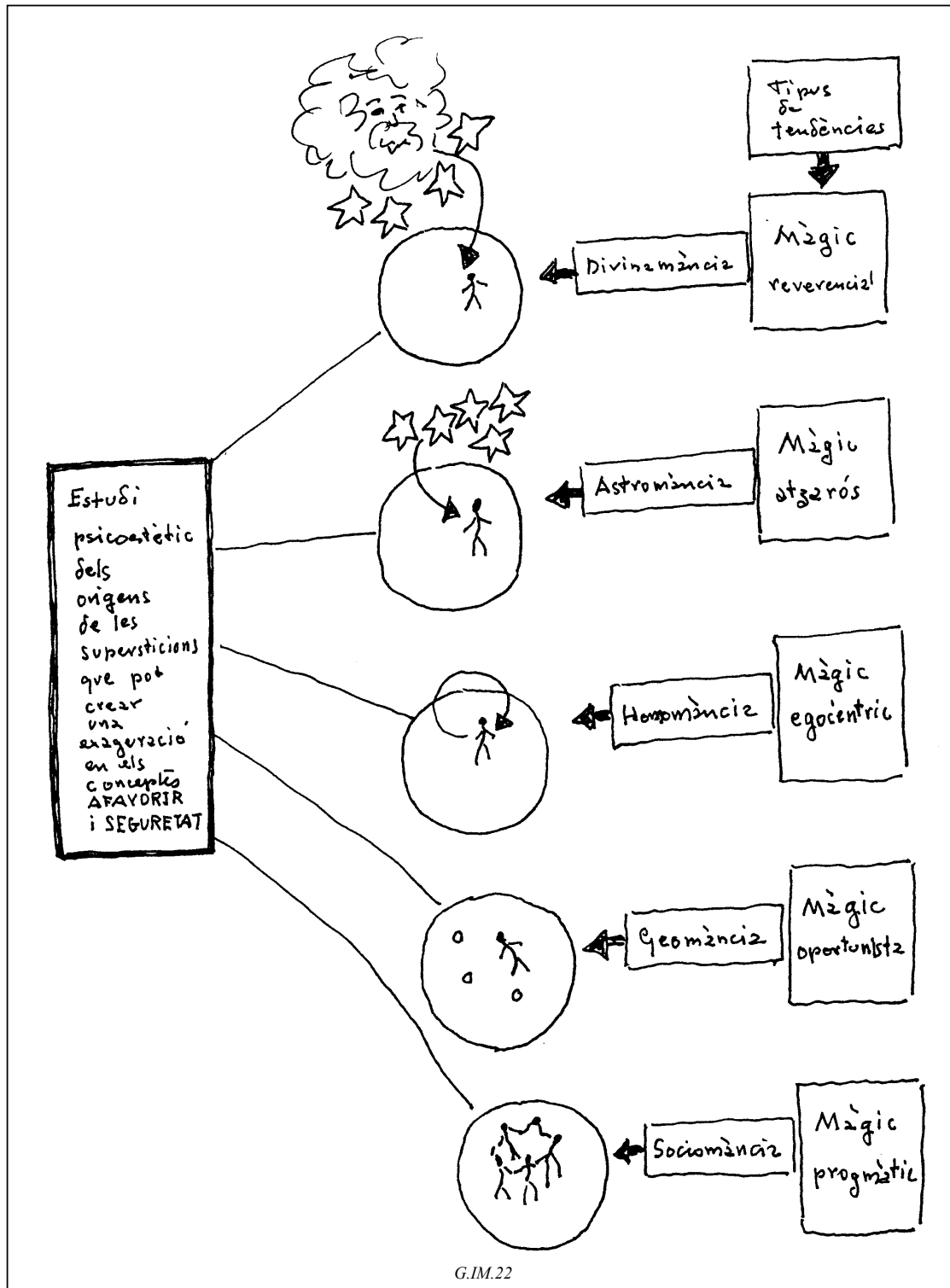
Espinalt cita Aristòtil, que fa 2300 anys vaticinava que la sort consisteix en gaudir d'algun bé que la raó no s'esperava. I els xinesos, poble altament fanatitzat per la sort i el bon fat, tenen un proverbi que diu: “una cullerada de sort val més que una bóta plena de saviesa”.

Però no tots els pobles presenten idèntiques característiques en relació amb el fenomen de la sort i la superstició. Per exemple, els catalans som un poble poc sensible a tot allò que va més enllà de la raó, i constituïm el poble menys supersticiós d'Europa. Els castellans, en canvi, ja donen símptomes de ser un poble més supersticiós que el nostre: en català diem “anell” per simbolitzar allò que en castellà en diuen “sortija”, que prové justament de “suerte”. És a dir, quan un castellà es posa un “anell” (sortija), en realitat es posa “sort”. De tota manera, a la península ibèrica, són els bascos i els gallecs els dos pobles que compten amb un nombre de supersticions més notables, amb la particularitat que els bascos, per exemple, es complauen a fer una ostentació de les seves, cosa absolutament impensable en les nostres terres.

L'obsessió de les persones per la sort és constant, i només ens cal fer un simple cop d'ull al nostre voltant per constatar-ho. Segons Espinalt, s'ha pogut demostrar amb xifres a la mà que de cada deu lectors habituals d'un diari que publiqui l'horòscop, sis comencen justament la lectura per aquest apartat. D'altra banda, actualment és el moment en què els jocs d'atzar han agafat una preponderància inimaginable en altres temps, que no són més que un intent de forçar la sort a favor nostre.

La superstició afecta, també, qüestions relacionades amb la salut, la religió –inesperades aparicions d'éssers sobrenaturals– o amb inquietuds de contingut intel·lectual o pseudocientífic, com visites d'altres éssers a la Terra. La llista seria inesgotable.

En l'origen de les supersticions hi trobem una exageració en els conceptes d'afavorir i de seguretat (G.IM.22). D'aquí que certes tendències humanes hagin esdevingut màgiques en creure que ens donaven una força i un poder especial en relació amb les activitats humanes.

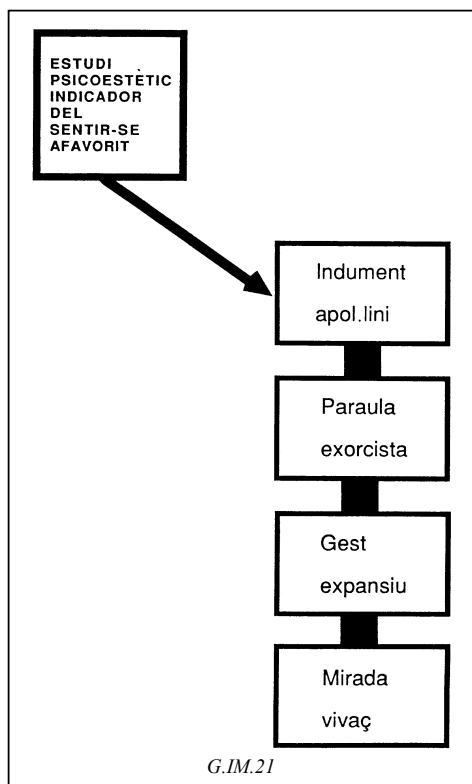
Espinalt destaca: la divinomància, l'astromància, l'homomància, la geomància i la sociomància. I aquestes poden ser: les divinitats, els astres, els poders personals ocults, el lloc de la terra o el grup social, respectivament, que implorin.

En el cas de la geomància, és a dir, situar-se en un espai determinat d'una ciutat o terreny que es creia que portava més sort que viure en un altre lloc, també ha deixat connotacions en el llenguatge actual.

Així, les tendències polítiques s'identifiquen encara, més per una situació de lloc, que pel contingut del seu ideari polític.

“Poc experts per comprendre tots els racons de la pròpia mentalitat i gens donats a l'autocrítica, ens sentim més classificats pel lloc on ens posem que no pas pel pensament amb el qual creiem identificar-nos. Es parla ja més d'espais polítics que de concepcions ideològiques. En fem un problema de zones o de joc de cantons, com si en tot repercutís el nostre afuat instint de propietat, no podem sostreure'ns a una psicologia de lloc. Més que refiar-nos d'un postulat, el nostre ideari consisteix on i com ens col·loquem. Cal reconèixer que mots com feixisme, conservadorisme, liberalisme, socialisme, comunisme o anarquisme, no han pogut desenterrar mai de la ment humana les valoracions polítiques de situació, espai i volum com: els de dalt i els de baix, els grossos i la tarregada, els responsables i la base, els col·locats i els cessants. Encara que cap classificació no queda tan rotunda i categòrica com dreta i esquerra. Del sortilegi, què pot alliberar-se'n?”
Espinalt (O.E., 1983, p. 701-702)

D'altra banda, els estudis i l'experiència de Carles M. Espinalt l'han portat a la conclusió que aquesta mitificació de la sort i el fet de recórrer a forces misterioses i supersticions que determinen el bon o mal destí, no tenen cap mena de base coherent.

“No hi ha més llum que la llum de l'esforç i vosaltres en sou testimonis, quan més us heu esforçat, com més heu treballat, més sort heu tingut. L'home no té més llum que el seu esforç, aquest és el gran Déu de l'home, l'esforç.”
(Cf. 15)

Només cal que cada persona constati, a títol individual, la veracitat d'aquesta afirmació aplicada a la seva pròpia vida. Algú, però, podria dir que aquestes preocupacions i mites sobre la sort afecten tan sols les persones sense cap mena de preparació tècnica o científica, la qual cosa és absolutament falsa.

Per demostrar-ho, en una conferència (Cf. 15) cita dos casos de persones molt doctes que contradiuen per complet aquesta suposició.

La primera, Jung; va arribar a escriure amb referència a Freud: *“Per fer-me veure la necessitat d'erigir en dogma la seva teoria sexual, al·legà que aquesta teoria era l'única defensa de la raó contra la possible irrupció de la tenebrosa marea de l'ocultisme.”*

La segona cita fa referència al naturalista anglès, Darwin. A la seva *Autobiografia* afirma: *“He tractat d'escriure el següent relat sobre mi mateix com si fos un home mort i que repassa des d'un altre món la pròpia vida.”*

És així que, ni els més savis, fins i tot un home tan racionalista com Darwin, que va demostrar científicament que l'home provenia del simi i no de Déu, com s'havia cregut durant segles, no han pogut deslliurar-se de la superstició ni de la sensació que, l'escriptor Unamuno ja va definir com la “passió per la immortalitat”, tan arrelada està en l'ésser humà.

Si ens centrem en el seu aspecte pragmàtic, podem preguntar-nos si veritablement tenim o no un autèntic poder afavoridor vers els altres. En el gràfic (G.IM.21), Espinalt ens dona la resposta: indument apol·lini, paraula exorcista, gest expansiu i mirada vivaç.

L'indument apol·lini és plenament necessari, ja que no és possible afavorir ningú, ni tan sols un mateix, sense tenir cura del vestit ni posseir un estil apol·lini.

Les paraules exorcistes són tots aquells termes i expressions que apel·len un misteri o un poder mitjàncer, i que usem freqüentment a la nostra vida quotidiana amb la intenció, més o menys clara, d'influenciar d'alguna manera els altres. Per exemple, la història ens diu que Lenin, tot i que es vanagloriava de ser ateu, repetia expressions com ara "si Déu vol" o "aquest món de Déu". La pròpia salutació, suposa ja tot un exorcisme. Un altre cas: el fet de dir simplement "moltes gràcies", en el fons és com un conjur, ja que en realitat no estem agraint res, en aquest cas hauríem de dir "molt agrait". El mateix diccionari explica que "gràcies" és una forma el·líptica d'agrair alguna cosa. Espinalt va elaborar fins i tot un inventari amb les 30 paraules exorcistes que, al seu entendre, s'empren amb més freqüència en un establiment vinculat amb la imatge. Repassem-les: simpatia, inspirar, habitual, apreciar, gust, gràcia, actual, imatge, deliri, aparença, prestigi, àngel, seducció, desig, fabulós, disfressa, argument, èxit, facultat, elegant, afany, distingit, model, fantasia, motivar, emprovar-se, adient, interessant, sublim i modern.

Quan es vol afavorir, això reclama també sempre uns rituals i un gest expansiu. Prenem com a punt de referència qualsevol celebració religiosa. No podem afavorir si tenim un paper de vençuts.

Tanmateix, sense una vivacitat a la mirada és impossible afavorir ningú. La manera de mirar constitueix un autèntic llenguatge que ens cal dominar profundament si volem causar un impacte.

En resum, podem dir que l'estudi psicoestètic d'afavorir ens ajuda a entendre molt millor l'ésser humà en la seva justa delimitació. On acaba el fer d'afavorir i comença la superstició hem d'establir una clara línia, que ens separarà la frontera entre allò que és un afavorir objectiu ("a mi m'afavoreix el color groc", per exemple) i un afavorir subjectiu que fàcilment pot vincular-se amb la màgia.

En el mateix gràfic (G.IM.19), també s'explica, a través de sis circumferències, quins són els tres temors que pot provocar la necessitat d'actualitzar-se, i quins són els tres afanys que mouen aquesta necessitat bàsica de l'ésser humà, i que són impulsats per la força de la moda.

"Si observem la moda des de les ambivalències que ens produeix, sóc partidari d'esquematitzar el procés dialèctic que motiva amb els tres impulsos bàsics que fan de la moda una necessitat del nostre «jo», els coneixerem a través de les etiquetes següents: afany de variar, afany d'atreure i afany de singularitzar-se. Ja ha quedat clar que l'avorriment, amb el tedi que produeix, inclinaria per si mateix a canviar de vestit i de decoració en el viure."

Espinalt (O.E., 1970, p. 439)

Per a Espinalt, l'ésser humà té una clara tendència a l'avorriment. Aquest tedi és una de les causes que l'han mogut a fer canvis de tota mena en l'ambient que l'envolta. Altrament, aquestes tendències o afanys de variar tenen una constant dialèctica amb els tres temors que genera tot canvi, i que provoquen un dilema constant quant a les modificacions que demana modelar-se la pròpia figura.

"Tres temors, a la meua manera de veure, formen la contrapartida dels afanys descrits: temor al ridícul, temor a despersonalitzar-se i temor al canvi. Davant una novetat es pot desencadenar fàcilment el temor al ridícul, considerant que si sortim del que és habitual i comú pot ésser que els altres ens mirin amb menyspreu o amb burla. Tothom s'escarrassa per distingir-se."

Espinalt (O.E., 1970, p. 439-440)

Precisament, però, un dels temors en què podem observar amb més claredat l'íntima relació entre el fons i la forma és el temor a despersonalitzar-se. Sovint es confon la pròpia personalitat amb la pròpia imatge, i el fet de veure's diferent al mirall pot crear una crisi d'identitat que, encara que transitòria, pot generar molts neguits.

"[...] té por de despersonalitzar-se; és a dir, pensa inconscientment que moltes innovacions o simples modificacions en el seu vestir i en les seves maneres poden desdibuixar la imatge que d'ell mateix s'ha creat i que considera el retrat exacte de com els altres el veuen. D'ací que existeixin tantes persones que confonen el fer les coses per hàbit amb la determinació de caràcter. Hi ha home que està convençut que repetir-se és prova de fermesa."

Espinalt (O.E., 1970, p. 440)

La importància i la necessitat dels models la trobem aquí materialitzada com l'estímul que ajuda a impulsar els canvis que, d'altra manera, serien difícils d'engegar pels entrebancs que posaria la por.

“Així, no és rar que la moda necessiti tantes figures representatives perquè la majoria d'homes aconseguixin establir una actitud determinada que els inclini a usar-la, davant la neutralització que els propis temors puguin crear.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 440)

Quan fa una anàlisi sobre el caràcter del temps actual, Espinalt considera que el temor al ridícul és el que més anirà minvant, a causa que cada vegada augmenta la sensació que l'ésser humà ha de començar de nou en cada nova generació de relleu.

“Ara bé, la societat humana es troba al principi d'una època en què els temors davant la moda cada dia pesen menys. La gent perd la por al ridícul en un moment en què existeix un descrèdit de l'experiència.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 441)

Tanmateix, i com diu la psicoestètica, els canvis exteriors generen transformacions en la personalitat. El fet de ser flexible davant les modificacions externes i estar més predisposat a veure's diferent, provoca una major tendència a la flexibilitat mental i una inclinació a ser dúctil amb les novetats que, en tots els camps, comporta la vida.

“En aquest aspecte la dona està més segura i entrenada davant les transformacions. En grau superior al que hom podria creure d'entrada, l'adaptabilitat que la dona demostra davant els nous temps, cal atribuir-la al bon entrenament que té davant els canvis de la moda. Mira les transformacions amb més calma.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 441)

Des d'un enfocament espinaltià, i a causa del propi caràcter del temps actual –que més endavant analitzarem en profunditat–, en el moment present es configura un clima social en el qual els afanys que genera la moda agafen una força i una consistència úniques en relació amb altres èpoques. D'aquesta forma, els temors es neutralitzen amb molta més facilitat. Aquesta evolució social provoca una necessitat imperiosa de canvis i augmenta el poder de la moda dintre de la societat.

Aquesta característica cal tenir-la en compte perquè, com ja hem vist anteriorment, també configura un tipologia humana diferent, més propensa a l'esperit de setciències i al tarannà tastaolletes que Espinalt defineix abastament en la seva obra.

“Per completar el quadre, el vell temor al canvi, en una societat on es troben en crisi ideologies i creences, com en repetides ocasions hem observat, el que és nou adquireix facetes més brillants que mai. Fins a l'extrem que podem passar (ja que els afanys de singularització, d'atracció –pertot ens parlen de la nostra societat supererotitzada per afegir-hi més pes– i variació es troben més vius que mai) d'una desvaloració total del concepte moda a retre un autèntic culte envers tot el que motiva i representa. No són els moderns artífexs de la moda els qui promouen aquest clima, per bons artistes que puguin ésser, sinó la situació motivacional dels nostres temps. Hom viu frenèticament instal·lat dins la moda.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 442)

Allò que fa que hi hagi un cert equilibri entre els afanys de canvi i les pors a les novetats, es troba en la força equidistant que exerceix la moda sobre el tarannà individual i social. La necessitat d'innovació que requereix l'evolució humana troba una via fàcil i poc traumàtica en els canvis que constantment generen les modes.

“En aquest punt trobem, per altres camins, el que jo considero, en última instància, motivació essencial de la moda: fer compatible el temor al canvi amb l’afany de variar. La moda es troba entre aquests dos extrems de l’ambivalència. Entre el que és tesi i antítesi, representa la síntesi. La moda ofereix variacions que no pretenen ésser definitives. Mera acció passatgera que tranquil·litza el temor al canvi, sempre tremolós davant la transformació que es proposa ésser definitiva.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 447)

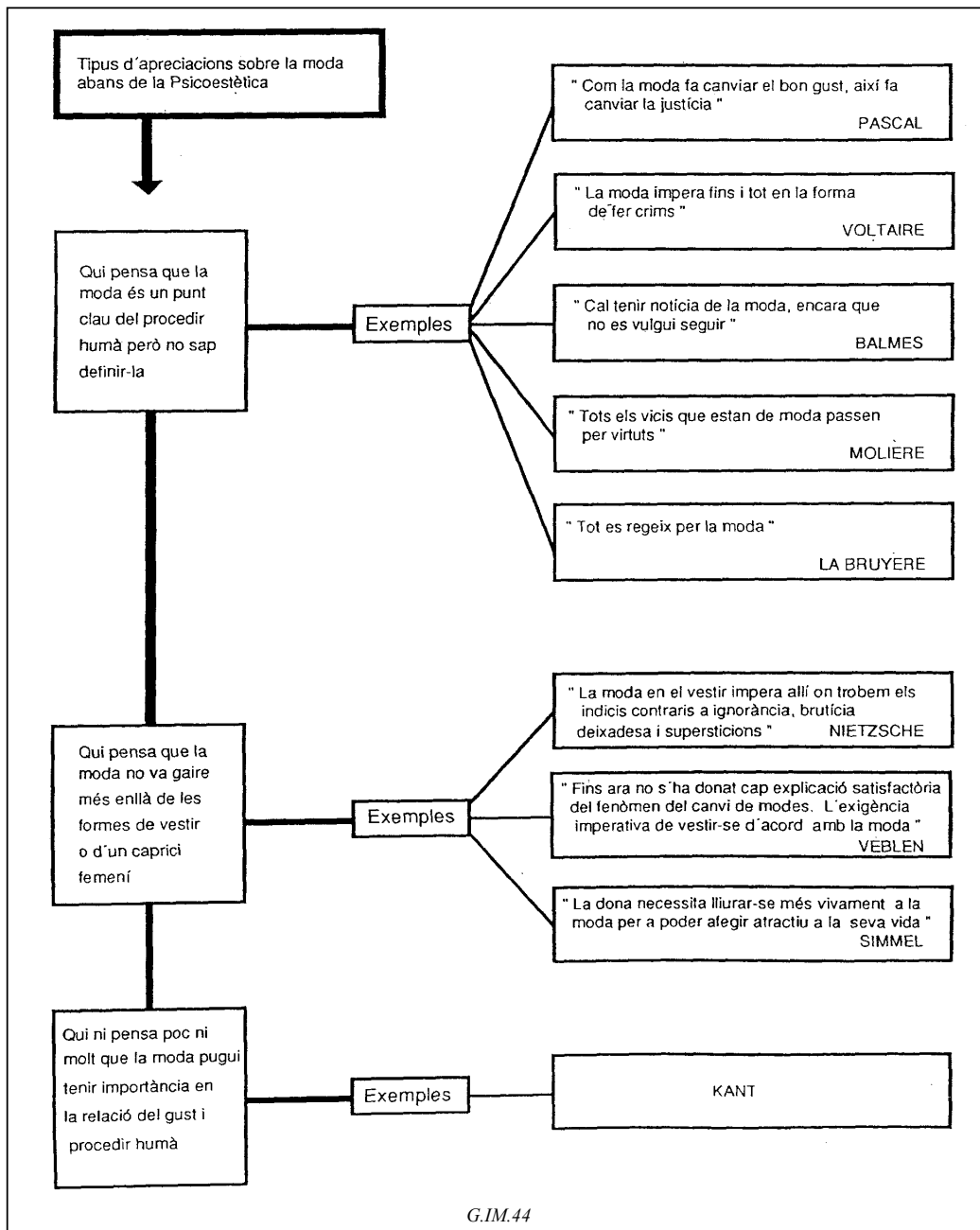

13.4. MODA

"[...] la moda: periòdica renovació psíquica i estètica en l'expressivitat humana que, fomentada per motivacions personals de variar, singularitzar-se i atreure, aconsegueix generalitzar-se gairebé sempre per respondre a profundes vivències inconscients."

Espinalt (O.E., 1970, p. 432)

Sens dubte, un dels aspectes més debatuts i controvertits al llarg de la història ha estat el tema de la moda. Són molts els qui han intentat esbrinar on rau la seva màgia i la seva força, però tots s'hi han perdut de la forma més estrepitosa en la manera d'interpretar-la. La majoria de l'aristocràcia de les idees i de les ciències no volien ni esmentar la paraula moda perquè la confonien amb una cosa banal i capritxosa.

G.IM.44

Només ens cal fer un repàs a les obres d'alguns pensadors i filòsofs ben coneguts per adonar-nos que quan arriben al fenomen de la moda, no saben definir-lo –encara que alguns arribin a mitificar el seu valor–; confonen els termes o, el que és pitjor, ni tan sols es plantegen la seva importància.

“[...] una teoria d'Ortega y Gasset: «No hi ha altra forma de manifestar-se el procés espiritual que la sèrie contínua de les modes intel·lectuals, estètiques, morals i religioses.» I el mateix Ortega y Gasset, sortint al pas d'aquelles persones que el poguessin titllar de poc senderi quan afirmava aquestes coses, deia que quan ell llegia un escriptor i suposem, en un moment donat de la lectura, l'autor, bo i parlant d'una teoria o bé d'un estil, amb afany de treure importància, assegurava: «Bé, això només és una moda.», tancava el llibre i el posava a racó. Motiu del sobtat determini: «És un símptoma infalible —ens recalca— que l'escriptor és poc intel·ligent i superficial.» Heus ací com la moda, almenys per a Ortega y Gasset, resulta ésser un test per mesurar la intel·ligència del pensador amb el qual ens encarem.”

Espinalt (O.E., 1969, p. 659-660)

Ara fa uns cinquanta anys, quan Carles M. Espinalt va començar a estudiar la moda, el concepte estava totalment desacreditat i vulgaritzat. Es tenia com una cosa intranscendent, i més aviat de dones. Estava considerada com una mena de parany, posat per quatre comerciants vils que volien fer el gran negoci en nom d'una suposada modernitat.

Espinalt, en el seu gràfic (G.IM.44), fa un estudi històric a través del temps, on analitza les apreciacions que sobre la moda han fet alguns dels pensadors més importants. I en fa tres grups.

El primer està format pels qui pensen que la moda és un punt clau en la manera de procedir humana, però no saben definir-la (Pascal, Voltaire, Balmes, Molière i La Bruyère). Entre aquests pensadors, considera que Balmes està menystingut perquè, en front d'altres autors que han tingut més renom, la genialitat d'un pensador està en el saber captar o no –encara que no la sàpiga definir– que la moda és un dels mòbils de la història. D'altra banda, Molière, tot i que no era un pensador, a l'obra *Don Juan* demostra una gran profunditat en el coneixement humà. En un moment de l'obra, li fa dir al seu Juan Tenorio: *“Tots els vicis que estan de moda passen per virtuts.”*, per explicar que Don Juan, en les seves arts de seducció utilitzava la hipocresia, però, malgrat que aquesta falsedat es feia evident, com que aquest estil estava de moda, agradava i es veia escaient. Se li notava que era fals, però estava vigent. Aquest matis denota una considerable agudesa i intel·ligència de copsar la manera de procedir humana. Així doncs, aquest primer grup d'autors varen tenir la sensibilitat de comprendre la moda.

El segon grup són els qui pensen que la moda no va gaire més enllà de les formes de vestir o d'un caprici femení (Nietzsche, Veblen i Simmel).

I, el tercer grup són els qui ni es plantegen el tema de la moda en relació amb la importància que pugui tenir per la manera de procedir humana (Kant).

“En canvi, no concedim massa importància a tot el que se'ns presenta de forma efímera. A un ésser que passa de la infantesa a la vellesa per una successió de transformacions, li agradaria que les coses i els conceptes fossin immutables. Tot en l'home té un final. I, com si això no fos prou, en el transcurs de la pròpia vida humana és la variabilitat i no l'immobilisme el millor remei per a no precipitar aquest final que tot té. El mateix home que s'omple la boca amb el concepte «etern» ens confessa, en confiança, que necessita «renovar-se o morir». Li cal el canvi com l'aire que respira. No és l'home un ésser de modes? Molt possible.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 429)

Per a Espinalt, per tant, és inversemblant que es pugui filosofar sobre l'ésser humà sense dir que l'home és un ésser canviable. Hegel, Marx i la gran majoria dels que han tingut més influència sobre nosaltres, són els que han tingut menys talent per comprendre l'home, mentre que els que en tenien més, com Balmes, passen com autors menors. Fins i tot Schopenhauer pot arribar al punt d'acusar l'home de ser un monstre per haver-se vestit, mentre que Espinalt argumenta:

“La moda és molt més que un vestit, però també és un vestit, i no és el vestit menys que la moda, sinó que el vestit és més que la moda perquè el vestit és l'home. L'home és el gran artifici que es vesteix.”
(Cf. 2)

En veritat, per estrany que pugui resultar, si ens situem al present, és un greu error creure que aquesta manera de pensar no subsisteix, encara, en determinats sectors de la societat, mentre que hi ha hagut un canvi d'actituds d'un públic cada vegada més conscient de la importància de la seva imatge.

“La missió de la moda és trencar l'avorriment que produeix a l'home «veure's sempre de la mateixa manera». La moda li amplia horitzons. En el canvi cerca noves possibilitats amb el mínim risc. Hom ha dit que les dones es vesteixen per a les altres dones; però el que tanmateix és cert és que l'home i la dona es vesteixen, per damunt de tot, per agradar-se a ells mateixos. La moda satisfà en primer lloc les exigències del propi «jo» i la seva forma d'expressar-se amb cada temps. Hom constata que tradueix arquetipus de l'inconscient col·lectiu que sorgeixen a cada poca.”
Espinalt (O.E., 1970, p. 430-431)

De fet, no ha estat fins fa relativament poc –concretament l'any 1970, data d'aparició del llibre del professor Carles M. Espinalt *Canvis de mentalitat*– que no trobem un primer enfocament seriós i sistemàtic per interpretar el fenomen de la moda i la seva gran importància per a l'evolució i la transformació col·lectiva. És per això que insisteix (Cf. 2) en què la societat es troba dinamitzada per quatre grans forces: la moda, la religió, la política i la guerra, amb el succedani de l'esport que comporta la sublimació d'aquesta darrera força a l'actualitat. Són els quatre grans fenòmens de l'acció social i de la mobilitat humana. Darrere d'aquests quatre tentacles, diu Espinalt, s'hi han amagat grans personatges, però també la gent més vil, i en alguns casos monstruosa, que ens pugui venir a la nostra imaginació.

“No hi ha possibilitat de comprendre la història, si prèviament no es comprèn la moda [...] La moda és el secret bàsic de la història.” (Cf. 2)

El llibre *Canvis de mentalitat* demostra, per primera vegada a la història, que si no s'entén la moda no hi ha manera d'entendre l'evolució de la humanitat, perquè, en contra del que es creu, per bé que el vestit és un factor decisiu, la moda va molt més enllà del que aquest representa. És a dir, pot abastar des de la manera de fer un discurs fins al Dret, passant per la Medicina o la Literatura.

“[...] es confonen constantment «moda» i «vestir». La majoria dels qui ens volen parlar de moda no s'aparten del concepte «vestir».”
Espinalt (O.E., 1970, p. 430)

La moda, lluny de ser un fenomen vinculat només a l'indument, s'estén a totes les àrees del comportament humà. Afecta tothom: advocats, metges, mestres, escriptors, en definitiva, tota la societat està immersa dintre d'aquest aspecte. Per entendre la moda s'ha d'entendre el *vogaire*, és a dir, l'aire que es posa en voga, i analitzar a què respon i de quina manera, marca una època determinada.

“La gent no va vestida segons els gustos artístics, sinó segons les motivacions.” (Cf. 3)

En aquesta obra cabdal es troben les bases científiques i conceptuals de la psicoestètica, tot i que aquesta no es limita únicament a l'estudi de la moda.

La moda es vincula amb el fet d'actualitzar-se, ja que allò *démodé* és que ha perdut l'esperit de lluita, queda marginat. Aquest desig de sentir-se actual es completa amb allò afavoridor, escaient i que se sap veure. Si la psicoestètica estudia, entre altres moltes coses, la moda, és perquè constitueix un fenomen bàsic per entendre l'ésser humà i la seva evolució.

“Ben sospesat, cal considerar que la moda, en ella mateixa, no pot ésser un caprici. Té un fonament sociològic i psicològic que la motiva. És tot el contrari d'un fet fortuït.”
Espinalt (O.E., 1969, p. 660)

És més, ha estat precisament a partir de la psicoestètica, quan per primer cop en tota la història, el tema de la moda ha estat analitzat en tot el seu abast amb la seriositat i el rigor que mereix; en el sentit de reconèixer la gran importància que té i, també, d'aconseguir argumentar el valor que veritablement ostenta la imatge humana. És patrimoni de la psicoestètica haver estudiat científicament per primera vegada la història de la humanitat, allò que per a la humanitat és la moda.

De la mateixa manera, i per contrast, tothom que no parla en termes psicoestètics, quan es tracta d'analitzar la moda, es posa en evidència demostrant la seva absoluta incapacitat per arribar a copsar els mecanismes que l'originen o la determinen. La psicoestètica pot fer-ho, és l'única que pot donar respostes coherents a les preguntes que el fenomen suscita.

“Així, podríem considerar la moda com l'entrenament humà davant les novetats que la vida va plantejant-nos. És una forma dialèctica de fer compatible el progrés amb el frenesí de la seguretat que l'home reclama de manera quasi utòpica fins arribar a creure més real i consistent la paraula etern que la paraula efímer, com hem remarcat des de diferents angles. El seu frenesí de seguretat el reduiria a l'estancament o a les tensions revolucionàries, si no existia el diplomàtic diàleg de les modes recolzat en la necessitat de variar. Com si juguéssim.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 447-448)

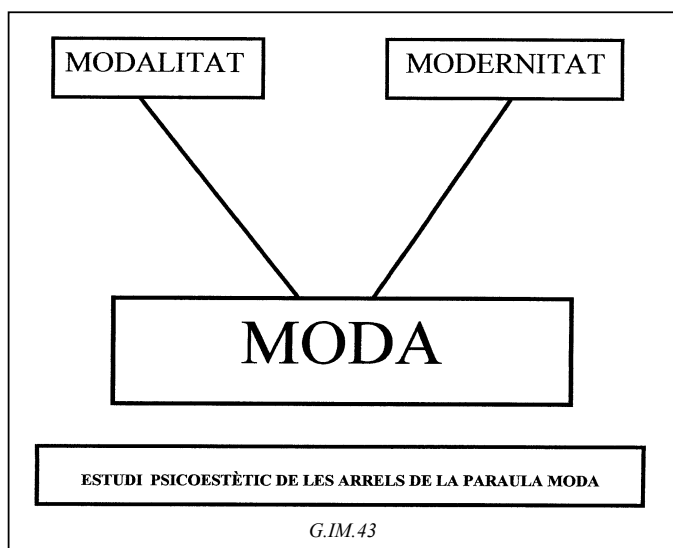
Aquests dos pols en els que constantment es mou l'ésser humà, les pors i la necessitat de canvi, troben un punt de confluència en els canvis socials que porta la moda i, a la vegada, aquest assaig estimula el desig d'innovació, gairebé sense que ens n'adonem. Fins i tot les ideologies polítiques que ens han acompanyat durant dècades resulten caduques i desgastades, perquè no s'han sabut posar a tenor del temps actual. Espinalt creu que hi ha un fracàs de les ideologies contemporànies, a causa que, malgrat ser obsoletes, encara no se n'han pogut desenvolupar de noves.

“No hi ha cap ideologia avui dia al món que estigui d'acord amb l'estil que marquen les noves modes.” (Cf. 2)

“Quan una ideologia passa de moda, els seus conceptes ja no generen impacte.” (Cf. 3)

Un dels aspectes bàsics de la moda, des de la perspectiva de la psicoestètica, és esbrinar justament d'on procedeix la paraula “moda”.

Les investigacions d'Espinalt l'han portat a la conclusió que el terme prové d'una combinació entre les paraules *modalitat* i *modernitat*. (G.IM.43)

“Les modalitats de la modernitat serien la moda.” (Cf. 2)

Aquesta idea difereix substancialment de les definicions que solen trobar-se als diccionaris. Per a Espinalt, no hi ha cap diccionari que defineixi bé el que és la moda. Així, una autoritat com el professor Coromines es perd al definir-la. I diu que és un deformació de la paraula *el mode* de fer una cosa. I el *Diccionari* de Ferrater Mora ni tan sols la té en compte. Fins i tot, el mateix professor Coromines pensava que varen ser els francesos els grans difusors de la moda, mentre que en els últims 500 anys eren, sense proposar-s'ho, els eclesiàstics els que varen tenir

una influència notable en la propagació de les modes, ja que a mesura que anaven censurant i prohibint tot allò que consideraven que atemptava contra la moral o, fins i tot en alguns casos,

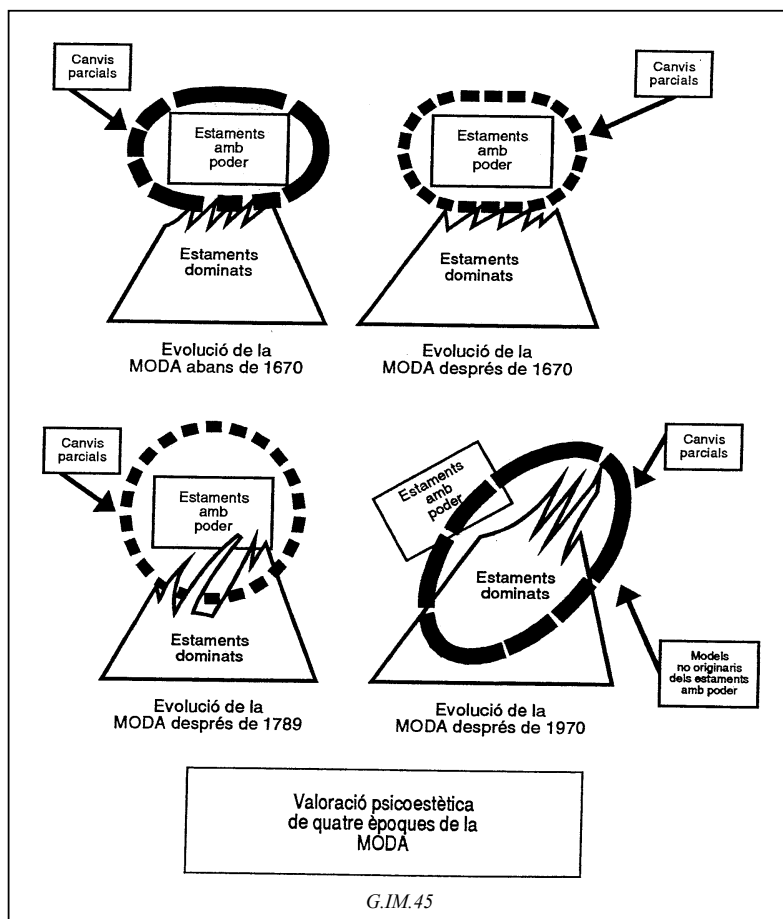
pecaminós, anaven despertant paral·lelament el desig d'adoptar-ho; quan més censuraven una moda, més n'afavorien la generalització.

Si ens fixem novament en la història, podem observar com la vinculació entre *modernitat* i *moda* ha passat per dos moments especialment significatius.

El primer, el terme “modernitat” va posar-se en voga a principis del segle IV, quan Constantí va aconseguir que per primera vegada el Cristianisme esdevingués religió oficial a Roma. Es parlava llavors de “la modernitat”, que contrastava amb els temps antics de la Roma no cristiana i per assenyalar el canvi esdevingut. Fins i tot les estàtues d'abans o després de Constantí es reconeixen per la forma diferent de vestir, ja que com tot canvi de mentalitat, també va comportar un canvi d'imatge.

“Tot plegat dona la pesada d'un punt que cal que quedi molt clar en l'horitzó de la psicoestètica: els cànons de la figura humana no són immutables. Ningú no hi ha dit l'última paraula. Ens poden complaure les figures dels grecs, però hom vol assajar altres maneres d'interpretar-se, encara que només fos per crear, amb els guarniments, el dubte de si, interiorment, som o no una estàtua clàssica. Pot més ésser la resposta que, en aquest moment, volem donar a la vida, que veure's tota la vida com un apol·lini. La persona humana s'ha de presentar de forma diversa si vol continuar apreciant la pròpia bellesa, quan estem cansats de mirar-nos de la mateixa manera ja no solem apreciar la bonicor que puguem tenir. D'ací que cada nova moda sembli revalorar-nos o redescobrir-nos.”
Espinalt (O.E., 1971, p. 488)

En un segon moment històric, l'època del Renaixement –amb tots els canvis conceptuals artístics i ideològics que va comportar– va fer possible l'aparició de noves indumentàries i maneres de presentar la figura. També es parlava de la “modernitat”, que tot això comportava en relació amb èpoques anteriors. Es conceptualaran els esdeveniments com un abans i un després a causa dels canvis radicals de conceptes que, al seu torn, portaren també canvis de vestits i de maneres de fer.

“L'home sempre és un assaig, sempre és un voler-se perfeccionar, sempre es trobar una nova forma que perfeccioni allò que ja era ahir.” (Cf. 2)

Es comprèn fàcilment, doncs, que la moda es pugui entendre com les modalitats que la modernitat reclama en cada moment. Ja hem indicat el greu error que suposa parlar de la moda des d'un punt de vista tòpic o superficial, i pensant que el públic no té cap criteri i que se'l pot manipular a plaer com en altres èpoques.

El fet és que, per oblidar aquesta premissa, moltes “modes” –entre cometes– presentades amb gran pompositat han fracassat rotundament per no respondre al que anomenem inconscient col·lectiu de les persones.

“Sense una meditació minuciosa sobre les causes de la moda, no podem comprendre els canvis de mentalitat ni d'ara ni mai. [...] Sense una concepció més clara de la moda ens falten peces per poder determinar la filosofia de la Història.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 429)

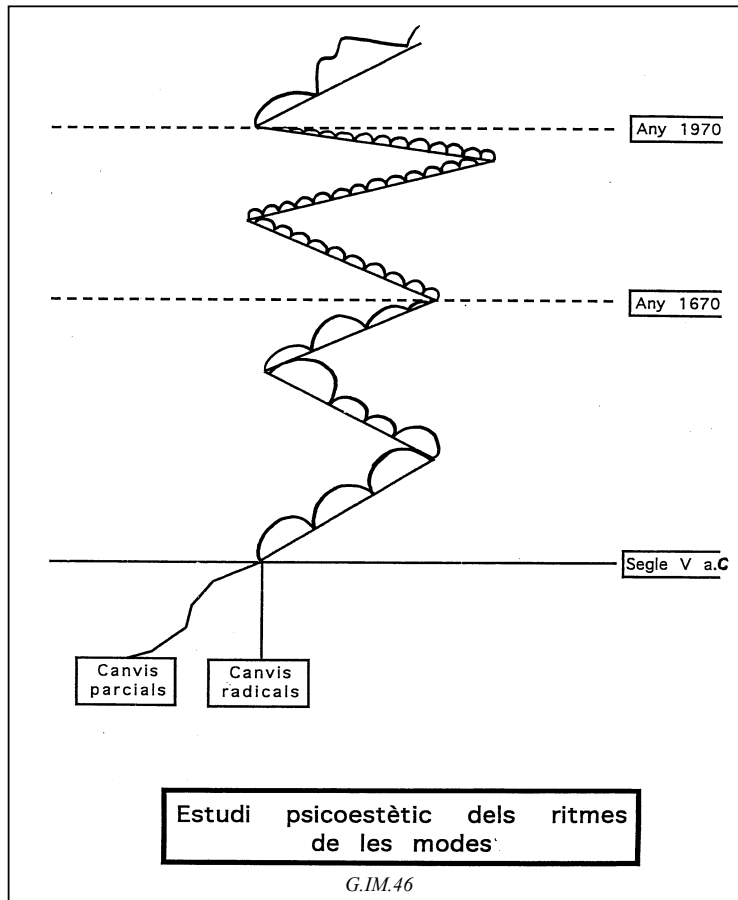
Així, tota proposta de moda que no sàpiga reflectir aquests trets col·lectius en les seves creacions està condemnada irremissiblement al fracàs. Per no respondre a l'inconscient col·lectiu del públic, aquest no se sentirà identificat ni atret per allò que se li proposa, i no ho adoptarà, és a dir, impedirà que aquella proposta pugui convertir-se en una moda. I tot això, sempre al marge de la publicitat, subvencions o interessos més o menys inconfessables que puguin pretendre presentar allò com l'avantguarda de la modernitat. El públic té un criteri més format del que sembla.

En els gràfics (G.IM.45) i (G.IM.46), Espinalt fa una valoració històrica de les evolucions i canvis del fenomen de la moda.

Ens diu que va néixer a Grècia –el fenomen de la moda s'ha pogut constatar com a mínim 500 anys a. de C.– i abans no hi havia cap possibilitat d'imitar els vestits. La societat estava organitzada en castes, i havien d'anar amb els vestits que els corresponien, sense cap possibilitat d'emular, per exemple com ocorre a l'exèrcit, que està prohibit portar els uniformes que no pertoquin a la pròpia categoria o rang. No hi havia possibilitat de generar cap moda perquè aquesta es propaga justament pel contagi entre grups.

El fenomen de la moda té moltes implicacions i es la clau per comprendre els esdeveniments que no havien estat explicats amb tota la profunditat necessària.

La moda va néixer a Grècia i sense aquesta no es pot explicar la història a Europa des d'aquella època.

Tot els canvis, sigui quina sigui la seva naturalesa, fan que persones que abans no tenien poder tinguin la possibilitat de resituar-se. I això passa, no tan sols amb els canvis polítics, sinó amb certes variacions de la indumentària que afavoreixen els canvis de les estructures de poder. És per això que a les situacions no democràtiques, i per immobilitzar encara més els canvis socials, han d'anar vestits sempre iguals i s'organitzen per castes. Són les civilitzacions que no són filles de Grècia.

“A Europa, des de Grècia als nostres dies, sempre hi hagut la possibilitat d'imitar.” (Cf. 3)

Quan no hi ha possibilitat d'imitar, no hi ha moda, però a la vegada tampoc hi ha llibertat. És a partir dels grecs que, com podem observar gràficament (G.IM.46), comencen a verificar-se uns canvis radicals i uns canvis

parcials. Els canvis radicals venien determinats per esdeveniments polítics o socials que

convulsionaven tota la societat, i generaven alhora noves modes i maneres de presentar-se: guerres, epidèmies, canvis polítics, etc. Els canvis parcials, en canvi, no eren tan espectaculars, sinó que només es concentraven en aspectes puntuals de la imatge i no en la globalitat.

Això va succeir així fins que l'any 1670, a França, el rei Lluís XIV va observar que un dels secrets per portar la societat era dominar i controlar aquests canvis parcials; modificacions que, a la vegada, aquesta mateixa societat necessitava, i ell ho va voler cronometrar. I va decretar que cada any, la cort de Versalles canviaria alguns aspectes de la seva moda. Per tant, per a Espinalt, no és que França creés la moda, sinó que la va cronometrar.

Aquesta norma imposada per Lluís XIV va funcionar durant tres segles, és a dir, fins aproximadament l'any 1970, que a causa dels grans canvis de mentalitat que transformen la societat, la gent deixa de sotmetre's al dictat anual de la moda. La llibertat perduda es recupera, i també una gran autonomia en la manera de seguir la moda, perquè tot i que continuen produint-se canvis parcials, no succeeixen d'una manera tan matemàtica, malgrat que avui dia, encara ens trobem amb certs dissenyadors de mentalitat retrògrada que persisteixen en proposar i presentar canvis anuals, com si estiguéssim encara a l'època de Lluís XIV.

Aquest dictat és un principi totalitari i una estratagema, de la qual –segons Espinalt– n'han viscut els francesos tres segles. Han aconseguit que durant tres cents anys variessin periòdicament alguna cosa del seu vestit. I pel que fa a aquesta part tan important per a la història de França, Espinalt té constància que ni els mateixos francesos no l'han esbrinada.

Realment, per a la psicoestètica, el que va fer Lluís XIV va ser una forma de voler domesticar la llibertat, perquè la moda representa l'esperit de la llibertat.

“Això és tergiversar el principi de llibertat que la moda en si comporta [...] La moda és l'esperit d'Europa i la moda és també l'esperit de la llibertat. Aquell que no comprèn la moda, difícilment comprendrà la llibertat.” (Cf. 2)

D'aquesta manera, considera que Balmes i Voltaire eren demòcrates; Kant, Hegel i Marx, en canvi, no eren demòcrates perquè no comprenien la moda, per tant, no comprenien la llibertat.

Actualment s'ha posat de moda el concepte *postmodernisme*. Espinalt ho atribueix justament al canvi social que ha esdevingut a Europa al voltant de 1970, amb la caducitat del precepte francès de racionalitzar totalitàriament la moda.

“El postmodernisme és només el desconcert davant que no hi ha cronometració de la llibertat, com si la gent volgués la llibertat que li oferia Lluís XIV; una llibertat reglamentada.” (Cf. 2)

Fins i tot la història ens ha demostrat que quan una revolució és autèntica, comporta un canvi d'estil, genera noves modes. Per exemple, Espinalt considera que la Revolució Russa va ser un fracàs perquè no va portar un canvi de vestit, mentre que la Revolució Francesa va tenir una gran autenticitat per a la història perquè sí ho va fer.

“No podem subestimar ni el fons ni la forma. Ha quedat clar? Si ens cal donar relleu a la moda –en un pla històric–, és perquè a l'hora dels canvis socials sovint podem menysprear la forma encaterinant-nos pel fons. Ambdós són importants. Un fet renovador com la Revolució Russa, posem per cas, hauria estat molt més decisiu si hagués inventat un nou tipus de vestit. Mentre que la Revolució Francesa, només per acabar amb una mena de calces, va saber afiançar molt millor les seves raons transformadores entre dues èpoques. Lenin fou traït per la corbata.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 469)

El nazisme, que va ser un intent d'implantar una nova ideologia, no va ser una moda, sinó una imposició, i va dominar els alemanys perquè els va donar un uniforme i, d'aquesta manera, va efectuar un canvi d'indument amb el qual els alemanys s'hi van sentir identificats. Però era una ideologia retrògrada en el seu origen, ja que Hitler volia tornar a organitzar la societat en forma de castes, fins i tot el seu emblema va anar-lo a buscar a Àsia, que és on es troben societats dominades i

podrides per les castes. Per tant, no era una ideologia que interpretés l'esperit d'Europa. Per a Espinalt es tracta d'un procés d'imposició, com quan Felip II va imposar la Contrareforma.

“Enlluernen la imaginació humana els conceptes que garanteixen la invariable permanència d'alguna cosa. [...] Hitler espaterrava els alemanys assegurant-los que els faria «una civilització per mil anys». I molts, probablement, opinaven que tirava curt.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 428-429)

13.5. MODA I INCONSCIENT COL·LECTIU

“[...] el concepte de la immutabilitat dels vicis i de les virtuts, de les aptituds i de les deficiències, de les singularitats i de les vulgaritats de l'home –la seva personalitat– es modifiquen segons la cosmovisió que hom té de cada època.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 384)

A partir de les investigacions d'Espinalt, les evolucions externes són clars indicis de transformacions mentals que l'ésser humà manifesta contínuament. No hi ha res fortuït, i saber esbrinar aquests canvis és una tasca essencial. Però, quina és l'espurna que encén el foc? L'esca que inicia el canvi? El tema dels models és cabdal en aquest aspecte.

“Els models han creat modes.”

Espinalt (O.E., 1969, p. 357)

No obstant això, no és possible anar contra aquesta força generadora de mentalitat col·lectiva. Fins i tot la tendència més inversemblant que agafa força, té unes motivacions profundes i, moltes vegades, desconegudes per aquells que les porten. D'on va sorgir la moda de portar els pantalons gairebé com si caiguessin i que deixen a la vista la roba interior? Als Estats Units, els interns a les galeries no els era permès portar cinturons com a mesura de seguretat, per això es trobaven amb què els pantalons no podien quedar ben subjectes a la cintura i els quedaven caiguts. D'aquí que, a causa d'alguns moviments socials que anaven contra la pena de mort que s'aplicava a aquests presos, quan es manifestaven pels carrers ho feien sense els cinturons per emular la situació dels detinguts; així van anar estenent aquesta moda arreu del món.

“[...] la tendència de la gent és imitar el que es pensa que fan i que usen les persones que consideren singulars o situades. Es comportin com es comportin, i procedeixin d'on procedeixin, els caps de brot creen caràcter col·lectiu. Són agents constants de canvis de mentalitat i els altres els volem seguir.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 434)

Així, una moda es pot generalitzar de la forma més impensada, ja sigui un moviment social, una filosofia, un grup musical o un actor de cinema. Allò que li donarà la ressonància serà si ha sabut connectar amb el caràcter del seu temps.

“Fixem-nos en alguns dels pensadors que últimament s'han posat de moda. Veurem que els mateixos títols de llurs llibres ja respiren l'aire de setciències, que és un dels pòsits més característics de l'home dels nostres dies. Com voleu que aquest caient no creï moda? Repassem títols de Marcuse: «L'home unidimensional», «Eros» i «La civilització». Són noms per sorprendre d'allò més el nostres setciències. Si això ho acompanyem d'una propaganda amb regust totalitari, s'aprofita més el tret. Els llibres de Marcuse els venen amb una faixa que diu: «El pensador que inspira la revolta als joves de tot el món.» Hem de reconèixer que per generalitzar una moda, l'aire messiànic mai no li fa cap mal. Al contrari, hi pot donar una bona empena per poc que interpreti el caràcter del temps.”

Espinalt (O.E., 1969, p. 662-663)

Tot allò que està de moda ens dona la sensació que si ho incorporem a la vida ens donarà sort i ascendent social. A la vegada que, també d'una forma inconscient, li donem un valor que si no estigués en voga, no sabríem donar-li. D'alguna manera, la moda ens ensinistra el gust i ens guia en allò que hem d'apreciar en un moment determinat. Ens ensenya com hem de valorar-ho.

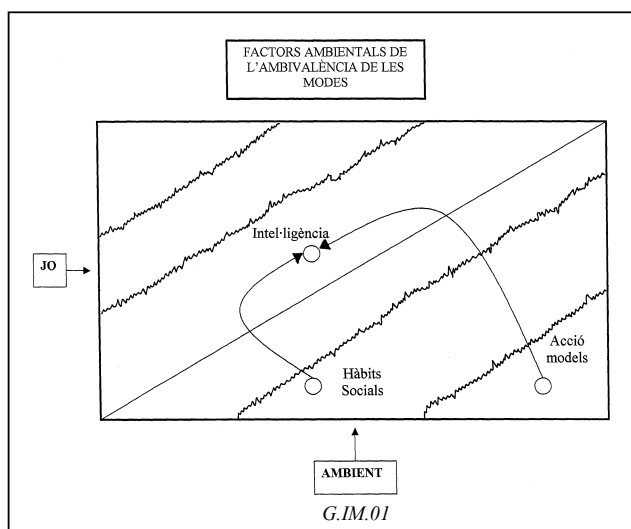
Així, amb el refinament irònic que moltes vegades desplegava Espinalt en les seves dissertacions, trobem en la cita següent, una il·lustració dels miratges en els que també –en certs moments– pot fer-nos caure la moda:

“Ara, els partidaris de la moda, també poden caure en molts paranys: quan un pensador és moda només pronunciant el seu nom és gairebé com un vestit que us pot actualitzar, que us pot donar un aire de modernitat, que us pot mantenir «à la page». Quan Sartre estava d'allò més en voga i Juliette

Greco cantava cançons existencialistes i tothom tenia l'angoixa posada al moll dels ossos, jo havia fet amb alguns amics la prova següent: Insinuava... «Com diu molt bé Sartre», i tot seguit llegia: «Totes les passions exigeixen alguna cosa per l'aconseguint de l'objecte; només la peresa no exigeix res.» Del concepte, se'n treien deduccions i estimulava. Feia meditar. Però, el desencís era gran quan jo els anunciava, tot rient, que la dita frase corresponia a la pàgina 251 de la versió catalana d'«El criteri», de Jaume Balmes. Semblava com si haguessin sentit una mala olor. Tothom arrufava el nas. Per no ésser Balmes un filòsof de moda, la consistència d'aquell pensament havia perdut l'encant. Ja no incitava.»

Espinalt (O.E., 1969, p. 660-661)

Espinalt estudia el caràcter del nostre temps, i extrau les conclusions de quines són les tendències que generen inconscient col·lectiu avui dia. L'aire de setciències, els tastaolletes, la devaluació de la força de voluntat, etc. són corrents, entre altres, que es van manifestant amb força a la nostra societat occidental actual.

“Ara recordo un article profètic de Joan Fuster en què anunciava: «Es tracti de la contracultura, de l'anticultura, de la postcultura. Aquests termes i uns altres igualment aguts no tardaran en posar-se de moda.» El secret sembla que rau a copsar i saber moure la terminologia que respon a cada època. Ni un pas més endarrere ni més endavant. Res no diríeu vàlid si no es pot emparentar amb algun pòsit de l'inconscient col·lectiu de cada moment. De la manera de sentir-se la col·lectivitat en aquell instant, en sorgeix un altre gust o una evolució inesperada en el caràcter de tothom. És nota en tot. Àdhuc en la manera de repetir insistentment aquella paraula o aquesta.»

Espinalt (O.E., 1969, p. 661-662)

Com que les modes són generades pels models, si no tenim a l'abast uns models adequats no podem fer una bona elecció de les actituds que volem conrear. Hem de poder valorar quines són les persones que exerceixen acció de models en la nostra societat i quines ens convé agafar com a models, malgrat la força dels mitjans de comunicació. És un signe d'intel·ligència, la selecció dels models que fa una persona determinada. Com els selecciona i a partir de quines finalitats concretes, és a dir, exercint una actuació conscient sobre les influències que rebem de l'ambient. (G.IM.01)

“L'art d'ensenyar necessita de la moda.” (Cf. 2)

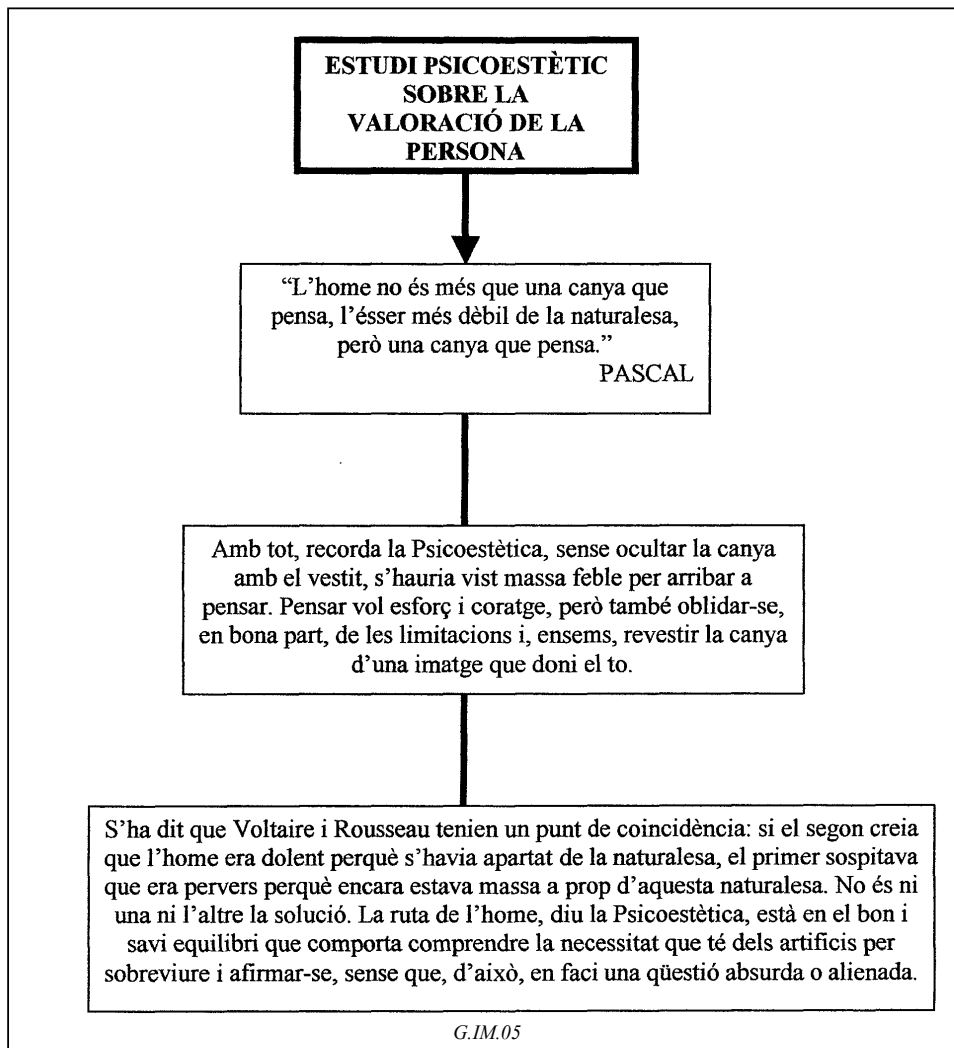
Espinalt considera que a causa de la crisi directiva actual no hi ha models, ni dirigents adequats, i per poder crear modes que impulsin qualitats positives i potenciadores del caràcter es fa necessari tenir en compte el concepte de la moda dintre del món educatiu. Allò del qual no som conscients, no es pot dominar i, aleshores, ens guia cap a finalitats que no són les desitjades. És així que poden produir-se manipulacions de certs conceptes, com va fer Goebbels en el seu moment, fent creure als alemanys que havien demostrat un alt grau d'intel·ligència perquè havien escollit el millor model per dirigir el seu país. Per això, comentàvem anteriorment, Espinalt afirmava que la paraula intel·ligència provenia del fet de saber escollir el millor, de saber triar.

13.6. VESTIT

“El mecanisme de com es configura l’home és la dialèctica entre l’excrement i el vestit. Això és la història sintetitzada –amb tot el que pugui tenir una síntesi sempre d’error– de l’home.” (Cf. 15)

Des d’aquesta òptica, l’ésser humà no pot ser comprès sense aquesta interrelació constant entre l’ornament i l’excrement. No en va Espinalt afirma reiteradament que l’home, per sobre de tot, és un vestit, i que aquell que vagi vestit de fracassat o de dimitit, no podrà tenir mai cap futur. Repassant la història de la literatura mundial, afirma:

“Sembla ser que, sobre el fet que l’home és un vestit, la gent més intel·ligent que ha donat l’espècie humana, ja fa anys que a la seva manera, més o menys s’hi havia posat d’acord. Així, només com a cita, perquè quedi en el seu arxiu –l’arxiu d’aquells que s’interessen per aquestes coses–, els diré que Shakespeare a «Hamlet» diu: «Vesteix bé, com la bossa t’ho permeti; ric, més no fastuós ni massa excèntric, car sovint el vestit descobreix l’home [...]». Aquest no és un missatge banal, ni exclusiu de la psicoestètica. Entre altres, el rubrica Shakespeare.” (Cf. 13)

En aquest sentit, ja des de la nostra primera infantesa, la figura de la mare resulta cabdal, ja que és la persona que –a través de la dialèctica psicoestètica entre l’ornament i l’excrement– farà possible l’aparició del gust en el nen; tema que s’ha desenvolupat en el capítol 7.

El vestit és fonamental en aquesta etapa de la vida, perquè ajuda a crear un control sobre les nostres necessitats instintives. El nen, en el moment d'evacuar, a diferència dels altres mamífers, troba una barrera entre ell i la natura: el vestit. Aquest artifici, junt amb la reiteració de la mare perquè el mantingui net, crea una dimensió nova en el món infantil, que poc a poc s'anirà desenvolupant fins a crear-li un caràcter i, al seu torn, totes les transformacions fins que esdevingui un ésser humà culturitzat. (G.IM.10)

“No seria tampoc temerari apuntar que l'home s'havia de vestir per aconseguir la sensació que començava a ésser distint de la resta de la natura.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 431)

Així, mentre Pascal deia: *“L'home no és més que una canya que pensa, l'ésser més dèbil de la naturalesa, però una canya que pensa.”* Segons les investigacions psicoestètiques, Espinalt creu que a la frase de Pascal se li hauria d'afegir aquest altre paràgraf:

“Amb tot, sense ocultar la canya amb el vestit, s'hauria vist massa feble per arribar a pensar. Pensar vol esforç i coratge, però també oblidar-se, en bona part, de les limitacions i, ensem, revestir la canya d'una imatge que doni el to.” (G.IM.05)

La polèmica suscitada entre Rousseau i Voltaire segueix ben vigent. Rousseau deia que l'home era dolent perquè s'ha separat de la naturalesa, mentre que Voltaire afirmava que l'home és, en efecte, pervers, però per un motiu ben diferent: encara és massa a prop de la natura, s'hauria de sofisticar molt més. Amb tot, la ruta de l'home, diu la psicoestètica, està en el bon i savi equilibri que comporta comprendre la necessitat que té dels artificis per sobreviure i afirmar-se, sense que d'això en faci una qüestió absurda o alienada. El sentit i la importància que la psicoestètica dona al vestit confereix, a aquesta peça de roba, una dimensió autènticament superior a qualsevol altre artifici que l'ésser humà hagi creat i, d'altra banda, supera amb escreix les valoracions que n'hagi fet qualsevol altre pensador.

“Nosaltres som com aquells que, explicant l'artifici, podem fer tot un tractat de filosofia. En canvi, si vostè agafa tota la filosofia, sembla que l'home sigui un ésser que vagi despullat pel món. Qualsevol llegenda o gran misteri, com aquest de la Bíblia, veuran vostès que comença amb un vestit. (Es refereix a Josep, que interpretava els somnis a Egipte) Comença per explicar que el seu pare li va donar un vestit més bonic que als altres.” (Cf. 13)

Per tant, aquest teixit –que cobreix el nostre cos– gairebé representa una extensió de la nostra personalitat que es materialitza a l'exterior de la nostra pell, i la seva transcendència, a partir de les investigacions d'Espinalt, no es pot obviar.

“Perquè, senyores i senyors, tal com diu la psicoestètica, l'home, per sobre de tot, és un vestit. I en el moment que els seus germans van prendre el vestit al gran personatge bíblic, ja van pensar que li havien tret tota la potència. Meditin aquest cas.” (Cf. 13)

D'aquí que la significació que a través seu donem a la pròpia imatge vagi més enllà d'una qüestió purament estètica o ornamental. Fins i tot, com a test projectiu per conèixer aspectes de la personalitat, Espinalt va configurar el “Test psicoestètic dels tres vestits”.

La persona hi ha de dibuixar o de descriure tres dels vestits que ha tingut i que els recorda amb simpatia i suggestió. (G.IM.37) Quan una persona es vesteix, cerca motivacions. Els vestits transmeten tota una sèrie de símbols i significats que, de forma conscient o inconscient, transferim als altres. I, a la vegada, aquests missatges ens afecten a nosaltres mateixos de forma subliminal.

“Recordeu que els vestits, peces fonamentals de la manera de procedir humana, es fabriquen de draps, igual que les banderes i, com aquestes, poden transformar-se en símbols.”

Espinalt (O.E., 1983, p. 707)

Test psicoestètic dels tres vestits

Dibujar o descriure tres dels vestits que he tingut i que els recorde amb simpatia i suggestió:

1

2

3

G.IM.37

Tanmateix, no es pot formar persones descuidant la *forma*. Formar es deriva de donar forma, i és aquí quan la psicoestètica pot ajudar de manera decisiva les persones a crear-se un caràcter adequat a les seves expectatives vitals.

“Igual que hi ha un vestit sacerdotal, un vestit de militar o de jutge, també hi ha un vestit d’home dimitit, d’home fracassat.” (Cf. 2)

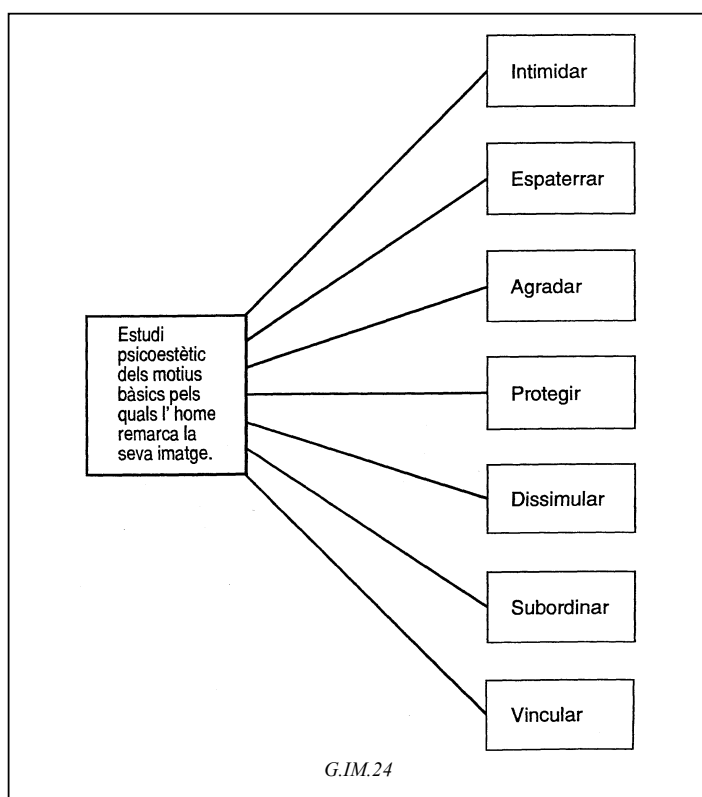
Fins i tot, aquesta faceta transcendental i filosòfica que té l’èsser humà, no podria haver-se desenvolupat sense la transformació que representa per als humans sentir-se potenciats per les qualitats que l’infon el vestit.

“L’home seria un ésser incapaç de poder comprendre que pot tenir una ànima immortal si no s’hagués vestit.” (Cf. 23)

Aquestes qualitats d'enfortir i transformar l'ànima humana, les podem percebre en l'exemple següent: els actors, tot i poder assajar les representacions sense el seu vestuari, assagen amb els vestits posats perquè, tal com asseguren, en posar-se el vestit és quan entren més profundament dintre del personatge que han d'interpretar. Aquesta interrelació, entre el fons i la forma, també es dona a la inversa, i un canvi de mentalitat també configura una renovació en la forma exterior de la persona.

“¿No hem quedat que és un ésser que abans necessita convèncer-se de la seva potència perquè després pugui emprendre una acció audaç...? El «Gènesi» ens recorda que Déu va adonar-se que la parella humana començà la seva rebel·lió en el moment de tenir consciència –l'home– que anava nu i en venir-li ganes de vestir-se. Fou llavors que Déu va dir a Adam: «I qui va ensenyar-te que anaves nu? ¿Per ventura has menjat de l'arbre del qual t'havia ordenat de no menjar?» Vegeu com els canvis de mentalitat creen modes.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 431)

Des de la perspectiva espinaltiana, els motius bàsics pels quals remarquem la pròpia imatge a través dels vestits, i de tots els ornaments que l'acompanyen, són els següents: intimidar, espaterrar, agradar, protegir, dissimular, subordinar i vincular. Per tant, la idea que fins ara prevalia que l'ésser humà va començar a vestir-se per protegir-se del fred, queda superada per aquestes altres motivacions psicoestètiques que esdevenen molt més decisives a l'hora d'apaivagar la por i d'enfortir el tremp humà en la seva conquesta de la civilització. (G.IM.24)

“Jo dic sempre que l'única frase de la Bíblia que canviaria seria “vanitat de vanitats i sempre vanitats” per “por de pors i res més de pors”. Ens vestim no per vanitat, la vanitat potser l'anirem trobant després, però per sobre de tot per por.” (Cf. 23)

Les motivacions humanes que podrien estar en l'inici del vestit han estat poc estudiades. De fet, sempre hem caigut en el parany de pensar que va ser el clima el que va generar l'impuls de cobrir-se el cos. Però sota la llum de la psicoestètica, s'obren altres horitzons que aprofundeixen l'esperit humà i cerquen ressorts nous en la forma d'interpretar-ho.

“Valorada la moda d'aquesta manera, ja no sembla un disbarat la teoria que ens indica que fou l'afany de presentar-se de forma diversa el que creà l'hàbit de vestir.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 431)

Així, de motivacions en podríem trobar moltes, perquè l'ésser humà és un ésser complex, però per trobar els íntims ressorts, hem d'enfocar l'anàlisi des d'una nova perspectiva. El vestit amaga simbolismes ocults que poden fomentar trets caracterològics en la persona que el porta. Espinalt

proposa enfocar l'anàlisi, també, des d'una perspectiva formativa per tal d'evitar actituds que siguin provocades o mantingudes per la mateixa indumentària que es porta.

“En una pedagogia del nou vestir –almenys en allò que fa referència al masculí–, tot ens porta a simplificar i reduir les butxaques a llur mínima quantitat. Cal variar-ne la situació i el simbolisme. Estudar-les en relació amb les vivències psicològiques que desperten. Suprimir les que produeixen frustració, estimulen l'avarícia o són un recurs de timidesa.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 496)

13.7. APOL·LINI I DIONISIÀC

En psicoestètica és recurrent parlar dels termes apol·lini i dionisiàc quan fa referència a les tendències que sobre la seva imatge pot tenir la persona.

Espinalt dona una gran importància a aquests conceptes, i afirma que sense l'estudi profund de la pròpia imatge, mai ningú no pot reeixir a la vida, i si ho fa és per pura casualitat o, com succeeix amb freqüència, perquè aquells que podrien inquietar-lo són encara més mediocres.

En el gràfic (G.IM.06), ens amplia també aquesta temàtica. Ens mostra la persona que té una tendència apol·línica (dandisme), o bé una de dionisiàca (“passotisme” actual). No obstant això, qualsevol persona que es proposi alguna cosa a la vida, és a dir, tingui un *objectiu model*, si no actua a través de la tendència apol·línica fracassarà irremissiblement, ja que allò dionisiàc predisposa a la dispersió. Així, l'element que no pren una postura clara i es debat entre l'aspecte apol·lini i el dionisiàc –com si fos una pilota de ping-pong– es veu consumit pels dubtes. El fet no admet cap tipus d'ambigüitat, com en una partida de ping-pong: o ets el jugador A o ets el jugador B. Ja sabem que un ha de guanyar i l'altre haurà de perdre, però en qualsevol cas, ambdós hauran gaudit d'una bona estona de diversió. Allò que és absurd és fer de pilota, d'un cantó a l'altre de la pista.

El missatge d'aquest gràfic rau en què hem de posicionar-nos en una imatge apol·línica, sense oblidar-nos mai del nostre objectiu model, si no serem un petimetre, mai un victoriós. (Cf.18)

“Si lliguem les coses amb quatre vetes, mai no trobem el to apropiat. Som discordants. Un home que va pengim-penjam sempre dona la impressió d'haver dimitit en l'ús de la pròpia llibertat. També la independència personal té els seus signes externs. Almenys hem de saber ornamentar i apuntalar bé els fets i els homes importants.”

Espinalt (O.E., 1967, p. 329)

En veritat, tots tenim una personalitat, però només és reconeguda la personalitat d'aquells que destaquen. Llavors, si no es destaca, ¿a qui li serà valorada cap facultat? D'aquí la importància d'adquirir un estil apol·lini i, per il·lustrar-ho, Espinalt fa un estudi psicoestètic des d'una perspectiva radicalment nova, d'un fet que revivim cada any amb motiu de les festes de Nadal.

Espinalt afirma que entre els milers de persones que li van portar ofrenes a Jesús en els dies del seu naixement, la història només ens ha deixat constància dels tres personatges –el Reis Mags de l'Orient–, que justament van ser els qui anaven vestits amb luxoses capes, van portar els obsequis més valuosos i van posar més prosopopeia en la forma de lliurar-los. Per tant, avui dia ningú no vol ser aquell que va portar, per exemple, mitja dotzena d'ous a Jesús i quedar condemnat a l'ostracisme per sempre; tots voldríem ser Reis Mags i ser recordats en la posteritat, en definitiva, tots volem transcendir.

“Nosaltres els hem d'explicar la versió psicoestètica de la vida i de la història, que és una versió que mai l'havia donat, abans de nosaltres, ningú. Perquè ningú podrà constatar, enlloc del món, que algú hagi fet una anàlisi dels Tres Reis com el que els acabo de fer jo ara.” (Cf. 15)

La significació que pot tenir un vestit arriba a ser d'una importància cabdal quan, fins i tot, condiciona el fet que algú pugui passar a la història de la humanitat, i per tant adquireixi una transcendència.

“Però donem constància que de tots aquells que van tenir la gentilesa de fer-li ofrenes, tot i que era el Déu dels humils, només n'ha quedat la constància dels ampul·losos.” (Cf. 15)

El caràcter del nostre temps en què les aglomeracions de les grans ciutats han fet que els humans visquin de forma més impersonal i massificada fa que encara sigui més necessari trencar la grisor de l'anonimat amb un estil de vestir diferenciador i més estrident.

“És cert que això de modelar-se la figura va molt més lluny d'un simple sistema de senyalitzacions, però el formiguer de la vida moderna també ens obliga a vestits més cridaners i ens inclina a reforçar les nostres peanyes si no volem quedar eclipsats entre la multitud. Hem d'ésser l'enlairat penó de nosaltres mateixos, igual que l'home anònim, que si casualment el capta la televisió, no para de

moure els braços perquè el vegin millor i el reconeixin de pressa. És com una autodefensa, car tots tenim una personalitat, però, només es reconeix que en té, qui es destaca.”
Espinalt (O.E., 1971, p. 482)

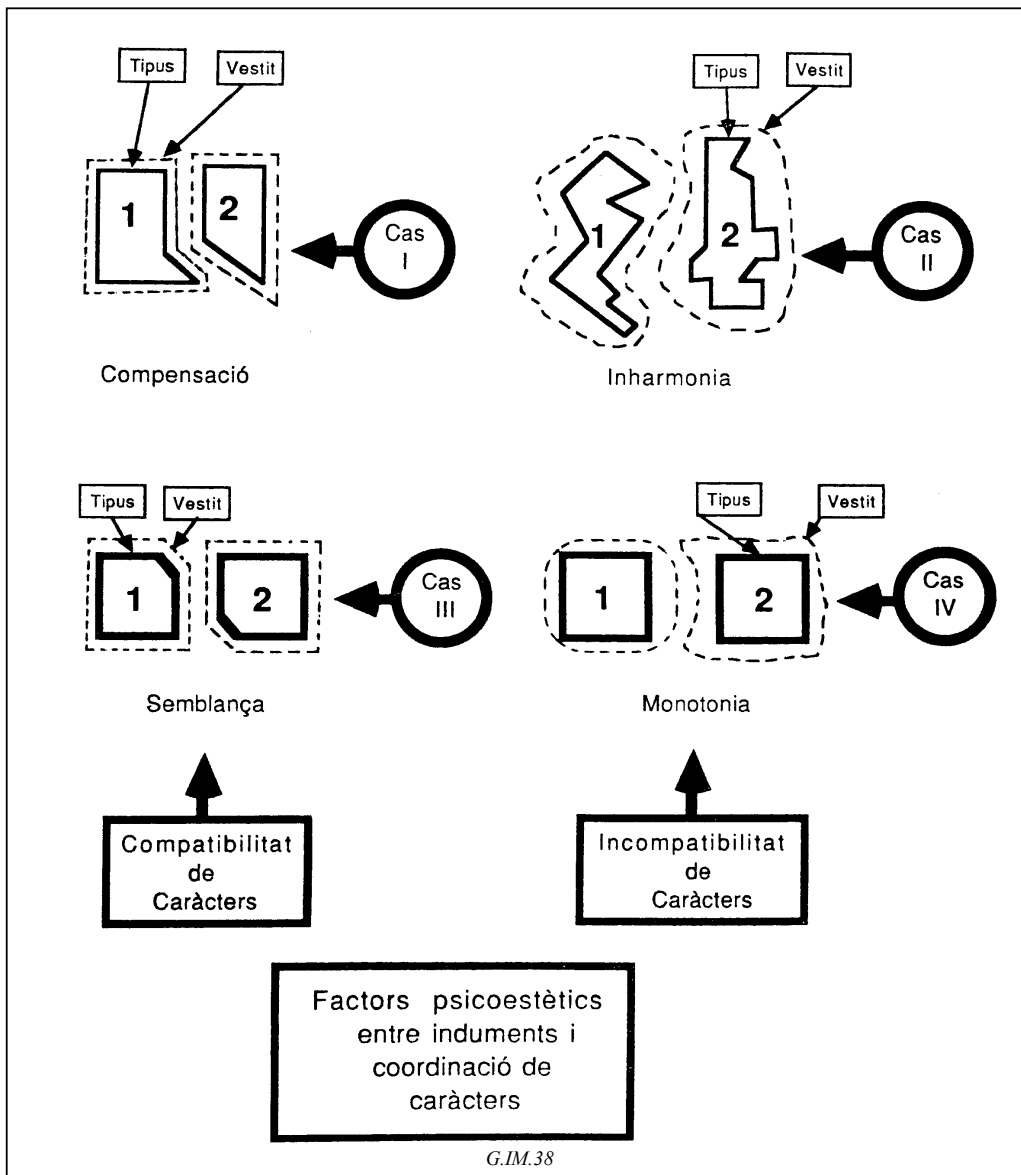
13.8. UNIFORMES

“L'ésser humà té una imperiosa necessitat de variar. Considera una angoixa presentar-se sempre amb idèntic ornament i amb el mateix vestit. Procura escapolar-se de l'uniforme. D'ací el sacrifici de l'hàbit per al religiós: no li permet canvis.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 430)

El gràfic (G.IM.38), ens proporciona uns exemples pràctics per comprendre les vinculacions entre els induments i el caràcter humà. De fet, la història del vestit és, per a Espinalt, la història d'intentar aconseguir l'harmonia entre persones que ostenten grans diferències entre si.

“La història del vestit és, en gran part, la història de fer més harmònics tipus que no ho són.” (Cf. 22)

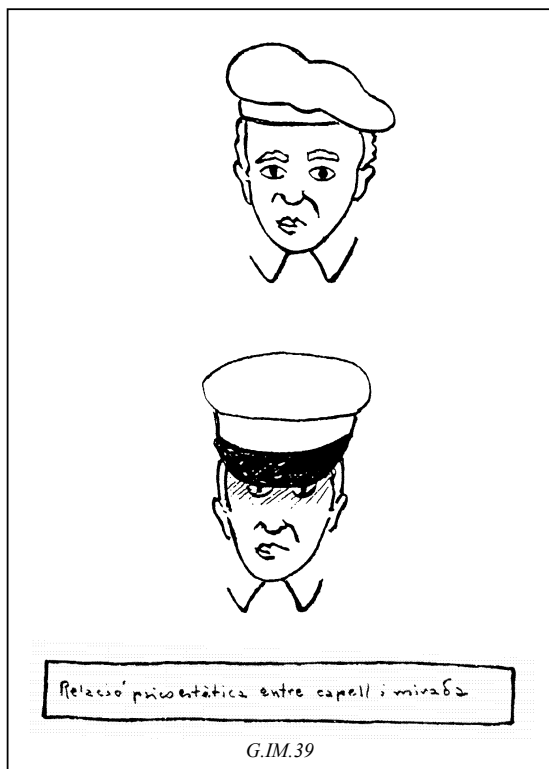

El cas IV del gràfic, ens planteja com dos tipus que són molt similars entre si poden resultar absolutament antagònics en la mesura que, a més, cometem la imprudència de vestir-los iguals. La incompatibilitat, en aquest cas, és manifesta. La història dels exèrcits i de l'església ens dona proves que els odis mutus i les enveges més profundes neixen entre tipus que es presenten igual, ja que això

els produeix grans tensions, d'aquí que en aquestes comunitats s'hagi donat el màxim grau de rivalitat entre ells. La mateixa pedagogia moderna, encara no s'ha plantejat la incidència que pot tenir en el caràcter de l'alumnat el fet de dur o no uniforme escolar.

“Llavors neix i s'espargeix el convencionalisme i l'esperit de casta. Es transformen els gustos. L'home que depèn d'un padri sempre és un sibarita dels uniformes. Tot allò que li manca de tècnica professional, vol compensar-ho amb una major brillantor a la botonadura del gec. D'ací que a totes les agrupacions humanes que necessiten uniformes sigui el favoritisme i no el professionalisme el que acabi surant-hi. L'esperit de cos els transfereix el grau de voluntat que en llur fur intern no tenen. Són uns fanàtics dels rituals, creuen poc en la preparació professional i molt en els signes externs. Res ja no depèn d'una major capacitat i tot d'un augment dels galons.”
Espinalt (O.E., 1966, p. 190-191)

La fal·lera per lluir un indument apol·lini esdevé, en grau màxim, una força poderosa en el cas dels uniformes. En aquest sentit, la forma pot ofegar el fons –com ja hem vist anteriorment–, i el vestit per sobre d'altres objectius esdevé una finalitat per ell mateix. Els ornaments, en forma de medalles i galons, configuren una sensació de poder en front dels altres.

“Els uniformes estan carregats de segones intencions. Com més llampants, més força secreta semblen tenir. No tot és vanitat i personalisme en els uniformes farcits de medalles dels mariscals soviètics. L'ordre –i l'art de saber-lo mantenir– s'ha de disfressar per donar-se a conèixer. Sense engalonar-se no fa respecte.”
Espinalt (O.E., 1967, p. 329)

L'autoritat que genera un uniforme, amb tots els ornaments que reclama, corprèn, i no en va en el seu disseny s'han de tenir en compte un seguit de condicionants.

A tall d'exemple, en el gràfic (G.IM.39) es representa el pronòstic que Espinalt va fer sobre la gorra de la policia “nacional” espanyola.

En un intent de “democratitzar” la imatge de l'anomenada policia nacional espanyola, les altes esferes van dictar la substitució de la clàssica “gorra de plat” per una “boina militar”. Espinalt, a partir del seu profund coneixement del tarannà humà i de l'evolució dels pobles i dels homes, va encertar el seu vaticini, que va fer davant de centenars de persones. Va dir que haurien de tornar –obligats– a la gorra de plat, perquè la gent

que feia de policia nacional solia procedir d'unes zones de la península ibèrica que tenien una gran inseguretad en la mirada, i la boina feia encara més evident aquest defecte, ja que anul·lava l'aire d'intimidació que sempre ha de caracteritzar un policia. La boina els deixava els ulls massa al descobert, i la mirada tan nua no imposava respecte.

Tal dit tal fet. Al cap de tres anys, efectivament, van haver –obligats– d'ordenar el canvi. El mateix Carles M. Espinalt, que havia estat assessor psicoestètic en la confecció dels uniformes de la policia basca, havia afirmat que els bascos sí poden permetre's el luxe de dur boina, ja que tenen una mirada molt més ferma i aplomada, i donen més sensació d'assentament.

Tanmateix, en una anàlisi de la imatge col·lectiva dels pobles, es pot observar que no tots saben copsar, amb la mateixa intencionalitat, la imatge que donen i el respecte que generen a través dels uniformes que porten els cossos que representen la seva nació.

“Els catalans, que sabem teixir tan bé la roba, no sempre comprenem totes les cerimònies que amb ella es fan. Si em mancava un suport per repenjar-me millor en aquestes teories personals, el trobaria en les memòries de Claudi Ametlla, quan narra la primera vegada que es va poder persuadir de la força dels uniformes i –per constatar-ho– relata el fet que dues parelles van fer fugir dos-cents homes junts que «semblaven disposats a una lluita aferrissada». Amb candileza, Gregorio Marañón inventa la teoria que l’home va començar a vestir-se a mesura que anava vivint en països més i més freds. No és pas veritat. L’home va començar a vestir-se per imposar una autoritat, atreure i singularitzar-se. És més: abans que el vestit en si –i per la mateixa raó de guarnir autoritat– va inventar la medalla, mal que fos la primera un ullal de porc senglar penjat al coll amb una corda feta de joncs secs.”

Espinalt (O.E., 1967, p. 328)

Els uniformes bloquegen l’esperit de llibertat i la legítima necessitat de canvi que necessiten les persones i que inspira la moda i, per tant, de cap manera poden infondre un tarannà democràtic. D’aquí que la majoria de règims autoritaris hagin volgut aniquilar la moda i establir una vestimenta uniformada per a tots els ciutadans.

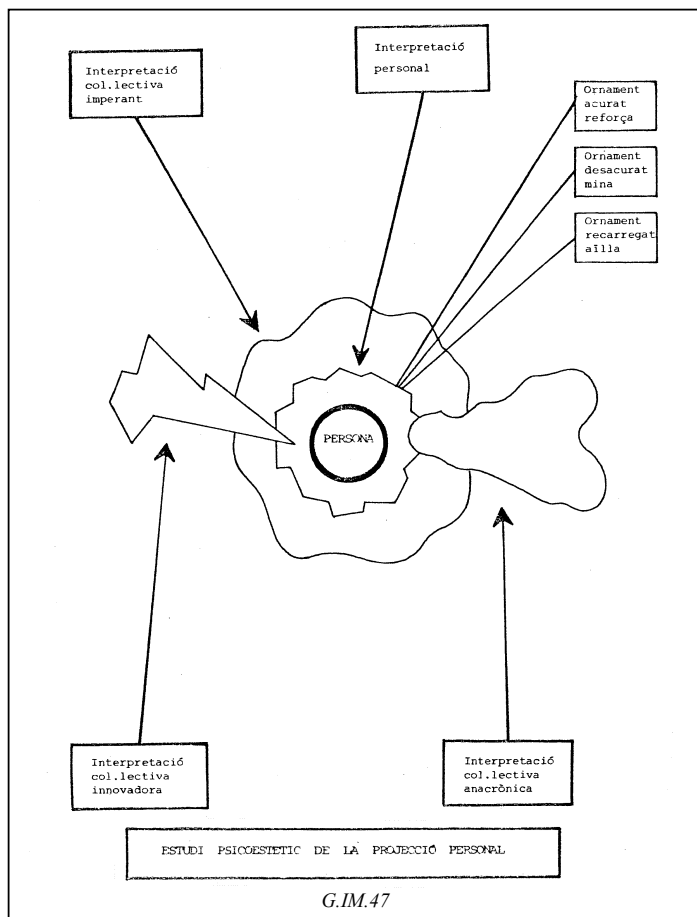
“Per si ens mancava un argument, és molt satisfactori veure que l’enemic més important que en aquest segle ha tingut la moda ha estat Adolf Hitler, que volia fer anar els alemanys, i els altres, ell mateix ho deia, durant mil anys amb els mateixos models. Això ens demostra també a quin costat és el fenomen de la moda i la possibilitat, amb tot el que ella té d’esnob, d’ajudar-nos a continuar pensant i raonant d’una altra manera o poder adoptar nous posats si cal.”

Espinalt (O.E., 1969, p. 666)

13.9. FONTS I FORMA DELS ORNAMENTS

“En una societat on la tendència és viure «amuntegats» en grans ciutats, les inclinacions a l'ornament que enlluerna augmenten d'una manera considerable: és una imperiosa compensació psíquica que neutralitza part de l'angoixa de quedar confós entre la multitud. Volem quedar ben senyalitzats. L'èxit dels colors vius en els automòbils té en aquest fet motivacional la seva raó d'ésser.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 446-447)

La nostra imatge personal ve determinada en bona part per l'ornament que cada persona sap seleccionar i aportar com a propi.

En el gràfic (G.IM.47), es concreten les característiques que, dins de la interpretació col·lectiva imperant, poden projectar els ornaments personals. Així, un ornament acurat reforça la interpretació personal, essent llavors quan el vestit pot esdevenir una arma de la projecció de la pròpia imatge. Un ornament desacurat, en canvi, mina la nostra pròpia interpretació, ens resta impacte. Mentre que, un ornament recarregat el que fa és aïllar la persona.

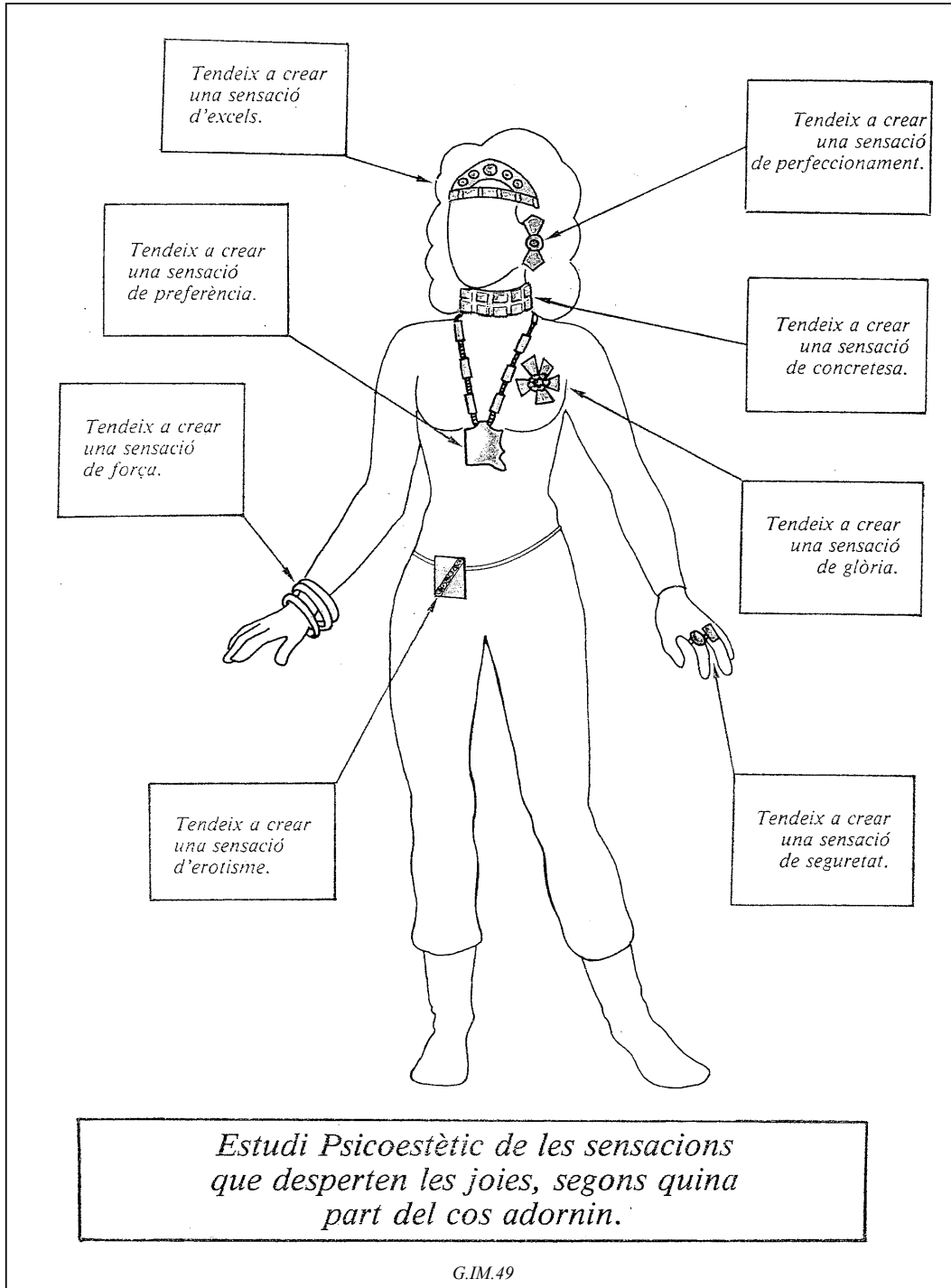
Espinalt cita el cas del filòsof Rousseau per il·lustrar com la seva preocupació per l'ornament a la darrera etapa de la seva vida, el va portar a adoptar el vestit d'armeni, que era extraordinàriament recarregat. Això va contribuir al fet que, tot i essent ben original, quedés marginat en relació amb els seus contemporanis, que el veien com un excèntric.

Des de l'enfocament de la psicoestètica, mai no podrem comprendre un ésser humà si no sabem ni tan sols per què s'enjoia. Ens creiem conèixer la vàlua d'una joia pel seu valor econòmic, però ignorem l'abast de les sensacions que produeix. Seria un error de càlcul sumar-ho tot a la vanitat i parar de comptar. Tanmateix, pensem que s'actua per motivacions personals, però, les complexitats humanes i les seves inquietuds són més profundes, i s'arrelen a motivacions històriques que, quan se'n desconeixen les causes, poden semblar inversemblants i estrofolàries.

Les investigacions psicoestètiques han pogut detectar i precisar que segons quina sigui la part del cos que ens ornamentem, s'infon amb més intensitat una sensació determinada. Fins i tot, podem establir diferents tipus de vivències inconscients, segons el lloc on es posa la joia. (G.IM.49)

Les joies en forma de diadema o corona que junyeixen el front tendeixen a crear una sensació d'excels, i donen un aire esplendorós que remarca la irradiació de la ment. És a dir, confereix àmplia aurèola al propi «jo», i ens inclina vers tot allò que és sublim i majestuós. És com un donar culte al cap. Justament, en aquesta part de la figura humana, posar-hi una joia de poca qualitat – per no dir

falsa-, resulta gairebé una befa sarcàstica en relació amb les sensacions d'exaltació personal que les autèntiques joies proporcionen. D'aquí, les rivalitats i competències entre les antigues dinasties reials per veure qui posseïa les corones més valuoses i les diademes més carregades de brillants. Talment, com si es veiés més preclara la ment del monarca, quan més rica fos la corona. En un altre extrem, també la prohibició de portar joies al cap, que s'estenia a tota persona que no demostrés la seva noblesa i títols, té els seus orígens en el mateix fet: qui no era de l'aristocràcia o de la reialesa no podia vestir-se d'excels.

Les arracades tendeixen a crear una sensació de perfeccionament, ja que refinen part de les orelles bo i neutralitzant-ne la inexpressivitat. És voler dissimular allò que veiem de més primitiu. L'anhel de perfeccionar la pròpia figura es manifesta encara que sigui d'una manera inconscient. L'ésser humà està molt poc satisfet de les seves orelles; per deixar de veure-les lletges, cal que siguin ben petites, una grandària que gairebé les pugui fer passar inadvertides. Si es pot, es tapen poc o molt amb els cabells. Es fa amb un intent d'esmenar la pàgina a la naturalesa. La mateixa veu popular, de les reaccions intempestives o desafinades, en diu: "Ensenyar l'orella". Fins i tot en l'arracada del pirata hi ha un afany de perdre primitivisme i guanyar seducció. El desig, ara com abans, persisteix.

Els collarets arrapats al coll tendeixen a crear una sensació de concretesa, ja que la cara té alguna cosa de quadre. El marc, en tres costats, queda configurat pel cabell. Però li manca el quart –que complementi la part inferior –que és la base. Així, no és un atzar que el collar, per completar el marc, precisi amb contundència el semblant. És un lloc on la joia esdevé més suggestiva, concreta i exacta. No s'ha vist mai totalment valorada una obra amb un marc inacabat.

Les joies que ens posem a l'altura del pit i a la banda del cor tendeixen a crear una sensació de glòria, perquè es viuen com si fossin un premi que reconeix i evidencia la grandesa d'ànima o l'equitat de sentiments. Si se situen d'aquesta manera, els joiells agafen un aire de condecoració, encara que no tinguin res a veure amb les medalles que són testimoni d'uns mèrits socials determinats. Des de les èpoques més remotes, s'ha volgut situar dins el cor les fibres de l'emoció i els mòbils de l'heroisme. No parem de relacionar-ho amb la vida afectiva. Si sospesem els sentiments d'una persona, aviat mirem si té bon cor o té mal cor. Així, les joies situades a l'altura del cor semblen afirmar la glòria que un es mereix per haver-se portat millor que els altres.

"[...] ja que el trau és un dels ornaments a què amb més intensitat subliminal l'home se sent vinculat: li confereix la sensació inconscient, àdhuc en el cas del més humil, que ell també pot ésser condecorat. Un ésser amb afany de glòria –i els homes ho són sense excepció– sempre es deixa seduir en grau extrem per aquestes sensacions. Ho declari o no, frisen pels ornaments, els emblemes i les condecoracions, malgrat que procurin justificar-ho en el to més funcional possible."
Espinalt (O.E., 1970, p. 446)

Els anells, que d'una manera subliminal evoquen angoixes ancestrals per enfortir els dits, tendeixen a crear una sensació de seguretat. Primitivament eren com una mena de cuirasses, entre màgiques i funcionals, que pretenien fer menys trencadissos els dits. Els asseguraven. En les primeres èpoques de la història, l'home se'ls veia febles a causa de les escomeses que, pobre de mitjans, havia d'emprendre. Si tenia ben preparats els dits, tot se li afiançava. Encara avui, els anells de prometatge equivalen a la prova segura d'un amor persistent. Aquesta seguretat que cap altra joia proporciona, no seria possible si els anells no es duguessin als dits. Si se'ns afluixen les mans, res suposem tan feble com els dits. Sovint, la persona segura de si mateixa afirma: "A mi rai, tinc cinc dits a cada mà". Amb aquesta dita, no es pot dubtar de les habilitats pròpies.

Les joies situades a la part del cos que va des de la cintura fins als peus tendeixen a crear una sensació d'erotisme. Es constata que el caràcter actual exagera tot allò que pugui fer referència al sexe, i pretén observar signes libidinosos arreu. Per a la psicoestètica –i ben a l'inrevés de les teories psicoanalítiques que interpreten les joies com símbols de la vinculació carnal entre l'home i la dona–, la majoria de joies materialitzen sentiments i sensacions que no tenen res a veure amb el sexe. Porten direccions molt diverses: glòria, seguretat, concretesa, perfeccionament, etc. Ara bé, això no priva que els joiells col·locats en els llocs que abans indicàvem provoquin intencionalitats eròtiques.

Els braçalets que es posen en els punys responen a un desig inconscient d'enfortir la bravor que la mà necessita, i tendeixen a crear una sensació de força. Com a mínim, redueixen la timidesa. Antigament, la gent amb esperit lluitador creien que si reforçaven aquesta part del braç feien molt més ferma l'embranchada, i així potenciaven la fúria del cop que volien donar o de l'espasa que clavaven. Per extensió simbòlica d'aquestes motivacions, en l'exèrcit romà, els braçalets començaren a assenyalar els graus de força. D'aquesta manera, segles més tard va néixer l'hàbit social de posar galons al final

de les mànigues dels uniformes militars per indicar els nivells de potència i el poder jeràrquic. També l'èxit –assolit modernament– de posar-se el rellotge al puny, el van originar aquestes mateixes motivacions.

Les joies que pengen del coll amb una cadena i queden centrades al bell mig del pit tendeixen a crear una sensació de preferència. Qui se les posa sent que el món roda entorn seu. Ens poden transformar en l'eix de tot. El cinema i el teatre han repetit l'escena on es pot contemplar un galant que col·loca la cadena d'una joia al coll d'una dama, i ella se la mira com extasiada, amb el gest de sentir-se una dona única i amb el posat d'estar ben convençuda que cap més, tret d'ella, pot ser la predilecta d'aquell home.

Realment, és així com les joies desperten la màgia, a la vegada que generen l'elegància. Per a la psicoestètica, justament, aquesta és la manera de no sentir-se desaparebut, i de tenir l'audàcia de fer-se notar amb la projecció encertada dels ornaments.

“És un criteri farisaic la definició que de la persona refinada va donar el famós dandi anglès Brummel: «L'home elegant és el qui pot passar desaparebut.» No és pas el retrat d'una ànima del purgatori? Qui passa sense ésser notat no triga a sentir que, espiritualment, desapareix. Saber-se assenyalat dóna vida. Per veure's un mateix, l'han de veure. L'elegant, justament, és el qui es destaca de qui no ho és, perquè té un caràcter que no és indecís, una expressivitat equilibrada i un estar al dia de la moda amb l'aplom i l'aire de qui la sap portar. Qui no vol ésser vist, per massa temorenc o excessivament discret, mai no té ben afinades les característiques referides. L'elegància té i vol públic.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 497)

13.10. IMATGE MOTIVACIONAL

Una imatge motivacional, en contra d'allò que sembla suggerir el nom, no equival a fer un dibuix en el sentit estricte dels mots, però sí que es vincula al procés de saber descriure els fets de manera plàstica i clara amb l'ajut de motivacions. D'aquí que la coneguda sentència que proclama “una imatge val més que mil paraules” no és del tot certa.

La psicoestètica afirma que només amb una imatge no fariem res. El que ens cal és, en tot cas, una imatge i mil paraules, les quals –això sí– tinguin un fort contingut motivacional.

Segons Espinalt, no és gens exagerat afirmar que un 60% de persones moren sense saber qui són, ja que prèviament no s'han fet una imatge de si mateixes. La primera imatge motivacional comença per la nostra pròpia figura, d'aquí la importància del professional per ajudar les persones a trobar aquella imatge que, tot i que ja es té a la ment, no se sap com formular. Cada dia veiem com hi ha més persones que, o bé no tenen imatge, o bé no la saben veure de cap manera, o bé la tenen equivocada. Molt pocs es configuren una imatge satisfactòria. Fins i tot la fredor de les xifres ens diu que de cada deu suïcides, almenys tres no estaven satisfets de la seva imatge i vivien en una angoixa permanent per trobar-la. No cal tampoc arribar a casos tan extrems. Espinalt afirma repetidament (Cf. 28) que un adolescent té més problemes psíquics a causa de l'acne, que a causa de tots els complexos detectats per Freud.

La imatge és decisiva, i Espinalt ho il·lustra amb un altre exemple històric. Quan Napoleó III fou destronat a França sota l'acusació d'haver estat el responsable de la desfeta davant Prússia, un conseller advertí la seva esposa, Eugenia de Montijo, que era una temeritat que continués pintant-se els ulls de forma ostentosa, ja que en aquella època les dones no se'ls pintaven gaire, i fàcilment algú podria reconèixer-la. La reina se'l va mirar i li replicà: “Prefereixo seguir pintant-me els ulls i que em reconeixin, abans d'anar sense pintar-me'ls i no reconèixer-me jo mateixa.”

Les imatges, lluny de ser engrescadores, poden ser “desmotivacionals”, és a dir, minadores de l'ésser humà i la seva moral. Quan és així, tenim el principi de les anomenades guerres psicològiques, que han existit sempre, però que van ser batejades amb aquest nom a partir de la Segona Guerra Mundial (1939-1945).

Les cròniques recullen que l'aviació alemanya va espargir, entre les línies enemigues, milers d'octavetes amb els símptomes de les quinze malalties més freqüents, amb la finalitat d'aprendre-se les de memòria, i així fingir una malaltia determinada. Els fulls recomanaven als soldats: t'has d'aprendre de memòria els símptomes d'una d'aquestes malalties, així t'evacuaran i acabaràs de passar la guerra instal·lat còmodament en un hospital, ja que aquesta lluita teva és inútil, perquè el Führer, de totes totes, guanyarà la guerra. I aquells que davant d'aquestes consignes dubtaven eren víctimes dels efectes de la guerra psicològica. Els americans, per la seva banda, van repetir l'operació espargint per tota Alemanya milers de fullets que, més o menys, deien: “*Si vostè no té la voluntat de passar-se a les forces aliades, l'haurem de conceputar com a nazi, i com que no cal dir que nosaltres guanyarem la guerra, quan caigui presoner li caldrà tenir alguna prova que vostè no era un nazi. Per tant, anoti's i guardi's secretament la consigna que s'acompanya. Així, quan caigui presoner dels aliats, serà la garantia que tenia vostè la voluntat de passar-se al nostre bàndol.*” No cal dir que molts en tenien grans temptacions.

És molt difícil potencialitzar homes, mentre que l'ésser humà és –com diu Espinalt– un autèntic superdotat per minimitzar els altres. D'aquí que sigui molt més fàcil crear imatges “desmotivacionals” que “motivacionals”. De vegades, amb un sol gest, ja es pot minimitzar. Molts confonen encara l'art de crear imatges motivacionals amb l'art de raspallar l'altre servilment. Però les persones no són babaus i se n'adonen de seguida de la nostra falsedat. Només es pot “potenciar” amb motivacions per tal d'orientar les persones.

En el “Test psicoestètic potenciar-minimitzar” –que més endavant aprofundirem–, a més de demostrar-nos que és molt més fàcil minimitzar l'altre, ens permet copsar que aquell que minimitza en gaudeix fent-ho, mentre que potenciar sempre costa un gran esforç.

La imatge motivacional va lligada a una de les idees clau de tota la psicologia. En la conferència (Cf. 28), va citar el psicòleg francès Alfred Foullé (1838-1912), com el primer a afirmar que de tant en tant una idea humana permetia al propi home desenvolupar-li la ment d'una manera estranya, i va

anomenar-la *idea-força*. Les idees-força no tan sols tenien valor pel seu contingut estricta, sinó que també esdevenien generadores, i podien arribar a transmutar un individu. Foullé, tot i no ser un psicòleg de primera línia, tingué una influència important –en opinió de Carles M. Espinalt– sobre homes com ara Lenin, que havia arribat a declarar: “*Les idees es converteixen en una força quan s’apoderen de les masses.*”, encara que ell ho deia en el sentit que calia repetir i repetir les coses perquè acabessin penetrant al fons de la gent.

El mateix Napoleó deia que de l’oratòria, allò que més el meravellava era la possibilitat de la repetició, de poder insistir un i altre cop sobre els fets i les persones. No hi ha cap dubte que la repetició pot anar creant també “idees-força”, però, si aquesta no té una qualitat, és a dir, no porta una forta càrrega de fe, és molt difícil que pugui ser motivadora.

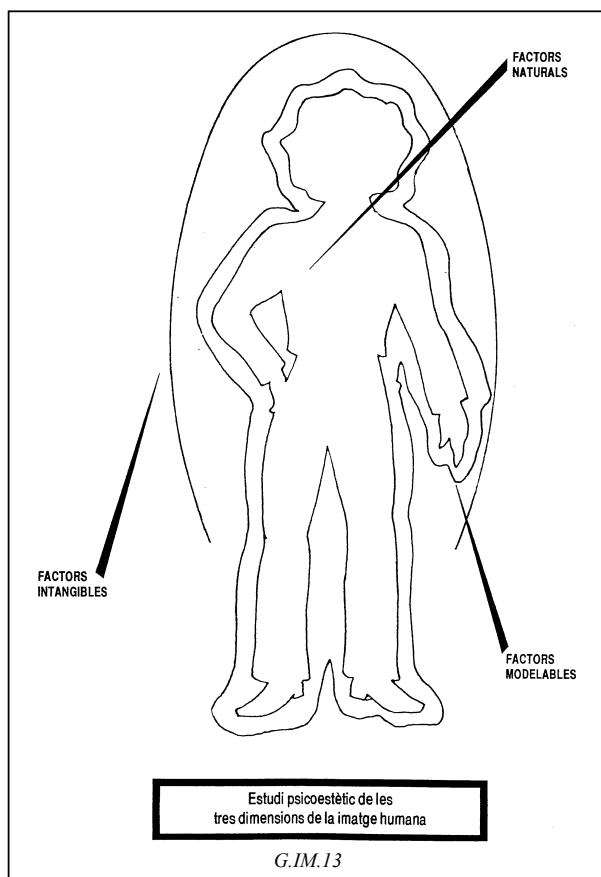
Des de l’enfocament psicoestètic, en què la vessant política dels temes és sempre una constant, Espinalt cita (Cf. 28) Le Bon, que en el seu llibre *Psicologia de les multituds*, escrit entre final del segle XIX i principi del XX, deia: “*Crear fe: vet aquí la missió de tots els conductors de multituds.*”

I Espinalt es pregunta, després de repassar tot el panorama polític actual i observar la manca d’una clara imatge motivacional a casa nostra: Quin dels nostres polítics és capaç de crear aquesta fe que és decisiva per motivar un poble?

13.11. DIMENSIONS DE LA IMATGE HUMANA

“L'home és un tot, no se'n pot separar res, des de les seves sabates al seu pensament.” (Cf. 2)

La imatge humana presenta diverses dimensions, tot i que acostumem a relacionar-la només amb el que es pot copsar amb la vista. Tanmateix, hi ha altres aspectes que la configuren, fins i tot en una mesura més determinant. Això representa el fet que, més enllà d'allò que pugui ser purament *físic*, l'atractiu o l'aversion que ens pugui generar una persona està vinculada a diversos factors que no sempre ens arriben visualment.

Espinalt estableix tres dimensions de la imatge humana: factors naturals, factors modelables i factors intangibles. (G.IM.13)

Els factors naturals són aquells que depenen de l'herència genètica, com l'alçada, el color de la pell, dels ulls, etc., i que difícilment es poden transformar, si no és mitjançant mètodes agressius, com la química o la cirurgia.

Els factors modelables són aquells que l'ésser humà pot afaïonar a través de les tècniques cosmètiques que ha anat desenvolupant al llarg dels temps. Des del maquillatge i els tatuatges dels nostres ancestres fins a les tècniques modernes actuals en la cura de la imatge personal.

Els factors intangibles representen aquells que, tot i formar part de la imatge, no podem veure'ls ni tocar-los: veu, puntualitat, futuritat, prestigi, idealitat, intencionalitat, persistència, vivacitat i olor. (G.IM.14)

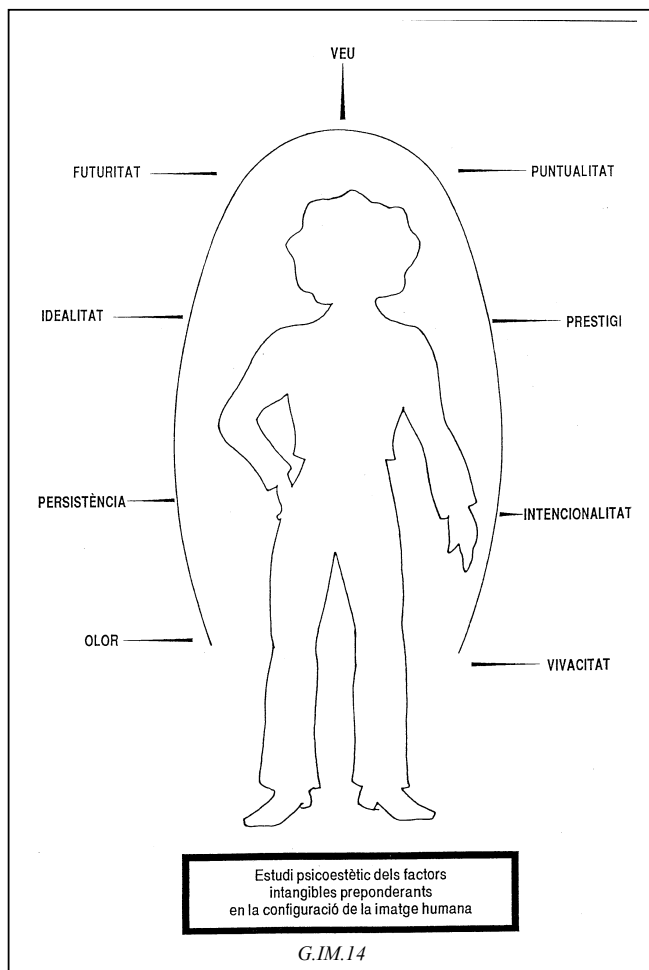
Quant a l'olor, Espinalt considera que és un factor intangible de la imatge personal que ha tingut, fins i tot, una incidència cabdal en els esdeveniments històrics i socials (Cf. 25).

Per exemple, l'olor fou també el sistema a través del qual en l'època de la Santa

Inquisició espanyola, se sabia si els jueus que afirmaven haver-se convertit consumien porc o no. En cas afirmatiu, la pena era doble i molts arribaren a perdre la vida. Tanmateix, les lluites entre blancs i negres es deuen, en bona part, al fet que la transpiració de les persones de color es fa difícil de resistir pels blancs, i encara menys pels nòrdics.

Tot i ser un tema de molta importància, però, hem de pensar que fins i tot els llibres de psicologia soviètica reconeixen que sobre l'olfacte, l'home en sap ben poca cosa. Així, el *Tratado de Psicología* de Smirnov –llibre de text de la Universitat de Moscou– afirma: “Fins el moment actual, no hi ha una teoria suficientment fonamentada sobre l'olfacte.”

L'olfacte capta moltes més sensacions de les que sospitem, ja que a través seu es produeixen uns efectes subliminals que van directament al nostre inconscient. Tanmateix, mentre tota la indústria de la cosmètica intenta restaurar-lo, l'ésser humà tendeix a perdre'l. En opinió de Carles M. Espinalt, aquesta davallada del sentit de l'olfacte és perquè la humanitat ha hagut de resistir tanta pudor al llarg de la seva existència, que la mateixa naturalesa, com si fos per un mecanisme de defensa, ha facilitat el seu atrofiament. Això també es nota en el llenguatge. Alguns mots, com ara “fragància” o “flaire”, es van perdent.

Malgrat tot, l'olfacte i el seu òrgan, el nas, tenen una importància cabdal.

El llenguatge ens parla també d'*ensumar*, és a dir, aspirar profundament aire pel nas. Però també en un sentit figurat és discernir i preveure a través de l'olfacte: "*El meu amic té nas per als negocis*". Espinalt cita (Cf. 25) com va poder constatar, durant les innumerables vegades que va parlar en públic, que quan una persona no vol ser contagiada dels conceptes que esgrimeix l'orador, el primer que fa és tapar-se d'alguna manera el nas; no les orelles –per no sentir-lo–, o tancar els ulls –per no veure els gestos–, com seria teòricament més lògic.

"A la sala, però, es nota alguna persona que es tapa el nas amb una mà, com si tingués por de contagiar-se. No els heu descobert? Són els del partit MAC que han anat a escoltar el míting del partit LAC. Demà passarà a l'inrevés." Espinalt (O.E., 1983, p. 672)

D'altra banda, hi ha una íntima vinculació entre el més desconegut dels sentits i la personalitat, perquè també podem esbrinar el caràcter d'una persona pel tipus de perfum que utilitza: perfum

démodé, despersonalitzat, vulgar, infantil, actual, etc.

"Es fa dels perfums un vestit invisible que, de lluny, ens pensem que anunciarà la nostra agradable presència."

Espinalt (O.E., 1971, p. 512)

El cert és que a través del perfum, l'home sempre ha volgut denotar la seva categoria. Es pot establir tota una gamma social de tipus segons aquest vestit invisible que és l'olor. Sobretot, en establiments com ara perruqueries o restaurants, avui dia continua essent decisiu tenir cura de les olors perquè es poden arribar a perdre clients per aquest motiu. De fet, la història de l'home ha estat sempre una lluita aferrissada entre l'aroma i la pudor. D'aquí que la psicoestètica insisteixi en què l'home no pot ser comprès sense una dialèctica constant entre l'ornament i l'excrement.

Espinalt cita (Cf. 25) altres exemples històrics per il·lustrar la importància de les olors i el sentit de l'olfacte. Així, Bernat Metge, al segle XIV, en el seu llibre *Lo somni* havia escrit: "*Les dones volen que hom pensi que elles hagen moltes coses que natura no els ha donat.*" Aquesta és, de fet, la característica fonamental de l'ésser humà: és un gran rebel·lat de la naturalesa que es modela contínuament la figura. Continua Bernat Metge: "*Amb perfums e coses aromàtiques que porten, supleixen llur pudor.*"

També esmenta l'escriptor alemany Patrick Suskind, que en el seu llibre *El perfum* (1985), remarca a la primera pàgina: "*Al segle XVIII visqué a França un dels homes més genials i abominables... S'anomenava Jean-Baptiste Grenouille... el seu geni i la seva única ambició es limitaren a un terreny que no deixa cap senyal en la història: al regne de fugisser de les olors.*", i continua l'autor amb una meravellosa descripció de les olors insuportables que al segle XVIII estaven a l'ordre del dia.

En opinió d'Espinalt, l'èxit editorial d'aquesta obra és perquè, en bona part, la gent actual és molt hedonista, no vol fer cap mena d'esforç, per això tothom voldria trobar unes gotetes màgiques d'un perfum misteriós que el convertissin en grans seductors sense haver de perfeccionar la seva expressivitat –tons de veu, gesticulació, etc.– per ser suggestius davant dels altres.

A la mateixa conferència també és referit al fet que durant el segle XIV fou quan els gallecs van idear el famós *botafumeiro* per escampar l'encens i neutralitzar la pudor que feien els peregrins plens de la brutícia dels camins. L'expressió “donar encens” ha passat a significar, en un sentit figurat, afalagar o raspallar una persona. Els orígens de l'encens als altars també responen a un intent dels humans per vitalitzar les divinitats. L'home s'ha servit del perfum per potenciar la seva ànima, D'aquí que a totes les civilitzacions ha existit el costum de perfumar el cos dels difunts, ja que existia la creença que fent-ho així es donava més volada al seu esperit.

Aquest costum és anterior al Cristianisme, ja que Plini relata a les seves cròniques que quan va morir Popea, l'emperador romà Neró va gastar-se tot l'encens i tot el perfum que li podia subministrar l'Àrabia durant tot un any amb motiu del seu enterrament.

L'Evangeli esmenta també aquest fet: “*Aleshores Maria prengué una lliura de perfum de nard autèntic, de molt preu, n'ungí els peus de Jesús i els hi eixugà amb els seus cabells, i la casa s'omplí d'olor de perfum.*” El fet ens ajuda a constatar que ni Jesucrist, fill de Déu, no podia prescindir tampoc del perfum per assegurar, encara més si cal, la immortalitat de la seva ànima. La Bíblia també ens explica com Déu, després de donar a Moisès una mena de recepta de com s'havia de preparar el perfum per adorar-lo a Ell, l'adverteix: “*Per a vosaltres no fareu cap més perfum de la mateixa composició. El tindreu com una cosa consagrada a Jehovà. Qui en faci de semblant per sentir-ne l'olor serà extirpat del seu poble.*”

De manera que, la suggestió personal esdevindrà de la suma de tots els factors, tangibles i intangibles, que són decisius en la configuració de la imatge personal, a la vegada que serà un element molt més complex que allò que fins ara reduïem a una qüestió de bellesa física.

13.12. VOGAIRE

“Per desxifrar millor la relació entre el centre del nostre interès i la figura total, ens caldrà valer-nos dels conceptes voga i aire. És més: la suma d'ambdós mots serà significativa –paraula composta: «vogaire»– de l'aire o tarannà que es posa en voga en un instant determinat.”
Espinalt (O.E., 1971, p. 493)

Aquest es un mot molt utilitzat per la psicoestètica, perquè si hi ha una paraula que ens indicaria de manera clara aquesta estreta relació entre el fons i la forma en l'ésser humà, aquesta és *vogaire*.

Gràcies a aquesta paraula, veiem com la zona on topen la individualitat i l'ambient és el lloc on es configura la personalitat.

En aquest sentit, trobaríem exacte i adient la definició de bellesa que amb molta paciència, sense escatimar-hi anys i afanys, Francesc Pujols va descobrir.

Segons relata Espinalt (Cf. 48), Francesc Pujols intentava definir la bellesa de forma que fos convincent i clara. Per fer-ho, va regirar tots els llibres de filosofia que suposava havien de parlar-ne. Sovint, deia: “*Em passo el dia llegint Plató i, en els «Diàlegs», Sòcrates prou exclama: –Tinc la sensació que acabarem descobrint la veritable naturalesa de la bellesa. –Amb tot, no la troben mai.*”

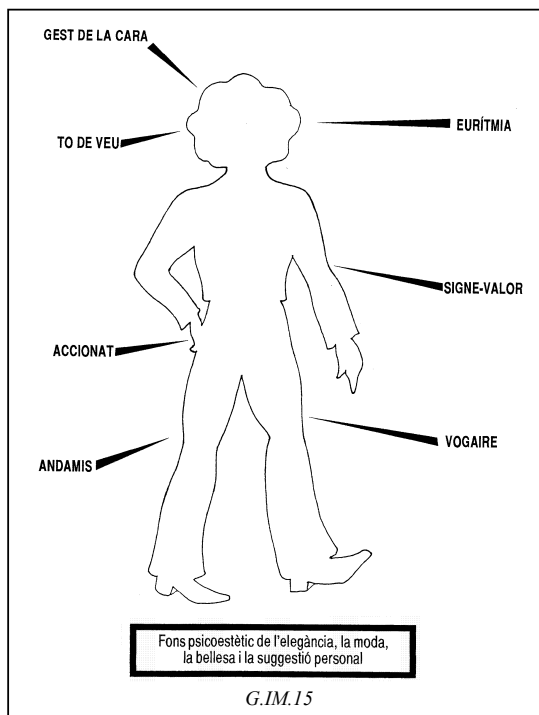
Quan mirava un diccionari, la definició el defraudava. Què en deia?: “Conjunt de gràcies o qualitats que, manifestades sensiblement desperten en nosaltres un delit espiritual, un sentiment d'admiració”. Explicacions d'aquesta mena li semblaven cartes que no lliguen i paraules que no es casen.

Tanmateix, l'any 1916, una editorial de Madrid reeditava un llibre del segle passat que porta per nom *Estètica*, i amb un subtítol carrincló: *Para uso privado*. Segurament es va inventar per la casa editora amb finalitats mal expressades. L'autor era Manuel Milà i Fontanals. I, quan menys s'ho esperava, a la pàgina vint-i-dos, Francesc Pujols hi va descobrir la definició que feia anys i panys cercava: “*La bellesa és l'harmonia vivent.*” La frase el deixà espantat. Quan més la rellegia, més exacta la veia: “*No es cansava de manifestar –escriu Josep Pla– que la definició de bellesa formulada pel Sr. Milà i Fontanals era la definició més important, l'única definició que s'havia donat de la bellesa en la història de la cultura occidental.*”

“*No és cap metàfora per sortir del pas, per inversemblant que sembli, emprar la mateixa expressió per designar atmosfera i tarannà. Són conceptes que tenen una íntima vinculació. En la meua manera de copsar-los, estan molt més units que no podria deixar entreveure el lirisme, ja que hi ha una postura personal que sembla perdre's en l'aire, però que tendeix a transformar-lo com si en l'ambient, bon punt apareix l'actitud, es respirés d'una altra manera. Aquesta forma ara imperant serà el «vogaire». No manca qui es refereix a «quin vent fa», per significar-hi, l'estat psicològic d'un ambient. També es parla de «mals aires» per indicar tensions i lluites entre els homes.*”

Espinalt (O.E., 1971, p. 493-494)

La bellesa, doncs, va més enllà d'una noció estàtica. Quan parlem de l'ésser humà, els factors que configuren l'elegància, la bellesa i la suggestió personal (G.IM.15) es generen a partir d'una relació amb l'ambient: accionat, bastida, eurítmia, etc. És el tipus de moviment que genera tota persona, el que la fa més o menys harmoniosa, atractiva i actual, per sobre de la seva fisonomia. Els malairosos són fruit d'una gesticulació inharmonica.

A la vegada, aquesta gesticulació ve condicionada, conscientment o inconscientment, per la moda dominant. Així, per exemple, la forma de caminar o de gesticular pot canviar en relació amb les èpoques, i poden posar-se de moda gestos vinculats a les actituds que generalitzen actors de moda. Amb la pel·lícula *Grease*, el mimetisme del ball del protagonista va generar una manera de caminar determinada i pròpia del moment.

“El «vogaire» és un accent temporal en el comportament i en la manera de fer notar la pròpia figura, típic d'una època, d'un grup social o d'unes circumstàncies. És un gest que, mentre prepondera, acapara l'atenció col·lectiva. Sovint el pot generar la gesticulació que origina una nova dansa o un nou esport.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 494)

L'atractiu té molt a veure amb la cadència, el ritme i el compàs. És gairebé la música que es desprèn del nostre moviment i que, a la vegada, captem de l'ambient gairebé sense adonar-nos-en.

“Els tipus humans que es posen de moda són els que més aviat i millor interpreten el «vogaire» d'actualitat.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 494)

Llavors, si es tenen uns posats o unes actituds diverses a les que estan en voga, pot tenir el mateix efecte que vestir amb una roba antiquada.

“El més insultant i desqualificador que podem dir a una persona de la nostra època és «démodée». Les persones madures s'escarrassen per estar «a la dièrnière», i els joves, només amb qualificar una persona d'arcaica, ja semblen destrossar, per sempre, l'adjectivitat.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 442)

En cada moment històric, de la mateixa manera que canvia l'expressió musical, preponderen uns estils que volen donar un aire diferent a la forma de viure. La interpretació canvia i amb aquesta també el gest i la noció de bellesa, tot i que el que més crida l'atenció siguin els aspectes figuratius.

“És àmplia la mesura del gust. Rembrandt o Rubens també pintaven belleses per més greix que possessin a les panxes de les dones retratades. En el modelament de la figura, per damunt de les mides, hom cerca l'encant en les formes i els objectes que més ens puguin potencialitzar. Quillar-se en aquest aspecte sempre tindrà molt de pràctic i màgic. Per afegitó: en cada època voldriem tenir el do de fer un altre tipus d'home.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 489)

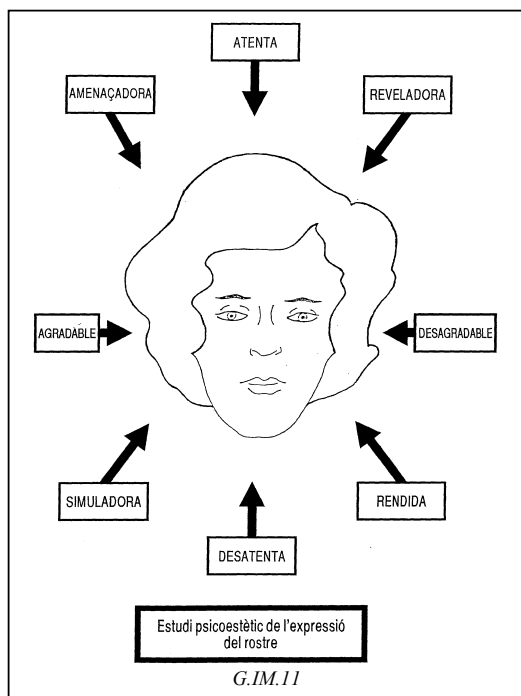
Realment, si aprenem a moure'ns –evitant els posats deixats i l'aire esmaperdut– podem tenir un ajut per tenir també diferents actituds davant la vida, i augmentar el nostre atractiu. Si ens atenim a la noció de bellesa de Francesc Pujols, que subscrivia Espinalt, no podem menystenir les *figures* del nostre gest que queden dibuixades a l'aire, talment com les petjades que deixem al paper amb la nostra grafia.

13.13. EL ROSTRE

La psicoestètica afirma la importància que té per a l'ésser humà trobar una forma exterior que el potenciï, i si no la troba se sent desvalgut i acomplexat.

Des del principi l'home primitiu es maquillava, i la finalitat bàsica que tenia aquest fet, per sobre d'altres, era de donar-se seguretat a si mateix. L'ésser humà necessita contínuament donar-se ànims, repertir-se diàriament allò que pot arribar a fer, en una paraula, automotivar-se. I aquí rau l'essència de tots els artificis que l'home ha creat: reafirmar-se a ell mateix.

El maquillatge del rostre és un dels més significatius. Representa el centre de comunicació per excel·lència. L'*ornatrix* era a la Roma antiga, la persona que feia l'ofici que ara equivaldria al d'esteticista. La importància de l'autoimatge, la que veiem al mirall i la que rebem dels comentaris dels altres, afecta considerablement el nostre estat d'ànim. Per exemple, si repetim diverses vegades a una persona que fa mala cara, acaba sentint-se malalta i va al metge. De la mateixa manera, veure's amb mala cara al mirall condiona l'estat d'ànim personal. La majoria de les malalties es reflecteixen en el rostre, i també el cansament i les frustracions. Per tant, si es pot compensar amb el maquillatge seria el primer pas per a la superació. Per a Espinalt, l'èxit no és autèntic si no es reflecteix en el rostre. (G.IM.11)

Quan es canvia la percepció negativa que dona la imatge del semblant, podem ajudar la persona a sobreposar-se. En el rostre també és on queden marcats, en forma de solcs, els nostres hàbits gestuals. Les penes i les angoixes queden esculpides sobre la pell.

Amb el maquillatge, podem reproduir formes que siguin exponents d'hàbits més positius, i així influir en la modificació dels trets psíquics que les han ocasionat. Si extrapolem aquestes millores, comprendrem que l'aplicació de tractaments estètics en malalts depressius o amb dolències psíquiques diverses, tant en adults com en infants, poden ajudar-los a augmentar la seva comunicació social i l'autoconfiança en ells mateixos. De manera que tenir cura de la forma exterior, no és una qüestió en absolut banal. El maquillatge del rostre potencia sobretot: l'estat d'ànim, la capacitat d'afrontar els problemes, augmenta la seguretat i incentiva la capacitat de comunicació.

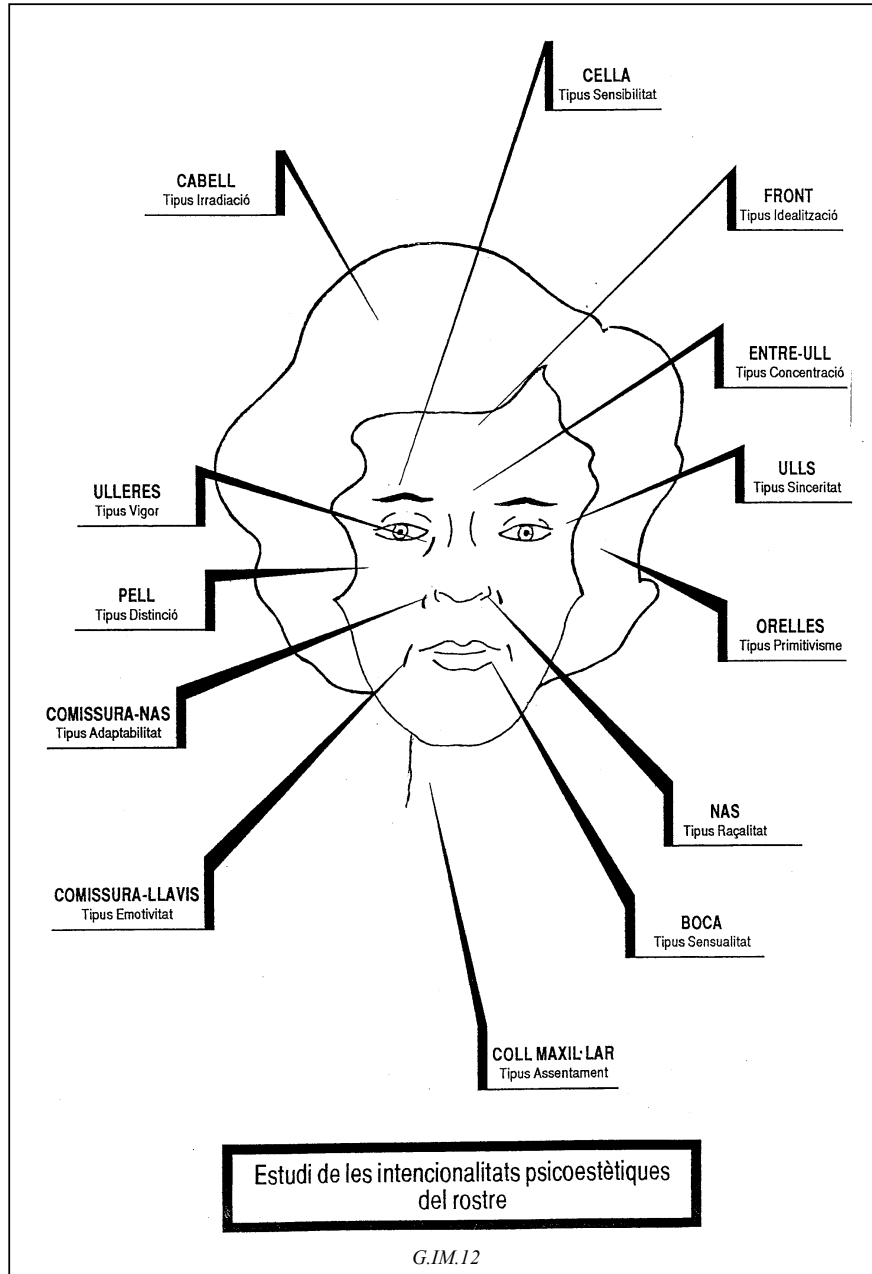
El rostre és el centre de l'expressivitat. Per això, si aquesta es potencia i s'enriqueix, amb la conseqüent expansió i satisfacció personal que aquest fet provoca en l'individu, fa que s'estimuli la lluita i l'afany de viure. Tanmateix, el primer símptoma que podem observar en la persona que està desanimada o deprimida és que descarta el seu aspecte físic. En la dona o en l'home, aquest és un símptoma que denota un estat anímic baix. Quan algú es lleva amb mal dia, el primer que nota és que no té ganes d'arreglar-se, i que en el vestit utilitza tons més aviat foscos i apagats.

En aquest aspecte, per tant, és important saber interpretar quins canvis es produeixen en la psique humana quan es modifica l'aspecte extern. Només si dominen les relacions entre el fons i la forma podem evitar que després dels canvis exteriors, la persona "no sàpiga veure's", fet que es dona no tan sols amb el maquillatge, sinó en les intervencions d'estètica al rostre.

Així mateix, per poder tenir una idea clara de les diferents intencionalitats que es manifesten en cada zona de les que componen el rostre, Espinalt (G.IM.12) les va concretar.

La cella denota el grau de sensibilitat de la persona. Aquests petits pèls situats sobre l'ull donen al rostre una gran intencionalitat psicològica. La cella excessivament fina projecta la impressió de feblesa, i resta profunditat intel·lectual a la mirada. En la dona projecta un aspecte trencadís, infantil i distant.

La cella gruixuda i cuidada dóna vitalitat a l'expressió, i en la dona una sensació de forta personalitat. Per a Espinalt, actualment, per la preponderància social que han aconseguit les dones, difícilment podran agafar una proposta de moda on la cella sigui massa fina. En canvi, si la cella és gruixuda i descuidada imprimeix un aspecte primitiu. De la mateixa manera, les celles molt arquejades projecten un aire de donar-se importància, cosa que pot repercutir positivament en persones d'ànim decaigut.

“Amb les celles, sobretot, remarquem moltes subtileses en l'art de fer l'interessant. Són dos arcs triomfals de la pròpia importància. Podem imprimir les celles, per la mobilitat que tenen, molts significats que es combinen amb la mirada. Uns aixequen una cella per damunt de l'altra, amb afany

d'estirar-se com si volguessin posar més alt el cap: qui vol representar un caràcter segur de si mateix concentra les celles com si arrugués el nas per la seva part superior. Les dones es retoquen les celles i tenen la sensació d'haver augmentat qui-sap-lo el seu refinament, de la mateixa manera que l'home molt cellut té la impressió que el prenen per un tipus rudimentari.

Espinalt (O.E., 1971, p. 504)

El front, a través de la història, s'ha associat amb la intel·ligència. Així, per la seva proximitat amb el cervell, ha esdevingut pantalla de la intensitat de les idees. La frase "no té dos dits de front" respon a aquesta intencionalitat. Els grans pintors reflectien en les seves pintures uns fronts buidats i brillants quan volien donar un cert aire d'idealitat, santedat o intel·lectualitat al personatge que retrataven.

A la zona de l'entrecella hi trobem les marques de la concentració. Cada sentiment té la virtut de contraure un determinat grup de les desenes de petits músculs que es troben al rostre, així, les expressions que s'utilitzen amb més freqüència acabaran imprimint la seva estructura a la cara, com si els estats anímics emergissin definitivament a la superfície del rostre. Aquest plec al mig de les celles s'origina a causa dels esforços físics i mentals de concentració; són l'índex d'una persona enèrgica i amb presència a irritar-se amb facilitat.

En els ulls hi trobem una porta per la qual ens posem en contacte amb l'ànima de la persona. Com que és un òrgan a la vegada intern i extern, es troba en la frontera del fons i la forma. Els ulls són la màxima representació de l'expressivitat, i d'aquesta manera potencien la mirada i infonen una gran càrrega de vivacitat a tot el rostre.

"La mirada pot absorbir de manera hipnòtica. Hom, posat a descriure l'actuació d'una persona, pot dir: «Va fulminar-los amb l'esguard.» Sentim això i no dubtem d'aquesta possibilitat; és la considerable força que, inconscientment, atribuïm als ulls."

Espinalt (O.E., 1971, p. 533)

Segons la creença molt estesa que la mirada és el mirall de l'ànima, es té tendència a equiparar la bellesa amb la bondat. D'aquesta forma, uns ulls grans han estat sinònims d'una gran ànima, espiritualitat, sinceritat i bons sentiments. Si agrandem els ulls petits a través del maquillatge, es transmuta l'expressió del rostre de forma molt elevada.

També la vivesa dels ulls és sinònim de joventut, així, les excitacions anímiques que són típiques d'aquesta edat, quan augmenten les secrecions llagrimalles, fan que els ulls brillin. A mesura que passen els anys, la mirada es va apagant, i és rar trobar una mirada resplendent en una persona gran. Conservar, doncs, aquesta mirada intensa i lluent és un dels motius pels quals es fa patent l'autèntica joventut de la persona, que malgrat els anys i els problemes ha conservat el seu esperit jove.

Espinalt cita Klages (Cf. 21), quan diu referint-se als ulls: "*L'ànima està on es toquen el món interior i exterior.*"

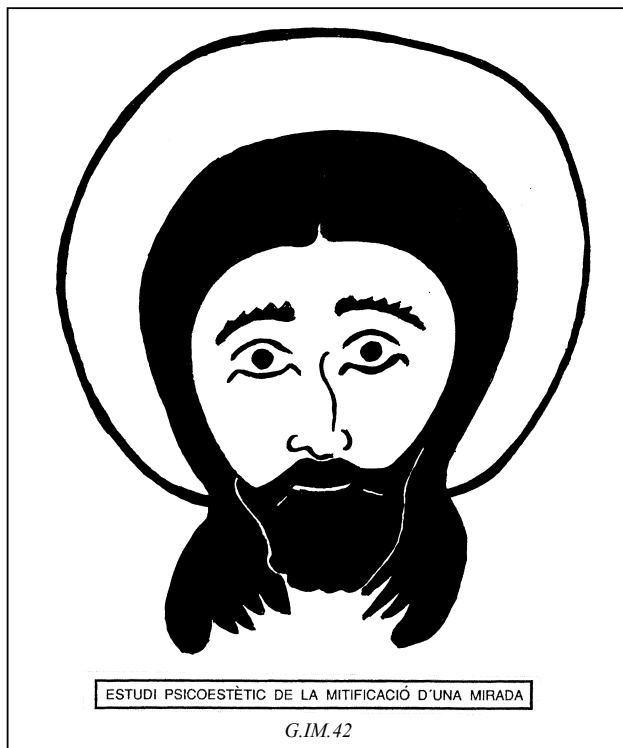
Al llarg de la història, els ulls han estat molt més considerats que la boca, sobretot perquè hi rau la vidència. Des dels grecs, els ulls grans i vivaços han estat molt ben conceptuals, mentre que els ulls petits o poc expressius denotaven poca categoria. Només hi ha un moment en la història de la humanitat en què van adquirir més importància que els ulls grans: al segle XVII, quan es va posar de moda a la cort de Madrid lluir uns ulls esquistats i minimitzats. Els tractats de l'època els descrivien de la manera següent: "*[...] como adormecidos, o sea, llevarlos entreabiertos y con una expresión de languidez.*" Aquesta ha estat l'única excepció en 3000 anys de la història de l'home.

"Alliberar-se de la lletjor ha estat talleia dels homes, des que es devien contemplar la cara en la primera superfície que descobriren que els la podia mostrar. Aquell dia devia néixer molt de neguit, però també la filosofia, en un rudimentari preguntar-se: «Qui sóc?» No devia saber l'home que era intel·ligent abans de poder-se contemplar els ulls. La noció de superar-se a si mateixos i esdevenir més formosos, els humans també la degueren adquirir en aquella època."

Espinalt (O.E., 1971, p. 500)

Els ulls són un centre tan decisiu de la vida psíquica que resulta molt fàcil mitificar-los, és a dir, se'ls atribueixen qualitats estranyes i fora d'allò que és comú a la mirada.

Espinalt cita com a exemple el llibre *Biografia íntima*, de l'anterior líder de la Unió Soviètica, M. Gorbatxov, on diu: “*Sap com utilitzar els ulls. Quan parla amb la gent pot saber si algú és sincer o no únicament mirant-li els ulls. Els qui l'han conegut s'han sentit impressionats pels seus ulls. Quan dona la mà fixa la seva línia de visió en la vista de qui el saluda. És una mirada que ningú no pot oblidar.*” En aquesta darrera frase ja comença la mitificació.

No obstant això, fer dels ulls un mite va ser una pràctica habitual durant tota l'Edat Mitjana. A tall d'exemple, el gràfic (G.IM.42) representa Jesucrist tal com sol aparèixer a les pintures romàniques –molt abundants a Catalunya– amb uns ulls com sortits gairebé de les òrbites, i que li donen una gran força hipnòtica. Avui dia, el cinema també ha contribuït enormement a mitificar mirades. Per exemple, Rodolfo Valentino era miop, però fascinava gràcies a la tècnica cinematogràfica.

La veu popular i el pensament de molts personatges il·lustres ens donen proves de la importància dels ulls i de la mirada. Així, sovint parlem de “mal d'ull”, “obrir els ulls!”, o diem “molta pupil·la, noi, és la vista la que treballa!” o “és la nineta del seus ulls”, per referir-nos a situacions de la vida quotidiana.

Espinalt (Cf. 21) cita com han descrit la mirada diferents autors.

Nietzsche: “*La bondat d'una mirada no pot tapar-la cap careta.*”; Erasme de Rotterdam: “*La fixesa de la mirada anuncia la fixesa dels principis, sovint, l'ànima oscil·la com els ulls.*”; Emerson, filòsof americà del segle passat: “*L'home porta a les seves pupil·les l'indici exacte del seu rang.*”; Ortega y Gasset: “*És inconcebible que no s'hagi fet encara, que jo sàpiga, el vocabulari de la mirada, que no s'hagin classificat els ulls de la forma que es mereixen.*” I el refrany àrab diu: “*Qui no comprèn una mirada, tampoc no comprendrà una llarga explicació.*”

El mateix Ortega y Gasset deia que la psicologia era una ciència rudimentària per no haver sabut fer un diccionari de mirades. El cert és que la psicologia tradicional està espantada davant la força dels ulls quan, en opinió d'Espinalt, l'inici de tot fenomen psíquic comença per una mirada. El mateix creador de la psicoanàlisi, Freud, no se'n servia mai de l'expressivitat dels ulls, i al·legava que si es posava sempre d'esquena al pacient era per tal que la seva expressivitat facial no desorientés el diagnòstic. Tanmateix, aquesta justificació és dubtosa quan H. Marcusse –en una biografia de S. Freud– remarca: “*Freud era extremadament tímid, no suportava que ningú no el mirés fixament a la cara. Entre altres raons, es veu en això que s'assegués darrere del pacient. Preferia produir una impressió desfavorable a revelar quelcom de la seva vida privada.*”

Segons el criteri d'Espinalt, tot i que els avenços tecnològics actuals –particularment el vídeo i la televisió– han ajudat molt a apropar-nos a les diferents expressivitats dels ulls, foren els grans genis de la pintura del Renaixement els qui van saber copsar com ningú el poder de la mirada.

“*Lluny de relatar-nos els posats del subjecte de la trama amb tòpics vagues, li cal, a l'escriptor, trobar aquell gest, peculiar i intransferible, capaç de fer-nos comprendre «com si el veiéssim» el temperament del personatge. Com els grans pintors, que no es limiten a copiar damunt la tela els*

trets purament somàtics de la persona retratada, sinó que saben imprimir a llur pintura aquest «quelcom» misteriós, que és en definitiva, el segell personal de cadascú.»

Espinalt (O.E., 1971, p. 532)

Per tant, els millors psicòlegs que ha tingut fins ara la humanitat són els que han sabut descriure amb precisió aquesta ànima personal que caracteritza a cada ésser humà. Si volem fer un estudi de les expressions que es poden fer a través de les mirades, ens cal repassar la història de la pintura universal.

“Mentre els psicòlegs no saben descriure i classificar les diferents facetes d'un esguard, els artistes ens han deixat notables tractats de caracterologia, bo i refent, en un quadre, una mirada. Si voleu saber, amb tot l'abast, què pot arribar a dir-nos un artista pintant uns ulls, aneu al Prado de Madrid; contempleu una estona «El Bufón Don Sebastián de Morra», retratat per Velázquez, i sabreu què és clavar una ullada que corseca.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 533)

En aquest sentit, Espinalt recomanava set reproduccions de pintures per copsar, d'una manera gràfica, l'extraordinari llenguatge de les mirades. Les obres són les següents:

- 1- *La Gioconda*, Leonardo Da Vinci
- 2- *El Bufón Don Sebastián de Morra*, Velázquez
- 3- *Las lágrimas de San Pedro*, El Greco
- 4- *Retrat d'un home*, Tizià
- 5- *La Venus del mirall*, Tizià
- 6- Personatge pintat a la Capella Sixtina a l'escena del *Judici Final*, Miquel Àngel
- 7- *Retrat d'un cardenal*, Rafael

“Si mai algú vol fer una història dels molts cretins que han arribat a tenir llocs rellevants de govern, més que valer-se d'arxius, memòries i biografies, ho podrà demostrar reproduint les cares de molta de la gent «il·lustre» retratada per pintors com ara Goya. Tot plegat indueix a creure, altrament, que són i han estat els artistes, més que no pas els científics o els erudits, els qui han aportat més contribució a la humana inquietud de conèixer-se i conèixer els altres a través de la cara.”

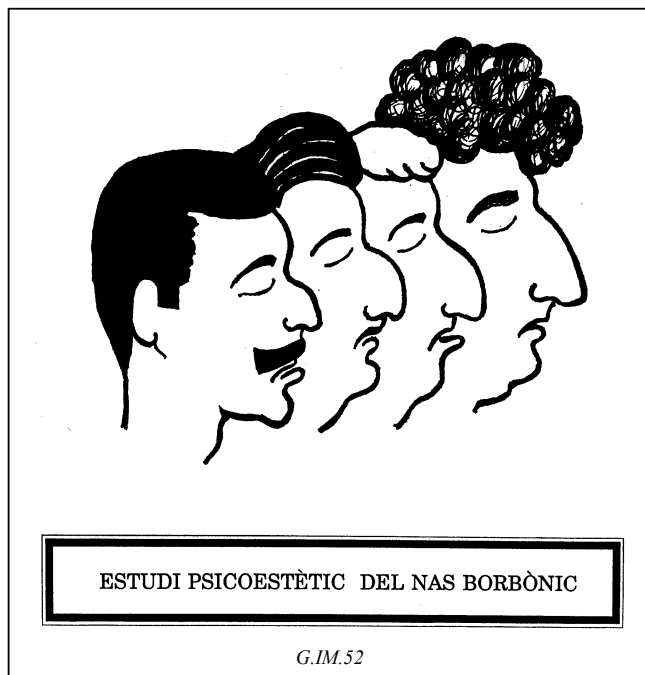
Espinalt (O.E., 1971, p. 532)

D'altra banda, les orelles configuren una de les zones més primitives del rostre. És la part que ens recorda els animals, per això, si es tenen grans o separades del crani pot ser motiu de burles perquè se'ls atribueixen similituds amb l'ase. Però, aquesta semblança té un agreujant; mentre els animals hi tenen una gran expressivitat, ja que amb les orelles ens indiquen una gran quantitat de matisos, en l'home estan buides d'expressivitat i són immòbils. Durant la història del maquillatge, les orelles també s'han maquillat. Als nostres dies, en canvi, s'utilitza l'arracada com a forma de disminuir el seu primitivisme, o es dissimulin darrere el cabell.

El nas és la part del rostre que ha estat més subjecte a les més diverses mitologies. Així, a un nas prominent, encara avui el denominem *aguilenc*, per la llegenda que si el tenien amb aquesta forma posseïen les qualitats de l'àliga. Un nas d'aquestes característiques era propi de les persones que sabien portar el comandament, i atorgava una aurèola de majestuositat. Però, per sobre de les modes del nas gran o petit, l'estructura de l'os nasal és denotatiu de la raçalitat d'una persona, de la nissaga a la qual pertany. És típic el nas aixafat de la raça negra, tot i que avui dia, el creuament de races ha desfigurat, fins a cert punt, aquesta particularitat. El nas, a més, al llarg de la història se l'ha volgut sempre vincular al tarannà humà. Així, fa 2500 anys, Sòcrates era mal vist i blanc de mofes dels seus contemporanis perquè deien que no tenia un nas apropiat per ser filòsof. (Cf. 25)

Quan parlem de la *psicoestètica d'una família*, ens referim a la imatge que ens dona o ens resta el fet de ser membre d'aquella, o aquella altra família. Aquesta qüestió que és molt important, ja que la forma nasal determina un punt de contacte essencial amb els llaços familiars, representa el segell de la

família. Això s'ha de tenir en compte en el cas d'intervencions d'estètica, ja que si es perd aquest lligam, podria ser traumàtic si no s'ha preparat la persona amb anterioritat.

Els nassos petits eren mal vistos, i així va sorgir la frase “si no té ni nas a la cara” per remarcar d’algú que era poca cosa.

Moltes han estat les cases reials que han quedat decebudes quan l’hereu de la monarquia no ha gaudit de l’alçada de l’os nasal que els havia caracteritzat.

Espinalt (Cf. 37) posa com a exemple la família dels Borbons perquè té un tret ben característic: el nas. Per il·lustrar-ho, es valia del gràfic (G.IM.52), que representen les siluetes de diferents borbons famosos. Així, de dreta a esquerra queden representats:

- 1) Lluís XIV, el sant patró de tota la família.
- 2) Lluís XVI, decapitat durant la Revolució Francesa (1789).
- 3) Lluís XVIII.
- 4) Qualsevol altre borbó que el lector vulgui imaginar-se.

Els tipus 1) 2) i 3) representen el màxim

exponent del nas característic d’aquesta família, i l’obsessió de tots els seus membres per constatar si, tant ells com els seus, discrepaven o no del nas característic de la seva nissaga. Males llengües diuen que entre ells hi ha qui fins i tot ha especulat amb la cirurgia per adaptar-lo convenientment.

Les causes que expliquen aquest procedir serien dues. Per una part, el perill de no ser legítims. De tothom són coneguts els embolics amorosos dels seus membres. I per una altra, la clara consciència d’un fet que Espinalt apunta al seu assaig *Canvis de mentalitat* (1970): sempre que el poder l’ha exercit una persona amb un nas d’àliga, s’hi ha fet més fort i ha tingut la màgia de creure que això li donava més sort. L’àliga ha estat el símbol per antonomàsia del poder. El general De Gaulle, per exemple, a França, tot i no ser borbònic va afermar molt la seva imatge, i partia d’un nas prominent.

Sense deixar el país veí, França, Carles M. Espinalt amplia (Cf. 37) el simbolisme del nas en aquesta família amb el cas d’un dels seus membres més dissortats, i alhora més significatius, el malaguanyat Lluís XVI.

Era costum de l’època quan algú era decapitat, que l’anomenat “censor” –personatge encarregat d’activar el mecanisme de la guillotina– exhibia el cap perquè la gent en tingués una prova evident de la mort del condemnat. En el cas de Lluís XVI, Borbó, hi va haver uns dibuixants que es van entretenir a representar l’escena macabra en què el censor –que a partir de llavors va esdevenir cèlebre– estava mostrant al poble el cap del rei decapitat. El fet significatiu és que en tots aquests dibuixos sempre apareix el cap de la víctima de perfil, perquè la gent de tot arreu pogués constatar, a la vista d’aquell gran nas, que efectivament la víctima havia estat el rei i no un impostor. Si li haguessin dibuixat la cara de front, hi haguessin hagut tota mena de suspicàcies.

En el cas de Ferran VII, de qui els seus contraris deien en to despectiu: “*Este narizotas, cara de pastel, que a los liberales no nos puede ver*”, la història explica que ell, lluny d’ofendre’s, n’estava molt cofoi d’aquests comentaris, ja que entre altres coses, provaven la seva legitimitat com a borbó. (Cf. 37)

En la boca també s’han concentrat les referències sensibles, ja que des de la infantesa és el punt de partida dels instints més primaris. També les sensacions del gust, que representen una de les més fonamentals fonts de plaer, es troben en aquest punt que desembocarà en ser un dels símbols clarament sexuals del rostre. De fet, el maquillatge pot accentuar, encara més, la sensualitat dels llavis. Però, uns llavis massa prominents poden donar la impressió de ser una persona instintiva en excés, infantil o, fins i tot, que *fa morros*, que és l’expressió d’algú que està enfadat.

En el món professional, no és aconsellable que la dona ressalti els llavis per sobre de zones del rostre més intel·lectuals. En l'home, uns llavis caiguts i prominents denoten falta de caràcter i impulsos instintius. Per contra, uns llavis primos són indicatius d'espiritualitat, control dels instints i dots de comandament. Però molt primos i amb les commissures tenses poden denotar crueltat.

El coll i el maxil·lar fan l'efecte de la peanya o la tarima allà on reposa el rostre. El fet de la més o menys amplada de la base donarà la sensació d'estabilitat a tot el rostre. Si recordem el coll ample del brau, aquest dona una sensació de seguretat i de fortalesa, de persona ben aposentada. Mentre que, el coll prim, també anomenat coll de cigne, serà un símbol femení i un signe de fragilitat.

Si seguim l'ordre del gràfic, ens trobem amb la commissura labial, que serà un dels punts de referència de l'emotivitat. En els dibuixos dels infants s'hi representa –amb mig cercle– l'alegria i la tristesa a través de les commissures labials. És el llenguatge més entenedor en totes les cultures. Mig cercle cap amunt representa l'alegria, mig cercle cap avall la tristesa, o amb l'adaptació als mitjans actuals, com ara Internet, en què es representa verticalment :-) o :- (Tanmateix, el bigoti de l'home, com que amaga les commissures, pot arribar a dissimular les reaccions emotives, ja sigui per una certa timidesa, per voler donar un aire de distanciament o per dissimular les seves reaccions afectives.

La commissura nasal és una de les línies que si està excessivament marcada pot desfavorir molt l'expressivitat del rostre, ja que denota incomoditat i molèstia per l'ambient social que envolta la persona, per exemple, és el gest que fem quan arronsem el nas en detectar una olor molt desagradable. El fet que la persona no estigui ben adaptada a l'ambient social que l'envolta, i després d'haver repetit amb molta freqüència aquest gest, la línia acaba per instaurar-se en el rostre.

La pell que recobreix el semblant dona la mesura de com al llarg de la història, l'ésser humà ha pretès rivalitzar amb els teixits més fins i nobles per aconseguir un cutis fi i delicat. Des d'Aristòtil, que ja assimilava la pell fina amb l'home intel·ligent i la pell dura amb els homes que en tenien poca, fins als nostres dies, que encara en diem “un cara dura” d'aquell que actua de forma poc coherent o barroera. En èpoques no massa llunyanes, per mostrar la gran finesa de la pell, s'hi pintaven les venes amb llapis blau, talment com si es pogués veure transitar el flux sanguini. Durant el segle XVIII, es pintaven al rostre una piga negra perquè contrastés i donés relleu a la blancura immaculada de la pell.

“Era la tònica preponderant de la moda. Cara i coll, bust o orelles, eren empolvorats amb extrem. Tot plegat volia ésser digne d'una forma de vida alhora despreocupada i depravada. Era el «vogaire» imperant en els grups socials de més influència. Fer cara de bona salut equivalia a una incoherència i una prova de mal gust, tenir l'aire de cràpula marcava el to, demostrava classe i feia fi: el gest que definia era un posat esllanguit, igual que en altres instants serà una aparença bruna i esportiva.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 494)

A partir del primer quart del nostre segle, la moda va començar a canviar, i el color blanc de la pell resultava una vulgaritat pròpia dels que havien de treballar moltes hores tancats en fàbriques i magatzems. A poc a poc, la dona va vèncer els recels i, malgrat les veus que preconitzaven els danys que el sol podia causar, començà a bronzejar la seva venerada pell. El sedós encanteri d'una pell, sigui blanca o morena, és imprescindible perquè els humans puguin gaudir de categoria i relleu social.

“És un fet que les modes tendeixen a interpretar una manera psicològica d'entendre la figura humana en un moment determinat.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 495)

Les ulleres sota de l'ull marquen un excés de treball, malalties o penes. Avui dia es fa difícil pensar que pogués haver existit una moda en la qual es potenciaven les ulleres, per manifestar que s'havia passat la nit sense dormir i donant a entendre que havia estat per motiu de tenir una companyia

amorosa. Actualment, les ulleres sota els ulls indiquen falta de vigor psíquic, que pot ser motivat per diverses causes.

Finalment, ens trobem amb el cabell. Aquest actua com a marc de l'oval del rostre i, a través seu, es pot harmonitzar el contorn de la cara i aconseguir el repartiment dels volums. La seva significació psicològica com a símbol d'energia representa un reforç de la personalitat. Així, el fet de gaudir d'una llarga cabellera ha estat signe, en algunes èpoques, de rebel·lia.

“[...] quan l'home vol protestar d'alguna cosa, comença, gairebé sempre, deixant-se créixer el pèl. Són els primers passos de la seva afirmació i la base de la seva potència. Resulta viu encara el mite de Samsó convençut de posseir en el seu cabell la raó de la seva força. D'ací que la fermesa en les pròpies opinions, més que cercar-la en les idees, pugui tenir el seu principi en les cabelleres o en la supressió de la corbata.”

Espinalt (O.E., 1969, p. 371)

Mentre que en un afany de sotmetre l'altre, s'hagi utilitzat, també, per reduir-li la personalitat.

“Fins i tot, en la rígida disciplina militar, la tendència dels soldats és de revelar-se contra la norma casernària de tallar-los els cabells arran. Res de deixar-se pelar; consideren que els cabells són ells, i no els poden lligar a un uniforme eventual. Bé que els demanin un servei a la comunitat, però no pas una humiliació, que, d'entrada, rebaixa la natural dimensió de llur ésser.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 508)

13.14. EL MIRALL

“El mirall és un dels nostres psicòlegs més eminents. Encara que el seu diagnòstic suggeria a Schopenhauer un interrogant molt oportú: «¿Per què, malgrat tots els miralls, no coneixem exactament el nostre semblant i no podem representar, amb tota llei de perfeccions, a la ment, la pròpia persona?» Ell mateix –Schopenhauer– intentà de contestar-ho: «No en dubteu: en tenim el motiu en el fet que el mirall només reflecteix la mirada recta i immòbil; el joc dels ulls i, amb ell, el veritable caràcter de la cara es perden gairebé en absolut». No endebades, la del veí ens sembla més significativa que la nostra, que sempre hem de contemplar a través de la brillantor artificialiosa del mirall.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 529)

PREGUNTES DEL TEST PSICOESTETIC DAVANT DEL MIRALL

- 1 Experimenteu alguna reacció peculiar quan us mireu al mirall?
- 2 En veure-us la vostra imatge noteu gestos de repressió o inhibició?
- 3 Teniu reaccions recriminatives contra algú o alguna cosa?
- 4 Se us suggereixen vivències de regressió a d'altres èpoques de la vostra vida passada?
- 5 Teniu remordiments o sentiments de culpabilitat?
- 6 Quina persona o persones, amb més freqüència, un vénen a la memòria quan us mireu al mirall?
- 7 Us canseu aviat de contemplar-vos?
- 8 Quin aspecte procureu perfeccionar de la vostra figura?
- 9 Experimenteu un major optimisme després d'empolainar-vos?
- 10 Observeu si quan preteneu abellir el vostre semblant el vostre esperit perd ànim?
- 11 Necessiteu cantussejar tan aviat com us mireu al mirall?
- 12 Establiu moltes comparacions que us fan sentir frenètic o impacient quan esteu davant el mirall?
- 13 Sou capaç de descobrir nous i més subtils matissos anímics en el vostre semblant?
- 14 Procureu que el mirall sigui per al vostre caràcter la base d'una instrucció motivadora?

G.IM.30

Així doncs, malgrat les limitacions que comporta el fet de no poder veure's en moviment davant del mirall, podem començar a entrenar el nostre caràcter utilitzant aquesta eina que trobarem al nostre abast, perquè sense un mirall, mai no podrem tenir una bona identificació amb nosaltres mateixos.

Per entendre la relació que tenim avui amb el mirall, hem de comprendre la seva història, que està plena de contradiccions. Tot i ser una eina molt útil per potenciar la nostra personalitat, ha estat titllat d'instrument diabòlic i, durant l'Edat Mitjana, es propagà la idea que reflectia el dimoni.

“Es copsi a la primera o no, existeix una repressió col·lectiva que hem de creure que respon a reminiscències de vells preceptes ara mig oblidats o a renys de castes suara dominats que reservaven els ornaments per a les figures capdavanteres i esfereïen el poble assegurant-li que era un gros pecat, abillar-se la carn.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 481)

Aquesta concepció fa més de cent anys que perdura, fins l'extrem que ara no deixa de ser simptomàtic que totes les esglésies del món prohibeixin tenir miralls, i també que quan algú s'hi mira i veu que els altres l'observen, sol quedar avergonyit, talment com si acabés de cometre un delictes. Aquest acte reflex és una prova més de la manca d'educació sobre les possibilitats terapèutiques de saber encarar-se obertament al mirall i poder descobrir els diferents matisos anímics de la nostra personalitat.

Les persones amb una autoestima baixa, els és impossible mirar-se al mirall sense sentir un fort rebuig i sentiments de culpabilitat sobre la seva persona, i quan han d'abillar-se, procuren fer-ho amb miralls petits que els donen una imatge fragmentada del seu rostre i del seu cos.

Per poder analitzar la relació que tenim amb el mirall, Espinalt va crear el gràfic (G.IM.30) “Test psicoestètic davant del mirall”, que ens ajuda de forma decisiva a fer una anàlisi més profunda i a copsar tots els matisos anímics que l'ús d'aquest instrument comporta. Ens proposa catorze qüestions, que fan referència a totes les reaccions que podem tenir davant del mirall.

El sentit de la vida es perd quan es perd la pròpia imatge, i és així que avui ens trobem amb una gran quantitat de problemes relacionats amb la imatge personal, des de l'anorèxia fins a la bulímia, passant per totes les inseguretats i les insatisfaccions sobre el nostre aspecte personal; per aquest motiu és molt necessari retrobar-se de forma positiva amb la nostra imatge. Per tant, si la seguretat d'un mateix comença per la confiança en la pròpia imatge, essent aquest l'esglaió preliminar sobre el qual podem començar a construir-nos un caràcter, és important analitzar totes les reaccions que tenim davant d'aquest instrument i quins són els sentiments que experimentem quan ens posem al seu davant, perquè no hi ha possibilitat de conèixer la nostra personalitat, si prèviament no coneixem bé la pròpia cara.

Aleshores, posem-nos davant del mirall. Seguidament, hem d'intentar mostrar la gamma de sentiments i d'actituds que dóna de si la nostra expressivitat. Reproduïm l'alegria, la tristesa, la por, l'angoixa, la pau, l'agressivitat, etc., ja que totes les emocions poden tenir la seva representació en el nostre rostre. D'aquesta manera podrem analitzar quina és l'expressió que predomina habitualment en el nostre semblant. Tenim una actitud aportativa? Cínica? Conformista? Frustrada? Crispada o tranquil·la? Veritablement, tal com diu la psicoestètica, és el mirall, i no el gos, el millor amic de l'home. El mirall ens dóna l'autèntica mesura de la nostra manera de ser, i sense aquesta identificació prèvia, l'ésser humà no passaria de ser un simple mamífer al llarg de tota la seva vida.

No obstant això, canviar els hàbits no és cosa fàcil, però totes les nostres aptituds es poden modificar amb la practica, l'entrenament o l'estudi. Ens hem acostumat a reproduir uns gestos corporals que influeixen en la nostra autoimatge i en la relació amb el demés. Analitzem si són vitalitzadors i ens ajuden a la comunicació, ja que de cap manera les bateries de la nostra ment es carreguen amb gestos de vençut.

Si fem un breu recorregut per la història, Espinalt afirma que (Cf. 19) tot i que els grecs s'atribuïen falsament la invenció del mirall, i que els xinesos el coneixien fa 3000 anys, abans dels grecs i dels xinesos, tenim constància que els egipcis l'usaven amb tota naturalitat, tal com mostren alguns gravats datats de fa 4100 anys. Tanmateix, possiblement varen ser els grecs i després els romans, els pobles que incorporaren el mirall d'una manera més oberta a la seva mitologia.

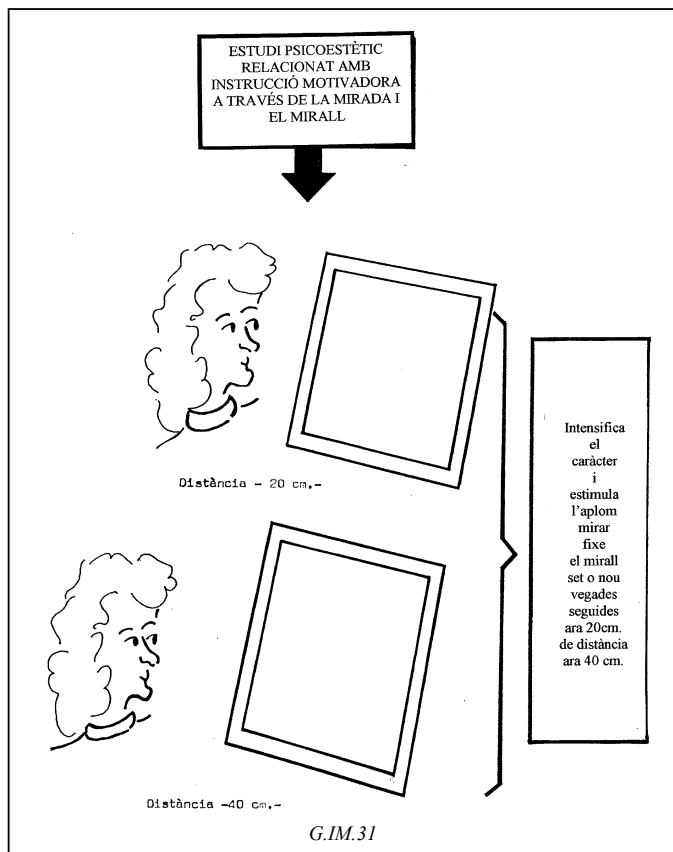
A causa de la influència religiosa a l'època medieval, es propagà la idea que allò que es veia al mirall no eren esperits, sinó el dimoni. Aquesta concepció fa més de 1000 anys que perdura, fins a l'extrem que encara avui en tenim reminiscències.

L'època del Renaixement és una etapa en la qual les idees sobre el mirall es flexibilitzen notablement. En aquest període, concretament al llarg del segle XV, es produeixen dos fets històrics que ens interessin particularment. A Nüremberg, un alemany va crear un mirall de vidre que donava una imatge molt més nítida que la del mirall polimentat emprat fins aquell moment. Els alemanys però, van veure's superats en la seva comercialització per la república de Venècia, que llavors comptava amb una esplèndida indústria del vidre que es va reconvertir parcialment en indústria mirallera.

D'altra banda, al segle XV es produeix també la descoberta d'Amèrica. El frare Bartomeu Casaus (català, com s'ha descobert recentment, però tergiversat com a *Fray Bartolomé de las Casas*), en el seu llibre *Historia de las Indias* descriu detalladament com eren els miralls que duien penjats del coll els indis d'aquelles terres. Malauradament, l'avarícia dels conqueridors i el seu afany destructiu van fer que no se n'hagi pogut conservar cap d'aquestes cultures precolombines.

La incorporació de la llum elèctrica obre un nou període després de 4000 anys d'història del mirall. Una història, però, que no es coneix prou i que hem de reconstruir amb la màxima urgència a través dels estudis de la psicoestètica. A vegades, afirma Espinalt, el psicoesteta ha de sentir pel mirall gairebé una autèntica veneració, com la de l'eclesiàstic per l'altar.

Espinalt suggeria (Cf. 19) el fet de col·leccionar làmines i gravats que poguessin resultar al·licionadores per comprendre la transcendència del mirall. En concret, n'assenyalà tres: *La Venus del espejo*, de Velázquez; un dibuix de Goya titulat *Hasta la muerte*, i finalment l'obra de Dalí, *Gala davant del mirall*.

Per exemple, hi ha un personatge de la novel·la de Pirandello –cèlebre autor italià de la primera meitat del segle XX– *Un, no ningú i cent mil* on plasma, amb notable agudesa, el drama d'un home que per no haver descobert encara que el seu nas era tort, tot i ser a punt de fer els 30 anys, acaba esdevenint mig boig a causa de no haver-se sabut contemplar degudament. De fet, és el mirall el que ens dona l'autèntica mesura de la nostra manera de ser, no hi ha cap test d'intel·ligència tan perfecte com el mirall, sempre que aquest "mirar-se al mirall" vagi acompanyat d'una bona preparació psicoestètica.

En aquest sentit, Espinalt recomanava un exercici per estimular l'aplom i intensificar el caràcter (G.IM.31). Hi ha una manera d'alternar el fet de mirar-nos al mirall: des d'uns 20 cm de distància, primer, i després des d'uns 40 cm, de forma alternativa.

13.15. NOVA INTERPRETACIÓ PSICOESTÈTICA DEL NARCISISME

“[...] és el comportament del lleig i no el to espantador del formós el que reclama una nova interpretació del narcisisme i, personalment, em porta a veure més futur en la psicoestètica com a tècnica per investigar i equilibrar l'esperit humà que no en la psicoanàlisi. Les solucions caracterològiques no estan solament a esbrinar –posem per cas– on rauen els complexos d'una persona o quines frustracions té, sinó a intentar ajudar-lo també a modificar algun aspecte de la seva figura, que pot contribuir a crear-li els complexos o la sensació de no heure la plenitud. Qui més qui menys, tots considerem que la cara és mirall de l'ànima. Doncs, ¿com hi pot haver equilibri d'esperit despreocupant-se de l'harmonia del semblant?”

Espinalt (O.E., 1971, p. 500)

La visió espinaltiana en relació amb la interpretació de la bellesa en l'ésser humà representa un punt de vista cabdal en el desenvolupament de la seva obra. Així, segons la valoració freudiana, totes les persones que es tenen per formoses s'han de sentir per força narcisistes, mentre que la psicoestètica considera que són precisament les que es creuen lletges, les que encaterinades per contrarestar aquesta lletjor, s'obsessionen en la seva pròpia bellesa. És així que podem trobar, d'entrada, menys complicacions de caràcter en una persona que es trobi bé amb el seu físic i s'identifiqui convenientment amb els seus aspectes de *forma*, que, en una altra, que pateixi complexos físics, siguin aquests objectius o subjectius.

“El narcisisme dels lleigs, encara que Freud no el valorés amb tot l'abast, és molt superior al de les persones boniques, ja que el lleig, ultra estar, com és lògic, enamorat d'ell mateix en la fase infantil – si el fet és inclinació de tothom, com Freud mateix observa amb persistència en molts dels seus escrits–, està cada dia més obsessionat per superar el defecte que neutralitza o treu mèrits a l'aspecte agradable que malgrat tot creu tenir.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 502)

L'estreta relació entre el fons i la forma actua, en aquest cas, per demostrar-nos que és subjectiva la sensació de bellesa que un percep sobre ell mateix, llavors, aquesta acaba configurant factors de la seva personalitat tan importants com poden ser el narcisisme.

“Penso que l'equilibri de viure i relacionar-se com cal deu raure en el fet de saber fer compatible el propi narcisisme i el narcisisme dels altres. O és que el fet de donar que el veritable amor comporta només és virtut de gent poc agraciada? I bé: ¿Qui es pot imaginar Romeu i Julieta amb rostres com motlles de fer carotes? Justament allò que no posa en clar la teoria freudiana és en què consisteix el narcisisme de qui es creu lleig i com s'encara aquest tipus de persona amb el mirall. No oblidem que el Narcís del mite grec estava castigat pels déus a veure's molt formós. Així, doncs, fins on era subjectiva la seva bellesa?”

Espinalt (O.E., 1971, p. 499)

En veritat, sense donar-se en excés, adjudicar-se una figura agraciada i sentir-se formós ajuda de bon grat a desenvolupar una personalitat equilibrada. En la base de moltes malalties actuals, com ara l'anorèxia, s'hi troba aquesta insatisfacció amb el físic, i també la poca tolerància a acceptar o intentar modificar, per mitjans coherents, la pròpia figura.

“Cal ésser arrogant per sentir-se airós, abrivat i valent d'esperit. I arrogància ve d'arrogar-se, o sigui, d'atribuir-se unes facultats. En la valoració simbòlica de Narcís, els freudians es deixen una premissa essencial: amb aquesta mena de penes imposades pels déus hi pot haver més d'un Frankenstein que es cregui un Adonis.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 499)

Però, el que acaba condicionant sobre manera, no és tan el fet de ser o no agraciat, sinó fins a quin punt la persona és capaç de poder superar els seus defectes. El caràcter, com a impulsor de la personalitat i del desig de superació, és el que a la fi moldeja les característiques per a l'estimació dels

altres. Per poder sortir d'un mateix, cal una maduresa caracterial. Només pot estimar aquell que, primer, està bé amb un mateix, és a dir, s'estima. Així, el més important serà ajudar la persona a tenir una bona estabilitat vivencial, ajudant-la a polir i a compensar aquells trets de la seva *forma* que li provoquen malestar; ja sigui l'expressivitat, el seu posat o altres aspectes de la personalitat que puguin configurar el fet d'aconseguir una bona harmonia entre el fons i la forma. Realment, sentir-se agraciat és necessari i imprescindible. No podem caure en la fal·làcia de pensar que és el principi d'un defecte, al contrari, el desig d'estar complagut amb el propi cos és el primer condicionant d'una personalitat equilibrada.

“No trobareu res més temible que un lleig que ja es resigna a ser-ho. Mentre lluita per superar el defecte, té il·lusions que l'animen, ideals que l'humanitzen i afanys de superació que li donen un sentit joiós a la vida; si ho pot aconseguir, se sent molt feliç, però si es conforma amb la lletjor, per normalitat psicològica, el guanyen les quimeres exterminadores, es torna eixarreit de cor i esdevé macabre. No és pas un infantilisme banal que totes les mitologies pinten els malvats amb cara de lleigs «sense remei». El dimoni no és satànic per malcarat, sinó perquè està cregut que no pot ésser altra cosa. Les bruixes, les representen –recordem dibuixos de Goya– d'una lletjor tal que ja no se'n sabrien desempallegar. El símbol no pot ésser més orientador ni pot tenir millor propaganda la psicoestètica.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 503)

Els arquetipus humans ens donen moltes pistes que ens faciliten la interpretació d'aquest concepte psicoestètic. La bellesa i la bondat sempre han anat unides en l'inconscient col·lectiu. Aquesta característica també es manifesta en el “Test figura agradable i desagradable” –tot seguit es detalla–, en el qual les figures agradables es dibuixen amb rostres que projecten sentiments positius, mentre les figures desagradables, a més de la lletjor, es dibuixen amb trets d'agressivitat, mal humor i frustració. La psicoestètica, així, amb els seus mètodes formatius, vol ajudar a aconseguir que aquells que se senten mortificats per algun defecte físic, el puguin contrarestar i trobar una nova harmonia en la seva *forma*, en definitiva, portar-los a estar més aficionats d'ells mateixos.

“Saber-los treure d'aquesta obsessió és un dels mèrits que la Història del Progrés Humà, anys a venir quan l'escriuran, haurà de reconèixer a la psicoestètica [...] De moment, si aconseguim que hi hagi menys lleigs de solemnitat o masoquistes que arriben a sentir plaer amb la coïssor que produeix un defecte, hi haurà millor comprensió, igualtat i pau entre els humans.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 502-503)

13.16. TEST PSICOESTÈTIC POTENCIACIÓ-MINIMITZACIÓ

L'afany per minimitzar l'altre va a més en un món com l'actual, on tothom es guia per l'ambició personal i vol aspirar sempre al màxim. En aquest món, però, l'actual i greu crisi directiva motivada per les deficiències de l'ensenyament modern, fa que siguin molt pocs els que tinguin una preparació a tenor d'aquestes elevades aspiracions. Així, quan fallen les pròpies habilitats, el primer que cerca l'ésser humà és la manera de reduir les habilitats dels altres: aquí hi trobem la llavor del desig de minimitzar.

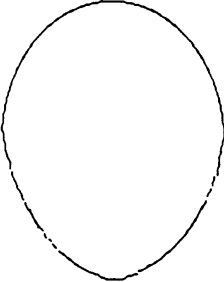
L'home té un poder minimitzador extraordinari. Només cal observar com amb un sol dit es pot desmerèixer l'altre fent el gest de "boig", "borratxo" o "invertit". A més, els gestos negatius es propaguen amb una rapidesa notable. Per exemple, tots hem vist per televisió un orador que després d'acabar el seu discurs i coincidint amb l'aplaudiment del públic, aplaudeix ell també. Per a Espinalt, aquesta actitud és pròpia del farsant. En aquell instant, el públic és superior a ell, i l'orador ha de cedir el protagonisme al seu auditori.

El desig de minimitzar troba el seu suport natural en l'enveja. L'envejós, per posar un cas, és aquella persona que mai no es recorda dels noms dels altres: "Sí, home, hi havia també en... dallonses... com es diu?" Minimitzar equival a reduir les coses o les persones a la mínima expressió. Per això, el costum tan estès de suprimir els cognoms de les persones és tot un símptoma que es dissimula amb la hipocresia d'una falsa amistat.

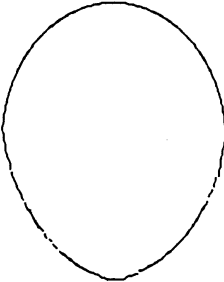
El "Test psicoestètic potenciació-minimització" (G.IM.40), el va concebre Espinalt per demostrar d'una manera gràfica que quan l'home té la possibilitat de destruir o minimitzar gaudeix en grau superlatiu, mentre que potenciar costa un gran esforç que molt poca gent està disposada a fer.

És recomanable fer el test individualment i observar-ne alguns aspectes: per quina de les dues figures comença a dibuixar el subjecte o quina expressió hi posa a la cara en cada cas. Si el resultat del test no és artísticament brillant, però hem vist que l'element s'esforçava en potenciar el semblant, hi ha pocs símptomes d'enveja en aquesta persona; mentre que, per exemple, si en el moment de ridiculitzar-lo el subjecte gaudeix d'una forma desmesurada, pot tractar-se fàcilment d'un envejós, almenys en potència. (Cf. 20)

TEST PSICOESTÈTIC POTENCIACIÓ — MINIMITZACIÓ

Dibuixi, valent-se d'aquesta silueta, un pentinat, un maquillatge i uns trets facials que la converteixin en una cara seductiva i atraient.

Dibuixi, valent-se d'aquesta silueta, un pentinat, un maquillatge i uns trets facials que ridiculitzin i disminueixin l'atractiu del semblant.

G.IM.40

13.17. TEST PSICOESTÈTIC “FIGURA AGRADABLE – FIGURA DESAGRADABLE”

Aquest test en què es demana a la persona que dibuixi una figura agradable i una desagradable, va ser realitzat en motiu de la conferència del professor Espinalt “Psicoestètica del gust personal” (Cf. 5) per a Empar Arrasa, professora a una escola de Sant Quirze del Vallès d'un grup de nens i nenes d'entre 7 i 9 anys d'edat. Per fer el test, va comptar amb l'assessorament del professor Espinalt.

Com a detalls d'interès, l'autora remarca que entre els 700 alumnes de l'escola hi havia una gran diversitat quant a la seva procedència. Aquest fet va garantir la fiabilitat dels resultats, i això va evitar possibles distorsions a causa d'una hipotètica “variació del gust personal” pel fet de pertànyer a classes socials diferents. Pel que fa a la interpretació dels resultats, es varen resumir de la manera següent:

Trets generals que es van observar:

Figura agradable / atractiva

- a) Figures ben vestides i pentinades. Abundància de capes. Presència de calçat. Sensació de pulcritud i de riquesa física i espiritual.
- b) Lluminositat general del dibuix. Utilització de colors vius i llampants. Línies i traços ben definits.
- c) Figures amb un aspecte saludable i un aire esportiu. L'expressivitat facial sol denotar joia, eufòria i bon humor.
- d) Representació d'escenes vitals: paisatges bucòlics, cases, etc.

Figura desagradable

- a) Figures amb un aspecte desendreçat. Indumentària apedaçada. Sensació general de misèria, brutícia i, fins i tot, falta d'higiene.
- b) Manca notable de lluminositat i transparència. Utilització preferent dels colors foscos, línies i traçats difusos o indefinits.
- c) Figures amb un aspecte malaltís i fràgil. La cara sol reflectir sentiments de frustració, agressivitat, tristesa o mal humor.
- d) Representació d'escenes depriments: nocturnes (la nit), contaminants (abundància de fums), etc.

Després d'analitzar els resultats, Espinalt va extreure una sèrie de conclusions. Aquestes detallen que, considerant les edats de l'alumnat del test (7-9 anys), el seu gust apareix encara poc adulterat, clarivident i ple de modernitat en les seves manifestacions. Això ho podem apreciar, per exemple, perquè hi ha una correspondència, no tan sols entre el tipus de figura representada (agradable/desagradable) i el seu aspecte general (apol·lini/dionisiac), sinó també en relació amb el nom amb el qual han estat batejades les figures en un bon nombre de casos. És per això que, en psicoestètica, es considera que el nom és el primer vestit de l'ésser humà. Per exemple, en la figura agradable apareix Xavier (nom potencialitzador), mentre que en la figura desagradable apareix Pepote (nom minimitzador).

“En algunes contradetes, encara en els nostres dies, l'lord significa per igual brut i lleig.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 501)

Espinalt també observa que hi ha un gran contrast entre l'ideal de figura agradable que té l'alumnat i la imatge poc suggestiva o dimitida que irradien la majoria dels professors avui, amb les greus conseqüències que el fet comporta. La figura del professor no té cap força de model sobre l'alumnat, amb la qual cosa, més que estimular la seva vocació, sol produir l'efecte contrari: la inhibeix.

Finalment, va voler constatar que la psicoestètica fonamenta sempre els seus diagnòstics a partir de la mateixa realitat social que ens envolta, i en la qual ens trobem immersos. En aquest cas concret, el camp d'estudi ha estat la realitat de l'escola. (Cf. 5)

En aquest aspecte, sembla que la relació entre la bondat i la bellesa està arrelada a l'inconscient col·lectiu, així es constata en el test que acabem d'analitzar, i en el fet que idealitzem les persones que ens causen una certa suggestió o ens generen una força de model.

“Quan la gent s'assabenta que Sòcrates, tot i ésser molt savi, també era molt lleig, amb el defecte revelat, ja no el trobem tan genial com abans. El mateix Jesús, si no el representen home de bell semblant, ja no el sabem veure diví. Inconscientment, ens costa perdonar les possibles deficiències en algun aspecte d'un model apreciat. Per deslliurar-los de la imperfecció fem les combinacions que calguin, fins els inventem dimonis per descarregar-los de tot pecat. No volem que ells tinguin cap defecte, per no haver de recordar els nostres. En el fons, els models són la idealització de nosaltres mateixos.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 507)

13.18. DE LA GRAFOLOGIA A LA PSICOESTÈTICA

“Si us manquen evidències relacionadores per constatar la secreta vinculació entre fons –ment– i forma –tarannà–, us donaré una prova no gens complicada –gairebé rudimentària en el terreny de la grafologia– que podeu constatar amb facilitat: quan hom se sent dispers de pensament i li costa concentrar-se, és oportú de dibuixar en un paper l’anomenat «signe infinit», representat per un vuit que es traça de manera horitzontal. Cal fer-ho a partir de la tercera o quarta vegada amb els ulls clucs i procurar repetir-ho fins a quinze o vint cops. Aviat es nota com el pensament comença a enllaçar-se millor i es fa més segura la concentració mental que abans no es tenia o mig es destarotava. Va centrant-se la deducció, com si talment des de la mà es donés noves estructures al cap.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 478)

No podem oblidar que Espinalt va tenir una trajectòria important com a grafòleg. De fet, va ser capdavanter en la introducció i l’ensenyament d’aquesta ciència al nostre país. Podem dir, extrapolant els continguts, que la psicoestètica té els seus inicis en la grafologia. Així mateix, també fons i forma tenen –com hem vist en psicoestètica– en grafologia un estret lligam, i s’interrelacionen mútuament; de manera que modificar un dels dos aspectes fa variar l’altre.

Quan escrivim gravem unes formes en el paper que després es poden analitzar. No deixa de ser una altra manifestació de la nostra psique, com la manera de caminar, de gesticular, de parlar, de mirar i de somriure. La diferència és que la grafia queda impresa, i aquest gest estàtic el podem examinar com si fos un electroencefalograma de la nostra personalitat.

“La grafologia és el sentit comú aplicat a la lletra, perquè la lletra és el gest. Per això és una tècnica que en el fons és tan psicoestètica, és tan de forma.” (Cf. 34)

La gesticulació gràfica, empremta de la nostra identitat, evidencia en la dinàmica del traç, la dinàmica de la persona. L’anàlisi del gest gràfic pretén llegir els missatges pels quals l’individu es diu, i ens diu, la seva particular manera de ser i de relacionar-se amb el món. El moviment que es fa és psicomotriu; en el sentit que implica el desenvolupament psicosomàtic de la persona.

En la grafologia trobem també la superació cartesiana del dualisme cos-ment, ja que la manifestació gràfica no es pot separar del contingut que expressa. És una dinàmica indissoluble. La grafologia aporta una metodologia dirigida a la comprensió de la gestualitat gràfica, del traç del qual emergeix l’expressió de la singularitat personal.

“En escriure de puny i lletra –encara que només sigui la signatura–, gravem en el paper posats i actituds del nostre caràcter. En cada traçat deixem visibles senyals del tarannà.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 515)

En el moment que traslладem el *fons* a la dimensió de *forma* hem de col·locar-lo i situar-lo en unes coordenades d’espai i temps. És la dimensió espai-temporal en la qual se situa el comportament. En grafologia parlem de la simbologia de l’espai quan volem expressar aquest eix bidimensional en el qual convergeixen espai i temps. El full en blanc representa el nostre espai social i el traç representa la manera com l’individu es mou i ubica la seva pròpia identitat en aquest espai.

Els arquetipus ancestrals ens donen les característiques d’aquesta simbologia on col·loquem els diferents conceptes: a dalt, hi trobem la intel·lectualitzat i l’espiritualitat; a baix, els instints i les tendències materials; a l’esquerra, el passat i la família; a la dreta, el futur i els altres. I, finalment, al centre, el nostre «jo».

Els espais en blanc representen el nostre pensament, la vida invisible; mentre que els espais ocupats per la grafia indiquen el temps de la nostra acció.

La manera com ens movem en aquestes dimensions ens mostra el predomini de la identitat individual o social, de les tendències espirituals o materials, la prevalença de l’activitat o del pensament, etc.

La grafologia és un test projectiu. De fet, l’èsser humà projecta constantment el seu pensament en allò que fa. Per exemple, veiem en els murals de les ruïnes de Pompeia com es manifesta la interpretació que imperava en l’èsser humà en aquella època i en aquelles contrades. Fins i tot, en els estris de

cuina, es projectava la interpretació d'aquell moment: l'hedonisme, el plaer dels sentits, la brevetat de la vida que s'escolava ràpidament... Eren patents en cada objecte: gerros, plats, gots..., i en cada motiu de la seva cultura.

El fet de representar ha estat una necessitat i una constant, gairebé un deliri de la humanitat. Aquesta projecció pot ser conscient o inconscient. La lletra és un acte reflex en el qual no tenim consciència d'allò que estem representant. En els trets gràfics, no tan sols trobem reflectits els aspectes del caràcter, també hi descobrim aquesta càrrega genètica o temperament que arrossega tot organisme vital, és a dir, les diferents relacions sensorceptives que ens uneixen al món. Per exemple, la tensió muscular, que al seu torn produirà les diferències en la pressió del llapis. Amb la suma de tot plegat, no trobarem dues escriptures iguals; la nostra grafia ens identifica, com si es tractés de les empremtes digitals.

“Cal tenir el sentit psicològic molt afinat. Som tan diferents els uns dels altres, malgrat els trets idèntics que ens puguin donar semblança! Anselm Turmeda fa segles que ja ho explicava a l'ase: «I si hi ha cent mil escriptors que tots escriguin una mateixa cançó, per bé que emprin tots una tinta i una mateixa ploma, encara, amb tot això, jamai l'escriptura no s'assembla, ans cada escriptura serà coneguda com de la mà d'aquell que l'haurà escrita.»”

Espinalt (O.E., 1970, p. 411)

El procés pel qual adquirim l'escriptura és prou singular. Partim d'un inici en què ens aveseu a conèixer l'espai, cosa que ens porta a fer els primers dibuixos espontanis. Després passem a una escriptura cal·ligràfica o modèlica. I, més tard, comencem a desenvolupar, a mesura que anem dominant la tècnica, una forma escriptural personalitzada.

“Il·lusionats de llurs gargots, comencem a estimar com a armes de la nostra pròpia intel·ligència els objectes amb què els poden fer visibles. Prendre el llapis a un infant és com arrencar els galons a un militar.[...] És més: quan, a un noiet, li regaleu un bon bolígraf o una bona estilogràfica, li produeix la sensació que els altres reconeixen els mèrits de les seves «obres», malgrat que no vagin més enllà, de moment, dels simples ganxos i pals. Això li concedeix una notable confiança en si mateix. Li lliureu quelcom més que un objecte amb el qual podrà escriure. L'obsequieu amb la impressió que hom creu en el seu talent.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 516)

En aquest cas, Espinalt també fa una anàlisi dels artificis que utilitzem per escriure. L'estri ens predisposa a expressar la nostra individualitat, i ens incita a mostrar la pròpia creativitat. Inconscientment, el nen sap que allò que plasma en el paper és una part de si mateix, la seva pròpia creació.

“Hi ha en certs objectes un poder espiritual. Un cos i ànima. És un caient que faria dir a Karl Marx en «El capital»: «La mercaderia és plena de subtiletes metafísiques i argücies teològiques.»”

Espinalt (O.E., 1971, p. 517)

En la lletra trobem com els antics mètodes pedagògics van considerar primordial aconseguir que l'alumne s'adaptés a la forma cal·ligràfica que l'escola li proposava –forma que, per altra banda, canviava en relació amb el tipus d'escola, país o moda– i donaven prioritat a l'adaptació gregària de l'individu a unes normes establertes. Com a resultat minvava el desenvolupament creatiu de la seva personalitat. Aquesta situació ha anat minvant en la pedagogia actual, i s'ha aconseguit una comprensió més àmplia del que representa l'escriptura.

“Amb la preocupació de la bona lletra, ben perfilada i dreta, la cal·ligrafia començà a convertir-se en tècnica obsessionant. Una primeríssima norma escolar. Per aquest camí, fins i tot hom arribà a donar més importància a la forma que al fons. Llavors, no en vulgueu més, de fort i fluixos i recargolets. La qüestió primordial no era saber, sinó «fer bona lletra.»”

Espinalt (O.E., 1971, p. 517)

Grafològicament parlant, el fet de fer “bona lletra” no té res a veure amb el fet de tenir una lletra assemblada a la cal·ligràfica, és a dir, la que esdevenia model a l'escola. Tenir “bona lletra” en grafologia és sinònim d'una lletra positiva i evolucionada. El domini de l'estri ha de permetre escriure sense la preocupació d'ajustar l'acte motor al model cal·ligràfic, naturalment tenint en compte que la lletra és un mitjà de comunicació i, per tant, no s'ha de deformar fins al punt que no sigui llegible. Aparentment poden semblar petits detalls sense importància, ja que allò que analitza la grafologia són trets diminuts. Però, la diferència entre una escriptura positiva i una altra que no ho és pot dependre de factors que només un ull entrenat a captar-los pot percebre. De la mateixa manera que petites gesticulacions o moviments quasi imperceptibles de la musculatura de la cara poden denotar actituds i sentiments molt diversos.

“Les diferències psicològiques repercuteixen sobre coses en aparença tan insignificants com són els gestos.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 208)

Aquesta incursió de la grafologia en la psicoestètica es pot advertir quan Espinalt, per exemple, analitza la indumentària –i així ho afirma ell mateix– com si estigués estudiant la significació dels trets grafològics en una escriptura:

“Observem la quantitat de butxaques que portaven els homes i que eren considerades normals: setze o divuit, entre l'americana, els pantalons i l'armilla. Això, en si, reflecteix ja l'egoisme i la desconfiança envers els altres que manifestava l'ésser i el «vogaire» de l'home enfarcellat d'aquesta manera. La gent recelava de tot i ho solia indicar inconscientment, en la seva ornamentació –amb traçat gairebé grafològic– per la quantitat de butxaques vistes o secretes que necessitava en el vestir. Armari de si mateix.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 495-496)

Tanmateix, podem trobar diverses connexions entre la moda i la grafologia. Espinalt enllaça el concepte de l'estil que genera la moda i que a la vegada imprimeix trets propis i personals en la manera de vestir amb les característiques identificatives de l'escriptura.

“[...] la moda no és fruit d'un estil, sinó que és la persistència i el potencial inconscient d'una moda el que pot arribar a crear un estil. Hom ha dit que estil deriva del llatí «stilus», que fou el nom de l'estri que els romans empraven per escriure a les tauletes encerades. En variar molt el traçat que hom gravava, segons el temperament i les maneres del qui ho fes, per extensió de concepte, la paraula comença a significar formes peculiars. Si l'estil és l'home, com ha estat repetit tantes vegades, perquè tradueix la seva ànima, la moda és les variacions d'aquesta ànima i, en presentar-nos «un altre home» de manera insistent acaben variant «el seu estil».”

Espinalt (O.E., 1970, p. 438)

13.19. GRAFOTERÀPIA

“Així també arribem a la conclusió que escriure –en ordre grafològic– equival a exercitar i mostrar el caràcter, ja que, davant un paper i amb la ploma a la mà, podem traçar una rica gamma de gestos i matisos inconscients que forçosament reflecteixen vivències anímiques. L'ur repetició ens inclina encara més envers elles, de manera que sense proposar-nos-ho, puguin enfortir aspectes positius o negatius de la nostra personalitat.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 518)

L'íntima vinculació entre el fons i la forma aconsegueix en la grafoteràpia una de les seves vessants més útils per poder ajudar a polir i millorar el caràcter. La repetició de qualsevol gest o hàbit que, de manera persistent, incorporem a la nostra vida, ens genera caràcter. El fet de fer un tipus de lletra determinat ens modela la nostra peculiar forma d'ésser, perquè la cal·ligrafia no és una mera qüestió estètica: no es tracta només d'un reflex de la personalitat, sinó que el mateix acte d'escriure ens conforma la nostra personalitat.

Els missatges subliminals que rebem de l'exterior són importants, però els que encara tenen més incidència en la personalitat són aquells que rebem de nosaltres mateixos. El to de la nostra veu o els simbolismes que forgem amb la nostra lletra són alguns dels que tenen una importància cabdal en la configuració dels nostres estats anímics i del nostre tarannà.

“Però, si denunciem les formes defectuoses del caràcter que la lletra delata, quasi sempre, en la gent del nostre temps, contribuïm a crear una consciència col·lectiva que, en obligar a traçar una escriptura harmònica i sense els tics que hem esmentat ni les incoherències que pressuposen, aconsegueix d'afinar millor el nostre tarannà i concreta o estimula una major comprensió d'un mateix i una millor convivència, en la mesura que són superats bona part dels absurds que poden desorientar les nostres postures. Ja que els traçats de la mà projectats sobre un paper –talment una gimnàstica psicològica– poden vigoritzar la nostra personalitat o poden ésser instigadors d'absurdes rutines per poc que hom es distregui.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 520)

Per tant, és cabdal saber detectar els trets grafològics que no ens ajuden a reforçar els aspectes positius de la nostra personalitat per poder-los modificar, d'aquesta manera no reforçarem aquests missatges inconscients que ens condicionen una evolució adequada. En la signatura trobem molts d'aquests aspectes que requereixen modificacions, i que tot seguit detallarem.

“Quan la gent diu amb l'afany que quedi ben precisa una qüestió: «Posar els punts sobre les is», ja sembla vincular plenament el procedir i la lletra. Ben fet.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 520)

13.20. LA SIGNATURA COM A SEGELL DE LA IMATGE PERSONAL

“La lletra manuscrita és segell d’esperit. D’una figura preeminent, gairebé no en poden editar les memòries sense reproduir-ne l’autògraf. Dóna autenticitat. És un testimoni més viu que qualsevol fotografia. Palesa un caràcter.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 543)

La signatura és una prova prodigiosa de la manera com cada persona es planteja el seu nom i, així, la seva pròpia identitat. Espinalt cita (Cf. 34) L. Klages. El considera el millor grafòleg que ha donat la humanitat, i va ser professor de filosofia a la Universitat de Berlín fins que els nazis el van expulsar i s’hagué d’exiliar a Suïssa. Klages deia: *“Per determinar la identitat d’una persona, la signatura autògrafa té tant valor jurídic com les empremtes digitals.”*

Com tot concepte que la psicoestètica analitza, és imprescindible investigar-lo des d’una perspectiva històrica. Per tant, per comprendre el valor de la signatura cal situar-la en relació amb l’escriptura, sense la qual no tindriem ni història.

Espinalt es remunta a 6000 anys, quan algú devia pensar que amb la memòria no n’hi havia prou, i calia cercar procediments per ampliar-la. Una de les bases de l’escriptura, precisament, és recordar. No debades comptem amb els dits o ens lliguem un fil al dit per recordar alguna cosa. Aquestes conductes són reminiscències d’aquesta íntima vinculació que sempre ha existit entre la memòria – recordar– i l’escriptura manuscrita. L’acció de comptar amb els dits és un reforç de la memòria.

“Els dits els volem potenciar amb joies per dues coses, per donar-los una força que voldriem que tinguessin i no tenen, i després perquè ens ajudin a la memòria.” (Cf. 34)

La història de l’escriptura ha comportat lluites aferrissades per arribar a conceptualitzar-la com a patrimoni social, i no tan sols com a patrimoni dels escribes. En certes èpoques, aquesta manera de tenir recopilades dades i més dades a través de l’escriptura, només ha estat a l’abast d’uns quants privilegiats: els escribes, tant si es tractava d’una escriptura ideogràfica, fonètica o jeroglífica. L’escriptura com a patrimoni social es refereix a l’ús que tothom en podia fer si així ho volia. Espinalt cita l’Evangeli (Cf. 34) com a testimoni d’aquesta lluita ferotge en aquest fragment:

“Aleshores els escribes i els fariseus li portaren una dona sorpresa en adulteri, i posant-la al mig li diuen: –Mestre, aquesta dona ha estat atrapada en flagrant pecat d’adulteri i Moisès ens té manat a la llei d’apedregar-les. Tu doncs, què hi dius? –Jesús s’ajupí i s’entretenia dibuixant a terra amb el dit. Davant la insistència dels seus interlocutors, se’ls adreçà i digué: –Aquell de vosaltres que estigui sense pecat, que sigui el primer en tirar-li la pedra, –i tornà a ajupir-se per continuar dibuixant a terra– El to emprat per Jesús, més que les pròpies paraules, havia fet marxar els escribes i els fariseus. Al cap de poc, va aixecar la vista de terra i es va trobar amb l’adúltera al davant, i li digué: –Jo també et perdono.”

Els teòlegs encara no han sabut esbrinar què estava dibuixant Jesús a terra; no per entretenir-se, sinó perquè a partir del moment en què feia signes sobre la sorra, els escribes patien perquè no pogués trobar un nou tipus d’escriptura diferent a la que ells monopolitzaven. És a dir, això els creava el que modernament s’anomena guerra de nervis.

Els escribes representaven la cultura oficial, monopolitzaven el saber, i era un home tot sol que s’encarava amb ells.

Encara avui patim les conseqüències d’aquestes lluites: els escribes del nostre temps continuen monopolitzant i dosificant milimètricament el saber; expliquen allò que interessa a la cultura oficial, i res més que això. Segons el criteri d’Espinalt, a les universitats, com els escribes de sempre, donen el saber a comptagotes per tenir la gent desorientada. La frase: “A saber, a Salamanca”, ja il·lustra el fet que, qui volgués saber se li posarien les màximes dificultats.

Grècia i Roma són els dos primers antecedents històrics de l’escriptura com a patrimoni social. Roma, gràcies a la seva capacitat legislativa, va donar una gran projecció a les cartes. Per exemple, eren

cartes que solien estar escrites pels esclaus dels grans pròcers romans. Aquests els les solien signar de puny i lletra, i hi afegien alguna fórmula amical que donava més autenticitat a l'escrit. També signaven amb el segell corresponent. No oblidem que a l'imperi Romà molta gent ja sabia llegir i escriure, fins i tot molts esclaus arribaven a tenir més cultura que els amos.

Tanmateix, la gent no llegia ni de bon tros com ara. No fou fins al Renaixement que la gent va aprendre a llegir sense necessitat d'haver d'articular la boca. Cèsar, per exemple, era un home d'una gran cultura, però havia de llegir pronunciant en veu alta les paraules, com si fos un infant que comença a aprendre a llegir.

Espinalt afirma que la connexió del grafisme amb el cervell sense necessitat de fer servir les cordes vocals és una adquisició de fa només 500 anys, per sorprenent que pugui semblar.

“Fa 500 anys, al Renaixement, l'home va patir una transformació, es va transmutar. No som iguals que ells, la semblança és aproximativa. Va influir la impremta, i va ser també quan es va començar a llegir sense haver de moure la boca. L'ésser humà es transformà.” (Cf. 34)

Després, amb la invasió dels bàrbars, la societat torna a caure en mans dels qui no sabien llegir ni escriure. A mesura que va avançant l'Edat Mitjana es va divulgant l'escriptura i la signatura, que en l'època romana estava reservada només a uns quants patricis. Es generalitza d'una forma extraordinàriament lenta. Per exemple, gent tan presumptuosa com els pintors de quadres no s'atreveixen a signar les seves obres fins al Romanticisme, és a dir, el segle passat. Hi ha, no obstant això, honroses excepcions com ara Goya. Aquest fet significa que només fa 200 anys que els pintors gosen posar el nom a les seves obres. Justament, ha estat el tipus de propietat vertical característic de la nostra època, el que ha donat una gran entitat a la signatura i més cerimonial en la forma de fer-la; tot i que per a Espinalt encara hauríem de posar més ritual en el fet de signar.

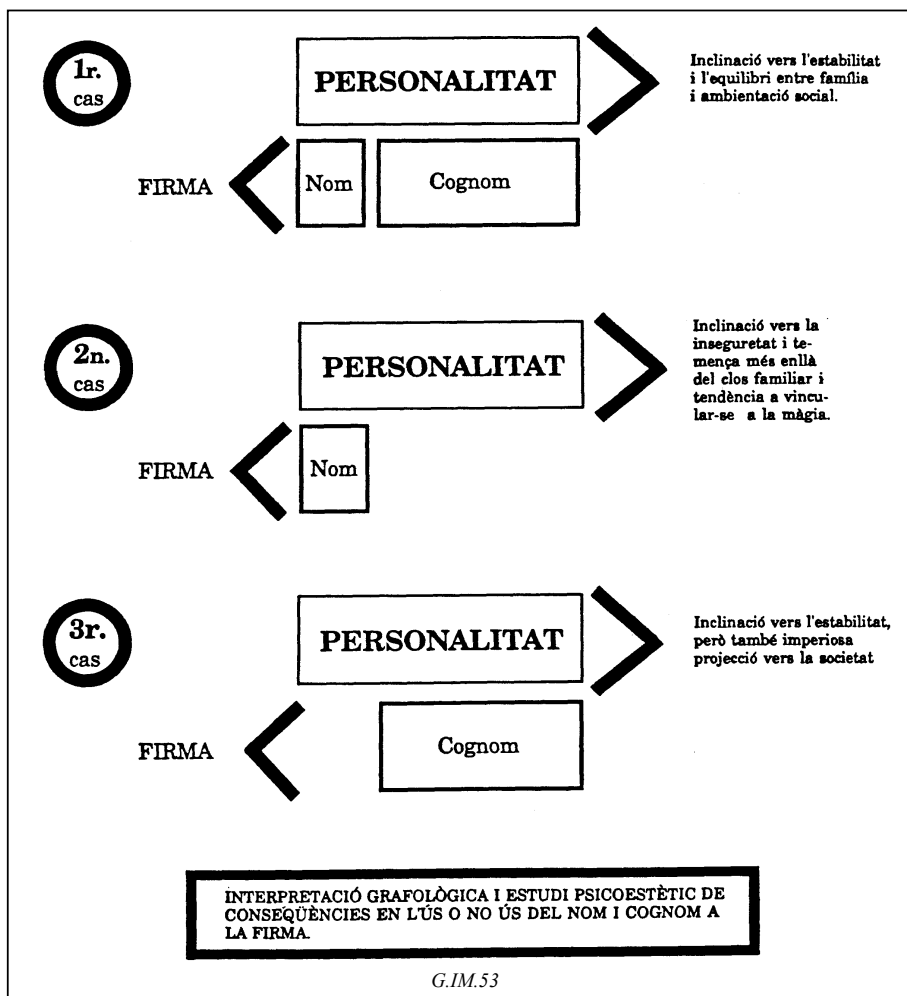
Els notaris han ajudat molt a divulgar aquest procés. El notari havia de fer la signatura molt ampul·losa, perquè els altres no sabien escriure i feien només uns punts. Queda clar, per tant, que el dret a signar és un dret adquirit, i l'hem aconseguit a empentes i rodolons.

Un altre aspecte de vital importància és el fet que l'ésser humà és, per damunt de tot, els seus cognoms. (G.IM.53) El nom és una adquisició màgica, com una mena d'escut afavoridor de qui el porta. Per això els noms fan referència a sants o a personatges als quals se'ls suposa un poder protector.

Carles M. Espinalt relata (Cf. 34) una consulta que va rebre d'un antropòleg molt culte. Aquest li va parlar de Frazer, etnòleg anglès autor d'un llibre, *La branca daurada*. En aquest llibre explica que quan estava estudiant tribus en un estat primitiu va constatar que l'home salvatge és incapaç de diferenciar entre la paraula i l'objecte; arriba a creure fermament que el seu nom és ell mateix, i qualsevol persona que faci mal al seu nom li ho fa directament a ell. L'antropòleg, entusiasmat, li va explicar que Frazer havia trobat una tribu a Austràlia que es posava un pseudònim, i el nom autèntic no el deien a ningú perquè no els poguessin agredir. Espinalt, davant la sorpresa de l'antropòleg, li replicà: *“Exactament igual com li passa a vostè. A vostè quan el van batejar li van posar tres noms, i només se'n diu un. Això és encara una reminiscència per tenir la coartada que ens asseguri la sort.”* De fet, si tenim un parent que ha tingut molta dissort a la vida, per exemple, mai no posarem el seu nom a un fill.

“El nom de la persona és el seu primer vestit.” (Cf. 34)

Espinalt es pregunta: *“S'imaginen una societat on es prohibeixi tenir nom?”* Ningú podria conèixer ningú, seria fantasmagòric. La vinculació del nom i l'afavorir és inqüestionable. Ara bé, per molta màgia que tingui el nom propi, allò que ens acredita socialment i professionalment és el cognom. D'això en tenim milers de proves. Espinalt en cita (Cf. 34) una com a exemple, la que procedeix de la famosa obra vuitcentista *Don Juan Tenorio*, de Zorrilla.

Don Juan vol fer una nova conquesta, i manté un diàleg amb la seva minyona, que es diu Lucía:

- Lucía: *Qué nombre usa el galán?*
- Tenorio: *Don Juan!*
- *Sin apellido notorio? –replica Lucía–.*
- Tenorio: *Tenorio!!!*
- Lucía: *Ánimas del purgatorio. Vós, Don Juan Tenorio!*

Pel que fa al gràfic (G.IM.53), Espinalt remarca el fet dramàtic d'observar com cada dia hi ha més jovent que signa només amb el nom. Aquesta tendència s'observa també entre un nombre considerable de persones adultes, almenys a l'Europa occidental. Aquestes persones s'han quedat purament amb la màgia, d'aquí la imperiosa necessitat que, ja des de l'escola, a partir dels 10-12 anys sigui necessari orientar la joventut sobre la seva signatura, fer campanyes a les escoles per explicar com s'ha de signar i el que aquest fet representa per al caràcter. Així, podem deduir que quan s'escriu el propi nom, més es referma la pròpia singularitat, en front d'una societat que tendeix a la massificació. En aquest sentit, la grafoteràpia ofereix unes possibilitats extraordinàries, les quals, però, no s'aprofiten com caldria. Vinculat amb aquest fet, és paradoxal constatar com en una època en què les persones es desvien com mai per "fer-se un nom", resulti que a l'hora de signar es limiten només al nom propi.

"Com més vas firmant, més intensifiques la teva individualitat." (Cf. 34)

Un partit o una ideologia que tingués el ritual que la gent signés a l'aire la seva pròpia signatura seria una associació altament positiva, perquè lluny de cercar el gregarisme, voldria crear individualitats.

Carles M. Espinalt es referí (Cf. 34) en particular, al cas del cèlebre pintor Picasso. En la seva opinió, és l'home que ha signat més cops de tota la humanitat. Picasso, no sense bones dosis de vanitat, tenia una plena consciència de la importància de la signatura, fins a l'extrem que ho signava absolutament tot, encara que fos un simple gargot. Ell ho explicava dient: *“Quan escric una línia hi poso tot el caràcter, i això ja és suficient per signar-la.”* És ben significatiu que, vanitat a part, hagi estat el pintor que millor ha cotitzat els seus quadres. Hi ha d'haver alguna relació entre una cosa i l'altra: si en lloc de signar “Picasso” hagués signat sempre “Pau”, algú creu que hagués arribat tan alt?

“Nosaltres som els nostres cognoms.” (Cf. 34)

Espinalt donava molta importància al tema de la legibilitat o la il·legibilitat d'una signatura. I posava com a exemple, Marx.

Aquest signava de manera perfectament llegible, mentre que Kruschef –va arribar a ser president de la Unió Soviètica– feia una signatura totalment il·legible. Segons Espinalt, entre la firma de Marx, que era un home autèntic i donava la cara, i la de Kruschef, que era il·legible, es podria fer tota la història de la decadència i el fracàs del comunisme al món.

La història ha donat grans personatges que signaven de forma llegible: Engels, Darwin, etc. En general, la persona amb una qualitat personal, no amaga el nom. Per això caldria animar la gent a signar de forma més llegible; actualment abunden més les signatures tipus “Kruschef”, que les tipus “Marx”.

“Es va descuidant l'estructura de l'ésser humà, i és un element que està més o menys tecnificat, però per dintre és més buit que un càntir.” (Cf. 34)

Espinalt, també és molt crític amb les persones que regenten la societat. I afirma que si comparem les signatures, per exemple, de Francesc Macià, amb la gent que ara ocupa els seus càrrecs, la diferència és abismal. Així, es dona la paradoxa que homes que ocupen posicions rellevants, es permeten el luxe de signar d'una manera amb la qual denoten ser uns autèntics enemics del poble. Caldria posar-los en evidència, i s'hauria de denunciar que tinguin signatures del tot il·legibles o d'allò més enrevessades. De fet, no s'examina aquells que ocupen càrrecs importants de les condicions psíquiques que haurien de tenir; són els nous escribes, que fins i tot són capaços de portar-nos a la fallida.

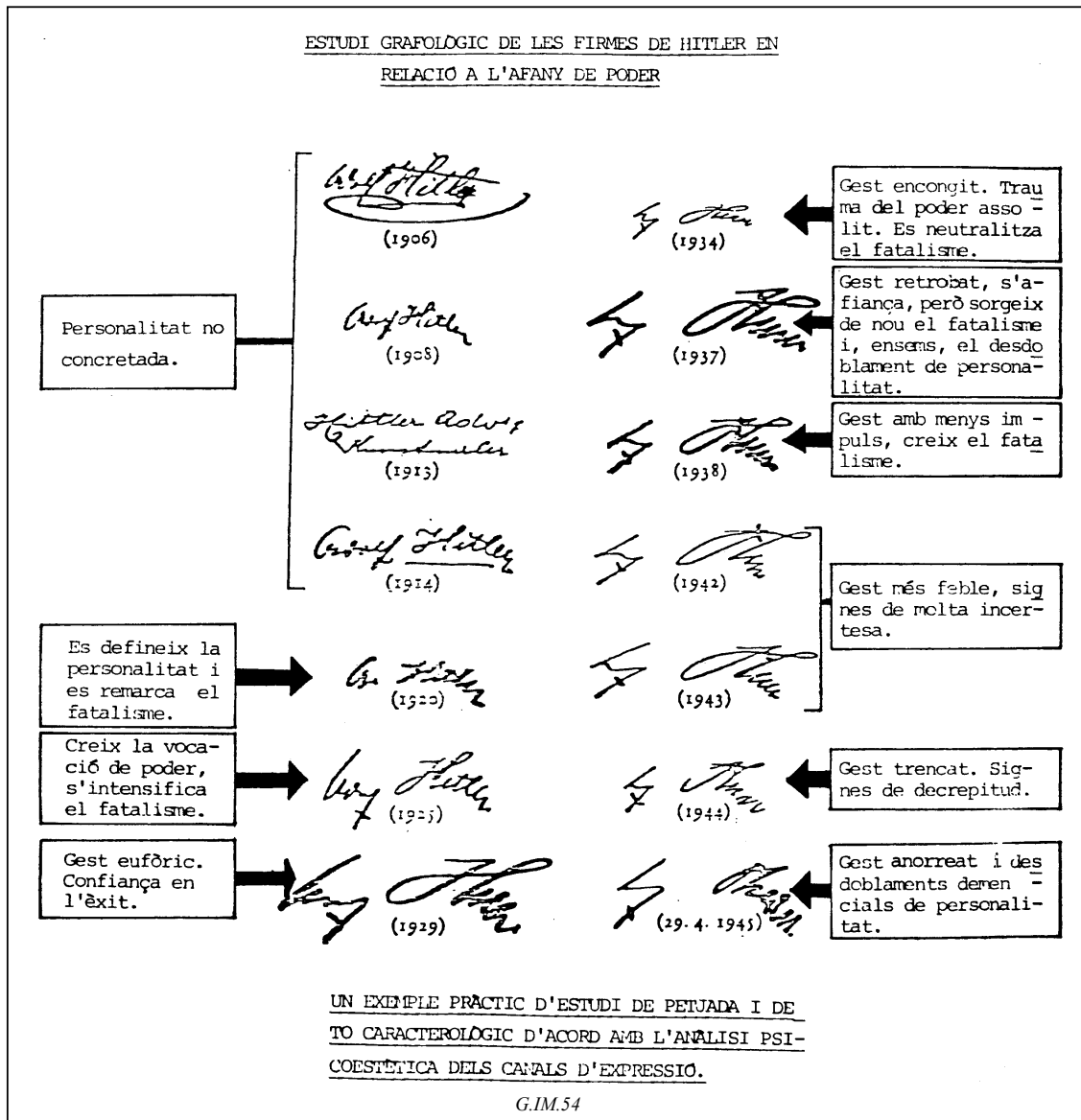
El màxim grafòleg suís –i Suïssa ha donat grans grafòlegs– Max Pulver deia, segons cita Espinalt (Cf. 34), sobre la signatura il·legible: *“Una persona que signa de forma il·legible defuig inconscientment les responsabilitats que a la firma van unides. Demostra una manca de solidaritat i denota menyspreu vers els altres. Pateix de fortes aversions que poden convertir-se fàcilment en fòbies demencials.”* El mateix Carles M. Espinalt –que, entre altres, ha fet un estudi de les signatures d'Hitler, des dels 14 anys fins al búnquer de Berlín (1906-1945)– va escriure un llibre ara fa aproximadament cinquanta anys que es titulava *Grafologia de la firma*. En aquest llibre diu de la firma il·legible: *“Tipus molt especulador, reflecteix dèbil consciència moral, persona de fons hipòcrita i oportunista, no dona massa importància a la pròpia paraula. La seva tendència inconscient és defugir la responsabilitat, un constant jugar amb la intriga i la farsa. La firma il·legible és un signe d'una íntima confusió o de crear confusió als altres.”*

En veritat, i per contrast, la firma llegible és altament psicoterapèutica; ens dona força i, és més, ens encara amb el problema de la nostra imatge. Un dels aspectes més importants de la labor dels mètodes psicoestètics és el fet d'ajudar la persona a “saber-se veure”. Aquella persona que no té una signatura llegible denota el símptoma inequívoc que encara no ha pogut concretar la seva pròpia imatge. L'assessor d'imatge, el primer que hauria de fer, ja d'entrada, és fer signar la persona per observar en quin punt de la seva identificació personal es troba. La signatura, doncs, és una necessitat per a la pròpia imatge.

La lletra, a més, va coordinada amb la resta de la personalitat. Un individu que no concedeix cap importància, o no dóna cap ritual al fet de signar, o fins i tot la menysprea obertament, vol dir que es menysprea a ell mateix.

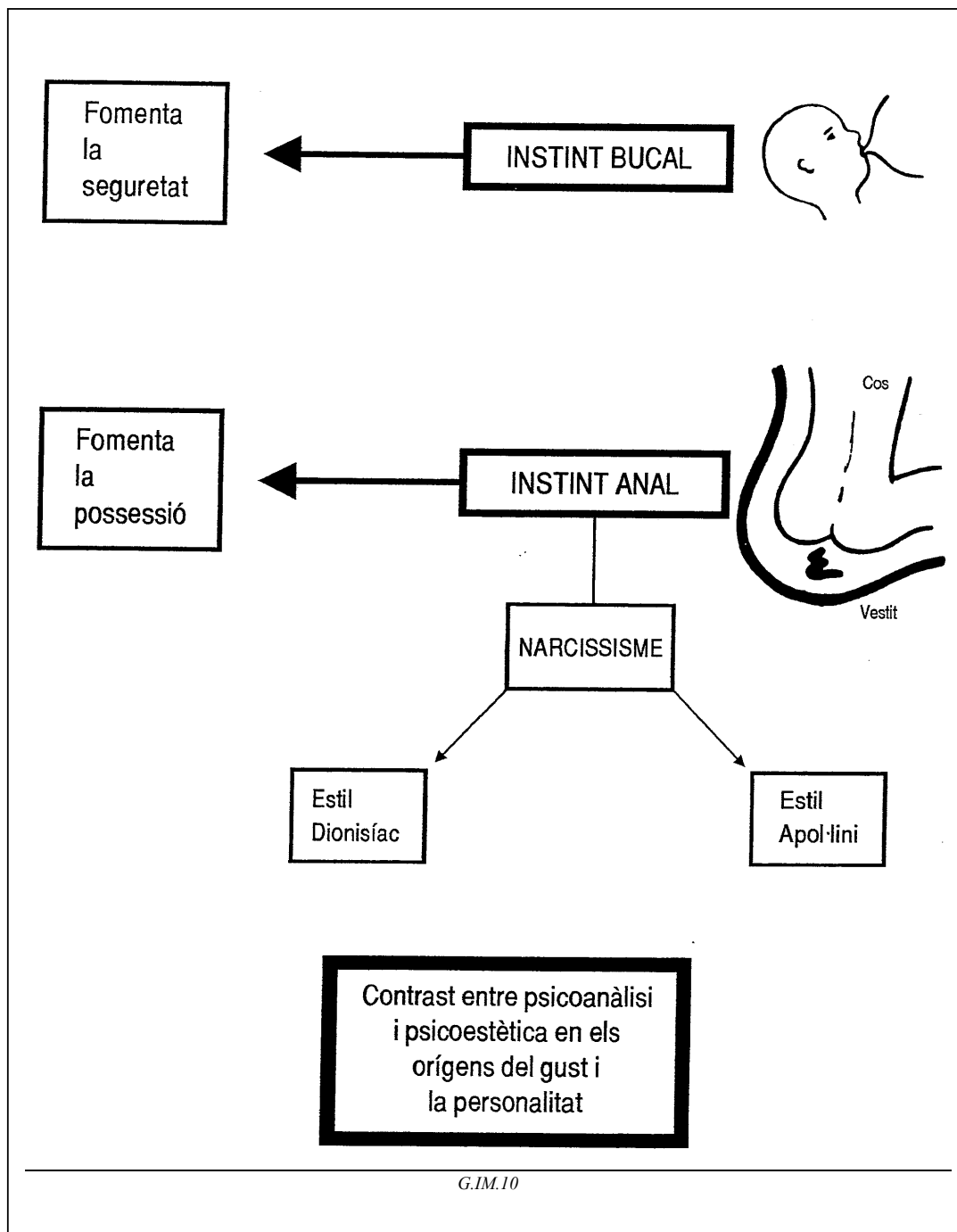
És necessari fer la signatura amb un cert ceremonial; som allò que hi posem, l'home sobre manera és el seu nom. El que fa el signet o mosca, fa una firma displicent, i el que fa la firma amb desconsideració, es rebaixa a ell mateix. La revalorització de la signatura comporta una revalorització de cada persona, i d'això la nostra massificada societat n'està profundament mancada. (Cf. 34)

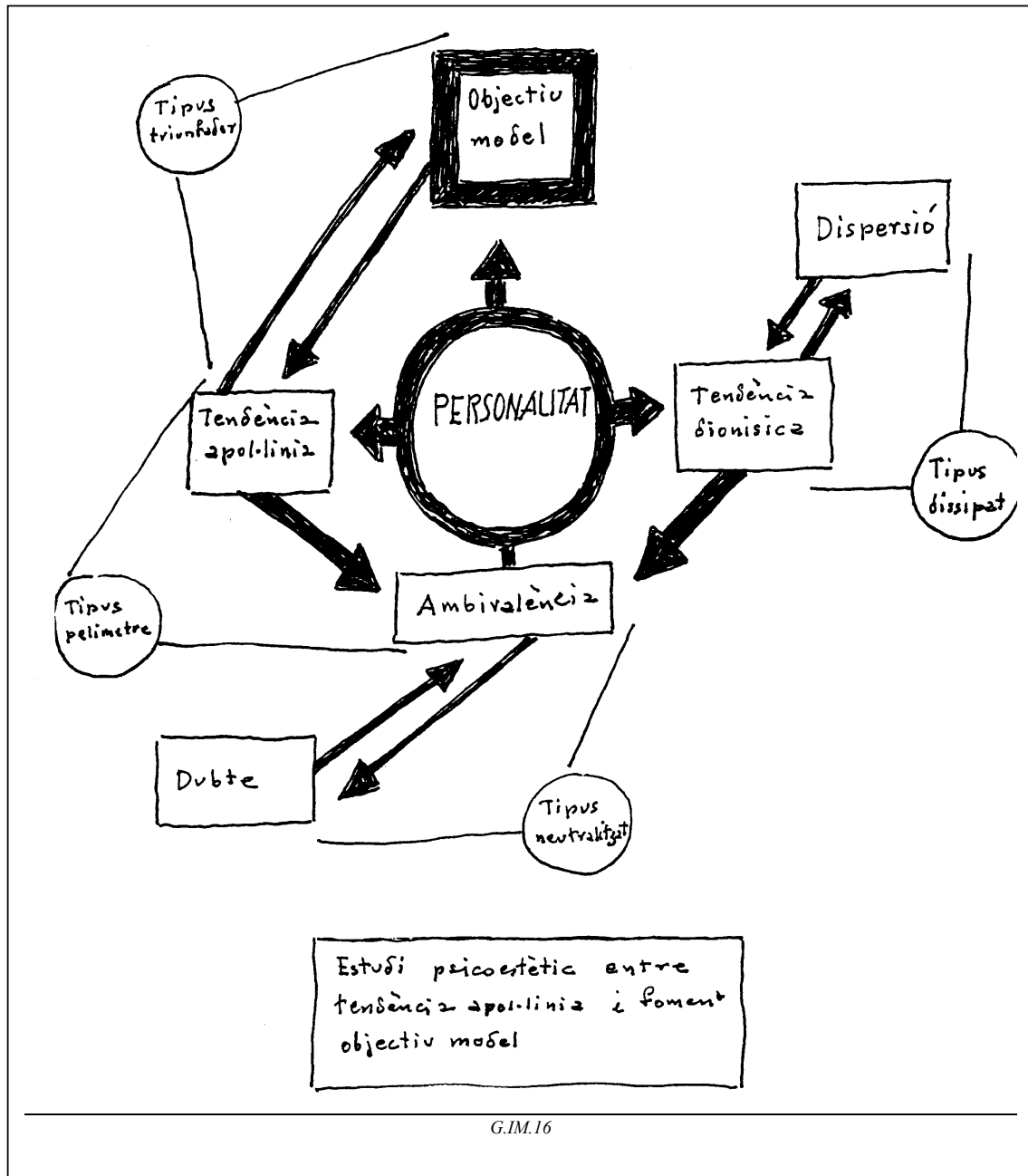
“No pot ser tenir una bona imatge i fer una lletra d'element que no se sap trobar a ell mateix.” (Cf. 34)

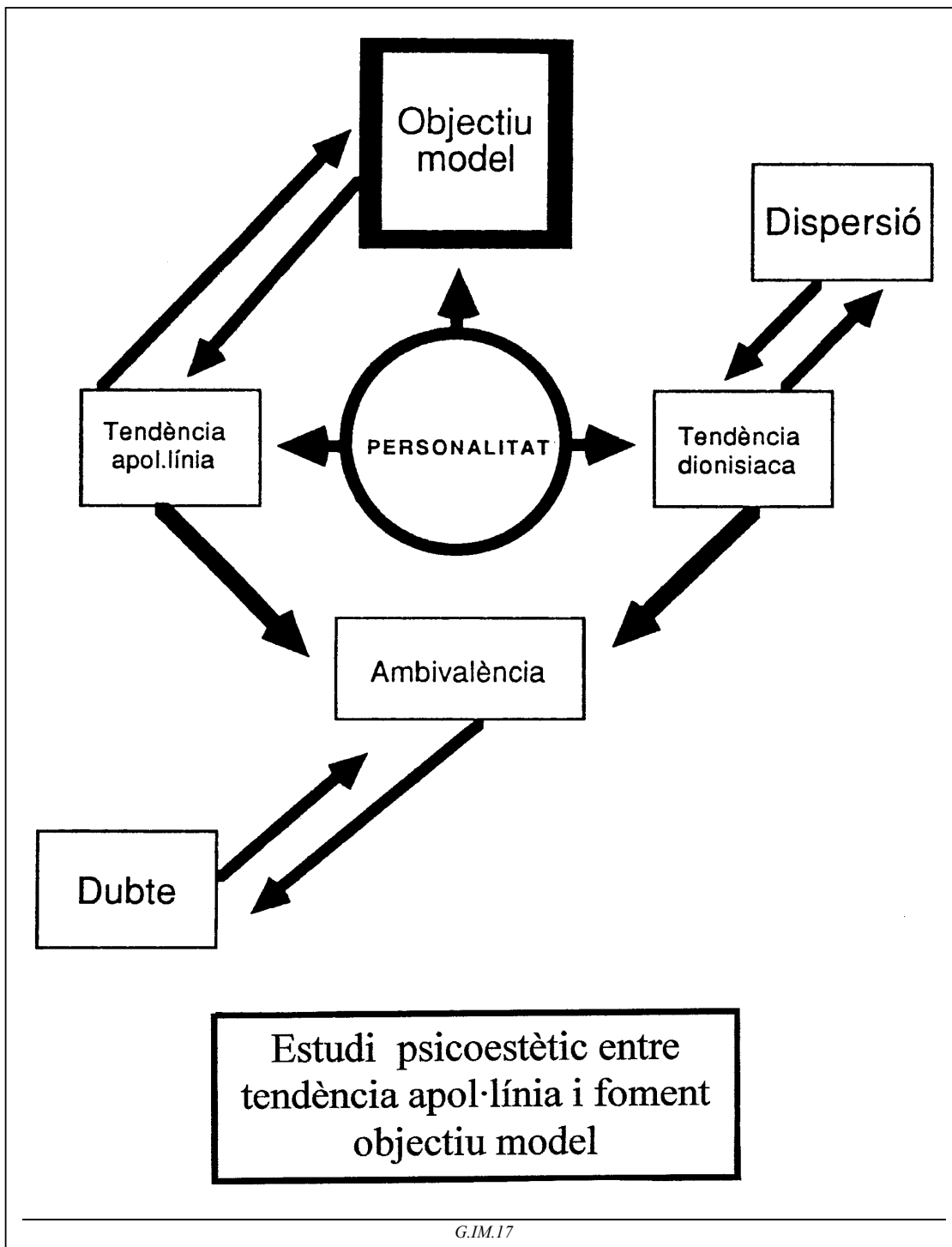

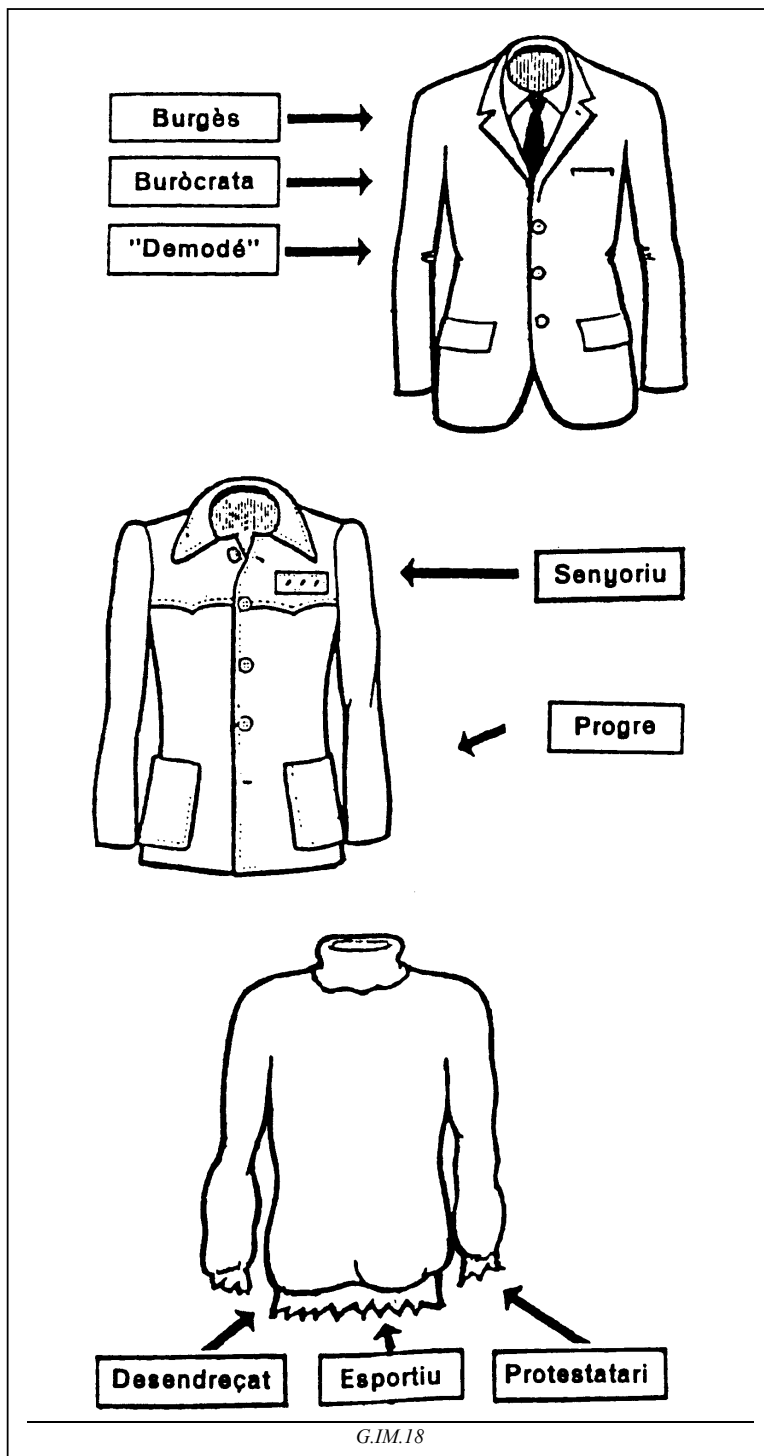

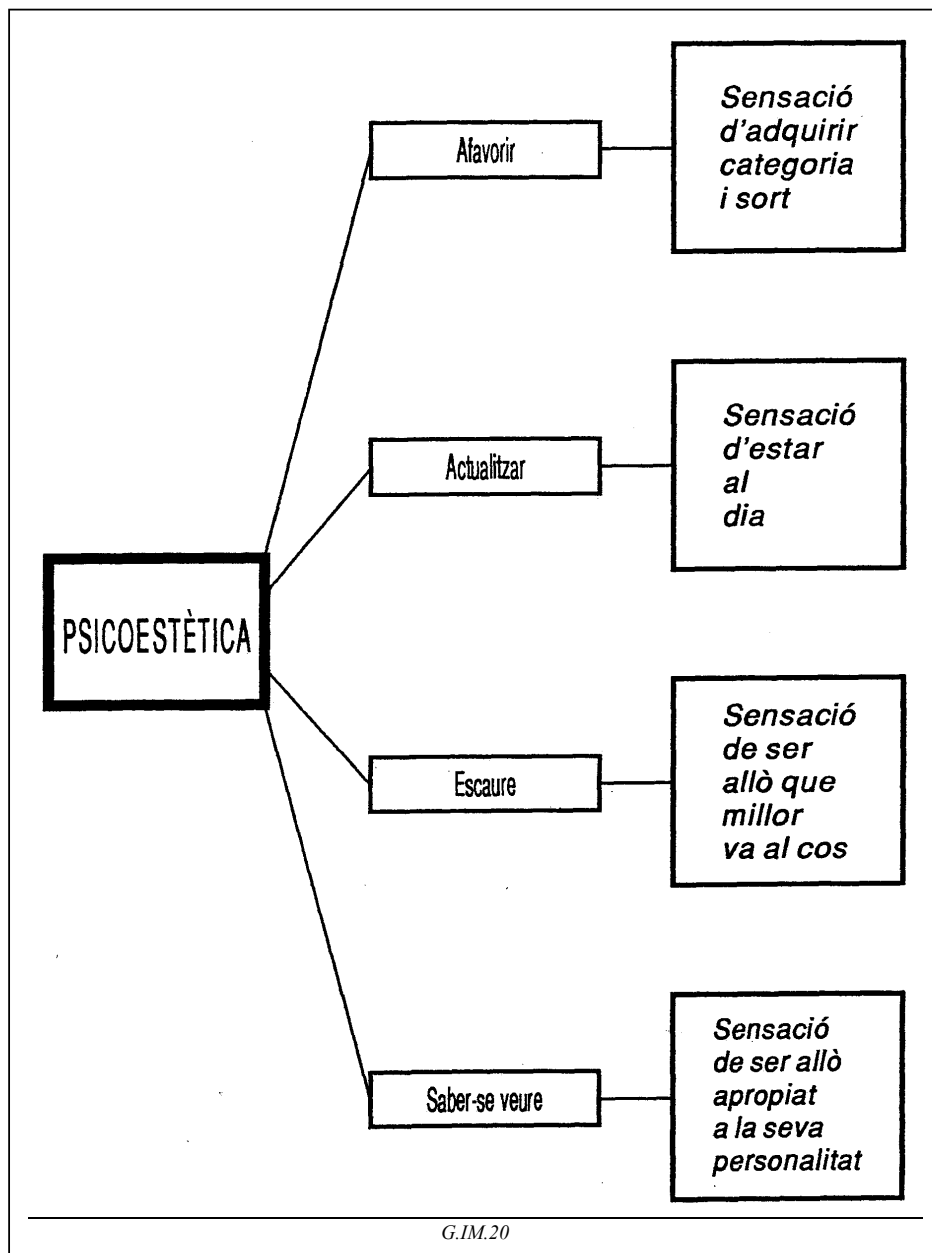
ANNEX GRÀFICS

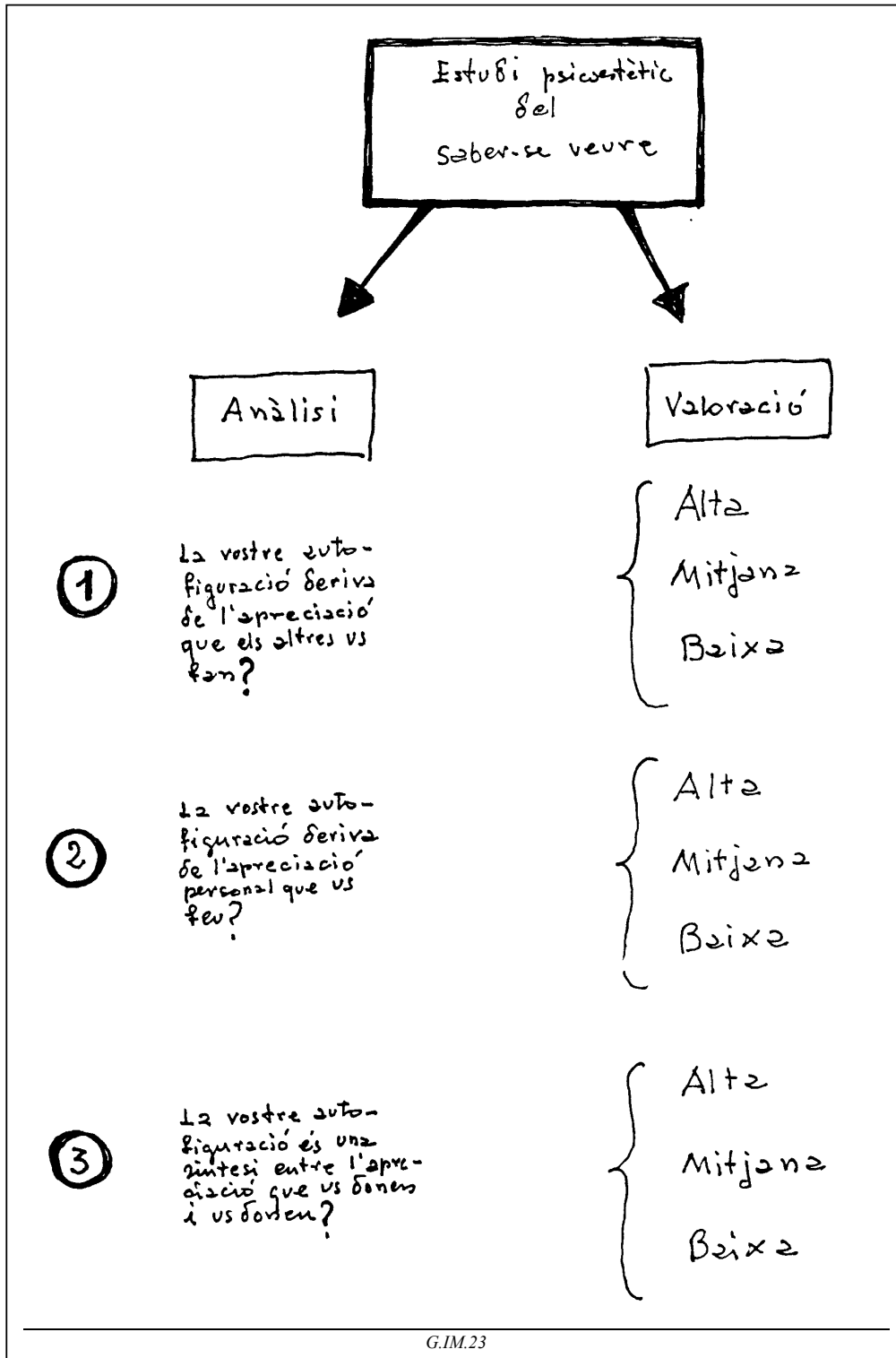

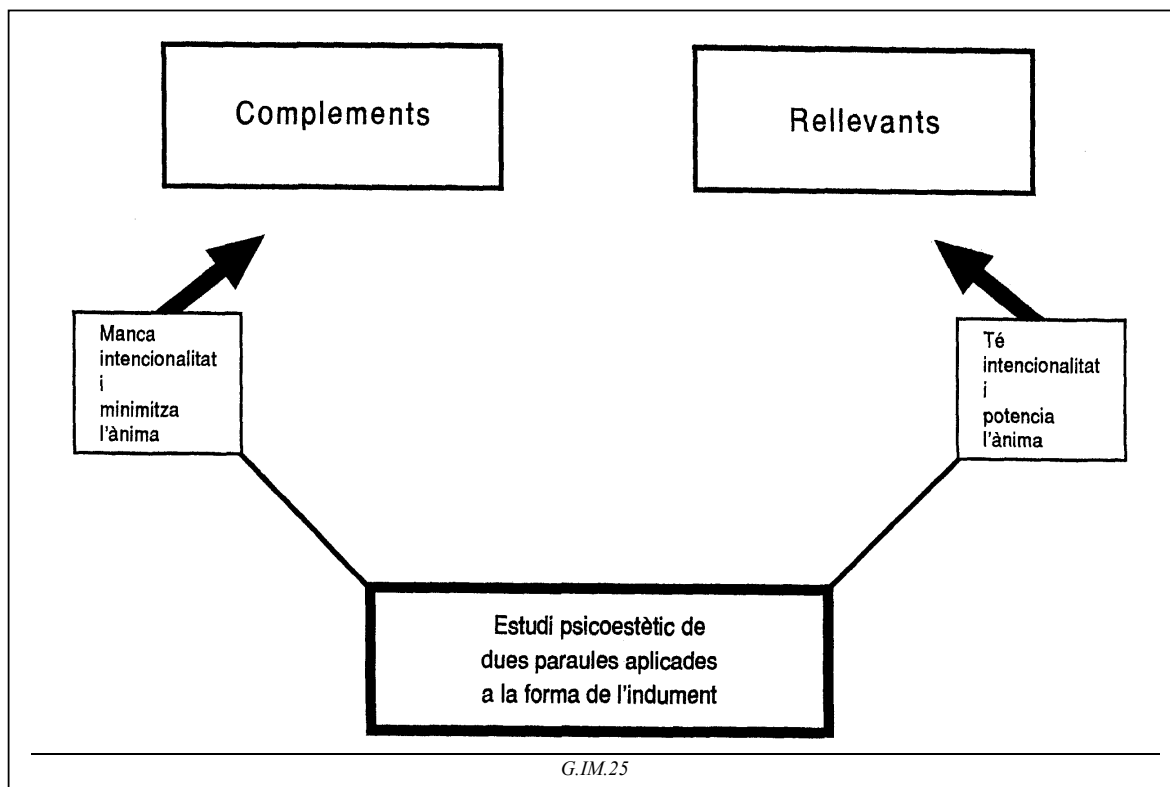

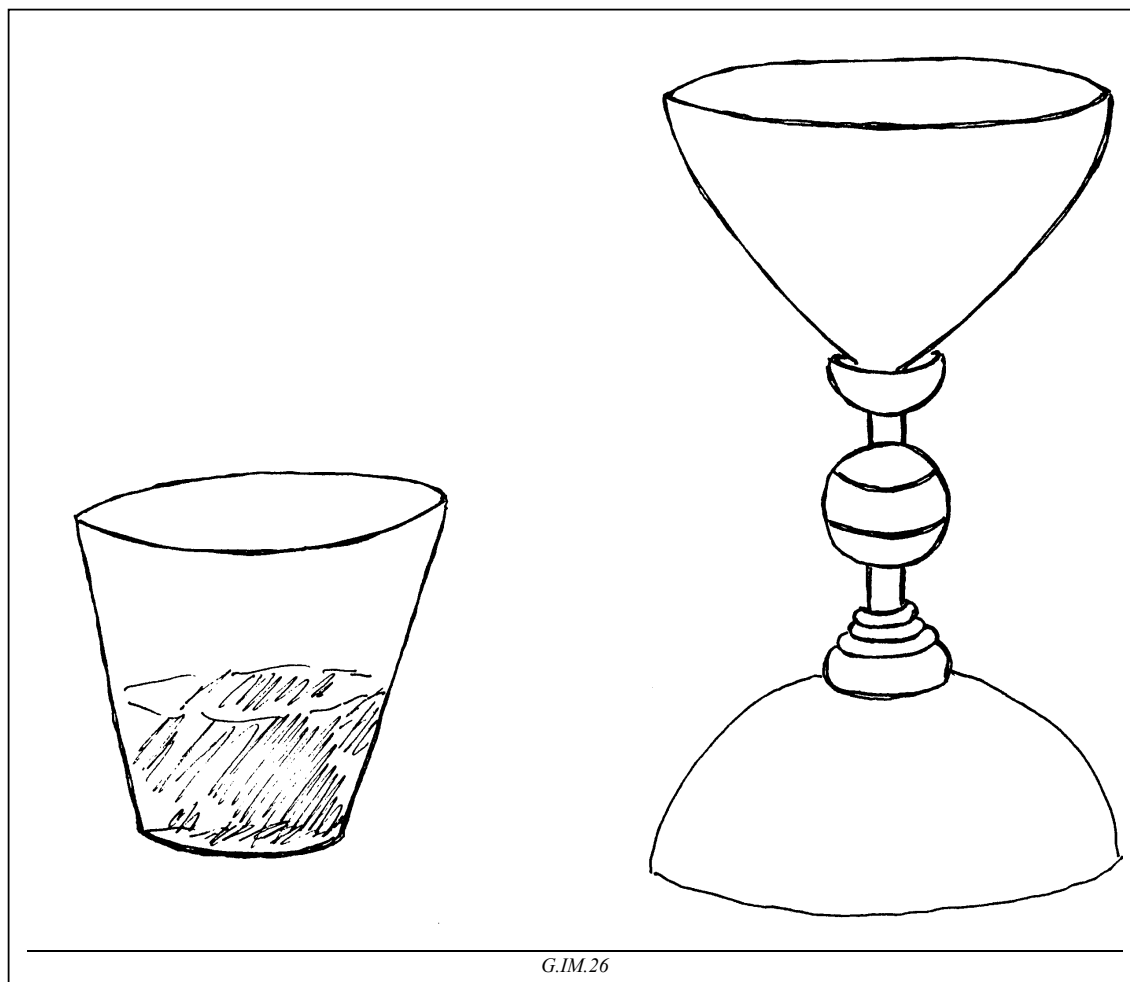

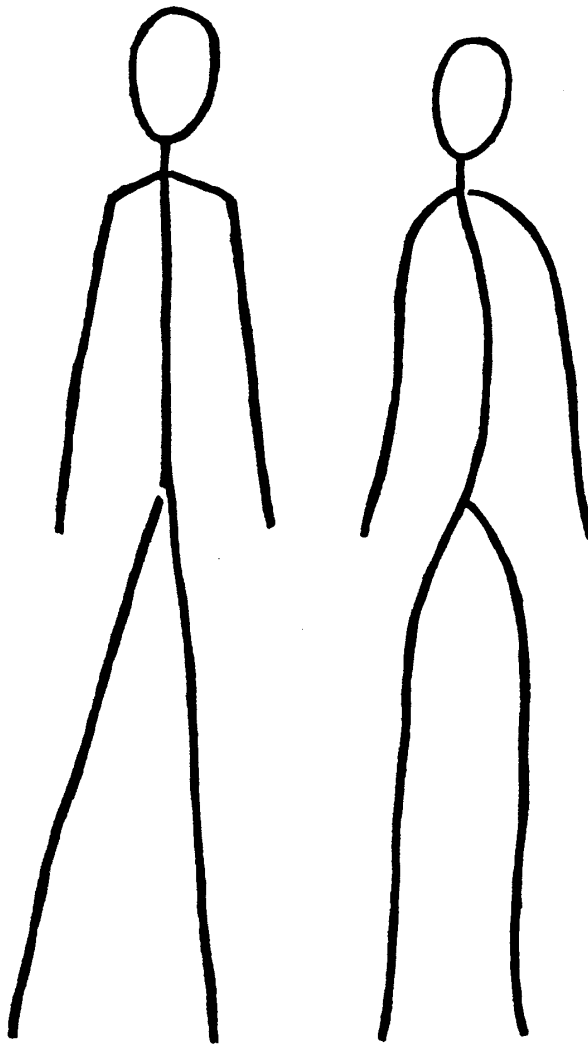

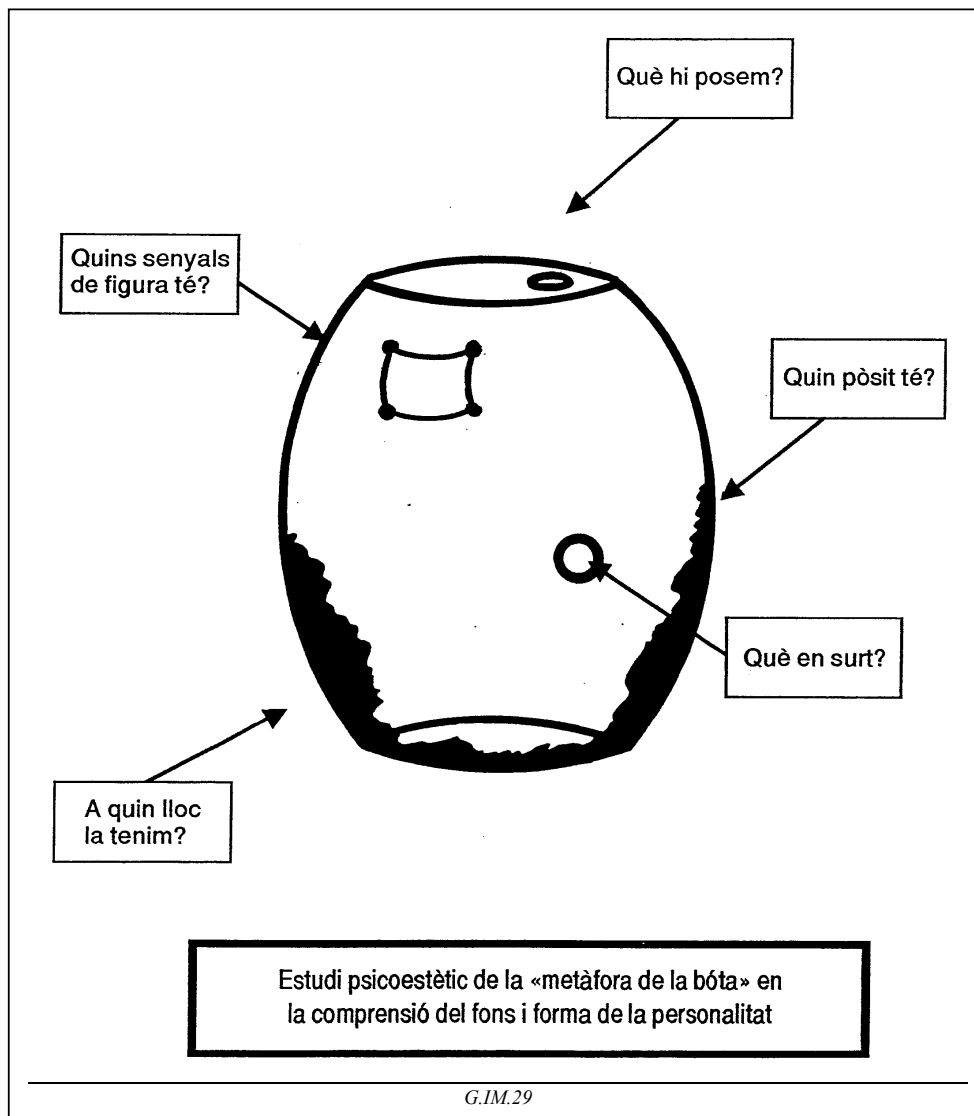

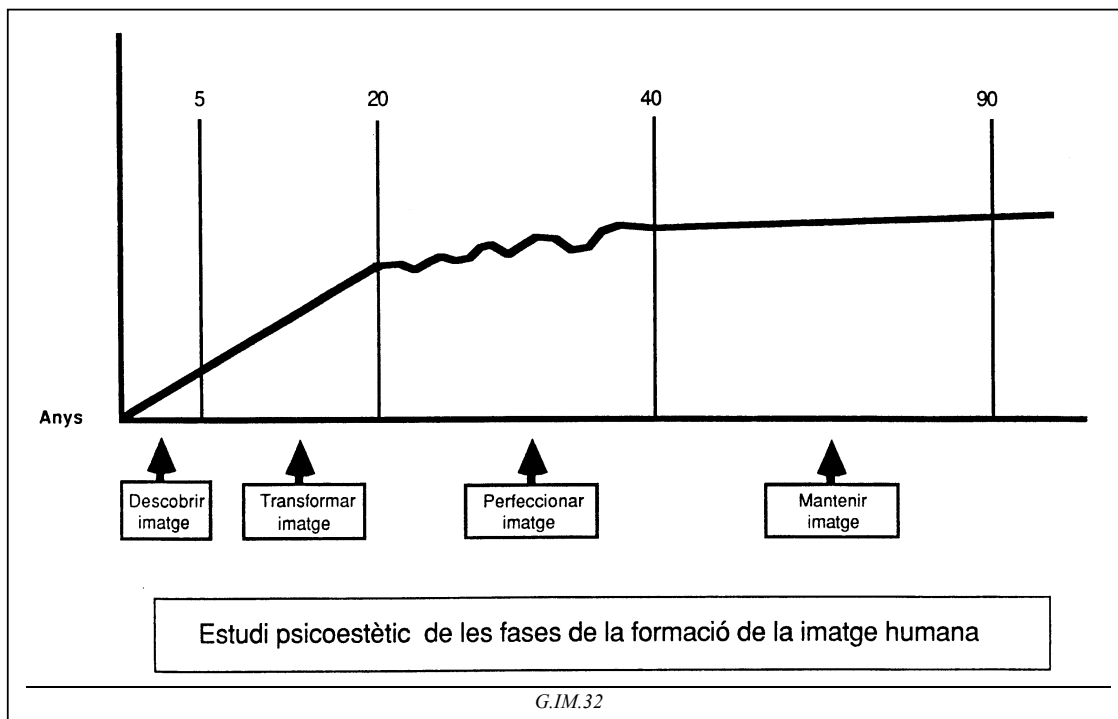
TEST PSICOESTÈTIC DEL GOPH

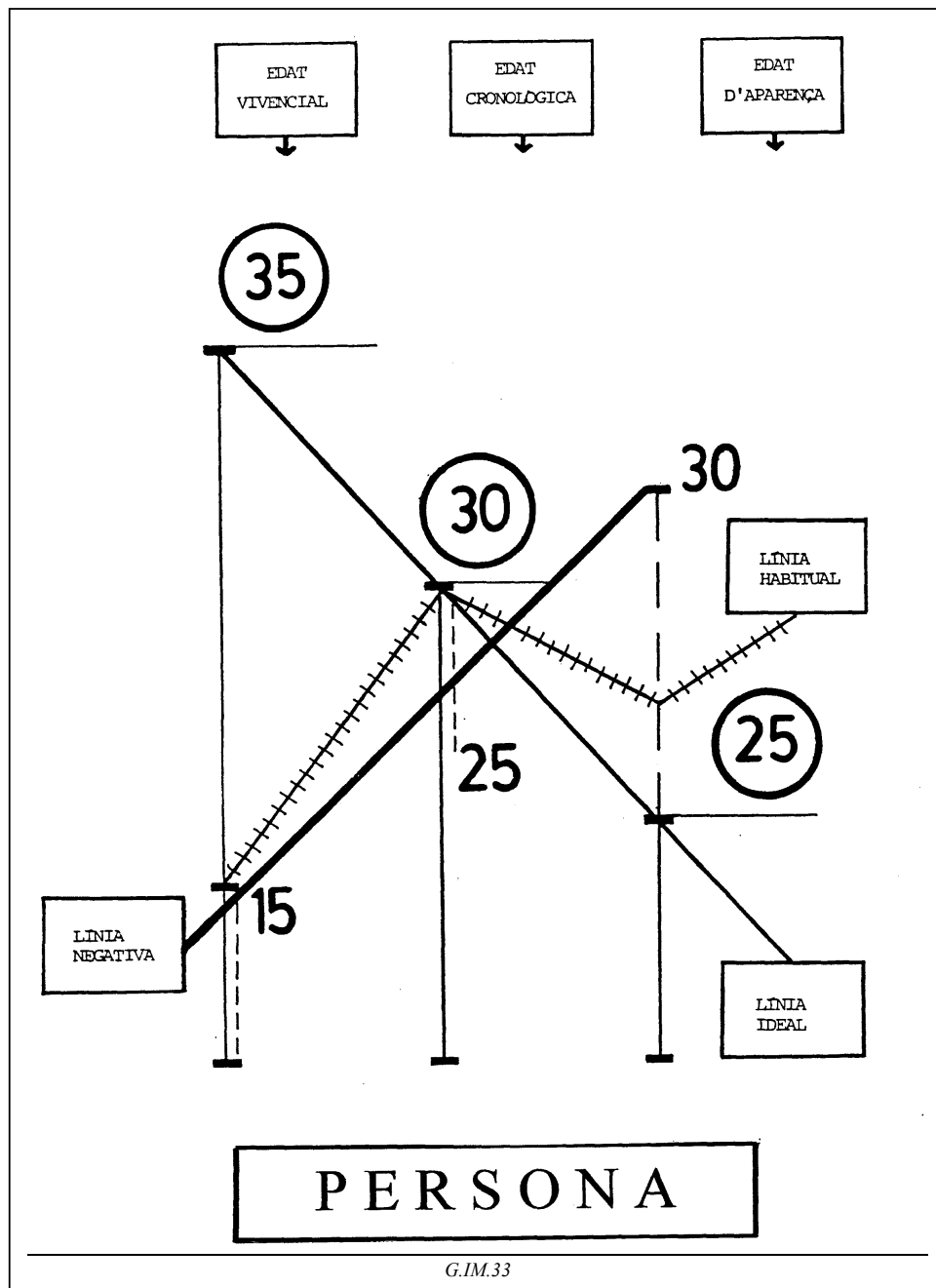

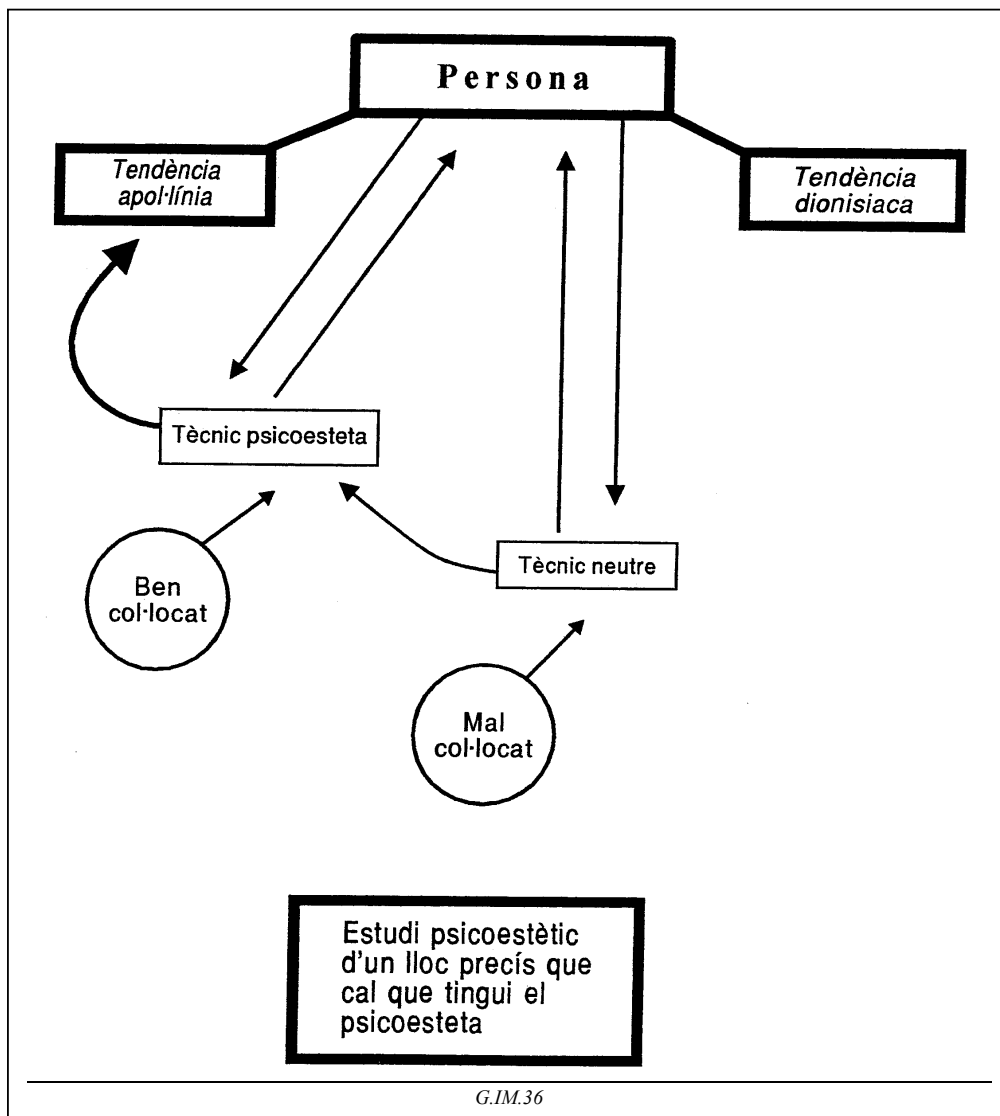
Dibuixar sobre aquestes siluetes -un home i una dona-
El vestit, el pentinat, el calçat i els ornaments que cregui
que utilitzarà la parella humana en un futur immediat.

G.IM.28

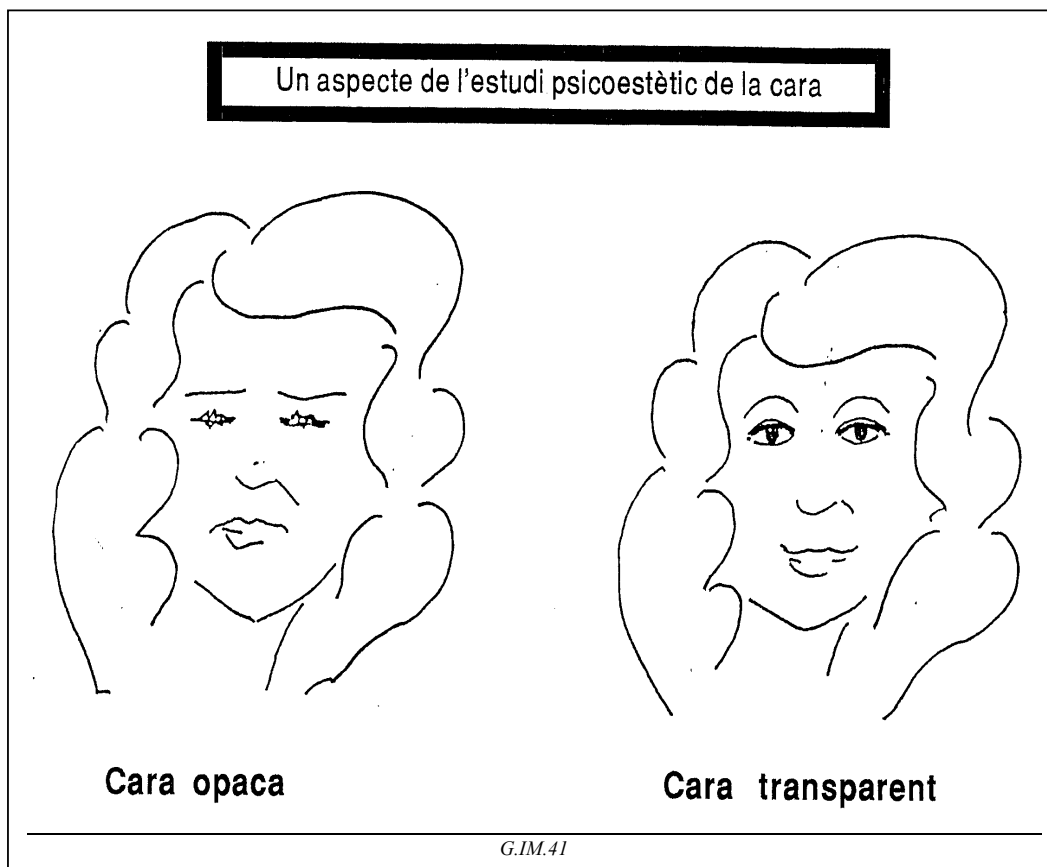

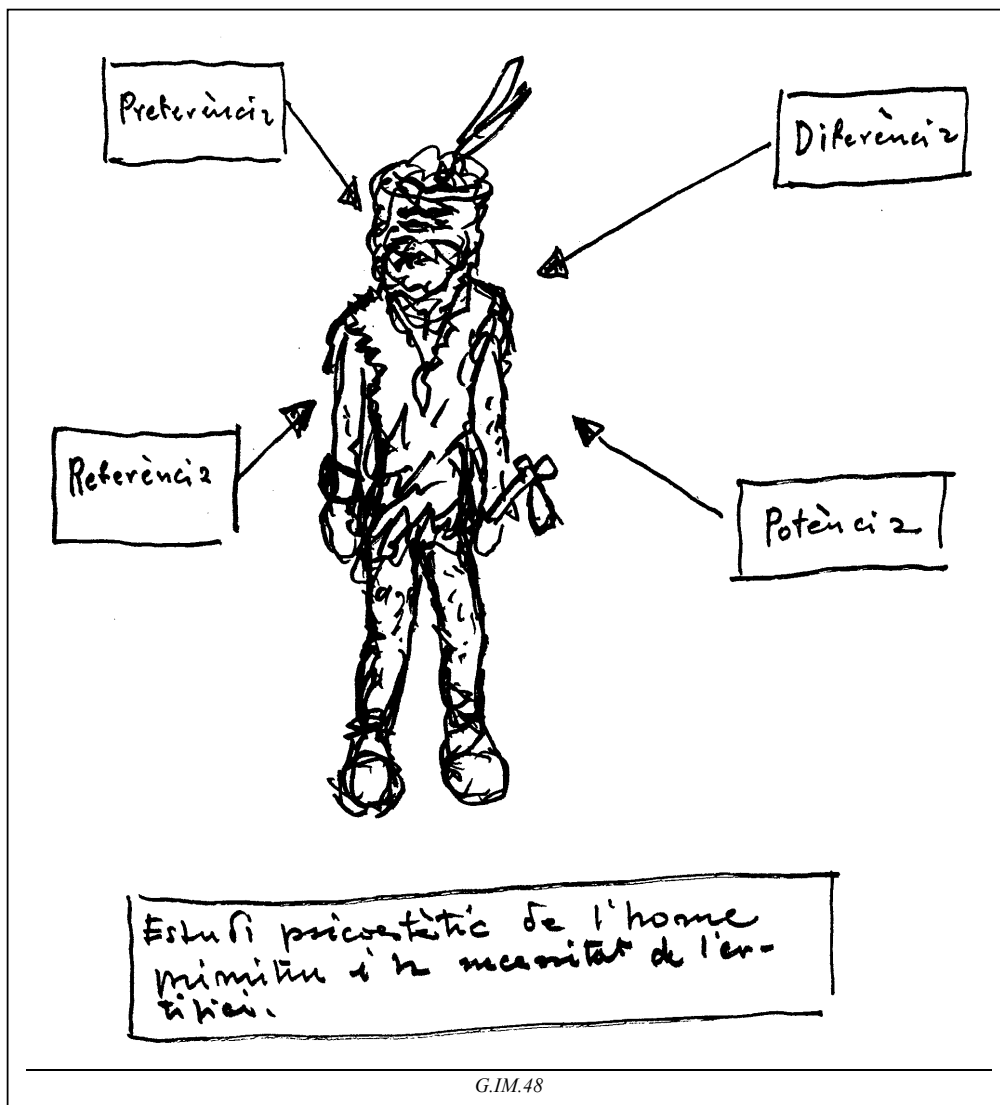

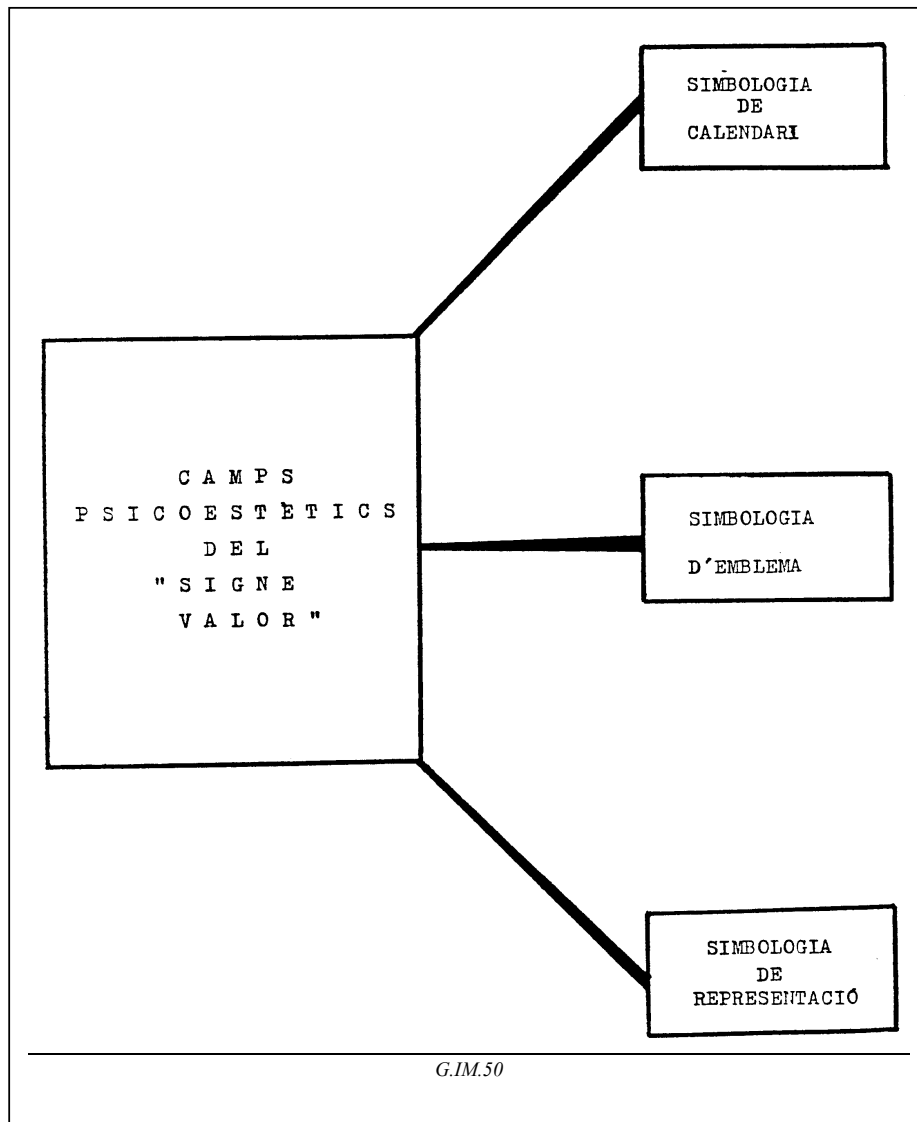

G.IM.36

G.IM.50

ESTUDI PSICOESTÈTIC SOBRE LA PERCEPCIÓ
D'UNA FIGURA HUMANA

La psicologia tradicional per a poder demostrar la doble imatge que pot presentar una figura humana es val del dibuix d'una cara que el mateix pot ser una dona jove i elegant que una vella xacrosa. Amb tot, aquest efecte no seria possible sense els ornaments, encara que el quàdruple joc entre ocultació, exhibició, identificació i comunicació en sigui el fonament

Quan hom sap esgrimir bé el contrast que comporta aquest quàdruple joc -ensenya la Psicoestètica- tota personalitat pot resultar equívoca, seductiva, simple o enigmàtica i esdevenir, com en la figura assenyalada, ingènua col·legiala o ferrenya guerrillera. Però, si no s'encerten les proporcions, pot transformar-se en mera caricatura

G.IM.51

IM.01	Factors ambientals de l'ambivalència de les modes
IM.02	Estudi psicoestètic sobre fons i forma
IM.03	Teoria psicoestètica del "fons" i la "forma" en la configuració de la personalitat
IM.04	Situació psicoestètica de fons, exterior i forma en la configuració de la personalitat
IM.05	Estudi psicoestètic sobre la valoració de la persona
IM.06	Estudi psicoestètic de les dificultats preliminars entorn a les interpretacions de la personalitat
IM.07	Expressions mítiques més usades en la manera de referir-nos al fons humà
IM.08	Estudi psicoestètic de la vinculació fons i forma
IM.09	Què és el si mateix?
IM.10	Contrast entre psicoanàlisi i psicoestètica en els orígens del gust i la personalitat
IM.11	Estudi psicoestètic de l'expressió del rostre
IM.12	Estudi de les intencionalitats psicoestètiques del rostre
IM.13	Estudi psicoestètic de les tres dimensions de la imatge humana
IM.14	Estudi psicoestètic dels factors intangibles preponderats en la configuració de la imatge humana
IM.15	Fons psicoestètic de l'elegància, la moda, la bellesa i la suggestió personal
IM.16	Estudi psicoestètic entre tendència apol·línia i foment objectiu model I
IM.17	Estudi psicoestètic entre tendència apol·línia i foment objectiu model II
IM.18	Estudi psicoestètic del vestit maculí
IM.19	Psicoestètica i moda
IM.20	Psicoestètica
IM.21	Estudi psicoestètic indicador de sentir-se afavorit
IM.22	Estudi psicoestètic dels orígens de les supersticions que pot crear una exageració en els conceptes afavorir i seguretat
IM.23	Estudi psicoestètic de saber-se veure
IM.24	Estudi psicoestètic dels motius bàsics pels quals l'home remarca la seva imatge
IM.25	Estudi psicoestètic de dues paraules aplicades a la forma de l'indument
IM.26	Estudi psicoestètic de contrast
IM.27	Estudi psicoestètic dels factors directes i indirectes de la imatge humana
IM.28	Test psicoestètic del Goph
IM.29	Estudi psicoestètic de la "metàfora de la bóta" en la comprensió del fons i forma de la personalitat
IM.30	Preguntes del Test psicoestètic davant del mirall
IM.31	Estudi psicoestètic relacionat amb instrucció motivadora a través de la mirada i el mirall
IM.32	Estudi psicoestètic de les fases de la formació de la imatge humana
IM.33	Estudi psicoestètic sobre les tres edats de la persona
IM.34	Estudi psicoestètic de la bàsica pulsio-tracció personal
IM.35	Estudi psicoestètic del fons filosòfic de la veritat
IM.36	Estudi psicoestètic d'un lloc precís que cal que tingui el psicoesteta
IM.37	Test psicoestètic dels tres vestits

- IM.38 Factors psicoestètics entre induments i coordinació de caràcters
- IM.39 Relació psicoestètica entre barret i mirada
- IM.40 Test psicoestètic potenciació-minimització
- IM.41 Un aspecte de l'estudi psicoestètic de la cara
- IM.42 Estudi psicoestètic de la mitificació d'una mirada
- IM.43 Estudi psicoestètic de les arrels de la paraula moda
- IM.44 Tipus d'apreciacions sobre la moda abans de la psicoestètica
- IM.45 Valoració psicoestètica de quatre èpoques de la moda
- IM.46 Estudi psicoestètic dels ritmes de les modes
- IM.47 Estudi psicoestètic de la projecció personal
- IM.48 Estudi psicoestètic de l'home primitiu i la necessitat de l'artifici
- IM.49 Estudi psicoestètic de les sensacions que desperten les joies, segons quina part del cos adornin
- IM.50 Camps psicoestètics del "signe valor"
- IM.51 Estudi psicoestètic sobre la percepció d'una figura humana
- IM.52 Estudi psicoestètic del nas borbònic
- IM.53 Interpretació grafològica i estudi psicoestètic de conseqüències en l'ús o no ús del nom i cognom a la signatura
- IM.54 Estudi grafològic de les signatures d'Hitler en relació amb l'afany de poder

CAPÍTOL 14. EXPRESSIVITAT

“Hom dirà que el nom no fa la cosa. Cert és que «l'hàbit no fa el monjo», però –ho he remarcat moltes vegades– cal reconèixer que contribueix a crear-lo. El llenguatge adequat és un segell que potencialitza el caràcter i sovint determina part d'una manera de procedir.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 396)

Des de la visió psicoestètica, l'ésser humà no va començar a parlar per comunicar-se, sinó que va aprendre el llenguatge perquè s'avorria, perquè s'espantava, perquè s'havia d'interpretar. No va fer-ho, doncs, per als altres, sinó per a ell mateix.

Espinalt descobreix que els gestos del “sí” i “no” que fem amb el cap, varen tenir els seus inicis en el moviment que l'infant fa quan la mare li dona el menjar, l'accepta o no. Així, si el menjar li agrada fa un moviment amb el cap, de dalt a baix, que l'ajuda a portar-se l'aliment a la boca i a empassar-lo, mentre que, si el rebutja gira el cap a un i altre cantó, per defugir-lo. D'aquí es van anar generalitzant aquests moviments gestuals del cap per indicar si estem d'acord o no amb allò que ens proposen. (G.EX.01)

Pel que fa als començaments del llenguatge humà, Espinalt fa referència (Cf. 53) a les teories de diferents pensadors sobre el motiu que varen portar l'home a parlar.

Segons Darwin, l'home va començar a enraonar de forma fluida per enamorar la dona, en una mena d'imitació dels llargs cants dels ocells que volen cridar l'atenció de la femella.

En una versió materialista, Engels, a *Origen de la família*, diu que l'home va tenir necessitat de parlar quan, ja molt perfeccionades les seves mans, li calia explicar a un altre allò que amb les mans ja havia produït; així que, quan va tenir alguna cosa per vendre, no en tenia prou en fer gestos.

En la versió psicoestètica de com va iniciar-se la parla, però, hauriem de convenir que l'home va començar a inventar-se mots per no avorrir-se, i perquè per foragitar la por que portava al cos, totes les paraules li resultaven balsàmiques i en cada to de veu hi veia una nova possibilitat. Per això, encara avui, no hi ha res pitjor que donar a cada mot el mateix to. Si l'ésser humà és tan sensible a l'avorriment, poques coses el poden desesperar amb més intensitat que uns sons cançoners. Altrament, ¿qui no desitjaria que el to de la seva veu tingués una força màgica? Quan es descriuen veus encisadores, ens quedem amb la recança de no copsar-ne totes les peculiaritats, potser per l'afany d'intentar imitar-les, un cop en coneguem bé tots els matisos.

Espinalt fa referència a la història de la literatura per il·lustrar aquest desig humà, i cita (Cf. 53) el personatge d'Ulisses, quan passa molt a la vora de l'illa de les sirenes. La fascinació que ens desperten aquestes pàgines de *L'Odissea* d'Homer fa més de dos mil set-cents anys que dura i, lluny d'estar-ne tips, encara avui pot tornar-nos a suggestionar.

Ulisses coneixia els perills que tindria quan fos a prop d'aquella illa, perquè quan s'escoltaven les sirenes un es quedava bojament seduït. Per això, manà que es tapessin amb cera les orelles de tots els seus homes. Ell, però, volia saber com eren aquelles veus encisadores, i amb precaució va fer-se lligar ben fort en un pal de la nau. Quan es començà a sentir el sortilegi de les sirenes, Ulisses semblava enfollir; tant sí com no, volia que el deslliguessin. No podia resistir-ne la temptació. En aquest aspecte: ¿poden haver-hi tons que facin perdre la raó?

Espinalt observa que el misteri de les sirenes no venia dels mots que deien, sinó de la manera de pronunciar-los, o dels cants que composaven. Les paraules en si, per més que les afini Carles Riba en traduir-les al català, tenen només aquest contingut:

*“Oh! Vine, vine Ulisses tan lloat, gran honor
dels aqueus, detura el navili i escolta la nostra cantada,
ningú no vogà mai de llarg per aquí amb negre navili
que no escoltés de la nostra boca la veu que és com bresca.”*

Amb quins tons havia d'ésser pronunciada aquesta invitació, que no podia ser desatesa? Fos com fos, recitar-la amb veu alta serveix encara de test psicoestètic per demostrar-nos el poc rendiment que

traiem de la nostra capacitat fonètica, malgrat com voldriem confiar-hi com a força seductiva. Repetiu-la –aconsellava Espinalt– de diferents maneres: amb aire melós, amb formes imperatives, amb dicció engolada o amb pregon xiuxiueig. Però, per més proves que fem, estem encara lluny de descobrir el secret melòdic de la veu de les sirenes.

Llavors, per contrast, revelem el significat de la més ambiciosa utopia de l'home de la nostra civilització, que és el fet de valdre's de la musicalitat que li proporcionen els sons per conduir i governar la vida de tots. Espinalt ho concreta en el gràfic (G.EX.10), i afirma: “*Saber què pot dir-se, a qui, com s'ha d'expressar, quan és el moment i quina força suggestiva reclama, constitueix el do més desitjat dels humans, qui no ho sent així és un esmaperdut que mai podrà ésser bon promotor ni directiu de res.*” D'altra banda, la persona que no té una bona capacitat d'expressió va quedant reduïda en les seves possibilitats d'exhibició, i aquest fet a la llarga li va generant un pòsit que fàcilment esdevindrà enveja cap a aquells que tenen un bon domini del llenguatge. Per això cal superar-nos dia a dia a fi d'allunyar de nosaltres els possibles efectes, sovint devastadors, que l'enveja pot arribar a produir-nos. Qui no vol encertar el to? Cent anys abans de la nostra era, els romans ja tenien escoles d'oratória, i hi van instituir la figura del flautista, que entonava unes tonalitats musicals perquè l'orador sempre afinés i no perdés el to del seu discurs.

Si fem una anàlisi de la psicologia dels pobles a través dels mots que utilitzen en el seu llenguatge, Espinalt observa que justament els catalans demostrem ser un poble esmaperdut en la nostra oratória quan apliquem, en un sentit pejoratiu, la paraula *entonat*. Així, quan ens referim a una persona plena de presumpció, sense meditar-ho, li diem *entonat*. I, per por de no ésser *entonats* –o perquè no ens hi deixen arribar-hi–, ens decantem vers l'atonía que ens fa esllanguits de caràcter i és tot el contrari de l'entonació. Sense una veu ben timbrada de poc val el vot –i gairebé mai hem tingut vot–, perquè no se'ns ha sentit ni del coll de la camisa.

“Hi ha entre nosaltres tanta gent que menysprea els galons que no interpretem mai una persona entonada com el que s'ha sabut tonificar l'esperit i té independència de caràcter, sinó sempre com un tipus inflat i ple de presumpció. Ben diferent dels castellans, que donen gran mèrit al to i parlen admirativament de tenir «empaquet» quan glossen l'altívesa d'algú guarnit amb medalles. Entre el menyspreu que posem nosaltres a dir ENTONAT i la veneració amb què els castellans pronuncien el mot «empaquet», hi ha tot un tractat de psicologia diferencial.”

Espinalt (O.E., 1967, p. 327-328)

Espinalt és un investigador dels personatges històrics i, juntament amb la seva obsessió pels tons, relata (Cf. 53) com el dictador Hitler, en certs moments del seu discurs, desafinava. Per a Goebbels, això era una gran calamitat per l'efecte que podia tenir en la seva imatge, de manera que li modificaven els micròfons perquè això no passés; es veien perduts si no podien esmenar aquest defecte. Hitler, a més, pensava que Mussolini era un geni de l'oratória. Estava encisat pels seus cants, els matisos i la sonoritat dels seus discursos. I intentava, també, imitar la seva gesticulació. Va infondre aquest estil al llenguatge encarcarat alemany, i va arribar a la conclusió que l'italià era l'idioma de la música i l'alemany l'idioma del pensament, així, aquell que no sabia alemany no podia pensar. A la vegada, la veu aflautada del dictador Franco el va deixar molt sorprès, i tampoc no es refiava dels japonesos per la seva sonoritat en parlar.

Tanmateix, en una situació plenament normal, veiem que si el to assenyala la diferència entre els sons, també demanem que cap en quedi desafinat o apagat. Ens molesta el *fora de to*, fins i tot utilitzem aquesta expressió quan algú no sap trobar la manera oportuna d'actuar. És més, odiem els sorolls no afinats que poden produir-se a través de la nostra capacitat fonètica. Voldriem projectar-nos de manera que ni un sol esgarip quedés sense harmonia. És proverbial que no es tolerin els roncs. I el mocador (ens consta el seu ús, com a mínim, des del segle XVI, quan Erasme va escriure: “*Molta gent porta un drap per mocar-se.*”), observarem des de la interpretació psicoestètica, és una mena de sordina per no fer tan cridaners, en mocar-se, els sorolls. En veritat, no tolerem que cap enronquiment pugui sortir del coll. Tenim l'ambició de no desafinar-ne ni una. A l'ésser humà li agrada veure's com una musicalitat; hi troba una alada elegància.

Encara que la música intensifica i eleva les vibracions emotives i, a la vegada, tendeix a endormiscar la ment, limita el fet de pensar i exalta el fet de sentir. Per això a Kant no li agradava la música, perquè deia que li restava raciocini, li feia créixer els sentiments i li ofegava el raonament. Això, però, no priva que l'home vulgui perfeccionar els tons i treure'n tots els efectes que pugui. No en té prou amb la veu humana, i no ha parat de crear instruments musicals que puguin proporcionar-li noves sensacions sonores.

Totes les velles civilitzacions tenien la seva manera de fer sons, però, en algunes, els valoraven més pel nombre de músics que tenien a les seves orquestres –així ho detalla Confuci en referir-se a la Xina– que per la qualitat de la seva música. Si l'emperador portava vuitanta músics en el seguici, al príncep hereu n'hi tocaven seixanta, la resta de personatges de la dinastia reial n'havien de passar amb quaranta i els nobles limitar-se'n a vint. És patrimoni de la nostra civilització –la que comença virtualment en la falla de l'illa de les sirenes– tenir un domini de l'art de combinar els sons segons les lleis de la melodia, el ritme i l'harmonia.

Espinalt transforma la concepció de Marx –assegurava que en cada moment de la història el qui domina els instruments de producció és qui controla el món– i afirma que (Cf. 53) aquell que controla els sons és aquell que domina el món. És a dir, tenir orquestres, tenir tècnics suficients per embadalir la gent i portar-los a una situació on el sentiment aflori i el raonament s'apagui, és la gran virtut de la música, però també el seu gran defecte.

Espinalt ens ho certifica amb clares referències històriques de les lluites entre el poder religiós i el poder polític. Així, va ser la religió cristiana que es va adonar que el secret de l'home eren els sons, i tan bon punt varen arribar al poder a Roma, varen crear una de les primeres escoles de música. Veurem la influència de l'església al segle VII amb la magnificència del cant gregorià. I també quan en el segle XVI, el Papa Marcel II volia foragitar de les esglésies la música, però el director de capella Palestrina li va aconsellar d'imposar la seva missa que ell acabava de compondre, i la puixança torna a assolir-se.

En el segle XVII arriba l'apoteosi de Bach. Més tard, amb Mozart i Beethoven predomina el poder polític enfront del poder religiós. Per a Espinalt, es podria fer la història de la humanitat a través dels qui han dominat els instruments del so. El primer, i el més important, és la pròpia veu humana. S'ha cregut que les primeres expressions que compaginà l'home primitiu foren un "oh" d'admiració i un "ai" de sofriment. Totes les persones, siguin d'on siguin, tenen els mateixos sons quan són infants. Amb tot, després es va adaptant al llenguatge i aquest va agafant l'aspecte de cada idioma.

"A través de l'idioma, no tan sols agafa una forma d'expressar-se, sinó una forma –a vegades, radicalment diferent– de ser home en relació amb una altra forma de ser home." (Cf. 53)

Cada idioma representa una manera diversa d'observar i copsar la realitat. Les diferents formes d'utilitzar els mots no són un caprici o un fet fortuït, responen a tota una sèrie de motivacions que enllacen amb l'inconscient col·lectiu de cada poble. Si estudiem les paraules que configuren les llengües, podem arribar a conèixer la manera de procedir diferenciada de les diverses comunitats humanes. Des de l'enfocament espinaltià, el llenguatge configura la ment de tal manera, que no tenir cura de com l'utilitzem pot significar el principi d'una decadència, tant personal com social, a la vegada que depaupera el nostre poder psíquic.

"Ens cal tenir una noció clara de les paraules, més que mai quan es tracta de mots d'un profund sentit psicològic. Mots que gairebé configuren una manera d'ésser, per ells mateixos, com ara «seny», valen una bona manera de pensar –pensar sense barbarismes mentals–, tenir-ne una idea molt exacta i clara."

Espinalt (O.E., 1965, p. 289)

El llenguatge representa un aspecte essencial per a la vigorització del caràcter humà. Si el reforcem ens ajuda a enfortir-nos i a tenir una idea clara de la nostra identificació personal. Ja sigui en el fons o en la forma, és necessari valorar tots els aspectes que el configuren.

“Els mots són com petxines de les quals es pot conservar la forma, però també buidar-les de contingut.”

Espinalt (O.E., 1983, p. 674)

D'altra banda, un llenguatge imprecís ens configura una personalitat indecisa i poc determinant. Les paraules ens produeixen emocions, operen sobre el nostre esperit i ens suggestionen; són també les eines del nostre pensament, d'aquí que puguem canviar l'estat anímic d'una persona a través seu.

El llenguatge ens configura de tal forma que, si traguéssim el *jo* i el *tu* de les nostres expressions, eliminaríem, amb el temps, la consciència de nosaltres mateixos, i generariem una crisi d'identitat. Així, sense enfortir l'expressivitat minvarem la nostra personalitat, perquè quan no trobem la paraula adequada i ens fallen els arguments, patim inseguretat i els complexos ens acaben dominant.

El llenguatge adequat potencia el caràcter, mentre que la deixadesa idiomàtica afecta intensament l'estructura psicològica individual.

En el gràfic (G.EX.09), es concreten les característiques que degraden l'expressivitat: renunciar al llenguatge cultivat, inexactituds o alteracions de significats, descoordinació entre canals d'expressió i “xerrar” en lloc de “parlar”. Sobre aquest últim aspecte, Espinalt també feia referència a la degradació de l'oratoria catalana actual. Per exemple, quan s'anuncia un col·loqui o una conferència, s'ha generalitzat l'ús d'anomenar-ho “una xerrada”, mentre que el *Diccionari de la Llengua Catalana* ens diu que “xerrar” significa: *“Parlar molt i sense substància, pel sol gust de parlar, fora de propòsit.”* D'aquesta manera, anunciar una conferència dient-ne una xerrada constitueix una degradació de l'esdeveniment que s'ha de celebrar, a la vegada que es treu importància a allò que ens pugui dir el conferenciant.

A poc a poc –i a través del llenguatge ho veiem– s'ha vulgaritzat el fenomen oratori i expressiu dels catalans i, de manera inconscient, sembla que només ens sigui permès un parlar va i insubstancial, com el que denotem en utilitzar de manera tan estesa el verb xerrar.

Erròniament, es creu que a l'hora de fer un discurs, si s'utilitza un parlar col·loquial i un to casolà –com si estiguéssim al menjador de casa– dona un tarannà democràtic, sense veure-hi la contradicció.

Per a Espinalt, doncs, es pot comprovar a través de la història que sempre ha estat la democràcia la gran impulsora de l'oratoria brillant. A la vegada que, aquest parlar oratori, és vital i necessari per a la supervivència d'una llengua i, de retruc, d'un poble. Sovint ens trobem que es desvirtuen o es canvien els autèntics significats de les paraules que utilitzem. El diccionari està caient en desús. En una conversa es pot donar el cas que dues persones, que discuteixen sobre un mateix tema –per exemple, la llibertat–, tinguin conceptes molt diferents sobre el significat d'aquesta paraula, i per això els sigui molt difícil entendre's.

Tanmateix, més enllà del component pràctic que suposa comunicar-se amb els altres, la importància de la manifestació del llenguatge rau en què la confusió de significats pot desorientar la nostra conducta.

“La vida és dels arriscats, no dels temeraris. I molts malmeten la vida amb fer la viu-viu, perquè confonen el significat d'ambdues paraules. Creuen que arriscar-se és la temeritat; mentre l'arriscat enfronta hàbilment el perill, el temerari s'exposa al risc sense pensar-hi. D'una acció a l'altra hi ha molta diferència, malgrat que molts no saben copsar-la. Amb encert diuen els poetes que la paraula fa prodigis si vol moure l'ànima humana, però els caldria afegir que tergiversar els mots pot fer-vos viure com encantats, amb un aire d'enze pintat a la cara que us tanca totes les portes. És el perill més fatídic. Gairebé no hi ha un risc més greu.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 234)

En el mateix gràfic (G.EX.09), ens concreta quins són els aspectes que en intensificar la qualitat de l'expressió, també incrementen el nostre poder psíquic: raonar en parlar, perfeccionar la dicció, coordinació entre canals d'expressió i exacta valoració de significats.

Espinalt destaca la notable reducció del vocabulari que es dona avui dia. Cal aprendre idiomes, però és important dominar –si més no– la pròpia llengua en tots els matisos possibles. Si perdem una paraula, perdem un concepte. Això empobreix la nostra ment i limita les nostres possibilitats de comprensió de la realitat física i emocional que ens envolta. La renúncia, fins i tot deliberada per part

d'algunes persones, del llenguatge cultivat, comporta que reduïm les paraules per expressar-nos, i d'aquesta manera restringim el nostre univers interior i la comprensió del món. El coneixement profund del nostre idioma, a través de l'aprenentatge de noves paraules, ens fortifica la capacitat de poder expressar un ventall més gran d'experiències i sentiments personals.

“És difícil d'interpretar el que és anímic –o diguem-ne com vulguem; comencem per la dificultat que no existeix cap idioma prou ric per poder-nos oferir una paraula exacta per a cada matis del nostre fur intern. Com si això no fos prou, entre els canvis de mentalitat que presenta l'home actual, hi ha una forta tendència a voler saber molts idiomes. De cada un, en sabem els mots que les persones amb sentit «funcional» anomenen bàsics. Reduïm cada llengua a uns quants centenars de paraules i acabem fent el mateix amb el nostre idioma. Si a una parla, en tota la seva extensió, ja li manquen mots per expressar tots els caires anímics, ¿què no passarà quan hom se serveixi només de les paraules bàsiques?”

Espinalt (O.E., 1970, p. 428)

Així mateix, per perfeccionar la dicció, la psicoestètica ha insistit en què cal exercitar-la. Per exemple, els gràfics (G.EX.21) i (G.EX.22) són una prova més de com Espinalt situava l'entrenament de l'expressivitat en un lloc preponderant per aconseguir un caràcter en forma.

“L'home es distingeix de la bèstia perquè parla. Sòcrates deia a un dels seus deixebles: «Parla perquè et pugui veure.» Perquè, sense sentir-lo parlar, no el podem conèixer. Ens fem visibles amb el nostre parlar, si no, serem cada vegada més invisibles.” (Cf. 33)

En aquest aspecte, però, hem de valdre'ns d'un to que no ens traeixi a nosaltres mateixos, perquè tan important és el *fons* com la *forma* del nostre discurs: *què* diem i *com* ho diem. (G.EX.2) Necessitem, per tant, un gran coneixement de la repercussió que té, per a cadascú, la variació de tons.

Espinalt cita (Cf. 53) els catorze tons següents com un exemple de la gran diversitat de matisos que es poden donar i que, a la vegada, poden ser un inici de l'exercitació expressiva: tallant, monòton (avorriment, retorn al cant gregorià), vibrant, apagat (no se sent del coll de la camisa), sinuós, dubitatiu, ressentit, envejós, distret, greu (dóna solemnitat o por), mofeta, sarcàstic, esporuguit i sever.

Des de la visió espinaltiana, amb tot, hi ha sons que creen hàbit. Així, qui té un to mofeta, quan vol ser seriós ja no sap com empescar-s'ho, i els altres no el prenen seriosament. També, qui té un to envejós arriba a ésser incapaç de projectar-se de forma agradable i deferent.

“No hi ha dubte que el simple to de veu que adoptem quan, amb intenció o sense, propaguem un rumor és una motivació difusora important. És més penetrant allò que resulta enigmàtic.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 404)

En primer lloc, els efectes del to repercuteixen en nosaltres mateixos. Per refinar el to i trobar aquell que ens resulta més correcte, Espinalt assegurava (Cf. 53) que serà sempre ben aprofitat el temps que dediquem a llegir en veu alta, enregistrar la lectura amb magnetòfon i escoltar-ho després amb voluntat d'anàlisi. Al cap de pocs mesos, no tan sols es noten els efectes sobre l'eficàcia personal, sinó també en l'equilibri del nostre caràcter. L'ésser humà és una musicalitat, i arriba a espantar-se del seu propi to, ja que té uns efectes d'autosuggerió.

“Cada dia ens cal més entonar bé, ja que en la mesura que es desacrediten les paraules –de tants com n'hi ha interessats a tergiversar-les–, es fa molt més cas del to emprat en dir un mot o en construir una frase, que no del significat que pugui tenir. Fins i tot, es fa més difícil que se sintonitzin bé qui parla amb qui escolta. Hem de vèncer més desconfiances que mai.” (Cf. 53)

Per últim, amb l'aguda ironia que el caracteritzava, Espinalt il·lustra la importància dels tons amb aquest fragment de la Bíblia en el qual, sense un to adequat, no el podríem entendre ni copsar-ne la magnificència. Així, quan un predicador clama: “*Déu digué: Que hi hagi llum, i hi hagué llum.*” Cal

que sigui molt persuasiu i afinat de to, perquè la gent no pensi: “Sí, però a nosaltres ens toca pagar-ne la factura cada mes.” Segons com ho pronunciem, en quina mena de llum es pensa? Per això, mai en tindrem prou de saber-ne més sobre el to.

14.1. ELS TRES CANALS DE L'EXPRESSIVITAT

“Les interpretacions que hom pugui fer d'una cara, a la meua manera de comprendre les fesomies, sempre són la suma o la combinació dels tres canals d'expressivitat que l'home posseeix: la veu – amb la paraula–, el gest i la mirada. La majoria d'investigadors de la conducta humana, entre ells Gregorio Marañón, pateixen el defecte de confondre la mirada amb un aspecte més de la gesticulació. Els ulls tenen un llenguatge propi que en res no s'assembla a gest i a parla. És més: són la clau de la fesomia. Àdhuc en països on la gent, per causes que s'escapen d'aquesta anàlisi, resten sense poder opinar el que verament senten i pensen, els ulls agafen més intensitat comunicativa.”
Espinalt (O.E., 1971, p. 533)

Així, en el cercle familiar hi ha una màxima expectació esperant que el nadó comenci a parlar, però quan això succeeix i ja es fa entendre, amb el pas dels anys ningú es preocupa de com va evolucionant la seva expressivitat, és a dir, de com pot perfeccionar-la. És a dir, el fet d'expressar-se amb tota l'eficàcia, no rau només en verbalitzar, una darrere de l'altra, una filera de paraules ben seleccionades, sinó que és una acció molt complexa que cal copsar amb tota la seva globalitat.

Per a Espinalt, els canals d'expressió que intervenen són primordialment tres: mirada, parla i gest (G.EX.05), tot i que també hi afegeix l'indument, a causa de la decisiva significació que té en tot fet comunicatiu.

En l'estudi psicoestètic de la mirada, com a punt clau de la capacitat d'expressió, creu que l'expressivitat dels ulls és decisiva, ja que s'hi veu el grau de sinceritat d'una persona. Espinalt fa una distinció entre *visió i vidència*. Mentre la *visió* és la facultat a través de la qual hi veiem, la *vidència* solem atribuir-la a aquelles persones que prediuen allò que ha d'esdevenir.

“El prestigi de la mirada, en els nostres temps, impera. El socràtic: «Parla, perquè et pugui veure.», el traduí, ara, amb un «Mira'm, perquè et pugui comprendre.» Un babau que no us gosa esguardar cara a cara pot ésser un tímid empedreït, però tothom, de tant que es refia dels seus ulls, el creu un traïdor.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 533)

De fet, tothom vol ser un vident, en aquest sentit profètic. La gent vol veure sempre més enllà del simple fenomen físic de la mirada (visió). En opinió de Carles M. Espinalt però, la vidència no ve mai donada per cap carisma especial, ni tampoc per les drogues, sinó a través de l'estudi i el profund coneixement de les coses.

Tot fet comunicatiu requereix d'una adequada dosi de capacitat de contagi anímic. (G.EX.06) La primera condició essencial per aconseguir aquesta finalitat és concentrar l'atenció en la persona que tenim al davant, i la mirada és un puntal decisiu en aquesta acció. No hi ha res que pugui demostrar més menyspreu a una altra persona que no mostrar-li el degut interès. Per exemple, quan ens presenten algú, si mirem cap a un altre lloc mentre li donem la mà pot generar un sentiment de desconsideració i una greu falta d'interès.

“En els tractes polítics es fa decisiu l'esguard, i, amb escreix, en un país on la gent l'han ensarronada tantes vegades, hom es fia més d'allò que veu escrit en els ulls que no de la contundència dels mots.”

Espinalt (O.E., 1983, p. 707)

D'aquí l'expressió catalana “qui cara veu, cara honra”, per denotar que ens dona molta seguretat observar la fesomia de la persona amb qui hem de comunicar-nos; però encara més, poder copsar tots els detalls i matisos de la seva expressivitat, aquestes peculiaritats que podrien desaparèixer en una conversa, per exemple, telefònica. Fins i tot, en persones poc expressives verbalment, arribaríem a perdre l'essència més important del seu missatge.

“No som massa eloqüents en la manera de parlar. Per defectes d'una mala educació escolar, els catalans, sovint no trobem la paraula apropiada. Potser això fa que hàgim desenvolupat amb escreix la forma d'expressar-nos amb la vista. Gairebé tot ho podem dir amb els ulls.”
Espinalt (O.E., 1967, p. 332)

A la vegada, la mirada, sempre va coordinada amb un gest, que queda marcat a l'entorn de l'ull. Els tractats de Fisiognomia no saben destriar aquests dos aspectes, que són la suma de dos components diversos. Aquest gest que acompanya l'ull pot ser contradictori amb altres aspectes de la parla, és a dir, podem demostrar simpatia amb les nostres paraules, mentre el gest de la mirada denota una accentuada enveja. Si rubriquem amb posats les nostres paraules, la seva significació augmenta considerablement, ja que el gest, per si mateix, constitueix un ens expressiu amb entitat pròpia.

“En última instància ningú no s'escapa de tendir a sintetitzar-ho tot amb un gest. «Fer el gest» o «tenir un gest» són expressions que defineixen una situació. Volem veure les coses recalcaades amb posats de mà que, per abstracció, arriben a simbolitzar els fets mateixos. ¿Quin signe millor per demostrar que hem assolit un acord que una encaixada? Som tan sensibles al llenguatge del gest que, amb el posat d'un sol dit, els homes en tenim prou per desacreditar-nos mútuament. Així un pot dir de l'altre que és boig o està embriac sense pronunciar cap paraula. Podem crear tensions només amb el dit xic.”
Espinalt (O.E., 1970, p. 414-415)

Espinalt distingeix dos tipus de gest: el posat i la petjada. És a dir, la gesticulació que no deixa cap marca –tot i que també pot analitzar-se– i el gest que deixa senyal, com és, per exemple, l'empremta que la gesticulació de la nostra mà grava quan escrivim.

“Les persones de dreta, les descobriu en el to i el posat. És una qüestió de nivell i gestos. Molts que es diuen dirigents socialistes observareu que són de dreta només en la forma de fumar i encaterinar-se amb el fum o en la manera de parlar de les masses amb la mateixa cantarella amb què el burgès de primers de segle parlava de la terregada.”
Espinalt (O.E., 1970, p. 419)

Tanmateix, la coordinació entre les dues zones més expressives d'una cara –els ulls i la boca– (G.EX.11) poden donar diverses combinacions que, al seu torn, esdevindran la infinitat de matisos que pot tenir l'expressivitat d'un rostre. Això dependrà de quina de les dues zones predomina o, també en algunes persones, es pot donar una intensa expressivitat en totes dues àrees.

Amb tot, no hi ha res més complex ni més real que l'omnipresència del llenguatge i de la necessitat de comunicació entre éssers intel·ligents. Les paraules són les eines que configuren aquest entramat lingüístic, saber-les emprar adequadament no tan sols millora la interrelació amb el nostre entorn, sinó que les paraules tenen un poder sobre la ment que sobrepassa les seves propietats comunicatives.

“[...] hi ha llibres que caldria vendre a les farmàcies. Són quelcom més que una lectura que instrueix o distreu. Us poden guarir més d'un mal o fer-vos superar algun prejudici que corseca. La paraula té molt de droga, i ben dosificada pot fer miracles.”
Espinalt (O.E., 1971, p. 523)

D'altra banda, poder convèncer a través de l'expressivitat comporta un altre factor essencial que fa referència a l'actitud que es desprèn del discurs: la moral de victòria. Sense aquesta condició no és possible convèncer ni generar la necessària capacitat de contagi anímic que abans esmentàvem. En l'estudi psicoestètic del mot convèncer (G.EX.13), Espinalt fa menció a la relació que existeix entre l'èxit i aquest mot.

“[...] inspira respecte un home que ha triomfat. Tothom ja en cotitza les actituds i les sentències. D'ací el valor esotèric de les frases dels grans personatges; ens mig creiem que tradueixen la recepta

de llur promoció social, encara que no tinguin massa contingut filosòfic o resultin d'un migrat gust literari [...].”

Espinalt (O.E., 1966, p. 236)

Per tant, convèncer –que inclou la paraula vèncer– requereix un context expressiu que predisposi a la consecució de l'èxit i, com diu la psicoestètica, l'ésser humà cerca afavorir, és a dir, allò que li doni sort, així ocorre que defugim de forma instintiva les persones que s'envolten d'un aire de fracàs i de derrota.

“Hom creu que la sort és encomanadissa i s'apropa a qui pensa que en té. [...] la gent fuig del qui creu que no l'acompanya l'èxit.”

Espinalt (O.E., 1972, p. 571)

14.2. ESTUDI PSICOESTÈTIC DEL PÚBLIC

Des de la visió espinaltiana, existeix una diferència notable si ens referim a *públic* o a *massa*.

En sentit estricte, hauríem de parlar d'un públic quan volguéssim referir-nos a aquella agrupació de persones les quals, sense perdre la seva identitat, es reuneixen amb una finalitat determinada: assistir a un acte, ser clients d'una botiga, etc. La paradoxa sorgeix quan, motivat per la gran influència de l'estil totalitari que impera actualment, la paraula públic es confon amb el concepte *massa*. Així, en l'actualitat, es parla de mobilitzar les masses o dels mitjans de comunicació de *masses* quan, de fet, dintre la *massa* l'home perd la seva individualitat, i queda uniformat amb la resta de persones que la integren, per bé que, com observa Espinalt amb agudesesa, tothom es creu minoria selecta i considera que la *massa* sorgeix allà on acaba ell.

El cert és que allà on es comença a parlar de la *massa* és on podem trobar indicis més clars de tirania, ja que la societat hauria d'estar formada per individualitats, per persones amb noms i cognoms, mai per éssers anònims diluïts entre les multituds.

L'any 1957, en un assaig titulat *Psicologia de la gent*, Espinalt ja va denunciar que tots els autors que més han parlat de les *masses* en les seves obres –Ortega y Gasset, Marx i Freud– són els qui, per aquest fet, indirectament més han contribuït a què en la societat moderna imperés el despotisme. Realment, quan es manipula l'home, totes les essències es perden. És per això que fomentar la individualització és bàsic per a una correcta aplicació de la psicoestètica, ja que Espinalt no veu mai una *massa*, sinó que veu un *públic*, amb els seus matisos i les seves peculiaritats. Gairebé seria un delicte veure totes les persones que configuren un col·lectiu iguals, perquè com es diu en català: “cada casa és un món i cada home un misteri”. Així, no es pot cometre l'error de moltes agències de publicitat, que imitant el més pur estil totalitari deixen la tasca en mans del “Goebbels” de torn, que són incapaços de diferenciar els públics, i només veuen masses, i creuen que poden ser manipulades vilment sense que ningú no senti cap mena de remordiment. Al públic, se l'ha de saber guanyar dia rere dia, amb el professionalisme i l'esforç que requereix. Per això, per a Espinalt, el *públic* és democràcia i la *massa* tirania.

“La prova concreta que la configuració constant d'una minoria és més fràgil que no sembla, la tenim en la peregrina particularitat que, sempre que s'ha intentat crear una selecció humana i separar de la massa «els millors», hom no troba altra solució que posar-los un uniforme. Un uniforme que és un constant recomanar i obligar l'home seleccionat a comportar-se de manera diferent dels altres. Vulnerable deu ésser aquest afany permanent d'actuar com a home-minoria, quan té tanta necessitat de la indumentària i de l'ornament per persistir sense interrupcions en la seva actitud.”

Espinalt (O.E., 1957, p. 48)

Per matisar, doncs, les característiques d'aquest públic que ens cal conèixer, podem referir-nos al gràfic (G.EX.20), on Espinalt fa referència al valor que tenen els silencis, i analitza els set mutismes que tot seguit detallarem. Per a ell, en contra del que pot semblar, poden ser molt eloqüents. De fet, l'home sovint és més desxifrabable quan calla que quan parla.

1. Mutismes d'atenció. Són difícils de trobar avui dia, ja que actualment està de moda un gest d'indiferència i un aire despectiu. La gent no hi posa l'atenció adient, perquè considera que ja està de tornada de tot, és l'augment dels tipus setciències.

2. Mutismes d'enveja. A l'envejós se'l pot reconèixer perquè li queden com paralizades les cordes vocals, talment com si l'escanyessin. Les seves opinions es redueixen a monosíl·labs, es queda sense paraules. Per a Espinalt, la península ibèrica és un dels llocs on es pot observar millor l'enveja, ja que aquesta s'origina per la manca d'habilitats que es té, i és ben sabut que aquí no es fomenta prou el professionalisme.

3. Mutismes de reflexió. És la persona concentrada en allò que diu.

4. Mutismes d'angoixa. Espinalt creu que l'angoixa sol ser generada per una manca de sensació de futur entre la gent.

5. Mutismes de desatenció. Van acompanyats d'una actitud distant, és a dir, hi són físicament, però, alhora, la ment està en un altre lloc. Espinalt ho il·lustra amb l'exemple típic dels representants d'un partit polític que assisteixen a un acte del partit competidor: físicament hi són presents, però no espiritualment.

6. Mutismes de relaxació. Des de la visió espinaltiana, són els mutismes que van cada vegada a més. La societat de l'oci i el grau d'hedonisme que impera en l'actualitat fa que augmenti el nombre de gent incapaç de dir res perquè, senzillament, estan cansats o apàtics.

7. Mutismes de timidesa. També molt freqüents, sobretot en un poble com el nostre on el nombre de tímids és considerable.

“Els silencis gairebé són més significatius que les opinions declarades. Hem hagut d'empassar-nos molta saliva i ens resulta més còmode emprar pertot tapabrats o fer veure que res no té importància.”
Espinalt (O.E., 1983, p. 708)

D'altra banda, Espinalt ens dibuixa una altra faceta del públic: l'aplaudiment. (G.EX.30)

És ben cert que, generalment, en la majoria de professions es veu el públic de forma individual. No obstant això, de vegades, també cal encarar-se al públic en el sentit estricte de la paraula, és a dir, en una conferència o en altres actes professionals.

Per poder copsar les diferents particularitats de les persones que formen aquest públic, Espinalt analitza alguns dels casos que se'ns poden presentar a la pràctica. Per exemple, el fet que una persona arrenqui un aplaudiment és poc freqüent al nostre país com a conseqüència de la greu crisi directiva que patim; mentre que, el fet d'aplaudir quan tots els altres ja han començat és l'actuació més generalitzada, sobretot a Catalunya, perquè el grau d'incomoditat col·lectiva és notable. Quan una persona manifesta incomoditat perquè el seu veí és el primer en aplaudir, és un clar indicatiu que denota el desig de voler assistir als esdeveniments d'incògnit i que ningú no el reconegui.

Encara hi cabria una altra possibilitat, quan el conferenciant aplaudeix també el públic. Aquest costum, originari de la Xina, ens definiria una manera de procedir ben hipòcrita. El conferenciant o orador ha de saludar, ha de presentar els seus respectes, però en el moment d'aplaudir ha de ser el públic l'únic protagonista, i ell mai no pot aplaudir perquè en aquell moment ha de cedir la superioritat al seu públic.

“Sense desmerèixer les facultats dels oradors, la gent que forma els auditoris dona la sensació que aplaudeixen el fet de poder aplaudir allò que estimen. És com si retrobessin un paradís perdut. L'alegria és intensa. Es veu més d'una llàgrima. L'emoció sorprèn.”
Espinalt (O.E., 1983, p. 672)

Per a Espinalt, el tracte habitual amb el públic és una labor feixuga, ja que vivim una època cada dia més asocial on la gent es comporta d'una forma més primària, i està originant una greu crisi de valors. Per això, l'orador ha de saber neutralitzar, a través d'un caràcter ben format i una habilitat professional, les influències negatives que pot rebre de l'ambient en què es mou.

14.3. RETÒRIC I ELOQÜENT

“Un gran orador es fa perdonar defectes del seu físic, gràcies a la seva bona oratòria. Mentre, a vegades, a un home molt guapo li comences a trobar defectes, perquè com parla tan malament, aleshores encara li mires més si té el cabell llarg o curt o si porta barba o no en porta.” (Cf. 33)

Espinalt afirma (Cf.18) que no hi ha bellesa possible sense l'ajut de les cordes vocals. I ho il·lustra amb el cas de Lord Byron, que tenia la desgràcia de ser coix. Però narren les cròniques que la seva veu tenia tan encant, que la canalla el reconeixia perquè deien que quan aquell personatge parlava, tot era música. No hi ha dubte que amb això el poeta compensava el seu defecte físic, i aconseguia dissimular-lo a ulls dels altres. És evident, no és possible de seduir sense l'ajut de la veu.

Des de l'òptica espinaltiana no hi ha una dicotomia entre el fons i la forma en l'expressivitat, ja que el missatge només arriba correctament si els dos aspectes van units. Així, centrant-nos en el contingut d'allò que expressem, afirma que és un greu error orientar-se vers la *retòrica*, quan el camí encertat és dirigir-se a l'*oratòria*.

A fi d'aclarir el terme oratòria –concepte del qual Espinalt advertia (Cf. 27) que ni els mateixos diccionaris no saben donar-ne l'abast exacte–, el definia com la vocació de transcendència en parlar. Sense oratòria no hi ha llibertat. La pròpia paraula oratòria prové d'orar. L'oratori és el lloc sagrat dels creients on parlen amb Déu i ho fan d'una manera transcendent, mai de forma col·loquial com si es trobessin al menjador de casa parlant amb un amic. Existeix una gran cura de les formes i les paraules. El fet que la societat actual estigui plena de sofistes i retòrics, no és obstacle perquè procurem crear-nos un estil oratori, tot i que, com la història ens ha demostrat, l'oratòria comporta sempre un risc. No en va els més grans oradors de la humanitat van morir de mort violenta. La psicoestètica va dirigida a ajudar a restablir l'estil oratori que s'ha perdut, i del qual la societat n'està molt mancada. (G.EX.24) Així, per entrenar la capacitat d'argumentació, cal sortir de l'acció de pensar rutinària per aconseguir tenir un raonament creatiu i fugir dels topics.

Espinalt ens ho vol donar a entendre en el gràfic (G.EX.31). Aquest gràfic gira al voltant de la frase de Jouvert, *“Quan els meus amics són bornis, els miro de perfil.”*, i ens mostra que les persones tenen tendència a quedar-se només amb la primera impressió de les coses, però no matisen ni reflexionen adientment sobre els conceptes, ja que si aprofundim en aquesta sentència de Jouvert, podem trobar que pot donar lloc a diverses interpretacions. Hi ha moltes persones que volen excusar la seva alarmant pobresa expressiva afirmant que tot aquell que argumenta és, per sistema, un retòric. L'argumentació no és mai una retòrica si va acompanyada d'un estil oratori. Sense oratòria l'ésser humà no pot crear-se un caràcter. El nostre pitjor enemic és l'estil col·loquial, sobretot en persones que tenen una projecció pública.

La decadència de l'imperi Romà va començar a partir del moment que va perdre la seva oratòria. Espinalt cita (Cf. 27) Ciceró. El conceptua com un dels dos grans oradors de la humanitat, i esmenta com va haver de suportar les crítiques d'alguns dels seus contemporanis, com apunta Tàcit: *“Ni a Ciceró li mancaven detractors. Hi havia romans que el trobaven buit, ampul·lós, poc precís, massa enfàtic, reiteratiu i poc àtic.”* I estem parlant d'un home amb una capacitat dialèctica extraordinària. Com hauríem de jutjar la manca d'oratòria actual? És dramàtic constatar com els màxims oradors que ha donat la humanitat cal situar-los fa aproximadament dos mil anys.

Si posem exemples sobre els precedents del pensament humà, Espinalt creu que la història ens ha demostrat que un argument fals posat en mans d'un home de prestigi i repetit fins a la sacietat, pot passar per la més pura de les veritats.

Plató va recollir una sèrie de diàlegs que Sòcrates havia tingut amb els seus alumnes. El més important i transcendent de tots és aquell en què Sòcrates els parla sobre la immortalitat de l'ànima. Segons relata Plató, Sòcrates –en la seva famosa obra *De l'ànima*– és a punt de beure's la cicuta que ha de posar fi a la seva vida. Abans, però, parla amb els seus deixebles, que intenten convèncer-lo per cercar una manera per tal que la pena li sigui commutada. Ell els diu que no s'amoïnin per salvar-lo perquè l'ànima és immortal i, a més, objectivament, l'ocupació d'un filòsof no tracta sobre el cos sinó sobre l'ànima, i ara, amb la seva mort, tindrà perfectament separades aquestes dues parts. Quin altre destí millor que aquest podria esperar un filòsof com ell?

Diògenes Laerci relata que quan Plató va llegir per primer cop *De l'ànima*, només Aristòtil va seguir fins al final. Tots els altres oients van marxar perquè van considerar que allò no podia ser cert. Així, els conceptes esgrimits per Sòcrates sobre la immortalitat de l'ànima no varen impregnar la societat d'aquell temps, i el primer cop que foren donats a conèixer no van impressionar. Malgrat tot, per a Espinalt, aquest concepte ha arribat fins als nostres dies, entre altres coses, per la poderosa raó que han estat prou repetits.

Amb això, Espinalt afirma (Cf. 27) que les idees es divulguen i s'estenen per dos motius: o bé, per prestigi, o bé, per repetició. Quan una persona té un gran prestigi i alhora resulta altament expressiu, és a dir, que té una gran capacitat argumental, pot passar-li com al cèlebre filòsof alemany Hegel, que va declarar als seus deixebles: "*Jo no parlo sols de la veritat, jo sóc la veritat.*" Les seves extraordinàries condicions mentals i dialèctiques, enfront de la pobresa argumental dels qui l'envoltaven, varen aconseguir la credibilitat dels seus arguments. Els sofistes de l'antiga Grècia, per exemple, opinaven que l'autèntica veritat no existia. Per a ells tot era relatiu, fins al punt que era molt més certa una mentida explicada de forma suggestiva que una veritat argumentada de forma vulgar. Espinalt considera que, encara avui, n'existeixen d'aquests sofistes, sobretot entre els nostres polítics. La diferència entre els autèntics sofistes d'aquella època i els actuals rau en el fet que aquells creien fermament en el poder de la paraula i la força de l'argumentació. S'estrenaven en l'art de la retòrica, aspecte que fou criticat per Sòcrates i Aristòtil. Aquest últim va apartar-se de la seva escola perquè volia crear una retòrica depurada al servei de la veritat.

14.4. EL SECRET DE L'ELOQUÈNCIA

“És al moment que hom té ocasió de parlar, que s'adona de les moltes o poques coses que té per esgrimir.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 178)

Quan fem referència als temes relacionats amb l'expressivitat, i més concretament amb l'oratòria, l'ésser modern cerca amb deler cadascun dels factors que hi intervenen. Quin és l'autèntic secret de l'eloquència?

Espinalt remarcava, d'entrada, que és una veritable aberració que els pobles del nord del Mediterrani, que som els pares de l'eloquència, haguem de patir la vergonya col·lectiva d'observar com, encara avui, a ciutats cultes com Barcelona molta gent –sense oblidar bona part dels principals dirigents del país– assisteix a cursos que provenen dels Estats Units per aprendre oratòria (Cursos Dale Carnegie). Mai cap poble al llarg de tota la història ha arribat a tenir els grans oradors que han donat els diversos pobles del nord del Mediterrani. L'oratòria, doncs, és genuïnament nostra. No en va l'oratòria, com tantes altres coses, va néixer a Grècia. Aristòtil ja va escriure un llibre en el qual, amb una sola frase, va resumir magistralment la clau del problema de l'oratòria: “*El discurs cal que sigui majestuós i que commogui.*” En opinió de Carles M. Espinalt (Cf. 41), és ben cert que tot discurs que no tingui aquests dos ingredients no pot fer mai cap impacte. Aristòtil també parla en el seu llibre del fet que la primera condició de l'orador és conèixer les passions del seu públic, referint-se, per exemple, a l'enveja.

L'oratòria ha d'estar sempre d'acord amb el geni de l'idioma, però també amb la manera de ser de cada col·lectivitat o del tipus de públic. L'obligació de tot orador és, ja de bon principi, intentar estar a l'alçada de l'esforç que hauran de fer moltes persones per venir-lo a escoltar. Aquest fet reclama entrenament i estudi. L'oratòria eficient, doncs, depèn sempre del caràcter de l'orador i del coneixement del públic.

“*Quan a l'home li falla la paraula, no en va la Bíblia diu: «El principi va ser el Verb»; quan li falla el verb, fora de combat ben aviat.*” (Cf. 35)

Seguidament, per concretar quins són els ingredients d'un discurs, Espinalt ens detalla en el gràfic (G.EX.18), els punts essencials que ha de tenir per fer l'impacte adient sobre el públic.

1. Força patètica. El millor discurs que s'ha fet a Catalunya, des de la mort del dictador Franco (1975), fou aquell en què hi va deixar la vida l'il·lustre professor Ramon Trias i Fargas, perquè morí pronunciant-lo. El públic busca sempre el patetisme del discurs, no la diversió o un simple passar l'estona.

2. Un xic d'ironia, però no massa. El nostre és precisament un poble que, a força d'anar-hi posant un excés d'ironia, passa tot seguit a la xerinxola i acaba fent-ho tot amb quatre acudits.

3. Molt espantós. Ha de plantejar conceptes o idees clares. Dir les coses pel seu nom. Contrastar criteris o enfrontar-se a problemes o persones concretes i tangibles. Un dels pares de l'oratòria, Demòstenes, feia *filípiques*, és a dir, s'enfrontava i censurava obertament el rei Felip de Macedònia, a l'antiga Grècia. Si no es fa d'aquesta manera, no hi ha discurs possible i, el que encara és pitjor, no hi ha ni dignitat ni veritat perquè, per a Espinalt, la veritat sempre cal veure-la traduïda en noms de persones.

4. To vibrant. Aquests tons apagats, que mai no havia tingut el rector de cap parròquia, eren propis del sagristà o de l'estudiant de capellà. Per això, segons el punt de vista d'Espinalt, fan tan de mal a l'oratòria els estudiants de capellà quan es posen en política i pengen la sotana, perquè no han arribat a capellans i encara tenen el llenguatge del sagristà.

5. El tema ben sintetitzat. Sanchís Guarner va descobrir que Sant Vicens Ferrer era un gran orador, però, no tant pel que deia en els seus discursos, sinó per la forma com els estructurava.

6. Mímines vacil·lacions. Hi ha qui diu que l'aire dubitatiu de l'orador prové dels anglesos, quan en realitat ells i tota la resta de pobles arreu del món han hagut d'aprendre els recursos de l'oratòria del Mediterrani.

7. Màxima claredat. El binomi que formen *orador* i *públic* ja fou detectat i estudiat a l'antiga Grècia. Però nosaltres som davant d'un públic català, i Espinalt –profund coneixedor de la caracterologia catalana i conferenciant experimentat durant molts anys arreu del nostre país– va extreure de la seva experiència personal quines són les característiques que s'han de tenir en compte a l'hora de plantejar-nos de fer un discurs que commogui el públic català (G.EX.18):

a) Un començament rotund. Quan es divaga, o no es va al gra, el discurs no està fet amb mentalitat catalana. El poble castellà, per contrapartida, és barroc i molt retòric. Nosaltres diem “parlar clar i català” o exclamem “donar la cara”.

b) Que hi hagi un bon assortiment de raonaments per convèncer. El nostre és un poble que l'han enganyat molt. El públic català recela sistemàticament de tot, i cal que l'orador sàpiga revestir-se de moltes i rotundes afirmacions per arribar a convèncer.

c) Molta capacitat d'inspirar confiança. Per exemple, no inspira cap confiança observar l'orador fregar-se les mans mentre parla. Cal exposar clarament allà on es va, l'objectiu del nostre discurs. Aquell qui sap on va inspira molta més confiança. La versió demagògica d'aquest fet ha estat la pedra de toc de molts tirans al llarg de la història, atès que sempre s'han presentat com gent que tenia molt clar allà on anava. (G.EX.27)

d) I per últim, en un discurs “a la catalana” no hi pot mancar “el pinyol”. De pinyols se'n van fer fins a la època de Lluís Companys. L'expressió prové del llenguatge musical i popular català, és a dir, “pinyol” és la nota aguda i sostinguda que dona un cantant. Aquesta expressió, al segle passat, passà a l'argot de la política i el discurs. És una frase aguda, valenta i repetida. Jugar i quasi remoure's en un joc de paraules per fer un impacte. Espinalt creu que els públics actuals enyoren els “pinyols”. Per exemple, a Pau Clarís, un escriptor portuguès li va atribuir un “pinyol” al final d'un suposat discurs seu que, posteriorment, s'ha descobert que ell no va pronunciar mai. Deia així: “*Mori jo, mori infamement, i respiri i visqui l'afligida Catalunya!!!*” Emociona, tot i saber que aquest “pinyol” no és de l'autor a qui s'atribuïa. També cita (Cf. 41) un altre personatge públic, quan esmenta que la capacitat de fer “pinyols” de Jordi Pujol va minvar moltíssim en els últims anys de la seva vida política. Segons Espinalt, el “pinyol” neutralitza allò que és el nostre màxim drama com a poble: la sensació col·lectiva que no ens en sortirem. La moral de derrota que ens acompanya en tot moment. El “pinyol”, doncs, no és per a nosaltres un recurs més o menys exòtic del discurs, sinó un autèntic antídote.

14.5. INTERPRETACIÓ PSICOESTÈTICA DEL LLENGUATGE

“Perquè, naturalment, ha de venir un dia en què hem de fer una interpretació psicoestètica d'un idioma.” (Cf. 15)

Des de la visió psicoestètica, l'anàlisi del llenguatge és una qüestió cabdal per entendre les diverses formes de copsar la realitat que tenen els pobles. Per això, Espinalt en fa contínues referències al llarg de tota la seva obra. Així, en un intent de fer-nos conscients de les nostres expressions, considera que no són inofensives les formes que utilitzem per interpretar la realitat. Així mateix, seguint el principi que la forma modela el fons i a l'inrevés, estudia algunes de les manifestacions verbals del nostre idioma, i les compara amb els pobles veïns.

“Existeixen frases idiomàtiques que són com una mena de resum del tarannà d'un poble o en defineixen la manera de veure un aspecte determinat de la vida. Tres exemples: quan els francesos, en veure que menges, us desitgen: «Bon appétit». Posen l'èmfasi del fet no pas en el que hom s'empassa, sinó en la gana que tingui. És com si us diguessin: «Allò que cal és que hi hagi gana.» L'inconscient col·lectiu dels francesos revela que temps ha que no tenen fam. Creu que no pot fallar el menjar i sí l'apetit, per això el seu desig és que no us manqui. En canvi, els castellans, en la mateixa ocasió tenen un altre punt de vista, us diuen: «Que aproveche». Manifesten, inconscientment, que la qüestió important és que aprofiti tot el que es cuina. És com si advertissin que les reserves del rebost mai no són gaires i la gana sempre és intensa. Es parteix d'un atàvic pensar en els àpats endarrerits. Els catalans, que de tot fem un problema de sensibilitat personal, diem quasi sempre: «Que vagi de gust». La nostra teoria sembla que doni més importància al fet que ens agradi que no pas a la gana o el menjar. Ens ha de venir de gust. I, venir de gust o no, és de cabdal importància entre nosaltres. Per això mots com «tolerància» o «llibertat» mai no fan so de buit en el cor de cada català.”

Espinalt (O.E., 1967, p. 315)

En aquest aspecte, per analitzar psicoestèticament el llenguatge, cal fixar-se amb els mots que més s'utilitzen, les absències de paraules, l'arrel d'on prové l'expressió que s'utilitza, l'evolució del significat d'un mot, etc. En veritat, si féssim un estudi prou rigorós sobre les paraules que s'utilitzen en cada idioma, ens portaria a conclusions molt encertades sobre la personalitat i la forma de viure dels seus parlants. Per exemple, mentre aquí tenim només una paraula per designar la neu, en els països nòrdics n'usen diverses, perquè tenen la necessitat de conèixer amb aquest element molt més que nosaltres.

“La manca en un idioma d'un mot clau per expressar un concepte o una funció pot mostrar-nos trets singulars de l'ànima d'un poble. Hi ha absències que també pinten idiosincràsia. Així, tenim que l'essència de l'esperit castellà és palesa en una mancança: el castellà no distingeix en la seva parla «son» i «somni». «Son» i «somni» s'expressen amb el mateix mot: «sueño». Prou es fan intents per implantar la paraula «ensueño» per indicar el somni. Tot endebades. Ni la gent ho diu per manifestar que somia, ni es podria concebre que hom volgués esmenar el títol de Calderón —«La vida es sueño»— dient-ne «La vida es ensueño». És tota la vida que es confon amb el somni. Entre realitat i somni, no resulta fàcil per al castellà de trobar-hi l'exacta separació. Somia tant, despert, que diríeu que no té necessitat de destacar el somni de la nit més enllà d'un caire natural del son. Potser per això els catalans, vivint com vivim tan a prop d'aquest considerable espectacle de «la vida es sueño», vam configurar una de les més expressives frases idiomàtiques: «llogar-hi cadires.»”

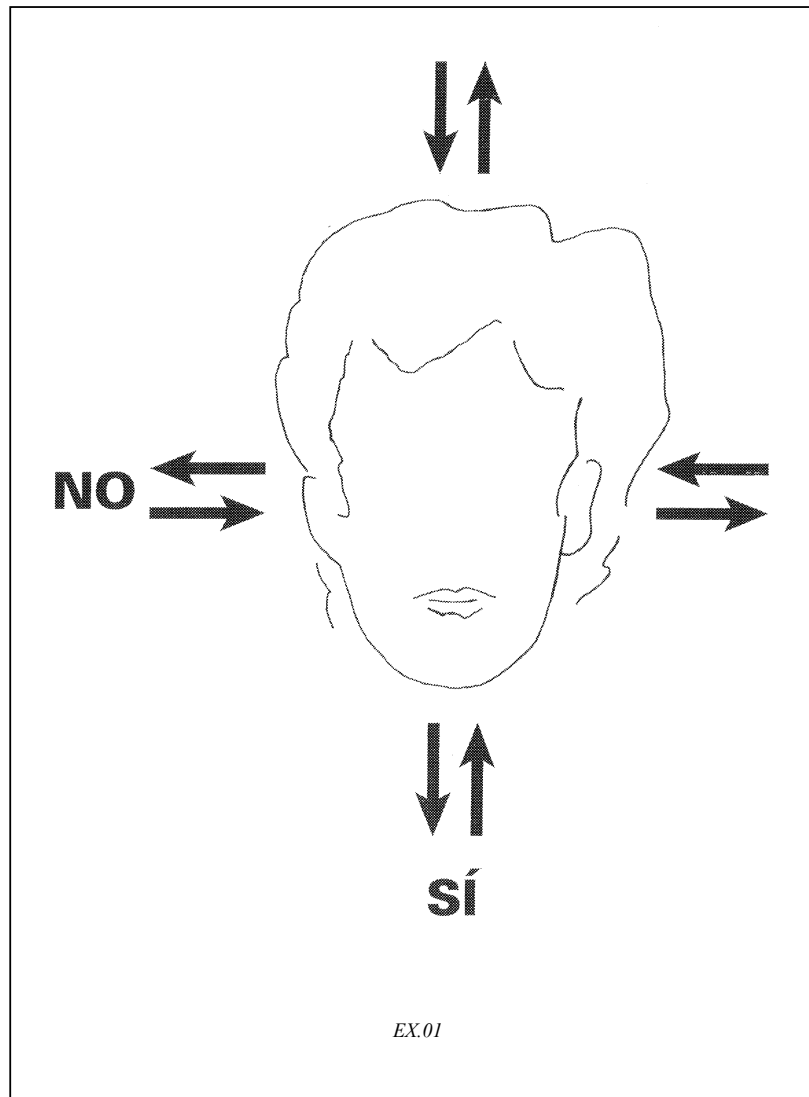
Espinalt (O.E., 1967, p. 315)

Realment, sense estalviar una certa dosi d'ironia, i per contrarestar el dramatisme que esdevé de moltes de les seves apreciacions, Espinalt dibuixa l'esperit que emergeix del llenguatge, i ens encara amb molts dels defectes que patim els catalans com a col·lectivitat.

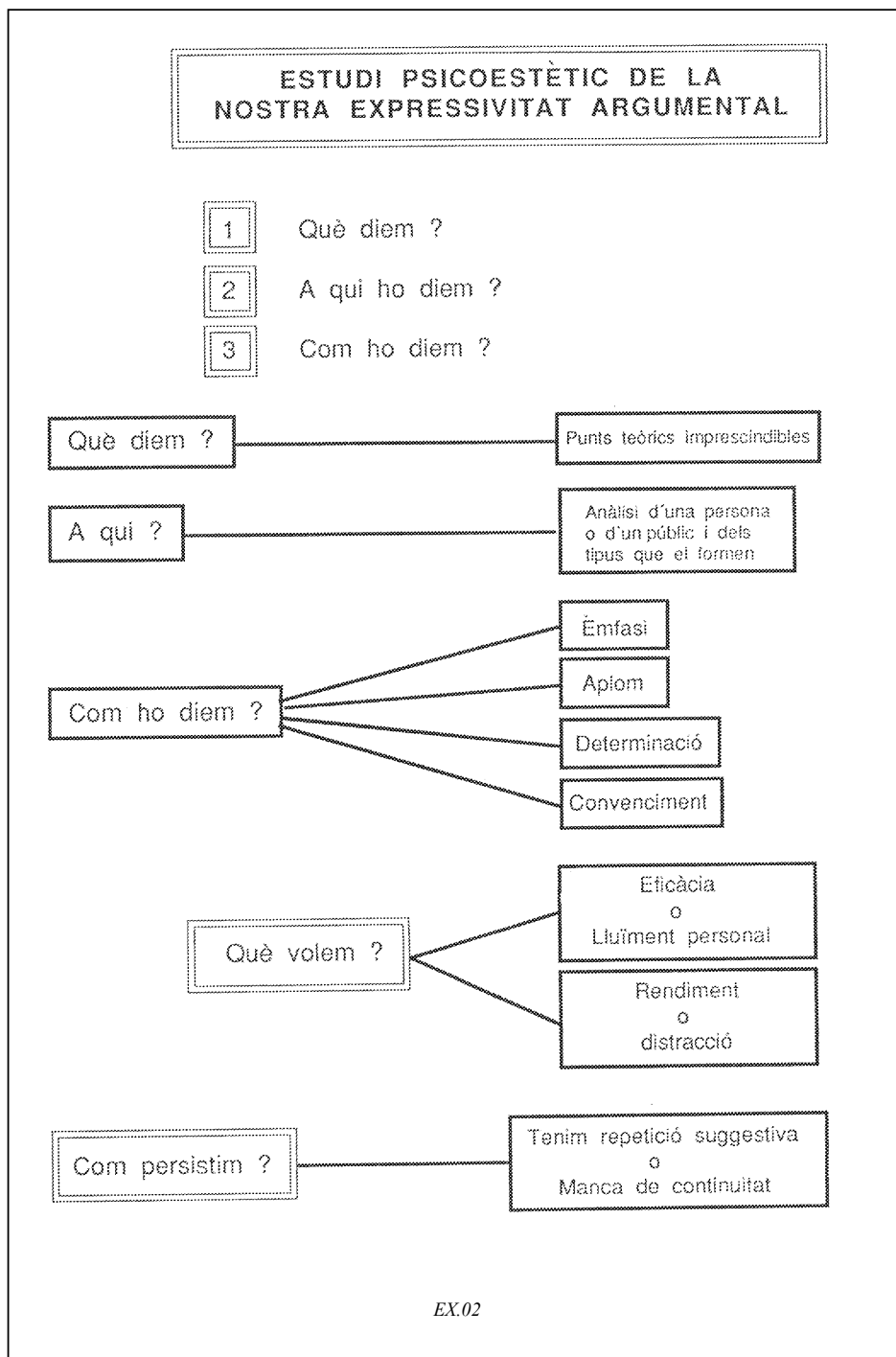
“Som un poble ric en expressions com «fer el pagès», «fugir d’estudi», i «fer l’orni», etc. Per sobreviure ens passem bona part de la nostra existència «fugint d’estudi». La nostra vida, més que no pas una realització, és un autodefensar-nos dels cops i de les normes. Quan no hi ha les causes d’aquesta actuació ens queda l’hàbit i les inhibicions segueixen existint. Per això, entre nosaltres, «fer la viu-viu» ja és un grau.”

Espinalt (O.E., 1963, p. 252)

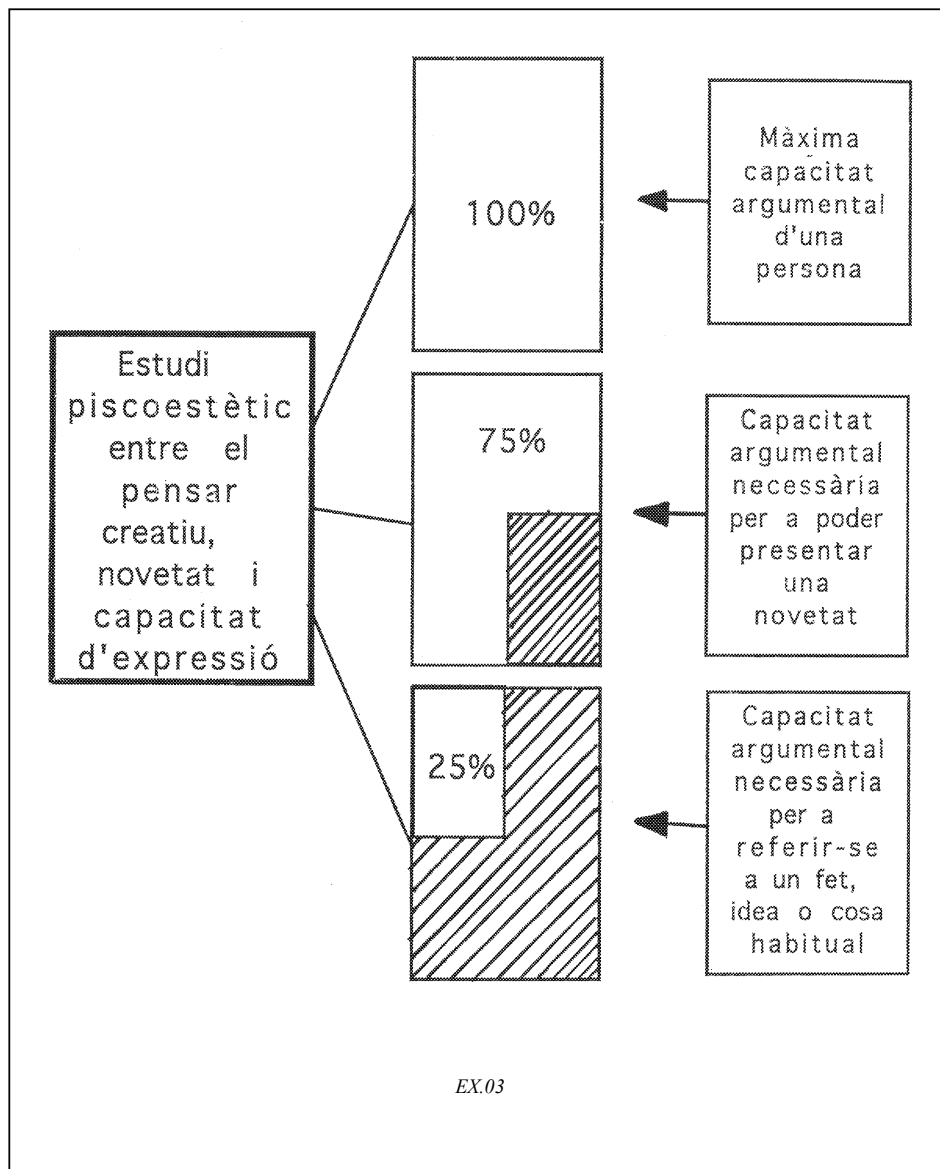
ANNEX GRÀFICS

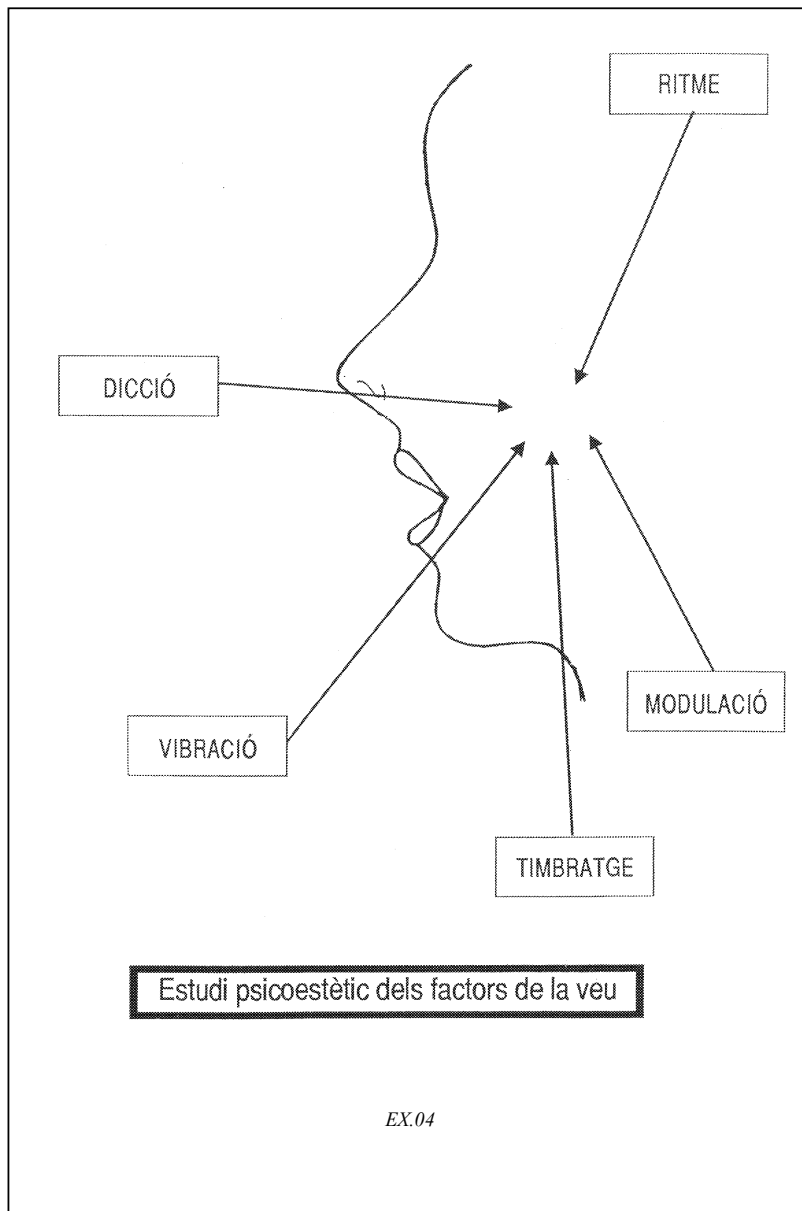
EX.01

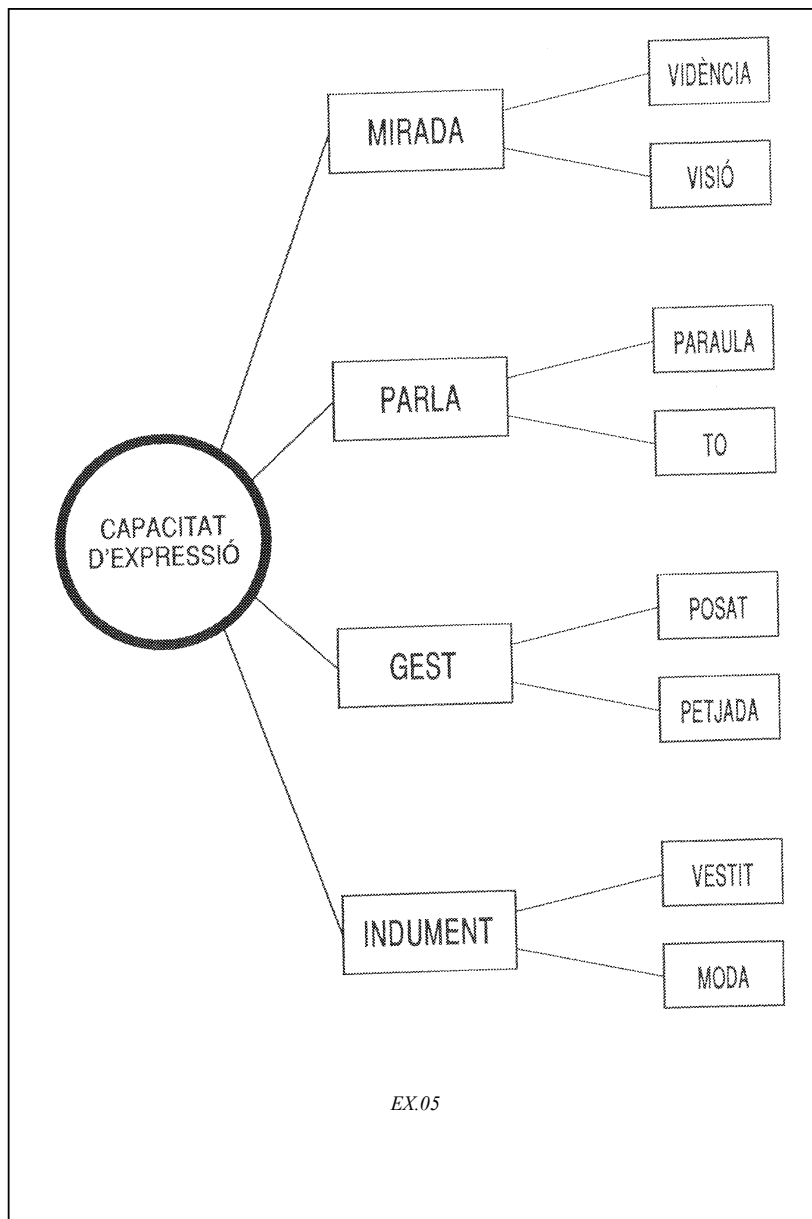

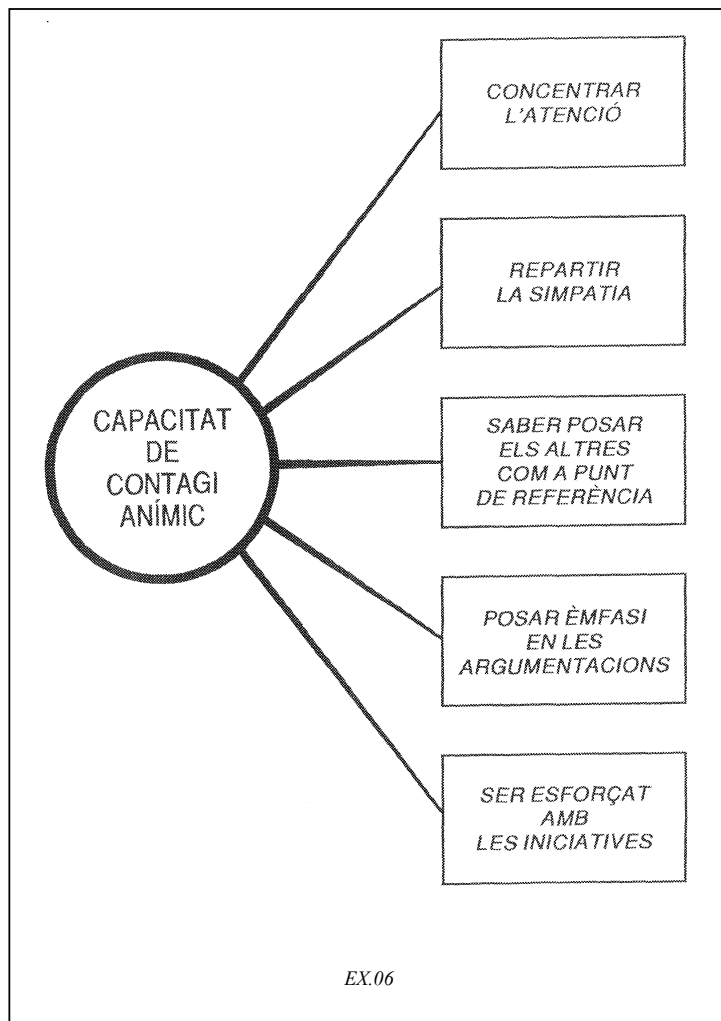
EX.02

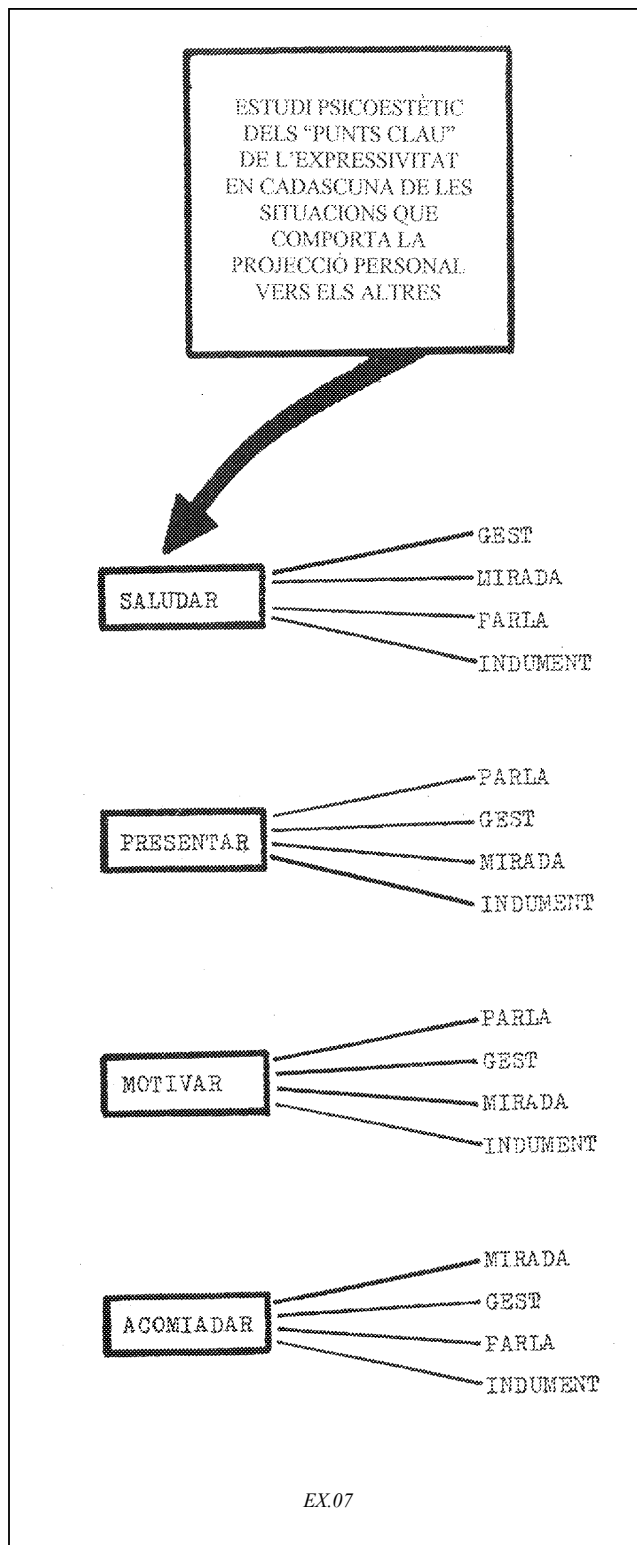

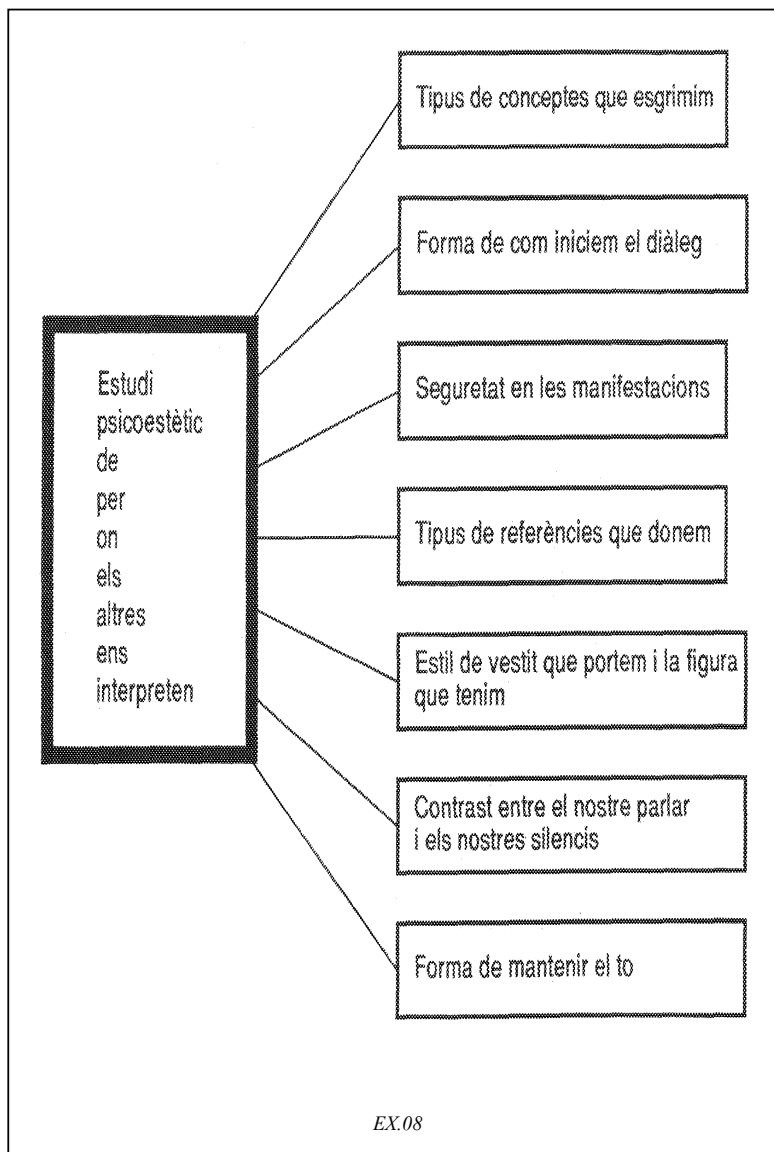

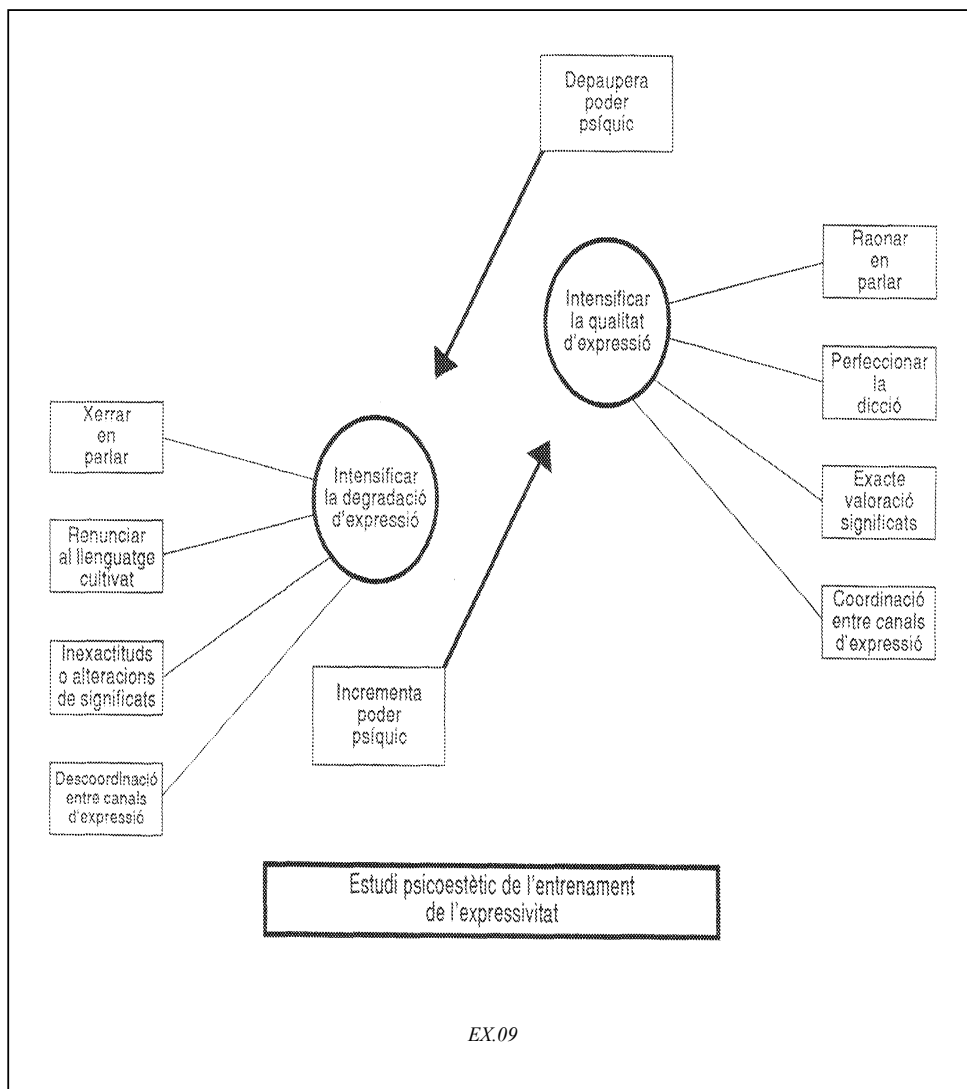

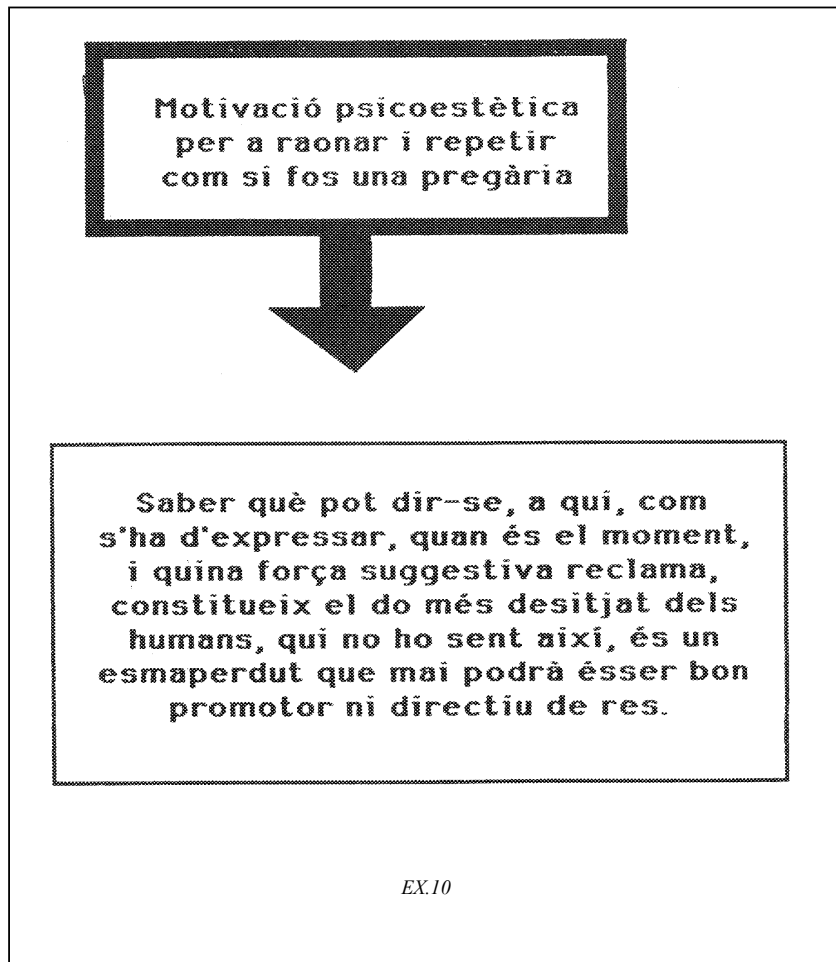

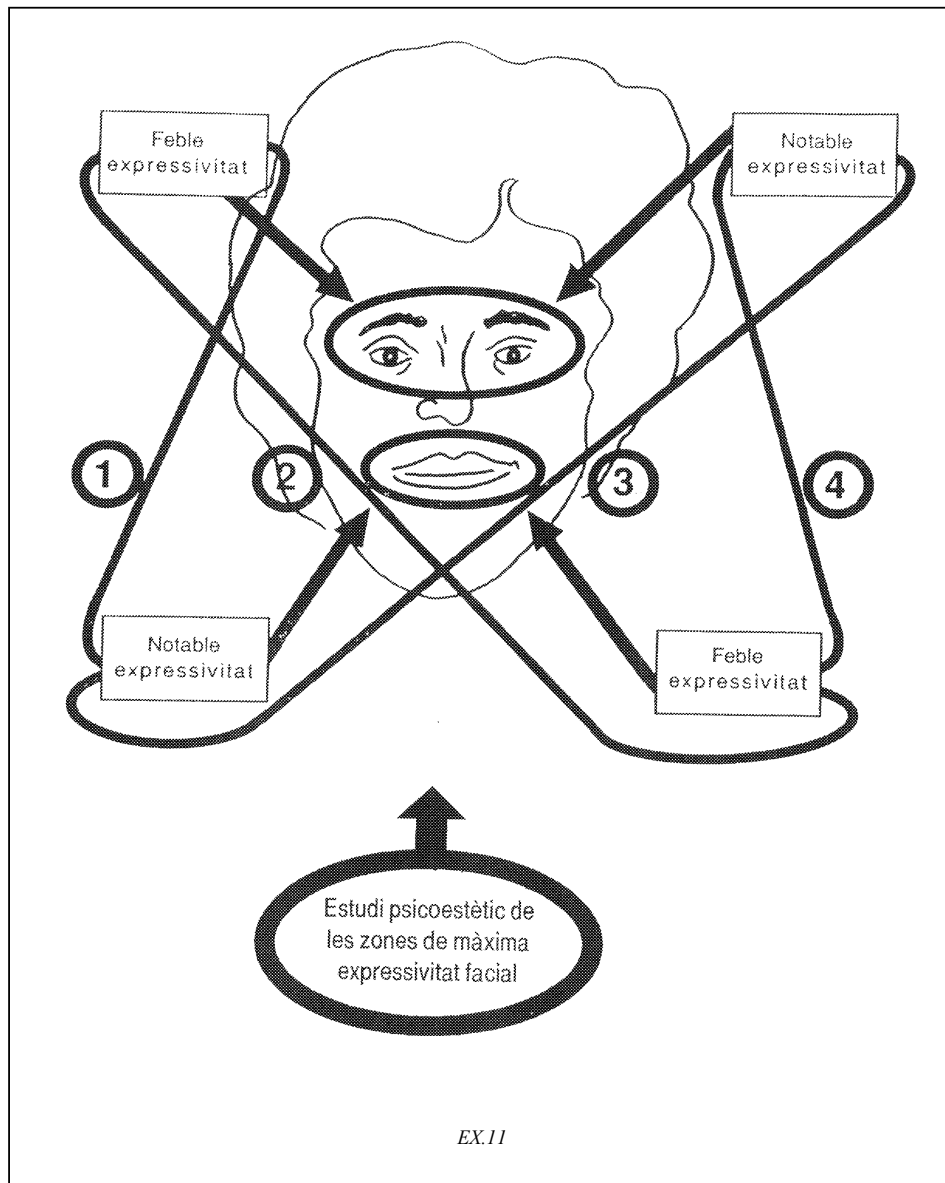

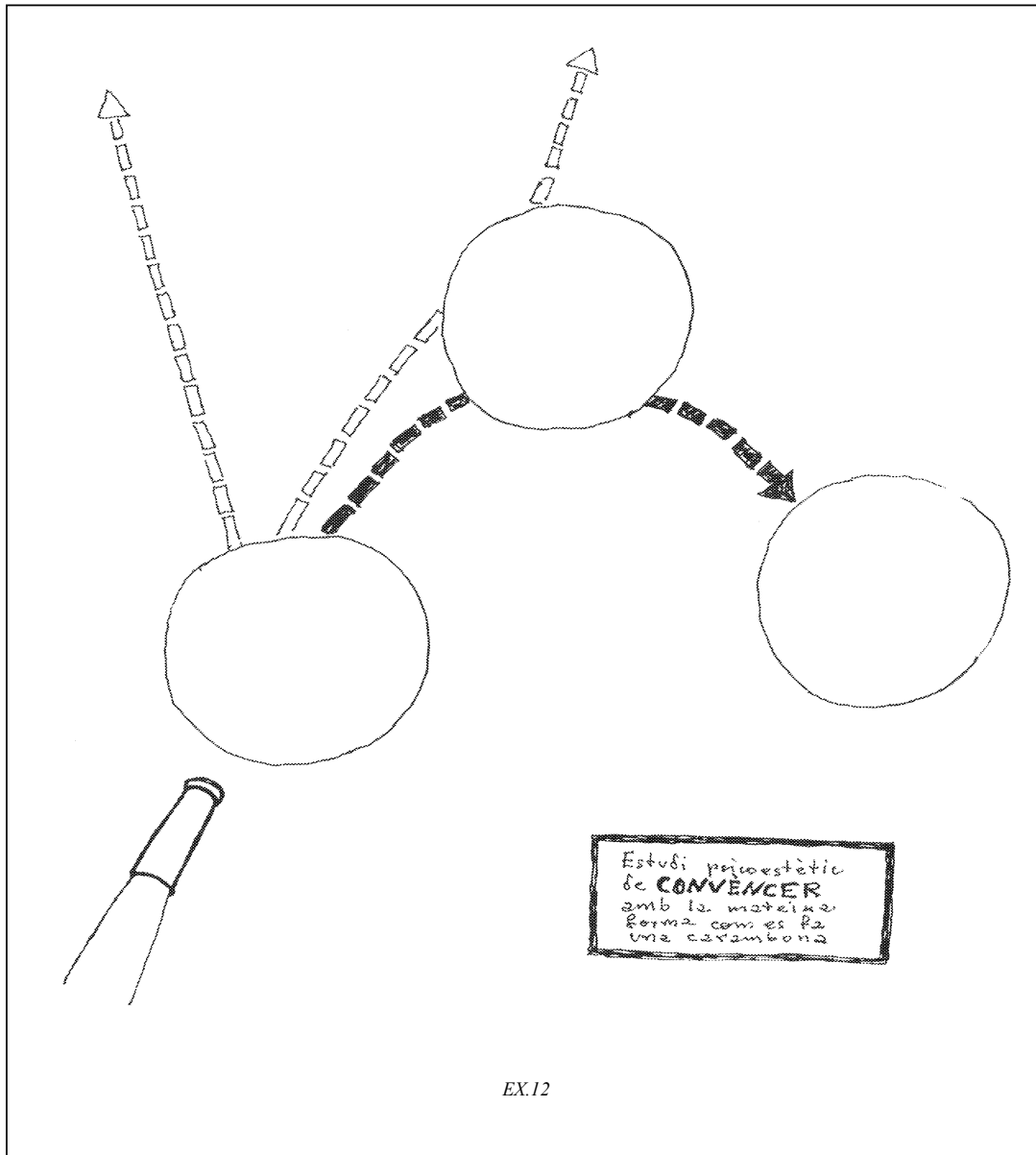

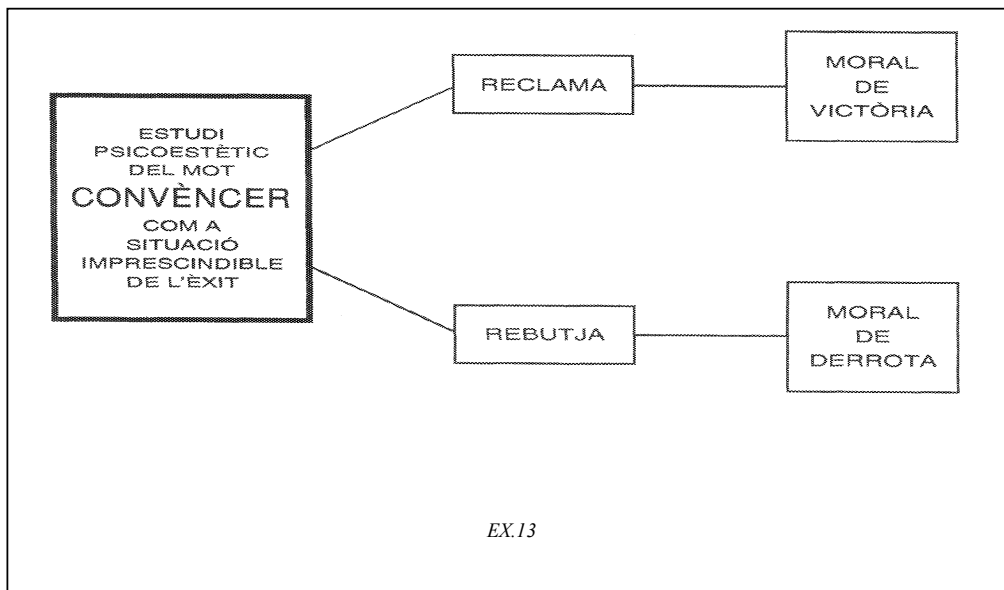

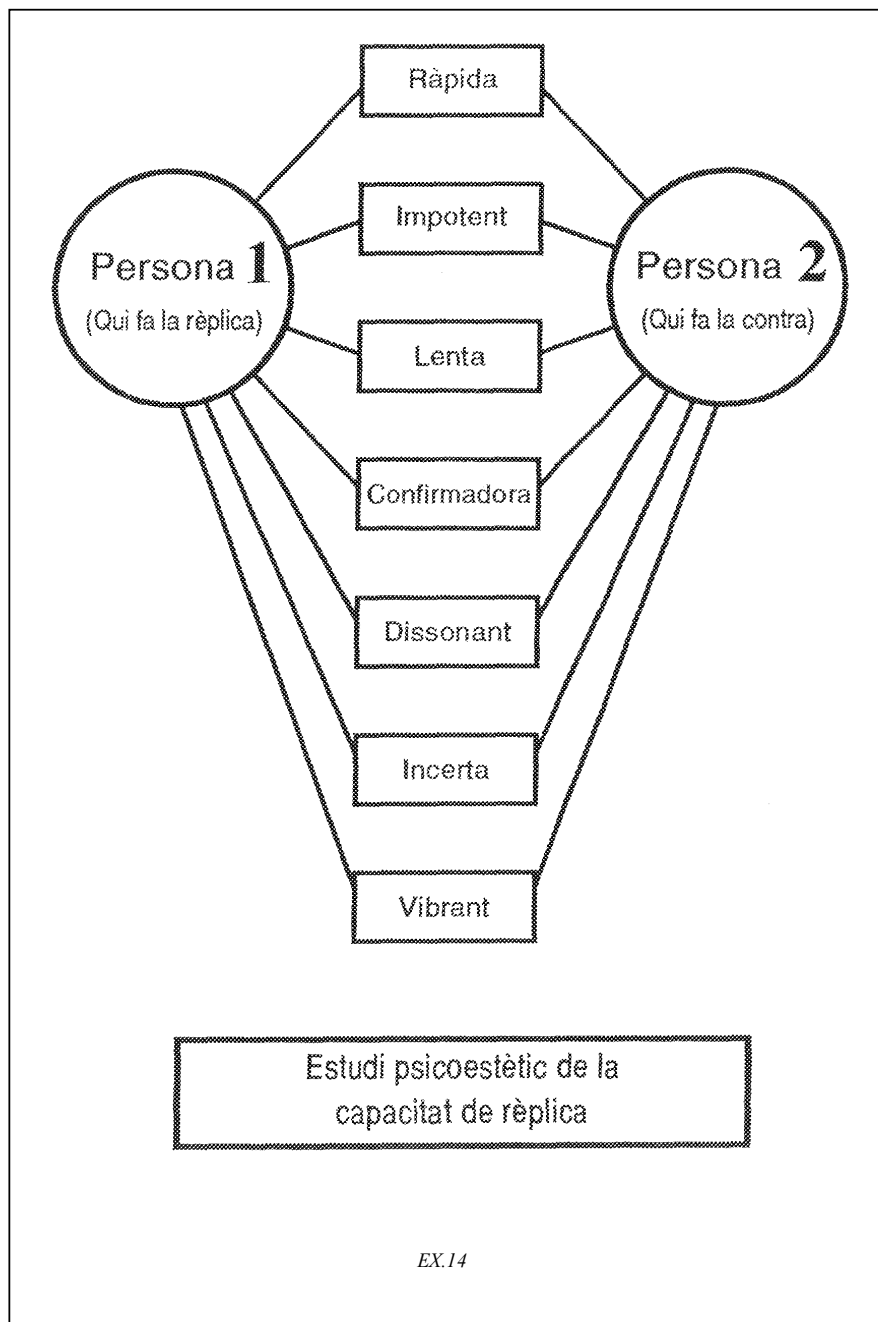

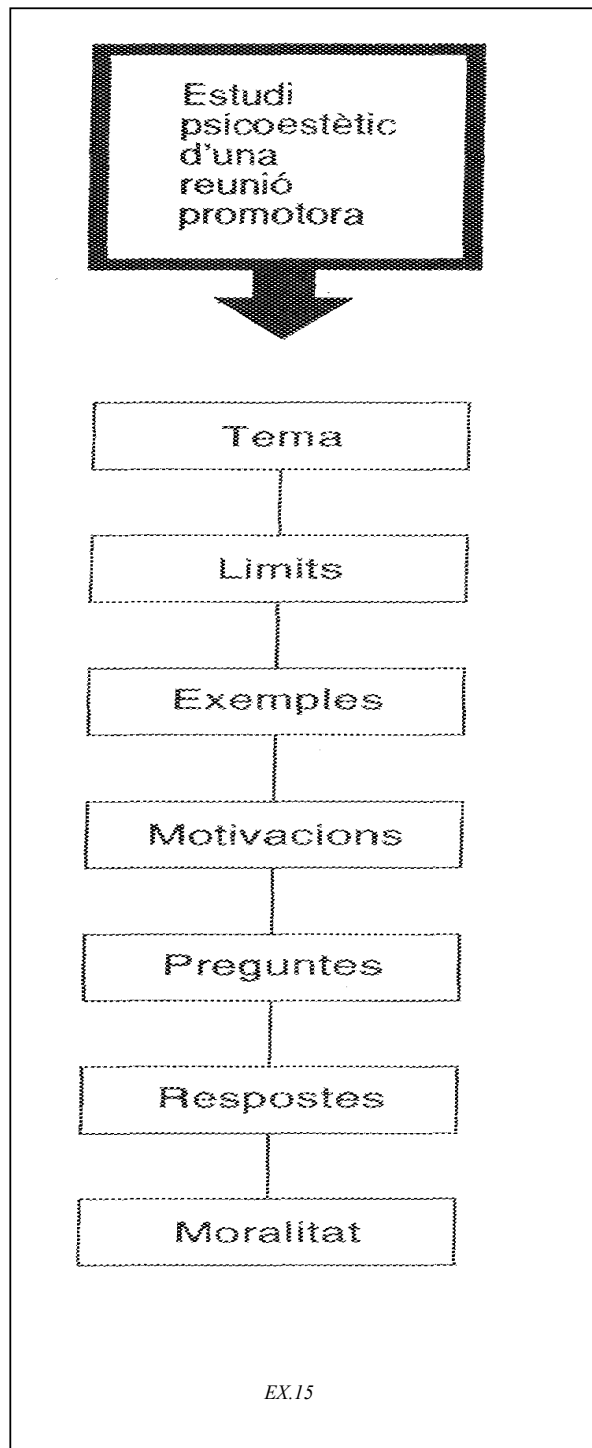
EX.11

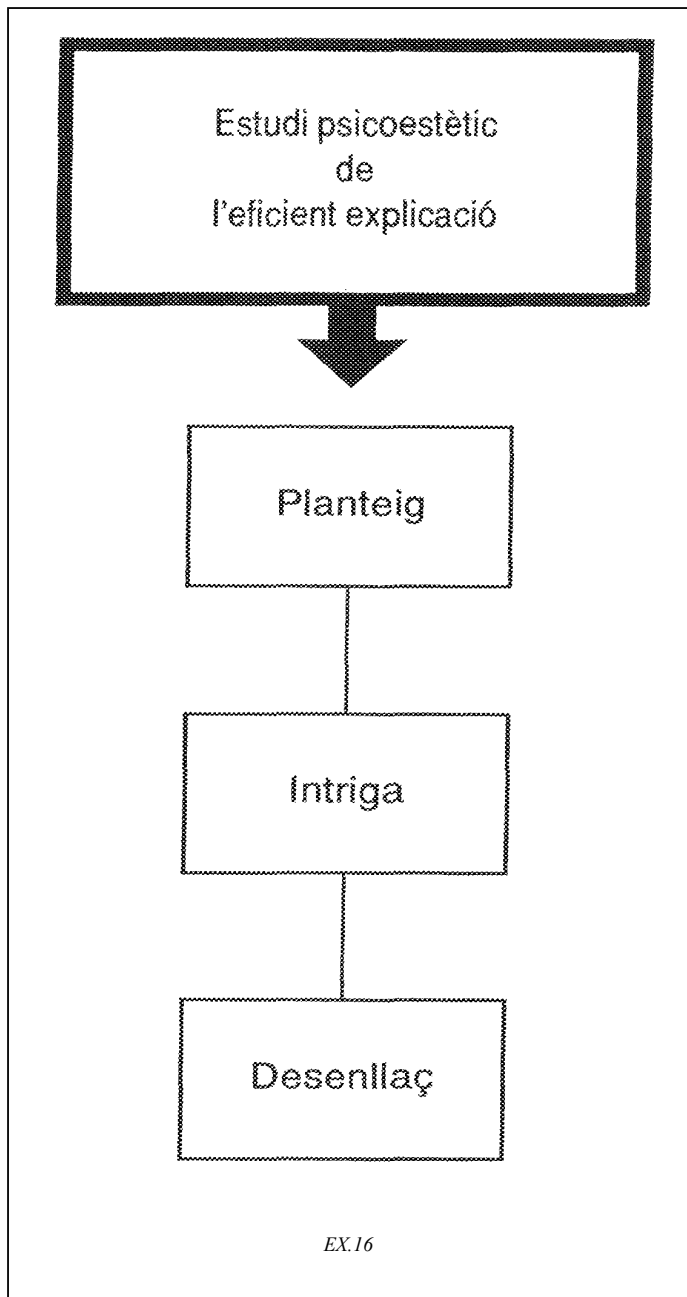

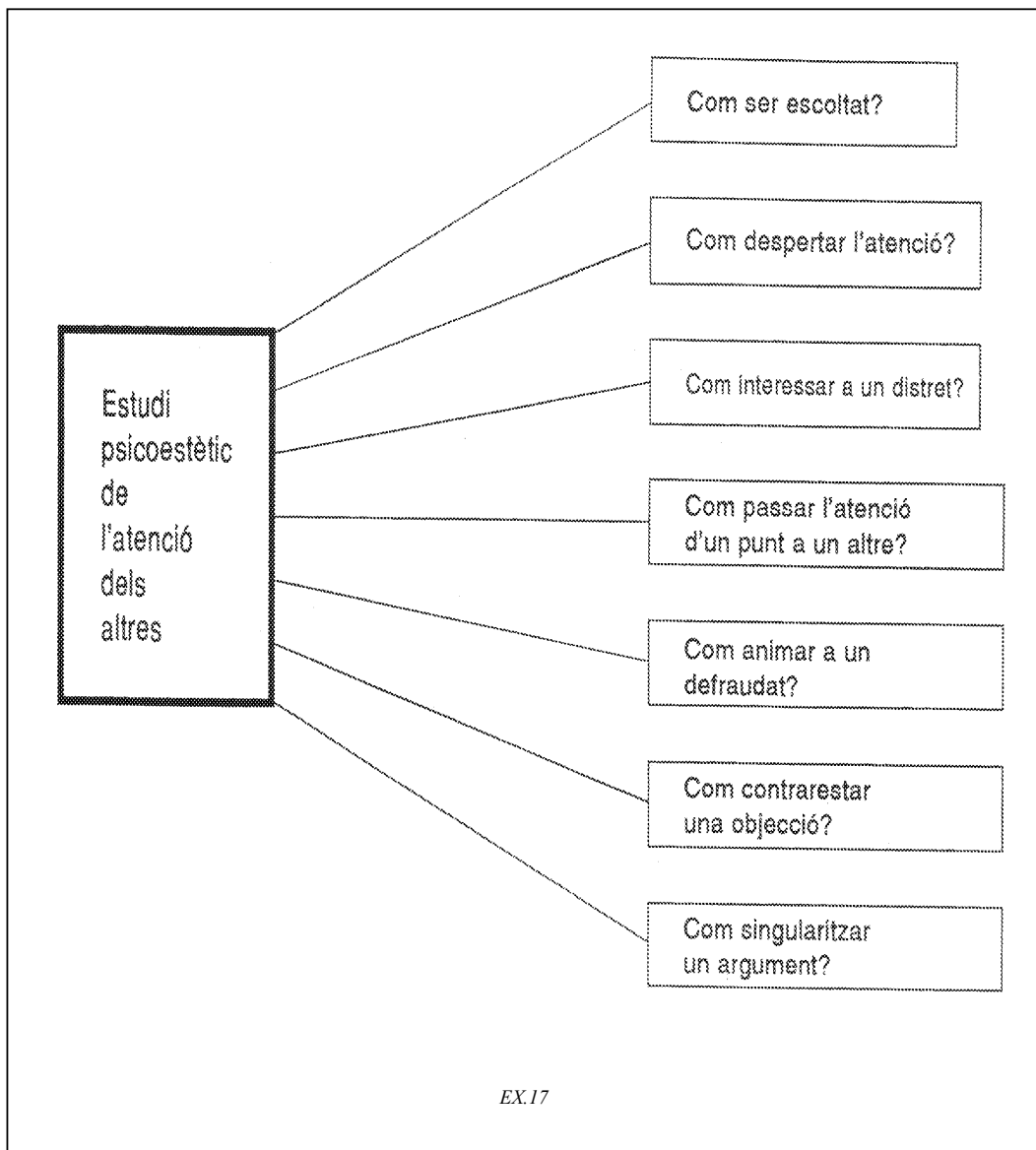

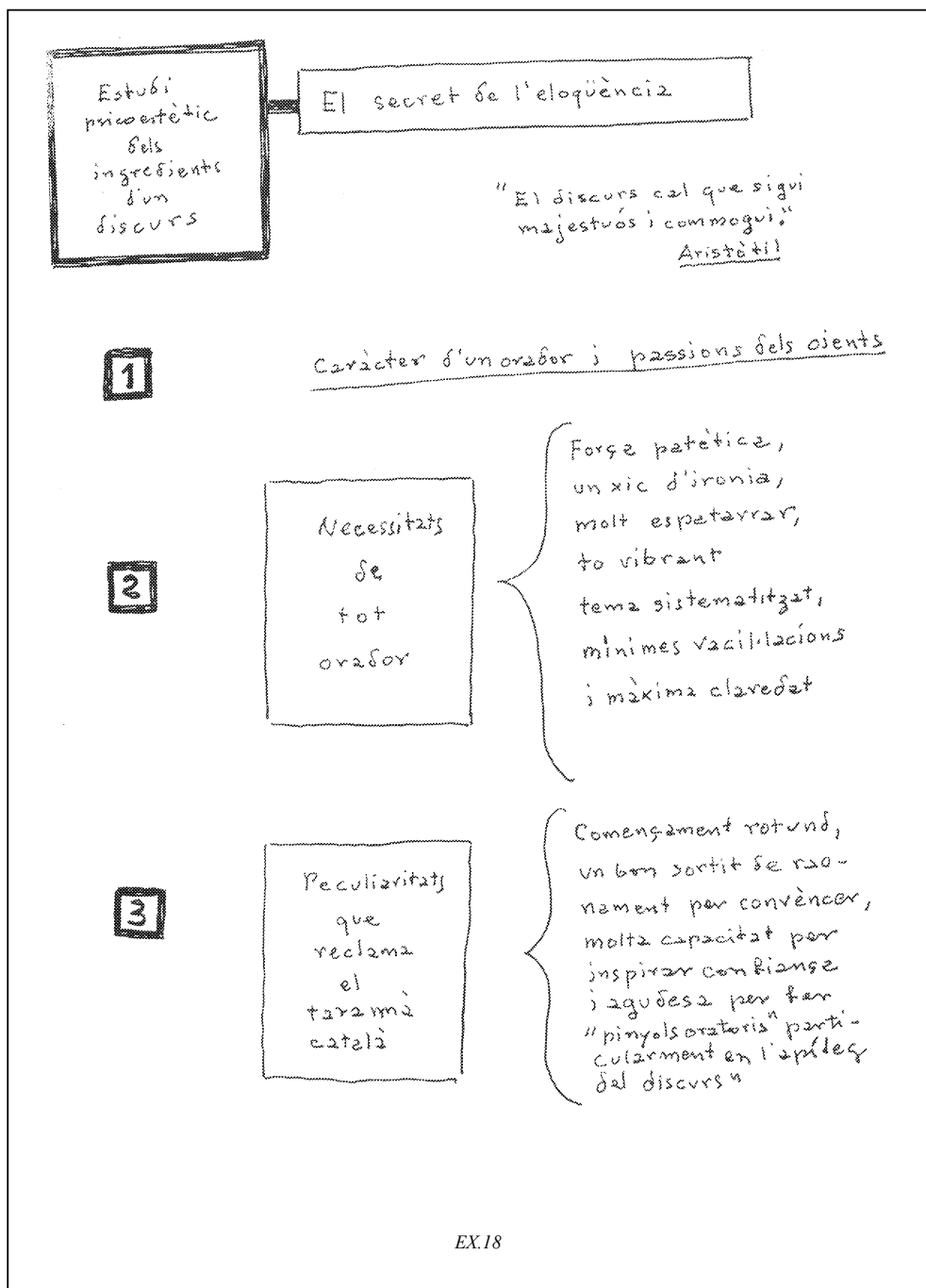

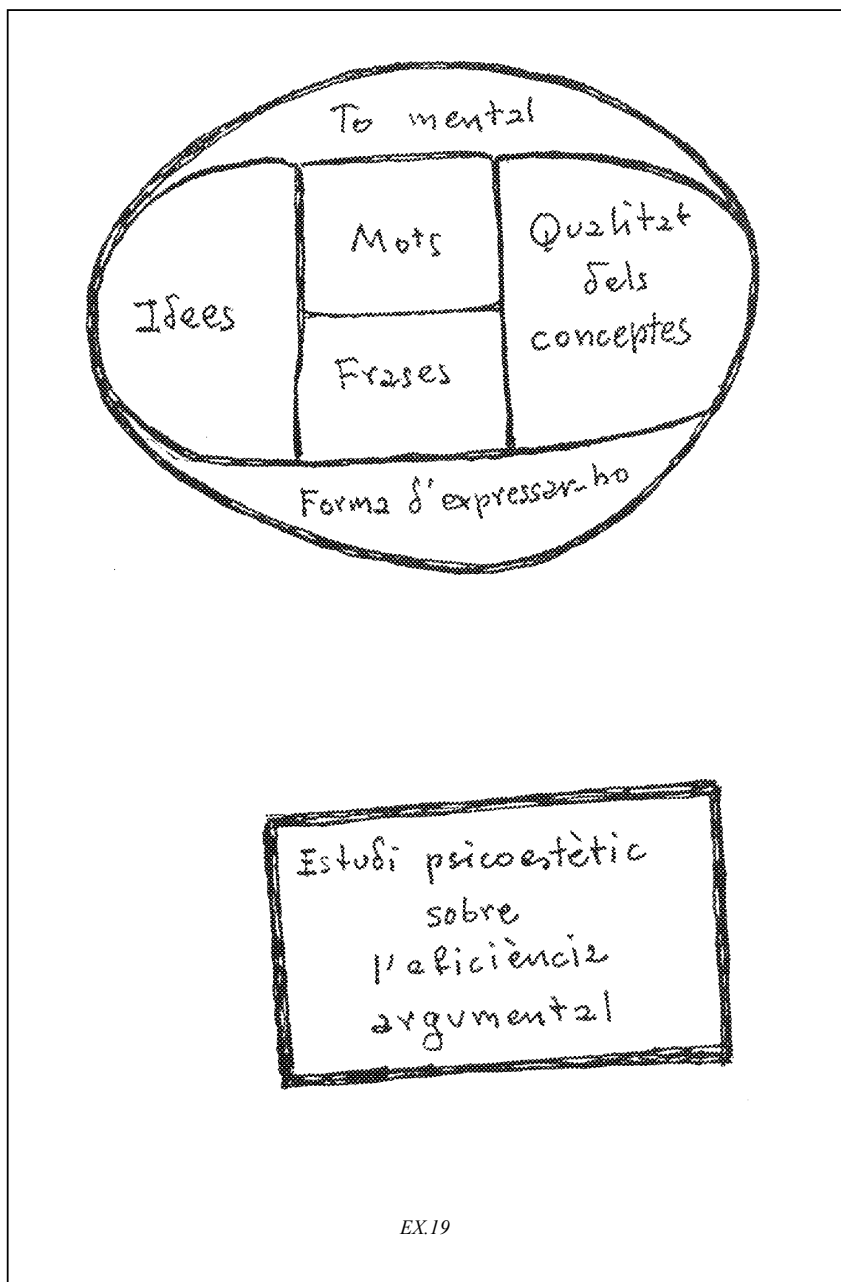

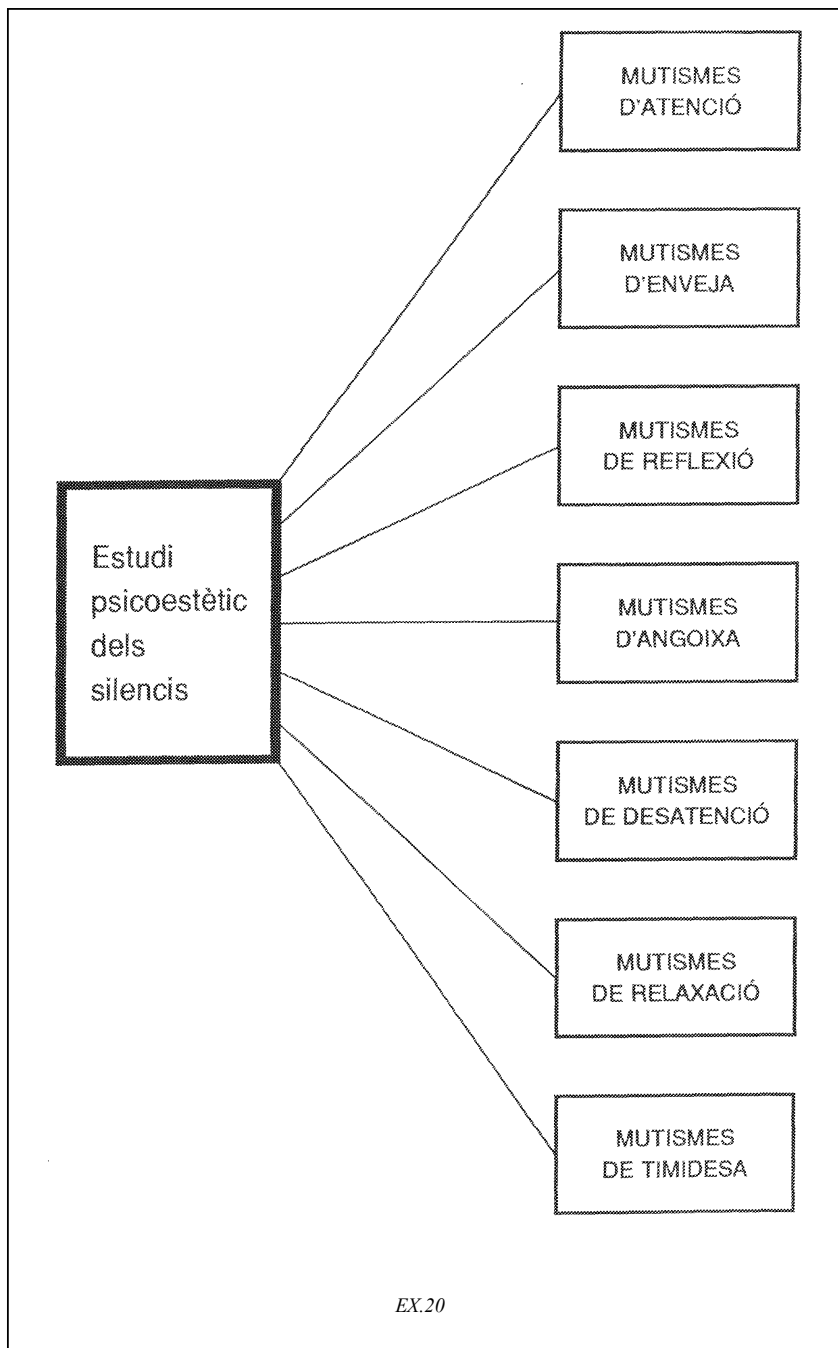

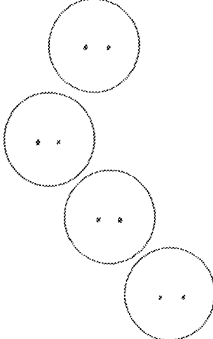

<p><u>TEST PSICOESTÈTIC DE L'EXPRESSIVITAT</u></p> <p>Dibuijarà els quatre botons que contempla, d'acord amb la distribució que el senyor X explicarà sense permetre mirar les formes com els té situats.</p>	<p>1 Làmina</p>
<p>2 Làmina</p>	<p>3 (Làmina reservada pel senyor X)</p>

EX21

Exercici psicoestètic d'expressivitat

Una frase es pot dir

La gent del meu poble té l'ai al cor. . . . .

La gent del meu poble té l'ai al cor.

La gent del meu poble té **L'AI AL COR**

La gent del **MEU POBLE** té l'ai al cor

Escriure tipus de frases així

Mirar de fer punts suspensius en les frases que reclamen doble interès

EX.22

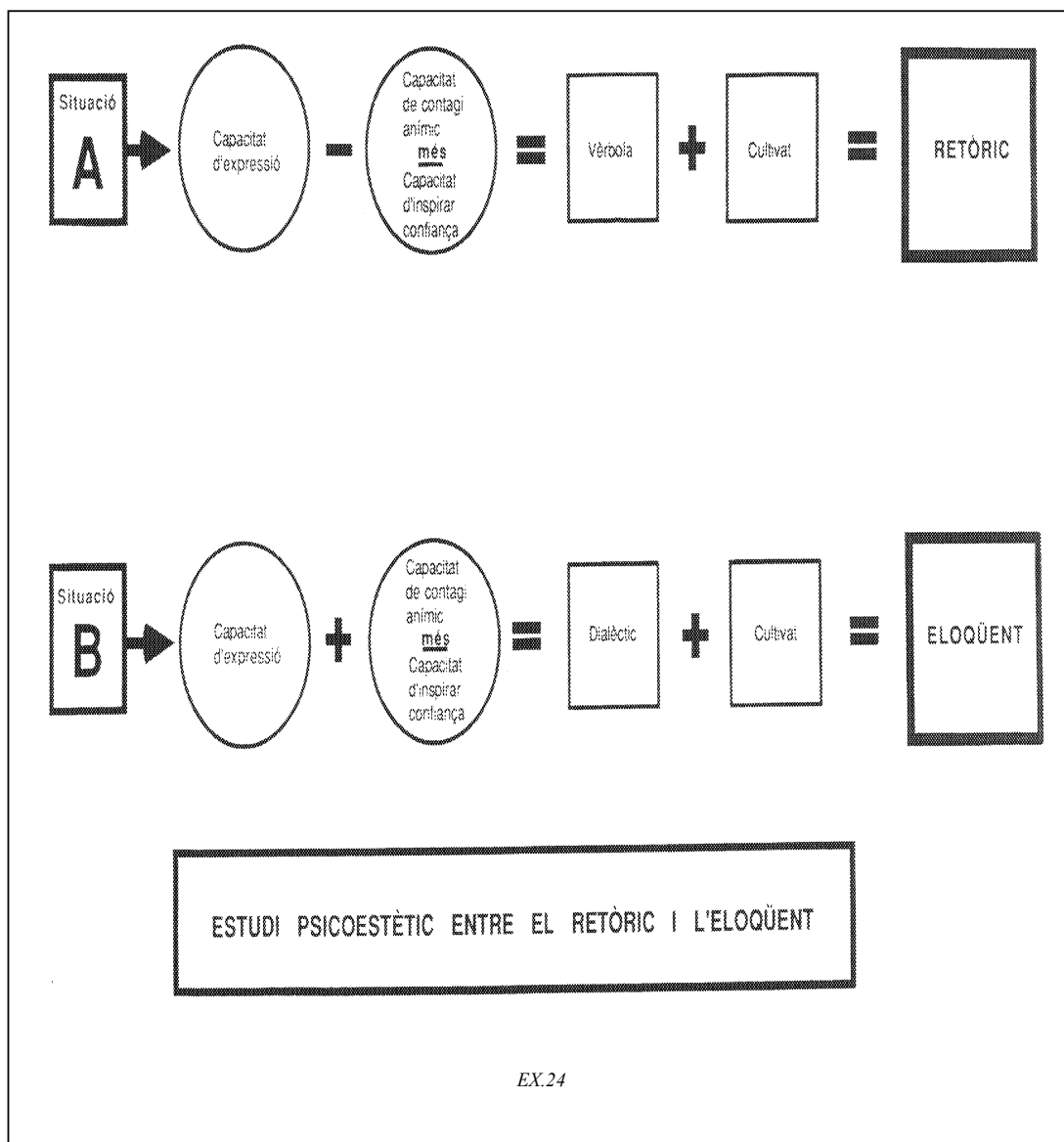
Estudi psicoestètic dels problemes de
l'expressivitat

EL PODER D'UNA COMA

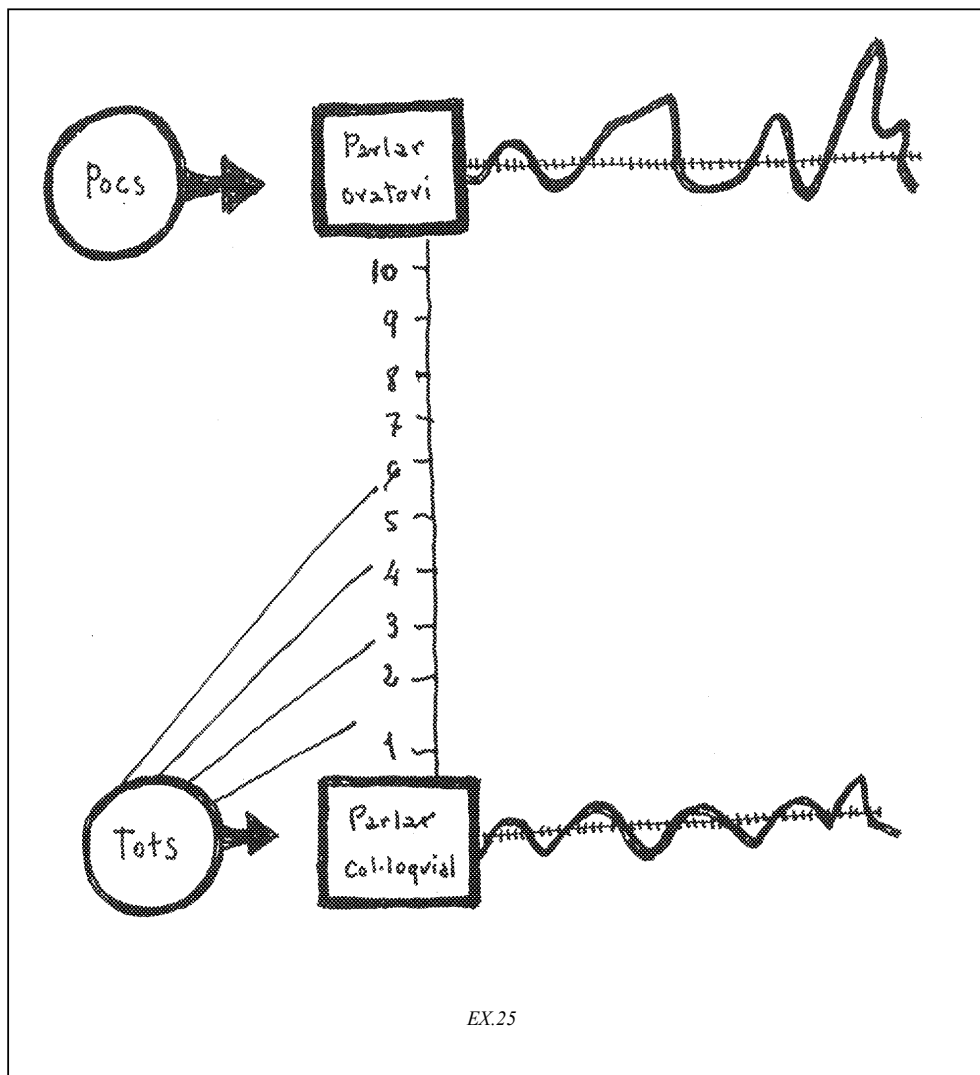
"Catalunya, serà cristiana
o no serà."

"Catalunya serà cristiana o no, serà."

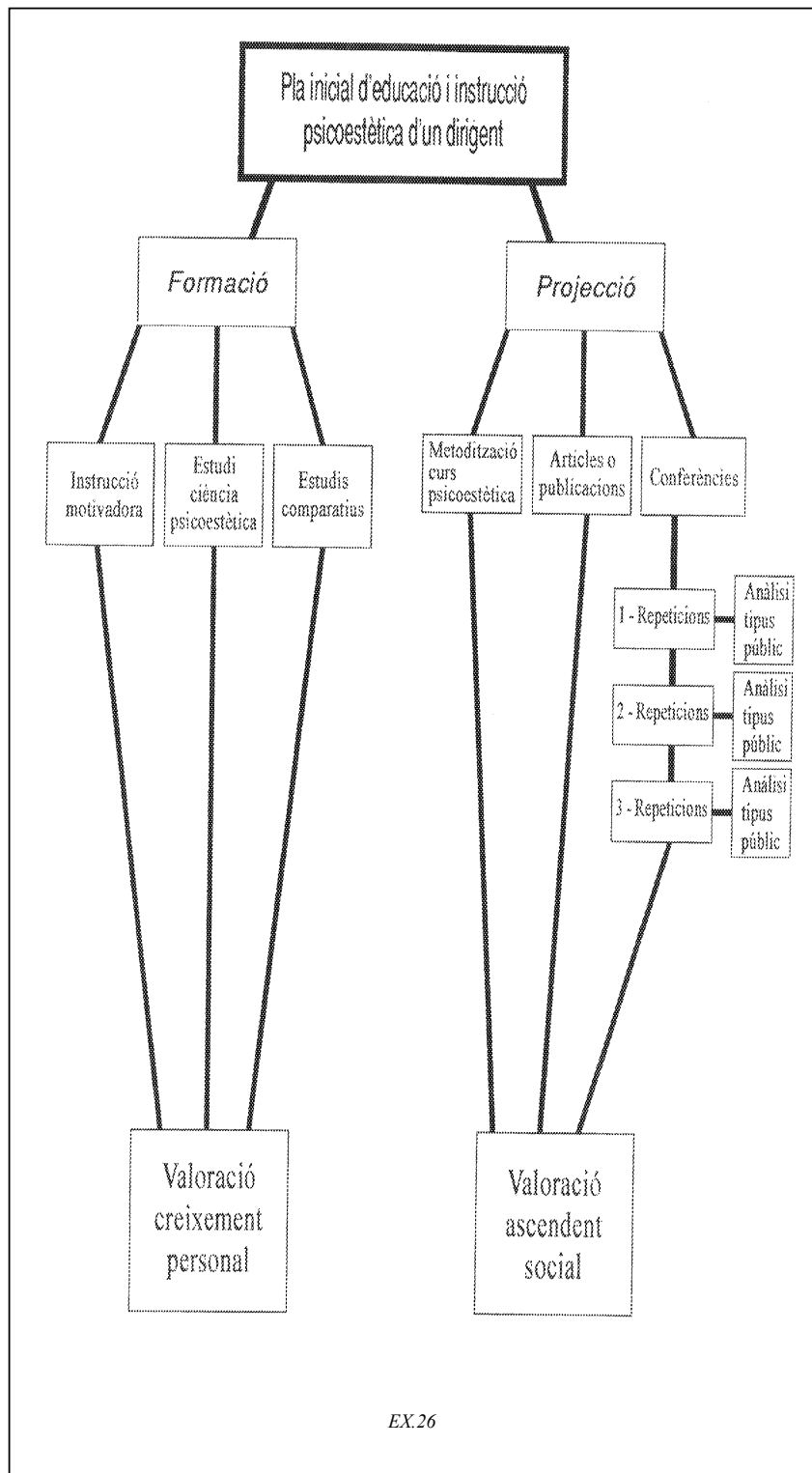
EX.23

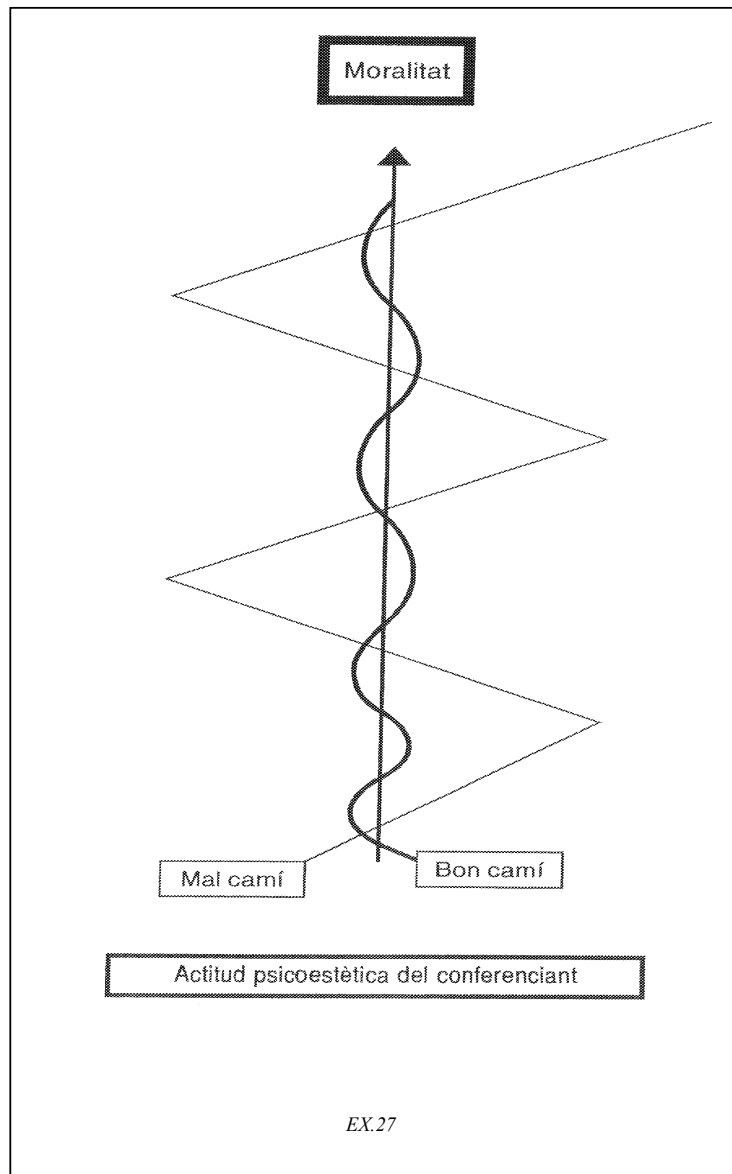
EX.24

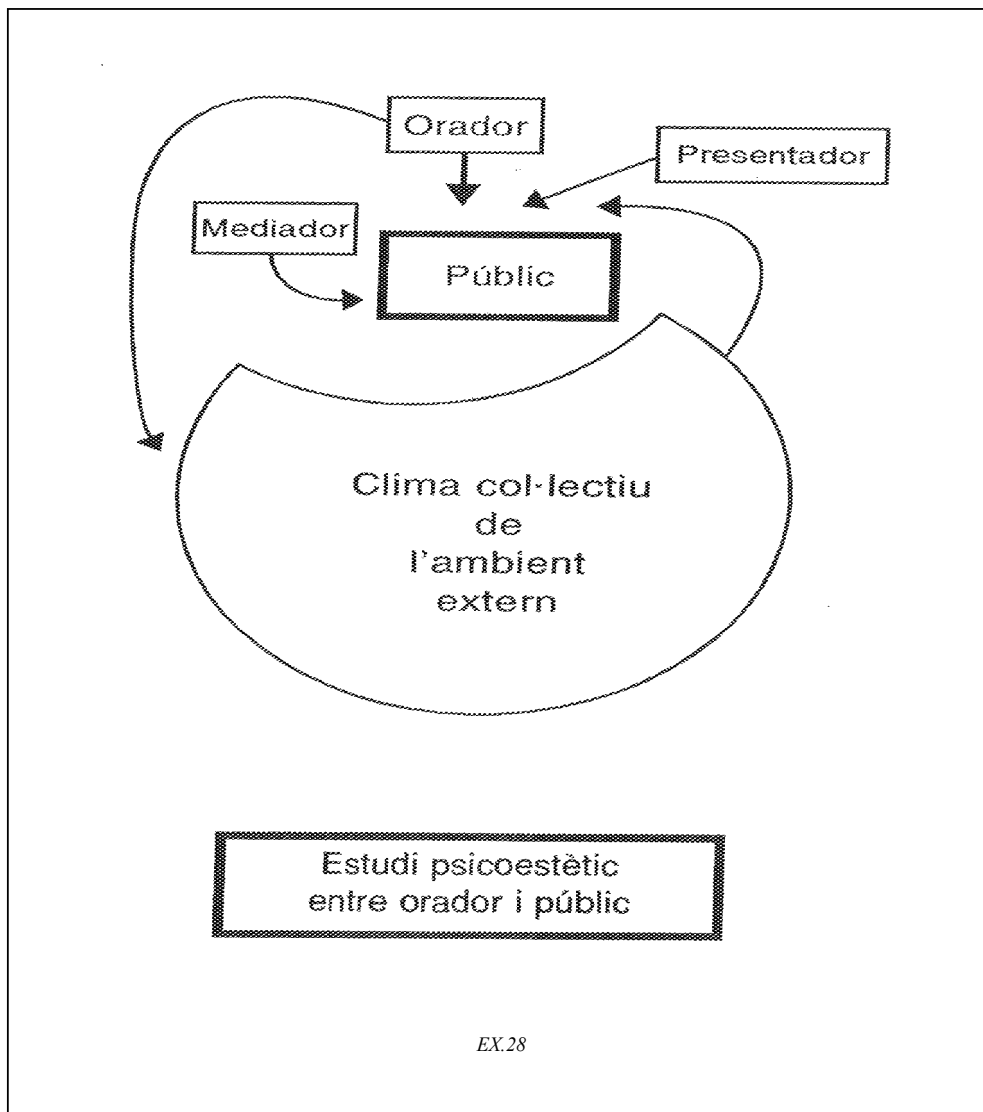
EX.25

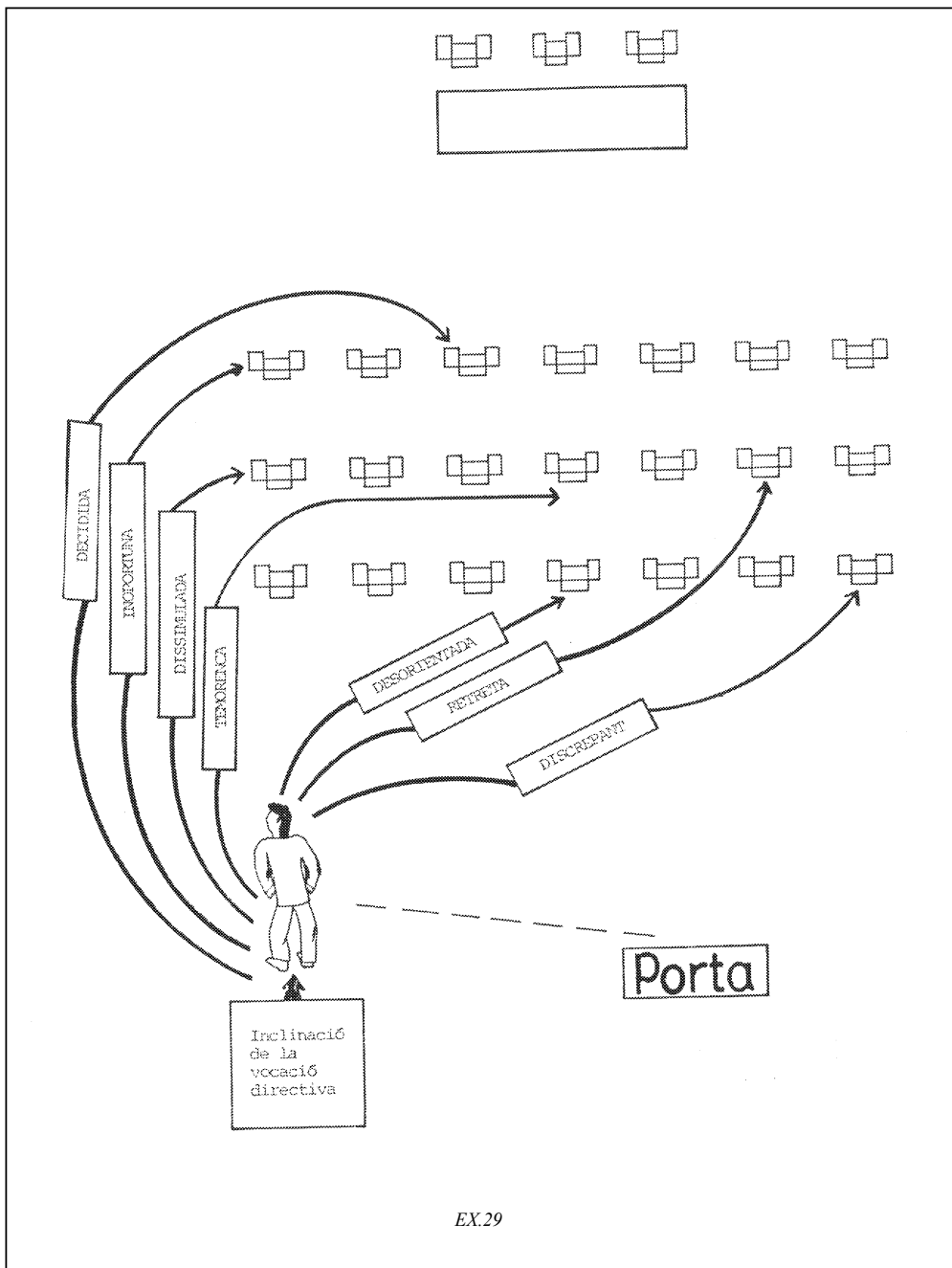
EX.26

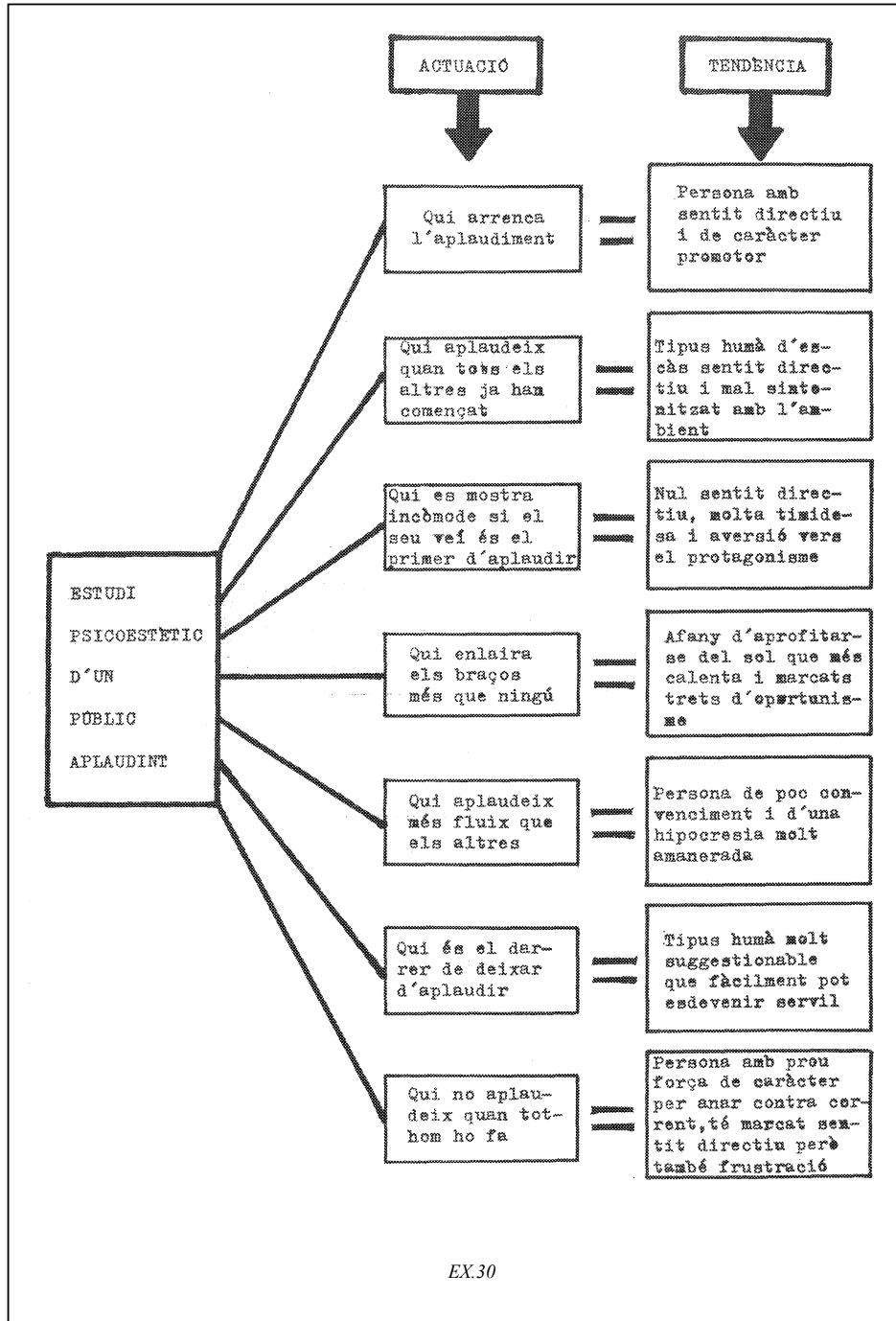

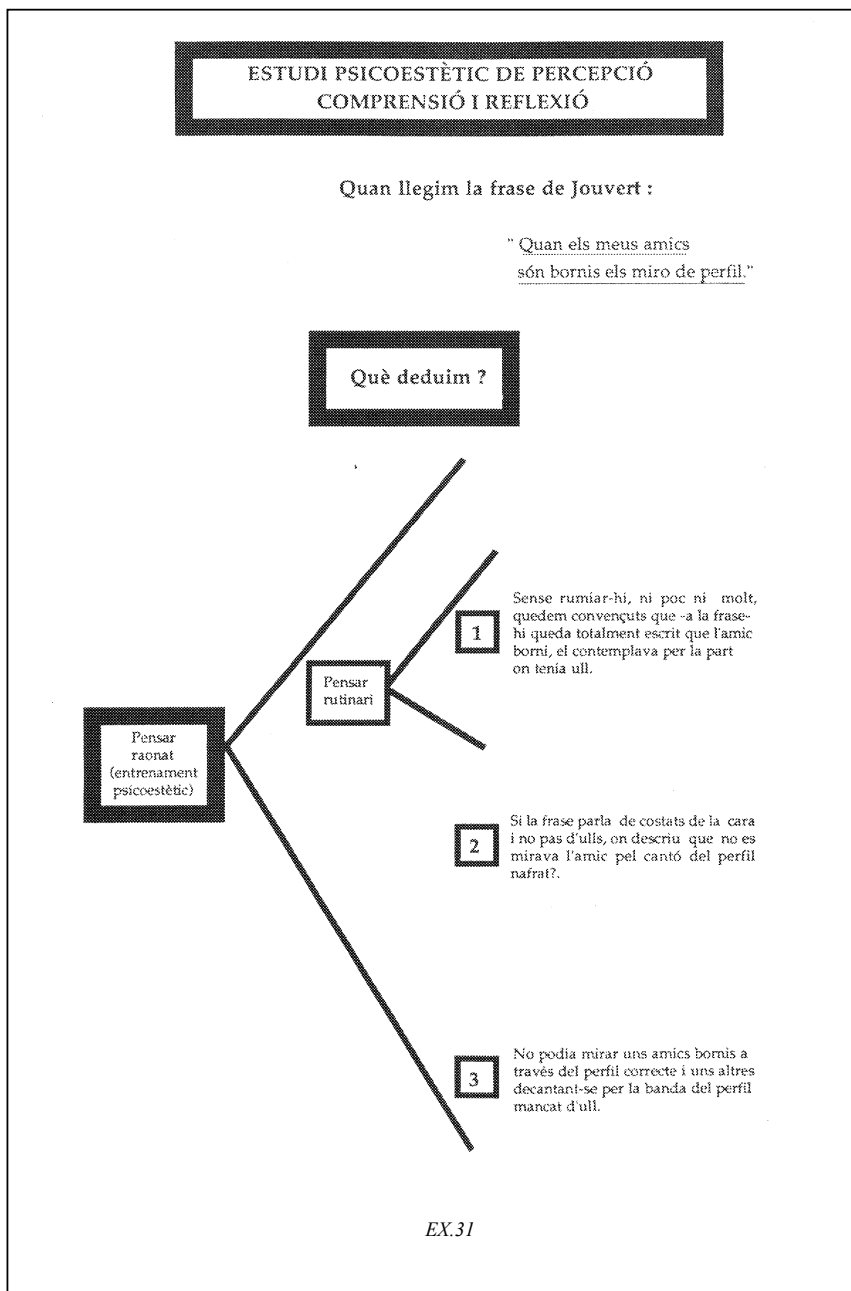

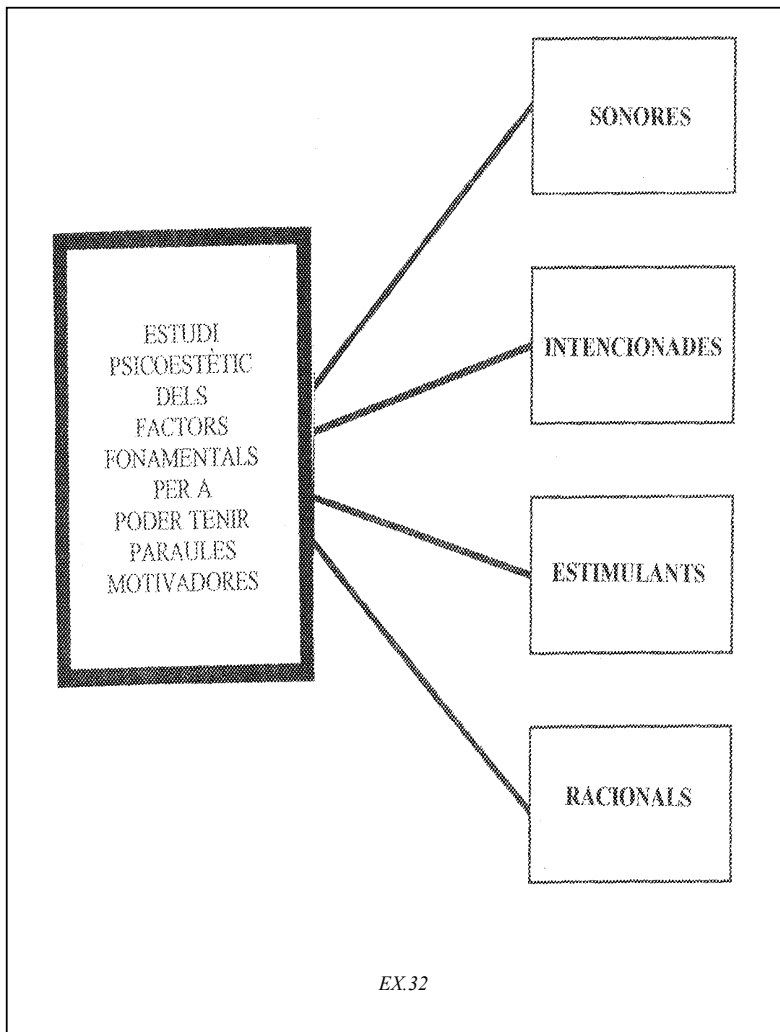

EX.28

- EX.01 Estudi psicoestètic dels inicis del "sí" i "no"
- EX.02 Estudi psicoestètic de la nostra expressivitat argumental
- EX.03 Estudi psicoestètic entre pensar creatiu, novetat i capacitat d'expressió
- EX.04 Estudi psicoestètic dels factors de la veu
- EX.05 Anàlisi psicoestètica dels canals d'expressió
- EX.06 Capacitat de contagi anímic
- EX.07 Estudi psicoestètic dels "punts clau" de l'expressivitat en cadascuna de les situacions que comporta la projecció personal vers els altres
- EX.08 Estudi psicoestètic de per on els altres ens interpreten
- EX.09 Estudi psicoestètic de l'entrenament de l'expressivitat
- EX.10 Motivació psicoestètica per raonar i repetir com si fos una pregària
- EX.11 Estudi psicoestètic de les zones de màxima expressivitat facial
- EX.12 Estudi psicoestètic de convèncer amb la mateixa forma com es fa una carambola
- EX.13 Estudi psicoestètic del mot convèncer com a situació imprescindible de l'èxit
- EX.14 Estudi psicoestètic de la capacitat de rèplica
- EX.15 Estudi psicoestètic d'una reunió promotora
- EX.16 Estudi psicoestètic de l'eficient explicació
- EX.17 Estudi psicoestètic de l'atenció dels altres
- EX.18 Estudi psicoestètic dels ingredients d'un discurs
- EX.19 Estudi psicoestètic sobre l'eficiència argumental
- EX.20 Estudi psicoestètic dels silencis
- EX.21 Test psicoestètic de l'expressivitat
- EX.22 Exercici psicoestètic d'expressivitat
- EX.23 Estudi psicoestètic dels problemes de l'expressivitat. El poder d'una coma
- EX.24 Estudi psicoestètic entre el retòric i l'eloqüent
- EX.25 Estudi psicoestètic entre parlar col·loquial i parlar oratori
- EX.26 Pla inicial d'educació i instrucció psicoestètica d'un dirigent
- EX.27 Actitud psicoestètica del conferenciant
- EX.28 Estudi psicoestètic entre orador i públic
- EX.29 Estudi psicoestètic de lloc
- EX.30 Estudi psicoestètic d'un públic aplaudint
- EX.31 Estudi psicoestètic de percepció, comprensió i reflexió
- EX.32 Estudi psicoestètic dels factors fonamentals per poder tenir paraules motivadores

CAPÍTOL 15. FORMACIÓ

“Potser el major índex de justícia social que una comunitat humana podrà proporcionar-nos –a l'hora de guanyar-nos la vida–, estarà a l'estructura col·lectiva que permetrà millor a cadascú «tenir la seva oportunitat» per revelar plenament les pròpies capacitats.”
Espinalt (O.E., 1966, p. 178)

Un dels aspectes fonamentals de les teories espinaltianses gira al voltant de la concepció que allò que dóna l'autèntica plenitud a l'ésser humà és poder desenvolupar unes habilitats professionals en concordança a les seves possibilitats reals. No hi ha cap altra succedani –ni adquisició material– que pugui donar la mateixa satisfacció i gaudi. Saber que s'ha pogut desplegar tot el potencial i projectar l'essència de la individualitat en una obra útil a la societat, esdevé la màxima realització a la que es pot aspirar.

“Resulta inquietant de pensar que podem tenir neutralitzades, per pura ignorància, facultats que possiblement són superiors a aquelles de què ens servim per guanyar-nos la vida. És més, els humans presenten sovint aquesta singular paradoxa.”
Espinalt (O.E., 1966, p. 179)

Si no aconseguim generalitzar la consecució d'aquesta aspiració legítima, estem creant una terra de cultiu perquè s'estenguin la majoria de desequilibris que augmenten considerablement en les noves generacions. Per a Espinalt, els defectes es propaguen quatre vegades més ràpid que les virtuts, ja que per cultivar-les és necessari esforçar-se i, en un ambient on predomina l'oci, impera sempre la llei del mínim esforç.

“[...] La persona que no està segura de la seva aportació al concert social conviu de forma cínica, conformista o frustrada, però mai en plenitud de missió. Ens cal seguir, per crear un autèntic clima de relacions humanes, una revaloració psicosociològica de l'aportació professional de cadascú i cal descobrir-la, fomentar-la i vitalitzar-la.”
Espinalt (O.E., 1961, p. 96)

De fet, assolir uns mitjans educatius que ajudin a aconseguir aquesta fita ha de ser l'objectiu principal de tota societat avançada i moderna. Per a Espinalt, estem encara molt lluny d'aquesta conquesta social i és per això que assegura que l'aplicació dels mètodes psicoestètics ens apropiem, a grans passes, a aquesta finalitat. Així, afirmava públicament (Cf. 54) que només construint universitats psicoestètiques es podia assegurar el futur i el progrés de la humanitat. Mentre la pedagogia no creï incentius per aprendre i sàpiga il·lusionar fent de l'estudi una eina motivacional, formarem tipus avorrits i desinteressats per tot el seu entorn i, sobretot, pel seu futur.

“L'enemic públic número u de l'època moderna és la mala pedagogia.” (Cf. 33)

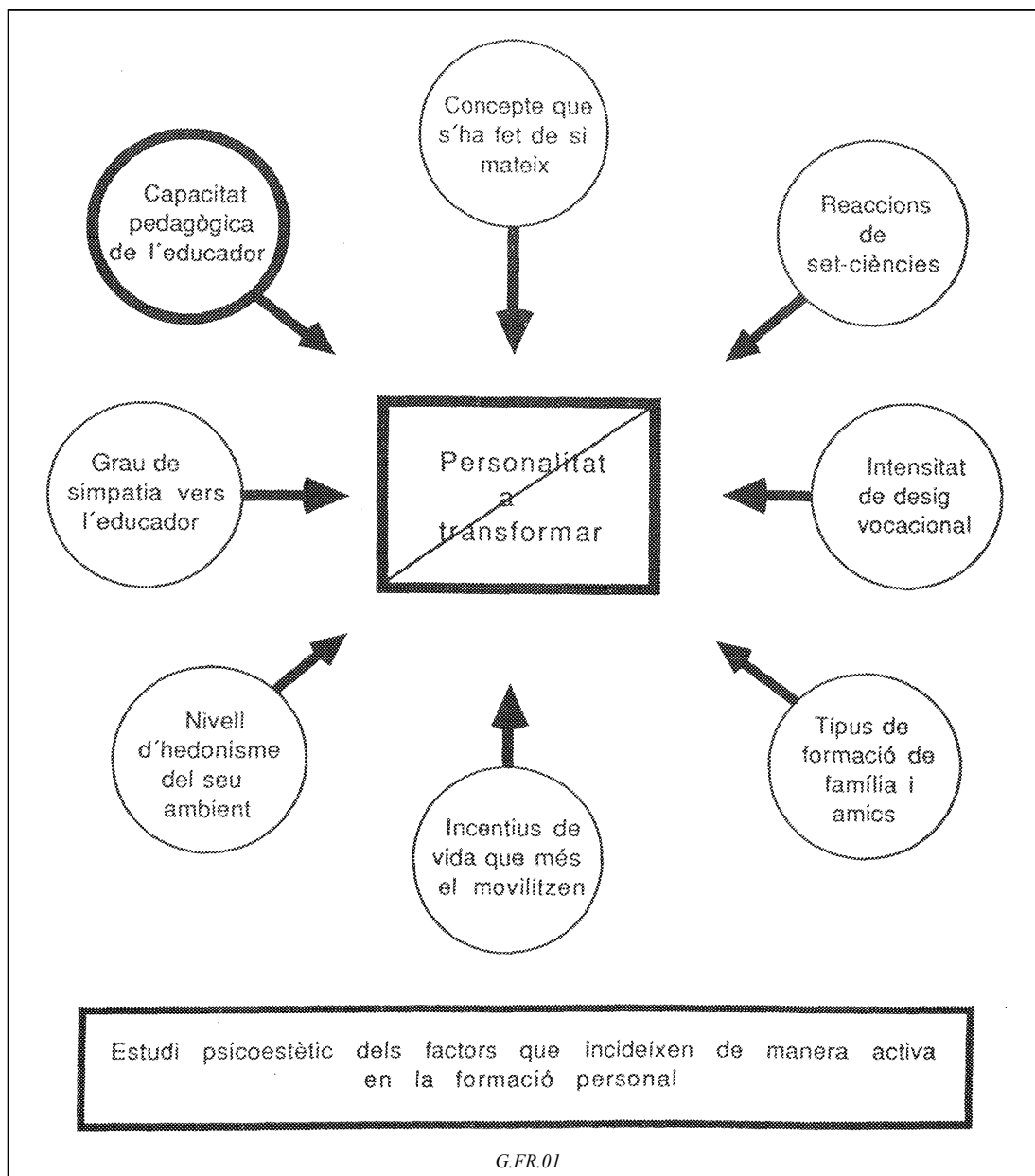
En aquest aspecte, recalca la paradoxa que mentre l'home modern viu enquimerat a divertir-se, per contrapartida, mai l'ésser humà havia esdevingut tan avorrit com ara. No s'il·lusiona amb l'estudi. No s'apassiona amb el treball. No té projectes de futur. Cerca desesperadament qualsevol passatemps o enginy tecnològic que pugui distreure'l. En definitiva, l'avorritament va entrant en l'àmbit de tothom. El mateix to monòton i baix del professorat produeix els efectes contraris que els caldria per fer-se agradables. (G.FR.01)

“[...] la història de l'home és un constant escamoteig de les autèntiques característiques humanes. Ens és presentat amb un posat de vividor i amb més mals instints que una fera, quan l'home acostuma a ésser de bon tarannà i, malgrat les seves ambivalències, mai no se sent tant ell mateix com quan sap que és útil i aporta al concert social.”
Espinalt (O.E., 1961, p. 126)

Si fem un repàs a la història, Espinalt constata que (Cf. 40) l'ensenyament a casa nostra va gaudir d'un període de renovació de la mà de l'insigne pedagog Alexandre Galí, des de principi del segle

passat fins l'any 1936. Un cop esclatà la guerra, l'ensenyament va caure, pràcticament, a l'Edat Mitjana. Així a Catalunya, exceptuant aquest període anterior a la desfeta, quan un noi volia fer una carrera i preveia que tindria pocs guanys era comuna la sentència "passaràs més gana que un mestre d'escola". Ensenyar a casa nostra ha estat sinònim de misèria i privacions.

En canvi, existeix un poble al món que estadísticament dona el 30% dels homes il·lustres que hi ha escampats arreu. Té quasi els mateixos habitants que el conjunt de catalanoparlants. És el poble jueu. El seu secret no rau en la quantitat d'habitants, ni tampoc en l'herència genètica; és, ni més ni menys, una qüestió de mestres. Espinalt cita (Cf. 40) el llibre que recull totes les prediccions, doctrines i cerimònies que han de seguir els hebreus, en el qual s'hi troba la reflexió següent: "Si el mestre i el pare necessiten del teu auxili, ajudaràs primer el mestre, ja que el pare t'ha donat la vida terrenal, però el mestre l'espiritual."

Espinalt conclou que entre un poble per a qui ensenyar és l'art de passar misèries i un altre que dona aquest gran culte als seus pedagogs, hi trobarem la justificació a aquesta constatació matemàtica.

“[...] els països on la gent sap treballar i, per guanyar-se la vida, afina i refina les seves habilitats, es compensen i s'aplanen moltes de les oscil·lacions de l'estat d'ànim. En canvi, els països curts de feina tot ho esperen de la situació dels planetes o de veure passar un gat negre.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 216)

No obstant això, no tota la culpa és del personal docent. La vida moderna, i particularment la propaganda infecta amb què ens envaeixen, ha fomentat una idea equívoca dels valors, que també afecta les persones pedagogues. A la vegada, s'ha estès una errònia interpretació de l'ésser humà que s'allunya, il·lusòriament, de les autèntiques motivacions humanes. La fal·làcia de l'hedonisme ha esguerrat el veritable disseny humà.

“[...] jo crec que es comença a posar de manifest que, en lloc d'ésser un animal que vol postes de sol i caps de setmana, l'home és un ésser delerós de beneficiar els altres amb la seva aportació social. Si hom s'autoanalitza veu que el fet de rebre favors sempre crea una certa incomoditat íntima, mentre que el d'ajudar ens produeix benestar d'esperit. Tots volem fer quelcom d'útil.”

Espinalt (O.E., 1961, p. 96)

De totes maneres, interessa a alguns estaments incentivar i generalitzar una interpretació humana que no deixi veure el millor de cadascú. Carles M. Espinalt va voler centrar aquest fet en una anècdota (Cf. 40) que il·lustra amb encert com, fins i tot els ideals de la més pura democràcia, poden posar-se al servei del totalitarisme.

En un petit poble d'Andalusia se celebren unes eleccions. Hi ha una filera llarga de jornalers que fan cua per poder anar a votar al col·legi electoral. Amb tot això, l'alcalde del poble els va repartint un sobre tancat a cadascú perquè votin. Els “votants” duen el sobre a una mà i el carnet d'identitat a l'altra. Però vet aquí que un dels jornalers fa un intent d'obrir el sobre. L'alcalde l'escriu: *No lo abra!, No lo abra!*, li diu enfurismat. L'home queda esfereït en veure que ha fet enutjar el senyor alcalde, el qual, convertint-se en el gran pedagog de tot el poble, afegeix: *“Pero... no sabías tu todavía que el voto es secreto?”*

“[...] Hem d'ensenyar a tot professional els mètodes psicosociològics que poden alliberar-lo de les rutines i poden fer-li aconseguir un millor profit de les seves facultats. No podem permetre que l'home arribi a ésser –com tan sovint s'esdevé– una caricatura de si mateix pel fet d'haver-se transformat en un esclau dels seus hàbits socials i psíquics.”

Espinalt (O.E., 1961, p. 101)

El grau en què les persones poden ser idiotitzades és alarmant. De vegades costa esbrinar si la idiotització és imposada o compta amb el vistiplau dels interessats, a qui els és més còmode que uns altres pensin per ells. En qualsevol cas, Espinalt es refereix (Cf. 40) al plantejament que portà al cèlebre escriptor George Orwell a escriure, l'any 1948, el seu famós *1984*, on vaticinava que al cap d'uns quants anys –fins i tot va tenir l'ocurrència de capgirar les xifres i transformar 1948 en 1984 per suavitzar l'impacte del seu vaticini– esdevindria una idiotització col·lectiva absoluta, atesa l'educació i els mètodes que s'empraven en aquella època. Carles M. Espinalt, l'any 1959, va escriure el seu famós assaig anomenat *L'esperit del setciències* on dedica un capítol titulat justament “Fins on se'ns pot idiotitzar”, en el qual deia al novel·lista que amb l'esperit de la llibertat, la capacitat de raonar de l'home necessàriament havia de renéixer.

En opinió d'Espinalt, avui, tanmateix, només la psicoestètica pot redreçar una situació que ha depassat de llarg els vaticinis més pessimistes i, només un grup d'homes dotats de força renovadora, iniciativa creativa i bones dosis d'esperit de rebel·lió, capaços d'enfrontar-se a la xarxa d'interessos creats que ens emmordassa, podran fer el miracle.

15.1. PROFESSIONALITZACIÓ

“En tots els sentits trobem motivacions que impulsen el nostre afany de treball. Però algú pot preguntar-se: Així, per què manquem tantes vocacions? Per què hi ha tants pobres d'esperit? Per què la desorientació sembla ésser el comú denominador de tantes persones? Malgrat la realitat que puguin amagar aquestes preguntes, més que mancar-nos estímuls anem curts de mitjans per descobrir-los i d'equilibri social per fomentar-los.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 242)

L'objectiu de la psicoestètica, en tota la seva amplitud, és aconseguir que la persona assoleixi la formació del seu caràcter que, sense una plena professionalització, no seria possible. Per això Espinalt és molt crític amb tot el que no ajudi que les persones arribin a assolir aquesta plenitud. Per aquest motiu es pregunta (Cf. 54): *“Com s'ensenya? Què és pretén ensenyar? Quin objectiu mou el nostre professorat que fa que la gent surti de les universitats amb títols, però sense cap mena de capacitat per guanyar-se la vida? Qui ens prepara una estadística dels inútils que fabrica la universitat? Totes les empreses han rebatejat el seu “departament de personal” pel de “recursos humans”, però la nostra societat veu que, aquests recursos humans, cada vegada són més febles, més degenerats, més guanyats per la droga. A aquest pas no ens caldrà crear Frankensteins de laboratori, perquè en un futur no massa llunyà, a cada casa en podran sortir un o dos.”*

“[...] Urgeix crear un cos de doctrina i una metodització de les noves professions. També és indispensable revalorar els oficis útils mig ofegats pels prejudicis i el «sempre s'ha fet així». Recomanem que la premsa, la televisió i la ràdio redueixin a la meitat llurs sessions esportives per tal de dedicar l'altra meitat al foment i a la revaloració de la vida professional.”

Espinalt (O.E., 1961, p. 102)

L'ambient social tampoc afavoreix aquesta professionalització, de manera que les institucions formatives han de redoblar els seus esforços si no volen continuar essent engolits per la corrent ambiental que mena a la dispersió, al set-ciencisme, a la manca de vocacions, a l'hedonisme, etc. (G.FR.01)

“Del treball, en té la idea rudimentària que és la «missió dels vençuts». Confon constantment el treball i l'esclavitud.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 197)

Aquest és un tema d'una importància cabdal, al que Espinalt ha dedicat multitud d'argumentacions al llarg de la seva obra per tal de conscienciar de la necessitat d'un canvi radical –des de la mateixa arrel– dels conceptes pedagògics caducs que ara imperen. Som un país prou avançat com per continuar arrossegant la rêmora d'uns mètodes educatius que, constantment, ens demostren les seves deficiències.

“Observats els dubtes dels pares, els fills –per joves, més radicals– deixen de creure en l'eficàcia d'un estudi que no condueix a una finalitat clara o se'ls planteja d'una manera ambigua. No endebades el batxillerat es pot convertir en tomba d'il·lusions vocacionals envers aquell o aquest saber. No estimula ni fomenta especialitzacions.”

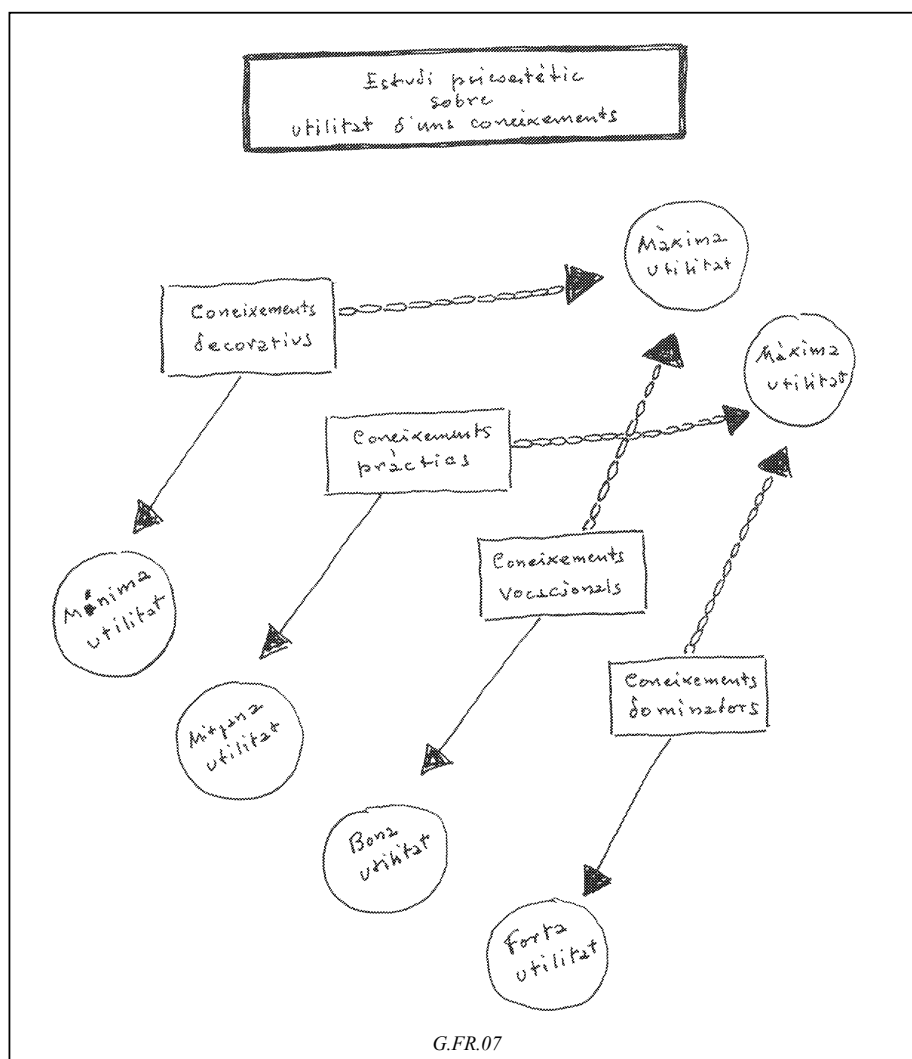
Espinalt (O.E., 1969, p. 362)

Així, ens trobem amb la paradoxa que, mentre l'infant en els seus primers anys de vida és ple d'il·lusions i curiositats envers el món que l'envolta i cerca conèixer-lo a través de l'allau de preguntes que formula als seus pares, més tard arriba un punt en què viciat per un sistema educatiu que li imposa uns coneixements sense l'adient motivació, es veu guanyat pel desinterès i la manca d'incentius vitals.

“En l'antipedagògica educació mitjançant exàmens, els infants i els adolescents descobreixen tota la mecànica del doble joc, les trampes i les «chuletas», que, més tard, en lloc d'una sana educació, seran per a la majoria la base de llur vida adulta. Els exàmens, en lloc de fer-los confiar en ells mateixos, els revelen totes les trapelleries imaginables i els hi vinculen. Les trampes –a partir d'aquest moment– seran considerades com un camí de la vida.”
Espinalt (O.E., 1969, p. 360-361)

En el gràfic (G.FR.06), Espinalt ens mostra quina ha de ser la proporció adient en l'acció educativa. Cal capgirar radicalment les proporcions actuals, perquè és l'acció promotora la que hauria de predominar com a base de tot el coneixement que es transmet als alumnes. Promoure –que inclou la paraula *moure*– és la vessant essencial perquè es produeixi l'autèntica formació. Sense aquest aspecte promotor, el coneixement no es grava i resta com un artefacte inútil que s'oblidarà tan bon punt acabin els exàmens.

“Hom diria que molts pares es conformen amb el títol i es despreocupen de la perícia pràctica que, en aquesta o aquella especialitat, poden tenir llurs fills. Ni tan sols mediten el seu grau d'utilitat en la mecànica dels nostres temps.”
Espinalt (O.E., 1969, p. 361)

En "Estudi psicoestètic sobre la utilitat d'uns coneixements" (G.FR.07), ens mostra gràficament la conveniència de plantejar una anàlisi profunda sobre els graus d'utilitat que tenen els coneixements

que formen el gruix dels temaris escolars i de les universitaris actuals. Aquests nivells d'utilitat –que van des dels coneixements purament decoratius, fins al coneixements vocacionals i *dominadors*, que són els que tenen el màxim nivell de profit– representen una nova visió i un enfocament més dinàmic dels continguts de l'ensenyament actual.

“Situats en aquest ambient, no és estrany que molts nois considerin absurds els estudis, l'objectiu dels quals sembla residir en «les notes» i a seguir els cursos amb sistemàtica regularitat.”

Espinalt (O.E., 1969, p. 360)

Però, del pes d'aquest fracàs social, les noves generacions també en són conscients. No deixa de ser un factor que deixa en evidència la inutilitat del sistema educatiu i la incapacitat dels adults per fer-hi front. Així, és també fàcil que perdin el respecte per aquells que intenten educar-los, però que no encerten els mecanismes adequats, aspecte que denota a la vegada les seves febleses caracterials.

“Ofuscats davant les notes escolars, els pares no van pas pel camí del diàleg; on s'exhibeix el suspens, generalment, descarreguen llur ira. No comprenen que tots els renys i tots els crits que llancen per unes males notes escolars mai no han estimulat ni un sol estudiant mediocre. Per contra, han creat frustracions que, posteriorment, no han estat superades en la majoria de casos.”

Espinalt (O.E., 1969, p. 361)

És més fàcil carregar les culpes sobre els infants que fer un autèntic exercici d'autocrítica i debatre, sense complexos, si el sistema actual limita, en lloc de potenciar les capacitats dels deixebles.

“Sovint, l'estudiant és acusat de gandul. Però el que passa és que no li hem sabut despertar l'interès envers l'estudi.”

Espinalt (O.E., 1969, p. 360)

Així, moltes vegades és l'encert a saber plantejar la pregunta allò que ens farà trobar la solució adequada. Podríem preguntar a l'estudiant: Què has après? En lloc del desmotivador: què has estudiat? En aquesta primera qüestió, a l'alumne se li faria més clar l'autèntic motiu de l'escolaritat, que és justament aprendre aquelles coses que li podran ser d'utilitat en un futur.

“Li justificarem àdhuc les deficiències de caràcter. Sembla com si el fet d'ensenyar-nos la seva intel·ligència fos prou per perdonar-li faltes que en suggeririen terribles pecats en el cas d'una persona «amb suspensos». [...] Per inflació dels valors intel·lectuals, no sabem tractar com cal el fill amb «males notes».”

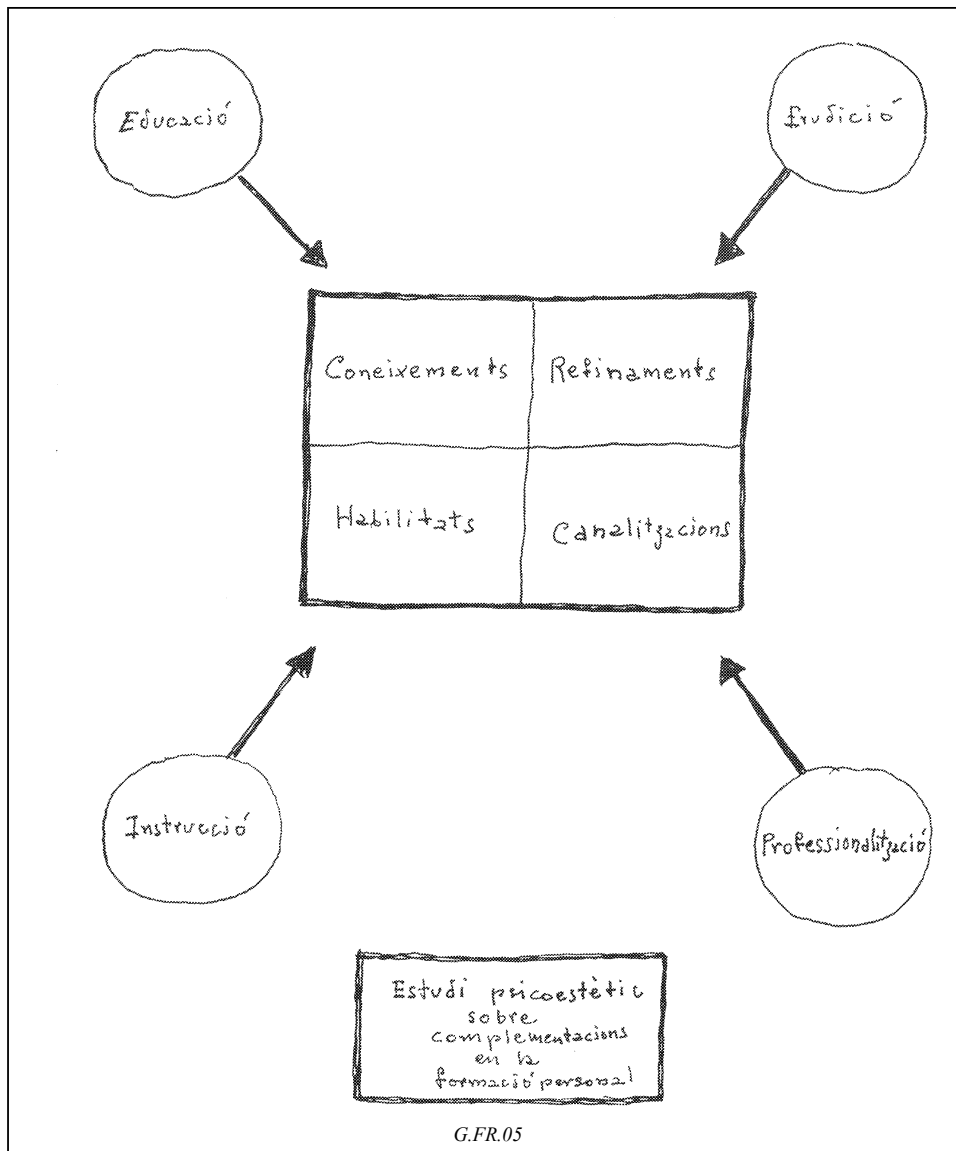
Espinalt (O.E., 1969, p. 358)

D'aquesta manera, potser els educadors assolirien el respecte d'aquells que pretenen educar si plantegessin el fet educatiu des d'una altra perspectiva i, lluny de la prepotència de creure's posseïdors del saber i jutges en la seva forma d'administrar-lo, partissin de la iniciativa individual i del potencial de cada alumne.

“Permeteu-me un incís: les ciències, si veritablement volem que ens eduquin –i les psicosocials que ens ajudin a formar el caràcter– haurien de començar l'ensenyança a través de llurs limitacions. La primera lliçó hauria d'ésser sempre la de la ignorància. Això podria tenir una doble valoració pedagògica: no crear mites d'entrada en l'ànim dels deixebles i estimular l'afany de fer noves investigacions, des del primer dia en el pensament dels alligonats. La tècnica –proveu-ho– estimula la creativitat i limita la tendència a estudiar només fent un esforç de memòria. Si volem que l'home de demà sigui quelcom més que un robot que sap moltes coses però no té iniciativa personal per a res, no ens tocarà altre remei que educar ensenyant des del primer dia totes les «cartes», encara que la «ciència» del professor, amb el nou joc, no hi brilli tant.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 452)

Pel que fa a això, Espinalt matisa el contingut de paraules que sovint s'obliden en el fet formatiu. Estableix (G.FR.05) una relació entre el concepte *instrucció* que, a diferència de l'*educació*, que sols transmet coneixements, incentivaria les habilitats; la *professionalització*, que ajudaria a canalitzar aquests coneixements i habilitats, i l'*erudició*, que representaria els refinaments en les arts i el domini de la professió que s'ha escollit.

“Observem, com a punt de referència: la paraula habilitat, que en sentit genèric significa capacitat i disposició que una persona té per exercir quelcom amb destresa i gràcia, s’aplica a facultats que, aparentment, no guarden cap relació entre elles; generalment, anomenem hàbil la persona que és manyosa, però és molt diferent la manya de l’astut –funció intel·lectual– de la manya del destre –funció manual–; fins a cert punt és antagònica l’habilitat del diplomàtic i l’habilitat del paleta, almenys la diferència és singular i categòrica.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 182)

No s’estimulen ni es descobreixen les habilitats. L’entramat educatiu actual no les considera, la qual cosa determina la dificultat d’accedir al nivell de la professionalització i, més tard, a l’erudició.

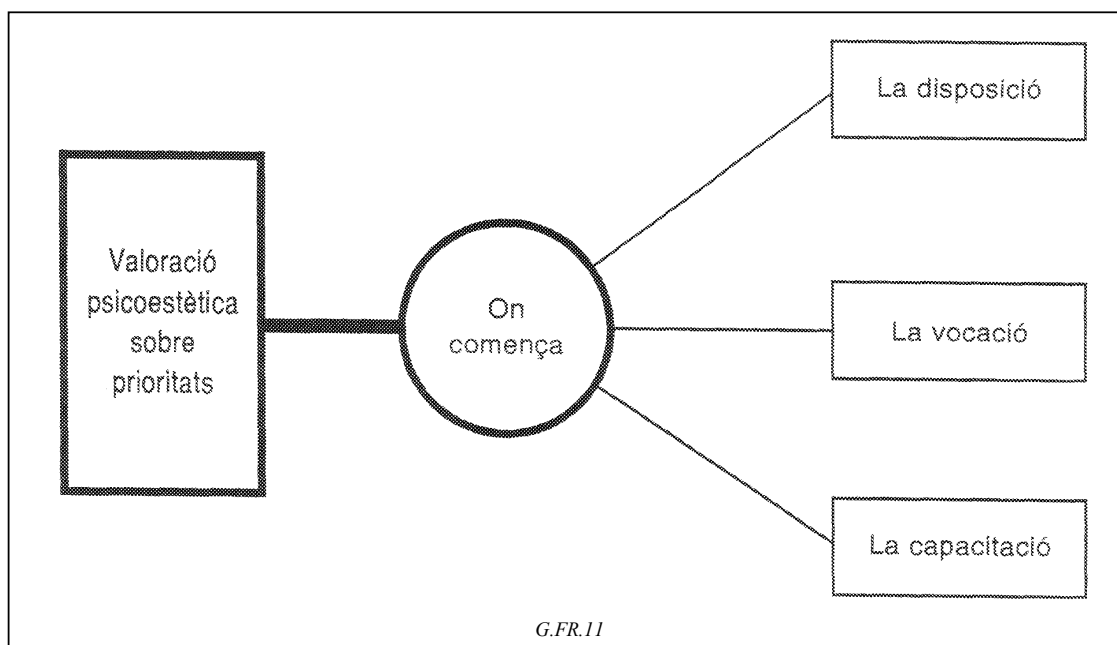
“Va en augment la suficiència, i cada dia hi ha menys gent que tingui ofici. Falta consciència professional. Molts estudien una carrera perquè fa bonic o dóna diners, però ben pocs es preocupen de si tenen vocació o no per exercir tal o tal professió. Actuen amb aire de setciències: es preocupen més de la forma que del fons.”

Espinalt (O.E., 1959, p. 159)

A la vegada, la capacitat i la disposició, que inclou el sentit genèric del concepte *habilitat*, requereixen esbrinar quins són els límits de cada un. En el gràfic (G.FR.11), ens proposa reflexionar sobre aquest tema quan ens planteja la pregunta següent: On comença la disposició, la vocació i la capacitació?

“L’ambient pot fomentar també facultats.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 183)

Les influències de l'ambient sumades a les característiques personals, més els incentius que procura la vocació donaran el pes significatiu que ens inclinarà vers una professió o una altra. Però, lluny de ser un fet espontani, el conreu d'aquestes característiques ha de venir determinat per una labor específica en el camp de la formació humana.

“[...] existeixen unes predisposicions –facultats i vocació– que determinen en la major part dels homes llurs aptituds professionals. Cercar-les i polir-les és missió primordial.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 169)

Per a Espinalt, les mancances en aquest aspecte poden produir diversos desequilibris, sent, en alguns casos, trastorns que revesteixen un elevat matís de gravetat. Així, afirmà (Cf. 35) que a través de la seva experiència com a psicòleg va arribar a la conclusió que la feblesa caracterial que comporten aquestes mancances educatives de vital importància, porta a molta gent a drogar-se per por d'encarar la seva existència, i acaben esdevenint temerosos, precisament, de la vida.

I, per il·lustrar aquest punt, relata (Cf. 35) un cas que va viure al seu consultori. Un noi de setze anys, amb qui va estar reunint durant dos dies, havia intentat suïcidar-se en tres ocasions. La mare, espantada, l'havia portat prèviament a un psiquiatre, que no féu altra cosa que receptar-li uns fàrmacs. El noi, amb una intel·ligència notable, estava intentant esbrinar el nombre exacte de pastilles que havia d'ingerir per perdre la vida. Ho havia intentat tres cops. El primer va ser lleu, però els altres dos van ser molt greus. El psiquiatre, a tot això, deia que aquesta conducta responia a un desig de cridar

l'atenció, i res més. Però Espinalt va poder constatar, amb tot el dramatisme que comporta, que lluny d'actuar per aquesta causa, el noi tenia absolutament interioritzat el fet i calculades, fredament, les conseqüències de la seva decisió. Tenia un viu desig de treure's la vida.

Espinalt extreu (Cf. 35) les conclusions de les causes que portaren aquest noi a aquesta situació límit:

1) El clima que genera la vida actual provoca que cada dia augmenti el nombre d'homes i de dones que tenen por de viure. No troben cap motiu per seguir vivint, cap incentiu no els resulta agradable i no aspiren a res més que a morir: la mort per a ells representa un autèntic alliberament. El noi de l'exemple va dir tres o quatre cops al llarg de la conversa amb Carles M. Espinalt i la seva mare –que també hi era present a les dues sessions– frases com aquesta: “*Per a mi és una gran comoditat morir.*”

2) La manca alarmant d'expressivitat que afecta el món modern. Aquest noi era molt poc expressiu. Cada dia a les persones cal arrencar-los les paraules de la boca, en el sentit gairebé literal de l'expressió: no sabem articular frases, no tenim conceptes, llegim poc, l'hedonisme imperant ens impedeix instruir-nos adequadament. La cèlebre sentència bíblica que diu: “El principi fou el Verb”, avui té més sentit que mai. Per a Espinalt, quan falla el *Verb* comença l'abisme.

3) La manca de models. El professorat de molts nois com aquest, amb tendències suïcides, semblen tots empleats de la funerària. No tenen cap consciència de model, i ni amb prou feina són capaços de generar un mínim optimisme i incentius a les noves promocions. Al contrari, per a molts la vida encara té menys sentit que pels joves, com en aquest cas. ¿Com poden incentivar un jove a viure si ells encara no han trobat cap al·licient a la seva vida? Sortosament hi ha excepcions, però el panorama el tenim ben a l'abast i no és gens engrescador.

“Després, cal comprendre bé l'objectiu. No tots els camins tenen com a fita la finalitat desitjada, ni tots els qui aparenten haver triomfat i progressat ho han fet de debò. Els qui ho fan veure també sumen. «Hi ha molta gent –puntualitzà Epicur– que no troba la finalitat de la vida, sinó tan sols el canvi de les seves misèries en les riqueses que adquireix.»

Espinalt (O.E., 1966, p. 233)

Realment, amb cruesa però amb la intenció de generar un canvi en les rutines que porten a mantenir un sistema ineficaç, els plantejaments abocats en aquesta anàlisi ens obren una via per començar a iniciar les modificacions adequades i evitar que, els casos com el d'aquest noi continuïn engruixint la llista de fracassos de la nostra societat.

15.2. LA DESTRUCCIÓ DEL RECORD

“La memòria és el fenomen més misteriós de tots els que integren el cervell. Ho és més que la pròpia intel·ligència.” (Cf. 54)

Amb tot això, la confusió que genera una pedagogia sense un objectiu clar i un nítid desig de professionalització debilita la nostra voluntat, i ens impossibilita, tot plegat, d'usar la pròpia memòria. És molt greu, perquè s'està creant una humanitat que perd el tresor més preuat per a l'home: la seva capacitat de recordar.

“Tota idea pròpia, la veu desviada pel pes mateix del programa. Ningú no li estimula la pròpia originalitat. Res no es precisa entre el «jo» i els «altres». El gregarisme és la nota predominant. La sensació més freqüent dels nostres infants davant l'escola és l'evasió.”
Espinalt (O.E., 1963, p. 250)

El fet de recordar és complex i requereix uns condicionants que ajudin a potenciar-lo i evitin la dispersió. Des de l'enfocament espinaltià, és un factor que es va afeblint per diverses causes que incideixen de forma sinèrgica en la manca de memòria, tant personal com col·lectiva. Els motius que destrueixen el nostre poder de recordar (Cf. 54) són els següents:

1) L'hedonisme, que treu importància a tot allò que va més enllà de la nostra comoditat. Representa un factor decisiu, ja que sense esforç no podem incentivar els nostres potencials.

“El perill més gros de l'home actual, ben dotat per formular noves iniciatives, rau en la possibilitat que es deixi dominar per l'oci. És tan còmode oprimir un botó i que s'encengui el llum...! [...] Està bé gaudir del progrés, però un excés de vida fàcil seria el començament d'una nova decadència.”
Espinalt (O.E., 1970, p. 397-398)

2) El desinterès, àmpliament generalitzat, que està motivat per la manca de conviccions. Quan no hi ha conviccions, l'home no pot fomentar ni la memòria. Actualment –com ja hem analitzat en capítols anteriors–, la humanitat, generalment, viu de la fal·làcia de la neutralitat. L'home vol ser un neutre. No és de dretes ni d'esquerres; ni religiós ni antireligiós, en definitiva, és un no ningú.

“Un dels mites de l'època actual és que la gent creu que és més intel·ligent no comprometre's.”
(Cf. 3)

3) La quimera d'uns poders fàctics que malden per esborrar del cap de les persones tot allò que els convé que no es recordi. Per a Espinalt, tots nosaltres estem sota una pressió a través dels mitjans, que no tenen altra finalitat que destruir-nos el record fent que la nostra memòria es vegi encara més neutralitzada. Així, tots els mitjans de comunicació –televisió, premsa, ràdio– només tenen una finalitat: destruir-nos els records.

4) La pobresa de voluntat per aprendre i el sortilegi del mínim esforç. Tothom voldria aprendre, per exemple, l'anglès en quinze dies. Actualment, predomina la impaciència i la impulsivitat, fruit de la manca de perseverança per esperar els resultats que el treball diari proporciona amb el temps.

“No té aplom ni paciència. No sap veure que vol molts anys d'estudi –és un exemple– ésser virtuós d'una carrera. No es recorda de la vella sentència: «Quan la natura vol una carbassa, la fa en sis mesos; quan vol un roure, el fa en cent anys». Voldria la frondositat del roure en quatre dies. Com que no és possible, retorna a la cantarella de les justificacions [...]”
Espinalt (O.E., 1966, p. 221)

Tanmateix, un dels exemples més didàctics per entendre el procés que cal per aconseguir una bona persistència a l'hora d'actuar, és el que Espinalt ens il·lustra a través de l'exemple del pescador:

“Us heu fixat com actua un pescador de canya? Cerca un revolt del riu on, per les seves condicions, els peixos «piquen»; és la seva tàctica. Després, amb l'ham ben proveït d'un esquer que complagui el paladar del peix que vol –triar l'esquer és la seva tècnica–, sosté la canya sense defallir: és la seva paciència. No oblideu com, on i amb què els pescadors esmercen tàctica, tècnica i paciència; tàctica, tècnica i paciència que manquen sempre a la manera d'ésser de la persona que es passa la vida justificant-se: tres valors que sintetitzen força bé allò que cal per guanyar-se la vida.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 221-222)

5) Els múltiples impactes que rebem de l'exterior i que volen acaparar-nos l'atenció de forma simultània. Aquests impactes dispersen i anul·len la concentració que requereix la memòria. Sense memòria, ni la intel·ligència pot funcionar.

6) La confusió pedagògica i la desorientació que generen la multitud de curssets banals que ens indueixen a voler tocar moltes tecles, i cap amb l'especialització que es requereix, cosa que no aporta incentius per aprendre, ni que la persona s'illusioni profundament en allò que fa.

7) La forma actual de presentar les coses, en què tot ha de ser divertit i agradable; per sobre de tot, l'objectiu és que l'espectador no pugui avorrir-se. Una de les proves que constata Espinalt com a mostra que l'home no havia estat mai tan avorrit com ara, és que mai havia hagut de ser tan trepidant la música perquè pogués escoltar-se. Si fem les coses distretes, estem fent oposicions a què no siguin gravades.

“Com que tots volem que sigui distret, acabem debilitant la capacitat d'atenció sense la qual no pot existir una memòria rica.” (Cf. 26)

8) L'ambigüitat imperant, producte de la neutralitat, que no aporta la concreció que la memòria reclama. L'ambigüitat no es grava, no penetra. D'aquí que sigui tan difícil recordar els conceptes de qualsevol discurs polític. La característica de l'home modern, quan té càrrecs importants, és l'ambigüitat, i aquesta impossibilita el record.

Així, si volem corregir aquesta panoràmica frustrant, ens caldrà primer que res enfortir la nostra memòria, però, com s'aconsegueix això? En primer terme cal treballar la voluntat.

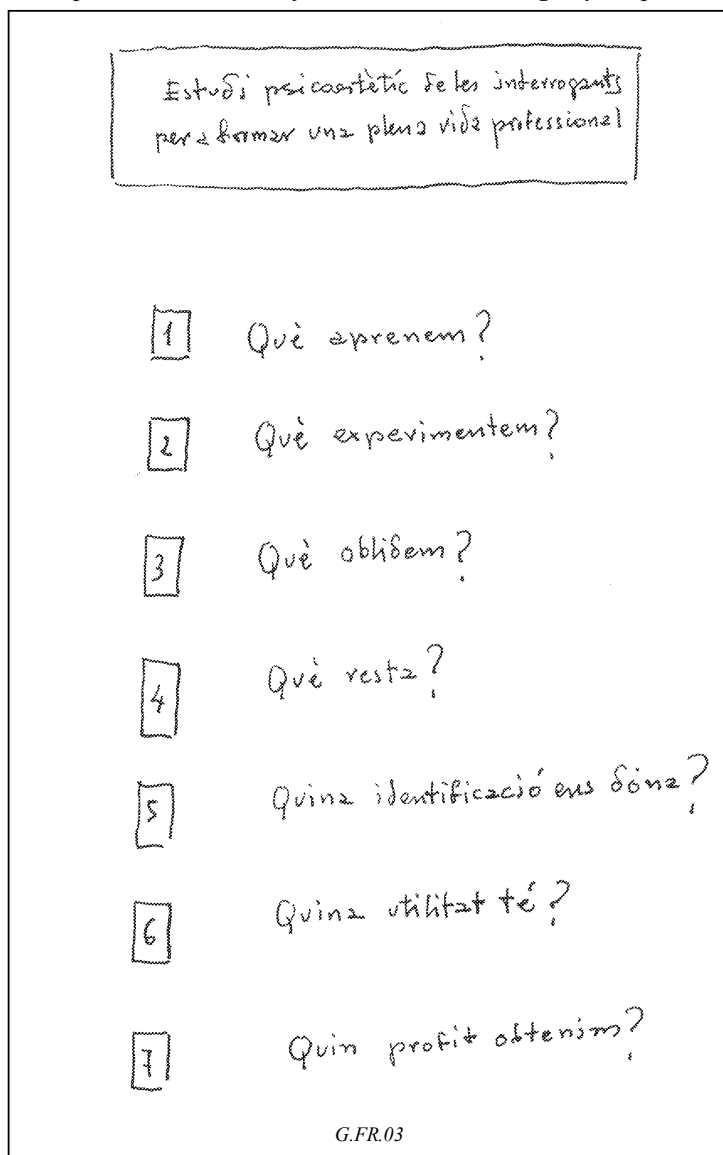
Espinalt assegura que l'idioma mai traeix l'essència de les coses, i per això quan parla de “fer memòria”, inclou aquest factor volitiu. La memòria es fa o es desfà constantment. En aquest sentit, la voluntat serà una peça bàsica. Però l'home modern és la negació del que en diríem un ésser volitiu. En una societat dominada per l'hedonisme i la xerinola, el petit esforç de memòria que es fa queda reduït a quan s'expliquen acudits i s'intenta recordar-los. De fet, es força poc la memòria, i encara quan es fa és al servei de l'hedonisme.

Per a l'infant és una de les seves grans conquestes intel·lectuals. Quan amb quatre o cinc anys comença a tenir la voluntat de gravar-se –per si sol– una cosa a la memòria, perquè fins aleshores li gravaven els altres.

Espinalt cita Bergson (Cf. 54), en el seu llibre *Matèria i memòria* (1896), en el que deia: *“Un record en la mesura que s'actualitza, tendeix a viure en una imatge, i la imatge pura i simple no ens transportarà al passat si jo no he anat ja, en efecte, a cercar-la en el passat, seguint així el procés continuat que porta de l'obscuritat a la llum.”* Amb aquesta afirmació de Bergson, ens confirma que tota memòria demana voluntat. Però, també, un estímul intel·lectiu i la reacció del sentiment. És a dir, de totes les forces del conscient humà, tal com afirma constantment la psicoestètica. Tanmateix, avui dia, la memòria va quedant reduïda només a les reaccions dels sentiments. Només gravem allò que ens resulta simpàtic, i aquest va ésser el secret de Freud quan va voler limitar la memòria als sentiments.

Espinalt ho constata (Cf. 54) a través del llibre *Psicopatologia de la vida quotidiana*, publicat el 1901. Així, Freud –que feia una petita novel·la de les seves teories–, vol demostrar-nos l'íntima relació entre sentiment i memòria. I ens diu: *“Un jove m'explicava un dia: «Fa anys vaig tenir algun disgust amb la meua dona a la qui trobava massa qualitats. Vivíem sense una recíproca tendresa. Un dia al tornar*

de passeig, em va portar un llibre que havia comprat en creure que podria interessar-me. Li vaig donar les gràcies per aquella mostra d'atenció promentent-li llegir-lo, i vaig guardar-lo, sent-me després impossible trobar-lo. Varen passar mesos, durant els quals vaig cercar de tant en tant el llibre perdut, i la recerca fou inútil. Gairebé mig any després, va posar-se malalta la meua mare, a la

qui jo estimava moltíssim i que vivia en una casa a prop de la nostra. La meua dona anà al seu domicili a cuidar-la. L'estat de la malalta va agreujar-se, i donà ocasió perquè la meua dona demostrés el millor de si mateixa. Agraït i entusiasmat per la seva conducta, en tornar una nit a casa meua i sense una intenció determinada, però amb seguretat de sonàmbul, vaig obrir un calaix d'una taula i hi vaig trobar damunt de tot el llibre extraviat i tan cercat.»

Des de l'enfocament espinaltià, si això fos veritat, seria una gran troballa, perquè ens diria que la memòria no cal esforçar-la. Però, això només ens demostraria que la humanitat és candida i creu que els procediments esotèrics poden resoldre les seves problemàtiques de forma fàcil, només cal esperar i tot se soluciona.

Aquesta és una de les claus del freudisme: la gent va al psicoanalista perquè els purguin i els facin esforçar-se per recordar. Tothom voldria recordar les coses amb procediments psicoanalítics. Però, des de la perspectiva psicoestètica, les solucions passen per uns altres aspectes i, per tant, per potenciar la memòria ens

caldrà treballar els set interrogants que Espinalt ens planteja en el gràfic (G.FR.03).

1) Què aprenem o què volem aprendre? La memòria no és infinita. A què la volem dedicar? La dita que "el saber no ocupa lloc" és falsa. Hem de fer una selecció de coses adients, i més en una època que hi ha tants factors que debiliten la nostra capacitat de recordar.

2) Què experimentem? Aquest és un dels aspectes que més ha perdut la pedagogia. Si no podem aplicar els coneixements, i si no els experimentem amb nosaltres mateixos, no ho gravem.

3) Què oblidem?

4) Què retenim? Què ens queda de tot allò que hem estudiat? En ocasions, es reté justament el que no és pràctic per a res. Es perd el més essencial del que ens calia per guanyar-nos la vida.

5) Quina identificació ens dóna? No és un atzar la tradició religiosa que quan algú ja era sacerdot rebia la tonsura (afaitar o tallar una porció de cabell a la coroneta del cap perquè hi quedi un clap), perquè era la prova que el sacerdot li donava caràcter. És a dir, característiques que eren úniques, i responia a un ritual que, forçosament, denotava que el coneixement adquirit l'havia d'identificar amb unes coses determinades.

“Perquè tot coneixement quan és profund dóna caràcter.” (Cf. 54)

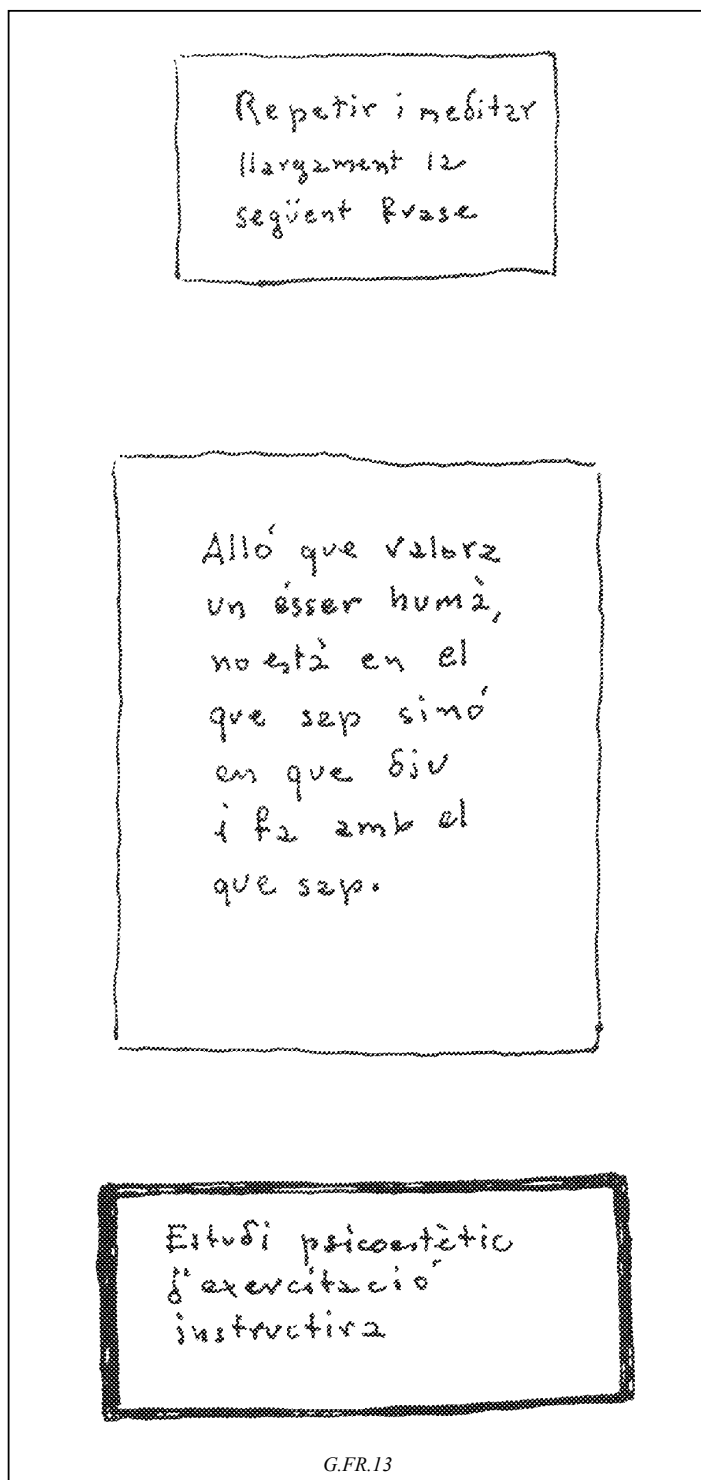
6) Quina utilitat té?

7) Quin profit obtenim? Estem en una societat en què es van aprenent coses sense una finalitat concreta, on ningú es preocupa pel profit que aquests coneixements puguin procurar. Espinalt, posant-se ell mateix com a punt de referència (Cf. 54), assegura que si la meitat dels seus assessorats demanessin caritat pels carrers, és a dir, no haguessin aconseguit una autèntica professionalització, se suïcidaria. Per tant, la màxima preocupació de tot aquell que ensenya ha de ser el rendiment que tot allò pot donar a aquells a qui instrueix. I desaprova l'actitud de les universitats que no publiquen les estadístiques de la quantitat de llicenciats que no es guanyen la vida. Potser algú dirà que això no és una responsabilitat que els pertoca, però si anem a un restaurant i la truita surt cremada, la responsabilitat és del cuiner; si un rellotge no marca l'hora, la responsabilitat és del rellotger. Espinalt dedueix, doncs, quan la universitat ha creat individus inútils, la responsabilitat és dels professors que els han ensenyat, i aquesta no es pot defugir.

La psicoestètica cerca que els seus conceptes tinguin el màxim de contingut pràctic i que la persona que els estudia pugui exercitar-los. Així, com ho hem de fer per posar aquests set punts a la pràctica? Res més que posar el professor d'exemple per a l'alumnat. Per a Espinalt, el mestre ha d'actuar de model, perquè s'ha d'acabar amb aquesta pedagogia en la qual només fa exercicis l'alumnat i on el professorat no s'examina mai. El personal docent ha de donar exemple constantment, i ha de fer exercicis com els alumnes. Per tant, com que tothom hauria de tenir un llibre molt treballat i poder explicar com l'ha treballat –sobretot els que s'han de dedicar a la pedagogia de la psicoestètica–, Espinalt es va posar ell mateix com a punt de referència, amb una experiència extreta de les seves vivències, i va fer una anàlisi d'un record personal en relació amb un sol llibre, *El Quixot*.

15.3. ESPINALT I EL QUIXOT

“Allò que valora un ésser humà, no està en el que sap sinó en què diu i fa amb el que sap.” (G.FR.13)

Espinalt, abans de tot, ens situa en el context d'allò que ens vol relatar (Cf. 54), i assenyala que va néixer un any abans que es fes un *real decreto* perquè totes les escoles obligatòriament fessin llegir, a l'alumnat entre dotze i catorze anys, el *Don Quijote de la Mancha*.

Què va motivar la pragmàtica? Els crítics de tot el món s'havien posat d'acord a dir que aquesta obra era una de les quatre més importants de la literatura universal. El fet que haguessin d'ésser els crítics internacionals els que descobrissin als espanyols la importància de *El Quixot*, també posa en evidència el nivell dels seus intel·lectuals d'aquell moment. Però, ¿com podia ésser que no s'haguessin adonat que posseïen aquesta meravella? Senzill: perquè no se l'havien llegida.

Tanmateix, després del *real decreto*, tampoc no ho varen fer, però s'aprenueren dues o tres frases de memòria, que recitaven d'esma.

Tot plegat, motivà que els pedagogs es dividissin: discutien si un nen de dotze o catorze anys estava preparat o no per entendre'l. Perquè, si els savis de l'Estat espanyol no l'havien comprès ni valorat mai, ¿com podia fer-ho un marrec de dotze anys?

Així, situat en aquell clima, quan va tenir catorze anys va voler posar-se a prova per veure què era el que ell entenia d'aquesta obra. I, paral·lelament, també va tenir interès a saber què n'opinaven Unamuno en el seu llibre *Vida del Quijote y Sancho* i Ortega y Gasset a *Meditaciones del Quijote*. Aquestes lectures l'encoratjaren.

D'altra banda, l'any 1949, es va trobar pel carrer amb un escriptor català, Civera Sormaní. Li digué que

estava traduint al català *Don Quijote de la Mancha*. Malauradament, no va poder veure el seu llibre publicat perquè morí abans del 1969, data en què va ésser imprès. Però, aquella trobada l'inquietà de nou a llegir-lo, sempre pensant com Civera Sormaní traduiria aquesta o aquella frase.

Tan bon punt es publicà, van començar les seves indagacions. Espinalt comparava, paràgraf per paràgraf, la traducció que l'il·lustre català féu del text en castellà. I, per exemple, el tros en què el Quixot es fa nomenar cavaller, diu el següent: “*Estaban a caso a la puerta dos mujeres mozas de estas que llaman del partido.*” Si en aquell temps no hi havia partits, a què es referia Cervantes? La lectura que Espinalt havia fet d'Unamuno el portà a comparar què havia interpretat d'aquest tros l'autor, i Unamuno, diu: “*El encuentro con dos pobres ramerías fue su primer encuentro en su misterio heroico.*” És a dir, *partido* volia dir prostitutes? Com ho traduïa això, Civera Sormaní? Així: “*Dues dones joves d'aquestes que hom anomena de la mala vida.*” Finalment, però, va descobrir que aquest no era ben bé el significat exacte de *partido*.

I, Espinalt conclou, amb ironia, que a l'Estat espanyol tot està organitzat, fins i tot les màfies tenen la seva organització. Per tant, –en contra del que tots els grans erudits no varen voler observar o no varen saber veure–, significava les prostitutes d'aquella època que estaven sindicades i organitzades, i això les feia ser les del *partido*, en oposició a les que anaven per lliure. És a dir, el primer cop que en castellà s'utilitza aquesta paraula és per definir una agrupació de prostitutes sindicades.

Tanmateix, quina utilitat va tenir per a Espinalt la lectura del llibre? Quin profit va treure'n? Amb la lectura va poder demostrar, l'any 1971, les seves investigacions en un article titulat *L'art de cordar-se les calces*, on citava aquesta frase de Cervantes: “*No andes, Sancho, desceñido y flojo, que el vestido descompuesto da indicios de ánimo desmazelado, si ya la descompostura y flojedad no cae debajo de socarronería, como se juzgó en la de Julio César.*”

El Quixot ja era una mica psicoesteta i, a la seva manera, ja feia d'assessor d'imatge d'en Sancho quan li donava instruccions perquè sabés governar. Però, què li passà a Juli Cèsar? Com sabia Cervantes el que li succeï? Espinalt va trigar cinc anys a esbrinar-ho.

Cervantes era un gran lector d'Erasme, i d'ell havia llegit aquesta frase: “*Després de la victòria de Cèsar van preguntar a Ciceró com havia errat en elegir les parts. Els respongué Ciceró que la cintura l'havia enganxat. Volia donar a entendre que no pensava que un home afeminat podia vèncer. Perquè Cèsar se cenyia la roba a la manera dels fluixos i delicats homes, d'on solia asseverar Sul·la i Pompeu que es guardés de nois mal cenyits.*” Així, com Cèsar portava el cinturó molt flonjo i fluix, Ciceró el veia massa afeminat i incapaç d'assolir el poder.

Però, el profit que Espinalt va extreure'n d'aquesta lectura és que li permeté demostrar que, per sobre d'altres aspectes, l'home sempre és jutjat pel seu vestit.

“Abans de Crist i dos mil anys després de Crist, l'home abans que tot era un animal psicoestètic i es jutjava a través del vestit.” (Cf. 54)

Amb tot, encara li va servir per fer més reflexions; reflexions que ni els Unamuno ni els Ortega y Gasset no varen arribar a copsar mai. Va ser precisament a través del capítol “*De la famosa aventura de la barca encantada*”, que és el que Espinalt més aprecia per ser un dels moments més sublims de la ironia de l'home.

El Quixot li diu a Sanxo: “*Has de saber, Sanxo, que els espanyols, i tots els qui s'embarquen a Cadis per anar a les Índies Orientals, un dels senyals que tenen per saber que han passat la línia equinoccial que t'he dit és que a tots els qui van a la nau se'ls moren els polls, sense que en quedi ni un. Ni en tot el vaixell en trobaries, encara que els paguessin a pes d'or; i així pots, Sanxo, passar una mà per la cuixa, i si topes amb alguna cosa viva, eixirem d'aquest dubte; i si no, ja l'hem passat.*” I, Sanxo, provant-ho li contestà: “*O l'experiència és falsa o no hem arribat on vostra mercè diu, i bones llegües falten. –Per què? –preguntà Don Quixot– Has topat amb alguna cosa? –Amb moltes,–respongué Sanxo.*”

Per a Espinalt, és l'obra més genial de la literatura humana perquè reflecteix dos fets importantíssims: la ironia que genera el deliri de grandesa de l'home i la lluita que aquest ésser humà ha mantingut per treure's els paràsits del damunt, que li ha costat d'aconseguir-ho arribar més enllà del segle XX.

Encara avui, envoltats de naus espacials, cotxes que van a tres-cents quilòmetres per hora i altres avenços tècnics espectaculars, ens costa d'admetre que fins fa ben poc l'home lluitava contra els polls, les puces i les xinxes. I és que, ben mirat, no sempre hem tingut un gegant a qui vèncer.

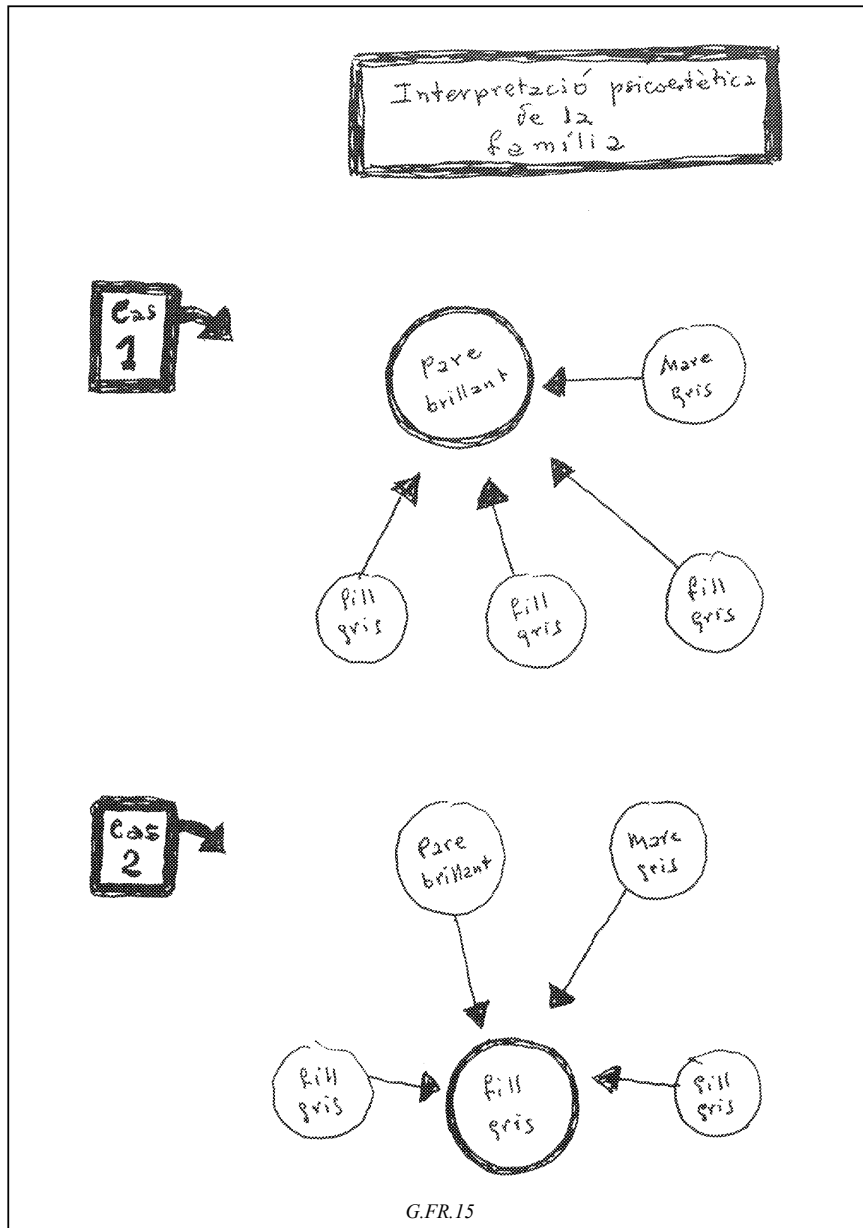
Amb tot, *El Quixot* d'Espinalt també és aquell llibre d'un jueu convers, que amb una aguda i genial ironia es befava dels qui l'oprimien.

I, encara, un dels projectes de Carles M. Espinalt –que va anunciar en la seva darrera conferència abans de morir (Cf. 54)– era escriure un llibre titulat: *El Quixot i jo*.

15.4. INTERPRETACIÓ DE LES MÚTUES INFLUÈNCIES FAMILIARS

“L'home que s'ha definit de tantes maneres podria ser batejat –em plau donar-li nous títols– com un animal pedagògic. És un ésser que vol educar els altres. Aquest caire humà és constant: el promès vol educar la promesa; «Si jo pogués esmenar certs detalls d'aquest xicot, li lluirien encara més les condicions.» Ensem amb l'altre cavil·la: «Aquesta noia, miraré d'orientar-la d'acord amb el meu esperit.» Observi's com entre «t'estimo» i «t'estimo», en cada un dels enamorats hi ha un pedagog en acció.”

Espinalt (O.E., 1963, p. 247)

Les seves investigacions l'han portat a la conclusió que la història de l'home és la història de certes famílies que han arribat al poder. Així, afirma (Cf. 37) que el freudisme va contribuir a crear la imatge que les lluites i les tensions entre les famílies es limitaven a pares i fills, i l'anomenat complex d'Èdip n'és el cas més pragmàtic. Per a la psicoestètica, però, la família (G.FR.15) no correspon a la visió que se n'havia tingut fins ara, sinó a la motivació primordial que en aquest nucli es dona en el

contrast, la protecció o la competència entre les figures brillants i les figures grises que existeixen a qualsevol conjunt de persones lligades amb una relació de parentiu.

“[...] la societat, des de la família enllà, és una reunió de pedagogs –perdoneu-me pel que pugui tenir la insistent comparació de caricatura– que mútuament es catequitzzen, i els més vanitosos creuen que són ells que prefiguren el sentit dels altres. I, entre tots, es pasten.”

Espinalt (O.E., 1963, p. 248)

Les famílies tenen uns fets característics de nissaga, un tipus físic, un gest, una veu, etc., que infonen un segell peculiar als seus membres. Un excés de fets característics que resulten comuns a molts elements d'una família determinada tendeixen a neurotitzar-los. Mentre que, la manca de fets característics que puguin agermanar-los empobreix la imatge individual de cadascun dels seus membres. Més que l'herència genètica, resulta clau l'herència ambiental, és a dir, aquella que es deriva de la convivència diària, i que el refranyer resumeix magistralment en la dita: “qui va amb un coix, al cap de l'any coixeja”.

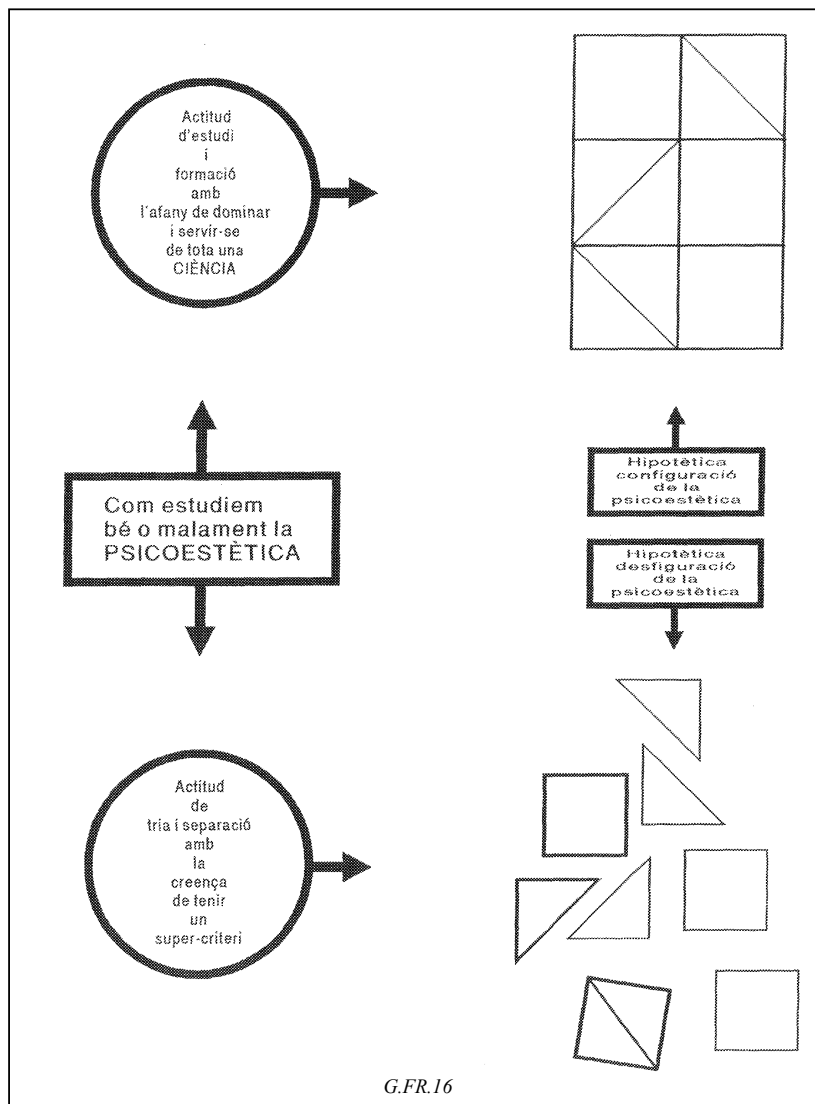
15.5. INTERPRETAR LA PSICOESTÈTICA

“Per aprendre psicoestètica es necessiten cinc anys.” (Cf. 54)

Per tenir un profund domini de les teories espinaltianes, cal que, a més dels coneixements tècnics que ens facilita l'estudi de la ciència psicoestètica, interpretem l'obra espinaltiana amb la intencionalitat que el seu autor li va conferir.

Així mateix, per il·lustrar aquest punt, Espinalt (Cf. 49) ho compara amb una orquestra. És a dir, no n'hi haurà prou que sapiguem molt solfeig, sinó que també caldrà conèixer abastament el missatge que l'autor de l'obra vol transmetre, ja que amb els coneixements de solfeig podrem, per exemple, tocar Mozart, però mai interpretarem Mozart.

A l'hora d'ensenyar psicoestètica, dependrà de si estem o no afinats perquè els altres interpretin correctament la melodia que intentem fer-los arribar. Però, a la vegada, no podem tenir actituds ambivalents, ja que no es pot estar d'acord amb l'obra de Mozart i, alhora, estar contra el sentir de Mozart. Si és així, vol dir que no l'hem comprès en tota la seva profunditat.

G.FR.16

En el gràfic (G.FR.16), Espinalt ens dibuixa aquest concepte visualment. En una actitud de tria i separació, la persona creu que pot estudiar la psicoestètica separant els seus conceptes, sense copsar la relació que tenen els uns amb els altres. La sinergia que s'estableix per a la interrelació de les seves

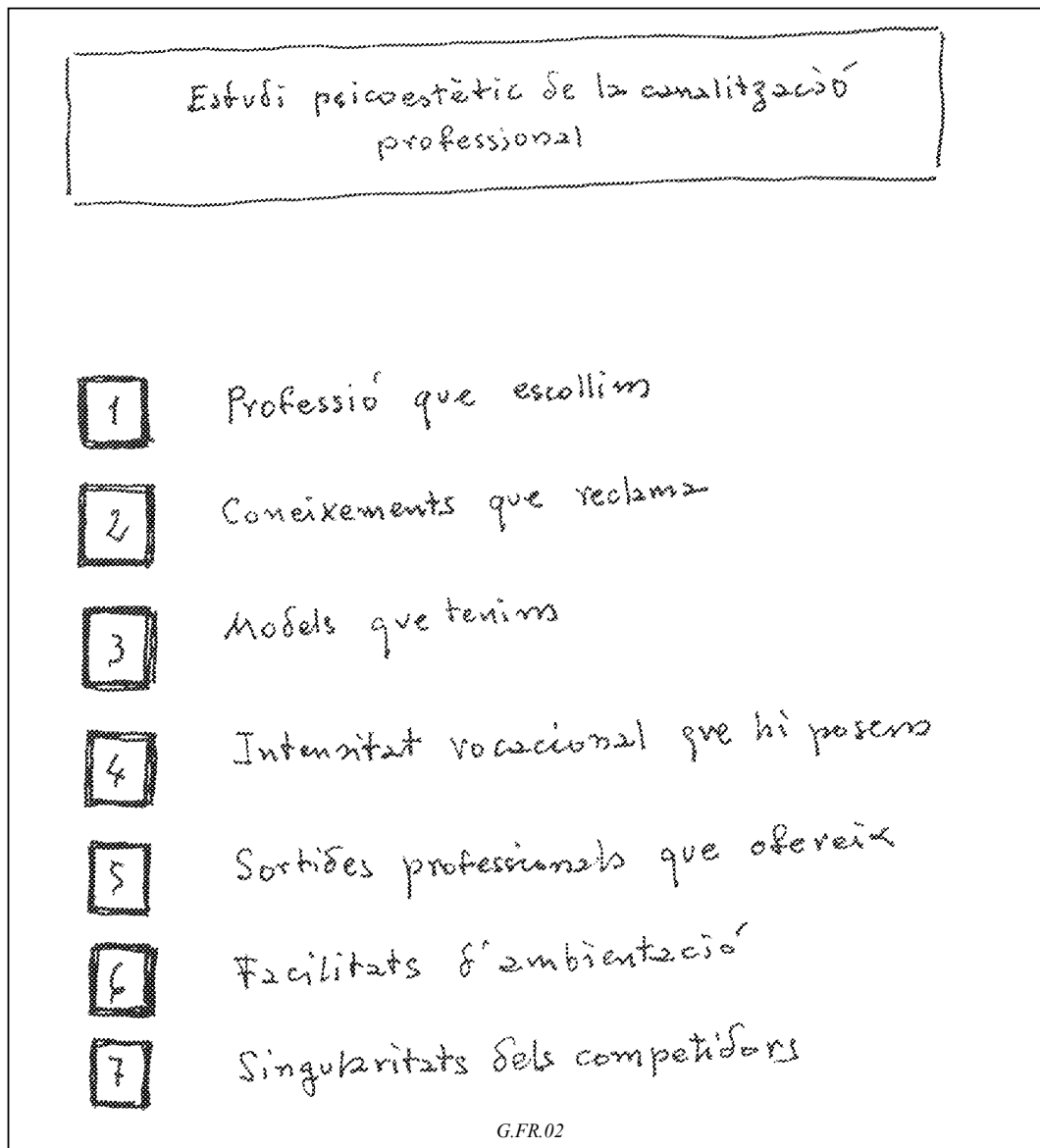
teories fa que sigui necessari configurar l'aprenentatge de les idees espinaltianes en tota la seva globalitat. Tanmateix, si no s'interpreta l'obra espinaltiana profundament, ja sigui perquè ens hem quedat a les beceroles, o bé perquè hem confós "tocar Espinalt" amb "interpretar Espinalt", fa que els altres no puguin interpretar-nos correctament i, sense pretendre-ho, desfigurin la intencionalitat i la profunditat dels conceptes que volem transmetre'ls. El resultat és la banalització de les teories, fet que acostuma a passar quan pensem que podem entendre un autor si coneixem només una petita part de la seva obra.

A la vegada, també necessitem conèixer la biografia i el propòsit de l'autor per poder copsar tots els matisos de la seva obra. Perquè, algú es podria imaginar que Sant Pau no parlés de Crist? Com podria ser, doncs, que un estudiós de la psicoestètica no encertés a parlar d'Espinalt?

Realment, si apliquem la psicoestètica amb la rigurositat científica que es mereix, no podem eludir el fet que l'home és un mamífer que evoluciona, s'afirma i sobreviu gràcies als artificis que ha sabut crear, i d'haver-se quedat en la seva fase primària no passaria de ser un gos, un gat o un porc senglar, i de ben segur que en aquest estatus ningú no ens hagués definit mai com un "animal polític". D'aquí que la frase lapidària que encapçala l'*Obra Escrita* de Carles M. Espinalt sigui:

"Sense una interpretació coherent de si mateix i del poble on hom s'arrela, ningú pot tenir la personalitat desitjada."

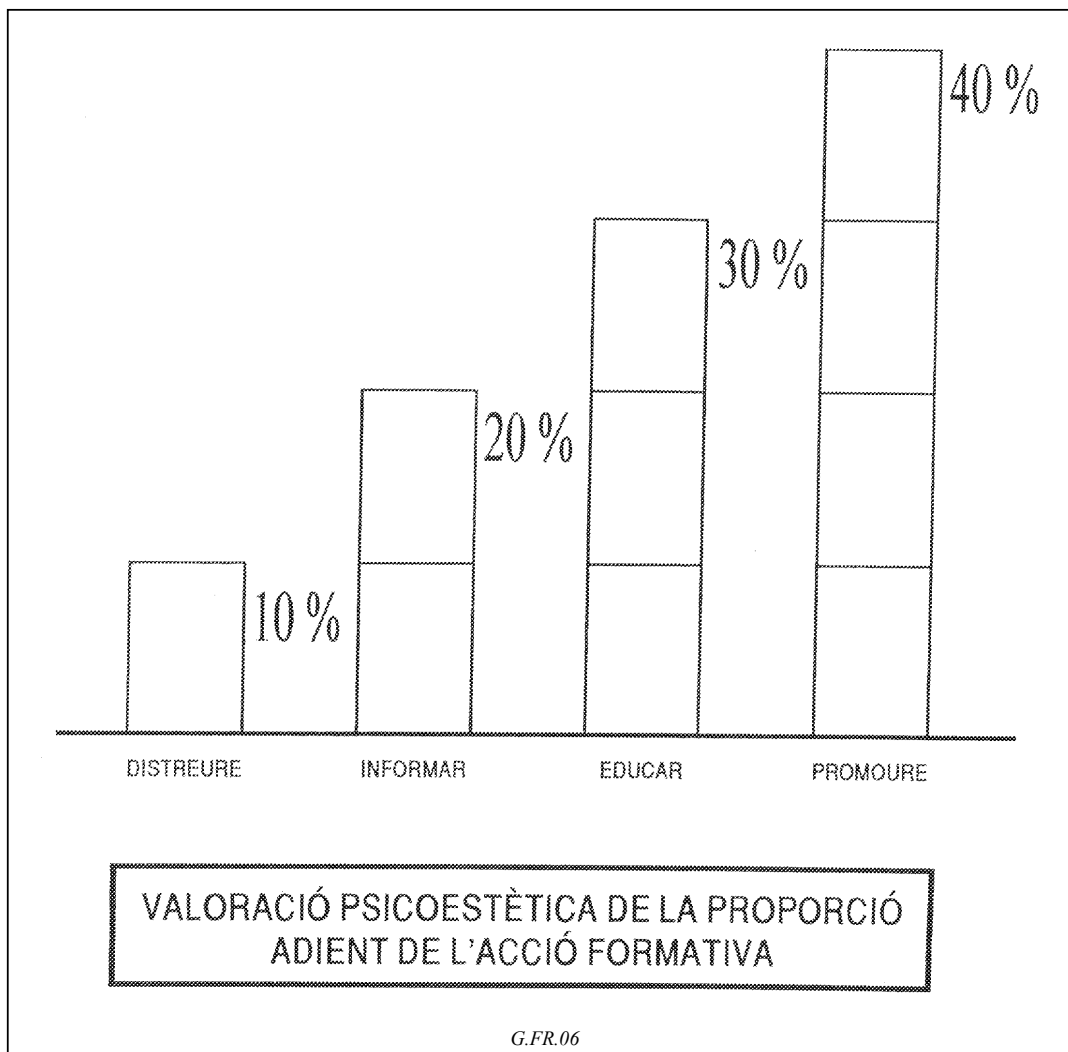
ANNEX GRÀFICS

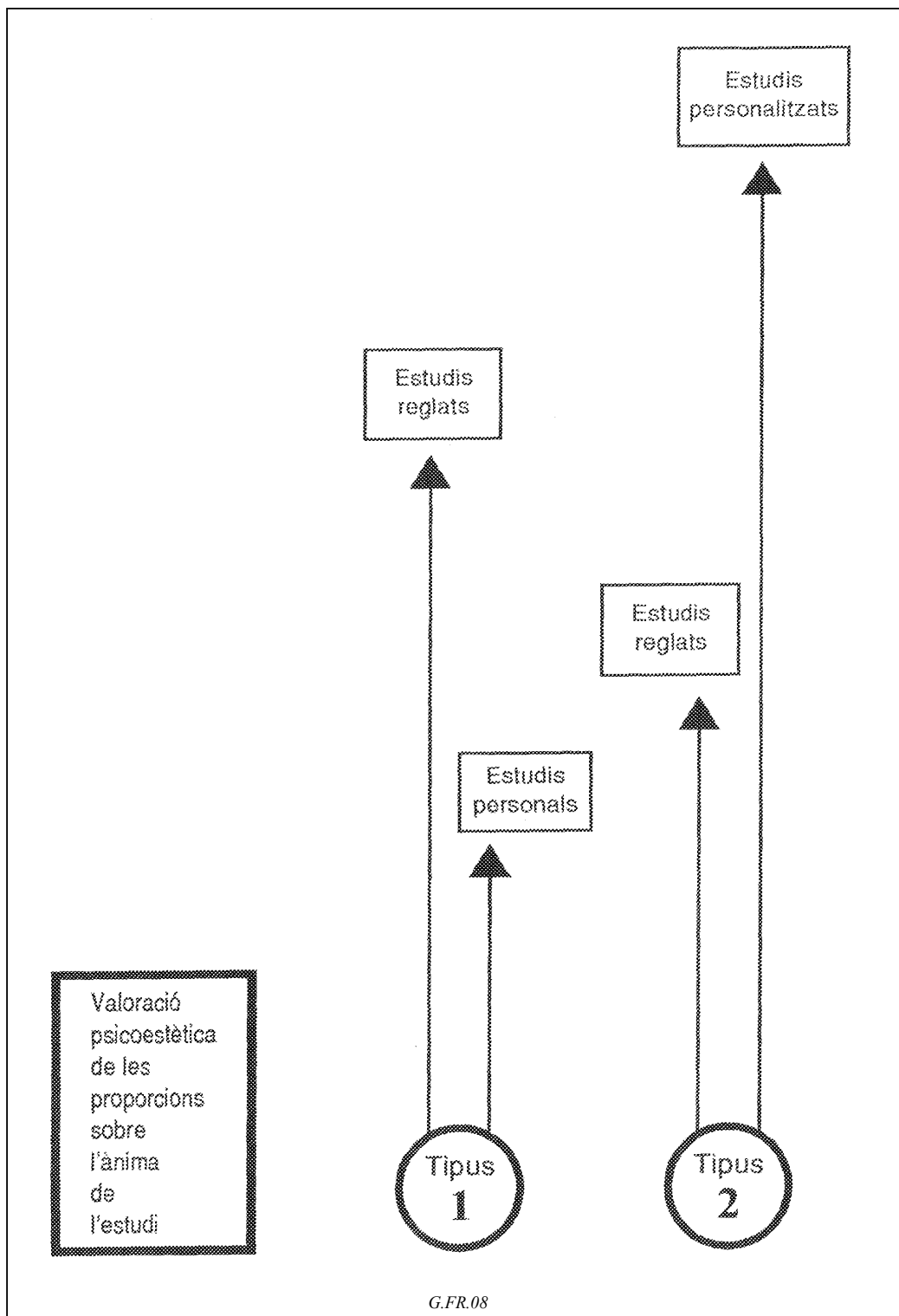

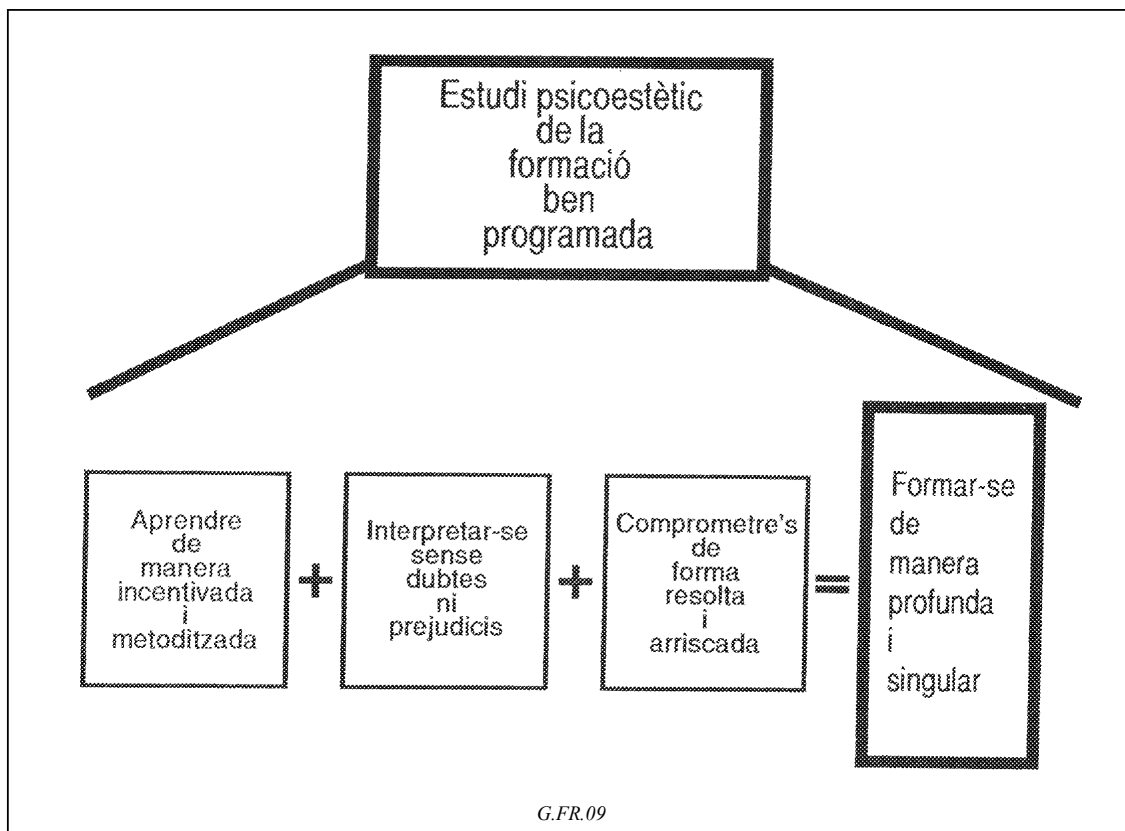
Estudi psicoestètic
entre aprendre i
memoritzar

- 1 Percepció
- 2 Exclusió
- 3 Atenció
- 4 Retentiva
- 5 Oblit
- 6 Record
- 7 Assimilació

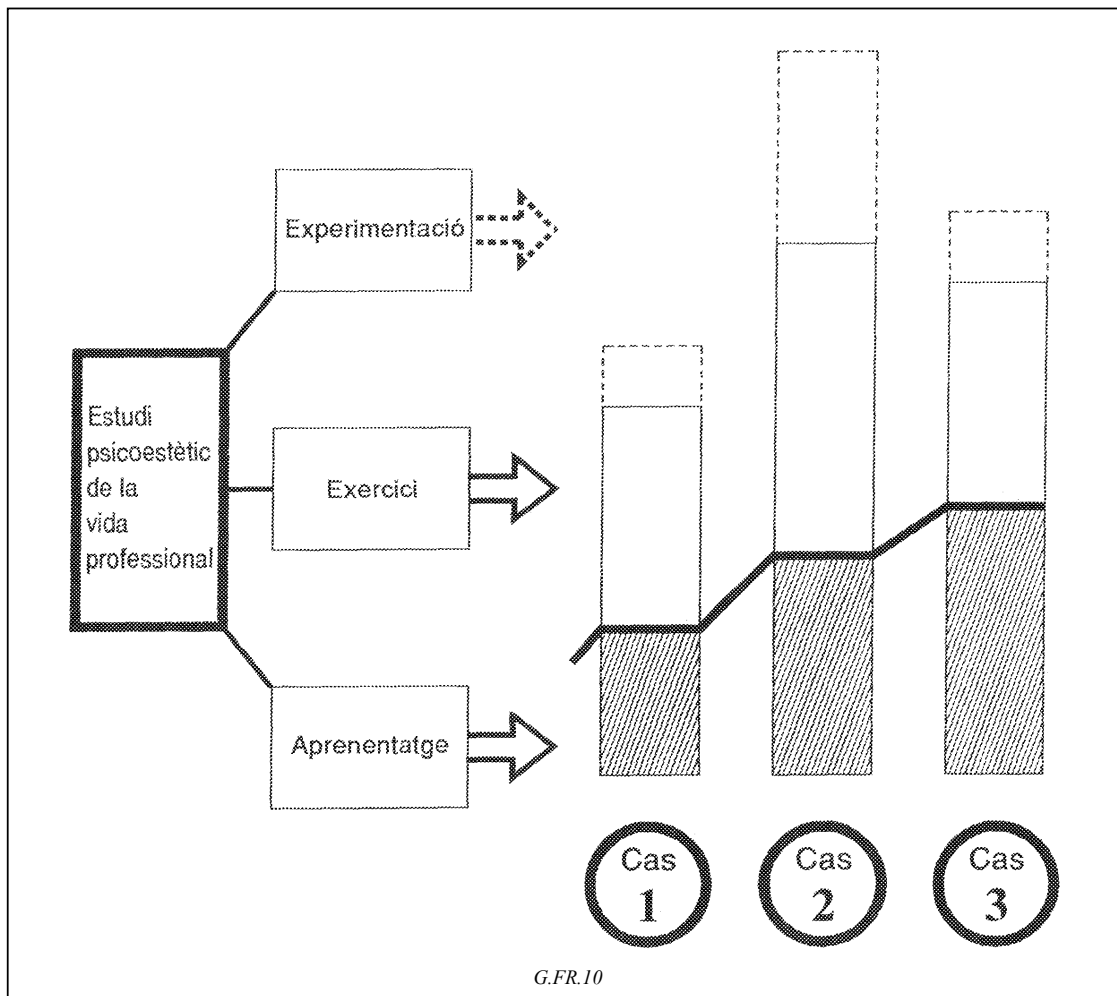
G.FR.04

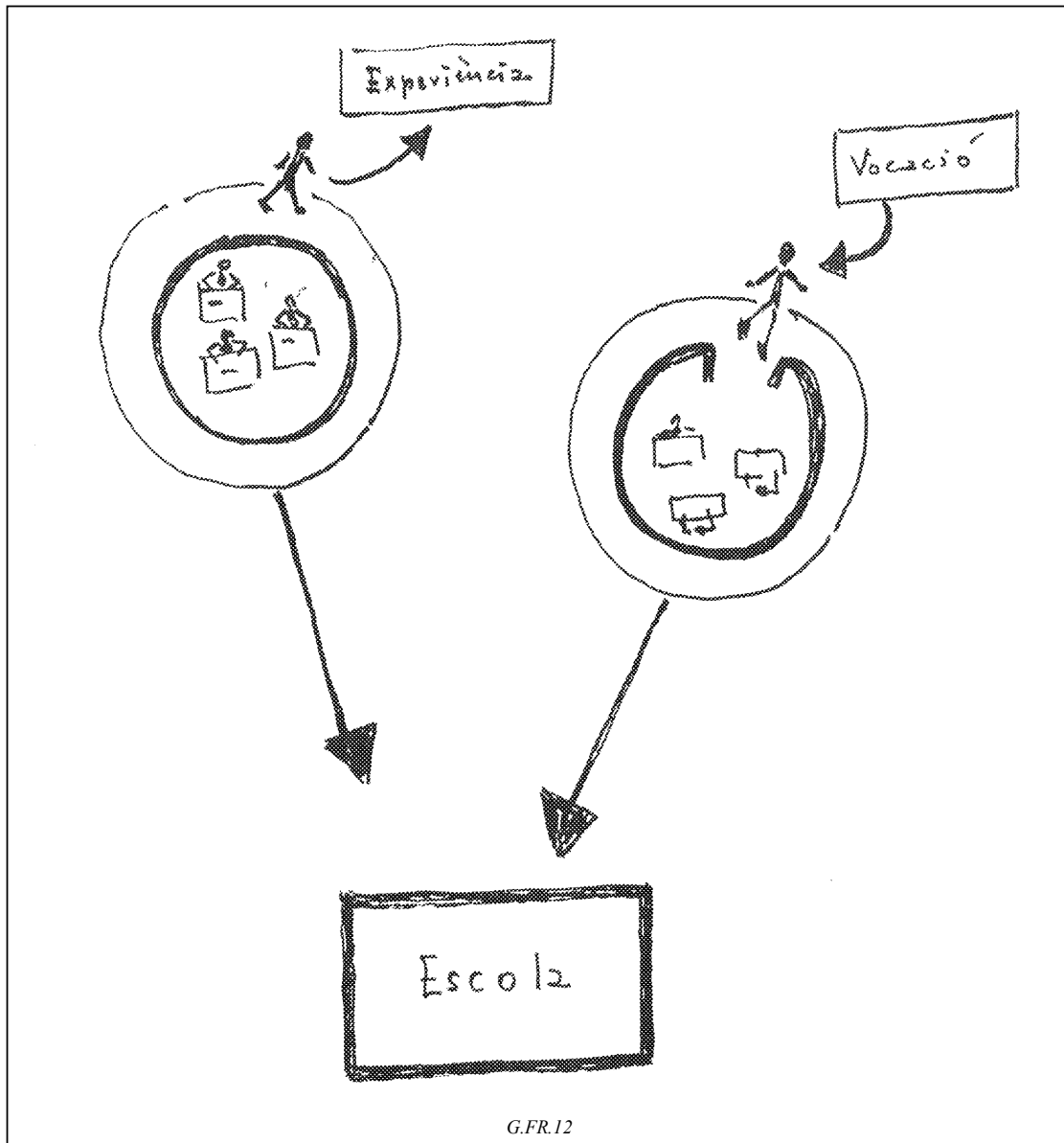

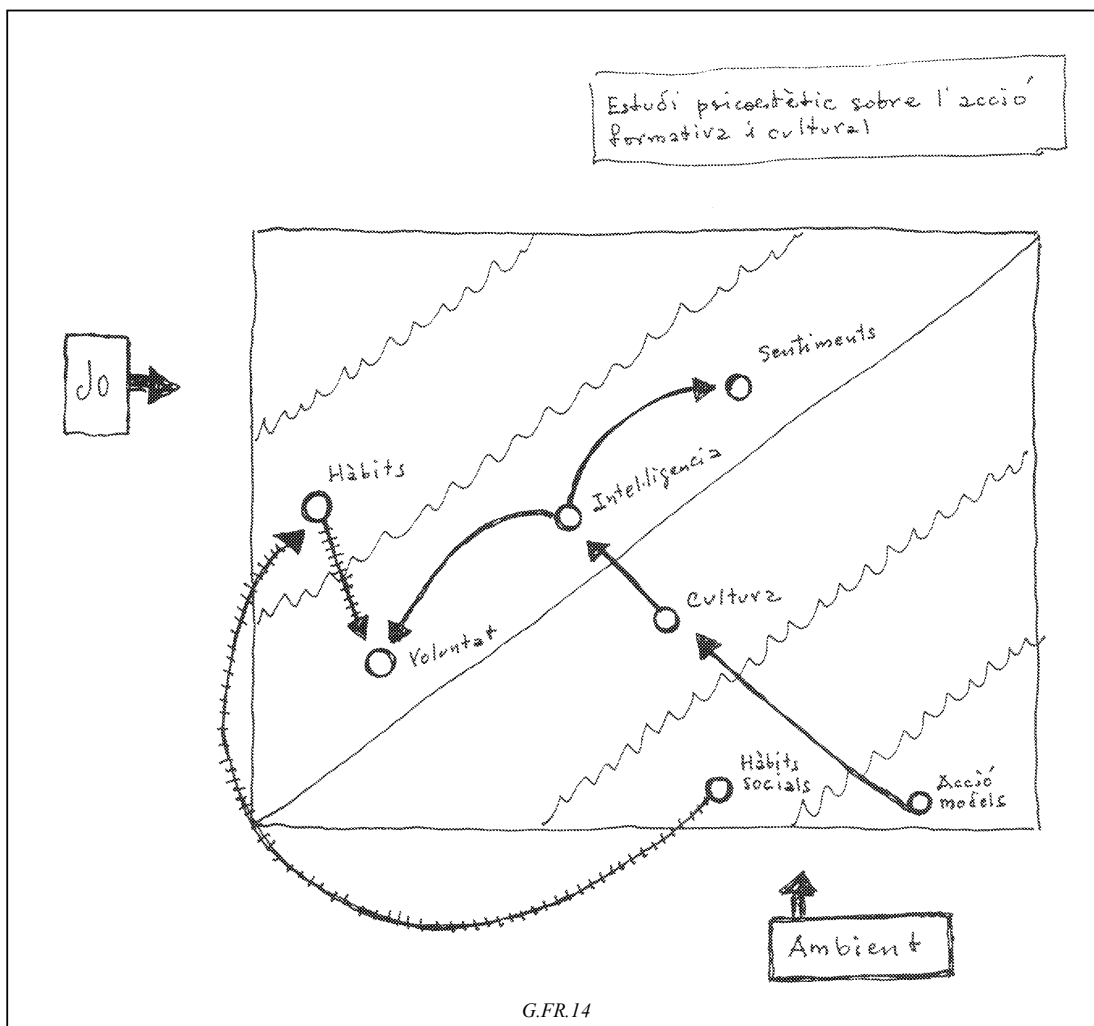

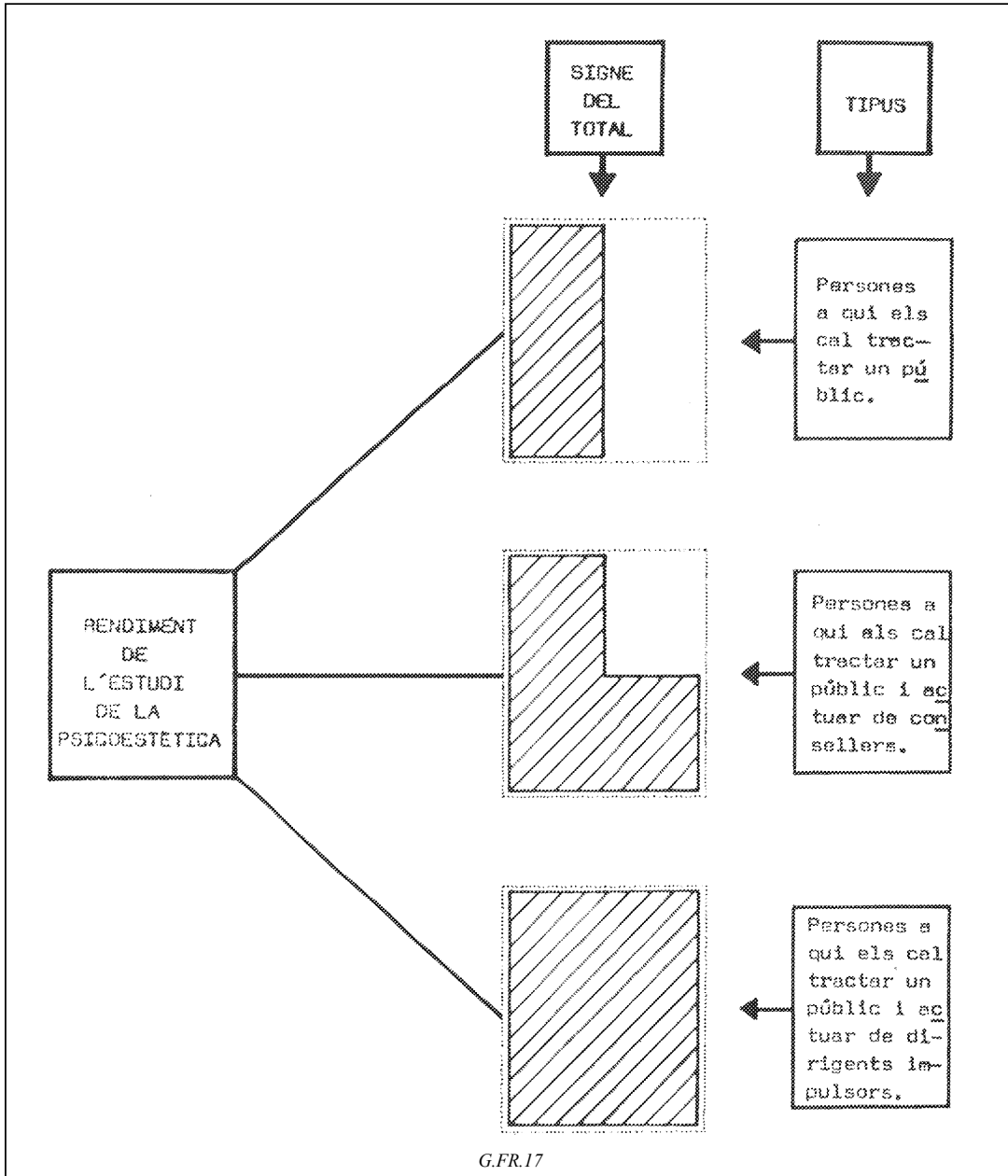

FR.01	Estudi psicoestètic dels factors que incideixen de manera activa en la formació personal
FR.02	Estudi psicoestètic de la canalització professional
FR.03	Estudi psicoestètic dels interrogants per formar una plena vida professional
FR.04	Estudi psicoestètic entre aprendre i memoritzar
FR.05	Estudi psicoestètic sobre complementacions en la formació personal
FR.06	Valoració psicoestètica de la proporció adient de l'acció formativa
FR.07	Estudi psicoestètic sobre utilitat d'uns coneixements
FR.08	Valoració psicoestètica de les proporcions sobre l'ànima de l'estudi
FR.09	Estudi psicoestètic de la formació ben programada
FR.10	Estudi psicoestètic de la vida professional
FR.11	Valoració psicoestètica sobre prioritats
FR.12	Estudi psicoestètic de l'experiència i la vocació
FR.13	Estudi psicoestètic d'exercitació instructiva
FR.14	Estudi psicoestètic sobre l'acció formativa i cultural
FR.15	Interpretació psicoestètica de la família
FR.16	Com estudiem bé o malament la psicoestètica
FR.17	Rendiment de l'estudi de la psicoestètica

CAPÍTOL 16. VISIÓ HISTÒRICA/CARÀCTER DEL TEMPS

“L’home no és mai un cas separat. Aquest nen que a nosaltres ens preocupa –posem, per al pare, el fill; per al professor, el deixeble difícil– no és mai un caprici de l’atzar, tossut a actuar com per «generació espontània», sinó conseqüència d’un viure entre uns grups humans determinats, ja que, si bé és cert que part de la nostra psicologia peculiar és condicionada per un seguit de característiques filles de l’herència, tots els científics coincideixen a afirmar que l’acció de l’ambient arriba a determinar molts més trets de la psicologia humana que allò que amb l’home neix.”

Espinalt (O.E., 1963, p. 246)

Aquest és un puntal sobre el qual s’afirma la visió psicoestètica de l’ésser humà: establir una profunda relació entre l’ésser humà i l’ambient –tant l’ambient actual com el que prové de la seva projecció històrica–, i a la vegada, analitzar-lo de manera profunda i metoditzada des de la visió fons/forma que implica l’enfocament psicoestètic.

Aquestes tendències generals que presenta el temps actual, només es poden estudiar des d’una visió històrica i des d’un ampli coneixement de les motivacions psicològiques que han predominat en cada moment de la història de la humanitat. A la vegada que no podem entendre, en la seva profunditat, els processos psicològics personals sense aquesta peça clau que representa l’encaix en la dimensió històrica i social.

El fet d’investigar detalladament totes les característiques que generen aquest inconscient col·lectiu requereix, d’aquesta manera, una atenció minuciosa del *fons* de les actuacions humanes, però també de la *forma*, ja que a través seu és com podem copsar molts dels matisos d’aquest tarannà col·lectiu que, d’altra manera, s’escaparien a la nostra anàlisi.

“Al marge de les enquestes hi ha infinitat de manifestacions públiques que revelen el criteri de la gent: he pogut constatar en les meves investigacions psicològiques que un estudi minuciós sobre la gamma de cartells i d’anuncis que s’exhibeixen a les façanes de les cases d’una ciutat pot donar-nos una idea completa de les moltes actituds, mentalitats i reaccions dels seus ciutadans. Els detalls dignes d’anàlisi van des de la major abundància de tal color o tal altre fins a la forma de redactar les frases publicitàries. L’ànima col·lectiva també té la seva grafologia.”

Espinalt (O.E., 1957, p. 59)

16.1. CARÀCTER DEL TEMPS

“Però superar la infantesa vol dir que s’ha de comprendre de forma correcta la situació on ens trobem dintre del progrés i el desenvolupament de la humanitat, i no perdre inútilment les pròpies vivències, i això vol maduresa de caràcter.” (Cf. 39)

En aquest aspecte, va ser el psicòleg Jung qui va iniciar l’estudi de l’inconscient col·lectiu en l’àmbit de la psicologia. Espinalt fa un recorregut a través dels autors que, segons el seu criteri i com a precedents, van coincidir en aportar els seus punts de vista sobre aquest concepte.

“Tant Almirall com l’home que pocs anys després, en pla de polèmica més o menys velada, li havia de contestar amb un altre llibre –«La tradició catalana de Torras i Bages»–, mirats ambdós dins una perspectiva històrica, tenen el mèrit dels pensadors que saben anticipar-se en el temps. Aquests llibres són fets gairebé insòlits dins els mètodes que més tard hom coneixerà amb el nom de psicologia social o política.[...] Val la pena precisar que fins l’any 1894, o sigui vuit anys després que Valentí Almirall escrivís «Lo catalanisme», no apareix el primer llibre de renom sobre psicologia col·lectiva. És l’obra del francès Gustau Le Bon «Psicologia de les multituds». Llibre que, passades unes dècades, esdevindria famós en el camp de la literatura caracterològica, puix que el va fer servir Freud com a pedra de toc per escriure un assaig –«Psicologia de les masses»– que havia d’arribar a ésser una mena de biblia de tots els qui a partir d’aquell moment intentarien de moure les multituds al servei d’aquesta ideologia o aquella altra. Cal dir que Almirall i Torras també es varen anticipar al llibre de Foullée «Psicologia dels pobles europeus», que donaria moltes normes tipològiques a tots els estudiosos de les nacionalitats del nostre continent. D’altra banda, quedaven encara molt lluny de veure la llum del dia, estudis sobre el procedir dels grups humans com els de Simmel i altres. De fet, ni remotament no es podien preveure llibres com, per exemple, «La caractérologie ethnique de Paul Griéger».”

Espinalt (O.E., 1976, p. 639-640)

D’altra banda, podem determinar que dins del concepte d’inconscient col·lectiu, Espinalt matisa la terminologia i bateja amb el nom de *caràcter del temps* aquells aspectes comuns a totes les persones que viuen dins la mateixa època i, a la vegada, dins d’un context social similar, és a dir, que tindrien aspectes diferenciats en les diverses cultures. Per tant, de la mateixa manera que individualment el temperament es contraposa al caràcter per referir-se aquest últim als aspectes més culturals o adquirits de la nostra manera de ser, el caràcter del temps fa referència a allò que és més cultural en la mentalitat comuna, mentre que l’inconscient col·lectiu es refereix als arquetipus que formen part de tota la comunitat humana.

“L’estudi de Torras i Bages inclou intuïcions que ja semblen formulades amb els mètodes que, ben entrat el nostre segle, s’anomenaran les investigacions de Jung sobre l’inconscient col·lectiu. En la tradició catalana es pot llegir: «Qui s’apodera del pensament d’un poble es fa l’amo d’aquest poble; el posseeix, el domina i en disposa.» La transformació del pensament importa la transformació del país i constitueix una veritable transmutació.”

Espinalt (O.E., 1976, p. 642)

Així, l’inconscient col·lectiu –en el sentit de Jung, per exemple– representaria uns trets comuns generals, és a dir, unes característiques que englobarien tot el gènere humà, i que comprendrien un espai de temps molt més ampli. Aquests instints comuns representarien les vivències vitals com la llum del dia i la foscor de la nit, la domesticació del foc i dels animals, la convivència amb les forces de la natura, les relacions amb la comunitat, el poder i la submissió, etc. Mentre que, com a exemple del caràcter del temps, podríem dir que aquest a les nostres contrades és ociós.

Però si analitzem la cultura japonesa dels nostres dies –en què fins i tot està mal vist que els treballadors facin vacances–, podríem determinar aspectes diferencials que incideixen amb més força en el caràcter col·lectiu de les persones que viuen en aquell ambient oriental que el de l’ociositat.

“Tots hem constatat que en formar-se un grup humà, actua, entre els seus elements, una mena de «cervell col·lectiu». Les persones que formen el grup repeteixen conceptes i opinions que són comunes a totes elles, sense saber del cert quina d'elles les ha ideades. El criteri propi perd consistència. Succeeix que, al moment que passem a formar part d'un grup, la nostra personalitat individual es desdibuixa i tenim menys consciència de nosaltres mateixos. Llavors, fàcilment, l'opinió que suri en l'ambient pot imposar-se sobre el nostre criteri. El «cervell col·lectiu» ja ens condueix i, en part, ja pensa per nosaltres.”

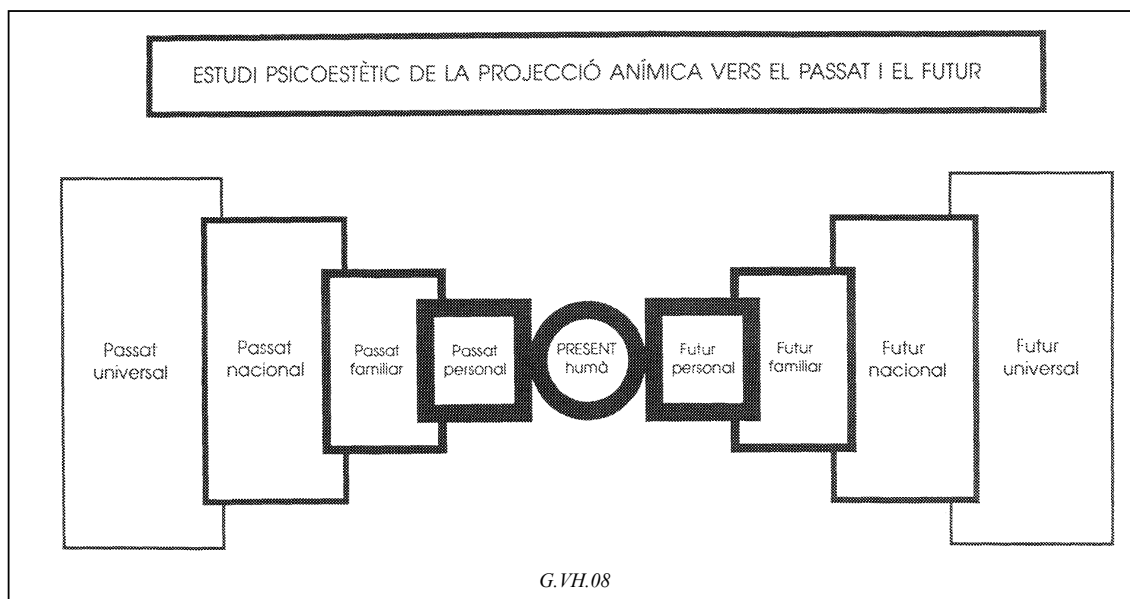
Espinalt (O.E., 1957, p. 60)

El concepte de *cervell col·lectiu* es manifesta en un nivell més reduït –com el que seria el grup de persones que formen una societat recreativa–, i actuaria imprimint uns aspectes comuns a aquella agrupació humana.

“Tota agrupació humana té unes característiques pròpies.”

Espinalt (O.E., 1957, p. 60)

La complexitat humana, per tant, esdevé de la multiplicitat d'aspectes col·lectius que incideixen en el seu tarannà, i que Espinalt esquematitza en el gràfic (G.VH.08), en el qual mostra com en el present de cadascú s'acumulen, no tan sols els aspectes inconscients del passat personal, sinó el que pertany a la família, al poble on es viu i al passat universal de la humanitat.

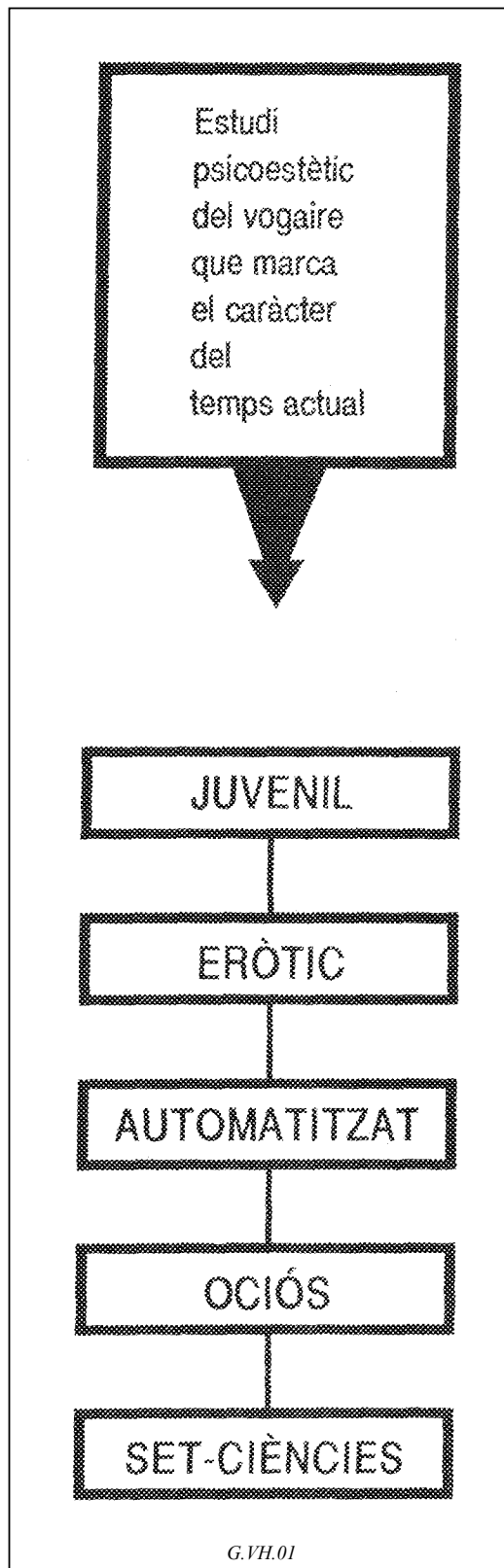

G.VH.08

“En precaució, doncs, per comprendre plenament la psicologia d'un poble o el tarannà de les multituds, cal servir-se d'un ampli període històric. Un país és molt més que el fet d'un dia. Cal veure'l, sobretot, en projecció vers el futur. És a través d'una successió d'esdeveniments que s'arriba a copsar l'ànima col·lectiva.”

Espinalt (O.E., 1976, p. 638-639)

Així, des de la perspectiva i profunditat que confereix la psicoestètica al concepte d'inconscient col·lectiu i, més concretament, als aspectes que pertanyen al *caràcter del temps*, les investigacions d'Espinalt han permès detectar quines són les característiques que predominen en l'actualitat i configuren el nostre ambient. Aquestes són: juvenil, eròtic, automatitzat, ociós i saberut. (G.VH.01)

16.1.1. OCIÓS

“Sempre n'hi ha hagut, d'hedonistes. Que ara en tenim més? D'acord. Però caldria que meditèssim si més que hedonistes no són persones que reclamen una herència que creuen que els pertoca. Quina? Concretem-la: en les lluites socials dels últims cent anys han mort o sofert captivitat tantes persones per defensar la necessitat d'una distribució millor de la riquesa i també el dret a «un paradís sobre la terra», que bona part de l'hedonisme de l'home actual, que, molt sovint, veieu en forma de turista ben repapat, prenent el sol en una cala i prop del mar, el motiva l'arquetipus inconscient –per tornar a la terminologia psicoanalítica– que s'ha configurat en les persones d'avui de començar a fruir d'un tros de paradís pel qual, és possible, va patir o morir un dels seus avis. En aquest aspecte tots tenim algun «petit redemptor» a la família.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 469-470)

Una de les característiques que Espinalt plasma en el gràfic sobre “Estudi psicoestètic del *vogaire* que marca el caràcter del temps actual” (G.VH.01) és que l'època actual està marcada, indubtablement, per una tendència a l'ociositat. Aquest aspecte el preocupava especialment, ja que considerava que el caràcter humà sense la voluntat trontolla completament. Cal cercar sempre un equilibri entre voluntat –intel·ligència– i sentiments. L'home modern, en canvi, és molt apàtic.

Espinalt cita (Cf. 33) Ramon Llull, que ja deia: “A gran satisfacció gran passió”, és a dir, que si una persona és incapaç d'apassionar-se i posar tota la seva dedicació en una cosa, ja no pot estar veritablement satisfeta de res a la vida. L'aire lànguid que caracteritza l'època moderna és símptoma d'una insatisfacció tremenda. Aquesta apatia genera automàticament la indolència. I, certament, el culte a la ganduleria segueix avui més viu que mai. Aquesta conclusió la va il·lustrar (Cf. 33) amb dos exemples que creia ben significatius.

En primer lloc, cita un fragment del llibre *Perversión del lenguaje*, escrit l'any 1985 a Madrid pel catedràtic de sociologia Amando de Miguel, i on afirma: “*El verbo «hacer» es otro desangelado en nuestro repertorio. El «homo faver» se diseñó para otras culturas mas septentrionales. Hay en la península ibérica una excepción, que es Cataluña, y por eso el idioma catalán permite mucho más el «hacer cosas». Por ejemplo, en catalán «es fan vacances». En castellano suena horrible una expresión así. En castellano se «toman vacaciones» pero no se «hacen vacaciones». Por desgracia se ha producido ya la invasión del malvado verbo «hacer» en el castellano cotidiano.*”

La segona cita és, si cap, més conclouent encara. Es tracta d'un fragment del llibre escrit per la catedràtica d'Ètica de la Universitat de Santiago de Compostela, Esperanza Guisan, i publicat el 1990 amb el títol *El manifiesto del hedonismo*, on es permet el luxe d'afirmar el següent: “*El mundo no nos gusta, pero ello no nos deprime hasta la inoperancia o la inercia. [...] Conocemos las causas, casi siempre sociologicopedagogicas de la miseria humana, de la falta de grandeza de espíritu. Sabemos que los hijos del mundo han sido educados por buenos tenderos, por magníficos tenedores de libros y todo lo que se nos pide es que tengamos a buen recaudo nuestros dineros, que aparentemos una generosidad que no nos cueste demasiado, que prodiguemos amabilidades que no nos comprometan. Sabemos que el mundo es así porque así fue hecho. Porque lo hicieron espíritus mezquinos, tenderos y comerciantes, pero el mundo podría ser hecho por artistas, por acróbatas, por violinistas o por tocadores de flauta.*” És a dir, quan tothom s'ha posat d'acord en què el comerç ha contribuït decisivament al progrés i a la civilització, resulta que els comerciants i botiguers, que semblava que encara treballaven una mica, no són altra cosa que *espíritus mezquinos* i tenen la culpa de tot.

Per a Espinalt, no hi ha cap dubte: el culte a la ganduleria és un fet.

“Apunto: progre o conser, amb la deliberada intenció de remarcar que hi ha una moda actualment de reduir les paraules que també respon a l'inconscient col·lectiu de la nostra època. Retrata un posat de la gent actual extraordinàriament partidària del mínim esforç. I entre el mínim esforç que volen fer es troba l'afany de reduir les paraules que amb més freqüència repeteixen. Progressista ja és massa llarg. Conservador o retrògrad també és massa llarg. En tenen prou amb progre, conser o retro.”

Espinalt (O.E., 1969, p. 662)

Per a ell també influeix decisivament en el fet de l'hedonisme actual, la confusió educativa que ha creat que educar en *llibertat* és positiu. Però es confon la llibertat amb aquesta *falsa llibertat*, dominada pels instints. Així, l'educador crea tipus hedonistes i instintius de mena, però no forma cap mena de caràcter en l'alumnat. L'educació s'enfoca d'una forma massa temperamental i gens caracterològica. Cada dia les escoles formen més tipus *mini-conscients* i menys *ple-conscients*. No cal dir que l'estil del drogoaddicte o l'alcohòlic reforcen aquest aire hedonista i temperamental fins a l'infinit. Així, Espinalt insistia (Cf. 33) en recalcar que la gràcia de la personalitat està en la gràcia del seu administrador, és a dir, del caràcter, i que no hem de caure, per més temps, en el parany que ens prepara l'època actual: la idea que l'alliberament de les persones s'aconsegueix desinhibint-la, i amb aquesta filosofia abunden cada dia més els poca-soltes.

Realment, cal encarar aquest tema amb decisió perquè l'apatia es converteix en indolència, i cada vegada més els costa començar a treballar. L'home actual és apàtic i amargat, i fins i tot els milionaris semblen insatisfets malgrat estar sempre distrets.

“Nosaltres procurem donar bones plataformes de cultura a llur talent; però, al carrer, els anuncis exalten la civilització de l'oci permanent i, a les aules, hom no fa gairebé res per prestigiar els centres docents.”

Espinalt (O.E., 1969, p. 362)

16.1.2. JUVENIL

“Això també es manifesta en el terreny de les modes, on es demostra de nou que les modes són la bandera del caràcter del temps: mentre abans eren els joves que volien anar vestits com els grans «per fer més l'home», ara és la gent madura qui frisa per anar vestit com el jovent, «per rejuenir-se». El canvi de línia imitativa intensifica el descrèdit de l'experiència que en un altre lloc hem estudiat. Ara bé, el fet traduiria per si sol que s'ha frenat la marxa –o quasi invertit la direcció– en la dinàmica de les generacions. El procedir del nostre temps té en aquest problema el seu conflicte més singular.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 464-465)

De la problemàtica que es deriva d'aquest fet en parlarem extensament en el capítol que tracta sobre la marginació o la infantilització de la joventut actual, perquè és un fet obvi que la societat tendeix cada vegada més a valorar tot allò que tingui connotacions de juvenívol, i no podem deixar de mostrar quines conseqüències comporta aquest fet en molts aspectes.

“La lluita contra les arrugues i les xacres del temps es transforma en una batalla més aferrissada que la mateixa lluita per una existència més tranquil·la i segura. I, en la mesura que la «guerra» pel nostre pa de cada dia es fa menys violenta i hom assoleix les finalitats proposades, la guerra contra les arrugues es passa a primer terme de l'actualitat. Ara, la reivindicació social que hom vol assolir té una nova consigna: no envellir.”

Espinalt (O.E., 1969, p. 373)

No obstant això, tot i ser una legítima aspiració humana el fet de no envellir –el mite de l'eterna joventut–, és important copsar que les seves conseqüències van molt més enllà de l'aspecte comercial que aquesta tendència pugui generar.

“D'ací que els venedors de la cosmètica siguin les persones que en grau més alt interpreten el sentir de la nostra època. El que abans semblava un caprici o un simple luxe es transforma en una primera necessitat.”

Espinalt (O.E., 1969, p. 375)

En veritat, extralimitar el culte a allò que és jove, és a dir, allò que no té encara una maduresa ni una experiència acumulada, implica matisos conceptuals com el desinterès per la història i per tot el que tingui a veure amb el passat: el passat familiar, nacional i universal.

“[...] un dels trets de l'home modern és que, amb el delit de «fer sempre el jove», no acumula experiències: tot ho fa com si comencés sempre de bell nou.”

Espinalt (O.E., 1969, p. 380)

16.1.3. EL SETCIENCISME

“Crec que, per damunt de totes les consideracions que pugui merèixer la nostra època, serà el temps dels setciències. Com a mínim el setciències hi farà de teló de fons.”

Espinalt (O.E., 1959, p.131)

Així, aspectes de la mentalitat actual, que podem copsar constantment en actituds de les persones del nostre voltant, Espinalt les concreta i defineix de manera detallada i minuciosa. A vegades, els personatges que dibuixa en les seves tipologies ens recorden persones que hem tractat en la vida quotidiana.

“He estudiat el setciències a través de les seves múltiples facetes. N’he parlat en conferències i en articles. Ací resumeixo de forma ordenada i sistemàtica tots els aspectes que considero vitals de la seva manera d’èsser. Intentar posar el tipus en clar i de forma manifesta, crec que és decisiu i fonamental per a tots els qui voldran comprendre la nostra època.”

Espinalt (O.E., 1959, p. 131)

En el capítol de l'*Obra Escrita* que dedica íntegrament a definir els saberuts, no hi manca un cert to d’ironia que, barrejat amb el dramatisme que planteja la qüestió, ens ajuda a comprendre els múltiples detalls que es poden copsar de les tipologies humanes. Així mateix, com que Espinalt tenia una gran sensibilitat per observar les persones i treure’n les encertades conseqüències, no es deixa cap peculiaritat al marge: creia en l’eficiència i el poder pedagògic de les bones caricatures.

“Són legió els qui volen dedicar-se a la vida fàcil i de guanys immediats i crescuts. De les coses, només en volen tenir un vernís per sortir del pas. Ara, en el moment de dialogar, volen fer creure que el vernís és una capa gruixuda com una muralla. Aquest subterfugi és una de les causes que més contribueix a crear el clima del SETCIENCISME. Hom sap una mica de tot, però hom vol fer creure que té coneixements per donar i per vendre.”

Espinalt (O.E., 1959, p. 159)

Els setciències creixen adobats pel culte a la intel·ligència, que no per altres factors del caràcter com són la voluntat i que s’anteposen a la interpretació que actualment es fa de la personalitat humana. Ja sigui un pagès o un lletraferit, la persona que té l’habilitat de semblar un savi i situar-se sempre per sobre de qualsevol problemàtica, la seva altivesa li crea un complex de suficiència.

“En una civilització que té de la intel·ligència una idea mítica, és freqüent que hom intenti excusar o quasi beneir molts pocavergonyes amb una admiració plena de picardia: «És tan llest!».”

Espinalt (O.E., 1969, p. 358)

El setciencisme té molt del que en podem anomenar el tipus tastaolletes, perquè pretén donar lliçons d’allò que només coneix de quatre conceptes que ha agafat al vol.

“On es demostra, de passada, que allò que caldria anomenar el SETCIENCISME comença quan volem assentar càtedra sobre un tema del qual no som profunds coneixedors i sobre el qual només hem sentit tocar campanes.”

Espinalt (O.E., 1959, p. 135)

Espinalt, però, es pregunta: On deu raure l’error pedagògic que fa que l’educació escolar en lloc de formar homes faci tants setciències? El cert és que el món no havia tingut mai tants mitjans a la seva mà, però per no saber-ne mesurar els resultats, tampoc mai havia tingut tant desconcert, i amb les conseqüències que això podia comportar. Quan mostrem a l’alumnat un progrés tecnològic en el qual tot semblen avantatges i s’avicia davant tantes facilitats, aleshores és quan es creu culturalment un rei, molt abans de dominar res.

16.1.4. EL MITE DE LES XIFRES

“[...] per entendre'ns, hom en podria dir el MITE DE LES XIFRES. Els fets mereixen una prèvia explicació que ajudi a ambientar-nos. Les matemàtiques, justament per ésser la ciència més exacta, són el millor sistema per dir mentides.”

Espinalt (O.E., 1959, p.152)

Per a Espinalt, aquest és un mite que s'esdevé pel prestigi infalible que han tingut les matemàtiques, ja que com tota ciència, viuen del més o menys crèdit que la gent els ha concedit. D'altra banda, el poder de les xifres, sobretot si són voluminoses, és la seva facultat d'impressionar.

“És en llur prestigi infal·lible –aquell prestigi d'infal·libilitat que fa dir-nos quan volem demostrar l'exactitud d'una cosa: com dos i dos fan quatre– i en llur simètrica configuració allà on rau el poder mític de les xifres.”

Espinalt (O.E., 1959, p. 152)

Les matemàtiques, però, que eren la ciència de l'exactitud, s'han convertit en la ciència del subterfugi. Espinalt és molt crític amb aquells que a través de les xifres volen tergiversar la veritat. A força de tants per cents poden lluir la seva suficiència sense que ningú els pugui desemascarar.

“És innegable, doncs, que tota xifra voluminosa produeix un enlluernament. No pel valor que té, sinó per l'aurèola que hom li dóna. D'ací que les xifres, en lloc d'ésser sempre l'element immillorable del poder ordenador de les coses, puguin servir també per escamotejar-nos la veritat. Allà on hauria calgut posar una explicació, hom hi ha posat una xifra.”

Espinalt (O.E., 1959, p. 153)

Tanmateix, afegeix que els setciències són els seguidors més enamorats d'aquest sistema tergiversador; s'hi emparen perquè el prestigi dels números no accepta la discussió ni la crítica. En una època en què l'expressivitat queda afeblida i cada vegada costa més argumentar, si es mostren un seguit de quantitats numèriques, això fa que se sostragui el protagonisme de les paraules que haurien de ser l'autèntic vehicle de la constatació.

“Cal tenir sempre present que en el terreny de les concepcions humanes, les veritats més exactes no poden ésser demostrades amb xifres, sinó amb paraules.”

Espinalt (O.E., 1959, p. 153)

16.1.5. DESCRÈDIT DE L'EXPERIÈNCIA

“Vivim dins un clima psicològic on tot el que representa un precedent anterior sofreix un terrible desprestigi. I, això, els joves ho experimenten encara de forma més intensa. Se senten com «posthistòrics». Hom creuria que volen acabar amb el turment que un dia anunciava Karl Marx amb aire de misteri i al marge del materialisme dialèctic en el seu llibre «El 18 Brumari de Lluís Bonaparte»: «La tradició de totes les generacions mortes oprimeix com un malson el cervell dels vius.»”

Espinalt (O.E., 1970, p. 419)

Si unim els grans avenços tècnics de l'actualitat amb el fet de voler desentendre's de la pròpia història, tenim com a resultat una característica que marca de manera decisiva el caràcter de la gent d'avui, i és el fet de no donar valor a l'experiència.

“Si això és possible és perquè els mateixos avenços tècnics i els progressos de la nostra època han desacreditat l'experiència passada.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 419)

Així mateix, talment com si els éssers humans actuals haguessin aparegut per generació espontània, els hem desproveït del lligam que els uneix al seu passat, de manera que un cop convençuts que allò que es valora és l'últim enginy tecnològic, tot el que pugui estar dit amb prou feines els interessa, i es permeten el luxe d'ésser indiferents a tot allò que ha fet la humanitat abans d'ells.

“En aquest pla, compreguem: ¿per què concedir importància a allò que en el seu dia pogué dir Aristòtil, si aquest era un senyor que no tenia ni automòbil? Hi ha el descrèdit del passat per brillant que sigui. Abans, quan algú començava un relat dient: «L'experiència m'ha ensenyat», aviat tenia audiència, i les seves paraules eren valorades. Ara, el considerem un «plom». El que impressiona és que hom s'expliqui amb caire de «trencar motllos» i que sàpiga puntualitzar amb èmfasi: «Segons les últimes innovacions...» És el que hom es pot inventar i no el que hom ha experimentat el que interessa i enlluerna.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 420)

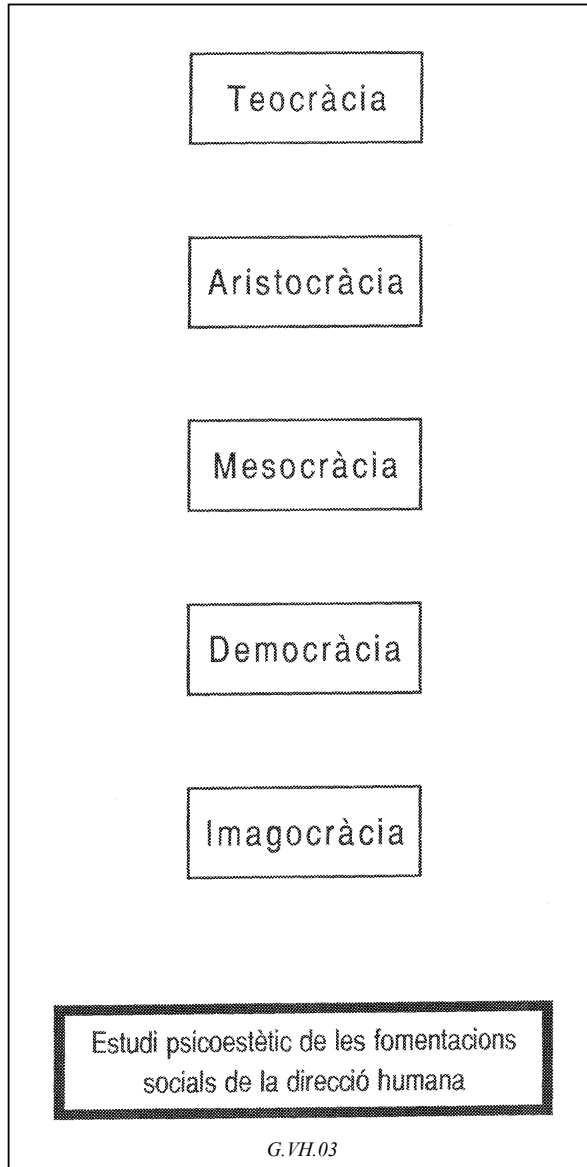
Tot i així, com ja diu la sentència catalana “en el pecat s'hi troba la penitència”, i avui aquesta mancança fa que es perdi fàcilment el sentit de la pròpia existència i, freqüentment, la persona l'envaeixi una sensació que pot anar des del buit existencial al nihilisme. Es té la impressió que no els resta res més que poder superar, com sigui, aquesta buidor interior.

16.1.6. IMAGOCRÀCIA

“Més forta és la comunicació visual que la dinàmica del raonament. Més que comunicació és propagació. És una penetració molt accelerada. La rapidesa del llamp de la propagació visual fa que l'home, el mig convencin sovint abans de deixar-lo pensar.”

Espinalt (O.E., 1968, p. 341)

Allò que dirigeix avui dia la societat és el predomini de les imatges, el que Espinalt en diu una imagocràcia. (G.VH.03) No és que el fet sigui nou, fa segles que se sap del poder suggestiu i conductor de les imatges, però la qüestió són les proporcions insospitades que el fenomen ha adquirit en la nostra època.

“Les causes es deriven de la convergència de dos fets singulars que formen part de la crisi de creixença que motiva el mateix progrés social: d'una banda, els descobriments psicològics des de Freud ençà i la seva difusió; de l'altra, el perfeccionament tècnic dels mitjans de reproducció gràfic: fotografia, cinema, televisió, etc. En poques paraules: són més i més entrenats els qui mouen l'home a través de les imatges i tenen multiplicats recursos tècnics si volen fabricar símbols i estampes.”

Espinalt (O.E., 1968, p. 340)

El pes de les repetides evidències gràfiques que proliferen en l'actualitat fa que les persones restin aclaparades. No és que no vulguin pensar, sinó que quan es disposen a fer-ho, l'evidència gràfica d'unes imatges ja els ha creat un estat d'esperit.

“La constant inflació de les imatges gràfiques fa viure l'home modern com en un somni que dura sempre, però el relega, bo i despert, a la situació d'adormit que l'autèntic somni comporta. La mateixa intensitat de les imatges que li retenen la mirada des d'una revista il·lustrada a la pantalla de la televisió fa que no tingui temps de comprendre-les amb tota la lògica, però segueix amatent llur sortilegi.

S'intensifiquen les idolatries. Podríem parlar del somnambulisme de l'home modern. La propaganda totalitària se n'aprofita a pler. Aquest és un dels fenòmens més singulars dels nostres dies. Possiblement, el que millor ens pot explicar que, mentre l'home presenta el més alt nivell cultural de tots els temps, el mantinguin o sigui fàcil de mantenir enlluernat i embadalit com un infant que glateix per quatre ninots que representen les aventures d'un heroi de pacotilla.”

Espinalt (O.E., 1968, p. 341)

Així mateix, aquestes imatges van acompanyades, generalment, per un altre fenomen de la nostra època, els eslògans; que al seu torn ajuden a través de la repetició a gravar el missatge de manera

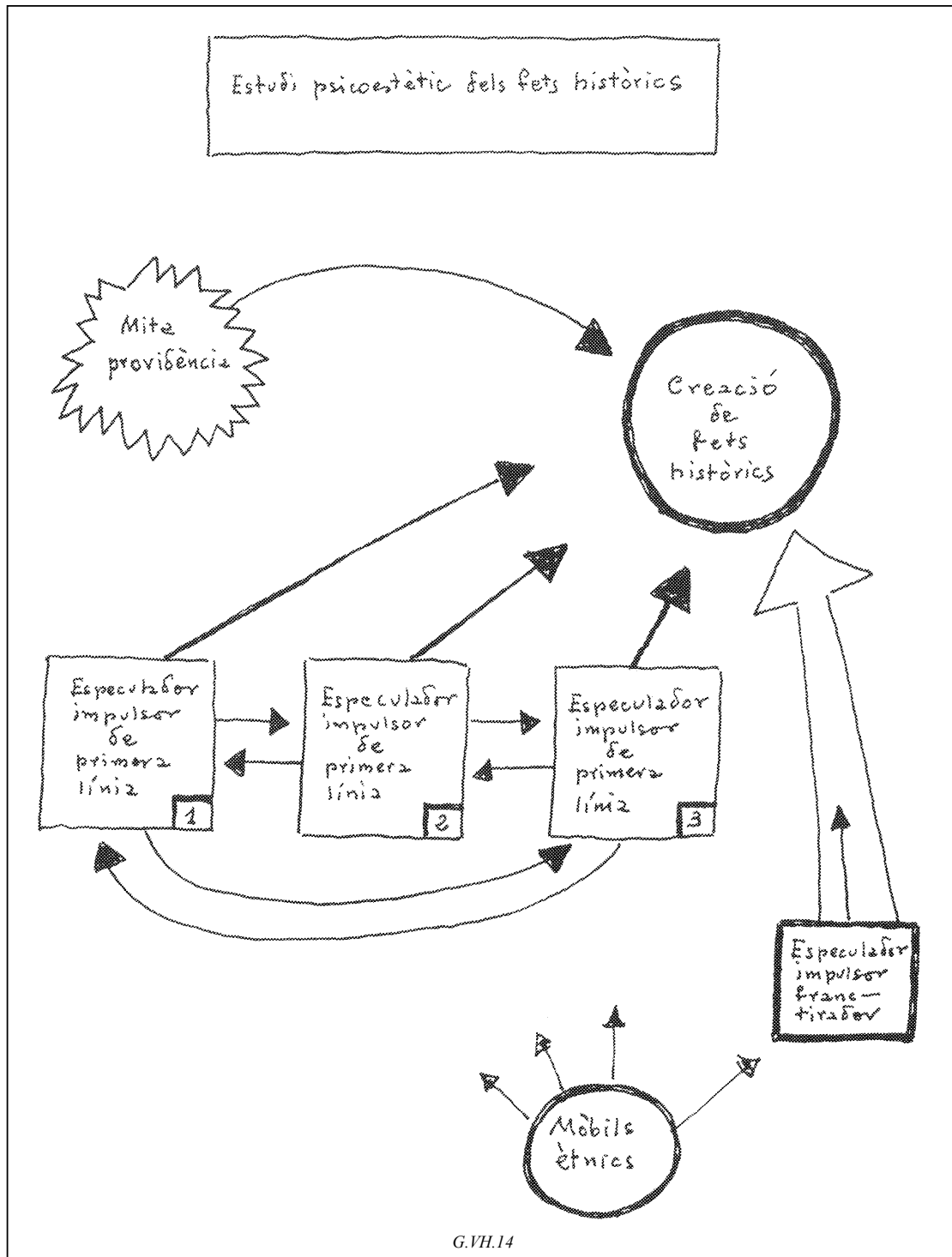
duradora. Aquestes comunicacions curtes i contundents pretenen travessar la barrera dels hàbits socials i personals que inclinen a la rutina; insisteixen en el concepte que volen promocionar per aconseguir un canvi en els costums.

“La humanitat ha passat de la civilització de les oracions religioses a la societat i cultura dels eslògans. Ací tenim un altre canvi de la nostra mentalitat. Generalment, l’eslògan està format per una frase breu, penetrant, vigorosa, rotunda i plena de colorit. La seva finalitat és cridar l’atenció i causar una sensació suggestiva. És una definició condensada que posa de manifest les propietats d’un producte o d’una idea, ens orienta sobre les seves condicions o ens manifesta els seus avantatges. Un eslògan no cobra un autèntic valor fins que s’ha repetit milers i milers de vegades. Necessita la repetició. D’ací que sigui tan decisiva en la seva naturalesa la sonoritat que facilita la penetració més ràpida i persistent. Pretenen donar-nos les coses «päides».”

Espinalt (O.E., 1970, p. 412)

16.1.7. EL CULTE A LA MEDIOCRITAT

“Anem fomentant la mediocritat. El panorama és trist i només una autèntica revolució pedagògica pot esmenar-ho.” (Cf. 36)

La història ens confirma a cada pas que els humans, lluny de donar culte a personalitats singulars, fermes i capacitades, tendim –cada vegada més– a donar culte als mediocres.

Així, per exemple, durant els trenta anys que no varen parar de fer panegírics a Stalin: A qui haurien donat culte els russos? Espinalt ens diu (Cf. 36) que si hem de fer cas de Trotski –traduït al català per Andreu Nin–, ens confessarà: “*Què representa Stalin? Si volguéssiu respondre aquesta pregunta amb una breu característica hauriem de dir: “és la mediocritat més sobresortint del nostre partit.”*”

Pel que fa a jutjar Stalin, Espinalt no arribaria a la rotunditat poc serena de Trotski, però sí que va poder analitzar a fons com a través del bigoti d'Hitler es pot demostrar les tones d'encens, idolatria i culte que els humans són capaços de prodigar a la mediocritat més matussera. Chaplin va escollir el mateix bigoti per grotesc. També Woody Allen des dels Estats Units fa riure a mig món a partir del bigoti d'Hitler a través del seu llibre *Com ensorrar la cultura*. Amb tot això, doncs, ¿com s'explica que el personatge no produís aquestes reaccions de mofa entre els seus coetanis, i acabés essent l'amo de mitja Europa? Vegem-ho amb detall.

En la conferència “El culte a la mediocritat” (Cf. 36), Espinalt fa un recorregut històric en què analitza les intencionalitats psicoestètiques de la imatge d'Hitler.

La gran producció literària i il·lustrada de la Segona Guerra Mundial (1936-1945) fa que el luxe de fotografies que se'n conserven sigui molt gran. Si fem una anàlisi retrospectiva però, veiem que durant la Gran Guerra (1914) portava un bigotàs que gairebé li tapava la cara. Fou a partir de 1920 que procurava retallar-se'l, tal com ha passat a la posteritat. Era un bigoti quadrat que no passava més enllà de les commissures del nas, típic del Tirol i del sud d'Alemanya. Ell era un germànic d'aquelles terres. Aquest fet de deixar-se aquesta mena de bigoti, i no una altra, fou decisiu per a la conquesta del poder.

Quan es va acabar la Primera Guerra Mundial (1914-1918), en què va perdre Alemanya, certes zones germàniques es van posar en contra dels prussians, alemanys del nord que es creien la part més selecta d'aquella ètnia. Particularment els de Baviera encapçalaren aquesta protesta, i deien que havien perdut la guerra a causa de la mala direcció dels prussians. I fou a Múnic, la capital de Baviera, on van començar a reunir-se militars decebuts i de poca graduació. Aquests maldeien dels prussians, i els acusaven d'haver-se vinculat amb el capitalisme internacional que estava en mans d'aquells perversos que en deien jueus i que havien fet malbé la sang germànica.

Els dos o tres màxims responsables d'aquestes crítiques portaven el bigoti típic del Tirol i de Baviera. I un bon dia varen cridar l'atenció d'un home que és la vergonya d'Europa, Adolf Hitler. Un dibuixant fracassat amb una cultura inferior a la del ciutadà mig de l'Alemanya de l'època. Tanmateix, ell va tenir la visió –poc després d'assistir als mitings de protesta protagonitzats pels bavars– de deixar-se el bigoti típic de Baviera. A continuació va apuntar-se a unes classes d'oratoría. Li van dir que parlava bé, però tothom el veia com un infaust, i molt poc germànic. Però ell, amb el bigoti que havia esdevingut l'emblema de la gent de Baviera, va anar escalant el comandament d'aquell grup entre la incredulitat i la indiferència de tothom. Així, Hitler va anar simplificant enormement el seu discurs. Tot es reduïa a la puresa de sang, fins i tot, per sobre de la importància del seu idioma. Aviat començà a parlar d'exterminar els jueus de Viena, a Àustria. Els prussians, en canvi, conforme Hitler agafava predicament, el veiem com un provincià. Hi ha inscripcions d'aquella època que deien: “és un homenet insignificant” o “¿és possible que aquest hagi de ser el Führer que ens ha de salvar?”.

El bigoti d'Hitler passà a representar la puresa de tota l'ètnia, fet que referma l'encert del diagnòstic d'Espinalt, en el sentit que allò que mou la història és sempre la lluita de les ètnies, no com s'ha dit sovint, la lluita de classes. (G.VH.14)

I així és com Hitler, un home insignificant i mediocre amb aquell bigoti tan còmic, prototipus de Baviera i dels germànics del sud, que creava remordiments en els prussians o en els germànics del nord, es va anar apoderant de tot, malgrat que pertanyia a un grup que mai no havia portat la direcció de l'ètnia, fet que fins aquell moment havia estat reservat a la gent de Prússia.

En aquest punt, Espinalt afirma que si sabéssim descobrir el talent se'ns faria més fàcil no confondre la mediocritat amb allò més selecte. A l'època moderna no interessa massa que el talent es posi de manifest. En la mesura que es dona culte a la mediocritat, també es calma l'enveja. De fet, la mediocritat és l'antídoto més eficaç de l'enveja. Ja deia Goethe que “*El millor consol de la mediocritat és que el geni no és immortal.*”

D'altra banda, també la dèria de no comprometre's –tendència que creix avui dia– intensifica la mediocritat. Es creu saludable no quedar implicats emocionalment en les pròpies accions, mentre que Espinalt ratifica el que deia el canonge Manyà, que sense un cert grau d'emoció, el talent no es mobilitza. El tipus neutre no s'emociona per res ni sent devoció per ningú. De la neutralitat passen a la indiferència, és a dir, a una manca total de sentiment a favor o en contra d'alguna cosa. Res no els fa ni fred ni calor. De la indiferència passen a una desmanegada apatia i d'aquí a un irresponsable passotisme. Acaben fent broma de tot. No distingeixen la broma de la seriositat i acaben perdent fins i tot les amistats, ja que com deia Ramon Llull, "*L'amistat sense reverència poc dura.*"

Per què avui dia es donen tants mediocres? Espinalt sosté que, en part, és per les condicions que es donen en la mateixa infantesa: al nen se'l deixa fer. Mentre sigui llest, no importa que actuï com un eixelebrat. Pel que fa a això, Rousseau, agut observador, conclou la seva famosa obra *L'Emili o l'educació* afirmant que "*dels infants eixelebrats en surten els homes vulgars.*"

Tanmateix, es fomenta actualment la vulgaritat amb l'ajut d'antimodels i, d'aquesta manera, el més mediocre que hi pugui haver es pot sentir superior i afalagat en el seu esperit de setciències. Així, per poc que siguin aquells que els contemplen, se senten valuosos i això complau el seu egocentrisme. Només cal promocionar un cantant que sembli un ximplet, perquè la mediocritat imperant quedi satisfeta i, en quatre dies, el cantant sigui famós. Realment, el panorama no és encoratjador, però a través d'una veritable renovació pedagògica es pot canviar aquesta tendència que impera en els nostres dies de forma creixent.

Espinalt cita Bertrand Russell quan deia: "*No oblidem que la naturalesa humana està constituïda en 9/10 parts per l'educació i únicament la resta és innat.*" Per tant, cal impulsar des de les escoles una pedagogia eficaç que arribi també a la gent del carrer i no quedi únicament circumscrita a les aules. És aquesta l'única garantia per poder vèncer d'una vegada i per sempre la batalla contra la mediocritat que ens envolta.

16.2. VISIÓ HISTÒRICA

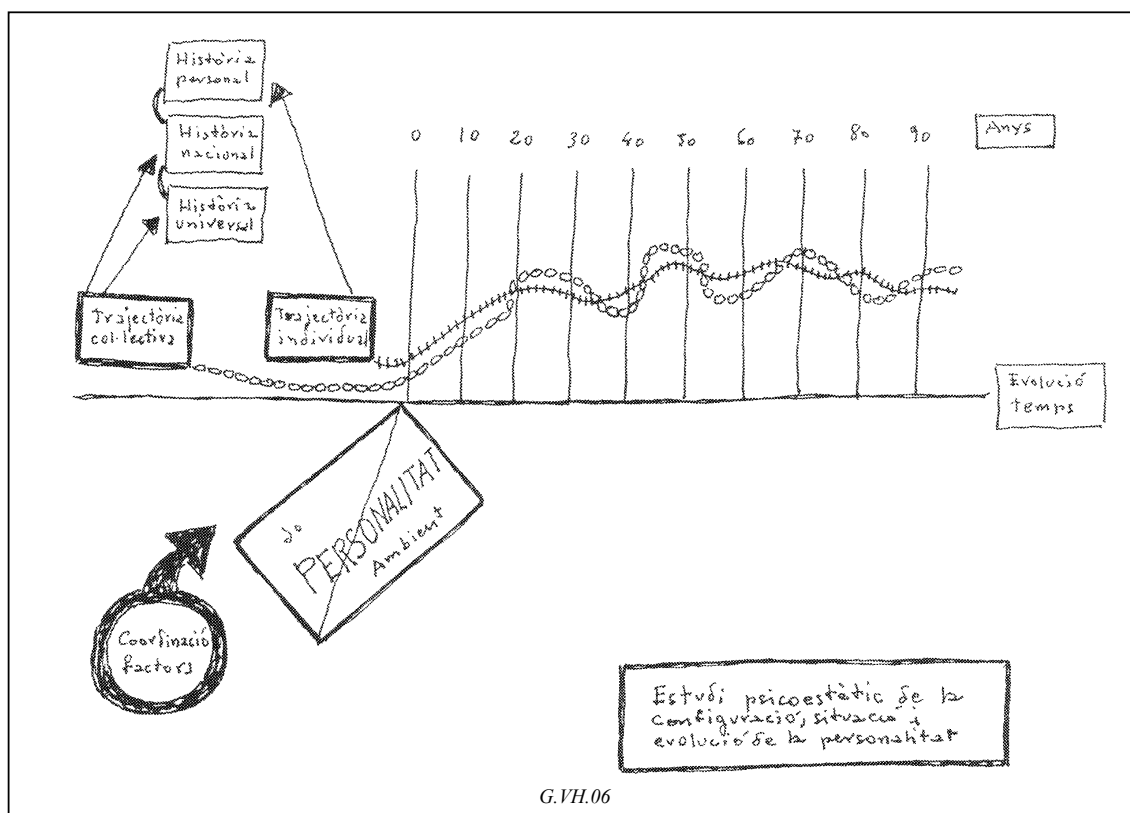
“La història –que ens la volem vendre a la televisió, per desgràcia nostra, com si fos un espectacle– ha de ser per als homes una gran experiència.” (Cf. 39)

Així, ja que hem vist que l'inconscient col·lectiu i el caràcter del temps condicionen sobre manera l'ésser humà, ¿com podem entendre les seves actuacions sense un profund coneixement de la història?

“[...] Chesterton deia: «He fet gran campanyes perquè els educadors comprenguin que el més important que hi ha és ensenyar Història. Cap a l'últim, però, m'he desenganyat de la meua campanya. Continuo creient que és fonamental en la vida d'un home que tingui un clar sentit de la Història i, per tant, li cal aprendre'n. Però com que no tenim Història sinó historiadors i com que cada historiador se la pinta a la seva manera, resulta que tampoc aplicat a la pràctica no m'educaria la gent.» N'hi ha molt d'això. Ara, el dia que tinguéssim una Història com cal, veuríem amb tot el seu abast, entre altres fets, la transcendència de la moda.”

Espinalt (O.E., 1969, p. 665)

Així mateix, necessitem observar l'ésser humà des d'una perspectiva diferent per ajudar-lo a transformar-se. Si volem que a través de l'educació desenvolupi tots els seus potencials, l'hem de saber col·locar en el punt de mira adequat. (G.VH.06)

Les generacions actuals viuen immerses en una concepció lúdica de la vida. Han perdut la dimensió històrica i social de l'existència humana; la relació de la seva realitat individual amb l'evolució de l'espècie humana. Això crea una gran limitació en les seves ments i els impedeix copsar la seva trajectòria vital. Marca una profunda crisi existencial en l'ànima humana, de la que en podem observar la gran dificultat que té avui dia l'ésser humà per donar un sentit a la seva vida.

“Només la copsen plenament els qui tenen intuïció per descobrir el pas dels segles. És el tipus al qual de primer ens referíem –els menys–, que tenen sentit del passat, el present i el futur. Són els que saben compaginar des d'un vestit a un mot actual, passant per un gest que abans no es feia, una ideologia que neix o una nova manera de ballar.”

Espinalt (O.E., 1969, p. 665)

16.2.1. DESENTENDRE'S DE LA HISTÒRIA

“Desentendre's de la història és una de les coses més greus que pot fer la pedagogia moderna sobre els ciutadans que va preparant per ser els homes del demà. Desentendre's ve d'ENTENDRE i entendre vol dir intervenir i percebre.” (Cf. 39)

Tal com esquematitza el gràfic (G.VH.08), l'home va molt més enllà del clos familiar o del seu grup d'amistats més immediat: viu com enganxat també a la història de la seva pròpia comunitat i a la història universal. La prova d'aquest fet la vàrem tenir, per exemple, amb motiu de la malaguanyada guerra del Golf Pèrsic: tan bon punt va esclatar el conflicte, molta gent va començar a acumular menjar per raons que només poden explicar-se a partir de la seva història i de la vivència col·lectiva que la guerra sempre comporta privacions de tota mena.

Per a Espinalt (Cf. 39), desentendre's de la història és el pitjor que pot fer la pedagogia moderna. El mateix verb “desentendre's” ve d'“entendre”, i el diccionari ens defineix “entendre” com intervenir i percebre. Ens cal, així, intervenir activament en la història. Hem de saber amb exactitud quins fets o personatges del passat han repercutit o repercuteixen encara d'una forma directa sobre nosaltres.

“Segons com interpreti la història una persona coneixereu el grau de consciència que té.” (Cf. 39)

Sovint s'ha dit que l'home és capaç de valer-se de l'experiència viscuda per altres persones. Aquesta regla, però, té infinitats d'excepcions. És més, actualment les persones es desenten cada cop més dels fets històrics perquè saben positivament que ens els presenten del tot adulterats i, en efecte, és ben fàcil tergiversar la història.

Els doctes senten constantment la temptació de fer-ho, i també els vencedors, i si no ho fan directament es fan escriure la història pels seus sicaris de forma tendenciosa que exalten aquells principis que volen remarcar. La història sempre s'escriu a tenor d'allò que interessa més de justificar. Malgrat tot, la immensa majoria d'historiadors estan mancats per valorar els factors psíquics que intervenen en els fets humans. Sovint se'ls escapen matisos dels personatges.

Espinalt creu que no hi ha hagut un sol historiador que hagi sabut glossar les possibilitats reals d'un tirà, que des de l'Iraq preocupa tot el món modern, i que respon al nom de Saddam Hussein. Ens diu, però, que tenim precedents. L'any 1935, Winston Churchill havia escrit un assaig on parlava de la figura d'Adolf Hitler. El fet és que només quatre anys abans d'esclatar la Segona Guerra Mundial (1939) –Churchill que era un home brillantíssim–, tot i que intuïa en el seu llibre algunes facetes del personatge, ni de bon tros va arribar a copsar en tota la seva dimensió les autèntiques característiques del tirà.

Tanmateix, quan neix la història? qui va crear-la? És ben cert que tot té un inici o un pare fundador. En aquest cas, Espinalt es refereix (Cf. 39) a Herodot, que en la seva obra titulada justament *Història* es va proposar de superar definitivament les llegendes i les faules imperants fins aquell moment, i va voler deixar constància per a la posteritat d'una manera rigorosa i fidedigna de tot allò que anava esdevenint. Així, fa aproximadament uns 2400 anys, Herodot va començar a relatar, entre batalla i batalla, els costums i les vicissituds dels seus contemporanis a Grècia, i de tots els seus pobles veïns.

En la seva interpretació de la història, Espinalt fa una aportació, que va poder constatar mentre lluitava a la Batalla de l'Ebre, i creu que conforme passen els anys i observa els esdeveniments mundials es corrobora, malgrat la polèmica que en el seu dia varen provocar aquestes afirmacions, diu:

“El mòbil de la història no és la lluita de classes, sinó la lluita de les ètnies.” (Cf. 39)

Efectivament, aquestes lluites sempre es deriven de les justes o injustes relacions entre els pobles i els seus dirigents. Cada poble s'identifica de forma apassionada amb aquells que simbolitzen de forma més representativa la seva pròpia ètnia. Sovint arriben a idealitzar-los. Però, fet i fet, són els dirigents i els líders els qui acaparen l'escenari de la història. Ens agradi o no, el poble actua com a cor, però només les individualitats destaquen amb llum pròpia. Espinalt es refereix també a Churchill, del que

extrau el pensament següent: “*No vacil·lo a col·locar-me entre aquells que veuen el passat de la història del món principalment com la narració dels éssers humans excepcionals dels qui pensaments, accions, qualitats, virtuts, debilitats i crims han donat el sentit de la raça.*”

També cita (Cf. 39) aquesta sentència de Bertrand Russell, que afirmava: “*Crec que si un centenar d'homes del segle XVII haguessin mort durant la seva infància, el món modern no existiria. Galileu és el primer d'aquests cent.*” Sembla clar que la història només la fan uns quants, però també hi ha qui creu que és producte d'un esforç col·lectiu, una concatenació de casualitats o bé una simple lluita econòmica en què les individualitats singulars no tenen cap importància. Es parteix erròniament de la base que si no els representa en *Pau*, els representarà amb idèntics resultats en *Pere*.

Per a Espinalt, si aquesta concepció fos certa, ens trobaríem que si per exemple al país veí no s'hagués produït la Revolució Francesa (1789), ¿què hauria estat d'un personatge com Napoleó? Un coronel al capdavant d'un regiment i poca cosa més. O bé, ¿com hauria estat la història si s'hagués produït la Revolució Francesa, però Napoleó no hagués existit? Doncs que un altre general revolucionari hauria fet el seu paper i para de comptar. Aquest és el gran escamoteig per no comprendre la incidència enorme dels factors psíquics dels personatges que mouen la història, ja que amb tota probabilitat aquest home que hagués assumit les funcions d'un Napoleó, ni de bon tros no hauria tingut les qualitats personals necessàries per fer el que Bonaparte féu.

La història comporta també dramatisme, un dramatisme que no té res a veure amb les historietes de dibuixos animats que ens presenten des dels estaments oficials. Només aquell qui coneix profundament la seva història col·lectiva, i també la de la seva professió, pot superar l'infantilisme de creure que el destí d'una persona, o de tot un poble, depèn únicament i exclusivament d'un present circumstancial. Però això sí, ens cal conèixer la història real, no la mitificada. El fet de saber distingir l'una de l'altra serà la clau per poder donar el to vivificador que ha de tenir l'autèntica història.

16.2.2. DESCRÈDIT DE LES IDEOLOGIES

“Parlar-li de configurar sistemes i formes de viure amb conceptes vuitcentistes i amb la dinàmica de la primera revolució industrial, com es fa, palesa la mateixa ignorància del present que tindria qui ens assegurés mostrar-nos l'últim crit de la tècnica i ens fes mirar una màquina de tren negre com el carbó, de fum espesseït, de llarga xemeneia i amb un xiular estrident.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 465)

Per a Espinalt, les ideologies actuals amb les quals ens volen fer combregar estan exhaurides. Per poder treure l'entrellat de l'esdevenidor polític, cal fer, abans de tot, una anàlisi exhaustiva de les idees i de les teories que del passat encara s'aguanten dretes, o bé, han quedat corcades.

“L'home actual, mentalment, viu més enllà dels postulats vigents, encara que calli i res no en digui. No és que estigui despolititzat, com volen insinuar els qui el sol·liciten, i no els respongui. És que encara ningú no li ha sabut concretar la filosofia de les seves creences. Passa de llarg si hom li ofereix antics guiatges. Espera noves oportunitats.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 466)

Si es parla encara avui, per exemple, de marxisme, ¿qui es para a analitzar si el seu desgast històric pot seguir fent-lo operant el dia de demà? Però, de la caducitat de les idees ningú no en parla. Si la mateixa teoria marxista, ensopida i desfasada com està, és utilitzada per molts polítics com a base dels seus fonaments ideològics, ¿com pot servir per treure de la frustració col·lectiva aquells que voldrien participar en els fets col·lectius?

“No en dubteu, en els silencis de l'home actual i en la sensació de viure al marge de les ideologies hi ha tota una filosofia.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 468)

Per a ell, els polítics actuals no s'adonen que voler fer reviure un país amb idees encallades contribueix més a acabar-lo d'ensorrar que no a refer-lo. Ells mateixos viuen desorientats per falses conclusions, no saben esbrinar a fons la desmotivació que generen els seus conceptes descolorits i manllevats de tot sentit autènticament revolucionari.

“Els autèntics despolititzats de l'hora actual són els polítics professionals, que àdhuc es complauen més dient-se «tècnics» que no el que són. Error manifest, que prova que la crisi dels dirigents és més pregona que la que puguin passar els pobles, car l'home, tantes vegades definit com un ésser polític, quan s'avergonyeix d'aquesta definició és que, privadament, comença a menysprear-se a ell mateix. La crisi directiva de la societat contemporània és manifesta.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 468)

De fet, no és fàcil introduir noves idees en un món emmordassat per velles ideologies, on aquestes serveixen per limitar la imaginació més que per servir com a puntals per motivar l'esperit de superació de la societat. Els cabdills es conformen amb amansir les ànsies de renovació dels seus seguidors amb frases monòtones.

“En el millor dels casos, observeu que els mateixos seguidors de les ideologies gaudeixen interpretant-les en els sentits que els ha donat Erich Fromm: «Les ideologies serveixen per tenir unides i sotmeses les multituds a aquells que administren l'ús degut del ritual ideològic.» En poques paraules: se'n serveixen com de cotilla social, però no pas com a mòbil realitzador de belles esperances.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 465)

Tanmateix, si la societat es despolititza, també hi té molt a veure el descrèdit que els afers comunitaris s'han guanyat per una manca d'inventiva a l'hora de cercar noves ideologies. Així, a manca de la

imaginació creadora dels directius polítics, la població actual s'impressiona fàcilment per totes les innovacions tecnològiques que queden al seu abast.

“Sí, és cert, pot ésser que doni massa importància a la seva «tècnica» i que estigui enlluernat de progrés amb rodes. Hem d'afegir que la mateixa inseguretat en els principis mateixos de les ideologies imperants ha fomentat en l'home actual una major inclinació cap al culte a la tècnica.”
Espinalt (O.E., 1970, p. 467)

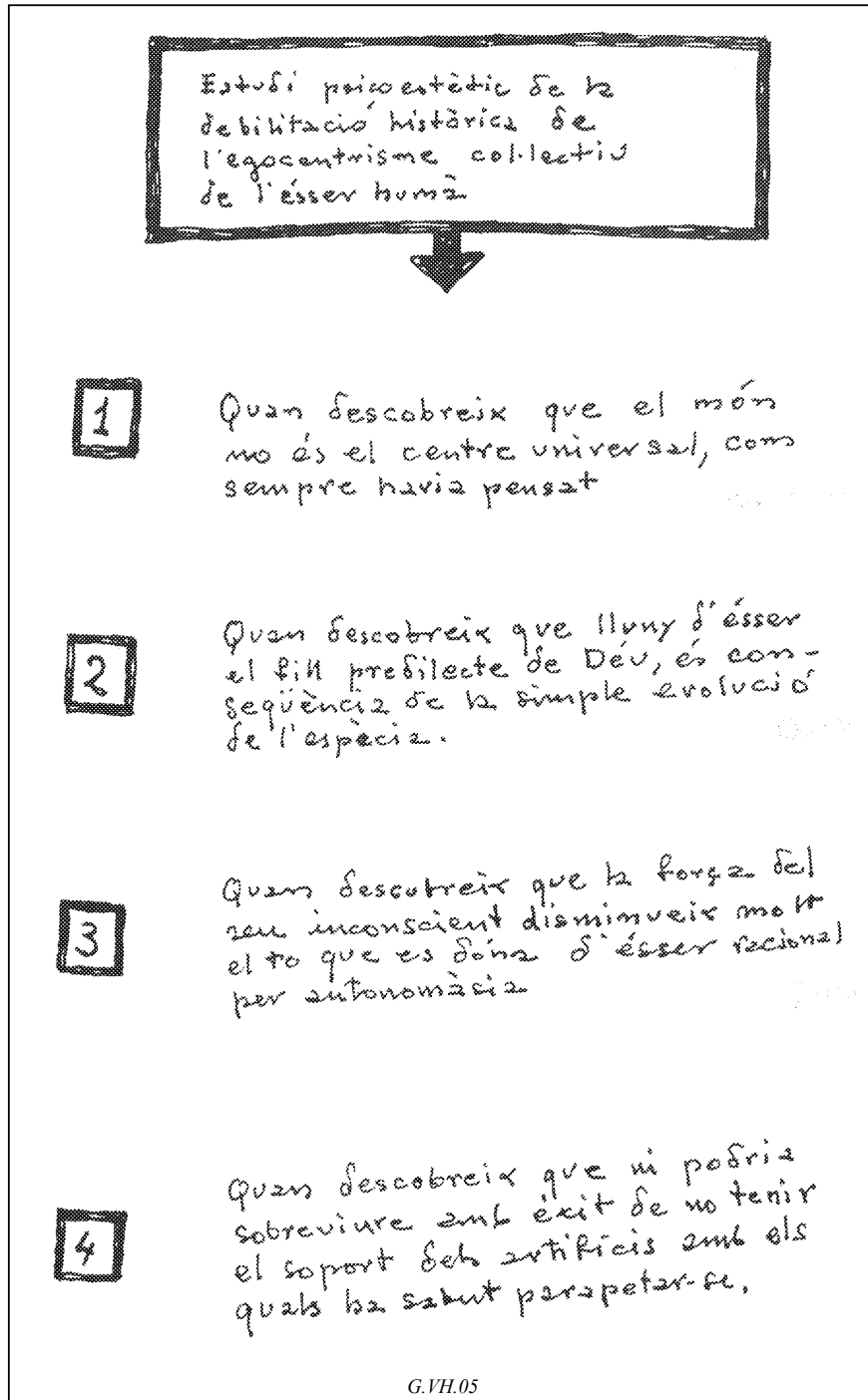
Des d'aquest punt de vista, la tècnica esdevindria un substitut que imprimiria l'estímul i la vitalització que les persones d'avui reclamen. Si no es poden il·lusionar amb una ideologia que els faci veure nous horitzons en el seu viure quotidià, s'encaterinen amb el darrer enginy tecnològic que els fa sentir que al menys en aquest aspecte, la humanitat segueix avançant a passes de gegant.

“Hom demana un gran tecnicisme dels pensadors. Fins i tot podríem afirmar que aquells pensadors que s'arriben a posar de moda no són els humanistes clàssics o els filòsofs tal com els hem interpretat fins ara, sinó que són gent que han de portar un bon historial i crèdit de tecnicisme. El dia que hom escrigui un tractat que comenci parlant d'una anàlisi química i acabi fent una nova moral, aviat es posarà de moda. Perquè és aquesta mena que la gent, avui, vol veure els pensadors. Li demanen la preparació no filosòfica sinó tècnica. Com més tècniques sumi, millor, encara que els sumands no es compaginin pas gaire. D'aquí també que quan hi ha una persona que fa el joc de mans de vincular dues coses aparentment tan dissemblants com el marxisme i la psicoanàlisi –pel tecnicisme econòmic que hom concedeix a Marx i per tecnicisme psicològic atribuït a Freud–, no tarda gens, el compaginador, a esdevenir un pensador de moda.”
Espinalt (O.E., 1969, p. 664)

16.2.3. DEBILITACIÓ HISTÒRICA DE L'EGOCENTRISME COL·LECTIU

“Ens els segles XV i XVI s'eixamplaren molt més les perspectives de la mentalitat humana. La Terra perdé la seva situació central i «es convertí» en un satèl·lit del Sol. Foren descoberts nous continents i nous camins marítims. Va néixer un tipus d'home internacional que, entre viatge i viatge, il·lustrà els seus contemporanis sobre l'amplària dels continents. El sistema planetari del Sol anà essent vist de dimensions més relatives en comparació amb tot l'Univers. La nova cosmovisió influïa en la desmitificació dels vells dogmes.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 384)

L'ésser humà està en evolució constant, tot i que si no ho mirem amb la perspectiva històrica necessària no ens serà possible de calibrar-ho. De la mateixa manera que girem constantment amb la terra, però no ens adonem del nostre moviment fins que no ens posem en l'angle correcte, és a dir, en el lloc adequat que ens serveixi de punt de referència per poder copsar-ho.

Per il·lustrar aquest concepte de la debilitació de l'egocentrisme humà, Espinalt concreta quatre moments històrics en els quals els descobriments van suposar un canvi conceptual per a la humanitat. (G.VH.05)

- 1) Quan descobreix que el món no és el centre universal, com sempre s'havia pensat. (Copèrnic)
- 2) Quan descobreix que lluny d'ésser el fill predilecte de Déu, és conseqüència de l'evolució de l'espècie. (Darwin)
- 3) Quan descobreix que la força del seu inconscient disminueix molt el to que es dona d'ésser racional per anonomàsia. (Freud)
- 4) Quan descobreix que ni podria sobreviure amb èxit a la terra de no tenir el suport dels artificis amb els quals ha sabut protegir-se i parapetar-se. (Espinalt)

Si ens situem novament en un angle que ens permeti tenir una àmplia visió històrica de l'evolució humana, podem estudiar la debilitació de l'egocentrisme humà i analitzar com aquest fet afecta avui dia l'existència de l'ésser actual.

“La seva mentalitat es forma amb lentitud. L'evolució de la Humanitat no ha estat fàcil. Pensem, a títol d'exemple, que l'home ha hagut de fer compatible l'ambició desig d'ésser «el rei de la Creació» amb una guerra persistent que no figura pas en els annals de la Història i que ha mantingut des de la nit dels temps pràcticament fins als nostres dies contra exèrcits d'insectes parasitaris que pretenien «menjar-se'l viu». Existeix un quadre del pintor Murillo titulat «El Pollós», que pot il·lustrar millor que totes les paraules sobre el passat de la situació humana.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 384-385)

D'aquesta manera, ¿com encaixa l'ésser humà, els canvis que s'han produït al seu voltant? Les transformacions en la seva mentalitat es poden analitzar com si féssim un estudi psicològic individual, perquè quan parlem de la humanitat, parlem d'un ens que evoluciona o involuciona de la mateixa forma que ho faria un individu.

“Entre poll i poll que encalçava, l'home, com el qui passa el rosari, s'ha anat fent el concepte que era l'amo de la Creació.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 385)

Tanmateix, aquesta imatge que tenia de si mateix, i que li venia de molts segles d'interpretar-se com el centre de l'univers, ha tingut unes conseqüències en el seu estat anímic.

“Hem d'experimentar una certa crisi de caràcter pròpia de l'ésser que sap que està creixent amb rapidesa vertiginosa. Les actituds tindran quelcom de mareig psíquic. Molts neguits dels nostres temps que després ens caldrà analitzar tenen l'origen en aquesta trepidant evolució.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 388)

Amb aquestes investigacions d'Espinalt podem aconseguir planificar i preveure quines són les necessitats psicològiques que l'ésser humà té actualment per poder encaixar adequadament aquests canvis que, progressivament, el van afectant en l'àmbit individual, i que només podrà comprendre des d'aquesta perspectiva.

“De moment, l'home resultarà més culte en tot per causa d'una més gran extensió dels coneixements i per una formació superior, però menys segur si no enforteix amb mètodes psicològics el seu viure situat dins un ambient que es transforma de dia en dia. S'ha de centrar. En l'actualitat, sap moltes

coses a mitges, de tantes com ocupen el seu interès, i no té temps material d'assimilar-les amb tot l'abast.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 388)

Així, si no sabem d'on venim, és a dir, de quina concepció de l'home partim, no podrem analitzar on anem ni com volem interpretar-nos a partir d'ara. És després d'assimilar plenament els quatre punts anteriors, quan la humanitat trobarà més pletòrics horitzons, i sense errors de perspectiva comprendrà cap on s'ha de dirigir per trobar la seva autèntica plenitud.

“Però l'esforç de superació dels astronautes, amb totes les seves deficiències, ens indica que sense una tenacitat renovada en l'educació del caràcter i un estímul constant per a la capacitat creadora, l'home perdrà fàcilment la direcció del seu propi destí. Les seves mateixes proeses li poden crear fortes crisis de creixença.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 392)

En el gràfic (G.VH.02) titulat “Estudi psicoestètic sobre la trajectòria i progrés de la humanitat”, Espinalt esquematitza quines són, a grans trets, les conseqüències que han esdevingut a causa dels canvis succeïts aquest últim segle: manca de memòria històrica, crisi de la creixença sobtada, descàndid de les mitificacions, desfiguració dels valors caracterològics, por d'esbrinar els orígens, proliferació dels oportunistes i poca confiança en la llibertat.

“Malgrat el considerable progrés científic dels últims anys, la Humanitat no ha sortit de l'època màgica. Els descobriments de la ciència actual i els prodigis de la tècnica ens fan les distàncies més curtes, però el camí encara per recórrer és infinit.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 400)

Aquí, fins i tot parla de transmutacions de la intel·ligència humana, perquè la sinergia dels canvis sobrevinguts poden impulsar a fer grans transformacions a la humanitat, com la transmutació que va motivar l'invent de la impremta i la generalització de la lectura, en el seu moment.

“Així, doncs, els «ovnis», interpretats com a mandales i donada la seva intensa aparició, no serien, segons el concepte de Jung, una altra cosa que insistents senyals que anunciarien una nova era motivada per singulars transformacions de la mentalitat humana. Tot tindrà una valoració diferent. Les concepcions, una nova dimensió. ¿Pot parlar-se fins i tot de transmutacions de la intel·ligència?”

Espinalt (O.E., 1970, p. 409)

Així doncs, l'ésser humà, entre altres coses, ha d'assimilar que no és el centre de l'univers ni l'ésser racional que creia. Malgrat tot, no podrà lliurar-se del malefici d'interpretar-se erròniament mentre no digereixi i accepti que els punts de referència que abans podien sostenir-lo ara l'han de fer reflexionar sobre quin és el proper pas que ha de fer.

“Està meravellat pels èxits de la tècnica, però al mateix temps l'espanta pensar en l'esforç de caràcter que li caldrà fer si es vol comportar a l'alçada d'aquest home interplanetari que ja ha nascut.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 388-389)

El punt de mira espinaltià, per tant, li permet copsar matisos i actituds globals que a la pràctica es materialitzen en tendències actuals dels individus que, d'altra manera, no sabríem d'on provenen. El fet d'aprofundir aquesta visió analítica ens pot fer entendre moltes actituds i problemàtiques que té avui l'ésser actual i, a la vegada, només pel sol fet d'encarar-lo amb la seva dimensió universal, tindria un grau de consciència superior a l'hora d'encarar les seves dificultats personals.

“Llavors, encarat amb tants de fantasmes, el primer que fa és mitificar la «seguretat» i en vol comprar al preu que sigui. En l'home actual, el desfici, lluny d'amainar, augmenta. He insistit moltes

vegades que li cal una bona cultura psicològica –cada dia més– si no vol quedar desfigurat per la nova manera de viure, i que els mateixos cortinatges que ha pogut destapar el soterrin. Un ésser ideat per caminar a cinc quilòmetres per hora que, en poc més d'un segle, ha sabut inventar la forma de traslladar-se a velocitats supersòniques, pot quedar dispersat per la mateixa potència que s'ha pogut dinar. On som? Qui som? Acabem desconeixent-nos. L'estrany, el portem a la butxaca. ¿Som el d'ahir o el d'avui? Tot ens resulta estret o massa ample.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 451)

16.2.4. LA MARGINACIÓ O LA INFANTILITZACIÓ DE LA JOVENTUT ACTUAL

“Després d’aplaudir el progrés de la ciència, que ha permès que es prolongués la vida, hem d’arribar a la conclusió i hem de convenir que la prolongació de la vida ha creat un problema amb la joventut i que, en comparació amb altres èpoques, no són els joves els estranys, en tot cas són els fets perquè, sense que els vells tampoc hi tinguin cap culpa, viuen fins a unes edats importantíssimes i poden realitzar unes coses que abans ni podien somiar. O si més no, un percentatge molt elevat d’ells. Aquesta situació implica que aquell noi jove no tingui horitzons. És d’una pobresa vertiginosa d’horitzons. Això fa que la seva futuritat es vegi negra. Fa que aquest home, o viu en una situació hedonista, fa del present una qüestió purament de passota, diu: Bah! demà ja veurem què passa, o bé es redueix a tenir un actitud totalment infantilitzada.” (Cf. 13)

Amb aquesta nova visió, des de la perspectiva històrica, Espinalt obra una via que ens pot portar a trobar les solucions adequades, perquè ens explica una de les causes principals que provoquen la gran immaduresa que observem en la joventut actual. Així, planteja (G.VH.10) que no podem oblidar els canvis socials que s’han esdevingut en aquestes últimes dècades i que han portat al desenvolupament d’importants artificis tecnològics i ambientals que han aconseguit allargar considerablement la vida dels humans en les societats industrialitzades.

L’etapa de l’adolescència es troba marcada per aquest fenomen que Espinalt va analitzar. El trobem per primera vegada en el seu assaig *Lluita entre generacions* (1969) –inclòs a l’*Obra Escrita* (1987)–, on ja analitzava com s’havien invertit els papers a la societat moderna. És a dir, mentre els joves sempre havien estat el motor de l’evolució social, ara, gràcies a la prolongació de la vida, són els vells els qui empenyen amb més força i acorralen el jove de tal manera que aquest ha de marginar-se o infantilitzar-se. En contra del que es diu insistentment avui dia, el personatge rar de la vida moderna no és el jove, sinó justament el vell que es resisteix com mai al pas dels anys.

“[...] perquè en aquest gràfic, senyors, hi ha la clau de la situació actual del món. Perquè gràcies al progrés, a la higiene, als fàrmacs, a mil coses, però particularment a l’aigua corrent que ha arribat a cada casa, la vida s’ha prolongat. I aquella vida, que era molt difícil que passés gairebé més enllà dels seixanta, avui dia no és cap cosa de l’altre món que pugui anar fins als noranta i de vegades més. En definitiva, que sigui pel que sigui, l’home de noranta anys fa com el de vuitanta, el de vuitanta com el de setanta, el de setanta com el de seixanta, el de seixanta com el de cinquanta, el de cinquanta com el de quaranta, el de quaranta com el de trenta, el de trenta com el de vint, i el de vint o s’ha de marginar –o tancar-se dintre d’una discoteca fosca perquè no el vegin, perquè no vol ni que sigui comptat–, o bé ha de tornar a fer la primera comunió.” (Cf. 13)

Des de la visió psicoestètica, no podem obviar cap canvi que afecti qüestions col·lectives, perquè sempre tenen una incidència en la mentalitat i en el desenvolupament de la humanitat. De la mateixa manera que la revolució industrial va generar una convulsió social en la manera de concebre el treball i va provocar un variació en la visió que es tenia de la feina, ara ens trobem davant d’una revolució que comporta un canvi en l’estructura generacional que afecta, de manera inconscient, la visió que tenim de les etapes de la vida.

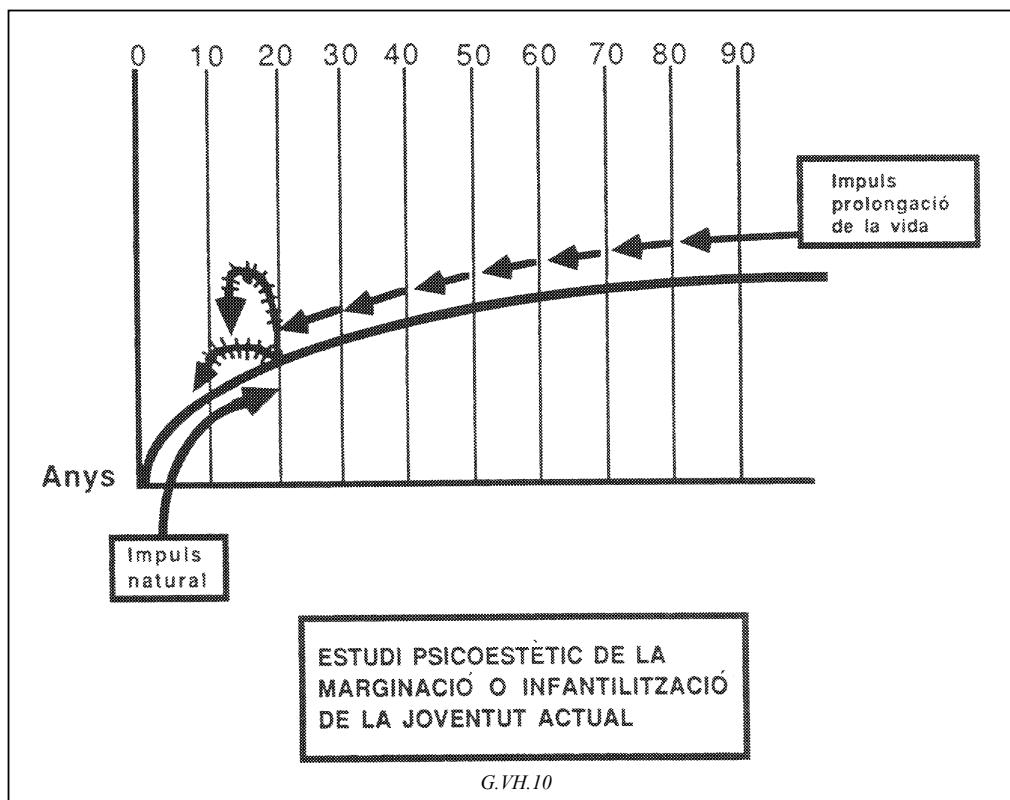
“[...] al principi de la civilització industrial hi van haver molts problemes. De fet, també les màquines havien produït uns efectes que després es van poder equilibrar, oi? Així també se’n trobaran, de solucions. Però de moment no se n’han trobat.” (Cf. 13)

Aquesta problemàtica és la que afecta avui dia la humanitat en un grau superlatiu, i en concret, la que fa que la joventut actual no sàpiga projectar millor el seu futur i tenir així una clara visió de la seva futuritat. Anys enrere, *l’impuls natural* feia que la joventut anés empenyent progressivament i s’anés obrint camí dintre de la societat. Actualment, però, com a conseqüència dels extraordinaris avenços de la medicina i la biologia –particularment els fàrmacs–, la vida s’ha allargat moltíssim, i això ha originat un procés invers que Espinalt anomena *impuls de prolongació de la vida*. (G.VH.10)

Així, la persona de 80 anys viu com la de 70, la de 70 com la de 60, i així successivament, la de 30 com la de 20, i la de 20 només té dues opcions: o torna a fer “la primera comunió”, és a dir,

s'infantilitza i agafa un caire d'immaduresa, o bé acaba marginant-se –grups *punks*, drogues, conductes estrafolàries, etc.

Aquest raonament ens fa veure que el jove actual no troba el seu lloc a la societat, ja li han pres el lloc, i aquesta pressió generacional l'obliga sovint a tot tipus d'extremismes per trobar la seva pròpia identitat. Per a Espinalt, qui es comporta actualment d'una manera estranya no són els joves, sinó les persones madures que es rebel·len a acceptar la seva edat real i volen rejevenir-se al preu que sigui. Amb aquesta actitud, deixen l'autèntic jove com a un mer espectador de la societat, i el priven del paper de protagonista que hauria de tenir.

“Abans que la vida es prolongués, hi havia un impuls natural; les joventuts apretaven o de seguida hi havia grans clarianes perquè l'home, als cinquanta anys, o quan arribava als seixanta, ja era un gran vell, s'anava morint, i els joves es podien situar amb facilitat.” (Cf. 13)

No obstant això, no vol dir que no sigui legítim que la humanitat aspiri a viure com més anys millor, però cal encarar aquests canvis socials de forma dinàmica i positiva, perquè no continuïn generant les situacions problemàtiques que, com tota transformació social, engendra. En aquest sentit, la psicoestètica ajuda l'ésser humà –el jove i el no tan jove– a ser protagonista de les evolucions socials i l'allibera del paper de comparsa o de la trista degradació de no participar en aquestes transformacions.

“Més que ésser així o fingir d'ésser-ho, els joves moderns es troben desplaçats de l'òrbita de la vida per culpa –sense voler– dels factors tècnics i mèdics que, en el temps actual, han aconseguit perllongar l'existència humana. El progrés crea la necessitat de noves adaptacions, les quals no es realitzen en un instant ni de forma plenament ordenada. Presenta els seus conflictes.”

Espinalt (O.E., 1969, p. 371)

Per il·lustrar-lo amb un exemple extret dels esdeveniments històrics de l'actualitat, Espinalt cita (Cf. 17) alguns fragments del llibre *Habla Fidel* (1988), en el qual un periodista italià recull una àmplia

entrevista amb el dirigent cubà. Entre altres coses, s'hi poden trobar diàlegs tan substancials com aquest:

– *Periodista: Usted ya tiene ahora 62 años, ¿pretende retirarse o ser substituído?*

– *Fidel Castro: Yo digo incluso que la formación de un líder es demasiado cara porque requiere un proceso de aprendizaje. No es un negocio para la sociedad formar un líder con una larga experiencia y después cambiarlo por otro más nuevo.*

En un altre moment de l'entrevista, Fidel Castro respon: *“Hace unos días leí que había muerto un gran guitarrista español (Andrés Segovia) a los 95 años, y estuvo tocando la guitarra hasta los 95 años. Yo creo que es una edad muy avanzada la de 90 y 80 años para la tarea de gobierno, pero te quiero decir cómo mucha gente persiste en su tarea.”*

“Es natural, i també molt humà, que prolongui l'èxit del seu «guanyar-se la vida» tant com pugui, però que no cometi la ridícula de voler-lo estiregassar fins més enllà dels límits normals i lògics. Quan professionalment, després d'una llarga plenitud, un altre, jove i arriscat, el superi, que sàpiga fer-li lloc.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 239)

Per a Espinalt, les paraules de Fidel Castro admeten una doble lectura: o bé contenen grans veritats, o bé són un clar exponent de les grans injustícies de què és víctima el jove dels nostres dies. Fins i tot no cal anar a Cuba per copsar-ho. El fet que la majoria dels nostres partits polítics –per no dir tots– diferenciïn, dintre del mateix partit, els “joves” i els “grans”, ja resulta altament discriminatori per a l'element més jove, perquè si ambdós combreguen de base amb la mateixa ideologia, ¿quin sentit té separar-los en dos grups? El fet evident és que l'adolescent truca la porta de l'etapa adulta i es troba amb una porta tancada i saturada de gent adulta que no li deixa ni una escletxa per obrir-se camí.

“[...] és el procedir «jove» dels madurs la motivació que el fa sentir revolucionari i foraster a casa seva. I això enclou la causa principal de la seva inadaptació o del perllongat infantilisme. Per comptes d'ésser ells els qui empenyen, es veuen emposats a la inversa pels qui ocupen llur lloc més enllà dels límits que eren previsibles fins fa pocs anys.”

Espinalt (O.E., 1969, p. 372)

D'altra banda, el tema encara pren un caire més seriós a causa de la infantilització creixent que afecta l'ésser del nostre temps. Als Estats Units, país on el fenomen està adquirint unes proporcions ja alarmants, l'han batejat amb el nom de *síndrome de Peter Pan*.

Per a Espinalt, aquest simpàtic personatge que no volia esdevenir adult és potser, juntament amb Superman, un dels arquetipus més representatius del segle XX. Poc podia imaginar-se el dibuixant escocès que el va crear el 1904, Barrie –va idear-lo com un conte infantil–, que Peter Pan havia d'interpretar anys després d'una forma meravellosa, un tipus tan freqüent en l'actualitat: una persona que no vol créixer i defuig les responsabilitats que la vida adulta comporta. Barrie va morir el 1937 i no va poder viure aquest procés.

De fet, durant la història de la humanitat era el constant afany de la persona jove el fet d'anar cremant ràpidament etapes i esdevenir una persona adulta com més aviat millor, ara, ens trobem com reula i no vol afrontar cap responsabilitat. Espinalt es refereix (Cf. 17) a la versió original de *Peter Pan*, on pot trobar-se un diàleg aparentment absurd en relació amb allò que el jove –com hem dit– sempre ha cercat, però que encaixa molt bé amb la mentalitat de l'època actual.

Segons el conte, una dona es vol afillar Peter i uns amics seus. Aleshores es produïx aquest diàleg tan revelador:

– *M'enviareu a l'escola? –pregunta Peter.*

– *Sí, –respon la dona.*

– *I després a una oficina?*

– *Suposo que sí.*

- *I aviat seré gran?*
- *Molt aviat.*
- *No vull anar a l'escola a aprendre coses serioses. No vull ser gran. Fóra esgarrifós si em despertés i notés que tenia barba.*

Així, abans de recórrer un camí que saben que els serà barrat, molts joves ja no volen ni començar a recorre'l, i es tanquen dintre del clos de la infantesa en un afany de protegir-se dels obstacles que trobaran al seu pas.

“Desmoralitzats, recorren a estímuls artificials –els més irresponsables a les drogues– per oblidar llurs frustracions. No pocs es consideren vençuts abans de començar la lluita. Altres fan de revolucionari de saló.”

Espinalt (O.E., 1969, p. 372)

L'adolescència, amb tot, implica una veritable transformació psicobiològica que ve determinada per set senyals que estan vinculats estretament amb la pròpia imatge, és a dir, amb la *figuració*: la veu, el sexe, l'alçada, la corpulència, el pèl, el nas i la pell.

Per a Espinalt, resulta fàcil comprovar com l'escola adoleix dels mètodes necessaris per conferir als adolescents més seguretat en la seva imatge, i dotar-la d'una figuració superior. Per això és precisament en aquesta etapa de l'adolescència, el moment més propici perquè les mofes dels companys facin trontollar el fet de saber-se veure del jove, fins al punt que molta gent, havent arribat ja a adults, continuen sense haver resolt aquest punt tan decisiu. D'aquí la importància de l'assessorament psicoestètic, que inclou no tan sols els aspectes tangibles de la imatge, sinó també els intangibles, igualment importants.

Si fem un recorregut per la història, no trigarem a adonar-nos que la preocupació per la pròpia imatge ha estat sempre una constant en la humanitat, des dels més savis fins als més humils. És més, Carles M. Espinalt afirmava (Cf. 17) que mai ningú que hagi tingut una figuració baixa, no ha arribat a ocupar un càrrec directiu a la seva vida. També assegurava que, lluny de la visió superficial que algunes persones poden tenir dels aspectes de *forma* de l'individu, és en l'adolescència quan tenen un protagonisme decisiu. La psicoestètica actua, en primer terme, com a notari d'un fet real i ben palpable com és la preocupació que tota persona té per la seva imatge i la seva *figuració*, i després, en la seva vessant formativa, l'ajuda a equilibrar el seu *fons* i la seva *forma* per donar-li un estil més operatiu i eficaç. Per això es fa necessari entendre aquest fenomen –en el qual la primera víctima és el jove– per ajudar-lo a potenciar el seu caràcter i aconseguir que es vegi capaç de lluitar amb força per obrir-se camí, tot i que això li representi anar contra aquest corrent de *l'impuls de prolongació de la vida* que el frena.

“S'avorreixen. Mai la joventut no havia badallat tant com ara! El mateix avorriment de l'espera els impacienta, i alhora, els desmoralitza. Els plau de dir-se existencialistes de tant que dubten, inconscientment, que els altres els deixin viure llur existència.”

Espinalt (O.E., 1969, p. 372)

Tothom té dret a una *normalitat*, la qual es troba íntimament vinculada a la pròpia imatge. L'escola, sense voler-ho, pot crear més *anormals* del compte, perquè encara no ha comprès l'adolescent en tot el seu abast, i la incidència que té, per exemple, el vestit, en la configuració de la seva personalitat. És més, Espinalt considera (Cf. 17) que psicòlegs i pedagogs estan obsessionats a creure que són els cinc primers anys de la vida del nen aquells que marcaran d'una forma més notable la seva personalitat, quan la psicoestètica ens confirma que són els anys de l'adolescència, i no uns altres, els que fixaran d'una manera estable les bases del seu caràcter.

“Separat de l'escalafó de la vida, tendeix a viure com un ésser d'un altre planeta rellogat en l'estructurada societat dels terrenals. Societat on la gent madura es disposen una i altra vegada a recomençar.”

Espinalt (O.E., 1969, p. 372)

En aquesta disjuntiva entre joves i adults, Espinalt es posa decididament de part dels joves, i no dubta a considerar que és necessari divulgar aquesta situació per tal de poder trobar solucions psicològiques, pedagògiques i socials que puguin ajudar a superar aquesta crisi moderna.

“Un dia jo explicava a un catedràtic d'història molt amic nostre que es diu Jordi Ventura; li deia, sobre aquestes discoteques, que jo havia arribat a la conclusió que les havia creat i les havia ideat un vell pervers. [...] perquè mentre, el carrer el tenen una gent que són molt lluny de ser joves. I aquests són els que diuen que el món va bé, que tot està ben fet. I aquests, quan hi ha un jove que es vol enfrontar amb ells, ui!, s'escorren com una anguila. [...] Perquè és la joventut qui té raó, i no pas els altres. I els hem de treure d'aquestes masmorres on un vell xacrós els va tancar. Aquesta és la primera revolució a fer.” (Cf. 13)

A més a més, pel procedir de molts pares, sembla que visquin una trepidant i perpètua joventut, i estableixen amb els fills relacions més pròpies de germans que de pares i fills. Aquest és el fenomen més singular del nostre temps. I, sense voler, aquest comportament dels pares inclina els fills a distreure's i a passar moltes hores enterrats en una discoteca. Sembla que la preocupació de la societat sigui que no s'avorreixin i passin l'estona confortablement encallats.

“[...] cada dia es fa més necessari que hom trobi la fórmula de fer compatible un viure més perllongat que el progrés ens permet amb una promoció social no tan tardana dels joves, car la plenitud i vigoria –més o menys de farmàcia si voleu– de la gent madura actual tendeix a no deixar situar l'home jove. Hem allargat la vida humana, i el fet, per singular i agradable, ens enlluerna fins a no deixar-nos veure el que també té de tap en el viure dels joves. Mai com ara l'home jove no havia tingut la sensació de tenir el camí interceptat. D'ací que tingui, sovint, un posat de persona oprimida encara que sigui fill i nét de potentats.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 464)

16.3. CARÀCTER CATALÀ

“Els pobles són allò que més s’assembla a una persona individual, la col·lectivitat d’un poble, i de vegades, encara estant mig destruïda, encara té unes característiques ben definides, com passa amb el nostre poble.” (Cf. 47)

Espinalt és un dels pensadors actuals que més ha escrit i comentat sobre el caràcter dels catalans, i ho ha fet des d’una perspectiva en la que preté desencallar molts tòpics que s’han dit i que representen una limitació en la interpretació dels mateixos catalans. Així, considera que com a destacats precedents han tractat el tema altres pensadors catalans, com Valentí Almirall, Prat de la Riba i Torras i Bages. El 1886, Valentí Almirall publicava el primer llibre que situat en el seu temps resultava extraordinari, i on pretenia descriure el caràcter català i copsar la política d’un poble a través de les seves peculiaritats.

“Ja a primers de segle, Prat de la Riba, sintetitzant els llibres d’Almirall i Torras i Bages, en va treure bona part de la seva doctrina i també el coneixement singular que tenia dels catalans. Coneixement que tothom s’ha posat d’acord a qualificar de molt notable. En ell, Prat de la Riba, tenim l’exemple pràctic: desxifrar l’esperit d’un poble és la primera premissa per saber governar amb eficàcia.”

Espinalt (O.E., 1976, p. 643)

En aquest aspecte, tant els dirigents polítics com totes les persones que hagin de coordinar grups de gent del nostre país, ja sigui empreses d’aquí o altres que des de l’estranger volen fer tractes amb Catalunya, és per tots un coneixement essencial saber el caràcter col·lectiu del poble amb el que han de tractar.

“Ens trobem davant un dels aspectes més complexos si volem conèixer la vida humana, un d’aquests capítols que els historiadors, en llurs relats, passen per alt: la psicologia dels pobles.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 453)

Aquest tema, a la vegada, és cabdal per a la psicologia i la pedagogia. Així mateix, cal que es plantegin la incidència d’aquests factors sobre l’estructura caracterial individual. Com més endavant veurem, aquest caràcter col·lectiu modela el llenguatge, els hàbits i les relacions amb el països veïns.

“No falta qui creu que la psicologia dels pobles és una pura il·lusió, una mena de miratge, un artifici del nostre esperit que ens subministra un fals graó per fer més intel·ligible la convivència amb el veí i substituir la falta de potència imaginativa que ens priva de poder comprendre la Humanitat com un tot.[...] Són temeràries les tals afirmacions i queden imprecises. Existeixen els pobles i tots tenen una manera d’ésser. Una comunitat, la forgen milers d’anys d’Història, el clima d’una contrada, les singularitats d’una cultura, les configuracions d’un idioma, etc.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 454)

La rigorositat amb què Espinalt va estudiar la psicologia col·lectiva va fer que el consultessin empreses i entitats de nombrosos països del món, per tal de tenir una noció clara i metòdica del caràcter català, perquè així podien fugir de tòpics o d’interpretacions tergiversades amb les quals s’acostuma a encasellar els diversos pobles.

“[...] Quan s’escriurà la Història vera i es parlarà de l’actitud de cada poble i no de les anècdotes de cada cort, posades per ordre cronològic, es demostrarà que la separació entre els pobles ibèrics, és més marcada i sensible actualment que quan aquests formaven diversos Estats.”

Espinalt (O.E., 1953, p. 34)

Realment, tot i ser coses diverses, la història i el caràcter d’un poble van íntimament lligades, de forma que només si ens basem en l’autèntica Història de Catalunya podrem esbrinar els matisos més íntims de la nostra manera de ser. La història que ens han ensenyat sobre el nostre poble, tergiversada,

aigualada i sense el veritable dramatisme que comporta, no pot donar-nos l'autèntica imatge de nosaltres mateixos.

“[...] la dissort que ens entristeix en veure la nostra personalitat emmordassada, la pena de sentir-nos exiliats dins la pròpia casa. D'ací que Catalunya doni un nombre tan considerable de poetes; l'ocell engabiats és el que més canta.”

Espinalt (O.E., 1953, p. 36)

16.3.1. COMPLEX E.E.

“En canvi, caldria estudiar-lo servint-se del que jo en dic el complex E.E. Segur que pensareu, bo i emprant un mot en voga: «A quina síndrome us referiu?» Clar com l'aigua: al complex Estat espanyol, puix que tot català viu la seva vida d'acord amb una manera especial d'arrossegar-lo. Uns són pactistes i sempre acaben sense saber amb qui pactar, els altres voldrien tallar el cordó que ens uneix amb la morta, però no saben com fer-ho. Uns dramatitzen més, els altres menys, però tot català si té un mínim de sensibilitat, està molt més traumatitzat pel complex E.E. que no pas pel complex d'Èdip. Malgrat la molta intuïció de Freud, no era prou llarga per poder entrellucar que existia, en certa nació, la síndrome E.E. que altera més consciències que el dimoni.”

Espinalt (O.E., 1983, p. 773)

No es pot concebre que es pugui obviar que, després de tres-cents anys de colonització i quaranta anys de cruenta dictadura, el caràcter dels catalans no hagi patit cap trasbals. Seria com pensar que una persona que ha sofert un llarg segrest o un dur episodi de tortures, no li cal rebre cap ajuda psicològica.

“El nostre, Catalunya, és un dels pobles més esporuguit d'Europa, encara ara.” (Cf. 35)

Com ja hem esmentat, si acabada la guerra el 1945, els americans varen enviar un equip de psicòlegs per ensenyar als alemanys com s'havia de viure en una democràcia, ja que donaven per fet que després de tretze anys de nazisme s'havien engendrat una sèrie d'hàbits i d'actituds negatives en la mentalitat i el caràcter col·lectiu d'aquell poble, ¿com podem pensar que els catalans no patim cap seqüela psicològica de les atrocitats que hem hagut de viure com a poble?

“Manuel Azaña deia que l'estabilitat de la península ibèrica consistia en bombardejar cada cinquanta anys la ciutat de Barcelona.” (Cf. 20)

La nostra història col·lectiva és plena d'esdeveniments molt cruentos i de fets traumàtics que han deixat una profunda empremta en el caràcter col·lectiu del nostre poble, i els efectes en la mentalitat col·lectiva que aquests fets comporten són presents, de manera patent, en cada nova generació.

“Segurament de cada mil catalans un, com a mínim, té mania persecutòria.” (Cf. 35)

Així, hem de definir i constatar quines són les conseqüències psicològiques que arrosseguem com a poble, abans de poder estudiar el nostre caràcter a escala personal. Si no ho fem així, és molt probable que errem el diagnòstic i que no trobem el medicament adequat per combatre els complexos que detectem individualment.

“En el camp de la pràctica, no és difícil d'arribar a la conclusió que nosaltres, els catalans, som un poble desorientat de caràcter. Tenim molta personalitat, ja que són visibles les nostres peculiaritats diferencials, però ens flaqueja la resolució.”

Espinalt (O.E., 1963, p. 254)

Si fem un estudi comparatiu amb altres pobles que no han patit cap mena de repressió política ni les conseqüències d'un intent d'anihilació de la seva cultura, comprovarem una incidència menor de complexos en els seus habitants.

“[...] la majoria dels catalans tenen tendència a la introversió; uns per propi temperament, altres perquè la repressió política fa que arribin a un grau de retenció d'expressions que els hi converteix.”

Espinalt (O.E., 1953, p. 38)

Per això, no es pot separar la política de les ciències humanes, ni es poden fer estudis científics rigorosos si s'aïlla el subjecte en un laboratori i s'obvia tot allò que té d'ésser polític i social. No hi ha cap matèria que es pugui impartir separada del seu context social i polític i, encara menys, la

psicologia o la pedagogia. Carl Sagan, científic de renom, així ho confirma: *“La ciència és inseparable de la resta de l'aventura humana i, per tant, no pot discutir-se sense entrar en contacte – a vegades de passada, d'altres en un xoc frontal– amb cert nombre de qüestions socials, polítiques, religioses i filosòfiques.”*

“Sense un pregon coneixement de la psicologia de la gent, no és possible de realitzar un autèntic estudi de la manera de procedir individual: ens fallaria la mateixa medul·la del viure humà, que és un viure col·lectiu.”

Espinalt (O.E., 1961, p. 118)

Espinalt considera, per exemple, que en el tema de la por, els catalans som gent plenament autoritzada per tractar aquesta qüestió, ja que l'hem viscut, i la vivim encara molt intensament, fins al punt de ser, avui per avui, un dels pobles més espantats d'Europa (Cf. 35). Per això, si volem partir d'un estudi sobre la personalitat individual del català, hem de comptar que tindrà més inhibicions en el seu comportament i més tendència a protegir el seu espai personal que una altra persona d'arreu.

“Aleshores, orfe el català d'una societat autòctona, i negant-se-li el dret d'organitzar-la, li ha calgut aguditzar la seva individualitat per tal de no desnaturalitzar-se.”

Espinalt (O.E., 1953, p. 19)

D'aquesta manera podem entendre, per exemple, l'individualisme del que participen molts catalans, només si partim, abans de tot, d'aquells trets que condicionen d'entrada la nostra manera de fer, ja que els portem interioritzats i formen part del nostre caràcter col·lectiu.

“I en aquest «anar a la seva» hi ha potser la clau de la nostra permanència com a poble.[...] No és pas atzar que la tendència anàrquica de Catalunya comenci amb l'entronització de la dinastia castellana.”

Espinalt (O.E., 1953, p. 20)

En aquest aspecte, l'encert de la psicoestètica és cercar la relació que hi ha entre els esdeveniments històrics i el conseqüent efecte que produeix en el caràcter del poble que viu aquell succés. No ens podem interpretar individualment si primer no ens interpretem com a poble i analitzem d'on provenen els trets característics del nostre tarannà.

“[...] a Catalunya, posats a pronunciar un discurs, no tenim oradors brillants. Tants de segles de tergiversació idiomàtica i psicològica –ve de lluny el rentat de cervell– ens han fet un poble d'expressivitat balba i lacònica.”

Espinalt (O.E., 1983, p. 673)

Així mateix, per a ell, Batista i Roca representa un precedent com a prohoms que va plantejar-se aquesta situació i va intentar posar-hi remei. Així, essent conscient com aquests fets històrics condicionaven l'estructura caracterològica dels catalans, va considerar necessari projectar una reeducació col·lectiva del caràcter amb els mètodes que en aquella època tenia a l'abast.

“És més, si amb dues dotzenes de mots em fèssiu resumir la seva manera d'ésser, ben de pressa diria: Batista i Roca tenia una supersensibilitat per captar el tarannà dels catalans i, constatant-ne falles, se servia del mètode pedagògic que fos per veure si ens esmenàvem. Volia uns catalans amb menys complex d'inferioritat. Si Batista i Roca hagués pogut, ¿de quina força no ens hauria revestit per millor potencialitzar-nos?”

Espinalt (O.E., 1983, p. 689-690)

No obstant això, tot i les discussions que en la seva època hi havia entre els partidaris que s'havia de donar preferència a la intel·ligència per sobre del caràcter i els que consideraven que per sobre de tot era el caràcter el que regia el bon destí de les persones, Batista i Roca tenia molt clar que sense

reforçar el caràcter col·lectiu dels catalans, Catalunya mai podria ser un poble lliure dels complexos que limitaven el desenvolupament dels seus potencials.

“Va començar a estudiar els mètodes de les formacions juvenils de l'Europa d'aquell temps. D'entrada rebutjà els procediments dels Balil·les italians perquè no combregava amb els sistemes feixistes. Tampoc els Sokols txecs no varen acabar-li de fer el pes. Va decantar-se pels Boy Scouts anglesos, creats per Baden-Powell. D'antuvi Batista i Roca varen impressionar-lo dues frases de Baden-Powell. Una: «Perquè un home reixi en la vida, és més essencial el caràcter que la instrucció.» L'altra: «Una nació deu la seva grandesa més al caràcter dels seus ciutadans que a la força de les seves armes.» Si havia trobat un mètode, calia aplicar-lo sense perdre temps, convençut com estava que era urgent potenciar el caràcter català. Fer-nos desaparèixer recels, frustracions i defallences.”

Espinalt (O.E., 1983, p. 694-695)

Batista i Roca va intensificar el seu afany d'organitzar entitats que fomentessin les qualitats de la gent o li fessin superar defectes, limitacions i rutines, ja que considerava que l'escola només proporcionava als joves l'ensenyament a la cultura, però no els formava el caràcter.

“Batista i Roca sabia com el caràcter es pot «forjar» i reeducar si cal. Podia fallar-li un sistema, però sense desesperar-se en cercava un altre. Comprenia que res menys assenyat que quedar-se aturat i arronsat d'espatlles, mentre com aquell qui resa va murmurant-se: «No hi ha res a fer». Lluny de la frustració, era un pedagog genial, perquè sabia motivar, estimulava l'afany de superació i amb tenaç persistència no es donava mai per vençut.”

Espinalt (O.E., 1983, p. 695-696)

Més tard, Espinalt, mogut pel mateix afany, va començar a investigar el caràcter català i, anys a venir, el resultat va ser tot un seguit d'estudis als quals va donar el nom de psicoestètica. Encara que, tot i ser un medicament de gran eficàcia, l'estat actual del malalt empitjora per moments i sembla que, malgrat els esforços, la tasca esdevé molt difícil.

“Ara es tracta d'intentar moure un poble, i un poble amb unes condicions de frustració i de guerra psicològica exercida durant tres-cents anys sobre les seves costelles que, possiblement ni amb psicoestètica, es pugui salvar.” (Cf. 28)

Un factor que fa que el procés sigui lent i feixuc és el paper dels nostres dirigents, ja que haurien de ser els primers de sortir al pas per redirigir la situació i actuar amb la força de models que tot poble reclama, però pateixen de manera considerable la mateixa patologia.

“Els nostres polítics són molt i molt assenyats. Encara que tots els extrems es destaroten i un excés de ponderació acaba revelant una altra mena de coses, com es llegeix en un vers de Guerau de Liost: «Era un polític prudent, prudent, prudent... És a dir, no era valent.»”

Espinalt (O.E., 1983, p. 679)

El complex E.E. entén que els catalans que pateixen amb més virulència aquests complexos són els que Espinalt en diu de soca i arrel, és a dir, els que provenen de generacions de catalans que no s'han barrejat amb altres llinatges de la península. Mentre que els catalans que s'han barrejat amb nissagues de països on no han sofert situacions de vassallatge, tenen un tarannà divers.

“Els catalans de SOCA I ARREL pateixen sovint –massa sovint!– un complex d'inferioritat que fa que subestimïn i dubtin de llurs condicions per regir el timó del propi poble [...] En canvi, els catalans de la barreja racial conserven part del pòsit anímic «dels que sempre han guanyat» i quan és hora de judicar el plet català no el donen mai per perdut.”

Espinalt (O.E., 1953, p. 41)

És així que els catalans que tenen un cognom castellà –o els dos– manifesten uns trets caracterològics amb menys inhibicions i timideses, cosa que els porta a tenir una més alta moral de victòria a l'hora d'encarar els problemes més feixucs del nostre país.

“Qui encara dubti d'aquest fenomen psicològic, que recordi que l'alliberament d'Amèrica va ésser obra dels fills dels colonitzadors, i començarà a veure-ho clar.”

Espinalt (O.E., 1953, p. 42)

Així, ell mateix portava el cognom Muñoz. I altres prohoms, com Carrasco i Formiguera, ens confirmen com l'inconscient col·lectiu ens condiciona més del que podríem imaginar, ja que pel sol fet de tenir una branca familiar –el pare o la mare– que no porten l'estigma del complexos que s'acumulen generació rere generació, ens imprimeix unes característiques conductuals diferenciades. Tanmateix, pocs catalans escapen a aquesta norma, i ja que tota regla té la seva excepció, també trobem catalans de soca i arrel que no han patit aquesta simptomatologia. Aquest és el cas del filòsof Francesc Pujols.

“Pujols era el català aplomat que semblava viure per damunt dels complexos del país, com si parlés cada dia amb Ramon Llull i altres personatges d'una Catalunya que res podia vèncer.”

Espinalt (O.E., 1983, p. 773-774)

I també, en l'entorn dels dirigents polítics catalans, podem trobar-ne una altra excepció:

“La força psicològica de Macià, per exemple, cal cercar-la en això: Macià era la sobirania personificada. El cas, però, resulta una excepció, car el català amb inquietuds polítiques actua sempre amb el «poder delegat», no acaba de sentir-se representant del seu poble en plena protestat; fins i tot tenint alts càrrecs –cal repetir-ho cop i recop– té posats de tècnic de laboratori o de secretari eficient, però cap més tret representatiu.”

Espinalt (O.E., 1972, p. 572)

De manera que veient els complexos que Espinalt detecta en els seus estudis, no podem amagar per més temps les conseqüències d'aquest fet i com ens condiciona psicològicament. Per tant, divulgar aquesta problemàtica que arrosseguem els catalans seria molt higiènic per començar a posar-hi remei. Si s'amaguen les evidències i s'actua com si res hagués passat, no es fa més que anquilosar la problemàtica.

16.3.2. LA IMATGE DE CATALUNYA

“La mentalitat del país on vivim ens marca definitivament. Ens emmotlla. A més, serem interpretats, volguérem o no, molt més per aquesta condició que per cap altra.”

Espinalt (O.E., 1976, p. 651)

Per molt lluny que estiguem del nostre país, sempre ens veuran a través dels judicis que prèviament han assolit del nostre lloc de procedència. En aquest sentit, els catalans tenim un problema d'imatge, perquè de la mateixa manera que a l'escola el nen inhibit i tímid és el centre de les mofes dels més desacomplexats, el català mai no gaudirà de respecte si no es fa valdre a través d'una imatge i maneres de fer que imposin el respecte dels seus pobles veïns.

“Jo recullo sempre el refrany més important de cada poble [...] el màxim refrany de l'idioma basc diu: aquell que es vesteix d'ovella, un llop se'l menja.” (Cf. 21)

La primera imatge és la que ens fem de nosaltres mateixos, i a partir d'aquesta configuració els altres ens veuen i ens valoren. El català té una imatge pobra de si mateix, té interioritzada la idea que el seu país –començant perquè el territori que ocupa no és excessivament extens– no mereix gaudir de tots els drets i llibertats de les que gaudeixen els altres. Quan les imatges que tenen els pobles són desmotivacionals, és a dir, a causa dels fets històrics que han patit han esdevingut imatges minadores de la seva moral psíquica, aleshores tenim el principi de la guerra psicològica.

“Sobretot, però, serà visió pedagògica del demà si es vol establir un harmònic equilibri entre els pobles que des de les escoles s'ensenyi ja als infants allò que ningú no havia d'haver oblidat mai: no subestimar els pobles petits i les cultures que no són «imperials». La Història ens demostra que és de les comunitats humanes petites d'on sovint han sorgit els grans homes. Allò que frena l'evolució és l'encarcament «imperial», no pas l'afany de sobreviure dels pobles petits.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 458)

Espinalt –que defineix com a guerra psicològica el fet de crear en un altre, ja sigui una persona o un poble, imatges motivacionals negatives, és a dir desmotivacionals– creu que vivim en un poble destruït moralment, perquè li han fet una guerra psicològica constant que fa tres-cents anys que dura. Ens minen, i això ha repercutit de manera decisiva en la nostra imatge com a poble i, entre altres aspectes importants que hauríem d'esmenar per recuperar-la, ens falla l'oratória. Per a Espinalt, si no canviem el nostre estil, en molts aspectes, anirem cada dia més avall.

“Si el nostre problema fos un problema de física, haurien de ser els físics els que salvessin el nostre país, si el nostre problema fos mèdic, haurien de ser els metges els que salvessin el nostre país, però el nostre problema és un problema d'imatge.” (Cf. 39)

Ja en el seu moment, Espinalt (Cf. 39) va proposar a la Generalitat de crear un Institut d'Imatge Col·lectiva de Catalunya. Creia que era urgent destruir els tòpics desmotivadors que pesen sobre el cos de la gent d'aquest país, i afirmava que hem d'utilitzar la psicoestètica per refer la imatge del nostre poble. Així mateix, a les persones se les potencia amb motivacions i se les encamina vers uns objectius que els hi creïn il·lusió; en cap cas se'ls motiva amb falsos afalacs. Així, cal cercar aquestes noves fites i orientar els catalans en les noves maneres de presentar-se, perquè hi ha pobles que tenen una imatge equivocada i d'altres que no estan satisfets de la seva imatge; en els catalans es donen les dues situacions.

“Si vostès no fan psicoestètica es perdrà el nostre poble, perquè ha de canviar l'estil, i canviar l'estil vol dir canviar la imatge, canviar de manera de fer. Quan nosaltres diem que només la psicoestètica pot salvar Catalunya, i amb ella el món, és perquè nosaltres tenim la ciència de la imatge.” (Cf. 39)

16.3.2.1. SENY I RAUXA

“Si el seny fos l'estretor d'horitzons i l'encarcarada immobilitat, qualsevol acció seria la rauxa. Fóra lamentable que, ara que el país vol emprendre de nou el camí, tinguéssim del «moure's» una imatge tan minsa.”

Espinalt (O.E., 1965, p. 286)

Un dels fets que més han incidit a l'hora de projectar una imatge equivocada dels catalans és la del seny i la rauxa que Vicens i Vives va difondre extensament. Per a Espinalt, si sempre ens projectem a través d'una interpretació de nosaltres mateixos, la que Vicens i Vives va voler engiponar-nos, no pot ser més tergiversadora.

Per denunciar aquesta fal·làcia que volien donar com a certa sobre el caràcter dels catalans, Espinalt va escriure, l'any 1955, l'assaig titulat *Seny no és tímidesa*, que la censura no va deixar publicar fins deu anys després, el 1965.

Però, en aquests deu anys, els tòpics de Vicens i Vives ja havien impregnat entre la gent del país, i a l'hora de voler explicar-nos com érem, ja ens servíem de les banalitats del seny i la rauxa. Per a Espinalt, si aquestes idees havien impressionat tant els catalans, és perquè la censura totalitària de l'època no havia permès que se li fes una rèplica oportuna i eficaç.

“Xènius dedica una glosa que, justament, titula SENY a uns estudiants que s'han mantingut al marge d'uns fets esdevinguts en aquell temps, i diu: «No s'han alterat. No han fet manifestacions. No han mancat a sos cursos.» I, de l'actitud, en treu la conclusió següent: «S'estan quiets malgrat les ocasions que se'ls presenten de no estar-ne. Tenen seny.» O sigui que estar quiet, haver mantingut un posat passiu davant uns esdeveniments, era per a Xènius el prototipus del seny. Llavors el seny ja comença a equivaler a immobilitat.”

Espinalt (O.E., 1965, p. 286)

D'altra banda, al règim de l'època, aquestes teories li anaven com l'anell al dit per debilitar encara més l'afeblit caràcter col·lectiu dels catalans. Si érem uns arrauxats, no podíem anar sols, i necessitàvem encara més guàrdies civils per mantenir l'ordre a Catalunya. Així els colonitzadors, més que oprimir-nos, ens ajudaven a mantenir el nostre ordre. Aquestes interpretacions falses desmoralitzaven encara més els catalans, i els feien perdre l'esperança de poder ser un poble independent. Així, la premsa castellana va fer una gran divulgació de l'obra de Vicens i Vives, aprofitant la magnífica ocasió per tractar-nos de dementis i exaltats (*“Del arrebató a la enagenación”*, *Diari de Barcelona*, 9-4-1955). De manera que, alterant l'autèntic significat d'una paraula que ens identifica, com és el seny, intenten confondre'ns i fer-nos creure que tota acció decidida que hom pugui emprendre la farà un arrauxat.

“Donat el cas que el seny és un dels fets determinatius de la psicologia catalana, si tergiversem el significat de la paraula adulterem bona part de la nostra manera d'ésser. Amb l'adulteració no encertem pas a comprendre'ns. Per això ens cal retornar aquesta paraula –seny– a les seves fonts, ara que de nou es parla de retrobar-nos a nosaltres mateixos.”

Espinalt (O.E., 1965, p. 289)

D'aquí l'encert d'Espinalt de proposar el *concepte de barbarismes mentals* –tan greus com els barbarismes idiomàtics que tant preocupen als gramàtics– quan les paraules sofreixen deformacions en el seu contingut. Cal cercar l'autèntic significat del mot “seny” al diccionari: “sana capacitat mental, justa percepció, apreciació, captinença i actuació, fer les coses en la justa mesura”. Però, el mig no és la justa mesura. Així, lluny de considerar el seny com l'equilibri i el sentit comú de fer les coses amb ponderació, ens proposa una definició d'immobilitat i un “no t'hi emboliquis”. Estrafet el significat d'aquesta paraula, no és difícil que Vicens i Vives trobi l'esborrajament a cada cantonada.

“La deformació, en ella mateixa ja considerable, amaga, encara, una segona incoherència: confondre el seny i el conformisme de tolerar un ordre social sense preguntar-se si és just o injust.”

¿Hi pot haver una actitud menys assenyada que la del mesell? Seria absurd que per a algú la llibertat fos la rauxa i els mèrits del seny un actuar de policia d'un ordre establert.

Espinalt (O.E., 1965, p. 286)

Justament, per a Espinalt, el seny és una paraula que ens identifica com a poble, a la vegada que considera que potser perquè ens han trasbalsat tant el nostre viure, els catalans som enemics acèrrims del desordre. Al català l'espanta el desori i l'esvalot. Confia tant que totes les bondats i els poders deriven que cada cosa estigui en el seu lloc, que fins i tot quan vol descriure'ns un home molt viril i ferm de caràcter, més que referir-se a la potència en si mateixa, en subratlla una ben ordenada situació, i diu: "els té ben posats". Però, quan a un poble li tergiversen la seva imatge –de la mateixa manera que quan a algú li repeteixen constantment unes característiques negatives que no té–, acaba creient-ho i se li accentuen els complexos que pugui tenir.

“Quan certes paraules tenen un abast profund sofreixen –com el mot seny– per subterfugis, trampes i rutines, una deformació, el desconcert ideatiu té àmplia ressonància. Semblen fallar-nos els fonaments de les argumentacions. Ens tornem insegurs de criteri. No sabem on recolzar-nos.”

Espinalt (O.E., 1965, p. 289)

Realment, el problema de Catalunya no és el de la rauxa, sinó el del gran nombre de tímids que hi ha. Això es deu, precisament, als complexos col·lectius que s'afegeixen als que tota persona, arreu del món, pugui tenir.

“Si voleu podem comptar estadísticament el nombre de tímids que hi ha a Catalunya. No ens espanta que ens treguin a relluir els nostres defectes –tothom té drapets per posar-li al sol–, allò que no podem tolerar és que ens posin defectes que no tenim o malures congènites que diríeu que són inguaribles. Sempre es pot refer el caràcter d'un tímid.”

Espinalt (O.E., 1965, p. 288)

La por, la repressió, les guerres psicològiques, els bombardejos, la prohibició d'utilitzar la pròpia llengua, etc., no actuen sense deixar màcula, al contrari, s'incrusten en l'ànima dels pobles i generen conseqüències que encara en l'actualitat estan poc analitzades pels estudiosos del caràcter humà. És la inhibició del tímid que, aquí i arreu del món, genera conductes poc compensades. El tímid, volent actuar, reflexiona massa sobre la seva iniciativa, i, quan emprèn l'acció, pot arribar a fer-ho de forma impulsiva i poc meditada.

“Minat per l'aprensió, el tímid mai no troba el punt just per començar les coses; nova i considerable negació del seny. Es deleix per fer el que pensa, però no gosa. Ben diferent de l'home assenyat, que, reflexiu i concret, pensa bé les coses, però després, sense fer-se esperar, actua d'acord amb les seves meditacions ben determinades.”

Espinalt (O.E., 1965, p. 287)

En el tímid trobem un “seny” que no és tal, ja que creu que meditar i barrinar en excés les seves actuacions li dona un perfil de persona ponderada i assenyada.

“El tímid segueix un camí molt oposat, és home que rumia, torna a rumiar i allargassa tant com pot les consideracions mentals, perquè entretant no li cal decidir-se i actuar. El pensament es transforma en justificació del no fer res. No pensa per obrar, sinó per justificar-se.”

Espinalt (O.E., 1965, p. 287)

En aquest aspecte, quan hi ha una equilibrada relació entre l'acció i el pensament, és on trobarem la maduresa i la seguretat personal. Si domina un d'aquests factors més que l'altre, el caràcter trontolla i creix la insatisfacció personal perquè no troba un bon senderi per iniciar l'actuació adequada en el moment oportú.

“Vegeu, doncs, com és el tímid, i no l’home assenyat, el qui passa de cop i volta a la rauxa. Seria apropiat que hom parlés de la paradoxa entre la tímidesa i la rauxa. És un fet psicològic evident, però és un fet universal que tant es dona a Catalunya com a la Patagònia.”
Espinalt (O.E., 1965, p. 288)

Tanmateix, Espinalt surt en defensa del poble, ja que no podem pensar que els defectes són només dels ciutadans. Seria aconsellable que els que pretenen ser dirigents tinguessin una bona capacitat d'autocrítica per saber si, justament en els moments que han d'actuar i defensar el seu país, es queden cohibits, mentre que a l'hora de saber posar seny i senderi actuen desbarrant.

“Menys parlar de poble arrauxat i més de dirigents que fomenten rauxes. No fem com els cronistes cortesans, que, alhora de les culpes, parlen dels defectes del poble, i de les virtuts d’una majestat, en el moment de repartir mèrits.”
Espinalt (O.E., 1965, p. 290)

16.3.3. ELS SÍMBOLS CATALANS

“Per poder arribar a ésser mirall de la realitat, cal tenir –segons ens assenyala el mateix espill pujolsià– un minuciós sentit del detall. Un «no tenir pa a l'ull» i pensar que és la vista la que treballa. Només qui copsa el detall té la plena garantia d'haver observat quelcom de cert. Fiar-se dels fets reals i no de les generalitzacions. Res de subestimar cap mena de gec ni de ganyota. I, per damunt de tot, revaloritzar qualsevol minúcia que, els bufats, conceptuen insignificància. Comportar-se igual que un freudià a la caça d'un «lapsus linguae». Un home, creia Francesc Pujols, se'l pot valorar per la forma que tingui d'agafar una copa. El detall, sigui quin sigui, ens pot transportar –a còpia de fer-lo un símbol– a una mena de surrealisme, però gairebé sempre ens descobreix l'íntim secret de la realitat.”

Espinalt (O.E., 1983, p. 729)

Per a Espinalt, els humans som fabricants de signes. En tenim de tota mena i els combinem de forma prodigiosa. N'hem fet alfabetes que ens permeten dibuixar totes les paraules. Ni els sons esdevindrien mots si no els poguéssim afiançar amb signes, sembla com si no sabéssim viure, ni res poguéssim tenir sentit, sense deixar indicis palpables del nostre actuar. Encara que sigui un simple esbós, ens calen dissenys que ens entrin pels ulls. Mancats de croquis, els projectes ens resulten incerts.

Així, veiem com no funciona encara una empresa i ja ens mostren amb orgull el logotip, com si es tractés de la marca més acreditada. Tenen el logotip i ja els sembla tocar el cel amb la mà, quan és molt probable que no comptin amb gaires coses més.

El dibuix per si mateix dóna una consistència inesperada, malgrat reduir-se, sovint, a uns infantils pals i ganxos. I com que el signe és allò amb què es representa alguna cosa, no calen massa esforços perquè certs signes es transformin en símbols. ¿Coneixeu signes més convencionals que els de l'escriptura? Bé, fins i tot lletra per lletra poden transmutar-se en símbols.

Espinalt cita (Cf. 52) Ramon Llull, que en els seus diagrames feia servir la lletra “A” –amb majúscula i situada al bell mig d'un cercle– com a representació de Déu. D'altra banda, tenim signes i símbols, però fins aquí no ens hauríem mogut de la lògica humana si no fos que en relació amb certs símbols, els inflem de rituals que, repetits de forma cerimoniosa, ens condueixen a situacions màgiques.

En aquest moment, el gest, la paraula, el cant, les llums... ben combinats idealitzen els símbols per acabar fent-nos veure pampallugues i visions inesperades. Què ens hi decanta? Pensem que davant d'un culte organitzat, la feblesa humana tendeix a deixar-se sorprendre. Per això és la por que vol embolicar-se amb cants i amb misterioses pantomimes. En última instància, per a Espinalt, poc desbarrava Freud (Cf. 52) quan deduïa: *“Les representacions religioses tenen el mateix origen que totes les altres manifestacions de la cultura: la necessitat de defensar-se enfront de la potència aclaparadora de la natura.”*

Actualment, en el nostre temps tan trepidant i convencional, en certa manera ha variat el concepte de la mística. No hi ha cap dubte que l'home actual, entre rituals i símbols nous, genera noves formes de misticisme; que si dóna culte a l'automòbil, que si venera l'ordinador o que si s'extasia amb el rock, i no li fa res –com si estigués seguint cerimonials en una església– encendre candelletes per emfatitzar amb la màxima litúrgia possible els cants del seu ídol de torn. Tot i així, però, per a Espinalt no som un poble que tingui tendència a buscar suport en les supersticions, i posa el cas (Cf. 52) de l'estudi que ell mateix ha fet, i que porta per nom *El misteri de Francesc Pujols*, on es refereix al ritual hiperxiològic que va concebre el filòsof, on explica que la finalitat d'aquest estudi és afiançar el raonament de qui es deixa suggerir per les cerimònies, però en cap cas el de fomentar les supersticions.

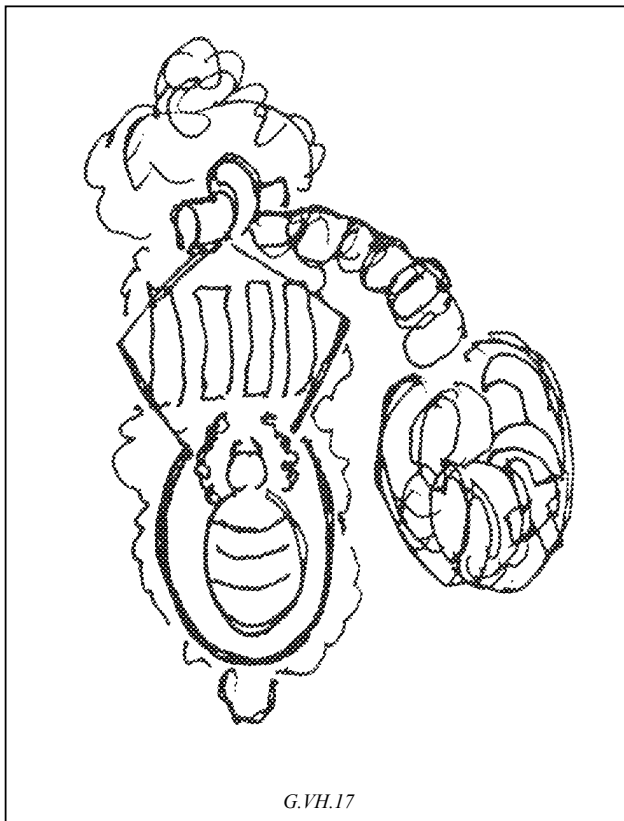
“Catalunya és el poble, com a mínim d'Europa, menys supersticiós.” (Cf. 15)

Els catalans tenim símbols característics que projecten la nostra manera de ser i diuen molt de la interpretació que ens atribuïm. Espinalt deia que Dalí, a més de patir el complex E.E., era un tímid que volia persuadir-se d'haver deixat de ser-ho, però aquest mateix complex el va fer expressar-se de manera que poguéssim manifestar el seu caràcter català sense quedar massa compromès. És així que a través del surrealisme va poder exterioritzar l'inconscient col·lectiu del seu poble.

“No hi ha dubte, Dalí és un gran generador de símbols.”
Espinalt (O.E., 1983, p. 776)

Per tant, si agafem l'obra de Dalí com a intèrpret que va saber materialitzar el pensament català i li va conferir un valor de símbol, Espinalt treu conclusions eloqüents dels dos temes que pintava amb obsessió: les formigues i els calaixos.

“No insistirem, però ara voldríem referir-nos als dos símbols més eloqüents del caràcter català que Dalí ha pintat de forma quasi maniàtica. El primer les formigues. [...] Si Dalí és el gran pintor de les formigues, també és un geni pintant calaixos. Dones que els surten calaixos de tot el cos, del front, els pits, la panxa, etc. Calaixos per aquí, calaixos per allà. És amb aquest símbol expressat de forma obsessiva en tota la seva obra pictòrica, com Dalí ha interpretat un dels trets genuïns dels catalans. Ben mirat, som una gent que fins i tot els canvis meteorològics ens resulten més coherents contemplats des del calaix. «Calaixos buits, carrers mullats». Calaix és una paraula a través de la qual podem expressar-hi tota una filosofia de la vida, des de «fa bon calaix», per indicar que un neda en l'abundància, fins «anar-se'n al calaix», per assenyalar que hom està mort o poc se'n falta, bo i passant pel «tancament de calaixos». Sempre que puc ho dic: el que fa més impressió dels catalans a la resta de la península ibèrica és què, un dia, puguem tancar els nostres calaixos. És allò del tancament de caixes. No en dubteu, la nostra arma secreta és el calaix.”
Espinalt (O.E., 1983, p. 775-776)

En el gràfic (G.VH.17), Espinalt dibuixa un símbol creat per un altre català eminent generador de simbologia, Antoni Gaudí. El dibuix representa un picador de porta de la casa Calvet, que representa una xinxa sobre un camp llaurat que està xuclant la sang de Catalunya, simbolitzada per quatre cavallons que formen les quatre barres. Així, el forçut picador esclafa la xinxa per recordar i posar en evidència que hem de saber alliberar-nos d'aquells que ens espolien.

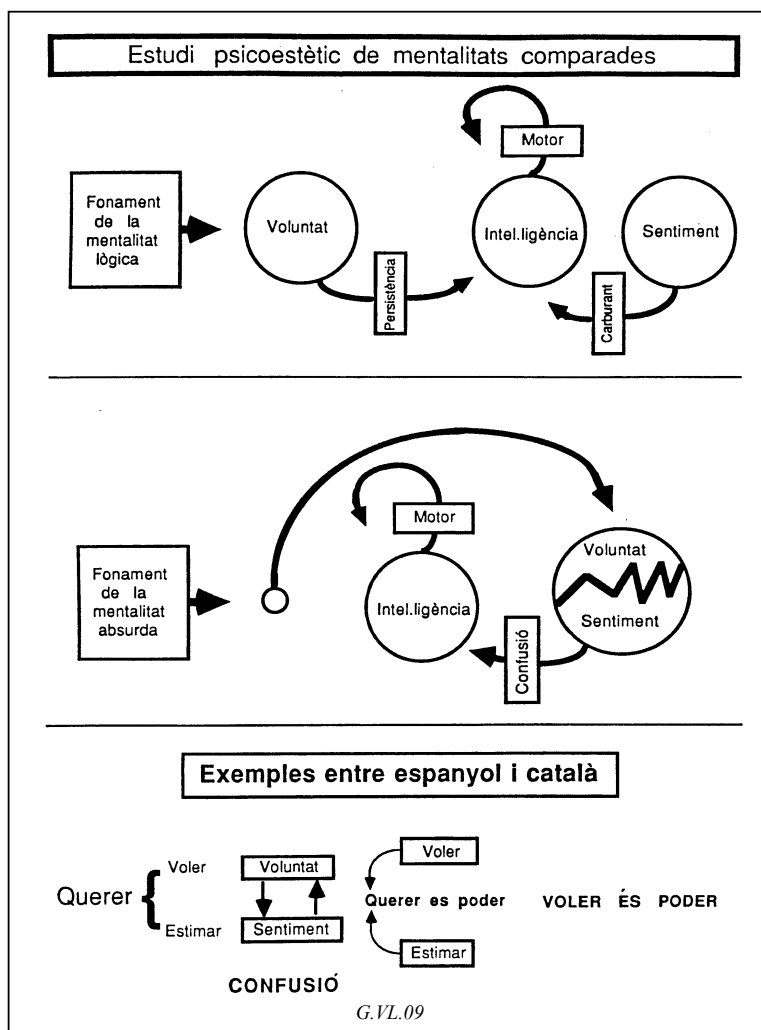

16.3.4. MENTALITATS COMPARADES

“Encara que Almirall ha estat conceptuat per Rovira i Virgili i altres historiadors, l'home potser més culte de la Barcelona del seu temps, allò que en perdurarà no és pas la profunditat del seu saber, sinó l'agudesesa de les seves intuïcions. Particularment, per la seva manera de preveure i valorar les reaccions de convivència entre dos caràcters: el català i el castellà. Dit d'una altra manera: el contrast entre dues mentalitats nacionals i la seva repercussió decisiva en les mútues relacions i accions polítiques.”

Espinalt (O.E., 1976, p. 640)

En veritat, és important saber amb qui ens relacionem. Això també ens donarà indicis del què pot influir-nos en la nostra personalitat. Així, si hem de conviure amb algú molt diferent a nosaltres, hem de tenir molt clar les característiques de cadascú per no trobar-nos amb confusions.

El fet d'analitzar les diferències que presenten les mentalitats del poble castellà i del poble català ha estat un estudi que Espinalt ha realitzat amb profunditat.

Els dos pobles tenen una gran diferència cultural, però també una psicologia diversa que cal conèixer per comprendre que entre dos pobles de tarannà tan dissemblant és difícil la convivència.

“Som una gent virtualment ocupats per una altra mentalitat i una altra concepció de les coses. La mentalitat predominant a l'Estat espanyol és una mentalitat que creu que la glòria del cel està amb la màxima indolència.” (Cf. 33)

Com ja varem analitzar en el capítol sobre la voluntat (G.VL.09), el poble castellà va sumar, d'una manera que encara no s'ha pogut esbrinar com va succeir, les paraules “voler” i “estimar”. D'aquests dos verbs en varen fer un de sol, per això el resultat va ser

que quan “volen” una cosa diuen “quiero” i quan estimen una persona també diuen “quiero”. Espinalt considera que aquesta és una de les discordances més notables entre la gent de mentalitats catalana i castellana, ja que és un fet que té una transcendència remarcable en la caracterologia diferencial dels dos pobles. A més a més, també va anar determinant tot un seguit de característiques diferencials que, amb acurada observació, va anar detallant al llarg de les seves obres. És a dir, allò que molts catalans intueixen quan s'adonen de les diferents formes de concebre la vida que tenen a Castella, Espinalt ho va metoditzar i plasmar en les seves teories.

“Hi ha qui creu que per existir una política cal una prèvia ideologia. No anem pas més lluny: una de les diferències entre la mentalitat catalana i la castellana rau en això. En termes esquemàtics: uns pensen que governar depèn d'un programa; els altres, de saber portar la vara. Ben cert que governar és quelcom més que l'art de saber lluir les insígnies; però, encara que el concepte castellà sembli el més rudimentari, la Història demostra que el català no farà mai res en política si no aprèn de portar millor la vara.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 554)

La manera de fer política és també un aspecte que cal considerar com a qüestió diferenciadora de les dues mentalitats. Així, si hem de compartir un estat –com passa en l'actualitat–, cal observar les concepcions que cada poble té del fet polític. Espinalt –va analitzar les *Memorias* de Manuel Azaña, on no parla en cap moment de les manifestacions del poble envers els seus principis polítics– considera que el català confia més en els conceptes i en les ideologies, mentre que el castellà es regeix per la consideració que li pugui merèixer aquell que es pot mantenir més temps en el poder.

“Entre els castellans, és el temperament dels homes polítics allò que més compta. No hi fa res que mudin d'ideologia. Encara que no ho manifesti, el castellà pensa que el poder s'ha de fer reverència, car considera que tot govern viu més d'un estat d'ànim que no pas d'uns conceptes. Com tot poble que serva viu record d'un imperi, parteix de la premissa que els grans polítics, com els déus, han d'inspirar amor i pau. Llavors tot passa a ésser un joc més sentimental que reflexiu, la política és passió personal, qui fa i desfà és el tremp dels homes.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 554)

Aquest aspecte l'hem pogut constatar a l'Estat espanyol després de la dictadura franquista. De cop i volta, molts dels que formaven part del govern dictatorial s'han tornat demòcrates d'un dia per l'altre, com si el fet de tenir una ideologia depengués, no dels criteris personals, sinó d'aquell que tenim com a cabdill.

“Cal no oblidar que el sentit polític dels castellans, com deia molt bé Unamuno, no es mou pas per ideologies, sinó per noms de personatges encimbellats. Així, un castellà, la història fa anys que ho constata, no és mai un socialista o un conservador en el sentit concret dels mots, sinó un partidari de don Fulano o un seguidor de don Menguano.”

Espinalt (O.E., 1983, p. 669)

D'altra banda, depenen, entre altres coses, de la tipologia caracterial que predomini en un país. Així mateix, podem constatar que hi ha pobles més donats a la iniciativa que altres. En aquest sentit, considera que el català s'ha regit per la creativitat i la iniciativa com a poble.

“Els grups humans, com els homes per si sols, tenen una dinàmica vital. Hi ha dos grans tipus de pobles: els encallats i els impulsors. Els primers viuen gairebé aturats i de cara enrere, els costa quart i ajuda deixar de contemplar la seva rànica prosàpia. És com si restessin hipnotitzats per les moltes medalles aconseguides en tantes batalles guanyades. El català, ben al revés, creu en el futur, fins el més conservador de nosaltres pensa amb reverència en el dia de demà. Mai no defuig de posar-se a l'última moda, encara que el fet comporti modelar costums d'una altra manera.”

Espinalt (O.E., 1976, p. 651)

Els aspectes que poden denotar les característiques d'un poble i que ens serveixen com a font d'anàlisi són diverses: biografies dels seus prohoms, fets històrics, el llenguatge quotidià, etc. En aquest cas, Espinalt es basa en el contingut d'un anomenat diccionari per determinar la manera de concebre la realitat col·lectiva castellana, ja que la definició que rau en un diccionari no és una qüestió que pugui menystenir-se; primer, per l'àmplia divulgació d'idees que suposa i, després, perquè esdevé un punt de referència a l'hora de concretar els conceptes d'un idioma.

“I si mireu a qui tenim de veí, veureu una gent que, diguin el que diguin, són de dretes fins el moll de l'os. Agafeu el «Diccionario ideológico de la lengua española» de Julio Casares, llegiu Izquierdear:

«Apartarse de lo que dicen la razón y el juicio; incurrir en parcialidad o injusticia.» Si els diccionaris dels doctes acadèmics ja les gasten així, comprendre que, des d'un escó parlamentari, serà molt difícil de fer altra cosa que no sigui seure. Això sí, sempre ens quedarà el petit consol de pensar que, malgrat ésser un poble, el nostre, sense independència, estem més a l'esquerra que ningú. La paradoxa no pot ésser més inaudita.»

Espinalt (O.E., 1983, p. 703)

No obstant això, tot i el to irònic que Espinalt empra a l'hora de desenvolupar els seus raonaments, el fons de la seva argumentació és plenament coherent amb les verificacions que extreu de la pròpia realitat, i que constaten que, per sobre de ser una pura anècdota, allò que relata concorda plenament amb la conducta del poble que analitza.

“Des dels «negociados» manen sense fatics. Ells creuen tenir-ho tot discutit i aprovat. Consideren que negociar és un verb que no té ni present ni futur. Què pensem parlamentar-hi? Si volguessin negociar quelcom, d'una oficina de govern en dirien un «negociador», mai un «negociado». ¿Com podrieu menjar en un lloc que, del menjador, en diuen el menjat? Per sentit comú, tothom sabria que es tracta d'una habitació on no es pot fer ni mitja queixalada. Més encara, el verb negociar en si ja els neguiteja. Negociar ve de negoci, i negoci és el contrari d'oci. I el seu fort és no cansar-se. Des d'una negociació, els Països Catalans i el País Basc, d'aquesta gent, en traurem ben poca cosa. Potser bones paraules i quatre «negociados» autonòmics que, si els fem funcionar bé i en present, ens els voldran prendre demà mateix, malaconsellats per l'enveja.»

Espinalt (O.E., 1983, p. 740-741)

De fet, davant la prepotència d'un poble que no atén a cap raonament –quan precisament el català de l'acció o del fet de parlar en diu enraonar–, el xoc de mentalitats és inevitable. Malgrat creiem en el bon enteniment que hi ha d'haver entre veïns, quan uns no respecten el diàleg, els altres mai no podran sentir-se a casa seva ni en plenitud de facultats per exercir el seu lliure capteniment.

“Si no vol enganyar-se una altra vegada, cal que comenci a comprendre que només des de Brussel·les –i mai des de Madrid– els representants dels pobles ibèrics es poden entendre en igualtat de condicions, de manera progressista i sense faltar-hi Portugal.»

Espinalt (O.E., 1983, p. 750)

Però, malgrat les desavinences, el català cerca les posicions conciliadores com si no anés amb el seu tarannà tenir unes actituds més categòriques i contundents. De manera que, acostumat a cedir, són els altres que li escriuen la seva història.

“El català és com si tingués por de la total rotunditat. Així, SINVERGÜENZA, en castellà; en català, POCAVERGONYA. Però, no per suavitzar les situacions tenim una història menys dramàtica, pocs gosen encarar-se amb l'autèntica realitat del país.” (Cf. 39)

En altres aspectes, com ara el sentit de l'humor, també hi tenim unes marcades diferències. Malgrat els problemes que l'envolten, l'optimista sempre troba motius que l'encoratgen a viure amb entusiasme i il·lusió. A manera de teràpia, el català ha procurat veure les situacions des d'un altre punt de vista, de tal forma que la ironia –Espinalt considera que en tenim un genial exponent en el filòsof Francesc Pujols– li ha permès observar la vida sense excessius dramatismes i ha pogut mitigar els aspectes que li generaven por o ansietat.

“Gent que lluny de mouren's entre el seny i la rauxa, tal com s'ha repetit tantes vegades, més aviat hem de persuadir-nos que oscil·lem entre el seny i la xerxerola. És nostre «fotre's del mort i de qui el vetlla». Ni en el pitjor moment de la seva història, Catalunya és un poble d'amargats. Sap fer del riure una cuirassa. És com una autodefensa contra «el sentido trágico» de la vida del veí que vol sempre imposar-lo mal et pesi. Tots tenim algun caient de Pujols quan deia: «Raonar massa capfica, si entre pensada i pensada no hi barregem un xic de broma, n'hi ha per tornar-se boig.»

Espinalt (O.E., 1983, p. 769)

L'humor permet distanciar-nos per tenir una visió global del problema i convertir-nos en espectadors de les nostres actuacions. D'altra banda, ens dona eficàcia, perquè podem veure el *bosc* en lloc de capficar-nos en els *arbres* que ens impedeixen trobar una perspectiva general. Riure's d'un mateix també denota un important sentit autocrític i maduresa personal. Per entendre les subtils de l'humor cal haver desenvolupat suficientment la capacitat d'abstracció que, fins i tot, pot arribar a convertir-se en el surrealisme característic del tarannà català.

“No és pas cap miracle que, a la Catalunya del seu temps, Pujols esdevingués un personatge decisiu. Si s’ha dit que els catalans som gent de tarannà irònic, després de Pujols hem refinat molt més el nostre sentit de l’humor.”

Espinalt (O.E., 1983, p. 765)

Realment, a través d'una caricatura o d'un cop d'efecte verbal, Francesc Pujols generava un to hiperbòlic del qual Dalí es va sentir molt atret. Per a Espinalt, el filòsof va esdevenir un arquetipus de català en el sentit que tots ens en podem sentir interpretats en la mesura que representa la imatge del català desacomplexat, i que sap crear al seu voltant una forta moral de victòria que encomana l'ànim i el bon humor dels qui l'escolten.

“Però, Pujols no es limitava a fer acudits amb la màxima gràcia. Les seves sentències marcaven raonament, portaven cua i, sovint, podien transformar-se en profecia. Era concret i rotund en les seves definicions. Rient, rient –com ell solia dir–, parlava de les coses més serioses amb una intencionalitat que feia posar la pell de gallina. I, quan la gent entesa encara dubtava d'un Nonell o d'un Gaudí, ell n'exaltava ja llur genialitat. De Gaudí, molts savis del moment se'n mofaven, veien els seus edificis com una mena de mones de Pasqua: la Pedrera, la Sagrada Família, etc. Entretant Pujols ja afirmava que Gaudí era, indiscutiblement, el més genial de tots els arquitectes dels darrers segles.”

Espinalt (O.E., 1983, p. 766)

16.3.5. ELS MOTS I EL CARÀCTER CATALÀ

“Observeu que el català –si no és un lletraferit que emprà un mot rebuscat com «capitost»–, quan vol anomenar el qui mana, li cal recórrer a una paraula estranya a la pròpia parla: «jefe» del castellà o «líder», catalanització de l'anglès «leader». Fet significatiu que ell, el català, almenys des de fa molts anys, amb peculiar estil ha manat tan poc que fins i tot ha perdut l'ús habitual en el seu llenguatge del mot que de forma més directa designa el directiu.”

Espinalt (O.E., 1972, p. 572)

Com que l'idioma és el reflex d'una manera peculiar de sentir, obrar i comprendre; la destrucció idiomàtica vindria acompanyada de la destrucció psicològica d'un poble. A la vegada, la manca de paraules per expressar nocions bàsiques de la vida quotidiana denotarien una absència conceptual de la funció que representen. Per tant, no és una anècdota que el català hagi perdut la paraula que fa referència a les posicions de direcció.

“Meravellava Ortega y Gasset –llibre «El hombre y la gente»– que el geni del seu país, la primera paraula que, pràcticament, va inventar en una època de perills per al ranci esperit de comandament, fos un mot substitutiu de la paraula «jefe», que la moda del moment titllava de feixista, per una altra: «mandamás», que encara tenia més força conceptual.”

Espinalt (O.E., 1983, p. 670)

Així, si en altres idiomes tenen, no una, sinó diverses paraules per identificar aquells que manen, no tindrem cap dubte en assegurar que, per ells, tenir el control de la situació és un tema que els capfica.

“És un «test» que caldria que els catalans recordéssim sempre, i del qual hom pot deduir: al nivell que sigui i vingui d'on vingui el vent, la primera preocupació que manifesta el sentit polític dels castellans és saber qui és a dalt de tot.”

Espinalt (O.E., 1983, p. 670)

A través del llenguatge descobrim l'ànima col·lectiva, i podem saber quin caire destil·la el caràcter del poble estudiat. La crisi del sentit polític dels catalans i la frustració que això li comporta, la trobem reflectida en la seva llengua.

“Com fastiguejats, els catalans, revelem el grau de submissió i aclaparament polític que hem patit amb l'ús indiscriminat i abusiu que fem del verb FOTRE. No és que sigui negatiu emprar-lo, el que cal és fer-ho amb sentit. Dominar el seu contingut i no ésser un esclau de la seva poderosa força. Un hom, sense ni adonar-se'n, pot convertir-lo en la medul·la de la pròpia expressivitat. Llavors, amb el verb fotre, ho diem gairebé tot. Quina dialèctica!”

Espinalt (O.E., 1983, p. 685)

El llenguatge retrata amb fiable nitidesa i claredat els efectes residuals que queden en el pòsit col·lectiu després d'un fet històric. ¿Quines expressions poden trobar-se en el llenguatge d'un poble després d'anys de persistent i tenaç censura? Podem detectar si li han vetat el fet d'expressar-se lliurement sense que res del que pogués dir li comportés anar a la garjola?

“No deu pas ésser un atzar que, els catalans, abusem del «ja m'entens» quan tot just hem suggerit un fet. Poble que hem viscut durant segles amb un dogall al coll, amb infants davant o sense, tendim a parlar com si sempre hi hagués roba estesa.”

Espinalt (O.E., 1983, p. 731)

La por que comporta viure en una situació no normalitzada, en la que tothom pot veures's implicat en les intrigues més inversemblants i on els delators i els «soplones» es podien trobar a cada cantonada, són fets que queden en l'imaginari col·lectiu i constitueixen també l'origen del parlar baixet dels catalans.

“Davant de les tensions que crea ahir i avui la pròpia situació política de Catalunya des del 1714, la gent del nostre poble, és igual que sigui un geni que un curt magí, acostumen a «fugir d'estudi» o «fan el pagès» o «vénen de l'hort» o «fan l'orni». Fixem-nos en la quantitat de frases fetes o locucions idiomàtiques que té el català per dir que ell no sap de què va i que no estava al cas.”
Espinalt (O.E., 1983, p. 772-773)

També tenim expressions que denoten el to sarcàstic que tenim de la vida –del que ja hem parlat anteriorment–, expressions que traduïdes no tindrien cap sentit i, fins i tot, resultarien surrealistes, com la que li agradava traduir a Francesc Pujols quan escrivia: “és un *sueña tortillas*”.

“[...] els catalans gaudeixen del do de la ironia, dotats com estan d'una subtilitat característica per atrapar el costat ridícul i caricaturesc de totes les coses; són gent propensa a la sàtira, àdhuc en les converses més serioses barregem mots irònics: noi tendre, el mercat de Calaf, poll ressuscitat, a Can Patiràs, setciències, treure foc pels queixals, etc., aspectes que donen un caient peculiar a la seva manera d'ésser. Aquest dimoni mofeta, que porta a extrems no sempre positius, per regla general és una de les facetes més expressives que demostren la maduresa intel·lectual del poble CATALÀ [...]”
Espinalt (O.E., 1953, p. 37)

16.3.6. COM ENS INTERPRETEN

“Àdhuc amb les definicions i sentències que sobre ella puguin recalcar els països veïns, hom podria engiponar unes visibles peculiaritats de la terra definida. Observem, en el camp de la psicologia individual, una persona modela el seu caràcter no solament amb les reaccions típicament personals i allò que d'elles sap i en perfecciona, sinó també amb les opinions que d'ell formula la gent que l'envolta. «Tu ets impetuós», «Tu ets molt intel·ligent», «Tu ets massa bo». [...] Quan parlem de pobles, sobretot entre pobles veïns, passa igual. Es poden arribar a creure que són tal com apunten els altres. Fins i tot pot influir perquè es vegin més importants o més acomplexats si són del nord o del sud.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 454)

Espinalt manifesta que els pobles també són sensibles a allò que se'n divulga, ja sigui a través dels mitjans de comunicació, llibres, acudits, etc. Aquesta imatge col·lectiva que els altres proclamen sobre una comunitat, pot arribar a filtrar-se en l'inconscient col·lectiu i acaba modelant la seva manera de ser.

“Sobretot en els indrets on conviuen dues cultures, per poca desigualtat política que s'hi entafori, l'educació es transforma ràpidament en propaganda expansiva de la cultura més potent i en valoració tendenciosa de les coses. Àdhuc la geografia pot adulterar-se i els mèrits d'homes eminents silenciar-se, mentre es posa al diccionari el més insignificant dels virreis.”

Espinalt (O.E., 1968, p. 352)

La distorsió s'escampa en moltes vessants i, ja sigui la història o la manera de ser del poble dominat, les autèntiques realitats es capgiren, i la confusió genera ambivalències de caràcter en aquell que ja no pot interpretar-se amb claredat. Per a Espinalt, aquest desgavell pot provocar que el poble sotmès perdi la seva autèntica identitat i que, a poc a poc, acabi agafant les actituds que tant li reiteren.

“Per la seva força suggestiva aquesta mena d'autors fan allò que passa en l'anècdota atribuïda a molts pintors superrealistes de gran renom. No la sabeu? Un pintor superrealista a qui en certa ocasió un milionari va encarregar el retrat de la seva muller. Feta l'obra, el milionari, arribat el moment de pagar els milions que valia, digué: «El quadre deu tenir mèrit, però la meua dona no s'hi assembla ni poc ni molt». «És cert, no s'hi assembla –contestà el pintor–, però ara ella té l'obligació d'agafar-hi la retirada». No som pas víctimes d'una facècia semblant? Encara que els retrats vagin signats per noms il·lustres, sovint són les manies dels pintors, no pas els nostres defectes, la causa que, en el quadre, quedem estrafets. Amb quina mena de tinta ens descriuen? Mentre la ploma de Josep Pla sembla sucada al tinter de la minimització, Gaziel comença de la mateixa manera, però acaba guanyat per l'hedonisme que l'aire del país escampa.”

Espinalt (O.E., 1976, p. 649)

En aquest sentit, reputats escriptors, tant del país com de fora, han tingut una funció cabdal en el fet d'espargir una errada fesomia de la nostra col·lectivitat, i així, a mesura que la seva obra es va divulgant, es van modificant els trets característics que ens defineixen.

“Una ploma brillant tot s'hi pot fer venir bé. Les expressions dels escriptors amb molta força seductora en el dir poden marcar-nos a tots, car una de les característiques de les comunitats humanes, com la que posseïm individualment també, és que, si ens anem repetint, un i altre cop i amb una bona traça, una virtut o un defecte, mig arribem a tenir-lo.”

Espinalt (O.E., 1976, p. 649)

Les afirmacions que ens puguin afavorir o donar moral de victòria es marginen i se'ls fa el “pacte del silenci”, mentre que les que ens denigren o treuen falsos defectes són propagades a cor que vols i se'n fan ressò tots els mitjans.

“Quan se citen opinions que famosos personatges han formulat sobre la manera d'ésser dels catalans, és llàstima que ningú no recordi les afirmacions de Gracián en un dels diàlegs del seu «Criticón», on creu que el català és profund en amiat i també molt rancorós en l'enemistat. Això sembla una contradicció, però el clàssic castellà remarca que no és pas així, ja que afegeix: «Qui no té enemics, tampoc no sol tenir amics.»”

Espinalt (O.E., 1976, p. 652)

Així, acostumen a ser tendencioses les consideracions que fa del català el poble veí i, encara que no argumenten les seves sentències sobre el nostre caràcter, ens interpreten més a partir de defectes que de virtuts. Pocs són els intel·lectuals i els escriptors castellans que manifestin opinions positives cap al poble català. Aquesta incomprensió que sentim ens fa constantment replantejar-nos la nostra manera de ser.

“Ben tancada i barrada, podríem desar la manera que tenim de veure'ns, si fos autèntic el judici que Enrique Tierno Galván ens dedica: «La condició de catalán de pasarse siempre una micra, en cuanto a los límites de la expresión, para caer en la demasia». Total: convençut de tenir una escala de valors infal·lible, Enrique Tierno Galván no ens veu mai afinats. Les maneres dels catalans troba que són pròpies de qui sempre la vessa.”

Espinalt (O.E., 1983, p. 724)

És a dir, davant de la interpretació que fem de nosaltres mateixos com un poble assenyat i amb un bon sentit de la mesura, que procura mossegar-se la llengua i actuar de forma conciliadora, es manifesta la interpretació del poble veí que ens descriu com a tipus humans que sempre ens passem de rosca.

Així mateix, Tierno Galván, amb fama de polític científic i socialista, continua descrivint en el seu llibre *Cabos sueltos* –en el qual, per cert, es mostra molt esplèndid i decidit quan es tracta de pretendre independitzar Puerto Rico, i molt poc obert a entendre la independència d'Euskadi–, allò que ha pogut capir dels seus contactes amb els catalans.

“Encara hi ha més enllà en la peculiar manera de voler-nos fer un retrat. En certa pàgina del llibre es refereix a Cañellas i diu: «Pertenece a una clase de catalanes de los que conozco cada día más: enormes de torso, de cabeza también grande, pero cortos de miembros, que constituyen una de las partes en que, con criterio popular, se podría clasificar la etnia catalana. Este modelo de catalán, al que también se aproxima Pujol, es en extremo pragmático y sumamente calmado, frente al catalán de miembros largos, alto, nervioso y muy activo, que ha dado otra imagen de la representación exterior de la antropología catalana.»”

Espinalt (O.E., 1983, p. 724-725)

En veritat, per l'estretor de mires amb la qual ens calibren i la poca comprensió que demostren en copsar el nostre tarannà peculiar, se'ns fa difícil discernir on comença la seva ignorància dels fets col·lectius i on la intenció de tergiversar la nostra imatge amb consideracions que res tenen a veure amb la nostra autèntica cultura.

“Quan ha volgut parir una idea pròpia, cosa poc freqüent entre els nostres veïns, només ha pogut deduir que, en darrera instància, hi ha catalans camacurts i catalans camallargs. No ha suat gaire i potser ha suat molt, però el seu magí, per més que l'escalfi, no li proporciona millor substància. ¿No us en sorpreneu? Resulta esbalaïdor descobrir la manca d'originalitat analítica i el migrat sentit del matís que pateixen els pensadors castellans actuals. No saben distingir fets diferencials.”

Espinalt (O.E., 1969, p. 725)

No obstant això, però, no tots els intel·lectuals d'arreu manifesten ceguesa en copsar els autèntics potencials de Catalunya com a poble que ha fet, i fa, una gran aportació a la història de la humanitat. Així, Espinalt ens parla del que va deduir Voltaire, i demostra de quina manera va entendre les vicissituds del nostre poble.

“Amb l’ajuda de la grafologia o sense, quan em cal analitzar catalans com Josep Dencàs, faig un paral·lelisme entre llur història personal, el tarannà que tenen i les vicissituds del país. Fet el contrast gairebé mai no puc substraure’m de repetir entre dents una frase que Voltaire va escriure en el seu llibre «Le siècle de Louis XIV», i que enclou el màxim elogi que hom pot fer dels Països Catalans, però també explica, amb molt poques paraules, la dissortada història del nostre poble: «La Catalogne enfin peut se passer de l’univers entier, et ses voisins ne peuvent se passer d’elle.»”

Espinalt (O.E., 1983, p. 761-762)

Tanmateix, ens interpreten de forma deficient quan ens volen buscar enemics que no tenim i posar-nos en el punt de mira dels objectius maliciosos que sempre han cercat el genocidi i la barbàrie. Per això, les interpretacions capcioses poden tenir un transfons tràgic quan són utilitzades per atiar el foc de l’agressivitat contra tot un poble, com ja n’hem tingut dramàtiques mostres amb el poble jueu.

“És evident que Catalunya ha estat per al franquisme, allò que per als nazis eren els jueus. I, de tenir una dissort semblant, amb totes les seves conseqüències, ens varem lliurar per la punta dels cabells. On seriem si els nazis haguessin guanyat?”

Espinalt (O.E., 1983, p. 677)

Per si ens faltessin proves, Espinalt, que va ser combatent a la Batalla de l’Ebre, pot relatar de primera mà les vivències que va experimentar en la seva pròpia pell.

Tanmateix, s’han utilitzat tendenciosament a científics per emparentar-nos amb la raça semítica, de la mateixa manera que varen fer els nazis, abans del genocidi, valent-se de suposades proves científiques que demostraven la inferioritat de la raça jueva.

“Sí, ve de lluny l’odi al nostre poble. En plena Batalla de l’Ebre, les forces de xoc del franquisme, en llurs contraatacs, solien enardir-se bo i cantant, amb la tonada del «cara al sol» una lletra matussera i amarada de racisme:

*Catalán que injuriaste la bandera
que yo he jurado defender
morirás como una fiera
por traidor a mi fe*

*Catalán, judío y renegado,
pagarás los daños que has causado.
arriba escuadras a vencer,
que en España empieza a amanecer.*

“De nou vaig recordar la cançó quan llegia un article de Julio Caro Baroja, publicat al diari «El País» de Madrid, on es precisa un fet ben simptomàtic, sense concretar-ne els cognoms de la persona que va protagonitzar-lo. Per allà els anys 1940, un flamant catedràtic de Medicina que no cal citar-ne el nom, descobrí que els castellans eren els genuïns representants del germanisme, del goticisme més excels, i que els bascos i els catalans representaven la raça semítica.”

Espinalt (O.E., 1983, p. 676)

16.3.7. INDEPENDÈNCIA DE CATALUNYA

“Un observador de la península ibèrica –W. Frank–, l'any 1926, ja va publicar un llibre que ho remarcava: «El anhelo de España era ser España y la voluntad de Cataluña era ser una parte de Europa.»”

Espinalt (O.E., 1967, p. 332)

Des de l'enfocament psicoestètic, totes les cultures del món són patrimoni de la humanitat i tenen dret a manifestar-se lliurement. Per a Espinalt (Cf. 35), les cultures són artificis que els éssers humans han creat i, quan una cultura és assetjada, té tot el dret de resistir-s'hi, perquè cadascú és digne de tenir els seus propis artificis, i si un poble s'afirma a través d'aquesta cultura és tan mereixedor de tenir-la com ho pot ser una altra.

Espinalt cita (Cf. 28) el psicòleg francès Alfred Foullé (1838-1912) –del que pensa que sempre es va caracteritzar per una gran agudesa i sagacitat en la seva forma d'interpretar els fets històrics–, que en el seu llibre titulat *Esbós de Psicologia dels pobles d'Europa*, descriu una sèrie de països entre els quals, lògicament, hi figurava també Espanya. Foullé, després d'haver examinat minuciosament milers de dades que li arribaven sobre cada país en qüestió, va arribar a la conclusió, i així ho exposa en el seu llibre, que la millor definició d'Espanya era la que es derivava d'una frase de Mr. Sivela i una altra de Mme. Pardo Bazán. Deia Sivela: *“España posee todas las apariencias y ninguna realidad de nación jurídicamente constituida.”* De Pardo Bazán va seleccionar-ne una altra no menys substanciosa que l'anterior: *“El Derecho ha caído en tal descrédito que el nombre de justicia hace sonreír o temblar. Se teme a la justicia mucho más que a los malhechores.”*

Així, tot aquest entramat que s'ha quedat en dir Espanya, i en el que es veu entortolligada Catalunya, representa un fet fictici als ulls dels observadors europeus, per mica que investiguin la situació de forma objectiva. Però tots els edificis sense uns fonaments sòlids acaben desintegrant-se, i va ser Batista i Roca qui, basant-se en les teories de l'historiador anglès Toynbee, va publicar un llibre en el que relata les etapes per les que passa una nació oprimida fins a recobrar la seva independència. En aquest estudi, publicat a Montpeller l'any 1968 amb el títol *La desintegració d'Espanya i les idees de Toynbee*, Batista i Roca preveia la propera disgregació de l'Estat espanyol.

“Veient molts catalans dubitatius i encallats, quan haurien de barrinar projectes en relació amb el futur pròxim, fa puntualitzar a Batista i Roca: «Els catalans no podem fer cap pla per al futur si no partim del fet de la decadència i pròxima dissolució d'Espanya. Ens cal saber en quina etapa d'aquesta decadència ens trobem i quin és el pronòstic probable de la seva evolució en el futur pròxim.» Sortint al pas d'aquells que, a casa nostra, sense valorar l'exacta potència de les pròpies forces, volen redimir el veí i acaben fent els gegants, ens recorda Batista i Roca: «No oblidis el complet fracàs de la política de l'«Espanya Gran» de Cambó i la de «Catalunya baluard de la República» de l'Esquerra. En ambdós casos els catalans n'hem sortit amb les mans al cap.»”

Espinalt (O.E., 1983, p. 692)

D'altra banda, i des del profund coneixement de la història del nostre país, Espinalt subscriu aquestes afirmacions de Batista i Roca, i en el gràfic (G.VH.15) esquematitzava com havia de ser la manera en què els catalans havien de dur a terme la seva independència nacional. Aquesta estratègia no pot passar per una adquisició progressiva d'objectius parcials, sinó que ha de ser un pas decidit cap a la total consecució de la independència, perquè la història ens demostra que quan hem anat assolint progressivament quotes d'autonomia, sempre ens han imposat a fer passos enrere que ens han obligat a tornar a començar de nou.

“Refermant-se amb les teories de Toynbee i sense vacil·lar, concreta Batista i Roca: «La política que ací proposem de tallar amarres i de salvar-nos deixant que l'Estat català devingui un dels estats successors de l'Estat espanyol, no és una política extremista ni arrauxada. És una política de prudència inspirada en la reflexió i l'estudi.»”

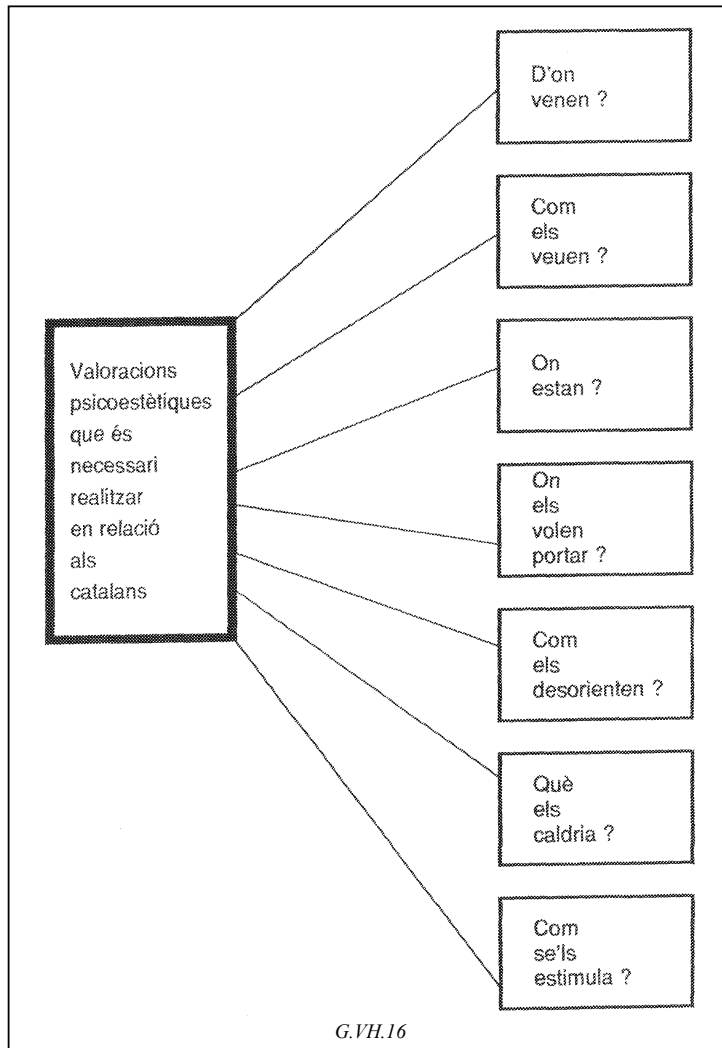
Espinalt (O.E., 1983, p. 692)

Tanmateix, les postures ambigües que el català pactista adopta en les seves negociacions amb Espanya generen una imatge dels catalans que no ajuda en absolut a generar el respecte que mereix el seu propòsit.

“Justament el català a qui li acaben atribuint més coherència i que més es pot comprendre a la península ibèrica és l'independentista. Se'l miren amb fredor si voleu, però, com a mínim, ningú no pot acusar-lo que demana allò que no és seu.”

Espinalt (O.E., 1986, p. 793)

Quan busca l'afirmació dels seus arguments en fets històrics, Espinalt cita Manuel González i Alba per corroborar com també veia, des del mateix angle, el fracàs que comporta no tenir unes posicions fermes i radicals, és a dir, sense concessions, a l'hora de negociar amb Espanya.

“Cert, Manuel González i Alba, com els altres catalans fervents nacionalistes d'aquella època, estava convençut que a Macià li havia mancat o no havia sabut fer o no havia volgut fer un partit radicalment independentista, que actués com a força fàctica en el moment que, des d'un angle més moderat, calgués parlamentar amb l'Estat espanyol. Tot ens porta a la mateixa conclusió. Manuel González i Alba era dels qui pensen que sense un nacionalisme radical, que es faci respectar, un nacionalisme moderat no podrà assolir mai res de perdurable.”

Espinalt (O.E., 1983, p. 786)

Com que els catalans, per voler “anar amb el liri a la mà”, sofrim una guerra psicològica en la que constantment intenten tergiversar-nos la nostra història, per il·lustrar aquest punt, Carles M. Espinalt es referí (Cf. 39) a un personatge de casa nostra, el cèlebre canonge Pau Claris, que més tard va publicar un assaig sobre ell que es titulava *L'assassinat de Pau Claris*.

Pau Claris va viure fa uns tres-cents cinquanta anys amb un

coratge i una capacitat directiva sense cap dubte. No li fallaven cap de les dues condicions imprescindibles per ser un bon dirigent: sabia motivar i alhora preveure. El nostre prohom, sense l'acció del qual Catalunya no hauria pogut sobreviure als seus enemics, fou vilment enverinat i morí el dia 27 de febrer de l'any 1641. Aquest fet encara és desconegut per molts historiadors, i això ens dóna una clara idea de fins a quin punt es pot arribar a amagar la història. (G.VH.16)

No obstant això, Espinalt es refereix (Cf. 39) a les afirmacions d'un catedràtic d'Història moderna de la Universitat Autònoma de Barcelona, Ricardo García Cárcel, qui, de nou, intenta tornar a “assassinar-lo”. És així que aquest catedràtic considera Pau Claris com si fos un reaccionari, i dóna

per bones totes les crítiques formulades pels seus enemics –que no eren pocs–, i arriba a dir que Claris és un mite que va crear, al segle passat, un historiador romàntic que es deia Víctor Balaguer. Quan es volen posar pals a les rodes al progrés d'un país, el primer objectiu és eliminar els seus prohoms, de manera que ningú pugui emmirallar-se en les figures que els representen com a poble. Malden per aniquilar-los, ja sigui físicament o, en un entorn en el que no és possible, els eliminen conceptualment. La importància d'escollir uns models adequats i de potenciar-los és cabdal per a la supervivència d'un poble.

“[...] la segona motivació que pot fer trontollar o afiançar l'esdevenidor d'un país i donar o treure la confiança en si mateix, està en la forma que aquesta comunitat tingui d'escollir tipus humans que li puguin ésser representatius. Uns models que siguin punt de referència. I, arribat el cas, homes de govern. Aquí el català no està pas a l'altura del seu ritme vital i la seva iniciativa realitzadora.”
Espinalt (O.E., 1976, p. 654)

Així, aquest fet no ens pot passar per alt: és molt greu que tot un catedràtic gosi posar en entredit l'obra d'una figura indiscutible de la talla de Pau Claris, i encara és més greu pensar en quina mena de pedagogia s'imparteix a les nostres escoles i universitats quan poden donar-se situacions com aquesta. Per a la psicoestètica és necessari incidir en pro d'una revolució pedagògica i d'un ensenyament que no subestimi la cultura catalana.

“No tenim maduresa de caràcter perquè ens manca conèixer a fons el drama de la nostra història.”
(Cf. 39)

La història amb vocació pedagògica, al nostre país, no existeix. Tendim a desdramatitzar els fets històrics i treure'ls importància, però no per això deixa de tenir un viu dramatisme. Lluny de la història oficial que ens presenten plena de misteris i paranys, Espinalt ens proposa llegir (Cf. 39) el testimoni d'un home equànime com pocs, i de qui tothom que el conegué –entre ells el mateix Carles M. Espinalt– coincidiria en afirmar que era la negació de l'exaltat o el fanàtic: l'il·lustre pedagog català Alexandre Galí.

Aquest home, a qui ningú no havia sentit mai pronunciar una sola paraula fora de to, escriví un compendi de la nostra història –tema sobre el qual es va interessar vivament durant la darrera etapa de la seva vida– on diu el següent: *“Jo recolliria aquestes ambigüitats dient que els catalans no som prou jueus. No ens sentim prou vexats, arraconats, menyspreats, odiats i maleïts, ni el fet que ens hàgim de guanyar la vida durament amb les tripes a la mà i havent-nos de valdre de mil maneres com els jueus, és per fer-nos sentir tan miserables com ells. Si no, a veure qui ens estima dels pobles que ens envolten: França? Espanya? Anglaterra? Ni parlar-ne! Ens traïran una i mil vegades, com han fet al llarg de la història. No en tenim cap de poble amic, ni Itàlia, ni Alemanya, ni els Estats Units, ni Suïssa.”*

La soledat immensa que destil·len aquestes paraules es constata només tenint en compte l'afany que tenim sempre els catalans per guanyar-nos les simpaties de tothom. Al català li plau de ser reconegut bo i defensant generosament les causes dels altres –tot sovint causes perdudes o que no ens van ni ens vénen– en lloc d'afermar la nostra causa.

És un complex que té la seva explicació psicològica: de tan abandonats que en han deixat volem ajudar tothom. Som fidels a totes les causes imaginables, però ens manca caràcter per resoldre favorablement la nostra, malgrat els anys que fa que dura.

“Pocs pobles hi ha tan universalistes com el nostre. Aquí quan munteu una societat que es diu: «Grup d'amics del Tibet», teniu les inscripcions assegurades; ara, si preteneu organitzar, posem per cas, el «Club d'amics d'Andorra» –tot i ésser Andorra un dels països catalans–, no en sentireu pas pocs, d'escarafalls, i escoltareu més d'una mofa. Ens pot ofegar el cosmopolitisme.”
Espinalt (O.E., 1976, p. 652)

Però no hi ha dubte que el bon destí de Catalunya passa per seguir els seus propis profetes, malgrat que, a vegades, l'esperit iconoclasta del català sigui reacció a valorar allò que té més a prop de casa seva.

“Els catalans ens tenim proves fins a embafar-nos-en: quan hem seguit profetes del país –un Prat de la Riba, un Macià–, hem començat a retrobar-nos a nosaltres mateixos. Sempre que hem lluitat per un profeta foraster, és igual que sigui l'arxiduc Carles d'Àustria o el filòsof Carles Marx, mai no hem pogut guanyar-hi res i ens han sortit traïdors a cada cantonada. Per torna, ens han deixat arruïnats i amb la boca emmordassada. Només els profetes del nostre poble ens donen la garantia de no ésser uns passavolants que, amb molta xerrameca, aprofiten la seva oportunitat política per veure què s'emporten.”

Espinalt (O.E., 1983, p. 753)

Així, si aconseguim concentrar les forces en el nostre objectiu sense dispersar les energies en d'altres que, tot i que puguin ser també dignes, no ens toquen de tan a prop ni ens afecten en tan gran mesura, esdevindrem un poble lliure i sobirà.

“Apa! Ens deixen gairebé les butxaques pelades i no manca el fatxendós que somia en projectes catalans per redimir Espanya. Aquesta mena d'actituds justifica que una de les frases fetes que, la nostra gent, sol tenir més a la punta dels llavis, sigui «cornuts i pagar el beure». I és que, afortunadament, els coneixen la flaca. Què volen reformar? Allò que ens cal a nosaltres són mètodes per vitalitzar i enfortir Catalunya. El feixisme va deixar-nos amb tan poques forces que necessitem totes les energies i totes les idees per nosaltres mateixos. Pensem que, aquí, ningú no ens ha indemnitzat de l'intent de genocidi.”

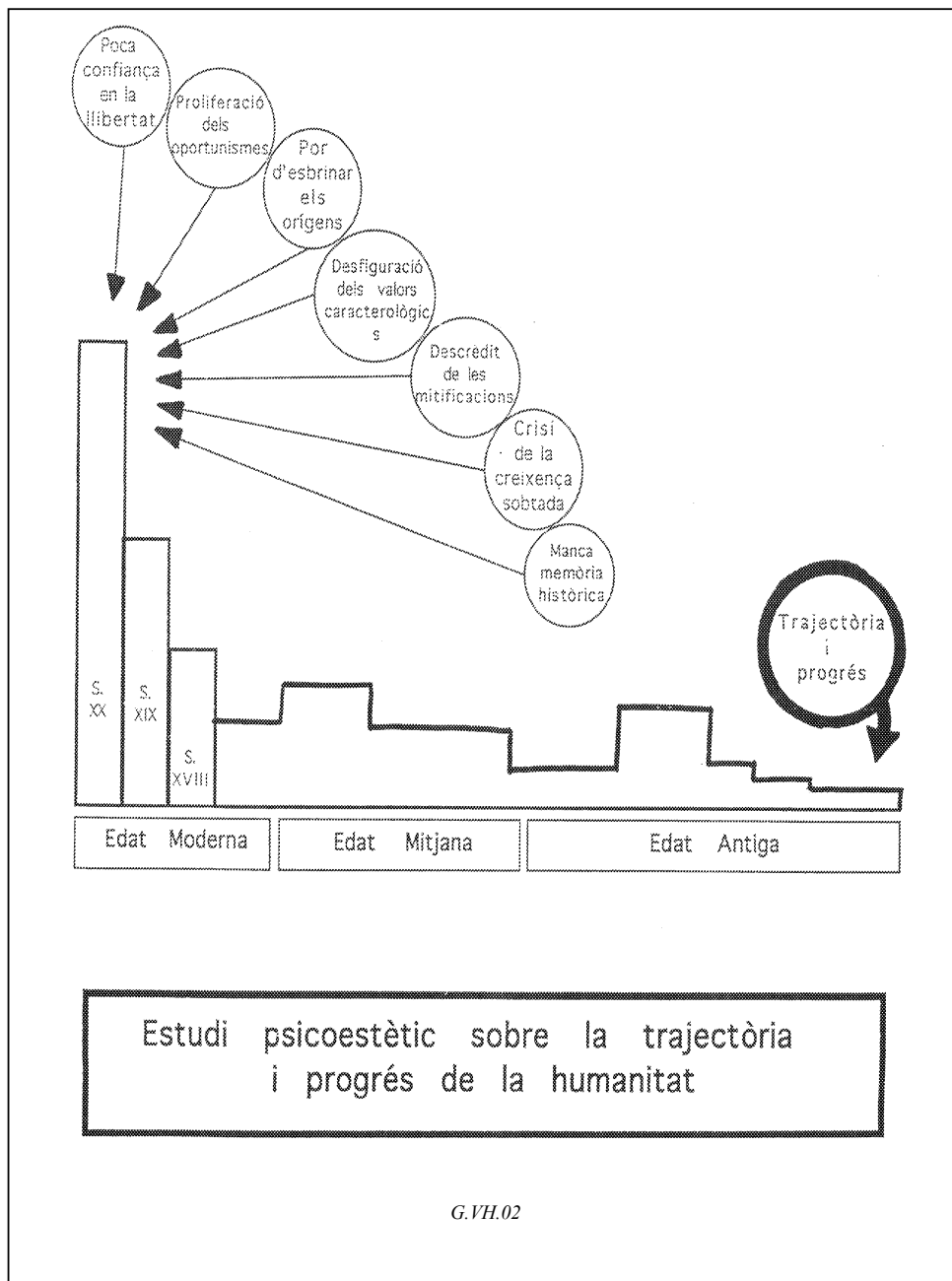
Espinalt (O.E., 1986, p. 800).

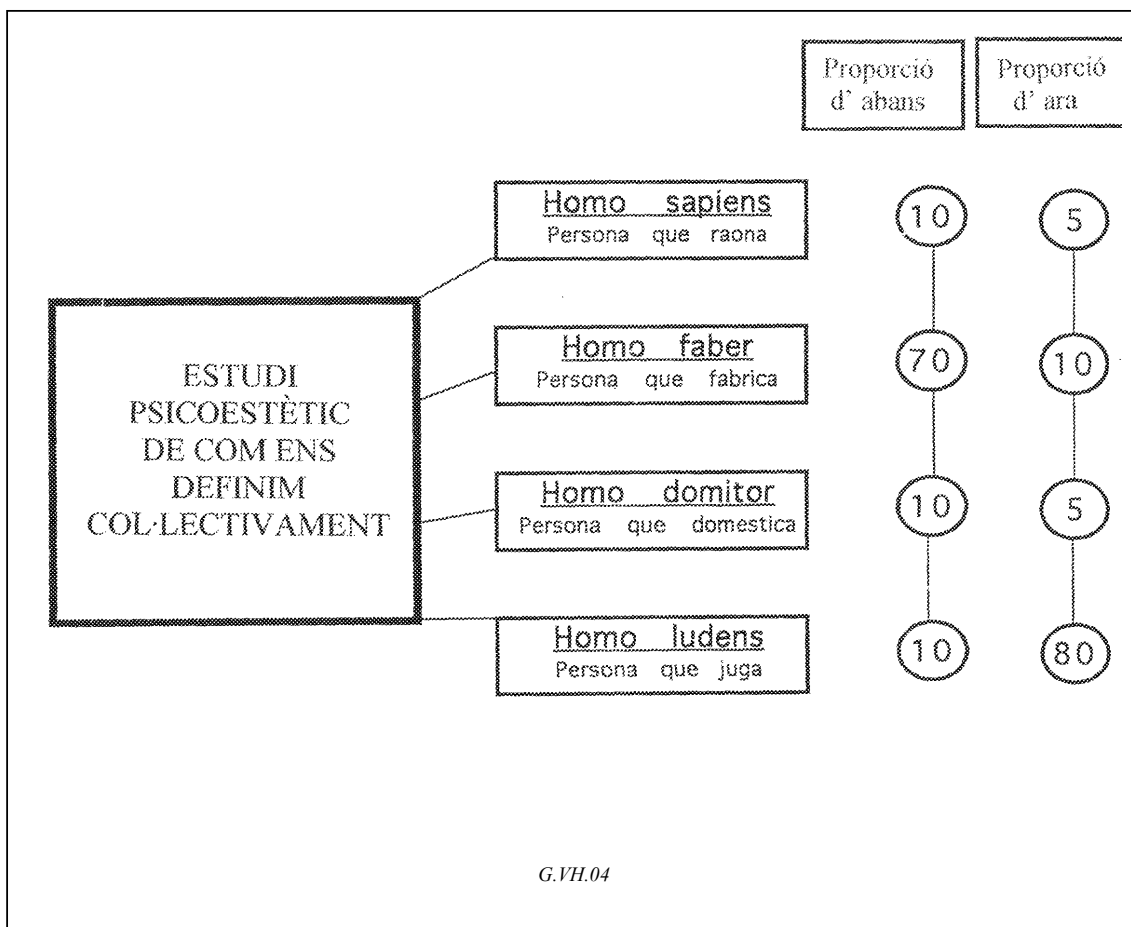
Espinalt no va defallir mai en la seva determinació que, si volem alliberar-nos en tots els aspectes –el psicològic inclòs– de la situació de poble colonitzat, hem de canviar molts aspectes del nostre caràcter col·lectiu i aconseguir una imatge que projecti allò que ja desitgem ser.

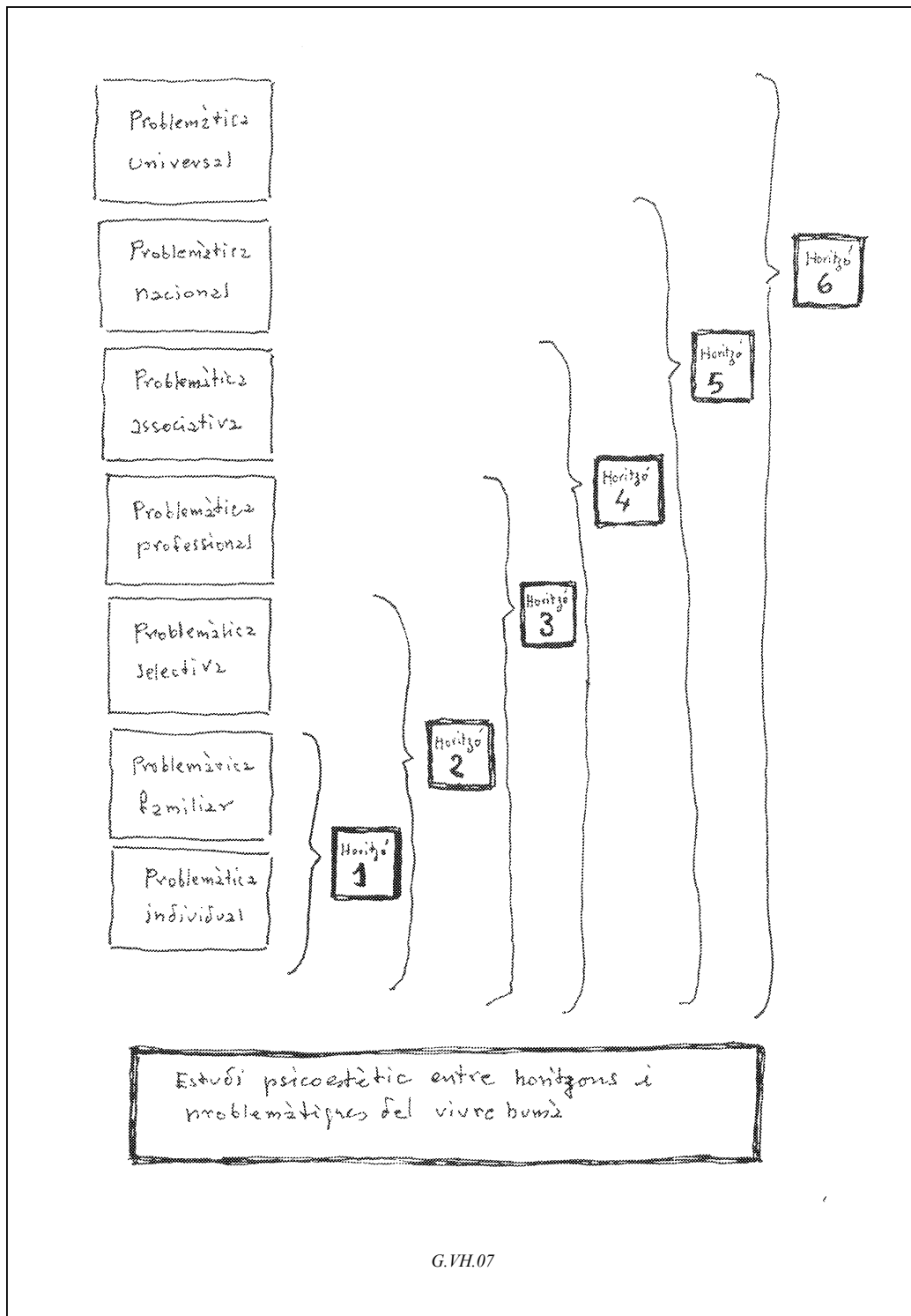
“Tanmateix, els últims anys ens han demostrat que tots els pobles descolonitzats –com a mínim– s'han autogovernat amb vint vegades més eficiència i dinàmica civilitzadora, fos quin fos el nivell d'on partissin, que la proporcionada per la metròpolis imperial que, en altres temps, els regentava.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 456)

ANNEX GRÀFICS

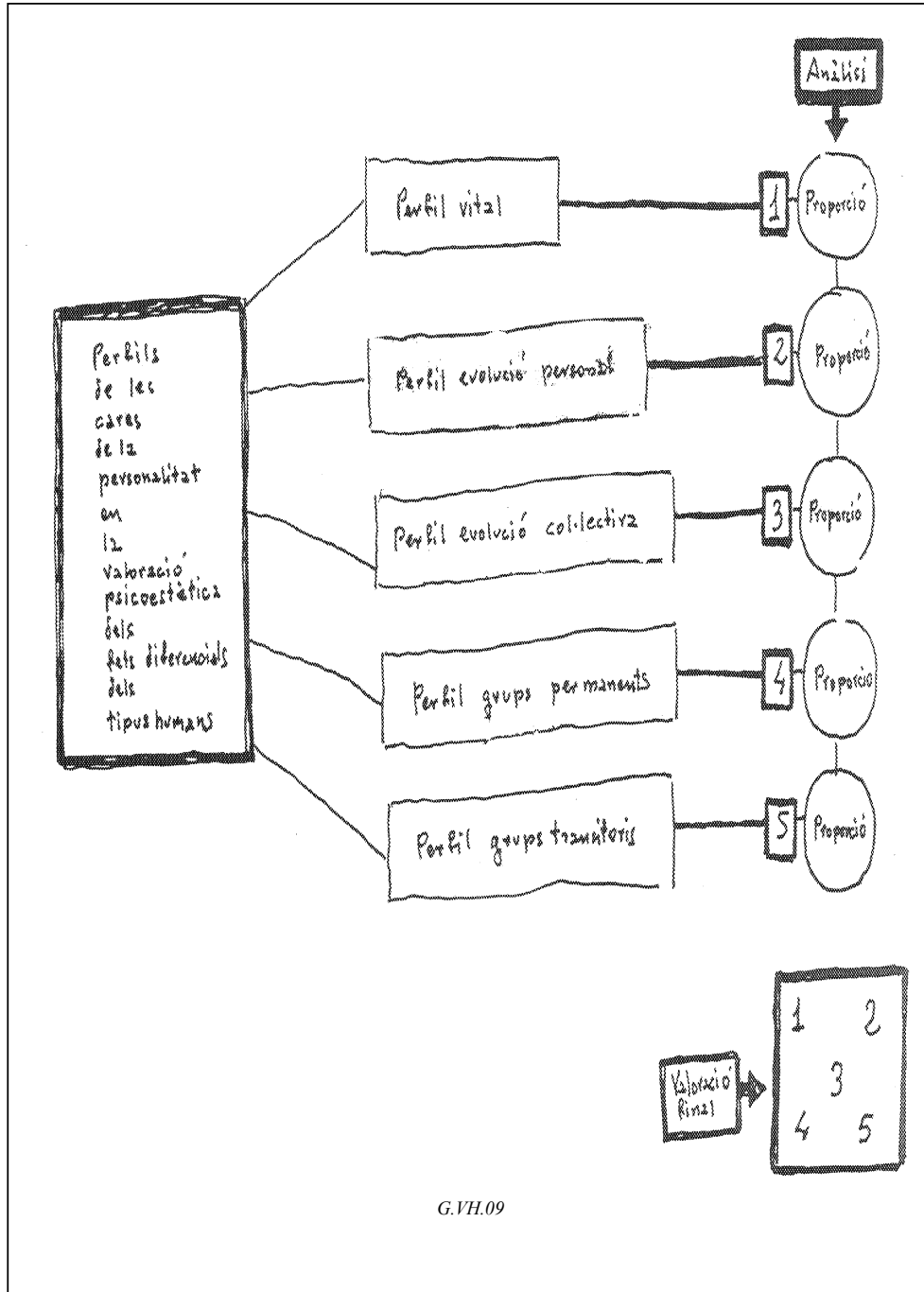

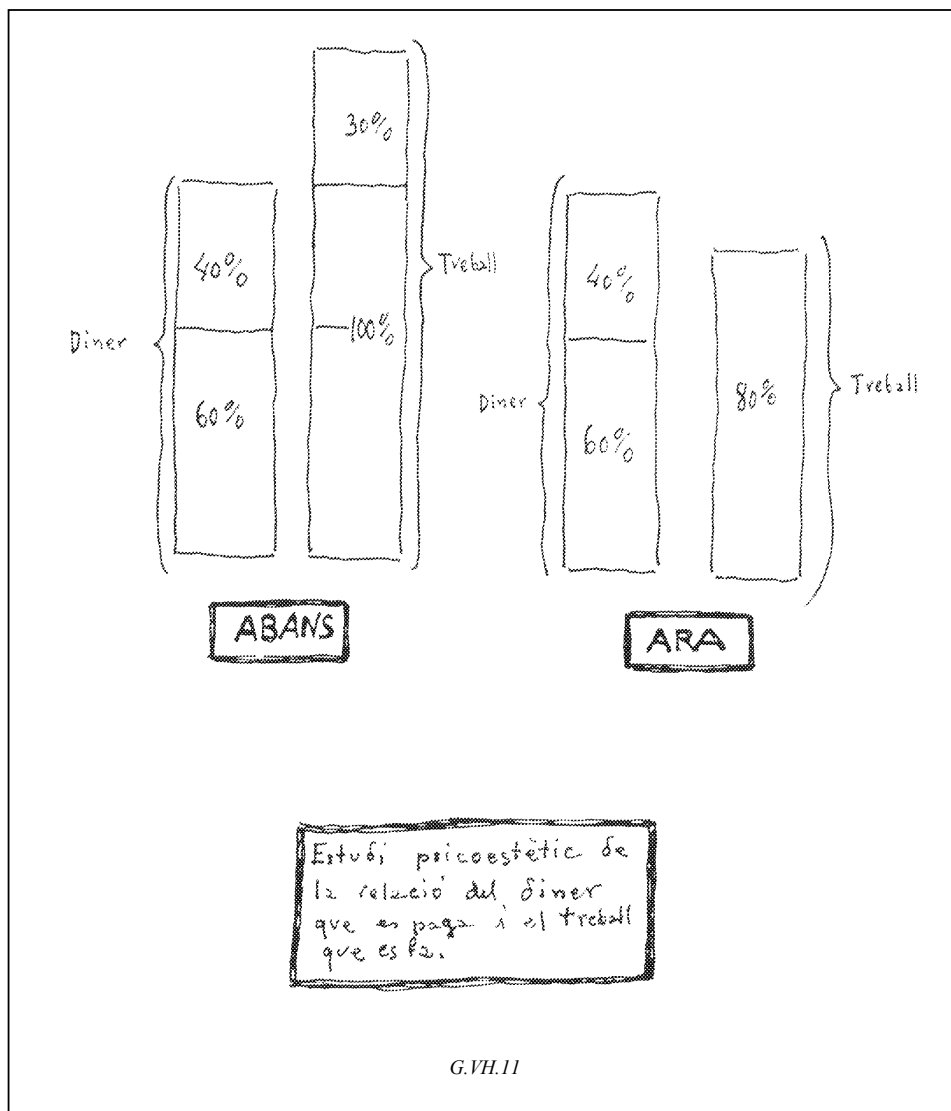

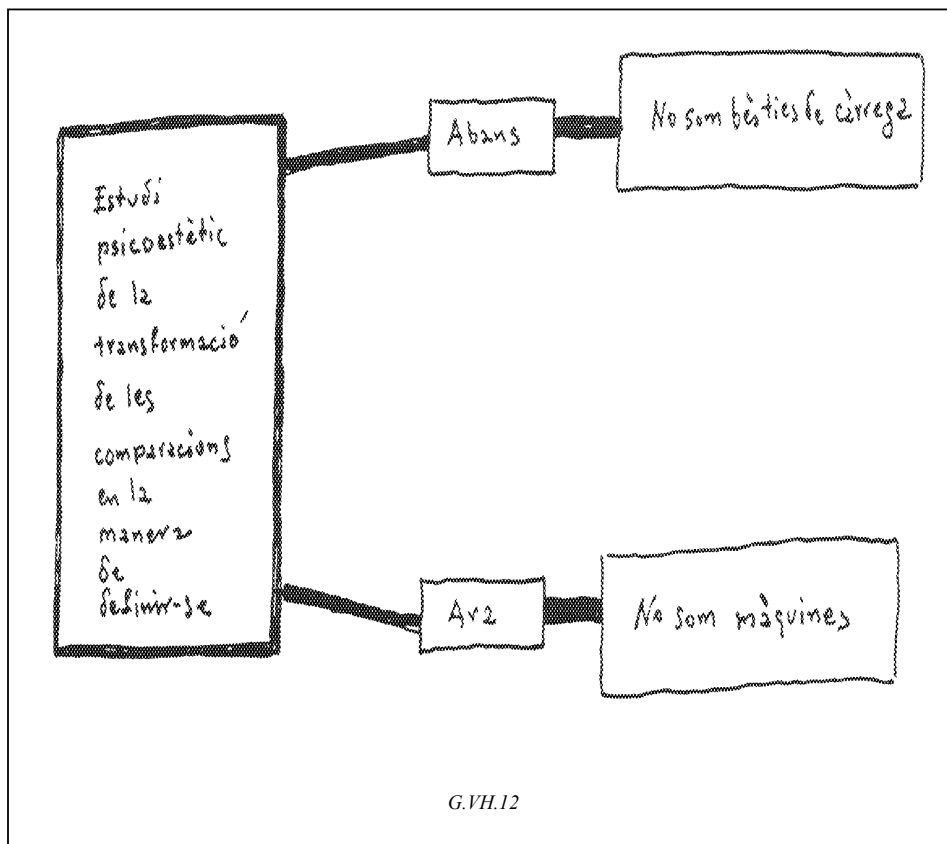
G.VH.07

G.VH.09

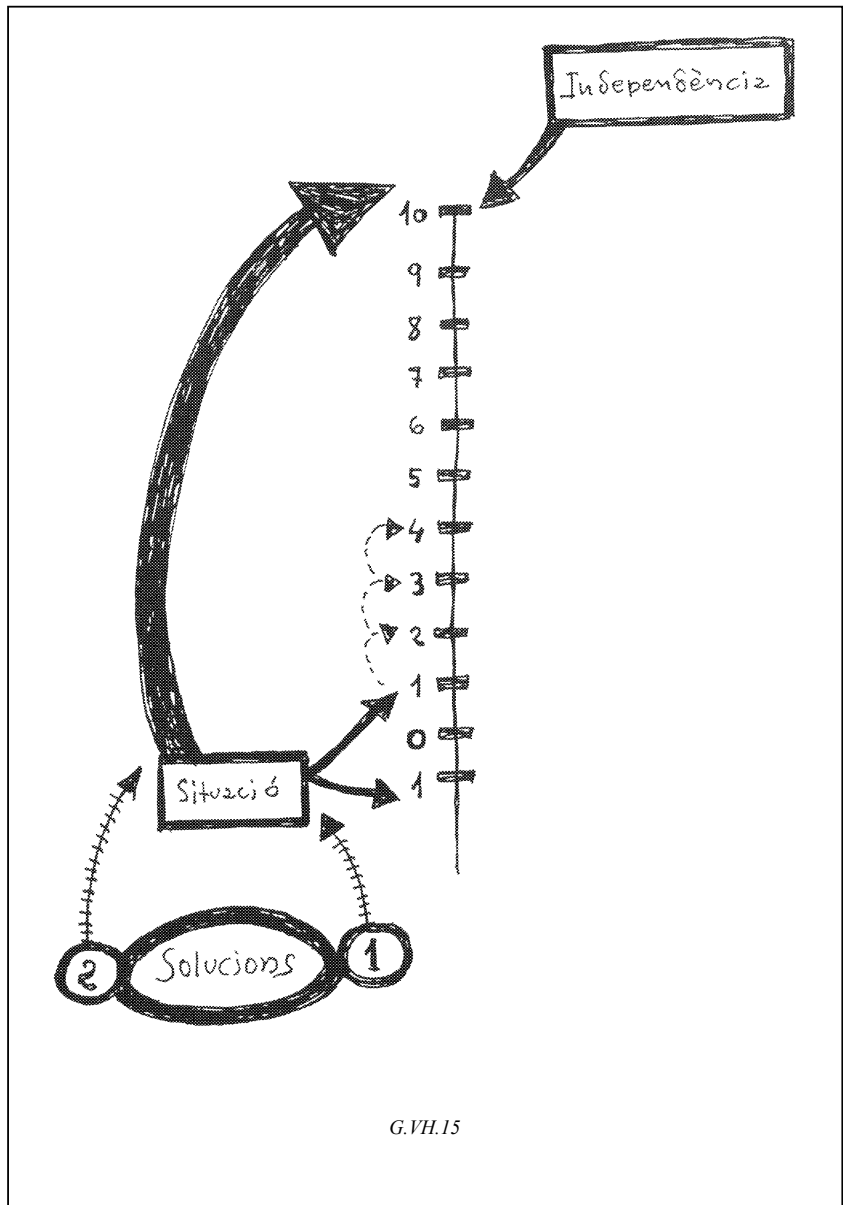

Estudi psicoestetic
de ls factors
d'una
situació

- 1 Què ha passat?
- 2 Com s'explica?
- 3 Qui intervé?
- 4 Què interessa?
- 5 Què veïms oculta?
- 6 Què no es creu?

G.VH.13

- VH.01 Estudi psicoestètic del «*vogaire*» que marca el caràcter del temps actual
- VH.02 Estudi psicoestètic sobre la trajectòria i progrés de la humanitat
- VH.03 Estudi psicoestètic de les fomentacions socials de la direcció humana
- VH.04 Estudi psicoestètic de com ens definim col·lectivament
- VH.05 Estudi psicoestètic de la debilitació històrica de l'egocentrisme col·lectiu de l'ésser humà
- VH.06 Estudi psicoestètic de la configuració, situació i evolució de la personalitat
- VH.07 Estudi psicoestètic entre horitzons i problemàtiques del viure humà
- VH.08 Estudi psicoestètic de la projecció anímica vers el passat i el futur
- VH.09 Perfils de les cares de la personalitat en la valoració psicoestètica dels fets diferencials dels tipus humans
- VH.10 Estudi psicoestètic de la marginació o infantilització de la joventut actual
- VH.11 Estudi psicoestètic de la relació del diner que es paga i el treball que es fa
- VH.12 Estudi psicoestètic de la transformació de les comparacions en la manera de definir-se
- VH.13 Estudi psicoestètic dels factors d'una situació
- VH.14 Estudi psicoestètic dels fets històrics
- VH.15 Estudi psicoestètic de les solucions en front de la independència
- VH.16 Valoracions psicoestètiques que és necessari realitzar en relació amb els catalans
- VH.17 Estudi psicoestètic de fons i forma en l'obra de Gaudí

CAPÍTOL 17. CREATIVITAT

“En una Humanitat condicionada durant segles per la difosa sentència: «Aquest és d'aquells que es pensen tocar la Lluna», quan hom volia posar un exemple de persona utòpica i visionària que vivia fora de si, entre somnis, esperances i llampecs d'intuïció, no sempre resultava prudent ésser imaginatiu. Tothom creia saber fins on l'home podia arribar i en quin punt començava l'inversemblant. [...] Tanmateix l'home ha arribat a la Lluna, i amb això trenca de forma espectacular les muralles de les seves limitacions.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 383-384)

A desgrat de la repetida frase de “tot està inventat i dit”, Espinalt creu que seria un gran error creure que respon a una apreciació certa, ja que considera que no solament es poden dir coses noves, sinó que la humanitat experimentarà un grau d'originalitat que superarà les iniciatives que ha tingut l'ésser humà fins ara. En lloc d'afirmar que tot està dit, seria molt més just anunciar que gairebé està tot per dir. No obstant això, se'ns ha afirmat tantes vegades que tot està descobert i que ja no queda res per inventar –sobretot en el camp de les idees, ja que tecnològicament el progrés és constant–, que sembla com si no tinguéssim més remei que valer-nos de velles concepcions i no moure'ns de les ideologies atrotinades. (G.CR.05)

**Atenció:
El seu pitjor error seria creure:**

**JA ESTA TOT
INVENTAT I DIT**

G.CR.05

L'ésser humà, per naturalesa, tendeix a aferrar-se als hàbits rutinaris que li proporcionen seguretat i li estalvien el fet d'haver de considerar massa sovint les seves accions. Hi ha persones que no usen la seva imaginació, creuen que el lògic és repetir el ja sabut. Confonen allò habitual amb la realitat.

“El pitjor que pot succeir a una persona que vol fugir del simple vegetar és que es deixi dominar pel complex que «ell no pot trobar idees noves». Cert que cada dia és major el nombre de mortals que es resignen a viure dins l'estretor psíquica i física que es desprèn de tal conclusió. Però, malgrat els qui han renunciat a ella, la iniciativa segueix essent un patrimoni de tots, encara que alguns, pocs, no permetin que els de la majoria manifestin «llur» iniciativa, entestats com estan a fer-ne un monopoli.”

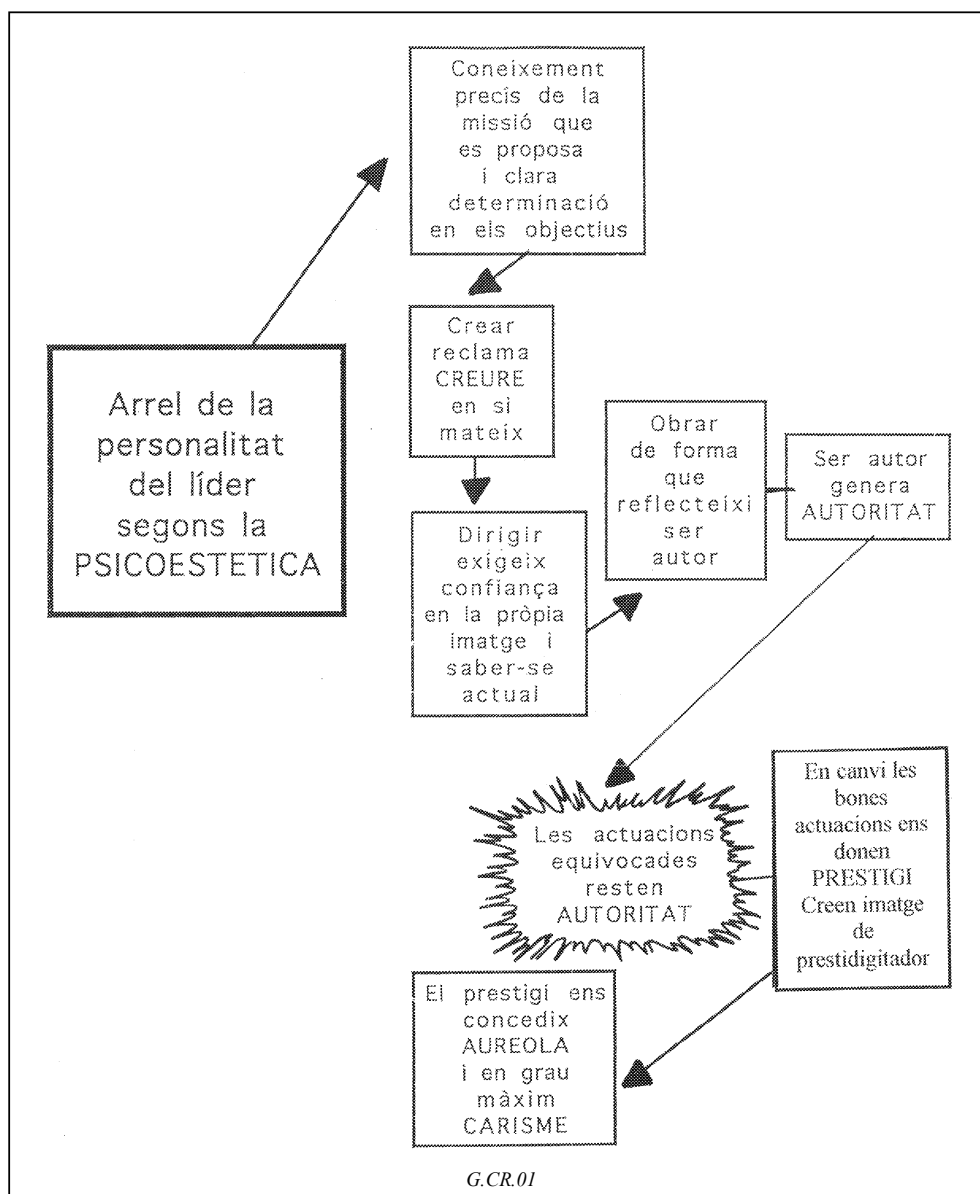
Espinalt (O.E., 1957, p. 78)

En aquest aspecte, ningú no crea res si no creu en si mateix, ja que la pobresa inventiva va unida a la pobresa de caràcter. Per il·lustrar aquest concepte, cal partir d'aquell principi psicoestètic que afirma que l'home cal ser interpretat, en bona part, d'acord amb aquelles persones que actuen com models a la societat. ¿Quins personatges podem considerar com a models que ens hagin deixat creacions prou

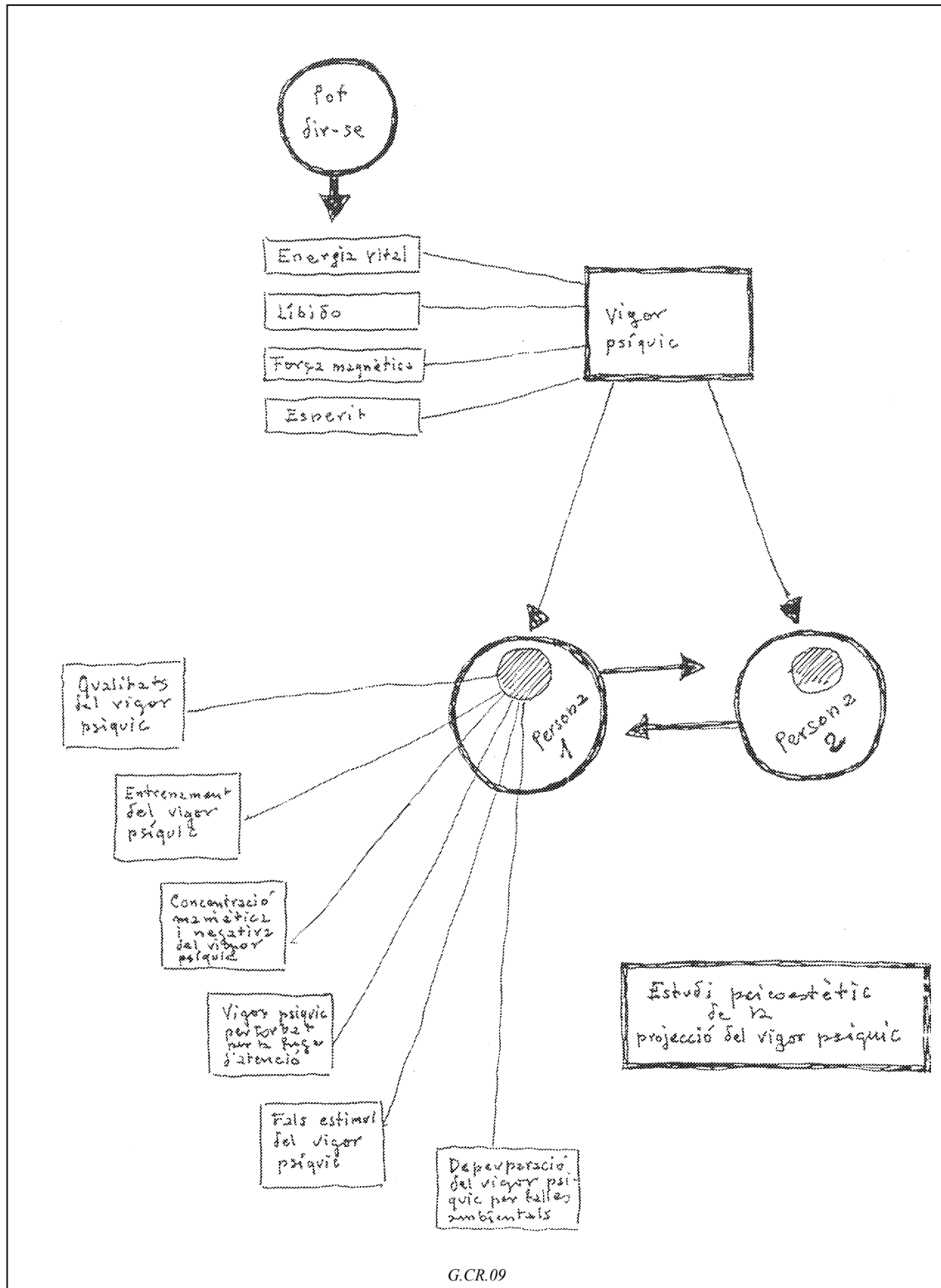
brillants i, alhora, ben definides? Espinalt cita (Cf. 7) com a exemples Beethoven, Kant, Dalí, Sartre o Einstein. A la vegada, es planteja: ¿quines característiques comunes podem observar en tots ells amb els ulls de la psicoestètica?

Els grans creadors són sempre persones molt convençudes d'allò que fan. No en va Carles M. Espinalt afirma repetidament que no hi ha creació possible sense creure prèviament en un mateix. Crear reclama tenir fe en si mateix. (G.CR.01) Una altra de les característiques que es repeteixen és que l'autèntic creador està tan obsessionat per la seva obra que, sovint, resulta incapaç de solucionar petits problemes que pugui plantejar-li la vida quotidiana i que, qualsevol altra persona, amb un simple *pensar rutinari*, ja resoldria de forma satisfactòria. És a dir, el creador està polaritzat de tal forma vers la seva activitat que dona uns nivells mínims allà on la gent del carrer sol donar uns valors màxims: en el *pensar rutinari*. Això fa que el seu aspecte pugui resultar desvalgut o, en alguns casos, extravagant en la forma de comportar-se, però tot respon a aquesta causa.

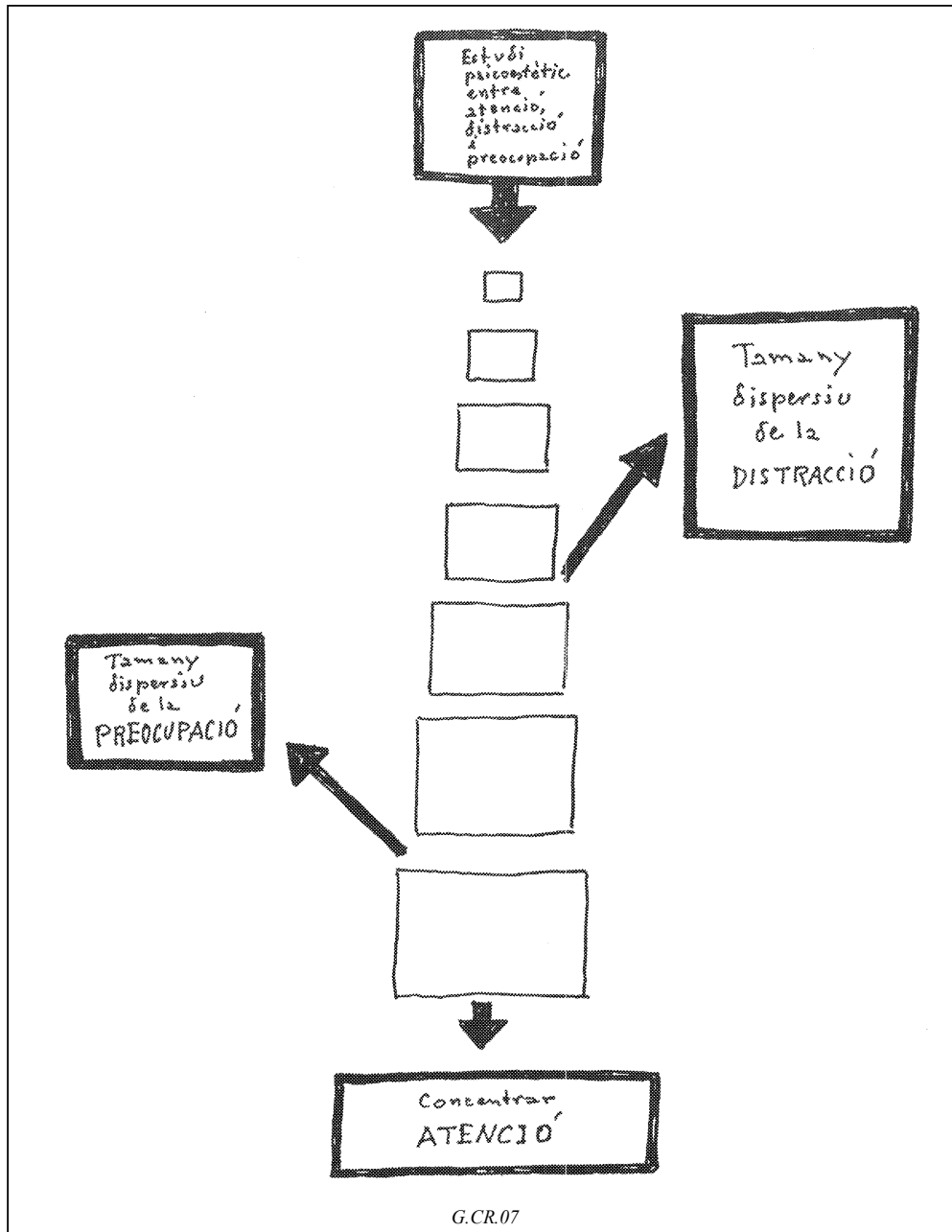

“La situació, lluny d'ésser casual, confirma la subtileza psicològica que denunciava Josep Carner: «És horrible com a tothom se li acut el mateix davant l'estelada, la neu, la posta de sol, la caiguda de

la fulla, la mort d'un parent o la ganga d'un amic. Sembla talment que les nostres impressions espontànies estiguin codificades.»
Espinalt (O.E., 1983, p. 688)

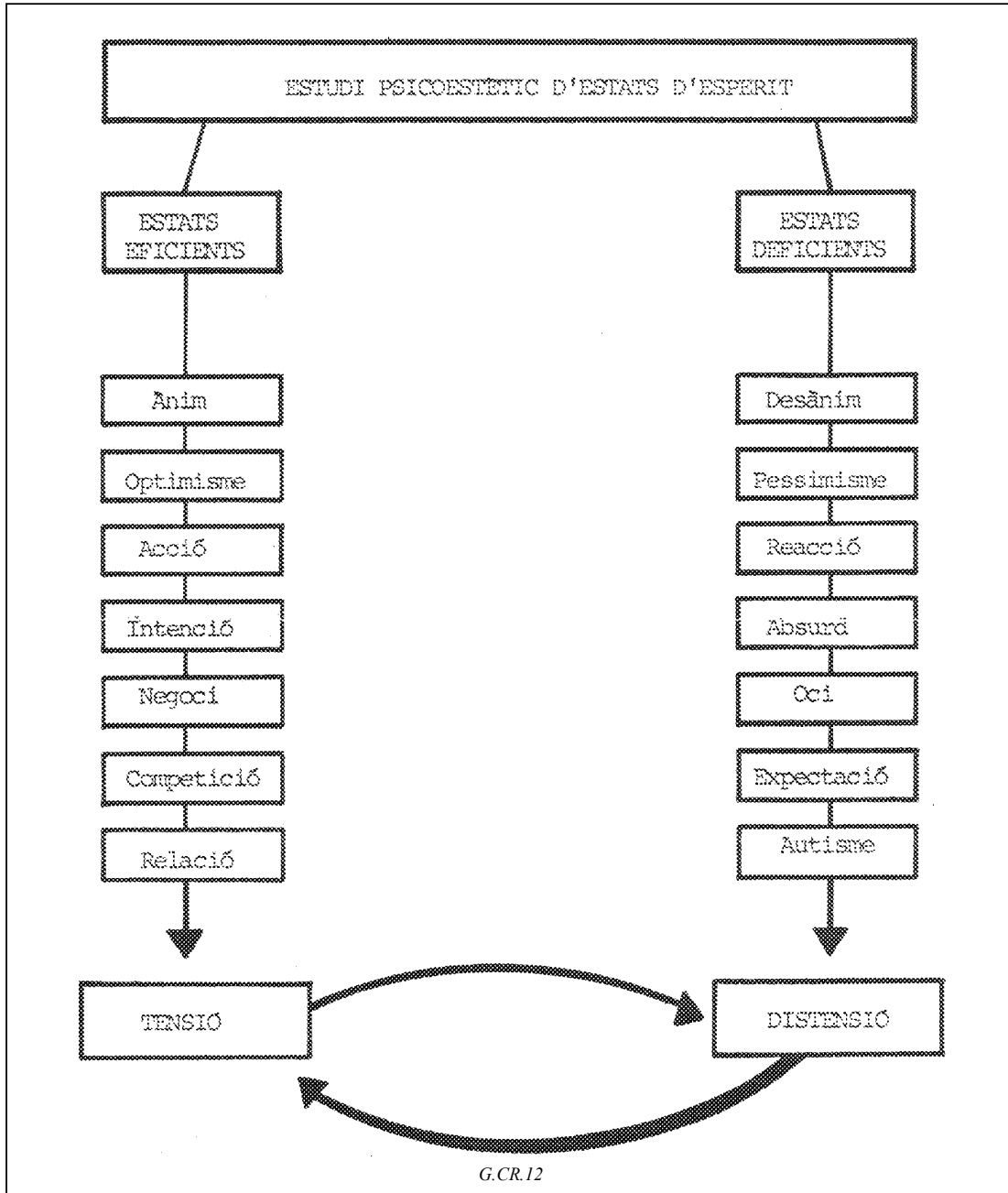
D'altra banda, Espinalt observa que la persona creativa tampoc no sol ésser de constitució atlètica ni tan sols tendeix cap a la fortalesa física. La història ens ha donat exemples d'autèntics genis, però que tenien un aspecte fràgil i malaltís o, en alguns casos, han estat persones que mai no van passar de ser mediocres estudiants en la seva etapa escolar. Això ens demostra que el pensament creatiu cal que cadascú se'l vagi fabricant, perquè ningú no neix tenint-lo ja desenvolupat, ben al contrari, reclama renúncies i sacrificis que no tothom està disposat a fer, encara que, això sí, tothom voldria vanagloriar-se de tenir una gran capacitat creativa.

“Si en certes ocasions hom partia la Humanitat en conservadors i progressistes, caldrà començar a pensar a destriar-la entre el belluguet que vol anar a les estrelles i el contemplatiu que «veu venir» els qui allí hi puguin haver. Uns podrien tenir com a model els astronautes. Els altres –és clar: els contemplatius– tindrien més afinitat amb els «hippies», abstrerts i visionaris, que cerquen, sovint, amb

l'ajuda de les drogues, la forma de «viatjar» i veure pel cel fantasies sense moure's d'un cau fosc i baix de sostre.»

Espinalt (O.E., 1970, p. 417)

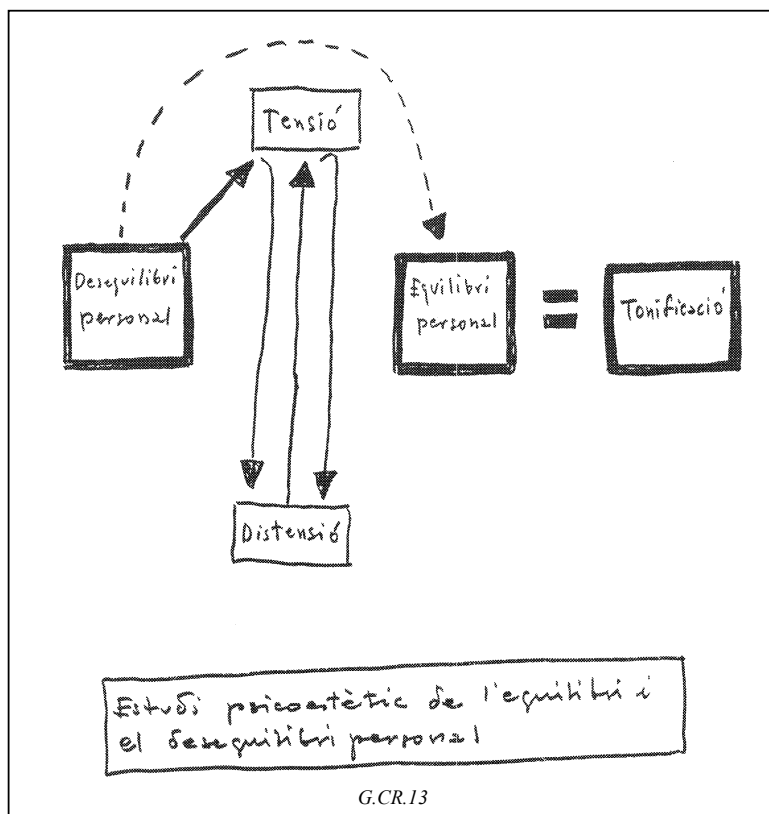

Així, tots podem –potencialment– assolir graus remarcables de creativitat, però ¿sabem treure-li veritablement tot el profit? De fet, per a la psicoestètica, esdevenir un geni i haver aconseguit portar la pròpia creativitat a un punt notable de desenvolupament és una qüestió de persistència i d'esforç continuat per poder superar els obstacles que la natura humana comporta. És vital, per exemple, el fet de saber canalitzar l'energia mental adequadament envers un objectiu. D'aquí que la persona que dispersa el seu vigor psíquic difícilment trobarà la concentració suficient per al pensament creatiu.

“Si sabem concentrar el nostre esforç o, millor dit, les nostres forces psíquiques, mesurem, després, l'abast dels obstacles que pot produir la realitat.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 228)

Si partim sempre d'allò que el caràcter del temps actual intensifica, observem que a causa de les característiques ambientals no s'afavoreix la concentració; estem a la civilització del zàping, amb totes les conseqüències que això té per a la creativitat. Per això en el gràfic (G.CR.09) sobre l'"Estudi psicoestètic de la projecció del vigor psíquic", Espinalt ens resumeix els aspectes que poden influir decisivament en aquest aspecte tan important de la personalitat humana. Així, partint de les qualitats que pugui tenir aquesta energia vital en cada persona en concret, el fet d'entrenar-la és una qüestió necessària per poder treure'n el màxim rendiment creatiu.

Tot i això, una concentració maniàtica pot ser negativa i pot afeblir la focalització sobre els aspectes que produeixen la creativitat. De fet, les fugues d'atenció, produïdes tant per les preocupacions com per les distraccions (G. CR.07), pertorben i dispersen sobre manera els efectes creatius de la ment.

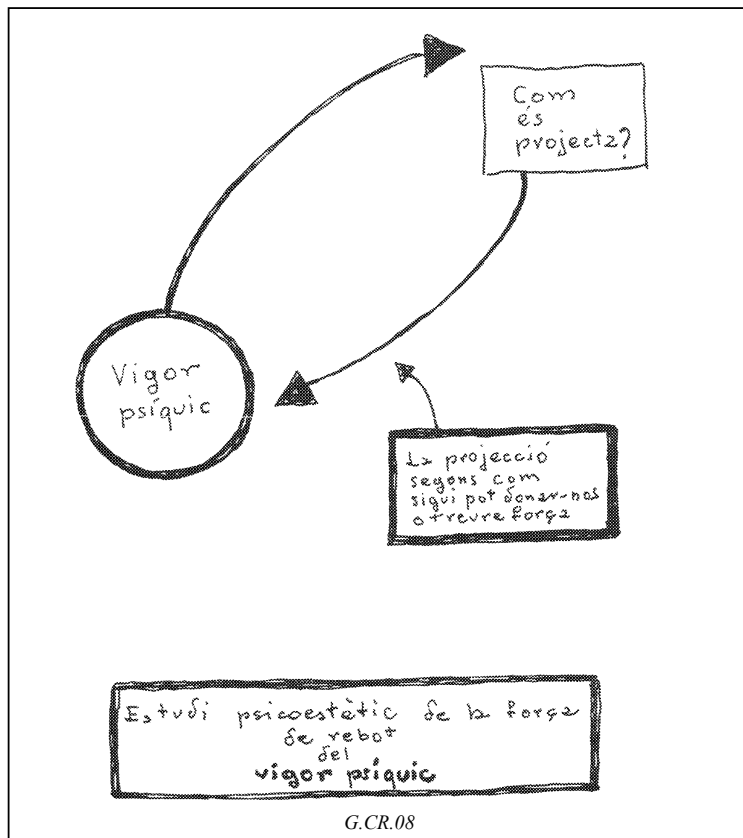
Tanmateix, en un ambient abúlic com el que predomina al nostre voltant, s'incentiva una mena de *distensió* que no aporta la tonificació necessària que requereix el fet creatiu. Podem defugir l'excés de tensió, però sense caure en aquest afluijament físic i mental que no afavoreix l'estímul mental ni els estats d'esperit que predisposen a l'acció. (G.CR.12-13)

En la societat actual, un factor que té una gran incidència en aquesta depauperació de l'energia mental és el que Espinalt en diu el *fals estímul del vigor psíquic*, produït per totes aquelles substàncies que afecten de forma negativa la nostra força mental, com són l'alcohol, les drogues o qualsevol substància farmacològica que impedeixi a la ment el seu màxim nivell de concentració. Per tant, tota substància euforitzant o narcòtica, lluny d'augmentar el poder creatiu de la ment, el minva. Malgrat les conviccions errònies que els somnis químics que produeixen les substàncies tòxiques són l'esca de la creativitat, aquestes ficcions –produïdes naturalment o artificialment– disgreguen les valuoses capacitats de què disposa el nostre talent.

“La mateixa elaboració de somnis químics és una despesa d'energies que distorsiona la vida emocional i produeix neguit.”

Espinalt (O.E., 1959, p. 143)

De la mateixa manera, segons com sigui la projecció d'aquest vigor psíquic, pot donar-nos o treure'ns energia a causa de la *força de rebot* que comporta. (G.CR.08)

Per a Espinalt, tot allò que fem amb la projecció adequada ens retorna un recàrrega energètica que ens ajuda en el pas següent, mentre que allò que fem sense una bona canalització, ens dispersa encara més i ens produeix un cansament més gran, ja que redueix la nostra eficàcia. Així, és habitual veure, fins i tot en gent molt jove, que fàcilment estan cansats i sense energia, i això no és motivat per una causa física sinó a la deficient canalització de l'energia. L'energia no és infinita, cada persona en llevar-se al matí compta amb una quantitat limitada que haurà de distribuir en allò que realment li comporti una evolució positiva de la seva personalitat. Quan més desorienti les seves accions d'allò que li cal escometre, el cansament, físic i mental, s'incrementarà.

“Són molts els qui es perden en un desdoblament neuròtic, perquè no aconsegueixen de descobrir, en primer terme, el següent mecanisme de llur manera d'ésser: el vigor del psiquisme humà –la fortalesa anímica– persisteix i s'afina per l'acord entre el pensament i la voluntat actuant. En canvi, el vigor psíquic decreix i s'afebleix quan existeix una divergència entre les intencions i l'acció, quan volem fer quelcom i obrem, després, d'una manera diferent. D'ací que moltes persones amb una intel·ligència singularment dotada –recalquem-ho de nou– no aconsegueixen de traduir-la en fruits concrets per manca de coordinació entre llurs idees i llur comportament. Es troben descentrats.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 228)

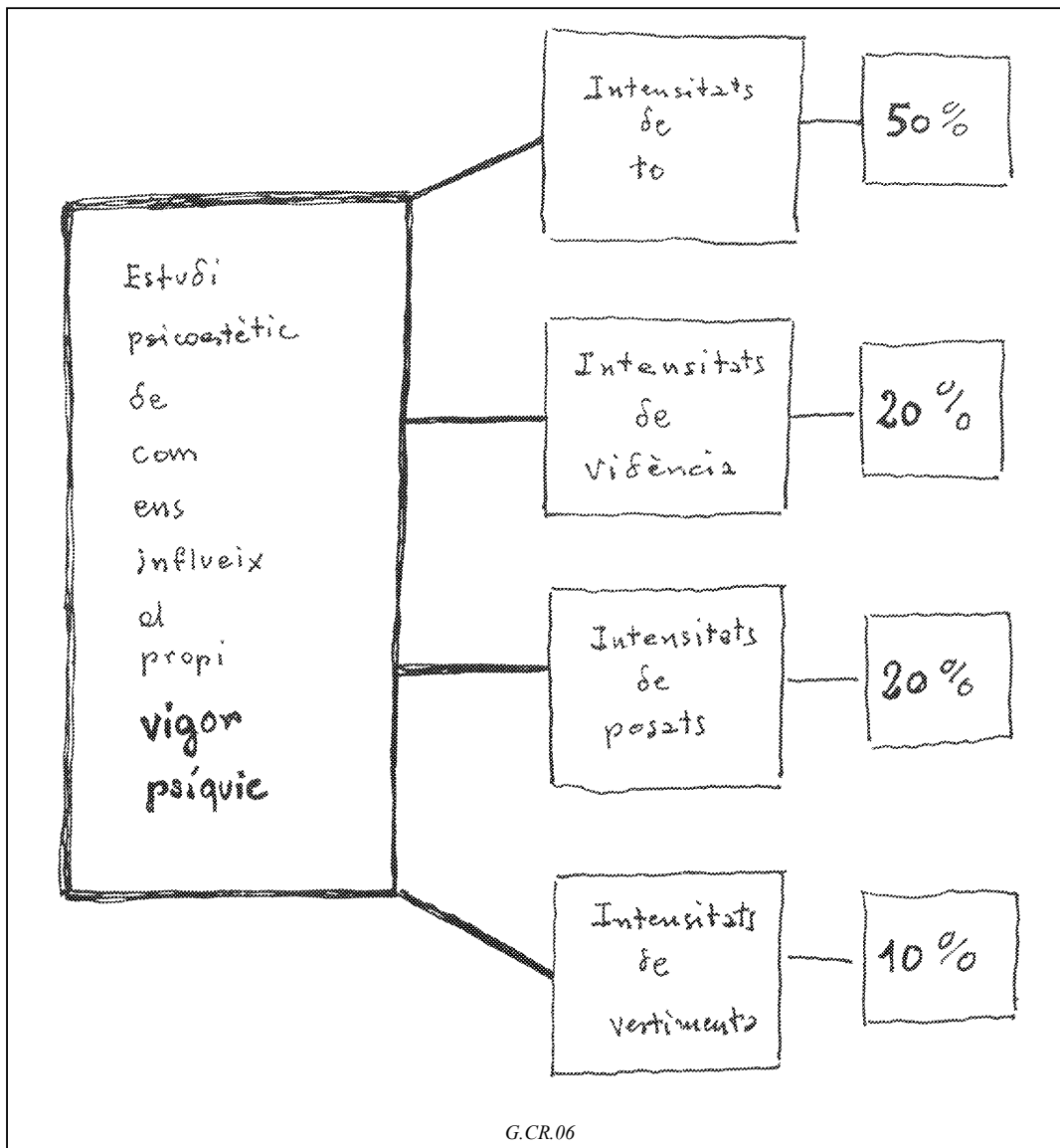
La distància entre allò que volem fer i la metodització que fem en fer-ho implica una accentuació del vigor psíquic o, al seu torn, una debilitació de la seva força. D'igual manera, des del punt de vista psicoestètic en el que analitzem el fons i la forma de cada concepte, certes qüestions que impliquen aspectes en la manera com ens projectem a l'exterior, també reverteixen en el reforç d'aquesta energia vital. Espinalt en concreta quatre aspectes (G.CR.06): Intensitats de to (veu), Intensitats de vidència (preveure), Intensitats de posats (gesticulació) i Intensitats de vestimenta. Si es descuiden aquests factors s'incrementa la dispersió, ja que tot allò que fem ens afecta i, fins i tot subliminalment, repercuteix sobre el nostre tarannà. Un posat desmenjat, per exemple, ja ens predisposa a la manca de concentració.

També, podem creure que la creativitat és quelcom reservat a uns quants privilegiats i prou. Espinalt ens mostra (Cf. 7), tot i ser evident que no tothom pot ser un Einstein, com resulta igualment clar que podem assolir graus importants de creativitat a les nostres professions, sempre i quan no cometem l'error de banalitzar el concepte creient que som uns grans creatius sense ser-ho de debò.

Així, per demostrar-nos els diferents graus de creativitat, ens posa dos exemples. El primer és el de Mary Jacob, que l'any 1915, a la ciutat nord-americana de Nova York, s'havia plantejat un canvi davant la incomoditat que li creava el fet de portar l'anomenada “cotilla”. Com que estava obsessionada amb la seva idea, havia creat una vestimenta que encara avui perdura: el sostenidor.

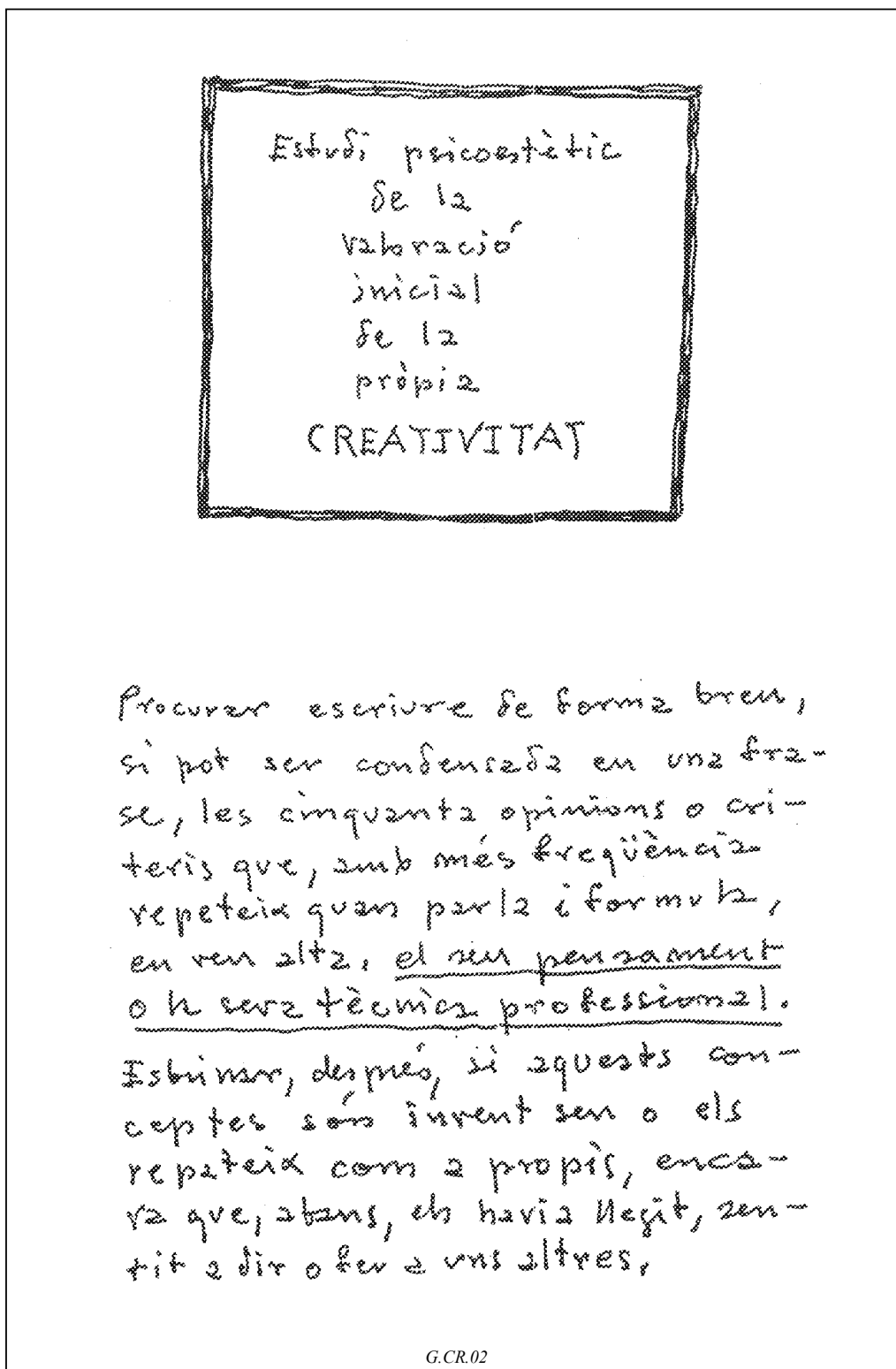
El segon fa referència a Einstein. L'any 1917 –quan el món sencer estava pendent de l'evolució de la I Guerra Mundial (1914-1919), i alhora del procés que seguia la Revolució Russa, iniciada aquell

mateix any (1917)–, Einstein, després d'haver-se estat debatent durant diversos anys sobre si l'univers era finit o infinit, havia arribat al ple convenciment que les seves teories, que havia formulat per primer cop l'any 1905 sobre la forma i l'estructura de l'univers, eren encertades.

L'anàlisi comparativa d'aquests dos fets històrics paral·lels i, aparentment tan dispars, ens demostra com el fenomen de la creativitat admet diversos graus: entre la creativitat que tingué Mary Jacob i la d'Einstein existeix un ampli ventall de graus en els que cadascun de nosaltres podria aspirar a arribar-hi. Per a Espinalt, val la pena insistir-hi, ja que només serem creadors en relació directa amb l'esforç que estiguem disposats a fer i el coratge que hi sapiguem posar a l'hora d'haver de defensar les nostres petites o grans creacions, segons els casos. I, això, al cap i a la fi, dependrà del grau en què tinguem format el nostre caràcter.

No obstant això, no hi ha genialitat possible sense geni, ara bé, perquè existeixi el geni no és suficient tenir unes aptituds profundament creatives, sinó que també reclama un tarannà coratjós que, quan manca, les capacitats, per brillants que siguin, queden aigualides. Així, podem dir "és un geni", referint-nos al poder altíssim d'invenió que té una persona, i també "quin geni", per indicar una rotunditat de caràcter. En aquest sentit, el llenguatge també ens dona proves sobre aquest fet.

Amb tot, Espinalt fa una observació sobre la propagació de les noves idees, i assegura que a través de les seves investigacions històriques es confirma que els conceptes innovadors cal fomentar-los en medis que semblin inversemblants, perquè es propaguen amb més rapidesa a través d'aquelles persones que tenen un sistema d'artificis menys elaborat i encarrat. Pel fet de no haver descobert això, psicòlegs com Le Bon, no varen acabar mai d'entendre que el cristianisme pogués sostenir-se,

en el seu inici, en la gent més desemparada que hi havia a Roma, i que el socialisme s'expandís a través dels obrers més desvalguts.

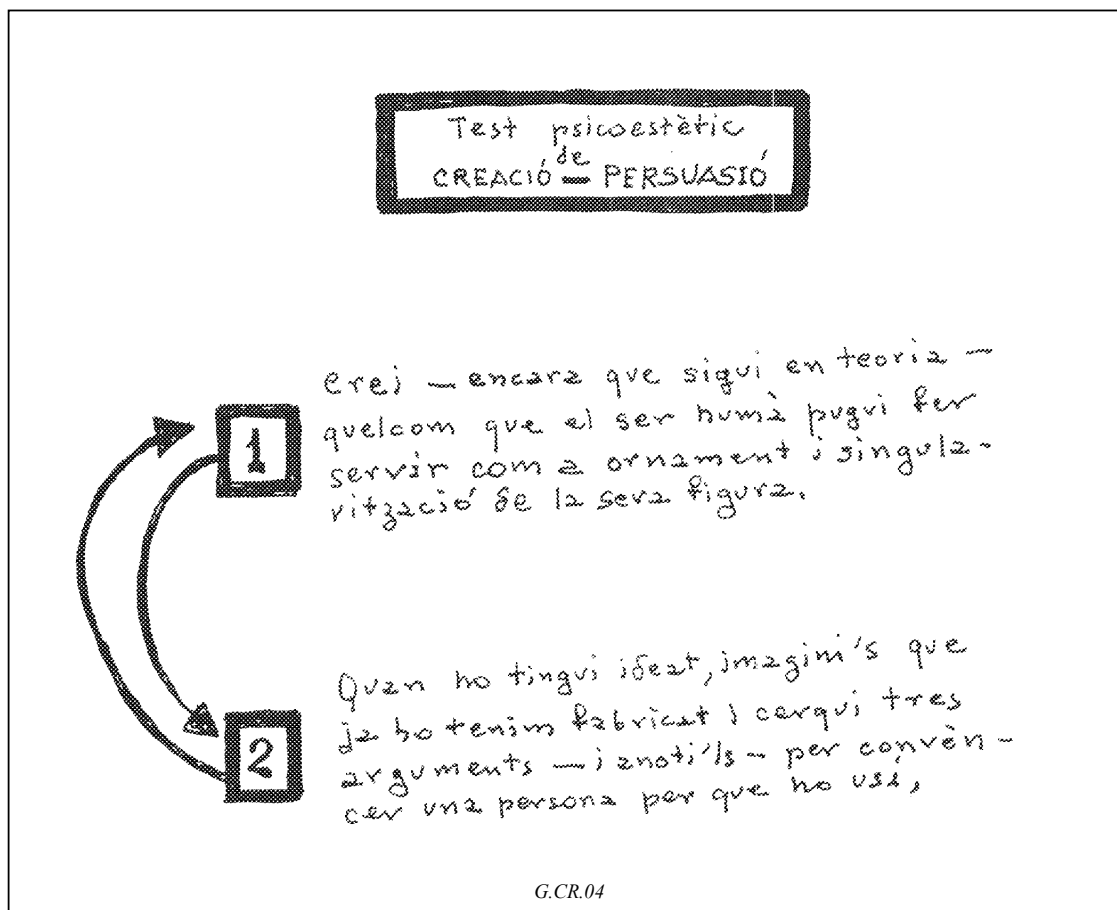
Espinalt ens proposa tres exercicis pràctics –gràfics (G.CR.02), (G.CR.03) i (G.CR.04)– a tall d'instrucció motivadora que ens poden resultar de gran utilitat per entrenar la nostra capacitat creativa, i alhora podem comprovar com resulta de difícil el fenomen de la creació.

UN ESTUDI PSICOESTÈTIC – COM INSTRUCCIÓ MOTIVADORA – PER A
FOMENTAR LA PRÒPIA CREATIVITAT

- 1 Escriviu les 14 creences o idees de les quals us valeu amb més freqüència per exterioritzar la vostra manera de ser.
- 2 Valoreu fins a quin punt aquestes idees s'han convertit en fermes puntals del vostre criteri i donen imatge a la vostra personalitat.
- 3 Procureu indagar com heu fet vostres aquestes creences o idees enfront d'altres que, a ben segur, heu rebutjat.
- 4 Analitzeu la suggestió que pot provocar-vos el prestigi que tinguin els autors de les idees que us heu fet vostres.
- 5 Separeu d'aquestes creences o idees aquelles que heu adquirit d'altres persones de les que pugueu conceptuar “de collita pròpia”.
- 6 Valoreu la resolució de caràcter que creieu tenir per a defensar els conceptes “ de collita pròpia”.
- 7 Encareu una creença o idea d'un autor famós amb un pensament “de collita pròpia”, després feu la defensa del concepte personal en relació amb el contrastat.

G.CR.03

La intenció dels exercicis és proposar-nos una reflexió sobre l'originalitat dels conceptes que fem a partir d'una llista de frases, conceptes o creences que utilitzem o defensem i, després, hem de destriar allò que hem adquirit d'altres persones i allò que en podríem conceptuar “de collita pròpia”. El balanç serà, sens dubte, del tot eloqüent, ja que ens adonarem que són pocs els pensaments propis. En veritat, només pot ser coherent la persona que coneix la paternitat dels conceptes que utilitza.

L'exercici també evidencia que tothom és fruit de l'esforç titànic d'uns altres mortals que han lluitat sovint més enllà de les seves pròpies forces per portar el gènere humà un xic més enllà de les seves possibilitats. No obstant això, qui ho vol reconèixer?

A més, aquests exercicis també ens porten a analitzar alguns dels pensaments de la nostra etapa infantil, i a plantejar-nos obertament si en l'etapa adulta hem estat capaços de pensar algun cop al marge d'aquells conceptes que hem absorbit de l'ambient.

“Si és de savi canviar d'idees, també és de savi seguir pensant en tot moment.”
Espinalt (O.E., 1970, p. 459)

D'altra banda, és molt decebedor veure que molta gent no pensa gens. Altres pensen per ell. En teoria, i al marge de les limitacions evidents de l'home, almenys té la possibilitat de pensar; encara que sovint no faci ús d'aquesta capacitat. Per a Espinalt (Cf. 38), el primer que ens hauríem de preguntar és on ensenyen a pensar de manera creativa i a desenvolupar el propi criteri, ¿és que algú creu que a les escoles ensenyen a pensar? No ens enganyem. I cita Josep Pla, que en el seu llibre *Girona* confessa que va aprendre a pensar fent «chuletes».

“No tots, ni en tots els moments del nostre viure quotidià, pensem allò que ens proposem de realitzar. La manca de meditació desvirtua el seny. Amb tot, ens deixem endur per les improvisacions. Els homes podem ésser joguines de l'últim pressentiment. Ens creiem tenir el do de saber resoldre les coses al pas mateix dels esdeveniments.”
Espinalt (O.E., 1961, p. 101)

17.1. ENGINYS TECNOLÒGICS I CREATIVITAT

“Hem vist que les tècniques poden automatitzar i que, alhora, per llur mateix poder automatitzador, van substituïnt les tasques mecàniques que exigeixen esforç físic. En aquest sentit, cada dia es cotitzaran més el talent i la iniciativa. Què fem per entrenar-la?”

Espinalt (O.E., 1970, p. 398)

El progrés tecnològic és un fet que cada vegada és fa més sorprenent. Si volem estar a l'alçada dels esdeveniments i no deixar-nos portar per la rutina de l'automatització, aquest predomini ens obligarà a intensificar, encara més, la iniciativa creadora.

A la vegada, es doblarà la necessitat d'una bona expressivitat dialèctica, ja que propagar una idea o un enginy nou i desconegut fins fa quatre dies reclama tres cops més d'habilitats dialèctiques que glossar alguna cosa coneguda o vigent en la vida de tots. Tots podem explicar-nos bé quan es tracta de repetir allò que tothom coneix en essència, però, quan volem esgrimir conceptes renovadors i punts de vista amb els quals ningú no comptava, cal un nivell d'expressivitat molt més alt.

En el futur, el treball serà més mental que físic, i només les persones que puguin desenvolupar una flexibilitat davant els problemes i encarar-los de forma creativa assoliran els nivells d'èxit en l'esdevenidor. No es tracta tan sols de trencar motllos, sinó de forjar-ne de nous i de saber-los usar.

“Es volen pensades. Cal anar uns quants passos més enllà dels problemes que ja sap resoldre una computadora electrònica.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 398)

D'altra banda, és cert que el món reclama idees noves, però el desllorigador no està únicament en tenir-les, sinó a saber-les defensar. I divulgar la nostra creació vol molta empena i seguretat. Les persones amb tendència a les inseguretats de caràcter tendeixen a fer-se seves teories manllevades d'altres, abans de valer-se de les que puguin inventar. D'aquesta manera, el fet de defensar idees noves o que esdevenen *antitòpics*, de bon començament és un camí de mal transitar, però aviat es transforma en un entrenament que enforteix el caràcter desvetlla la iniciativa i afina el raonar. Cal que sapiquem preveure què ens requerirà el futur per poder adequar el contingut de la pedagogia a aquestes exigències, si no la divergència entre l'educació i les necessitats de la humanitat aniran per camins molt diferents.

En aquest sentit, en el gràfic (G.CR.16), Espinalt analitza les projeccions de futur que per a l'any 2000 varen fer els futuròlegs de fa aproximadament un segle –làmines adjuntes al gràfic–, i n'extreu les conseqüències que generen les limitacions en el pensament creatiu dels humans perquè podem observar l'estretor d'horitzons que varen demostrar (Cf. 7).

Entre aquestes limitacions destaca el fet que es veuen més possibles les innovacions tècniques que les renovacions ideològiques o filosòfiques. Per exemple, la transcendència que un invent tan casolà i que tan acostumats estem a veure com és la cadira, té unes conseqüències en la manera de veure's de l'ésser humà occidental, que difereix de la que puguin tenir les cultures que s'asseuen a terra. Per a Espinalt, gran part de la superioritat de l'home occidental ve determinada pel fet d'haver sabut trobar, en la cadira, una manera d'asseure's que donava prestigi a la seva figura: mai guarda el seu cos a un nivell més baix de l'alçada aproximada del genoll, en contra dels pobles que quan seuen a terra el seu aspecte perd dignitat i fomenta la sensació d'alguna cosa tirada per terra i d'escàs valor.

De manera que, des de l'anàlisi del fons i la forma de tot fet creatiu que proposa la psicoestètica, trobem que qualsevol invent que faci l'ésser humà li comportarà uns canvis en la seva mentalitat, que a la vegada el faran avançar també en aspectes ideològics i en la concepció i la manera de veure's d'ell mateix.

ESTUDI PSICOESTÈTIC DE LES ACTITUDS I LIMITACIONS A TRAVÉS DE LES QUALS ES MOU EL PENSAR CREATIU DELS HUMANS I LLUR MANERA D'IMAGINAR-SE EL FUTUR:

- 1 Si hom no comprèn que les innovacions previstes de cara al futur comporten també evolucions en la imatge humana, acaba descentrant-se la capacitat creativa.
- 2 S'enfoca la capacitat creativa amb molt d'afany, però també amb visible timidesa, car les persones pateixen més per pobresa de caràcter que per manca de talent, llavors, el pensar creatiu, és més ric de descripcions que de força innovadora.
- 3 En una primera fase, hi ha una tendència a veure les novetats que s'acaben de crear com un "passar l'estona", més que com invents de transcendència de la vida humana.
- 4 Es desitja, sobretot, invents que reforcin l'hedonisme d'una vida que es voldria molt regalada o que incrementin i facilitin el poder.
- 5 Pot constatar-se una limitada capacitat per veure l'evolució del conjunt i gairebé tothom s'obsessiona per la transformació d'una sola part.
- 6 Es veu sempre més possible les innovacions tècniques que les renovacions ideològiques o filosòfiques; això, resta molta força a la seducció social que pugui tenir aquesta segona part.
- 7 L'originalitat personal, per fecunda que sigui, dona uns resultats deu vegades inferiors a la dinàmica creativa generada per la suma de tots els invents d'una època, ja que inter-relacionant-se tots plegats porten les innovacions molt més enllà del que antuvi podia imaginar-se.

Nota: Ens serveix de constatació pràctica la imatge que tenien de l'any 2000 els futuròlegs de fa un segle.

G.CR.16

Però això, aquests futuròlegs, tot i ser professionals en l'art de preveure el futur, no ho varen saber preveure ni varen poder calcular que l'originalitat personal, per fecunda que sigui, dona uns resultats deu vegades inferiors a la dinàmica creativa generada per la suma de tots els invents d'una època. Es produeix una sinergia que fa que, interrelacionant-se tots plegats, portin les innovacions molt més enllà del que anticipadament es podia imaginar. És així que, per exemple, certs artefactes tecnològics

aplicats a la cuina poden fer que aquesta adquireixi unes característiques innovadores que d'altra manera no serien possibles.

“[...] però, un per un, els homes tenim poca força imaginativa per preveure on ens pot portar la creativitat de tots, aplegada en un seguit d'invents. Ens meravella més que mai i de retop estem entrant en una fase en la qual aquest encís i culte podria ésser desorientador per al caràcter que reclamem de l'home de l'era interplanetària.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 394-395)

Realment, podem observar en les làmines d'aquests futuròlegs com no vàrem poder arribar a la conclusió que les innovacions en aspectes tecnològics també comporten una evolució en la imatge humana i en la manera de veure's dels humans. Així, tot i envoltar-nos de nous enginys, ens vàrem seguir vestint amb els mateixos induments d'aquella època, situació que ara ens sembla del tot inversemblant i còmica. ¿Ens podem imaginar una escena d'una pel·lícula de ciència-ficció en què les persones que habiten les naus espacials vagin vestides com al segle XVIII?

Des del punt de vista de la psicoestètica, el fons i la forma esdevenen reveladors quan volem canviar el fons sense canviar la forma, d'aquí que podem preguntar-nos: com poden tenir imaginació creadora els qui ni s'atreveixen a canviar aspectes de la seva imatge?

17.2. ELS POBLES I LA CREATIVITAT

Quant a la creativitat aplicada a la psicologia dels pobles, Espinalt considera que els catalans som un poble eminentment creatiu, malgrat que a vegades no sapiguem valorar allò que realitzem en la seva justa mesura i infravalorem les nostres gestes.

“És més; els últims anys, l'enginy de la gent catalana experimenta un notable creixement. No vull pas dir que tots els catalans tinguin tanta fantasia com Pedrolo, però per sobreviure se n'han hagudes d'empescar de verdes i de madures. Se les saben totes. Els pobles que perduren amb més eficàcia són els que saben crear –i cada dia més– noves concepcions de la vida. L'expressió d'Unamuno, tantes vegades repetida, «Que inventin ells», és diametralment oposada a l'home català.”

Espinalt (O.E., 1976, p. 655-656)

Aquesta característica és essencial, perquè un poble sobreviu gràcies al poder de la seva imaginació que el fa trobar la manera de defugir les intencionalitats malèvols que el volen anorrear.

A Catalunya trobem un ampli ventall de catalans que han sabut arribar al grau màxim la seva capacitat creativa: des de la imaginació creativa d'Antoni Gaudí –que aconsegueix trencar els motllos de l'arquitectura– a Pau Casals, fins a l'expressió imaginativa de Salvador Dalí, exponent de genialitat artística i que l'any 1936 ja va fer una proposta escrita al cap del Comissariat de Propaganda del Govern de la Generalitat de Catalunya, Jaume Miravittles, en què li sol·licitava de crear el Comissariat de la Imaginació Pública.

“[...] en tercer lloc–, les possibilitats psicològiques que un poble té envers el futur estan en si gaudeix d'un fort sentit de creativitat. Pertot arreu es reclama de l'home actual amplitud imaginativa i constant iniciativa. Es volen noves solucions. Aquesta és una característica que el català té notablement desenrotllada.”

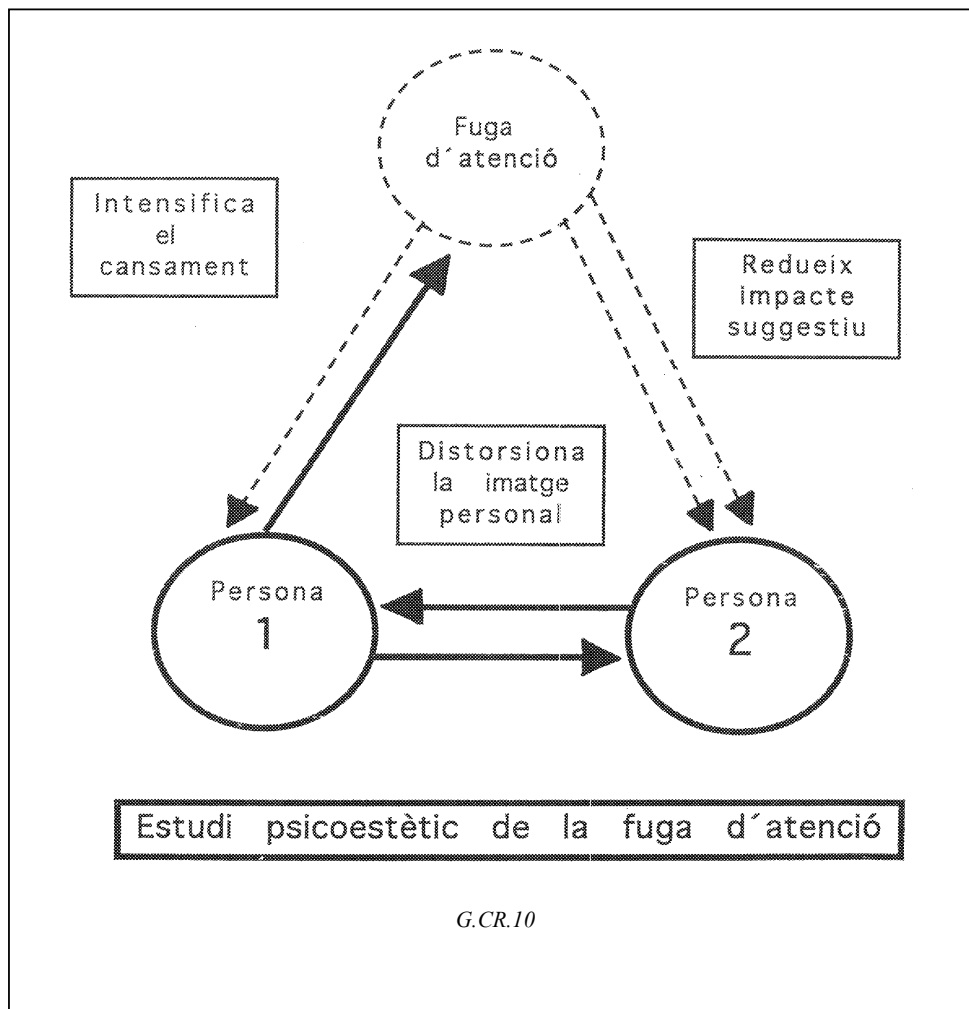
Espinalt (O.E., 1976, p. 655)

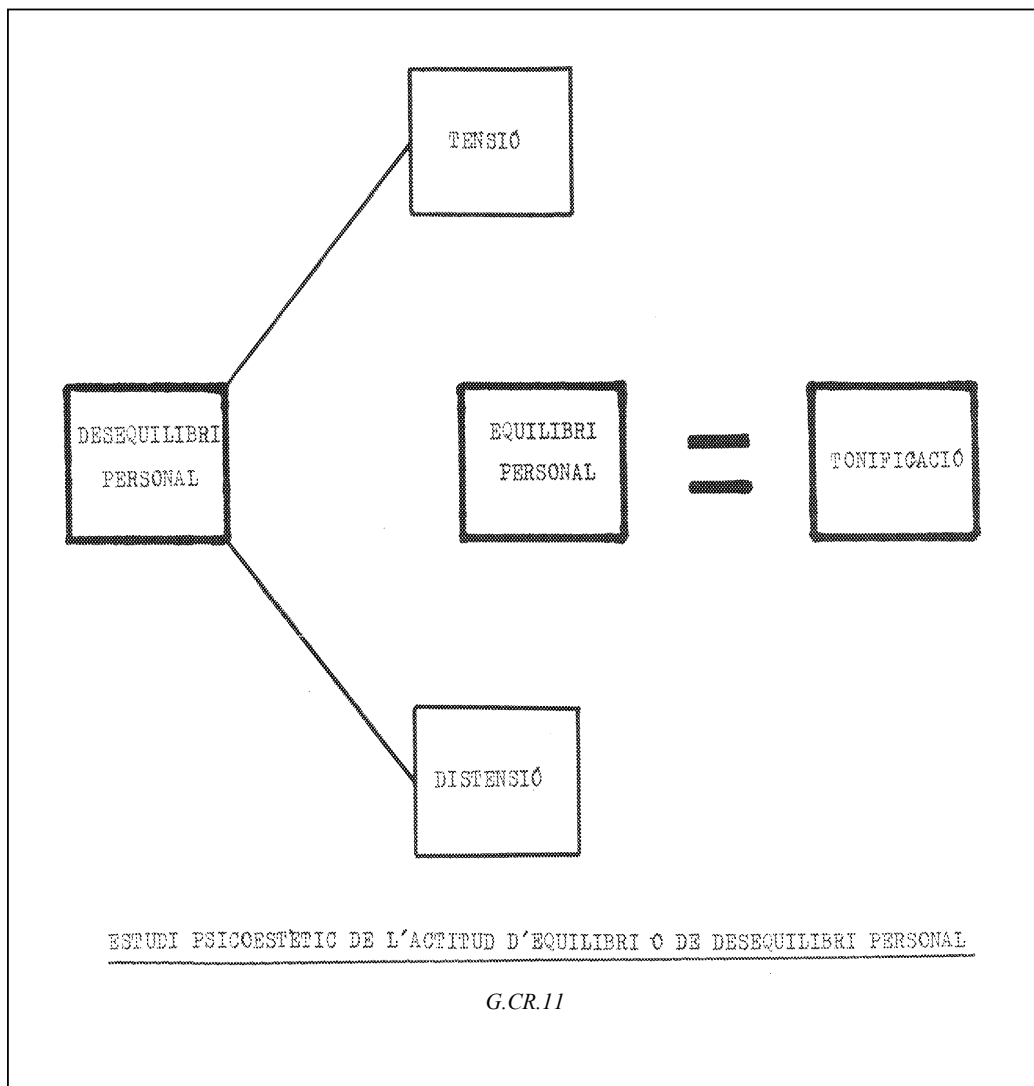
També és així com ens interpreten els nostres veïns, i amb la dita popular: “*El catalán de las piedras hace pan*”, confirmen la nostra creativitat que no s'atura en justificar-se, malgrat les múltiples vegades que li han desfet tot el que tenia organitzat, sinó que procura enginyar-se-les per no quedar enrere en la trajectòria creativa dels pobles del món.

“El cas és que la característica bàsica del poble català, la que li dona el to, és la iniciativa creadora, que és un poderós afany de construir, de FORMAR mal que sigui començant del no-res [...]”

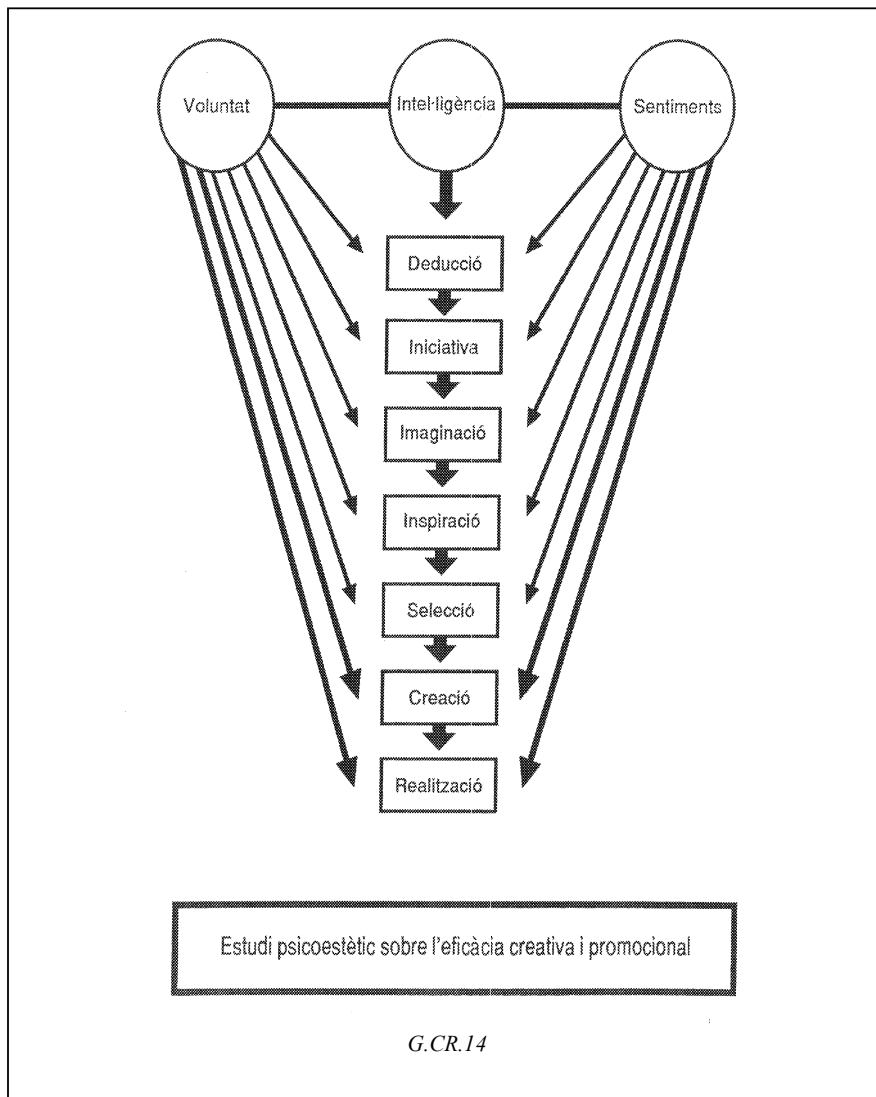
Espinalt (O.E., 1987, p. 27)

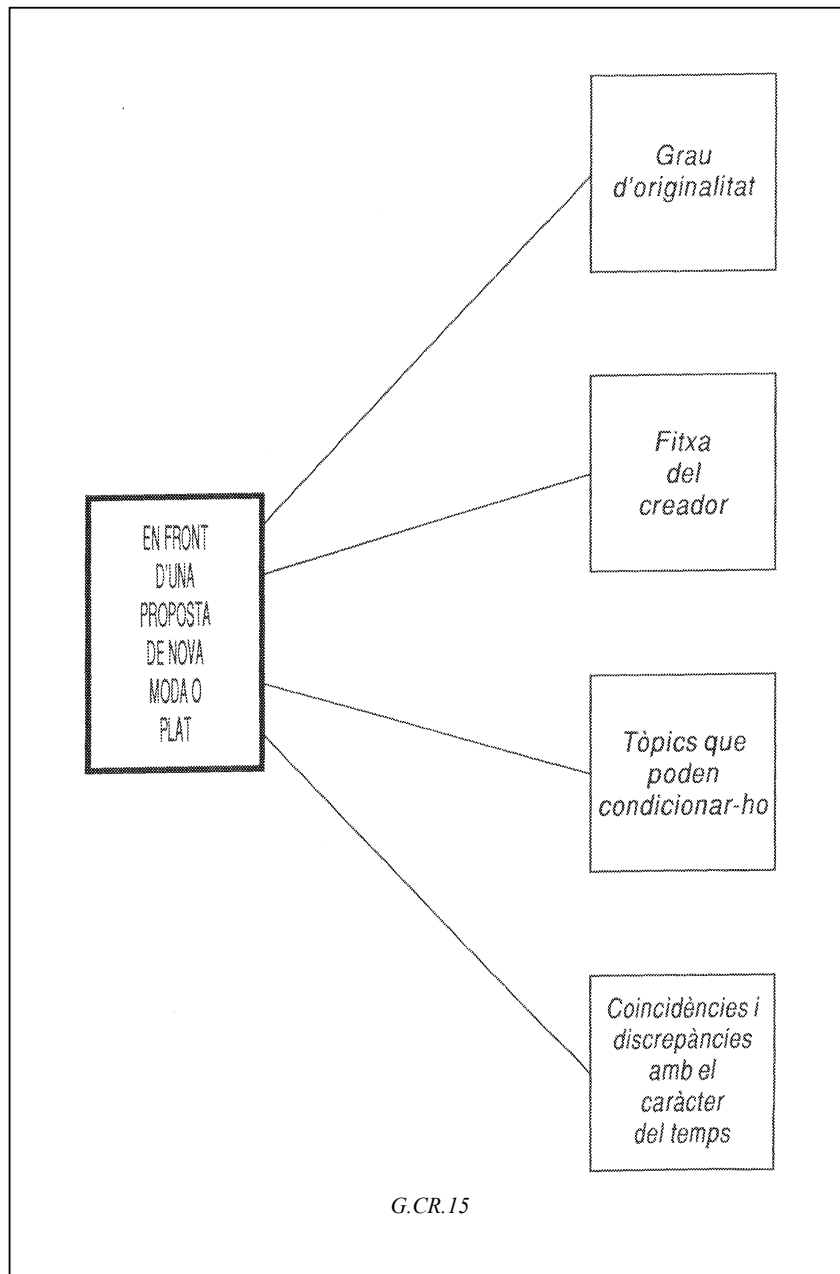
ANNEX GRÀFICS

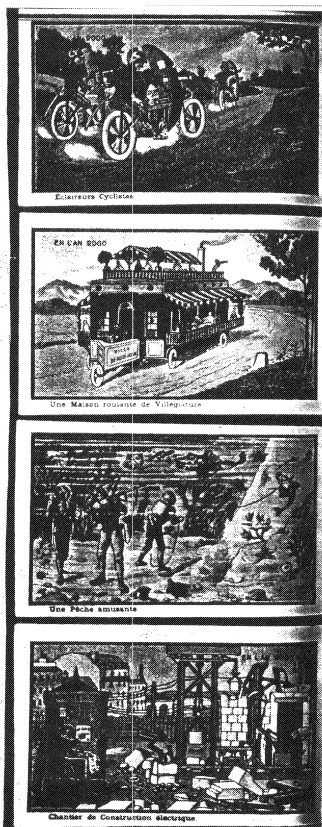
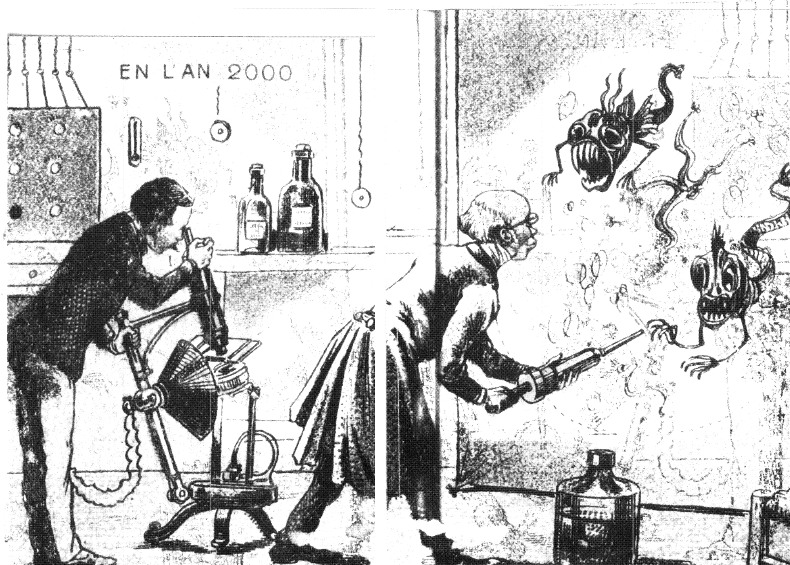

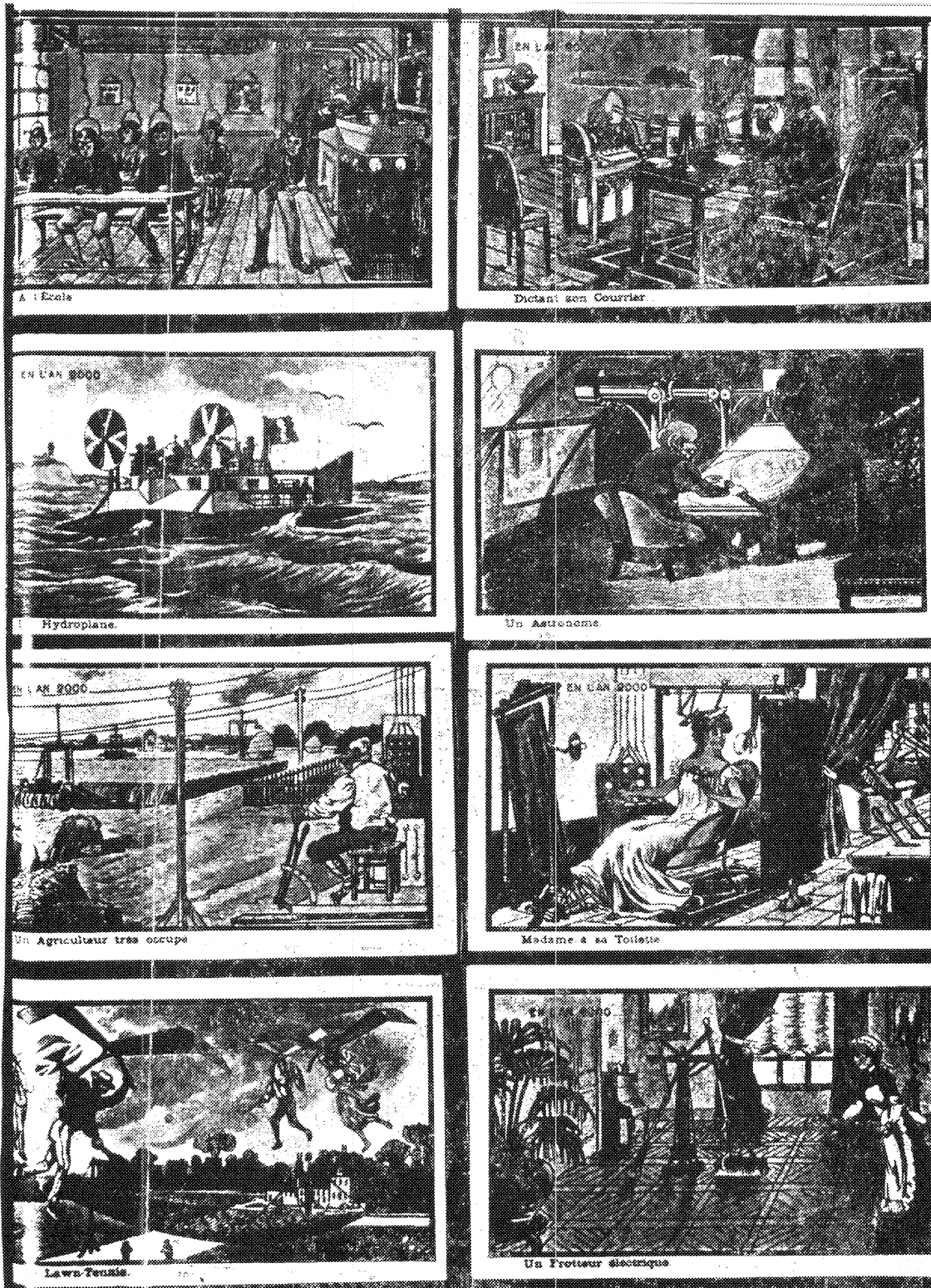

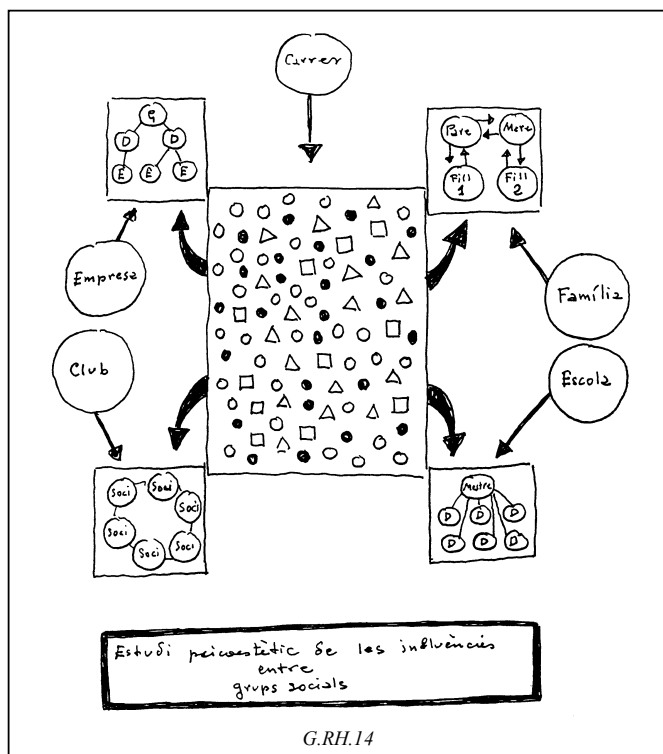

- CR.01 Arrel de la personalitat del líder segons la psicoestètica
- CR.02 Estudi psicoestètic de la valoració inicial de la pròpia creativitat
- CR.03 Un estudi psicoestètic com instrucció motivadora - per fomentar la pròpia creativitat
- CR.04 Test psicoestètic de creació - persuasió
- CR.05 Estudi psicoestètic d'un tòpic de la creativitat
- CR.06 Estudi psicoestètic de com ens influeix el propi vigor psíquic
- CR.07 Estudi psicoestètic entre atenció, distracció i preocupació
- CR.08 Estudi psicoestètic de la força de rebot del vigor psíquic
- CR.09 Estudi psicoestètic de la projecció del vigor psíquic
- CR.10 Estudi psicoestètic de la fuga d'atenció
- CR.11 Estudi psicoestètic de l'actitud d'equilibri o de desequilibri personal
- CR.12 Estudi psicoestètic d'estats d'esperit
- CR.13 Estudi psicoestètic de l'equilibri i el desequilibri personal
- CR.14 Estudi psicoestètic sobre l'eficàcia creativa i promocional
- CR.15 Estudi psicoestètic en front d'una novetat
- CR.16 Estudi psicoestètic de les actituds i limitacions a través de les quals es mou el pensar creatiu dels humans i la seva manera d'imaginar-se el futur

CAPÍTOL 18. RELACIONS HUMANES

“Qui vulgui guanyar-se les simpaties dels altres, que converteixi en divisa l'experiència que va llegir-nos William James, un dels psicòlegs més aguts que la humanitat ha tingut: «El principi més pregon del caràcter humà és el desig d'ésser apreciat.»”
Espinalt (O.E., 1957, p. 77)

Des de la visió espinaltiana, un dels drames de l'època moderna rau en el fet que els tractes entre els éssers humans són cada cop més barroers. Els homes es tracten cada dia amb menys gentilesa. Així, no resulta exagerat afirmar que, en un moment en què les Relacions Públiques i les Relacions Humanes estan més de moda que mai, és l'època més baixa dels darrers tres segles quant a la cortesia i el coneixement interpersonal. Només cal posar atenció en qualsevol trobada de dues persones pel carrer: immediatament es tracten de tu, encara que no es coneguin de res o els acabin de presentar i es parlen amb una naturalitat com si es coneguessin de tota la vida, mentre que, al cap d'uns minuts, en plena conversa, és freqüent que una d'elles inquireixi: “I tu, com has dit que et dius?” La despreocupació pel proïsme és evident a tots nivells.

Espinalt cita Rousseau, quan deia: “No conec major enemic de l'home que l'amic de tothom.” En efecte, hem de saber tenir amics i enemics, però això no treu que conservem les formes. I cita una altre cas, quan esmenta que a Roma era considerat com una manca de delicadesa saludar algú de qui se'n desconeixia el nom. La salutació sempre havia d'anar necessàriament acompanyada del nom de la persona. Només cal constatar el que s'esdevé avui dia en què s'obliden els noms amb facilitat.

Els estudis de Carles M. Espinalt l'han portat a la conclusió (Cf. 33) que el fet es deu a dues causes fonamentals que ens caldrà analitzar amb detall. La primera rau en què cada dia es valora menys la singularitat que pugui diferenciar una persona d'una altra, i es valora per sobre de tot la quantitat, no la qualitat. Per a Espinalt, és eloqüent que

el refranyer català d'abans sentenciava: “On va en Miquel? On hi ha la mel”, entenen per *mel* allò que era selecte i singular. No en va Catalunya històricament ha estat un poble de qualitats. Actualment, en canvi, el català s'identifica molt més amb la cèlebre dita castellana “¿Dónde va Vicente? Donde va la gente”, essent el mot *gent* un qualificatiu relacionat no amb allò que és singular, sinó amb la massificació. De la mateixa manera, cada dia és més freqüent valorar un acte públic a partir de la gent que hi va assistir i no atenent la qualitat o l'originalitat de les idees exposades, o a la qualitat del conferenciant, per exemple.

La segona causa cal cercar-la en la creixent incidència de la droga i l'alcoholisme en l'àmbit social, fins al punt que la manera de procedir generada per alcohòlics i drogoaddictes s'encomana dia rere dia a sectors més amplis de la societat, així es crea una sensació de falsa lucidesa que després il·lustrarem amb un exemple ben categòric. (G.RH.14)

“Vivim en un clima de contagi psíquic.”
Espinalt (O.E., 1970, p. 459)

Espinalt cita (Cf. 33) el llibre publicat l'any 1920 sota el títol *El hogar y el trato social*, on l'autora, Laura García, constata: “*En Barcelona es muy raro encontrar una persona embriagada por la calle, aún en fiestas y giras campestres, siendo esta ciudad y Florencia las dos únicas del mundo donde no hay borrachos.*”

Per contra, és astorador comprovar com, en poques dècades, hem passat a encapçalar la llista de ciutats amb uns índexs d'alcoholisme i de drogoaddicció més elevats. No obstant això, l'exemple més il·lustratiu de la gravetat de la situació va ser relatat –amb la seva proverbial dialèctica– pel mateix Carles M. Espinalt (Cf. 33) quan recordava una conversa mantinguda a la seva consulta amb un drogoaddicte, i que va tenir l'ocasió de transcriure literalment.

La conversa fou la següent (l'individu, sota els efectes de la cocaïna, el designarem com a senyor X):

- Senyor X: El que no hi ha són bones idees. ¿Vol comprovar com deixaria bocabadat el millor empresari del món? Aniria a veure'l. Diria: tal, tal, tal. Quedaria enlluernat, ja que ni des d'un ovis no es podria imaginar ni això, ni això, ni això.
- CME: Quina realització seria, aquesta?
- Senyor X: (*Amb una mirada displicent, com si digués: aquest tocatardà encara no ha entès res de res. Mira que n'és d'ase!*) Tal i qual o qual i tal, objectes divertits que se surten de la rutina.
- CME: Però, com sabria que són viables?
- Senyor X: Una iniciativa així, així, així..., com podria passar-li per alt!
- CME: I tardaria molt a fer-ho?
- Senyor X: Pi, pi, pi... Ràpid! Ràpid!
- CME: I valdria molt?
- Senyor X: Ep! Ep! Ep! Si parlem de preus costaria un ronyó. El projecte extraordinari s'ha de pagar!
- CME: I si regatejava, aquest empresari?
- Senyor X: Au! Au!... Au! Esquitxa, que a tu et sobren els diners.

Segons confessa públicament Espinalt, ja no va tenir esma de preguntar-li res més. I, certament, no n'hi ha per menys: amb l'aire propi d'un geni, el personatge parlava i parlava com si tingués la clau de tot, però era incapaç de concretar res de res. Encara que sembli inversemblant, aquest estil que es basa en “volades de coloms” acaba contagiant cada dia més a sectors més amplis de la nostra societat, perquè les persones cada dia tenen menys caràcter; es deixen ensarronar fàcilment per aquests tipus que semblen poder amb tot, però que no precisen mai res.

Aquest tarannà, propi de la droga i de l'alcoholisme, genera unes actituds i un *vogaire* que fàcilment se'l fa seu aquell que tot i no prenent aquestes substàncies es veu imbuït en aquest clima col·lectiu propici a la desconsideració interpersonal i al menyspreu per assolir una correcta comunicació.

“La base de les transformacions, siguin sobtades i vinguin planeres, s'aferrin a una llarga durada o passin volant, no s'experimenta, en la majoria dels casos, a través de conviccions sòlidament fomentades, sinó com a conseqüència de la mobilitat de posats que el ritme de contagi imposa. Per això és tan difícil de crear-se un criteri personal consistent, si hom no comprèn la dinàmica social que ens somou.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 459)

Pel que fa al tracte entre les persones, cal dir que depèn per sobre de tot de la força de voluntat, és a dir, de tenir la voluntat de tractar les persones. Doncs bé, ja fa anys que la voluntat no està de moda i té mala premsa. Quan ens hi referim ho fem en un sentit despectiu. (Cf. 33) Interessar-se autènticament pels altres –no a l'estil d'alguns mètodes que divulguen una manera falsa de mostrar interès– requereix esmerçar temps en conèixer-los per valorar allò que tenen de positiu, les seves motivacions, etc.

“D'ací que les úniques persones que ens resulten interessants són aquelles que s'interessen per les nostres pròpies coses [...]”

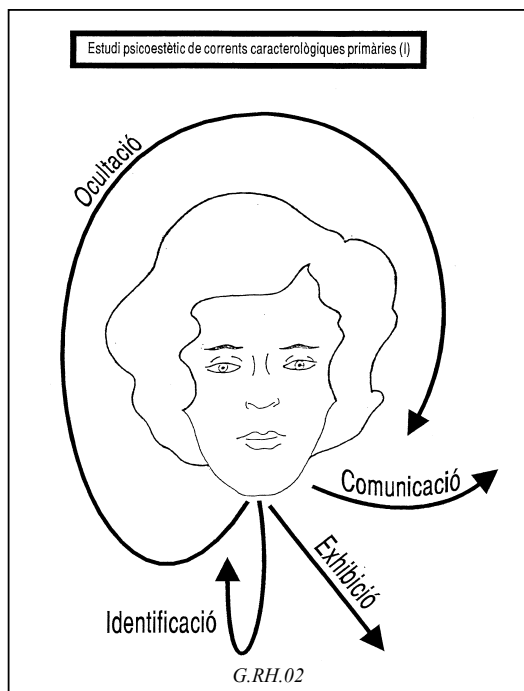
Espinalt (O.E., 1966, p. 213)

18.1. CORRENTS CARACTEROLÒGICS PRIMARIS

“És indubtable que els homes estem dotats d'un do instintiu que ens concedeix el poder de llegir, gairebé de cop i volta, en la faç de cada nou conegut quina mena de persona és. En contemplem la forma i creiem intuir-ne el fons.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 529)

Per a Espinalt, l'ésser humà es mou a través de quatre corrents caracterològics primaris: l'ocultació, la comunicació, la identificació i l'exhibició. (G.RH.02)

Aquests corrents poden produir ambivalències. Per exemple, en la mal anomenada era de la comunicació, l'ésser humà és ben lluny d'assemblar-se a una central telefònica que busqui constantment comunicacions amb els altres. Per a Espinalt, l'afany d'ocultar és, pel cap baix, igual al seu afany per comunicar-se, per això des de la visió espinaltiana l'home modern s'assembla al *pop* i s'acredita per voler ser un enigma, com una gran incògnita, i li plau d'allò més que s'hagi d'endevinar qui és, però mai donar-se a conèixer.

Una prova d'això i que ens ho demostra –ens trobem, també socialment, en l'època de l'ocultació– és la que ens van proporcionar des de Rússia, quan tots els sistemes de comunicació de l'Europa occidental durant més de sis mesos desconeixien completament l'autèntica situació que es vivia en aquell país, i que varen culminar amb la proclamació

de la independència de la república bàltica de Lituània.

D'altra banda, arribar al coneixement dels altres, ja siguin individus o pobles, és un afer difícil. Malgrat que, quan coneixem per primera vegada algú, per la fesomia del seu rostre creiem haver descobert la seva manera de ser. Espinalt ens indica que aquestes intuïcions poden ser fruit d'experiències passades que han unit un tipus de rostre amb una bona o mala experiència, de manera que al cap dels anys, en retrobar-nos amb un rostre similar ens generarà les mateixes sensacions agradables o desagradables de la primera vegada.

“[...] succeeix que l'art de conèixer els homes per la pròpia cara és més complicat que no sembla a primer cop d'ull. A mesura que passen els anys de la nostra vida, tenim tendència a classificar els rostres de la gent sobreposant-los a un clixé o patró inconscient engiponat amb velles experiències mal païdes si voleu, però que ens han colpit molt.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 530)

Aquests estereotips, que ha emmagatzemat el nostre inconscient, poden desviar-nos del veritable coneixement i crear-nos un sistema selectiu en relació amb les persones que no respon a un criteri fiable. (G.RH.07)

“Anys a venir, l'infant, convertit en home fet, experimentarà una certa simpatia envers els qui s'assemblaran al personatge que, una dia ja llunyà, li va saber prodigar moixaines i obsequis.”

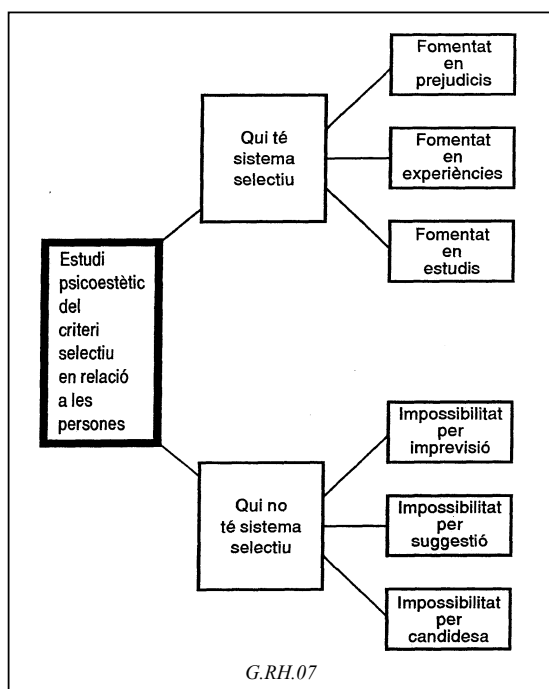
Espinalt (O.E., 1971, p. 529)

Per tant, el coneixement de les persones s'ha de fomentar en estudis i experiències conscients, de manera que reduïm la possibilitat que siguin els prejudicis que actuen com a filtre en la nostra selecció de les amistats, parella o col·laboradors professionals.

“Tanmateix, aquest poder precís és tan summament delicat i susceptible d'alteració, que moltes vegades tot de factors inconscients, que l'interessat mateix ni remotament no podia preveure, aconseguen mig atrofiar-l'hi o, pitjor encara, li poden fer invertir talment l'ordre lògic de les apreciacions, que molt judicis i moltes opinions, atribuïts habitualment a la més justa intuïció, no tenen altra causa que ésser fruit dels més estranys prejudicis que es mantenen adormits en les recòndites raonades del nostre tarannà, sempre complicat.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 529)

En aquest sentit hi poden tenir un paper important la divulgació d'estereotips que fan els mitjans de comunicació. De manera que, el fet de repetir un tipus de fesomia, o color de pell associada a una actitud o comportament, pot imprimir una imatge en el nostre inconscient que relacionarem, automàticament, amb les persones que ens envolten.

“[...] modernament, aquests grans divulgadors de tipus, modes i costums anomenats cinema i televisió, que fan tanta impressió a l'esperit de la majoria, han creat caràcters convencionals que no sempre responen a la realitat. Així, doncs, un rostre de faccions dures i amb un bigoti d'aquesta manera o de tal altra no ha d'ésser forçosament el d'un malvat. Amb tot, la imatge del «dolent» que amb aquestes condicions, sovint, ens ha fet empassar el cinema ens indueix a creure-ho.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 530)

En el gràfic esmentat (G.RH.07), ens enfrontem a destriar quin sistema selectiu tenim en relació amb les persones o si, altrament, no en tenim cap. En aquest segon cas, no podem preveure les reaccions de les persones que ens envolten, i tenim més possibilitats de quedar suggestionats per una manera de fer o, fins i tot, restar neutralitzats per la nostra candidesa en front de les intencions dels altres.

“[...] si ens valem més de la cara que tenim al davant i menys de les «cares» del nostre inconscient, podem fer judicis encertats. La resplendor fulgurant d'una mirada, una contracció dels llavis o el rubor sobtat d'unes galtes, per inexpressiu que resulti un rostre, per força us han de reflectir, encara que només sigui en un llampec tan significatiu com fugisser, un estat d'ànim. És una avinentesa en què veieu que ànima i cara s'entrellacen talment, que el terreny peculiar de cadascuna sembla confondre's. Com si tinguéssim l'esperit a flor de pell.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 531)

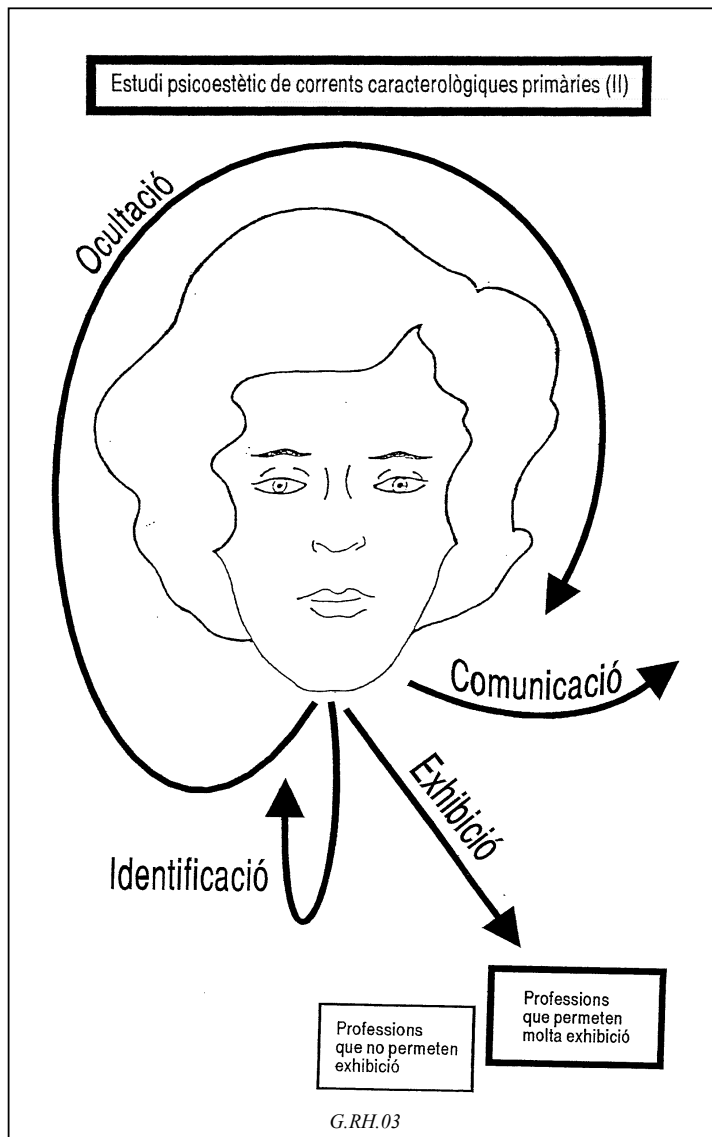
D'aquí que amb un profund coneixement de les persones, des del punt de vista espinaltià, on els signes de la forma manifesten un contingut de fons analitzable, ens sigui fàcilment detectable la persona que té un autèntic interès en els altres o del que, pensant que pot guanyar-se les simpaties simulant cordialitat, quedi en evidència ràpidament.

“Imaginem el que podríem definir com a antítesi de l'exemple anterior, o sigui, quan fingim un somriure que som lluny de sentir: els músculs concrets perden l'encís que tenien quan intervenia en l'acció el nostre esperit; talment automatitzats, adquireixen un aspecte postís. El gest i la lluisor de

la mirada –que són, en principi, la clau del rostre segons els diversos estats d'ànim–, en no respondre als nostres sentiments, s'han convertit en ridícula ganyota i en pampallugues inútils.”
Espinalt (O.E., 1971, p. 531)

D'aquestes quatre projeccions de la imatge humana, l'exhibició és la que, avui dia, ha augmentat de manera considerable. Aquesta tendència amb molta freqüència li havia estat reprimida a l'ésser humà i, per a Espinalt, fins i tot la mateixa psicoanàlisi va confondre l'exhibició primària de l'home amb la necessitat humana d'una exhibició ben intel·lectualitzada i, per aquest motiu, s'hi va posar en contra i va fomentar una vegada més la seva repressió.

Aquest és el corrent caracterològic que, en el seu aspecte més primari, fa que l'infant vulgui ser el centre d'atenció i faci conductes estridents i fora de lloc perquè els altres el tinguin en compte. Més tard, aquesta tendència ha de manifestar una maduració i s'ha de transformar en la persona adulta, en una exhibició evolucionada de les seves habilitats més desenvolupades.

L'exhibició és per a Espinalt una necessitat a la qual l'ésser humà hi té dret, encara que hi ha professions que permeten molta més exhibició que d'altres. (G.RH.03) Tot i així, en l'actualitat, a mesura que s'han desenvolupat els poderosos mitjans audiovisuals i han estat més amplis els escenaris on les persones poden exhibir-se, ningú no vol renunciar a la parcel·la d'exhibició que li correspon. Allò que abans es limitava a uns pocs privilegiats: artistes, actors, intel·lectuals o polítics, ara se cerca la manera que pugui arribar a un públic més ampli. Un dels trets característics de la nostra societat és que ningú vol renunciar al seu "minut de fama", fins i tot en moltes entrevistes es té la sensació que s'han invertit els papers, i que la persona notable és el periodista, mentre que el polític o el personatge entrevistat és el que queda en segon lloc; és l'afany de gaudir de l'exhibició que, al seu torn, també porta a molts polítics a voler, sigui com sigui, "sortir a la foto".

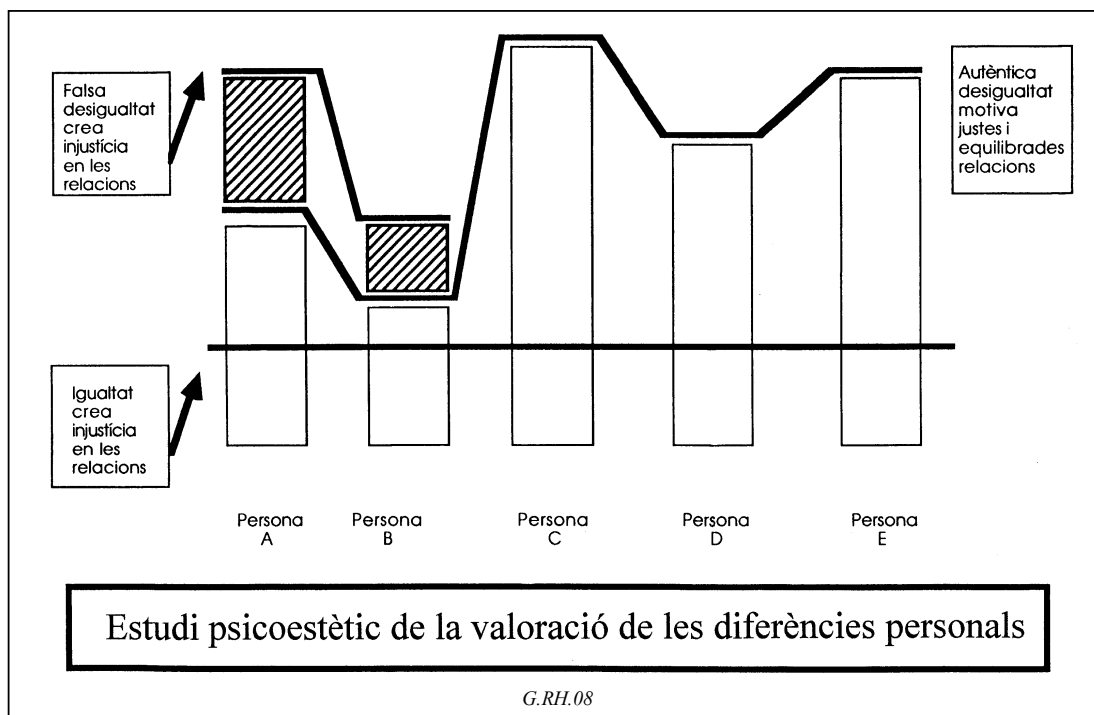
No obstant això, l'exhibició sense un treball previ, una intencionalitat

coherent i un nivell d'evolució personal esdevé el que Espinalt anomena *vedettisme*, és a dir, una exhibició primària que no ha aconseguit una maduració en la persona adulta.

18.2. EL MITE DEL TRACTE IGUALITARI

“Si fomentem la indiferència, que és el contrari de la diferència, perdem les deferències.” (Cf. 36)

Des de l'enfocament espinaltià (Cf. 25), tot el que hem exposat fins ara no vol dir que haguem de tractar tothom per igual. Al contrari, essent el tracte la manera que tenim de procedir envers algú, és un greu error fer-ho de manera igual amb tothom, perquè quan no sabem establir unes diferències entre les persones, és segur que cometem grans injustícies en la manera de tractar-les.

En el gràfic (G.RH.08), ens mostra esquemàticament com només l'autèntica desigualtat en la manera de tractar les persones fomenta relacions justes i equilibrades, mentre que la igualtat –o la falsa desigualtat– crea injustícies en les relacions. És a dir, que si no ho sabem fer de manera clara, a través d'un tracte diferencial, les diferències en l'esforç o la dedicació que hi pugui haver entre els uns i els altres creen desmotivació per la percepció de desconsideració cap a les persones que posen més afany i treball.

“Quan no establim diferències, no fem cap mena d'igualtat entre els homes. Deixem el món en mans de la injustícia.” (Cf. 36)

Tanmateix, si no sabem establir unes diferències entre els humans perpetuem la desvaloració i fomentem la indiferència. Aquesta situació serà un dels factors que afavorirà el que, actualment i cada vegada més, es perdin les deferències. Aquest fals intent de voler que tots siguin *camarades* i fomentar la fal·làcia del companyerisme, afavoreix sobretot a aquells que volen els avantatges de l'esforç, però sense fer-lo.

“Vol igualar els homes, no per la justícia, si no per treure's del davant les habilitats que veu als altres superiors a les d'ell.” (Cf. 20)

La història ens demostra que han estat precisament els partits comunistes i, en general, totes aquelles institucions que volien fomentar una absoluta igualtat entre els homes, els que més han fomentat

l'enveja i la desmotivació. Per a Espinalt, si ens basem en una concepció de l'home, amb la qual sigui possible que tots ens sentim iguals els uns als altres, és no conèixer, d'entrada, la psicologia humana.

“La societat, ni en la versió més utòpica, no la podem imaginar un paradís. A través de la Història observareu que, tots els qui han ofert un paradís, prèviament ens han obsequiat amb una guerra.”
Espinalt (O.E., 1969, p. 380)

Per tant, si volem fer un món per als humans hem de conèixer primer quines característiques bàsiques els mouen a actuar i a desenvolupar-se en la seva versió més humanitzada i evolucionada; si no tenim en compte això, potser volem implantar una ideologia que a la pràctica generarà desencaixos en la seva instauració.

“[...] «como todo el mundo» és una sensació que ni un sol dels mortals no experimenta –si no és en un moment de falsa humilitat–, entestada com està la individualitat de cada un a considerar-se «un cas a part» de tothom.”
Espinalt (O.E., 1957, p. 47)

Així, sense un coneixement dels fonaments que impulsen l'ànima humana, difícilment podem crear esperit de grup i –com comentàvem en considerar les diferències entre massa i públic– l'ésser humà sempre tindrà el desig de ser considerat un ésser únic i original. Hem de saber respectar aquesta legítima aspiració, perquè és cert que, malgrat que pugui actuar rutinàriament o en alguns moments es deixi portar pel corrent col·lectiu, mai no hi hauran dos éssers humans exactament iguals, ni en el seu pensament ni en les seves experiències.

“[...] no es tracta del que una persona és declari ésser, sinó de com aquesta persona actui. Massa, ho serà el qui actua rutinàriament, «com tothom». Ésser MASSA és un constant deixar-se portar per la tònica imposada pels altres; un creure's subordinat al que Heidegger denomina «das Man», l'enfosquiment del judici personal davant del «es diu»; un inconscient deixar-se guanyar del propi «jo» pel pes dels altres «jo».”
Espinalt (O.E., 1957, p. 47)

18.3. EL TUI EL VOSTÈ

“Tothom és camarada, tothom es parla de tu; jo, a mi mateix, em parlo de vostè.” (Cf. 4)

Si partim –com ja hem esmentat– que el caràcter del temps actual porta a una pèrdua cada vegada més important de les formes en el tracte entre persones, això té unes conseqüències greus en diferents àmbits, ja sigui a les escoles o a la família. La manca de respecte de l'alumnat envers el professorat ha portat al plantejament en el nostre país veí, França, de tornar a imposar el tracte de “vostè” en dirigir-se l'alumne al professor.

Quant a la família –actualment els fills consideren els pares com un amic més i, fins i tot, els diuen pel nom com si no volguessin donar-los el dret a actuar com a pare o mare– es fa també urgent un canvi en el model de relació. No en va, no fa gaires generacions, els fills es dirigien als pares emprant el vostè i, tant el respecte com la valoració de l'experiència dels progenitors, rebia una valoració molt diversa a la d'avui.

“Ramon Llull ja ens deia: «L'amistat sense reverència res dura.»” (Cf. 36)

Per a Espinalt, aquest tracte diferencial que ens aporta el *vostè* té una importància cabdal. Algú podria pensar que és només una qüestió de formes i que la seva implantació no seria significativa, però precisament per això, perquè cada dia les formes es perden en els tractes interpersonals, i els matisos entre les persones cauen en desús, es fa important de recuperar-lo.

“Encara crec que la superioritat idiomàtica dels catalans està en el fet que a Déu li parlin de vós, no li parlen de tu com en idiomes com el castellà, «que estás en los cielos», com si fos el criat. Només els pobles que saben distingir entre el tu i el vostè són pobles que tenen la dignitat i matisats els principis.” (Cf. 4)

18.4. L'ENVEJA

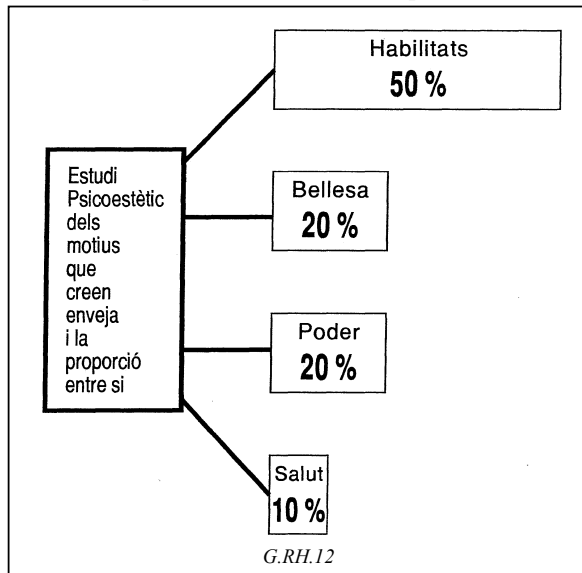
“L'enveja és superior en la construcció de la personalitat humana a aquell concepte que Freud en deia la libido.” (Cf. 20)

Des de l'enfocament espinaltià, ens trobem davant d'un fenomen amb molta més força instintiva que allò que la psicoanàlisi de Freud havia definit com la libido.

L'enveja és un impuls primitiu, i la seva existència s'acostuma a negar, ja sigui en les relacions socials com a un mateix. D'aquí la incoherència del fet que als diccionaris de psiquiatria moderns, l'enveja no quedi registrada com a malaltia, malgrat que Espinalt considera que el quaranta per cent de les demències mentals en tenen el seu origen.

El nostre idioma ens dona proves evidents d'aquest fet, sovint diem: “l'enveja se'l menja”, i no podem ser més rotunds en l'apreciació. És més, Maimònides –filòsof clau per entendre l'evolució i la consolidació dels jueus arreu del món– deia que “l'enveja escurça la vida de l'home”; pensament que conté una gran veritat. Aquest mal, no obstant això, sol ser difícil de trobar en un home de talent, ja que la persona que té una vàlua, més que envejar l'altre, sol sentir autèntica ira. Per a Espinalt, l'enveja –que segons Joan Coromines venia d'un nom llatí que volia dir: “mirar malament”–, normalment és patrimoni dels mediocres i sol comportar ambigüitats, i també una falsa cortesia: l'envejós fa la gara-gara, però no hi posa mai cap vehemència en res, per això el somriure de l'hipòcrita no guanya mai voluntats, ja que al darrere s'hi nota la malícia de l'envejós. La ira, en canvi, és rotunda, no admet dobles interpretacions.

La hipocresia és el guant de l'enveja. Tot i la coneguda dita popular “qui diu les veritats, perd les amistats”, per a Espinalt es pot constatar (Cf. 30) com en una època d'una gran hipocresia com l'actual, les persones, en contra del que vaticina la dita, cada cop tenen menys amics.

L'enveja és, a més, l'únic dels set pecats capitals que no té cap mena de compensació, cosa que, d'una manera o altra, sí succeeix amb la ira, la supèrbia, la luxúria, la golafreria, la peresa o l'avarícia.

No en va, Espinalt cita (Cf. 20) Quevedo quan deia, amb bon criteri, que “*la envidia es flaca, porque muerde pero no come*”, és a dir, que té un efecte corrosiu per aquell que la pateix, sobretot quan va unida al menyspreu de l'altre, ja que si va acompanyada d'admiració perd agressivitat i es converteix en un estímul, no per ella mateixa, sinó perquè es veu neutralitzada pel propi sentiment d'admiració. Però quan va unida a la desconsideració, aquest element trosseja i es trosseja a ell mateix.

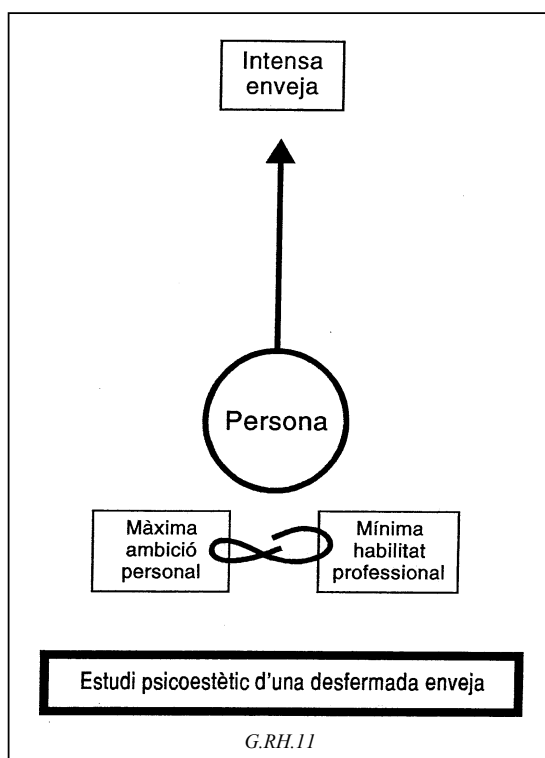
Els diccionaris en donen una definició molt bàsica: “Enveja: sentiment rancuniós envers

aquell que posseeix una cosa que nosaltres no tenim.” Aquesta definició contrasta amb l'afirmació de Bertrand Russell, l'any 1952: “*L'enveja és una de les primeres causes psicològiques a les quals s'atribueix els mals del món modern.*” No oblidem que ell mateix havia viscut poc abans, amb el nazisme, un cas històric d'enveja portada fins les darreres conseqüències. En opinió d'Espinalt, profund coneixedor del tema, l'holocaust patit pel poble jueu no pot explicar-se sense fer referència a l'alt nivell d'enveja que grans sectors del poble alemany sentien per les habilitats dels jueus. No és pas casual, tal com assenyalen les cròniques, que a l'Alemanya de l'època nazi aquells que escrivien un alemany més correcte i amb menys faltes d'ortografia eren jueus, mentre el mateix Hitler en cometia contínuament, segons narren els seus biògrafs.

Així, tot i semblar sorprenent, per regla general, que no genera tanta enveja allò que materialment tingui l'altra persona, sinó allò que l'altra és, és a dir, el seu grau de singularització i d'èxit que li aporten les seves habilitats professionals, la seva perícia artística, un saber estar, etc. Aquestes habilitats professionals són més codiciades que la bellesa física, els diners, el poder o la salut. (G.RH.12)

“Si el mateix tirà se sent més gelós de la celebritat que dels diners, és per raons de saber que el prestigi, a la llarga, és el que sempre venç i allò que pot transformar-lo en un símbol veritable.” Espinalt (O.E., 1973, p. 609)

El gràfic (G.RH.11) il·lustra de manera ràpida i concisa que els dos ingredients quan coincideixen en una mateixa persona ens donen el prototipus de l'envejós, i concreta com el fet de tenir una màxima ambició personal unida a una mínima habilitat professional és el que inclina la persona a poder desenvolupar aquest sentiment negatiu.

“Queda exposat, doncs, que el triomfador, pel mer fet d'ésser-ho, ja té enemics. Encara que només siguin aquells que «no hi creien» quan començava, perquè se'ls fa costerut de rectificar velles profecies. Per tant, forma part d'una bona tàctica no augmentar els adversaris més enllà del que el mateix èxit «proporciona». Ningú no té les espatlles prou amples per poder-hi carregar més pes del compte.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 231)

Espinalt creu que aquest fenomen ha anat en augment actualment, fins i tot ha aparegut amb força en un terreny on, almenys fins ara, mai no havia estat un fet habitual: la parella humana.

A diferència del gelós, l'enveja es basa en un afany per menysprear les qualitats de l'altre i alhora cercar, al preu que sigui, la pròpia promoció, fet que ha contribuït decisivament a la destrucció de no poques parelles, aspecte que s'agreuja encara més pel clima social de manca de respecte envers els altres, i que també afecta les relacions de parella. Fins ara, l'enveja era més pròpia d'institucions i d'organitzacions polítiques o socials diverses, però mai no s'havia donat amb

aquesta intensitat a la institució familiar. D'aquí que Espinalt proposi una reflexió a partir de les quinze qüestions que, sobre la parella, es concreten en el gràfic (G.RH.10).

Quant a l'anàlisi de la psicologia dels pobles, Espinalt creu que els francesos i els alemanys són molt envejosos, mentre que els catalans no ho som tant, ja que tenim tendència a ser un poble cantellut i sec, i diem les coses pel seu nom. Altrament, els altres pobles ibèrics són més envejosos que els catalans, entre altres raons per l'enveja que sempre els ha produït les habilitats dels catalans i, en concret, la ciutat de Barcelona.

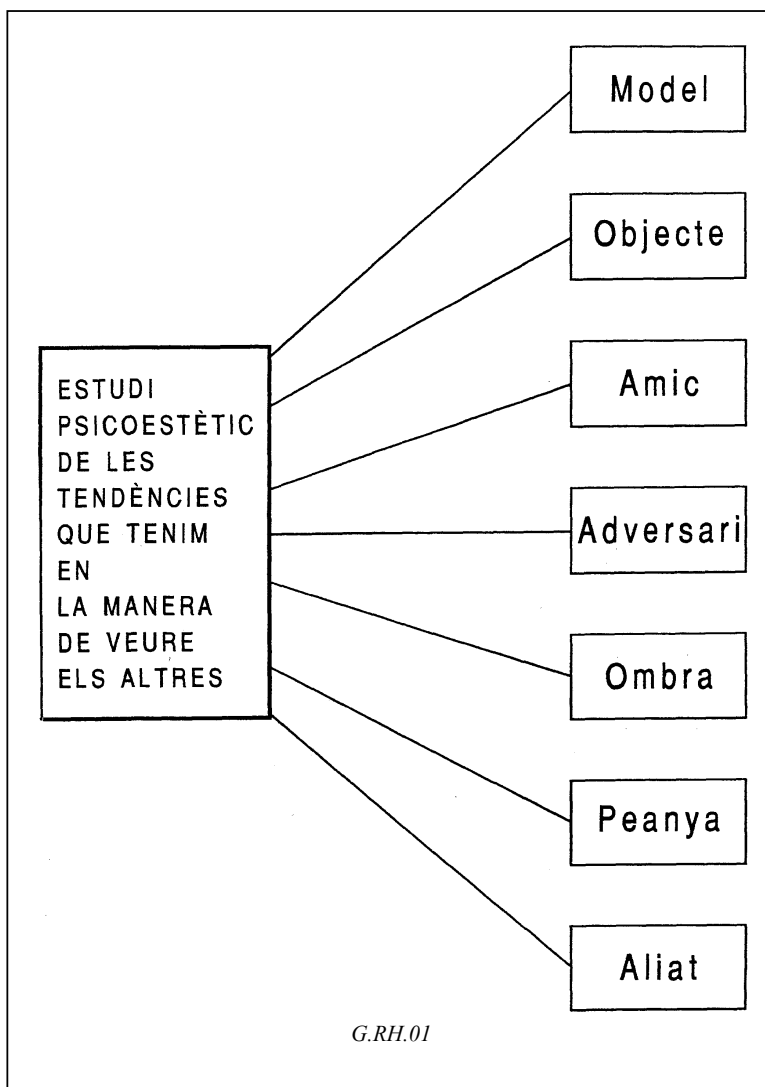

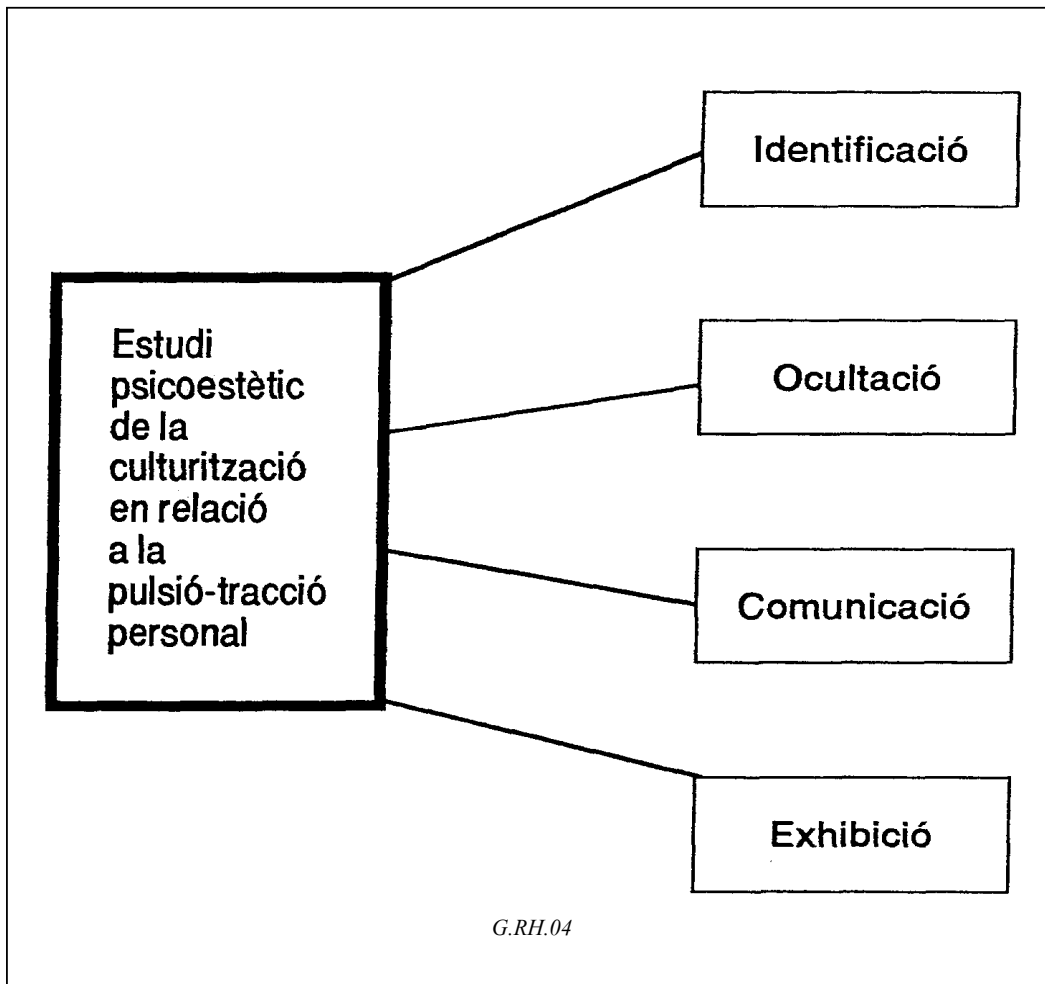
ANÀLISI PSICOESTÈTICA SOBRE L'EVOLUCIÓ DE LA PARELLA HUMANA

- 1 Té un tipus real o ideal que considera la seva parella?
- 2 S'identifica amb aquesta persona per recordar-li algun aspecte dels seus progenitors?
- 3 Resulta aquesta persona de trets diametralment oposats a les característiques dels seus pares?
- 4 Considera algun aspecte de la figura referida compensadora de la seva?
- 5 Què opina de la teoria de la "mitja taronja" i de la forma de trobar-la?
- 6 Les vivències d'ambdós segueixen la mateixa trajectòria i semblant grau de realització?
- 7 En quin aspecte discrepen els seus gustos?
- 8 Els anys donen la impressió de passar més de pressa en el rostre d'un dels dos?
- 9 Com reaccionen enfront a peculiars defectes de cada un?
- 10 Qui és vanaglòria de tenir més gràcia excessiva?
- 11 Són certes o tendencioses les crítiques que es prodiguen?
- 12 Algun dels dos sembla com cristal·litzat enfront a la ràpida evolució dels temps?
- 13 Ambdós es veuen en cor (i en semblant grau) de posar-se al dia en relació amb canvis ambientals i noves modes?
- 14 Com es projecten cap a tercers (fills, amistats, etc...) amb molta coincidència o amb molta discrepància?
- 15 Quin dels dos sembla ser més admirat per l'altre gent?

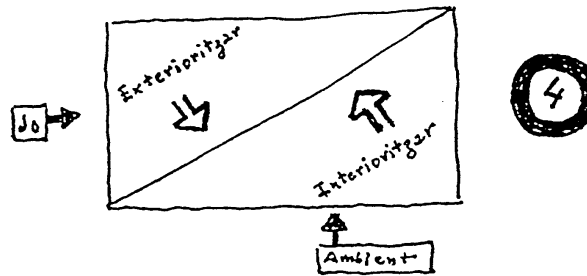
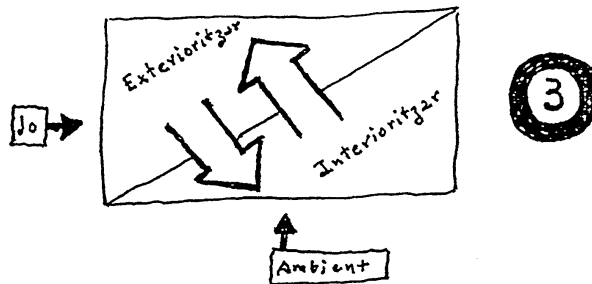
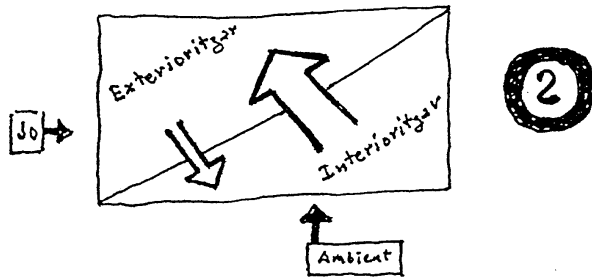
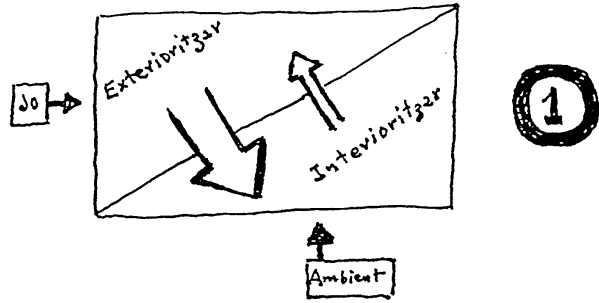
G.RH.10

ANNEX GRÀFICS

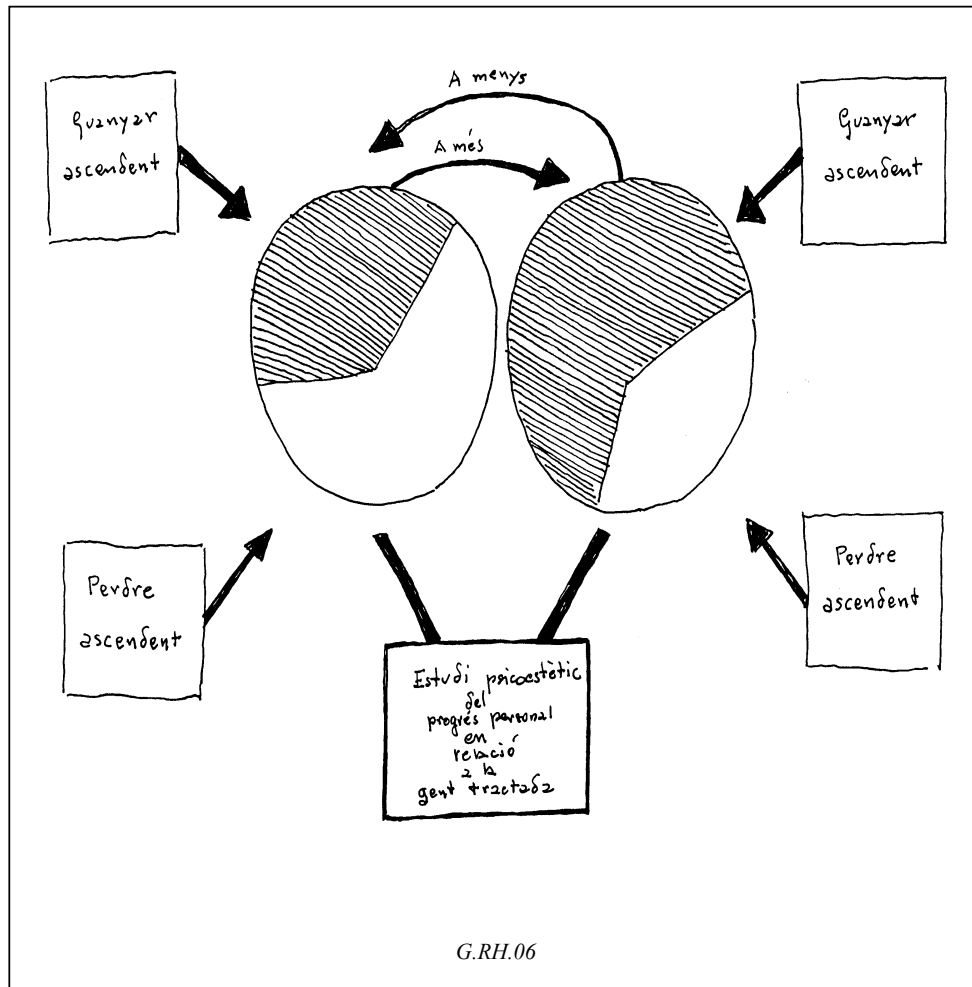

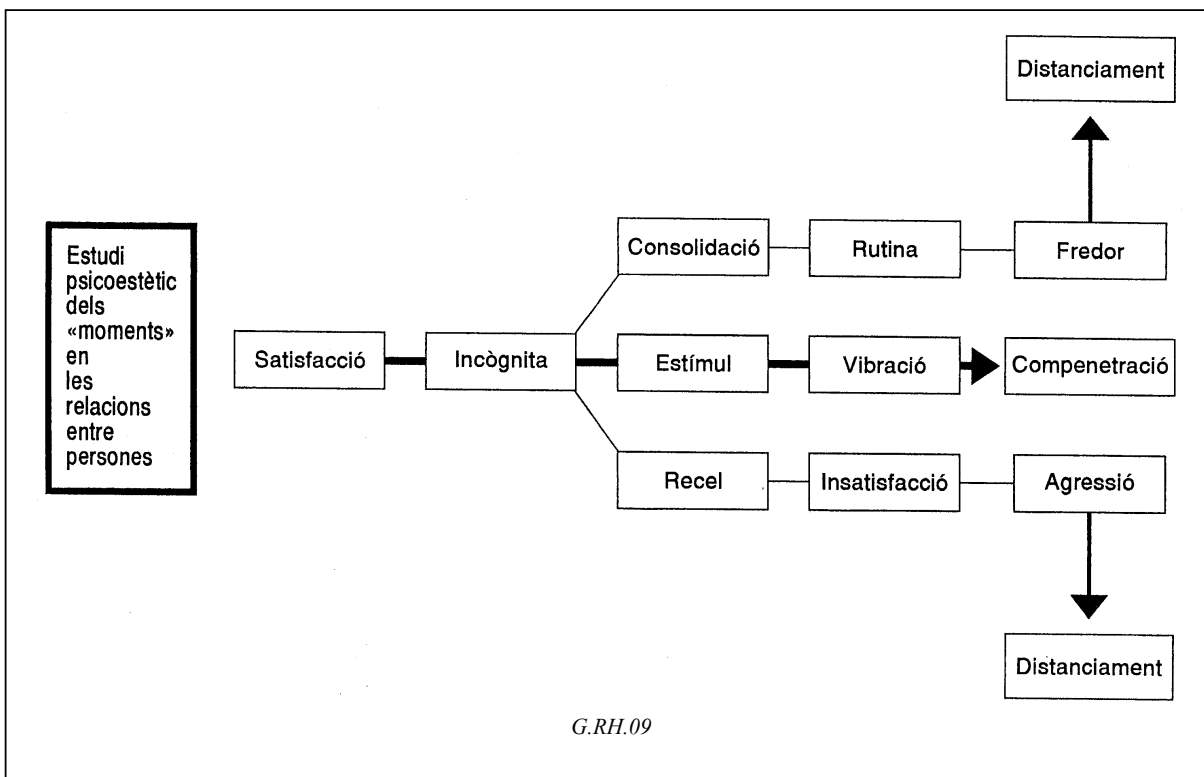

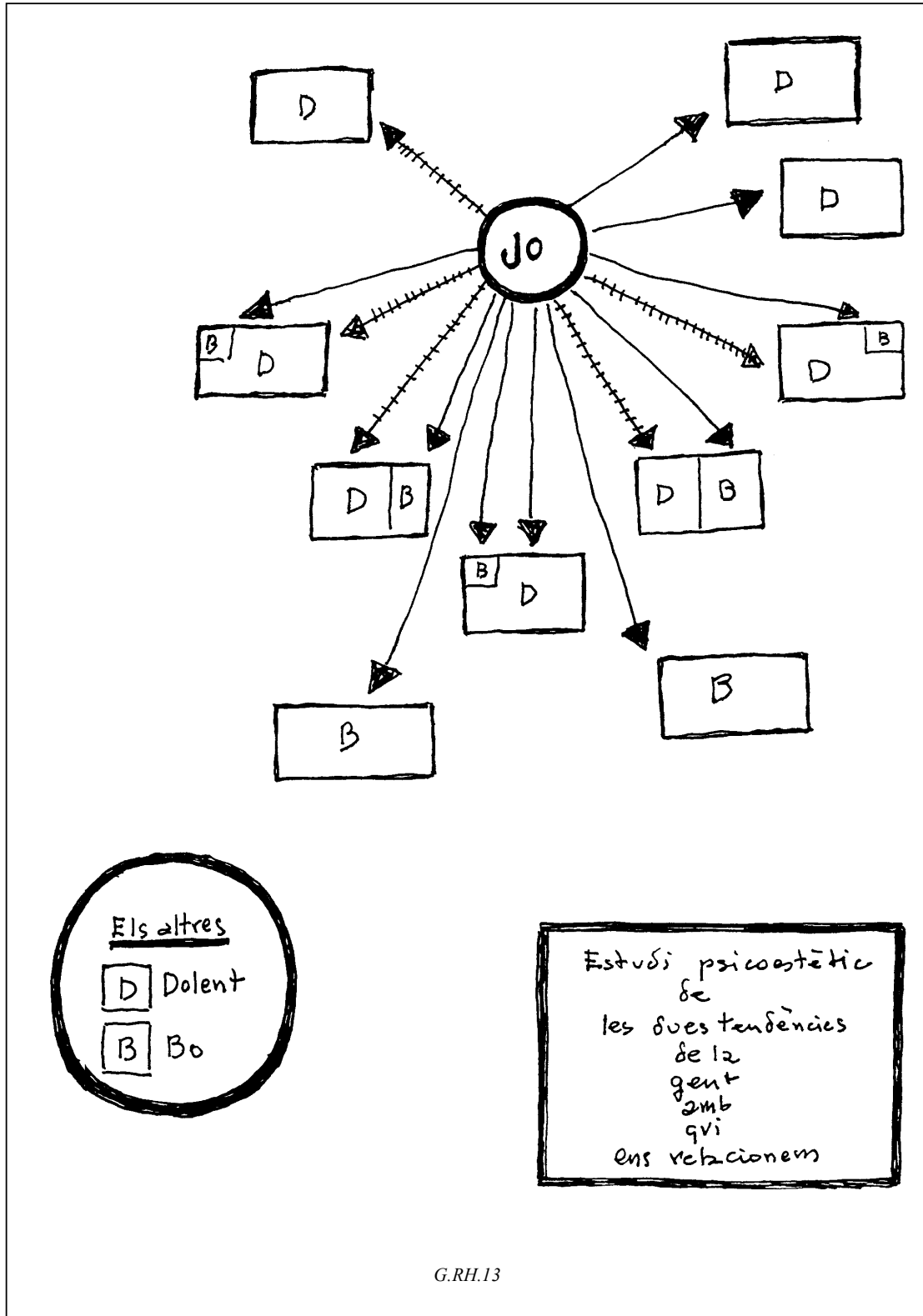
Estudi psicoestètic de relacions entre "jo" i "ambient"

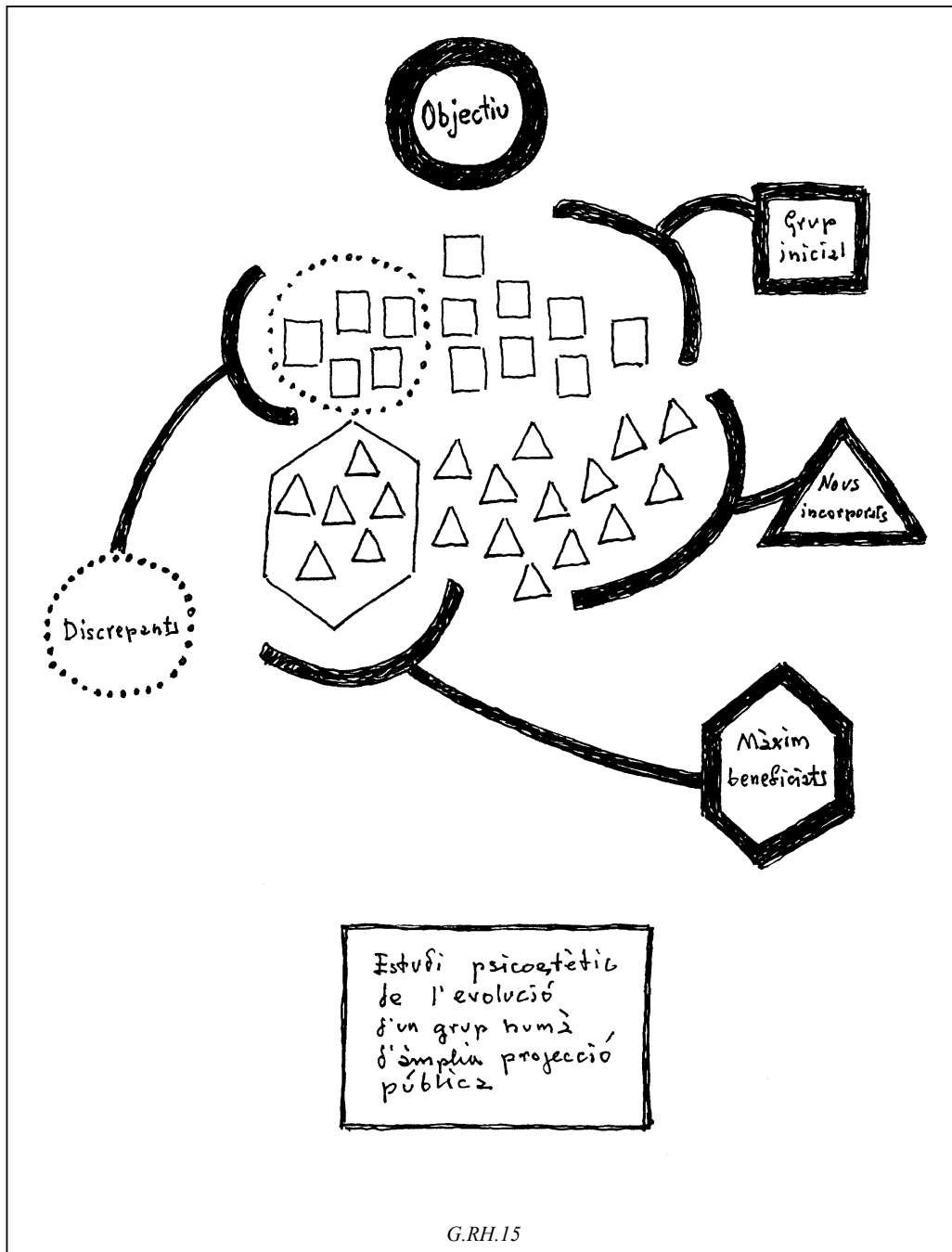

G.RH.05

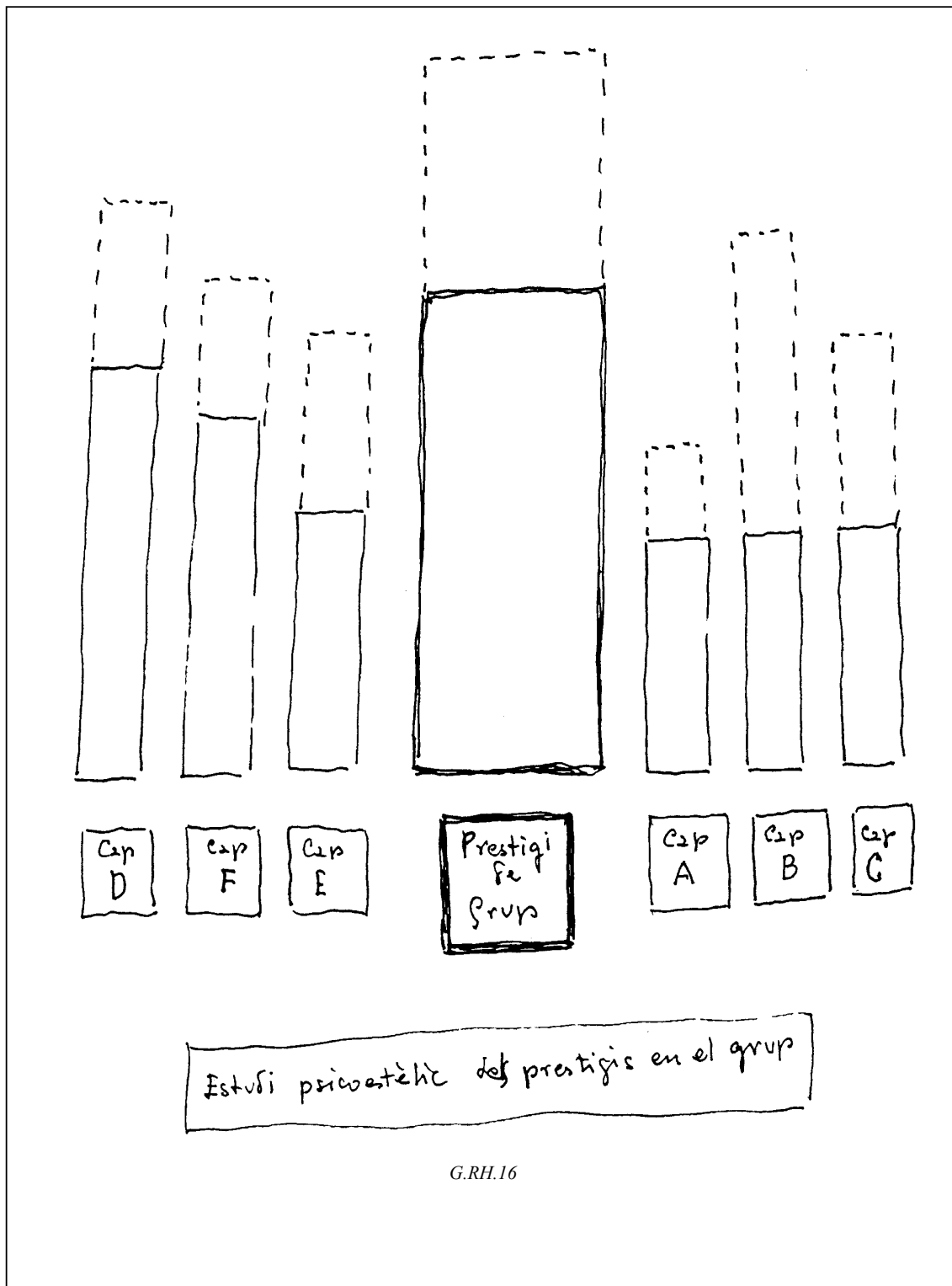

G.RH.15

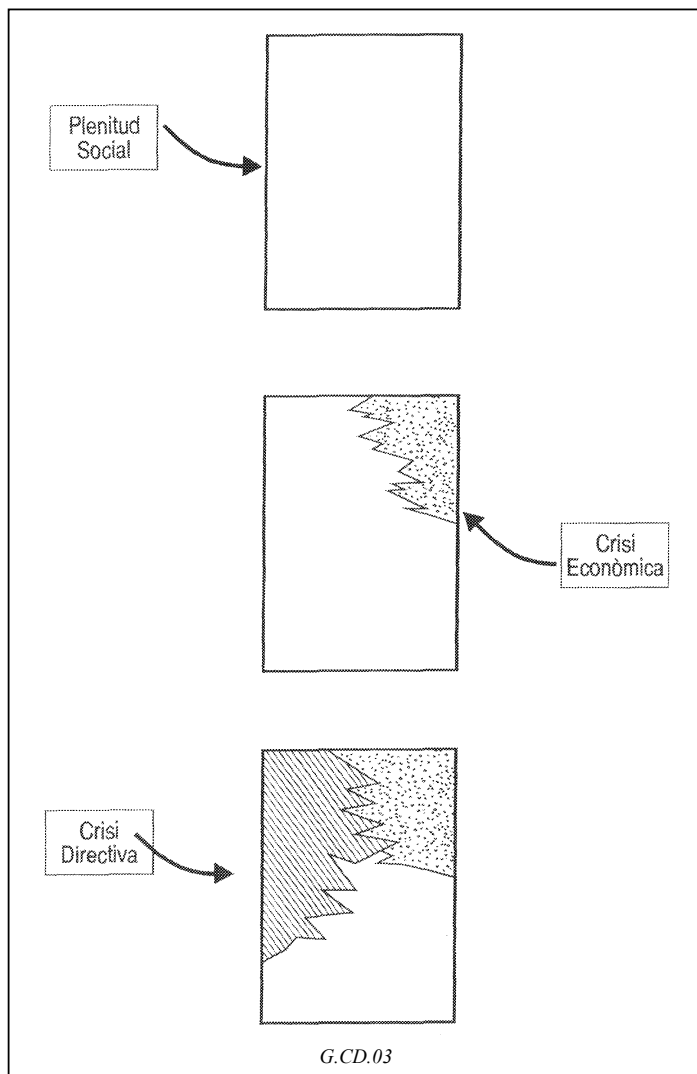
G.RH.16

- RH.01 Estudi psicoestètic de les tendències que tenim en la manera de veure els altres
- RH.02 Estudi psicoestètic de corrents caracterològics primaris I
- RH.03 Estudi psicoestètic de corrents caracterològics primaris II
- RH.04 Estudi psicoestètic de la culturització en relació amb la pulsio-tracció personal
- RH.05 Estudi psicoestètic de relacions entre "jo" i "ambient"
- RH.06 Estudi psicoestètic del progrés personal en relació amb la gent tractada
- RH.07 Estudi psicoestètic del criteri selectiu en relació amb les persones
- RH.08 Estudi psicoestètic de la valoració de les diferències personals
- RH.09 Estudi psicoestètic dels "moments" en les relacions entre persones
- RH.10 Anàlisi psicoestètica sobre l'evolució de la parella humana
- RH.11 Estudi psicoestètic d'una desfermada enveja
- RH.12 Estudi psicoestètic dels motius que creen enveja i la proporció entre si
- RH.13 Estudi psicoestètic de les dues tendències de la gent amb qui ens relacionem
- RH.14 Estudi psicoestètic de les influències entre grups socials
- RH.15 Estudi psicoestètic de l'evolució d'un grup humà d'àmplia projecció pública
- RH.16 Estudi psicoestètic dels prestigis en el grup

CAPÍTOL 19. CARÀCTER DIRECTIU

“Com costa fer progressar les ments dels homes que arriben al poder!, els del carrer van molt més de pressa.” (Cf. 15)

Un dels fets que marca el temps actual és la gran crisi directiva que patim a escala mundial. Per a Espinalt, aquest fet és molt més decisiu que qualsevol de les crisis econòmiques que hagi patit darrerament la nostra societat, ja que per assolir una plenitud social es fa més urgent cercar solucions per superar aquesta mancança, perquè les crisis econòmiques poden ésser superades més fàcilment en una societat on els directius sàpiguen portar a terme les seves funcions organitzadores amb eficàcia. (G.CD.03)

“Qui se sent representatiu? On són els protagonistes? En calen? Hi ha crisi de personatges? Com es formen? Sense ells, pot haver-hi política? És un mal o és un bé el protagonisme? Formuleu aquestes preguntes a tot drap i veureu que sobre la qüestió ningú no té les idees ni segures, ni precises, ni clares. Uns per demagogia, altres per hipocresia i els de més enllà per timidesa desafinen les respostes.”
Espinalt (O.E., 1983, p. 687)

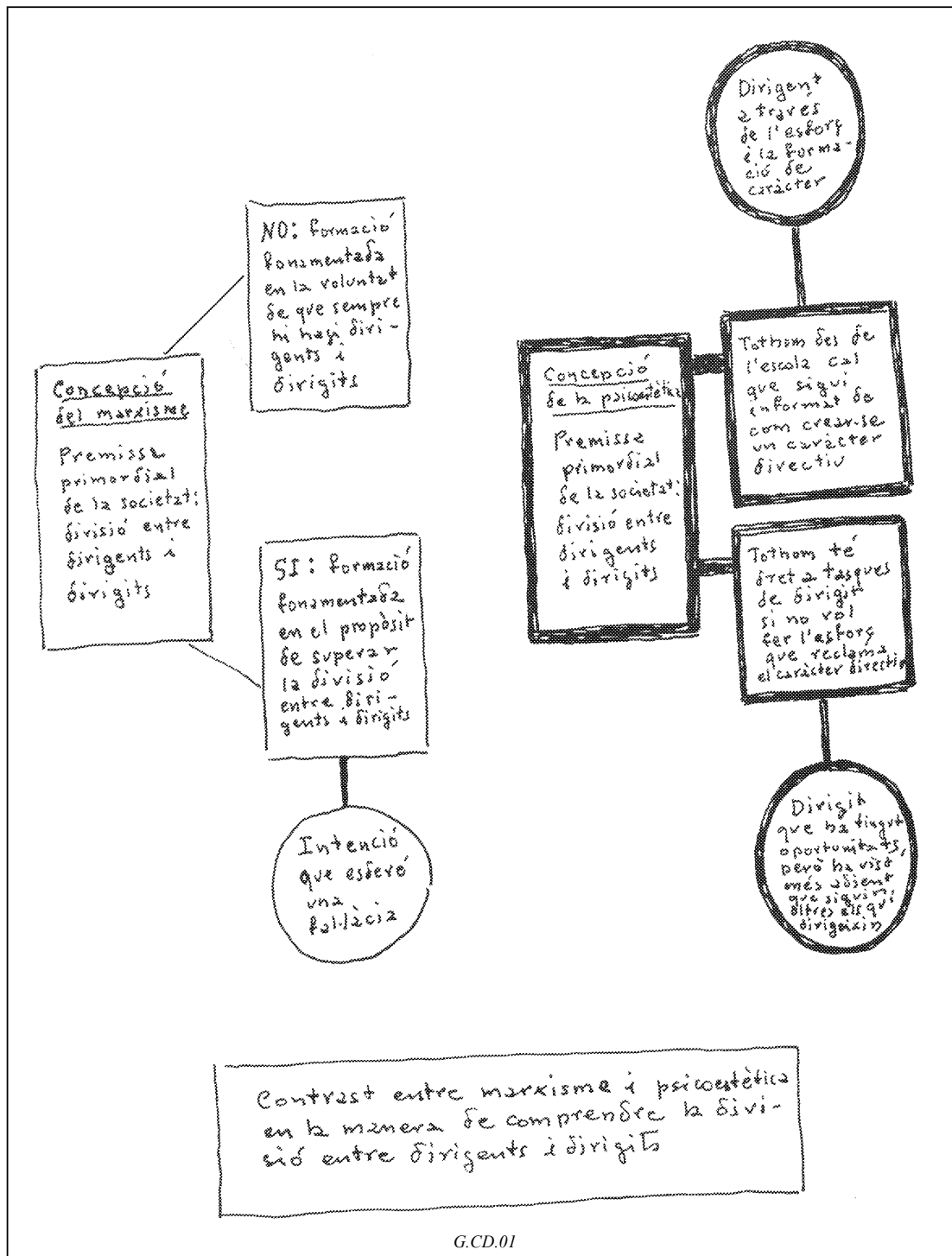
La societat actual intenta fer una gent que en lloc de voler fer de protagonista, més aviat li plau fer d'espectador. L'home, però, ha de tenir sempre una inclinació concreta a la vida; ha d'estar al servei d'una tendència, sense que això impliqui ser tendencios, és a dir, estar en una tendència de forma demagògica.

“Que no visqui simplement del gran capital acumulat pels enlluernadors pensaments i les sòlides creacions dels seus contemporanis prodigiosos per llurs iniciatives. Hom reclama participants i no mers espectadors que intentin gaudir còmodament de la genial participació d'uns quants.”
Espinalt (O.E., 19709, p. 397)

En aquest aspecte, la premissa primordial de la societat és que hi ha dirigents i dirigits, i el propòsit de voler obviar aquesta divisió esdevé una fal·làcia. Aquest és el contrast entre marxisme i psicoestètica, en la manera de comprendre la societat. (G.CD.01)

“Cal partir del principi –si volem fer bé les coses i ens abelleix de crear una societat que ajudi a interpretar-nos– que hem d'adaptar els programes a la realitat de l'home, i no l'home a l'abstracció del programa.”
Espinalt (O.E., 1961, p. 123)

Si partim d'aquesta premissa primordial podem encaixar les necessitats de les persones al fet que hauran de desenvolupar unes funcions socials que estaran emmarcades per aquest fenomen: l'existència de dirigents i dirigits. Per a Espinalt, ja a les escoles tothom hauria de ser informat de com crear-se un caràcter directiu per tal que se sabés que ser dirigent comporta un esforç i una fortalesa de caràcter més elevats, i també tothom té dret a tasques de dirigent si no vol fer l'esforç que reclama el caràcter directiu.

“Hem de pensar més en la natura de l'home, i menys en la frase demagògica que vol fer-los apareixer allò que no són. No podem tenir la feblesa de pactar amb falses configuracions de la manera d'ésser i de sentir dels humans, temptats per un afany de servir conceptes superats. Ací, com en tantes coses, hi ha moltes minories que volen fer passar el clau per la cabota. I tots plegats pretenen de parlar amb noció de causa, sense haver estudiat profundament la psicologia humana; ens volen vendre llurs ideologies estrafetes.”

Espinalt (O.E., 1961, p. 123-124)

Espinalt cita (Cf. 29) Diderot, quan l'any 1751, en publicar-se el primer volum de la llegendària *Enciclopèdia*, redactava l'article "Autoritat política", on deia: "*Cap home ha rebut de la naturalesa el dret de manar sobre els altres.*" Així, constatà que l'afirmació de Diderot confirma, una vegada més, que a l'home li plau d'allò més anar contra la naturalesa, ja que abans i després de Diderot sempre han existit dirigents i dirigits.

Des de la visió espinaltina, l'essència dels dirigents és el que Gaetano Mosca –sociòleg italià de principi de segle– va anomenar la "classe política". En el famós *Manifest comunista* de Marx, escrit en col·laboració amb Engels, afirma: "*La història de la societat, fins als nostres dies, és la història de la lluita de classes*". En opinió d'Espinalt, l'espectacularitat d'aquesta definició eclipsa la veritat, ja que en rigor, la història humana no és més que la història d'una societat on la majoria de persones han viscut gairebé sempre passivament sotmeses a una classe política. La forma com molt pocs han dominat la majoria ha estat inexplicable fins i tot per a les ments més preclares. La majoria es veu com quasi mig morta. No en va, de la "classe política" durant anys i panys n'han dit les "forces vives", és a dir, que n'hi havia d'altres que vivien esmaperdudes, gairebé com mortes.

19.1. EL TEST DEL RAMAT I EL DIRECTOR D'ORQUESTRA

Com el seu mateix nom indica, el "Test del ramat" és una prova gràfica que consisteix en dibuixar un ramat de bous. (G.CD.06)

El test no valora en cap moment la qualitat artística del dibuix, sinó el fet, entre altres coses, de posar-hi o no pastor. (G.CD.07) Espinalt opina que la figura del pastor és d'una importància cabdal en l'anàlisi psicoestètica de la història, ja que representa un gran arquetipus de l'inconscient col·lectiu. La persona que en dibuixar el ramat es deixa el pastor, mai no pot estar al seu lloc si aspira a exercir qualsevol funció directiva a la societat. De fet, ni la pedagogia moderna no té encara cap consciència d'aquest fet.

TEST PSICOESTÈTIC DEL RAMAT

EN UN PAPER QUARTILLA DIBUIXI UN RAMAT DE BOUS.
No es preocupi de la qualitat artística que pugui tenir, ja que allò que valora el test, és el significat que es manifesta en la manera d'estructurar-ho.

G.CD.06

Tanmateix, va ser sorprenent observar que ni antropòlegs, ni etnòlegs, ni prehistoriadors encara no han trobat la idea del pastor: passen del caçador a l'agricultor, i s'obliden del pastor. No li donen cap relleu. Parteixen de la base que l'home primitiu era nòmada –caçador–, i un bon dia es va fer sedentari, però no saben explicar-nos per què. Abans d'arribar a l'agricultor es deixen el pastor: l'home que té la força seductiva de domesticar els animals, de fer-se'ls seus. És amb ell que comença la civilització.

El pastor se n'adona que acontentant un gos, aquest li controla les ovelles del ramat. Ni homes com Maquiavel o Freud van tenir una comprensió de l'home tan afinada en els seus camps com el pastor en el seu comès de pasturar el ramat. L'home cada vegada tenia més animals domesticats –gossos, ovelles, cabres, vaques, porcs, etc.–, i aquest fet provocà un excés que el féu fer-se sedentari, ja que no podia tenir la mobilitat d'altres grups, com ara dels caçadors. Així, el porc –concretament– va ajudar molt a bloquejar la seva mobilitat, ja que és un animal lent i pesat que li costa molt desplaçar-se. No en va els àrabs rebutgen sistemàticament menjar aquest animal, ja que els fa ser sedentaris, i volen tenir una gran mobilitat.

El fet és que el pastor explotava els ramats, però amb una gràcia i una capacitat molt llunyanes del primitivisme del caçador. És així com, partint de domesticar animals, va arribar a saber dominar i a saber moure homes.

CASOS MÉS FREQUENTS QUE PODEN PRESENTAR-SE QUAN ES REALITZA EL TEST DEL RAMAT

- 1 Quan s'hi dibuixa el pastor :
L'autor és una persona que té un concepte clar que les comunitats tenen o es condueixen mitjançant uns dirigents
- 2 Quan el pastor té uns atributs (bastó, barret, samarra) :
Persona que té molt més afinat el sentit de la direcció i copsa els rituals i les estratègies que el comandament comporta.
- 3 Quan es dibuixa el pastor i un gos :
Sentit de la direcció que es recolza en la força coercitiva que la mateixa direcció li permet.
- 4 Quan es dibuixen gossos sense pastor :
Indica un sentit agressiu de la direcció i un creure que dirigir només és conseqüència d'una força coercitiva. Sentit violent del poder.
- 5 Quan es dibuixa el ramat sense pastor i els bens separats entre si :
Concepte molt individualista de la societat, poca noció de les estructures que la componen i escàs o nul sentit directiu
- 6 Quan es dibuixa el ramat sense pastor i els bens estan junts sense estar amuntegats :
Denota una persona d'un sentit de comunitat amb tendència a ésser utòpic que cerca una bona relació amb els altres però que sempre acaba desafinant-la per poc sentit directiu.
- 7 Quan es dibuixa el ramat sense pastor i els bens estan amuntegats :
Persona molt adotzenada i subjecta a l'últim que li parla, tendència a ésser un prototipus dels quals hom n'ha dit de forma despectiva " home massa ", per tenir uns contorns personals molt poc dibuixats.

Nota: Si els ramats de bens a on s'hi posa pastor tenen símptomes d'aquests casos que hem copsat amb el ramat sense pastor, tendeixen a donar-nos també el concepte que dels dirigits té aquell que, a la vegada, demostra posseir sentit directiu.

G.CD.07

Des de la visió espinaltiana, quan no es comprèn el pastor, només es comprèn el "marrà". És a dir, aquell be fort i valent que s'imposa a cops, per la força bruta, i es fa l'amo del ramat; però sense cap ordre ni cap tècnica. Sovint, "pastor" i "marrà" es confonen en una societat on la crisi directiva és manifesta. És més, tota agrupació humana sense sentit de pastor es mou sempre en un nivell d'horda, exactament com les agrupacions animals. El mateix Freud va començar dient que l'home era un animal d'horda i que es movia a garrotades. No va saber descobrir la mà esquerra del pastor, la figura del qual apareix també repetidament a la Bíblia.

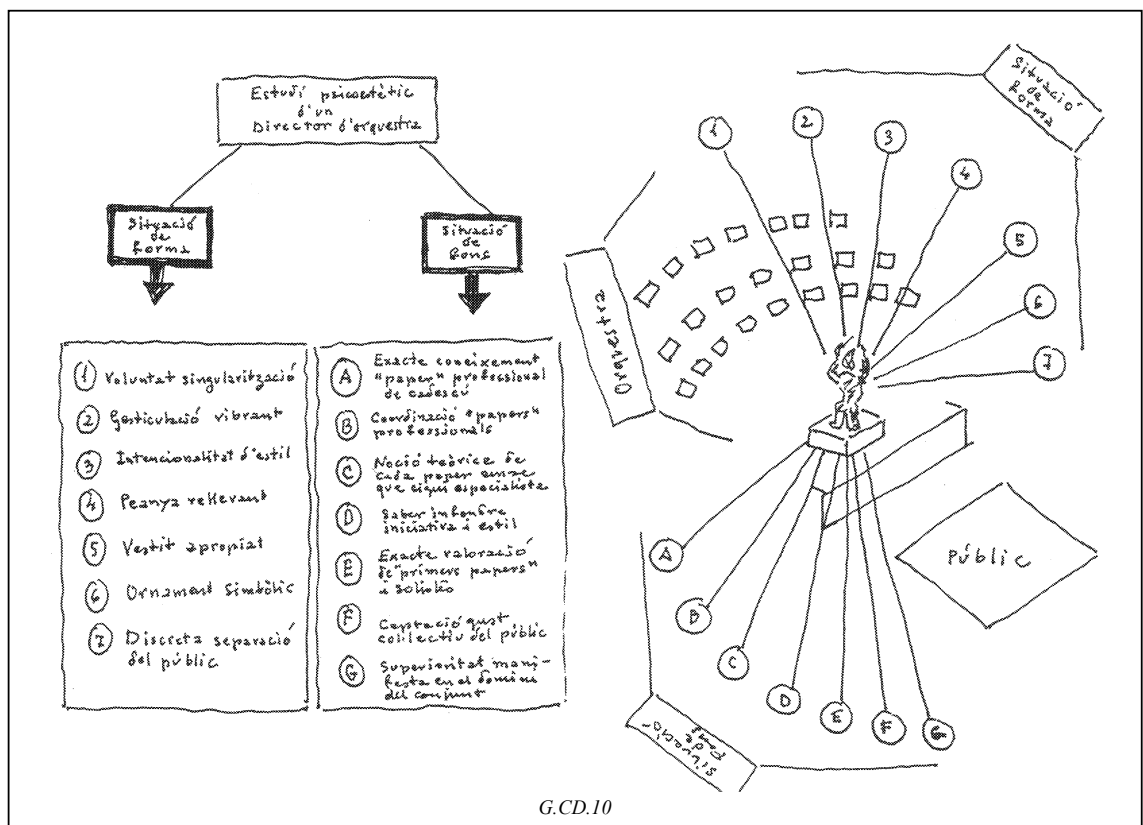
En veritat, el pastor fou el primer que va començar a dialogar amb personatges sobrenaturals, i feia sacrificis d'animals a divinitats. La raó d'aquest fet cal cercar-la en què el pastor veia que a mesura

que anava domesticant animals feia trampa a la natura, i cercava la manera de fer-s'ho perdonar d'alguna forma. D'aquí els sacrificis als déus.

Espinalt cita (Cf. 24) els casos d'Abel –pastor idealitzat– o del mateix David, que va batre Goliat, i també era pastor. Jesús, en un moment determinat també adverteix els apòstols del fet que poden trobar-se falsos pastors, a la vegada que fa el primer retrat psíquic d'un pastor: “*Les ovelles escolten la seva veu. Crida les pròpies ovelles cadascuna pel seu nom i les fa sortir fora de la pleta. Quan les ha tret fora, davant seu les ovelles el segueixen perquè coneixen la seva veu. A un estrany, en canvi, no el seguiran, sinó que en fugiran, perquè no coneixen la veu d'un estrany.*” Tanmateix, els apòstols no entengueren aquestes explicacions –encara avui milers de persones segueixen sense entendre-les–, raó per la qual Jesús remarca: “*Jo sóc el bon pastor. El bon pastor és aquell que dona la vida per les seves ovelles.*”

Així mateix, la figura del pastor no és tampoc compresa, en la mateixa mesura, per tots els pobles. Al nostre país, Catalunya, la figura del pastor *Manelic* de l'obra teatral d'Àngel Guimerà *Terra baixa* sempre ha estat vivament admirada i colpidora per a la nostra gent, particularment quan era representada amb gran èxit durant el primer quart del segle passat per actors com Enric Borràs i d'altres.

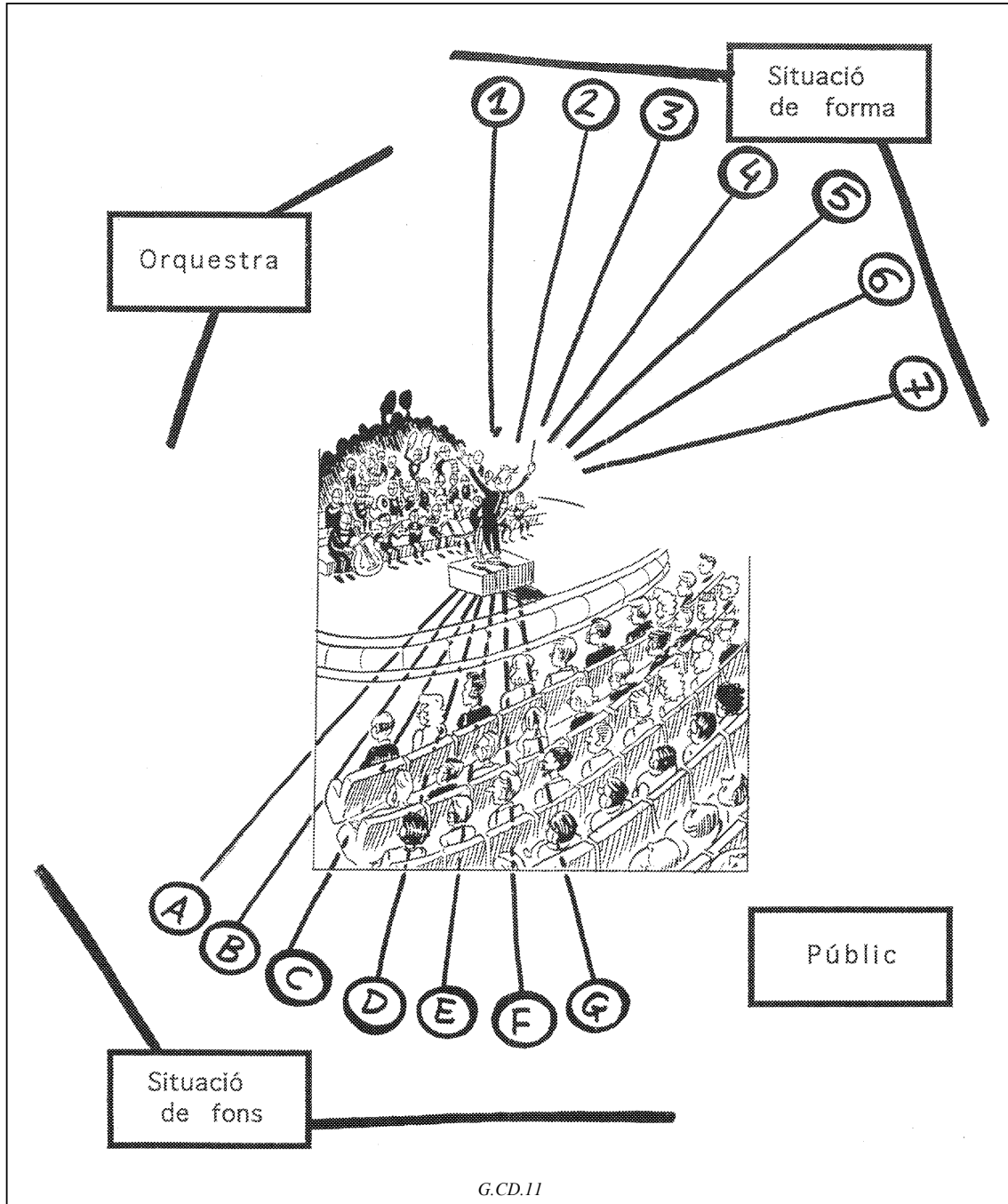

G.CD.10

El pastor del ramat representa la imatge més primitiva de la direcció humana, mentre el director d'una orquestra simfònica, segons el criteri d'Espinalt, és la imatge més sublim de la direcció dintre de la civilització. (G.CD.10-11)

Del ramat de bens al director d'orquestra hi ha una gran evolució quant als artificis que l'home empra per conduir i coordinar grups humans.

Espinalt analitza (Cf. 24) un paràgraf que correspon a l'opinió d'alguns filòsofs anglesos del segle XVIII a propòsit de l'expansionament de l'imperi britànic, perquè constataren astorats el fet següent: "Res més sorprenent pels qui consideren amb mirada filosòfica els afers humans, la passivitat com la majoria de persones es deixen governar per molt pocs i la implícita submissió amb què els homes resignen sentiments i passions davant llurs dirigents." Quines són les persones, podem preguntar-nos, que es resignen amb aquesta passivitat? La resposta és concloent, aquells que formen el ramat, aquells que són un més dintre del grup.

Malgrat tot, seria un greu error considerar totes les ovelles d'un ramat amb el mateix patró, ben al contrari, ens cal distingir diversos tipus bàsics. Per exemplificar aquesta afirmació, i fent ús de la seva

habilitat d'il·lustrar els fets humans amb caricatures que contenen un explícit caire irònic però també un clar contingut pedagògic, Espinalt extrapola característiques humanes i, amb un llenguatge metafòric, en destria les tipologies següents (G.CD.08):

L'ovella del mig: És aquella que veu llana per tot arreu. Amb prou feines té temps d'abaixar el morro i menjar una mica d'herba. Té la típica mirada de be degollat i encara no l'han mort.

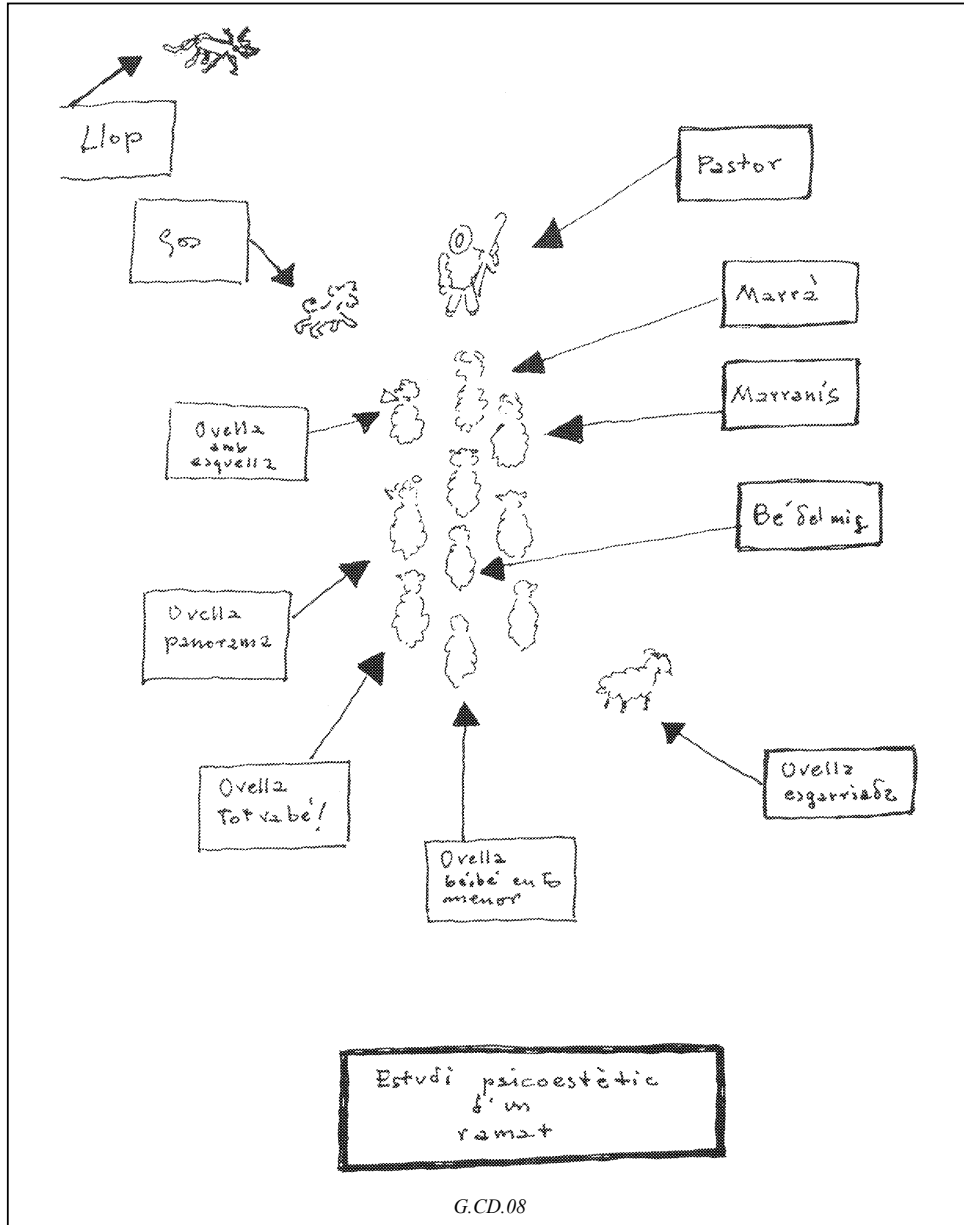
El marrà: Ja n'hem parlat anteriorment. Va donant patacades a tort i a dret per imposar-se per la força. Representa tota una institució dintre del ramat, però fa sempre un paper de col·laboracionista ben negatiu.

Ovella amb esquella: N'hi ha moltes. Pot equiparar-se a la persona que tenint el seu cotxe, es creu que ja ho domina tot, i no passa de ser un més entre centenars de persones.

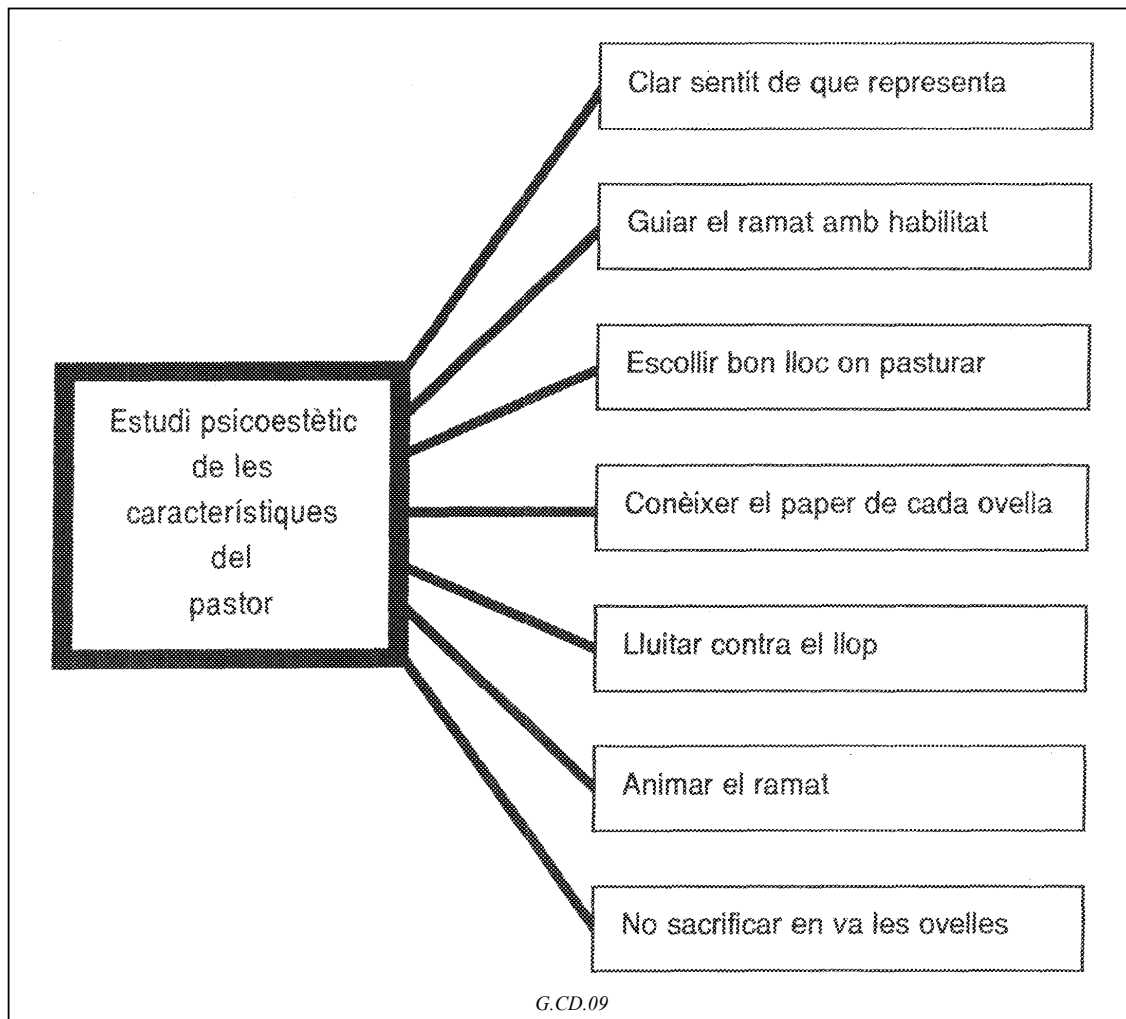
Ovella amb panorama: Es col·loca a les bandes del ramat. És el dret adquirit de tenir una panoràmica del món a força de viatjar i anar d'un lloc a l'altre, però passivament, com un espectador.

Ovella esgarriada: Aquella que sembla que no encaixa amb el grup, que es margina. No obstant això, aquest element pot ser perfectament una matèria primera de gran valor per convertir-se en pastor.

Marranis: Be mascle mig capat.

A la conferència (Cf. 24) que parla d'això, diu que els homes tenim cada dia més símptomes del que anomena "síndrome de multitud". Només aquell que sap aixecar-se per sobre de les seves pròpies condicions humanes amb un gran esforç, sap desmarcar-se de la multitud. En aquest sentit, el pastor té el do de la clarividència, analitza els fets, preveu i mira amb esguard segur tot allò que l'envolta. Així, el pastor ha de tenir unes característiques determinades que en el gràfic (G.CD.09) es concreten de la forma següent: clar sentit del que representa, guiar el ramat amb habilitat, escollir bon lloc on pasturar, conèixer el paper de cada ovella, lluitar contra el llop, animar el ramat i no sacrificar en va les ovelles.

19.2. ESTUDI PSICOESTÈTIC DEL DIRECTIU

“Amb més motiu, quan es veu clarament que la més important missió d'un cap de colla és formular de manera conscient les actituds que de forma inconscient el grup humà per si mateix ja elabora. Ésser líder vol dir traduir en formes d'una major intel·ligència allò que d'una manera poc canalitzada, però persistent, forma el sentir de tothom, i posar-ho després al servei del bé comú. Dirigir al marge de la voluntat de la gent encarna la tirania. Per més que llueixi el capitost, és la gent el que compta. Potser, algú es mostrarà contrari a l'observació anterior, assegurant-nos que gràcies a l'acció de certs caps de colla, que varen desobeir la voluntat de la gent, la humanitat ha assolit més d'un progrés i millora. Però és hora també de recordar que les migrades millores assolides d'aquesta mena de manera no valen, ni de bon tros, el crescut preu que en sang i baixes varen costar.”
Espinalt (O.E., 1957, p. 71)

La direcció humana, doncs, és un dels grans artificis que ha desenvolupat l'ésser humà des de l'inici del pastoreig. Actualment, en la versió més evolucionada del directiu, esdevé un element necessari per conduir la societat, encara que estem lluny d'aconseguir que la nostra civilització sigui guiada per aquells que tenen la capacitat de fer-ho. ¿On són els directius que compleixen les característiques del bon pastor? Guien el ramat amb habilitat? Lluiten contra el llop? O sacrifiquen les ovelles en va?

La manca de professionalitat és evident, i fins i tot trobem que en el món actual la crisi d'autèntics directius ha portat al poder a actors que, tot i tenir el legítim dret d'arribar als llocs de comandament, ens fan qüestionar si els polítics han perdut la capacitat de motivar la gent i han de ser substituïts per l'atracció que genera en el públic la fama dels artistes. D'aquesta manera, transportats a un món que no és el seu –el de suplents dels líders polítics–, els actors han sabut interpretar millor les actituds que reclama la gent que els que haurien de ser els autèntics cabdills, encara que, formats en el món de l'espectacle, no tinguin la preparació ideològica, econòmica, sociològica o legislativa que haurien de tenir per fer la seva funció amb eficàcia.

Estudi psicoestètic
sobre
la
dificultat
de
definir
el
directiu

El mariscal Montgomery, deia:

"El líder cal que tingui un optimisme contagiós i la decisió de seguir endavant malgrat les dificultats. També deu irradiar confiança, àdhuc quan ni ell està massa segur de quin serà el desenllaç. La prova de foc d'un líder és el que hom sent quan surt d'una conferència o reunió i se'nta d'estar en la seva presència. Et sent animat? Sent més confiança en tu mateix?"

Contrast amb la valoració psicoestètica:

En la recepta de Montgomery hi manca, com a mínim, la capacitat de preveure.

No és suficient motivar. És la suma del motivar i preveure, l'essència imprescindible de l'autèntic directiu.

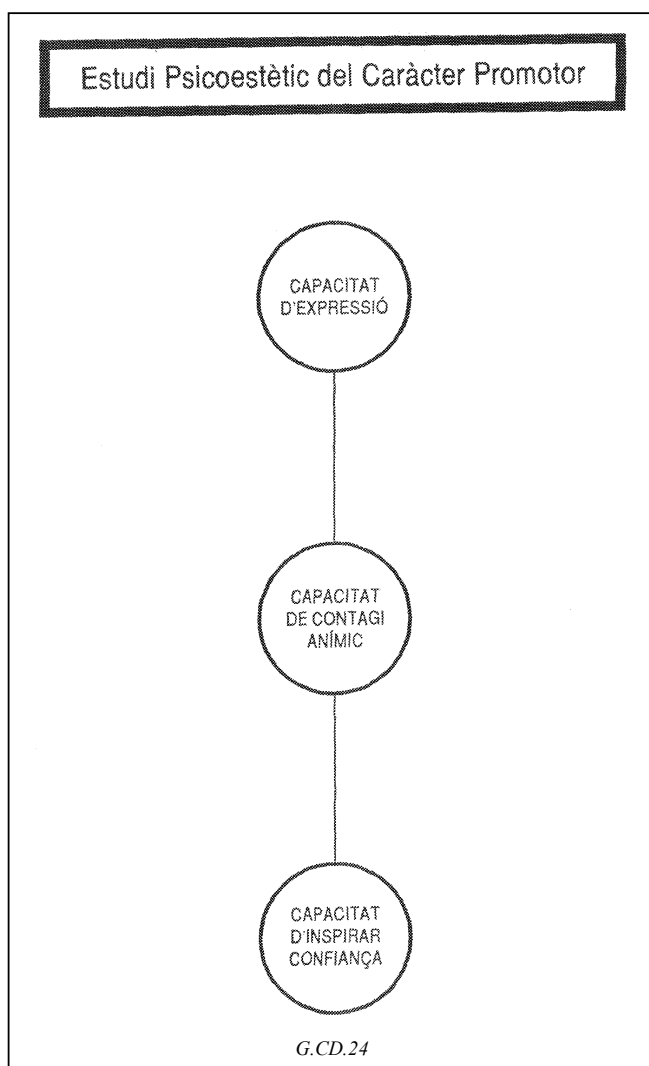
No obstant això, definir l'autèntic directiu no és tasca fàcil. En el gràfic (G.CD.22) cita una de les definicions que més s'apropen a precisar-lo, la del mariscal Montgomery, que deia: *“El líder cal que tingui un optimisme contagiós i la decisió de seguir endavant malgrat les dificultats. També deu irradiar confiança, àdhuc quan ni ell està massa segur de quin serà el desenllaç. La prova de foc d'un líder és el que hom sent quan surt d'una conferència o reunió i deixa d'estar en la seva presència. Et sents animat? Sents més confiança en tu mateix?”* Per a Espinalt, a aquesta definició caldria afegir-hi, com a mínim, la capacitat de preveure. És a dir, no és suficient motivar; és la suma de motivar i preveure, l'essència imprescindible de l'autèntic directiu.

“Manar no consisteix a donar ordres, elevant més o menys el to de la veu, sinó a tenir una iniciativa superior a la del subordinat. [...] Un fort sentit de la justícia és un avantatge considerable per manar amb èxit.”

Espinalt (O.E., 1957, p. 74)

Altrament, dirigir no ve donat pel fet de tenir unes característiques humanes fora del que seria usual, sinó del conreu d'unes habilitats que configuren un caràcter amb seguretat en les pròpies accions i amb capacitat de superar els obstacles sense defallir.

Espinalt concreta tres qualitats fonamentals del caràcter promotor: capacitat d'expressió, capacitat de contagi anímic i capacitat d'inspirar confiança. (G.CD.24)

“Per començar a seguir-ne la pista, direm que en el llenguatge més o menys cabalístic es diu: carisma és un do molt peculiar que Déu concedeix de manera especial a determinats mortals. El diccionari en posa un exemple en definir la paraula: «el do profètic». Sigui el que sigui, les facultats que hom diu que concedeix el carisma van o pretenen anar molt més enllà de l'home normal.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 415)

Per tant, no es tracta de tenir un do sobrenatural, sinó una preparació i una instrucció.

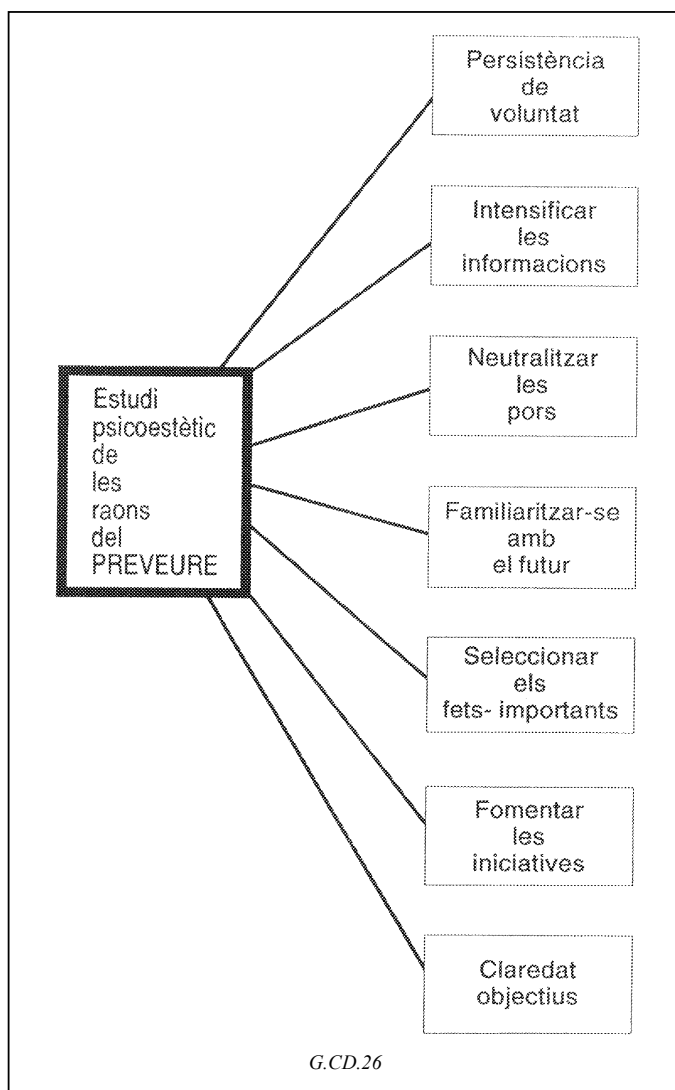
Una de les primeres habilitats que cal que entreni i perfeccioni un directiu és la capacitat d'expressar-se, que necessitarà en un grau més elevat que altres professions que no tinguin aquest caire directiu. El domini del llenguatge facilita el que la persona superi les inhibicions i la timidesa o el fet de pensar que és millor no parlar per no comprometre's; mentre que tot és compromès si no es té caràcter.

“Tot polític cal que tingui una facilitat d'expressió superior al terme mitjà, pel cap baix, perquè sigui capaç de traduir en paraules allò que són idees entrevistes però no concretades per part dels seus seguidors. Cal que sàpiga concretar un estat col·lectiu d'opinió. La falta de

domini idiomàtic ens dóna un to d'aficionats i afua indegudament el nostre sentit del ridícul. Parlar

en públic, entre nosaltres, sempre és un calvari. És tan palesa aquesta sensació que molt sovint l'excés de paraules gruixudes que posem en la nostra conversa no fa altra cosa que denunciar un estat inconscient de frustració, per no saber ben bé com dir allò que hom pensa.”
Espinalt (O.E., 1964, p. 267-268)

sanguini. El biliós és més susceptible, el sanguini és més escèptic. El biliós és més idealista, el sanguini és més pràctic. El biliós és més amargat, el sanguini és més burleta. El biliós és més tenaç, el sanguini és més joliu. El biliós és poc tolerant, el sanguini és més cordial. El biliós és més capficat, el sanguini s'adapta amb més facilitat a les normes que li arriben de l'exterior.”
Espinalt (O.E., 1957, p. 74-75)

El sentit ètic i moral, però, malauradament no sempre va unit al desig de comandar dels líders. L'afany de manar pot tenir altres finalitats que no són les que hauria de tenir l'autèntic pastor envers la societat.

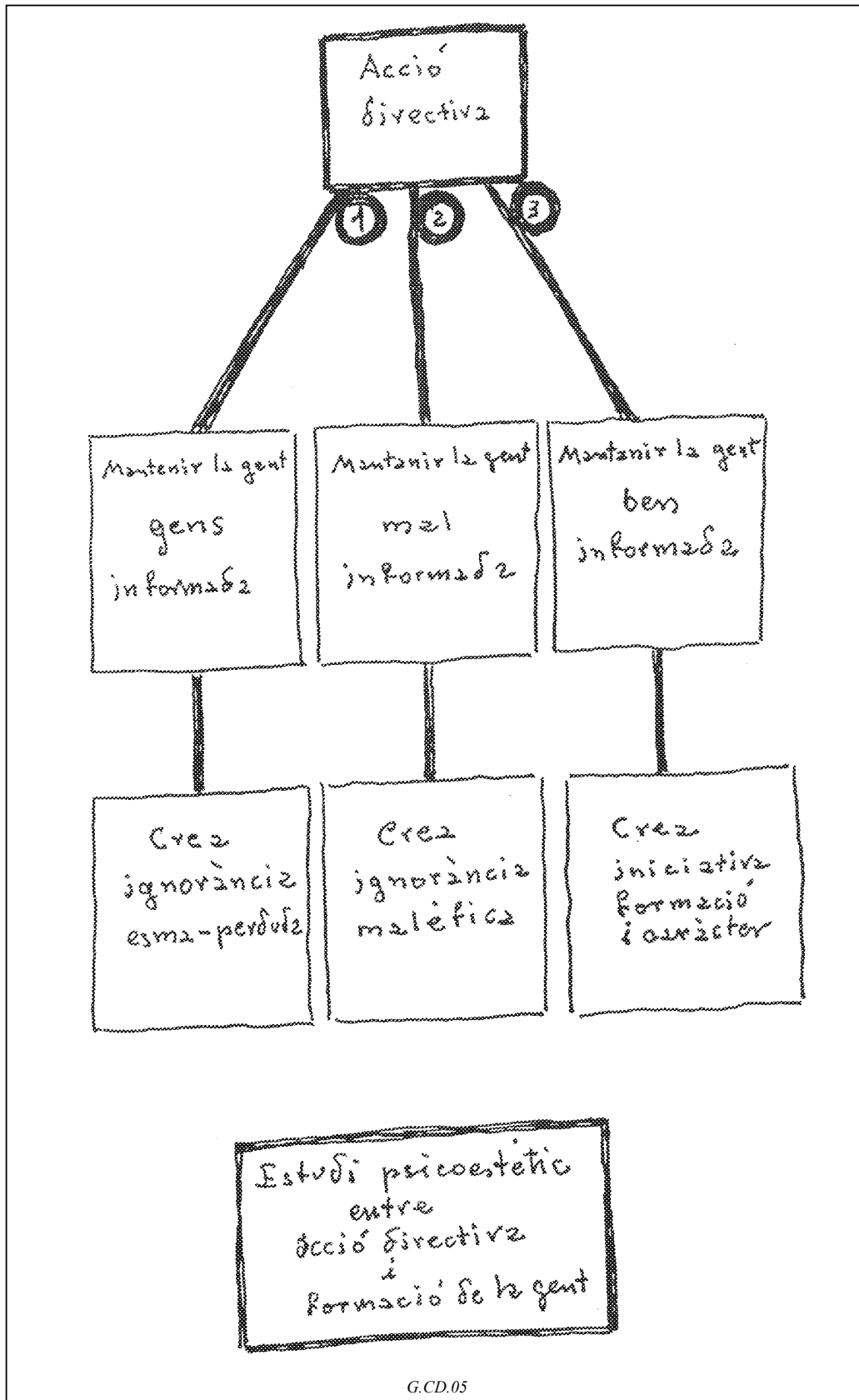
“Per altra banda, si tenir DO DE COMANDAMENT és una característica psicològica que no és necessari que vagi unida amb les bones intencions, es fa imprescindible el «vot i veu» de la gent per controlar les maquinacions que poden tramir les persones que, gaudint del preat do, són, al mateix temps, pobres de consciència.”
Espinalt (O.E., 1957, p. 73)

La gent cotitza, en un grau alt, la facilitat que pugui tenir un líder polític per fer frases amb un profund contingut o amb una notable força motivadora. Una bona expressivitat, a la vegada, ens facilitarà l'adequat tracte interpersonal, que unit a la capacitat de saber copsar la manera de ser de cadascú i comprendre les diferents motivacions personals ens portaran a tenir el “do de gent”.

“El «do de gent» és la facultat que ens permet d'orientar la punteria dels altres, perquè ens posin en el compte de llur PRO i no en el de llur CONTRA. És l'art de fer-nos agradables, és la manera de guanyar-nos la voluntat dels altres, és la fórmula per despertar la simpatia i la confiança espiritual.”
Espinalt (O.E., 1957, p. 75)

D'altra banda, és imprescindible un coneixement de la psicologia humana que desenvolupi l'interès del directiu per posar-se en el lloc dels altres i sàpiga treure el millor dels seus col·laboradors. Ha de saber ser flexible, perquè cada tipus, com cada grup, vol una tàctica diferent.

“No és el mateix –com a títol d'exemple– donar ordres a un home de temperament biliós o a un altre de

G.CD.05

Per a Espinalt, el sentit de la democràcia seria poder triar els millors d'entre els que volen guiar la societat, però, el sistema que tenim actualment encara no està prou perfeccionat per aconseguir-ho, i sovint ens trobem amb una gestió deficient dels cabals públics i d'una malversació fraudulenta dels potencials socials que s'haurien d'estimular.

“La psicoestètica li demostrarà la forma de moure l'home, però l'ètica de portar-lo al servei del bé o del mal; això no és patrimoni de la psicoestètica, és patrimoni de la formació més íntima d'aquell home.” (Cf. 4)

D'altra banda, en el gràfic (G.CD.26) Espinalt ens planteja les raons per les quals el directiu ha de tenir una forta capacitat de preveure els esdeveniments. Sense aquesta facultat no és possible dirigir amb eficàcia. Aquestes raons queden concretades en les característiques següents: persistència de voluntat, intensificar les informacions, neutralitzar les pors, familiaritzar-se amb el futur, seleccionar els fets importants, fomentar les iniciatives i claredat d'objectius.

“[...] ells, els tranquils, no són pas els autèntics optimistes. Els autèntics són els que tenen objectius raonats per poder-ho ser i viuen esperançats perquè coneixen la tònica de l'esdevenidor sense confondre els obstacles amb la derrota definitiva ni creure que l'avalot del faceciós ja és el triomf que perdura.”
Espinalt (O.E., 1964, p. 275)

Quant a això, per poder neutralitzar eficaçment les pors s'ha d'estar familiaritzat amb el futur, i no hi ha altra manera d'aconseguir-ho que estant adequadament informat. Si manca la informació real, o no podem arribar a aconseguir-la perquè està encoberta o manipulada, això ens dificultarà aquesta previsió encertada.

“La por ens deformatà la realitat.”
Espinalt (O.E., 1966, p. 219)

Així, el fet de conèixer el futur és essencial per mantenir les pors neutralitzades, per això en el gràfic (G.CD.05) Espinalt ens planteja quin és l'ús que de la informació en fa el poder quan malda per mantenir la gent poc informada o mal informada, perquè aquest fet debilita que es pugui aconseguir una projecció del futur encertada; mentre que mantenir la gent ben informada crea iniciativa, formació i caràcter.

“La millor qualitat de l'home empenedor és el seu sentit realitzador i la seva iniciativa en la forma d'enfocar la pròpia vida.”
Espinalt (O.E., 1966, p. 193)

Per això, l'afany de superació farà que el directiu esdevingui model de la societat i prediqui amb l'exemple. La persona amb afany de comandar cal que s'autoanalitzi constantment i que tingui una voluntat ferma. A més, per a Espinalt –i mantenint sempre una visió equilibrada entre el fons i la forma–, la seva figura ha d'estar actualitzada perquè, ¿com volem tenir sentit de futur si anem vestits de passat?

“És evident que si l'instint de superació i l'afany de comandament se sumen en un mateix personatge, la seva capacitat directora serà d'horitzons més nobles, però això no pressuposa que l'instint de superació sigui la mateixa rel de la psicologia del cap.”
Espinalt (O.E., 1957, p. 73)

És a dir, si tenim objectius nobles i bones idees per poder fer una societat més justa i harmònica, cal que tinguem en compte molts factors a l'hora de transmetre els nostres conceptes, ja que la veritat per si sola no es transmet. Així, fent un resumit i breu compendi de factors psicoestètics, ens alerta de no descurar cap factor que, per insignificant que sembli, no podem menysprear.

“La pràctica els ha demostrat que la veritat per si sola ni és revolucionària ni mobilitza ningú. Cal concretar un estil més operant. Tasca arriscada, però sense fer-m’ho dir dos cops, ja tinc el consell a la punta dels llavis i no voldria que fos precipitat: «No parleu amb tòpics que sonin a tronat cosmopolitisme, fugiu de l’ambigüitat. No us feu malveure, com si us volguéssiu menjar el pollastre a mig desplomar. Que el vostre coll no quedi com escanyat per la corbata, mai no dona seguretat de futur un tipus passat de moda. Sense desmentir les essències del país, no oblideu de tenir un aire propi de qui és àrbitre en els canvis de costums. Sobretot procureu que les vostres paraules no quedin desfigurades per una mala forma de gesticular. Ara bé, no parleu amb les mans quietes, com si un orador només s’expressés amb la boca. No ha convençut mai l’estaquirot. Procureu agafar un posat que no sembli de vençut abans de començar. Que el vostre català sigui castís i capaç de despertar entusiasme. Penseu que no hi ha un Demòstenes possible sense un vehement desig de pronunciar una filípica.»”

Espinalt (O.E., 1983, p. 675)

Per tant, si els autèntics directius polítics amb idees justes i renovadores són escassos, també en altres àrees de la societat no són munió els que han sabut portar a bon terme aspectes que han afavorit el progrés de la humanitat.

“Rousseau deia que si no haguessin existit cent homes del segle XVIII –dels quals jo faria la llista–, no existiria la civilització moderna.” (Cf. 4)

Però, per a ell, la gravetat del que succeeix avui dia també passa pel fet que a les escoles no els ensenyen els noms d’aquest centenar de persones i, aleshores, sembla que tot vingui per generació espontània, llavors fem un fals col·lectivisme, tots ens diem de *tu*, tots som iguals, tots tenim molt talent, i, a la vegada, ens queixem que uns quants desaprensus estiguin al poder.

“Hi ha homes que són imprescindibles, hi ha homes que són la clau de tot i que, en última instància, tot ho salva un sol home.” (Cf. 39)

Realment, com que no hi ha una formació que remarqui les característiques humanes del caràcter directiu, es desorienta la societat quan es manté la creença que al poder si arriba per altres motivacions que no són la preparació, el talent i el caràcter. Afavorint que la gent es desentengui –cada vegada més– de la direcció humana i es fomenti una actitud de rebuig quan pensem que els de dalt hi són, o bé per favoritisme, o bé per ser més destres que ningú en l’art de la tergiversació.

“Si hagués existit abans el general Franco que Pompeu Fabra –fixi’ns-hi bé, dues persones–, ja aquí ni parlariem en català. Però la història va voler que primer existís el mestre Fabra i després el general Franco, i seguim parlant català.” (Cf. 20)

Així, si en molts aspectes encara continuem progressant, és gràcies a l’esforç titànic d’aquells que, com Pompeu Fabra, han sabut erigir-se en guies de la societat i portar-la cap a uns objectius que d’altra manera no haguessin estat possibles. Tenir aquest tremp directiu requereix dedicació, estudi i molt esforç.

“La història de l’home queda marcada pels caràcters dels homes.” (Cf. 4)

En veritat, si no ensenyem l’art de la direcció com una matèria més que l’èsser humà ha de saber per entendre la societat i per copsar quines són les seves possibilitats en assolir tasques directives, ens trobarem que els que tenen objectius nobles estan inhibits perquè creuen que pretendre una quota de poder és de pretensions –quan precisament el pretensions és el que *pretén* alguna cosa, és a dir, té aspiracions legítimes–, o ho confonen amb la vanitat, quan vantar-se d’alguna cosa, que es pot aportar al bé comú, és un tret positiu i necessari.

“Gràcies a la vanitat de tres dotzenes d’homes importants hem arribat on hem arribat, amb tot allò que també la vanitat pot tenir d’inconvenient.” (Cf. 34)

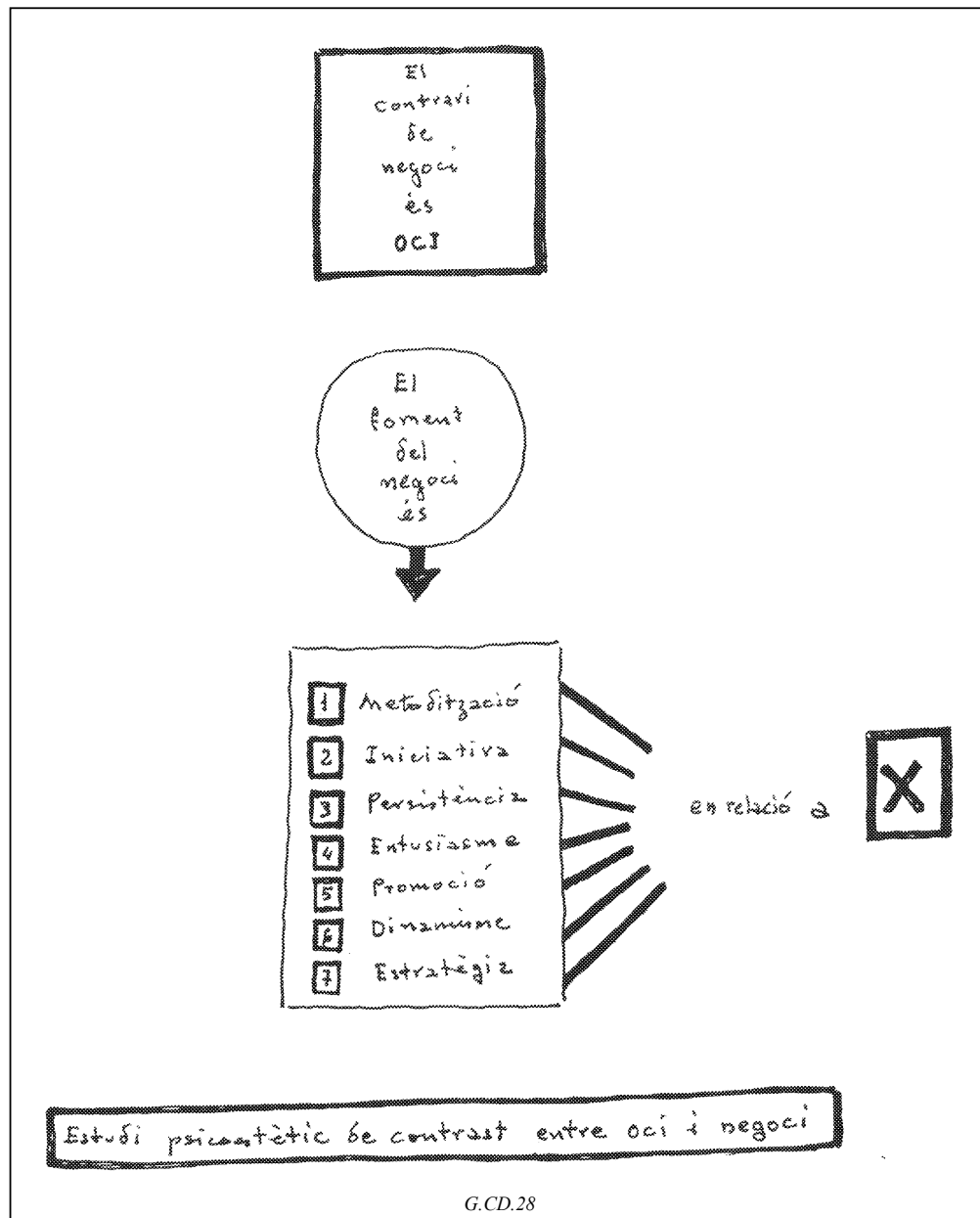
No obstant això, i sense desfer el reguitzell de tòpics i prejudicis que frenen l'esperit directiu de persones que poden aportar grans potencials a la societat, ens trobarem que sempre seran els que no tenen cap tipus de mirament ni escrúpols els que dominaran abastament els càrrecs directius.

“Un poble que no té dirigents amb caràcter, no pot tenir destí.” (Cf. 4)

19.3. EL PROTOTIPUS DEL SENYOR MIRAMBELL

“Juntament amb aquesta característica, el comerç en gran escala demana molta sensibilitat. No permet de viure a la figuera en relació amb res. Al Senyor Mirambell, li calia saber matisar els aspectes de la política i esgrimir-los amb l'eficàcia d'un diplomàtic. Havia de tenir un agut sentit de les oportunitats per copsar, a cada moment, quina era l'evolució dels esdeveniments. I, si convenia, sabia fer història –història en majúscula– anticipant-se als mateixos esdeveniments i no marfontent-se bo i esperant que li «donessin l'ordre». Dirigia.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 305)

Des de la visió espinaltiana, el comerç ètic és un dels aspectes socials que ens condueix al progrés i a la renovació de conceptes. Al llarg de la seva obra esmenta diversos conceptes relacionats amb la gestió de les vendes. En el gràfic (G.CD.28), elabora un estudi psicoestètic on contrasta l'oci amb el negoci, i argumenta que l'oci és el contrari del negoci, ja que aquest últim reclama set característiques

bàsiques que en res s'adiuen amb la folgança. Aquests factors són: metodització, iniciativa, persistència, entusiasme, promoció, dinamisme i estratègia.

Espinalt creu que tots els conceptes han d'anar acompanyats de figures històriques que els concretin i els materialitzin, ja que no podem entendre totalment cap concepte sense tenir els models que el representin. Per poder captar tots els matisos que comporta ésser un bon directiu en el sector del comerç, amb tots els entrebancs i trencacolls que suposa, selecciona com a exponent Joan Mirambell, que a principi del segle XIX creuava els mars per poder portar les mercaderies als indrets per vendre-les.

“[...] l'any 1834 carregava al port de Tarragona la polacogoleta «Constància» el capità Joan Mirambell, comerciant intrèpid que, sense pensar-s'hi dos cops, intentava vendre l'oli, el vi i les ametlles embarcades a la seva nau, a uns compradors que l'home creia que trobaria a Buenos Aires i a Montevideo. Ciutats que sospitava mancades de la mercaderia que traginava i que presumia que pagarien bé si tot anava rodó. S'ho valia provar-ho. [...] El negoci res no hauria tingut de particular i remarcable si no hagués estat que els ports que posava com a objectiu estaven tancats al comerç de la península, ja que tot just acabada la guerra de la independència de les colònies sud-americanes d'Espanya no eren reconeguts convenis ni tractes.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 303)

Així, després de fer el llarg viatge i de saber aquest greu obstacle, el senyor Mirambell va arriscar-se. Quan va entrar al port ho va fer amb una altra bandera que no era l'espanyola, però el reconegueren igualment i li aplicaren la llei vigent.

“[...] l'empresonaren i el condemnaren a mort. El Senyor Mirambell, però, no donant-se per vençut, va defensar-se, va esgrimir amb tanta ardidesa els vers motius que el movien, va demostrar de forma tan convincent la seva missió de pau, comerç i bona voluntat, que l'alliberaren. És més, van donar-li encara, un document especial per negociar sempre que volgués amb aquell país.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 303-304)

Realment, no tan sols va sortir-se'n i va salvar la seva vida, sinó que va establir un precedent que obria de nou el comerç entre la península i l'Amèrica del Sud, i creava un cicle de navegació típicament català que va durar fins a final d'aquell segle.

“Tots els historiadors que comenten aquest fet se'n meravellen. Impressiona. És un dels casos més singulars que registra la Història del Comerç i, possiblement, la seva acció de venda més brillant: un home, mentre defensa la pròpia vida, frec a frec d'ésser ajusticiat, sap fer-se perdonar i ven la mercaderia de la nau suspecta a la gent que suara l'escometia i els converteix, per si no fos prou, en clients convençuts i disposats a tornar-li a comprar.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 304)

Per a Espinalt, és aquest l'estil directiu que la gent d'avui dia enyora. Els fets requereixen caràcter i molta seguretat en un mateix, a la vegada que la força expressiva esdevé un factor del tot necessari i decisiu.

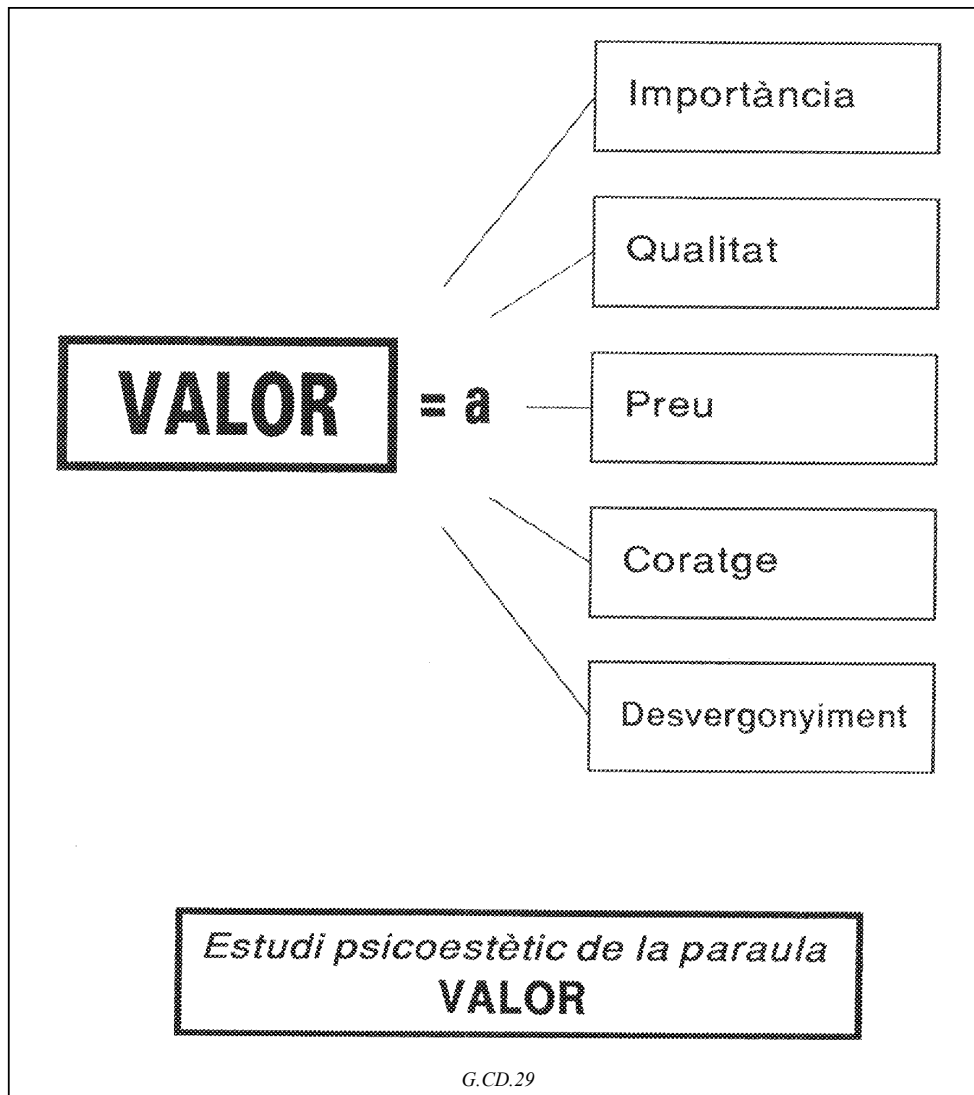
“No hi ha pas dubte. Eren gent d'aquesta mena els qui van pastar el Consolat de Mar. En canvi, no podia sorgir un fet semblant d'un Senyor Esteve que àdhuc els del seu mateix caient –els de la pròpia família– de tant en tant blasmen per massa entaforat a la botiga i poc amic de veure món: [...]”

Espinalt (O.E., 1966, p. 305)

Amb tot, avui dia és l'arquetipus del senyor Esteve el que interpreta amb més freqüència l'estil català del directiu i del comerciant actual. L'estretor de mires, però, no pot ser una característica del bon dirigent; aquell que ha de portar una nau, un país o una empresa ha de tenir una visió extensa del món i no deixar-se esbalair per la immensitat dels horitzons.

“En definitiva, aquest concepte ens demostraria que el retraïment temperamental que no pot tenir el Senyor Mirambell és per a les grans distàncies i al paratge desconegut. El Senyor Mirambell no està fet per vendre al costat de casa. És home que cerca el bon mercat, sigui on sigui, i no el limiten les fronteres d'un Estat com un bé que es deixa acorrallar entre cledes.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 305)

De fet, per saber el valor de les coses cal observar el coratge que són capaços de posar-hi les persones que el defensen. A través del coratge s'assoleixen els objectius. És així que Espinalt en el gràfic (G.CD.29) analitza la paraula “valor” des d'un punt de vista psicoestètic. I constata que els diferents significats que hi podem donar van relacionats tant amb el valor material que té una cosa com amb el sentit de tret caracterial, quan diem, per exemple: “va tenir el valor de fer-ho”.

“La paraula clau de la vida és la paraula valor.” (Cf. 3)

En veritat, amb el fet històric del senyor Mirambell ens mostra com amb el valor que va demostrar en fer front a unes dificultats, sense un ferm caràcter promotor a molts els hagués fet descoratjar. Els senyors Mirambells reuneixen les característiques que han de desenvolupar aquells que volen portar el timó d'una nau.

“És més, ens cal preparar lleves d’homes d’afers –sense negligir la nostra manya i tenacitat industrial–, coneixedors de tres o quatre idiomes, per oferir a l’Europa de demà una versió moderna i adient de la promoció mercantil que són capaços de fer els Senyors Mirambells. És així que tindrem en la Comunitat Europea un paper comercial brillant.”

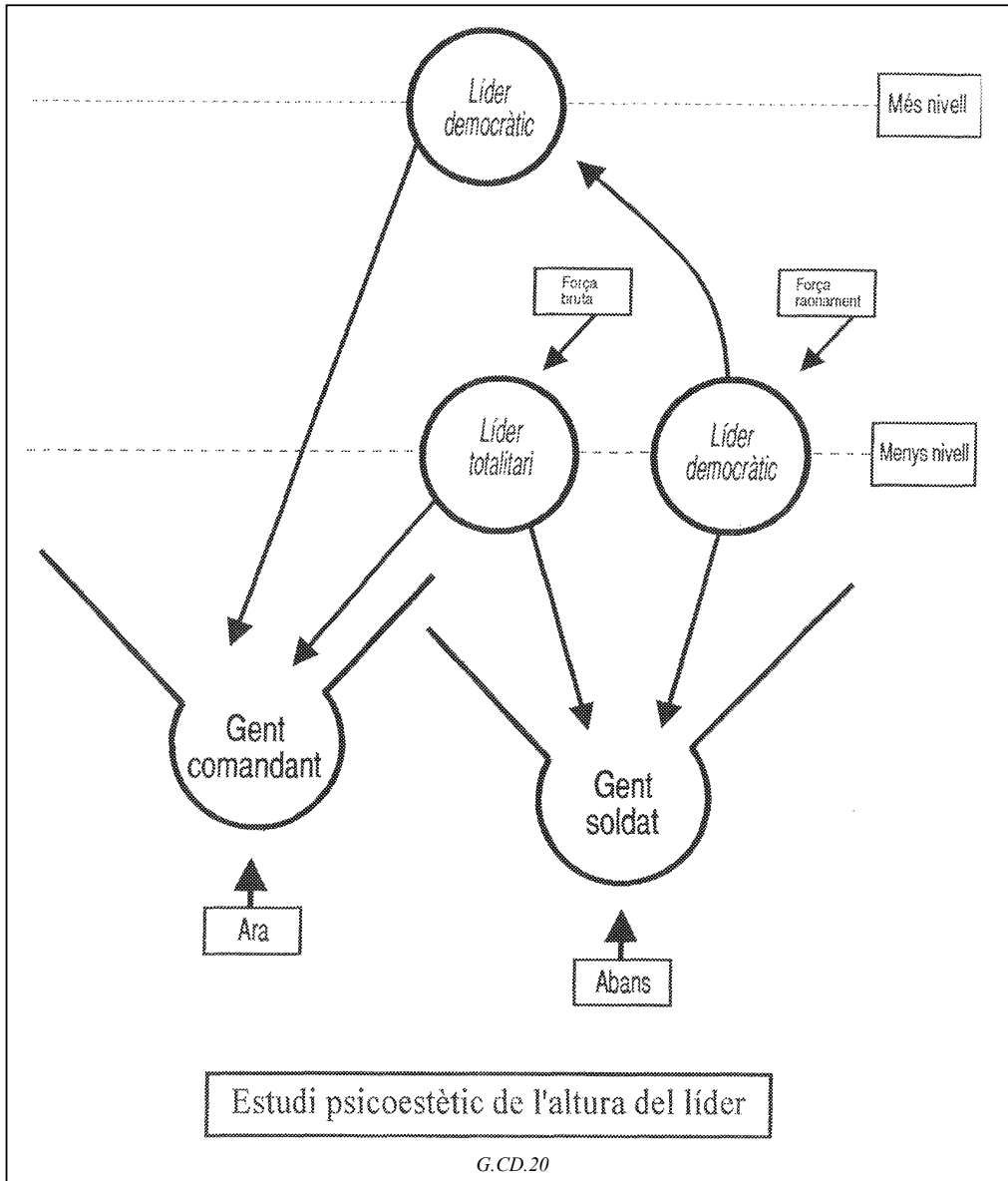
Espinalt (O.E., 1966, p. 308)

19.4. LÍDER DEMOCRÀTIC I LÍDER TOTALITARI

“«Una persona de mi conocimiento asegura que es una ley de la historia de España la necesidad de bombardear Barcelona cada cincuenta años. El sistema de Felipe V era injusto y duro, pero sólido y cómodo. Ha valido para dos siglos.»”

Espinalt (O.E., 1971, p. 558-559)

Amb aquesta frase que Espinalt extreu de les *Memorias* de Manuel Azaña, se sintetitza amb nitidesa com el líder totalitari esmerça la seva acció en la força bruta, lluny del poder del raonament que ha de fer valdre el líder democràtic. (G.CD.20)

“El poder no es guanya ni es perd, sinó que «SE TOMA» o «te lo QUITAN». És molt diferent la relació psicològica entre ambdues situacions. En una es parla amb termes de promoció, en l'altra, amb mentalitat de conquesta.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 555)

Per tant, tota persona que té un poder –o vol aconseguir-lo– i no és persuasiu ni seductor, és a dir, no sap fer allò que col·loquialment se'n diu “posar-se la gent a la butxaca”, per mantenir-se on és, es val o acaba valent-se de la por. El poder, doncs, ha estat el gran generador de la por, ja que col·lectivament el sentiment de por es multiplica notablement en relació amb el temor que individualment pot sentir una sola persona.

“Amb una inconscient admiració envers tot allò que sigui temperamental, mal que tingui molt de barrabassada. Almenys, en temps de Manuel Azaña, aquesta tònica col·lectiva era ben viva en l'ànim de la gent.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 555)

En les societats on preval el domini coercitiu s'accepta amb més resignació o, fins i tot admiració, el poder de la força sobre el de la dialèctica. D'aquí que en el gràfic esmentat (G.CD.20) es concreti gràficament la idea que el líder democràtic necessita molta més preparació per poder convèncer amb el raonament que la que pugui necessitar un líder totalitari que en té prou exhibint la potència de les seves armes.

“Se'n ve de mena. Ésser polític es pot reduir així a un instint, més que a un promoure uns principis.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 555)

També, gràcies al fet que ara el nivell cultural i educatiu de la gent sigui superior condiciona la preparació del líder democràtic que necessitarà més arguments i matisos per convèncer. Fins i tot, l'augment de la tipologia del setciencisme hi afegeix dificultat. En aquest sentit, Espinalt parla dels conceptes *gent soldat* en comparació amb la *gent comandant* que hi ha avui; és a dir, molts més setciències i més preparada culturalment que abans.

“Sense cap dubte, el talent dels tirans s'aguditza si creuen que els volen parar una trampa. Llur intel·ligència és un auxiliar dòcil de les quimeres de poder que els ballen pel cap. Més que formal de conceptes, és muralla de defensa. No és pensament, sinó maquinació. A la ment, no li demanem altra finalitat. Guanyat el poder, tot llur talent es gasta a mantenir-se. La seva intel·ligència afronta, constantment, el mateix problema: formes de persistir en el lloc. Un tirà pot ésser absurd del tot, però sempre resulta coherent en l'art de conservar el ceptre.”

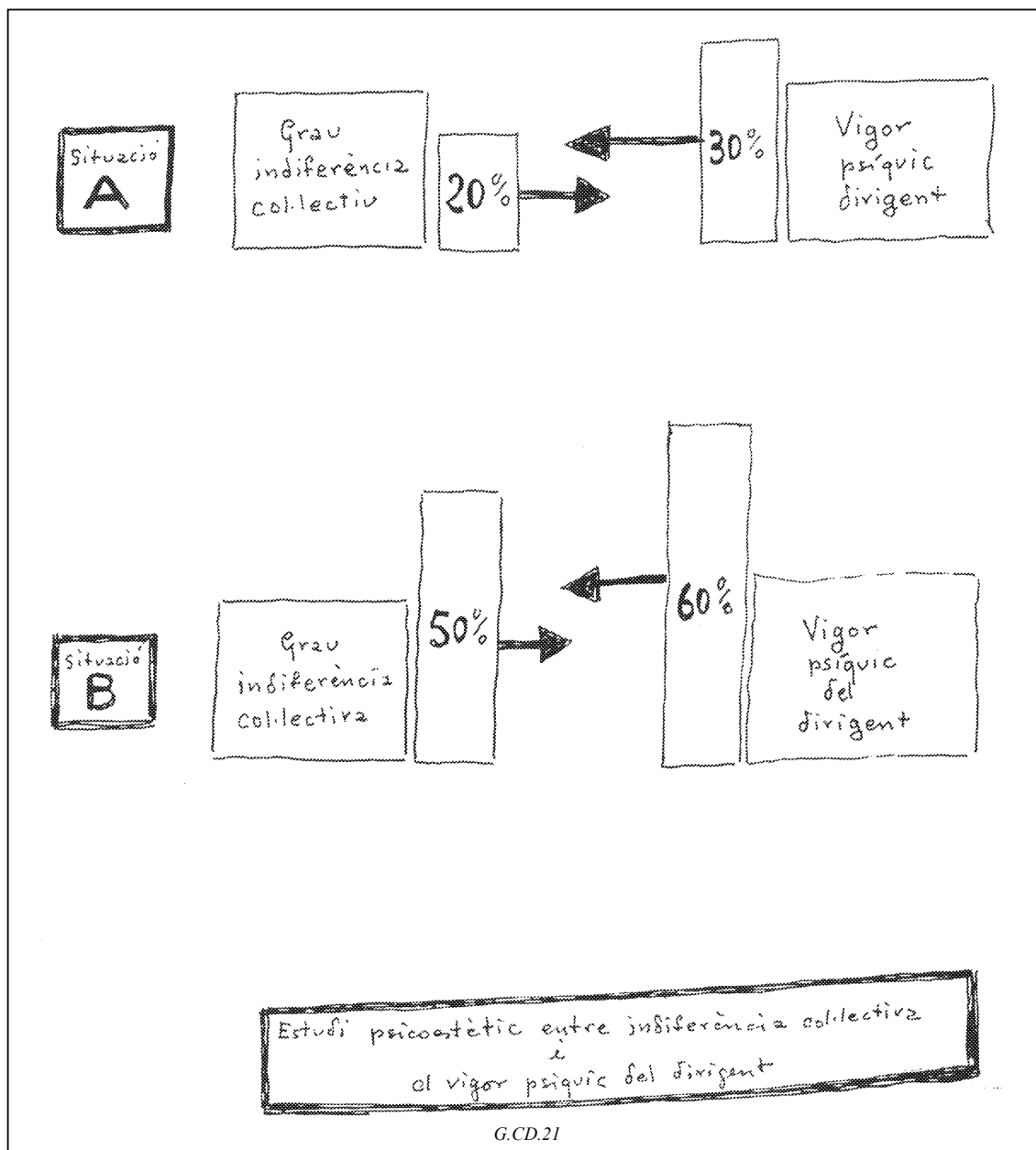
Espinalt (O.E., 1973, p. 620)

Així, mentre els procediments del líder totalitari són els mateixos de sempre –incentivar la por i la violència–, el líder democràtic necessita cada vegada més preparació per fer front a uns equips de gent que, a vegades, poden estar més preparats que ell. Les persones volen ser ben dirigides, perquè el que no toleren es veure que ho podrien fer millor que aquell que els dona les directrius.

“Que no es deixi malmenar pels qui diguin que dirigir sempre és fill de la «força bruta». Ni en els temps més remots les coses no passaven infal·liblement així. Baumgarten ens ho recorda amb agudesia: «Il est douteux que les premiers chefs aient toujours regné par la force, la terreur et la imposture; leur pouvoir tenait plutôt de prestige et d'une sorte de pouvoir magnétique. És desitjable que tot cap de colla sigui quelcom més que un simple perdonavides.»

Espinalt (O.E., 1957, p. 74)

Segons Espinalt (Cf. 35), aquest fet explica que els pobles per ells sols mai no han fet res, sinó que han romàs sotmesos i cohibits. La por que els ha generat el poder establert, els ha mantingut neutralitzats. Sempre ha estat un petit grup de persones el que ha tingut el coratge suficient per realitzar gestes o accions de mèrit, i amb molta freqüència n'ha estat una de sola qui les ha protagonitzat. Ara, el líder actual ha de concentrar el seu vigor psíquic amb més força per manifestar una capacitat més alta de contagi anímic que anys enrere. La causa és que, com a mínim, s'ha duplicat el grau d'indiferència col·lectiva de la societat i s'ha infiltrat un estil de desinterès i apatia que fa molt difícil mobilitzar les persones en pro d'una fita. (G.CD.21)

“Amb ull viu i, al mateix temps, desorientats per la llarga i persistent rècula dels qui han volgut donar-nos garses per perdius, no és fàcil de demostrar a un català que polític no és sinònim d'enredaire. Per desmentir-ho, les paraules credibilitat i fiabilitat es repeteixen a tort i a dret, però pocs es deixen convèncer. No és que la gent estigui despolititzada, sinó que vol fets i claredat. Molts oradors fan mans i mànegues per demostrar que ells sí inspiren credibilitat, però portats per una complexa situació psicològica, Freud l'esbrinava en els lapsus de paraules i els actes fallits, en dir «credibilitat» mig s'entrebiquen. És un temor inconscient a no saber persuadir, una por a no poder vèncer els recels de la gent i una manca de seguretat en si mateix.”
 Espinalt (O.E., 1983, p. 674-675)

Altrament, per a ell, l'únic antecedent històric que existeix –i encara amb algunes petites reserves– d'una acció autènticament popular, és a dir, portada a terme íntegrament pel poble, va ser l'assalt a La Bastilla, el 14 de juliol de 1789, en plena Revolució Francesa. Aquest episodi històric esdevingut fa

poc més de dos-cents anys és la gesta més gran en pro de la llibertat que ha protagonitzat col·lectivament tot un poble. Els russos intentaren repetir-la anys després amb la presa del Palau d'hivern de Sant Petesburg, però no va ser el mateix ja que hi varen intervenir caps ben visibles com ara Trotski i Lenin.

Des de l'enfocament espinaltià, arran d'aquest episodi de La Bastilla va començar a generar-se la idea que la gent era més valenta del que en realitat era. En aquest sentit, els francesos, gent xovinista per excel·lència, van contribuir-hi molt amb l'exaltació constant de la presa de La Bastilla. Com va consignar el primer historiador que va relatar el fet, a Michelet tant li fa que en l'acció només perdessin la vida vuitanta-tres persones; la consigna que fou donada i seguida fidelment pels historiadors era la d'idealitzar al màxim la gesta. Napoleó, posteriorment, no tan sols va subscriure absolutament aquesta actitud, sinó que insistí en el fet que els francesos eren els més valents i els més grans patriotes i que, a partir del seu adveniment al poder, encara n'havien de ser molt més ja que el tindrien a ell com a general en cap, i ell era el màxim general que havia donat la història fins llavors.

Espinalt cita (Cf. 35) com fou el mateix Napoleó qui va introduir a les notes militars la coneguda frase "el valor hom li suposa" aplicada a cada soldat francès, que pel sol fet de ser francès ja se li reconeixia el valor i el patriotisme que sempre havien exhibit en les seves accions. Aquesta màxima, concebuda originàriament per commemorar la valentia d'aquells que havien pres La Bastilla, va passar després a altres exercits, com per exemple l'espanyol, però havia perdut completament tot el seu significat d'origen i la seva raó de ser.

19.5. PSICOLOGIA DEL MANXAIRE

“I el conjunt de motivacions ens indicarà, al moment que ens proposem de formar un equip de treball, que si no s'aconsegueix d'interessar els humans a favor d'una obra determinada des d'un angle psicològic, per ben retribuïts que estiguin actuaran sempre de forma mecànica. I, en tals condicions, l'obra empresa acabarà morint per rutina o degenerant en una simple quimera d'interessos.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 212)

El manxaire representa un prototipus important per entendre la funció que els dirigits volen exercir, si estan autènticament motivats dintre de l'obra amb la que col·laboren.

Per explicar aquest concepte de forma clara, Espinalt recull una història popular que relata l'entrebanc que va patir un organista famós mentre estava donant un concert magistral a final del segle XIX.

Així, mentre el públic escoltava extasiat l'organista, quan va arribar l'entreacte, l'home que manipulava la manxa de l'orgue, fent-se eco de l'èxit, va dir-li: “Que bé que toquem!”. En sentir aquestes paraules, l'organista –orgullós i amb mirada despectiva– li va contestar: “Toco! Toco!”. Quan va començar la segona part, l'organista va comprovar que per molt que polsava les tecles, les notes no sonaven. El públic s'impacientava. L'organista, sorprès, va dirigir-se a l'home de la manxa que estava amb els braços plegats, i li va preguntar què li passava. Aleshores, el manxaire va contestar: “Volia assegurar-me si toqueu o si toquem”. I mossegant-se la llengua, l'organista va contestar: “Toquem, toquem”. En sentir la resposta, el manxaire li va respondre: “Així, mestre, podem prosseguir el concert”.

“L'autèntic manxaire és eficient: en primer lloc, perquè té un íntim orgull i està content del paper que li ha tocat de representar; i en segon lloc, perquè és més entusiasta de l'empresa que de l'empresari mateix; en unes altres paraules, admira el promotor pels seus gestos i les seves obres, no pas per la seva situació privilegiada.”

Espinalt (O.E., 1957, p. 83-84)

D'altra banda, l'estudi de la psicologia del manxaire ens farà comprendre que tot i que estudiem la història dels homes brillants no podem oblidar la funció essencial que tenen els que col·laboren en les gestes des d'un altra situació, i aporten la seva contribució a la causa.

“Si passem i repassem les característiques humanes, veurem que hem de replantejar de bell nou el concepte vanitat per comprendre plenament el nostre fer psicològic. Mesurem just i no ens fem massa del tòpic. Si us pot servir la meua experiència, us diré: no m'han mancat oportunitats d'estudiar el caràcter de milers de persones. Doncs bé: la humilitat, en l'home, no he tingut ocasió de trobar-la. He posat dèria i paciència en la manera de cercar-la. Res. A tot estirar, existeixen vanitosos i esmaperduts. Mai vanitosos i humils. La vanitat no té contrapartida. No fem el ganyó altra vegada. Amb la mà al cor: Qui no té desig d'ésser notat i lloat? Només existeixen diferents estratègies de la vanitat o de l'orgull, si volem emprar un mot que dirieu que legitima la fatxenderia. La humilitat és una entelèquia. Demaneu a un home que sigui honrat; n'hi ha i se'n pot ésser, però si exigim que sigui –o faci– l'humil, només tenim davant nostre, no ens enganyem, un garneu.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 546)

El manxaire reclama la seva part en l'èxit aconseguit, i és just que li sapiguem reconèixer. La seva manera d'interpretar-se hem d'estudiar-la, i hem de comptar amb les seves reaccions si volem ser realistes. Ell també vol jugar un paper clau en l'ambient on viu, és un íntim desig de neutralitzar el complex que li crea el fet de no ésser la primera figura. A vegades el manxaire és cantellut i orgullós de la seva feina, cosa que no agrada a molts caps de colla que prefereixen algú que els doni culte i els afalagui.

“És clar, aquests personatges no tenen el «tic», que es desprèn del repetit «que bé que toquem!», però tampoc no tenen cap de les virtuts típiques del «manxaire», ja que l'adulador és sempre un home de caràcter parasitari; cerca la comoditat i no la col·laboració; fingeix entusiasmar-se, però no s'il·lusiona; és arribista, però no té sentit d'equip. Actua de manera freda, però sense actitud

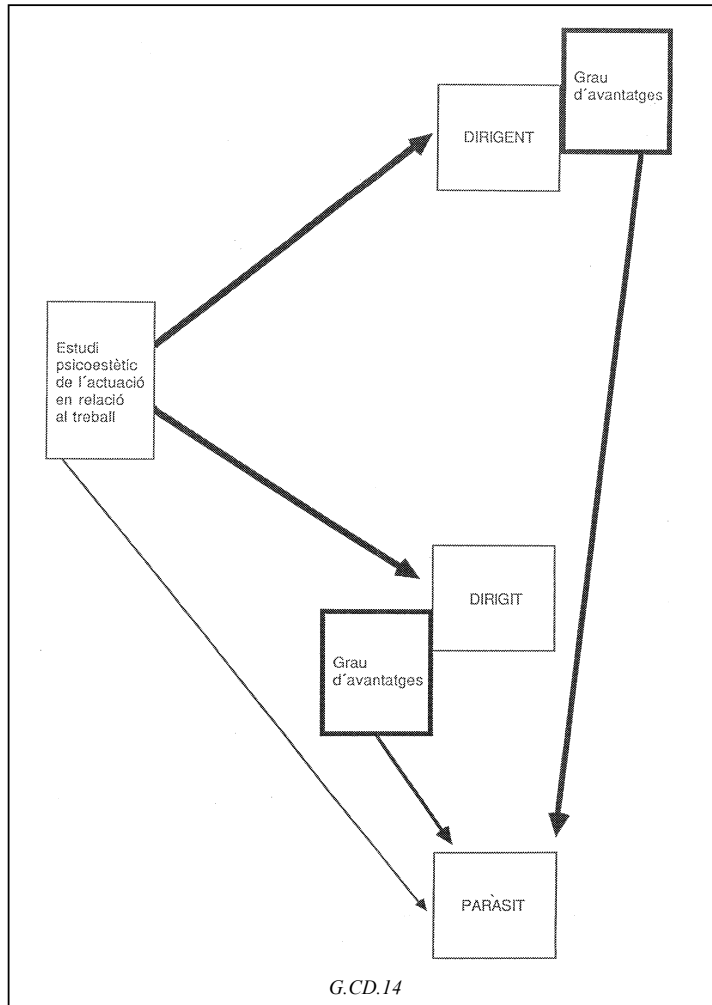
històrica; en els seus actes hi ha molt de culte, però poca ànima. No endebades el punyal que, gairebé sempre, mata els grans tirans –tan amics d'envoltar-se d'aduladors– l'empunya la mà d'un dels homes que deien que el veneraven.”

Espinalt (O.E., 1957, p. 83)

Altrament, el manxaire potser té la seva peculiar manera de veure les coses, però sent una fonda admiració pel promotor. Espinalt assegura que en la seva llarga experiència com a psicòleg, si cal buscar un col·laborador és preferible no refiar-se del mandarins, al contrari, cal cercar algú, potser una mica rude però gens hipòcrita, que sigui capaç de criticar allò que consideri just, però que en el fons estigui tan orgullós de l'obra del seu cap de colla que arribi a creure's que es tracta de la seva pròpia obra.

“En rigor, el subordinat, inconscientment, exigeix del cap unes condicions determinades, que no tots els qui dirigeixen la gent solen posseir. És recordant aquesta exigència dels dirigits que hom ha pogut dir que «manar és una qüestió de prestigi». Teoria parcial, però que posa de manifest l'existència d'unues condicions psicològiques que el cap ha de reunir en tot moment. En cas contrari, els subordinats consideraran una injustícia veure's manats per un home que no reuneix els atributs necessaris.”

Espinalt (O.E., 1957, p. 72)

G.CD.14

Sense un profund coneixement psicològic de les tipologies humanes, i entendre la psicologia del manxaire és una tasca complexa, és fàcil confondre-la amb un tipus que abunda molt avui, el setciències.

“Per evitar confusions cal no confondre el setciències amb el tipus que he anomenat «manxaire». Car mentre el «manxaire» té allò que Koestler proposa d'assenyalar amb el nom «complex de Crillon» –manllevant l'expressió de la frase: «Pends-toi, brave Crillon, nous avons vaincu à Arques, et tu n'y étais pas!»–: es considera un dels creadors de l'acció històrica, el setciències es creu l'eix dels esdeveniments.”

Espinalt (O.E., 1959, p. 137)

A més a més, un altra tipologia que, malauradament, cada dia és més abundant és la que Espinalt anomena *paràsit*, i que defineix en el gràfic (G.CD.14) com aquell que vol els avantatges del dirigent –prestigi, retribució econòmica, horari flexible, poder, etc.– i els avantatges del dirigit –menys

preocupacions, menys responsabilitat, etc.–, en resum, voldria viure sense cap destorb però gaudint dels privilegis que li atorga una situació directiva.

“L’home que no té ànima per estimar confon guanyar-se la vida amb viure parasitàriament sobre els altres. A l’home normal, li plau tant de guanyar-se la vida amb el propi esforç que, en l’ordre dels mots infamants i despectius, els que més fereixen la consciència humana, junt amb les paraules «invertit», «lladre» i «consentit», hi ha «paràsit».”

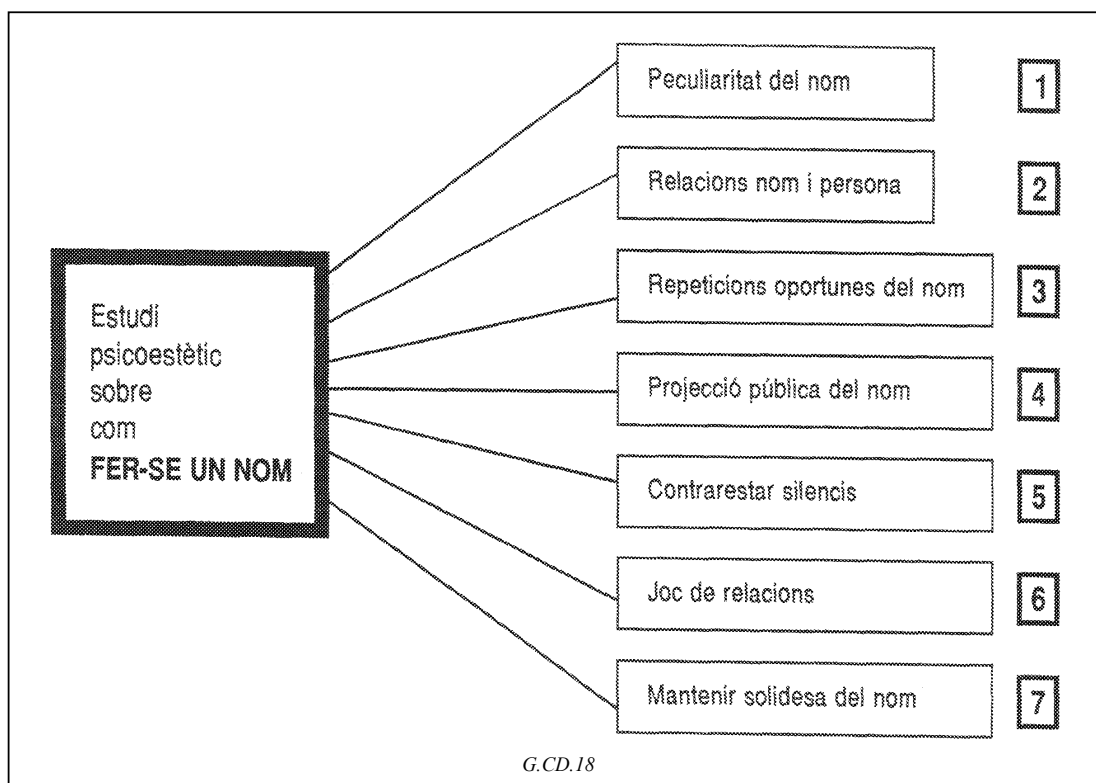
Espinalt (O.E., 1966, p. 241)

19.6. FER-SE UN NOM

“Per poder establir una mesura que determini la influència d'aquest factor, cal saber que –segons diferents estudis motivacionals– si hom té un cognom vulgar li resulta dues vegades més difícil del normal imposar els seus conceptes i les seves iniciatives, i el seu ascendent social és més lent, tot i que, finalment, pot ésser tan brillant com el d'una altra persona –encaixada de nom– que ho pogué aconseguir de manera més ràpida. Per això és tan considerable el nombre d'artistes que substitueixen llur cognom per un pseudònim suggestiu i que respongui a la moda del temps.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 396-397)

En aquest aspecte, i des de l'enfocament espinaltià, abans de tenir prestigi l'ésser humà vol per sobre de tot fer-se un nom, costi el que costi. El nom personal pot tenir o no una càrrega de seducció que predestina la vida dels humans molt més del que sembla. És més, la psicoestètica afirma que és un vestit bàsic de l'ésser humà. Resulta gairebé impossible imaginar-se la tortura que representaria per una persona que durant tota la seva vida li fos negada la possibilitat de tenir un nom propi. (G.CD. 18)

“Ben cert que, els noms, impregnen d'una ferum màgica. Són sortilegi i subtileza. No cal saber gaire psicoestètica per comprendre que el nom de cadascú és com un vestit que ens ajuda a configurar la pròpia imatge. Però, tot indument reclama un lloc adequat o un acord amb la moda. Els fets diferencials que pugui suggerir, emprats on no pertoca, poden posar-nos en ridícul. Un cas: perquè els peus són la part oposada al cap, hom diu: «Pensar amb els peus» quan escolta idees que són un desgavell. Lligats per aquesta mentalitat, imaginem-nos que confessem a uns amics que coneixem un savi que es diu Sabater. La notícia farà riure: sabater, sabata, sabatot. Com si el nom no permetés sortir dels peus i, ell sol, frenés la possibilitat de tenir un precís, seriós i lògic raonar. Sí, el nom propi té més importància de la que solem donar-li. És com un vestit invisible.”

Espinalt (O.E., 1983, p. 738)

A l'hora d'analitzar com es configura el prestigi d'una persona hi juguen sempre el nom i el renom del personatge. L'afany humà per crear-se un nom s'observa en la gran preocupació que tothom té per

trobar una signatura que li doni una singularitat. Espinalt cita (Cf. 11) l'eminent grafòleg Max Pulver perquè deia que la firma és com una biografia sintetitzada. Per aquest motiu, el procés d'adquisició de la pròpia signatura és bàsic per comprendre tota l'evolució humana, ja que el nen, des de la primera infantesa, tendeix a imitar la firma d'altres persones a les quals admira i que tenen ja un cert prestigi dintre del seu cercle social concret, fins que adquireix un gest peculiar que el defineix i singularitza alhora.

El mateix Espinalt ha pogut constatar (Cf. 11), al llarg de quasi cinquanta anys de l'exercici de la grafologia, que en l'etapa adulta una signatura llegible sol correspondre a algú a qui li resultarà més fàcil fer-se un nom a la societat –dintre de les dificultats normals que el fet sempre comporta– en relació amb una altra d'il·legible que sol delatar la persona que li costa “donar la cara” o presenta una tendència més o menys inconscient a “amagar-se”.

La societat actual dificulta enormement el poder-se fer un nom per la tendència que s'observa avui dia de treure el cognom de les persones quan, el nostre cognom és sempre la garantia social més sòlida amb què comptem. ¿Podem imaginar-nos un metge que en lloc de fer-se dir Dr. J. Rius, per exemple, s'anomenés Dr. Manel? Potser aquest últim és millor metge que l'anterior, però sens dubte, d'entrada, ens inspira molta menys confiança pel simple fet d'haver suprimit el cognom. No en va la psicoestètica sempre ens recomana que en el moment d'obrir un negoci s'utilitzi el nom i el cognom del director o del propietari. El prestigi d'un establiment comença a edificar-se tenint present aquest detall tan important.

“Quan no existeix –fem més extensiu l'exemple– coordinació entre el propi cognom i la nostra manera d'ésser, es poden produir contrastos caricaturables que resten solvència al capteniment humà. Imaginem-nos un home que es digui Lleó i que tingui un caràcter timorat.”
Espinalt (O.E., 1970, p. 397)

L'afany per fer-nos un nom podem constatar-lo també a través d'altres fets. Per exemple, en la pugna que mantenen els artistes per procurar que els seus noms figurin amb lletres més destacades que els d'altres persones que formen part d'una determinada llista, o també la forma burocratitzada de posar els noms per ordre alfabètic entre les personalitats signants d'un document per tal que ningú no pugui dir que en Pere és més que en Berenguera o a l'inrevés.

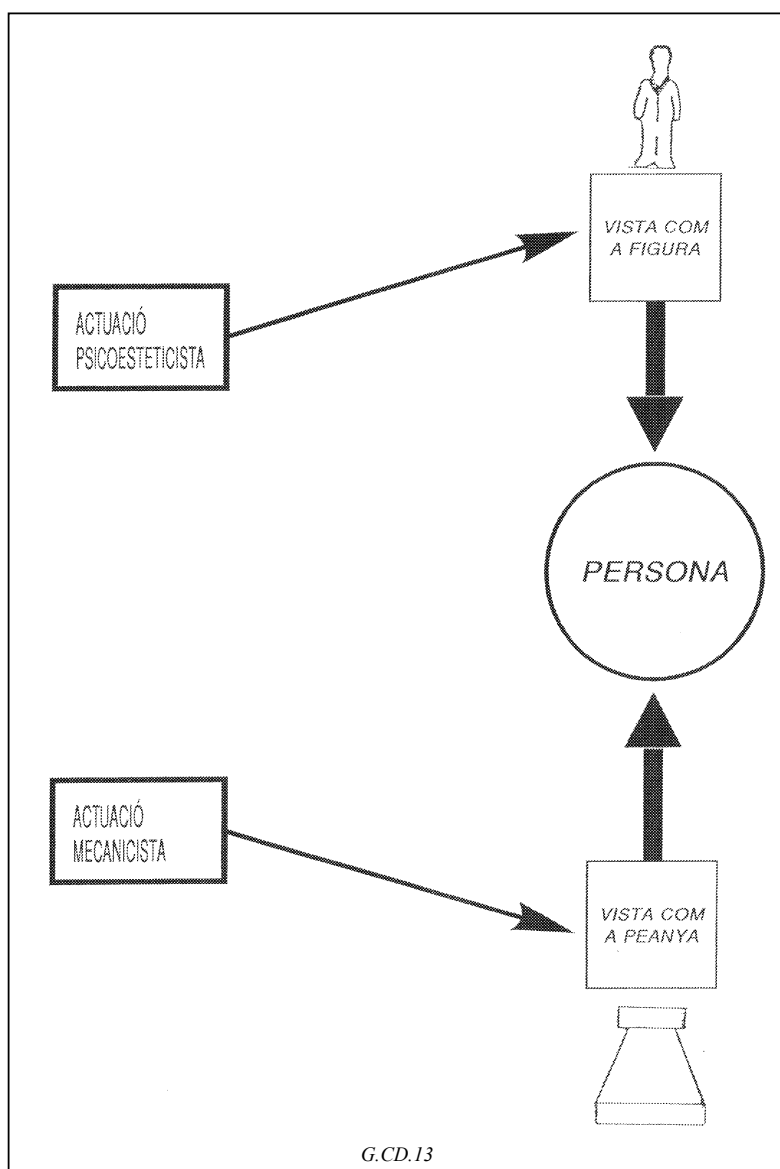
Aquesta lluita per fer-nos un nom, adquirir un prestigi i evitar perdre'l serà, a més, una de les raons de pes que portarà l'ésser humà d'avui a cercar el consell psicoestètic sobre la imatge personal.

19.7. CLASSE POLÍTICA

“Si els homes capaços de guanyar-se la vida sense padrins tinguessin més intervenció a les coses públiques, la direcció dels pobles no es trobaria tan saturada de ganduleria. És sabut: en molts indrets, dirigir la vida pública és la forma més garantida de poder fer el mandra i viure a cor què vols a l’esquena dels qui han de fer un jornal repicat. L’home que no és capaç de guanyar-se la vida al marge de la burocràcia no serà mai un governant auster.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 236-237)

Des del punt de vista espinaltià, tot aquest engranatge que ha creat la classe política ha provocat que la gent pensi en el poder com en un gran espectacle. Per això cada dia hi ha més gent que parla de la política com si es tractés d’un serial o d’una fotonovel·la més. El fort predicament de la televisió i l’enorme difusió de les anomenades revistes del cor hi ha contribuït decisivament. Espinalt afirmava (Cf. 29) que, en efecte, l’home és un animal de rituals i que el poder, des de Roma fins als nostres dies, sempre ha estat un espectacle. Ell criticava el fet que, massa sovint, l’espectacle substitueix-hi la manca de condicions dialèctiques i de lideratge d’aquells mateixos que el proporcionen.

Per a Espinalt, l’essència de la classe política no són les lleis escrites –tot i que els advocats i els economistes pel fet de conèixer-les sempre solen fer-hi un gran paper en política–, sinó les normes no escrites. És a dir, aquelles que l’element ha d’anar descobrint paulatinament i de forma gairebé clandestina.

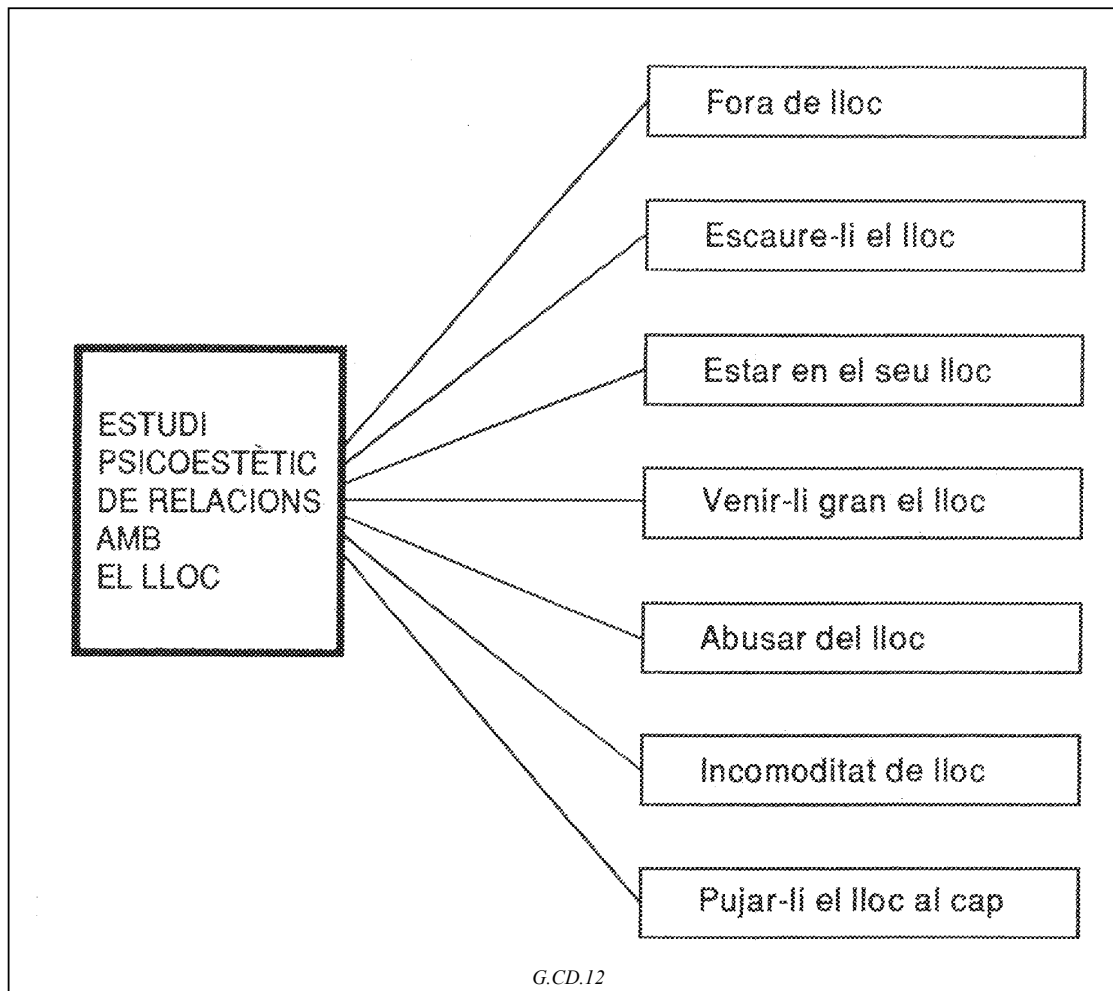
La primera condició que caracteritza una classe política és el gran sentit del lloc. Espinalt ens en cita (Cf. 29) un exemple.

Durant tot el temps que l’Estat espanyol ha estat regit pel PSOE, la frase més popular que ha generat aquest partit és aquella d’Alfonso Guerra que diu: *“Quien se mueve no sale en la foto.”* Aquesta frase, en opinió d’Espinalt, sintetitza a la perfecció la mentalitat de la classe política castellana, en aquest cas. Mentalitat que, lògicament, ja ve de lluny perquè el mateix Ortega y Gasset en l’assaig *De la nueva y vieja política* afirma: *“Las instituciones fueron originariamente el hueco que dejó un hombre superior con*

su generosa, creadora actuación.” El fet arriba a l’extrem que el profund desconeixement de l’altre

que impera avui dia provoca que en lloc de valorar els altres per les seves condicions o habilitats, la gent cada dia els valori tan sols pel que fa al lloc que ocupen. (G.CD.13)

“Si hi ha tants equips de treball deficients de convivència és perquè hi ha molts capitans sense tremp que piloten les naus.”
Espinalt (O.E., 1966, p. 219)

En l'“Estudi psicoestètic de relacions amb el lloc” (G.CD.12), Espinalt concreta quines situacions poden donar-se en relació amb el lloc que s'ocupa: estar fora de lloc, escaure-li el lloc, estar en el seu lloc, venir-li gran el lloc, abusar del lloc, tenir una incomoditat de lloc o pujar-li el lloc al cap. Saber situar-se en el lloc precís és molt difícil, i aquest afany provoca en l'home de la classe política certa angoixa de no prendre la situació que ha adquirit, encara que aquesta no sigui la que li correspon per la seva preparació.

“No hi ha res que estimuli amb més força el pressentiment que «anem a caure» que trobar-nos en fals en un lloc alt. És fatal l'altura, quan en el fur intern portem el vertigen.”
Espinalt (O.E., 1966, p. 218)

Si analitzem el llenguatge observem la diferència de matisos que impliquen els conceptes *col·locar-se* o *establir-se* quant a la situació que cerquem a l'hora de començar la professionalització. Mentre el primer espera que li facin un lloc, el segon vol crear la seva pròpia situació. Així ens trobem amb dues mentalitats diferents en la manera de veure les oportunitats i en una evolució del concepte que, cada

vegada més, per la poca confiança en les pròpies capacitats i habilitats es tendeix a desitjar una posició en lloc de crear-la.

“En una societat en què tothom vol col·locar-se, aquí la gent encara volem establir-nos, aquesta cosa tan catalana d'establir-se.” (Cf. 1)

A la vegada, com que ens eduquen per ser espectadors més que protagonistes, mirem el poder des de lluny i no ens plantejem la relació que hi tenim. Així, en el gràfic (G.CD.02), Espinalt ens proposa una reflexió sobre on ens situem en relació amb el poder: els qui tenen el poder, els qui guarden el poder, els qui pretenen poder, els qui contempen el poder i els que menyspreen el poder. Ja que tenim tendència a contemplar-lo com si fos alguna cosa que no podem assolir, que no ens pertoca, davant d'això, si tenim encara poc poder és perquè tenim poca voluntat per assolir-lo. El governant que resulta exitós és aquell que des de l'inici de la seva vocació va tenir el suficient atreviment i arrogància per expressar públicament que pretenia el poder. De fet, res és possible amb persones de vocació insegura. ¿Ens podem imaginar un estudiant de medicina que no ens digués que vol ser metge?

“Es dona molt sovint entre nosaltres. La gent catalana és aguda en la crítica, posa un refinat sentit comú en les decisions, però, per manca personal de forta vocació política, quasi ningú no vol passar a ésser actor. Potser per fer-nos tanta por actuar de protagonistes, ens fa tanta enveja qui en sap ésser. Arribat el moment de posar-nos-hi, veureu els quatre de sempre, com si els protagonistes formessin un club o no admeten nous socis. Els altres, la gentada, en el millor del cas, poden sentir-se cronistes de la història, però mai no es manifesten amb el posat del personatge que la fa.”
Espinalt (O.E., 1983, p. 688)

D'altra banda, Espinalt fa una nova interpretació del concepte de “maquiavel·lisme” i del fet de ser “maquiavè·lic”, per ser aquest un terme emprat correntment en política en un sentit que ell creu equivocat i tòpic.

S'ha estès el costum de creure que Maquiavel era un home que dominava una sèrie de lleis secretes i misterioses que li permetien pitjar un botó en un moment determinat i sortir aïrós de qualsevol situació, per complicada que fos. El polític mediocre es deleix per tenir aquesta facultat, que en realitat no ho és tant. Espinalt afirmà que la humanitat no ha fet ben bé justícia a Maquiavel.

Ell era un home difícil d'entendre, però carregat de bona fe, i en el fons només volia aprofitar-se de la seva extraordinària erudició sobre la cultura romana per extreure'n unes conclusions i fer-ne de tot això una ciència política. Així, per exemple, deia: *“Una multitud sense un cap no té cap utilitat.”* Com tots sabem, això és una gran veritat, i d'això en feia un axioma per fer de la política una ciència. En conseqüència, s'ha fet una deformació del maquiavel·lisme quan se'l vol vincular a forces misterioses i lleis secretes. A més, Maquiavel era caustic i crític, en contra del que sovint ens diuen els diccionaris, com si el maquiavel·lisme fos l'art de la hipocresia. Ell parlava ben clar.

La seva famosa obra *El príncep*, publicada el 1513, fou llegida per Napoleó al menys quatre cops, segons les cròniques. A més a més, també era el llibre de capçalera d'Stalin. Bé, Maquiavel diu: *“Tothom veurà el que tu sembles. Pocs s'adonaran del que tu ets, i aquests pocs, no s'atreviran a exposar-ho per no fer la contra a la majoria.”* Segons Espinalt, aquesta gran veritat –encara avui dia mai desmentida– constitueix un maquiavel·lisme que res té a veure amb allò amb què han intentat convertir-lo. La seva obra es va començar a divulgar amb posterioritat a la seva mort, ja que va morir en la més pura misèria com a conseqüència de les acusacions mútues que es llançaven d'haver-lo llegit catòlics i protestants durant les famoses guerres religioses, i com a resultat d'aquesta pugna van posar-lo de moda.

Espinalt remarcà també un altre tret distintiu de les classes polítiques: totes tenen una concepció de la vida i de l'espècie humana que uneix els elements d'una mateixa classe; concepció que pot ser –poc o molt– operativa, més bona o més dolenta, i farà que una classe tingui més eficàcia que una altra, però el cas és que aquesta concepció existeix.

Així, cita (Cf. 29) l'exemple dels nazis, que van voler fer a Alemanya una nova classe política. Tots sabem que tenien una concepció de l'home determinada que els portava a cometre tot tipus de

monstruositats. Quina concepció era aquesta? Hitler creia que l'home, abans d'haver domesticat animals, havia domesticat altres homes de races inferiors. Al seu llibre *La meua lluita* arriba a afirmar: “Primer fou el vençut qui va arrossegar l'arada i solament després d'ell vingué el cavall.” Els nazis menyspreaven aquestes “races inferiors” molt més que els mateixos animals.

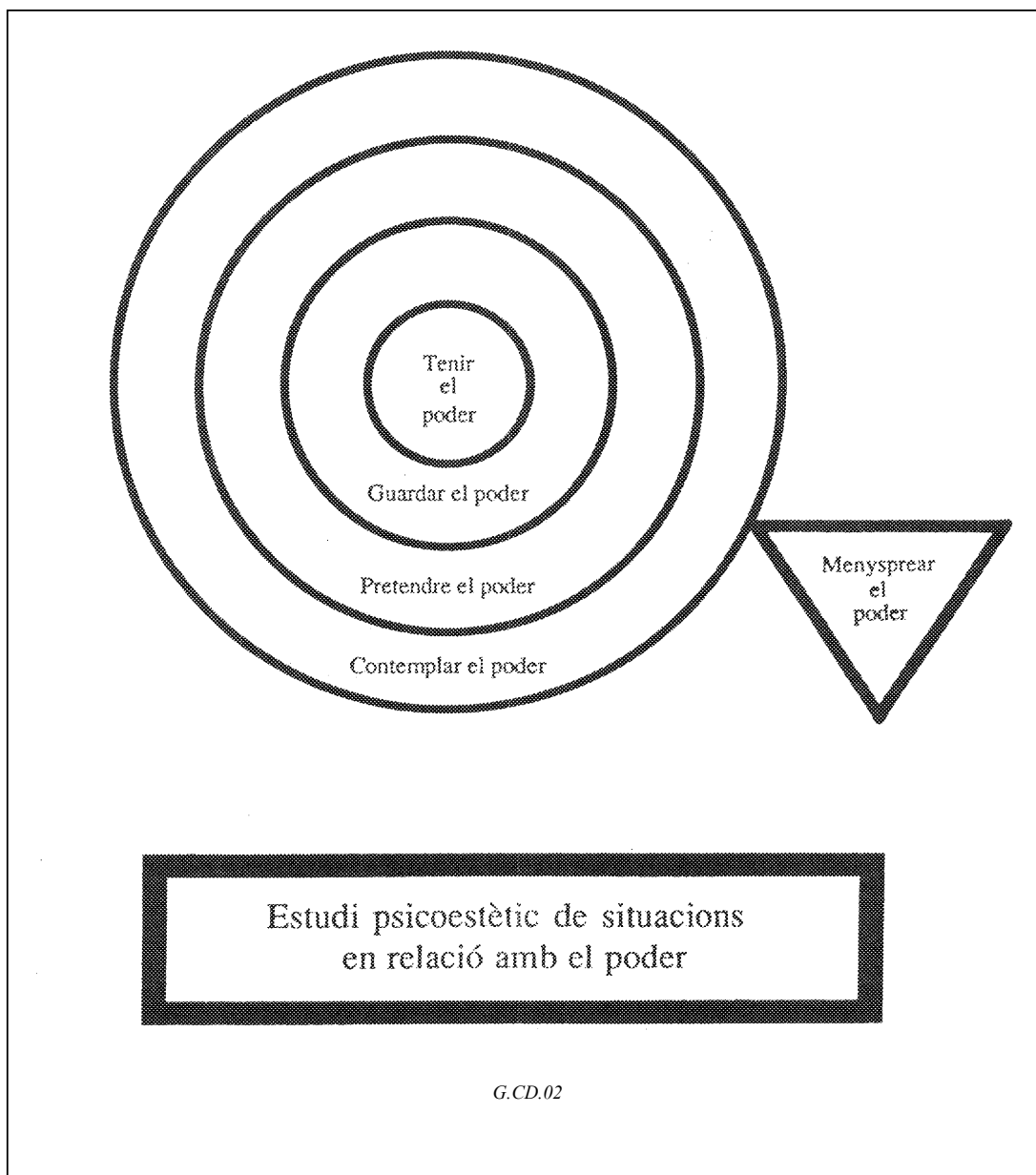
La psicoestètica demostra que aquesta concepció era del tot falsa, ja que les investigacions d'Espinalt afirmen que la clau de la història és la figura del pastor; com a gran domesticador d'animals en primer terme, i va ser posteriorment que van aprendre a conduir o a portar homes. Però el fet és que els nazis n'estaven plenament convençuts d'aquesta fal·làcia. Com actuaven? Al tristament famós *Dossier de Nüremberg* s'explica com Himmler –capitost dels nazis– moltes tardes, com aquell que se'n va a fer una volta, se n'anava a una presó i assassinava uns quants jueus. Després, amb la cort dels seus col·laboradors més immediats, tornava cap a la seva residència, normalment cap al tard, i tan bon punt arribaven tota la comitiva havia d'anar amb peus de plom i caminar de puntetes sense fer cap mena de soroll per no despertar la magnífica col·lecció de canaris que tenia aquest assassí tan notable, i que a aquelles hores solien dormir. És a dir, com que els canaris eren uns animals que es van domesticar molt més tard –segons la lògica nazi–, podien assassinar impunement milers de jueus cada dia, calia respectar la son del canari.

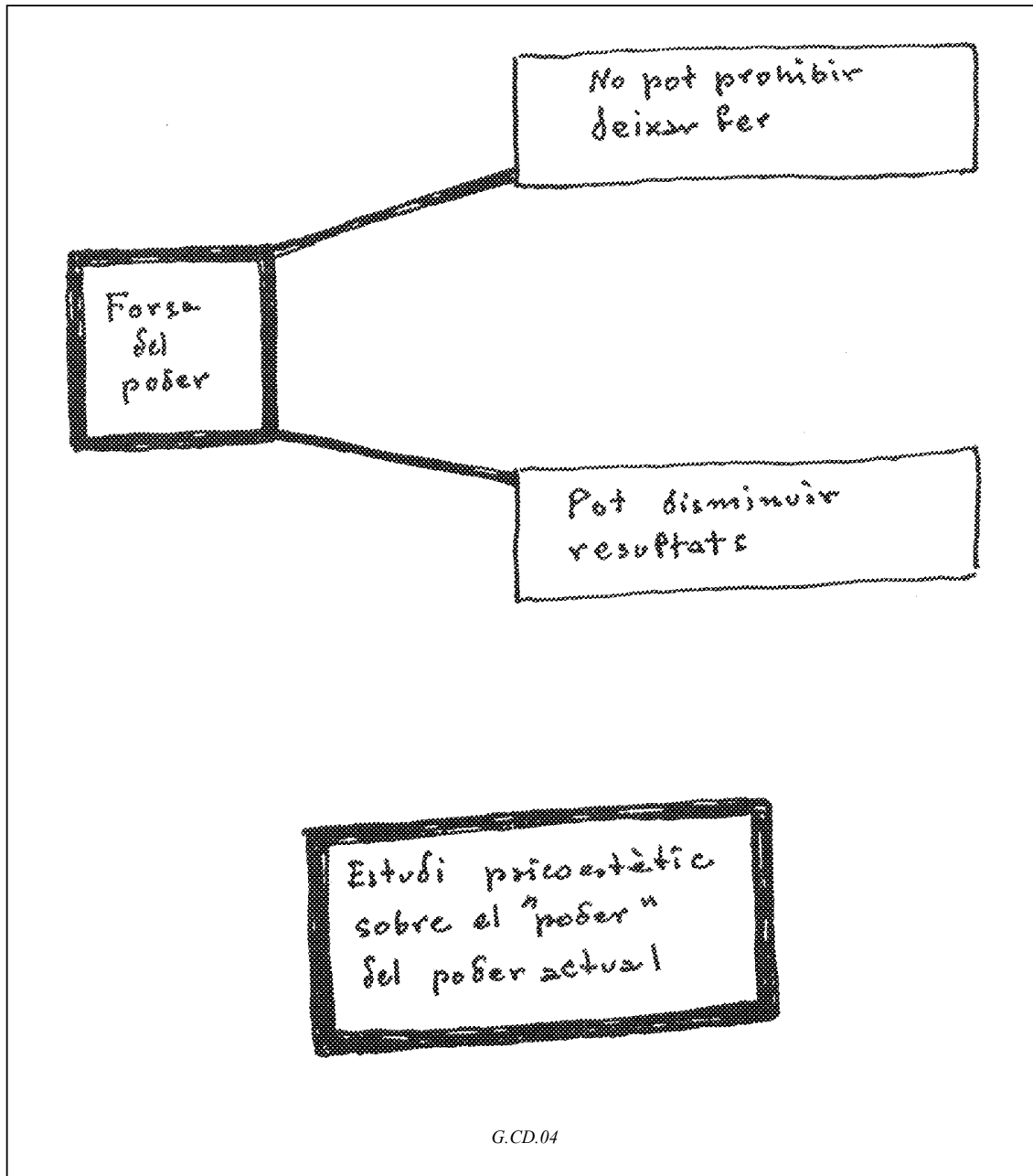
Un altre tret característic de la classe política consisteix a voler donar sempre la impressió que tota la història anterior dels seus integrants ha anat sempre orientada a potenciar els fets actuals, encara que aparentment uns i altres no tinguin cap mena de relació o, fins i tot, siguin contradictoris. Espinalt posà com a exemple (Cf. 29) el cèlebre ministre de Napoleó, Fouché.

D'altra banda, hem de recordar que Fouché havia participat en la convenció i havia actuat com el més sanguinari dels revolucionaris, i en aquell moment era ministre de l'Imperi, fins i tot després de la mort de Napoleó va continuar essent ministre. Així, a les seves memòries relata amb singular orgull un fet. Un dia, l'Emperador, en veure que era un home tan destre i tan capaç de portar-ho tot, se'l va mirar i li va dir: “*Em sembla recordar que vós vareu ser un dels qui va enviar Lluís XVI al patíbul...*”, a la qual cosa el ministre li respongué: “*Sí, senyor meu! I és el primer servei que he tingut el goig de fer a vostra majestat.*”

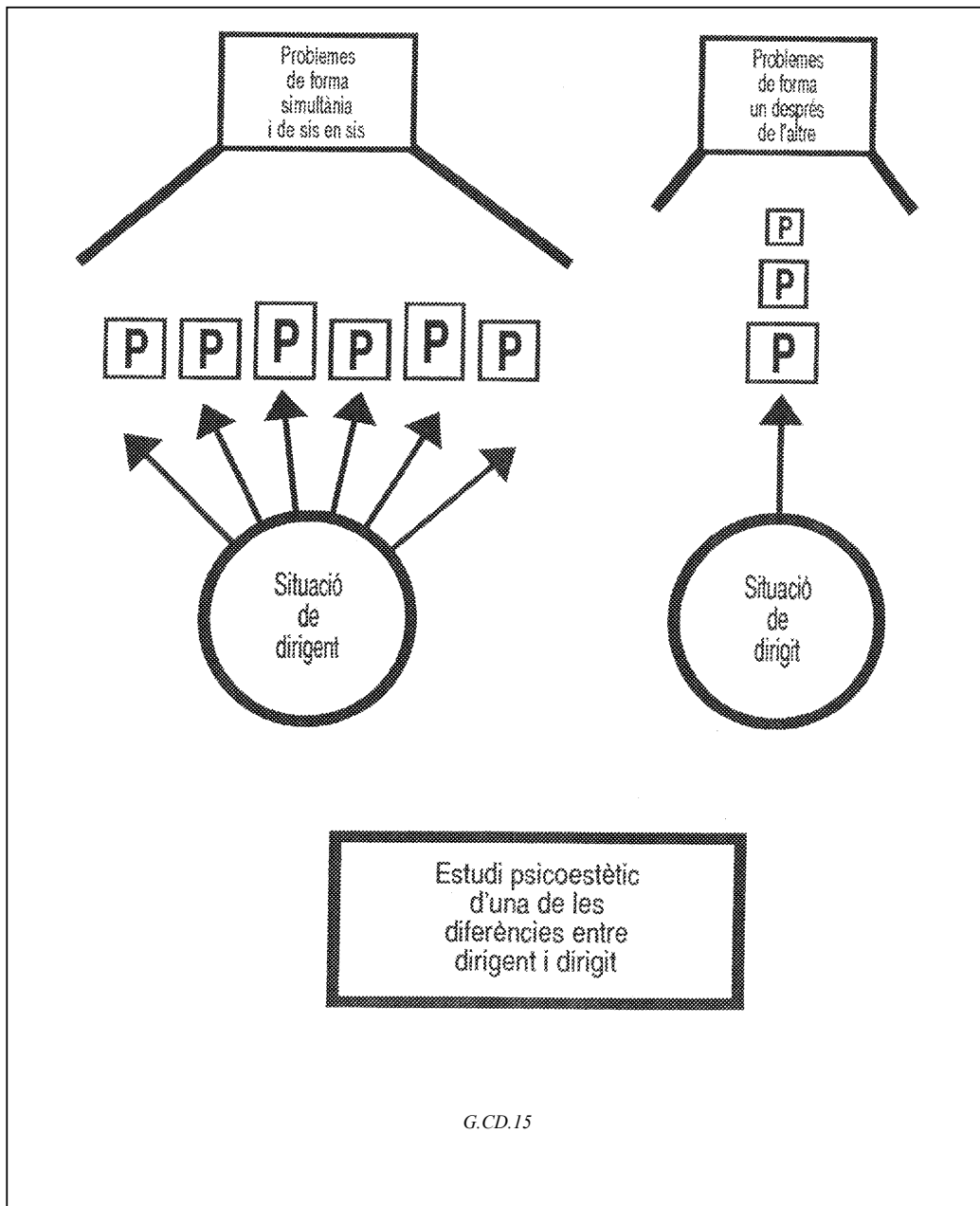
No cal ser massa perspicaç per veure que si Lluís XVI no hagués estat executat, probablement Napoleó mai no hauria assolit el poder, i molt menys encara esdevenir Emperador de França.

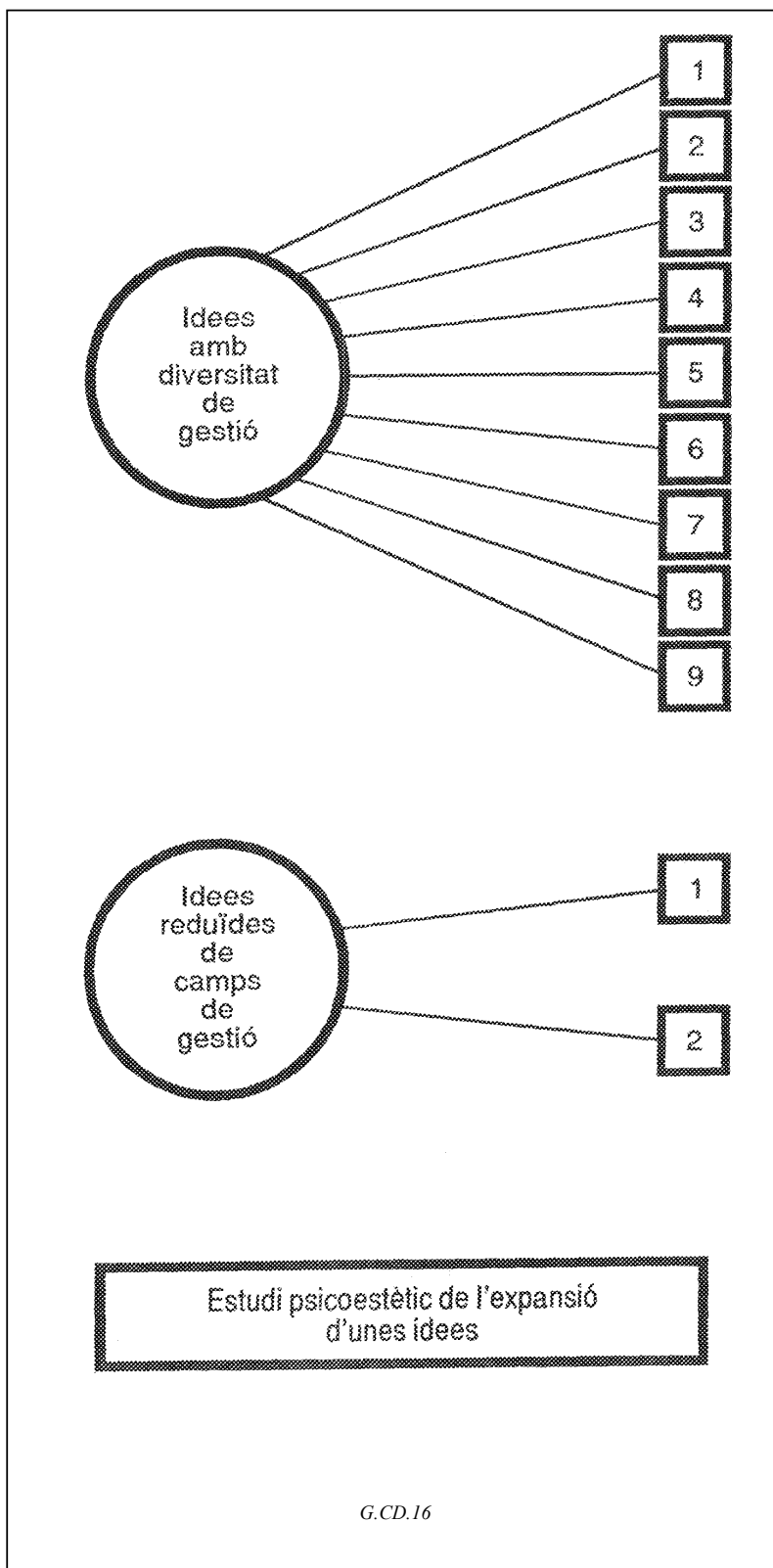
ANNEX GRÀFICS

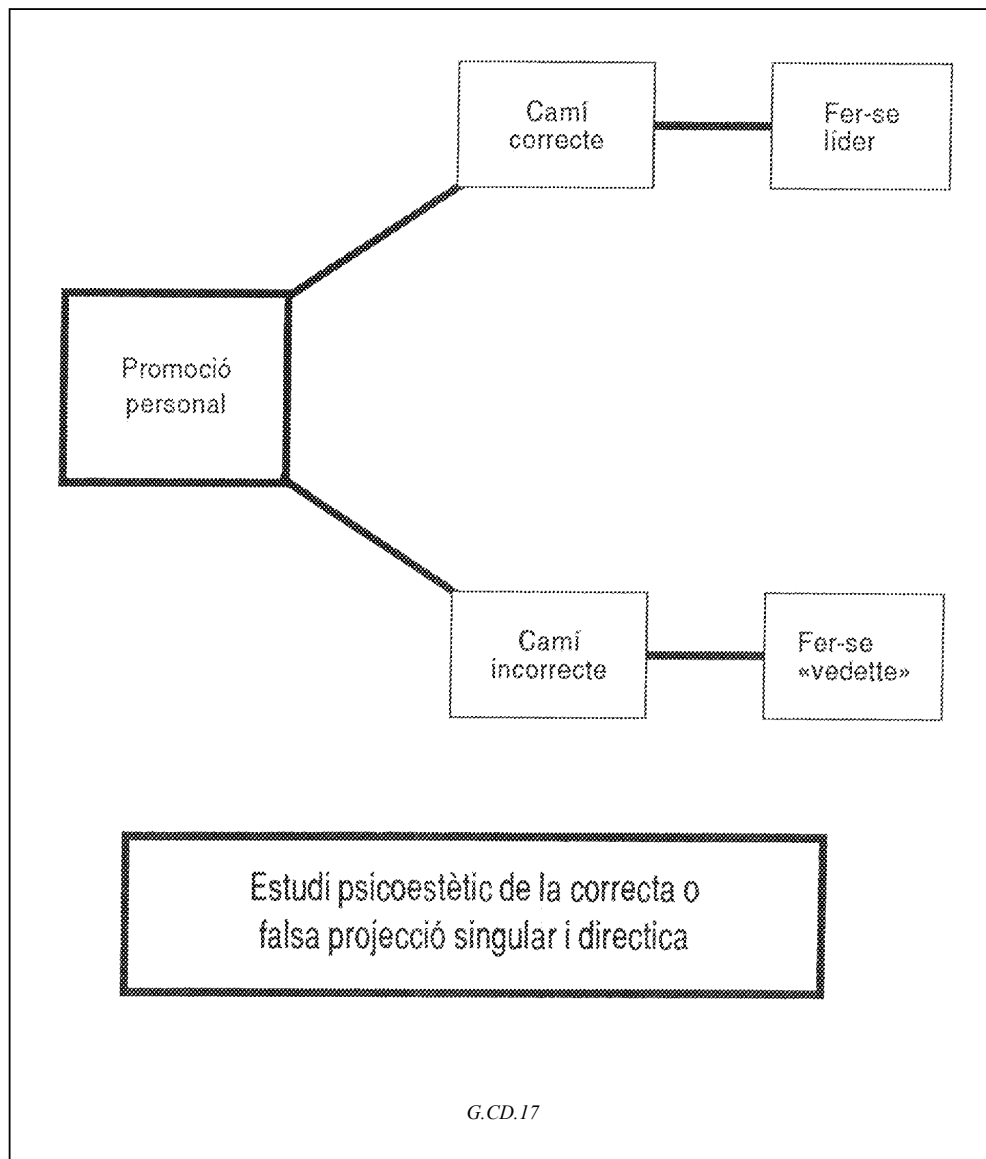

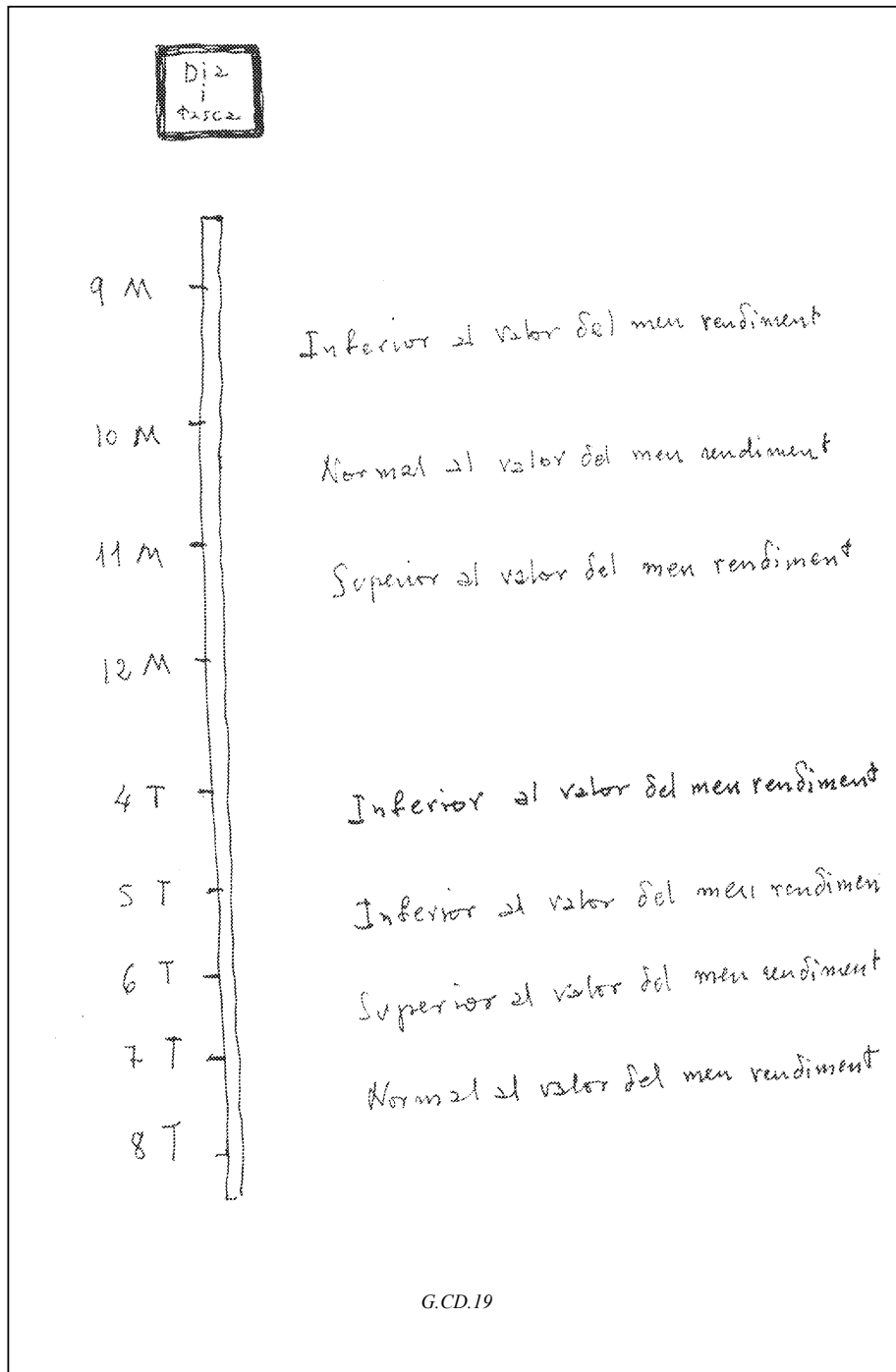

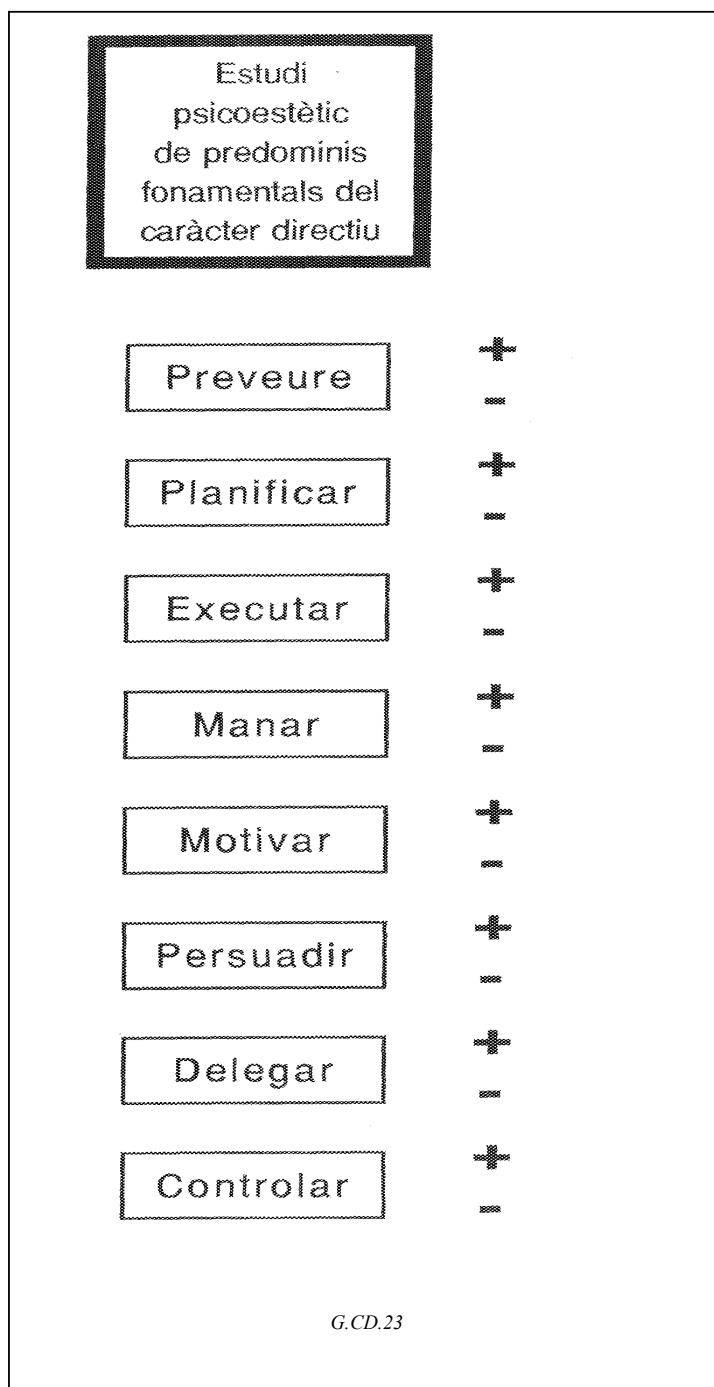

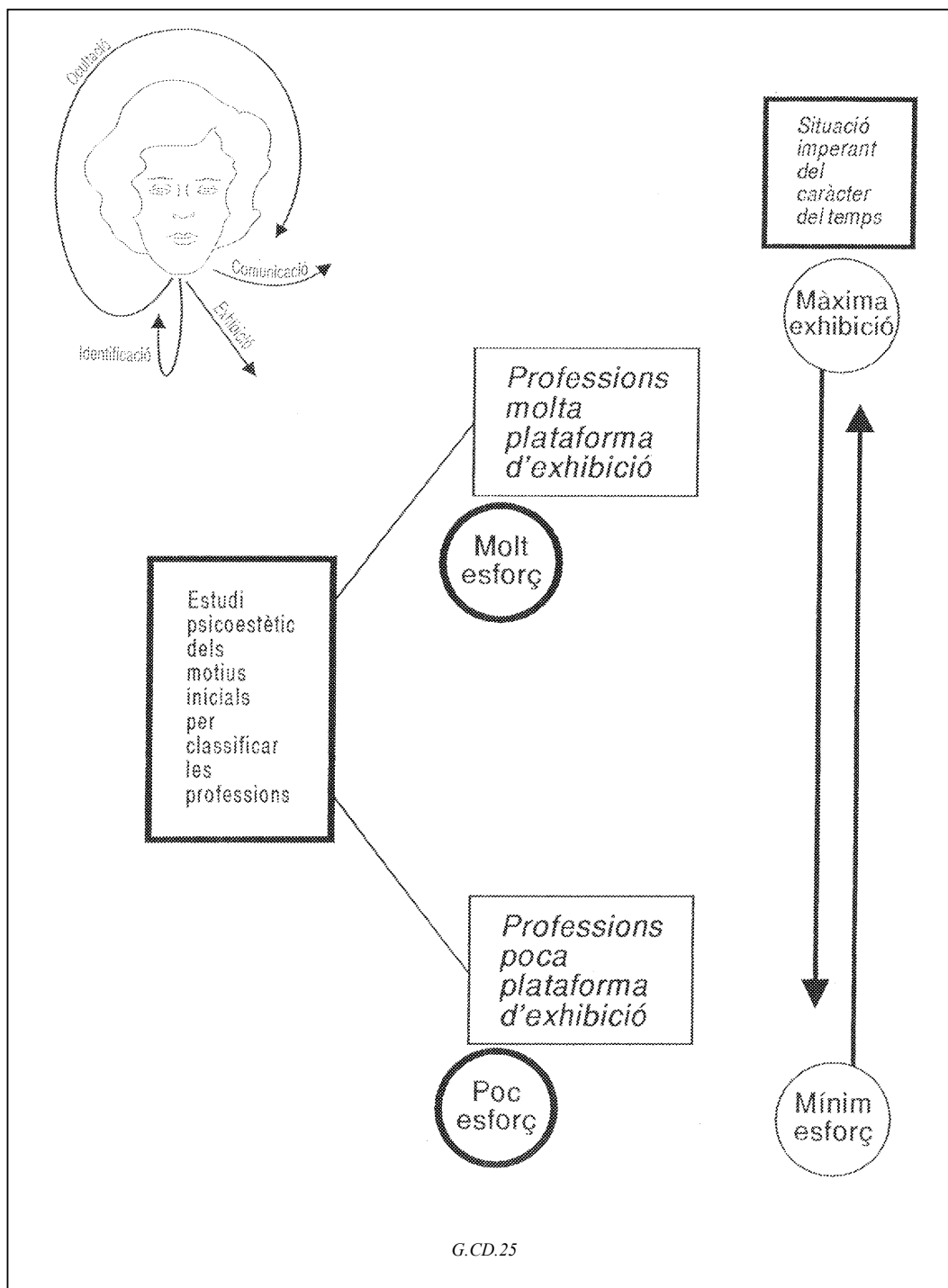

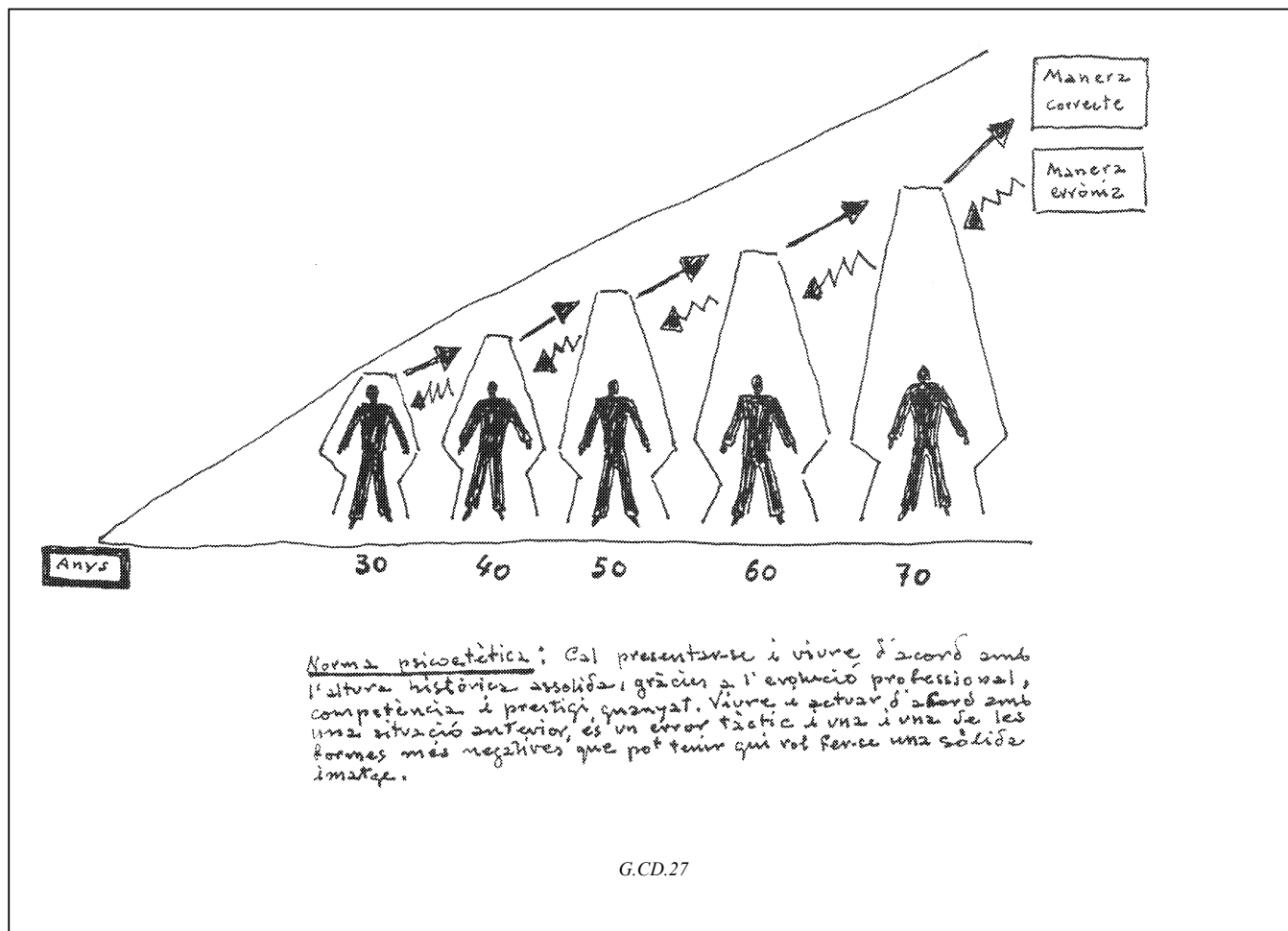
G.CD.16

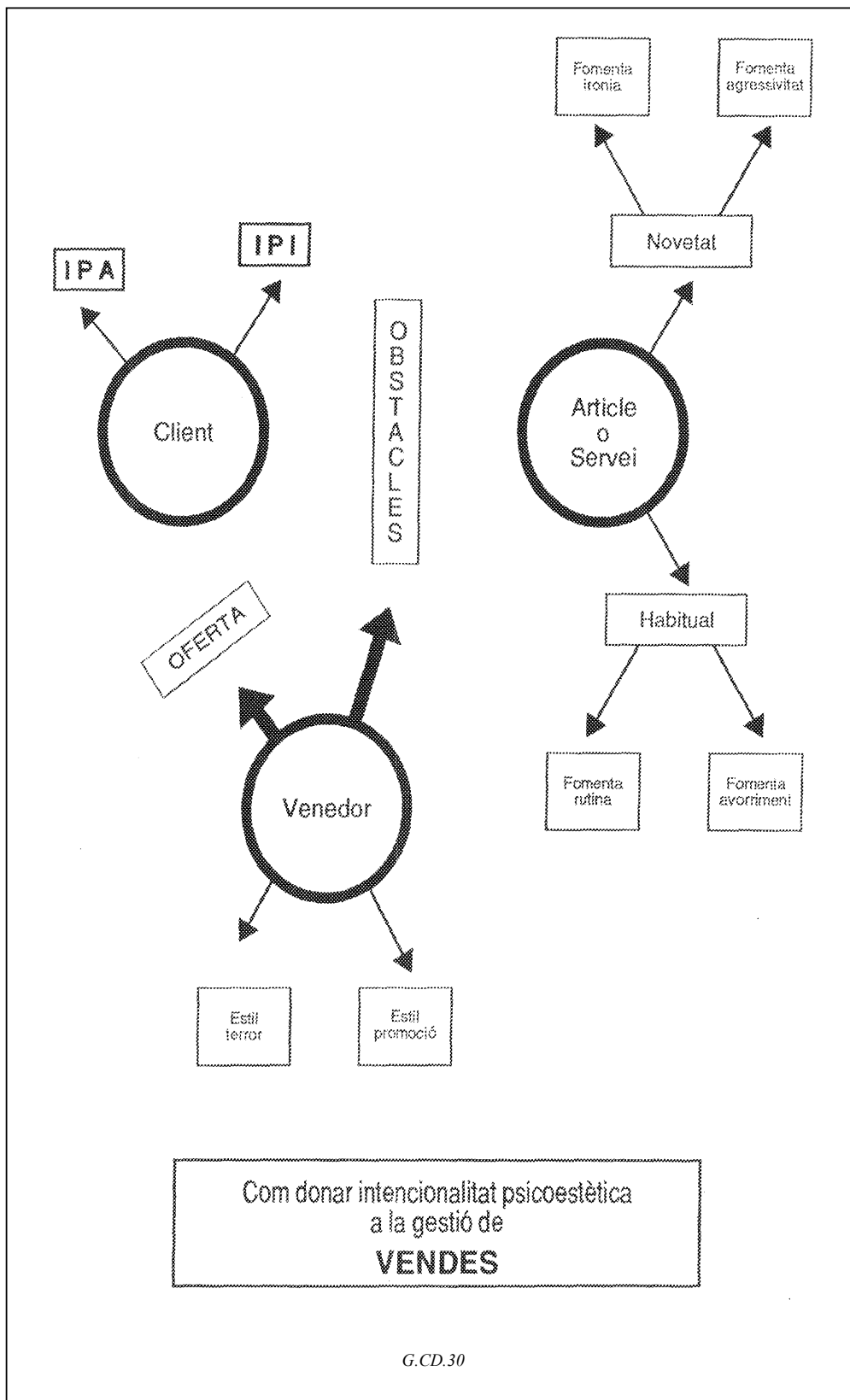

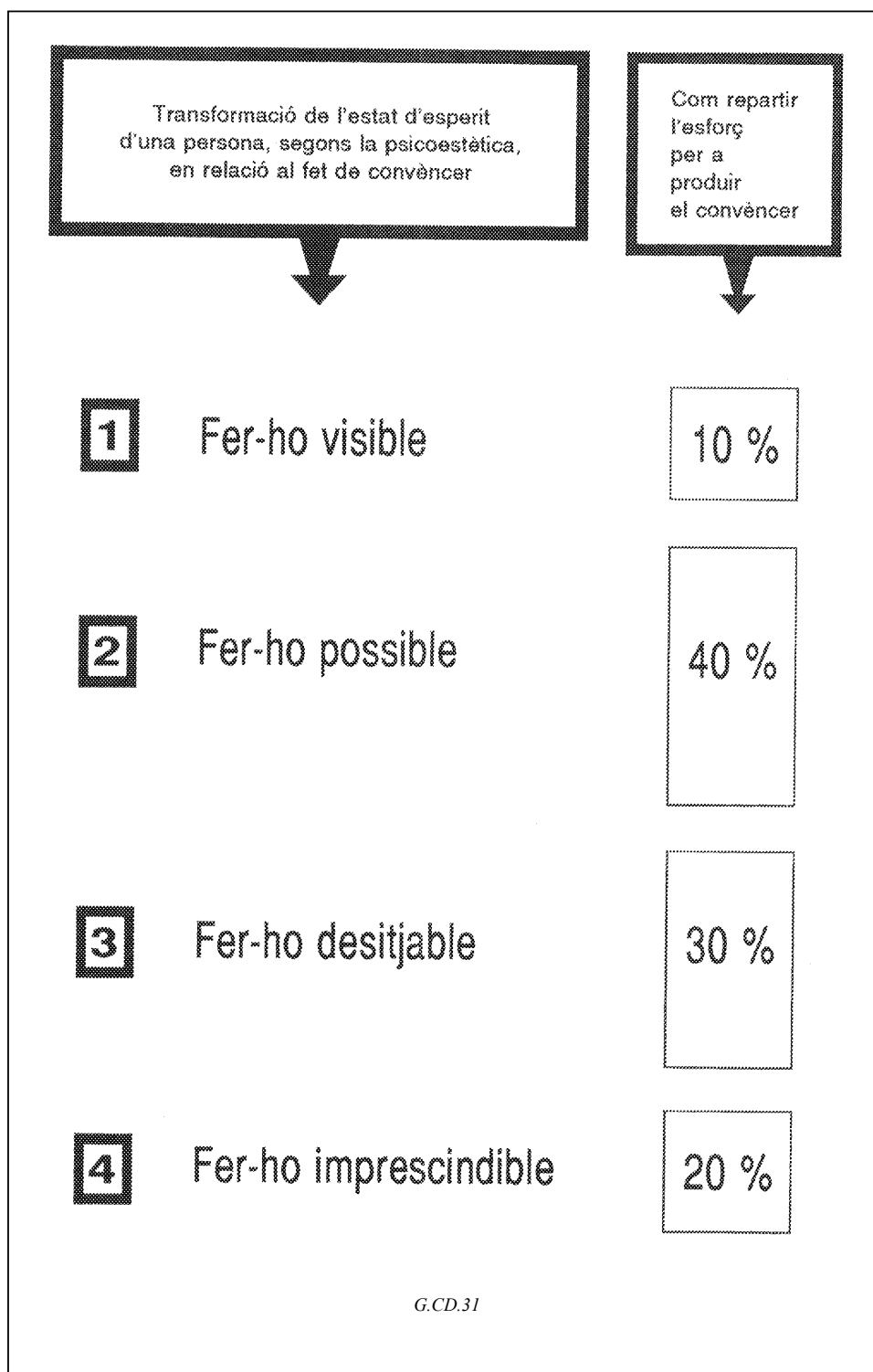

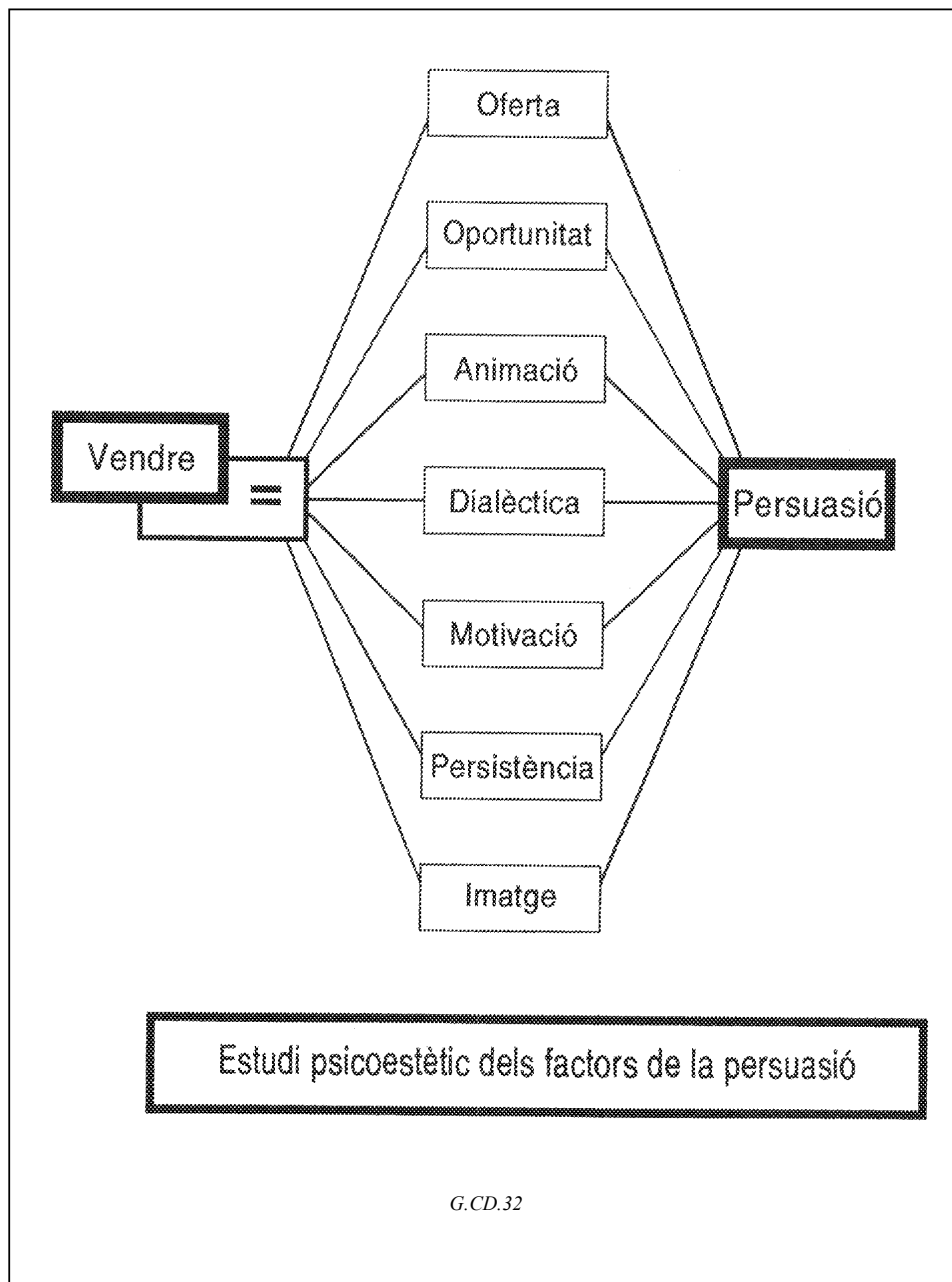

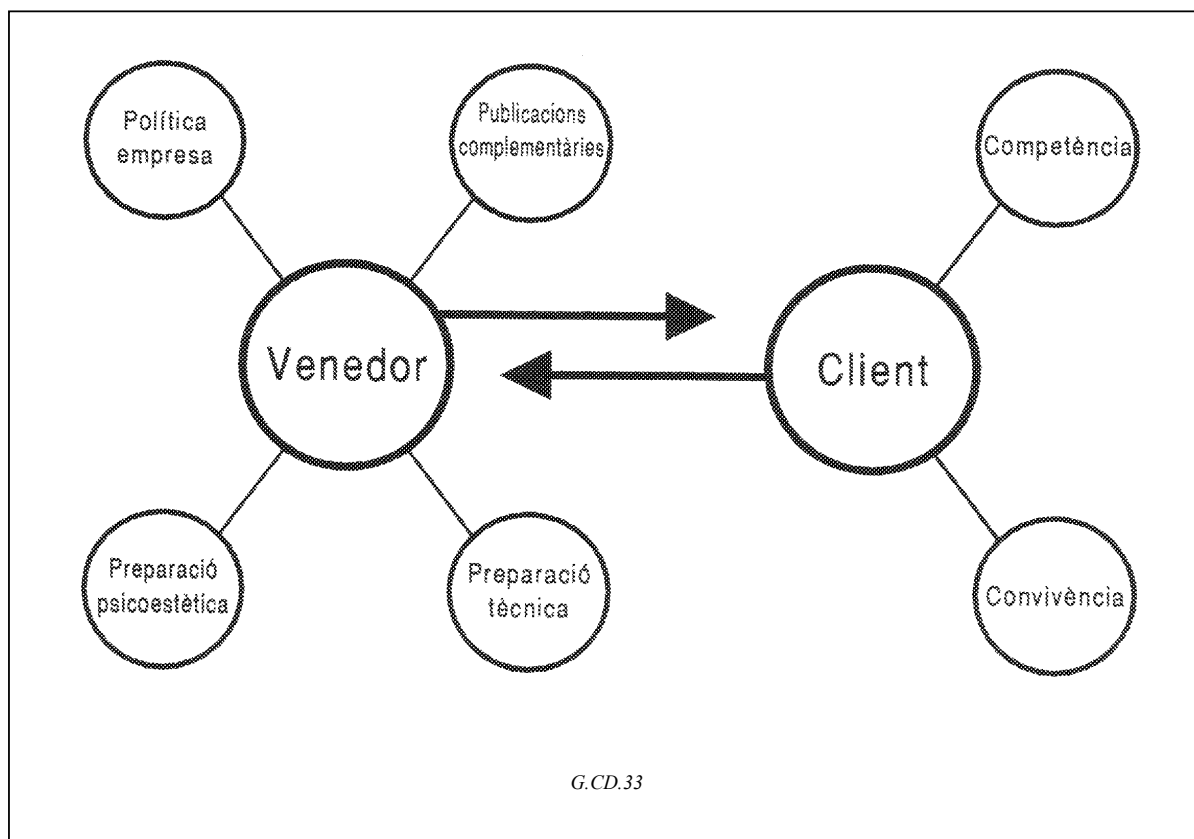

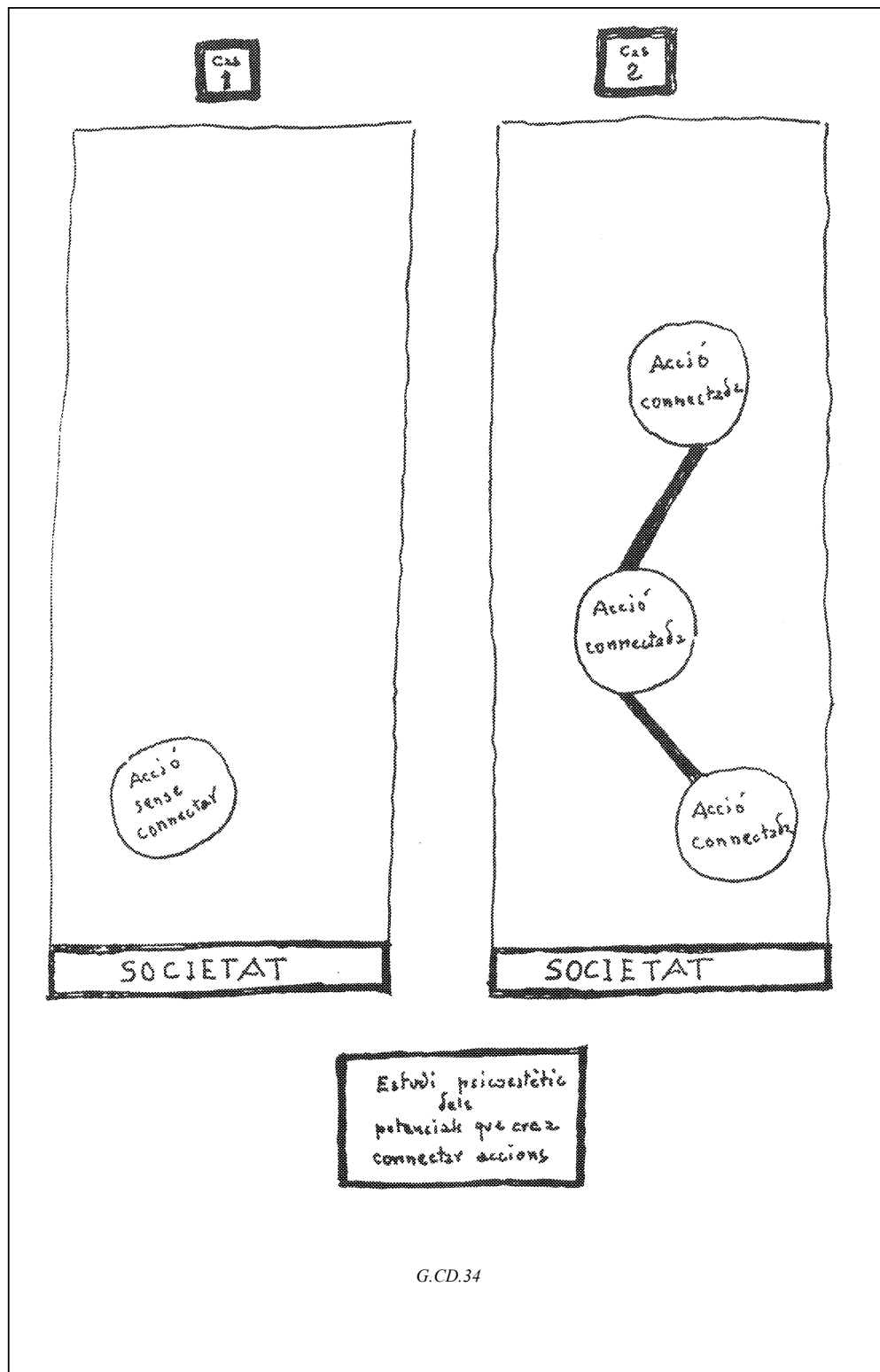

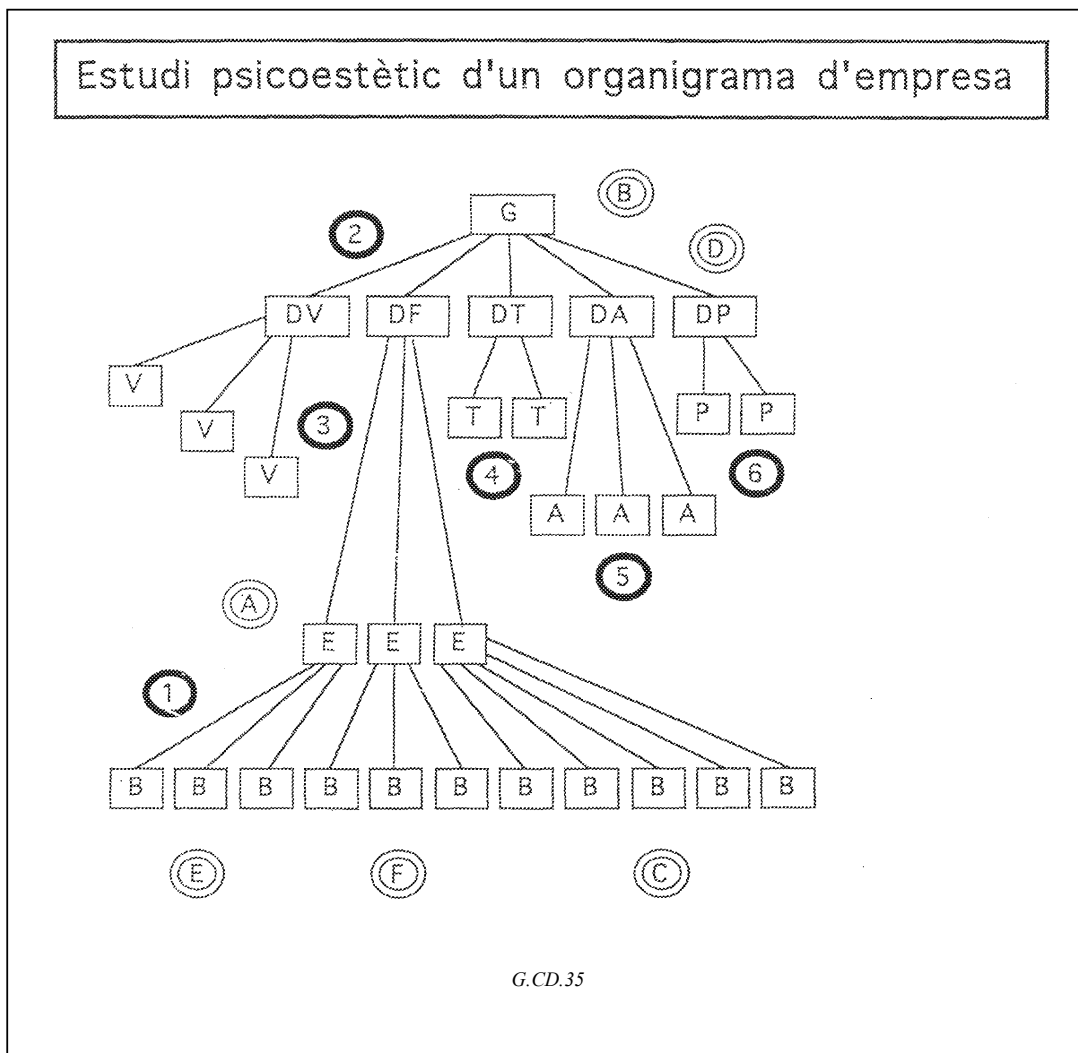

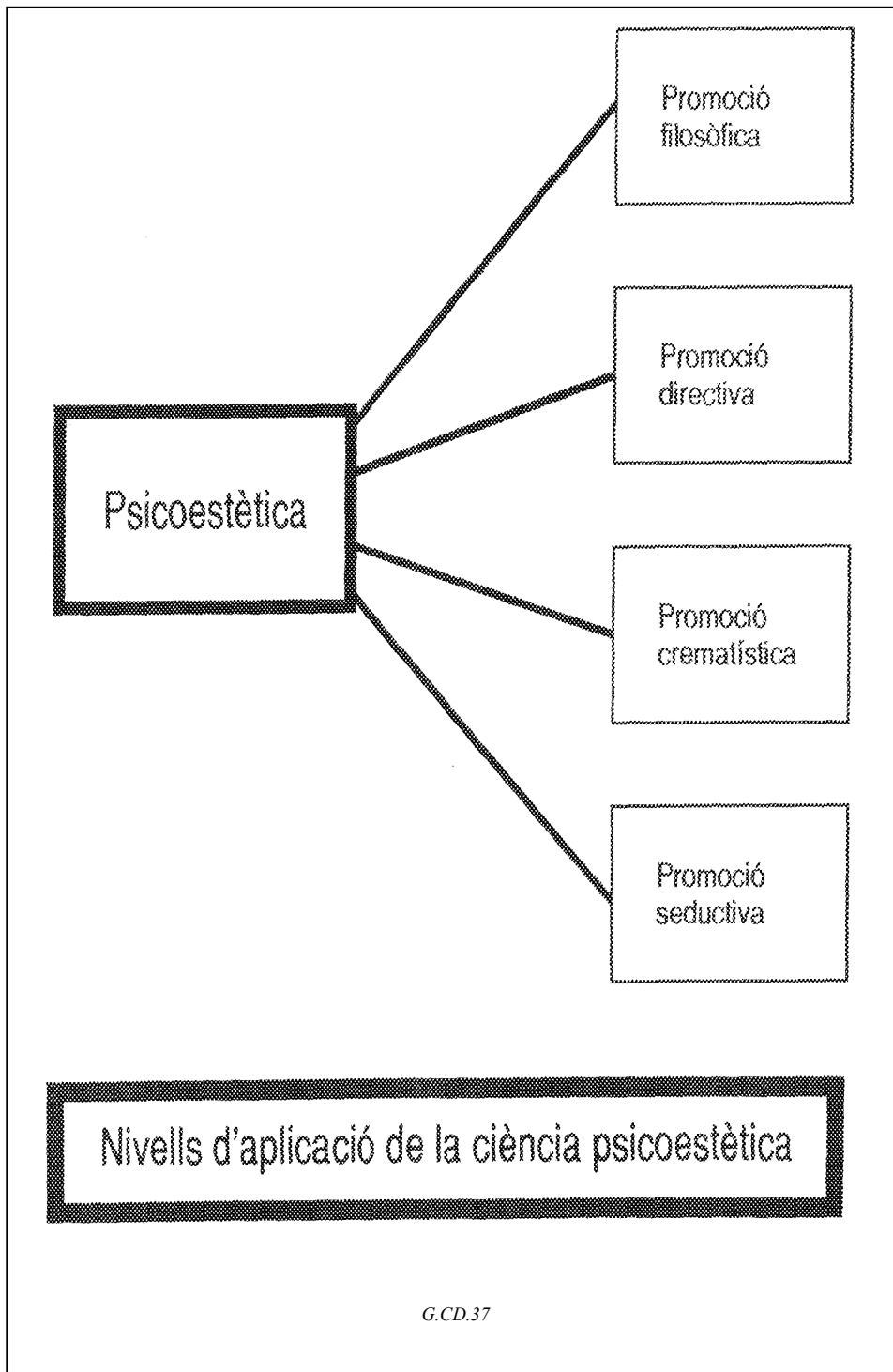
G.CD.34

Situació de lloc	Situació de vocació
① Possibles conflictes entre elements de la base i encarregat	Ⓐ Possibles conflictes entre intensitat vocacional d'un element en relació als iguals
② Possibles conflictes entre gerència i directius	Ⓑ Possibles conflictes per la procedència i origen dels directius
③ Possibles conflictes entre venedors i fabricants	Ⓒ Possibles conflictes entorn a la superioritat d'una dona en relació als homes del mateix nivell laboral
④ Possibles conflictes entre tècnics i encàrregats	Ⓓ Possibles conflictes per manca d'uns incentius psíquics que donen sentit al treball
⑤ Possibles conflictes entre administratius i resta de l'empresa	Ⓔ Possibles conflictes per una habilitat extra d'una persona determinada en relació als seus iguals
⑥ Possibles conflictes entre personal i promoció del personal	Ⓕ Possibles conflictes motivats per als qui donen culte a la vida indolent enfront del treball

Conclusions d'estudi
psicoestètic d'un organigrama
d'empresa

G.CD.36

- CD.01 Contrast entre marxisme i psicoestètica en la manera de comprendre la divisió entre dirigents i dirigits
- CD.02 Estudi psicoestètic de situacions en relació amb el poder
- CD.03 Estudi psicoestètic sobre la crisi directiva
- CD.04 Estudi psicoestètic sobre el "poder" del poder actual
- CD.05 Estudi psicoestètic entre acció directiva i formació de la gent
- CD.06 Test psicoestètic del ramat
- CD.07 Casos més freqüents que poden presentar-se quan es realitza el test del ramat
- CD.08 Estudi psicoestètic d'un ramat
- CD.09 Estudi psicoestètic de les característiques del pastor
- CD.10 Estudi psicoestètic d'un director d'orquestra I
- CD.11 Estudi psicoestètic d'un director d'orquestra II
- CD.12 Estudi psicoestètic de relacions amb el lloc
- CD.13 Actuació psicoesteticista de la persona
- CD.14 Estudi psicoestètic de l'actuació en relació amb el treball
- CD.15 Estudi psicoestètic d'una de les diferències entre dirigent i dirigit
- CD.16 Estudi psicoestètic de l'expansió d'unes idees
- CD.17 Estudi psicoestètic de la correcta o falsa projecció singular i directiva
- CD.18 Estudi psicoestètic sobre com fer-se un nom
- CD.19 Estudi psicoestètic de la valoració del propi rendiment
- CD.20 Estudi psicoestètic de l'altura del líder
- CD.21 Estudi psicoestètic entre Indiferència col·lectiva i el vigor psíquic del dirigent
- CD.22 Estudi psicoestètic sobre la dificultat de definir el directiu
- CD.23 Estudi psicoestètic de predominis fonamentals del caràcter directiu
- CD.24 Estudi psicoestètic del caràcter promotor
- CD.25 Estudi psicoestètic dels motius inicials per classificar les professions
- CD.26 Estudi psicoestètic de les raons del preveure
- CD.27 Norma psicoestètica
- CD.28 Estudi psicoestètic de contrast entre oci i negoci
- CD.29 Estudi psicoestètic de la paraula valor
- CD.30 Com donar intencionalitat psicoestètica a la gestió de vendes
- CD.31 Estudi psicoestètic del fet de convèncer
- CD.32 Estudi psicoestètic dels factors de la persuasió
- CD.33 Estudi psicoestètic d'influències
- CD.34 Estudi psicoestètic dels potencials que crea connectar accions
- CD.35 Estudi psicoestètic d'un organigrama d'empresa
- CD.36 Conclusions d'estudi psicoestètic d'un organigrama d'empresa
- CD.37 Nivells d'aplicació de la ciència psicoestètica

CAPÍTOL 20. MOTIVACIÓ

“Els homes que han contribuït a dignificar la vida humana mai no han estat partidaris de cap d'aquestes sis formes de veure-la:

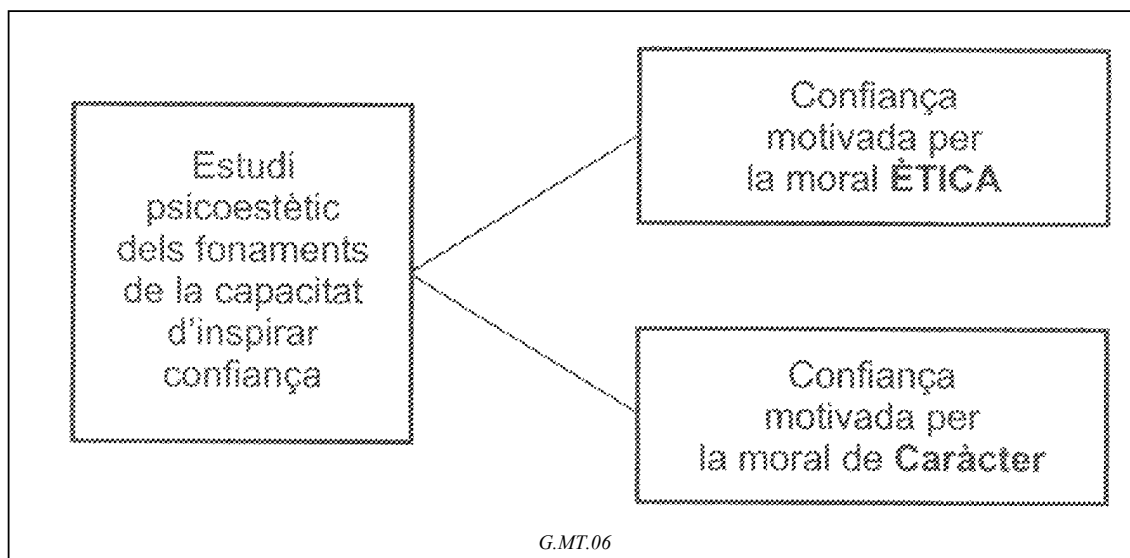
1. *Importar-li el mateix una cosa que una altra.*
2. *Viure enfastidit.*
3. *Ésser incapaç d'entusiasmar-se.*
4. *Considerar que la vida no té al·licient.*
5. *Comportar-se com un escèptic.*
6. *Creure que tot ja és dit i fet.*

En canvi, aquests són els principis que «desanimen» l'home fastiguejat de la vida. Per això, si no sabem crear estats d'ànim col·lectius que puguin destruir o reduir l'acció d'aquestes formes eixarreïdes, no podrem parlar mai de nous camins.”

Espinalt (O.E., 1961, p. 108)

Des de l'enfocament espinaltià, per molt que hi vulguem donar-hi voltes, quan existeix una desmoralització és que s'ensorra o s'esvaeix la moral. Tenim l'ànim per terra. Per quines causes? I, ¿quin és el poder de la moral que pot capgirar-nos l'estat d'esperit? En fem una raó de pes i, per a poder determinar-ho, parlem de moral de victòria o de moral de derrota molt sovint.

Tampoc, ningú compren clarament aquesta força per més que n'experimenti els seus efectes. No ens manquen mots per anomenar-la, i se n'utilitzen generalment dos: moral i ètica, heretats del llatí i del grec. Espinalt afirma (Cf. 50) que, fet i fet, ambdues expressions vindrien a dir el mateix: els costums o el correcte procedir en els nostres costums. Encara que hi ha la tendència de fer servir moral per referir-nos als bons costums i ètica com a nom de la ciència que analitza les qualitats d'aquesta moral. I recull també una cita del filòsof Ferreter Mora que diu: *“Així és difícil establir una separació estricta entre sistemes morals, objectiu de l'ètica.”*

“Tenir capacitat d'inspirar confiança, per guanyar-se la voluntat d'altres persones, a hom li reclama moral ètica, però també moral de caràcter. La moral d'un mateix depèn, no sols de la clara virtut en el fer, sinó d'un tremp ferm.” (Cf. 50)

Des de la interpretació psicoestètica pel que fa a la manera que tenim d'inspirar confiança hi incideixen, a la vegada, dos aspectes. És a dir, si s'uneixen la confiança que motivem per la nostra

moral ètica amb la confiança que inspirem per la nostra moral de caràcter, podem aconseguir generar aquesta consideració dels altres. (G.MT.06)

Espinalt creia que la millor i més entenedora definició dels mots desmoralització o desmoralitzar, la dóna el diccionari: “Privar de l’energia moral”. El desmoralitzat està com buit per dins, entre atordit i atuit, talment com si no tingués ni esma per refer-se.

“La crítica contra l’actitud pessimista no pressuposa en si un elogi sistemàtic per a l’optimisme. Un optimisme desenfrenat seria un nou sistema d’anar a raure a la «lluna». L’actitud aconsellable és la serenitat. Amb serenitat, donarem a cadascuna de les nostres preocupacions el seu valor real.”
Espinalt (O.E., 1966, p. 217)

Des que Aristòtil va escriure els seus llibres sobre ètica, sabem que, per exemple, que si un dirigent polític no vol fer el joc a la corrupció, no pot fallar-li gens ni mica la moral, en el doble sentit de vincular caràcter i virtut. Espinalt (Cf. 50), citant Aristòtil, ens ho repeteix des d’angles diferents: *“La sensatesa és la facultat de jutjar bé que té l’honest.”* I també escrivia: *“Qui vulgui aconseguir relleu en la vida política, cal que sigui personalment home de bons costums.”* Quan falla la moral del dirigent, amb la seva funció de model, falla la societat sencera. Sovint la manca de decisions categòriques fomenta la corrupció que va envaint-ho tot i la desmoralització prepondera a tort i a dret. Quan ens afecta la desmoralització, tant personal com social, tothom parla de crisi. Espinalt ens recorda que en grec *crisi* equivalia a la necessitat d’una decisió important. Una determinació molt resolutiva que demana, en primer lloc, empena de caràcter. Si no hi ha prou empena de caràcter, les decisions importants no es prenen a temps i aviat entra la sensació d’impotència i el neguit de no saber com sortir-se’n. Llavors, sorgeix la desmoralització. Com podem esmenar-ho?

Espinalt afirma (Cf. 50) que en primer terme hem d’estimular i formar nous dirigents que sàpiguen tenir una ètica adequada a l’evolució del temps, i que tinguin prou caràcter per lliurar-nos de la postmoralitat que tot ho abassega. Cada dia hem d’èsser més exigents amb els homes que ostentin càrrecs polítics.

“[...] la meva intenció no és inculcar l’optimisme radicalment, sinó la lògica i el realisme com a norma.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 187)

També creia que, com a mínim, hauríem de fer-nos nostre el que deia a principi de segle l’eminent psiquiatre Domènec Martí i Julià, amb un clar sentit de la moral: *“Quan un català entra o vol entrar a la vida política, mireu abans de què viu: si és sabater, mireu si és bon sabater; si és advocat, mireu si és bon advocat i, si és metge, mireu si és bon metge, etc. I tingueu la seguretat que si és un mal sabater o un mal advocat o un mal metge, serà un mal polític i, per tant, un mal representant de la cosa pública.”*

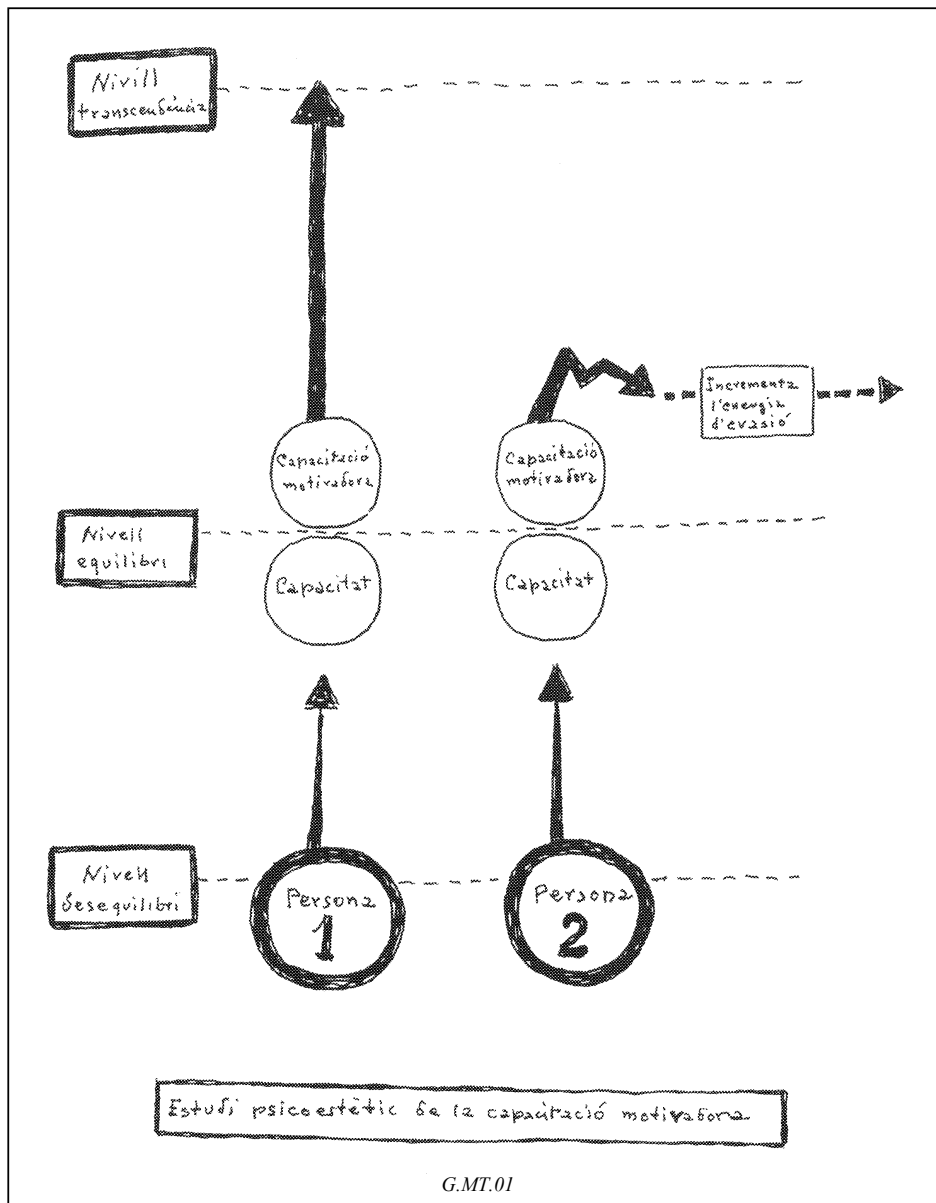
Per a Espinalt gairebé cap dels dirigents polítics podrien sortir ben parats de la prova, i es preguntava: *“Com voleu que no hi hagi desmoralització? Afortunadament, els homes tendim a refer la nostra moral i a recuperar el to quan nous caps de brot abranden les consciències. Podem superar la desmoralització però, no serà pas possible dignificar-nos totalment, si no partim de la premissa que mai no hi ha justícia ni ètica, si els dirigents són corruptes o actuen d’esquena al poble.”*

Quant a això, per tenir moral de victòria, cal que a la vegada ens trobem motivats. Motivar, segons el diccionari, vol dir: “donar a algú motius que l’estimulin a fer una cosa”; mentre que un motiu es defineix com: “quelcom que indueix a moure’s a fer alguna cosa”. Amb aquests conceptes a la mà podem entendre que per motivar adequadament algú, o motivar-nos a nosaltres mateixos a fer una acció, serà decisiu concretar els motius pels quals és important realitzar aquella acció.

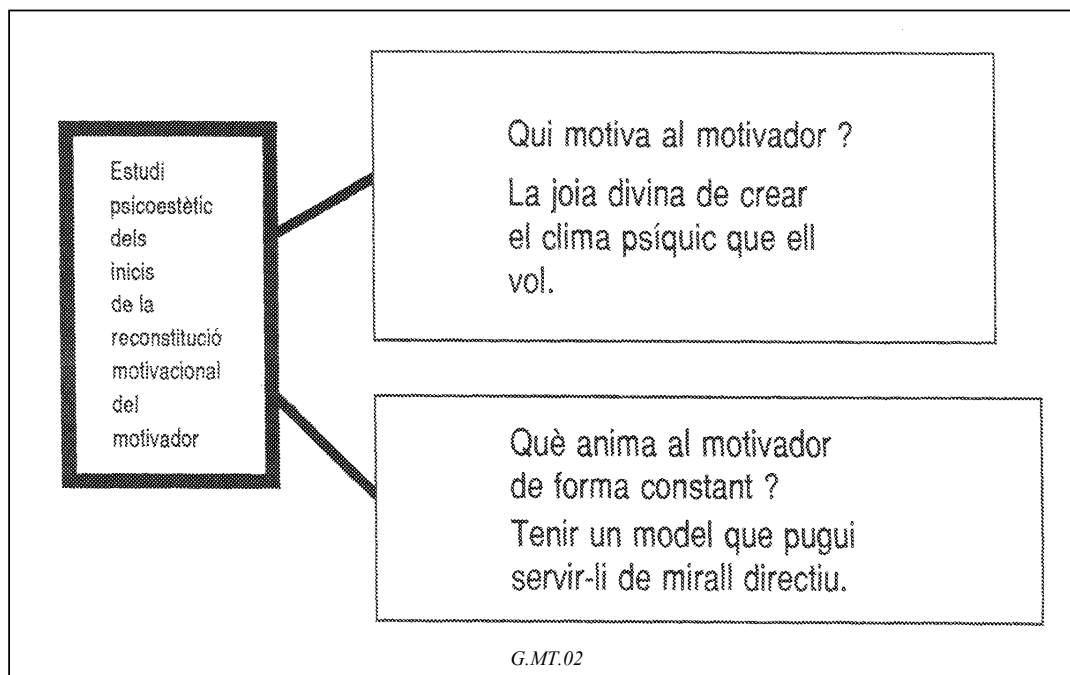
“Dins aquesta promoció de conducta, val la pena d’analitzar i de meditar –avui ja tenen el valor d’un símbol– algunes de les manifestacions que en les seves «Memòries» va fer el cosmonauta soviètic Yuri Gagarin sobre la seva manera d’estimular i d’enfortir el caràcter. Una proesa humana demana un encoratjat. Ara bé, un encoratjat que s’ha de fabricar l’entusiasme amb raonaments, que és tot el contrari de la forma artificiosa de fer-ho amb gots de vi –o amb drogues, si voleu actualitzar procediments–, ha d’èsser un abrandat, però no pas inconscient.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 389)

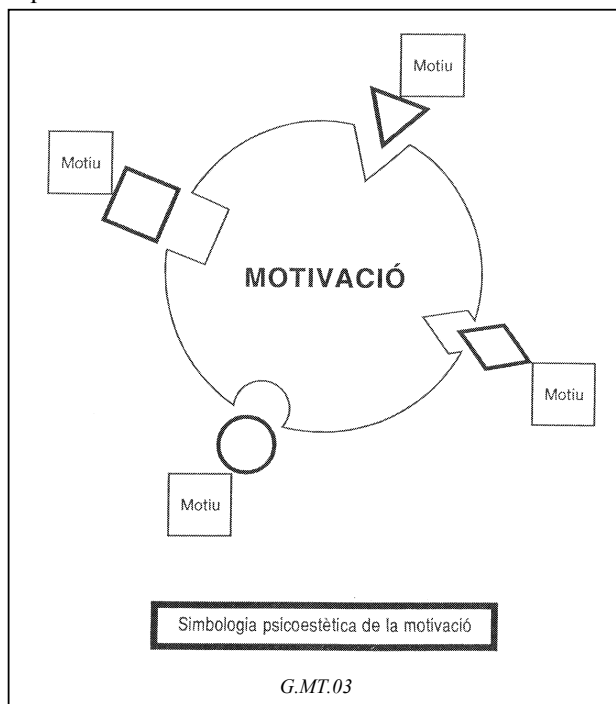
La capacitat de motivar va lligada estretament a la capacitat expressiva. Aquesta hi té un paper important, ja que l'habilitat per argumentar i raonar és necessària per aconseguir portar la pròpia capacitat motivadora al grau que ens permeti ajudar l'altra persona a arribar al seu nivell de transcendència. (G.MT.01)

I per aconseguir una automotivació adequada, cal també aconseguir aplegar els motius que ens indueixen a esmerçar els nostres esforços en pro d'una activitat determinada. En aquest sentit, tenint en compte que la persona que motiva requereix un estímul constant per seguir endavant malgrat les dificultats del camí, Espinalt ens proposa un motiu essencial que manté la flama i actua per reconstituir la motivació del motivador (G.MT.02). Aquest és: la joia divina de crear el clima psíquic que ell creu necessari.

La persona que motiva necessita un al·licient permanent que l'anima i el dirigeixi per a no perdre l'impuls realitzador. Per a Espinalt, aquest incentiu el troba, fonamentalment, en el model que ha triat i que li fa de mirall directiu.

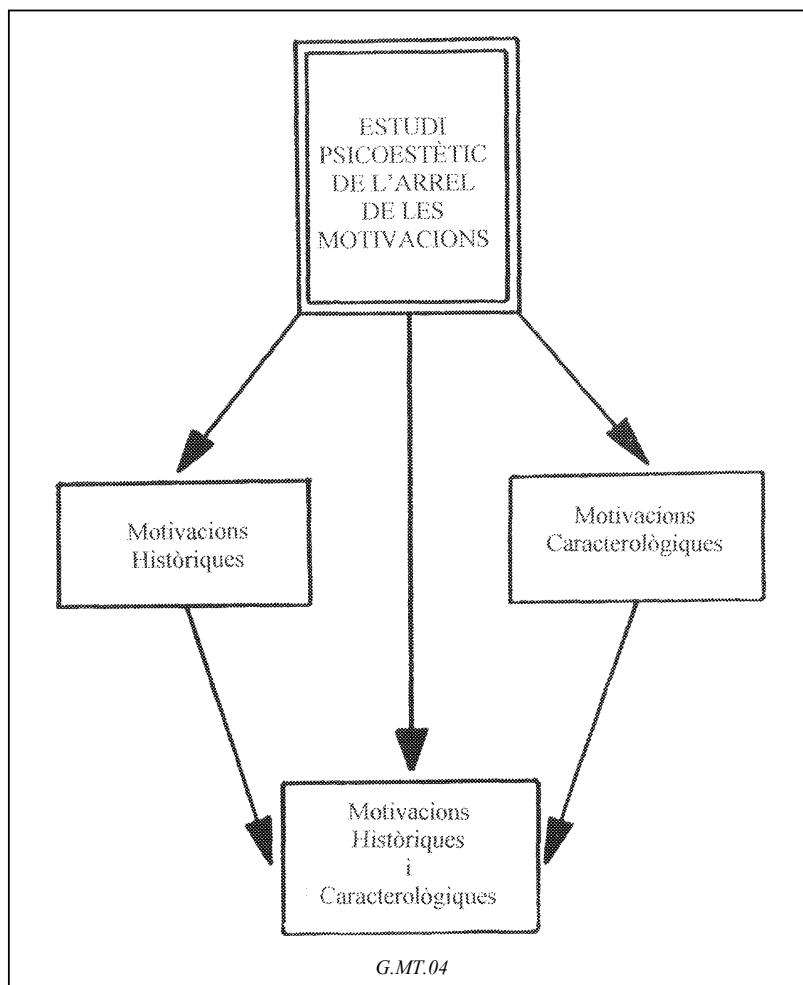

Per a cada acció que volem emprendre ens calen motius, i quants més motius tinguem, més probable és que la portem a terme amb èxit. Si els motius són escassos, o poc importants, és probable que la deixem a mitges, ja que tota acció, personal o històrica (G.MT.04) és sempre fruit de diversos motius que actuen sinèrgicament. Voler explicar una acció sense tenir en compte totes les motivacions seria una simplificació i una banalització dels fets reals. (G.MT.03)

“Les característiques psicològiques no es donen ni es produeixen per separat. Sovint, és la suma de diverses reaccions psíquiques les determinants de la nostra manera d’obrar.”
Espinalt (O.E., 1961, p. 116)

Allò que condiona o determina una conducta és l'instrument que inclina o mou la voluntat en un sentit o l'altre; és una

funció cabdal per a l'èsser humà, ja que sense aquesta eina no seria possible l'autosuperació personal i les rutines guiarien la conducta. Per tant, com que és una funció tan necessària en molts dels aspectes socials, educatius i personals, cal estudiar-la en totes les seves característiques, i no confondre-la amb un simple donar “copets a l'esquena” o afalagar els altres.

En el gràfic (G.MT.05) titulat “Consells psicoestètics per motivar grups humans”, Espinalt concreta set factors clau per aconseguir mobilitzar la voluntat d’una altra persona en pro d’un objectiu individual o comú:

1. En el primer punt, Espinalt cita una frase de Goethe: *Quan agafem els homes únicament com són, els fem pitjors; quan els tractem com si fossin allò que haurien de ser, els portem on calgui portar-los.* Així, la primera funció per motivar esdevé la necessitat de copsar les possibilitats d’una persona i, en una clara visió de futur, projectar-la cap aquesta imatge evolucionada d’ella mateixa que nosaltres ja hem visualitzat nítidament en la nostra ment.

“Amb la imaginació travada, tot sembla limitat. No sabem veure en els homes el que poden esdevenir, sinó el que, actualment, són. Ningú no se sent representatiu ni pot imaginar-se que pugui arribar a ser-ho. No ens veiem a partir d’una realització. Almenys, ens contemplem amb moltes més limitacions que les assenyalades per la circumstància.”

Espinalt (O.E., 1964, p. 274)

D’aquí que, sense un coneixement de la història, tampoc no podem projectar-nos envers el futur. ¿Com podem saber on anem si no sabem d’on venim? És a través de la lectura de biografies quan ens adonem que la inclinació envers el futur és el motor essencial de la capacitat realitzadora. ¿Quantes persones es queden limitades per la seva imatge que tenen en l’actualitat, i no comprenen que si els que han arribat lluny no haguessin canviat, progressivament, la concepció que tenien de si mateixos, no els hagués estat possible eixamplar els seus límits?

CONSELLS PSICOESTÈTICS PER A
MOTIVAR
GRUPS HUMANS

1

«Quan agafem els homes -deia Goethe- únicament com són, els fem pitjors, quan els tractem com si fossin allò que haurien de ser, els portem on calgui portar-los.»

2

Reflexionar abans de motivar i parlar. Res pitjor que pensar en veu alta quan es donen ordres o es motiva. No improvisem. Motivareu vol planificació.

3

Cal plantejar objectius on tothom pugui intuir-hi promocions personals. La vivacitat d'un grup també rau en els mòbils personals de cadascun dels seus membres.

4

És imprescindible tenir moral de victòria. No n'hi ha prou essent combatiu. Ningú no es vincula de forma decidida a persones de les quals es sospita que no les acompanya l'èxit.

5

Saber predicar amb l'exemple, però també trobar el to i el moment oportú per a poder fer l'impacte. No ens pot fallar el caràcter ni el sentit de les oportunitats.

6

Per a persuadir cal estar segur d'allò que es fa. Convèncer vol entusiasme. No motiven les «mitges tintes.»

7

La rigidesa no motiva, només la flexibilitat estimula de forma positiva. Cal sumar voluntat, intel·ligència i sentiments en un bloc compacte si voleu motivar.

G.MT.05

«Cal llegir i conèixer la Història –ben interpretada pot ser una lliçó–, però si ens hi parem de forma cançonera pot transformar-se en un beuratge que ens fa endormiscar. Sobretot cal intuir el futur més que no pas entretenir-se contemplant el passat. La nostra gent necessita estimular la pròpia imaginació.»

Espinalt (O.E., 1964, p. 274)

El passat és útil com a font d'experiències, però, a la vegada, cal potenciar el futur de manera decidida per copsar el desplegament de facultats i d'habilitats que pot desenvolupar una persona determinada.

2. Reflexionar abans de motivar i parlar. Res pitjor que pensar en veu alta quan es donen ordres o es motiva. No improvisem. Motivador vol planificació. Per a Espinalt, la nostra societat actual es caracteritza per la impaciència i la manca de planificació en fer les coses. La impulsivitat fa que ens decantem per la improvisació com a procediment de treball. Aquestes característiques comporten un reguitzell de conseqüències que malmeten també la capacitat de motivació.

“L’home s’ha de repetir moltes vegades que farà una acció intrèpida abans de realitzar-la. Per a un «jo que pensa», donar-se ànims és sempre decisiu.”
Espinalt (O.E., 1970, p. 389)

Rumiar i trobar la manera escaient de fer una gesta audaç reclama un capteniment reflexiu, si no mesuram les conseqüències de les nostres paraules sobre els altres estem generant desorientació en lloc de motivació.

3. Cal plantejar objectius on tothom pugui intuir-hi promocions personals. La vivacitat d’un grup també rau en els mòbils personals de cadascun dels seus membres. Així –com concretàvem anteriorment–, una acció està formada per una sèrie de motius que generen la motivació. D’aquests, cal comptar-ne també aquells que afecten de forma individual a cadascuna de les persones que s’apleguen en un front comú.

“Procurem, doncs, que els altres col·laborin en l’obtenció del nostre objectiu, en aquell aspecte en què el nostre objectiu és «llur objectiu». En aquest punt de contacte es pasta l’amistat.”
Espinalt (O.E., 1966, p. 213)

4. És imprescindible tenir moral de victòria. No n’hi ha prou essent combatiu. Ningú no es vincula de forma decidida a persones de les quals se sospita que no les acompanya l’èxit. Així, mantenir la moral en tot moment és una qualitat essencial que ha de preponderar en el motivador, si s’enfonsa, no perd sols la moral de caràcter, sinó que també queda en entredit la persistència de la seva moral ètica que, com dèiem, va unida a un tremp ferm en la manera de prendre decisions sense veure’s condicionat per les influències capcioses de l’ambient.

“L’home és vell el dia que creu que tot està perdut.”
Espinalt (O.E., 1970, p. 424)

Per a Espinalt, a fora hi tenim una societat vençuda, i és fàcil que sense adonar-nos-en ens impregni aquesta desmoralització, de manera que, aquesta capacitat d’il·lusionar-se i mantenir l’ànim és també un índex de força energètica i esperit combatiu que dona un tarannà jove i mobilitza la capacitat creativa de les persones.

5. Saber predicar amb l’exemple, però també trobar el to i el moment oportú per poder fer l’impacte. No ens pot fallar el caràcter ni el sentit de les oportunitats.

6. Per persuadir cal estar segur d’allò que es fa. Convèncer vol entusiasme. No motiven les “mitges tintes”.

“Obliden o desconeixen l’afirmació psicològica: «creure’s capaç és gairebé ésser-ho per al qui és actiu». Ésser capaç d’arriscar-se i no esperar que se’l mengi el risc, heus aquí la primera operació de l’home que sap singularitzar-se. La segona és l’entusiasme que sap posar en l’obra empresa. No s’ha creat mai res d’important amb una mirada de cua d’ull ni amb un gest d’indiferència.”
Espinalt (O.E., 1966, p. 233)

7. La rigidesa no motiva, només la flexibilitat estimula de forma positiva. Cal sumar *voluntat*, *intel·ligència* i *sentiments* en un bloc compacte si volem motivar. Per a Espinalt, el caràcter està format per aquests tres elements bàsics del conscient, que es nodreixen i s’interrelacionen mútuament. La persona que té caràcter és flexible perquè sap fer els canvis adients

a partir dels nous esdeveniments i de la nova informació que li arriba. Altrament, si predomina la rigidesa, la persona és tossuda i obstinada perquè no escolta els altres activament i confon el fet de tenir caràcter amb no canviar la perspectiva dels seus raonaments, és a dir, confia en la inèrcia de les rutines pensant que si no surt d'allò que sempre ha pensat i ha fet de la mateixa manera, l'imprimeix caràcter.

El temperamental, o mini-conscient, creu que té les idees molt segures quan en realitat són reaccions impulsives. Cal doncs, saber fer les modificacions oportunes per avançar, sense canvis no hi ha superació personal, ens quedem ancorats en un escull que ens impedeix l'evolució personal i l'eficient projecció motivadora envers els altres.

“Quan diem d'un home: «Està cremat», és que no li queda cap espurneig. Mancats d'il·lusions, ens corsequem. És la flama allò que ens demostra que encara no som terregada. Quin goig que dona atiar el foc de l'esperit!”

Espinalt (O.E., 1971, p. 526)

La raó d'obrar, allò que fa sentir i fa pensar en una determinada acció, és necessari promoure-la constantment, perquè si no és fàcil que el pessimisme s'instauri en el nostre fur intern i acabin imperant les característiques que Espinalt relacionava anteriorment: importar-li el mateix una cosa que una altra, viure enfastidit, ésser incapaç d'entusiasmar-se, considerar que la vida no té al·licient, comportar-se com un escèptic i creure que tot ja és dit i fet.

“Fer el senzill és l'excusa dels tímids. És una forma de no haver-se d'autoconfessar que tota actuació els corprèn o una manera d'amagar que temen de no ésser prou capaços. També fan del pessimisme una pantalla.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 545)

Aquestes característiques, agreujades pel pas del temps, poden esdevenir cròniques i portar a desitjar amb més interès la mort que la vida. De fet, les estadístiques de les persones que acaben amb la seva existència augmenten considerablement en els països més avançats econòmicament (trenta-dues mil persones l'any als Estats Units, *La Vanguardia*, 2 de novembre de 2007).

Realment, si la capacitat de motivació de la nostra societat no omple les expectatives que tot ésser humà necessita per sentir-se plenament il·lusionat a portar endavant la seva vida, amb tots els inconvenients que això també comporta, la tendència pot anar augmentant.

ESTUDI PSICOESTÈTIC DE LA CARTA D'UN JOVE SUÏCIDA

“Creem angoixa, i no pas tremp, en l'esperit dels joves. No hem encertat l'educació d'acord amb l'evolució del temps. De Rousseau ençà la pedagogia ha progressat molt poc en relació amb l'estirada que ha fet la vida.”

Espinalt (O.E., 1969, p. 359)

Espinalt, en la seva conferència “Estudi psicoestètic de com cal interpretar una persona” (Cf. 1), fa un estudi psicoestètic d'un text manuscrit (annex) que pertany a un jove de vint anys. Aquest text el va escriure uns minuts abans de suïcidar-se, l'any 1981. Per a Espinalt, aquest és un document únic que ens encara amb el testimoni dramàtic d'un jove català, universitari, del segle XX, i amb la vergonya col·lectiva que aquesta prova suposa com a manifest de la confusió dels joves que aquest noi fa evident en la seva carta, i que va deixar abans de treure's la vida.

El fet de la interpretació d'aquesta missiva s'explica per la gran riquesa de matisos que ens aportarà aquesta anàlisi, i la comprensió que podem fer del desconcert que pateix la joventut actual. Ens proporciona una visió que constitueix un testimoni veraç, i a la vegada dolorós, d'aquesta joventut tan desorientada que no ajudem a entendre's i que se'n està desfent a les mans per la manca de consciència dels “governants” que no saben estimular-la amb la seriositat que el fet reclama.

Així, com dèiem en aquest capítol, una acció és sempre a causa d'una diversitat de motivacions, per això també estudiarem el cúmul de motius que, a través del text, podem detectar, i que el varen portar a prendre aquesta dissortada decisió. D'altra banda, partim de la premissa que l'home és un ésser ambivalent; és a dir, té un instint de conservació que el pot portar a les claudicacions més sorprenents i, a la vegada, el seu instint de destrucció el pot menar a destruir-se.

Des de la visió espinaltiana, aquest instint de destrucció que té l'home l'hem d'ajudar a què pugui neutralitzar-lo, de manera que se sàpiga veure millor –recordem que la primera imatge que tenim, i la més important, és la de nosaltres mateixos– perquè no arribi el moment en què es repugni i es rebutgi tant a ell mateix que només aspiro a suïcidar-se.

“Hi pot haver suïcides: quin artista no ha sentit inclinació a destruir el quadre o l'escultura? Però és una temptació fugaç, car el qui s'autodestruïx de veritat és home que no es veu capaç de realitzar-se. Trenca el marbre de ràbia, per no saber fer l'estàtua.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 479)

També trobem com l'ésser humà, mentre acumula moltes incerteses i susceptibilitats sobre la seva forma, té el seu fons mitificat. És tanta la mitificació que li costa molt de deslliurar-se'n, i dona un culte excessiu al seu temperament, a la seva pròpia interioritat. Per a Espinalt, fins i tot les ciències modernes no s'han pogut deslliurar dels mites, i el mateix Freud, quan va voler descriure l'home, li va posar el nom d'un mite.

“La majoria de persones actuals pensen que no han de renunciar mai al seu temperament, perquè creuen que ells són d'aquella manera, mentre que l'home no és de cap manera, és un ésser que es construeix.” (Cf. 1)

El mateix autor de la carta reconeix que no pot compensar el seu “Èdip mal parit i estrany”, diu textualment. El suïcida està parlant d'un mite inexistent i, així, aquesta mitificació li crea una confusió que no el deixa interpretar-se adequadament. Tanmateix, aquesta gran mitificació del fons s'observa també quan parla del seu “destí”, element que ens connecta amb una de les supersticions que, tot i fer cinc mil anys que dura, és una falsa ciència que amb el nom d'astrologia mitifica, a la seva manera, el fons humà fins al grau de les màximes paradoxes i les coses més inversemblants.

“La personalitat humana arribarà a ésser explicada sense sobreposar simples llegendes a la realitat.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 387)

Espinalt creu que a la majoria de persones els mou més la màgia que la veritat. La veritat la troben massa d'estar per casa. Per a un ésser artificioós com l'home, la mentida, si és grandiloqüent, té més encants del que es voldria. Si a una persona, per exemple, li diem que el seu caràcter té influències del veí del mateix replà on viu, arrufa el nas i s'enutja, per més proves que li donem. Però, si li asseguren que el seu caràcter està totalment subjecte als poders d'unes estrelles situades a milers de milions de quilometres de la seva llar, tendeix a creure-ho, perquè una meravella així, per incoherent que sigui, li afalaga la vanitat i l'ajuda a sentir-se transcendent.

“Ningú no vol ésser estèril. Si aquest caient del seny es veu alterat, no és pas per culpa d'una predestinació cap al mal, sinó del garbuix que dona el poc coneixement de si mateix o d'una falsa interpretació de la vida que poden crear-nos les estrafetes o degradades estructures socials.”
Espinalt (O.E., 1961, p. 124)

Com podem ajudar a desmitificar-lo? Mentre es confongui el temperament amb el caràcter o la personalitat, no podem ajudar les persones a interpretar-se adequadament i a clarificar el seu psiquisme. Per a Espinalt, la pedagogia moderna no l'ha resolt encara aquest defecte, perquè si ho hagués fet, les persones universitàries sortirien amb un altre tarannà; tindrien un altre nivell caracterial i desenvoluparien una altra mena de personalitat.

“La pedagogia comença per no diferenciar entre temperament, caràcter i personalitat.” (Cf. 1)

Hem de restaurar en els joves la capacitat de formar-se un caràcter. Ajudar-los a construir-se aquell caràcter que aspiren a tenir. El mateix noi, en la seva carta, considera que va “[...] camí de ser un mestre-savi, però amargat per allò infructuós de la seva lluita.” Aquesta afirmació ens ratifica com la joventut actual, malgrat tenir un alt nivell d'intel·ligència, no veu la forma que els pugui donar uns fruits. No veu el seu futur. Tothom està desitjos d'aportar el seu granet de sorra a la societat, i el fet de no poder aconseguir-ho és una frustració considerable. És un noi amb cultura, però no sap què fer amb els seus coneixements i es veu infructífer.

“Aquest és un home universitari, un home que es creu un invàlid, un home que és característic de la joventut actual, que té una gran cultura que només el porta, amb un mite absurd, a suïcidar-se.” (Cf. 1)

Aquest jove, tot i tenir uns estudis elevats, no sabia com encaminar aquest potencial intel·lectual que tenia. La societat ha creat un jovent cada vegada més setciències. Ell mateix, en un exercici d'autoanàlisi, creu que és un “mestre-savi”, i així, la joventut creu estar de tornada de tot, però es poden trobar de cop i volta amb la corda al coll, com en aquest cas que estudiem.

Tot i que a molts adults els fa angúnia de parlar per què els joves de seguida es cansen i ho veuen tot com un “rotllo”, els joves actuals se senten desvalguts i necessiten aquest guiatge. És a dir, malgrat la finesa del seu enginy intel·lectual que els possibilita fer deduccions encertades de la societat on viuen i de les mancances que pateixen, això, per si sol, no els permet superar els seus problemes, al contrari, com una arma de doble tall, els fa més evidents i amb més claredat els defectes que els trasbalsen.

“La funció de l'intel·lecte no és pas empresa fàcil; de vegades, les mateixes crosses que podrien facilitar-nos la tasca no tarden en convertir-se en inesperats obstacles [...]”
Espinalt (O.E., 1957, p. 91)

Es fa evident aquest desencaix quan, malgrat el bon desenvolupament del seu intel·lecte, s'adona que no ha superat etapes de desenvolupament que hauria de tenir remuntades, i així ho expressa: “incapaç, ja avui, de sobreposar aquesta crisi d'adolescència que em sobrevé”.

“Així, per no fer marrada i tenir una noció exacta de com es forma la psicologia infantil i el tarannà de l'adolescent, no podem escapar-nos de fer un estudi inicial i com més profund millor de la societat on aquests infants viuen, on aquests infants creixen. Sigui quina sigui, la societat serà força decisiva per modelar llur manera de ser.”

Espinalt (O.E., 1963, p. 246)

Des de la visió espinaltiana, lluny de ser una característica aïllada, la immaduresa dels joves actuals es fa patent –com ja hem analitzat anteriorment– a causa de les característiques de la societat actual que els barra el pas per poder desenvolupar-se en el moment adequat. L'esperit dimitit de les noves generacions és un fet que ens fa plantejar una anàlisi social per determinar quin és el paper que es destina a exercir als joves, i si és adequat que no puguin arribar a iniciar la seva professionalització amb més promptitud. *L'impuls de perllongació de la vida* els manté en una adolescència que no els correspon, i de la qual aquest jove en pateix clarament les conseqüències en grau extrem.

Per a l'anàlisi grafològica de la seva grafia, observem que la seva personalitat manté una estructuració dintre de la normalitat, és a dir, sense patologies evidents. Es detecta una gran angoixa i una tendència a capficar-se en les seves idees. Aquesta gran propensió a la cavil·lació en detriment de l'acció és propícia perquè s'hi instauri un cercle viciós sense sortida; però això no pressuposa que hi hagi indicis de desequilibris de personalitat que fossin irrecuperables.

“En tota vida desharmonitzada acaba per haver-hi sempre ansietat.”

Espinalt (O.E., 1959, p. 143)

L'excés de cavil·lació deriva en una hipercrítica que pot arribar a ser destructiva si no troba la manera de descobrir les vies de sortida i les solucions. Tenir molts elements de judici i poca capacitat d'acció accelera el poder autodestructiu, ja que l'ésser humà troba en l'acció constructiva la seva realització i el camí per concentrar la seva energia positivament.

“D'ací que la seva vida es torna artificiosa quan conta les seves aventures, o quan elabora el que va a contar. El fet d'estar vivint una vida irreal, que, fora de l'objectivitat humana, el priva de manifestar els seus fracassos acaba creant-li un estat d'angoixa. La dita «angoixa del nostre temps» assoleix una extensió desproporcionada gràcies, en bona part, a les ànsies insatisfetes dels molts setciències que omplen el planeta.”

Espinalt (O.E., 1959, p. 142)

En aquest sentit, Espinalt (Cf. 1) discrepa de la psicoanàlisi de Freud que afirmava que l'home tot ho sublima a través de la sexualitat o de la libido, mentre que per a la interpretació psicoestètica, aquesta és només una part del seu instint de creació, és a dir, la sexualitat és només un fragment, i no el motor, de l'impuls vital, tal com creia Freud. Per a Espinalt, l'home necessita més que res de l'acció creadora de les seves habilitats per arribar a sentir-se plenament realitzat.

Amb aquesta finalitat, Espinalt reinterpreta –vegeu capítol II– els instints que va descriure Freud, i en defineix l'instint d'acariciació que, en aquest cas que ens ocupa, es manifesta quan el jove pensa que ningú s'ha preocupat seriosament d'ell. Així, la carta del suïcida novament ens aporta elements vàlids d'anàlisi, ja que el seu autor confessa haver-se trobat mancat sempre d'una “afectivitat real i positiva”. En definitiva, ningú no havia satisfet mai el seu instint d'acariciació, encara que, en aquest cas, el personatge tenia un concepte utòpic de l'afecte com a resultat del grau extrem de narcisisme que impera actualment a la societat. Espinalt opina (Cf. 1) que es pensa poc en l'altre, i actualment el Narcís del mite seria un aprenent de vanitós comparat amb el grau de narcisisme de l'ésser humà actual.

Tot i així, però, la psicoestètica té en compte l'instint d'acariciació no tan sols com una part del tacte, sinó com la funció que podem exercir a través de les paraules o d'un to de veu.

Espinalt observa (Cf. 1) que en català un “manyac” és una persona amb mà esquerra, és a dir, que no té un tracte eixut ni aspre, mentre que “amanyagar” vol dir ser carinyós i deferent amb el llenguatge. Utilitzar paraules manyagues és una expressió que tendeix a desaparèixer en una societat que el tracte interpersonal és cada vegada més irrespectuós i poc considerat. El noi remarca la crisi de valors i la manca de respecte d'uns envers els altres. L'home d'avui dia es tracta amb duresa, no es vol acariciar amb les paraules, i aquest jove es dol que vivia en una família on ningú mai l'havia afalagat, però no en un sentit que a vegades es pot entendre com una hipocresia o un fer la gara-gara, sinó en el sentit positiu del manyac.

“Saber conviure és una facultat molt notable per poder definir-se a si mateix. Els altres actuen de mirall.”

Espinalt (O.E., 1961, p. 120)

D'altra banda, també ens dona elements d'anàlisi quan ens parla dels seus fracassos amb les dones, ja que és un principi essencial de l'ésser humà el fet de sentir-se atractiu i segur de la imatge que donem als altres. Des de la visió psicoestètica, si falla aquest aspecte, és fàcil que la persona es refusi a si mateixa i es generin tota mena de complexos personals, ja que la seguretat en un mateix comença per la seguretat en la pròpia imatge.

“Passada l'edat infantil, arriba una època que encara es marca el caràcter i la figura amb més passió per fer patxoca: és la necessitat d'agradar a l'altre sexe que es presenta impetuosa amb l'adolescència. Són instants en què la sensació d'exemplar prodigios a tothom es fa més pregona.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 478)

L'afany de potenciar-lo és la primera cosa que podem fer per ajudar algú que està desmoralitzat, aquest noi es queixa de la minimització que veu al seu voltant, on tothom vol menjar-se la consciència del veí. Podem començar a potenciar i a reforçar la personalitat a través d'una figura que vigoritzi l'atractiu personal.

“Totes aquestes formes desestructurades del vestir degraden la personalitat, perquè quan l'ésser perd la forma de la seva moral en el vestir, comença el principi de la seva decadència.” (Cf. 1)

En aquests casos, cal copsar la funció terapèutica que té la pròpia presentació personal. Cal aprofundir i parlar de la imatge des de la profunditat d'aquest concepte. El nen es pot despersonalitzar a través del vestit. Espinalt es pregunta: per què se subestima el vestit? Com hauria de ser el vestit dels infants? Per això la psicoestètica ens mostra com, en coses que poden semblar banals, podem ajudar a reconstruir el caràcter. Tot allò que no ajuda a crear-se caràcter està ajudant encara més a destruir-se.

“No hi ha cap llibre de psicologia infantil que anoti, ni el més mínim, la importància que té el vestit per a l'infant.” (Cf. 1)

Aquest jove també parla de la natura amb una certa idealització: “[...] i orientats en el mateix sentit que la Natura «l'equilibri».” Per a Espinalt, l'ésser humà està molt acomplexat davant la naturalesa – d'aquí el complex d'inferioritat–, i és per això que té actituds reverencials davant seu. A la vegada, no és l'equilibri allò que cerca l'ésser humà, sinó, tal com ens indica la psicoestètica, la transcendència.

En un altre aspecte, aquest noi ha hagut de recórrer a la mort per veure satisfet el seu fort instint de *diferenciació*. Aquest podria ser un cas extrem en una societat en la qual la massificació que patim arriba a fer-nos perdre moltes vegades la nostra pròpia identitat, amb les conseqüències que sovint resulten irreversibles per a l'individu, tal com estem veient a través d'aquest exemple real. A la persona hem de remarcar-li el fet de ser diferent, si el confonem amb un altre, ja l'estem degradant. Quan el suïcida pensa en el seu enterrament, la seva gran il·lusió és que, per una sola vegada en la seva vida, podrà singularitzar-se, i així ho remarca: “[...] en aquell moment deuria ser en l'únic en el qual algú ploraria o es preocuparia de mi seriosament [...]” La carta del suïcida mostra, entre línies, la força d'aquest instint de diferenciació que Espinalt va descriure i pel qual tothom té la necessitat de sentir-se diferent dels altres. Moltes vegades, en el seu aspecte més rudimentari, només es pot satisfer a través de conductes anòmales, si la persona no el canalitza de forma adequada. Així, aquest jove somia amb l'únic moment que serà complagut i destacat el seu *afany de singularitzar-se*.

Ell mateix acaba autodefinint-se com un “invàlid social a qui ningú no ha estat capaç de proposar-li una cadira de rodes”. Amb aquesta metàfora ens vol fer entendre la invalidesa mental en la que es troba immers i de la que no sap com sortir-se'n. Així, la cadira de rodes ens indica la necessitat que té

d'algun procediment que l'ajudi a poder viure i a superar els obstacles vitals que el neguiteixen. Aquesta afirmació podria ser ben bé la consciència de tants joves a qui la societat no sap motivar ni formar correctament.

En un clam de desesperació confessa: “els meus mecanismes d'adaptació no em funcionen”. Així, veiem com un cúmul de motius l'han portat a patir una gran confusió i ansietat; l'han portat a prendre una dissortada decisió que, sens dubte, hagués pogut ser pal·liada amb una formació i informació adequades que el portessin a entendre de forma clara el seu psiquisme. Ell mateix defineix el seu problema: “per desenvolupar-me aquí dins sense patir com pateixo”. Només amb una apropiada formació podem donar a les persones l'oportunitat de formar-se un caràcter que els immunitzi de les pitjors malures que provoquen aquests patiments psicològics tan estesos avui dia en el nostre país.

“La psicoestètica és la ciència que ajuda l'home a construir-se un caràcter.” (Cf. 1)

Actualment, per a Espinalt, els pares no poden deixar cap dels seus fills sense ser-ne pedagogs, al menys, fins als vint anys, perquè ni el millor col·legi no els pot donar la garantia de formar una persona. Les intencions poden ser unes, però els resultats són aquests. I esmenta (Cf. 1) la frase d'un notori escultor català, Manolo Hugué –que Josep Pla va captar en un dels seus llibres– quan, preguntant-li com feia les escultures, va respondre: “*No sé què em passa, però de vegades vull fer una Venus i em surt una granota.*” Per a Espinalt, aquest és el drama dels pedagogs i de tots els que no apliquin la psicoestètica.

“Més, encara, en uns moments que està en crisi el sentit mateix del viure.”
Espinalt (O.E., 1966, p. 240)

(Aquesta és la transcripció de la carta, que es pot consultar al final d'aquest capítol)

M'acabo de fotre mig glop de vi (sols quedava el cul de la botella).

Estic en completa i perfecta dominació dels meus actes i vaig a suïcidar-me; ja havia pensat molts cops en fer-ho i mig ho havia intentat, però, aquesta vegada és veritablement inevitable.

Darrerament, m'he estat estudiant i veig que vaig camí de ser un mestre-savi amargat per allò infructuós de la seva lluita; un mal amant amb totes les dones pel meu destí o pel meu Èdip mal parit i estrany, i, un inadaptat tota la vida, incapaç, ja avui, de sobreposar aquesta crisi d'adolescència que em sobrevé; els meus mecanismes d'adaptació no em funcionen, doncs, no sóc capaç d'oblidar que aquí (en el món) la majoria som uns animals racionals inconciliables per la nostra mala folla de voleros trepitjar els uns als altres per treure'n profit i, a més, tampoc capaços de solucionar els conflictes amb esperit de grup, científic i orientats en el mateix sentit que la Natura «l'equilibri».

Sí, sí! Sóc un desequilibrat mental que avui donarà el seu primer pas per veure realitzat el seu somni d'infantesa, buida d'afectivitat real i positiva: el seu enterrament.

Jo sempre he somiat en el meu enterrament, segurament perquè deuria pensar que en aquell moment deuria ser en l'únic en el qual algú ploraria o es preocuparia de mi seriosament, ja que, jo sóc un invàlid social i ningú ha estat capaç (fins avui que foto el camp) de proposar-me una bona cadira de rodes per desenvolupar-me aquí dins sense patir com pateixo.

M'acabo de [otre mig glip de vi / sots quedava el
cul de la bitella).

Estic en complets i perfecta dominació dels meus
sches i usig a suïcidar-me; ja havia pensat molts
cops en fer-ho i mig ho havia intentat, però, aques-
ta vegada és veritablement inevitable.

Darrerament, m'he estat estudiant i veig que usig
comú de ser un mestre-sabi s'ha sorgit per lo
instruccions de la seva lluita; un mal smot amb
totes les dones pel meu destí o pel meu Etip
mal parit i estrany, un indaptat tota la vida,
incapaz, ja soui de sobreposar aquesta crisi d'adolescèn-
cia que em sobrevé; els meus mecanismes d'adaptat-
ció no em funcionen, doncs, no sóc capaç d'obl-
idar que aquí (en el món) la majoria
són uns animals racionals inconciliables per la
natura dels seus folis de vulgar nos trepitjar uns

els altres per treure'n profit i, a més,
bunpoc capaç de solucionar els conflictes amb
esperit de grup i científic i orientats en el
moltix sentit que la Natura, «l'equilibri».

Si, si, sóc un desequilibrat mental que
soui donada el seu primer pas per veure
resistent el seu somni d'infantesa brida d'ide-
tintat real i positivs: el seu enterrament
Jo sempre he comiat en el meu ente-
rrament, segurament perquè deuria pensar que a
aquell moment deuria ser en l'únic en
el qual algú ploraria o es preocuparia de
mi seriósament, ja que jo sóc un invàlid
social i ningú ha estat capaç (fins soui
que foto el camp) de proposar-me una bona
colada de rodes per desenvolupar-me aquí
dins sense patir com patixo.

MT.01	Estudi psicoestètic de la capacitació motivadora
MT.02	Estudi psicoestètic dels inicis de la reconstitució motivacional del motivador
MT.03	Simbologia psicoestètica de la motivació
MT.04	Estudi psicoestètic de l'arrel de les motivacions
MT.05	Consells psicoestètics per motivar grups humans
MT.06	Estudi psicoestètic dels fonaments de la capacitat d'inspirar confiança

SEGONA PART
INTERPRETACIÓ DES D'UNA PERSPECTIVA GLOBAL

CAPÍTOL 21. LA PSICOESTÈTICA COM UNA ANTROPOLOGIA I FILOSOFIA

La psicoestètica es pot considerar com una antropologia perquè interpreta l'home des d'una visió diferent, en què els artificis que ha creat li donen un caire específic i, fins ara, cap corrent de pensament ho havia plantejat de forma sistemàtica.

L'antropologia és la ciència que estudia l'home i n'extreu una reflexió filosòfica. La psicoestètica afirma que tan sols si tenim una interpretació filosòfica de l'ésser humà podem dur a terme una formació psíquica adequada o una acció psicoterapèutica eficaç, ja que, tot i podent ésser una versió humana més o menys encertada, sense aquesta no tenim objectius clars que centrin la nostra activitat. De manera que només pot tenir objectivitat aquell que té objectius, perquè si té objectius sap on va. Així, primer hem de donar una versió del que creiem que és un home abans de poder fer una educació o una psicoteràpia efectives.

“Abans de la psicoestètica ningú sabia què era això que en diem un home [...] Tot queda anacrònic davant de la psicoestètica.” (Cf. 15)

Les teories espinaltianes desenvolupen un nova visió de la interpretació de l'ésser humà en la que l'estudi dels artificis que l'home ha creat es converteix en eix central del seu nucli filosòfic. La psicoestètica entén per artifici tot allò que ha desenvolupat l'ésser humà, tant des del punt de vista ontogenètic com filogenètic, és a dir, estudia aspectes com el caràcter, el llenguatge, la funció directiva, la intel·ligència, la voluntat, les cultures, les relacions humanes, etc., tant des del punt de vista de l'evolució dins de la història de la humanitat, com des del prisma del desenvolupament que tenen individualment.

“L'home és gran en la mesura del que ha creat. És a dir: vostè agafa un infant i li ensenya un pi, creat per Déu o per la naturalesa. I aquell noi dirà: oh, està bé, oi? Ensenyi-li una moto i reaccionarà d'una manera més apassionada. Sap per què? Perquè l'ha creada l'home. L'home és l'enamorat de la seva pròpia obra i és el gran rebel·lat de la naturalesa. S'enfronta amb la naturalesa i s'hi ha enfrontat sempre. Aleshores, s'hi enfronta ajudat per una sèrie d'artificis. I és aquí on s'haurà de trobar forçosament la ciència del futur, que encara que li volguessin donar un altre nom, hauria de ser la psicoestètica, perquè és només estudiant l'home a través dels artificis que porta [...] que llavors podem començar a explicar-nos a vostè [...]” (Cf. 13)

Aquest gruix de conceptes –en la definició que Espinalt fa de la psicoestètica quan afirma: *“La psicoestètica és la ciència que estudia l'home a través dels artificis que necessita per sobreviure i afirmar-se.”* (Cf. 22)– s'emmarquen en dos aspectes diferenciats. Per una banda, per la funció que tenen per la seva supervivència, i per l'altra, per l'atribució que presenten com a elements que ajuden l'afirmació personal, sempre que s'utilitzin adequadament.

Així, cada un dels aspectes que s'han analitzat anteriorment en aquest treball de recerca representa un enfocament psicoestètic, és a dir, des del *fons* i la *forma*, dels diferents artificis que l'home ha desenvolupat. Aquests han configurat l'entramat cultural que el sustenta com a ésser que ha sabut sortir de la seva estructura biològica bàsica i ha aconseguit crear-se una projecció anímica, amb una estructura caracterial i social determinada. No podem despullar l'home dels seus artificis sense deshumanitzar-lo. A la vegada, en aquesta anàlisi del paper que juguen els artificis en l'evolució de la humanitat, també estudia el savi equilibri que comporta comprendre la necessitat que la persona té dels artificis per reafirmar-se, però sabent que en excés el poden alienar i depauperar en la seva vessant caracterial.

Espinalt conceptua la psicoestètica de ciència, ja que esdevé un conjunt de coneixements sistematitzats de contingut psicològic, pedagògic, sociològic i polític que es caracteritzen per la seva intersubjectivitat. Aglutina una sèrie ordenada de teories –glossades també en gràfics– i mètodes amb una vessant formativa, i que permeten la seva aplicació en diferents camps. A partir d'aquests coneixements es poden fer previsions sobre una part de la realitat, i constitueixen una base específica que permet seguir investigant en aquesta branca de les ciències humanes i socials.

Com que la psicoestètica està formada per dues paraules: *psico* –que fa referència al fons humà– i *estètica* –que remet a la ciència que estudia la forma–, els aspectes humans s'analitzen des d'aquestes

dues perspectives d'una manera constant. D'aquesta manera, l'home esdevé un ésser que s'interpreta a partir d'unes característiques, tant internes com externes, de la seva personalitat.

“En un món, bàsicament el món que ens movem nosaltres, en què aparentment sembla banal perquè és el món de l'artifici, després veurem que l'home és fons i forma i que res en ell és banal. O tot és banal o res és banal en ell.” (Cf. 4)

És a dir, l'objecte d'estudi de la psicoestètica són els artificis i la seva funció dintre de la personalitat, de manera que cal analitzar-los sense desvalorar-ne cap, per insignificant que sembli. No podem dir, per exemple, que sigui més important l'artifici del llenguatge que el del vestit. Ambdós tenen una funció essencial que queda argumentada al llarg de l'obra espinaltiana. Aquesta visió, en la qual emergeix la importància dels aspectes de *forma* menystinguts fins ara, representa una reflexió i un plantejament nou de tot allò que envolta l'ésser humà, ja que aquest aspecte de *forma*, no sols reflecteix una part de la pròpia personalitat, sinó que de manera decisiva ajuda a configurar-la. I aquest element figuratiu és d'una gran transcendència en el treball d'ajudar les persones, tant en el seu aspecte formatiu com terapèutic.

Amb la següent apreciació històrica, Espinalt ens demostra com un factor de *forma*, com és el vestit, pot reforçar un aspecte de *fons*, com és la comprensió intel·lectual.

“Maquiavel, quan havia d'escriure sobre els romans, es vestia amb les togues romanes. Tenia uns vestits iguals, perquè ell deia que quan es vestia de romà és quan podia estar més a prop de comprendre com devien actuar.” (Cf. 25)

Aquesta noció de la transformació que la *forma* ocasiona en el *fons* es nodreix, en part, de les investigacions grafològiques que Espinalt coneixia –com a eminent grafòleg– amb tota la seva profunditat. Així, la grafoteràpia es fonamenta en els canvis que projecten en la personalitat les modificacions de certs trets negatius de la pròpia lletra. Tanmateix, extrapolar aquest paradigma a tot allò que fa referència a l'ésser humà i estudiar-ho en tota la seva profunditat, en el context històric i social, ha estat la comesa de la psicoestètica. D'aquesta manera té en compte un prisma diferent a l'hora d'entendre l'ésser humà.

“Ens hem de replantejar l'home de nou.” (Cf. 22)

També, va ser arran de la gran difusió que va tenir el seu llibre *Psicologia de la gent*, publicat l'any 1957, on desenvolupava aspectes de l'ànima col·lectiva de la gent, que va rebre nombroses consultes. Una empresa que fabricava roba interior li va demanar assessorament per tal de cercar les motivacions que podien ser la causa que els homes d'aquell moment, a la península ibèrica, fossin rebecs a usar calçotets en forma d'eslip, i s'aferressin als tradicionals, que eren com una mena de pantalons curts, esgrimint el prejudici que, si els volien portar així, era perquè feien més home. Aquesta qüestió va fer que Espinalt es replantegés, llavors, tota la complicada vinculació que existeix entre el vestit i la persona. Així, aquelles investigacions varen ser els inicis que, anys després, varen constituir la psicoestètica.

Tot i que ara pugui semblar un tema molt prosaic, la maduració d'aquestes reflexions varen esdevenir el cos d'una nova filosofia, pel que fa a proposar a l'ésser humà una nova manera de veure's i de relacionar-se amb els factors externs que l'envolten. Aquests factors passen de considerar-se aspectes banals i sense transcendència a ser factors decisius de la personalitat.

Tal com ens defineix el diccionari, la filosofia cerca donar una explicació radical i, fins i tot, última de la natura, l'home i la seva actuació, i que alhora es presenta com un sistema jerarquitzat de judicis de valor sobre l'existència i la realitat, amb vista a orientar l'actuació personal i col·lectiva.

La filosofia psicoestètica es fonamenta en una reflexió crítica sistematitzada sobre els límits i les orientacions d'un àmbit del saber en particular: com és l'ésser humà i tot allò que l'envolta. Però també és un sistema pràctic que no es queda en un saber “decoratiu”, sinó que esdevé un *know-how*,

és a dir, sap com aplicar aquests coneixements en els casos concrets que se li presenten, com veurem més endavant.

Aquest model comprèn un nou paràmetre, ja que planteja que l'ésser humà és un ésser que s'interpreta, que assoleix un rol i que hi podrien haver tantes interpretacions com éssers hi ha al món. La psicoestètica observa que estem anquilosats en una idea equivocada sobre l'ésser humà quan ens preguntem: qui sóc jo? Quan la pregunta encertada és: com m'interpreto? Ja que la primera qüestió pressuposa una concepció estàtica de la personalitat, mentre que la segona implica que l'ésser humà és transformable a partir d'aquesta interpretació.

“La psicoestètica divideix el món en dues èpoques. El món es divideix abans i després de la psicoestètica.” (Cf. 1)

La psicoestètica considera que l'ésser humà es pot modificar a si mateix, independentment de l'edat, i que una concepció que el portés a definir-se de manera immutable, el limita considerablement. Quan insinuem a algú que podria esmenar algun tret de la seva personalitat i ens respon: “jo soc així”, manifesta una tendència a aferrar-se a les seves rutines i el caràcter no està ben format, ja que la persona que és conscient d'aquesta plasticitat humana, és més propensa a tenir un afany de superació i a canviar constantment aquells hàbits que no la deixen evolucionar. Interpretar-se és inventar-se a un mateix, és un treball de creació continuat.

“Dali és molt difícil d'estudiar. No és que s'hagi passat tota la vida fent comèdia com alguns apunten amb més superficialitat que saviesa. Adjectivar de teatral un ésser tan artificios com és l'home en si mateix, és no dir mai res o ben poca cosa ens demostra. Qui no fa la seva comèdia? Qui no representa un paper? Ben al contrari, Dali ha volgut desconcertar com si ell no formés part de cap «companyia teatral». Li ha calgut fer més comèdia que ningú per demostrar que estava al marge de qualsevol comèdia de la vida. Llavors, els altres han cregut que ells, de teatrals, no en tenen res, i que la comèdia és allò que fa Dali.”

Espinalt (O.E., 1983, p. 768)

Quan neixen, tots els éssers humans són molt semblants. És a partir de la interpretació que fan uns i altres que les diferències es van fent més evidents, perquè hi juguen els factors del caràcter com l'esforç, la voluntat, el desenvolupament del talent; factors, en definitiva, que formen l'estructura caracterial. Les diferències humanes més importants no són una qüestió de gens, sinó de saber-se interpretar adequadament i fugir de qualsevol estereotip que limiti el progrés personal. L'ésser humà és un esforç de realització. Som, segons la psicoestètica, allò que dóna de si la nostra manera d'interpretar-nos.

Tots els corrents filosòfics volen donar una interpretació de l'ésser humà, però si són errònies porten al fracàs. Així, per exemple, el marxisme –com diu la lletra de *La Internacional*– assegura que vol crear un home nou, però pel fet de tenir una visió poc encertada del que era un home va generar tot un país de funcionaris i gent desmotivada, ja que no va saber destriar la paternitat de les coses; tot és de tots, i aquest axioma no és compatible amb l'ésser humà.

“Ara bé, el que hom desconeix –o que no es preocupa de conèixer– és que per tractar els homes atesa llur condició d'humans és imprescindible conèixer en què consisteix «ésser humà».”

Espinalt (O.E., 1966, p. 212)

D'altra banda, algunes interpretacions individuals poden ser nefastes; com la persona que s'interpreta com un suïcida o un drogoaddicte. Mentre que la psicoestètica afirma que la persona que s'interpreta a través d'unes creences religioses mereix sempre el respecte de les seves conviccions, ja que totes les interpretacions positives haurien de tenir idèntica consideració per part dels altres. En especial, haurien de ser conreades socialment aquelles visions que esdevenen un enfortiment dels valors espirituals i personals de l'ésser humà.

La psicoestètica, tanmateix, creu que el progrés humà està justament en el fet diferencial. És a dir, Europa, per exemple, s'ha mantingut durant segles i segles com a capdavantera de la civilització, i

això es deu, en bona part, a la diversitat de cultures que la componen. Així mateix, la mútua competència i el contrast que fomenten les peculiaritats ben diferenciades, en comptes de condemnar i reduir les persones a la monotonia infecunda de l'uniformisme, han permès assajar diverses interpretacions de l'home mateix, fins a millorar-ne l'essència. Cada cultura humana amb les seves tradicions, el seu llenguatge, les seves creences religioses, les seves danses, etc. representa una forma d'observar la realitat i una interpretació de l'ésser humà diferenciada. I, justament en aquest fet és on es troba el progrés de la humanitat. A la vegada, tenir una filosofia el més encertada possible de l'ésser humà esdevé una necessitat per a tota persona que hagi de tenir un ascendent sobre els altres, ja sigui per la seva funció pedagògica o terapèutica. Així ho testimonia Abraham Maslow, que com a president de l'Associació Nord-americana de Psicologia, parlava amb coneixement de causa quan deia: “*És molt important pels psicòlegs que els existencialistes puguin dotar la psicologia de la base filosòfica que actualment li manca. El positivisme lògic ha estat un fracàs, especialment pels psicòlegs clínics i de la personalitat.*” (*El hombre autorrealizado*, 1973, p. 33)

La psicoestètica subscriu aquesta afirmació, però no en el sentit que hagin de ser necessàriament els existencialistes els que portin a terme aquesta missió, sinó que la psicologia necessita una filosofia adequada a l'home actual que li doni el sentit necessari per aconseguir un acció vàlida en la societat del segle XXI. Maslow cita aquest corrent filosòfic perquè es va posar de moda i es va popularitzar a partir del drama social de les grans guerres europees del segle XX, en especial la Segona Guerra Mundial.

Per a la psicoestètica, l'acció pedagògica és un tema cabdal de la humanitat. Així, manifesta que si l'ensenyant assoleix la seva funció formativa, també ha d'aconseguir projectar una adequada interpretació personal davant els deixebles. El paper del mestre és un paper directiu. No podem caure en subterfugis que ens el facin veure com un mer intermediari o mitjancer entre la cultura i el deixeble.

El pensar rutinari és l'únic que la psicoestètica considera generalitzat, tot i que el seu funcionament i els conceptes que se'n deriven són molt primaris i rudimentaris, ja que es limita a resoldre els problemes de la vida quotidiana immediata. Mentre que el pensar raonat i creatiu només són patrimoni dels qui traspassen la línia de l'esforç i aconsegueixen amb els seus conceptes incidir, de manera més o menys important, en l'ambient que els envolta, ja que, en els casos més destacats, suposa l'aportació d'innovacions.

Per a la psicoestètica cal valorar les autèntiques funcions que té el mestre com a transmissor d'una filosofia i com a forjador de persones amb criteri propi, que siguin capaços de pensar creativament; si no, ¿qui podria assegurar-nos que en un futur no gaire llunyà la feina rutinària que fa avui un professor de matemàtiques, anglès o socials no serà portada a terme amb més eficàcia per un ordinador programat convenientment? On rau, doncs, el valor fonamental del mestre? Realment, l'educador té la missió, que li confereix haver acceptat aquesta difícil professió, de mostrar davant dels deixebles la visió que té de la vida i la concepció que li mereixen els diferents aspectes de l'existència humana, sense oblidar-ne cap, ni tan sols el polític, ja que els conceptes polítics formen part de la filosofia humana, per tant, fer política també és fer filosofia. El personal docent ha de saber educar l'alumnat en tots el àmbits de la vida, incloses les seves obligacions i drets com a futurs ciutadans. Contràriament, trobem projectes interessants que intenten cultivar el raonament i el criteri en l'alumnat, i obliden aquest fonament bàsic. Així, en el llibre *Filosofia a l'escola* (1980) es proposa que el mestre treballi mantenint ben amagats els seus criteris, perquè cap alumne no els pugui entreveure, com es constata en el fragment següent: “*Cap curs sobre pensament filosòfic, ja sigui per infants o per adults, no pot aconseguir el que es proposa si fa servir com a mitjà per implantar en les ments vulnerables dels infants de la classe els valors del mestre. No importa que el mestre cregui que els seus valors són els «correctes»; si això és el que fa, està destruint la filosofia.*” Potser així salvarem la filosofia, però destruïrem el paper formatiu que ha de tenir el mestre i les seves funcions de model, aspecte que la psicoestètica considera de vital importància per al futur dels infants. El relegarem a la funció de buròcrata.

La psicoestètica posa en evidència que *professor* ve de *professar* una doctrina o ideologia, és a dir, un sistema d'idees de manera raonada, perquè d'altra manera cauríem en la demagògia. Les persones han de tenir sempre una inclinació concreta a la vida, han d'estar al servei d'una tendència sense que això

impliqui ser tendenciós, és a dir, estar en una tendència de forma demagògica, ja que la demagògia, tal com ens la defineix el diccionari, esdevindria una utilització de mètodes emotius i irracionals per estimular els sentiments dels governats cap a l'acceptació de programes d'acció impracticables i fal·laciosos, que miren només de mantenir situacions de privilegi.

Així, lluny de la demagògia, la psicoestètica ens proposa que el mestre sigui un exponent de força modèlica i que raoni els seus conceptes, ja que mai podrà tenir una funció formativa aquell que, a través d'un posat neutre, no s'identifica amb cap filosofia concreta. El risc d'equivocar-se hi és, però sense assumir aquest risc no hi ha formació possible. Pensem, erròniament, que la nostra intel·lectualitat funcionarà *pura* amb la neutralitat, però des de la interpretació psicoestètica, tota cosa que pretén ser neutra és falsa, sempre s'ha de fer una selecció, fins i tot la natura la fa: la selecció natural. El neutral falseja les coses, vol ser només un espectador i no implicar-se en res, però, fins i tot així, no és possible. En l'esport es veu com de seguida es perd la neutralitat, i ens decantem cap a un equip. És així que *partit* ve de *partidari*. El paradigma o model psicoestètic demostra amb les seves argumentacions que només allò que defuig la neutralitat queda imprès en la memòria.

Quan el mestre accepta exercir la seva professió es fa càrrec, a la vegada, de la responsabilitat que li confereix el fet de posar-se davant de persones que estan en formació, i a les quals influenciarà, perquè vulgui o no, estarà incidint en la seva personalitat. El mestre que es presenta neutre està exercint una influència profundament negativa en l'ànim dels deixebles. En aquest aspecte, és d'una gran importància l'afirmació que va pronunciar el professor Feuerstein en l'últim simposi que va celebrar a Barcelona, perquè ens indicava que, en tot cas, és més positiu per a l'alumne tenir una concepció de la vida equivocada que no tenir-ne cap.

D'altra banda, la dosificació –com en el món de la cuina– és la guia que ens ha de menar a utilitzar el dubte. Aquest, en dosis molt petites, pot provocar a l'alumne que cerqui respostes pròpies i motivar-lo a raonar. Però, un entorn envoltat per un excés de dubtes filosòfics porta l'alumne a l'escepticisme, al nihilisme, a l'existencialisme i, en definitiva, al "passotisme". L'ensenyant no és omnipotent, però la seva feina és aclarir dubtes, donar guies, establir punts de referència, crear en l'alumnat la sensació que el professor, abans que ells, es va plantejar aquestes preguntes i els va donar unes respostes pròpies i vàlides.

No obstant això, per a la psicoestètica, el fet d'exposar als alumnes la discussió filosòfica sense una formació prèvia, sense unes directrius clares, és com llançar-los a l'aigua sense haver-los ensenyat a nedar. ¿Com es pot començar a parlar de llibertat, per exemple, si primer no exposa uns conceptes clars sobre l'autèntic sentit d'aquest concepte? En una època en què, sobretot el jove i l'adolescent, pateixen un bombardeig d'informacions, la feina del mestre és més la d'orientar i infondre confiança en certs valors que la d'exercitar el dubte sistemàtic. No és possible donar un bagatge crític i pretendre que el deixeble arribi a tenir un criteri propi si no partim de l'evidència que aconseguir-ho va més enllà d'un diàleg o una d' discussió improvisada.

Tanmateix, si infiltrem en els joves un excés "d'esperit crític" sense un fonament adequat, podem accentuar, encara més, el tipus setciències que avui prolifera, caracteritzat per la sensació que creu que domina un tema del qual només en sap quatre coses; conseqüència, sobre manera, de no haver sabut donar-li criteris fermes i de la poca confiança que han estat capaços de generar-li els educadors que ha tingut. D'altra banda, s'afebleix el paper del docent quan l'alumne té la sensació que, després de més de dos mil anys de cultura, els adults encara no han estat capaços d'establir uns puntals fermes sobre els quals es fonamentin els objectius de l'educació moral i caracterial.

Així mateix, des del prisma de la psicoestètica, pensar és treballar. Per molt que ensenyem al deixeble els mecanismes del pensament, minsos seran els resultats si no el motivem a fer l'esforç de pensar i a acceptar els riscos que se'n puguin derivar. Però, avui, la por del professor a què es confongui «ensenyar» amb «manipular», l'ha condemnat a la més absoluta mediocritat i a perdre els valors més legítims de la seva funció. Com tota professió directiva en la qual es fa imprescindible motivar –definim motivar com donar motius amb l'èmfasi suficient–, la capacitat de contagi anímic és immanent i necessària. ¿Com pot motivar el mestre si davant els deixebles el despullem dels seus valors? Què li resta? Com més reduïm els motius i conviccions pròpies que el docent pugui exposar, i sobre els quals tingui una ferma convicció, més escurçarem la seva força suggestiva i motivadora. La neutralitat no té força suggestiva, no resulta provocativa, no incita ni predisposa la ment a prendre una

postura. En canvi, la influència del docent sobre l'alumnat és inherent i desitjable, i només reconeixent-la podem intensificar els seus aspectes positius i potenciadors. El mestre ha de tenir força de model. Així, les idees espinaltianes concreten que només pot ensenyar a prendre actituds i compromisos el mestre que es compromet amb les seves opinions davant dels deixebles i està preparat per defensar-les. Això no vol dir que no hagi de respectar les opinions dels seus deixebles, però només així podrà revitalitzar les seves ments adormides per les rutines quotidianes.

La psicoestètica, per tant, no només esdevé una filosofia en si mateixa, sinó que argumenta la necessitat que la societat actual té de nous sistemes d'idees que la portin a saber-se entendre millor. I afirmen que aquesta mancança és una de les raons per les quals el sistema educatiu actual està en clara decadència.

“Qui és aquest home actual que camina tant i ens sembla sense camins?”

Espinalt (O.E., 1970, p. 419)

Realment, enmig d'una certa opulència, la gent està desorientada i no sap on anar. Per primera vegada en la història, l'home sembla perdre's entre les seves pròpies sofisticacions. La psicoestètica creu que el món actual necessita noves interpretacions socials de l'ésser humà que s'adiguin amb la gran estirada que ha fet la humanitat en alguns aspectes. No podem caure en l'error de seguir avançant i pensar que les velles ideologies poden assumir aquests nous plantejaments. Necessitem nous conceptes que ens ajudin a seguir evolucionant també en el nivell humà. Tanmateix, la humanitat es deleix per noves interpretacions que desmitifiquin els tòpics que arrossega i que no la deixen interpretar-se adequadament.

Entre altres, la psicoestètica assenyala el tòpic que assegura que la màxima “felicitat” humana està en l'oci i en la societat de la diversió i de l'hedonisme que intenten presentar-nos. Així, no és estrany que ens manquin nous ideòlegs capaços de concebre nous mètodes i transformar les nostres rutines, perquè pensar noves idees vol un esforç intens; els conceptes i els pensament no neixen per generació espontània, volen trencar-s'hi el cap, com diu el llenguatge popular.

Per a la psicoestètica l'home és un ésser laboriós, amb un tarannà inquiet, que cerca la forma de desenvolupar les seves capacitats i de ser útil al concert social. Però, ¿sabem promoure aquestes capacitats ?

“[...] sempre he cregut que l'home és un ésser col·leccionista. Nova adjectivació que caldria incloure en les moltes definicions breus i tallants que de l'ésser humà s'han esculpit a la història de la cultura, perquè poguessin servir-nos de «sintonia» espiritual. N'existeixen moltes proves. Fins i tot els interessos econòmics sovint perden llur sentit especulatiu per limitar-se a ésser una mera col·lecció de diners. Hi ha qui col·lecciona diners, i també hi ha qui col·lecciona objectes o sensacions. [...] Per aquesta simple tònica del seu tarannà, l'home –àdhuc en el cas de tenir-ho tot resolt– treballaria per crear «les seves col·leccions».”

Espinalt (O.E., 1966, p. 242)

CAPÍTOL 22. LA PSICOESTÈTICA COM UNA PSICOTERÀPIA

Des de la perspectiva psicoestètica –malgrat els avenços en el camp de la psicologia– estem encara a les beceroles quant al coneixement del funcionament de la ment humana. Tanmateix, alguns corrents psicològics han ajudat, per una banda, a conèixer elements de la nostra psique, però per l'altra, han desenfocat, o no han sabut concretar clarament, aspectes essencials pel funcionament adequat de l'ésser humà actual. Així, la psicoestètica vol diferenciar-se clarament d'altres escoles psicològiques com la psicoanàlisi de Freud, perquè tot i reconèixer la importància del seu descobriment quant a les lleis de l'inconscient, creu que va crear confusió pel seu enfocament erroni de la problemàtica humana.

“Amb tot, no ens fem massa il·lusions. La psicologia actual encara no ens pot contestar totes les preguntes que li voldriem formular. Té molt de pengim-penjam. D'una ciència que interpretada a través de l'home que més l'ha sabuda fer avançar –Freud–, se'n poden escriure dues biografies: una –l'autor de la qual és Emil Ludwig– considera Freud un engalipador; i l'altra –signada per Stefan Zweig, que el creu geni de genis– és el millor botó de la mostra que la psicologia és lluny del dos i dos són quatre. Ens en podem refiar més o menys; però ens és imprescindible. L'home té una imperiosa necessitat de saber qui és i on va. Vol respostes i no mites.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 452)

La psicoestètica concreta alguns punts de divergència amb la psicoanàlisi de Freud, com són: l'oblit de la importància del futur, la sobrevaloració de l'inconscient, el concepte repressor del caràcter i la creació de mites per explicar problemàtiques humanes.

El fet que l'home somiés sense proposar-s'ho va ser l'esca que va portar Freud a descobrir l'inconscient, però, a la vegada, va donar bel·ligerància a tots aquells que es valen dels seus impulsos temperamentals, l'aspecte més rudimentari de la psique, per no crear-se un caràcter.

“L'inconscient és aquell aspecte de la personalitat que et pot portar a fer coses que tu no te les proposes.” (Cf. 1)

Per a la psicoestètica, les idees freudianes van engendrar el clima actual en què s'ha desvirtuat la funció dels factors conscients, com la voluntat, per entendre'ls com a factors repressius de la personalitat humana. Així podem veure, per exemple, com el clima de desinhibició i falta de respecte en la comunicació interpersonal –que es pot copsar no sols al carrer, sinó a la majoria de programes televisius en els que el llenguatge i el tracte cap als altres és altament “natural” i mancat de consideració–, no sols no ha fet disminuir les problemàtiques psicològiques actuals, sinó que, paradoxalment, els complexos i la manca de seguretat personal augmenten en relació amb altres èpoques en què les persones es relacionaven mantenint una certa correcció.

Com a fets característics que ens indiquen fins a quin punt aquests conceptes s'han anat infiltrant en les actuacions humanes, podem explicar un cas a mode d'exemple.

Una vegada vaig atendre a la consulta una noia de disset anys amb fracàs escolar. Estava convençuda que només feia “allò que li sortia de dins”. I, si una cosa “no li sortia de fer-ho”, no veia per què havia de realitzar-ho, és a dir, no sabia quin era el paper de la voluntat conscient en la personalitat. Per això, aquesta diferenciació de conceptes és bàsica, ja que la psicoestètica es contraposa a aquesta concepció de l'alliberament de les forces inconscients, i afirma que és justament la formació del caràcter la part conscient, allò que li cal a la persona per gaudir de la seva pròpia llibertat. A la vegada, estableix una clara definició dels factors que formen la personalitat humana i la funció que cada un efectua.

Així mateix, i per definir de manera més concreta aquests principis i la diferenciació que suposen amb altres escoles psicològiques, podem trobar exemples en alguns autors: Abraham Maslow o Carl R. Rogers.

En el llibre *El hombre autorrealizado* (1973, p. 237) de Maslow, aquest assegura: *“Els humans ja no posseeixen instints a la manera dels animals, és a dir, veus interiors fortes, impossibles de confondre, que assenyalen en cada moment la conducta a seguir, quan, com, on i amb qui. L'únic que ens queda són les restes dels instints. I, a més a més, són febles, subtils i delicats, fàcilment ofegats per l'educació, amb les exigències culturals, per la por, la desaprovació, etc. Resulten més aviat difícils*

de conèixer. La individualitat autèntica pot definir-se en part per la capacitat d'escoltar aquestes veus-impuls dins d'un mateix, és a dir, saber el que realment es vol o no vol [...]."

En el llibre de Carl Rogers *El proceso de convertir-se en persona* (1972), l'autor insisteix en conceptes com: "*descobrir els elements desconeguts de si mateix*", "*arribar a ser un mateix*", "*acceptar-se a si mateix*", "*trobar-se a si mateix*", "*comprendre aspectes de si mateix reprimits*"; tots fan referència a aquests elements de l'inconscient com a forces orientadores de la nostra autèntica existència.

Des del prisma de la psicoestètica, hem de donar preponderància, de manera decisiva, als factors conscients de la personalitat, perquè es el camí que ens portarà a una autorrealització eficaç. Així, és només a través dels factors conscients: voluntat, intel·ligència i sentiments, que pot arribar a formar-se el caràcter, que és aquell mecanisme director de la personalitat que ens portarà a assolir fites elevades i satisfactòries. La psicoestètica estableix que sense un caràcter ben format, la persona desenvolupa característiques de mini-conscient que la porten a no tenir la plena consciència de les accions que voldria dur a terme de forma efectiva i, a la vegada, minimitzen la projecció de la seva personalitat.

D'altra banda, descobreix que el principi de la intel·ligència està en el paladar, i és per això que l'individu que no evoluciona cap a un ple-conscient es queda en la fase instintiva de valorar les coses en un "m'agrada" o "no m'agrada". Aquesta naturalesa instintiva, tot i tenir una funció positiva, perquè vetlla per la vida i la continuació de l'espècie, entre altres coses, no és el que ha de guiar les accions humanes. No es tracta de reprimir-les, sinó de col·locar-les al lloc que, dintre de la personalitat humana, li pertocuen.

També, la psicoestètica es diferencia de tots els corrents psicològics actuals que només contempen el *fons* de la persona i no enfoquen la *forma*. Així, la psicologia pot derivar en un recargolament de conceptes que quan més aprofundeixen el *fons*, més queden "enfonsats" en un garbuix de conceptes que poden arribar a ser ineficaços i perdre el sentit real de les problemàtiques de la persona que consulta. Esdevenen interessants jocs de conceptes mentals, però gairebé incomprensibles i poc aplicables, i encara més per a la persona sense un nivell de coneixements psicològics suficients.

Realment, l'element evolutiu i el que fa progressar la psicologia actual està en trobar l'equilibri entre els factors de fons i forma que porten la persona a qüestionar-se: com m'interpreto? D'aquesta manera es pot donar el valor que li pertoca a tots els factors conscients, que configuren el caràcter humà; elements sense el quals el fons s'enfonsa i perd el seu sentit en un cúmul d'abstraccions que generen desorientació.

En aquest aspecte, i per il·lustrar-lo, podríem dir que mentre Maslow, per exemple, planteja: "*No hi ha un altre lloc cap on dirigir-se excepte cap a l'interior, cap el jo, com a lloc d'on obtenir valors.*" (p. 33), la psicoestètica afirma que la mitificació del fons de la persona ha portat a un gran desequilibri en la comprensió de la pròpia psicologia humana. L'individu "no és de cap manera", perquè és un ésser que s'interpreta a ell mateix en una constant transformació que comprèn el fons i la forma, ja que sense els canvis en la forma no hi poden haver canvis en el fons, i a l'inrevés. Recordem que Espinalt cita Voltaire com a precursor de la psicoestètica quan en el seu *Diccionari Filosòfic* es pregunta: "*Pot canviar-se de caràcter?*", i ell mateix es respon: "*Sí, quan es canvia el cos*".

Les teories espinaltianes materialitzen un sistema psicològic on descobrim que les profunditats de la ment humana també estan presents en el nostre exterior. Per tant, pretendre potenciar la persona intentant transformar només el seu fons és una etapa de la psicologia que necessita ser superada, i a la que la psicoestètica dóna un impuls i una visió innovadora. Si no podem modificar algun aspecte exterior del semblant o del vestit d'aquella persona, no hi ha possibilitat de salvar o de modificar res.

Altrament, mentre la psicoanàlisi posa el pes de les seves accions en les experiències del passat i hi cerca la clau per donar a la persona les eines de la seva curació, la psicoestètica, tot i valorar aquestes vivències anteriors, posa l'accent en el futur i afirma que no veure clar el propi futur és una de les principals fonts de desequilibris psíquics i angoixes de la persona.

"El caràcter actua amb més llibertat quan creu veure clar el demà. Es fa més destre."
Espinalt (O.E., 1976, p. 645)

La psicoestètica s'esforça en què la persona conegui el seu funcionament mental, perquè no es tracta de donar-li el "peix", sinó d'ensenyar-li a "pescar", de manera que sigui autosuficient i sàpiga com ha d'actuar davant les circumstàncies conflictives que li genera la seva ment i el contacte amb la societat.

D'altra banda, la psicoestètica s'abasteix de la realitat històrica per explicar els seus conceptes i les seves argumentacions; considera que en el laboratori científic de la història, tothom pot comprovar i observar els fets que s'expliquen. És l'obrador de la saviesa i de l'experiència humana, el lloc on hem d'anar a raure per aprendre del comportament de l'ésser humà i treure'n les conclusions oportunes. És quan enfrontem l'home amb la realitat que el podem estudiar en tota la seva magnitud; la conducta humana és massa complexa per recrear-la i experimentar-la en un laboratori.

En contrast amb la psicoanàlisi, la psicoestètica es val de retrats explicatius dels tipus caracterològics que Espinalt perfila amb un gran detall i una subtileza magistral, tant en la seva obra escrita com en les seves conferències. També utilitza metàfores –com la del pastor– per explicar conceptes sobre la personalitat humana. Així, considera que explicar els conceptes psicològics a través de mites, aspecte que caracteritza l'obra de Freud, genera confusions en la forma d'entendre la psique.

Com a sistema psicoterapèutic, també es diferencia de la psicologia clàssica perquè la finalitat de la psicoestètica no es portar la persona a l'equilibri, sinó a la transcendència. És a dir, a grans trets, considera que la persona que ha caigut en un desequilibri psicològic és perquè està insatisfeta de la seva existència vital i cerca una transcendència.

La realització personal és un estat de superació constant; implica dinamisme i canvi. De fet, el fenomen de la moda que estudia la psicoestètica ve portat per la necessitat humana de transformació constant. Tanmateix, la reducció d'inquietuds que promulguen moltes filosofies orientals, i que consideren els estats de meditació i de contemplació com a objectius a assolir, no són l'estat ideal com a model constant de vida per arribar a una plenitud realitzadora. Així, alguns corrents terapèutics, lluny de mirar de conduir les persones a la màxima realització de les seves possibilitats, es converteixen en una negació i una renúncia dels reptes personals, com si a un ocell espantat se'l convencés que la vida ja és prou formosa sobre la branca d'un arbre i no cal que aprengui a volar, perquè tot i tenir ales, l'esforç és massa feixuc i la lluita massa carregosa. Per tant, per molt que portem la persona a una vida "equilibrada", tornarà a recaure en la seva simptomatologia perquè, justament, no vol tornar a la rutina eixorca o a l'immobilisme. Si no troba les eines per sortir-se'n, preferirà desempallegar-se'n encara que sigui a través de conductes simptomàtiques. És a dir, no és la força de la libido ni l'impuls sexual que clama per sobresortir allò que dona a la persona la seva realització, sinó un al·licient més evolucionat i espiritual. Així, per a la psicoestètica, l'equilibri del ésser humà cal cercar-lo en el seu anhel de transcendència i en el desig de diferenciació que tota persona porta en el seu si.

"La psicoestètica cal diferenciar-la de la psicologia, perquè la psicologia té com a camp d'acció portar l'home del desequilibri a l'equilibri [...] però, això no és l'home, perquè l'home equilibrat procura ser transcendent." (Cf. 4)

Com tota escola psicològica, es basa en una teoria sobre la personalitat humana i sobre la manera d'observar el món exterior. Per a la psicoestètica, això és un element essencial de tot bon psicòleg, perquè tenir una visió de la realitat humana el guiarà cap a l'objectiu que l'altra persona ha d'assolir per poder arribar a la plenitud de la seva vida.

"«Psicòleg –deia amb encert Serra Hunter– és tot observador que mira les coses pel costat de la introspecció; és el qui analitza, medita i reflexiona sobre les coses exteriors o interiors, no acontentant-se amb una mirada superficial, sinó profunda. Per això és just que el psicòleg sigui també filòsof.»"

Espinalt (O.E., 1966, p. 227)

És per això que el mateix Jung s'estranyés que no hi hagués una sola psicologia moderna, sinó moltes. Com que solament hi ha una matemàtica, una geologia, una botànica o una zoologia, creia que també hi havia tantes psicologies com filosofies.

La psicoestètica, en la seva vessant psicoterapèutica es fonamenta, a la vegada, en la seva concepció de la persona quan *fons* i *forma* conflueixen en el moment de voler potenciar la personalitat de l'individu que presenta una simptomatologia psicològica determinada.

Per a Espinalt, les característiques diferencials pel que fa al psicòleg convencional és que el psicoesteta no interroga ni fiscalitza la persona com a part fonamental de la seva acció professional, sinó que cerca la manera de potenciar-lo i que conegui millor els seus mecanismes psíquics per poder aprofitar totes les seves habilitats. Tot això sense caure en el que molts escrits de psicologia d'autoajuda divulguen: donen unes normes de comportament o uns consells a seguir perquè la persona faci allò que se li indica i, a la vegada, sense el raonament i les motivacions que requereixen. La psicoestètica mostra els mecanismes psicològics i deixa que la persona vagi adoptant aquells canvis que cregui que li són necessaris. És el coneixement dels seus ressorts psicològics i la seva correcta assimilació el que fa que la persona canviï els seus comportaments. Per això, la psicoestètica es val d'un llarg reguitzell de raonaments i exemples històrics per promoure i mobilitzar l'afany de transformació del mateix individu.

El paper del terapeuta, en aquest cas, és el d'ajudar-lo a entendre els conceptes i guiar-lo cap a la projecció de futur que la persona desitja. El psicoesteta necessita una gran expressivitat i un gran coneixement de la història, a més de la seva preparació acadèmica i psicoestètica. Està en la línia d'un mètode humanista que cerca l'autorealització personal, però ajudant la persona amb eines concretes i conceptes que potencien el seu caràcter i la seva orientació vital.

La psicologia actual s'ha enfocat essencialment en la vessant mèdica i biològica de l'individu, com una branca de la psiquiatria, i l'ha dirigit cap al tractament de grans patologies psíquiques i desequilibris orgànics, que tenen més a veure amb casos que requereixen hospitalització o medicació farmacològica, mentre que les problemàtiques més freqüents en una consulta psicològica no són les d'aquest àmbit. Són desequilibris de la gent "normal" que no presenta trastorns severes de la personalitat, com ara esquizofrènia o psicosi, sinó alteracions que han de ser tractades des d'un àmbit diferent. La gran majoria de trastorns que s'atenen en una consulta psicològica fan referència a problemàtiques de la vivència humana, que s'han agreujat per un desconeixement dels factors que integren la personalitat i que han anat desenvolupant, a mesura que no han estat ben enfocats, cap a símptomes com ara angoixa, depressió, tristesa, desorientació, mal humor, timidesa, manca de sociabilitat, fòbies, apatia, obesitat, problemes familiars, desmotivació de l'estudi, etc. Un llarg reguitzell de simptomatologies que poden provocar una baixa qualitat de vida i que requereixen una orientació quant a l'estructura i funcionament del propi caràcter.

"Amb un eficient coneixement psicològic no ens descentren els esdeveniments, i el criteri es fa més concret. Observeu que un nombre molt considerable dels nostres problemes ànims estan desenfocats o no es valoren amb exactitud per desconeixement bàsic de llurs causes i relacions."
Espinalt (O.E., 1966, p. 227)

Des d'aquest punt de vista; ¿Podrien contestar els llicenciats en Psicologia la qüestió: Sabeu els principals conceptes bàsics de com funciona el psiquisme de la persona "normal"?

De fet, no podem conèixer ni estudiar les disfuncions de la ment si no partim de la base, en primer lloc, de saber definir el funcionament de la psicologia humana, és a dir, allò que pot donar de si. No s'hauria de començar per aquí? Hem constatat que la "normalitat" per a la psicoestètica no és l'absència de patologies, sinó una projecció cap al desenvolupament de les capacitats humanes. L'ésser humà només està sa mentalment quan es construeix a ell mateix creativament, i arriba més enllà de les seves limitacions a través de la superació de la seva part instintiva. Per a Espinalt, la "normalitat", entesa com a ésser un més de tots, fa neuròtics.

Una altra característica de la psicoestètica és que els seus conceptes estan –la gran majoria– glossats en gràfics o en diagrames explicatius. Per a Espinalt, aquest tret distintiu encaixa perfectament amb l'estil català de filosofar, ja que com a ciència que ha nascut a Catalunya, ha heretat l'estil de filosofar català que prové de Ramon Llull perquè va ser el primer de valer-se de gràfics per expressar conceptes no matemàtics.

“La psicoestètica tot ho intenta demostrar a través de diagrames perquè és una ciència que ha nascut a Catalunya i de Catalunya vol estendre's per tot el món, i de Catalunya també n'ha heretat l'estil de fer les coses. I l'estil català de filosofar, Ramon Llull el va descriure d'aquesta manera.” (Cf. 25)

Aquesta sistematització gràfica li dona una gran capacitat de ser entesa i assimilada. Espinalt era, d'aquesta manera, coherent amb la seva convicció del poder que tenien les imatges per transmetre conceptes, i aconsellava amb freqüència que hauríem de fer nostra aquella frase de Napoleó: *“Un bon croquis vaut mieux qu'un long discours.”* (Cf. 25)

“[...] si assimilar una idea per deduccions fetes de forma parlada o escrita exigeix un temps X, la mateixa idea, expressada amb una imatge gràfica, pot reduir a una dècima part o més el temps que en cal per «fer-la nostra», encara que no en tinguem ben digerit el significat. Deia C.G. Jung: «Menys d'un u per mil de la població del món es deixa instruir per la reflexió, els altres cedeixen a la força suggestiva de l'evidència gràfica.»

Espinalt (O.E., 1968, p. 341)

Per al terapeuta, aquest sistema de metodització gràfica li confereix una gran facilitat d'organització a l'hora de sistematitzar les sessions psicoterapèutiques, ja que segons la problemàtica de la persona atesa es pot planificar a través de les imatges el concepte més adient per ajudar aquella persona en concret. A la vegada, per aquell que rep el coneixement psicoestètic, els gràfics li fan molt clarificadors el conceptes expressats, i també li serveixen d'apunt d'allò que s'ha desenvolupat durant la sessió, que li pot servir, a partir de llavors, per refrescar i recordar les idees.

**CAPÍTOL 23. LA PSICOESTÈTICA COM UN MÈTODE FORMATIU
DE LA VOLUNTAT I EL CARÀCTER I UNA PSICOPEDAGOGIA
PREVENTIVA**

Si ens donessin un eina amb el mateix potencial que té la ment humana però no ens hi adjuntessin cap manual d'instruccions de com funciona, ens semblaria un fet incoherent; així, ¿com podem entendre que no s'ensenyin els elements essencials necessaris per saber administrar adequadament aquest enorme potencial que representa la nostra psique, la manera d'orientar-lo i d'enfocar-lo cap a un rendiment eficaç? Una de les característiques principals de la psicoestètica és la seva vessant formativa, i representa una de les finalitats que Espinalt reiterava en els seus escrits.

“El pitjor obstacle que ens priva de saber-nos entendre és la ignorància que tots tenim de les lleis psicològiques i dels motius que poden determinar la conducta humana.”
Espinalt (O.E., 1961, p. 100)

La psicoestètica afirma que la majoria de problemes que pateix la nostra civilització són a causa d'aquest desconeixement de les nocions psicològiques que formen la nostra psique. La gent en té una imperiosa necessitat i ho notem amb la creixent oferta de llibres d'“autoajuda” i de revistes de contingut psicològic que, encara que es presentin com un receptari de solucions, demostren la necessitat d'un coneixement sobre els aspectes mentals, perquè fins fa ben poc estava limitat als professionals i res en sabia la gent del carrer. Aquests coneixements són fonamentals en la mesura que l'escolarització ha de pretendre no tan sols atapeir els alumnes de coneixements intel·lectuals, sinó formar-los com a persones.

“L'home que coneix la seva psicologia té de la vida una noció més centrada.”
Espinalt (O.E., 1966, p. 227)

Espinalt era molt crític amb els sistemes educatius actuals. Considerava que obliden allò més essencial per a la persona, i estava altament preocupat pels perills que hi ha en la nostra societat: drogues, alcoholisme, violència, suïcidis, etc. Se'n sentia molt responsable com a professional, i intentava aportar el seus coneixements per pal·liar aquesta mancança social de la qual en veiem constantment els efectes negatius. Capçaleres com aquesta, *“El suïcidi és la segona causa de mort dels joves catalans”* (*El Periódico*, 7 de febrer del 2004) haurien de fer trontollar la nostra societat i alertar-nos que hi ha alguna cosa que no funciona en els nostres centres educatius. Com aclareix el mateix article, les franges d'edat amb més incidència són dels 15 als 25 anys, i *“mentre abans ens arribava a l'hospital –afirma la doctora en l'article– un intent de suïcidi cada quatre dies, ara en veiem tres al dia, i gairebé sempre són menors de 25 anys”*.

Tanmateix, comprovo a la meua consulta la manca de coneixement sobre els aspectes psíquics que tenen les persones actuals, sigui quina sigui la seva edat i el seu nivell socioeconòmic. Fins i tot, la consistència dels seus criteris a l'hora de plantejar-se la vida són del tot febles. Només cal preguntar a qualsevol jove escolaritzat si sap què és el caràcter.

Fa pocs mesos, vaig atendre una jove universitària de 21 anys. Li parlava del sentit de la vida procurant que fos conscient de quins eren els fonaments filosòfics que guiaven la seva existència. La noia, després de molt rumiar, sols va poder fer referència a una idea que havia tret de la cançó d'un grup musical, que en una de les seves estrofes deia: *“Vive a lo loco que la vida dura poco”*. Aquesta jove –d'un bon nivell social, estudiant i amb una certa inquietud vivencial–, tot i haver estat educada a les millors escoles de Barcelona, no tenia cap coneixement ni cap criteri ferm que pogués immunitzar-la o protegir-la davant dels embats que porta el contacte amb la realitat social d'avui.

“[...] ¿Quina consistència té l'educació que forma durant anys i anys la mentalitat d'un home que, després, es deixarà abrindar pel soroll persistent del primer ESLÒGAN que li facin arribar a l'oïda? Més que eficàcia de la propaganda, ¿no és pas deficiència de l'educació allò que ens desorienta?”
Espinalt (O.E., 1968, p. 352)

La psicoestètica planteja aquests fets paradoxals de la nostra societat del benestar, i enfoca el seu programa a dotar la persona dels recursos psicològics que li seran imprescindibles a la seva vida. És així que posa un èmfasi especial en la formació del caràcter, i comença per declarar que ni els mateixos mestres tenen una noció clara dels conceptes claus de l'educació: el temperament i el

caràcter. Per tant, no és possible formar una persona si, en primer lloc, no es diferencien nítidament aquests dos conceptes, ja que la funció de l'educació hauria de ser formar el caràcter, mentre que aquest es confon constantment amb el temperament. Així, formar ve de *donar forma*. És tanta la transcendència i la importància que, pel bon destí de les persones, dóna Espinalt a la formació del caràcter, que podríem preguntar-nos: ¿És potser el punt de lligam de tota la teoria espinaltiana, la formació del caràcter? ¿Podríem relacionar tots els conceptes en una confluència que ens portaria a un fi comú: la formació caracterial? ¿Seria el caràcter l'artifici per excel·lència que caldria perseverar pel bon destí de les persones i de la humanitat? Interpretar-se per donar *forma* al *fons* i formar els factors conscients del caràcter.

El caràcter esdevé el timó de la personalitat i va lligat a l'educació moral i al progrés. És aquell mecanisme psíquic conscient que dirigeix, controla i organitza els estímuls que provenen del nostre interior i els que ens arriben des de l'ambient. La complexitat estructural del cervell humà fa possible que transcendeixi l'ordre purament biològic i generi un altre ordre: el psicològic. L'espècie humana és l'única que té la possibilitat, i alhora la necessitat, de *forjar-se* un caràcter. La psicoestètica diferencia els tres factors claus que el componen: la voluntat, la intel·ligència i els sentiments. D'aquesta manera constitueix un veritable timó que guia i regula, sota la supervisió de la intel·ligència, les accions de l'ésser humà. D'altra banda, si la persona actués guiada només pels impulsos del temperament, la seva vida psíquica no passaria de ser un pur determinisme fisiològic, la llibertat de l'ésser humà no existiria i les nostres accions vindrien ja predeterminades. En les altres espècies no és possible sortir dels actes que determina l'instint; són éssers presos de la matèria, tancats en el món clos dels seus sentits i de les seves reaccions fisicoquímiques. El condicionament és una llei de la natura de la qual només s'escapa l'home segons la seva capacitat de ser lliure, formant-se un caràcter.

La psicoestètica es proposa –en la mateixa línia de Pestalozzi– reflexionar sobre com s'han dirigit, estèrilment, els esforços de l'educació a l'hora de guiar els deixebles a tenir coneixements, i s'ha descuidat el fet de no haver-los ajudat a desenvolupar capacitats. Aquest fet genera tanta incoherència que Pestalozzi se'n dol en el seu llibre *Com Gertrudis educa els fills*, i exclama: “*No puc deixar passar per alt aquesta llacuna; és potser l'ofrena més terrible que un geni enemic hagi fet mai a la nostra època: coneixements sense les capacitats, i idees sense les forces d'aplicació i de superació que faciliten i fan possible posar harmonia a la nostra existència i la nostra vida.*” (1986, p. 181)

Per a aquest pedagog era una aberració ja en el seu moment històric, 1799, el fet de formar éssers amb el desig de “*saber i de pensar*” sense les capacitats de “*poder i d'actuar*”. És a dir, formar persones amb una forta voluntat hauria de ser una finalitat primordial de l'educació.

El pedagog Joan Bardina, pioner del moviment de renovació pedagògica català, en el seu llibre *El règim de llibertat dels escolars i altres escrits* planteja, de manera contundent, la formació del que anomena la “voluntat operadora”, i ho considera la base de tota educació nova quan diu: “*No hem cregut mai en mestres savis; tampoc en pobles erudits. Les estadístiques més contundents proven que triomfa la voluntat, quasi mai la instrucció; tant que aquesta [...] són posats pels psicòlegs com a signe de poble bàrbar: idear molt i no fer res. Nosaltres els instruïm: parlarem de l'educació intel·lectual. Emperò, els fem voluntat, sobre de tot. Repassin-se els «Manaments del Bon Mestre», ànima de la nostra Institució: són un cant a la Voluntat.*”(1989, p. 147)

En veritat, la psicoestètica recull un testimoni històric quant a la necessitat de la formació del caràcter que, d'altra banda, ja havia tingut també altres precedents a Catalunya en els escrits de notables pedagogs com Alexandre Galí o de pensadors com Batista i Roca.

Espinalt es proposa un aprofundiment de mètodes i de coneixements que concretin la manera adequada de guiar la persona perquè pugui formar el seu caràcter de forma eficient. En els seus escrits trobem aquestes apreciacions en les que parla de la racionalitat i l'esforç que comporta per a l'ésser humà crear-se aquesta estructura caracterial. Aquestes actituds del «jo» davant dels esdeveniments fan que una persona sense el caràcter format no prengui actituds i estigui indecisa davant dels fets, mentre que el comportament de la persona amb caràcter té un altre caire, és a dir, sap prendre resolucions, mantenir-les o canviar-les si el seny ho mana. El caràcter no són les bones intencions, sinó els fets i les determinacions; en un mot: afirmar-se.

Aquesta confusió per entendre el funcionament de l'estructura caracterial genera un descrèdit del factor voluntat, que des del prisma de la psicoestètica és cabdal en la bona configuració de la psique humana.

La psicologia actual s'ha centrat en estudiar els aspectes més relacionats amb la intel·ligència i els sentiments, però ha oblidat, fins i tot com un mena de tabú, plantejar obertament allò que fa referència a la força de voluntat. Com reforçar-la? Com la podríem definir? Quin paper juga en la personalitat?

També la psicoanàlisi de Freud va arraconar aquest concepte, perquè pensava que la voluntat era repressiva del «jo» i no el deixava créixer lliurement. Tanmateix, s'han creat nocions equivalents a través de les quals s'ha volgut reinterpretar el concepte voluntat: en filosofia «imperatiu categòric», en psicoanàlisi «superjo», en religió «consciència moral». Però, sigui quin sigui el nom que li donem, no podem defugir la seva importància cabdal com a fonament de la pedagogia, perquè la formació de la voluntat no és innata i requereix entrenament i educació. Si està afeblida condiona la personalitat i no permet l'autosuperació personal.

És així que trobem que, segons la Fundació Bofill, “l'abandonament de les aules als disset anys és «alarmant» a Catalunya” i molt superior a altres zones de l'estat (*El Periódico*, 27 de maig de 2007).

És paradoxal que havent tingut a Catalunya a principi del segle passat un dels millors corrents pedagògics d'Europa, ara ens trobem a la cua pel que fa a l'aspecte educatiu.

Pel que fa a la llibertat, la psicoestètica insisteix en què a l'ésser humà només se'l pot alliberar enfortint-li la voluntat, de la mateixa manera que per dominar-lo s'intenti treure-li aquesta facultat, com fan, per exemple, les sectes. La llibertat, per tant, pressuposa una tria entre diverses opcions, i si la voluntat no és prou forta per determinar, la persona queda a mercè de les forces ambientals i instintives.

La psicoestètica és una de les disciplines psicològiques actuals que més ha incidit en clarificar aquest concepte. L'ha revaloritzat i ha argumentat la importància cabdal que té per a l'ésser humà. Sense la voluntat, la personalitat s'esfondra.

Cal analitzar-lo amb profunditat i escometre una acció decidida per donar-li el valor que li pertoca. Per això trobem nombrosos gràfics que a manera de càpsules de coneixement concreten aquest concepte, i ens expliquen els efectes positius de la força de voluntat sobre la personalitat.

Així mateix, la psicoestètica concreta els arguments per entendre aquesta facultat humana tan important, i descriu els trets que predominen en les persones que tenen força volitiva: el que poden fer avui no ho deixen per a demà, els plau obrar amb promptitud; quan s'ho proposen aconsegueixen modificar el seu estat d'ànim; se saben abstenir d'aquelles coses que els agraden molt però tenen la certesa que els perjudiquen, etc., en definitiva, són persones que es mouen per iniciatives, decisions, metoditzacions, tenacitats... amb aplom i resolució, perquè, contràriament, sense voluntat imperen l'abúlia, l'apatia, els rampells, les docilitats, els capricis i les batzegades en la manera d'obrar i de viure.

La psicoestètica analitza els inicis de la voluntat en el nadó. En la boca té el seu origen, concretament en la *gana*. És per això que la persona que no ha evolucionat aconseguint el domini de si mateixa i s'ha quedat en aquest estadi inicial, quan ha de fer una tasca no el guia la determinació, sinó si en té *ganes* o no de fer-ho. De fet, trastorns tan comuns com la timidesa tenen un component de manca de voluntat entre els motius de la seva aparició. I molts desequilibris del caràcter milloren amb l'enfortiment d'aquest factor.

“Amb raó hom ha pogut dir: el valor personal, ben mirat i remirat, no és res més que la discreta administració de la por. Però, al tímid, li falla l'ADMINISTRADOR que és la voluntat.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 189)

La psicoestètica es presenta com un sistema metòdic de formació caracterial per tal de fer una psicologia preventiva que, abans de la seva aparició, enfronti trastorns psicològics de tots els ordres, des dels més lleus fins als que revesteixen gravetat per a la inhabilitació que provoquen en les persones que el pateixen.

“El nostre judici –amb l’observació minuciosa dels fets– aconsegueix un major control de les situacions psíquiques que abans estaven velades o tenien un caient de galimaties. I, molt sovint, l’autèntic camí a seguir es presenta amb inequívoca claredat davant els nostres ulls, com a resultat d’una major autoconeixença, ja que un millor comprendre els conflictes psíquics porta sempre a una millor solució.”

Espinalt (O.E., 1969, p. 378)

Aquest sistema és aplicable a totes les edats de la vida. El caràcter i la voluntat es poden formar en qualsevol moment. Tot i així, els seus conceptes estan enfocats sobretot per frenar la desorientació de les etapes vitals on la persona necessita orientar i encaminar la seva vida de forma més decisiva, és a dir, l’adolescència i la joventut.

El seu format gràfic i la claredat amb què argumenta i explica els seus conceptes el fan un mètode específic per dur a terme una eficaç psicoeducació en grup, ja que tot i que Espinalt creia que la formació humana requereix un aplicació artesana i a la mesura de les característiques de cadascú, a vegades, ni el temps disponible ni les condicions ho fan possible.

També es pot aplicar en tots els nivells socioeconòmics. La seva presentació amb esquemes fa que la seva assimilació sigui molt eficaç. L’aplicació de la psicoestètica requereix un coneixement multidisciplinari perquè demana un domini ampli de la història, el llenguatge, l’actualitat, la sociologia, etc.

“L’home no en té prou de tenir caràcter: li cal saber en què consisteix. Per estar segur que no actua d’esma, s’ha d’explicar a ell mateix la pròpia manera d’ésser.”

Espinalt (O.E., 1976, p. 643)

CAPÍTOL 24. LA PSICOESTÈTICA COM UNA PSICOLOGIA DE LA IMATGE

El model que desenvolupa la psicoestètica parteix de la consideració bàsica que no existeix el *fons* sense la *forma*, ja que el contingut del pensament o de l'acció sempre s'ha de manifestar en aspectes exteriors que poden observar-se i analitzar-se.

“Replantejar-nos les qüestions de fons i forma de cada cosa i concepte en una anàlisi sistemàtica pot ésser un bon camí per trobar una expressivitat a tenor dels nostres temps.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 443)

En la tradició del nostre marc cultural es donava una clara diferenciació entre el cos i la ment, com si es tractés de dos elements que funcionaven de forma autònoma. Això va condicionar el fet que es valoressin les activitats mentals com les úniques autènticament destacables de l'ésser humà. La història ens ocultava el cos, de manera que tot el que feia referència al seu estudi des del punt de vista psicològic era depreciat i considerat com un fet anecdòtic i sense cap transcendència.

Aquesta aproximació als aspectes que comporta el cos recull un dels fets més notables de la segona meitat del segle XX quant a l'emergència del cos humà en el nou discurs de la humanitat.

Així, la psicoestètica recull el pòsit col·lectiu que deixen en la psicologia els escrits sobre els estudis emergents de l'anomenada “comunicació no verbal”, però, a diferència d'aquesta, ara descobreix no solament la importància d'esbrinar els significats d'allò que el cos diu, sinó de com aquests posats i gestos influeixen a la vegada en el *fons*.

“[...] certs aspectes externs tenen la facultat de fer-nos eixorir caires adormits de la pròpia personalitat.”

Espinalt (O.E., 1959, p. 132)

Aquesta particularitat de la psicoestètica que li dona el seu segell distintiu participa de les investigacions grafològiques que Espinalt va dur a terme en les primeres dècades de la segona meitat del segle XX, quant a la capacitat de transformació que tenia la modificació de certs trets de la lletra per a la persona. Així, en extrapolar aquestes investigacions i evidències del camp grafològic a la globalitat de la imatge humana va fer sorgir l'impuls per aconseguir una visió innovadora dels aspectes de la forma humana. Si es canviava l'aspecte de la pròpia imatge, es podia incidir en la modificació de l'autoconcepte personal.

“Ben mirat, si la missió de la medicina és vetllar la salut i guarir la malaltia, la psicoestètica té com a fita el bon aspecte de l'home i la seva repercussió anímica. ¿Què en trauríem de viure molts anys com vells corsecats? La psicoestètica vol mantenir i donar a la figura humana aquella gràcia mai no ben definida del tot i que, segons el dir de Plató, el mateix Sòcrates veia com el mòbil que infon la bellesa a persones i coses.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 483)

Espinalt afirma (Cf. 1) que abans de la psicoestètica ningú parlava de la imatge en referir-se a l'aspecte humà, i a partir del seus estudis aquest és un fet habitual, fins i tot s'ha posat de moda el fet de referir-se amb la paraula imatge a l'aplec de factors externs que configuren l'aspecte d'una persona. Tanmateix, la força conceptual d'aquesta expressió ha estat tan important que ara no sols parlem de la imatge d'una persona, sinó també de la imatge d'un poble o d'una comunitat.

“[...] si ens referim a la imatge que donen homes i pobles, per la meua condició de ser el creador de la Ciència Psicoestètica, se'm consulta constantment des de diferents països. Així, amb nombroses dades, em resulta fàcil poder contrastar gent, situacions i trajectòries.”

Espinalt (O.E., 1986, p. 791)

La psicoestètica aconsegueix un gran coneixement d'aquests aspectes de la figuració humana que no sols queden circumscrits a allò que fa contacte amb el propi cos, sinó a aquells objectes que l'envolten i que també formen part del concepte psicoestètic d'imatge. Aquest és un altre aspecte que diferencia el concepte de psicoestètica en relació amb els estudis que té en compte la comunicació no verbal.

“Des que homes com Raymond Loewy –és ben significatiu que Loewy comencés la seva carrera dibuixant figurins per a acabar dibuixant carrosseries d'automòbils– van perfilar, a finals del primer terç del nostre segle, la forma dels objectes d'ús més habitual com si fossin aspectes del vestit o, si voleu, suports de la pròpia ornamentació –a partir de definir el paper de cadascú–, les capes de l'home modern s'han anat prolongant pels quatre costats. Ara més que mai, tota piràmide es fa segons el faraó. Des de la forma de les ulleres al sofà que sembla donar-nos, en seure, un aire d'estar en un tron imperial, gairebé tot esdevé peanya.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 511)

No es tracta només de saber interpretar el que comuniquem amb el nostre cos, sinó de saber transformar allò que manifestem amb la nostra imatge per poder potenciar la nostra personalitat i esmenar els trets que en ocasions, de manera subliminal, ens generen inseguretats o certs complexos que ens resten capacitats intel·lectuals per afrontar una feina. Tant és així, que Espinalt creia que el mateix posat desmenjat que adoptem davant una informació que necessitem memoritzar ens pot restar capacitat mnemotècnica per recordar-la.

Les teories de la comunicació no verbal són una sistematització del significat de certs aspectes de la gesticulació humana, per això queda mancada de poder donar-li un sentit general al que representa aquesta vessant per la totalitat de l'ésser humà. Així, un teòric de la comunicació no verbal com Mark L. Knapp en el seu llibre *Essentials of nonverbal communication*, publicat a Nova York (1982), declara aquesta desorientació quan diu *“El paper exacte de l'apariència i la vestimenta en el sistema total de la comunicació no verbal ens és encara desconegut.”* (Cf. 14) De manera que la psicoestètica va més enllà en l'evolució del coneixement humà quan li dona un sentit global que inclou una fusió del *fons* i la *forma*.

Per exemple, ens descobreix la significació que té, no tan sols per als altres sinó per a la nostra pròpia personalitat, la postura que adoptem. A través dels conceptes de la psicoestètica descobrim que som éssers multidimensionals perquè allò que ens implica exteriorment esdevé una part també essencial del discurs sobre nosaltres mateixos. Mentre abans creïem que calia pensar només en la dimensió del nostre *fons*, ara la *forma* i tot allò que ens envolta descobrim que ens afecta de manera transcendent.

“Mirem, ara, els presidents dels grans estats moderns i ens pensem que s'han escurçat les distàncies entre la gent, però aviat ens adonem que han substituït les allargassades capes per una rècula de motoristes que, arrencats entre els guardaespalles, forneixen la presidència de la deguda pompa. Els presidents somriuen satisfets i saluden la gentada: llur democratització, en aquest sentit, no va més enllà d'haver inventat la «capa vivent», que, en el fons, és una manera de perfeccionar l'anterior, mentre ells es poden fer populars, si convé, amb les mànigues arremangades.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 510)

Els seus estudis sobre la imatge són cada vegada més actuals perquè la societat contemporània està polaritzant i incrementant en les últimes dècades els factors que comporten l'aspecte exterior. Trobem que s'han incrementat les malalties psicològiques amb un component relacionat amb la pròpia imatge física, com l'anorèxia i la bulímia. Cada dia veiem com incideixen en aquesta sobrevaloració el fort impacte de les noves tecnologies de la imatge, com ara la televisió, el vídeo, la publicitat, el cinema, etc. Per tant, cal tenir en compte aquesta dimensió i observar-la amb tota la transcendència que mereix sense pensar que és un aspecte banal de l'ésser humà o fruit de la seva vanitat.

La psicoestètica, per tant, no mitifica la imatge, sinó que cerca l'equilibri adequat entre *fons* i *forma*. Ens permet fer profunds estudis de tots aquells aspectes exteriors que acompanyen l'ésser humà i que no se'ls havia donat més importància que la de ser objectes superflus de la vida quotidiana.

Hi ha un exemple on podem observar que si analitzem una peça de vestir tan habitual com la camisa en els seus aspectes de *fons* i *forma*, Espinalt fa tot un tractat de psicoestètica en descobrir caires inesperats de la seva història. Ens fa conscients de la realitat polièdrica en la que vivim i de la qual és necessari observar tots els matisos per entendre el procedir humà.

“L'home del segle XX ha estat un obsessionat de la camisa. La camisa, en moltes ocasions, ha estat sinònim de les pròpies actituds. Àdhuc s'han identificat camisa i creences: hom parla «dels colors de

la nostra camisa», i hom diu «ha canviat de camisa» quan es refereix a una persona que s'ha passat a una altra tendència o credo. «Té la camisa bruta», sentiü argumentar en referir-se a algú que tingui moltes coses que li calgui amagar. Per acabar de fer la balançada: les camises molt cridaners i de dibuixos recarregats resulten ésser, en la nostra època, una rèplica a la camisa blanca, signe dels «senyorets» i de la burocràcia. No endebades ha estat convertida per certs grups socials, estil hippies, en una senyera de protesta.»

Espinalt (O.E., 1970, p. 446)

A la vegada, la psicoestètica incideix en dimensions relacionades amb la imatge i que configuren àrees de l'ésser humà menystingudes per les ciències humanes, i estudia des d'una altra vessant objectes com ara el mirall, la màscara, etc. Tanmateix, descobreix la importància cabdal que la moda té com a força generadora de canvis a tots els nivells de la societat, i l'estudia dins de la història com a un fenomen de gran transcendència per a l'ésser humà.

“I aviat arribarem a la conclusió que resulta impossible de comprendre les raons de la Història si ignorem les motivacions de la moda. Si ahir ens destacava aquest detall i avui aquell altre, algunes causes psicològiques hi deu haver. Té molta importància esbrinar-les. No es pot comprendre Napoleó si no sabem que, embarretat, amb el seu tricorní, perdia bona part del seu complex d'home baix.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 432)

Realment, els diferents conceptes estan interrelacionats, i les seves diverses dimensions s'interrelacionen en el contingut de les anàlisis, és a dir, no podem estudiar-los per separat, encara que per clarificar l'estudi sigui necessari fer-ho.

En l'exemple següent veiem que quan investiguem la moda, a la vegada estem descobrint aspectes que es refereixen també a la mirada, al caràcter del temps o a l'anàlisi del llenguatge.

“No hi podem fer més; la limitació de la nostra mirada tendeix a enfocar l'atenció en un punt de la nostra figura i en restringeix l'extensió. En el procedir de cadascú es fa molt difícil de contemplar una persona «de dalt a baix». Intentar-ho ens costa un esforç o ens sembla una insolència. Mirem l'altre valent-nos, gairebé sempre, d'un gest horitzontal. [...] Hi ha massa referències per a una sola atenció. El punt que monopolitza el nostre interès, en un moment determinat, desdibuixa els altres. És un apagar i encendre, mai un total il·luminar. Centrada la mirada, la nostra ment es desenfoca amb relació a l'immens restant que queda més enllà de la visió personal i d'on esguarda. Descobrim els altres només per parts. I trobem en aquest terreny una arrel profunda del que prepondera avui i demà no. Una moda s'imposa plenament quan sap interpretar el punt d'atenció del moment o sap cercar «una altra referència», quan la gent es cansa de mirar vers un lloc determinat. D'ací que hom parli d'una moda en un sentit de totalitat i es limiti a un simple aspecte d'ella: «minifaldilla», «sensecorbatisme», «cabell llarg», etc. En resum, el que millor revelaria el caràcter col·lectiu d'un temps determinat seria allò que crida l'atenció, per damunt d'altres aspectes, fins a arribar a eclipsar-los o mantenir-los a mitja llum.”

Espinalt (O.E., 1971, p. 492-493)

És a dir, tot i que el concepte de psicoestètica pot començar a estudiar-se per qualsevol de les seves parts perquè l'ordre no altera la seva assimilació, es requereix un estudi complet de tots els seus aspectes per poder copsar els detalls que sorgeixen en cadascuna de les anàlisis que a través de l'obra espinaltiana es concreten.

Quant a la moda, per exemple, trobem aspectes relacionats amb el concepte dels models. Aquesta noció esdevé de vital importància per entendre quins són els ressorts de la història i de l'evolució humana que de forma encomanadissa genera canvis socials.

“La facilitat per imitar motiva que els qui creuen o poden anar davant de tothom cerquin noves maneres de significar-se. Es basquegen per no ésser atrapats. L'emulació pot crear exageracions, però, en conjunt, resulta sana i estimulant.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 434)

A partir de les seves observacions i dels estudis sobre la imatge humana, la psicoestètica pot fer prediccions de les tendències en els canvis de la indumentària generats per la modificació de la mentalitat humana. Així, amb diverses dècades d'anticipació, va començar a anticipar la transformació de l'indument de l'home i la dona a partir de l'acostament entre els dos sexes, i d'una relació més igualitària.

“No serà un monòleg, com en l'actualitat s'esdevé encara, on la manera de vestir «d'ells» i «d'elles» és presentada separatament. La moda com a vital funció expressiva del que és humà adquireix plena coherència quan és interpretada com a diàleg entre els dos sexes. Afirmació que cada dia serà més compartida i que, lluny d'afeminar-los a «ells» i masculinitzar-les a «elles», els situarà tots dos en un plànol menys artificios i més igualitari. Cada cop es veuran més peces i ornaments que, sense ésser exactament iguals per a ambdós sexes, tindran una intenció de conjunt i procuraran llimar distàncies.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 445)

La psicoestètica no veu cap risc en què l'ésser humà sigui cada vegada més conscient de la força que li genera el fet de potenciar la seva imatge, al contrari, creu que sense arribar a posicions exagerades, quan ens sentim bé amb el nostre cos, això genera aspectes positius en la personalitat i ens enforteix el caràcter.

“Es transforma l'esport en culte al cos, i és a través d'ell –i la passió que desperta– on es veu la més exaltada manifestació de l'actual narcisisme. Remarco aquests fets sense pessimisme ni cap mena de recel, car l'experiència m'ha ensenyat que és molt més sincer i progressista un tipus epicuri que un estoic. L'egotisme, si en sabem denunciar els excessos, pot ésser molt positiu. D'altra banda: en queden, d'estoics?”

Espinalt (O.E., 1971, p. 512)

Una hermenèutica psicoestètica és aplicable a la teoria del mateix concepte de la psicoestètica, quan copsem que també participa d'un *fons* i d'una *forma* en la manera d'expressar-se. Si la psicoestètica és l'equilibri entre el fons i la forma, és conseqüent i coherent amb aquest postulat i és per això que seria molt difícil estudiar-la sense els gràfics que són la seva *forma*. Això explica que el seu contingut (fons) s'expressi amb una configuració molt més contundent que les mateixes paraules i s'ajudi també dels diagrames. D'aquesta manera la psicoestètica manté aquest equilibri essencial entre fons/forma.

“La propaganda totalitària té camí franc, amb la mateixa facilitat amb què els mitjans moderns de comunicació social espargeixen a corrua feta les imatges. I és sabut que una imatge, com diuen els orientals, convenç més que mil paraules. En aquest sentit la televisió és una arma decisiva. Hom ho valora amb tota la seva profunditat si comença escatint el poder «persvasiu» de les imatges.”

Espinalt (O.E., 1968, p. 339)

CAPÍTOL 25. LA PSICOESTÈTICA COM UNA PSICOLOGIA DE LES CULTURES I DE LES SOCIETATS

L'ésser humà viu immers en un conglomerat social al que la psicoestètica li dona una importància cabdal, de manera que estudia i metoditza totes les influències que poden provenir d'aquest àmbit i la singular influència que tenen en la individualitat humana.

Les teories espinaltianes desenvolupen conceptes relacionats amb l'inconscient col·lectiu, el caràcter del temps, el caràcter dels pobles i el cervell col·lectiu. Cada un d'aquests aspectes amb una configuració diferenciada.

Jung va ser el primer psicòleg en descobrir la necessitat que tenim de conèixer en profunditat l'ànima col·lectiva. Les implicacions, per tant, són importants, i cal aprofundir-hi si volem tenir una personalitat aplomada i gaudir de seguretat personal. Així, la noció d'inconscient col·lectiu que va desenvolupar Jung aplega les experiències vitals que ha experimentat l'home des de l'inici dels temps, ha vist la llum del dia i la foscor de la nit, ha domesticat el foc i els animals ferotges, ha conviscut amb les forces de la natura, ha conegut les relacions amb la comunitat, el poder i la submissió.

La psicoestètica desplega altres tipus d'experiències col·lectives que pertocquen més directament a pobles o societats en concret. L'ànima col·lectiva té molts estrats que contenen tot aquest cúmul d'experiències, aplegades generació rere generació, i que ocupen un espai fonamental dintre del nostre inconscient individual.

“[...] generalment les motivacions que determinen la nostra manera de procedir varien molt segons el país on viu o pertany cadascú.”

Espinalt (O.E., 1961, p. 117)

La psicoestètica té en compte i investiga profundament el concepte de *caràcter dels pobles*, és a dir, aquest patrimoni col·lectiu que configura l'herència espiritual de l'evolució de les comunitats. Aquesta forma més propera projecta les peculiaritats de cada poble, ja que les vivències de cada comunitat humana contenen fets històrics diferents que queden acumulats en la memòria col·lectiva de cada nació.

Quan viatgem és fàcil experimentar el tarannà col·lectiu dels pobles que visitem, una mena de sensació que sembla surar en l'aire, ens envaeix i ens adonem que fins i tot en els colors que predominen, la roba, la forma de parlar i de gesticular, la mirada... es crea un ambient psíquic i unes conductes peculiars. En aquest sentit, la psicoestètica fa una anàlisi sobre la gamma de cartells i d'anuncis que s'exhibeixen a les façanes d'una ciutat, o també el redactat de les frases publicitàries i de com poden donar-nos una idea encertada de les actituds, mentalitats i reaccions dels seus ciutadans. En resum, l'ànima col·lectiva també té la seva grafologia. Així, captem amb rapidesa el clima vivencial en els països que visitem, però se'ns fa molt més difícil –pel fet d'estar-hi immersos– comprendre'ns i poder analitzar les nostres reaccions col·lectives.

Per a la psicoestètica, sense aquesta anàlisi profunda de les lleis de l'inconscient col·lectiu que marca el caràcter del poble no seriem capaços, per exemple, d'explicar per què el poble català és dels països d'Europa amb una taxa tan elevada de tímids.

D'altra banda, el concepte de *caràcter dels pobles* inclou investigacions sobre la manera de ser i les motivacions que determinen l'esperit i el tarannà de les diferents mentalitats nacionals, i posa un èmfasi especial en estudiar les que fan referència al caràcter dels catalans.

En algunes de les seves conclusions, Espinalt observà que a causa de les repressions constants que han patit els catalans en els darrers segles, el seu caràcter com a poble ha quedat afeblit i desorientat, és a dir, manifesta símptomes de confusió i manca de determinació davant de certes situacions cabdals per a la seva història i supervivència com a poble. De fet, no és fàcil canviar la mentalitat col·lectiva. Hi ha efectes psíquics molt perdurables en un poble.

Espinalt, per il·lustrar aquest punt, explicava un fet. Hi havia una senyora holandesa que amb la intenció d'aprendre psicoestètica es va presentar al seu despatx. Després d'uns dies de conversa, li va manifestar estranyada que no li notava cap signe espanyol, perquè feia més de quatre-cents anys, als Països Baixos, que a un espanyol li diuen *Dikke-Nek*. Espinalt li va demanar com es podria interpretar aquesta expressió en termes psicoestètics, i ella li va contestar que era una forma de definir una persona que és el resultat de tenir una barreja de desdenyós i altiu, i amb un coll com si tingués una

permanent torticolí i un posat estrany d'empleat de funerària. Així, amb aquest gest que defineixen nítidament els holandesos quan es refereixen als espanyols reflecteix tot un caràcter col·lectiu que fa referència a un passat històric gloriós, i al fet que durant gairebé cinc segles hagi estat un poble que ha viscut repapat i satisfet de les seves victòries colonials. Per a la psicoestètica, aquest posat tibet i despectiu –que també es detecta en la majoria de polítics espanyols actuals– els pot inhabilitar a l'hora d'assumir un caient més democràtic i d'acceptar els que no pertanyen a la seva nissaga: dels altres en diuen *los de-más*, és a dir, aquells que estan de més, perquè la *forma* configura el *fons*.

En aquest aspecte, els pobles que han patit agressions contínues en la manera de manifestar la seva cultura adopten un posat que reflecteix les garrotades que han hagut de patir sovint. Així, als catalans se'ls estimula una interpretació en la que es reforci la imatge de ser un ase de feina, se'ls pondera com uns esforçats treballadors, però no se'ls permet que s'interpretin com un tipus humà distingit. Per això entremig de guerres psicològiques subtils s'assegura que el català és molt laboriós, però vulgar. No és fi, i quan parla diríeu que “borda”. La psicoestètica estudia amb gran precisió i profunditat la interpretació que assumeixen els pobles, i com aquestes característiques en les nacions sotmeses són teixides per les maquinacions dels qui volen seguir sotmetent el vençut i no deixen d'inventar-se estratagemes per fer-ho. Els seus estudis sobre el caràcter català, en el moment que es varen publicar, varen fer un impacte molt important arreu del món.

El primer estudi d'Espinalt sobre el caràcter del poble català, el va escriure l'any 1953. Es va traduir al francès i es va publicar el mateix any a la *Revue de Psychologie des Peuples*, revista editada sota la protecció del Centre National de la Recherche Scientifique de France, i li va donar un gran renom. Tot i així, va ser perseguit frenèticament pels poders repressors espanyols de l'època, però gràcies a la precaució d'haver-lo escrit sota un pseudònim, Pere E. Bauló, el va protegir i salvar de les represàlies més dures. Aquest escrit va publicar-se a l'Argentina l'any 1962 i també va recórrer altres països, però no hi va haver manera, durant quasi trenta anys seguits, d'imprimir-lo a Catalunya.

Aquest fet demostra que el monopoli de la interpretació que pugui fer-se seva un poble és el que pretenen els que volen tergiversar-ne la imatge. Així, a còpia de repetir uns conceptes sota els quals han d'interpretar-se, aquests esdevenen un hàbit que dominen el raonar i gairebé no deixen que es pensi d'una altra manera. La qüestió és que el vençut no es vegi les orelles i romangui mancat d'ànim alliberador, i es debati entre dubtes contradictoris. Al català no el deixen passar d'interpretar-se com un vençut que es guanya la vida més o menys esplèndidament –encara que després l'espoliïn–, però allò que no permetran mai és que el català agafi un posat selecte, el que ells en diuen tenir *senyorio*, perquè veure's a si mateix d'una altra manera provocaria un canvi en el seu estat anímic que el portaria a fer-se conscient de les seves limitacions i a tenir l'estímul psicològic per enfrontar-s'hi.

En aquest sentit, la psicoestètica esdevé –com veurem més endavant– un mètode psicoterapèutic per ajudar a canviar la imatge minimitzadora que tenen els pobles que han patit guerres psicològiques constants. L'indret de naixement pot configurar els aspectes de la personalitat, però encara ho fa més decisivament el lloc on la persona s'arrela de manera psicològica.

“És la voluntat de definir-nos allò que ens fa elegir un bressol espiritual. Cada home es confecciona una partida de naixement psicològica que, en molts casos, no té res a veure amb el seu lloc d'origen. Som gairebé sempre fills d'allà on s'afiança el perfil del nostre «jo».”

Espinalt (O.E., 1972, p. 586)

És així que la frase que encapçala la seva obra més important, *L'Obra Escrita*, comenci amb aquesta afirmació: “Sense una coherent interpretació de si mateix i del poble on hom s'arrela, ningú pot tenir la personalitat desitjada.” Per tant, seria un greu error desestimar aquests factors que ens configuren psicològicament.

La psicoestètica insisteix que només a través de descobrir l'autèntica història dels pobles, no la mitificada, podem arribar a comprendre el seu caràcter, ja que les experiències viscudes marquen ferides o traumes que no s'esborren amb facilitat. Considera que el paper de la història és fonamental en tots els aspectes de la vida humana. Tot allò que aprenem a través dels fets verídics i alligonadors dels nostres avantpassats ens fa madurar, mentre que qui no coneix la història de la seva professió o del seu país mai no podrà passar de la fase infantil.

Espinalt era un gran coneixedor de la història, de la literatura, de les biografies dels personatges cèlebres i investigava els fets històrics contrastant les versions que sobre el mateix fet relataven els diferents autors.

“El que vull demostrar aquí és que sense la història, una història molt veraç, no es pot fer res, ni es pot edificar un caràcter, en definitiva, és per això pel que em consulten a mi.” (Cf. 39)

Tanmateix, va desenvolupar el concepte de *caràcter del temps*. La psicoestètica creu que aquest tarannà col·lectiu està, en gran part, regit pel fenomen social de les modes. La societat és per a les persones el que l'aigua és per al peix, encara que tendim a imaginar que podem viure al marge de l'entretreixit social que ens envolta. Vivim immersos en un entramat de predisposicions col·lectives que necessitem analitzar i reconsiderar, si no volem viure atrets per unes tendències que ens condicionen i ens moldegen sense que en siguem conscients i que, potser, per molt que estiguin esteses no sempre ens són favorables.

En aquest sentit, la psicoestètica analitza el fenomen de la moda com un aspecte cabdal de la configuració del caràcter del temps. De manera que si aprofundim en aquesta manifestació social, no se'ns farà estranya la frase de Molière –que Espinalt cita en un dels seus gràfics–, on afirma: *“tots els vicis que estan de moda passen per virtuts”*, i és que la moda no només impera en la indumentària, sinó que es filtra en totes les facetes de l'ésser humà.

Les modes canvien els gustos i també la forma d'interpretar-nos, tant socialment com individualment. Així, fa aproximadament cinquanta anys, si a un escolar li deien que era un gandul per no fer els deures s'averkonyia profundament i tots consideraven un escarni que se'ls pogués considerar de la mateixa manera. Mentre que, avui dia, n'hi ha molts que fins i tot es vanaglorien de ser uns vivedors i de poder tirar endavant amb la *“lleï del mínim esforç”*. D'aquesta manera, si un alumne estudia i és responsable amb les seves obligacions diàries esdevé el centre de les befes dels seus companys que li diuen *“empollon”*, *“pilota”* i tota mena d'improperis que demostren que el ser *“voluntariós”* no està de moda. Així, aquests deixebles es veuen obligats a amagar *“el seu defecte”* i a demostrar que ells també es deixen portar per la indolència i la deixadesa; es titlla de seriosos i d'avorrits aquells que són educats, responsables, organitzats, ètics i complidors, mentre que els que atrauen les simpaties són *“els més enrotllats”*, els que demostren ser més hedonistes que ningú i que, posats a estar de tornada de tot, ni tan sols els cal disciplinar-se davant dels docents. L'acceptació social que tenen actualment certes conductes negatives i actituds poc edificants no havien arribat mai al beneplàcit i al consentiment social.

Així, el caràcter del temps fa referència a les característiques que defineixen les maneres de fer d'una època determinada, i en la psicoestètica trobem una anàlisi comparativa dels temps que vivim en relació amb altres moments històrics.

Les teories espinaltians treuen a llum les característiques més sobresortints de la societat actual i concreten l'ambient d'ociositat que ens envolta, fins i tot traspua en els missatges publicitaris: *“Aprengui anglès fàcilment en tres mesos”*. ¿Quí s'apuntaria sense pensar-s'hi dues vegades a una escola que anunciés: *“Aprengui anglès en tres anys i amb moltes hores de dedicació”*?

La persistència tampoc està de moda, predomina amb més intensitat el tipus tastaolletes, aquell que frisa per anar provant diferents coses sense comprometre's en res a fons. És la generació del zàping que acaba per manifestar-se en una tendència a voler les coses ràpid, a la impulsivitat, a deixar les iniciatives a mitges i a conrear un esperit de setciencisme, que els empeny a sentir-se capaços de dir la seva en qualsevol tema que els proposin, sense saber-ne res del cert.

Una altra tendència essencial que concreta la psicoestètica és el descrèdit de l'experiència del caràcter del temps actual, es viu amb l'ànim que tot el que està dit amb prou feines interessa, i allò que impressiona són les innovacions tècniques i no el que s'ha experimentat, és el que es pot inventar, la nova joguina electrònica, allò que enlluerna, cosa que també imprimeix una pinzellada d'infantilisme a la societat en voga. Aquest desprestigi de l'experiència el trobem també reflectit en l'ambient juvenil que es respira, i en com són els adults els que imiten els joves, i no a l'inrevés com passava

abans. Anteriorment, els joves volien anar vestits com els grans, ara, és la gent madura la que es glateix per anar vestida com el jovent.

Les modes també poden fer canviar el procedir humà i representen allò que en un moment donat impera en la societat amb un ampli ventall de facetes que van des del vestit passant per totes les disciplines humanes: la medicina, la literatura, la tecnologia i la justícia.

Espinalt, en els seus gràfics, cita les afirmacions de Voltaire, "*La moda impera fins i tot en la forma de fer crims.*" i de Pascal, "Com la moda fa canviar el bon gust, així fa canviar la justícia."

La psicoestètica estudia els efectes de la moda en la intel·lectualitat, ja que per molt interessant i ben escrit que estigui un llibre, si no està de moda ningú no el llegeix, només els best-seller atrauen els lectors, i per molt savi, prestigiós i veraç que sigui un filòsof si no està en voga passa desapercebut. Apreciacions com aquesta ens eixamplen els horitzons interpretatius de la societat, perquè cal no oblidar que la majoria de gent es deixa impressionar més per la moda que per la veritat, és a dir, gairebé a tothom se li fa difícil comprendre o admetre una veritat quan la veuen passada de moda, i quan un costum es perd deixa d'ésser moral allò que possiblement simbolitzava. Formular aquests raonaments va ser el primer objectiu que Espinalt es va proposar en escriure els seus assaigs, *Canvis de mentalitat* (1970), *Modelar-se la figura* (1971) i *Pensadors de moda* (1969).

La forma de ballar, de fer un discurs, de caminar, les expressions en parlar, etc., tot està regit per les tendències que estan d'actualitat. En medicina, fins i tot s'han incrementat de forma espectacular en certs moments, les operacions d'angines, apendicitis o la utilització de medicaments que es "porten" a l'hora de, per exemple, alleujar-nos el refredat. Així, la moda es propaga a través dels models que per la seva força suggestiva encomanen les seves actituds. Des del cinema, programes de televisió, llibres, corrents ideològic, discursos polítics, indumentàries, etc., tot plegat ajuda a configurar el que Espinalt va anomenar "el caràcter del temps".

"El joc de transformacions –la PRAXI, com diria un aprenent de marxista– ha motivat que fos carregat l'accent d'allò que singularitza l'home sobre tal o tal altra de les seves característiques segons les tendències de cada temps. És prou sabut que, per als antics grecs, la més singular condició que podia revestir la persona era ÉSSER BELLA; per als perses, del remot imperi, l'important consistia a ÉSSER VALENT; per als mexicans –fins fa ben poc–, a ÉSSER MASCLE OSTENTÓS."
Espinalt (O.E., 1969, p. 357)

El caràcter del temps també incideix en les característiques de la personalitat que més es valoren. És així que avui dia hi ha una mitificació i sobrevaloració de la intel·ligència en relació amb qualsevol altre factor dels que formen la personalitat. Així, ser intel·ligent és una qualitat cobejada per tothom, mentre que tenir una forta voluntat no crida l'atenció de ningú.

"[...] Dintre aquesta línia, que vol extreure d'una sola corda tota la melodia de la nostra personalitat, la gent contemporània fixa la singularitat a ÉSSER PERSONA DE NOTABLE INTEL·LIGÈNCIA [...]. En una civilització que té de la intel·ligència una idea mítica, és freqüent que hom intenti excusar o quasi beneir molts pocavergonyes amb una admiració plena de picardia: «És tan llest!...»"
Espinalt (O.E., 1969, p. 357-358)

La psicoestètica quan estudia –profundament– les modes afirma que no tenen res de superficial, sigui quin sigui el seu àmbit, perquè sovint testimonien els canvis de mentalitat que esdevenen a la humanitat.

Per exemple, l'adopció del pantaló per la dona a principi del segle passat va rubricar el canvi social d'una transformació radical en el paper de submissió que la dona havia tingut fins aquell moment i va ser l'auguri d'un protagonisme creixent. A través de les modes, la psicoestètica pot fer prediccions sobre les evolucions socials que s'entreveuen, ja que tot canvi de mentalitat té incidència en les modes. I a l'inrevés, tota moda comporta un canvi de mentalitat. És així com amb diverses dècades d'anticipació, va preveure que la moda tendiria a unificar cada vegada més els induments dels dos sexes i, com aquest canvi, també marcaria un tracte més igualitari entre l'home i la dona a causa de la

transformació que s'esdevenia en el tarannà de les dones i que es materialitzava en els canvis radicals que feien en els seus induments.

“Síntoma d'aquesta preponderància, ja la tenim arreu; no endebades hom tendeix a un vestir que té molt d'igualitari entre els sexes, com si es volgués trencar «l'última casta» que estableix diferències d'ornamentació entre l'home i la dona. El fet té tanta importància que després ens caldrà insistir-hi des de l'angle de la moda. N'hi hauria prou, però, per demostrar que tot va experimentant un canvi de decoració que respon a profundes transformacions del caràcter. En poques paraules: es registra una creixent desestimació del sexe com a manera bàsica de diferenciació.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 423)

Si la psicoestètica esdevé una eina decisiva és perquè desxifra els mecanismes de la moda amb el conjunt d'evolucions i de conseqüències que s'hi poden presentar. De manera que afina destriant les accions que s'han d'emprendre, i mostra els senyals de com serà el futur. És com tenir a l'abast de la mà el codi secret de les noves interpretacions que l'home fa de si mateix. Evolucionar a tenor de les innovacions del nostre temps ha estat un desig preuat dels humans, sentim la necessitat d'anar d'acord amb el caràcter històric que vivim, no en va allò que desplaça més a una persona és que li diguin *démodé*, però, d'altra banda, hem de saber fins a quin punt aquestes modes ens afavoreixen o, per contra, ens porten cap a una evolució equivocada. Des de la visió psicoestètica, som éssers que produïm cultura i tècnica, però mentre tècnicament evolucionem a velocitat de vertigen –qui no té l'últim model de telèfon mòbil sembla que s'hagi quedat embarrancat en l'evolució dels temps–, les modes culturals es desenvolupen més lentament, però cal tenir-les ben presents, perquè un cop instaurades, moltes de les ambivalències de la nostra personalitat són més un producte d'aquest inconscient ambiental que una característica del nostre «jo».

Les modes ens anuncien canvis estructurals de la societat i de la mateixa constitució de l'ésser humà. La psicoestètica creu que cal copsar i estudiar minuciosament tots els canvis socials des d'una perspectiva d'obertura mental i sense oblidar les vessants de *fons* i *forma* que comporten. Cal reflexionar sobre les variacions que es detecten perquè l'ésser humà evoluciona constantment i poden donar-se moments de grans canvis de mentalitat que hem de saber preveure.

“Seran o no possibles les transmutacions o s'hi voldrà jugar de manera literària per espantarrar una parròquia, però allò que tanmateix és cert és que amb el màxim rigor científic es noten canvis de nivell en la valoració de la intel·ligència. Amb tot, Jung creia en les transmutacions, o sigui que anava molt més lluny d'un petit canvi. I la seva opinió no és el criteri d'una persona que parli de manera gratuïta.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 409)

D'altra banda, el concepte de *cervell col·lectiu* neix de la preponderància que la psicoestètica dóna a la interrelació social que s'estableix entre les diferents tipologies humanes.

“Veritablement, l'ànima col·lectiva desconcerta si no podem escatir totes les «causes» que determinen els seus «efectes». Sobretot en el terreny de la psicologia de la gent, tota afirmació que no sigui motivada per un profund coneixement de les causes engendra notables errors. Les «causes» que cal no oblidar mai quan es parla de la gent són: en primer terme, la influència mútua que la gent entre si exerceix i, en segon terme, la influència de l'ambient sobre el conjunt de persones.”

Espinalt (O.E., 1957, p. 90)

Amb això s'estableix un altra categoria dins de la influència que rebem de l'ambient, perquè el contacte amb la personalitat dels que ens envolten pot configurar aspectes en el nostre tarannà.

La psicoestètica estableix diferents tipologies humanes. Per exemple, els emprenedors i els sedentaris, i per mimetisme social es creen dinamismes entre els dos tipus. De manera que segons els que predominin en un grup humà, es generaran unes o altres actituds en el grup. Aquestes influències interpersonals que són cada vegada més intenses es desenvolupen a partir de la propensió humana a deixar els petits grups de convivència que representaven els pobles com a nuclis reduïts, i també al fet

del desenvolupament de les grans tecnologies de la comunicació que permeten la propagació d'idees i de conceptes de forma massiva.

“Si intentàvem de realitzar una anàlisi per desxifrar les causes que motiven aquest clima que tan afavoreix l'actitud-massa, la nostra primera consideració recauria damunt la tendència que té l'home modern a viure en grans aglomeracions urbanes.”

Espinalt (O.E., 1957, p. 50)

**CAPÍTOL 26. LA PSICOESTÈTICA COM UNA EINA
D'INTERVENCIÓ DE LA PSICOLOGIA COL·LECTIVA**

La psicoestètica esdevé una ciència creada a Catalunya, amb una manera de raonar catalana i, a la vegada, com un antídote que ajudi els catalans a superar els seus complexos col·lectius, que queden tipificats i descrits de forma detallada al llarg de l'obra espinaltiana. Aquests mètodes, que es poden fer extensius a altres pobles que hagin patit característiques històriques similars, estan dissenyats amb la perspectiva d'ajustar-se plenament a la problemàtica psicològica del poble català.

Si una persona ha patit agressions o una guerra psicològica sobre la seva individualitat, necessita un tractament terapèutic per refer la seva psicologia. I els pobles manifesten patologies semblants i tenen necessitats semblants quan de manera sistemàtica i continuada s'infringeixen les lleis de la seva llibertat a manifestar-se i a interpretar-se a través de la seva pròpia cultura.

Una ferida profunda en la psicologia col·lectiva d'un poble genera complexos als seus ciutadans, de la mateixa forma que els esdeveniments traumàtics ho fan en la psique individual. Rebre continuats episodis degradants i de submissió en la seva població fa que els pobles pateixin complexos col·lectius, com ara la timidesa o la manca de caràcter per afrontar les situacions compromeses. Per exemple, el fet que a les escoles es rentés la boca amb sabó als infants que s'expressaven en català i també se'ls castigues amb la burla i el menyspreu pel seu accent quan ho feien en castellà –i també empresonaven els adults per fets similars– són traumes públics que han quedat en l'imaginari col·lectiu i continuen creant ambivalències de caràcter a les generacions actuals.

“[...] Molt aviat caldrà cercar procediments psicoestètics per ensenyar-li a la gent catalana la forma de presentar una altra mena de posats. Hem de canviar d'imatge. No es guanyen batalles polítiques amb l'aire que tenim actualment. Confonen massa “l'estar per casa” amb ser nosaltres mateixos i el “parlar baixet” amb el seny. ¿Com podem tornar a ser lliures si abans no ens hem tret del pit i de la boca la derrota que tots portem dins?”

Espinalt (O.E., 1987, p. 13)

Justament, vint anys després que Espinalt escrivís aquestes paraules i manifestés que era urgent pels catalans canviar la seva imatge com a poble, Jordi Pujol se'n fa ressò al programa “Els matins de TV3” (16 febrer de 2007) quan diu: *“Catalunya té un problema d'imatge”*. Malgrat que durant vint-i-tres anys va presidir el nostre país, i tenia una coneixença personal –juntament amb altres grans càrrecs del seu partit– d'Espinalt i de la seva obra, varen plegar-se de braços i van continuar mantenint aquesta greu problemàtica que esdevé transcendent, no tan sols per al conjunt de tots els catalans com a poble, sinó pels efectes perjudicials que comporta per a la psicologia individual dels catalans.

“Malgrat vells afanys, els catalans cada dia gaudim de pitjor imatge, quan som jutjats pels nostres veïns. Les sàtires que ens dediquen, no passa dècada que no ens rebaixin la mida i ens descriguin de forma més denigrada.”

Espinalt (O.E., 1986, p. 792)

Els americans no varen subestimar els efectes residuals que aquests fets col·lectius generen, i després de la desfeta nazi a Alemanya varen enviar un equip de psicòlegs de l'escola de Fromm per analitzar i posar solucions als efectes que havia causat en la població el fet d'haver viscut sota una dictadura anorreadora. Es fa necessari restituir davant la societat els fets que es varen conduir de forma injusta. I cal empresonar aquells que en ser jutjats per tribunals democràtics es demostrí la seva implicació en els delictes que varen generar ferides socials sagnants.

Els crims contra els pobles no poden quedar impunes, i significa un alliberament psicològic saber que s'ha fet justícia. És per això que a Xile o a l'Argentina, els moviments socials continuen lluitant després de dècades perquè es faci una restitució pública dels fets. A Catalunya també es pretén, encara que de forma molt tímida, amb la coneguda llei de la “Memòria històrica”.

Un dels grans encerts del poble alemany va ser reconèixer públicament els seus errors polítics i socials quan van fer una *teràpia col·lectiva* amb els processos de Nuremberg (1945-1949).

A Alemanya aquest judici es commemora amb l'objectiu de remarcar la importància històrica d'aquest procés, que va reconèixer jurídicament els crims contra la humanitat, i va fer evolucionar el dret penal internacional. Per primer cop, els dirigents d'un partit perdien la immunitat i van haver de

respondre, entre altres delictes, als seus crims de conspiració contra la pau. És significatiu que s'apliqués la màxima pena a l'editor del diari antisemita, fet que demostra la transcendència que el tribunal va concedir també a la guerra psicològica.

Realment, alleuja comprovar que la humanitat és finalment justa i no deixa impunes els culpables, perquè aquesta és una part essencial a l'hora de posar remei als complexos col·lectius i individuals, com ho confirma el fet que a l'Argentina, una mare que havia tingut una forta opressió al pit durant més de trenta anys assegurava que li va desaparèixer el símptoma en el moment que es va fer justícia i es va condemnar el militat implicat, entre altres crims, per la mort del seu fill ("30 minuts", TV3. 28-19-07). Així, és necessari tenir consciència pública del que va passar i del patiment que va provocar en les persones afectades, ja que la por col·lectiva no s'oblida i el pas del temps per ell mateix no és prou per desfer-se'n.

De fet, la mateixa psicologia –com a ciència– ha estat manipulada pels poders imperants, per això no ha ajudat gens a clarificar els conceptes, de manera que s'ha titllat de "no científic" tot allò que no s'adeia amb els postulats que exigien les consignes imperants. Hi ha exemples històrics d'aquest fet.

Quan li ha convingut a un estat posseir molts súbdits, s'ha fet la guerra a les famílies que solament tenien un fill i se'ls ha dit que aquest podia tenir un caràcter esgarrat i consentit. Mentre que a la Xina, per evitar l'excés de població s'escriuen tractats de psicologia on es remarca que el fill únic esdevé sempre un tipus de caràcter més perfecte, i fins i tot pot resultar menys egoista, amb la conseqüència que d'aquesta manera entre els homes disminuirà l'enveja i l'agressivitat.

La psicoestètica planteja els seus mètodes de manera més honesta. És a dir, interpreta l'home sense partir d'abstraccions i encarant-se amb allò que aquest té d'ésser polític. Sense reconèixer aquesta vessant política i estudiant-la com una part més de les ciències psicològiques es desfigura el coneixement sobre el comportament humà.

Totes les ciències humanes haurien d'estudiar les implicacions polítiques de les seves teories i postulats, ja que d'aquesta manera s'evitaria la manipulació, conscient o inconscient, que se'n pot derivar. Tenir en compte la seva vessant política i la intencionalitat que esgrimeixen els seus arguments seria un exercici saludable per mantenir l'objectivitat de les ciències humanes, ja que com manifesta la psicoestètica, l'objectivitat es referma quan una persona té objectius.

La gran majoria de paradigmes que comprèn la psicoestètica tenen una doble vessant, la seva projecció individual i la seva dimensió col·lectiva. Si exceptuem els que fan referència explícita als factors de la personalitat individual, aquests són aplicables tant a les persones com als pobles.

Aquest punt es fa també, clarament, evident en el conjunt dels gràfics. Així, una gran part contenen conceptes col·lectius que fan referència a la història. Tot allò que s'ha gravat a l'ànima col·lectiva d'un poble incideix decisivament en la personalitat de cadascú de nosaltres.

Com en el cas del poble català, tots els països que han patit la repressió violenta de la seva cultura i de la seva població per raons polítiques arrossegueu complexos col·lectius que es projecten de manera individual en qüestions de *fons* i de *forma*: timidesa, parlar fluix, baixa autoestima, esperit claudicant davant dels conflictes, posat enconguit, mirada poc segura, etc. La psicoestètica anomena complex E.E. (Estat espanyol) al conjunt de símptomes psicològics del poble català que al llarg de la seva obra argumenta i especifica.

La psicoestètica descriu fets i circumstàncies que només un agut psicòleg amb una bona capacitat d'observació podria detectar, perquè –com hem dit– quan una persona viu en el medi no s'adona de les seves característiques, mentre que se li fan més destriables les particularitats dels pobles que visita. Així, per exemple, les teories espinaltians ressenyen les complicacions de caràcter que pot comportar per a un català haver de dissimular la seva pertinència per ésser acceptat, i com el fet de desdir-se de les seves peculiaritats ha fet que molts catalans esdevinguin temorencs de comportar-se d'acord amb la seva manera d'ésser. Al mateix temps, ha adoptat un posat apocat per evitar que se li descobreixi la idiosincràsia que el caracteritza i el singularitza. Desenfocat, viu l'auca del món a l'inrevés, en lloc d'afermar el caràcter per projectar-se amb plenitud, l'aigualeix o l'emascara per passar desapercbut. Aquest és un procedir paradoxal que només es dona en els pobles que han patit situacions històriques semblants.

“Ésser i sentir-se català s’ha considerat «una rèmorra que hom pot molt bé exterminar», i si no s’ha dut a terme no és per manca de voluntat dels que consideren que «[...] nada hay tan conmovedor como reconstruir el proceso incorporativo que Castilla impone a la periferia peninsular [...]». Però és que si ho proven hi fracassen i, a cada nova agressió frustrada, la separació espiritual entre els pobles ibèrics es fa més profunda.”

Espinalt (O.E., 1953, p. 34)

A Catalunya tenim precedents que han demostrat la mateixa inquietud. L'historiador i activista polític Batista i Roca, preocupat pel conformisme general que havia demostrat Catalunya davant la dictadura de Primo de Rivera, fundà el moviment de l'Escoltisme Català el 1927; va pensar que era la manera més eficaç d'enfortir el caràcter afeblit dels catalans. Estava convençut que l'escoltisme era un bon mitjà per a la formació d'homes de caràcter, amb un esperit fort, optimistes i coratjosos, nobles i disciplinats, i amb una voluntat prou ferma per imposar-la sempre que calgui i no deixar-se imposar l'aliena. Per a ell, l'educació del caràcter consistia a crear hàbits de fortitud, d'ordre, d'activitat, de disciplina i de comandament.

Si sempre ens projectem a través d'una interpretació de nosaltres mateixos, la que impera a Catalunya no pot ser més errònia, i per si sola ha desconcertat l'actuació dels nostres polítics. La tergiversació es produeix quan els estats volen emmascarar el caràcter dels diferents pobles que els constitueixen i propugnen com a substituït d'un caràcter únic i comú a tot l'Estat, quan aquest caràcter en la realitat no existeix. Així no té sentit parlar d'un caràcter espanyol, perquè no existeix una mentalitat espanyola, mentre que podem parlar d'un caràcter castellà, un caràcter basc o un caràcter català.

Tampoc hi té res a veure la situació geogràfica, perquè el català, pel simple fet d'ésser català, ja és europeu, però no necessàriament és espanyol, ja que hi ha catalans que formen part de l'Estat francès. Així mateix, el poble català és un poble ibèric, però els portuguesos també ho són i no tenen res a veure amb la mentalitat castellana.

“Poder ésser un mateix, en contra de les interferències d’una mentalitat forastera que ens imposa un viure artificios i renyit amb el propi concepte de la vida, és el problema anímic més greu de la nostra mentalitat, ja que origina una adaptació inadequada a un medi efectiu que no sols no ens correspon temperamentalment, sinó que ens és hostil. Víctimes d’una força històrica que ningú no gosa desmentir, els catalans ens trobem una mica com en «Manelic» –no en va s’ha considerat com un símbol nacional– al mig de la confabulació. Això crea una psicosis d’incomoditat i ressentiment. D’ací que qualsevol panacea, per utòpica que sigui, que es proposi fer una societat més perfecta, trobi a Catalunya tants adeptes entre persones que econòmicament gaudeixen d’una categoria que en un altre país els faria ésser DELS QUI NO VOLEN CANVIAR RES.”

Espinalt (O.E., 1953, p. 43)

El català és espantadís, es neguiteja de seguida amb el soroll de sables que puguin fer al país veí, i del seu inconscient col·lectiu surt encara l'impuls d'haver de marxar de la seva terra. Tendeix a culpabilitzar-se de la problemàtica que pateix i creu que el problema és dels catalans, que no s'expliquen bé, que no cauen simpàtics o perquè són prepotents i creuen que són els millors.

Aquest és un fet paradoxal, el català pensa que els problemes li vénen pel fet que se sent superior als altres pobles, d'aquesta manera compensa, inconscientment, el seu sentiment real d'inferioritat i el de creure que és ciutadà de segona categoria. Això li provoca que moltes vegades el mateix català intenti contenir els seus impulsos de forma exagerada.

La psicoestètica ho il·lustra amb un fet històric, que fa referència a la sardana. Durant la Renaixença, en un moment que s'intentava recobrar la personalitat col·lectiva a través de la nostra dansa, es trobaven recomanacions sobre la seva forma de ballar-la. S'aconsellava dansar-la de forma reposada, i en els passos llargs no s'havien d'aixecar els braços més enllà de la boca, com si amb els braços més amunt del cap temessin que l'actitud dels catalans fos interpretada com a massa encoratjadora o agressiva. Realment, es pretenia que traduís un capteniment col·lectiu que no fos excessiu en res, cada pas ben mesurat, com si els espantés passar-se de mida. De manera que si algú aixecava massa els braços o saltava més del compte se'l renyava per manca de civisme. És així que la sardana, que en el seu origen era un ball de combat que encoratjava i donava ànims al guerrer, en aquell moment històric esdevenia una dansa de gest esllanguit que més aviat feia endormiscar.

“Parapetats a la llar, els catalans desenvolupen llur vida porta endins, mútuament es recepten el que fa cadascú a casa seva: cada casa és un món, es recalca, amb to que recomana no ficar-vos a la vida del veí, al mateix temps com per aconsolar-nos de no ésser amos del carrer, afegim: un home a casa seva és un rei...”

Espinalt (O.E., 1953, p. 30)

En resum, cal tenir en compte tres aspectes socials que condicionaran positivament que es pugui portar a terme una teràpia eficaç sobre l'ànima col·lectiva d'un poble. El primer, ésser conscients de quina és la simptomatologia que pot quedar soterrada, ja que erròniament es pot creure que la vida continua com si res no hagués passat. El segon, divulgar els fets que encara que sigui en un àmbit més subtil, continuen succeint. I el tercer, permetre la difusió d'interpretacions positives que ajudin els ciutadans a desfer-se dels tòpics a través dels quals s'interpreten.

Es així que l'objectiu de la psicoestètica, en aquest aspecte, es pot resumir en les paraules següents:

“[...] el desig de refer i vitalitzar Catalunya: el seu pensament, la seva llengua, les seves lleis, la seva riquesa, el seu tarannà i tota la plenitud a què té dret una nació lliure.”

Espinalt (O.E., 1986, p. 795)

**CAPÍTOL 27. LA PSICOESTÈTICA COM UN SISTEMA
D'AVALUACIÓ I ENTRENAMENT DE CAPACITATS**

La psicoestètica parteix d'una visió diferent en relació amb les altres escoles psicològiques. Considera que el pes del procés terapèutic no ha de recaure en la diagnosi, sinó en la metodologia per potenciar la personalitat de la persona que consulta. Així, creu que el paper de la psicologia està, erròniament, molt vinculat a fiscalitzar i a "etiquetar", i vol descobrir tots els racons de la persona, però l'ésser humà no es un ésser que només es comunica, s'identifica o s'exhibeix, sinó que també té una forta tendència a ocultar-se.

L'home és un animal equívoc que vol tenir la seva parcel·la de reserves, i quan més el volen destapar més s'amaga. Des de la perspectiva psicoestètica, la psicologia fracassa perquè vol descobrir el misteri de l'home en lloc de tenir-lo en consideració. Espinalt afirma (Cf. 14) que s'ha de respectar aquest desig de la persona de no voler exposar els seus elements més íntims, ni tan sols al terapeuta, i considera que el fet de no preservar aquest desig d'intimitat esdevé una agressió que incapacita la psicologia per generar un ambient propici al desenvolupament personal.

D'altra banda, la psicoestètica considera que voler copsar la personalitat valorant en excés les proves numèriques i estadístiques, no esdevé el camí adequat, ja que no es poden explicar de forma autèntica els fets humans a través de les xifres. Afirma que en psicologia res no hi ha menys científic que la rigidesa dels números que no matisen les característiques ni destrien formes diferencials del procedir humà. De manera que intenten encabir la personalitat individual en els motllos estàndards prèviament elaborats, en lloc d'utilitzar eines que ressaltin els trets diferencials. Si el sentit comú popular, en veure les dificultats que comporta saber com és l'altra persona, assegura que només després d'haver menjat tot un sac de sal amb algú, pots arribar a conèixer-lo, encara amb més raó s'han de cercar eines que ajudin a identificar el trets personals de manera individualitzada, i defugint al màxim les generalitzacions.

En el terreny de les ciències de l'esperit humà, les anàlisis han de comportar un gran nombre de matisos i consideracions que es poden copsar, més detalladament, a través dels tests personalitzats que ens proposa la psicoestètica, d'aquesta manera, els exercicis que suggereix tenen un component principalment projectiu, és a dir, a través d'allò que ens proposa de fer, la persona ens indica unes característiques personals que no és conscient que les està expressant.

Un dels més útils i que més avantatges comporta a l'hora de conèixer el procedir d'una persona és el "Test psicoestètic dels models". S'hi demana de concretar les cinc persones que més admiració hagin produït al llarg de tota la vida. A més, s'afegeixen quines són les qualitats que n'admira. Després, s'interpreta tot seguit de fer-lo conjuntament amb la persona que l'ha realitzat perquè també treu conclusions d'allò que ha expressat en les seves respostes. A través d'aquests models, la persona manifesta diverses qüestions com ara: quines són les capacitats que més valora en els altres; aquelles qualitats que, creient que no té, voldria desenvolupar; les àrees de coneixement que més li atrauen; el nivell de transcendència que voldria assolir, etc.

"Crec que per sobre de tot és una qüestió d'intensitat vital, de gràcia en el gest i de «la vida» que entre si la gent es dona."

Espinalt (O.E., 1970, p. 461)

No obstant això, pot succeir que tot i rumiar molt, la persona no sigui capaç de concretar cap model, cosa que ens indicaria un gran nivell de desorientació i tendència iconoclasta. Així, des de la interpretació psicoestètica, una part important de la conducta humana prové del contagi psicològic entre les persones; no existeix la persona totalment autodidacta, tothom és fruit d'allò que aprèn dels altres i és important que la persona sigui conscient d'aquesta influència.

"Un món robinsonià ja no seria el nostre. Quan pronunciem la paraula ja creiem que resumeix i defineix la més rigorosa individualitat: l'absència del nostre lliure albir. Això no obstant, en el nostre «jo» hi ha la suma de senyals, de suggeriments, d'afectes, de desenganys, d'iniciatives i de suggestions d'altres persones. Existeix entre els homes una mútua influència –sia conscient, sia inconscient– que condiciona una bona part de la intimitat psíquica. Vivim en un clima d'interpersonalitat. També aquesta teoria pot ésser il·lustrada bellament amb un exemple: els

estudiosos de la motivació als Estats Units –entre ells, Cheskin– ens diuen que l'americà, més que no pas comprar un automòbil, compra personalitat.”

Espinalt (O.E., 1961, p. 118)

Si la persona ens indica models negatius o poc edificants, ens marca una tria de conductes que la porten a situacions que no l'ajuden a progressar, i és clarament un indicatiu preocupant en adolescents o joves. El test ajuda a reflexionar sobre les conseqüències de seguir uns prototipus de conductes determinats sense ser-ne plenament conscients.

“En la manera moderna de fer i de viure, hi ha un excés d'imitació. S'imita, però no es medita.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 224)

De manera que aquesta prova no tan sols ens marca camins personalitzats del que cal treballar amb més intensitat en la persona que ens consulta, sinó que a la vegada l'ajuda a fer conscients factors de la seva personalitat que no tenia presents de manera conscient, ja que la premissa que l'ésser humà es mou per models és un fonament bàsic de les teories psicoestètiques i ajuda a comprendre moltes facetes del comportament humà.

“[...] «No hi ha home sense home». Ens calen arquetipus, però no podem seguir-los a la babalà [...].”

Espinalt (O.E., 1966, p. 225)

Realment, quan es treballa en aquest sentit es posa el punt de mira no en explorar la personalitat de manera directa i incisiva, cosa que activaria les defenses de la seva ocultació, sinó que en parlar dels personatges, ja siguin reals o històrics, que s'han concretat en el test emergeixen els factors de la personalitat de manera espontània i clara. Aquest test ens especifica, amb una gran riquesa de continguts individualitzats, una bona part dels elements que necessitem per ajudar la persona a enfocar la seva vida d'una manera més eficaç i, a la vegada, a assolir aquelles capacitats i habilitats que ella mateixa ens indica.

Aquestes proves ens ajuden a personalitzar de forma nítida les característiques individuals de cada persona, mentre que els tests habituals de la psicologia clàssica ens donen un perfil estàndard que no ens diuen res en particular dels trets diferenciadors de la persona que hem d'ajudar. Podríem comparar-ho amb el retratista que en voler copsar el semblant de la persona, només aconseguís dibuixar un retrat robot i descuidés els trets més característics de la seva individualitat: els que fan a la persona única i irrepetible. És així que no trobarem dos tests de models iguals. Tanmateix, comptarà l'habilitat del “retratista” per saber interpretar encertadament el missatge que queda patent en el test. D'aquesta manera, quan aprofundim en els elements que ens ofereix el test dels models desviem el tema de conversa dels seus símptomes i ajudem a una comprensió més gran del fracàs de les seves expectatives. És freqüent que la persona s'aferrí a voler polaritzar el temps de consulta a parlar i fer voltes de la seva simptomatologia. Aquesta eina és útil per poder enfocar el tema des d'una perspectiva diversa.

En la psicoestètica trobem altres tests que es fonamenten també en els mateixos principis que el “Test dels models”, i que hem esmentat al llarg d'aquest treball. Aquests són: “Test psicoestètic de la imatge personal en els somnis”, “Test psicoestètic dels tres vestits”, “Test psicoestètic potenciar-minimitzar”, “Test figura agradable i desagradable”, “Test psicoestètic davant del mirall”, “Test psicoestètic de creació-persuasió”, “Test psicoestètic del gest i ornament de la parella humana (GOPH)” i el “Test psicoestètic de l'expressivitat”. Al mateix temps, alguns d'aquests tests tenen una doble funció; a la vegada que donen informació també serveixen perquè la persona s'adoni del nivell de les seves capacitats, com és el cas del “Test psicoestètic de l'expressivitat”.

A partir del seu principi de *fons* i *forma*, la psicoestètica ens dona les eines suficients per no haver d'interrogar ni constrènyer la persona a definir-se, ja que ens indica la manera de saber copsar a través de totes les seves exterioritzacions, com ara el llenguatge, el gest, el to de veu, etc., les característiques individuals i destriar allò que esdevé significatiu. Les manifestacions més petites i insignificants poden donar-nos molta llum sobre la persona que hem d'ajudar.

Així, Espinalt ho comparava amb el fet d'encendre un llumí en una habitació totalment fosca: LA LLUM QUE PER UNS INSTANTS ENS IL·LUMINA, ENS DÓNA LA VISIÓ DE L'HABITACIÓ SENCERA.

Aquestes anàlisis ens donaran una informació molt afinada i encertada de la persona, a la vegada que defugirem la tendència a l'ocultació, a més del fet que la majoria de persones no tenen una clara imatge de si mateixes, i aquesta confusió els dificulta entendre i concretar moltes de les conductes a les que es veuen abocades, per això també s'aplica aquest mateix principi –sobre la informació que petites manifestacions poden donar sobre la personalitat– a l'anàlisi del coneixement del caràcter dels pobles. I, a través de totes les exterioritzacions, pot arribar a definir encertadament les característiques de les comunitats.

“Més que la forma d'un nas o el color dels ulls, que les barrejadisses racials han fet confondre, desdibuixant els tipus antropològics, caracteritza una comunitat el caire que sap donar a la vida, cosa que ens explica la religió, les supersticions, les frases idiomàtiques, les idees pràctiques, el sentit progressiu, la inclinació pel treball, les institucions de govern, el grau d'agressivitat, etc., de què faci gala.”

Espinalt (O.E., 1987, p. 26)

D'altra banda, també dóna un gran valor als factors socials, i en aquest sentit va formular el “Test psicoestètic del ramat”, una prova projectiva en la qual volia copsar no tan sols trets de la personalitat individual sinó la visió que dels mecanismes socials té l'individu. En aquest cas s'analitza si la persona té clar el concepte del dirigent, el seu sentit de la direcció humana, si té un concepte molt individualista o gregari de la societat, si presenta una tendència a adotzenar-se, la noció que té dels dirigits, etc. És un test projectiu que ajuda a orientar les persones en aspectes socials i fer-los conscients de certs malentesos que els inhabiliten per desenvolupar correctament funcions directives.

Així mateix, sense comprendre aquests processos socials que la psicoestètica sempre estudia a través dels fets històrics, la persona no pot situar-se adequadament en relació amb la funció que vol exercir dintre de la col·lectivitat, i perd aquesta dimensió que representa el nexa d'unió entre l'existència individual i l'evolució social.

“[...] cal escriure la Història amb molta més preparació psicosociològica de la que tenen normalment els historiadors.”

Espinalt (O.E., 1970, p. 433)

La psicoestètica no oblida aquest important artifici evolutiu al que revesteix d'una gran transcendència, ja que la direcció humana com totes les altres dimensions socials tenen com a mesura i punt de referència la història.

CAPÍTOL 28. LA PSICOESTÈTICA COM UNA PSICOLOGIA DEL LLENGUATGE

Per a la psicoestètica, el llenguatge representa un reflex de la mentalitat de les persones i dels pobles. La significació de les expressions que s'utilitzen esdevenen un motiu d'estudi i de reflexió essencial per conèixer la nostra psicologia. És una variable que estableix diferenciacions notables entre persones i pobles, i cal estar amatent als aspectes que ens descobreix.

La paraula és el símbol d'allò que representa, quan es pronuncia o s'escriu estem recreant aquesta representació i reflectint el concepte que tenim de la realitat que ens envolta. Les teories espinaltianes entenen el llenguatge com un ens evolutiu que marca els canvis socials i els aspectes que la moda valora en un moment determinat.

“És evident, doncs, que només estudiant l'evolució del llenguatge hom pot anar detectant com aquell qui flaira un bon perfum o una mala olor, què es posarà o no de moda i on jeu l'antimoda.”
Espinalt (O.E., 1969, p. 662)

El llenguatge ens configura. I, a la vegada, moldegem el llenguatge a partir dels nostres conceptes. El fons de la nostra ment troba en el llenguatge una manera essencial de materialitzar-se en una forma concreta i específica. A tall d'exemple, Espinalt concretava com el verb *xerrar*, que s'utilitza sovint per presentar conferències, perquè diem que es farà una “xerrada”, és una clara mostra de com hem tergiversat el sentit d'aquest mot, ja que segons el diccionari és: “parlar molt i sense substància, pel sol gust de parlar, fora de propòsit”. Ens referim a parlar va i insubstancial, i sense adonar-nos-en estem traient transcendència i valor a l'acte. De manera que l'evolució del llenguatge mostra, en aquest cas, una devaluació del fet de parlar en públic en les persones de parla catalana.

Des del paradigma de la psicoestètica, el fet de procurar una exacta valoració dels significats evita que la tergiversació del sentit d'una paraula creï incomprensió i confusió. Espinalt creu que s'hauria de parlar de la *psicolingüística* per estudiar els factors del llenguatge que incideixen en la personalitat. És a dir, més enllà del fet pràctic que suposa comunicar-se amb els altres, la importància del fenomen del llenguatge rau en què l'alteració de significats pot desorientar la nostra conducta. Amb aquesta noció, la psicoestètica aconsegueix fer estudis socials d'una part del comportament humà en relació amb la transformació que han fet certes paraules en la parla col·loquial de la gent.

“Ens ho prova la transformació que ha sofert el significat de la mateixa paraula IRRESPONSABLE. Abans, s'aplicava únicament per designar la persona a la qual no es pot exigir responsabilitat, per falta-li el judici; en canvi, ara s'aplica també als qui tenint judici no volen usar-lo. I ha estat en aquest terreny on la paraula s'ha fet veritablement popular.”
Espinalt (O.E., 1957, p. 66)

Espinalt analitza –com ens il·lustra amb la paraula “irresponsable”– la variació de significats que pot anar adquirint un concepte i que són un reflex del caràcter del temps del moment en què la transformació es produeix. És necessari que el llenguatge evolucioni i canviï perquè és una entitat viva i dinàmica, però hem d'anar en compte si les transformacions que observem porten a una superació o a una degeneració de les qualitats humanes.

Certament, quan Espinalt citava la figura de Václav Havel subscribia el que afirmava en el seu llibre *Paraules sobre la paraula*. L'autor manifesta sobre la importància cabdal d'aquestes eines lingüístiques: “Perquè totes les accions importants del món real –tant les belles com les monstruoses– sempre han tingut la seva obertura en l'esfera de les paraules.” (1989, p. 33)

La psicoestètica té molt present aquest principi, i estudia tots els efectes que pot provocar l'ús de certes paraules en el context de la diferenciació de mentalitats dels diferents pobles. Considera que la llengua és un tret determinatiu de les peculiaritats d'una cultura.

Espinalt considera que el català utilitza la llengua de manera més analítica que altres cultures, ja que mentre hi ha pobles que barregen els deliris i la realitat –ja que la realitat seca i pelada la troben ordinària i no fa per a ells–, el català, amb la seva dita proverbial: “tocar de peus a terra”, demostra que vol ser molt realista, encara que de vegades això li pugui impedir copsar les segones intencions. És evident que el català pot pecar per massa raonat. Es fixa en el més mínim detall, però com si l'arbre no el deixés observar el bosc, molts cops se li escapa la subtileza que està amagada més enllà

de l'anècdota. És així que, per a ell, dialogar amb la gent de "*La vida es sueño*" es converteix en un joc de disbarats.

Les eines de treball per argumentar i copsar matisos que utilitza freqüentment la psicoestètica són les paraules. La importància que els confereix és tan gran que Espinalt comentava sovint, amb una expressió metafòrica, que hi havia llibres amb poder vitalitzador que s'haurien de vendre a les farmàcies. No obstant això, de la mateixa manera que les paraules poden reforçar-nos, el seu poder pot anar dirigit a esfondrar la nostra moral. Aquesta és la base de les guerres psicològiques que són aquelles argücies, més o menys subtils i que gairebé són tan antigues com el llenguatge mateix, que van encaminades a minar de forma permanent la confiança personal del qui les rep.

Al marge de la lletra de motlle, també hi ha un altra dimensió del llenguatge que esdevé essencial: és l'expressivitat a l'hora de parlar. Aquesta vessant és un eix vertebrador de gran part de l'obra espinaltiana que considera que sense enfortir l'expressivitat minvem la nostra personalitat, perquè quan no trobem la paraula adequada i ens fallen els arguments patim inseguretats i els complexos ens acaben dominant. El llenguatge adequat potencia el caràcter, mentre que la deixadesa idiomàtica afecta intensament l'estructura psicològica individual. Tanmateix, la psicoestètica considera que el llenguatge parlat constitueix una musicalitat que escoltem constantment i esdevé d'especial transcendència conèixer el tipus d'influència que ens provoca, ja que ens afecta de manera subliminal. Així, va poder constatar que el to apagat i esllanguit dels depressius i dels que havien intentat suïcidar-se era un factor negatiu que calia canviar, i un cop aconseguida aquesta modificació el seu estat anímic i la manera de veure's a si mateixos esdevenia més positiva.

A través de la gravació de la pròpia veu i de la seva anàlisi posterior aconseguim copsar totes les intencionalitats i matisos que transmetem en parlar. La gravadora és el mirall de la veu i cal que ens identifiquem amb aquest factor de la nostra personalitat, de la mateixa manera que hem d'identificar-nos amb la nostra imatge. Però, com que són pocs els que l'han escoltada, la primera impressió en sentir-se és de rebuig, i només després de fer-ho diverses vegades es produeix l'acostament psicològic amb el propi to de veu.

Per a la psicoestètica també és important la forma com parlem amb nosaltres mateixos, perquè en el nostre interior sempre s'estableix un diàleg que cal analitzar. Hem de saber si en aquesta conversa utilitzem un llenguatge vitalitzador i encoratjador o fem una guerra psicològica contra nosaltres mateixos.

Una altra vessant essencial de la concepció del llenguatge, des de l'enfocament espinaltià, és la importància de l'oratori en el marc de l'expressivitat social. La psicoestètica creu que s'ha perdut el parlar oratori, i que aquest és essencial per a la democràcia. Així, en contrast amb una situació de dictadura, en una situació democràtica és a través de la dialèctica que s'expressen els arguments i es resolen els conflictes. Sense una oratòria adequada la democràcia perd la seva força de convenció.

La manca de bons oradors, tot i ser una situació generalitzada, és especialment preocupant a Catalunya. Als parlants catalans, a raó de diferents guerres psicològiques, se'ls ha fet mig creure que la forma més refinada de la intel·ligència, l'elegància i la discreció és callar sovint. D'aquesta manera, utilitza només el to col·loquial del qui no va més enllà de parlar al menjador de casa o de fer safareig amb el veïnat.

D'altra banda, per a la psicoestètica, perquè la lletra de motlle tingui una ressonància plena s'ha de subratllar amb la paraula oral. Però els catalans estem mancats d'entrenament en tot allò que representi una projecció pública i hem de deslliurar-nos de l'aire de qui no exerceix cap funció representativa més enllà del clos familiar. Posat en aquesta línia, sovint arriba a un grau notable de provincianisme que el fa veure mancat de gràcia i de distinció de tot allò que és seu, en comparació amb la prosopopeia que els altres hi posen. Així, des de la perspectiva espinaltiana, la inseguretats expressiva també pot malmetre la capacitat creativa ja que no es fonamenta només en tenir idees, sinó en saber-les defensar. Sense l'èmfasi i la dialèctica adequades per projectar les seves creacions la persona es veu mancada del ritual que reclama teoritzar sobre els conceptes. Fins i tot, quan un català

explica a un altre una idea renovadora i la formula amb seguretat, qui l'escolta tendeix a qualificar-lo d'agressiu. El català tem la rotunditat, i ho manifesta en expressions que intercala molt sovint en el seu parlar com, per exemple, “una mica”.

Per al model psicoestètic, la paraula és un factor decisiu en la formació del caràcter i en el desenvolupament i el progrés social. La seva pèrdua, tant en el nivell de *fons* com en el de *forma*, constitueix una disminució del criteri personal i esdevé una generació de persones influenciades, manipulables i psicològicament febles.

“La gent es despreocupa cada dia més de les coses essencials; «viu al dia», no vol aprofundir, i l'actitud que més li plau d'adoptar davant «del blanc» o «del negre» és un híbrid «tant-se-me'n-dóna». Es busca la comoditat sense responsabilitat. Es confon l'afany d'un món millor amb el dormir en la inconsciència.”

Espinalt (O.E., 1957, p. 66)

No és aconsellable despreocupar-se dels aspectes del llenguatge perquè suposen un element vital per construir el nostre tarannà individual i social. Cal salvar les paraules importants de la seva devaluació o, en el seu cas, retornar-los el seu sentit original. Per a la psicoestètica el do més desitjat dels humans constitueix en saber què pot dir-se, a qui, com s'ha d'expressar, quan és el moment i quina força suggestiva reclama.

CAPÍTOL 29. LA PSICOESTÈTICA COM UNA PSICOLOGIA DEL CARÀCTER DIRECTIU I DEL LIDERATGE

Una de les innovacions essencials que plantegen les teories espinaltianes és el fet de considerar que separar les ciències humanes de la política esdevé una divisió artificial, ja que l'ésser humà és un ésser polític amb una dimensió de ciutadà que no podem excloure de la seva psicologia individual. Si volem entendre la seva psique des de l'adequada configuració de totes les seves dimensions, no podem oblidar que aquest factor l'afecta en el seu comportament com ho podria fer una altra variable de les que s'estudien habitualment.

Per a Espinalt, aquesta és una dimensió que va oblidar Freud i que no es té en compte en la psicologia d'una manera adient. Així, ¿com podem destriar, en els fenòmens humans, on comença la política i on acaba la psicologia?

Quan Espinalt diu, per exemple, que Felipe González té incoherències de caràcter perquè en la seva manera d'interpretar-se hi ha un desdoblament entre el seu *fons* i la seva *forma*, només ho podem explicar amb la unió de les dues vessants: la política i la psicològica. L'argumentació de la seva anàlisi és a partir de l'hàbit que té Felipe González de fumar puros. Malgrat els esforços de Fidel Castro per exportar-los, el puro, juntament amb el barret de copa, són els signes més típics del capitalisme. Per a la psicoestètica, un puro en mans d'un cabdill socialista esdevé poc congruent amb els principis de la filosofia que encapçala i simbolitza una caricatura del que han esdevingut en l'actualitat els representants d'aquesta ideologia. Aquest estudi psicoestètic només és possible si analitzem conjuntament els aspectes psicològic i polític del personatge, d'una altra manera esdevindria irrealitzable.

La psicoestètica estudia el comportament dels líders polítics perquè esdevenen models a l'abast de tothom, és a dir, es pot contrastar el seu procedir perquè tenen una faceta pública i, d'altra banda, la crítica raonada de la seva actuació és útil ja que la seva conducta és d'una importància cabdal per al progrés social. Si la seva acció és deficient, el concert social se'n veu afectat i això repercuteix en la psicologia individual. Si un país no funciona bé, si la corrupció dels seus estaments polítics és evident, no estem afavorint el benestar social ni psicològic dels seus habitants.

Aquest nexa és present al llarg de l'obra espinaltiana, i configura un estil propi que dona una notable importància a la formació de dirigents preparats tècnicament i èticament per assolir aquests reptes d'una manera transcendent. En aquest aspecte, la psicoestètica considera que estem immersos en una gran crisi directiva social. Això és perquè no s'ha tingut en compte que els directius no es fan de forma espontània, sinó que cal formar-los. I, no tan sols en la vessant intel·lectual, sinó, encara més important, en la caracterial.

Es pot observar que, malgrat ser organitzacions d'una significació cabdal pel bon funcionament de la societat, no hi ha cap partit polític que tingui escola de dirigents. ¿Com es formaran les persones que han d'administrar els cabals del nostre país i marcar les estratègies futures perquè la societat continuï progressant?

Si partim del pressupòsit que, vulguem o no, la societat està dividida en dirigents i dirigits, Espinalt creu essencial que es doni a tothom l'oportunitat de decidir si vol assolir la preparació i la responsabilitat que requereix el fet de desenvolupar funcions directives.

“Tothom, des de l'escola, cal que sigui informat de com crear-se un caràcter directiu, mentre que, tothom té dret a tasques de dirigit si no vol fer l'esforç que reclama el caràcter directiu.” (G.CD.01)

L'ésser humà s'ha d'encarar d'una forma desacomplexada amb la relació que vol tenir amb el poder social. Aquest aspecte en el marc de les ciències pedagògiques i psicològiques esdevé un tabú, ja que es mira de reüll o es pondera de vanitós i prepotent aquell que pretén el poder. Així, ens hem de desfer d'aquest prejudici, perquè allò que resulta contraproductiu per a la societat no són els que pretenen el poder, sinó els que volent assolir-lo no estan disposats a fer l'esforç per portar a terme d'una manera eficaç les responsabilitats i renúncies que reclama.

“I arriba un moment en què els altres es convencen dels mèrits i de les habilitats de l'home que va obrint-se camí, i sorgeix l'admiració. El bon professional, gairebé sense saber-ho, es transforma en directiu de la societat.”

Espinalt (O.E., 1966, p. 229)

Espinalt utilitza la metàfora del “pastor” i de l’“orquestra” per posar en evidència que no és el poder en si allò que les persones haurien de rebutjar, sinó les persones que l'estan corrompent. Necessitem la figura del pastor i la del director d'orquestra amb totes les característiques i habilitats que els són necessàries per portar les seves funcions amb eficàcia.

Els polítics actuals han perdut la seva autèntica essència i han esdevingut simples administratius del poder, cosa que confirma l'aire burocratitzat que podem veure diàriament a la televisió; els observem tots vestits de blau marí, amb americanes idèntiques a les de primeries del segle passat i amb corbates de “col·legi de pagament”. El directiu, tal com el concep la psicoestètica, és una figura cabdal que no pot esdevenir un simple funcionari, ni la classe política convertir-se en un club elitista on no s'escull els millors perquè està regit per l’“amiguisme” i l'oportunisme. Això és el que fa que la figura del directiu en tots els estaments socials –des del polític a l'empresarial– hagi rebaixat el seu nivell d'una manera considerable. Per això les persones no creuen en la direcció humana; la veuen com una càrrega més que com un progrés per a la societat. El poder es veu com un *modus vivendi* de persones que han fracassat en la seva professió o negoci i no tenen res millor a fer. Així, els que podrien exercir-lo de forma eficient es limiten a contemplar el poder i se n'allunyen desmoralitzats per observar el desprestigi en el que ha caigut. Aquesta imatge desvirtuada genera que moltes persones preparades i amb una ideologia sana no considerin el fet de dedicar-se a la política. I una conseqüència és que cada vegada queda més en mans dels que són fidels al règim imperant o dels que poden pagar les luxoses campanyes electorals.

Des de l'enfocament psicoestètic, aquesta pedagogia sobre què representa el paper del directiu hauria de ser un tema de vital importància en la formació dels adolescents i dels joves, ja que si no algú podria pensar, per exemple, que Hitler va arribar al poder perquè tenia molt “caràcter”.

No podem afirmar que un dictador pugui arribar a assolir el poder a través de les habilitats que li confereix la seva preparació caracterològica, perquè per “convèncer” utilitza la força coercitiva. Tot i que pogués arribar a ser cabdill per la votació popular, les seves argücies s'acabarien basant en l'engany, la por i el poder de les armes. L'autèntic i eficaç directiu democràtic és de l'únic que podem afirmar que té el caràcter format, ja que ha fet l'esforç de desenvolupar la seva expressivitat i sap convèncer, entre altres factors, per la seva dialèctica. D'aquí que per a la psicoestètica sigui tan important el paper de l'oratória en un estat democràtic.

Un altre error seria afirmar que la Segona Guerra Mundial va estar motivada per un excés de racionalisme dels seus incitadors, perquè les idees d'Hitler i els seus subalterns estaven fonamentades en la irracionalitat de l'instint agressiu de l'ésser humà, mentre que –precisament– un reforç del raonament i la racionalitat evitaria que les persones es deixessin portar pels seus impulsos instintius de destrucció. A la vegada, un altre factor del conscient racional de l'home que és la intel·ligència, tampoc el tenia Hitler molt desenvolupat, ja que –com ell mateix reconeix en la seva biografia– ni tan sols mai havia arribat a entendre el llibre bàsic del nazisme.

Al llarg de l'obra espinaltiana es troben nombroses referències a factors socials essencials com són la llibertat i la democràcia. Sense aquests no podríem sustentar una psicologia humana adequada. Per sostenir aquests fonaments calen uns dirigents que sàpiguen crear objectius i il·lusions.

A la vegada, els dirigents polítics actuen de model pel que fa a la direcció humana. L'ésser humà, des de la perspectiva psicoestètica, és un ésser de models; els màxims dirigents d'un país actuen com a estímul directiu. Les seves actituds s'acaben convertint a través del contagi psicològic en força suggestiva per als altres. Inversament, si la imatge que donen és la de persones volubles, infantilitzades, sense caràcter i que no saben estar en el seu lloc amb tots els atributs que la direcció humana reclama –deficiències que queden caricaturitzades i posades en evidència de manera clara en programes televisius d'humor com “Polònia” (TV3)–, la societat queda òrfena d'aquesta força modèlica, i el nivell en tots els estaments directius de la societat disminueix.

Espinalt aplega a través dels seus escrits i gràfics tot un reguitzell de temes i d'exercicis que representen la base de la formació del caràcter directiu a tots els nivells de la societat.

Així mateix, planteja els temes des d'una perspectiva formativa pel que fa a les capacitats que ha de tenir el bon directiu i en els aspectes caracterials; és a dir, s'han d'exercitar perquè no són el fruit d'una predestinació, d'unes habilitats donades per la natura o per pertànyer a un estament social.

La fortalesa de caràcter significa que la persona ha de tenir criteri propi i conviccions, no ha de plantejar arguments perquè tothom estigui d'acord amb ell, és més, sempre tindrà detractors. La psicoestètica planteja que no podem ser res si no som capaços de defensar, com a mínim, una idea. És així com la humanitat avança, perquè si haguéssim de complaure tothom no podríem mai acabar de definir els nostres criteris.

“Creure, per exemple, que la qualitat es propaga per ella mateixa implica un desconeixement de la psicologia humana [...] No ho podem oblidar: hi ha, paral·lel a la raó, un art de convèncer. I, sense ell, per forta que sigui la raó, sempre coixeja.”

Espinalt (O.E., 1968, p. 335-336)

Els directius són els que han d'impulsar els projectes que són necessaris per a la bona marxa de la societat i, si desitgen que la majoria de la gent els doni suport, han de desenvolupar la seva força expressiva. El directiu s'ha de projectar verbalment, i malgrat que aquest és un factor essencial, si prenem, per exemple, els universitaris com a pedrera dels futurs directius, trobem que la seva pobresa de llenguatge es fa patent. Una majoria escurça les paraules, és a dir, converteixen progressista en “progre”, professor en “profe”, matemàtiques en “mates”, dissertació en “rotllo”, i així fins una llarga filera d'expressions. A més, si no intercalen un reneç cada tres paraules, no saben seguir el fil de la conversa, per això cada dia els resulta més difícil desenvolupar amb claredat els conceptes que intenten exposar. Així mateix, l'expert periodista Antonio Franco, entrevistat a BTV (“La tarda”, 24-10-07), quan se'l qüestionava sobre les mancances dels futurs periodistes assegurava que no llegeixen els diaris, ni escolten les notícies; creu que només busquen la fama. És sorprenent constatar que els universitaris d'aquesta especialitat –són els que més haurien de conrear la seva expressivitat– no fomentin la lectura, ja que és una font elemental per poder aprendre noves paraules. És el fenomen social que Espinalt anomena *vedettisme*, pel qual els directius cerquen figurar sense una base consistent.

En veritat, per ser un bon directiu és important esdevenir un expert en el coneixement humà, perquè s'ha de saber motivar i, com diu la psicoestètica, aquesta acció no s'ha de confondre amb el fet de donar gratificacions; motivar és essencialment donar motius que seran el motor de l'activitat. És així que, també en la motivació, l'expressivitat torna a tenir un paper fonamental. En aquest sentit, estudia la psicologia del “manxaire” com a prototipus del tarannà del dirigit.

També, la formació del caràcter directiu té al factor voluntat com a element primordial. Els tractes entre les persones reclamen precisió a l'hora de fer les coses, puntualitat, inspirar confiança, tenir paraula, regularitat en el comportament, etc., aptituds que sense una ferma voluntat no es poden donar. En aquest sentit, el fet de preveure esdevé un factor decisiu en les destreses que el comandament comporta; aptitud que està vinculada a la capacitat de saber estar ben informat i, a la vegada, de saber destriar i donar significació a aquesta informació.

Des de la perspectiva psicoestètica, la civilització que l'home ha creat és un artifici. Si perdem o desvirtuem alguns d'aquests artificis essencials serem menys civilitzats, perquè precisament l'ésser humà els ha construït per anar-se separant del salvatge. Aleshores, si els hi traiem, la humanitat podria fer un pas enrere i rebaixar el seu nivell cada vegada més, fins acostar-se als altres mamífers superiors.

TERCERA PART
CONCLUSIONS

CAPÍTOL 30. CONCLUSIONS

Pel que fa als objectius de la tesi, ens plantejàvem investigar el concepte de psicoestètica a l'obra de Carles M. Espinalt per tal de poder observar quina perspectiva innovadora aportava a la comprensió de les ciències humanes, en concret a la psicologia i a la pedagogia.

Al llarg d'aquest treball d'investigació hem intentat destacar els seus pensaments més transcendents, ja que els millors raonaments d'un autor també poden quedar traspaperats entre les pàgines de la seva pròpia obra. De manera que, la finalitat era copsar les diverses implicacions que conté el concepte de psicoestètica i entendre'l en tots els seus components, per poder després observar quines són les seves contribucions primordials. Així, arribem a la conclusió que podem destacar vint punts com a aportacions principals.

1. Un sistema psicològic global

La psicoestètica esdevé un sistema psicològic complet a l'estil de les grans escoles com la psicoanàlisi ja que comprèn moltes dimensions que serveixen de marc i de referència per poder fer una interpretació global de l'ésser humà.

Com que és una nova escola de pensament perquè tot just té poc més de mig segle de trajectòria, esdevé l'inici d'una nova visió de l'ésser humà. Des d'una perspectiva que podríem incloure en la psicologia humanista, marca un abans i un després en la concepció que es tenia fins ara de la psique humana.

Així, dóna una nova visió de l'individu i de les seves actuacions, per això desmunta molts dels tòpics que prevalen sobre la personalitat humana. Els seus continguts inclouen aspectes psicològics, pedagògics, sociològics, filosòfics i polítics. Tanmateix, aglutinen una sèrie ordenada de teories i de mètodes formatius aplicables. La base empírica d'aquests models d'aproximació epistemològica és l'experiència professional del mateix autor que els havia desenvolupat i aplicat en la seva vida professional durant cinc dècades.

2. Una psicologia de la imatge

La psicoestètica es manifesta com una psicologia de la imatge, i afirma que mentre al *fons* de la persona se li ha donat una gran importància fins a mitificar-la, la *forma* (mirada, posat, expressivitat, gest, vestit, etc.) ha quedat relegada i menystinguda.

Com el seu nom indica, la psicoestètica és un enfocament de l'ésser humà que inclou, en una dinàmica de retroalimentació, els aspectes del *fons* i de la *forma* en l'ésser humà.

En veritat, la imatge no és un aspecte banal, al contrari, pertany a la profunditat mateixa de la persona. La majoria de les persones no saben *veure's*, d'aquí la necessitat de trobar l'equilibri adequat entre els aspectes interiors i exteriors, i de comprendre'n la seva estreta interrelació. Quan això ocorre, els canvis exteriors afecten, també, la nostra personalitat i a l'inrevés.

A causa d'aquest desconeixement, hem passat a la desproporció que ha esdevingut avui, amb una supervaloració de la imatge. Segons la psicoestètica, començà a partir del 1930 amb la intensificació de l'ús de la màquina de fotografiar i, al mateix temps, amb el naixement als Estats Units del concepte *fotogènic*.

Els inicis d'aquest nou enfocament sorgiren quan Espinalt va elaborar els primers estudis sobre la importància del vestit en l'ésser humà, perquè exposa que ha de passar de ser "mamífer" a "persona", i ho fa a través de la dialèctica que es crea entre l'indument i l'excrement.

En la primera etapa de la vida, el nen experimenta l'acció pedagògica de la mare; després d'una fase en la qual pot embrutar-se tant com vol, ha de començar a controlar els seus esfínters, i comença a conèixer el món i a relacionar-s'hi, en el procés en què la mare si s'embruta la roba el renya, mentre que quan es manté net i polit, l'afalaga. És l'inici de la formació del gust, del qual –més tard– hauria de sorgir el raonament i el caràcter plenament formats.

El principi de la intel·ligència està en el paladar, i superar aquest estadi, significa que la persona pot raonar els seus gustos i no queda limitada en *això m'agrada o no m'agrada*, sense avançar més enllà en el seu raonament.

El vestit té una gran transcendència i, fins i tot, si l'ésser humà estigués tres generacions sense vestir-se deixaria de ser un ésser racional, ja que perdria allò que té de diferenciador amb les altres espècies: el caràcter. El vestit és allò que ens fa persones, ja que l'ésser humà és un tot, des de les sabates al seu pensament, no se'n pot separar res. Cal recordar que els quatre pobles de la història de la humanitat que varen crear la infraestructura que donaria origen al sistema d'escriptura –egipcis, mexicans primitius, perses i xinesos– varen ser pobles caracteritzats precisament per un gran sentit de l'ornament i de tots els rituals que el vestit comporta.

En aquest aspecte, no es pot subestimar el vestit en l'etapa de la formació infantil, perquè la despersonalització de la imatge en aquest estadi pot comportar complexos en el desenvolupament de la pròpia identificació personal a causa de la profunda vinculació de la persona amb els seus induments. El vestit és fonamental per ajudar-nos a fer una interpretació encertada de nosaltres mateixos, ens ajuda a *veure'ns*.

Com a predecessors d'aquesta connexió decisiva que hi ha entre els factors de fons i forma, la psicoestètica considera que en el seu embrió la va descobrir Voltaire, quan en el seu *Diccionari Filosòfic* es pregunta: “*Pot canviar-se de caràcter?*”, i ell mateix es respon: “*Sí, quan es canvia el cos*”.

3. Una antropologia i una filosofia

La psicoestètica esdevé una antropologia i una filosofia ja que interpreta l'home des d'una visió diferent, en la que els artificis que ha creat li donen un caire específic que fins ara cap corrent de pensament havia plantejat de forma sistemàtica.

Així, entén per artifici tot allò que ha desenvolupat l'ésser humà, tant des del punt de vista ontogenètic com filogenètic. És a dir, estudia aspectes com el caràcter, el llenguatge, la funció directiva, la intel·ligència, la voluntat, les cultures, les relacions humanes, etc., tant des del punt de vista de l'evolució dins de la història de la humanitat, com des del prisma del desenvolupament que tenen individualment.

Aquest gruix de conceptes s'emmarquen –en la definició que Espinalt fa de la psicoestètica quan afirma que és l'estudi de l'home a través d'aquests artificis– en dos aspectes diferenciats. Per una banda, per la funció que tenen per la seva supervivència, i d'una altra, per l'atribució que presenten com a elements que ajuden a l'afirmació personal, sempre que s'utilitzin adequadament.

És així que el nom està format per dues paraules: *psico* –fa referència al fons humà– i *estètica* –remet a la ciència que estudia la forma–; els aspectes humans són analitzats constantment des d'aquestes dues perspectives. D'aquesta manera l'home esdevé un ésser que s'interpreta a partir d'unes característiques, tant internes com externes, de la seva personalitat.

4. Una visió de la interpretació que fa l'ésser humà de si mateix

La psicoestètica és un model que comprèn un nou paràmetre ja que planteja l'ésser humà com un ésser que s'interpreta, que assoleix un rol i que hi podrien haver tantes interpretacions com éssers hi ha al món. Considera que estem anquilosats en una idea equivocada sobre l'ésser humà, com ara quan ens preguntem: qui sóc jo? Quan la pregunta encertada és: com m'interpreto?

La primera qüestió pressuposa una concepció estàtica de la personalitat, mentre que la segona implica que l'ésser humà és transformable a partir d'aquesta interpretació. L'ésser humà és un esforç de realització.

Un dels plantejaments és que en l'actualitat, enmig d'una certa opulència, les persones estan desorientades i no saben on anar. Per primera vegada a la història, la humanitat sembla perdre's entre

les seves pròpies sofisticacions. El món actual necessita noves interpretacions socials que s'adiguin amb la gran estirada que ha fet la humanitat en alguns aspectes. No podem caure en l'error de seguir avançant i pensar que les velles ideologies poden assumir aquests nous plantejaments. Necessitem nous conceptes que ens ajudin a interpretar-nos més encertadament, i a seguir evolucionant en el nostre nivell humà, paral·lelament al tecnològic.

Es fa patent el desig de noves interpretacions en les quals es desmitifiquin els tòpics que arrossega l'ésser humà i que no el deixen interpretar-se adequadament. Un d'aquests tòpics és que la màxima "felicitat" humana no està en l'oci, ni en la societat de la diversió ni en l'hedonisme que intenten presentar-nos.

En resum, amb aquesta noció errònia, no és estrany que ens manquin nous ideòlegs capaços de concebre nous mètodes i transformar les nostres rutines, perquè pensar noves idees vol un esforç intens; els conceptes i les pensades no neixen per generació espontània, volen trencar-s'hi el cap, com diu el llenguatge popular.

5. Una psicologia de la formació del caràcter

La psicoestètica és una psicologia de la formació del caràcter ja que posa un èmfasi especial en definir conceptes decisius de la personalitat humana, i comença per declarar que ni el mateix professorat té una noció clara dels conceptes clau de l'educació: el temperament i el caràcter.

Així, no és possible formar una persona si, en primer lloc, no es diferencien nítidament aquests dos conceptes, perquè la funció de l'educació hauria de ser formar el caràcter, mentre que aquest es confon constantment amb el temperament.

Així mateix, formar ve de *donar forma*. És molta la transcendència i la importància que pel bon destí de les persones dóna la psicoestètica a la formació del caràcter. Per aquest motiu podríem afirmar que seria el caràcter l'artifici per excel·lència que caldria perseverar pel bon destí de les persones i de la humanitat. És a dir, quan ens interpretem estem donant *forma* al *fons* i formant el factors conscients del nostre caràcter.

La definició de temperament és aquell conjunt de disposicions primàries formades per uns estímuls innats de caire biològic que conformen l'estructura bàsica de l'ésser humà. És un bagatge que tots els humans comparteixen amb les altres espècies superiors. Aquestes pulsions físiques o instints menen a la conservació de l'espècie i dirigeixen l'individu cap al plaer immediat que li produeix satisfer-los a través dels sentits. El temperament predisposa les tendències psíquiques de les quals depèn la nostra manera elemental de reaccionar, i prové del material genètic que heretem, de la mateixa manera que es transmeten altres característiques físiques com el color dels ulls, l'alçada, etc. Però, cal remarcar que aquestes tendències en cap moment han de determinar la conducta de l'individu: són predisposicions que inclinen, però que no determinen.

El caràcter esdevé el director de la personalitat i va lligat a l'educació moral i al progrés. És aquell mecanisme psíquic conscient que dirigeix, controla i organitza els estímuls que provenen del nostre interior, i els que ens arriben des de l'ambient. La complexitat estructural del cervell humà fa possible que transcendeixi l'ordre purament biològic i generi un altre ordre: el psicològic.

L'espècie humana és l'única que té la possibilitat, i alhora la necessitat, de *forjar-se* un caràcter. Per això és necessari diferenciar i estudiar els tres factors clau que el componen: la voluntat, la intel·ligència i els sentiments. A la vegada, configura un mètode per enfortir aquest factor fonamentat que és el caràcter i que constitueix un veritable timó que guia i regula, sota la supervisió de la intel·ligència, les accions de l'ésser humà.

Aquest sistema és aplicable a totes les edats de la vida, ja que el caràcter i la voluntat es poden formar en qualsevol moment. Tot i així, els seus conceptes estan enfocats, sobretot, per frenar la desorientació de les etapes vitals on la persona necessita orientar i encaminar la seva vida de forma més decisiva, és a dir, l'adolescència i la joventut, primordialment.

6. Una visió descriptiva de la personalitat

La psicoestètica fa una aportació fonamental en la clarificació dels conceptes de la personalitat. En aquesta línia, mostra elements nous i treu a llum aspectes que no s'havien estudiat.

Així, descobreix que a part dels instints de projecció física que l'ésser humà comparteix amb les altres espècies i que la psicoestètica també reinterpreta: instint de conservació, de destrucció, de nutrició, de creació i d'acariciació; en té dos més, que va anomenar de *projecció històrica*. Aquests són els instints de *referenciació* i de *diferenciació*. El primer és la necessitat humana de sentir-se vinculat als altres a través del grup i de la terra on s'arrela i el segon és el desig de ser un ésser únic i diferent a tots els altres.

7. Una psicologia de la voluntat

La psicoestètica destaca en els seus continguts els que fan referència a la voluntat. En aquest aspecte, divergeix de la psicologia actual, que s'ha centrat en estudiar els aspectes més relacionats amb la intel·ligència i els sentiments, i ha oblidat plantejar obertament allò que fa referència a la força de voluntat com a factor específic i essencial pel bon funcionament de la personalitat humana.

En veritat, representa una de les disciplines psicològiques actuals que més ha incidit en clarificar aquest concepte. L'ha revaloritzat i ha argumentat la importància cabdal que té per a l'ésser humà. Sense la voluntat, la personalitat s'esfondra. Cal tenir-la en compte amb profunditat i escometre una acció decidida per donar-li el valor que li pertoca.

Tanmateix, és per això que trobem nombrosos gràfics que analitzen aquest concepte i ens expliquen els efectes positius que té la força de voluntat sobre la personalitat; cal definir els elements que la formen per entendre aquesta facultat humana tan important. Per tant, hem de descriure detalladament els trets que predominen en les persones que tenen força volitiva: el que poden fer avui no ho deixen per a demà, els plau obrar amb promptitud, quan s'ho proposen aconsegueixen modificar els seus estats d'ànim, saben abstenir-se d'aquelles coses que agradant-los molt tenen la certesa que els perjudiquen, etc. En definitiva, són persones que es mouen per iniciatives, decisions, metoditzacions, tenacitats, amb aplom i resolució, perquè contràriament, sense voluntat imperen l'abúlia, l'apatia, els rampells, les docilitats, els capricis i les batzegades en la manera d'obrar i de viure.

8. Un mètode psicoeducatiu de prevenció

La psicoestètica fa una altra aportació: el seu aspecte formatiu esdevé un mètode psicoeducatiu de prevenció de trastorns psicològics primaris, ja que afirma que la majoria de problemes que pateix la nostra civilització són a causa del desconeixement de les nocions psicològiques que formen la nostra psique.

Així, es presenta com un sistema metòdic de formació caracterial que pot afrontar trastorns psicològics de tots els ordres abans que facin la seva aparició, des dels més lleus fins als que revesteixen gravetat per la inhabilitació que provoquen en les persones que els pateixen, com ara angoixa, fòbies, addicions, etc.

Realment, fa un plantejament social quan afirma que les persones tenen una necessitat imperiosa d'aquests coneixements, i és important oferir la seva difusió a la població en general a través de l'escolarització, ja que el sistema educatiu és per on passa tothom. S'ha de pretendre, no tan sols atapeir l'alumnat de coneixements intel·lectuals, sinó formar-lo com a persona.

A la vegada, per tant, l'acció pedagògica és un tema cabdal de la humanitat, i esdevé un fil conductor de tots els plantejaments. Així, centra part del seu discurs en la figura dels docents, que si assolixen la seva funció formativa, també han d'aconseguir projectar una interpretació adequada davant dels deixebles.

El paper dels docents és un paper directiu. No podem caure en subterfugis que ens els facin veure com mers intermediaris o mediadors entre la cultura i el deixeble. I tampoc com un agent que, com el rellotger que aïna un mecanisme, és capaç de fer rutllar la maquinària mental de l'infant, a fi d'aconseguir fer-la "pensar". La figura de l'ensenyant té una transcendència cabdal que dista molt del paper de "funcionari" que ha assolit en la societat actual.

9. Una eina psicoterapèutica

La psicoestètica, a la vegada, esdevé una eina psicoterapèutica que es vol diferenciar clarament d'altres escoles psicològiques com la psicoanàlisi de Freud. Tot i reconèixer la importància del seu descobriment quant a les lleis de l'inconscient, creu que va crear confusió pel seu enfocament erroni de la problemàtica humana. Per això concreta alguns punts de divergència amb la psicoanàlisi, com són: l'oblit de la importància del futur, la sobrevaloració de l'inconscient, el concepte repressor del caràcter i la creació de mites per explicar problemàtiques humanes.

Tanmateix, es diferencia de tots els corrents psicològics perquè només tenen en compte el *fons* de la persona i no enfoquen la *forma*. Així, cal afirmar que la psicologia pot derivar en un recargolament de conceptes que quan més aprofundeixen el *fons*, més queden "enfonsats" en un garbuix de conceptes que poden arribar a ser ineficaços, i es pot perdre el sentit real de les problemàtiques de la persona que consulta.

El plantejament és que l'element evolutiu i que fa progressar la psicologia actual està en trobar l'equilibri entre els factors de *fons* i *forma*, que porten la persona a interpretar-se. D'altra banda, trobar el valor que pertoca a cada un dels factors conscients, que són els que configuren el caràcter humà, és decisiu, ja que sense aquests elements, el *fons* es desprèn cap a l'interior i es fa fonedís en un cúmul d'abstraccions que generen desorientació. Es configura un sistema psicològic on es descobreix que les profunditats de la ment humana també són en el nostre exterior, és per això que renova la psicologia i la planteja des d'un altre angle. En aquest sentit, afirma que pretendre potenciar la persona sols intentant transformar el seu *fons* hauria de ser una fase superada de la psicologia.

Per això dóna un impuls i una visió innovadora, perquè afirma que si no podem modificar algun aspecte exterior del semblant o del vestit d'una persona, no hi ha possibilitat de salvar-ne o modificar-ne res.

La psicoanàlisi, en canvi, posa el pes de les seves accions en les experiències del passat, i cerca la clau per donar a la persona les eines de la seva curació; mentre que, tot i valorar aquestes vivències anteriors, la psicoestètica posa l'accent en el futur, i afirma que el fet de no veure clar el propi esdevenidor és una de les principals fonts de desequilibris i d'angoixes de la persona.

Un fet característic que la defineix com a eina és que s'abasteix de la realitat històrica per explicar els seus conceptes i les seves argumentacions. Fa contínues referències als fets històrics per copsar la realitat humana, i considera que en el laboratori científic de la història tothom pot comprovar i observar els fets que s'expliquen. És el laboratori de la saviesa i de l'experiència humana, el lloc on hem d'anar a raure per aprendre del comportament de l'ésser humà i treure'n les conclusions oportunes. És quan enfrontem l'home amb la realitat històrica quan el podem estudiar en tota la seva magnitud, la conducta humana és massa complexa per recrear-la i experimentar-la en un laboratori.

En contrast amb la psicoanàlisi, Espinalt es val de minuciosos retrats dels tipus caracterològics que perfilava amb un gran detall i amb una subtileza magistral, tant en la seva obra escrita com en les seves conferències. També utilitza metàfores –com la del pastor o d'autors literaris com La Fontaine– per explicar conceptes sobre la personalitat humana. És a dir, el fet d'explicar les nocions psicològiques a través de mites, aspecte que caracteritza l'obra de Freud, genera confusions en la forma d'entendre la psique.

Tanmateix, com a sistema psicoterapèutic es diferencia de la psicologia clàssica en què la seva finalitat no és portar la persona a l'equilibri, sinó a la transcendència, ja que, a grans trets, considera

que la persona que ha caigut en un desequilibri psicològic està insatisfeta de la seva existència vital i cerca una transcendència. La realització personal és un estat de superació constant que implica dinamisme i canvi i, de fet, considera que el fenomen de la moda es produeix per la necessitat humana de transformació i d'actualització constants. Per això, per molt que portem la persona a una vida "equilibrada", tornarà a recaure en la seva simptomatologia perquè, justament, no vol tornar a la rutina eixorca o a l'immobilisme. Si no troba les eines per sortir-se'n, preferirà desempallegar-se de la seva "normalitat", encara que sigui a través de conductes simptomàtiques.

10. Una psicologia que es projecta gràficament

La psicoestètica fa una altra aportació genuïna: els seus conceptes estan –la gran majoria– glossats en gràfics o en diagrames explicatius.

Espinalt declarava que aquest tret distintiu encaixa perfectament amb l'estil català de filosofar, ja que com a ciència que ha nascut a Catalunya ha heretat l'estil de filosofar català que prové de Ramon Llull, per ser el primer de valer-se de gràfics per expressar conceptes no matemàtics. Aquesta sistematització gràfica li dona una gran capacitat a l'hora de ser entesa i assimilada.

11. Una psicoteràpia que remarca la potenciació de l'individu

La psicoestètica parteix d'una visió diferent en relació amb les altres escoles psicològiques, perquè considera que el pes del procés terapèutic no ha de recaure en la diagnòsi, sinó en la metodologia per potenciar la personalitat de la persona que consulta. Així creu que el paper de la psicologia està, erròniament, molt vinculat a fiscalitzar, a etiquetar i a voler descobrir tots els racons de la persona, però l'ésser humà no és un ésser que només es comunica, s'identifica o s'exhibeix, sinó que també té una forta tendència a ocultar-se.

En aquest aspecte, parteix de la base que l'home és un animal equívoc, que vol tenir la seva parcel·la de reserves i quan més el volen destapar més s'amaga. Des d'aquesta perspectiva, la psicologia fracassa perquè vol descobrir el misteri de l'home en lloc de tenir-lo en consideració. Afirmar que s'ha de respectar aquest desig de la persona de no voler exposar els seus elements més íntims, ni tan sols al terapeuta, i considera que si no es preserva aquest desig d'intimitat esdevé una agressió que incapacita la psicologia de progressar i generar un ambient propici per al desenvolupament personal.

D'altra banda, el fet de voler copsar la personalitat dels altres valorant en excés les proves numèriques i estadístiques no esdevé el camí adequat, ja que no es poden explicar de forma autèntica els fets humans a través de les xifres. És a dir, en psicologia res no hi ha menys científic que la rigidesa dels números que no matisen les característiques ni destrien formes diferencials del procedir humà. De manera que intenten encabir la personalitat individual en els motllos estàndards prèviament elaborats, en lloc d'utilitzar eines que ressaltin els trets diferencials. Tanmateix, en el terreny de les ciències de l'esperit humà, les anàlisis han de comportar un gran nombre de matisos i consideracions individualitzades que es poden copsar a través dels tests personalitzats que proposa la psicoestètica. D'aquesta manera, els exercicis que suggereix tenen un component principalment projectiu, és a dir, a través d'allò que ens proposa de fer, la persona ens indica unes característiques personals pròpies, que no és conscient que les està expressant.

Un dels tests més útils i que més avantatges comporta a l'hora de conèixer el procedir d'una persona és el "Test psicoestètic dels models". L'exercici que es demana és concretar les cinc persones que més admiració hagin produït al llarg de tota la vida. A més, és convenient demanar que s'hi afegixin les qualitats. A través d'aquests models, la persona manifesta diverses qüestions com ara: quines són les capacitats que més valora en els altres; aquelles qualitats que, creient que no té, voldria desenvolupar; les àrees de coneixement que més li atrauen; el nivell de transcendència que voldria assolir, etc.

Aquest test ens especifica, amb una gran riquesa de continguts individualitzats, una bona part dels elements que necessitem per ajudar la persona a enfocar la seva vida d'una manera més eficaç i, a la vegada, assolir les capacitats i les habilitats que ens indica.

En resum, aquestes proves ens ajuden a personalitzar de forma nítida les característiques individuals de cada persona, mentre que els tests habituals de la psicologia clàssica ens donen un perfil estàndard que no ens indiquen els trets particulars i diferenciadors de la persona que hem d'ajudar. Si ho haguéssim de comparar amb alguna cosa coneguda, ho podríem fer amb un retratista que, en voler copsar el semblant de la persona, només aconseguís dibuixar un retrat robot. Aleshores, es descuidaria els trets més característics de la seva individualitat, i que fan que sigui una persona única i irrepetible. És així que no trobarem dos tests de models iguals.

També trobem altres tests que es fonamenten en els mateixos principis que el test dels models, i que hem esmentat al llarg d'aquest treball. Aquests són: “Test psicoestètic de la imatge personal en els somnis”, “Test psicoestètic dels tres vestits”, “Test psicoestètic potenciar-minimitzar”, “Test figura agradable i desagradable”, “Test psicoestètic davant del mirall”, “Test psicoestètic de creació-persuasió”, “Test psicoestètic del gest i ornament de la parella humana (GOPH)” i “Test psicoestètic de l'expressivitat”.

Al mateix temps, alguns d'aquests tests tenen una doble funció. A la vegada que donen informació, serveixen també perquè la persona s'adoni del nivell de les seves capacitats, com és el cas del “Test psicoestètic de l'expressivitat”.

D'altra banda, com que es basa en el seu principi de *fons i forma*, ens dona les eines suficients per no haver d'interrogar ni constrènyer la persona a definir-se, ja que ens indica la manera de saber copsar a través de totes les seves exterioritzacions –com ara el llenguatge, el gest, el to de veu, etc.–, les característiques individuals, i es pot destriar allò que esdevé significatiu.

Realment, les manifestacions més petites i insignificants poden donar-nos molta llum sobre la persona que hem d'ajudar. Així, Espinalt ho comparava amb el fet d'encendre un llumí en una habitació totalment fosca. La llum que, per uns instants ens il·lumina, ens dona la visió de l'habitació sencera. Aquestes anàlisis ens donaran una informació molt afinada i encertada de la persona, i llavors podrem defugirem la tendència a l'ocultació, a més del fet que la majoria de persones no tenen una imatge clara de si mateixes. Aquesta confusió, per tant, els dificulta entendre i concretar moltes de les seves conductes.

Altrament, aquest mateix principi sobre la informació que petites manifestacions poden donar sobre la personalitat, també es pot aplicar en l'anàlisi del coneixement del caràcter dels pobles. A través de totes les exterioritzacions col·lectives, es pot arribar a definir encertadament les característiques pròpies de les comunitats.

Com que es dona un gran valor als factors socials, en aquest sentit va formular el “Test psicoestètic del ramat”. És una prova projectiva on volia copsar no tan sols els trets de la personalitat individual, sinó la visió que té l'individu dels mecanismes socials.

12. Una psicologia de les cultures i de les societats

La psicoestètica contribueix a un enfocament decididament social. Per tant, pot ser considerada una psicologia de les cultures i de les societats, ja que desenvolupa conceptes relacionats amb l'inconscient col·lectiu, el caràcter del temps, el caràcter dels pobles i el cervell col·lectiu. A cadascun d'aquests aspectes li dona una configuració diferenciada.

Així, parteix del concepte d'inconscient col·lectiu que va desenvolupar Jung, i té en compte i investiga profundament el concepte de *caràcter dels pobles*, és a dir, aquest patrimoni col·lectiu que configura l'herència espiritual de l'evolució de les comunitats. Aquesta forma més propra d'inconscient col·lectiu projecta les peculiaritats de cada poble, perquè les vivències de cada comunitat humana contenen fets històrics diferenciats que queden acumulats en la memòria col·lectiva de cada nació.

Tanmateix, el concepte de *caràcter dels pobles* inclou investigacions sobre la manera de ser i les motivacions que determinen l'esperit i el tarannà de les diferents mentalitats nacionals, posant especial èmfasi en estudiar les que fan referència al caràcter dels catalans. I, en algunes de les seves conclusions, Espinalt va observar que a causa de les repressions constants que han patit els catalans en els darrers segles, el seu caràcter col·lectiu ha quedat afeblit i desorientat, per això manifesta símptomes de confusió i manca de determinació davant d'algunes situacions cabdals per a la seva història i supervivència com a poble.

Pel que fa a aquest tema, estudia amb gran precisió i profunditat la interpretació que assumeixen els pobles i que configura la seva *imatge col·lectiva*, de manera que aquestes característiques en les nacions sotmeses són teixides per les maquinacions dels qui, volent seguir sotmetent el vençut, no deixen d'inventar-se estratagemes. En concret, hi ha una aportació d'un coneixement molt ampli i precís del caràcter català, per això en el moment en què es varen començar a publicar varen tenir un important impacte arreu del món per la visió original que projectaven sobre la realitat del tarannà col·lectiu.

El primer estudi psicoestètic sobre el caràcter del poble català és de l'any 1953. Es va traduir al francès i es va publicar el mateix any a la *Revue de Psychologie des Peuples* –revista editada sota la protecció del Centre National de la Recherche Scientifique de France–, on va tenir un gran ressò en els cercles intel·lectuals de l'època. El fet que destacava era que només a través de descobrir l'autèntica història dels pobles, no la mitificada, es podia arribar a comprendre el seu caràcter, ja que les experiències viscudes marquen ferides o traumes en l'inconscient col·lectiu que no s'esborren amb facilitat.

El paper de la història sempre queda molt remarcad i es creu que és fonamental en tots els aspectes de la vida humana. Tot allò que aprenem a través dels fets verídics i alligonadors dels nostres avantpassats ens fa madurar, mentre que si no coneixem la història de la nostra professió o del nostre país, mai no podrem passar de la fase infantil. Espinalt era un gran coneixedor de la història, de la literatura, de les biografies dels personatges cèlebres..., i investigava els fets històrics en contrast de les versions que sobre el mateix fet relataven els diferents autors.

13. Una psicologia del caràcter del temps

La psicoestètica contribueix a la psicologia col·lectiva quan crea i desenvolupa el concepte de *caràcter del temps*. La societat és per a les persones, el que l'aigua és per al peix, tot i que sovint tendim a imaginar que podem viure al marge de l'entretèxit social que ens envolta.

En veritat, vivim immersos en un entramat de predisposicions col·lectives que necessitem analitzar i reconsiderar, si no volem viure atrets per unes tendències que ens condicionen i ens moldegen sense que en siguem conscients, i que per molt que estiguin esteses no sempre ens són favorables. En aquest sentit, el tarannà col·lectiu està, en gran part, regit pel fenomen social de les modes.

14. Una visió psicològica del fenomen de la moda

La psicoestètica, com a tret distintiu que també la caracteritza en relació amb les altres escoles psicològiques, estudia el fenomen de la moda com un aspecte cabdal de la configuració del caràcter del temps, que al seu torn incideix decisivament en la personalitat individual. Així, el caràcter del temps fa referència a les característiques que defineixen les maneres de fer d'una època determinada. És a dir, realitza una anàlisi comparativa dels temps que vivim en relació amb altres moments històrics i de com això configura el nostre tarannà.

Així mateix, planteja les característiques que més sobresurten de la societat actual i concreta, entre altres aspectes, l'ambient d'ociositat que ens envolta i com, fins i tot, traspua en els missatges publicitaris. Les modes també poden fer canviar el procedir humà i representen allò que en un

determinat moment impera en la societat amb un ampli ventall de facetes, que van des del vestit a totes les disciplines humanes: la medicina, la literatura, la tecnologia, la justícia, etc.

En aquest aspecte, fa un estudi dels pensadors que al llarg de la història es poden considerar predecessors pel fet que varen albirar la importància de la moda. En els gràfics de la psicoestètica trobem afirmacions com la de Voltaire, “*La moda impera fins i tot en la forma de fer crims.*” o la de Pascal, “*Com la moda fa canviar el bon gust, així fa canviar la justícia*”. El fenomen de les modes, per tant, lluny de ser una manifestació vinculada només a l'indument, s'estén a totes les àrees del comportament humà. Les modes són una manera de perfeccionar-se, perquè l'ésser humà és sempre un assaig. Les modes que imperen a la societat han d'assolir aquest objectiu: intentar millorar i actualitzar allò que prevalia ahir, ja que considera que la persona no va vestida d'acord a unes nocions de disseny, sinó d'acord a unes motivacions, és a dir, es vesteix per enfortir l'esperit.

Els efectes de la moda en l'intel·lecte també s'han estudiat, perquè per molt interessant i ben escrit que estigui un llibre, si no està de moda ningú no el llegeix, només els best-sellers atrauen els lectors, i per molt savi, prestigiós i veraç que sigui un filòsof, si no està en voga passa desapercebut.

Apreciacions com aquesta ens eixamplen els horitzons interpretatius de la societat, perquè cal no oblidar que la majoria de gent es deixa impressionar més per la moda que per la veritat. És a dir, gairebé a tothom se li fa difícil comprendre o admetre una veritat quan la veuen passada de moda, i quan un costum es perd, deixa d'ésser moral allò que possiblement simbolitzava.

La moda es propaga a través dels models humans que, per la seva força suggestiva, encomanen les seves actituds. Per tant, des del cinema, els programes de televisió, els llibres, els corrents ideològics, els discursos polítics, les indumentàries, etc., tot plegat ajuda a configurar el que es va anomenar el caràcter del temps. Per això pot concretar multitud d'exemples il·lustratius de l'ambient que estan en voga, com ara l'actual mitificació i sobrevaloració de la intel·ligència en relació amb qualsevol altre factor dels que formen la personalitat; de manera que ser intel·ligent és una qualitat cobejada per tothom, mentre que tenir una forta voluntat no crida l'atenció a gairebé ningú.

D'altra banda, les modes no tenen res de superficial, perquè sigui quin sigui el seu àmbit sovint testimonien els canvis de mentalitat que esdevenen a la humanitat. Per exemple, es pot constatar com l'adopció del pantaló per part de la dona a principi del segle passat va rubricar el canvi social d'una transformació radical en el paper que havia tingut fins aquell moment, i això esdevenia un auguri del seu protagonisme creixent. A través de les modes i de la seva encertada anàlisi, per tant, es poden fer prediccions sobre les evolucions socials que s'entreveuen, ja que tot canvi de mentalitat té incidència en la moda i, a l'inrevés, tota moda comporta un canvi de mentalitat.

Si aquesta manera d'anàlitzar el món esdevé una eina decisiva és perquè desxifra els mecanismes de la moda amb el conjunt d'evolucions i de conseqüències que pot presentar. De manera que destria les accions que s'han d'emprendre i mostra els senyals de com serà el futur. És com tenir a l'abast de la mà el codi secret de les noves interpretacions que l'ésser humà fa de si mateix.

En resum, des d'aquest prisma, les modes ens anuncien canvis estructurals de la societat i de la mateixa constitució de l'ésser humà. Cal copsar i estudiar minuciosament tots els canvis socials des d'una perspectiva d'obertura mental i sense oblidar les vessants de *fons* i *forma* que comporten. Cal reflexionar sobre les variacions que es detecten perquè l'ésser humà evoluciona constantment i poden donar-se moments de grans canvis de mentalitat que hem de saber preveure.

15. Un enfocament psicolingüístic del llenguatge

La psicoestètica esdevé una psicologia del llenguatge perquè aporta contribucions originals a l'anàlisi de l'expressivitat humana en les seves vessants de *fons* i *forma*, i assegura que és un reflex de la mentalitat de les persones i dels pobles. La significació de les expressions que s'utilitzen esdevenen un motiu d'estudi i de reflexió essencial per conèixer la nostra psicologia. És una variable que estableix diferenciacions notables entre persones i pobles, i cal estar amatent als aspectes que ens descobreix.

El llenguatge ens configura i, a la vegada, el moldegem segons els nostres conceptes. El *fons* de la nostra ment hi troba una manera essencial de materialitzar-se en una *forma* concreta i específica.

Així, quan es procura una valoració exacta dels significats s'evita que la tergiversació del sentit d'una paraula creï incomprensió i confusió. Així mateix, s'hauria de parlar en termes de psicolingüística perquè, més enllà del fet pràctic que suposa comunicar-se amb els altres, la importància del fenomen del llenguatge rau en què l'alteració de significats pot desorientar la pròpia conducta.

Amb aquesta noció, per tant, es fan estudis socials d'una part del comportament humà en relació amb la transformació que han fet algunes paraules essencials en la parla col·loquial de la gent.

Tanmateix, no és aconsellable despreocupar-se dels aspectes del llenguatge, perquè suposen un element vital per construir el nostre tarannà individual i social. Cal salvar les paraules importants de la seva devaluació o, en el seu cas, retornar-los el seu sentit original. La psicoestètica ajuda a reconstituir el significat de conceptes pedagògics importants que han estat devaluats socialment, com ara la vocació professional, la voluntat o l'ús dels models a l'educació. També, com que té molt present aquest principi, estudia tots els efectes que pot provocar l'ús de certes paraules en el context de la diferenciació de mentalitats dels diferents pobles; es considera que la llengua és un tret determinatiu de les peculiaritats d'una cultura.

16. Una psicologia de l'expressivitat

La psicoestètica fa una aportació que esdevé significativa: la dimensió social i psicològica que projecta sobre l'expressivitat verbal. Al marge de la lletra de motlle, aquesta vessant és un eix vertebrador de gran part de l'obra espinaltiana que considera que sense enfortir l'expressivitat verbal minvem la nostra personalitat, perquè quan no trobem la paraula adequada i ens fallen els arguments, patim inseguretat i llavors els complexos ens acaben dominant. El llenguatge adequat potencia el caràcter, mentre que la deixadesa idiomàtica afecta intensament l'estructura psicològica individual.

El llenguatge parlat té una importància cabdal, perquè amb la retroalimentació que es genera entre el *fons* i la *forma*, se li atribueixen efectes decisius. Fins i tot es pot afirmar que constitueix una musicalitat que escoltem constantment, per això és d'especial transcendència el fet de conèixer el tipus d'influència que ens provoca, ja que aquesta ens afecta de manera subliminal. Per exemple, es va poder constatar que el to apagat i esllanguit dels depressius i dels que havien intentat suïcidar-se era un factor negatiu que calia canviar. Un cop aconseguida aquesta modificació, el seu estat anímic i la manera de veure's a si mateixos esdevenia més positiva.

Pel que fa a la configuració col·lectiva, la importància de l'oratòria en el marc de l'expressivitat social esdevé també un element decisiu. Quan s'ha perdut l'oratòria, la democràcia perd la seva força de convicció. És a dir, en contrast amb una situació de dictadura, en una societat democràtica és a través de la dialèctica que s'expressen els arguments i es resolen els conflictes.

L'expressivitat és el do que més desitgen els humans, que consisteix en: saber què pot dir-se, a qui, com s'ha d'expressar, quan és el moment i quina força suggestiva reclama.

17. Una psicologia que observa els fets des de Catalunya

La psicoestètica és una psicologia arrelada a una experiència i a una manera d'observar el món des de Catalunya. La realitat és diferent segons el lloc de la història i de la geografia des d'on l'estudiem, tot i que a partir del coneixement del nostre món particular es converteix en una psicologia amb un enfocament universal.

Des d'aquest prisma, per tenir una personalitat sense complexos i una interpretació nítida d'un mateix és cabdal partir de la interpretació del poble on l'ésser humà s'arrela, així, per ser coherent amb aquest postulat cal tenir en compte la persona des d'una perspectiva catalana.

18. Una eina d'intervenció en la psicologia col·lectiva

La psicoestètica esdevé una eina d'intervenció en la psicologia dels pobles perquè per ser una ciència creada a Catalunya, amb una manera de raonar catalana, cerca també com a objectiu ser un antídote que ajudi el poble català a superar els seus complexos col·lectius, que queden tipificats i estan descrits de forma detallada al llarg de l'obra espinaltiana.

La contribució d'Espinalt en aquest aspecte ve donada perquè no va deixar mai de contemplar els humans des de Catalunya, i va copsar un fet de rellevant interès quan a còpia d'haver d'enviar els seus escrits a la censura, va poder constatar allò que de cap manera no toleraven els organismes repressius: que es fes conscients els catalans dels complexos que patien i que, a la vegada, se'ls animés a superar-los. D'aquí sorgeix que el seu mètode sigui primordialment formatiu i amb un marcat afany d'ajudar a superar les inseguretats caracterials. En veritat, considera que d'igual manera que una persona que ha patit agressions o guerra psicològica sobre la seva individualitat necessita un tractament per refer els efectes que això ha provocat en la seva psique, els pobles manifesten patologies semblants quan de manera sistemàtica i continuada s'infringeixen les lleis pel que fa a la seva llibertat a manifestar-se i a interpretar-se a través de la seva cultura.

La gran majoria de paradigmes tenen una doble vessant: la seva projecció individual i la seva dimensió col·lectiva. Per tant, excepte els que fan referència explícita als factors de la personalitat individual, són aplicables tant a les persones com als pobles. Aquest punt també es fa evident en el conjunt dels gràfics, perquè la majoria contenen conceptes col·lectius o que fan referència a la història.

Des del prisma psicoestètic, perdre el punt de referència que representa la pròpia cultura significa empobrir l'individu i massificar-lo, i els complexos que això reporta a la seva salut psíquica no es poden menystenir. Així, considera que si sempre ens projectem a través d'una interpretació de nosaltres mateixos, la que impera a Catalunya no pot ser més errònia i, per si sola, ha desconcertat l'actuació dels nostres polítics. La tergiversació es produeix quan els estats volen emmascarar el caràcter dels diferents pobles que els constitueixen, i propugnen com a substitut un caràcter únic i comú, quan aquest caràcter en la realitat no existeix. De manera que no té sentit parlar d'un caràcter espanyol, perquè no existeix una mentalitat espanyola, mentre que sí podem parlar d'un caràcter castellà, un caràcter basc o un caràcter català. Tanmateix, res hi té a veure la situació geogràfica, ja que el català, pel simple fet de ser-ho, ja és europeu però no necessàriament és espanyol, perquè hi ha catalans que formen part de l'Estat francès. Així mateix, el poble català és un poble ibèric, però els portuguesos també ho són i no tenen res a veure amb la mentalitat castellana.

Aquesta és un qüestió transcendent. Tot allò que s'ha gravat a l'ànima col·lectiva d'un poble incideix decisivament en la personalitat de cadascú de nosaltres. Com en el cas del poble català, tots els països que han patit la repressió violenta de la seva cultura i de la seva població per raons polítiques arrosseguen complexos col·lectius que es projecten de manera individual en qüestions de *fons* i de *forma*: timidesa, parlar fluix, baixa autoestima, esperit claudicant davant els conflictes, posat encongít, mirada poc segura, etc. La psicoestètica anomena complex E.E. (Estat espanyol) al conjunt de símptomes psicològics del poble català, que al llarg de la seva obra argumenta i especifica.

19. Una psicologia que inclou la vessant política de l'ésser humà

Una altra de les aportacions essencials que plantegen les teories espinaltianes és el fet de considerar que separar les ciències humanes de la política esdevé una divisió artificial, ja que l'ésser humà és un ésser polític amb una dimensió de ciutadà que no podem excloure de la seva psicologia individual. Si volem entendre la seva psique, des de la configuració adequada de totes les seves dimensions, no podem oblidar que aquest factor afecta el seu comportament com ho podria fer una altra variable de

les que s'estudien habitualment. Per a la psicoestètica, aquesta és una dimensió que va oblidar Freud i que no es té en compte en la psicologia actual d'una manera adient.

Al llarg de l'obra espinaltiana es troben nombroses referències a factors socials essencials com són la llibertat i la democràcia, ja que sense aquests no podríem sustentar una psicologia humana adequada. Per sostenir aquests fonaments col·lectius de forma saludable calen uns dirigents que sàpiguen crear objectius. Per aquest motiu, la psicoestètica estudia el comportament dels líders polítics perquè considera que esdevenen models a l'abast de tothom, i a la vegada es pot contrastar el seu procedir perquè tenen una faceta pública i la crítica raonada de la seva actuació és útil, ja que la seva conducta és d'una importància cabdal per al progrés social. Si la seva acció és deficient, el concert social se'n veu afectat i això repercuteix en la psicologia individual. Si un país no funciona bé, si la corrupció dels seus estaments polítics és evident, no estem afavorint el benestar social ni psicològic dels seus habitants.

Aquest nexa és evident en tota l'obra espinaltiana, i configura un estil propi que dona una notable importància a la formació de dirigents preparats tècnicament i èticament per assolir aquests reptes de manera transcendent. En aquesta línia, es considera que estem immersos en una gran crisi directiva social pel fet de no haver tingut en compte que les persones dirigents no es fan de forma espontània, sinó que cal formar-les. No tan sols en la vessant intel·lectual sinó, encara més important, en la caracterial.

20. Una psicologia del caràcter directiu

Si es parteix del pressupòsit que la societat està dividida en persones dirigents i persones dirigides, és essencial que es doni a tothom l'oportunitat de decidir si vol assolir la preparació i la responsabilitat que requereix desenvolupar funcions directives.

La psicoestètica posa en evidència que no és el poder en si el que les persones haurien de rebutjar sinó les persones que l'estan corrompent a través de les metàfores del "pastor" i de l'"orquestra". És a dir, necessitem la figura del pastor i del director d'orquestra amb totes les característiques i habilitats que els són necessàries per portar a terme les seves funcions amb eficàcia. Així, els polítics actuals han perdut la seva autèntica essència i han esdevingut simples administratius del poder.

Aquesta pedagogia sobre el que representa el paper del directiu hauria de ser un tema de vital importància en la formació dels adolescents i dels joves, ja que sense una clara formació, els conceptes polítics queden tergiversats i es genera un cúmul de malentesos en qüestions vitals per al desenvolupament col·lectiu.

Els dirigents polítics actuen de model quant al que es refereix a la direcció humana. I, com que l'ésser humà és un ésser de models, els màxims dirigents d'un país actuen com a estímul directiu. Les seves actituds s'acaben convertint, a través del contagi psicològic, en força suggestiva per als altres. Inversament, si la imatge que donen és la de persones volubles, infantilitzades, sense caràcter i que no saben estar en el seu lloc amb tots els atributs que la direcció humana reclama, la societat queda òrfena d'aquesta força modèlica i el nivell en tots els estaments directius de la societat disminueix.

Altrament, per ser una persona dirigent és important esdevenir un expert en el coneixement humà. Per tant, s'ha de saber motivar, però aquesta acció no s'ha de confondre amb el fet de donar gratificacions, ja que motivar és essencialment donar motius que seran el motor de l'activitat. En aquest sentit, s'estudia la psicologia del "manxaire" com a prototipus de la persona dirigida i de com cal motivar el seu treball sense escamotejar la seva aportació al projecte. És així com també en la motivació, l'expressivitat torna a tenir un paper fonamental.

La psicoestètica aplega, a través dels seus escrits i dels gràfics, tot un reguitzell de temes i exercicis que representen la base de la formació del caràcter directiu a tots els àmbits de la societat. Els temes es plantegen des d'una perspectiva formativa quant a les capacitats que ha de tenir el bon directiu; en

els aspectes caracterials, es poden exercitar i no són el fruit d'una predestinació o d'unes habilitats que atorga la natura o per l'estament social de la persona.

RELLEVÀNCIA DE LA PSICOESTÈTICA

La rellevància de la psicoestètica recau en un conjunt d'aportacions originals que es poden concretar en l'estudi de la civilització que l'home ha creat des d'un prisma innovador i original. Així, considera que la civilització, tota, és un artifici valuós, i que si perdem o desvirtuem algunes d'aquestes creacions essencials, disminueixen les nostres atribucions humanes que amb tant esforç hem aconseguit. Precisament, l'ésser humà les ha construït per anar-se separant del salvatge; si no ens adonem de la seva transcendència i, d'una manera irreflexiva, les menystenim, la humanitat pot fer una involució i rebaixar cada vegada més el seu nivell fins acostar-se als altres mamífers superiors.

Aquesta visió dels fets humans recull un plantejament des d'un angle nou que trenca els motlles en moltes de les nocions que es tenien fins ara. Malgrat que aquests coneixements han nascut en una nació petita com la nostra, creiem que Espinalt és a la psicologia i a la pedagogia el que Gaudí va significar per a l'arquitectura catalana i universal, perquè són personatges que fan evolucionar de forma magistral els conceptes que prevalien a la seva època.

La seva eminent i essencial contribució a la comprensió de la psique humana és estudiar de quines habilitats es pot valer el caràcter, i com pot actuar aquest sobre el temperament de manera eficaç. També, el fet de configurar, formular i descriure com havien de ser aquestes directrius psíquiques per aconseguir el domini del nostre temperament i enfortir el nostre caràcter representa una constant en l'obra espinaltiana. La seva prolífica obra és un autèntic compendi de saviesa i un estímul per a aquells que creuen en el proïsme.

A la vegada, els catalans no podem oblidar les nostres aportacions a la humanitat des de qualsevol de les àrees de coneixement. Aquesta característica de pertànyer a un poble petit pot resultar justament un avantatge, com ho argumenta Espinalt en una de les seves conferències:

“Jo encara li deia ahir a en Carner Ribalta, a casa meva, quan m'explicava la situació actual dels Estats Units: és que el futur del món vindrà dels petits pobles; dels petits pobles que, tot i amb totes les nostres desgràcies, toquem les vores, i en tocar les vores de les coses tenim la capacitat o podem tenir-la, d'iniciar una nova renaixença. Aquests pobles tan grans, com la Xina, la Unió Soviètica, els Estats Units de Nord-Amèrica, només poden portar l'adotzenació, la droga, l'alcohol i mil coses més de les quals aquí encara ens n'anem lliurant malgrat tot, perquè tenim una capacitat de rèplica. Per això no és un atzar que la psicoestètica nasqués en un poble modest com Catalunya, i no pas en una gran potència.” (Cf. 13)

La psicoestètica representa un gran esforç de realització intel·lectual que posa les bases a una perspectiva que tot just inicia el seu camí històric per la ruta del pensament de la humanitat. Si a la Grècia antiga, de cada quatre deixebles que escoltaven Aristòtil només un l'entenia i, tot i així, encara el trobava hermètic per la gran distància mental que hi havia, arribem a la conclusió que entendre el pensament espinaltià en tot el seu abast, amb tots els matisos i la plena intencionalitat que ell volia donar als seus conceptes esdevé una laboriosa recerca que no pot pertànyer a aquest treball d'investigació abastar en la seva totalitat, sinó al conjunt d'interpretacions que en un futur puguin realitzar-se.

Aquest treball tan sols representa un inici per sistematitzar i donar una interpretació a l'obra espinaltiana, però no és un treball exhaustiu, ja que en una obra tan extensa representaria un objectiu impossible d'assolir. El mateix Espinalt reconeixia aquest fet quan ens deixà escrites les paraules següents:

“Saber-los treure d'aquesta obsessió és un dels mèrits que la Història del Progrés Humà, anys a venir quan l'escriuran, haurà de reconèixer a la psicoestètica que, fins al present, hem practicat de forma tímida, poc sistemàtica, amb la vergonya de fer un pecat, al marge de coordinacions i òrfena d'una doctrina coherent. Amb totes les cartes damunt la taula, és hora de posar més interès a codificar-la. Pot tenir un abast insospitat. Gosaria dir que la psicoestètica serà base espiritual de la

religiositat de l'home futur, que vindrà a creure: «Si potser és cert que no estava fet a imatge i semblança d'un Déu, he sabut afaiçonar-me la figura i l'esperit per anar-m'hi acostant; és la meua voluntat d'ésser-ho el que em divinitza.»

Espinalt (O.E., 1971, p. 502-503)

Espinalt, amb aquestes afirmacions, impulsa la idea de la necessitat d'un treball de codificació i de valoració de la psicoestètica, a fi de poder-la aplicar d'una forma sistemàtica, ja que tot i haver-la ideat, al llarg dels seus anys de vida no va poder arribar a acabar la seva obra amb totes les implicacions, ni a projectar-la amb tot el seu abast.

En veritat, és per això que aquest treball d'investigació pretén, a la vegada, obrir vies de coneixement que siguin útils als futurs estudiosos de les ciències humanes, especialment en les seves vessants de la psicologia i la pedagogia, perquè continuïn esbrinant totes les possibilitats que ens ofereix la psicoestètica i facin un pas endavant per aconseguir que l'home i la dona del futur aconseguixin una vida de plenitud i de transcendència.

BIBLIOGRAFIA

OBRES

- MUÑOZ ESPINALT, Carles. *Obra Escrita*. Barcelona: Editorial El Llamp, 1987:

- *Del Poble Català* (1953)
- *Psicologia de la Gent* (1957)
- *Esperit de setciències* (1959)
- *Saber-se entendre* (1961)
- *Els orígens del caràcter* (1963)
- *Sentit polític del catalans* (1964)
- *Seny no és tímidesa* (1965)
- *Un mercat pel senyor Esteve* (1966)
- *Guanyar-se la vida* (1966)
- *Segones intencions* (1967)
- *Propaganda totalitària* (1968)
- *Lluita entre generacions* (1969)
- *Els pensadors de moda* (1969)
- *Canvis de mentalitat* (1970)
- *Modelar-se la figura* (1971)
- *Temes de polèmica* (1971)
- *Estudi de Manuel Azaña* (1971)
- *Tarannà Lerroux* (1972)
- *Mite de Sèneca* (1973)
- *L'evolució del caràcter català* (1976)
- *Bons i mals exemples* (1978)
- *Pensar en català* (1983)
- *L'error de certs catalanistes* (1986)
- *L'encert dels independentistes* (1986)
- *Actitud dels catalans davant la independència* (1987)
- *Tornem-hi a pensar* (1987)
- *Culte a la mediocritat* (1989)

ALTRA BIBLIOGRAFIA DE L'AUTOR

- MUÑOZ ESPINALT, Carles. *Lo Que Dice Tu Cara*. Barcelona: Ediciones Toray i Edicions Aymà, 1953.
- MUÑOZ ESPINALT, Carles. *El carácter revelado por los signos*. Barcelona: Ed. Aymà i Ed. Vergara, 1953.
- MUÑOZ ESPINALT, Carles. *Psicología del éxito*. Barcelona: Ed. Fama, 1955.
- MUÑOZ ESPINALT, Carles. *La Personalidad*. Barcelona: Ediciones Ars, 1956.
- MUÑOZ ESPINALT, Carles. *El Sentido de los sueños*. Barcelona: Ed. Fama, 1956.
- MUÑOZ ESPINALT, Carles. *Grafología de la firma*. Barcelona: Ed. Toray, 1956.
- MUÑOZ ESPINALT, Carles. *El carácter*. Barcelona: Ed. Bruguera, 1956.
- MUÑOZ ESPINALT, Carles. *Tipos humanos*. Barcelona: Ed. Toray, 1957.
- MUÑOZ ESPINALT, Carles. *La Reeducción del Carácter*. Barcelona: Ed. Toray, 1958.
- MUÑOZ ESPINALT, Carles. *Las supersticiones*. Barcelona: Ed. Toray, 1958.
- MUÑOZ ESPINALT, Carles. *Grafología Aplicada*. Barcelona: Ed. Toray, 1960.
- MUÑOZ ESPINALT, Carles. *Tu vocación profesional*. Barcelona: Ed. Daimon, 1960.
- MUÑOZ ESPINALT, Carles. *Los "Test"*. Barcelona: Ed. Toray, 1961.
- MUÑOZ ESPINALT, Carles. *Psicología de la Publicidad*. Barcelona: Ed. Toray, 1962.
- MUÑOZ ESPINALT, Carles. *Psicología de la mujer*. Barcelona: Ed. Toray, 1963.
- MUÑOZ ESPINALT, Carles. *Psicotecnia*. Barcelona: Ed. Fama, 1965.
- MUÑOZ ESPINALT, Carles. *Obres essencials*. Barcelona: Ed. Mediterrània, 1968. (Compendi ampliat després amb el títol *Obra Escrita*)

- MUÑOZ ESPINALT, Carles. *L'assassinat de Pau Claris*. Barcelona. Editorial El Llamp, 1991.
- MUÑOZ ESPINALT, Carles. *Preludi de la independència*. Barcelona. Edicions C., 1992.

ALTRES OBRES DE CONSULTA

- BARDINA, Joan. *El règim de llibertat dels escolars i altres escrits*. Vic: Eumo, 1989.
- CASTELLS, Víctor. *Caràcter i Nació: Escrits de Josep Maria Batista i Roca, (1928-1954)*. Barcelona: Barcelonesa d'Edicions, 1996.
- CASTELLS, Víctor; CAMINS, Carles. *El Consell Nacional Català*. Barcelona: CNC Edicions, 2005.
- DAVIS, Flora. *La comunicació no verbal*. Madrid: Alianza Editorial, 1971.
- DIVERSOS AUTORS. *Psicoestètica del líder polític*. Barcelona: APP, 1983.
- DURAN I SOLÀ, Lluís. *Intel·ligència i Caràcter. Palestra i la formació dels joves, 1928-1939*. Barcelona: Afers, 2007.
- ECO, Humberto. *Como se hace una tesis*. Barcelona: Gedisa, 1977.
- GADAMER, HANS-GEORG. (1984). *Verdad y Método*. Ediciones Sígueme, 1984.
- GALLIFA I ROCA, Josep. *Feuerstein*. Moià: Edicions Raima, 1990.
- GIMENEZ I CAMINS, Agustí. *Antoni Gaudí, independentista*. Barcelona: Edicions C., 1993.
- HAVEL, Václav. *Paraules sobre la paraula*. Barcelona: Llibres de l'Índex, 1989.
- MASLOW, Abraham. *El hombre autorrealizado*. Barcelona: Kairós, 1973.
- LIPMAN, M.; SHARP, A.M.; OSCANYAN, F.S. *Filosofia a l'escola*. Vic: Eumo, 1980.
- PESTALOZZI, Johann H. *Com Gertrudis educa els fills*. Vic: Eumo, 1986.
- RODRIGUEZ, G.; GIL FLORES, J.; GARCIA JIMENEZ, E. *Metodología de la Investigación Cualitativa*. Málaga: Ed. Aljibe, 1996.
- ROGERS, Carl R. *El proceso de convertirse en persona*. Barcelona: Paidós, 1972.
- ROTGER, J.M. *Sociologia de l'Educació*. Barcelona: Eumo, 1990.
- TRUETA, Josep. *L'esperit de Catalunya*. Barcelona: Selecta, 1978.
- VALLES, M.S. *Técnicas cualitativas de investigación social*. Editorial Síntesis, 1999.
- WRIGHT MILLS, C. *La Imaginació Sociològica*. Barcelona: Herder, 1987.

OBRES QUE CITEN CARLES M. ESPINALT

- CAMINS, Carles. *L'Independentisme dels Joves Catalans*. Barcelona: Edicions C., 1990.
- CASTELLS, Víctor. *Homenatge a Josep M. Batista i Roca: Textos Polítics i Pedagògics*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de la Presidència, Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions, 1993.
- CASTELLS, Víctor. *Batista i Roca, acusat acusador*. Barcelona: El Llamp, 1988.
- CASTELLS, Víctor. *Batista i Roca: una vida al servei de la reconstrucció nacional*. Barcelona: Rafael Dalmau, 1995.
- CASTELLS, Víctor. *Catalans d'Amèrica per la independència*. Barcelona: Editorial Pòrtic, 1986.
- CASTELLS, Víctor. *Manuel González i Alba: una vida per la independència*. Barcelona: Editorial Pòrtic, 1985.
- CASTELLS, Víctor. *Nacionalisme català a l'exili (1939-1946)*. Barcelona: Rafael Dalmau, 2005.
- CASTELLS, V.; CAMINS, C. *El Consell Nacional Català*. Barcelona: CNC Edicions, 2005.
- *DICCIONARI BIOGRÀFIC*. Barcelona: Albertí Editor, 1969.
- ESPOT, Santiago. *Contra el senecisme polític*. Barcelona: Edicions C., 1991.
- FERRÉS I PRATS, Joan. *Televisión Subliminal*. Barcelona: Editorial Paidós, 1996.
- GIMENEZ I CAMINS, Carme. *La Renovació pedagògica neix a Catalunya*. Barcelona: Edicions C., 1991.
- GUARDIOLA, Carles-Jordi. *Per la llengua*. Barcelona: Editorial La Magrana, 1985.
- MACIÀ ARQUÈS, Miquel. *L'expressió de la victòria*. Vic: Editorial MMA, 1992.
- PARREÑO, E. *Converses amb Carles M. Espinalt*. Barcelona: DEAPP, 1984.
- SOLÉ I CAMARDONS, Jordi. *Les paraules del futur*. Edicions 3 i 4, 1995.
- SOLÉ I CAMARDONS, Jordi. *Les set tribus de la nació catalana*. Documenta Balear, 2004.
- SOLÉ I CAMARDONS, Jordi. *Políglotisme i raó*. Argent Viu 34, Pagès editors, 1998.

- SOLÉ I CAMARDONS, Jordi. *Sociolingüística per a joves. Biblària*. Barcelona: Quaderns d'escola, 1988.

OBRES DE GRAFOLOGIA

- ALLENDE DEL CAMPO, Juan L. *Grafopsicología*. Volum I i II. Madrid: Editorial Asociación Grafopsicológica, 1985.

CONFERÈNCIES EN MATERIAL AUDIOVISUAL

- Conferència 1. "Estudi psicoestètic de com cal interpretar una persona". Barcelona, 25 de novembre de 1985.

- Conferència 2. "Motivació de la moda i els models". Barcelona, 20 de gener de 1986.

- Conferència 3. "Psicoestètica de la selecció de models". Barcelona, 24 de febrer de 1986.

- Conferència 4. "El desig de ser original". Barcelona, 17 de març de 1986.

- Conferència 5. "Psicoestètica del gust personal". Barcelona, 21 d'abril de 1986.

- Conferència 6. "Estudi psicoestètic del directiu". Barcelona, 20 de maig de 1986.

- Conferència 7. "Psicoestètica de la creativitat". Barcelona, 29 de setembre de 1986.

- Conferència 8. "Psicoestètica dels jocs". Barcelona, 27 d'octubre de 1986.

- Conferència 9. "Psicoestètica del malalt imaginari". Barcelona, 1 de desembre de 1986.

- Conferència 10. "Estudi psicoestètic d'un públic". Barcelona, 26 de gener de 1987.

- Conferència 11. "La configuració del prestigi". Barcelona, 27 d'abril de 1987.

- Conferència 12. "Com valer-se millor de la psicoestètica". Barcelona, 25 de maig de 1987.

- Conferència 13. "Psicoestètica de la futuritat". Barcelona, 28 de setembre de 1987.

- Conferència 14. "Psicoestètica del salutar". Barcelona, 26 d'octubre de 1987.

- Conferència 15. "Més sobre l'afavorir". Barcelona, 30 de novembre de 1987.

- Conferència 16. "Psicoestètica de les edats i psicosis del zero". Barcelona, 25 de gener de 1988.

- Conferència 17. "Psicoestètica de l'adolescència". Barcelona, 29 de febrer de 1988.

- Conferència 18. "Dandisme i seducció". Barcelona, 21 de març de 1988.

- Conferència 19. "Actituds davant del mirall". Barcelona, 25 d'abril de 1988.

- Conferència 20. "El desig de minimitzar". Barcelona, 30 de maig de 1988.

- Conferència 21. "Psicoestètica de la mirada". Barcelona, 26 de setembre de 1988.

- Conferència 22. "Tacte i contacte". Barcelona, 24 d'octubre de 1988.
- Conferència 23. "Els imprescindibles artificis". Barcelona, 28 de novembre de 1988.
- Conferència 24. "El test del ramat". Barcelona, 30 de gener de 1989.
- Conferència 25. "Psicoestètica de les olors". Barcelona, 27 de febrer de 1989.
- Conferència 26. "Venir a la memòria". Barcelona, 20 de març de 1989.
- Conferència 27. "Imatge i argumentació". Barcelona, 24 d'abril de 1989
- Conferència 28. "Psicoestètica de la imatge motivacional". Barcelona, 29 de maig de 1989.
- Conferència 29. "Psicoestètica de la classe política". Barcelona, 2 d'octubre de 1989.
- Conferència 30. "Psicoestètica de la màscara". Barcelona, 20 de novembre de 1989.
- Conferència 31. "La fascinació del luxe". Barcelona, 29 de gener de 1990
- Conferència 32. "La imatge personal en els somnis". Barcelona, 26 de febrer de 1990.
- Conferència 33. "La degradació del tracte social". Barcelona, 26 de març de 1990.
- Conferència 34. "La signatura com a segell de la imatge personal". Barcelona, 7 de maig de 1990.
- Conferència 35. "El mecanisme de la por". Barcelona, 11 de juny de 1990.
- Conferència 36. "El culte a la mediocritat". Barcelona, 17 de setembre de 1990.
- Conferència 37. "Psicoestètica d'una família". Barcelona, 29 d'octubre de 1990.
- Conferència 38. "Capacitat d'autocrítica". Barcelona, 26 de novembre de 1990
- Conferència 39. "Mistificació de la història". Barcelona, 28 de gener de 1991
- Conferència 40. "Readaptar els educadors". Barcelona, 25 de febrer de 1991.
- Conferència 41. "El secret de l'eloqüència". Barcelona, 25 de març de 1991.
- Conferència 42. "Descobrir la fal·làcia". Barcelona, 29 d'abril de 1991.
- Conferència 43. "Preludi de la independència". Barcelona, 28 d'octubre de 1991.
- Conferència 44. "Psicoestètica d'una situació d'emergència". Barcelona, 25 de novembre de 1991.
- Conferència 45. "Psicoestètica del desdoblament de la personalitat". Barcelona, 27 de gener de 1992.
- Conferència 46. "L'home i la veritat". Barcelona, 24 de febrer de 1992.
- Conferència 47. "Voluntat i poder". Barcelona, 30 de març de 1992.
- Conferència 48. "Francesc Pujols i la bellesa". Barcelona, 27 d'abril de 1992.

- Conferència 49. "Com ens interpreten?" Barcelona, 25 de maig de 1992.
- Conferència 50. "Una desmoralització superable". Barcelona, 25 de setembre de 1992.
- Conferència 51. "La fal·làcia de la neutralitat". Barcelona, 26 d'octubre de 1992.
- Conferència 52. "La mística dels rituals". Barcelona, 30 de novembre de 1992.
- Conferència 53. "Més sobre el to". Barcelona, 25 de gener de 1993.
- Conferència 54. "La destrucció del record". Barcelona, 22 de febrer de 1993.

GRÀFICS PER ORDRE ALFABÈTIC

Gràfics. Ordre alfabètic.

<i>títol</i>	<i>Tema</i>	<i># tema</i>
"fons" i la "forma" en la configuració de la personalitat - Teoria psicoestètica del	Imatge	IM.03
"Metàfora de la bóta" en la comprensió del fons i forma de la personalitat - Estudi psicoestètic de la	Imatge	IM.29
"Moments" en les relacions entre persones - Estudi psicoestètic dels	Relacions humanes	RH.09
"Poder" del poder actual - Estudi psicoestètic sobre el	Caràcter directiu	CD.04
"Punts clau" de l'expressivitat en cadascuna de les situacions que comporta la projecció personal vers els altres - Estudi psicoestètic dels	Expressivitat	EX.07
Acció directiva i formació de la gent - Estudi psicoestètic entre	Caràcter directiu	CD.05
Actituds i limitacions a través de les quals es mou el pensar creatiu dels humans i llur manera d'imaginar-se el futur - Estudi psicoestètic de les	Creativitat	CR.16
Actuació psicoesteticista de la persona -	Caràcter directiu	CD.13
Aprendre i memoritzar - Estudi psicoestètic entre	Formació	FR.04
Arrel de la personalitat del líder segons la psicoestètica -	Creativitat	CR.01
Arrels de la paraula moda - Estudi psicoestètic de les	Imatge	IM.43
Atenció, distracció i preocupació - Estudi psicoestètic entre	Creativitat	CR.07
Bàsica pulsíó-tracció personal - Estudi psicoestètic de la	Imatge	IM.34
Bona o mala situació de les forces inconscients i la tendència humana a ser "ple" o "mini" conscient - Estudi psicoestètic de la	Ple i Mini-conscient	PC.01
Camps psicoestètics del "signe valor" -	Imatge	IM.50
Canalització professional - Estudi psicoestètic de la	Formació	FR.02
Canals d'expressió - Anàlisi psicoestètica dels	Expressivitat	EX.05
Capacitació motivadora - Estudi psicoestètic de la	Motivació	MT.01
Capacitat de contagi anímic -	Expressivitat	EX.06
Capacitat de rèplica - Estudi psicoestètic de la	Expressivitat	EX.14
Capacitat intel·lectual i el caràcter - Estudi psicoestètic de la	Intel·ligència	IT.06
Capell i mirada - Relació psicoestètica entre	Imatge	IM.39
Caràcter promotor - Estudi psicoestètic del	Caràcter directiu	CD.24
Característiques del pastor - Estudi psicoestètic de les	Caràcter directiu	CD.09
Característiques que formen la por - Estudi psicoestètic de les	Models	MD.09
Casos més freqüents que poden presentar-se quan es realitza el test del ramat -	Caràcter directiu	CD.07
Com donar intencionalitat psicoestètica a la gestió de vendes -	Caràcter directiu	CD.30
Com ens definim col·lectivament - Estudi psicoestètic de	Visió històrica	VH.04
Com estudiem bé o malament la psicoestètica -	Formació	FR.16
Com fer-se un nom - Estudi psicoestètic sobre	Caràcter directiu	CD.18
Com instrucció motivadora - Per fomentar la pròpia creativitat - Un estudi psicoestètic	Creativitat	CR.03
Comparacions sobre l'esperit iconoclasta - Estudi psicoestètic de	Models	MD.08
Complementacions en la formació personal - Estudi psicoestètic sobre	Formació	FR.05
Complex d'inferioritat - Estudi psicoestètic del	Objectiu	OB.01
Components de l'objectiu model - Estudi psicoestètic dels	Objectiu	OB.06
Concepte felicitat - Estudi psicoestètic del	Interpretar-se	IP.22

<i>títol</i>	<i>Tema</i>	<i># tema</i>
Conclusions d'estudi psicoestètic d'un organigrama d'empresa -	Caràcter directiu	CD.36
Conferenciant - Actitud psicoestètica del	Expressivitat	EX.27
Configuració dels sentiments - Estudi psicoestètic sobre la	Sentiments	ST.02
Configuració, situació i evolució de la personalitat - Estudi psicoestètic de la	Visió històrica	VH.06
Conscienciació dels sentits - Estudi psicoestètic de la	Personalitat	PR. 11
Consells psicoestètics per motivar grups humans -	Motivació	MT.05
Contemplem les persones - Estudi psicoestètic de com	Objectiu	OB.03
Contrarestar influències - Estudi psicoestètic sobre com	Caràcter	CT.05
Contrast - Estudi psicoestètic de	Imatge	IM.26
Contrast de proporcions en les determinants de l'èxit - Estudi psicoestètic del	Voluntat	VL.08
Contrast entre marxisme i psicoestètica en la manera de comprendre la divisió entre dirigents i dirigits -	Caràcter directiu	CD.01
Contrast entre oci i negoci - Estudi psicoestètic de	Caràcter directiu	CD.28
Contrast entre psicoanàlisi i psicoestètica en els orígens del gust i la personalitat -	Imatge	IM.10
Contrast entre psicoestètica i psicologia en la valoració de l'equilibri -	Interpretar-se	IP.08
Convèncer amb la mateixa forma com es fa una carambola - Estudi psicoestètic de	Expressivitat	EX.12
Correcta o falsa projecció singular i directiva - Estudi psicoestètic de la	Caràcter directiu	CD.17
Correcte i fals ús del factor intuïció II - Estudi psicoestètic sobre el	Intel·ligència	IT.04
Correcte i fals ús intuïció I - Estudi psicoestètic sobre el	Intel·ligència	IT.03
Corrents caracterològiques primàries I - Estudi psicoestètic de	Relacions humanes	RH.02
Corrents caracterològiques primàries II - Estudi psicoestètic de	Relacions humanes	RH.03
Creació - persuasió - Test psicoestètic de	Creativitat	CR.04
Criteri selectiu en relació amb les persones - Estudi psicoestètic del	Relacions humanes	RH.07
Culturització - Estudi psicoestètic de la	Personalitat	PR.21
Culturització en relació amb la pulsio-tracció personal - Estudi psicoestètic de la	Relacions humanes	RH.04
Davant de la sort - Estudi psicoestètic	Voluntat	VL.16
De quina manera us creieu lliure? I -	Voluntat	VL.13
De quina manera us creieu lliure? II -	Voluntat	VL.14
Debilitació històrica de l'egocentrisme col·lectiu de l'ésser humà - Estudi psicoestètic	Visió històrica	VH.05
Decidir-se - Estudi psicoestètic sobre	Voluntat	VL.10
Desfermada enveja - Estudi psicoestètic d'una	Relacions humanes	RH.11
D'estats d'esperit - Estudi psicoestètic	Creativitat	CR.12
D'exercitació instructiva - Estudi psicoestètic	Formació	FR.13
D'expressivitat - Exercici psicoestètic	Expressivitat	EX.22
Diferències entre dirigent i dirigit - Estudi psicoestètic d'una de les	Caràcter directiu	CD.15
Dificultat de definir el directiu - Estudi psicoestètic sobre la	Caràcter directiu	CD.22
Dificultats preliminars entorn a les interpretacions de la personalitat - Estudi psicoestètic de les	Imatge	IM.06
D'influències - Estudi psicoestètic	Caràcter directiu	CD.33
Director d'orquestra I - Estudi psicoestètic d'un	Caràcter directiu	CD.10

<i>títol</i>	<i>Tema</i>	<i># tema</i>
Director d'orquestra II - Estudi psicoestètic d'un	Caràcter directiu	CD.11
Disminució del nivell mental d'un drogoaddicte en relació amb un vell - Estudi psicoestètic sobre la	Intel·ligència	IT.12
Doble funció de la voluntat en el conjunt de la personalitat - Estudi psicoestètic de la	Voluntat	VL.02
Dues paraules aplicades a la forma de l'indument - Estudi psicoestètic de	Imatge	IM.25
Dues tendències de la gent amb qui ens relacionem - Estudi psicoestètic de les	Relacions humanes	RH.13
Els dos camins de la realització personal - Estudi psicoestètic sobre	Models	MD.05
En front d'una novetat - Estudi psicoestètic	Creativitat	CR.15
Enfoquem la vida - Estudi psicoestètic de com	Voluntat	VL.06
Enfortir i coordinar grafològicament la relació entre objectius parcials i objectiu total - Estudi psicoestètic de com	Objectiu	OB.13
Ens influeix el propi vigor psíquic - Estudi psicoestètic de com	Creativitat	CR.06
Ésser i transformar-se - Estudi psicoestètic entre	Interpretar-se	IP.15
Estudi psicoestètic de conseqüències en l'ús o no ús del nom i cognom a la firma - Interpretació grafològica i	Imatge	IM.53
Expressions mítiques més usades en la manera de referir-nos al fons humà -	Imatge	IM.07
Extremismes que motiva el desig de ser original - Estudi psicoestètic dels	Interpretar-se	IP.09
Factors ambientals de l'ambivalència de les modes -	Imatge	IM.01
Factors de la persuasió - Estudi psicoestètic dels	Caràcter directiu	CD.32
Factors de la veu - Estudi psicoestètic dels	Expressivitat	EX.04
Factors directes i indirectes de la imatge humana - Estudi psicoestètic dels	Imatge	IM.27
Factors d'una situació - Estudi psicoestètic dels	Visió històrica	VH.13
Factors fonamentals per a poder tenir paraules motivadores - Estudi psicoestètic dels	Expressivitat	EX.32
Factors intangibles preponderats en la configuració de la imatge humana - Estudi psicoestètic dels	Imatge	IM.14
Factors que caracteritzen els complexos socials - Estudi psicoestètic dels	Personalitat	PR. 14
Factors que incideixen de manera activa en la formació personal - Estudi psicoestètic	Formació	FR.01
Falsa valoració que fem de nosaltres mateixos - Estudi psicoestètic de la	Caràcter	CT.06
Falta de to en el caràcter - Valoració psicoestètica de	Caràcter	CT.01
Família - Interpretació psicoestètica de la	Formació	FR.15
Fases de la formació de la imatge humana - Estudi psicoestètic de les	Imatge	IM.32
Fet de convèncer - Estudi psicoestètic del	Caràcter directiu	CD.31
Fets històrics - Estudi psicoestètic dels	Visió històrica	VH.14
Firmes d'Hitler en relació amb l'afany de poder - Estudi grafològic de les	Imatge	IM.54
Fomentacions socials de la direcció humana - Estudi psicoestètic de les	Visió històrica	VH.03
Fonaments de la personalitat - Estudi psicoestètic dels	Personalitat	PR. 06
Fonaments que cal coordinar per enfortir i fonamentar la voluntat - Estudi psicoestètic	Voluntat	VL.01
Fons filosòfic de la veritat - Estudi psicoestètic del	Imatge	IM.35
Fons i forma - Estudi psicoestètic sobre	Imatge	IM.02
Fons i forma en l'obra de Gaudí - Estudi psicoestètic de	Visió històrica	VH.17
Fons, exterior i forma en la configuració de la personalitat - Situació psicoestètica de	Imatge	IM.04

<i>títol</i>	<i>Tema</i>	<i># tema</i>
Força de rebot del vigor psíquic - Estudi psicoestètic de la	Creativitat	CR.08
Forces del medi - Estudi psicoestètic de les	Personalitat	PR.20
Forces del medi i els hàbits socials - Estudi psicoestètic de les	Personalitat	PR.18
Forma d'evidenciar-se les capacitats a través de les edats - Estudi psicoestètic de la	Intel·ligència	IT.05
Formació ben programada - Estudi psicoestètic de la	Formació	FR.09
Fonaments de la capacitat d'inspirar confiança- Estudi psicoestètic dels	Motivació	MT.06
Fuga d'atenció - Estudi psicoestètic de la	Creativitat	CR.10
Goph - Test psicoestètic del	Imatge	IM.28
Gràfics de Freud i Jung -	Personalitat	PR. 02
Horitzons i problemàtiques del viure humà - Estudi psicoestètic entre	Visió històrica	VH.07
Imatge personal en els somnis - Estudi psicoestètic de la	Personalitat	PR.23
Imitació i creació - Contrast psicoestètic entre	Models	MD.03
Indicador de sentir-se afavorit - Estudi psicoestètic	Imatge	IM.21
Indiferència col·lectiva i el vigor psíquic del dirigent - Estudi psicoestètic entre	Caràcter directiu	CD.21
Induments i coordinació de caràcters - Factors psicoestètics entre	Imatge	IM.38
Influències en els orígens del caràcter - Estudi psicoestètic de les	Caràcter	CT.02
Influències entre grups socials - Estudi psicoestètic de les	Relacions humanes	RH.14
Ingredients d'un discurs - Estudi psicoestètic dels	Expressivitat	EX.18
Ingredients fonamentals dels sentiments, intel·ligència i voluntat - Estudi psicoestètic	Personalitat	PR. 12
Inicis de la reconstitució motivacional del motivador - Estudi psicoestètic dels	Motivació	MT.02
Inicis del "sí" i "no" - Estudi psicoestètic dels	Expressivitat	EX.01
Instints de projecció física - Estudi psicoestètic dels	Personalitat	PR. 04
Intencionalitats psicoestètiques del rostre - Estudi de les	Imatge	IM.12
Interpretació ben definida de si mateix - Estudi psicoestètic d'una	Interpretar-se	IP.11
Interpretació de la vida - Estudi psicoestètic sobre la	Interpretar-se	IP.17
Interpretacions desorientadores en la valoració de la personalitat - Estudi psicoestètic de les	Interpretar-se	IP.01
Interpretar l'equilibri normal, la anormalitat i la transcendència - Estudi psicoestètic de com	Interpretar-se	IP.06
Interrogants per formar una plena vida professional - Estudi psicoestètic dels	Formació	FR.03
La crisi directiva - Estudi psicoestètic sobre	Caràcter directiu	CD.03
La percepció d'una figura humana - Estudi psicoestètic sobre	Imatge	IM.51
La psicoestètica de la normalitat en relació als hàbits socials -	Interpretar-se	IP.10
La trajectòria i progrés de la humanitat - Estudi psicoestètic sobre	Visió històrica	VH.02
L'abast de la depressió en relació amb si es té o no futur - Estudi psicoestètic de	Futur	FT.01
L'acció cultural i les interferències dels hàbits socials - Estudi psicoestètic sobre	Personalitat	PR. 15
L'acció formativa i cultural - Estudi psicoestètic sobre	Formació	FR.14
L'actitud d'equilibri o de desequilibri personal - Estudi psicoestètic de	Creativitat	CR.11
L'actuació en relació amb el treball - Estudi psicoestètic de	Caràcter directiu	CD.14
L'actuació ple o mini-conscient - Estudi psicoestètic de	Ple i Mini-conscient	PC.03
L'afirmació del propi "jo" - Estudi psicoestètic sobre	Interpretar-se	IP.12
L'alçada dels objectius - Estudi psicoestètic de	Objectiu	OB.02

<i>títol</i>	<i>Tema</i>	<i># tema</i>
L'altura del líder - Estudi psicoestètic de	Caràcter directiu	CD.20
L'arrel de les motivacions - Estudi psicoestètic de	Motivació	MT.04
L'atenció dels altres - Estudi psicoestètic de	Expressivitat	EX.17
L'autisme de la persona actual - Estudi psicoestètic sobre	Intel·ligència	IT.09
L'eficàcia creativa i promocional - Estudi psicoestètic sobre	Creativitat	CR.14
L'eficiència argumental - Estudi psicoestètic sobre	Expressivitat	EX.19
L'eficient explicació - Estudi psicoestètic de	Expressivitat	EX.16
L'elegància, la moda, la bellesa i la suggestió personal. - Fons psicoestètic de	Imatge	IM.15
L'entorn dels somnis de la senyora Eulàlia - Estudi psicoestètic de	Personalitat	PR.22
L'entrenament de l'expressivitat - Estudi psicoestètic de	Expressivitat	EX.09
L'equilibri entre caràcter i personalitat - Estudi psicoestètic de	Caràcter	CT.11
L'equilibri i el desequilibri personal - Estudi psicoestètic de	Creativitat	CR.13
Les 12 funcions bàsiques de la psicoestètica per estimular la intel·ligència -	Intel·ligència	IT.10
L'escala de valors - Estudi psicoestètic de	Interpretar-se	IP.21
L'esforç en pensar - Estudi psicoestètic de	Intel·ligència	IT.01
L'estructuració de la memòria - Estudi psicoestètic de	Personalitat	PR.19
L'estudi psicoestètic del temperament humà - Introducció a	Personalitat	PR. 03
L'etern problema entre voler i poder - Estudi psicoestètic sobre	Voluntat	VL.12
L'evolució de la parella humana - Anàlisi psicoestètica sobre	Relacions humanes	RH.10
L'evolució d'un grup humà d'àmplia projecció pública - Estudi psicoestètic de	Relacions humanes	RH.15
L'evolució humana a través de l'artifici i d'acord amb el pas del temps - Estudi psicoestètic de	Artificis	AR.03
L'expansió d'unes idees - Estudi psicoestètic de	Caràcter directiu	CD.16
L'expansió humana on la desproporcionada instrumentalització pot atrofiar els altres mòbils que la generen - Estudi psicoestètic de	Artificis	AR.02
L'experiència i la vocació - Estudi psicoestètic de	Formació	FR.12
L'expressió del rostre - Estudi psicoestètic de	Imatge	IM.11
L'expressivitat - Test psicoestètic de	Expressivitat	EX.21
L'home primitiu i la necessitat de l'artifici - Estudi psicoestètic de	Imatge	IM.48
Llaços espirituals en el procés d'individualització - Estudi psicoestètic dels	Sentiments	ST.03
Lloc - Estudi psicoestètic de	Expressivitat	EX.29
Lloc precís que cal que tingui el psicoesteta - Estudi psicoestètic d'un	Imatge	IM.36
L'objectivitat - Estudi psicoestètic de	Objectiu	OB.08
Marginació o infantilització de la joventut actual - Estudi psicoestètic de la	Visió històrica	VH.10
Meditació psicoestètica -	Voluntat	VL.11
Mentalitats comparades - Estudi psicoestètic de	Voluntat	VL.09
Mitificació d'una mirada - Estudi psicoestètic de la	Imatge	IM.42
Mobilitat caracterològica dels tipus humans - Estudi psicoestètic de la	Caràcter	CT.08
Models - Test psicoestètic de	Models	MD.02
Models i antimodels que en major grau ens han impactat - Estudi psicoestètic dels	Models	MD.04

<i>títol</i>	<i>Tema</i>	<i># tema</i>
Mot convèncer com a situació imprescindible de l'èxit - Estudi psicoestètic del	Expressivitat	EX.13
Motius bàsics pels quals l'home remarca la seva imatge - Estudi psicoestètic dels	Imatge	IM.24
Motius inicials per classificar les professions - Estudi psicoestètic dels	Caràcter directiu	CD.25
Motius que creen enveja i la proporció entre si - Estudi psicoestètic dels	Relacions humanes	RH.12
Motivació concreta - Estudi psicoestètic d'una	Voluntat	VL.07
Motivacions primàries del temperament - Estudi psicoestètic de les	Personalitat	PR. 08
Nas borbònic - Estudi psicoestètic del	Imatge	IM.52
Naturalesa dels artificis humans - Estudi psicoestètic de la	Artificis	AR.05
Nivells d'aplicació de la ciència psicoestètica -	Caràcter directiu	CD.37
Noms a través dels quals es vol reinterpretar la voluntat - Estudi psicoestètic de	Voluntat	VL.04
Noms a través dels quals es vol reinterpretar la voluntat i el pes configuratiu que tenen - Estudi psicoestètic de	Voluntat	VL.05
Norma psicoestètica -	Caràcter directiu	CD.27
Normalitat - Estudi psicoestètic sobre la	Interpretar-se	IP.07
Nostra expressivitat argumental - Estudi psicoestètic de la	Expressivitat	EX.02
Objectiu model - Estudi psicoestètic del	Objectiu	OB.04
Objectivitat i subjectivitat - Estudi psicoestètic entre	Objectiu	OB.07
Orador i públic - Estudi psicoestètic entre	Expressivitat	EX.28
Organigrama d'empresa - Estudi psicoestètic d'un	Caràcter directiu	CD.35
Orgull-vanitat en relació amb els interrogants: Com m'interpreto? Com m'interpreten? - Estudi psicoestètic	Interpretar-se	IP.20
Orígens de les supersticions que pot crear una exageració en els conceptes afavorir i seguretat - Estudi psicoestètic dels	Imatge	IM.22
Orígens del procés individualitzador - Estudi psicoestètic dels	Personalitat	PR.17
Paraula valor - Estudi psicoestètic de la	Caràcter directiu	CD.29
Paraules d'Hegel - Principi psicoestètic en les	Artificis	AR.01
Parlar col·loquial i parlar oratori - Estudi psicoestètic entre	Expressivitat	EX.25
Peculiaritats d'un procedir amb o sense una clara voluntat - Estudi psicoestètic de les	Ple i Mini-conscient	PC.02
Pensar creatiu, novetat i capacitat d'expressió - Estudi psicoestètic entre el	Expressivitat	EX.03
Per entrenar el caràcter - Tipus d'exercicis psicoestètics	Caràcter	CT.10
Per on els altres ens interpreten - Estudi psicoestètic de	Expressivitat	EX.08
Percepció, comprensió i reflexió - Estudi psicoestètic de	Expressivitat	EX.31
Perfeccionar el caràcter - Estudi psicoestètic de com	Caràcter	CT.09
Perfils de les cares de la personalitat en la valoració psicoestètica dels fets diferencials dels tipus humans -	Visió històrica	VH.09
Persistència en la manera de motivar - Estudi psicoestètic de la	Voluntat	VL.15
Personalitat - Estudi psicoestètic de la	Personalitat	PR. 05
Personalitat en relació amb la futuritat - Estudi psicoestètic de la	Futur	FT.02
Pla inicial d'educació i instrucció psicoestètica d'un dirigent -	Expressivitat	EX.26
Planificació directiva - Estudi psicoestètic de la	Objectiu	OB.12
Pot donar-nos la vida I - Estudi psicoestètic sobre el que	Interpretar-se	IP.18

<i>títol</i>	<i>Tema</i>	<i># tema</i>
Pot donar-nos la vida II - Estudi psicoestètic sobre el que	Interpretar-se	IP.19
Potenciació - minimització - Test psicoestètic	Imatge	IM.40
Potenciació, motivació i minimització de la personalitat de cadascun en relació amb un grupObjectiu humà - Estudi psicoestètic de la		OB.10
Potencials que crea connectar accions - Estudi psicoestètic dels	Caràcter directiu	CD.34
Predomini dels hàbits I - Estudi psicoestètic del	Intel·ligència	IT.07
Predomini dels hàbits II - Estudi psicoestètic del	Intel·ligència	IT.08
Predominis fonamentals del caràcter directiu - Estudi psicoestètic de	Caràcter directiu	CD.23
Predominis personals que no permeten una eficient interpretació de si mateix - Estudi psicoestètic dels	Interpretar-se	IP.05
Preguntes "clau" que cal contestar-se I - Estudi psicoestètic de les	Interpretar-se	IP.02
Preguntes "clau" que cal contestar-se II - Estudi psicoestètic de les	Interpretar-se	IP.03
Preguntes del Test psicoestètic davant del mirall -	Imatge	IM.30
Prestigis en el grup - Estudi psicoestètic dels	Relacions humanes	RH.16
Prioritats - Valoració psicoestètica sobre	Formació	FR.11
Prioritats dels valors - Estudi psicoestètic de	Objectiu	OB.11
Problemes de l'expressivitat. El poder d'una coma - Estudi psicoestètic dels	Expressivitat	EX.23
Progrés personal en relació amb la gent tractada - Estudi psicoestètic del	Relacions humanes	RH.06
Projecció anímica vers el passat i el futur - Estudi psicoestètic de la	Visió històrica	VH.08
Projecció del vigor psíquic - Estudi psicoestètic de la	Creativitat	CR.09
Projecció intel·lectual i creativa - Estudi psicoestètic de la	Intel·ligència	IT.02
Projecció personal - Estudi psicoestètic de la	Imatge	IM.47
Promoció d'un model - Estudi psicoestètic de la	Models	MD.07
Propi judici - Valoració psicoestètica del	Caràcter	CT.07
Pròpia interpretació - Estudi psicoestètic sobre la	Interpretar-se	IP.16
Proporció adient de l'acció formativa - Valoració psicoestètica de la	Formació	FR.06
Proporcions sobre l'ànima de l'estudi - Valoració psicoestètica de les	Formació	FR.08
Psicoestètica -	Imatge	IM.20
Psicoestètica i moda -	Imatge	IM.19
Públic aplaudint - Estudi psicoestètic d'un	Expressivitat	EX.30
Punts clau de la futuritat - Estudi psicoestètic dels	Futur	FT.03
Punts clau del propi passat - Estudi psicoestètic dels	Futur	FT.06
Punts clau de la personalitat -	Personalitat	PR. 01
Quatre èpoques de la moda - Valoració psicoestètica de	Imatge	IM.45
Què és el si mateix? -	Imatge	IM.09
Què és necessari realitzar en relació amb els catalans - Valoracions psicoestètiques	Visió històrica	VH.16
Ramat - Estudi psicoestètic d'un	Caràcter directiu	CD.08
Ramat - Test psicoestètic del	Caràcter directiu	CD.06
Raonar i repetir com si fos una pregària - Motivació psicoestètica per a	Expressivitat	EX.10
Raons del preveure - Estudi psicoestètic de les	Caràcter directiu	CD.26

<i>títol</i>	<i>Tema</i>	<i># tema</i>
Reaccions d'esperit - Estudi psicoestètic de les	Caràcter	CT.13
Realització de si mateix - Estudi psicoestètic sobre la	Caràcter	CT.04
Relació del diner que es paga i el treball que es fa - Estudi psicoestètic de la	Visió històrica	VH.11
Relació entre mitjans i objectiu - Estudi psicoestètic de la	Objectiu	OB.05
Relació inicial en la creació de la personalitat - Estudi psicoestètic sobre la	Personalitat	PR. 16
Relació personal amb el propi passat - Estudi psicoestètic de la	Futur	FT.05
Relacionat amb instrucció motivadora a través de la mirada i el mirall - Estudi	Imatge	IM.31
Relacions amb el lloc - Estudi psicoestètic de	Caràcter directiu	CD.12
Relacions entre "jo" i "ambient" - Estudi psicoestètic de	Relacions humanes	RH.05
Rendiment de la capacitat del filòsof Kant a través de les edats -	Intel·ligència	IT.11
Rendiment de l'estudi de la psicoestètica -	Formació	FR.17
Retòric i l'eloqüent - Estudi psicoestètic entre el	Expressivitat	EX.24
Reunió promotora - Estudi psicoestètic d'una	Expressivitat	EX.15
Ritmes de les modes - Estudi psicoestètic dels	Imatge	IM.46
Saber-se veure - Estudi psicoestètic de	Interpretar-se	IP.04
Saber-se veure - Estudi psicoestètic de	Imatge	IM.23
Seguretat personal - Estudi psicoestètic sobre la	Futur	FT.04
Sensacions bàsiques del gust - Estudi psicoestètic sobre les	Personalitat	PR. 10
Sensacions que desperten les joies, segons quina part del cos adormin - Estudi psicoestètic de les	Imatge	IM.49
Sentiments i humor - Estudi psicoestètic entre	Sentiments	ST.01
Ser és superar-se I - Estudi psicoestètic sobre	Interpretar-se	IP.13
Ser és superar-se II - Estudi psicoestètic sobre	Interpretar-se	IP.14
Sí o no es té maduresa de caràcter - Estudi psicoestètic sobre	Caràcter	CT.03
Silencis - Estudi psicoestètic dels	Expressivitat	EX.20
Simbologia psicoestètica de la motivació -	Motivació	MT.03
Situació d'una o altra individualitat en relació amb un clima col·lectiu depressiu - Estudi psicoestètic de la	Objectiu	OB.09
Situacions en relació amb el poder - Estudi psicoestètic de	Caràcter directiu	CD.02
Situem la valoració caracterològica - Estudi psicoestètic sobre on	Caràcter	CT.12
Sobre la psicoestètica del luxe -	Artificis	AR.06
Solera social - Estudi psicoestètic de la	Personalitat	PR. 13
Solucions en front de la independència - Estudi psicoestètic de les	Visió històrica	VH.15
Tendència apol·línica i foment objectiu model I - Estudi psicoestètic entre	Imatge	IM.16
Tendència apol·línica i foment objectiu model II - Estudi psicoestètic entre	Imatge	IM.17
Tendències que tenim en la manera de veure els altres - Estudi psicoestètic de les	Relacions humanes	RH.01
Teoria dels models - Estudi psicoestètic sobre la	Models	MD.06
Tipus d'apreciacions sobre la moda abans de la psicoestètica -	Imatge	IM.44
Tipus IPA i IPI - Estudi psicoestètic dels	Models	MD.01
Tòpic de la creativitat - Estudi psicoestètic d'un	Creativitat	CR.05

<i>títol</i>	<i>Tema</i>	<i># tema</i>
Transformació de les comparacions en la manera de definir-se - Estudi psicoestètic de	Visió històrica	VH.12
Tres dimensions de la imatge humana - Estudi psicoestètic de les	Imatge	IM.13
Tres edats de la persona - Estudi psicoestètic sobre les	Imatge	IM.33
Tres vestits - Test psicoestètic dels	Imatge	IM.37
Un aspecte de l'estudi psicoestètic de la cara -	Imatge	IM.41
Utilitat d'uns coneixements - Estudi psicoestètic sobre	Formació	FR.07
Valoració de la persona - Estudi psicoestètic sobre la	Imatge	IM.05
Valoració de les diferències personals - Estudi psicoestètic de la	Relacions humanes	RH.08
Valoració de tres paraules "clau" de les quals constantment confonem els significats - Estudi psicoestètic de la	Personalitat	PR. 07
Valoració del propi rendiment - Estudi psicoestètic de la	Caràcter directiu	CD.19
Valoració dels artificis a través de l'evolució dels temps - Estudi psicoestètic de la	Artificis	AR.04
Valoració i evolució dels sentits - Estudi psicoestètic de la	Personalitat	PR. 09
Valoració inicial de la pròpia creativitat - Estudi psicoestètic de la	Creativitat	CR.02
Vestit maculí - Estudi psicoestètic del	Imatge	IM.18
Vida professional - Estudi psicoestètic de la	Formació	FR.10
Vinculació fons i forma - Estudi psicoestètic de la	Imatge	IM.08
Vogaire que marca el caràcter del temps actual - Estudi psicoestètic del	Visió històrica	VH.01
Voluntat - Estudi psicoestètic de la	Voluntat	VL.03
Zones de màxima expressivitat facial - Estudi psicoestètic de les	Expressivitat	EX.11

ÍNDIX

AGRAÏMENTS.....	2
INTRODUCCIÓ.....	4
OBJECTIUS I MOTIVACIONS	5
BIOGRAFIA DE CARLES M. ESPINALT	7
METODOLOGIA.....	12
PRINCIPIS METODOLÒGICS I BASES HERMENÈUTIQUES	13
PROCÉS METODOLÒGIC	15
PREPARACIÓ DEL MATERIAL	17
INTERPRETACIÓ DEL CONCEPTE DE PSICOESTÈTICA.....	19
LLISTA D'ABREVIATURES I SIGLES	20
PRIMERA PART. INTERPRETACIÓ DESCRIPTIVA I RECOPIACIÓ	
CAPÍTOL 1. L'ART D'INTERPRETAR UN TEXT DES DE LA VISIÓ PSICOESTÈTICA.....	22
CAPÍTOL 2. PERSONALITAT.....	26
2.1. LA IMPORTÀNCIA DE L'AMBIENT	27
2.2. MEDI- SUBMEDI- INMEDI	30
2.3. TEMPERAMENT	34
2.4. INTERPRETACIÓ DELS SOMNIS SEGONS LA PSICOESTÈTICA.....	38
2.5. ELS SENTITS	43
2.6. LA MEMÒRIA.....	47
ANNEX GRÀFICS.....	51
CAPÍTOL 3. INTEL·LIGÈNCIA	59
3.1. EL PAPER DE LA INTUÏCIÓ SEGONS LA PSICOESTÈTICA	65
3.2. ELS HÀBITS COM A FACTOR ANORREADOR DE LA INTEL·LIGÈNCIA	67
3.3. LA INTEL·LIGÈNCIA, UN PROCÉS EVOLUTIU PERSONAL.....	70
ANNEX GRÀFICS.....	77
CAPÍTOL 4. LA VOLUNTAT	78
4.1. LA LLIBERTAT	85
4.2. LA SORT.....	89
ANNEX GRÀFICS.....	96
CAPÍTOL 5. SENTIMENTS.....	98
5.1. LA FAL·LÀCIA DE LA NEUTRALITAT	101
5.2. LA POR	104
ANNEX GRÀFICS.....	107
CAPÍTOL 6. CARÀCTER	108
6.1. LA DECADÈNCIA ACTUAL DEL CARÀCTER SEGONS LA PSICOESTÈTICA.....	113
6.2. EXERCICIS PER PERFECCIONAR EL CARÀCTER.....	117
6.3. INFLUÈNCIES EN LA FORMACIÓ DEL CARÀCTER	119
6.4. MOBILITAT CARACTEROLÒGICA DELS TIPUS HUMANS	120
6.5. CARÀCTER IDEAL	122
6.6. EL DESDOBLAMENT DE LA PERSONALITAT.....	124
ANNEX GRÀFICS.....	129
CAPÍTOL 7. PLE-CONSCIENT I MINI-CONSCIENT	130
ANNEX GRÀFICS.....	137

CAPÍTOL 8. MODELS.....	138
8.1. MODELS I DEMOCRÀCIA.....	150
ANNEX GRÀFICS.....	154
CAPÍTOL 9. OBJECTIUS	155
9.1. EL COMPLEX D'INFERIORITAT.....	157
9.2. COM COMPENSAR EL COMPLEX D'INFERIORITAT.....	160
9.3. L'ALÇADA DELS OBJECTIUS	163
9.4. IL·LUSIONS QUE GENEREN REALITATS.....	166
9.5. OBJECTIU I OBJECTIVITAT	170
9.6. OBJECTIUS A TRAVÉS DE LA VIDA.....	172
ANNEX GRÀFICS.....	179
CAPÍTOL 10. INTERPRETAR-SE.....	180
10.1. PREGUNTES CLAU PER A LA PSICOESTÈTICA	181
10.2. INTERPRETACIÓ DE JUNG.....	185
10.3. NORMALITAT O TRANSCENDÈNCIA	188
ANNEX GRÀFICS.....	208
CAPÍTOL 11. FUTUR	209
11.1. COMPLEX DE LA FONTAINE	215
ANNEX GRÀFICS.....	220
CAPÍTOL 12. ARTIFICIS	221
12.1. QUÈ IMPLICA LA DESPROPORCIONADA INSTRUMENTALITZACIÓ?.....	224
12.2. L'INDUMENT, L'ARTIFICI ESSENCIAL	228
12.3. LES INVESTIGACIONS DE DARWIN.....	229
12.4. EL PODER DEL LUXE	230
ANNEX GRÀFICS.....	237
CAPÍTOL 13. IMATGE	238
13.1. FONTS I FORMA.....	239
13.2. FONTS I VERITAT.....	246
13.3. GRÀFIC BÀSIC DE LA PSICOESTÈTICA	254
13.4. MODA	261
13.5. MODA I INCONSCIENT COL·LECTIU	269
13.6. VESTIT.....	271
13.7. APOL·LINI I DIONISÍAC	276
13.8. UNIFORMES	278
13.9. FONTS I FORMA DELS ORNAMENTS	281
13.10. IMATGE MOTIVACIONAL.....	285
13.11. DIMENSIONS DE LA IMATGE HUMANA.....	287
13.12. <i>VOGAIRE</i>	290
13.13. EL ROSTRE	292
13.14. EL MIRALL	300
13.15. NOVA INTERPRETACIÓ PSICOESTÈTICA DEL NARCISISME	303
13.16. TEST PSICOESTÈTIC POTENCIACIÓ-MINIMITZACIÓ	305
13.17. TEST PSICOESTÈTIC “FIGURA AGRADABLE — FIGURA DESAGRADABLE”	306
13.18. DE LA GRAFOLOGIA A LA PSICOESTÈTICA.....	308
13.19. GRAFOTERÀPIA	311
13.20. LA SIGNATURA COM A SEGELL DE LA IMATGE PERSONAL	312
ANNEX GRÀFICS.....	334
CAPÍTOL 14. EXPRESSIVITAT.....	336
14.1. ELS TRES CANALS DE L'EXPRESSIVITAT	343
14.2. ESTUDI PSICOESTÈTIC DEL PÚBLIC	346
14.3. RETÒRIC I ELOQUENT.....	348
14.4. EL SECRET DE L'ELOQUÈNCIA	350
14.5. INTERPRETACIÓ PSICOESTÈTICA DEL LLENGUATGE	352

ANNEX GRÀFICS.....	355
CAPÍTOL 15. FORMACIÓ	387
15.1. PROFESSIONALITZACIÓ	391
15.2. LA DESTRUCCIÓ DEL RECORD	397
15.3. ESPINALT I <i>EL QUIXOT</i>	401
15.4. INTERPRETACIÓ DE LES MÚTUES INFLUÈNCIES FAMILIARS.....	404
15.5. INTERPRETAR LA PSICOESTÈTICA	406
ANNEX GRÀFICS.....	417
CAPÍTOL 16. VISIÓ HISTÒRICA/CARÀCTER DEL TEMPS.....	418
16.1. CARÀCTER DEL TEMPS.....	420
16.1.1. <i>OCIÓS</i>	423
16.1.2. <i>JUVENIL</i>	425
16.1.3. <i>EL SETCIENCISME</i>	426
16.1.4. <i>EL MITE DE LES XIFRES</i>	427
16.1.5. <i>DESCRÈDIT DE L'EXPERIÈNCIA</i>	428
16.1.6. <i>IMAGOCRÀCIA</i>	429
16.1.7. <i>EL CULTA A LA MEDIOCRITAT</i>	431
16.2. VISIÓ HISTÒRICA.....	434
16.2.1. <i>DESENTENDRE'S DE LA HISTÒRIA</i>	436
16.2.2. <i>DESCRÈDIT DE LES IDEOLOGIES</i>	438
16.2.3. <i>DEBILITACIÓ HISTÒRICA DE L'EGOCENTRISME COL·LECTIU</i>	440
16.2.4. <i>LA MARGINACIÓ O LA INFANTILITZACIÓ DE LA JOVENTUT ACTUAL</i>	444
16.3. CARÀCTER CATALÀ.....	449
16.3.1. <i>COMPLEX E.E.</i>	424
16.3.2. <i>LA IMATGE DE CATALUNYA</i>	455
16.3.2.1. <i>SENY I RAUXA</i>	456
16.3.3. <i>ELS SÍMBOLS CATALANS</i>	459
16.3.4. <i>MENTALITATS COMPARADES</i>	461
16.3.5. <i>ELS MOTS I EL CARÀCTER CATALÀ</i>	465
16.3.6. <i>COM ENS INTERPRETEN</i>	467
16.3.7. <i>INDEPENDÈNCIA DE CATALUNYA</i>	470
ANNEX GRÀFICS.....	475
CAPÍTOL 17. CREATIVITAT.....	483
17.1. ENGINYS TECNOLÒGICS I CREATIVITAT	495
17.2. ELS POBLES I LA CREATIVITAT.....	498
ANNEX GRÀFICS.....	502
CAPÍTOL 18. RELACIONS HUMANES.....	506
18.1. CORRENTS CARACTEROLÒGICS PRIMARIS.....	509
18.2. EL MITE DEL TRACTE IGUALITARI.....	512
18.3. EL <i>TU</i> I EL <i>VOSTÈ</i>	514
18.4. L'ENVEJA.....	515
ANNEX GRÀFICS.....	519
CAPÍTOL 19. CARÀCTER DIRECTIU.....	527
19.1. EL TEST DEL RAMAT I EL DIRECTOR D'ORQUESTRA	531
19.2. ESTUDI PSICOESTÈTIC DEL DIRECTIU	538
19.3. EL PROTOTIPUS DEL SENYOR MIRAMBELL	546
19.4. LÍDER DEMOCRÀTIC I LÍDER TOTALITARI.....	550
19.5. PSICOLOGIA DEL MANXAIRE.....	554
19.6. FER-SE UN NOM.....	557
19.7. CLASSE POLÍTICA.....	559
ANNEX GRÀFICS.....	564
CAPÍTOL 20. MOTIVACIÓ.....	581
ESTUDI PSICOESTÈTIC DE LA CARTA D'UN JOVE SUÏCIDA	590
ANNEX GRÀFICS.....	596

SEGONA PART. INTERPRETACIÓ DES D'UNA PERSPECTIVA GLOBAL

CAPÍTOL 21. LA PSICOESTÈTICA COM UNA ANTROPOLOGIA I FILOSOFIA.....	598
CAPÍTOL 22. LA PSICOESTÈTICA COM UNA PSICOTERÀPIA.....	605
CAPÍTOL 23. LA PSICOESTÈTICA COM UN MÈTODE FORMATIU DE LA VOLUNTAT I EL CARÀCTER I UNA PSICOPEDAGOGIA PREVENTIVA.....	611
CAPÍTOL 24. LA PSICOESTÈTICA COM UNA PSICOLOGIA DE LA IMATGE	616
CAPÍTOL 25. LA PSICOESTÈTICA COM UNA PSICOLOGIA DE LES CULTURES I DE LES SOCIETATS.	621
CAPÍTOL 26. LA PSICOESTÈTICA COM UNA EINA D'INTERVENCIÓ DE LA PSICOLOGIA COL·LECTIVA	628
CAPÍTOL 27. LA PSICOESTÈTICA COM UN SISTEMA D'AVUACIÓ I ENTRENAMENT DE CAPACITATS	633
CAPÍTOL 28. LA PSICOESTÈTICA COM UNA PSICOLOGIA DEL LLENGUATGE	637
CAPÍTOL 29. LA PSICOESTÈTICA COM UNA PSICOLOGIA DEL CARÀCTER DIRECTIU I DEL LIDERATGE	641

TERCERA PART. CONCLUSIONS

CAPÍTOL 30. CONCLUSIONS.....	646
CONCLUSIONS	647
RELLEVÀNCIA DE LA PSICOESTÈTICA.....	660
BIBLIOGRAFIA	662
CONFERÈNCIES EN MATERIAL AUDIOVISUAL	666
GRÀFICS PER ORDRE ALFABÈTIC.....	669
ÍNDIX	679